

אש ישראלי

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ח

עפ"ד מן הגר"א זלתי המורלנא

עם פירוש

שיח יצחק

ע"ד המשט וחקי הלשון
באור שמות הנרדפים
הכפולים וע"ד המוסר
והרחבת עקרי אמונה
פאת יצחק בה"ש מאלצאן
מח"ס אבן שלמה אחרית שבת
נעוד

עם פירוש

אבני אליהו

דברי מרן הגר"א זלתי
ובנו הגאון ר' אברהם ז"ל
ע"ד הנגלה
מקורים וסראח מקימות לכל
התפלות נקבם ונסדר ע"י נכדו
אליהו בהר"א לאנדא

עם הוספה חדשה

צ"ח וסימן על שואנע (לפי"ד הקדמתים והגר"א זלתי שאח"י תנועה ק"ח וזא שואנע נח)
בתמונת ירח בן יוסף (כזה v) על אות השואצת סלמטענה.

גם ספ"י מעשה רב דתי ומנהגי הגר"א זלתי
וארחות היים מלמדו הגר"ח מוואלאזין זע"א

בהוצאת

יעקב א. בהרב אליהו לנדא

נכד הגר"א זצוק"ל

תל-אביב, תבת דאר 113

כל הזכויות שמורות

מפתח התפלות

עניני תפלה

סדר השכמת הבקר
 סדר ציצית וברכותיהן
 סדר תפלין וברכותיהן
 סדר ברכת השחר
 פרשת הקרבנות
 פרשת הקטרת
 סדר תפלת שחרית
 מזמור שיר חנוכה
 פסוקי דזמרה ודיניהם
 ברכת המאורות
 סדר קריאת שמע
 תפלת שמנה עשרה ודיניה
 קבלת תענית ותפלת עצירת נשמים
 תפלה לרבוי נשמים
 אשמנו ואל ארך אפנים
 אבינו מלכנו
 והוא רחום לשני וחמשי
 תחנון גפירת אפים
 הוצאת ספר תורה לחוד
 קריאת התורה וברכותיה, ברכת הגומל
 סדר קריש שדום וברכותיה
 אשרי וכא לציון וכי'
 קדיש יתום, קדיש לרבנן
 מזמורים של יום
 לרוד אורי, ומזמור שאומרים בבית האכל
 שלשה עשר עקרים אני מאמין
 המכת חלום
 ברכת הודאה על הנשמים
 ברכת הנהנין
 שיר השירים
 סדר קבלה שבת
 פרק במה מדליקין
 ערבית לחול ולשבת ויום טוב
 תפלת ערבית לשבת
 שלום עדיכם, רבון כל העולמים
 זמירות לדיל שבת
 שחרית לשבת ויום טוב
 הוצאת ספר תורה, י"ג מדות, ורבשיע
 סדר קריאת התורה
 מי שברך לעולה לתורה
 סדר ספירת וברכותיה

ברכת החדש ויהי האון
 אל מלא רחמים, ואב סגחסיפ
 מוסף לשבת, וראש חדש
 אין כאלהינו
 קדושה רבא שר שחרית
 זמירות ליום השבת
 מנחה לשבת
 ברכי נפשי
 פרקי אבות
 ויהי נועם ואתח קדוש
 ויתן לך
 קדוש לבנה
 זמירות למוצאי שיק, הברלה, רבהיע
 סדר הלל ונשירת לולב
 מוסף לראש חדש
 ערב תבשירין, וקדוש לשש רגלים
 תפלת שלש רגלים, שחרית ומוסף
 סדר נשיאות כפים
 הזכרת נשמות
 תפלת ראש השנה
 קדוש לראש השנה, ומנהגי ליל ראש השנה
 סדר תקיעת שופר
 תפלת מוסף לראש השנה
 סדר בפרות
 סדר ערביההכ—זיוהכ"פ
 תפלת שחרית ומוסף ליום הכפורים
 תפלת נעילה
 סדר הדלקת נר חנוכה, הגרות וכי'
 ברכות המילה, אשר חניא
 סצירת העומר
 תפלת הדרך
 ברכת ארוסין ונשואין
 סדר ברכת המזון
 סדר קריאת שמע שעד חמטה
 ברכת המפיל

הש"ל מ"ה

מליחות לשני חמישי שני
 מליחות לתענית אסתר, ודעשרה בטבת,
 מליחות לשבעה עשר בתמוז
 סדר אקדמות לחג השבועות
 ברכת מ"ג—ונשמ ברגלים
 סדר שיר שר יום לרגלים ולחול המועד

קחו עמכם דברים ושבו אל ה', לפי שישראל אומרים הנשיאים חטאו ומביאים קרבן, אנו אין לנו קרבן, א"ל דברים הני מבקש ואין דברים אלא תורה א"ל צבו והתפללו לפני ואני מקבל אבותיכם לא בתפלה פדיתי אותם, שנאמר ויהנחו בני ישראל מן העבודה, בימי יהושע לא בתפלה פשיתי להם נסים הוי אין אני מבקש לא זבח ולא קרבנות אלא דברים שנאמר קחו עמכם דברים ושבו אל ה' (מ"ר תלום):

וזהו כי הרצתה להתפלל אל ה', מאין שכל המרצה בתפלה נענה (אגרת שמואל):

אין הקב"ה חפץ לחייב כל צדיק אלא מבקש שיחפלו לפניו ויקבלם, ואפי' אין הדם כדאי ליעשה בהפלתו ולעשות עמו חסד, כיון שמתפלל ומרצה בתחנונים אני עושה חסד עמו (הנחומא):

אמר הקב"ה הרי אני מודיעך מקלת דרכי, כשאני רואה בני אדם שאין בהם שבת תורה ומעש"ט לא במעשה ידיהם ולא במעשי אבותיהם רק שהם עומדים ומברכים ומרבים בתחנונים לפני, אני נזקק להם שנאמר פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם (תד"א):

ד' יצחק פתר קרא (דפנה אל תפלת הערער) בדורות הללו שאין להם לא נביא ולא כהן ואין להם אלא תפלה לבד אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ט אל תבזה את תפלתם תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל ים שבוראן הקב"ה צדיק חדשה (מ"ר):

שומע תפלה, צמר ודם אם עני אומר דבר לפניו אינו שומע הימנו, אם בא עשיר לומר דבר לפניו הוא שומע ומקבלו אבל הקב"ה אינו כן אלא הכל שוים לפניו הנשים והעצדים והעניים, הדע שהרי משה רבן של כל הנביאים כתוב תפלה למשה ובעני כתוב תפלה לפני (שם):

בשר ודם יש לו פטרון אם צחת לו לרה אינו נכנס אליו פתאום אלא הולך ועומד על פתח חניו של פטרונו וקורא לבן ביתו ואומר איש פלוני עומד בחוץ אבל הקב"ה אינו כן אם צחה לך לרה לא תקרא לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לו ואתה הוא עונה ה"ד כל אשר יקרא בשם ה' ימלט (ירושלמי ברכות):

א"ר זעירא אדם יש לו בן בית, פעם ראשונה הוא נכנס אליו ומושיבו על המטה שניה על הכסא שלישית על הספסל, רביעית הוא אומר כמה ספסל דחוק עלי פלוני מטרחני אבל הקב"ה אינו כן כל מה שדוחקים אותו וצאים למקום תפלתו שמחה לפניו לכן נאמר כה' אלקיני בכל קראיו אליו (מדרש תהלים):

ד' קראתיך למה הדבר דומה למי שהיה לו דין לפני השופט, ראה שיש לכל אחד בניגורין שידבר אליהם, קרא אל השופט ואמר הכל זריכים לבניגורים אני שאין לי בניגור שידבר עלי אלא אתה הדיין אתה הבניגור, כך אמר דוד יש מי שהוא צוטח על מעשים נאים שיש לו ויש שבוטח על מעשי אבותיו ואני צוטח בך ה"פ אין מעשים טובים אלא שקראתיך עניי כשהי' דוד צוטעה ידע וראה שאין אדם עומד לא בתמוגו ולא בגבורתו ומהו עומד עליו הפלתו שנאמר קלי אל אל ה' אועק (שם):

שהוא גומל חסדים יהא מבושר שתפלתו כשמעת שנא' ואני ברוב חסדך אבוא ביחך מיד ענני בצמת ישעך (שם):

עניני תפלה

כל מי שיודע שחטא ומתפלל על חטאיו ומתירא ממנו ונושא ונותן בינו לבין המקום הקב"ה מוחל לו, וכל מי שיודע שחטא ודוחה צדגליו ומעבירה ממנו הקב"ה מבקשה ממנו כח"ש עון עקבי יסובני אותם שדוחים את העון צדגליהם ומעביר עונו מנגד עיניו אין הקב"ה מוחל לו לכך אמר דוד וסמאתי נגדי תמיד (שם) :
אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אח"כ משיס נפשו בכפו שנאמר נשא לבצנו אל כפיס איני והא אוקים שמואל המורה עליה ודרש ויפתוהו צפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו וגו' ואעפ"כ והוא רחום יכפר עון וגו' לא קשיא כאן ביחוד כאן בליבוד (תענית ח') מזה ראינו גדול מעלת תפלת הלבד ורוב ההפסד מי שאינו זהיר וזריז להתפלל בליבוד :

כל הקובע מקום להתפלתו אלהי אברהם בעצרו וכשמת אומרים עליו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו דכתיב וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם (צרכותו) וכ' תהרי' ויש מקשים וכי מפני זה צלצד מספרים אחר מתו שבת גדול כזה והלא שמואל הקטן שאמרו עליו שראוי שתשרה עליו שכינה כמרע"ה אלא שאין דורו ראוי לכך אמרו זה עליו לשבת גדול והאיך אמרו שאומרים אותו על כל אדם שקובע מקום מיוחד להתפלל, ויש לומר שלא אמרו בשביל קביעות המקום בלבד אלא ר"ל שכל כך מדקדק בתפלתו שגם בזה הוא נזהר, שרואה שיהי' תפלתו במקום מיוחד. וכיון שכל כך הוא אהב התפלה ודאי מדת ענוה יש בו כדי שיהי' תפלתו מקובלת לפני המקום כענין שנאמר זבחי אלקים רוח נשברה וגו' שאם לא יהי' לו הענוה לא יוכל לעולם להתפלל בכונה ולא תהי' מקובלת לפני המקום ב"ה וכיון שזכה למדת הענוה יהי' זוכה למדת החסידות שהיא גדולה יותר שהאמת גורמת לחבירתה כדאמרינן (ע"ז ס') ענוה מביאה לידי חסידות נמלא שבטבור דקדוק התפלה זוכה לאלו המעלות ויאמרו אותם עליו כשנפטר מן העולם עכ"ל הר"י :

מחובות הלבבות שער יחוד המעשה וז"ל

ובאשר יתיאש הילר מפתוחך צפנים האלה ישתדל להכל את מעשיך בטרוד לבך בעולם הזה ובאגסיו ובחורך מאוייך ושכחת קלך ובאשר יראה כי אחת רועה לפנות את לבך לעולמך הבא בתפלת חובה או רשות או בעת שאתה קורא בתורה או לומד שום חכמה מחכמות האמונה והמוסר מבלבל אותך ומטריד לבך בדבר העולם כהחורוה ומקח וממכר וריוח והפסד ויאמר לך אח"כ יש לך לקבל עת הפנאי הזה בשמחה ושעת הבטלה הזאת אשר לא תוכל עליה בעת אחרת מפני רבות העבקים עליך וחשוב עתה עם שותפך וברר מה שיש לך ומה שעליך ומה שקבלת מחובותיך ומה שנסאר לך ומה שראוי לך להתעסק בו מסיבות הערפים ומה שאינו ראוי לך ומה שקדם ממעשיך ששמחת או שנתחרטת עליו והם יש לך דין עם אדם העבר על לבך כל טעויותיו וטענותיך וכל מה שמוכל להתחכם לו בו בעת דיך עמו ותגלחתי וכן אם יהיה לך ממון או לאן ובקר או אדמה לזרוע או עבודה או עם הארץ או חשבון עם אדון או עם עם הארץ או אם יש עליך חובות ואיך יכול לפרעם או אם יש לך חברים שאתה לריך להרגיש על ענינם ולחשוב עם נפשך עליהם יעביר על לבך בעת שהפנה לעבודה שמים איזה מין שיהיה מן המינים האלה להטרידך בו ולהפסיד בו מעשיך מפני שאתה בעת עשותו מוזמן בנוסף ואיך מוזמן בלבך ומלפונך ואם

עניני תפלה

ואם לא יטרודך במה שזכרנו יעביר על לךך מידות ודברים ארוכים ואם יהיה האדם מן המשחקים בקיציא או בפספסים והדומה להם מראה לו כאילו הוא לפניו וחושב במה שרריך לו להקדים ולאחר צוואופני התחבולה לגלח ואם ימלט מכל מה שזכרנו ויהיה מאגשי החכמה והבינה יעביר על לבו ענין קשה מעניני החכמה ויטרוד אותו בשאלה ותשובה ובקושיא ובפירוק ומה שנהשלם ממנו בעיון ומה שהיה רריך לעיין בו ומה שגשאר לו ללמוד מן החכמה ויחשוב עם נפשו לעסוק בו ויטרודו זה בכל מעשי העבודה ויפסיד עליו כפלים מה שמחנן עליו והאפשר שיכנס במעשה העבודה וילא ממנו ויהיה תמיד במרת לבו בזולתו מעניני העולם והאפשר שיבקש כפרת המקיס בלשונו והוא רך במחשבתו ובמלפוטו להמרותו ומתחנן אליו באבריו ופונה מעליו בלבו ובחובו דומה למה שאמר הכתוב (ישעיה כ"ט) צפוי ובשפתיו כבדונו ולבו רחק ממני ואמר (תהלים ע"ח) ויפתוהו צפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ואם ייקן בעת ההיא ויחשוב עם נפשו ויאמר לה איך להתנהג עם הצורא במה שאינו נכון לי להתנהג בו עם הברואים בעת שאני רריך אליהם או בעת שהם רריכים לי כי מי שאלך אליו לבקש ממנו חפץ ואשאל אותו ממנו בלשוני ולבי פונה ממנו אילו היה מכיר זה ממני היה מואם וגועל אותי כ"ש שימנע ממני חפצי קל וחומר אם היה יודע כי שאני מטרוד לבי במה שאינו משיק רלונו אך במה שמקליפו שתייה שנאחו אותי יותר גדולה ומניעתו ממני יותר ראויה וכן מבלי ספק הייתי עושה למי שהיה שאל ממני שום חפץ והייתי יודע מלבו מה שידע צוראי מלבי ואיך לו אבוש מצוראי שארלה לו מנפשי במה שלא הייתי רולה לה מחלש כמוני ולא היה רולה בו ממני נברא וכמו שא"הכ (ירמיה ח) גם בוש לא יבושו והכלם לא ידעו אז יגנף הילר:

מחובות הרבבות שער חשבון הנפש דז"ל

חשבון האדם עם נפשו במיני מעשה העבודה והשתדלותו בהם למחלקותיהם בהשתדלותו במעשי מלכו כשהוא מטיל עליו מעשה מן המעשים שיהיו בחנועת גופו ולא יניח מהשתדלותו ויכלתו מאומה שלא ישימהו בו ואם יהיו ממעשי העיון והמחשבה והעלה יזמין כל לבו ובינתו ושכלו והכרתו להשתדל לו ולהרגיש אליו ואם צא לשבתו להודות לו על טוב שנמלו או חסד שעשה עמו בחרו או במפורד או בכתב או בעל פה לא יניח מלחיותו ומלילותו ודרך העברה ומשל ואמת ושקר במה שיתכן לו לספר עליו שלא יזמנה ויראהו ואילו היה יכול להראותו בכל איבריו ונסתרו ונראהו היה עושה ואילו היה יכול להטריח השמים והארץ וכל אשר בהם בהודאתו ושבתו מחפלו שיגיענו טוב מלפוטו לו היה עושה עם חולשת האדם וחשירותו ומחירות ימיו וכפי זה ראוי למשכיל שיהיה במעשה עבודת האלהים יתעלה כשהוא עושה מהם מאומה והוא שכל מעשה שהוא לאלהים אינו נמלט מאחד משלשה חלקים אחד מהם חובות הלצבות בלבד והם שכווננו לצארים בספר הזה והחלק השני חובות הגופות והלצבות יחדיו כמו התפלה ולמוד התורה והשבת והתהלה לאלהים ולמוד החכמה ולוות בטוב ויזהר מן הרע והדומה לזה והחלק השלישי חובות האצרים בלבד אין ללצ בהם שום הכנסה אלא הכוונה לאלהים בתחלת המעשה כסוכה והלולב והגיליות והמוזזה ושמיירת השבחות והמועדים והלדקה והדומה

והדומה לזה ממה שלא יזיק העושה אותה טרוד לבו בזולת מעשהו אך בחיובות
 הלבבות חייב לפנות לבו ממחשבות העולם וטרדותיו וליחד לבו ומצפונו לאלהים
 לצדו בעת ההיא כמו שאמרו על אחד מן הפרושים שהיה אומר בתפלתו לאלהים
 אלהי יגוני בעבורך בטל ממני היגונית ודאגתי ממך הרחק מנפשי הדאגות ובזה יקבל
 האלהים מעשהו ויראהו ובכמותם יתכן מה שאמרו רז"ל מלות לריבות כוונה ואם
 יתעסק במעשה מחובות הלבבות והאצברים יחדו כתפלה ובשבח לאלהים יתברך יפנה
 גופו מכל מעשי העוה"ז והעולם הבא ויפנה לבו מכל המחשבות הנטריות אותו
 מענין התפלה אחר שינקה עלמו וירחק מכל הטנופין והבלבוכין וירחק מכל ריח רע
 והדומה לזה ואחר כך יעלה על לבו אל מי מכויין בתפלתו ומה מצקס בה ובמה מדבר
 לפני בוראו ממלות התפלה וענינה ודע כי המלות שהיינה בלשון קליפה והעיון במלות
 ותפלה כגוף והעיון ברוח (ס"א) כי המלות שהיינה בלשון והענין במלות ובלב והתפלה
 בגוף והעיון ברוח) וכשיתפלל המתפלל בלשונו ולבו טרוד בזולת ענין התפלה תהיה
 תפלתו גוף בלא רוח וקליפה בלי לב מפני שגופו נמלא ולבו כל עמו עת תפלתו
 ובכמותו אחר הכתוב: ישעיה (מע) יען כי גש העם הזה בפיו ובשפתיו כדדוני ולבו
 רחוק ממני ומשלו זה עוד לעבד שבא אדוניו לביתו ולזה אשתו ובני ביתו לכבדו
 ולעשות כל אודותיו והלך לו הוא והתעסק בשמחה ובשחוק ונמנע מעבוד אותו בעלמו
 ומהשתדל בכבודו ולעשות מה שהיה ראוי לו וקלף עליו אדוניו ולא קבל כבודי
 ועבודותי והשיב הכל בפניו וכן המתפלל כשיהיה לבו ומצפונו ריק מענין התפלה לא
 יקבל האל ממנו תפלה איבריו והנועת לשונו הלא תראה מה שאנו אומרים בסוף
 תפלתנו יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך וגו' וכשיהיה האדם חושב בשום דבר
 מדברי העולם במותר או באסור ואח"כ יתחום תפלתו ויאמר והגיון לבי לפניך הלא
 זה גנאי גדול שיטעון שדבר עם אלהיו בלבו ובמצפוטו ולבו כל עמו ושאל ממנו
 אחר כך לקבל אותה ולרעות בה ממנו ודומה הוא למי שנאמר בו (שם נח) כגוי
 אשר לדקה עשה ואחז"ל ימוד אדם עלמו אם יכול לכיין את לבו יתפלל ואם לאו
 אל יתפלל והמר רבי אליעזר בשעה פטירתו בכלל מה שזוה בו להלמידיו וכשהתם
 מהפגלים דעו לפני מי אתם מהפגלים ואמר הכתוב (עמוס ד) הכון לקראת אלהיך
 ישראל וארז"ל אל תעש הפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ואמר (יונה
 ב) בההעטף עלי נפשי ואמר (איכה ג) גשח לבבנו אל כפים אל אל בשמים וראוי
 לך אחי שהדע כי כוונתו בתפלה אינה כי אם כלות הנפש אל האלהים וכניעתה לפניו
 עם רוממותה לבוראה ושכחה והודאתה לשמו והשלכת כל יבציה עליו ולפי שהיה
 כבוד על הנפש לזכור כל זה בלי חבור וסדר כתבו רבותינו ז"ל הענינים שצריכים
 להם רוב כחות בני אדם הנראה חסרונם בהם אל האלהים וכניעתם בעבורם והם
 עניני התפלה על סדר ותקון שתקבל בה הנפש פני בוראה ולא תבזש בהתפלה
 ויראה ממנו בסדרה מעניני התפלה בלבה הכניעה והשפלות לאלהים ולפי שהיתה
 מחשבות הלב מהתפכת הרבה ואין לה קימה למהירות עבוד ההרהורים על הנפש
 היה קשה עליה לסדר עניני התפלה מעלמה תקנו אותם רז"ל במלות מתוקנים
 יסדרם האדם בלשונו מפני שמחשבת הנפש הולכת אחר המאמר ונמשכת אל הדבור
 והיתה התפלה מלות וענינים והמלות לריבות אל הענין והענין אינו לריך אל הדבור
 כשאפשר לסדרו בלב אשר היא עיקר כונתו ועליו משען מגמתו הלא תראה מה

שאמרו רז"ל צעם הדחק בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מצריך לה לפניו ולא לאחריו והחירו לקצר בעניני התפלה בחפלה קצרה על כן הקן אחי ענין תפלתך בלבוך והשווהו עם דבורך וכוון בהם כונה אחת לאלהים ופנה גופך מכל תנועותיך וקשר מושיך ורעיוניך מהתעסק בדבר מדברי העולם עם ההפגה הקצת כמה שאהיה עושה למלכך כשאתה מתעסק בהודאתו ושבתו וספור טובותיו עם סכלותו במלפניך כל שכן הבורא יתעלה שמשקיף על גלוייך ומלפונך וגסתךך וגראך ומן התימה שהתפלה אללך אמונת הבורא ופקדונו כי מסר בידך ענינה ונתנה ברשותך לא ישקיף עליה זולתו ואילו תתפלל אותה כמו שזה הבורא יתברך ילאת ידי חובת האמונה ויקבלנה ממך הבורא ואם לא היתה נאמן זה בלבך ובלשונך היתה בחזקת הקובעים אותו באמונתו ואמר הכחוב בהם (דברים לב) כי דור תפוכות המה בניס לא אמן בם ואמר באנשי האמונות המהנים בהם כמשפטם וכדיניהם (תהלים קה) עיני בנאמני ארץ וגומר ואם יעשה מחובות הגופות מאומה כסוכה וכלולב ושאר מה שזכרנו בחלק הזה חייב להקדים כונת הלב לאלהים קודם שיעשה כרי שיהא שורש מעשהו לשמוע למלות הבורא לגדלו ולרוממו ולהודות לו ולשבתו על גדל טובותיו ורוכ חסדיו עליו ויגיע בה אל קץ גבוליה בתחלת המעשה ובאמלעותיו ובכופ יראה מהאל וחפץ כמה שיגיע לרעונו וירחיק מקלפו כמ"ש דוד ע"ה (שם ע) לעשות רעונך אלהי חפסתי וישא נפשו בזה על ההקפה אשר קדמתי בתחלת הפנים האלה מדבר המלך ויהיה על לבו תמיד ואז ימלא חריות מאבריו למעשה העבודה בע"ה כמו שהקדמנו מדברי דוד ע"ה (שם קי"ט) חשתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך חשתי ולא התמהמתי וגו' :

בס' צדה לדרך

אמר אדונינו דוד לבנו ואחיה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדו בלב שלם ובנפש חפלה וגו', ואמר אם תדרשהו ימלא לך ואם תעזבהו יזניחך לעד, ר"ל שישגי את צוראיו השגה שכלית ולא דמיונית כי המחשבה בדמיונית לא תקרא דעה והכונה השלמה אחר ההשגה היא להדבק אליו ולהיות מחשבתו השכלית באהבתו תמיד, וזה ישלים כאשר יפרד מעסקיו ההמוניים וישפוך נפשו אליו בצתים המיוחדים לעבדו שהם במקום ביהמ"ק כמו בצתי כנסיות ובמ"ד ואע"פ שבכל עת ובכל זמן חייב אדם להדבק בו ושלא להפריד זה השכל אשר הושפע עליו מאתו ית', כי הוא הדבוק אשר בינינו וכמ"ש אל תפנו אל האלילים ואחז"ל אל תפנו אל מדעתיכם בשעה שיש לו לבוא אל ביתו או להתפלל לפניו באיזה מקום יש לו להתבודד מכל הבלי העוה"ז ותשא ק"ו ממצו"ד כי כשתחפון לשאול ממנו דבר מה תנקה לבך מכל מחשבה, לחשוב מחשבות כמה שתראה אליו, ומה הם הדברים שיש לך לשאול ממנו ואיך תסדר שבתו בבואך לפניו קודם שאלתך ובקשתך (ומה הם) ואיך תהינה המלות הנמרצות כדי שתתראה לפניו, וכאשר תפרד ממנו איך תודנו והשבחתו על שאלת בקשתך ובעמך לפניו לא תהרהר בדבר אחר ואפי' ידברו עמך חביריך לא תשמע אליהם ולא תענס עד שתשלים מבוקשך, ואם אותו שר הוא נצרא כמון מצו"ד ואינו רואה ממך זולת הנגלה ואינו יודע מלפני לבך, ומה לעשות כשאתה בא לפני ממה"מ הקב"ה שיועד מלפני לבך ומסתורך יותר ממך שאתה חייב להתבודד מכל

דבר נשמי שאם תשנהו או תהפילו ותשאל לרכיך בתנועת שפתוך ופניך אל הקיר ותחשוב בטמורתך וכ"ש בדבר עבירה איך תחשוב שתקובל הפלחך וכיו"ב לאמר ייב אהה צפיהם ובחוק מכליותיהם, ובעבור שהאדם הומה בהבלי העולם להשקיע המיטו תקנו לומר קידם תפלתו מש"ל כדי שתהישב דעתו ויקום להתפלל לרכיך מתוך דברי שבת והודאה וקבלת עוה"ש ועול מצות וסיפור טובו בעולמו זה וגודל גבורותיו בצדויו מעלה ומטה ולסיפור יל"מ ששבתנו לו על כל הקוצה שעשה לאבותינו ולנו והתקינו להתחיל בפסוק ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלהך שהיא בקשה ממנו ית' לעזרתו להגיד תהלתו, ותהלתו היא כשיוליא הדברים בפיו ולבו שוין למהללו ולהאבותו ושיכוין לפני מי הוא עומד ומה הם הדברים שי"ש לו להגיד ומה שאלתו אליו ולרכיך ושתייה קריאתו אליו באמה כדי שישמע תפלתו כמ"ש דוד קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו כאמת :

מש' של"ח הק'

בוצאתי כתוב בפס' דרך חיים דף ס"ו וז"ל יש עוד י' דברים שצוורים על הכונה והפכס גורמים בעולה ואלו הן תורה, מדוש, לורך, לשון, טע, קול, הכנה, נכנס, שכן, זמן, והגני מבאר אחד לאחד הראשון והוא הגורם הגדול שבכולם תורה דע כי כשירבה האדם העסק בתורה ובמלות הנה בסבת זה ובאמצעותו יקרב אל האלהים ויתדבק אליו ותהיה יראתו ואהבתו תקועה בלבו ואז כשיקום להתפלל לא יקשה עליו כלל להתחנן ולכוין לב אבל יקל עליו מאוד כי כהך ומיד ימלא הש"י במחשבתו כיון שהוא מוכן לכך כמ"ש החכם המוכן לדבר חסיפיקו הקלה שבבבותיו אבל כשלא ירבה האדם העסק בתורה ובמלות ואז"ל אם ירבה למעט העסק גם אז שלא יעסוק גם כלל ולא תהיה מחשבתו ביראת ה' כל היום אלא כל יתר מחשבות לבו רק רע כל היום הנה בסבת זה יתרחק מהש"י ולפי שאין אלהים כל מומותיו כשיבא להתפלל לא יכול להתחנן ויקשה עליו מאוד לכיון וקרוב לגמנע היא לו לכיון כי כיון שהוא רחוק מהש"י איך ידבק בו כרנע וזש"ה רחוק ה' מרשעים ותפלת לדיקים ישמע לא א' הפסוק רחוק ה' מרשעים וקרוב אל לדיקים או לא ישמע ה' תפלת רשעים ותפלת לדיקים ישמע לפי שרעה ללמדנו דבר ועמו כי מדא' רחוק ה' מרשעים משמע הא אל לדיקים קרוב ומדאמר ותפלת לדיקים ישמע משמע הא הפילי רשעים לא ישמע והכוונה להודיענו כל מה שאמרתי כי לפי שהרשע רחוק מהש"י ואינו יכול לדבוק בו בשעת תפילה ולכוין לבו אליו אין תפילתו נשמע' ולפי שהלדיק קרוב להש"י תפלתו נשמעה, כי ידבק באלהים בשעת תפלתו מה שאין הרשע יכול לעשות בן והרז"ל בזהר פ' ויקרא בד"ג א' התרחק מאוריית' רחוק הוא מקצ"ה ומאן דקריב לאורייתא קריב לקב"ה בהדיה, וכו' החסידים סי' ל"ה יש לזהר שלא להרבות בדברים בטלים פן ישכח העור אשר הוא תמיד לנגד פניו כפקה אשר לפני העיור הוא בהיותו ובכחו והעיור הוא אשר אינו רואה רק במחשבתו של הבאי ואינו זכור את העור והתרחק ממנו ומהיות יראת מפניו כי אינו מלוי בלבו מחמת קושי הלבו שהוא עו וקשה ורחוק מהאלהים ואינו מולא במחשבתו רק דברי הבאי לפיכך אינו מולא במחשבתו וי"ל א' רק בקושי ובחזקה כמו שלא יוכל העיור להבין ולהאמין האדם אשר לפניו

אם לא ישתמש בו או ישמע קולו כך לא יוכל האיש ללמוד ולקשר בלבו תמיד
האלהים אם לא ע"פ עזיבת העין כי העונות מזדילות ומשכחות היראה ומשני' הפנים
וכן הוא או' כי אם עוונותיכם היו מזדילים ביניכם וצין אלהים עכ"ל הב' מידוש
ר"ל שיחדש דברי תחנונים ושאלות ובקשות בקצת ברכות התפילה אם לא יכולים
והחדושים ההם יגמרו לו לכיין לבו ואם אינו מחדש דבר בהפילתו יקשה עליו לכון
כדמקן פ' תפילת השחר העושה תפילתו קצב אין תפילתו תחנוני' ומפרשי רבה
ורב יוסף דהיינו כל שאינו יכול לחדש בה דבר בקשה והיינו ל' קצב כיום כן
אחמול כן מחר ע"כ והטעם בזה כי אז הטבע או' והולך רגילותו אך החדושים
א"א לאומרים אם לא ישים אלהים לבו ו"ל ספר החסידים צסי' קנ"ח וכשתתפלל
תוסיף על כל ברכה וברכה מעינה ללררך כי ביותר הם מבינים את הלב ואם
לא תוכל להוסיף בכלם לפי שהקהל יסיימו קודם תוסיף באחת או בשתיים כדי
שלא תלטרך למהר בברכה אחרת עכ"ל, הג' לורך כשיהיה לורך גדול לאדם לדבר
מה ומתפלל על ככה יכוין לבו היטב ובפרט כשיהיה הלורך גדול מאוד כגון בנ
הנוטה למות או הוא עלמו שהכביד עליו החולי או שהוא בלב ימים והיס הולך וסוער
והאניה חשבה להסצר אז יתפלל ויתחנן בכל לבו ויוריד דמעות על ככה וישפוך את
נפשו לפני ה' אך כשלא יהיה האדם לריך למה שהוא שואל בתפלתו יקשה עליו
לכוין לבו ולכן תראה קצת אנשים שלא יכוונו בתפלתם ועליהם כאמר מה שדי כי
געבדנו ומה נויעל כי נפגע בו כי בתיהם שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם
בריאות אינם לריכים פרנסה אינם לריכים כי עשרו מלאו אין להם זרעם נכון
לפניהם עמם ולכן שנינו עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ויש לו בנין ובינו
ריקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה סוף דבר כפי רוב לורך האדם למה ששואל
בתפלתו ירבה כונתו ולפי מעוט הלורך ימעט כונתו ולכן איש צריא ועשיר הש"י
הניח לו יקשה עליו מאוד לכוין ותקנתו שיחשוב כי ה' אלהים הוא הנותן לו כח
לעשות חיל ולא כוח' ועולם ידו עשה לו את השיל הזה אך הש"י הלליח עניניו
ולוה הברכה במשל' ידו ויחשוב בכמה שלום ושקטים ממנו שהעשירו עושר גדול
ואבד העושר ההוא בענין רע ויש אשר בחלי ימיו יעזבו ובאחריתו יהיה נבל ויש
עשיר אשר זכרו אבד מני ארך, ולא שם לו על פני חוק לא נין לו ולא נכד בעמו
ואין שריד במגוריו וירבה לחשוב בדברים כאלה ובה יראה בעיניו ולבבו יצין שהוא
לריך להתחנן לש"י יתמיד ברכה ושלומו והלחתו לו ואל יעול פקדונו ממנו ולפי
שאיס בזה אין לו לורך בגאולת ישראל כי מה יתן לו ומה יוסיף הגואל ואינו חסר
לנפשו מכל אשר יתאוה לכן לריך התחכמות רב כדי שיוכל לכוין בצרכות שהם
מתפללים על הגאולה ולכן יחשוב שהגלות הוא מעותד לכמה עלילות דאפשר
שיענישוהו הון רב על לא חמס בכפיו והוא מעותד לשודדים ושוללים ואם בעל נפש
הוא ידאג על חורבן המקדש ובזיוו התור' וזרות ישראל ושבים ולעזרם וחלול השם
הגדול המחולל בעכו"ם זה אלף ות"ק שנה וכשיחשוב בכל זה ירך לבבו וקרוב שיכוון
הד' לשון כשיתפלל אדם בלשון שרגיל בו ר"ל ששתמש בו כל היום לכל לרכיו
יקל עליו לכוין וכשיתפלל בלשון אחר אע"פ שיצין מה שיאמר לא יקל עליו כל כך
הלא תראה בט' באב אפי' המבינים היטב בלשון הקודש מתפעלי' יותר בקינה אחת
בלע"ז לפעמים שאומר אותה יותר מעשרה בלשון הקודש ולכן מי שיוכל להרגיל עלמו

לדבר בלשון הקודש עם ריעיו יעשה וישיב עמו, ה' נוע המתנועע בתפלתו
 גורם בטול כונתו והעמידה בלי התנועעות כלל עוזר על הכוונה ומה שאמר כל
 עלמותי האמרנה וכו' היינו בשירות והשכחות וברכות קריאת שמע ותלמוד תורה
 אבל לא בתפלה ואם ישמע מי שאומר גם כן בתפלה כ"ל שאין לחוש לדבריו כי
 הנסיון מוכיח שהעמידה בלי נענוע בתפילה גורם לכיון הלב, וראה בעיניך הישאל
 אדם שאלות ממלך בשר ודם וגופו מתנועע כנוע עלי יער מפני רוח. ה' קול
 המנמיך קולו מאוד בתפלתו גורם לכיון הלב והמגביה קולו אינו מכוי, ומה שאמרו
 שמי שאינו יכול לכיון שהותר לו להגביה קולו כדי לכיון דע כי האיש ההוא כשיגביה
 קולו יכוין אבל אינו מתפלל בכוונה וכך הוא אמיתות הדבר הנענוע בתפילה והגבהת
 הקול יעזרו למי שלבו בל עמו שלא יטעה בתפלתו אבל אינו מתפלל בכוונה כראוי
 אלא שאם לא היה מתנועע ומגביה קולו היה טועה בתפלתו ולא היה יודע היכן
 הוא אבל המדבר על לבו כחנה רק שפתיו נעות וקולו לא ישמע וגופו לא יתנועע
 ובספר הזוהר פרשת ויגש מאן דללי ללותיה וקם קמי מארי' לא אלטרך ליה למשמע
 קליה בלותיה ומאן דאשתמע קליה בלותיה ללותיה לא משתמע מאי טעמא בגין
 דלות' דא לאו איהו ללותא ומאן איהו ללותא דא ההוא קל בלא ו' דתליא בקלא
 דאשתמע דאיהו קול כו' ובג"כ לא אלטרך ליה לבר נש למשמע קליה בלותא אלא
 לללאה בלחש בההוא קל דלא אשתמע ודא איהו ללותא דאשתקבלה תדיר וסי' והקל
 נשמע קל בלא ו' נשמע דא איהו ללותא דאיהו בחשאי דקב"ה קביל כד אשתביד
 ברעותא ובכוונה כדקא יאזי וכו' ע"כ ומדאמר למשמע קליה משמע אפי' הוא
 עלמו לא ישמע קולו, ובפרשת ויקהל אינון משיריין מאריהון דאודנין לייטיי כל אינון
 דמללאן ללותהון בלחישו ברעותא דלכא דלא אשתמע הויה ללותא לאחרא ואי הויה
 ללותא אשתמעט לאודנין דבר נש לית מאן דליית לה לעילא בר מאן דשמע בקדמיותא
 בגין כן בעי לאסטמרא דלא ישמעון להויה ללותא בני נשא ותו דמלה דלותא
 אשתאחדא בעלמא עלאה ומלה דעלמי עלאה לא אלטרך למשמע ליה ע"כ, הו' הכנה
 שיעשה הכנה ללבו לכיון וכילד מכינים את הלב קודם שיקום להתפלל ישב מעט בטל
 זדומס ויסיר מחשבותיו מלבו. ויתחיל לחשוב בגדולת הבורא ובנפלאותיו וטראותיו
 ובבורותיו וחסדיו אשר עשה לעמו ויחשוב בטובות ובחסדים שגמלו בחסדו הגומל
 לחייבים טובות ממה לרות הליהו מחלאים רפאהו מטובו הטיבהו והוא לא כגמול
 השיבו כי האל גמלו טוב' והוא גמלו רעה ויחשוב בגריות ופחיתות עלמו בערך
 בוראו כי כמה נחשב הוא עלה נדף וקש יבש ויחשוב שעתה הוא רולה לקום אל
 המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו שאלותיו ובקשותיו ומן הדין הוא אינו כדאי וראוי
 לעמוד לפניו, לולי גודל חסד ושלמות הבורא שהרשהו וזיהו בכך עם היותו מקלר
 בעבודתו ואחר כ"ז יקום ויהפלה ו"ש מו"ל אין עומדים להתפלל אלא מהוך כובד
 ראש חסידים הראשונים היה שוהים שעה אחת ומתפללי' כדי שיכינו את לבם
 לאביהם שבשמים. הח' נכנס כשיעמוד אדם ויתפלל ויכנס עליו אדם הנכנס ההוא
 גורם ביטול כונת המתפלל וזהו יטעו רבים שכשמאחרים לבא לבית הכנסת הם
 נכנסים בשע' שהלבוז קורי' פסוק שמע או בשעה שמתפללים וגורמים ביטול כוונת
 הלבוז המיוחד' שם יולרנו וכוונת המתפללים אליו ולכן ראוי לזכור שלא להכנס
 לבית הכנסת בשעת היחוד ובשעת התפילה וכן ראוי לזכור כשאדם מתפלל ביחוד
 שיתפלל

עניני תפלה

שתפלה במקום שיהיה בטוח שלא יכנס אליו אדם אם יוכל, הטי"ת שכן, כשהיו שכני אדם ר"ל היושבים אללו מתפללים בזוונה יקל עליו לכון לבו גם הוא, אך כשהיו יושבים אללו אנשי לזון מתפללים שלא בזוונה יקשה עליו לכון וע"ז נאמר הוי לרשע ואוי לשכנו וארו"ל הרחק משכן רע ואל תתחב' לרשע ובספר החסידים הימן תש"ע לריך האדם שהוא ירא שמים כשתפלה לה יעמוד ולא ישב בתפילה אלל רשע כשעומד רשע בתפילה מהרהר בהרהורים רעים ושכינה מתרחקת ממנו ומעלי' עיניו ממנו ככהוז ובפרישם כפיכס וגו' ויהושע הוחרך שערז פס לדיקו ואלחב עכ"ל ואני אומר כשהלדיק מתפלל בזוונה לא בשביל הרשע שאללו המאס הפילתו וזש"ה רחוק ה' מרשעים ותפילת לדיקים ישמע כלו' אע"פ שרחוק ה' מרשעים תפלת לדיקים ישמע ואע"פ שאלו בלד אלו. היו"ד זמן, כשישהה אדם בתפילתו שיעור לא מעט מהזמן כדי שיוכל לומר שאלה שאלה לבדה לאט יוכל לכון אך כשלא יהיה לו זמן כשיעור הזה או שהוא אינו מדבר במתן אלא בחפזון לא יוכל לכון ואי' לחו דמסתפינא הייתי אומר שהשיעו' מהזמן ששוהין בתפילת הליבור בזמנו אינו מספיק לשיוכל איש לכון והלואי שיספיק לומ' מלות התפילה ולקרובה קריאה שלימה כי אני רואה בעלמי כי ת"ל ממחר לדבר אני ולא עלג ואיני מספיק לומר מלות התפילה עד שהיינו הליבור תפילתם, סוף דבר בענין הנהגה ביחוד ובתפילה ובזכרות אני אומר שהאנשי' נחלקים לשני חלקים החלק האחד הם מיחדים את הש"י ומתפללים אליו ומזכרין אותו, והחלק השני הם אומרים דברי היחוד אבל אינם מיחדים ואומרי' דברי התפילה ואינם מתפללים ואומרים דברי הברכות ואינם מזכרים, והנה החלק הראשון התבוננתי בם והנה מעטים מאד מאד גער יבחס האנשים שהם מהחלק השני רבו מארצה והלואי ולא אהיה גם אני כאחד מהם עכ"ל:

דברים המשעבדים את התפלה פלעלות למעלה

(א) הלנת פעולת שכיר. (ב) שעטנו. (ג) לשון הרע. והוא שמספר דבר אמת על חבירו אך שהוא לגנותו. אבל אם אומר על חבירו דבר שקר אינו נקרא לה"ר אלא מוגיא ש"ר ועושו כפול ומוכפל עוד יותר ויותר. (ד) הזורך לנקביו אסור להתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה:

כתב רבינו סעדיה גאון בשביל אלו דברים אין התפלה נשמעת. (א) המתפלל בלא כוונת הלבו. (ב) השוגא את התורה שנא' מסיר אזנו וגו'. (ג) אם אופס אזנו מזעקת דל שנאמר אופס אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה. (ד) מי שעושק וגזל שנא' ואשר אכלו שאר עמי אז יעקו אל ה' ולא יענה אותם. (ה) מי שיש בידו חטאים והוא מתפלל בלא תשובה מקודם שנא' יען קראתי ותמאנו וגו':

ב' דברים לריך האדם לעלות התפלה. א' שלא יהי' במארי דלכותין הובין. ב' שהתפלה עלמה תהי' נקיה וזש"ה מי יעלה בהר ה'. נקי כפיס מן העבירה ובר לבב בתפילה וזהו אשר לא נשא לשוא נפשי שהוא התפלה ולא נשבע למרמה במעשיו שמסביעין אותו קודם לידתו (כדה למ"ד) וע"י התפלה ישא ברכה בו' (נו"ש על לא חמס בכפי והפלתו זכה) (תז"ח כ"ח א') (הגר"א):

(ב)

סדר השכמת הבוקר

חיבה כשיעור שנתנו ותגבר כארי לעבודת בוראו ויאמר מודה אני ואין צורך לזה נשילת ידיו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁתְּחַזְּרֵתָּ
בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָתְךָ רַבָּה אֲמוּנָתְךָ:**

(א) הניעור כלילה א"צ לברך ענט"י, ואם עשה צרכיו או נגע במקום מסוגף קודם התעלה הסכימו האחרונים ליטול ידיו ולברך ענט"י.

(ב) השכים בבוקר קודם עה"ש ונטל ידיו, אח"כ כשיאור היום ויטול שנית בלא ברכה.

(ג) הנכון להסתין בכרכת ענט"י עד אחר שסנקה עצמו ורוצה להתפלל או יטול ידיו (ולבר נשילת הקימה) ויברך ענט"י, ובלבד שלא ישכה [כ"כ בטע"ר וכן העלה הח"א]

(ד) כשילבש בגדיו יזהר שלא לגלות גופו ולא יאמר הנני בחדרי חדרים מי רואני כי הקב"ה פלא כ"ה כבודו. ובוה מקיים מצות ל"ת, השמר לך פן תשכח את ה' א"יך.

איתא בירושלמי פ' תפלה השחר יומר בשהרית

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁהוֹצֵאתָנִי מֵאֶפְלָה לְאוֹרֵת.

ובז"ח פ' נח איתא, כד קם בצפרא אומר

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שיהיה לבי נכון ומסוד בידי
שלא אשבחך

**מַה טָּבוּ אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֵתֶיךָ יִשְׂרָאֵל:
וְאֲנִי בְּרַב חֶסֶדְךָ אָבִא בֵּיתְךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה
אֵל הַיּוֹכֵל קִדְשֶׁךָ בְּיַרְאֲתֶךָ: יי אֶהְבֶּתִי מְעוֹן
בֵּיתְךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ: וְאֲנִי אֶשְׁתַּחֲוֶה
וְאֶבְרַעֵה אֶבְרַכָּה לְפָנֶי יי עֲשֵׂי: וְאֲנִי תַפְקֵתִי
לְךָ יי עֵת רְצוֹן אֱלֹהִים בְּרַב חֶסֶדְךָ עֲנֵנִי
בְּאַמַּת יִשְׁעֶךָ:**

**אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מְדָה בְּמַרְס כָּל יַצִּיר נִבְרָא: לְעֵת
נַעֲשֶׂה בְּחַפְצוֹ כָּל אֲזוֹי מְלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא:**

ואחרי

שיח יצחק

אבני אליהו

כתב בס' מניד לזק מה שתקנו בתחלה לדון עולם ומהר"אוי היה לומר מלך עולם אשר מלך וכן בתחלת התפילה תקנו לומר ה' שפתי תפתח וכוונה אחת להס' ע"פ מה דליתא בסמ' תמיד הניע ומן שחיטת התמיד

מה טבו אהליך יעקב, הן עשרה דברים שנתן לישראל תורה, מצות, חכמה, בינה, אהבת יראת, נבואה, רוח"ק, עבודה, דביקות, [אדרת אליות, דברים כ"ד ה'. מהדורא ה']

(א) כמדבר כד פ. (ב) תהלים פ. ת. (ג) שם כו. ת. (ד) תהלים כט. יד. תהמיד

וְאַחֲרֵי כְּבִלּוֹת הַבֵּל. לְבַדּוֹ יִמְלֹךְ נוֹרָא: וְהוּא תְּהִי
וְהוּא הָיָה. וְהוּא יִהְיֶה בְּתַפְאֲרָה: וְהוּא אֶחָד וְאֵין שְׁנֵי.
לְהַמְשִׁיל לוֹ לְהַתְּקִירָה: בְּלֵי רֵאשִׁית בְּלֵי תַכְלִית.
וְלוֹ הָעֵז וְהַמְשָׁרָה: וְהוּא אֵלֵי וְהִי גְאֵלֵי. וְצוּר תְּכַבְּלֵי
בְּעֵת צָרָה: וְהוּא נָסִי וּמְנוּס לֵי. מְנַת פּוֹסֵי בְּיוֹם אֶקְרָא:
בְּיָדוֹ אֶפְקִיד רוּחִי. בְּעֵת אִישָׁן וְאֶעִירָה: וְעַם רוּחִי
גְּזִיתִי. יי לֵי וְלֹא אִירָא:

יִגְדֵל אֱלֹהִים חֵי וַיִּשְׁתַּבַּח. נִמְצָא וְאֵין עֵת אֶל מְצִיאֹתוֹ: אֶחָד
וְאֵין יְחִיד בְּיַחְדוֹ. נְעָלָם וְגַם אֵין סוּף לְאַחֲדוֹתוֹ: אֵין לוֹ
דְמוּת הַגּוֹף וְאֵינוֹ גּוֹף. לֹא נִעְרֹף אֵלָיו קְדָשְׁתּוֹ: קְדָמוֹן לְכָל
דְּבַר אֲשֶׁר נִבְרָא. רֵאשׁוֹן וְאֵין רֵאשִׁית קְדָשִׁיתוֹ: הֵנוּ אֲדוֹן
עוֹלָם לְכָל נוֹצֵר. יוֹרֵה גְדֻקָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ: שִׁפְעַ נְבוֹאָתוֹ נִתְּנוּ
אֶל אַנְשֵׁי סְגָלָתוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ: לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה עוֹד. נְבִיִּי:
וּמִבֵּיט אֶת תְּמוּנָתוֹ: תּוֹרַת אֱמֶת נָתַן לְעַמּוֹ אֵל. עַל יַד נְבִיאָו
נִאֱמַן בֵּיתוֹ: לֹא יַחְלִיף הָאֵל וְלֹא יִמִּיר דָּתוֹ. לְעוֹלָמִים לְזוּקָתוֹ.
צוּפָה וַיּוֹדַע סְתָרֵינוּ. מִבֵּיט לְסוּף דְּבַר בְּקֻדְמָתוֹ. גּוֹמֵל לְאִישׁ
חֶסֶד כְּמַפְעֵלוֹ. נוֹתֵן לְרָשָׁע רַע פְּרִשְׁעָתוֹ. יִשְׁלַח לְקֶץ הַיּוֹמִין
מְשִׁיחָנוּ. לְפִדּוֹת מַחְבֵּי קֶץ יִשׁוּעָתוֹ: מֵהַיּוֹם יִתְּיָה אֵל בְּרַב חֶסְדּוֹ.
בְּרוּךְ עַדֵי עַד שֵׁם תְּהַלָּלָתוֹ:

ברכת

שיח יצחק

אמר להם הממונה לאו וראו אם יבניע וזמן שהיטה הרואה אמר ברקאי כו' האיר
פני המזרח עד שבחברון, והוא אמר הן וכ"כ למה לו לשאל אם האיר עד חברון
כדי להזכיר זכות אברהם הקבור בחברון הרי שהיו זריבים להזכיר זכות אברהם בתחלת
העבודה, כשיזכר הדברים, שלפי הנראה אין צורך בהם, רק מטעם זה ללגלג הזכרת אברהם
ע"ד משיה ואני ברוב חסדך אבוא ביתך, בזכות אברהם הרמוז בחסד, ולכן התחכמו נ"כ
ופתחו סדר העבודה וזו תפילה בלדון עולם גם באדני שפתי תפתח כדי להזכיר זכות
אברהם, והוא כמחזיק מיום שברא הקביה את עולמו לא היה מי שקרא להקביה אדון
עד אברהם, שנאמר אדני אלהים כמה אדע וגו'. ואף דיאל לא נענה אלא בזכות אברהם
שנאמר ועתה שמע אלהינו אל תפילת עבדך כו' למען אדני, למען מיבעי ליה אלא למען
אברהם שקראך אדון, (ודבר זה ישר בעיני הנר"א זיל וקלטיה:)

סדר השכמת הבוקר

- (א.) ברכות השחר אם שכח לאומרו חינף יש שהיה לאומרו כל היום, גם בלילה עד השנינה. חזק ברכת התורה, שכבר נספר בהכנה רבה — ולכן ביום כפודים שא"ל ברכת שעשה לי כל רצוי וברכת המעניב שנה יאמר אותן בלילה חינף כשעטל מעטלו ובשרוחן פניו: [מעיר]
- (ב.) הניעור בלילה אין מברך בה"ט והרצה ללאת ידי ספק ישמע בה"ט מאחר וכוין להוציא ויענה אמן וילמד אחיכ מעס או וכוין לפטור בהבה רבה, ואם ישן שינת קבע ביום הקודם יברך לכ"פ בה"ט גם מי שאינו מברך מיד אחר שינת היום (עיין בהגרי"א או"ח סי' מ"ו ס"ק י"א):
- (ג.) שינת קבע ביום הוא הפסק לענין בה"ט (כן הכרעת הגרי"א וראשונים ואחרונים) והרצה ללאת ידי כל הדעות וכוין בבוקר בעת בה"ט שאינו פוטר רק את הלימוד שילמוד עד שיטן שינת קבע (וע"י בשערי תשובה סי' ח' ס"ק י"ב):
- (ד.) ברכות התורה נחקן לאומרה קודם פ' התמיד ואם רוצה ללמוד קודם שיאיר היום יאמר ברה"ט אחר סדר ברכת השחר [הגרי"א סי' מ"ו ס"ק י"ז]
- (ה.) כל הברכות אשר נתן כו' עד וידבר יאמר חינף כשקם ממסתו אפי' קודם שיאיר היום — וידבר ימתן עד שיאיר היום, [באורי הגרי"א סי' מ"ו ס"ק מ"ו ופ"ק ה']:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחֶכְמָה
וּבְרָא בּוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים גְּרוּי וְיָדוּעַ לְפָנָי
כִּסּא כְבוֹדְךָ שָׂאם יִפְתַּח אַחַד מֵהֶם אוֹ יִסְתֵּם אַחַד מֵהֶם אִי**

אפשר

אבני אריהו

שם הוי"ה וכוונתו, בכל מקום הוא כפי הקריאה, לבר שחזא אדון הכל, אכן בק"ש וחקריאיה
במסוק ראשון צריך לכוין כפי הכתיבה שהוא הוי' הנה ויהי' ואדון הכל, ואם ירצה
לחשוב בשאר מקומות גם פ' כתיבתו יחשוב שהוא נמצא קיים, שחזא פ' הכתיבה, ופי' הקריאה
אדון הכל [רבינו בבאורו או"ח סי' ה' ס"ק ד']:

ה' אלתינו מלך העולם, שני שמות אלו הם כלל כל התורה כולה וכל השמות, כי הקב"ח
נפתר מצד עצמו ונגלה מצד מעשיו, לכן אנו אומרים בכל כרכה
לשון נגלה ונסתר, ושם הוי"ה ב"ה מורה על עצמותו יתברך ואלהים מורה על השגחתו על
בריותיו, ולכן בכך פ' בראשית כתיב שם אלהים לברו, ובהשגחה יש ב' ענינים השגחה כללית דהיינו
על כל בריותיו ועל כל העולם בכללית והשגחה פרטית שמשגיח על ישראל לברו וכנגדו שם
אלהים, וכן כתורה יש נעלם ונגלה כידוע, כן נתקנה בכל ברכת ה' אלתינו סח"ע, ה' מצד הנעלם,
אלתינו שהוא משגיח עלינו בפרטית, ומשגיח גם על העולם כולו בכללות ומושל עייתם
[ארי"א דברים א' ו']:

אשר יצר כו' נקבים חלולים כגו' הוי"ף והוא"ש משום דחללים קאי אהלל עצמו
ולא שייד ביה בריאה אב"ל חלולים קאי על אבר החלול, ויש אברים רבים חלולים,
וכך קאמר ב' פעמים נקבים כ"פ חלולים להורות על רבויים [בבאורו או"ח סי' ו' ס"ק ג' ד']:
חלולים חלולים כ"פ בגמטרי' רמ"ח (כמ"ש המור) שאין אבר שאין לו חלל ואפי' השערות.
יש לחן חלל ולפי שעל כל האברים אין נותנים שבח להקב"ה לכך תקנו שיח' חלולים.
כאן כל האבריו, גלוי הוא מה שבגלוי וידוע הוא מה שבסתר: [אמרי נעם]

לפני כסא כבודך מה שמזכירים כאן כסח"כ בברכת עשות צרכיו היא לאפוקי מדעת.
האומרים שהקב"ה אי"א שישגיח על עולם השפל לכך אנו אומרים שאפי' לפני כסח"כ.
שאפי' הטלאכים הגבוהים עומדים כמה רבי רבנות פרסאות אפי' משם הוא משגיח על
דברים שפלים כא"ה: [שם]

אֲפֹשֶׁר לְהִתְקַמֵּם וּלְעֲמוּד לְפָנֶיךָ : בְּרוּךְ אַתָּה יי רופא כָּל בָּשָׂר
וּמַפְרִיא לַעֲשׂוֹת :

אֱלֹהֵי. נִשְׁמָה שְׁנַתָּת בִּי מְהוּרָה הִיא אַתָּה בְּרַאתָה אַתָּה יִצְרַתָּה אַתָּה
נִפְתַּתָּה בִּי וְאַתָּה מְשַׁמְרָה בְּקִרְבִּי וְאַתָּה עֲתִיד לְפַלֵּא מִפְנֵי
וּלְהַחְזִירָה בִּי לְעֲתִיד לָבֵא. כֹּל זָמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדָה אֵינִי לְפָנֶיךָ יי
אֱלֹהֵי וְאַלְהֵי אֲבוֹתַי רַבּוֹן כֹּל הַמַּעֲשִׂים אֲדוֹן כֹּל הַנְּשָׁמוֹת : בְּרוּךְ אַתָּה יי
הַמַּחְזִיר נְשָׁמוֹת לְפָגְרִים מֵתִים :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן לְשִׁכּוֹי
בֵּינָה לְהִבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשִׂנִי גּוֹי :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשִׂנִי עֶבֶד :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשִׂנִי אִשָּׁה :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹקֵחַ עוֹרִים :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַתִּיר אֲסוּרִים :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם זוֹקֵף כְּפוּפִים :

ברוך

שִׁיחַ יִצְחָק

אבני אליהו

יִצְחָק יִפְתַּח אֶחָד כו' קודם או יפתח, כגו'
רש"י ור"ף ור"א ש[בכיווריו סי' ס"ק ו'] :
וּמַפְרִיא לַעֲשׂוֹת, שִׁישׁ פְּלִיאָה בְּאֵדָם שֶׁתְּרוּ
חֲנֻשְׁמַת אֵינָה צְרִיכָה לֵאכּוֹל אִלָּא הַגּוֹף
וְאֵעִפ־כֹּ אִם לֹא הִ' אוֹכֵל ד' או ת' ימים היתה
נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאָה מִסִּטוֹ תְּרוּ זֶה פְּלִיאָה גְדוּלָה וְכִי
סָמִי אֵיכַת לְנִשְׁמָה שֶׁהַגּוֹף אֵינּוּ אוֹכֵל אִלָּא
שַׁחֲבֵ"ה זְיוּגָם יַחַד שֶׁתְּרִיגִישׁ הַנְּשָׁמָה בְּצַרְבֵי הַגּוֹף,
ע"כ בִּשְׁם הַגְּרָ"א, [אמרו נעם] :

וּמַפְרִיא לַעֲשׂוֹת לְהַנִּסּוֹת עַל-פִּי מַעֲרָה הַטֵּבַע
יֵשׁ מֵינִי חֲלָאִים שְׁאִין לְהֵם
רְפוּאָה כֻּלָּל, אֵךְ הוּא ית' רופא כָּל בָּשָׂר
וְאִין לְהִתְפַּלֵּא עַל כַּחוֹ לְמַעֲלֵה הַמַּעֲבֵעַ שֶׁהִרִי
יֹוֹתֵר מוֹדֵה הוּא מַפְרִיא לַעֲשׂוֹת, עֲשֵׂה כֹל בָּשָׂר
וּבְרֵאשׁ, אִ"כ כ"ש שֵׁשׁ לוֹ כַח לְרַפְאוּתָם :
הַחֲסִיד כְּחוֹה"ל (כְּתַחֲלַח שַׁעַר הַבְּחִינָה) אָמַר
כִּי אַחַת מֵהַסְּכוּת אֲשֶׁר רֹבֵב בֵּינֵי אָדָם
אִין לְהֵם, הַרְגֵם וְהַכְרָה בְּרוּבֵי עוֹבוֹת הִי
עֲלֵיהֶם, הִיא הַתְּגַדְלָם בְּעוֹבוֹת הִי הַעוֹדְפוֹת
וְהַתְּגַלְלָה בְּהֵם עַד שֶׁשָׂבוּ אֶלְלֵם רְגִילוֹת וְיֹדְעוֹת כֻּלּוֹ הֵם עֲלֻמִּיּוֹת לְהֵם בְּלִתֵּי סְרוֹת מֵאַתָּה וְלֹא
כַּפְרָדוֹת מֵהֵם כֹּל יְמֵיהֶם וְכֹאשֶׁר יִשְׁכִּילוּ וְהַחֲזוֹק הַכְּרַתָּם יִשְׁכְּלוּ עוֹבוֹת הַכּוֹרָה עֲלֵיהֶם וְאִינֶם מְשִׁימִים
עַל לֵבָב הַיּוֹצֵא הַהוֹדָאָה עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שְׂאִינֶם יוֹדְעִים מַעֲלֵה הַעוֹבָה וְהַמְטִיב בָּהּ עֲלֵיהֶם וְנִמְשְׁלוּ
בַּזֶּה לְתִיטוֹק שְׂמֵלָה הִיב אֶחָד מֵאַנְשֵׁי הַחֲסִד בְּמַדְבַּר וְחָמַל עֲלֵיו וַיִּאֲסַפְּהוּ אֶל בֵּיתוֹ וַיַּגְדִּלְהוּ וַיִּאֲחִילְהוּ
וַיִּלְבְּשֵׁהוּ וַיַּחַנְדֵּךְ עֲלָיו בְּכָל הַעוֹב לוֹ, עַד שֶׁהִשְׁכִּיל וְהִבִּין אֲפֻשֵׁי דְרָכֵי עוֹבְחָו וְאַחֲרַיִם שָׁמַע הָאִישׁ
כְּבוֹא עַל הָאִיִר כִּשְׁכַּף בַּיָד שֹׁנְאָו וְהִנְעִיפְהוּ אֶל תְּחִלַּת הַלָּעַר וְהָרַעֵב יָמִים רַבִּים, וְנִכְמְרֵי
רַחֲמָיו

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם רוֹקֵעַ הָאָרֶץ
עַל הַיָּמִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה לִי
כָּל צָרָתִי:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמְכִינֵן מִצְעָרֵי נֶגֶר:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹמֵר
יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַנּוֹתֵן לַיַּעַף כֶּתֶב:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּעֲבִיר שָׁנָה מֵעֵינֵי

והנומה

שיח יצחק

רחמיו על לערו ופיוס לסונאו עד שהחירו ומחל לו את דמיו ויאספכו האיש אל ביתו והסיבילו
במקלח הטוב אשר הטיב בו להיטוק, והיה האסיר מכיר בטובת האיש עליו ומודה עליה ויהר מן
ההיטוק שגדל בה מפני שלא מענין העוני והלצר אל ענין הטובה והשלום בעת שהכרתו בה
גמורה ע"כ הכיר טובת האיש החסיד מאוד אך החיטוק לא הבין מעלת הטובה עליו אע"פ
שהחזקה הכרתו והתושב בדעתו מפני שהיה רגיל בה מימי נעורותו עכ"ל, לזאת השכילו חכמי
ברוח קדשם ותיקנו לברך בשחר על כל הנאה, ועי"ז לא ידמה האדם מרוב הרגילו
כי כל הנאות הנמלאות עמו תמיד כי הן מחויבות אליו, רק ידע כי הן רק מחסדי ה' ע"כ
ישים זאת אל לבו בכל הכרכות כמו בזכרבת המחזיר נשמות לפגרים מתים, ישים אל לבו כי כמה
אנשים שכחו על מפתח ולא הוסיפו לקום בבוקר, ובזכרבת החורה ושלא עשני וכו' ישים אל לבו
גדל הסד ה' שחן אותנו ומאיר עינינו בהורתו ה'ק, ובמו כן בזכרבת פוקח עורים יחשוב גדל
החסד של עיני ראות עינים וכמה מאסער הוא הבומו עד שחיו אין, וסעי"ת משפיע את האור ונותן
כח הראיה בכל רגע ורגע, וכמה ז"ל אשר עיניהם כבו או נפסדו ולא יוכלו לראות, וכמו"כ בזכרבת
מחיר אסורים וזקף כפופים המכין וכו' יתביין רוב חסדי ה' שנתן להאדם כח נדנד באבריו ככל
אשר יחפון, ולהשים פעמיו אל כל אשר יהיה שמה הרוח ללכת וכמה אנשים אשר בשעת פחאום
אזיבהם נכבתו מפעולתם כי אחיהם הסבן (מחלת הפארלי), כמה גדל לערס וכן בזכרבת מלביש
ערומים יחשוב חסדי ה' לא לבד אשר זכוו למלבושי כבוד כחור אדם המעלה, רק גם על
מלבושים הכבדתיים לכסות מערומיו, ויחשוב אלו ה' מוסל ערום נשדה ובה אחד והלבישו כהה
ה' לריך להחויק לו טובה, וכן כאשר י"ג קף רגלו על הארץ ישים אל לבו הן אמת כי הורגלנו
לדרוך על גמתי ארץ כמו על חומה צורה, אמנם האם חוקתה וקיומה ה' מוכרת מעמלה, הלא שבע
העפר והחול לרדת למסה מן המים וטבע המים להתפסס ולהרהר, ורק השי"ת בחסדו הוא
„רוקע הארץ על המים" ועד"ז בכל הנרכות:

המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי, אין לרך האדם להתעורר משנתו צבת אחת. רק
מתחלה מסתלק מעליו השינה העמוקה, שהיא הסתלקות המחשבות, ומגיע למדרגת
התנומה דקרו ליה ועני, והוא הולך ומחשורר, עד שמחשורר לגמרי ע"כ אמר מתחלה שנה,
ואח"כ תנומה:

וּתְנוּמָה מֵעַפְעָפִי : וַיְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ (וְאֵלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ שְׁתַּרְגִּילֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ וּדְבַקְנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְאֵל תְּבִיאֵנוּ
לֹא לַיָּדַי תִּטָּא וְלֹא לַיָּדַי עֲבָרָה וְעוֹן וְלֹא לַיָּדַי נִסְיוֹן וְלֹא לַיָּדַי
בְּזִיוֹן וְאֵל תִּשְׁלַט בְּנוּ יַצַּר הָרַע וְהִרְחִיקְנוּ מֵאֲדָם רָע וּמִחֶבֶר רָע

וּדְבַקְנוּ

שיח יצחק

וַיְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ וכו' נשמחה הפלה זו לכאן, כי הכל הולך אחר ההתלהב. כאשר האדם מתחיל ללכת בדרך טובה, אז הוא הולך ומתחזק מעלה מעלה, וכן להיפוך ח"ו. (וע"כ אמרו צוהר כי כשהאדם קם בבוקר לרץ לומר יה"ר מלפניך ה' אלהי שיהיה לבי נכון ומסוד בירי שלא להכחך) וזה כאשר הלך הוא שורש כל הפעולות כמ"ס מכל משמר נלמד לנך כי ממנו תולדות חיים (משלי ד') ואמר הנה בני לנך לי (שם כ"ג) וע"כ אמרו שר"ך להפלה בבוקר (סרכ השתרנו עליו סרדות שומת) שיהיה לנו מסוד בידיו) וזר"ל כשהאדם שומע מעט משמיעים אותו הרבה והיחא בספרי פ' עקב (זהבואו רש"י שם) פ"ט השמרו לכם פן יפתה לבבכם לפרוש מן התורה וע"ז וסרתם וענדתם אלהים אחרים שכיון שאדם פירש מן התורה (נמשך מזה אבר לבסוף) הולך ומדבק בע"ז וכו' וע"כ נשמחה הפלה זו לכאן שאחר שברכנו המשביר שנה וחנומה דה"ס סילוק התישנות המחשבות, וכשהאדם ער הוא מתחיל לחשוב מחשבות, ואז הוא הפרשת דרכים לאדם אם למוט או להיפוך ח"ו. ע"כ לנו מנקשים תיכף שתרנילנו בתורתך וכו' שתי"ה ההתלהב טובה ויהי הכל טוב ומלאחי קרוב לזה בס' אחרי נעם בשם הגר"א ז"ל ושם כ' כי אחר שאמר המעביר שנה מעיני לרץ לבקש מהקב"ה שיסמור עיניו שלא יסתכלו בעבירה רק בתורה וכס"ס עינא ולבא חרי סרסורי דעבירה:

שְׁתַּרְגִּילֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. כי נפש הישראלית יש לה צעם רצון ותשוקה ללימוד התורה רק החסרון הוא מה שמרניל בעצמו לדברים הפכיים וכענין שארז"ל אם חשונני יום יומיה השזכך וכו"ס הגר"א ז"ל (משלי א') כי כאשר מרגיל אדם עצמו בדברים בטלים ולינות בל לו תשוקה עיה לזה אשר לא יוכל למוש ממנה, ולהיפך הוא מי שרגיל בלימוד התורה משינו לים תשוקה עלומה ותשק נפלא, וע"כ לנו מנקשים שתרנילנו בתורתך:

וּדְבַקְנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. כי עשיית המצוות תלוי בבחירות האדם, אולם הקדושה הנמשכת להאדם מזה, זאת מחנת ה'. ע"כ לנו מנקשים ודבקנו במצותך:

וְאֵל תְּבִיאֵנוּ לֹא לַיָּדַי תִּטָּא וכו' כפי מה שיסדנו בפתיחתנו כי דרך ההפלה לבקש תחלה על דבר קטן ואח"כ על דבר יותר גדול, ובדרך לא זו אף זו. א"כ הל"ל כאן להיפוך. בתחלה לבקש שלא נבוא לידי עבירה, שהיא המורה, ואח"כ להוסיף לבקש שלא נבוא לידי חטא הקל, אכן באמת אין הקב"ה מביא תקלה לנדיקים ולמי מודמנים מכשולים ותקלות להאנשים אשר לא נזכרו בעצמם כמ"ס הגר"א ז"ל, על, לפתח חמאת רובך כלומר אם אתה פתחת לו פתח וכו' ושיטת במס' ד"א הוי זהיר מחטא הקל שלה יביאך לידי חמור. וע"כ לנו מחסללים שלא נבוא לידי חטא הקל ואח"כ לנו מוסיפים לבקש כי גם אם ח"ו נכשלת בחטא הקל שהוא השונג מחסרון זהירות עכ"פ לא ינדות זה שנבוא עי"ז לידי עבירה ועוין. ועוד לנו מוסיפים להחסלל שלא נבוא גם לידי נסיון הנס כי בנחיתה אחת הוא טוב היינו מי שימוד בנסיון אבל סן ח"ו לא נעמוד בנסיון, ולא לידי בזיון, כי הנס כי את אשר יאבא ה' יוביח הוא דוקא בלינעא ולא בבזיון בפרהסיא וכמ"ס [בנכרות ה']:

וְאֵל תִּשְׁלַט בְּנוּ יַצַּר הָרַע, זה יהי"ר הרחמי ומ"ס וכפף את יצרנו להשתעבד לך הוא ה"ה"ר הסבשי המזוג בטבע כחות האדם, ומבואר עוד לפי ח"ס ב"ס אמרי נעם המיוחס להגר"א ז"ל על מלמח"ל בכל לנבך בשני יצריך ביה"ס וביה"ר דמה שברא הקב"ה את ה"ה"ר אינו בשביל קיבול

סכר

(* הגאון סוהר"י פיק האריך בזה שצ"ל בל נוסח היה"ר בלשון יחיד ה' אלהי, ותרנילנו, וכו') וכ"ה בג"מ ורי"ף [וכן איתא בסידורו רב עמרם גאון] ורמב"ם ורא"ש. מטעם שיה"ר הוה אחר ברכת המעביר שנה מעיני כו' שהיא בל"י — והיה"ר השני הוא בל"י שתצילנו כו' והמעם להשתחף עם הצבור:

**וּדְבַקְנוּ בַּיָּצָר הַטּוֹב וּבְמַעֲשָׂיִם טוֹבִים וְכוּף אֶת יָצָרְנוּ
לְהַשְׁתַּעֲבֵד לָךְ וְתַגְּנוּ הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם לַחַן וּלְרַחֲמִים
בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רֹאֲיוֹנָיו וְתַגְּמְלָנוּ חֲסָדִים טוֹבִים : פְּרוּךְ**

ארה

שיח יצחק

שכר לבד, בעבור סיכופו אותו, אלא דהתעלת ג"כ הוא דאם לא הי' אדם הינה"ר לא הי' יכול לחיות אפי' שעה אחת דהי"ט אינו רוצה לא לאכל ולא לשתות ולא להזקק לאשה, ולא היה העולם יכול להחקיקים, לכך ברא הקב"ה הינה"ר באלם, אבל האדם לרין לעבוד את הסי"ת גם בינה"ר דהייט אפי' כשאוכל ושותה יהיה נזוהר ג"כ לעשות הכל לש"ט ולא בשביל תאוות, וזה שאמר בשני יאריך וכו' עכ"ד, נמצינו למדן כי ב' בחיות בינה"ר, האחת שנוטה להאדם רק לרעתו ויתן האדם לקבל שכר כשינצל אותו, וכמכלל השפחה שהזכירו צוהר, והב' שהוא מוכרח לקיום העולם, ע"כ על עיני הראשון אמר ואל השלט בנו ינה"ר ועל עיני הב' אמר וכוף את יצרנו להשתעבד לך ששעה אחת הכל לש"ט :

מאדם רע ובחבר רע, אדם רע הוא הרע לבריות, וחבר רע הוא הרע לשמים אבל הוא טוב לבריות, וע"כ קראו בשם חבר שהתחברותו ערבה עליך, ועכ"ז לרד לברוח ממנו כבודת מן הארץ, והוא גרוע עוד יותר מהרע לבריות כי הוא עלול להמשיך אחרייו כמ"ס (הגרא"ה במשני י"א ועוד בספרים) כי רוב המינים והחפאים בין אדם למקום הם לפי ההראה טובים בטבע, וזו היא אחת מהחבולות הילך לפרוט רשת לפני הוטי רוח להמשך אחריהם ושירשו ציה מאה"כ חמד רשע טלוד רעים ושודש לדיקים יתן :

וּדְבַקְנוּ בַּיָּצָר הַטּוֹב וּבְמַעֲשָׂאֵי יָר הוא יצורים המהעוררים בלב האדם ויש מהם טובים כמו יצורי הענוה ע"י ההתבוננות בהסגותיהם ויצורי החמלה על זולתו והאבת חסד וכיו"ב ויש מהם רעים כמו יצורי ההתנשאות הגאווה והשנאה והנקמה וכיו"ב, והנה יש כמה מדות ופעולות טובות שאין טבע האדם מנודתם ונס יש לו קצת נטיה לזה, (כמו שהוא אלל רוב בני אדם ענין גמ"ה בנופו ובממוט) ועכ"ז לרין לזה חיזוק והעשירות שינאל לפעולות אלה ובלא זה ישאר נעור וריק מזה וע"ז באה הנקשה ודבקו בינה"ט ובמע"ט, אך יש ענינים שיש להאדה נטיה לרע כמו אלל כמה בנ"א ענין קאה ושנאה וכעס ונקמה וע"ז באה הבקשה וכוף את יצרנו להשתעבד לך :

לחן ולחסד ולרחמים, הן הוא מלד המקבל כי מלא חן צעינו וחסד הוא מלד הנותן שמטיב בחסדו בלי סנה מהמקבל, ורחמים הוא שמונע מלהעניש אותו מלד מעשיו :

בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רֹאֲיוֹנָיו, סיה" גם רוח הבריות נוטה ממנו ועי"ז יהיו דבריו כשנטיה לעבודתך וכוול עוד במ"ס צעיניך ובעיני כל רואנו כי מהלחת האדם הוא, לבד סיה" לחן צעיני הברו"ת. גם לא יהי' עליו סום קטרוג גם מהשמאילים המלמדים הובה כמ"ס בספרי פ' שמיני, אמר משה לאהרן, אהרן אחי אע"ס שנתרצה לך הקב"ה לרין אחת ליתן לחוך פיו של הסן שלא ישטיק וכו' (ועי' בהתורה והמצוה סס) ומאד"א בן הגרא"ז ו"ל סי' על מ"ס מלוך עלינו לבדך בחסד וברחמים ולדקנו במשפט שהוא עפ"מ"ט וזוה ומישור לפני כסאו חסד ורחמים לפני כבודו כי ב"ד של מעלה שופטים אה האדם רק לפי הזכות והמישור, אבל לפני כבודו הוא חסד ורחמים גם לכסאיתו כדאי שאינו הנון, ואמר אח"כ ולדקנו במשפט פי' שנה שנלא זכאי מלפניך בחסד רחמים מ"מ משפטינו וינאל כלהיים ע"י ב"ד של מעלה ג"כ, וכן בבהמ"ז אחר כל הבקשות אנו אומרים במרום ילמדו עלינו זכות וכו'. וזאת כונת צעיניך ובעיני כל רואינו :

וְתַגְּמְלָנוּ חֲסָדִים טוֹבִים, סיה" תכליתם טוב שלא יהי' ח"ו כעיני שנאמר עושר שמור לצעניו לרעתו וארז"ל (ב"ר ס') ב' בני אדם אמרו דבר אחד, אברהם ודוד אברהם כתיב ציה ה' א' מה תתן לי ואנכי הולך ערידי, דוד אמר וראה אם דרך עולב בי וגחני בדרך עולם, אמר לפניו רבש"ע אם עתיד אני להעמיד בנים ולהכעיסך, מוטב לי ואנכי הולך ערידי, דוד אמר וראה אם דרך עולב בי וגחני בדרך עולם, אמר לפניו רבש"ע אם עתיד אני להעמיד בנים ולהעטיבך מוטב לי וגחני בדרך עולם, וע"כ מטוים הנומל חסדים טובים לעמו ישראל כי בישראל נוהגת המדה הזאת וכמ"ס (רש"י מלכים א' ט' מ"ג) על פסוק ככל אשר יקרא אליך הנכרי ובישראל הוא אומר ונהת

סדר השכמת הבוקר

אתה יהיה גומל * תסדים טובים לעמו ישראל :

ידי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתצילני היום ובכל יום מעיי
פנים ומעוזות פנים מאדם רע ומחבר רע ומשכן רע ומפגע רע
ומשטן המשחית. מדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית ובין
שאינו בן ברית :

ואלהינו ואלהי אבותינו וברנו בוצרון טוב לפניך ופקדנו כפקדת ישועה ורחמים
משמי שמי קדם וזכר לנו יי אלהינו אהבת תהך מוגים אברהם יצחק וישׂראל
עבדיך את הברית ואת החסד ואת השבועה שגשבעת לאברהם אבינו בחר המוריה
ואת העקדה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח ככתוב בתורתך :

ויהי * אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר
אליו אברהם ויאמר הנני : ויאמר קח נא את בנה את

יחידך

שיח יצחק

ונתה לאיש ככל דרכי, לפי שישראל מכיר בהקב"ה יודע שהיכולת בידו ואם אין חסותו נשמעת
תולה את הדבר בעלמו ובחסלו, אבל עו"ג קורא תגר, ואומר בית ששמו הולך לסוף העולם נתינעתי
בכמה דרכים ובאתי והתפללתי בו ולא מלאתי בו ממש, לפיכך ככל אשר יקרא אליך הנכרי
אבל ישראל אם אתה רואה שהוא משחית בממונו אל תהי' לו (אם לא מי שהוא ח"ו מלוותן שנאמר
עליהן ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו) עכ"ל לפיכך אמר גומל חסדים טובים לעמו ישראל :
מעזי פנים, ומעוזות פנים, מפני שמדת עוזות פנים היא רעה כ"כ עד שהאדם שיש לו מדה
זו בקנינו מתקלקלות אלנו גם כל המדות טובות שלו ע"כ ציקש להלל מעזי פנים אפי'
מסובותיהם וממדותיהם הטובות כי נגע זאת כיון שנדבקה באלם אין בו מחוס, וטובותיו רעות הנהי'
ימעזות פנים, היינו אפי' אדם שאינו עו פנים נכבד אם יודמן חיזה מקרה שיאל מגדרו להשתמש :
מאדם רע ומפגע רע, אדם רע שהוא במחלס, לא יהי' דבר עמו, ולא שום פניעה אפי' טובה,
כי טובתן של רשעים רעה היא ופגע רע אפי' מאדם טוב אפשר שתודמן פניעה רעה
במקרה תלינו ממנו :

מחבר רע, אפי' ימלא לו עזות טובות כי הטוב שממקור הרע יבוא יויק בהחלס : ומיצר
הרע, הייט המחשבה הרעה עזמה בשבן רע, אפי' יראה תמיד להיות לו 'להועיל :

ומשטן המשחית, טבוחו להשחית בזה הפעם אפי' יהי' בתמידות טוב פוז ומקבל :
מדין קשה, שלא יודמו שליות קשות להפחד וכשהם נגמרים נגמרים כרסיון והלב
טקף אם הוא עושם כשורה שהיא מחלה לב, ומקת למנוחת הנפש המביא לשלימות של תורה והכמה :
מבע"ד קשה, אדם שאיש מחיטב בדעתו בכל פתרון ומסקק תמיד על כל דעה שקלית
הנטיה על היסוד והלדקוהו מכת המסקקים מבלי עולם :

בין שהוא בן ברית, ויהי' טענותיו כפרסי דעות שחורה שיש בהם להסתפק ולניחן שנאיש כזה
לשום לא הנוח הדעת ומתהפך תמיד ממדה למדה ועל כיו"צ נאמר עמל הכסילים תיגעו וכו' :

ובין שאינו בן ברית ויבא בעצמות על תורחיו התמימה שאם יהיה בעל זבל ישר תנוח דעתו
בצופן בירור האמינות וזולתו נ"כ ימלא בו כחא אבל אם יהיה מאובדי דרך המבקשים את
האמת ולא כדרכה ורואה להניש בחוש במקום שרריך להשיג בשלל הוא בע"ד קשה וחזילטו מהם :
(* נ"א הגומל. א) כראשית כ"ב.

* עקירת יצחק הובאה בסדר החמלות ע"פ תקן הווהה—חפתיחה א"מ זכרנו, והחתימה רבש"ע
שתי החמלות הנאלה לקורות חמלות פוסף לריה [ולדעת חר"מ אין לומר כ"ז קודם ברה"ח].

יחירך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המדינה והעלתו
 שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך: וישכם אברהם
 בבקר ויחבש את חמורו ויקח את שני נערו ואת יצחק
 בנו ויבקע עצי עזה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו
 האלהים: ביום השלישי וישא אברהם את עינו וירא את
 המקום מרחק: ויאמר אברהם אל נערו שבו לכם פה עם
 החמור ואני והנער נלכה עד פה ונשתחוה ונשובה אליכם:
 ויקח אברהם את עצי העלה וישם על יצחק בנו ויקח בידו
 את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדו: ויאמר יצחק אל
 אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש
 והעצים ואיה השעה לעלה: ויאמר אברהם אלהים יראה לו
 השעה לעלה בני וילכו שניהם יחדו: ויבאו אל המקום אשר
 אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערף את
 העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל
 לעצים: וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט
 את בנו: ויקרא אליו מלאך יי מן השמים ויאמר אברהם
 אברהם ויאמר הנני: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל
 תעש לו מאומה פי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא
 חשבת את בנה את יחידך ממני: וישא אברהם את עינו
 וירא והנה איל אחר נאחו בפסבד בקרניו וילך אברהם ויקח
 את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו: ויקרא אברהם שם המקום

ההוא

אבני אליהו

ויקרא אברהם שם המקום כו'. ע"ד שאמרו כאנדה מתחלה היתה השכינה למטה, כשחטא אדם
 נסתלקה לרקיע ראשון כו' עד שנסתלקה לרקיע ו'. בא אברהם אבינו ע"ה והורידה
 משביעו לששי בא יצחק והורידה לחמישי, בא משה והורידה לארץ, ומעתה אאע"ה שהוא ה'
 הסתחיל לתוריד השכינה משביעו לששי התפלל מי יתן והי' שתבוא השכינה עד אלינו לשבון
 כבוד בארצנו, והו' ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, ויחשב המקום הו', טרע"ה שכתב
 את התורה וטסוף וכתב אשר יאמר היום כלומר בימי משה בחר ה' יראה כי בימי משה כבר
 היתה השכינה לסטה [א"א כראשית כ"ב, י"ד]:

תהיא יי יראה אשר יאמר היום בהר יי יראה : ויקרא מלאך
 יי אל אברהם שנית מן השמים : ויאמר בי נשבעתי נאם יי
 כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשבת את בנה את
 יחידך : כי ברך אברכה והרבה ארבה את זרעך פכוכבי
 השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער
 אוּבּוּ : והתפלכו בזרעך כל גווי הארץ עקב אשר שמעת
 בקלי : וישב אברהם אל געריו ויקמו וילכו יחדו אל באר
 שבע וישב אברהם בבאר שבע :

ורבנו שד עולם יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתזכר לנו
 ברית אבותינו כמו שפכש אברהם אבינו את רחמי מן יחידו
 ורצה לשחוט אותו כדי לעשות רצונך בן יכבשו רחמיך את פעסך
 מעלינו ונלכו רחמיך על מדותיך ותפנס אתנו לפנים משורת דינך
 ותתנהג עמנו יי אלהינו במדת החסד ובמדת הרחמים ובטובך הנדול
 ישוב תרון אפך מעמך ומעירך ומארצך ומנחלתך וקום לנו יי אלהינו
 את הדבר שהבטחתנו על ידי משה עבדך. כאמור וזכרתי את
 בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר
 והארץ אזכר :

לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם יֵרָא שָׁמַיִם בְּסֵתֶר וּבְגִלּוֹי וּמוֹדָה עַל הָאֱמֶת
 וְדוֹבֵר אֱמֶת בְּלִבּוֹ וַיִּשָּׁבֵם וַיֹּאמֶר :

רְבוֹן כֹּל הָעוֹלָמִים לֹא עַל צְדָקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מִפְּיָאִים תַּחֲנֻנֵינוּ
 לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים. מָה אֲנַחְנוּ מָה חֲיִינוּ מָה

חסדנו

שיח יצחק

לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם יֵרָא שָׁמַיִם בְּסֵתֶר וּבְגִלּוֹי. יש בני אדם אשר יראה רק בגלוי לעיני
 הכריות ובסתר יעשו מה שכלם מסך, ויש להיפך אשר בסתר יתנהג בדרכי היראה
 והפרישות, אך בגלוי יתבייש סן יתנובו לדופי ולשמלה ויאמרו עליו כי הוא לבוש, ויש אשר לא
 יראה שיאמרו עליו שהוא לדיק וחרד וע"כ יפריע קביעות לימודו ויקטר חסלתו אם הוא במקום
 רואים, לכך אמר בסתר ובגלוי :

יְמוֹדָה עַל הָאֱמֶת, זה יסוד גדול בעבודת ה' ובהנהגת האדם, כי כל זמן שאדם מסתבך
 במדת הכלחון, או לא נקה ממתת הטעמת הרגון, הנה לא יצלח ממנו כי יטעמו דמיונו
 כי הוא פולה מעלה מעלה בראש כסות השלימות, ובאמת הוא להיפך ח"ו (כאשר קרה להכ"ו
 ראשי סנהדראות שבעת קרת, כי ראו כל דברי מדע"ה מהקיימים, והוא הלא התרה בסם, כי רק אחד
 ינצל וכולו אובדים, עכ"ל השיאש לבס לנסח להקטיר קצרת, והוא מכנה זאת) עכ"ל ומודה על האמת
 ודובר אמת בלבבו, לא נלד שיהי' מודה על האמת. (זהו יתקן נס בע"כ כמי שפלאו עד) רק
 גם בלגנו יהיה דורש אמת :

(א) ויקרא כ"ו פ"ו פ"ב

חֲסִדְנוּ מִה צְדָקוֹתֵינוּ מִה יְשׁוּעָתֵנוּ מִה פָּחַדְנוּ מִה גְבוּרָתֵנוּ מִה
נֹאמַר לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הֲלֹא כָּל הַגְּבוּרִים כָּאִין
לְפָנֶיךָ וְאֲנֹשֵׁי הַשֵּׁם כֹּלָּא הָיוּ וַחֲכָמִים כָּבְלֵי מַדְע וְגִבּוֹנִים כָּבְלֵי
הַשִּׁבְל כִּי רֹב מַעֲשֵׂיהֶם תָּהוּ וַיְמִי חַיֵּיהֶם הִבֵּל לְפָנֶיךָ. וּמֹזְתֵר
הָאָדָם מִן הַפְּהֶמָה אִין כִּי הִבֵּל הִבֵּל:

אָבֶל אֲנַחְנוּ עִמָּךְ בְּנֵי בְרִיתְךָ. בְּנֵי אֲבָרָהִם אֲהַבְךָ שְׁנֵי שְׁבַעֲתָ לֹו בְּתֵר הַמְּוֹרֶה
זָרַע יִצְחָק יִחִידוֹ שְׁנַעֲקֵךְ עַל גֵּב הַמְּזֻבַּח עֲדַת יַעֲקֹב בְּנֵךְ בְּכוֹרְךָ
שְׂמֵאֲהַבְתָּךְ שְׂאֲהַבְתָּ אוֹתוֹ וּמִשְׂמַחְתָּךְ שְׂעִמְחַתָּ בּוֹ קָרָאתָ אֶת שְׂמוֹ
יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרוּן:

לפיכך

שיח יצחק

מִה אֲנוּ מִה חַיֵּינוּ וְכוּ' נֹא לְהַכְבִּיל פְּעוּלַת
הַאֲדָם מִשְׁנֵי סְנוֹת, הַלַּחַת כִּי אִין מִעֲשֵׂי
נַחֲשָׁנִים לְכֹלֹם וְעוֹ"ל מִה חַיֵּנוּ כִּי חַי הַאֲדָם
נְעוֹס"ו, הוּא רַק הַכְּנֵה לַחַי עוֹס"ו כְּמִ"ס
הַחֶקֶן עֲלֵמֶךְ בְּסִרְזוֹדוֹר וְכוּ' וְכִמִּ"ס הַמֶּלֶךְ
אֵס לְהַשְׁתַּחֲכֵל חֲכָלִית רְחוּק גְּבֻרָתֵךְ, וְלֹאֵי הַכְּנֵי
רַפְּסֵי יָדִים נְגוּעַ הַסִּיּוֹל מוֹכֵה הַכְּפֻלָּה מִה
יָחַן וְמִה יִיטִיב שְׂנַחֵי הַבַּיִת מַעֲטֵי אֹו הַרְבֵּה,
אֹו מִה יוֹעֲלֵנִי שְׂנַחֵי נִמְעַנְרוּחַ כִּי אֲרַכּוּ לִי שֵׁם
הַיָּמִים וְכוּ' וְחֹמֶר מִה לְדַקּוֹתֵינוּ ע"ד מִה אֵס
וְכַנְנַד עֵדִים כֹּל לְדַקּוֹתֵינוּ וְחֹמֶר אֲמַר עוֹד עֵינַן
סִנִּי כִּי גַם אֵס הַפּוֹנֵן שְׁלֹוֹם עוֹסִים הוּא רַק מִה
בְּנַעֲטוֹ הוּא כֵן וְאִין לְהַחֲסֹר כִּזֵּה כְּמוֹ שְׁלֹא
יִחֲסֹר הַטּוֹף שִׁמְכַנְטוֹ לַעֲרֹף נְשָׁמִים, וְעוֹ"ל
מִה יְשׁוּעָתֵנוּ, כִּי יְדוּעַ שְׂחֹאֵר יוֹשֵׁפֶה הוּא
מִה שְׂעוֹסֵה בְּעַלְמֵי כֹּל סִיּוֹעַ אַחֵר (וְכֹזֵה נִבְדַּל
מִשֵּׁם עוֹר). וְאֲמַר מִה כַּחֲנוּ, בְּמַלּוֹת וְמִה
גְּבוּרָתֵנוּ לְהַתְּגַבֵּר עַל הַיָּהִ"ר כְּמִ"ס אִיוֹה גְּבוּר
הַכּוֹנֵס אֶת יָרֵוּ:

אבני אליהו

אֲבָר אֲנַחְנוּ עִמָּךְ כו', הַחֲפֻרֵשׁ בֵּין נוּיִם לַעֲם כִּי
עַם יֹאמַר עַל קִיבוּץ אֲנֹשִׁים רַבִּים, יִחִי
הַסּוֹנִים אוֹ שׁוֹמְרֵי הַחַת, אוֹ בְּלַחֵי כְּעֵלֵי דַת, אֲבֵל
נֹו אִינוּ אִלֵּא שׁוֹמְרֵי הַנְּמוֹס כְּרֹאֵי וְאִף הַיַּחֲוִיד
שְׁשׁוֹמֵר הַנְּמוֹסִים שִׁקְלוּחֹה הַרְבִּים יִקְרֵא נֹו. וְחִ"שׁ
הָיָה נֹו שְׂרֹאֵי לְחַיּוֹת כְּצוּיִן לְפֻזֵּה. הַנְּחָה הוּא
חַ מֵא. עַם הוּא קִיבוּץ רַב וּבִשְׁעוֹשֵׁינֵי מוֹב כְּרוּב
עַם הַדְּרֹת מֶלֶךְ וְכִמוֹ כֵן כְּשַׁעוֹשֵׁינֵי עוֹן בְּקִיבוּץ
רַב הַנְּחָה הוּא כְּכַד עוֹן. וְהַנְּחָה כְּחֲפֻרֵשׁ בֵּין זָרַע
לְבָנִים כֵן הַחֲפֻרֵשׁ בֵּין לְהַרְעַ אוֹ לְהַשְׁחִית. כִּי רַעַת
הוּא הַנְּעוֹשֶׂה בְּנוֹף וְהַשְׁחִיתָה הַנְּעוֹשֶׂה בְּנַפְשׁ. וְחִ"שׁ
זָרַע מְרַעִים בָּנִים מִשְׁחִיתִים. וְהוּוֹ שְׂמִדְרוֹ לְנוֹ
בְּתַפְּלָה אֲבֵל אֲנַחְנוּ עִמָּךְ בְּנֵי אֲבָרָהִם זָרַע יִצְחָק
עֲדַת יַעֲקֹב. עִמָּךְ הוּא הַיִּפֶךְ עַם כְּכַד עוֹן. בְּנֵי
אֲבָרָהִם חִיפֶךְ בָּנִים מִשְׁחִיתִים. זָרַע יִצְחָק חִיפֶךְ
זָרַע מְרַעִים. עֲדַת יַעֲקֹב הַיִּפֶךְ נֹו חוֹמֵ"ל (בִּיאוֹר
רַבִּינוּ יִשְׁעִי א' ב' ד')

ס

הֲלֹא כֹל הַגְּבוּרִים כְּאִין לְפָנֶיךָ, לֹא מְנוֹבְרִים נְנוֹסֵי יִדְבַר רַק מְנוֹבְרִים הַנְּפִסִּים הַמַּחֲנַנְרִים
בְּמַלְמַמֵּה סְפִימִית, וְסַעֵה כְּאִין לְפָנֶיךָ עֲנִיִן אֲרִזִּי"ל (עִירוּבִין כ"ו) אֲלֵמֵלֵי בֹא הַקְּבִ"ה בְּדִין
עַם אֲבָרָהִם יִחָק וְעַקֵּב אִין יוֹלִים לַעֲמוּד מִשְׁנֵי חוֹכְחָתוֹ (פִּירֵשׁ"ו ז"ל עַל מַעֲשֵׂי):
וְאֲנֹשֵׁי הַשֵּׁם. שְׁפַעֲלֵי גְדוּלוֹת וְזֹרוֹת קִבְרֵי סֶאֱרֵךְ כֹּלָּא הָיוּ, וְהַיָּה"ת פִּי' כְּאִין לְפָנֶיךָ שְׁחִיב נַחֲשָׁנִים
בְּעֵינֵי עֲלָמִים כְּאִין וְכֹלָּא זָכַר כִּי תִשְׁקַחֵס הַיָּה"ת תְּמִיד לְהַעֲלוֹת עוֹד יוֹתֵר מַעֲלָה מַעֲלָה,
וְלִפִּי דְבָרָיו יְהִי מַלְחָה כֹּלָּא נִסְדַּר ר"ל כֹּלָּא דְבַר וְכֹלָּפִס הָיוּ בְּעֵינֵיהֶם:

אבל

אֲנַחְנוּ עִמָּךְ בְּנֵי בְרִיתְךָ, ע"ד שְׂכַחַת הַק"ו עַל הַמִּמְרָז"ל שְׂחוֹרָה אֲנִי וְגֹאֵה, שְׂחוֹרָה אֲנִי
בְּיַעֲשֵׂי וְגֹאֵה נְמַעֲשֵׂי לְבוֹתֵי, שְׂהַכּוּסֵה כִּי מִלֵּךְ עֲלֵמִיט אֲנוּ. מַלְאִים סְפִיחוֹת וְחַכְרוֹנוֹת, וְגַם
הַמַּעֲלוֹת וְחַכְנוֹת הַסּוֹנוֹת עִים לֹו הוּא רַק נַחֲלַת אֲבוֹתֵינוּ וְיִמִּידֵם הִי' זֹאת לֹו, וְכֵן הַכּוֹנֵס גַם כְּאִין
כִּי מַעֲמִיטוֹ אִין לֹו שׁוֹם מַעֲלָה וְגַם מִה שִׁים לֹו הוּא רַק עֲמֶשֶׁר אֲנַחְנוּ בְּנֵי אֲבָרָהִם יִחָק וְעַקֵּב:
בְּנֵי אֲבָרָהִם אֲהַבְךָ, וְכוּ' זָרַע יִחָק יִחִידוֹ עֲדַת יַעֲקֹב כֵּךְ וְכוּ' יֹאמַר כִּי מַעֲלַתִּי מִלֵּךְ ג' דְּבָרִים
סִא' מִלֵּךְ הַכְּרִית וְהַנְּעוֹשֶׂה שְׂנַעֲבַע הַיָּה"ת לְאֲבָרָהִם אֲנִינוּ ע"ה (וְכ' חוֹמוֹ' בְּשַׁבַּת שִׁאֲעִ"ס

שזטז

(א) קהלת ג' י"ט. (ב) עקור תפלה וזאת במחילהא פ' כבלת

סדר השכמת הבוקר

לפִּיכֶךָ אֲנִינִי תִּיבִים לְהוֹדוֹת לָךְ וְלִשְׁבַּחְךָ וְלִפְאָרְךָ וְלִבְרָךְ וְלִקְדוֹשׁ וְלִתְתִּי
 שְׁבַח וְהוֹדִיָּה לְשִׁבְּךָ: אֲשֶׁרִינוּ מִה טוֹב חֲלַקְנוּ וּמִה גַּעִים נִוְרִלְנוּ
 וּמִה יָפֵה יִרְשָׁתֵנוּ. אֲשֶׁרִינוּ שְׂאֵנָהנוּ מִשְׁפִּיכִים וּמַעֲרִיכִים עָרֵב וְנִכְרֵר
 וְאוֹמְרִים פְּעַמִּים בְּכָל יוֹם:

(*) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל (יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד):

בִּלְחַשׁ בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

אֵת

אבני אליהו

שיר יצחק

מִה טוֹב חֲלַקְנוּ וּמִה גַּעִים נִוְרִלְנוּ וּמִה יָפֵה יִרוּשָׁתֵנוּ.
 כִּי רַבִּינוּ בַּס' אֵדָרָת אֵלֵינוּ פ' בִּלְק מֵהַדוּרָא
 רְבִיעָא בַּפ' כִּי לֹא נַחַש בִּיעֻקֵּב. כִּי נַחַש בְּדַבּוּר
 וְקַסַּם בְּמַעֲשֵׂה. וּבִישְׂרָאֵל הַתּוֹרָה וְהַמַּעֲשֵׂה הֵם מִנִּינֵי
 לַחַם. וְאִסֵּר שֵׁם כַּעַת יֹאמֵר לִיעֻקֵּב וּלְיִשְׂרָאֵל מִה
 פֶּעַל אֵל. הַנְּכוּמָה וְרוּחַ קִשְׁיוֹ שִׁכּוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבַּר
 וּלְכֹן נִקְרָא דוֹר דַּעַה. וְאֵלּוּ הֵן ג' מַתָּנוֹת שִׁנְתָנוּ
 לְיִשְׂרָאֵל וְהוּוּ מִה טוֹב חֲלַקְנוּ וּמִה גַּעִים וְכו' וְהֵם
 כַּנֶּגֶד תּוֹרָה בְּיָאִים וְכַתּוּבִים. עִבְל' שֵׁם:

סִיחִים אֲבוֹת תְּמָה אֲבָל בְּרִית תְּמָה לֹא תְמָה,
 וְאִמְרוּ לֵבִין כִּי וְכִין כִּי קְרוֹאִים בְּנִים) הַעֲפִין
 הַב' מִלֵּד שִׁים לֹא בַּסַּעַף הַמוֹנֵה הַחֲכוּמוֹת הַסּוּנוֹת
 מֵהַחֲכוּמוֹת ע"ה הַעֲפִין הַבִּי מֵאִסֵּר קִבְּלוּ לְרִיכִים
 וְלִמְוִדִים שֶׁל הַחֲכוּמוֹת, ע"כ אִמְרַן עַל הַעֲפִין הַבִּי
 בְּנֵי אֲבֵרָס אֲהַבֵּךְ שֶׁכַּסְפֵּךְ לֹא וְעַל עַמִּין הַבִּי
 אִמְרַן זַרַע יִחַק יִחִידוֹ שֶׁנֶּקֶד (וְעַל זֶה יוֹרֵה הַבִּי
 זַרַע עַל הַמוֹנֵה וְהַחֲכוּמוֹת וּמִזֵּה קִבְּלוּ הַחֲכוּמוֹת
 הַעוֹבָה עַל מִסִּירַת נַסֵּף וְכִיכִית הַיָּרֵךְ, וְעַל הַעֲפִין
 הַבִּי אִמְרַן עֵדֶת יַעֲקֹב כִּי סְמִימֹת יַעֲקֹב אֵשׁ הַלֵּא

פִּסְקָה יִשְׁבַּח מִן אֲבוֹתָיו מִמְרִים וּמֵאֵל וְהַלֵּא קְרוּיִם עֵדֶת, וְעַל ג' עֲמִיטִים אֵלֵה אִמְרַן אֲשֶׁרִינוּ מִה טוֹב חֲלַקְנוּ
 וּמִה גַּעִים נִוְרִלְנוּ וּמִה יָפֵה יִרוּשָׁתֵנוּ כִּי מִה טוֹב חֲלַקְנוּ יִאֲמַר עַל עַמִּין חֲלַק לִחֵי מִמִּילָה וְהוּוּ עַמִּין הַסְּנוֹת
 וְעַמִּין נִוְרַל יִאֲמַר עַל עַמִּין שֶׁאִסֵּר הַסְּכּוֹ וְכַמְשָׁרִז'ל, עַל פ' אֵתָה תּוֹמִין נִוְרִלֵי שֶׁתְּמָרָה וְבַהֲרַת בְּחִיִּים, וְקָא
 עַל עַמִּין הַחֲכוּמוֹת הַסּוּנוֹת עַל כְּנִישַׁת הַיָּרֵךְ וּמִסִּי"נ שֶׁהֵם סְהוּא נִגְד רִזּוֹן נַסֵּף הַבְּהִמִיּוֹת אֲבָל בְּאֵמַת
 הוּוּ דַבַּר עָרֵב וּמֵהַקְּבֵל וְעו"ה וּמִה גַּעִים נִוְרִלְנוּ, וְעַל עַמִּין קִבְּלוּ הַלְמוּדִים וְדַרְכִים הַחֲמִימִים אִמְרַן מִה
 יִפֵּה יִרוּשָׁתֵנוּ כַּמ"ס הוֹרָה לֹוֵה—מִוִּרְשָׁה קִבְּלוּ יַעֲקֹב וְאִלְמִו הַרֵב ז'ל פ' (ע"פ דְּבַר הַבְּרָא ז'ל מִשְׁלֵי
 כ"ז ופ' בִּלְק כ"ג מֵהַדוּרָא ב' ע"ש שֶׁדְּבַרְיוֹ סְחוּמוֹם וּפ' אִלְמִו ז'ל שֶׁהַעֲפִין כִּי כִי דְרַכִּי ה' חֲלַקִּים
 לַשִּׁיטִּים הַא' הַתּוֹרָה וְהַמַּלְוֵה סְהִי לֹו בִּירוּשָׁה מֵאֲבוֹתָיו, וְכִזֵּה הַכֵּל שׁוֹס, ב' דְּרַכִּי הַעֲבוּדָה וְהַעֲסָר
 שֶׁהֵם הַיָּרֵאֵס מֵהַסְּכָה וְלִקִּים כֵּל דְּרַכִּי דַעַה, וְלִקְדַם עַמִּין בְּמוֹתֵר לֹו, וְהֵם כַּנֶּגֶד ג' דְּרַכִּים
 שֶׁכַּסְפּוֹן כִּי נִרַם וְתוֹרָה אִוֵּר וְדַרְךְ חִיִּים הוֹכַחַת מוֹסֵר, וְכִזֵּה יִשְׁתַּנֵּה כֵּל אֶחָד כִּפִּי עֲבָד וְשִׁכְלוּ
 וְכִפִּי מִלְּכֹו אֵת הוּוּ עַמִּי אִו עֲשִׂיר הַלֵּשׁ אִו נִגְבוּר חֲסֵם וְכו' שְׁבוּה הִוֵּ לְרִיכִים לְדַרוֹם בְּכִנְיָאִים כִּי
 יֵם הַרְבֵּה פְרִטִים וְיִרְיֵךְ דְּקוֹק הַרְבֵּה וּ"ש מִה טוֹב חֲלַקְנוּ הוּוּ מִה שְׁכֵל אֶחָד עוֹבֵד לְפִי שְׁכֵלוּ
 וְכִזֵּה שְׁהוּא בּוֹרֵר לְחַלְקוֹ וְכַמ"ס חֲלָקוֹ ד' אִמְרַס נַפְשִׁי וּמִה גַּעִים נִוְרִלְנוּ הוּוּ שְׁכֵל אֶחָד עוֹבֵד
 לְפִי מִלְּכֹו וְלִפִּי מִזְלוּ שִׁיחַן לֹו מִמְרוּמִים, וּמִה יִפֵּה יִרוּשָׁתֵנוּ הִיחַ הַתּוֹרָה וּמִלְּוֹת סְהִי קִבְּלוּ יַעֲקֹב:

לפִּיכֶךָ

(שֶׁאִמְרָנוּ כִּי נִסַּם מַעֲשֵׂה הַעֲבוּדָה אִוֵּר לֹא מִכְחִינֵי וְעוֹשֵׂה יִדְּוִינֵי בֹא לֹו ע"כ) אִנוּ חִיבִים
 לְהוֹדוֹת לָךְ שְׁהוּא הַכֶּרֶת עוֹבֵד. וְלִשְׁבַּחְךָ. הוֹרָאֵת שְׁכַח אִמְרַן מֵהַיָּרֵאֵל לֹאנְדָה סְהִי עַל קִבְּלוּ
 הַיִּסְרוּיִן וְהַמְלִיכִים אִמְרַן שְׁהוּא כְּלָשׁוֹן שְׁכַח שְׁלָשׁוֹן הַכְּמִים שֶׁמַּשְׁבִּיחַ אֵת הַדְּבַר וּמֵהַקְּבֵל בְּיַהֲרַם שֶׁהֵם
 [וְכִזֵּה נִפְרַד מֵהוֹרָאֵת הַלֵּל] וְשִׁיחֵם מֵהַחִימִים לְכִזֵּה אֶחָד כִּי אִסֵּר תִּאֲמַר עַל אֵדֵם שְׁהוּא רּוֹפֵא
 חוֹלִים בְּחִיכֵם וּמִתָּן לֵהֵם לְרִיכִים יִין וְכַסֵּר וְכֵל הַדְּרוֹם לֵהֵם הֵנִה הוּוּ מַעֲשֵׂה נְדוּלָה. אִךְ יַהֲרַם לֵבִין
 הַרּוֹפֵא הַעֲבוּדָה הַנֶּדְרָם נִסַּם לֵלֵא שְׁחִלוֹתוֹ לֹא לְבַד לְכִלְכְּלוֹ אִךְ נִסַּם לְהַסְקוֹתוֹ כַּמִּים הַמְרִים כְּלַעֲבָה, אִו
 לְהַעֲבִיר בּוֹ זַרַע עֲלֵעֲקָרֵי אִסֵּר יִרְגִים רַעַד נוֹרָה כֵּל אֲבַרְיוֹ כִּאלֹו אֲחוּזוֹ הַסְּבָן וְהַיֵּלֵד הַחֲוֹלָה בִּיכֵה
 וּמֵהַתָּן וְשׁוּמַע אִין לֹו, לֹא מֵהַסְּרוֹן הַרְגָּשׁוֹתוֹ שֶׁל הַרּוֹפֵא הַנֶּאֱמָן בְּלַעֲרוֹ רַק מֵאִסֵּר מֵדַת סִיבּוֹ נוֹבְרַת מֵאוֹר
 עַל מֵדַת רַחֲמֵנוּת, זֶה וְדָאֵי שְׁכַח נְדוּלָה יַהֲרַם מֵאוֹר, ע"כ הַיְּהוּדָאֵה עַל קִבְּלוּ הַיִּסְרוּרִים מֵהַתּוֹרָה בַּסֵּף שְׁכַח:
וְלִתְתִּי שְׁבַח וְהוֹדִיָּה לְשִׁבְּךָ, הוֹרָאֵת הוֹדִיָּה הוּוּ נִדְרָף עַם דְּוִי, וְכַמִּין לִשְׁוֹן מוֹדִים שְׁלָשׁוֹן
 הַמַּשְׁנֵה וְעַמִּינוּ הַכֶּרֶת אֲמוּתִית וְשִׁלָּה לְהַעֲשֵׂם לְהַכְחִים הַחֲמִית, וְהַכְּוֵנָה כִּאֵן לִיתֵם עַל
 הַשְׁכַּח רַק לְבַמְךָ וְלִהְיִיר זֶה הַכֶּרֶת הַחֲמִית שֶׁכֵּל מִמֶּךָ כִּי"ל:

אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא
 משנברא העולם אתה הוא בעולם הזה ואתה
 הוא לעולם הבא. קדש את שמך על מקדישי שמך
 ומדש את שמך בעולמך ובישועתך תרים ותנבית
 קרננו: ברוך אתה יהוה המקדש שמו ברבים:
 אתה הוא יי אלהינו בשמים ובארץ ובשמי השמים העליונים.
 אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדך
 אין אלהים: קבץ קוץ מארבע פנפות הארץ. יפירו וידעו
 כל באי עולם כי אתה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות
 הארץ. אתה עשית את השמים ואת הארץ את הים ואת כל
 אשר בם ומי בכל מעשה ידך בעליונים או בתחתונים שיאמר
 לך מה תעשה. אבינו שבשמים עשה עמנו חסד בעבוד
 שמך הגדול שנקרא עלינו וקיים לנו יי אלהינו מה שכתוב
 בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם פי אתן אתכם לשם
 ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את שבוטיכם לעיניכם
 אִמַר יי:
 ברוך

כי תפלות אלו הובא ממקומות משונים. הראשונה (ירושלמי ברכות פ"ט). השניה (ת"א פ' כ"א).

אבני אליהו

אתה הוא יי אלהינו בשמים, אלהים הוא הסירה על כח הסנהיג כל העולם כרו ומלווא ומביא
 אל כל מעשיהם ושם הזה הוא מושא אל הסנהיג ומשכית. כמו עד תמלחים יביא רבר
 שניהם [אד"א בראשית א'—א' י]

דיני ציצית ותפילין

- (א) שיטור עלית שחיוב ציצית הוא שיהיה בו כדי שיתכסה ראשו ורובו של קטן בן סי שנים,
 וגם הגדול לא יתבייש ללבוש דרך עראי וללאת בו לסוק או לפתח ביתו ברחוב. ואם הוא פחות
 משיטור זה או שמתבייש ללאת בו באקראי ברחוב לא יברך עליו, או יסדרנו בעלית גדול:
 (ב) הנקב שבהכף צריכים להזהר שלא יהיו למעלה מרוחב גי אלבעות ולא למטה מכשעור שיש
 מקשר גודל עם הזפורן, וכל זה מעכב אפיו בדעבד, ע"כ אם עשה את הציצית בפסול אינו
 מוטיל שתתקן הנקב בעוד הציצית תלויה, ואם תולמיה, אך לריך להסיר את הציצית, ולתקן את
 הנקב כדין, ואח"כ יתלה את הציצית:
 (ג) אם עשה הנקב למעלה מגי אלבעות וע"י הקטירה נתקפלו הכנפות, פסול, וכן אם עשה הנקב
 למעלה מקשר הגודל וע"י הקטירה נתקפל הגב עד שהוא פחות מקשר הגודל, כשר:
 (ד) הלבש עלית קודם שיאיר היום לא יברך עליו, אך כשיאיר היום ימשה בציצית ויברך:
 (ה) אותן מלבושים שקורין רחק או קאפאטע שפתוחים מאחוריהם, אם רובן פתוח חייבים בציצית
 מה"ת

דיני ציצית ותפילין

היה' והאכלים בהם בלא ציצית מכסלים בכל רגע ורגע מ"ע מן התורה ופונטם גדול מאוד (שאינו דומה לאוכלים בלא עליה שהם אין מכסלים בפועל לציצית חובת גברא רק בשלבושו) וכבר נווח של זה ככרוכיא ב"י יערות דבש והורה לעשותן מחוברים מעט בקצה הכנף ויוזר בלא יתסדרו, ולפחות יעשה קרן א' עגול וצריך שתהי' כל הכנף עגולה (היינו מה שהיא תוך רוחב ג' אצבעות):

ד) מ"ע להסתכל בציצית. לכתוב וראיתם אותו וזכרתם כיו ראי' מביאה לידי זכירה וזכירה מביאה לידי עשיה (מתנין תרי"ג לט"מ"ק ורשב"ץ) ועיקר מצות ט"ק הוא ללבושו על בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור המצות, ואותו האנשים המשימים הציצית בהמכנסים שלהם לא די שמעלימין שינייהם ממה דכתב וראיתם אותו וזכרתם וגוי עוד מצוין הם את מצות הש"י ועתידים ליתן את הדיון: (ו) חוסי הציצית צריכים שיהיו טוויין ושזורין לשמן עמי ישראל גדול וכן דעת:

א) מצות תפילין, חמורה מאוד, ומי שאינו מניח תפילין מחמת שהמצוה אינה חשובה בשינוי נקרא פושע ישראל בגופו ולכן צריך כל אדם לזכור שיהיו כתיקונן ולקנותן ממי שהוא מומחה ביותר ובעל תורה ויהי' יודע ומכיר בו שהוא י"ש. ויכתוב אותם מי שהביא ב"י שערות, אבל אם ספק לנו אם הביא ב"ש פסול לכתוב אם לא שנתמלא זקנו או שעברו רוב שנותיו, וכן ראויות יקנה מאיש נאמן כדי שיהי' בטוח שנעבדו לשמה מעורות טהורות ובעו"ה רבה המכשלה בזה שקונין תפילין וראויות ממאן דהוא לפי שמוכרין צוול ורובן אינן מרובעין ועוד יתר קלקילים שמצוי בענין כתיבתן ולא די שאינו מקיים התורה אלא שמכרך כמה זכרות לבעלה וגם הכסף שהוציא הוא לריק וכל י"ש יתן אל לבו אם על מלבושו וכליו הוא מהדר ששהי' כתיקונם מכ"ש בחפצי שמים שלא יצאם אלא יהדר לקנות תפילין שהם ודאי כשרים אע"פ שמחירם רב:

ב) תפילין ומוזות צריכים שיהיו כסדרן מהי"ת וכו' המ"ב יש סופרים שנכשלים בענין שלא כסדרן בפסולי דאורייתא שטעין לחשוב שלא כסדרן נקרא רק אם מתקן איזה דבר אחר גמר הפרשיות ועל כן מתקנים בעת הכתיבה כמה אותיות שכבר חלף ועבר מהן ובאמת לא כן הוא אלא חיכך כשכתב האות שאחריו אסור לתקן האות שלפניו אם לא בדבר שאפי' בלא התיקון יש עליו שם אותו האות ולא כ"ע דינא גמירי, וכו' ה"א"ה שהוא היה מתנה עם הסופר שלו, שלא להניף עליהם כדול, ובאמת עלתו טובה מאוד, אבל אינה מועלת רק לענין להגלל עיניו מחשש חק תוכות אבל לא משל כסדרן אם לא שיוזר הסופר להתנהג במלאכתו מלאכת שמים לאט לאט שלא להעתיק ידו מן האות עד שיעמידנו על תמונתו כדיון וכבר ראיתי אנשים י"א מפורין ממון רב על התיקון תפיליהו ולקחין מסופר אומן שיכול לעשות בתים נאים ומהודרים ואשרי הלקס אבל ביוזר מזה ל' ד' לזכור על ענין התפילין מכפנים והם הפרשיות שיעשה הסופר כל אותיותיהם כדיון בכל פרטיהם והדוריהם ולזה צריך שיהי' הסופר בקי בדיני כתיבת האותיות וגם שיעשה מלאכתו בטהוות כי אפי' אם אות אחד לא נעשה כדיון בכל פרטיו הוא מעכב לכל התפילין כדל"ה מנחות כ"ט עכ"ל המ"ב:

ג) סופר הפרשיות של תפילין צריך לדקדק בהסרות ויתרות שאם חסר או יתר אות אחת פסולים ונמצא המניחים אותם מצרכים בכל יום זכרה לבעלה וגם שרוי בכל יום בלא מצות תפילין ונמצא עונש הסופר מרובה לכן צריך להיות מאוד ירא שמים וחרד לדבר הי' המתעסק בכתיבת התפילין ותיקונן (כ"ז לשון הש"ע סי' ל"ב סי"ב) ומסיים בה הלבוש וז"ל ולא כמו שעושין עכשו כמה סופרים שמיניחין נערים המתלמדין לכתוב תפילין כדי שירגילום בכתב ואח"כ רואה הסופר אם נכתבו כהלכתן בחסירות ויתרות וסגי להו בכהי' ואח"כ מניחין אותן בבתיים ומוכרין אותם ומהשנין להם הסופרים אותן המעות בשכר הלימוד להנער ומראים להם פני היתר לומר הרי לנו בזה כגומלי חסדים עם הנערים העניים ללמוד להם מלאכת הכתיבה בהגם והיא מלאכת הי' אבל אני אומר י"א שכרם בהפסדם ואדרבה לא טוב עושים בעמם כי הנער נער ואין יודע בין ימינו לשמאלו ואין לו שום כונה בעולם רק הם כמתעסקים בכתיבה ליפות הכתב ולא לאט קדוה ושום כונה מזה בעולם והרי עונש הסופר מרובה שמיניחין אותן התפילין הפסולין (דל"ה יהיה גם אות אחת שלא נכתב לשם תפילין פסול) או שהי' חסר אות אחת והאסיפה אח"כ היה פסולין בלא ספק), ולא עוד כדי להשכיח את מקומו יאמר הסופר לכל אגו כתבתם וכל העושין כן ודאי עתידין ליתן את הדיון ולקבל עונשין הרבה מאוד כי מן הראוי למוי שיש כח בידו למנות כותבי תפילין מהאנשים אנשי אמת שומרי מצוה בעלי תורה ידלי' כי התרדים על דברי

זכר פיר כמו שמתנים אינו על ידי יאמינו לכל המוסרים שאין כונתם אלא להרוים מסתן ע"י כתיבה ותיקון יפה בעשיית התפלין פכיל הלבוש ע"י :

(ד) צריך לדקדק היטב איהו הכתוב מרובעות ריבוע גמור כפי יכולת אדם להייע אדכו כרחבו. וכן צריך לדקדק איהו התיאורא שהוא מקום מושב התפלין מרובעין ריבוע גמור, וכן התפירה תהי' מרובע ריבוע גמור וכ"ז הוא הלמ"מ, ואם אינן מרובעים פסולים ואם נתקלקל ריבוען צריך לתקן וכן הלמ"מ איהו הרבועות שחורות ואם נתישנו ונתלכנו צריך להשתרין והכתוב על ראש לריבוע איהו פרדות :

(ה) מקום הנחת על יד כדורע שמאל בצד הנכונה, ומקום הנחת של ראש מתחלה פקרי עטר בתנאי ולמסלה, וצריך איהו מונח כל הבית במקום עטר, ואם מניח אפי' מקצתו על התנה במקום סלנו השערות הוא מדרך הקראים, ולא קיים כלל מצות תפלין וזכרנו היא לבטלה ע"כ צריך מאוד לזהר ולהזהר אחרים בזה וכן צריך לזהר איהו הקשר מאחורי הראש למסלה כעורף במקום עטר דוקא :

אבני אלוה

עניני ציצית ותפילין וכונתם

כ"ש האר"י ז"ל ג"פ ציצית ג' אלק ות"ת לומר שצ"י שמה ציצית יוכה שישימשו לו אלק ות"ת עבדים, והוא המנהג הא אמרו רז"ל שישימשו לו ב' אלפים ות"ת עבדים כמ"ש התורה והחוקי עשרה אנשים כו'. ותדק הגמון מורי החסיד וז"ל, שג"מ כתיב ציצית. ופ"א סמאלו ה' פקמים כתיב ונתנו על ציצית הכנף, פתיל תכלת ותנת תכנף ג' ש"ש ק"מ, ותכלת ג' ז' פרנגלין חיתודים ושניהם פ"י אלק כמ"ש האר"י ז"ל וכן ג"פ ציצית שהם ג' כונת ציצית חידוקים ג' ב' אלפים ות"ת והכן סמאלו כו הכנף תבלת היא תרביעית [בלקוטים בהדרת קודש] :

ענין תפילין, היא לקשר והמחשבה כתרודת הלב כמ"ש בפור וש"ע וידוע שיש באדם ה' תושים וד' צפרים במוח, ומסנו יבאו ואליו ישובו, והחשישי שהוא חוש המישיש הוא בכל הגוף וכמו שהמחה לארבעת האזניים, כן הוא הלב לחוש חוה, ותחושה הוה מתחלק ג"כ דר' חלקים ר"ד ד' הם חלקי פעולותיו, והן המנשה שבנידים, ותהליכה שבנ"ה, וחשמוש והמשיש שבכל הגוף, אלא שכל הארבעה שם אחד דהן וסקום אחד לחן ותוא הלב, שסא"כ בארבעה ראשונים מתחלקים בשם ובסקומותיהם במוח, ודיל שלחוש חשמיכה יש לו שצ"י מיוחד אל המוח זכן לראי', ולבולב, לכך בש"ד אנו פראים קשר המוח מתישוי יש בו ד' פרשיות ועל כ"א בית מיוחד, ובכ"י שבו אמתו ס"אים קשר חלב והרגשותיו תוא ד' פרשיות רק סקום אחד לחם וכן היא כביכול בהק"ה כמ"ש ואנתי אליכם, פ"י כביכול שאנו מננה מחשבתו היא תפילין של ראש [וזהו בדחז"ל ענין שהק"ה סניח תפילין] ומיוחד תהנהתי וחיא ש"י, אליכם כשכילכם. [רבינו כבאורו לאנחות ברכות פ"ק] :

כוונת תפילין של כינונים שהם מס' רע"ח הדרת, יצ"ט ויצה"ר, והכינונים קרשים לקב"ה ושכינתו שיעזר כיצה"ר והוא נלחח חשכונה [לקוטים בהדרת קודש] :

אזהרה אשר אהיה הם א"ך הזכרות שכתפילין ש"י וש"י [לקוטים בהדרת קודש] :
בתים שכתפלין נקראו בית כמו ד' ראשי הפרשיות שכתפילין, וא"י כנו הרי"א כי ר"ח של ד' פרשיות קרש. [חיות, ש"ס. [חיה, הושבן בית [כאורי אנדות בלקוטים אה"ב ס' ט"ו] :

תפילין של יד היא קדושו, ג, כריכות באצבע עקן סבעת באצבע, חש"ר עשרה לחתן ונגד ז' ברכות של התופה אנו כורכין ז' כריכות על הזרוע [רע"מ. ר"ל ע"ב] :

בזכות תש"י שהוא בשמאל, יפול אלק מויקין נפלגין וברחין, ובשביל ציצית שהוא יסין יפלו רבבות שנאמר יפול מצדך אלק ורבבה מיטינד, אינון דנפלגן אידך לא ינש אנון דברוחין, והנהג ציצית ותפילין היא יסנא ושמאלא. ותזכר הן הו"ה אדני' עד"א ושכינתו' שכלל כולם ד' אותיות הו"ה [תו"ח פ"א—ג'] :

תפילין של ראש בעמידה כנגד ה"י ברכאן [הקדמה לתו"ח ע"א] :
וארשתוך לי לעולם. ז' מרות משמשים לפני כסא כבודו, והמה אמת, אמונה, צדק, משפט, חסד, שלום, רחמים, וכולם כתובים כפ' וארשתוך ושניים החסרים הן אמת ושלוה, אבל נכללים בהם כמ"ש חסד ואמת נפגשי צדק ושלוה נשקו, וכדחז"ל ככרותו של עולם. שלום אמר אל יברא, גם אמת אמר אל יברא, וחשליכם הקב"ה לארץ ובשעת ביאת המשיח יחזור למקומה וכמ"ש אמת מארץ תצמח וזחי כינת וארשתוך לעולם, תיונו לעתיד לבוא והא כל השבעת במילואם [אר"א כ"ג ז'] :

סדר ציצית ותפילין

ילכס הטלית קטן ויבדוק הציצית ויברך :

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת צִיצִית :**

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתְּהֵא חֲשׂוּבָה מִצְוֹת
צִיצִית לְפָנֶיךָ כְּאֵלֶּיךָ קִימְתִּיהָ בְּכָל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ
וּבְגוּזֹתֶיהָ וְתַרְיִג מִצְוֹת הַתְּלוּיִם בָּהּ אֲמֵן סְלָה :
כשעת כדיקת ציצית של טלית גדול קודם ברכתו יאמר אלו הפסוקים :

**בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת יי אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מַאֲד תוֹד וְהַדָּר לְבָשֶׁת :
עוֹטָה אֹר כְּשֶׁלֶמָה נוֹטָה שָׁמַיִם בִּירֵיעָה :**

וקודם עטיפת (טלית גדול) יאמר זה : *

[לשם **] יחוד קוד־שא בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנֵינָתִיהּ בְּרַחֲמֵיהּ וְרַחֲמֵימוּ לְיַחַד שְׁמֵי־יה
בוִיה בְּיַחְוָדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרִינִי מִתְעַטֵּף גּוֹפִי בְּצִיצִית
בְּן תִּתְעַטֵּף גִּשְׁמִתִּי וְרַמִּיח אֲבָרִי וְשֵׁם־ה' גִּדְּדִי כְּאֹר הַצִּיצִית הָעוֹלָה תַרְיִג
וּכְשֵׁם שְׂאֵנִי מִתְבַּסֶּס בְּטַלִּית בְּעוֹלָם הָזֶה כִּף אֲזַכֶּה לְחִלּוּקָא דְרַבְּנָן וְלַטַּלִּית
נֶאֱמָר לְעוֹלָם הַבָּא בְּגוּן עֲדוֹן. וְעַד יְדֵי מִצְוֹת צִיצִית תִּנְצֵל נַפְשִׁי וְרוּחִי
וְנִשְׁמַתִּי וְתַפְלִיתִי מִן הַחַיִּצוֹנִים וְהַטַּלִּית יִפְרוֹשׁ כְּנָפָיו עָלַיָּהֶם וְיַצִּילֵם כְּנִשְׂר
יַעִיר קִנּוּ עַל גּוֹזְלָיו יִרְחַף וְתֵהֵא חֲשׂוּבָה מִצְוֹת צִיצִית לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא כְּאֵלֶּיךָ קִימְתִּיהָ בְּכָל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ וּבְגוּזֹתֶיהָ וְתַרְיִג מִצְוֹת הַתְּלוּיִם
בָּהּ אֲמֵן סְלָה :

יכוין בהתעטפו שזונו הקב"ה להתעטף בהם כדי שזכור כל מצותיו לעשותם

ויברך קודם עטיפתו :

ומי שאין מצדך על הע"ק מפני שאין בו כשיעור יכוין בהנכרה לפטור גם את הע"ק

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהַתְעַטֵּף בְּצִיצִית :**

ויכסה ראשו בטלית ויאמר ל' פסוקים אלו :

מִת יָקָר חֲסִדְךָ אֱלֹהִים וּבְגֵי אֲדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יַחְסִיּוּן. יְרוּיִן מִהֲשֹׁן בֵּיתְךָ
וּנְחַל עֲדֻנְךָ תִּשְׁקֵם : כִּי עִפְףָה מְקוֹר הַיָּם בְּאוֹרְךָ נִרְאָה אֹר : מִשְׁךָ
חֲסִדְךָ לִידְעִיךָ וְצַדִּיקְתְּךָ לְיִשְׂרָאֵל רַב :

לשם

(ד)

(א) תהלים ק"ד א. (ב) תהלים לו ח

* כל התפלות הנאמרות בלבושת ציצית ותפילין לקוחות מ"ס. ארזות חיים ומ"ס עשרי ליון.
** לדעת הגר"א א"ל שם יחודים קודם עשיית המצוה.

סדר ציצית ותפלין

קודם הנחת תפלין יאמר זה :

וְלִשְׁמֵי יְהוָה קוֹדֵשׁ בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנֵיתִיה בְּדַחֲלוֹ וְרָחִימוּ לְיַחַד שְׁמֵי יְהוָה
 בּוֹרְאֵי בְיַחְדָּא שְׁלָיִם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנְנִי מִבּוֹן בְּהִנְחַת תְּפִלִּין
 לְקוֹם מִצְוֹת בּוֹרְאֵי שְׁצוּנֵנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּכַתּוּב בְּתוֹרָתוֹ וּקְשָׁרְתֶם לְאוֹת
 עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְמִטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ וְהָם אֲרַבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלָיו. שְׁמַע. וְהָיָה אִם
 שָׁמַע. קִדְשׁ. וְהָיָה כִּי יָבִיֵאֵךְ. שֵׁשׁ בָּהֶם יַחֲדוּ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ
 בְּעוֹלָם וְשִׁנְזִכּוֹר גָּסִים וּנְפִלְאוֹת שְׁעָשָׂה עִמָּנוּ בְּהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרָיִם. וְאֲשֶׁר לוֹ
 הִפְחֵחַ וְהִמְשִׁלָּה בְּעֵלְיוֹנִים וּבְתַתְּחוֹנִים לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כְּרָצוֹנוֹ. וְצוּנֵנוּ לְהַנִּיחַ
 עַל הַיָּד וְזָכְרוֹן זְרוֹעַ הַנְּטוּיָה וְשֵׁהִיא נֹגֵד הַלֵּב לְשַׁעֲבֵד בְּזֶה תְּאוֹת וּמַחְשָׁבוֹת
 לְבָנוּ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ. וְעַל הָרֹאשׁ נֹגֵד הַמוֹחַ שֶׁהִשְׁמָה שְׁבִמּוֹחֵי
 עִם שְׂאֵר חוּשֵׁי וּכְחוֹתֵי כָּלָם יְהִיוּ מְשַׁעֲבָדִים לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ
 וּמְשַׁפֵּעַ מִצְוֹת תְּפִלִּין וְהַמְשִׁךְ עָלֵי לְהַיּוֹת לִי חַיִּים אֲרוּכִים וְשֹׁפֵעַ קִדְשׁ
 וּמַחְשָׁבוֹת קְדוּשׁוֹת בְּלִי הִרְחוֹר תְּמָא וְעוֹן כָּלֵל וְשֵׁלֵא יִפְתָּנוּ וְלֹא יִתְגַּרֵּה
 כְּנוֹ יֵצֵר הָרַע וַיַּנְיחֵנוּ לַעֲבוֹד אֶת יי כְּאֲשֶׁר עִם לְבָבְנוּ. וְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי
 אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהי אֲבוֹתֵינוּ שְׁתֵּאֵהָ חֲשׂוּבָה מִצְוֹת הַנְּחַת תְּפִלִּין לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ
 בְּרִיךְ הוּא בְּאֵלֵינוּ קִימַתִּיה בְּכָל פְּרָטִיָּה וְדִקְדוּקָיָה וּכְוִנּוּתִיָּה וְתַרְנִיג מִצְוֹת
 הַתְּלוּיִם בָּהּ אָמֵן סְלָה :

יניח תחלה על יד שמאל על צמר הגבוה שכורטו. וקודם הקשירה יברך :

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנֵנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין :**

ואח"כ יניח תפלין של ראש ואם שח בינתיים קודם שמהדק יברך :

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנֵנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין :**

ואמר שמהדק יאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד :

וּמַחְכְּמָתֶךָ אֵל עֲלוּן תְּאַצִּיר עָלַי. וּמְבַיְעָתֶךָ תְּבַיְעֵנִי. וּבְחֻסְדֶּךָ תִּגְדִּיל עָלַי
 וּבְנִבּוֹרְתֶךָ תַּצְמִית אֵיבֵי וְקָמִי. וְשִׁמּוֹן הַטּוֹב תִּרְיַק עַל שִׁבְעָה
 קָנִי הַמְּגוֹרָה. לְהַשְׁפִּיעַ מוֹבָרַךְ לְבְרִיּוֹתֶיךָ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדְךָ וּמְשַׁבֵּיעַ
 לְכָל חַי רָצוֹן :

אח"כ יברך שלש כריכות על האצבע האמצעי ויברך תחלה כריכה אחת בפרק האמצעי ואח"כ
 בראש פרק התחתון ואח"כ בסוף פרק התחתון ויאמר פסוקים אלו :

**וְאֲרֻשְׁתֶּיךָ לִי לְעוֹלָם: וְאֲרֻשְׁתֶּיךָ לִי בְּצַדִּיק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶכֶד וּבְרַחֲמִים:
 וְאֲרֻשְׁתֶּיךָ לִי בְּאֵמוּנָה וּבְדַעַת אֶת יי :**

ברוך

(א) תהלים קמ"ה ע"ו. (ב) הושע כ' כ"א.

וּבְרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲשׂוֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב־נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִי עַמְּךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ (וְצִאֲצֵאי צִאֲצֵאֵינוּ)
וְנִצְאֲצֵאי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִגְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ
לְשִׁמְחָה: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר
בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יְאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּתְחַבֵּךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׂרוֹם:

אֱלוֹ דְבָרִים שְׂאִין לָהֶם שִׁיעוֹר הַפֶּאֶה וְהַבְּפוּרִים וְהַרְאִין
וְגַמְלוֹת חֲסָדִים וְתַלְמוּד תּוֹרָה: אֱלוֹ דְבָרִים שְׂאֵדֶם
אוּכַל פְּרוֹתֵיהֶם בְּעוֹלָם הוּא וְהַקָּרֵן קִימַת לְעוֹלָם הַבָּא וְאֵלֵינוּ הֵן

כבוד

שירת יצחק

יודעי שמך ולומדי תורתך. לכאורה
הוא היפוך הסדר כי ענין ידיעת השם
הונח על ידיעת הפנימיות ותולדי השי"ת
ומעשה מרכבה ולפי מה שהעידו בשם רבינו
הג"ר ז"ל שאמר סדר הלמוד מלמטה למעלה
וההשגה תנחהו מלמעלה למטה שזהבין הסוד
על כוריו יבין גם הפסע על כוריו וכל זמן
שלא יבין הסוד גם הפסע אינו ברור עכ"ל
אי"כ יהי עולה על כון שעי שנוכה להיות
מן יודעי שמו יתי שזה פנימיות התורה עיני
נבין גם פשוטי הדברים על כוריה וכפי
מה שחיב"ט ע"פ ותופשי התורה לא ידעוני
(י"מ"י ב') לא אלופו למידע דלחתי וכן תרגם
פ"פ בני עני בני בניעל לא ידעו את ה'
(במחל אי) לא אלופו למידע דלחתי [וקרוב
זה פי הסמיג וסדר"ק כי ידיעת השי"ת הו'
לעבות חסד משפט וזקקה כמו שהוא עושה
כמ"ש השכל וידוע אותי כי אני ה' עושהחסד
משפט וזקקה בזרן] אי"כ יהיה השי"ת כך כי
(גלגלכהכא לידעת ד' שהיא ענין היראה מזה
נכוח ללימוד התורה לשמה :

אבני אליהו

אשר בהר בנו כו' ב' בספר הנ"ל מהג"ר א"י כי
אמר כאן ג' דברים כנגד ג' פעמים שקבלו
עליהם ישראל התורה א' כשאמר והייתם לי
סגולה קבלו עליהם כל המצוות, ופעם ב' במעמד
הר סיני, ופעם ג' כשברת משה הכרית וכך רמזו
בברכה זו כל ג' הנ"ל, אשר בחר בנו הוא והייתם
לי סגולה, ונתן לנו את תורתו הוא מעמד הר
סיני שקבלו התורה מפיו של הקב"ה נתן התורה
הוא בח' הידיעה הוא נגד תורה שב"ע ששקלין
כששה רבינו ע"פ וע"כ אמר לשון בינוני נתן כי
ידיעת תורה שב"ע מתחדש בידיעה חסיד .
(וכפי הנודע ולומדי תורתך לשמה ית' הפי'
קד שעי ידיעת פנימיות התורה יב' בלבנו
מתקנת ונעיסות רוח"ק ועי' נוכח ללמוד לשמה)
אל"ו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעזה"ו והק"ק
ש"עוה"ב, וחסנין כי לעת"ו אינו
נותן רק הפירות ורא הקרן, וגם הפירות אינן אוכלין
הצדיקים עצמן כ"א כניהם, כמ"ש במדרש, אלמלא
אכלו אבות הפירות, לא היונו באים לעולם, וכדכתי'
בישעי' אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעליו כו'.
בזה שמנחיל לבני בניו. [ששלו יב' כ"ב] ;
(א) במדני י' 7

לחבב את התורה דככל תיבה ותיבה שלמד בה הוא מצוה בפ"ע והראיה שיוצא בתיבה אחת מצות למוד התורה שהיא שקולה כנגד כל המצות והכלל בזה שאין מצטלן ת"ת אפי' למצוה אם יכולה להעשות ע"י אחרים והשכל מחייב בזה מפני שכל תיבה ותיבה בפ"ע הוא מצוה גדולה והיא שקולה כנגד כולם, א"כ כשלומד למשל דף א' מקיים כמה מצות, וא"כ בודאי יותר טוב לקיים מאה מצות ממצוה אחת רק כשאי אפשר לקיים ע"י אחר או רשאי לנטל ולזה שונה התנא הא דת"ת אין לה שיעור למטה להורות כנ"ל או כשצריך לאכול שהוא ג"כ מצוה ולולא זאת לא היה לנו פנאי לעשות איזה מצוה או לאכול דכתיב והגית בו יומם ולילה, ולכן משמענו דלפעמים אף בתיבה אחת יוצא :
אלו דברים וכו'. כיבוד אב"ו וכו'. פ"י דכבוד אב כתיב למען יאריכון ימך ולמען יטב לך, חד בעוה"ז וחד בעוה"ב, ונמילות הסדים כתיב רודף נדקה וחסד ימלא חיים נדקה וכבוד וחיים בעוה"ב נדקה וכבוד בעוה"ז והא דכתיב בעוה"ב חיים לכד ובעוה"ז נדקה וכבוד, היינו דבעוה"ז יש בו ענינים, א' בעוה"ז יותר טוב מעוה"ב וא' דגרוש, כמאמר התנא יפה עשה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז ויפה עשה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עוה"ב, וזהו למשל עשירות או מלוכה שאין עושה בה נדקה או מעשים טובים או העוה"ז הוא גרוש, ועשירות שעושה בה נדקה ומעשים טובים, העוה"ז יותר טוב מעוה"ב שכל עת ורגע הוא קונה כמה מעלות, ולזה אמר נדקה וכבוד נדקה הוא עוה"ז המעולה וכבוד הוא עוה"ז הגרוש ולפי' מתורץ הגמרא ממכתב ב"ב דף ט' ע"ב דלמרון מאי דכתיב רודף נדקה וכו' הקב"ה ממציא לו ב"ח מהוגנים ולכאורה מ"ל הא, אבל לפי מ"ש נוחא דקי לגמ' על הפסוק דכתיב ימלא חיים נדקה וכבוד חיים היינו עוה"ב ונדקה וכבוד היינו עוה"ז, וקשה קושיא הכל מ"ש בעוה"ב חיים לחוד, ובעוה"ז נדקה וכבוד לכך דרשו הקב"ה ממציא לו ב"ח מהוגנים וזה נדקה היינו עוה"ז היותר טוב מחמת דבעוה"ז ישגי כמה וכמה עולמות בעוה"ב והיינו שהקב"ה ממציא לו ב"ח מהוגנים וישגי עבור מה שיתן להם נדקה עולם הבא :

והבאת שלום, דכתיב בקש שלום ורדפהו וגמרינן רדיפה רדיפה מג"ח, ותי"ת דכתיב כי הוא חייך ואורך ימך חייך בעוה"ז ואורך ימך בעוה"ב ופריך בגמרא למה חשיב שלום הקן דכתיב ביה נמי למען ייטב לך והארכת ימים ומשני דכתיב אמרו לנדיק כי טוב כו' וכו' יש נדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות זהו נדיק טוב, טוב לשמים ולא לבריות זהו נדיק שאינו טוב, ותנא לא חשיב אלא לשמים ולבריות וברייתא דה"ה פסוקים הנ"ל וגם איתא א"ר מנא שמע כולהו מן הדין קרא כי לא דבר רק הוא מכס זה הלמוד תורה כי הוא חייבם זה כבוד אב ואם וכדבר הזה תאריכון ימים זה נמילות הסדים על האדמה זה הבאת שלום בין אדם לחבירו וכנגדן ד' דברים שגפרעין מן האדם בעוה"ז והקרן קיימת לעולם הבא ואלו הן עבודת כוכבים גילוי עריות שפיכת דמים ולשון הרע כנגד כולם היוצא לנו להגמ' דילן מציא הד' פסוקים על ד' הדברים שחשיב במתניתין כדלעיל, גם פסוק אמרו לנדיק כי טוב כו' והירושלמי מציא ג"כ ד' פסוקים דלעיל וגם פסוק כי לא דבר רק הוא מכס וכו' וכולהו נריבא דבמס' שבת מציא הגמ' ברייתא דחשיב סס ו' דברים ומקשה הגמ' סס ותנא דמתני' אמאי לא חשיב השכמת בהמ"ד וכו' ותשני דהקן שייכין בהקן ונריך ליתן טעם כיון דכולהו שייכין הקן בהקן למה חשב מתני' דווקא אלו לכך מיייתי הגמ' הד' פסוקים הנ"ל לומר שהד' דברים ששונה במשנה הם מוכרחים מן הפסוקים הנ"ל לכך לא חשיב רק הני ד' והשאר שייכים בהנהו ד' הנ"ל אף עדיין קשה לחשוב במתני' שלום הקן לכך מיייתי גם פסוק אמרו נדיק כי טוב כו' ומה שהביא הירושלמי הפסוק כי לא דבר רק וכו' מציא רביה על הא דשונה במתני' דת"ת כנגד כולן והיאך מוכרה זאת מן המקרא לכך מציא פסוק כי לא דבר רק וכו' ופסוק זה כתיב בשירה האינו דכתיב מקודם לשמור וכו' דמיייתי בד"ת ואחר כתיב הפסוק כי לא דבר רק וכו' שמורה על דברים הנ"ל דהיינו כי לא דבר רק הוא ת"ת דאירי בתהלה בפסוק הקודם כי הוא חייך זה כבוד אב ואם דכתיב בכבוד אב ואם למען יאריכון וגו', וכדבר הזה וכו' זה נמילות הסדים משום שאמרו רז"ל והמפיסו ב"ח ברכות וזה נרמז במלת וכדבר דמשמע אפילו בדיבור על האדמה זה שלום דכתיב ונתתי שלום בארץ כי אין הארץ מתקיימת בלי שלום ואפי"ה כתיב לשמיר ולעשות, זה לימוד התורה, מנא מוכח מזה דת"ת כנגד כולם וזהו כוונת הירושלמי ר"מ שמע כולהו וכו' ר"ל גם הא דתנן במתני' ותלמוד הורה כנגד כולם מוכח

דין קרא : [בשמניות פאה פ"א מ"א]

כבוד אב ואם וגמלות חסדים ומצפנת בית המדרש שחרית
וערבית והכנסת ארחים ובקור חולים והכנסת פלה וקוית
המת ועיון תפלה והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה

כנגד פקם :

סדר הקיבנות

וידבר יהוה אל־משה לאמר : ועשית פיור נחשת וכנו
נחשת לרהצה ונתת אתו בין־אהל מועד ובין המזבח ונתת
שמה מים : ורחצו אהרן ובניו ממנו את־ידיהם ואת־רגליהם :
בבאם אל־אהל מועד ורחצו מים ולא ימתו או בגשתם אל־
המזבח לשרת להקטיר אשה ליהוה : ורחצו ידיהם ורגליהם
ולא ימתו והיתה להם חק־עולם לו וליורעו לדורתם :

פרשת תרובת וזרשן

וידבר יהוה אל־משה לאמר : צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת
התורת העולה הוא העלה על מוקדה על־המזבח בל־העולה עד־הבקר
ואש המזבחת תוקד בו : ולבש תכהן מדרו בד ומכנסי־כד ילבש על־בשרו
והרים את־הדשן אשר תאכל האש את־העלה על־המזבח ושמו אצל
המזבח : ופשט את־בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את־הדשן אל־
מחוץ למחנה אל־מקום טהור : והאש על־המזבח תוקד־בו לא תכבה
ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערף עליה העלה והקטיר עליה
זרבי השלמים : אש תמיד תוקד על־המזבח לא תכבה :

פרשת התמיד

וידבר יהוה אל־משה לאמר : צו את־בני ישראל ואמרת
אלהם את־קרבני לחמי לחמי ריח ניחחי תשמרו להקריב
לי במועדו : ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה
בבשים בני־שנה תמימם שנים ליום עליה תמיד : את־הבבש
אחד תעשה בבקר ואת הבבש השני תעשה בין הערבים :

ועשירית

אבני אליהו

את קרבני לחמי בו, וחיינו כמו כמאכל אדם האש נוטל חלקו מתחלה מה שראוי לו ואח"כ
נותן לכאויא מחסודות כפי הראוי לחם כן הוא כביכול, וז"ש הכתוב
ותמיל מאש בו, ותמיל בו, וז"ש את קרבני [שה"ש, ד' מ"ז] :

א"ת הבבש בו ואת הבבש בו, הן סוד לחם ובשר, חכמה וגבורה כנוקר וכערב, והעולם
קיים על הקרבנות שאם אינה מוצאה דבר לאכלא אז ח"ו מכלה את הכל. (נב"ז

שהארם

(מ"מות ל י"ג ב) ויקרא ו' א' ג) כמדכר כ"ח א'

תפלת שחריו

ועשירית האיפה סלת למנחה בלילה בשמן פתית רביעת
ההין: עלת תמיד העשיה בחד סיני לריח נוח אשה ליהוה:
ונספו רביעת ההין לפבש האחד בפקדש הפך נסך שכר
ליהוה: ואת הפבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הפקר
וכנספו תעשה אשה ריח נוח ליהוה:

לומר אחר פרשת התמיד פסוק והפשיט עד ריח נחיה. [כן איתא בס' מעיר]
והפשיט אתהעלה ונתח אתה לנתחיה: ונתנו בני אהרן הפהן אש
על המזבח וערכו עצים עלהאש: וערכו בני אהרן הפהנים את
הנתחים אתהראש ואתהפדר עלהעצים אשר עלהאש אשר על
המזבח: וקרבו וקרעו ירחץ במים והקטיר הפהן אתההכל המזבחה
עלה אשה ריחניחוח ליהוה: ואסמןהצאן קרבנו מןהפשבים או מן
העזים לעלה זכר תמים יקריבנו: ושחט אתו על ירך המזבח צפנה
לפני יהוה וזרקו בני אהרן הפהנים אתדמו עלהמזבח סביב: ונתח
אתו לנתחיו ואתראשו ואתפדרו וערך הפהן אתם עלהעצים אשר
עלהאש אשר עלהמזבח: והקרב והקרעים ירחץ במים והקריב
הפהן אתההכל והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח נוח ליהוה:

פרשת הקטורת

אתה הוא יהוה אלהינו שהקטירו אבותינו לפניך את
קטורת הסמים בזמן שפית המקדש קים. כאשר צוית אותם
על ידי משה נביאך כפתוב בתורתך:

ויאמר יהוה אלמשה קחלך סמים נטף ושחלת וחלפנה
סמים ולבנה זפה בר בבר יהיה: ועשית אתה קטורת רחח

כעשה

אבני אליהו

שהאדם צריך לאכול ב"פ ביום, ואם לאו אזי נשמתו שורפת את הגוף, וכמ"ש בין הערכים
המאכלו כשר ובבוקר תשבועו לחם, כן את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת כבש השני תעשה בין
הערכים, ולכן סיום שפסוקו הקרבנות אין לך יום שאין קללתו מרובה מהכרתה שאוכל בכל יום
יום. ודבר שאין עושה פירות אם אוכל ממנו בכל יום ויום הקרן סתמעט ותולך. ונגדן תקנו תפלת
שחרית ומנחה בין הערבים, ולכן עבר ויכור כשל קרבנו כמו מי שאינו אוכל חיום אמא לתקן סחר
מה שנחלש גופו אתמול אפילו כשיואכל כפלים [היכלות כראשית מ"ג ע"ב]:

נטף ושחלת כו', ומ"ש בתורה צרי היא נטף, ונפרון הוא שחלת, וחלבנת ולבנת, וחז"ל הוסיפו
עד י"א והן סור וקציעה שכולת נדר כו'. ומה שהוסיפו מה שלא הוזכר בתורה
ששום דכתיב בשמים לשמן המשחה ולקטורה הסמים. והקשי הספרשים הא אמר קטורת סמים וסאי
קאמר בשמים, ונראה דסמים ובשמים תרי מילי נינהו, סמים הוא עצם הסם שזהו דבר גופא
המתוקן, אבל בשמים היא דבר שנותנין לריח ולחבל, ואלו הד' הכתובים בתורה הם סמים ולא
בשמים וחו שהוסיפו חז"ל הםה בשמים, ובשמים לשמן המשחה מן הבשמים אלה תעשת
(א) ויקרא ח' ו'. (ב) עמ"י ספר הכונות כסם האל"י ז"ל (ג) שמות ל' ג' לשמן

מַעֲשֵׂה רֹקַח מִמַּלְחָה מִחֹדֶר קִדְשׁ: וְשִׁחַקְתָּ מִמֶּנּוּהָ הַדָּק וְנִתְתָּהּ
 מִמֶּנּוּהָ לְפָנַי הַעֲדַת בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֵינְךָ לֵךְ שָׁמָּה קִדְשׁ
 קִדְשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: וְנֹאמֶר וְהַקְטִיר עֲזֵיו אֶהְרֵן קְטֹרֶת סַמִּים
 בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנְּהַרְתָּ יְקַמִּירְנָה: וּבְהַעֲלֵת אֶהְרֵן אֶת־
 הַנְּהַרְתָּ בֵּין הָעַרְבִים יְקַמִּירְנָה קְטֹרֶת תַּמִּיד לְפָנַי יִהְיֶה לְדֹרְתֵיכֶם:
 תִּגְלוּ בַּגִּזְוֹן פְּטוּם הַקְטֹרֶת בְּיַצֵּד. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וְשִׁמּוֹנֶה כִּנּוּם הָיוּ
 בָּהּ. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה בַּמִּזְבֵּחַ יְמֹת הַחֲמִשָּׁה. כִּנֶּה לְכַל־יוֹם פָּרַס
 בְּשַׁחֲרִית וּפָרַס בֵּין הָעַרְבִים וְשִׁלְשָׁה כִּנּוּם יִתְרִים שְׁמֵהֶם מִכִּנּוּם כִּהֵן גְּדוֹל
 מֵלֹא חָפְזוֹ בְּיוֹם הַבְּפוּרִים. וּמְחֹזְרִים לְמִכְתָּשֶׁת בְּעָרֵב יוֹם הַבְּפוּרִים.
 וְשׁוֹחֲקֵן יָפֵה יָפֵה כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה רִקָּה מִן הַדָּקָה. וְאֶחָד עֶשֶׂר סַמִּים הָיוּ בָּהּ.
 וְאֵלֶּי הֵן הַצָּרִי וְהַצָּפֵרֵן הַחֲלָבֹנָה וְהַלְבֹנָה מִשְׁקָל שֶׁבַעִים שֶׁבַעִים כִּנֶּה.
 מוֹד וְקִצִּיעָה שְׁבַלְתָּ גֵרֵד וְכַרְכֶּם מִשְׁקָל שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר כִּנֶּה.
 הַקִּשְׁטָ שְׁנַיִם עֶשֶׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה וְקִנְמוֹן תִּשְׁעָה בְּרִית בְּרִשְׁנֵה תִשְׁעָה
 קָבִיו. יוֹן קַפְרִיסִין סֵאִין תִּלְתָּא וְקָבִיו תִּלְתָּא. וְאִם לֹא מֵצָא יוֹן קַפְרִיסִין
 מִבֵּיא חֲמֵר חוֹרֵן עֵתִיק. מִלַּח סְדוּמִית רֹבַע (הַקָּב) בַּעֲגָה עֶשֶׂן כֹּל־שָׁהוּא.
 רַבִּי גֵתָן אָמַר אֵף כֶּפֶת הַיִּהְדֵן כֹּל־שָׁהוּא וְאִם גֵּתָן בָּהּ הִבֵּשׁ פִּסְסָה וְאִם
 חֶסֶר אֶחָת כִּפְלֵ-סַמְנִיָּה חֵיב מִיָּתָה: רַבֵּן שְׁמַעוֹן (בֶּן גַּמְלִיאֵל) אָמַר הַצָּרִי
 אֵינּוּ אֵלֶּי שְׂרָף הַנוֹטָף מַעֲצֵי הַקֶּמֶף בְּרִית בְּרִשְׁנֵה לָמָּה הִיא בָּאָה כְּדִי
 לִיפּוֹת בָּהּ אֶת־הַצָּפֵרֵן כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נְאֻחָה. יוֹן קַפְרִיסִין לָמָּה הוּא בָּא כְּדִי
 לְשָׂרֹת בּוֹ אֶת־הַצָּפֵרֵן כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה עֲזָה וְהֵלֵא מִי רַגְלָם יָפוֹן קָה אֲנִי
 יִשְׂאוֹן מִכִּנּוּסִין מִי רַגְלָם בַּמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכְּבוֹד: תִּנְיָא רַבִּי גֵתָן אָמַר
 כִּשְׁהוּא יִזְוַח אָמַר הַדָּק הֵיטֵב הֵיטֵב הַדָּק מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹדֵשׁ יָפֵה לְבָשָׁמִים.
 בְּפִטְמָה לְחַצְאִין כְּשֶׁרָה לְשָׁרֵשׁ וְדַרְבִּיעַ לֹא שְׁמַעְנּוּ: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זֶה
 הַכֶּלֶל אִם בְּמִדְתָּהּ כְּשֶׁרָה לְחַצְאִין וְאִם חֶסֶר אֶחָת סַפְרֵ-סַמְנִיָּה חֵיב מִיָּתָה:
 תִּנְיָא בַר קַפְרָא אָמַר אֶחָת לְשָׁשִׁים אוֹ לְשֶׁבַעִים שְׁנָה הִיָּתָה בָּאָה שְׁלֹ
 שָׁרִים לְחַצְאִין: וְעוֹד תִּנְיָ בַר קַפְרָא אֵלֶּי הִיָּה גוֹתָן בָּהּ קוֹרְטוֹב שְׁלֹ הִבֵּשׁ

אין

אבני אליהו

שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאוֹתָן הַבְּשָׂמִים תִּתֵּן לְקִשְׁרַת הַסַּמִּים. לִכֵּן נִקְרָאוּ ע"שׁ הַסַּמִּים שֶׁהֵם הַעוֹקֵר שֶׁהֵן הַיּוֹ
 כֹּל מִן שֶׁבַעִים מִנֶּה שֶׁהֵן ר"פ מִנֶּה, וְחוּ' שְׁחִיסִיפוֹ לֹא הָיוּ אֵלֶּא פ"ח מִנֶּה [שה"ש ה' א']:
 גִּמְרָף שַׁחֲלַת הַלְבֵנָה לְבֹנָה, ר"ת 'שִׁלְחַן' וְכֵן נִקְרָאוּ מִזְבַּח שׁוֹלְחַן כְּדַבְתִּיב וּדְבַר אֱלֹ
 זֶה הַשׁוֹלְחַן, פֶּתַח בְּמִזְבַּח וְסִימָן בְּשׁוֹלְחַן, וְאֵף שֶׁהִ' י"א
 סַמִּים, הֵיינו ז' הִ' מִינֵי בְשָׂמִים וּד' סַמִּים הֵיינו י"א וְזֶה מְדוּקָה בַּ' לְשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטוֹרֶת
 הַסַּמִּים מִהוּ לְקְטוֹרֶת הַסַּמִּים הֵלֵא הֵם בְּעֶצְמָם הַסַּמִּים, אֵלֶּא ע"כ פִּירוּשׁ כַּמִּשׁ שֶׁהֵם נִקְחוּ לְקְטוֹרֶת
 הַסַּמִּים הֵיינו הַד' סַמִּים שֶׁנִּזְכָּר וְזֶה יְהוּ' י"א [שה"ש ג' ו']:

(א) שְׁמֵן ל' ז' (ב) כְּרִיתוֹת ו' ע"ה. יְכוּלְמִי וְזֹמַת פ"ד. ה"לד

תפלת שחרית

אין אדם יכור לעמוד מפני היתה וקמה אין מערבין בה דבש מפני שתתורת
אמרה פי כל שאר וכדכד בש לא תקטירו כמנו אשה ליהוה:
[אתא בירושלמי פ' אין עומדין פסיקים אלו לא יהי' זויס מפין]

ג"פ יהוה צבאות עמנו משנב לנו אלהי יעקב
סלה: ג"פ יהוה צבאות אשרי אדם פטח בך:
ג"פ יהוה הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: אתה
סתר לי מצר הצרני רגי פלט תסובבני סלה:
וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלים כימי עולם
וכשנים קדמוניות:

אביי (הוה) מסדר סדר המערכה משמא דגמרא ואבא
דאבא שאול מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של
קמרת. ומערכה שניה של קמרת קודמת לסדור שני גזרי
עצים וסדור שני גזרי עצים קודם לדשון מזבח הפנימי ודשון
מזבח הפנימי קודם להטבת חמש גרות והטבת חמש גרות
קודמת לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי גרות
והטבת שתי גרות קודמת לקמרת וקמרת קודמת לאברים
ואברים למנחה ומנחה לחבתין וחבתין לנסכין ונסכין למוספין
ומוספין לבזיבין ובזיבין לתמיד של בין הערבים
שנאמר וערף עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים עליה
השלים בליהקרנות פלם:

תפלת ר' נחניא בן הקנה

אבנ"יתן. אנא בכח גדלת ימינך תתור צרורה.
קרע"שטן. כבל רנת עמך שובנו טהרנו נורא.
נגד"יכש. נא גבור דורשי יחודה בבבת שמרם.
במר"צתג. ברבים טהרם רחמם צדקתך תמיד גמלם.

חסין
(א) ויקרא ט' י"א. (ב) חבלים ט"ו ח' ג. (ג) פ"ד י"ג. (ד) טס כ' י' ה. (ה) טס ל"ב ז. (ו) מלאכי ג' ד.
(ז) יומא ל"ג. (ח) ויקרא ו' ט.

חסון מדוש ברוב טובך גהר עדתך.
 יחיד גאה לעמך פנה זוכרי קדשתך.
 שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלמות. שקו"צ"ת
 ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

רבון העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן תמיד כבודו ולהיות
 פהגים בעבודתם. וקוים בדוכנם. וישראל במעמדם. ונתה
 בעונותינו חרב בית המקדש ובטל התמיד ואין לנו לא כהן בעבודתו.
 ולא לוי בדוכנו. ולא ישראל במעמדו. ואתה אמרת ונשלמה פרים
 שפתינו: לכן יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיהא שית
 שפתותינו חשוב ומקבל ומרצה לפניך כאילו הקרבנו קרבן תמיד
 כבודו. ועמדנו על מעמדו:

וביום השבת ^{לשבת} שני כבשים בני שנה תמימים ושני
 עזרנים, סלת מנחה בלולה בשמן ונסבו:
 עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסבה:

וצראשי ^{לראש חדש} חדשיכם תקריבו עליה ליי פרים בני בקר שנים
 ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים: ושלושה
 עזרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפך האחד ושני עזרנים
 סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ועשרון עשרון סלת
 מנחה בלולה בשמן לפכש האחד עליה ריח נוח אשה ליי:
 ונספיהם חצי ההין יהיה לפך ושלישת ההין לאיל ורביעת
 ההין לפכש יין זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה: ושעיר
 עזים אחד לחטאת ליי על עלת התמיד יעשה ונסבו:

איהו מקומן שריזבחים קדשי קדשים שחיתתן בצפון פר
 ושעיר שליום הנפורים שחיתתן בצפון וקבול דמן
 בכלי שרת בצפון ודמן טעון הויה ער בין הפדים ועל הפרכת
 ועל

פירוש

איהו מקומן של זבחים, לשחוט הזבחים. קדשי קדשים, עולות חטאות ואשמות. שחיתן כלפון.
 והא ללא תני הכי וקבל דמן בכלי שרת כלפון משום דליכא אשמות של
 (א) טור א"ח סי' מ"ח. (ב) במדבר כ"ח ע"ג. (ג) שם י"א. (ד) נחמים פרק ה'.

וְעַל־מִזְבַּח הַזֹּהֵב מִתְּנָה אֶחָת מִתֵּן מֵעֶפְבֶּת. שִׁירֵי הַדָּם הֵיחָה
 שׁוֹפֵף עַל יְסוֹד מֵעֶרְבֵי שָׁר מִזְבַּח הַחִיצוֹן אִם־לֹא נָתַן לֹא עֵבֶב :
 פָּרִים הַנִּשְׁרָפִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׁרָפִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקַבּוּל דָּמָן
 בְּכַלֵּי שָׂרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוֹן הָיְהִי עַרְה־פָּרְכָת וְעַל מִזְבַּח הַזֹּהֵב
 מִתְּנָה אֶחָת מִתֵּן מֵעֶפְבֶּת. שִׁירֵי הַדָּם הֵיחָה שׁוֹפֵף עַל יְסוֹד
 מֵעֶרְבֵי שָׁר מִזְבַּח הַחִיצוֹן אִם־לֹא נָתַן לֹא־עֵבֶב אֵלָּו וְאֵלָּו נִשְׁרָפִין
 בְּבֵית הַדָּשָׁן : חֲטָאת הַצָּבוֹר וְהִיחִיד אֵלָּו הֵן חֲטָאת הַצָּבוֹר
 שִׁעִירֵי רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשְׁלֹמֹעֲדוֹת שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקַבּוּל דָּמָן
 בְּכַלֵּי שָׂרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוֹן אַרְבַּע מִתְּנֹת עַל אַרְבַּע קַרְנֹת :
 פִּיצֵד עָלָה בַּכֶּבֶשׂ וּפְנָה לְסוּבָב וּבֵאֵלָּו לְקַרְן דְּרוּמִית מִזְרָחִית.

מזרחית

פירוש

של מזרע שהכהן היה מקבל מקצת דמו בידו משום הכא לא כתב כאן וקבל דמן. שאין קבול דמן
 אזה. ומשום דלא פני ליה בלא קבלת כתי שלאחר שיקבל כהן אחר למקצת דם בידו היה כהן אחר
 מקבל הדם בכלי משיה הדר תני בהדיא אשם מזרע אשם תלוי שחיתתן בצפון וקבול דמן
 בכלי שרת בצפון : [פר] של כ"ג : [ושעיר] אשר עלה עליו הגורל לה' [הויה על בין הכדים
 וכו'] עומד בין שני כדים ארון ומוזה אחד למעלה ושבע למטה כנגד עוביו של כפורת : [שירי הדם].
 שארית הדם : [אם לא נתן]. שירי הדם ליסוד : [לא עיכב]. הכפרה : [פרים הנשרפים].
 פר העלם ופר כהן משוח שאין נאכלים לכהנים אלא נשרפין חוץ לירושלים : [ושעירים הנשרפים]
 שעירי ע"ז : [הויה על הפרוכת] ז' הויות על הפרוכת. אבל בין הכדים לא כתוב בהו הויה :
 [אלו ואלו] של יו"הכ ושאר הנשרפים : [נשרפים בבית הדשן] למקום שמוציאין שם את הדשן של
 מזבח החיצון והוא חוץ למחנה. [כיצד עלה בכבש] כו'. להבין משנה זו נקדים לזרת המזבח.
 מתחלה היה רוחב ל"ב אמה על ל"ב אמה ברום אמה חוץ מקרן דרומית מזרחית שהיה חסר
 אמה על אמה (לפי שלא היה בחלקו של בנימין) והוא נקרא יסוד. אח"כ היה כנוס אמה מכל זד
 ועולה עד חמש אמות והוא נקרא סביב : אח"כ היה כנוס עוד אמה א' מכל זד ועולה עוד ג'
 אמות והוא ראשו של מזבח. ולמעלה היה על ארבע הזויות ככל זוית אמה על אמה ברום אמה והוא
 הקרנות. ואח"כ היה פטוי עוד אמה א' לכל זד לפנים מן הקרנות להילוך הכהנים. וכפנים היו
 היו המערכות כ"ד אמה על כ"ד אמה. ובאמצע המזבח ה' אבר האפר ונקרא תפוח : וחוט הסיקרא
 דהיינו חוט אדום ה' חוגרו סביב באמצע דהיינו חמש אמות של גובה. שהוא אמה אחת למטה
 משליונו של סובב וזה החוט ה' מנדיל בין דמים הניתנין למטה ובין דמים הניתנין למעלה :
 בקרן דרומית מערבית של היסוד היו שני נקבים דקין שהדמים הניתנין על היסוד מערבי ועל
 יסוד דרומי יורדין דרך אותן נקבים ומתערבים מאמת המים שבצורה : וכבש דהיינו כמין נשר
 משופע ה' בדרומו של מזבח ארוך ל"ב אמה ורחב ט"ז. ומכבש זה היו יוצאין עוד ז' כבשים קטנים.
 אחד ממזרח שבו פונים לסובב. ואחד ממערב שבו פונים ליסוד : [עלה בכבש] מפני שדמה נתון
 על הקרנות ובאמצע. דרך לעמוד ע"מ סובב. אבל בכל שאר הדמים שהם התחתונים מן חוט הסיקרא
 ולמטה עומד על הרגפה אלז זויות המזבח וזורק מן הכלי וכל מקום שיגיע למזבח כשר : [ובא לו
 לקרן דרומית מזרחית] שבה הוא פוגע ראשון כדקיימיל כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך
 ימין והכבש בדרום וכשעולה בו ופניו למזבח נמלא ימינו למזרח ופונה לשם ובה לו לאוחו הקרן.
 והולך

מזרחית צפונית. צפונית מערבית. מערבית דרומית. שירי
הים היה שפך על יסוד דרומי. ונאכלין לפנים מן הקלעים
לזכרי בהנה בכל מאכל ליום ולילה ער הצות :

העולה קדש קדשים שחיטתה בצפון וקבול דמה בכדי שרת בצפון
ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע ומעונה הפשט ונתוח
וכיל לאשים :

זכרי שלמי צביר ואשמות. אלו הן אשמות אשם וזלות אשם מעילות
אשם שפחה חרופה אשם נזיר אשם מצורע אשם תלוי. שחיטתן
בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע.
ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי בהנה בכל מאכל ליום ולידה עד חצות:
התורה ואיל נזיר קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון
שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל
מצאך ליום ולילה עד חצות : המזרם מהם פיוצא בהם אלא שהמזרם
נאכל לפניהם ולשיהם ולבניהם ולעבדיהם :

שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי
מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל
לשני ימים ולילה אחד : המזרם מהם פיוצא בהם אלא שהמזרם
נאכל לפניהם ולשיהם ולבניהם ולעבדיהם :

הבכור

פירוש

והולך ומקיף בסוכה דרך הימין ופניו לתוכה מן הדרום למזרח וממזרח לזרע ומלפון למערב
דהינו דרך ימין : [הקלעים] במשכן היו קלעים דהיינו יריעות סביב החצר וזכות עולמים חומת
עזרה במקום הקלעים : [לזכרי] זכרים : [שתי מתנות] בקרן מזרחית לפנותי ובקרן מערבית
דרומית שכנגדם באלכסון : [הפשט וניתוח] הפשט עורה וניתוח איבריה : [וכליל לאשים]
כלה נשרפת ע"ג האש : [זבחי שלמי צביר] כבשי עזרת : [אשם נזילות] האמור בשבועת
הפקדון : [אשם מעילות] הנהגה מן ההקדש : [אשם שפחה חרופה] הבא על שפחה שחיה
שפחה וחיה בת חורין המיועדת לעבד עברי
שמותר בשפחה וזכות חורין : [אשם נזיר]
שנטמא במת : [אשם מזרע] כשיסרה מזרעתו :

אבני אליהו

העולה קדש וכו' הקרבנות אלה נכללים בתיבת
שמע אחד. שלמים מנחה עולה אשם,
חטאת, ד' חלות לחמי תודה [רעים] ויקרא
ב"ה א' ב' — ככל עלות השחר עומרת קליפת
שרוצנה ליטול את כל השפע. ונקרא תולע וחוא
נגד שם ראשון של כ"ם שעות שהוא בבוקר
כידוע בו' וע"ז באה עלת תמיד עולת נגד תולע
[יונה ד' ו'] :

שלמים כו' לשין תשלומין שכ"ה הקרבנות באים
על חטא, עולה ומנחה על מ"ע והטאת
ואשם על סליח שמים אינן באים אלא לתשלום
הנדר, והן כ'. נדר או נדבה ורבינו בביאורו
לחור ויקרא י"ב ב' :

נייר

הַפְּכוּר וְהַמְעַשֵּׂר וְהַתְּמַח וְהַפֶּסֶח קְדָשִׁים קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מְקוֹם בְּעֶזְרָה וְדָמָן
 טָעוֹן מִתְּנָה אַחַת. וּבִלְבָד שִׁיתָן בְּנֶגֶד הַיְסוּד: שְׁנָה בְּאִכְלִיתָן
 הַפְּכוּר נֶאֱכַל לְפִתְהִימִים וְהַמְעַשֵּׂר לְכָל־אָדָם וְנֶאֱכָלִין בְּכָל־הָעִיר בְּכָל־מֵאֲכָל
 לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד. הַתְּמַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בְּלִילָה וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא
 עַד־חֲצוֹת וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לְמַנּוּי וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צֵלִי:

רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר בְּשֵׁרֵשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשׁת׃
 מִקֵּל וְחֹמֶר וּמִגְזֵרָה שְׁוֵה. מִבְּנִין אָב מִכְּתוּב אֶחָד. וּמִבְּנִין
 אָב מִשְׁנֵי כְּתוּבִים. מִפְּלֵל וּפְרָט וּמִפְּרָט וּכְלָל. בְּלֵל וּפְרָט וּכְלָל
 אִי אַתָּה דָן אֶלָּא פְּעִין הַפְּרָט. מִפְּלֵל שֶׁהוּא צְרִיךְ לְפָרֵט. וּמִפְּרָט
 שֶׁהוּא צְרִיךְ לְכָלֵל: כִּל דְּבַר שֶׁהִיָּה בְּכָלֵל וַיֵּצֵא מִן הַפְּלֵל
 לְלַמֵּד לֹא לְלַמֵּד עַל עֲצָמוֹ יֵצֵא אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַפְּלֵל כִּפְּו
 יֵיִי: כִּל דְּבַר שֶׁהִיָּה בְּכָלֵל וַיֵּצֵא לְטָעוֹן טָעוֹן אֶחָד שֶׁהוּא כְּעִנְיָנוּ
 יֵצֵא לְהַקְלֹל וְלֹא לְהַחֲמִיר. כִּל דְּבַר שֶׁהִיָּה בְּכָלֵל וַיֵּצֵא לְטָעוֹן
 טָעוֹן אֶחָד שֶׁלֹּא כְּעִנְיָנוּ יֵצֵא לְהַקְלֹל וְלְהַחֲמִיר: כִּל דְּבַר שֶׁהִיָּה
 בְּכָלֵל וַיֵּצֵא לְדוֹן בְּדִבְרֵי הַחֲדָשׁ אִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לְכָלֵל
 עַד שִׁיחֲזִירָנוּ הַכְּתוּב לְכָלֵל בְּפָרוּשׁ. דְּבַר הַלְּמֵד מִעִנְיָנוּ. וְדְבַר
 הַלְּמֵד מִסּוּפוֹ. וְכֵן שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְּכַתְּיָשִׁים זֶה אֶת־זֶה עַד
 שְׁיָבֵא הַכְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וַיְכַרְיֵעַ בֵּינֵיהֶם:

יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַל־הִי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּסִתְרָה כְּיָמֵינוּ
 וְחֵן חֲלַקְנוּ בְּהוֹרְתָה וְשֵׁם נִעְבְּדָה בִּירְאָה בְּיָמֵינוּ עוֹלָם וְכִשְׁנֵים קְדָמוֹנוֹת:
 [מִזְמוֹר שִׁיר תְּנַפֵּת הַבַּיִת לְדָוִד: אֲרוּמָמָה יְהוָה כִּי דָלִיתָנִי וְלֹא שִׁמַּחַת
 אוֹיְבֵי לִי: יְהוָה אֱלֹהֵי שׁוֹעֲתֵי אֲרוּמָמָה יְהוָה יְהוָה הַעֲלִיתָ מִן
 שָׂאוֹל בְּפִשִׁי תִיַתְנֵי מִיַּרְדֵי בּוֹר: זָפְרוּ כִּיהוָה תְּסִידְיוֹ וְהוֹדוּ לְזִכָּר קְדָשׁוֹ:
 כִּי הִנֵּעַ בְּאִפּוֹ חַיִּים בְּרָצוֹנָו בְּעֶרְבַּ יַלִּין בְּכִי וּלְפָקֵד רַנָּה: וְאֵנִי אֲכַרְתִּי
 בְּשִׁגְרוֹי בַל אֶמוֹט לְעוֹקֵם: יְהוָה בְּרָצוֹנָה הַעֲמִדְתָּה לְהַרְרִי עַז הַסִּתְרָתָּ פָּנֶיךָ
 הִייתִי

פירוש

מִיר זְרוּעַ כְּסֵלָה וְחוּה וְחוּה וְזוֹק וְחֹלֵת מִזֵּה אַחַת
 וְדָקִיק אַחַד: [כִּיזֹא בְהַס] שְׂאֵכֵל לְיוֹם וְלִילָה
 כְּכֵל הָעִיר: [וְהַמְעַשֵּׂר] מִעֵשֶׂר בְּהֵמָה: [כְּנֶגֶד
 הַיְסוּד] לְמַעֲטוֹי אִמָּה שֶׁל קָרָן מִזְרָחִית לְרֹמִית
 שֶׁלִּין עַם יְסוּד: [לְמַנּוּי] לְאוֹתָן שֶׁמִּנּוּ כְּדָמֵי
 לְקִימַתָּן:

אבני אליהו

וְכֵן שְׁנֵי כְּתוּבִים כו' מ' כְּמוֹ מִדּוֹת אֲרָאוֹנוֹת
 דְּבַר חֲלֵמֵד מִעִנְיָנוּ וְהַסּוּפוֹ הוּא מִמְּקוֹם אֶחָד,
 וְכֵן קוֹרָא אֹתוֹ בְּת"כ רַבִּי מִנּוּ ו' מִדּוֹת כו' ע"ש
 לְכֵן אוֹסֵר וְכֵן שְׁנֵי כְּתוּבִים גַּב מ"א לְלַמֵּד מִעֲצָמוֹ
 אִם לֹא מִמְּקוֹם אֶחָד הֵינּוּ שִׁיבֵא הַשְּׁלִישִׁי וַיְכַרְיֵעַ
 בֵּינֵיהֶם [רַבִּינוּ בְּלִקְוֵי הַרְתָּ קוֹדֵשׁ]:

(א) זְמַחֵם מ"ד ע"א. סִפְרָא רִישׁ וַיְקָרָא. מו"ל תִּקְנוּ לְקַרְוֵא דְכָרִים אֲלוֹי כִּין הַתְּפִלָּה בְּקִיּוֹס לְמוֹד הַתּוֹרָה
 שְׂאֵמֵל וְהַגִּית כּו יוֹמָס וְלִילָה (יֹסֵבֵשׁ ו' א' ב') תְּסֵלִים ל' י' מִיּוֹרֵי כְּרִיב

הֵייתִי גְבוּהָהּ : אֲלֵיָהּ יְהוָה אֶקְרָא וְאֵל אֲדֹנָי אֲתַדְבֵּן : מִה פָּצַע פְּדָמִי פָרְדֵתִי
 אֶל שְׁמַת הַיּוֹדֵךְ עֶפְרַי הַיְגִיד אֶמְתַּךְ : שְׁמַע יְהוָה וְתַגְנִי יְהוָה הִיחַ עוֹזֵר לִי :
 הַפְּקֵת מִכַּפְדֵי לְמַחֹל לִי פִתְחֵת שָׁקִי וְתִאֲזַרְנִי שְׂמַחֲתָה : לְמַעַן יִזְמְרֶךָ כְּבוֹד
 וְלֹא יִגְם יְהוָה אֶלְהֵי לְעוֹלָם אוֹרְךָ :

הריני

אבני אליהו

הַיּוֹם נִחַלַק רַבִּי יוֹם וְלַיְלָה. וְהַיּוֹם בַּעֲצֻמוֹ נִחַלַק לַבִּי בְקֶר וְצַהרִיב. אַבְל עַרְבִי אֵינִי נִחַלַק. וְכֵן
 הַג' תַּפְלוֹת. כַּבְּקֶר תּוֹא זִמְן הַעֲשִׂיָה וְהַחֹזֶרֶת חֲנֻשְׁמוֹת לַחֲנִיף. וְלִכֵּן אֶצֵּל אַבְרָהָם כְּתוּב אֵל
 הַמְּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם. וּבְצַהרִיב תּוֹא זִמְן הַהִלּוּכָה וְכֵן כְּתוּב וַיֵּצֵא יִצְחָק. וְלַיְלָה תּוֹא זִמְן הַשְׁכִּיבָה
 כְּתוּב וַיִּלֵּן שָׁם : (בִּיאוּר לְמַשְׁלֵי ג' פ' כ"ג) :

עד

דיני תפלה

(א) ישתדל האדם להתפלל בצבור בבית הכנסת מע"פ שיכול להתפלל בביתו בעשרה משום
 דכרוב עם הדרת מלך :

(ב) מי שהוא מתפלל בבית הכנסת אסור להתפלל בעצמו כיוצאות קודם הצבור רק צריך
 להסתין על הצבור :

(ג) מע"פ שעבר זמן תפלה בצבור מע"פ יתפלל בבית הכנסת או בכיהמ"ד. כי בביתו או אפשר
 להתפלל בשום אופן בקדושה ומתירה כמו בכיהמ"ד. לבר שאר משולשים שאפשר להיות בתפלה
 כשהוא מתפלל בביתו כי עפ"י רוב יש אי נקיון בביתו ואז תפלתו תועבה. וגם הכוונה אינה
 ישיה כמו בכיהמ"ד כידוע :

(ד) אם בא לביהמ"ד וסעא צבור מתפללין ואם יתפלל כבוד לא יהי באפשרו להתפלל
 שם"ע עם הצבור. אזי יוכל לדלג והתפלל בזה האופן. ברוך שאמר. סומור לתורה. אשרי. הללו את
 ה' מן השמים. הללו אל בקדשו. ומסיים כ"ה הנשמה ואח"כ יתחיל כי לה' המלוכה וגו' ומסיים
 ישתבח. ואם יש שעות יותר אז יוסיף עוד לפי דעתו עיווע שיוכל להשיג את הצבור לתפלת
 שם"ע. ולחייך אם אין לו שעות כ"כ יאמר רק ברוך שאמר. אשרי. ישתבח. ואם אין לו שעות
 לומר אף אלו. יתחיל סיוצר אור. ואחר התפלה יאמר פסוקי דזמרה בלא ברכת ברוך שאמר
 וב"א ברכת ישתבח

(ה) איתא בסידור כל בו ישן. אשר יש לסמוך אחד לישתבח ולומר כנשימה אחת כי בהמסיכות
 יש עם שדי כמובן :

(ו) אם הוא עומד באמצע פסוקי דזמרה והצבור אומרים הלל. יש לו לומר הלל עם הצבור
 רק אינו אומר הברכה שלפני הלל. ולא ברכת יהללך שאתר הלל :

(ז) אסור לאדם לעכז בצרכיו או לייך לדרך קודם תפלת וכ"ש שאסור לאכול קודם תפלה
 כידוע מאמר הנס' על הפסוק לא האכלו על תרם :

(ח) ראוי להשיג על הכנדים שלא יהיו מלוכלכים כצואה או בס"ד או כשיז בעת שמתפלל או
 שמברך ברכת הנהנין או ברכת המצות. וכן בלימוד :

דיני קיש

(א) מאוד מאוד זהיר כל אדם לקרוא ק"ש כעונתה כי גדול מאוד מצות קבלת עוף מ"כות שמים
 בעונתה. וזמן אחרון של קריאת ששע כבוקר הוא עד רביעי היום. לפי אריכות היום מנץ החמה
 עד השקיעה. ויש אומרים מע"ת השחר עד צאת הכוכבים נחשב אריכות היום לענין זמן ק"ש.
 והוא וחדר לרבר ה' יהי מן המוקדמין ולא מן המאחרין וכל הקודם זכת ונקרא דרוז ונשכר :

(ב) בעת אמירת קריאת שמע צריכין לעמוד במקום אחד ולא ייך במקום אחד וזאת
 (ג) אסור לענות אמן ב"ה וכ"ש בעת קריאת שמע וכן בברכות ק"ש אסור לענות אמן.
 לבר מברכת אהבה רבת וברכת גאל ישראל יש אימיות דמותר לענות אף באמצע הברכה.
 וכמו כן מותר לענות ברכו וקדושה באמצע הברכה וכ"ש בין פרק לפרק. וכמ"כ מותר לענות
 אמן אחר האל הקדוש ואחר שוטע תפלה ואמן והש"ר במקומות אלו :

וְהָרִינִי מִזֶּמֶן אֵת פִּי לְהַדְרוֹת וְלַהֲלֵל וּלְשַׁבַּח אֶת בּוֹרְאֵי לְשֵׁם יְחִוֵּד קוֹדֶשׁ אֱלֹהֵי בְרִית הוּא
 וְשִׁבְיָתָהּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְקַם בְּשֵׁם בֵּל יִשְׂרָאֵל :

בְּרוּךְ שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ עֲשֵׂה
בְּרֵאשִׁית. בְּרוּךְ אוֹמֵר וְעֲשֵׂה. בְּרוּךְ גּוֹזֵר
וּמְקַיֵּם. בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ. בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל
הַבְּרִיּוֹת. בְּרוּךְ מְשַׁלֵּם שְׂכָר טוֹב לִירֵאָיו. בְּרוּךְ חַי

יַעַד

שיח יצחק

אבני אליהו

ברוך שאמר והיה העולם ברוך הוא
 כמ"ש הרשב"א ז"ל מה
 שאנו מזכירים בלשון נסתר ונגלה, הוא כי
 הכוונה על כל נסתר ונראה, ונגלה מלד
 פעולותיו וע"כ אמר ברוך שאמר והיה העולם
 עד שהוא נגלה מלד פעולותיו ואמר ברוך
 הוא על שהוא נסתר מלד עלמו ברוך עושה
 בראשית, וכן אנו אומרים לתת גדולה ליוצר
 בראשית, ולכאורה הלא ברוך תמוה דבית של
 בראשית הוא ב' השימוש, וגם בלי מלת
 מעשה אין לו פ"י כלל כמוזן ונראה עפ"י
 מ"ש הנקובלים והמחברים דהזמן גופא הוא
 מן הנבראים והוא תחלת הנביאה וכלי בריאת
 הזמן, לא ה"י מציאות לכל הנבראים הגשמיים
 שכולם נתונים תחת הזמן, וזה מרומז במ"ש
 בראשית ברא אלהים וגו' ר"ל ע"י בריאת
 הזמן שיהי' שייך ראשית ואחרית, ברא א' את
 השמים ואת הארץ, ולפ"ו יתבאר בפ"מ שאומר
 מעשה בראשית הכונה על מעשה הששה ימים
 שאחר בריאת הזמן, וכ"מ עושה בראשית או
 יוצר בראשית, הכונה על בריאת הזמן גופא
 (ר"כ"ח פאפ"ע) ברוך אומר ועושה, קאי על
 בריאת העולם שהעשה ה' ע"י אמירה שבעשרה
 מאמרות נברא העולם נזר ומקיים שגור על דור

עד חצות היום האור מתגבר והולך ומחזי היום
 ואילך מתחלש האור וכל שהאור מתמעט
 הדין מתחיל. שאור הוא חסד וכל התפשטות
 מצד החסד, והתכנסות ומיעוט מצד הגבורה.
 זתנה ד' עיתים ביום שבהן ד' דרגין ד' רגלי
 הסרכבה. שבהן תיקנו ג' תפילות אברהם יצחק
 יעקב. ואחר חצות דוד. חצות לילה אקום כנוד
 דוד כו'. חצות הראשון דאברהם מרת החסד
 תפלת שחרית דאברהם. אור ישר. שהחמת הולכת
 ומתפשטת בעולם ונותן לכל דבר חוקו. ומחצות
 היום הולך וחוזר למכונו. והוא אור חוזר ומ"מ
 סאיר לעולם אלא שבאור חוזר. והוא מרת יצחק
 תפלת מנחה. ועד חצות לילה הארץ מקב"ת
 בתוכה וקולטת בתוכה מה שקבלה ביום. והוא
 תפלת יעקב עוקר הקיום. ובחצות לילה מוציא
 הארץ גידולה מהשפעתה כמ"ש ותקם בעוד לילה.
 וכן בזו' הארץ עוקר הגידול אחר חצות. והוא מרת
 דוד חצות לילה אקום כו': (ביאורו שלח קנ"ז ב):
ברוך שאמר כו' ברוך עשה כו' ברוך אומר
ועושה, אמירה היא כחכמה ועשי' בנינה
זכ"ש בזהו בכ"מ. והשלישית היא הרעת כולל
שניהם וכלל בו אמירה ועשיה | אד"א כמדבר
כ"ב ל"ד זמנן ג' :

ברוך

המבול ולמחות את הבריות ולהחזיר את העולם לתוהו ובהו וקיום, הני"ו. ברוך מרחם על הארץ פ"י
 הרד"א להורות שהיא משגיח בדרך רחמים ורחמים לעולם הס', והוא כמ"ש עיני ה' המה.
 משוטטים בכל הארץ, לא כדברי הכופרים הרעים האומרים עוב ה' את הארץ, ברוך מרחם על
 הבריות, להורות שהשגחתו היא ג"כ באישים, שלא תאמר המינים העומדים הם שהשגחתו בהם,
 אבל האישים הנפגעים אין בהם השגחה לפיכך בא ולמדך שהיא מרחם על הבריות כלימד משגיח
 בכל בריו ובריה לרחות דעות הרעים האומרים אין ה' רואה אותנו, ולקיים מ"ש היוצר יחד לבס
 המבין אל כל מעשיהם. ברוך משלם שכר טוב ליראיו, שלא תאמר הואיל ומשגיח על כל
 הבריות מפני מה אנו רואים לדיק ורע לו לפיכך בא ולמדך שהיא משלם שכר טוב ליראיו, והוא
 עושה"ב

(א) כל התפלות אלה עד ישתכח נק' צ"ס סכולל פסוקי דמרה. מסודרות ע"י הגאונים ע"פ דחו"ל לעולם יסדר
 להם שנתו של הקב"ה ואלה כ"י תפלה (ברכות ל"א א.) תפלה כרוך שאמר נזכר ע"י ר"י אלפסי לפני ת"ת שנס

לְעַד וּמָנִים לְנִצָּחַת. בְּרוּךְ פִּוְדָה וּמְצִיל בְּרוּךְ שְׁמוֹ :
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הָאֵל הָאֵב
 הַרְחֵמֵן הַמְהַלֵּל בְּפִי עַמּוֹ מְשַׁבַּח וּמְפָאֵר בְּלִשׁוֹן
 חֲסִידָיו וְעַבְדָּיו וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדֶּךָ. נְהַלְלֶךָ יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְחוֹת וּבְזִמְרוֹת נְגִידָתְךָ וּנְשִׁבְחֶךָ וּנְפָאֲרֶךָ
 וְנִזְכִּיר שִׁמְךָ וְנִמְדִּיכֶךָ מְלִכֵנו אֱלֹהֵינוּ. יְחִיד חַי
 הָעוֹלָמִים מֶלֶךְ מְשַׁבַּח וּמְפָאֵר עֲדֵי עַד שְׁמוֹ הַגְּדוֹל.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶלֶךְ מְהַלֵּל בְּתִשְׁבְּחוֹת :

חדו

שיח יצחק

בעוה"ב שאין תכלית העושה תכלית הטוב ולא הרע תכלית הרע כמו שהורה לנו על ספורי הכל וקין שעל הכל סיפרה תורה על ששעה ה' אל הכל ואל מנחתו הרגו קין, וזה מורה שאין טוב אמיתי אלא בעולם שכולו טוב עכ"ל האבודרהם. חי לעד וקים לנצח. קים הוא הכלתי משתנה, ונח הוא הזמן האחרון הכלתי עומד תחת השינוי, ור"ל לא לבד שהוא חי לעד אך גם קים לנצח. משתנה רק משתנה מומצב למצב, וכולל עוד לפי שאמר שהוא משלם שכר טוב ליראיו והנה מוחש נגד טיש לדיק ורע לו, לכן מצא ברוך חי לעד וקים לנצח שהוא נצח, לכן אינו ממהר לשלם השכר כי יש לו פנאי לשלם לעמל העמיד לבוא. ברוך שמו עממותו כביכול נעלם מכל חי, ומכירים אותו ית' רק מלד מעשיו ושמותיו ית' הם לפי ערך פעולותיו, וזה ברוך שמו היינו על מעשיו שמצב שמותיו ית', האל האב הרחמן, מתנאי הכטחון (היינו שיהיה ראוי לבעות עליו) הם (כמיש בזה"ל שער הכטחון פ"ב) שיהיה חזק לא ינוח באשר הוא חסן ויהיה ענין הכוונה מסור בידו וזולתו לא יוכל אדם להזיקו ולהועילו, ושלא יעלם ממנו אופני הועלת הבעות, ויהיה מתיחד בהנהגת הכוונה מתהלת היותו וגדולו וינקותו ונערותו וישיבותו וזקנותו, ויהיה בו מדת הרחמים והחמלה והנדיבות והחסד וכל אלה כלל בנינים אלה, האל, שהוא חזק ולא ינוח, וזולתו לא יוכל שום כדרא להזיקו ולהועילו ולא יעלם ממנו דבר. האב, שהוא מתיחד בהנהגתו מתהלת היותו כענין שנאמר הלא הוא אביך קנה, הרחמן שהוא בתכלית החמלה והרחמים. מלך שהורג בהשבחות. כי האדם גם אם הוא בעל מעלה גדול מאוד כדעות ומדות ופעולות עכ"ז מוצרם הוא להיות בו חסרון, כי ע"כ בשבח האדם יוכל היות שבו גם בהסרון הנמצא בו ושבו הוא בזכר החסרון לשלול הכרוכות אחרים כי לא נמצא אהו עמו אך חסרון זה לבדו וכלעדי הוא כולו בעל מעלה ושלא אמנם לא כן הבור"ת שהוא משולל החסרונות נעדר התמונות להיות נטהי קיים ושלא מכל עבריו אי"כ אך יקר תפארתו בשבחות ותהלות ומעלות והוא אשר נהללנו מלך מהולל בתשבחות, נראה כל תהלותיו אך בשבחות ומעלות לבד כי שבח החסרון לשלול ממנו חסרונות וזולתיים אין בו שאף גם אפי' חסרון אחד אין בו והוא בעל מעלה השלם מכל ד:

אבני אליהו

ברוך פודה וצדיק, פודה הוא הפודה אותו מצרותיו ברצון הצורר אותו, ומצל הוא ששציל אותו מיד שונאו, ביד חזקה ובזרוע נטויה, פודה הוא מחמת התפילה כמיש פדה בשלום נפשו כי ברבים חי עמדי וציל הוא מחמת התורה כדחז"ל כל הקובע מקום לתשלתו אויביו גופלים חתתיו [כשלי ד' ב"ח]:
 הודו

שבה זה של ברוך שאמר תקנותו אנשי כנה"ג ע"י פתקא דגשל מן שמיא ומצאוהו כתוב בו י"ש בו פ"ז תיבות מור בשם מ' היכלות, ובאשר אנכה"ג תקנו ישתבח סמוכה לברוך שאמר ע"כ אינה פותחת בברוך, וע"כ אמור להפסיק בין ברוך שאמר לישתבח (תום' פסחים ק"ד). ועיין בסדר עז"ר פ' י"ד שהפסוקים אלו עד והלל לך' היו אומרים מ"ג שנים לפני תארון עד שחביא שלבת לבית העולמים, ונידע וזאת גם סימית הנאונים שכן מצאנוהו במס' סיפריים.

הוֹדִינוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתֵינוּ: שִׁירוּ לוֹ זַמְרוּ לוֹ שִׁיחוּ בְּכָל נַפְלְאוֹתֵינוּ: הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לָב מִבִּקְשֵׁי יְהוָה: דְּרִשׁוּ יְהוָה וְעֹזוֹ בִּקְשׁוּ פָּנָיו תִּמְיֵד: זְכְרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מוֹפְתָיו וּמִשְׁפָּטֵי פִיהוּ: זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ

בני

שיח יצהק

אבני אליהו

הוֹדִינוּ לַה' הוֹדָא ה' הוֹדָא הוּא עַל הַעֲבָר שׁוֹד' לַה' חֲסֵדוֹ עַל הַעֲוֹנוֹת הַגְּדוֹלוֹת שַׁעֲשָׂה כַּמֵּשָׁל וְלֹהֲכִיר הַכֹּהֵן אֲמִיתִית שֶׁהֵל מִמֶּנּוּ ית' (ע"כ הו' מִסוּתָף עִם לִשׁוֹן וְדוּ וְלִשׁוֹן מוֹדָה שְׂמַחְנָה), קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ, לִיהֵם כֹּל עֵינִי לְהַסִּי'ת ע"ד שֶׁמֵּלֵאנוּ בְּהַאֲבוֹת ע"ה כִּי כֹל מֵה שֶׁהוּ עוֹשִׂין הוּא מִיחֲסִים לְהַקְבִּי'ה וְז"ש וַיִּקְרָא שֶׁס אֲבָרִס בְּשֵׁם ה' וְזֵהוּ קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ (הַנֶּר"א) וְכַמִּי'ס כִּי מִמֶּךָ הֵלֵל וּמִיֶּדֶךָ נִתְנוּ לָךְ, וְזֹכֹר יִקְיִים הַמֵּלֵא שֶׁל וּזְכַרְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַגּוֹתֵן לָךְ כֹּה לַעֲשׂוֹת הֵלֵל, וְהַמֵּלֵא שֶׁל אֵל תִּאֲמַר בְּלִבְךָ כִּי וְעַס יָדִי עָשָׂה לִי אֵת הַחֵלֵל הוּא, וְהַמֵּלֵא שֶׁל וַיִּדְעַת עִם לִבְךָ כִּי כֹאשֶׁר יִסַּר אִישׁ אֵת בְּנוֹ ה' אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ. הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתֵינוּ, כַּמִּי'ס יוֹדִיעַ דְּרַכְיוֹ לְמַעַשֵׁי לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל עֲלִילוֹתֵינוּ, וְמֵה הֵן עֲלִילוֹתֵינוּ חַנוּן וְרַחוּם אֲרַךְ אֲפִים וְכוּ' כַּמִּי'ס הַמִּתְחַיֵּב מִיָּתֵהּ מוֹמִין לוֹ הַקְבִּי'ה עֵינֵי וְנוֹתֵן לוֹ לְדַקָּה לְדַקָּה תְּגִיל מוֹת, וְכֵן כִּי יִתֵּן לוֹ הַקְבִּי'ה לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל אִיזֵה טוֹבָה מֵהַטּוֹבוֹת וְאַח"כּ מִחֲסֵרָהּ הַטּוֹבָה הַהִיא בְּכַדִּי לְהַמְלִי'א מוֹזֵר לְמַחֲלָתוֹ הֵינּוּ דְבַר שִׁכְפַר לוֹ עוֹנוֹ בְּעוֹהִיזוֹ וְז"ש טוֹבָה חוֹבְתוֹ שֶׁל אִדָּם בְּטוֹבוֹתָיו: הִתְהַלְלוּ בְשֵׁם קִדְשׁוֹ, פִּי רִאֲיוֹ שֶׁהֵלֵלוּ עַל שׁוֹכִיָּתָם לְזוֹכִיר אֵת שֶׁס קִדְשׁוֹ: יִשְׁמַח לָב מִבִּקְשֵׁי ה', כִּי בְּכֹל הַעֲוִנוֹתֵים מִי שֶׁמִּבְקֵשׁ אִיזֵה דְבַר, אִם לֹא הַסִּיג הַדְּבַר הַהוּא הֵנָּה הִי' עֲמַלּוֹ לְרִיק, לֹא כֵן מִבְקֵשֵׁי ה', הַבְּקֵשָׁה בְּעַמִּים הִיא תְּכַלִּית נִסְגַב שֶׁהוּא הַהִתְקַרְבוֹת אֵלָיו ית', דְּרִשׁוּ ה', הַשְׁתַּדְּלוּ

הוֹדִינוּ לַה'. פִּי נְחִיץ טוֹבָה: קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ. פִּי ע"ד שֶׁמֵּצִינוּ בְּאֲבוֹת כִּי כֹל מֵה שֶׁהוּ עוֹשִׂין מִיחֲסִין לְהַקְבִּי'ה. וְז"ש וַיִּקְרָא אֲבָרִחָם בְּשֵׁם ה'. וְז"ש כַּמֵּן קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ: הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתֵינוּ עֲלִיזוֹת חֵינּוּ תַחֲסַר הַגְּדוֹל שֶׁמִּתְהַנֵּה קִבְיָה עִם יִשְׂרָאֵל בְּתַת לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל אִיזֵה טוֹבָה מֵהַטּוֹבוֹת וְאַח"כּ מִחֲסֵרָתוֹ הַטּוֹבָה הַהוּא. בְּכַדִּי לְהַמְצִיא מוֹזֵר לְמַחֲלָתוֹ. חֵינּוּ דְבַר שִׁכְפַר לוֹ עוֹנוֹ בְּעוֹהִיזוֹ: הִתְהַלְלוּ בְשֵׁם קִדְשׁוֹ. פִּי רִאֲיוֹ שֶׁתְּהַלְלוּ עַל שׁוֹכִיָּתָם לְהוֹכִיר שֶׁס קִדְשׁוֹ. וְכֵן אִמַר יִבְטַח בְּשֵׁם ה'. ר"ל יִבְטַח בְּזִכּוֹת שֶׁמִּזְכִּיר שֶׁס ה'. דָּאֵם לֹא כֵן הֵל"ל לְחַמוֹת, וְכַמִּי'ס אִמַר הַכּוֹהֵנִים מְבָרְכִים בְּמִקְדָּשׁ שֶׁנִּאֲמַר וְשִׁמּוֹ אֵת שְׁמוֹ, בְּגִבּוֹלָיו מִיֵּן תִּלֵּל בְּכֹל הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר אוֹכִיר אֵת שְׁמוֹ עַב"ל. וְר"ל כִּי כַּמִּקְדָּשׁ הֵיז אֲוִמְרִים הַשֵּׁם כְּכַתּוּבְתוֹ וְהוּא הַנִּקְרָא שְׁמוֹ, אֲבָל כְּגִבּוֹלָיו אֵינוֹ אִדָּא בְּכַנּוּי וְאֵינוֹ אֵלָא זְכַר לְשֵׁם, וְז"ש זֶה שְׁמוֹ זֶה זְכַרְיוֹ וְכוּ' וְהֵינּוּ מֵה שֶׁאִמַר הַמִּסְרִי וְשִׁמּוֹ אֵת שְׁמֵי אֵינוֹ אֵלָא בְּמִקְדָּשׁ, וְכַמִּי'ס מְבָרְכִים בְּכֹל הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר אוֹכִיר אֵת שְׁמוֹ, כִּי זְכַרוֹן הַשֵּׁם גַּם הוּא לִישׁוּעָה כַּמִּי'ס אֵלֵה בְּרַכְבּ וְגו' וְאִנְחַנוּ בְּשֵׁם ה' אֲפִקִינוּ נוֹכִיר וְגו' וְא"כ רִאֲיוֹ הִתְהַלְלוּ בְשֵׁם קִדְשׁוֹ: יִשְׁמַח לָב מִבִּקְשֵׁי ה', הֵינּוּ אִם רִאֲיוֹ הֵלֵל מִי שֶׁאֵינוֹ אֵלָא מִזְכִּיר בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ גַּם הוּא לוֹ לִישׁוּעָה, כִּי יִבֵּא אֵלָיו וְיִבְרַכְהוּ, כ"ש מִי שֶׁמִּבְקֵשׁ ה' רִאֲיוֹ לוֹ יִשְׁמַח לָב. דְּרִשׁוּ ה' וְעוֹזוּ: אִמַר דָּמִי רִאֲיוֹ לְבַקֵּשׁ ה', לְמִי שִׁוְדֵעַ מִדוֹתָיו שֶׁל הַקְבִּי'ה וְסוֹדֵת הַתּוֹרָה הַנִּקְרָאת עוֹזוּ, וְהוּא אִמַר מִקּוֹדֵם דְּרִשׁוּ ה' וְעוֹזוּ וְהִרְדֵּי בְקִשׁוֹ פָּנָיו. זְכְרוּ נַפְלְאוֹתֵינוּ וְגו' מוֹפֵת

ישראל

(ד)

(א) דכ"ה א' ע"ז ת.

בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו : הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו : זְכָרוֹ

לְעוֹלָם

שִׁיחַ יִצְחָק

אֲבֵנֵי אֱלֹהֵי

ישראל יש להם שני מעלות הא' מלד יחוסם והתקשרותם אל האבות הקדושים. והב' מלד שהם עלמם בחירי ה' וכמה"כ (דברים ז') כך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם סגולה וגו' כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבועה אשר נשבע לאבותיך וגו' והם ב' ענינים הנ"ל, אך מה זה ענין הבחירה והאהבה הזאת, כי ידוע המעשה הלא אמר (שם ט"ו) לא בלדקתך וביושר לבבך, ואם אין כאן זכות א"כ אהבה למה? דבר זה פירשה יפה הרמב"ן ז"ל שם ז' וז"ל ויבחר בכס מכל העמים שיהיו אתם סגולה ונחלה לו כי הבחירה בכל מקום ברירה מן האחרים ואמר הטעם כי מאהבת ה' אתכם בחר בכס שרואה אתכם מכל העמים ולא הזכיר בזה טעם מן הבחירה כי הנבחר לאוהב הידוע לסבול את אוהבו בכל הבא עליו ממנו וישראל ראוי לכך מכל עם כמו שאמרו ג' עזים הם ישראל באומות או יהודי או ללוב עכ"ל*) הוא ה' אלהינו בכל הארץ משפטי ר"ל הגם שהוא אלהינו ומשיג בישוד על עם קרובו אל תדמה כי על שאר האומות אינו משגיח כשרע רק בדרך כלל ובדרך הטבע, אך באמת לא כן הוא כי באמת בכל הארץ משפטיו לפוטע כפי נמול המעשה כאשר ידעת מענין סודם ועמורה וכיוצא ואלו ה' או אע"פ אשר נתגלה לו סוד ה' היו בודאי תולים הדבר במקרה והיו מהפשים לזה סבות טבעיות אך אהבו זכינו לדעת סבת הענין באמת (וזה"כ מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום ר"ל כי בישראל היו נביאים והיו מגידים להם

שופת נאמר על דבר הנמצא בעולם אלא שהוא חיפך השבע ופלא הוא ענין חדש שלא נעשה בעולם עדיין ויתכן האמור כה אמר ה' צבאות וגו' גם בעיני יפ"א. בני יעקב בחיריך, כשהיו עדיין בני יעקב נבחרו לו. הוא ה' אלהינו בכל הארץ משפטינו אף שאנחנו אומרים אלהינו אע"כ בכל

אין אהבה ובחירה בלא טעם, אם תאמר מלד כשרון לבבך, ואם אין כאן זכות א"כ אהבה למה? דבר זה פירשה יפה הרמב"ן ז"ל שם ז' וז"ל ויבחר בכס מכל העמים שיהיו אתם סגולה ונחלה לו כי הבחירה בכל מקום ברירה מן האחרים ואמר הטעם כי מאהבת ה' אתכם בחר בכס שרואה אתכם מכל העמים ולא הזכיר בזה טעם מן הבחירה כי הנבחר לאוהב הידוע לסבול את אוהבו בכל הבא עליו ממנו וישראל ראוי לכך מכל עם כמו שאמרו ג' עזים הם ישראל באומות או יהודי או ללוב עכ"ל*) הוא ה' אלהינו בכל הארץ משפטי ר"ל הגם שהוא אלהינו ומשיג בישוד על עם קרובו אל תדמה כי על שאר האומות אינו משגיח כשרע רק בדרך כלל ובדרך הטבע, אך באמת לא כן הוא כי באמת בכל הארץ משפטיו לפוטע כפי נמול המעשה כאשר ידעת מענין סודם ועמורה וכיוצא ואלו ה' או אע"פ אשר נתגלה לו סוד ה' היו בודאי תולים הדבר במקרה והיו מהפשים לזה סבות טבעיות אך אהבו זכינו לדעת סבת הענין באמת (וזה"כ מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום ר"ל כי בישראל היו נביאים והיו מגידים להם

*) אֵי רִזְזַת אֲחִי אִם רוּחַ הַסּוּשַׁל יַעֲלֶה עֲלֶיךָ לְהַפְלִיךָ בְּמַעֲמַר הַעֲצָבוֹת וְהַיּוֹשֵׁשׁ, לאמר מה כחו כי איחל אחרי ידעתי רוע מעשי וגם אחרי העמל והיגיעה לא אוכל להנצל לבמרי פרשת היצחק, במשורז"ל שדה שנתת לנו זיבורית היא חנה בזאת תנחם עכ"פ כי אתה מורע האבות עבדי ה' ומערת יעקב בהיריה' וכאשר כ' הגה"צ ר"א קארמינגער ז"ל בצואתו וז"ל כאשר התבונננ נפשי בזכרו את אשר הרעותי וכו' באחת תקעתי יסודות תקותי כי עכ"פ ישראל אני בשמי מעם ה' אלה ועל כרכי האמונת הקדושה נתגדלתי עכ"ל (ועד"ו שמעתי מאה"כ חרשים לבקרים ר"ל כי נוכל להחליף כח ולחיות כמו חרשים סדי יום ביום, יען כי רבה ר"ל רכר גדול ונשגב הוא אמונתך מה שאנו סחזיקים ביסודות האמונת הקדושה, אך אם עוד יעמך לבבך לאמר מי יודע אולי ח"ו אינני נחשב עוד בכלל ישראל בחירי ה' וישאלך לבבך לאמר מה הם הגדרים ותיסודות אשר בהנה נבדלים עדת ישראל מזולתם ואשר צריך לתת לב עליהם ביותר. על זה אשיבך סלין כי בשתים תתחנן להם. האחת להאמין בהשגחה פרטית והשנית לירצות כאשר ירצה ויצרך ולקבל הכל באהבה. ואעירה לי עדים נאמנים ראשי גלות אריאל הרמב"ן והרא"ש ז"ל. הרמב"ן ז"ל כתב (בפ' בא) כי אין לאדם חלק בתורת משה רבינו ע"ה עד שיאמין בכל דבריו ומקורו שכולם נסים, אין בהם טבע ופנהגו של עולם וכו' והאריך בזה ביותר בתקדמתו לפירושו על אויב. והרא"ש ז"ל בהנהגותיו הנקרא א"ח כתב כפי"ה לבטוח בה' ולהאמין בהשגחתו הפרטית כי מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמורה השגחה פרטית) גם באנכי ה' אלהיך אינו מאמין וזה סגולת ישראל ע"פ כל העמים וזה יסוד כל התורה בולה, ע"כ תראה להרחיב הרעיון הזה בחדרי לבבך ולהתבונן בו וככלל זה שלא לעשות שום עולה במסמך שזה מורה על חסרון בטחון וכמ"ש כל הסנה בריבית כאלו כופר ביצ"מ וכן להתחזק הרבה בשמירת שבת השקולה ככל המצות וחמורה על השגחה כמ"ש זכר ליצ"מ. והענין הב' לקבל הכל באהבה וכדברי הרמב"ן הגיד (דברים ז') כי הנבחר לאוהב הידוע לסבול את אוהבו בכל הבא עליו ממנו וכן הוא לשון הרא"ש (שם כ"ח) רצה באשר ירצה ויצרך שמה בחלקך אם מעם אם הרבה ותתחנן לפניו תמיד להשות לבבך לעדותיו ובשאר דרכיך השלך על ה' יתבך עכ"ל.

יְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְּבַר צִנְהָ לְאַלְפָּה דְּדוֹר: אֲשֶׁר פָּרַת אֶת אֲבֹתָהּ
 וַיִּשְׁבּוּעָתוֹ לְיִצְחָק: וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֵק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:
 לְאמֹר קֵד אֶתְּנֵן אֶרֶץ פְּנֵנֵן חֶבֶר נַחֲלָתְכֶם: בְּהַיּוֹתְכֶם מִתִּי מִסַּפֵּר
 בְּמַעַט וְגֵרִים בָּהּ: וַיִּתְחַלְכּוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי וּמִמַּמְלָכָה אֶל עַם

אחר

שיח יצחק

אבני אליהו

להם מראש הלחתם ופורעתם וסבת עשם
 וכן סבת עונש האומות כאשר מצינו הרבה
 בדברי הנביאים, אך האומות לא ידעו מזה
 ותלו במקרה) לזאת אם ראיית איזה מקומות
 אשר בתיהם היו למאכלת אש או שמעת כי
 במדינה פלונית הי' רוח גדולה וחוץ

אעפ"כ בכל תאריך משפטי. לך אתן ארץ בנענן.
 אמר לך היינו שא"י נתנה לאברהם, אבל החלטה
 היינו ירושלם והר הבית והמקדש לא נתנה לאחד
 כ"א ירושלם לאברהם והר הבית ליצחק וביהמ"ק
 ליעקב. וז"ש חבד נחלתכם. א"י תגעו בבישחיו
 אלו

מפרק הרים, וכמה אלפים בתי חומה נהרסו ונשברו לרסיסים, או רעידת הארץ אשר כמה אלפים הנכים
 נעשו בתיהם קבריהם וכיוצא, חלילה לך מליהם עניינם כאלה למקרה כי האומר כן אין לו חלק באלהי
 ישראל, אך האמת הוא כי הכל ממספתי הי' וכמ"ש אבי ה' נאמן ליפרע וארז"ל אע"פ שבטלי ד' מיתות דין
 ד' מיתות לא בעלו מי שנתהייב סקילה או נופל מן הגג וכו' ומי שנתהייב שריפה או נופל בדליקה וכו'
 ואין הדליקה מלוייה אלא במקום שיש הלול שבת, (והגם שיש רשע מאריך צרעתו זהו לפי שלא
 נתמלא סאתם וכמ"ש להודיע כמה ארך אפים לפניו וכו') ובדואי קצרה דעתנו מלדעת הפרטים
 מעיני זה) ובמנו כן הלחה של איזה מהאומות או השפלה הכל מיד ד' וז"ל הרמב"ם ש"ע מה'
 תשובה הי"ב מדינה שטעותיה מרובין מיד היא אוכדת שנאמר זקת סדום ועמורה כי רבה וגוי
 ושיקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות אלא לפי גדלם ואין שוקלים אלא צדעתו של אל דעות
 והוא היודע איך עורכים הזכויות נגד העונות עכ"ל) ואם יש איזה סבות עכשיות, הנה האמצעיים
 והסבות ההם הן רק כחומר ביד היוצר וכאשר הוא מלא בדברי הנביאים, וארז"ל אין הקב"ה נפרע
 מן אומה עד שנפרע משר שלה תחלה שנאמר יפקוד הי' על צבא המרום במרום וגו' ואילו היינו
 אהבו וזכים לנביאי אמת היו מנידים לנו מראש תהלוכות כל אומה הלחתה וכמו שיש הרבה כזה
 בדברי ישעיה ויתר הנביאים שהתנבאו מראש את כל הבא על האומות והכל היה פרי
 מעשיהם, וזכור זה מאוד ואל התע בדברי שוא כי נופץ תעופנה, ואחריתה מרה כלענה וגו',
 זכרו לעולם בריתו, ברית אבות על קיום זרעם בעולם ונחלת הארץ, והתורה שנקראת ברית
 שלא יהיה להם הפסק לעולם אע"פ שיגלו לארץ אויביהם הכרית לעולם קיימת! ושבועתו ליצחק ר"ל
 אותה השבועה שהיתה לאברהם הי' בשביל יצחק כמ"ש והקיימות את השבועה אשר נשבעתי לאברהם
 אביך (ימה ששינה הלשון שגבי אברהם אמר אשר כרת וגבי יצחק שבעה, היינו כי בברית בין
 הכתרים שהי' הכריתות ברית או עוד לא נולד יצחק אך השבועה היתה בעת עקדת יצחק) ויעמידה
 ליעקב לחוק ר"ל בהיותם במדרגה גדולה שנקראים ישראל או היא ברית עולם: לאמר לך ארץ
 ארץ בנענן, כי ארץ ישראל ניתנה לאברהם ע"כ אמר בלשון יחיד לך אבל הנחלה היינו ירושלים
 והר הבית והמקדש לא ניתנו לאחד רק ירושלים לאברהם והר הבית ליצחק וביהמ"ק ליעקב ע"כ
 אמר הכל נחלתכם: בהיותכם מתי מספר היינו כמות, וכמעט באיכות ובגבורה, וגם וגררים
 בה, שלא היו אורחיים רק גרים והזכיר פה מפלאי קיומי היעודים כי הגם כי ארץ
 כנען היתה מיושבת כ כמה אומות והאבות היו רק יחידים (ואברהם היה זקן ועקר) ועכ"ז שמר
 להם בריתו וישגיח עליהם מאז בהשגחה פרטית ויתחלכו מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר
 גוי הם קיבוצים שאין להם ממשלה ועמים הם בנימוסים וממשלה, ויש לכל אחד מעלה וחסרון
 לעיני הגר העובר בתוכם כי במקום שאין ממשלה רבו האודלים וגנבים כמו שהוא גם היום באיזה
 גלילות ארץ, ובמקום שיש ממשלה לא יקרה כזאת אך יש חסרון אחר אלל עמים העריצים כי אם
 יבוא שם עשיר גדול אשר ילעבו עיניהם על עשרו יתכללו עליו וישחיתו עלילות להמית, וכענין
 שקרה לנכות עם אחזק, ומכ"ש בהיות האיש הנכרי קורא בפומבי נגד דתם כמו שעשו האבות

אחר: לא תניח לאיש לעשקם ויוכח עליהם מלכים: אל תגעו במשיחי ובנביאי ו תרעו: שירו ליהוה כל הארץ בשירו מיום ו יום ישועתו: ספרו בגוים את כבודו בכל העמים

נפלאותיו

שיח יצחק

אבני אלהו

ע"ה והי שמר אותם משיהם הן כהתהלכם בין הגוים לא הניח לאיש לעשוק את רעוכם כן כהיותם בין העמים אשר להם מושלים ויוכח עליהם מלכים, כי לולי זה היו הורגים אותם המלכים כמו פרעה ואבנמלך היו הורגים אותם בעלילה, ויתכן כי כלל עוד במאמר וממלכה אל עם אחר כי במדינה שיש שם מלך הי' קשה להם לעקור מלכות אנשיהם אמונתם ועבודתם הקדומה, כי יראו ממלכס רק יחידי סגולה אשר הערו למות נפשם ע"כ העתיקו מקומם מממלכה אל עם אחר שאין להם מלך כי הי' נקל להם יותר לקחת נפשות ולהמשיך לבם לאמונה האמתית

אלו הנשים כד"א ורא נתתיך לנגוע אליה: (פי) כי זה פי ע" ויוכח עליהם מלכים כמ"ש אל תגעו במשיחי שלא נתנו לנגוע אלי): ספרו בגוים את כבודו וגו'. היינו המון העם ובפניהם לא תוכלו לספר רק כבודו. אבל בכל העמים היינו החבמים תספרו אף הנפלאות, (אנ"ח שבע השיטע קול חברה ולא כיון לבו. וע"כ בצ"ל גוי הוא הנכבד. אכן דרשו חז"ל גוי מלמד מהיו ישראל מצויינים שם. ועם אינו א"א קיבוץ רב גם בו יהיו הסונים וז"ש כאן [ספרו] בגוים את כבודו. כי לאו כל מוחא סביל דא כמ"ש הראינו נא את כבודך. אבל בהמונים די ספריו מעשה נפלאות):

ונרא

וע"כ התעורר אצ"ה לנוע מעיר מולדתו עיר כשדים (גם קודם שבא אליו ציווי מהי כי ראה כי טוב לו ללכת מממלכת נמרוד אל מקום אחר אשר אין שם מלך וכבר כתב הרמב"ן ז"ל כי בימים הקדמונים אחר המבול ורוב המדינות לא הי' עליהם מלך ונמרוד הי' המלך הראשון אשר החל למשול בארץ. ובנביאי אר תרעו, ונתהלים הלשון ולנביאי אל תרעו, והוא הנאות יותר לפי דקדוק הלשון ופה (כדה"י) שאמר ולנביאי אל תרעו נראה שכלל עוד כונה מלשון ריעות (ר"ל שלא תתנגדו עמהם כאלו כרעו רק תשילום עליכם וכענין שאמרו בני חת לאצ"ה נביא אלהים אתה חתוכו ואמר הי' ללבו השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע. ותוכן ד' הכתובים האלה הוא כי מזהב נקח ראייה על העתיד כי כל יעוצנו וכל יעשנו ולא יסכה את ברית אבותינו כי כמו שכרת ברית עם האבות על נחלת הארץ ועכ"ז היו נעים ומטועלים ולא הרהרו אחר מדותיו יית כל זה הי' סימן לבניהם שילכו בנלות וכמו שלא עזב השגחתו מהם בכל מקומות עלטולס ורק לנסותם הביא עליהם רעב וקנאות הפלשתים וכי"כ כן מאתנו אל יעזוב השגחתו לנצח, וכמ"ש לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני הי' אלהיהם וארו"ל כי אני הי' אלהיהם לעתיד לכוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם הא למה זה דומה להנותנין עור לפני הדורסן ושוטחים אותם ברחובות קריה לדרום עליהם כל לורך תיקון עיבודם, והנה כאשר יבא מי שאינו בקי בטוב המנהג וזה יראה שבע"כ משליך העורות לתוך וכל אחד דורם עליהם כמות נפשו באין מכלים ידמה כנפשו כי כבר הפקירם בעה"ב ונתחש מהם. אולם כאשר יראה לאבדם או לקחת לנפשו ולא יניחנו בעה"ב אז יתברר לו כי שקר בימינו ולא הושלכו לתוך אלא לנורך תקנתו, כן העם הזה כאשר הסתיר השמיט שניו ממנו וניתנו למרמס ביד אויב אז אמרו לכו ונכהידם מגוי ולא יוכר שם ישראל עוד. אך כאשר לא עלתה בידם להכרית את שמנו לגמרי מן הארץ ולא להפר תורתנו הי"ז או יוכן כמעט השקפה כי לא הפקירנו לגמרי רק כאשר ייסר איש את בנו הוא מיסרנו לכלות פשע ולהתם הטאת ולתת לנו אחרית ותקוה טיבה ע"כ סמך לזה שדרו לה' כל הארץ פי' אתם בני ישראל שירו להי' בכל הארץ שאתם פזורים שם כן פי' הגרי"ע ז"ל וליג כפסונו כי הגלות האחרון והפיוור לעזבת כלל הכריאה כי תתפרסם תורת הי' והדעות האמתיות בקצות ארץ ואיים רחוקים ועז"א ונתתיך לאור גוים להיות ישועתי עד קצה הארץ ועי' ביאור מלכים שם עכ"א שירו לה' כל הארץ: ספרו בגוים את כבודו היום הם פזורים מעמים והם אשר לא ידעו את שם הי' כלל תספרו לבם פת כבודו אשר יא' עמלי"ז ראשון וסבה ראשונה ומנהיג את כל הכריאה. אך העמים החשובים

מהם

נִפְלְאֹתָיו. כִּי גִדְוַל יְהוָה וּמִהַלֵּל מְאֹד וְנִזְרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים׃
 כִּי כָל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים כֹּחַ נָרִיד לְהַפְסִיק. וַיְהוֶה שָׁמַיִם עָשָׂה׃ הוֹדֵר
 וְהַדְרֵר לְפָנָיו עֹז וְהַדְרֵה בְּמִקְוָמוֹ׃ הָבוּ לַיהוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים הָבוּ
 לַיהוָה כְּבוֹד וְעֹז׃ הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאֵם מִנְחָה וּבָאוּ לְפָנָיו
 הַשְׁתַּחֲוִי לַיהוָה בְּהַרְרַת קִדְשׁ׃ חִירוֹ מִלְּפָנָיו כָּל הָאָרֶץ אֵף תִּבּוֹן
 תִּבְרַל כָּל תְּמוֹט׃ יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ בְּגוֹיִם

”

שיח יצחק

אבני אלהיו

מהם ידעו זה מעמדם אך לא ידעו אשר בכחו לעשות נפלאות ולשדד הטבע ע"כ תספרו בכל העמים נפלאותיו וידעו אשר בידו לשנות ולהרום הטבע כחפצו כי גדול ה' נגד מ"ש ספרו בגוים את כבודו מפרש כי גדול ה' ומהולל מאוד שם גדול מורה שהוא הסכה הראשונה והאחרונה לכל דבר ור"ל שכחו מחפשו על כל ההויים וכי"ז הוא מהולל מאוד מפני שהכל נעשה בחכמתו והחסד

ונורא הוא על כל אלהים. המה חנלגלים ואשים השמימיים. מה פעם וח' שמים עשה. לכן נורא הוא עליהם: הוד והדר. הוד היינו יופי עצמות כמו אור החמה שהאור בו עצמות. והדר הוא גונה הירח שמקבל מן השמש: ישמותו השמים ותגל הארץ. שמתה לא יאמר כי אם על טובה שנתחדש לו מעתה. אבל גילת נאמר גם על דבר ששמת בו כבר ונתישן לו. ועד"ו יפודש גיל גיל

עד שכל פרט נראה יכלתו וחכמתו ועובו ונגד מ"ש בכל העמים נפלאותיו מפרש ונורא הוא על כל אלהים. שכל תאמר שכחות הטבע הם קצובים באופן שלא יוכל לשנותם עוד כמו האומן אחר גמר מעשהו שאין המעשה לר"ך אליו עוד וכן כחות הטבע עומדים בפ"ע ופועלים בכחם, רק הוא נורא על כל אלהים שכל הכוחות מתיראים ממנו כי יכול לשנותם ולכלם כי היותם יקיומם תלוי ברצונו ובהסתלקות רצונו מהם יהיו כאין.

כי כל אלהי העמים, שהם מיחסים אלהות לנבא השמים בחושכס שהם פועלים נכחם, הם אלילים בעמם כי כחם קצוב ומוגבל מאת בוראם רק ה' שמים עשה והכל בכחו כי הוא עשה את השמים והכל ממך ממנו. הוד הוא הפנימי, והדר הוא החיצוני המתרחש יותר לפניו זה מה שנוגע להנהגת הנבראים בעוה"ז אך עוה"ז הוא הקיום התמידי והנלתי וחדוה הוא שמחה רוחנית (כ"פ המלבי"ם תהלים כ"א ז' ז') זהו במקומו שה' הנהגה הנלחית וכן גם עשה במקום שאין השנה לנבראים כמ"ש אני ה' לא שנית, והוא מבואר בס' ח"א׃

הבו לה' משפחות עמים, אתם משפחות עמים, כל תיחסו שום דבר לזולתו רק לו לבדו, הבו לה' כבוד ועזו, כי יש עמים שהודו במילואת ה' רק אמרו שהנס שגרה העולם אינו מנהיג העולם רק מסר ההנהגה למערכת השמים ולמו אותו כמלך היושב בחלרי הדריס ומסר ההנהגה המדינה לשריו ויועזיו שהם יביטו ע"פ החוקים שחקק, לא ישנו דבר וצוה יאות לו הכבוד מלד שהוא הבורא אבל לא העז ולא המורה אחר שאין בכחו לשנות דבר עז"א שיתנו לו בין הכבוד מלד שהוא הבורא הכל ובין העזו מלד שהוא המנהיג וכידי לשדד את הטבע כפי רצונו וכפי הכורך להנהגת הנמול והעונש׃ הבו לה' כבוד שמו, היינו מלד פעולותיו המיחסות לשמו ית' שאו מנחה ובואו לפניו אך כל חדמו כי הוא לר"ך לעבודתכם אך השתחוו לה' בהררת קדש ששם קודש מורה על ענין הנכדל והעולם לכן חילו מפניו כל הארץ כי החיל והמורה הוא על דבר המובדל ומופרש מערכו אף

תכון

מצות השם׃ חילו מפניו כל הארץ׃ פ"ע להיות יראת ה' על פניו תמיד ונירא יראתו ולא יחי' לבנו בלי מגור א"יו שנאמר את ה' מלחך תירא, (ויראת העונש תיא

מדרגת ופעלת להגיע סכנה אל היראה השנית שהיא עיקר היראה דהיינו יראת רוסמותו ית'

שחאו

יְהוָה מֶלֶךְ : יָרַעַם הַיָּם וּמִלֵּאָו יַעֲלֶיךָ הַשָּׁדָה וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ : אִזְּ
 יִרְגְּנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלִּפְנֵי יְהוָה כִּי בָא לְשִׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ : הִזְדוּ לַיהוָה
 כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם תִּסְדּוּ : וְאָמְרוּ הוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנו וּקְבֹצֵנו
 וְהַעֲלֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ הַשְׁתַּבַּח בְּתִהְלֶתְךָ :
 בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעַם
 אָמֵן וְהִלֵּל לַיהוָה : רֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַשְׁתַּבַּחוּ לְהַלֵּם רַגְלֵי קְדוֹשׁ

הוא

שיח יצחק

אבני אליהו

תכון תבל בל תמוט, כי נסתמס כונת
 הנריאה אשר יחלו משניו כל הארץ תכון תבל
 כל תמוט, כעין שאמר לא יא נוי אל נוי חרב
 ולא ילמדו עוד מלחמה :

כי לעולם חסרו, כי הדברים שהם מלך
 המקבל כמו המשפט והרחמים יש להם קץ
 ותכלית כי לעולם (היינו אחר זמן האחרון
 שיכלה הניסוס) לא יהי המשפט כי לא יהי
 חוסאים עוד וכו' לא יהי לריך לרחמים אבל
 החסד לא יפסק כלל גם לעולם (כ"כ מסר"ל
 מפרגנ)

הושיענו אלהי ישענו כי' להסתמס נסתמס
 שכל הנסים והפלאות שנסה הסי'ת געולם
 ש"ז הוא טרא ומאלל בכל העולם היו ע"י
 ישראל ע"י הנסים שנסה עמם חוץ לדרך
 הסנע כמו נסי מלרים וק"ס והעמדה הם :
 וכי"כ נסים והפלאות גדוליה שנסה בעזרתו
 שעי"ז כל האומות מכירים את גדלו וכמ"ס

שנחוכו כל האומים כי נבר עלינו חסרו, נמלא
 רק בהמלעית ישראל, ו"ש הושיענו א"י כ' נסים
 הפלאות, ואמרו להודות לנס קדשך הוא עמ"ס זה שמי לעולם ואר"ל העוס"כ נכהב וקרא צו"ל
 ה"א עכ"ל להודות לנס קדשך והיינו הנכנה נכית שכל זה מורה סם, בריך ה' א' ישראל, שהוא
 משניה עליהם בהשנחם פרסית מן העולם היה שנו מנינו נסחרים והשנחה מסיפחה להחזיר
 כל רע לטוב והשנחנות לנלתי ידה ממנו נה, פד העולם העזיר אשר בו יתגלה חסדו י"ת
 בסימני רוממו ה' אלהינו והשתחונו להודים רגליו, זה קל על הנהגה עי"ז אשר אין עיקר
 דירתו

יגיל אבי צרוק, כי הצרוק כמעט אחד חסיד
 ויולד חכם ישמח בו כי החכם מוסף לקח בכל
 יום ע"כ כתיב ישמח בו. וכן כאן בהיות אין כ"י
 חדש תחת השמש כתיב ותגל הארץ אבל הסערה
 מן השמש יש חדש ע"כ אמר ישמחו השמים.
 (אנ"ה גם בית שמע השומע קול הברה. אי"ה
 בדינו יתבאר בבואר על משלי ואיוב) : (עכ"ל
 רבינו בבואר דברי הימים ט"ז) : (ובבואריו למשלי
 כ"ג מ' כ"ד ב' ו"ל) ההבדל שבין גילה לשמחה
 הוא כי גילה בא עד דבר תמידיות, ושמחה היא
 בדבר שנתחדש כמו בהולד בן לאים אזי בעת
 הולדו ישמח אביו ומה"כ כל ימי הבן הוא גילה
 לאביו וז"ש ושמחו השמים ותגל הארץ כי בארץ
 לא יהודש דבר כי אין כ"י חדש תחת השמש.
 ואין בארץ אלא מאשר נתן לת משא"כ בשמים
 יעודש תמיד כמ"ס יום ליום וביע אומר וזה
 ישמחו השמים ותגל הארץ : (עכ"ל) :

במסוק

שהוא מלך גדול בכל העולמות ולכונה זאת יתבונן בברואיו הגדולים ובמעשיו הגשאים עד שיכנס
 היראה בלבו) ובי שבא עבירה לידו וקא עתיר רוחו ולבו אל חשיית שהוא חששניה בכל מעשיו
 וישיב לו כפי רוע מעללו תיז עובר עד עשה זו הוץ מן הלאו ש"י העבירה שעבר, וכל יסיו ועיתו
 של אדם בכלל מצוה זו להיות זרי ונשכר ומכלל חיראה ש"א להוציא ש"ש מפיו אלא כבורא
 הלב ובכונה רצויה ולצורך גדול ולא לבטלה וההוציא ש"ש לבטלה ביטל מצות יראה, וכבר
 האריכו במה"ק מגידל חיוב הכונה בהזכיר שמות הקדושים בתפלה וירגיל את עצמו שלא להזכיר
 אפי' בשאר לשונות כמו בל"א גא"ם או, דער עוויגער"א אלא כשירצה להזכירו ואמר העליון בל"א
 דער אייבערשצער, אי חבורא. וכן צריך לזכור מאוד שלא לכתוב באגרות שם, גא"ם והעונש
 גדול מאוד כמ"ס בתוסים סכ"ז שבענין זה עניות מצויה ר"ל.

(א) תהלים ל"ט ס'

הוא : רוממי יתוה אלהינו והשתחוו לתר קדשו פי קדוש יתוה
 אלהינו : והוא רחום יבפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו
 ולא יעיר כל חמתו : אתה יתוה לא תכלא רחמיך ממני
 חסדיך ואמתך תמיד יצרוני : זכר רחמיך יתוה וחסדיך פי
 מעולם הקמה : תנו עז לאלהים על ישראל גאותו ועז
 בשחקים : נורא אלהים ממקדשיך אל ישראל הוא נותן עז
 ותעצמות לעם ברוך אלהים : אל נקמות יתוה אל נקמות
 הופיע : הנשא שפט הארץ השב גמול על גאים : ליתוה
 הישועה על עמך ברכתך סלה : יתוה צבאות עמנו משגב
 לנו אלהי יעקב סכה : יתוה צבאות אשרי אדם בטח בך :
 יתוה הושיעה המלך יעננו ביום קראנו : הושיעה את עמך
 וברך את נחלתך ורעם ונשאים עד העולם : נפשנו חצתה

5

שיח יצחק

אבני אליהו

דירתו י"ת בתחמיניס, וע"כ נקרא הדוס רגליו,
 וע"כ אמר קדוש הוא כל נסחר כי קדושתו מעוסף
 ומסודר במסך הסבע, והשתחוו להר קדשו כי
 קדוש ה' אלהינו, זה קאי על הכנה העתידה שאו
 כאלו דירתו בחר קדשו למשה (לא נשמע, והארץ
 הדוס רגליו) ועכ"ל כי קדוש ה' אלקינו כי הוא
 אלהינו ומלא בינינו : והכרה להשיב אפו ולא יעיר
 כל חמתו, אף הוא האף החינוכי המעניס, והחמה

בפסוק והוא רחום ד' קליפין עון משחית אף
 חמה, ורחק סערה היא תקליפה. אף
 שחרות הוא באף, ושם ס"ק רוגזא, ובי נלכד
 משיח שהוא רוח בקדושה (ביאורו לתו"ח מ"ב ג').
 י"ה וב' הוי"ו ודג"י ג' ר"ת יהו' הושיעה
 המלך יעננו ביום קראנו והוא סודו קו
 המדה כן שפעתי מפיו עכ"ל בחדרת קודש כ"י :
 ואני

הוא הפנימית השמורה בלב, וע"כ אמר כי את האף ישיב גם אש ילא ח"ו אך את החמה הפנימית לא
 יעיר כלל : לא תכלא רחמיך ממני. בעת שלריך לרחמים והיינו בעת זרה אך חסדך ואמתך תמיד יברנו
 כי זה נזרך תמיד, והחילוק בין חסד ואמת הוא שחסד הוא בלא שום הבטחה ואמת היא ע"י הבטחה ;
 תנו עזו לאלהים, חלו הגדולה בצעליה ועזו כי לא בתרבה ירבו חרין וזרועם לא הושיעה למו רך
 יד ה' עשתה זאת, על ישראל גאותו, מה שמגלית לעמו במלחמתם שגראה כאלו הם מנלחים בכחם
 הסנה היא שרונה להשית גאוהו על ישראל שיתפרסם גאות נלוכה, אך באמת אין הגלות בכחם אך
 ועזו בשחקים שכה הגלות מאלה ה' :

אל נקמות ה' מדת הנקמה אכורה לנב"א, והטעה, שהארס בלבשו רוח הנקמה אין בכחו להניד
 לבל יעבור חוק היובל, אך האל שהוא המושל על כח הנקמה ומישרים יספוט לו נאה מדת הנקמה,
 ז"ש אל נקמות ה' לפי שה' הוא אל נקמות הנחזק על הנקמה לכן בזה הכח שאל נקמות אחת
 הוסיע להודיע נקמתך :

לה' הישועה לו לבדו י"ת לבד בחירת ה' שוטה לא לאדם כי הוא י"ת יודע הסוב והמועיל לאדם
 ובאזה אופן ישועה היא תקנת האדם לכן לפעמים יתפלל האדם כראוי ולא תקובל תפלתו וזה לא

מלך
 (א) תהליס ע' ג'. (ב) שם ע"ח ל"ח. (ג) שם מ' י"ב. (ד) שם כ"ה ו'. (ח) שם ס"ח ל"ה. (ו) ל"ד א'.
 (ז) שם ג' ע'. (ח) שם מ"ו ת'. (ט) שם פ"ד י"ג. (י) שם כ' י'. (כ) שם כ"ח ע'. (ל) שם ל"ב ב'.

לִיהוָה עֲזָרְנוּ וּמְגַנְנֵנוּ הוּא׃ פִּי בּוֹ יִשְׁמַח לִבֵּנוּ פִּי בְיָמִים קָדְשֵׁנוּ
 בְּתַחֲנוּ׃ יְהִי חֲסִדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יַחֲלֵנוּ לָךְ׃ תְּרַאֲנוּ
 יְהוָה חֲסִדְךָ וַיִּשְׁעֶךָ תִּתֵּן לָנוּ׃ קוֹמָה עֲזַרְתָּה לָּנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן
 חֲסִדְךָ׃ אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלֶךָ מֵאָרֶץ מִצְרַיִם הִרְחַב פִּיךָ
 וְאֵל מְלֵאֲהוּ׃ אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁפְכָה לֹא אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיחֹתָ אֱלֹהֵיוּ׃
 וְאֲנִי בְּחֲסִדְךָ בְּתַחֲתֵי יָגֵל לָבִי בִישׁוּעַתְךָ אֲשִׁירָה לִיְהוָה כִּי
 גָמַל עָלַי׃

בשבת ויום טוב ובהשקפה רבא אומרים כאן למללח:
 א"ה מסור לתורה לא ברכת ולא כיו"ט ולא בערב פסח ולא בחו"מ כל פסח ולא כעיו"כ:

מִזְמֹר לַתּוֹדָה הַרְבֵּיעַ לַיהוָה כֶּל הָאָרֶץ׃ עֲבְדוּ אֶת יְהוָה בְּשִׂמְחָה בְּאוֹר
 לְפָנָיו בְּרִנָּה׃ דַּעוּ כִּי יְהוָה הוּא אֱלֹהִים הוּא עֲשָׂנוּ וְלוֹ וְלֹא כִתִּי
 אֲנַחְנוּ

שיח יצחק
 מצד המחלל רק שלא יסכים רטנו י"ת לזה
 באשר יודע שאין הדבר המבוקש טובה להסתכלל
 וע"ל ההסגחה לטובה עליו לא תקובל תפלתו
 יתפלל עבור בניו או להרוחת ממון ולא תקובל
 באשר הוא י"ת יודע כי הכניס אינם לטובתו,
 כי ילכו בדרך לא טובה והרוחת הממון היא
 סבת רעות, אמנם על האדם מוביל לדרך את
 ה' תמיד בין הקובל תפלתו או לא כי הכל
 לטובתו כאמרס כסם שמכרכין על הסוכה כך
 מנרכין על הרעה וז"ל על עמך ברכהך בלה:
 עבדו את ה' בשמחה, מהנאי עשית כל
 מלוא הוא השמחה הגדולה בעשייתה
 דכל מלוא ומלוא המזדמנת לו דורנא הוא
 דשדר ליה קב"ה ואר"ל שמה תאמר כל הבא
 לקפוץ קופץ ת"ל מה יקר חסדך אלקיס, וכפי
 רוב השמחה יגדל שכרו והאר"ל גילה לאיש:
 סודו שכל מה ששניע שפחתו לו שטרי חכמה
 ורוה"ק ה' נשכר שהיה שמה בעשיה כל מלוא
 שמחה גדולה לאין תכלית, ואמר דהיינו
 דכתב תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך
 בשמחה ובקוב לבב מרוב כל ר"ל יותר מכל
 מיני תענוג שבעולם ומכל זהב ומפו רב
 ואכניס טובות ומר:לות:

אבני אליהו
 ואני בחסדך בטחתי כו' ע' בפרוש התפלה
 להרא' בברכת ראה בעינינו מה שהביא
 בשם אביו הגר"א שלימות הבטחון הוא כאשר
 ימצא בשלש זמנים אלו. א' כאשר הוא בעת צרה
 אליו ישא נפשו. ב' כאשר יבוא לו הישועה לא
 יבקש ישועה מבני אדם רק מאת ה'. ג' כאשר
 יושע לו ה' ביום ההוא וישיב לה' ולא ישבח
 או הבטחון בשלימות בלב ולב. לכן אמר. ואני
 ביום צרתי בה' בטחתי ולא בזולתי. גם ביום
 יצועתי וגל לבי בישועתך כי לא בקשתי מזולתי.
 אשריה לה' כאשר תישע לי וזרעו וירוח ימיני
 אשריה לו כי גמל עלי עכ"ל:

עבדו את ה' בשמחה באור לפניו ברננה אמר
 השמחה לעבודה ובכביאה רננה והיינו
 ע"פ מ"ש בזוהר שמחה בצפרא ורננה ברששא
 והוא כי פעולה נאמר על ענין בלתי נראית בראי'
 בעלמא כ"א אתי הבטח והתכללות היטב (מעשה
 הוא דבר הנראה בראי' בעלמא) וז"ש כי אראה
 שמוך וגו' ירח וכוכבים אבל השמש לא נראה
 להריא ונקראת פניו"ה וז"ש בשחרית בזריחת
 השמש שהוא ענין פעל ה' ובצפרא שמחה אמר
 שחתני ה' בפעלך. ובכביאה רננה והוא לעת צאת
 ירח וכוכבים הנקראים מעשי ה'. ואמר ובמעשה

ידיך ארנן וזה שאנו אומרים אברהם יגל היונו בתפלת שחרית צלותא דאברהם או הוא גילה
 ושמחה. ובכביאה רננה לעת תפלת השמחה צלותא דיצחק וז"ש יצחק ירנן. והנה בשחרית כאשר
 תזיח השמש יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב וכשיצא לעבודתו אמר עבדו את ה' בשמחה.
 ולעת ערב כבוא סן העבודה זמן רננה וז"ש באור לפניו ברננה: (ביאורו לישעי"ה פ' י"ב):
 (א) תהלים פ"ה ח. (ב) שם מ"ד כו. (ג) שם פ"א י"א. (ד) שם קמ"ד טו. (ה) שם י"ג ו. (ו) שם

אַנְתָּנוּ עִמּוֹ וְצִאֵן מִרְעֵיתוֹ: בְּאוֹ שְׁעָרָיו בְּתוֹדָה תְּחַרְוֵנוּ בְּתַהֲלֵךְ הַדָּוָר
 לוֹ בִּרְכוּ שְׁמוֹ: כִּי מִזֶּבֶחַ יְהוָה לְעֹלָם תְּסַדְּרוּ וְעַד דָּר דָּר אֲמוֹנְתּוֹ:

מזמורים אלו לזמרים לשנת יום טוב וכוונתם רכה

והגין להוסיף במזמורים (סור או"ה רפ"א) לפי שאין בהם משום כבוד מלאכה לעם יש מהם
 מדברים מיצירת בראשית ויש מהם מדברים מן התורה שנתנה בשבת ולכבוד יו"ט אומרים
 אותם כמו בשבת [כ"ב בו סי' ל"ד]

לְמַנְצֵה מְזִמּוֹר לְדָוִד: הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֱלֹהֵי
 וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מִגִּיד הַרְקִיעַ: יוֹם לַיּוֹם יִבְיַע
 אָמֵר וְלַיְלָה לַלַּיְלָה יְחַוֶּה דַעַת: אֵין אָמֵר וְאֵין דְּבָרִים

בלי

אבני אליהו

השמים מספרים כבוד אל השמים הם גרמים השמימים כולם כמ"ש כי אראה שמיך
 מעשה אצבעותיך וגו' והם מספרים כבוד אל בתנועותיהם התמידות, הן כמה שהם
 רצים לפניו תמיד כעברים ולא סרו את דברו, הן בענין המעלה והרוממות אשר יודו אליו, לפי
 שישים לב, למה שיכוון בהמון שויהם אשר בתנועותיהם: "ומעשה ידיו מגיד הרקיע" הרקיע
 הוא קעירות גגל הירח, כי עליו נאמר יהי רקיע בתוך חמים, והוא המחיצה הרקה המבדלת
 בין מים למים, ועל קלישת זאת המחיצה אמרו שאין בין מים עליונים למים תחתונים רק כמלא
 ניסא, ותמחיצה הזאת הרקה היא התחלת עולם הויה והפסד, וכמ"ש רב אמי התם כתרו גלימי
 דמחיצה אהררי, ועולם החיות הוא המעיד בכיורו על מעשה ידיו מצד מציאותם המתהווה והמתחדש
 בכל יום תמיד, וגם הוא לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא לומר כי היסודות
 אלו והגלגלים והמנועים אותם ומביעי מניעותם כולם מעשה ידיו הם, כי גבוה מעל גבוה
 שומר וממלא שהוא יתברך וכול לעשות בהם כרצונו: "יום וגו'" אמר כי עדותן כאלו הדברים
 נאמנו מאד, למה, שיום ליום יביע אומר" ויגיד לפניו על זה, ולילה לילה יחווה דעת" בלי
 שיבוא עדות מפי מגידים רבים או ממגיד אחד באורך זמן, והנה שהראוי שיאמר יום לילה וליילה
 ליום, כי הם הקרובים והמצוינים זה לזה ועשוי שיספרו זה לזה בדרך המשל, אבל יום ליום
 או לילה לילה איך יספרו, ותרי מספיק ביניהם לילה או יום, אך אהשוב שיאמר זה על התאחדות
 הימים כימים ש" אחריהם באופקים תנכחים, כמבואר שהרגע עצמו שבו יכלה היום ליושבים בקצה
 מזרח, הוא עצמו שבו יחל היום ליושבי קצה המערב, וכן בכל הנקודות הנכחות, עד שאין רגע
 ביום שלא יהיה תכלית יום והתחלתו ותכלית לילה והתחלתה, וכבר כינונו לזה אבנה"ג באומרים
 המעריב ערבים בהכמה, כי באמת ערבים רבים הוא מעריב בכל יום, וכן הרבה פתחים הוא
 פותח להזרית בהם בכל הישוב כמספר העתים שהחמה מהגלגלת בהם על דרך סבובה, וכן
 מספר ח"וף הזמנים מיום לילה ומלילה ליום, לפי שהאור מתגלגל אחי החושך וחחושך אחי
 האור וזה רכנו תמיד באופן, שהארץ תמיד חצה מאירה והציה חשכה, ול"א כי היום תחולף
 עתה בזה האקלים יביע אומר ליום המתחיל ברגע זה באקלים אשר כנגדו אשר האופק אחד
 משינתף ביניהם, וכן הענין בלילה ללילה, ולפי דרכינו לסדרו שהזמן המוכן להשיג הדעת הוא
 הלילה, והיום וכן יסודו ואמירתו לאחרים, אין אומר, כתוב אחד אמר אין אומר וכו' וכתוב
 אחד אומר יום ליום יביע אומר, ועוד שאם אין אומר ואין דברים בידוע שלא נשמע קולם,
 אסנם הוא וכן לפאר הגדוליהם וסיפוריהם, שלא ישגו מפחיתות סיפורי האנשים בשבחייהם
 וחסרונותיהם, יש פוסל מעשהו, במאמר גזר, מתנשא לומר אני אכלוך או מעשה כך וכך, ויש
 מוסף על מעשהו, דברי שבח והתפארות, אומרים הרבה ועושים מעט, יש אשר בעת פעולתו
 מקצקש בפעמונים להשמיע כמרום קול צדקתו, וכל זה היפך מה שראוי שיתנהג בו האיש
 המנולה

בְּלִי נִשְׁמַע קוֹלִים: בְּכָל הָאָרֶץ יֵצֵא קוֹם וּבִקְצֵה תֵּבֵל
 מִלֵּיהֶם לְשִׁמְשׁ שָׁם אֱהֵל בָּהֶם: וְהוּא פָתַח יֵצֵא
 מִחֶפְתּוֹ יָשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּז אֶרֶץ: מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם

מוצאו

אבני אליהו

המעולה באלו הפעולות, ועל ענין הראשון אמר, אין אומר. מאמר גזור, ועל השני אמר
 מאין דברים. לחוסף על מעטיו דברי שבה ותמורת, [כי זה הוא ההבדל בין אומר לדברים.
 כי מאמר הוא גוף הדרוש והחלש תכליתו, ודברים הם המשך הדרוש והתמשכותו לפי כח הדרוש].
 ועל השלישי אמר, בלי נשמע קולם והוא כנגד המסקקים בפעמונים להשמיע בטרם ולפני
 הנידוח צדקתם, אבל נסים השמימים אין כוונתם להשמיע קולם לבריות רק לשאר ליוצרים,
 וס"ש יומא (כ' ב') אלמלא קול גלגל חמה נשמע קול המונה של רומי ואלמלא קול המונה
 של רומי נשמע קול גלגל חמה, רובו הספרשים ונדולי הפשטנים תבינו זה המאמר ע"ד משל, שקול
 גלגל חמה הוא הסבריה על אמונת תבורא עולם ית, וקול המונה של רומי שהיו עובדי חמה
 היו מבוישים זה וחיו משתדלים בכל עוז להעביר סמטלתו מן העולם ולהשכיח שמו יתברך,
 אבל אין דברי רז"ל יוצאים משפוטם וכן דברים כחיותם כמו שחזיר דוד ברוח הקודש ודיל
 בקבלתו, וכן תבין ס"ש ר' לוי (יומא כ' ב') מפני מה אין קילו של אדם נשמע ביום כדרך שנשמע
 בלילה מפני גלגל חמה שמנסר ברקיע בתרש המנסר באורים והאי חירגא דיומא לא שמייה והיינו
 דקאמר נבוכדנצר וכל דיירי ארעא כלא השיבין, וצ"ל רש"י ז"ל וז"ל לא שמייה. כן שמו לשון
 אין עכ"ל. וביאור דבריו ע"ד ובותר האדם מן תהומה אין ופירושו שיותר האדם מן הבהמות
 והיא נשמתו העולה למעלה שס"כ כבהמה, היא דבר רוחני ואינה נתפסת בחוש הראות והיא
 אין, וכן העולם נברא יש מאין שהאציל מוחו יתברך שאינו נתפס בחוש כי לא יראנו האדם
 כאשר הוא חי וברא עולם נתפס בחוש, וכס"ש בפרקי דר"א מהיכן האורה נברא מלמד כו'.
 וחנה אור הסמך המגיע לנו הסמיכו כל החכמים מפני שהאור שהוא סמך אצל הגלגלים הוא
 דק ורוחני מאד, והוא מתפשט בכל העולם והוא ונכנס בכל דקות חלקי אזור העולם מפני דקותו
 ורוחניותו, ואור שלט הוא מפניו ומקבל אותו, וגלגל השמש בתנועתו הוא מפני את האור
 הדק ומאירו ובגביו באזור שלנו בכל חלקיו ומתפשט בכל העולם, זה שאמר שגלגל חמה
 מנסר ברקיע כמו תחוש המנסר באורים שהולך במסר ומפליש מעבר אל עבר ודוחה פסילת דקות
 בהגברו ומפילם לארץ, כן גלגל חמה מנסר ברקיע שהוא שם כילל לכל העולם מן הגלגל עד הארץ
 ודוחה חלקים דקים מן אזור הסמוך להגלגל ומכניסם בכל העולם ומעבירם עד שמגיע האור
 לעינינו, והוא חירגא דיומא לא שמייה, פי' רש"י ז"ל והוא פסולת הנסורת והוא נראה בעמוד
 של חמה דיומא משי עכ"ל. ר"ל פסולת הנעורת הם החלקים הדקים שמנסר גלגל חמה ברקיע
 והוא אור הדק שמביא לעינינו, והוא נקרא בליא אית"ר, ועמוד של חמה הוא הנקרא בליא
 שט"א"ל, וכן תבין ס"ש אלמלא קול גלגל חמה נשמע קול המונה של רומי, דע מה שחכמת
 הוא בפעמן שישמיע קול, והוא מפני שחכמתו הוא דוחה את חלקי האור עד שיכנס בתוך
 האתן, כמו זה הרים שתקול כפגעו בהרים או באילנות מסוכות זה לזה ישוב קולו לאזניו. וכן
 הנעת גלגל חמה דוחה את חלקי האור בתוך העין והאור נעשה מתפשט גוף אור ומצייר כל
 התבטות שהאדם רואה ומכניס לתוך עין הספיו, כי העין היא כמו מראה מליטסת ואחריה
 סוכות בעצרת כרי שתקבל הצורות, וכבר בחנו החכמים ומצאו שמהירות מרוצת קיד הפעמן
 היא ששעקונדע אחת הולכת אלף רגלים, והנעת חכמות גלגל חמה באזור שהוא הרקיע רץ
 יותר מאור חשע מאות אלף פעמים מתנועות חכמות הפעמן באזור, ולמצוא חשבון חשבו
 ומצאו שתנועת גלגל חשע הולכת מסעקונדע אחת ארבע סאות ושבעה ושלישים אלף
 פראימא, ומדרך זה נבין דברי רז"ל כפשוטן ס"ש קול גלגל חמה, דמה אם חכמת ונג כפעמן
 שהוא רק חלק אחד מתשע מאות אלף בערך חכמות תגלגל ברקיע אנו יודעים שמגיע בכל קול
 למשמע

מוציאו ותקופתו על קצותם ואין נכתר מחמתו :
 תורת יהוה תמימה משיבת נפש עדות יהוה נאמנה

מחכימת

אבני אליהו

למשמע אזנינו, כל שכן הכאת השמש ברקיע שהיא גדולה וחוקה תשע מאות אלף פעמים כפל שתגיע קולה לשמע אזנינו. אולם אין אנו שומעים אותה מפני קול המונה של רומי שהוא קרובה לנו, וקול הכאת הגדול ברקיע השנו החכמים שיא תגיע לאזנינו רק אחר זמן ששה שנים מאת הכאתה ברקיע מפני גודל המרחק שבונה ובינינו. ומה שאמרו קול המונה של רומי, הוא מפני שהעידו (במגילה ר"ב) שכרך גדול של אדום (הוא רומי) היו של פיסה על של פיסה ויש בה ששה שוקים וקטן שכולם היו ט"ז מילין ושלשת אלפים בי בני יש בו וחמש מאות חלונות פעלה עשן חזק רחוקה זכו וקול המונה רבה מאד וכ"ש בהצטרף קול הסון של כל העולם : "ככה הארץ יצא קום ובקצה תבל מלוהם". ר"ל אם שאין נשמע לנו קול דבריהם, פרטום עדותן הוא כפלאי מעשיהם שיצאו בכל הארץ עם קיי ניוצויהם הפועלים בהיותן, ומקצה תבל ועד קצהו תמיד לא יחשו סדר וסדר בהם, ויורו לה' יתברך השבח והתפארת והגדולה המתחייבים לאיך בראם. ולכאור זה הענין המיוחד אמר, לשמש יש אהל בהם. רצונו, אור בהם, כמו בהלו נרו, תהל אור. ואמר אהל בהם כמו שביארנו שהאור מגיע לנו בהם ר"ל ע"י הרקיע, שנמסר ברקיע, כמו שקדם, שמכניס את האור ומפליש בהם עד שמגיע לעינינו. אי אהל כפשוטו להורות מה שאמרו רז"ל שלבש אור כצלמח, שהבנינו באהל וכמה מחיצות כדי שנוכל לקבל אורו ; והוא כחתן יצא מחפתו וגו'. ר"ל לא יועף ולא יונע, ככחו אז בעת חבריאה בן כחו עתה, ויש כנצור לרוץ ארת. ואורח הוא דרכי הידוע לו הנקרא מסלול החמה שהוא יוצא ממרכז וכמ"ש בסדרש בלמד שעושה שביל לעצמו. והנה מאחר שהוא מועד בן תמיד מבלי גמות ממרכזו והמסלול תהא, הנה מעיד כי לא תחת לו ההליכה ההוא בקו התוא על צד הקרו והתורמן, שא"כ ישתנה ללכת במסלולים אחרים כפי המסירה ולא יתמיד על אינן ופרור אחו ; מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם". הורה על תכלית כיוון זרוק פעולותיהם אשר לא פר ולא נשתנה מעולם. ומענה זו לקוחה, מורוח השמש מקצה מורה בתקופת ניסן שהיא או בראש פלה ומנשות משם ואורך סתם ליום עד תכלית נטייתם שהם סוף תקופותיו הדרומית והצפונית וחזרתם כדרך ההיא עצמו ועל אותו הסדר לעולם מבלי טעות ושבוש להתחיל גליל יום אל יום אחר ומבלי שתתאחר או תמהר מלהגיע אל נקודת ראש מדה וסימן ומאונים וגדי מגלגל המזלות באחד אחד מד' תקופות השנה, וכל זה מהפלגת החכמה והדיוק וחכיון הנמרץ הנמצא בו מה שנמנע להמצא בדברים הבאים מצד התורמן ; ואין נסתר מחמתו". אמר כי הנסיות האלו לצפון או לדרום וגם היות השמש מוכב באורח ההוא שהוא יוצא מרכזו, הוא ניכר ומפורסם היות לתכלית מיוחד מכוון ומועד לקיום המציאות והיות הנמצאות וקיומן, והוא כדי שיגיע חום השמש לחלק הישוב כאותו תשיעור הצריך לכל אחד מיושבי האקלימים, בתמשר והשוית תהום והקור, בקירובו וריתוקו מהחלק המיושב, מצד נפותיו אל הדרום והצפון דרך הגלגלים עם שינוי מצבו ברומי ושפלו בגלגל היוצא מרכזו, והוא הדבר אשר יגדל תועלת לחיי הנמצאים איש על מקומו ופסנו, ומהידוע כי התורמן לא יביט אל שום תכלית ; תורת ה' תמימה". אחר שנתן הוראה כוללת מנרטים השמימים שהם כלל סדור הנמצאים המכונים, מתחיי עתה לשבח תורה האלהות שהיא סדור תפארת המעשים האנושיים. ואמר כי החלק מהתורה האלהות שוחלש עליו שם תורה הוא הוראתה והוישיתתה אל דעות הנביאות ואל האמונות האמיתיות בעוניהם האלחים אשר הטעות והשבוש בהם מסוכן מאד ויפסיד הנפש שהיא תנושא לתם. והנה באמת כשנקבלם סמנה בשליכות ובתמימות ולא נפנה אל תכלי שאו ומדותים המעורבים בעוניהם היונים והנמשכים אחריותם, אז תהיה התורה תאלותיות בזה, משיבת נפש" אל מקורה העליון אשר זה כונת כל הישדות ותכליתן, וכמ"ש וחזרה תשוב אל האלהים אשר נתנה. ואחר שזכר החלק המיוחד אל התכלית ככלדו, נעתק לבאר מה שבא בתורה מכוון אל סבה הצורית. ואמר, ערות ה' נאמנת". ר"ל

מַחְבִּימַת פִּתִּי: פִּקּוּדֵי יְהוָה יִשְׁרִים מִשְׁלַמְחֵי לֵב מִצֹּת
 יְהוָה בָּרַח מְאִירַת עֵינַיִם: יִרְאֵת יְהוָה מְהֹרָה עֹמְדַת
 לְעַד מִשְׁפָּטֵי יְהוָה אֵמֶת צְדָקוֹ יִחְדּוּ: הַנְּהַמְדִים
 מְזַהֵב וּמְפֹזֵז רֵב וּמְתוֹקִים מְדַבֵּשׁ וְנֹפֶת צוּפִים: גַּם

עבדך

אבני אליהו

כי חלק חספורי ממנה נברל חספורי שאר החכמות שמנהגן כשרוצים לעורר על ענינים עמוקים
 מהחכמה ויכונו אל סיפורים יפים וענינים משמחים בדוים מלב, והזתאים השומעים אותם
 ולוקחים אותם בשמעה, נשארו בפתיותם ולא יועיל להם הלימוד כלל לצאת מבחמיותם. אמנם
 סיפורי התורה האלתות עם היות שהם רומזים אל ענינים נפלאים עמוקים מים חספורים ההם
 כמשטן הם בתכלית האמת, ומביאים את ההמון אל שלימות נפשם בכל מה שיישירו אל שכר
 ועונש בכל חספורים אשר תעיד עליהם, כחדוש העולם דודר הסבור ואנשי חפצתה וסדום
 ומצרים וקרה, או ספורי האבות ושאר הצדיקים אשר יסופר ענינם, כי כל זה מה שביא חכמה
 וסוסר בלב הפתאים ויכניסם בברית האלהים ששמוע בקול דברו, וזה החלק היא חלק הצורה
 שאין בו שום מצות רק נתן צורה לפתאים להחכים אותם, וזהו "מחכימת פתי" כי בלתי התורה
 הם תוסר בלי צורה. את"כ נעתק לזכור כה שהוא מיוחד אל סבה הפועלת. ואמר, פקודי ה'
 ישרים". וזה קאי ע"י חלק המצות הבאות בתורה הנמסרים ללבב ורק הקב"ה יוכל לפקוד אותם,
 כמו ואחבת את ה' אלהיך ככל לבבך, את ה' אלהיך תירא, ואהבת לרעך כמוך לא תאמץ את
 לבבך, ורבים כאלה. והם, משמחי לב". כי פעולות ומצות האלו עיקר יסודתן כאשר נעשו בשמחת
 לבב, כי השמחה אמת ומיסן אשר יורה על שלימות המצות, כמ"ש נתן תתן ולא ירע לבבך
 בתתך לו, כי אין לגוף חלק בה רק הלב, לכן צריך לשמור אותן בשמחה וטוב לבב בשלימות,
 ואח"כ נעתק לבאר החלק שהוא מיוחד אל הסבה החמרית וזהו רוב המצות, והם תלויים
 בעינים, כמ"ש וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם. ותוא חתומה, כי הלב
 משכיל הדברים מופשטים מחומריותם אבל העינים לא ישכילום אבל ירגישום בחוש החיפרי.
 והנה כל המצות הם מאירות עינים כי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, וכמ"ש בירושלמי
 דעירובין באשה שהיתה מתקוממת עם חברתה ושלחה את עירובה ביד בנה גשקה וחבקה אותו
 בא ואמר לאמו אמרה הכי רחמת לי מתוך כך עשו שנים חה"ד דרכיה דרכי נועם וכו'. נמצא
 התורה היא מאירת עינים כמה שחיו סוסות מתחלה כי סברה שהיא שונאה בהח"ס, וכן כל
 המצות על דרך זה לעשות שלום בארץ ושלום בפמליא של מעלה. וז"ל, מצות ה' ברה מאירת
 עינים". אחר זה נעתק לבאר החלק סן התורה שהם מעמידות ומקיימות את האדם ואמרי
 יראת ה' טהורה". כמ"ש אמרות ה' אמרות טהורות, כי כל סוף מה שנאמר כאברתם הוא מה
 שאמר עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה. ומה הענין באו כמה מצות בתורה, כמ"ש מה ה'
 אלהיך שואל מעמך כ"א ליראה אותו, את ה' אלהיך תירא. ושהע"ה אמר את האלהים
 ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, והם משהרים את האדם מכל סיג ושמן. והיא עומדת
 לעד, והדבק בה יעמוד ג"כ לעד ולעולמי עולמים, כסכת כי נעשה טהור וקדוש מכל סיג וטומאת.
 ואח"כ נעתק לבאר החלק היינים שבין אדם לחיבור, ואמר, משפמי ה' אמת צדקו יחדיו. כי
 אמיתיותם והצדקם איז עם אלו ועם האמת יתו יורה היותם סכוננים בתכלית הכיון, וכמ"ש
 כל דיון שדן אמת לאמיתו, ר"ל שצריך שיהיה אמת לפי התורה המורה לנו לפסוק ע"פ
 טענת שניהם וצריך ג"כ לחקור שלא ישענו שקר כמ"ש ודרשת וחקרת והנה אמת נכון הדבר.
 אמת הוא עפ"י התורה ונכון הדבר. בעצמו. וזהו משפמי ה' ע"פ התורה ואמתת
 השענות או יצדקו יחדיו, הנחמדים מותב ומפו רב, ר"ל מצד הקיום וההתמדה הנמצא בתם
 הם נחמדים מותב ומפו רב. אשר מנגולותם לחתקיים זמן רב ולכן מכניסים אותם לאוצר:
 ומתוקים מדבש ונופת צומים". תוא מצד יופי ונועם כיוונם ותצדקם, כי שפתים ישק משיב דברים
 נכוחים

עֲבֹדְךָ נִזְהָר בָּהֶם בְּשִׁמְרָם עֵקֶב רָב: שְׁנֵיאוֹת מִי
 יִבִּין מִנְּסֻתְרוֹת נִקְנִי: גַּם מִזְרִים חֶשֶׁךְ עֲבֹדְךָ אֵל
 יִמְשְׁלוּ בִי אִז אֵיתָם וְנִקְיִתִי מִפֶּשַׁע רָב: יִהְיוּ לְרִצּוֹן
 אֲמָרֵי פִי וְהִגְיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגֹאֲלֵי:

לדוד

אבני אליהו

נכוחים, וכן אמר חכו ממתקים וכ"ו חסדנים, והם שני הצדדים שזכרנו: „גם עבדך וגו'".
 אמר גם אני עבדך נזהר ונשמר בהם כמצות ל'ת עקב רב, גם המצות אשר חיצו מיקל לעבוד
 אותם מצד הרגילים בהם כל העו"ם, כמו קנאה ושנאה ותאוה וכבוד אשר הם ראש פורה
 לכל העבירות. ולפי שאמר שנוהר בהם, בקש על החטא כשהיה ב"י כוונה, וחלק השונג
 לשנים. הא' הוא השונג הנמור שאין חלק לכה השכלי בחטא החוא, כגון שידע שהדבר אמור
 אלא שנתחלף לו בהיתר. ול"א, שניאות מי יכין, כי שניאות כאלה אין חלק לבינה בהם
 כלל. והב' מה שיטעה בשקול דעתו כי נסתרה דרך האמת מעיניו לגזור עד אמור מותר ועל
 מותר אמור. וע"א, מנסתרות נקני: „גם מזרזים חשך עבדך א"ל ימשלו ב"י, רצוננו, אף כי
 עליו טמל להנצל סמוי כי בידו חמה, עכ"פ ביקש שאל ימשלו בו, כמו שאמר ואל תשלם
 יבי יצר הרע וכופ את יצרו להשתעבד לך: „אז איתם ונקיתי מפשע רב". אמר אחר שתקני
 מנסתרות אז אשמור עצמי שלא אפול חלילה בפשעים הרבה ואחיה איתם וחוק בדרכי ולא אטמ
 מדרך ה'. כי מלת איתם פירושו חזוק, יתר תקוע במקום נאמן, כמו שער האיתן (יחזקאל ט')
 כתרנומו תרעא מציעאה, ומזה הושאל איתן על לשון חזוק כי הנקודה האמצעית היא החזקה
 שבכל השטח וא"א להניע וליטול אותה מסקומה. וכן אמר דוד אז איתם ואחיה בטוח שהיצר
 לא יפה אותי מדרך ה': יהיו לרצון". אחר שסודר כל מענותיו בקש, יהיו לרצון אמרי פי
 דהגיון לבי. מה שיש לי עוד ערך דברים בלבי, שאוכל להוציא ולבקש מאתך ושהיו לרצון
 לפניה: „ה' צורי וגואלי". כי אתה שיצרת אותי ואתה משנית עלי ש"א תבוא עלי רעה, ואם
 כחה עלי רעה בעבור חטאי ועוני, אתה גואלי להושיעני בחסדיך:

השמים מספרים כבוד אד וספירים אתקרי ע"ש השמים מספרים, ר"ל הנקודות שהן ע"ם פנימי
 נקראו ספירות כמ"ש בהקדמת שני' ע"ש דנהרין כבוד אל ר"ל מחכמה, [תק' לת"ו י"ד ע"א.
 יום ליום יבוע אמר מאינן יומין עלאין ומלבא קדישא יבוע התוא אומר ומשכח לי' כי מה
 נכראו שמים שמים החדשים מאומר שהוא בלחישו ריון דאורייתא, ומדעת שתוא
 כאתנ"י"א שאר הדושי אורייתא נכראת ארץ החדשה וזהו ולילת לילת יתה דעת [תק'
 תוהר דף ח'—ט']

יראת ה' סחורה ב' מעלות יש כשלומד ביראת ה' א' שבעת שלומד הוא כסחרת בלא פני'
 אחרת ח"ו וגם עומדת לעד שאינה תלוי בשום דבר, אך לא חלומד לשם הנאה
 או רבנית, ב' דברים יפגום בזה א' שבעת למודו כונתו לפניות ולנעולי הנאות ב' בסרסח אשר
 יצרו סרסחו כי בעת יסור עלול מעל צוארו וילך עת הפניה אז לא ולמוד כלל כמ"ש כל אהבת
 שתוא תלוי בדבר בט"ל הדבר כו'. [אשלי כ"ג, ג']:

אין אומר ואין דברים כו', אומר הוא תורה שבכתב דברים הוא תורה שבע"פ דבר ואמירת
 בידוע, ותורה ומצות בלא דחילו ורחימו לא סלקא לעילא וזהו בלי נשמע קולם

ת"ז חכ"א ב' ע"ב].

תורת ה' תמימה כמו שאין שולט בה שום פגם ועלח נאמר כולך יפה רעיתי ומום אין בך
 [תק' לת"ו ח' ע"ב].

כתוב בלבוש החור (פי' רפ"א) לפי שרוד ברח מן שאול ביום השבת ע"כ אומרים אותו בשבת.
לְדוֹד בְּשָׁנוֹתוֹ אֶת מַעֲמֹו לְפָנַי אֲבִימֶלֶךְ וַיַּגְרֶשְׁהוּ וַיִּלְדֶּךָ :
אֲבָרְכָה אֶת יְהוָה בְּכֹל עֵת תְּמִיד תִּתְחַלְתּוּ בְּפִי : בִּיהוָה
תִּתְחַלֵּל נַפְשֵׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וַיִּשְׁמְחוּ : גְּדִלּוֹ לִיהוָה אֶתִּי וּגְרוֹמָמָה
שָׁמֹו יַחְדָּו : דְּרִשְׁתִּי אֶת יְהוָה וְעַנְנִי וּמִכָּל מְגוּרֹתַי הִצִּילָנִי :
הַבֵּיטֹו אֵלָיו וּנְתָרוּ וּפְנִיָּהֶם אֵל יַחְפְּרוּ : זֶה עָנִי קָרָא וַיְהוָה
שָׁמַע וּמִכָּל צְרוּתָיו הוֹשִׁיעֹו : חָנָה מִלֶּאֱדָךְ יְהוָה סָבִיב לִירְאָיו
וַיַּחְלְצֵם : מַעֲמֹו וְרֵאוֹ בִּי טוֹב יְהוָה אֲשֶׁרִי הַגִּבּוֹר יַחֲסֶה בּוֹ :

יראו

שית יצהק

אכני אליהו

אברכה את ה' בכל עת, בין בעת רעה, ואפי' במצב איוס כזה אשר היה כפסע בינו וזין המות, (עד שנלך לשנות את עמו, וה' היה בעורו כי באמת הי' נקל, לאבימלך להבין כי זהו תחבולה ממנו והי' לו לחוש לעצמו שלא לשלחו לנפשו) עכ"ז תמיד תהלתו כפי ביה' תתהלל נפשי איננו מתהלל בשום מעלה ואושר רק בה' בלבד, אשר חלקי ה' אמרה נפשי, ע"כ ישמעו הענוים שהם הנכאים והמדוכאים וישמחו, כי בשמחה והתפארת הזאת יוכלו לקחת חלק גם הם, (ועוד יותר, כמ"ס ואל זה אביע אל עני ונכה רות וזרד על דברי מש"כ אם הייתה ההתפארות והשמחה בגלל מעלות ואושר, כי אז לא היו ראויים לשמוח בלתי המאושרים:

חונה מלאך ה', והיינו שנתן לנו מצות תפילין וסוזה וציצית שחן סביב האדם כרחוקי חביבין ישראל שסבבן בסצות כו' ראב"י אומר כל מי שיש לו תפילין בראשו ובוזועו וציצית בכנפו וסוזה בפתחו לא במהרה הוא חוטא ואמר חונה מלאך ה' כו' [רבינו משלי ו' כ'] : **סָבִיב לִירְאָיו וַיַּחְלְצֵם ב' סִינֵי יְרֵאוֹת הַמָּה יִרְאֶה** טאהבה ויראת העונש ונגד זה אמר דהע"ה סביב ליראיו אף ליראיו סבבת העונש ויחלצם [רבינו דבר אליהו עק איוב ג' כו'] : **מַעֲמֹו** וראו כל טובת העולם נחלקים לשלשה אלו טוב, ערב, ומועיל, והסימן מעמו וראו, כי טוב ה' ומהשוי"ת יגיע לנו כל אלה, [רבינו בא"א בראשית ג' ו'] :

בי

גְּדִלּוֹ לַה' אֶתִּי וּגְרוֹמָמָה ונו' ההבדל בין גדלו לרוממות נתברר אלינו (ביהי כבוד) כי גדול" נקרא הדבר המתפשט כמו הנהר הגדול היס הגדול, אשר הם פועלים על הארץ וגם מתפעלים ממנה אך ר"ס הוא כמו השמש והירח שפועלים על הארץ אך אין מתפעלים ממנה, וידוע כי במעשיהם של ישראל תלה השי"ת תיקון כל הבריאה ועלויה, וביותר במעשיהם של הצדיקים והחסידים הנגשים אל ה' וכמ"ס יודוך ה' כל מעשיך וחסידוך יברכוכה פי' רע"פ כי כל המעשים בכלל אשר נכנסו בזה כל הנבראים כולם הם מודים לשמך הגדול כל א' ואי כפי מה שהוא. אך נתיחדו חסידוך בלבד לתת לך ברכה ולגרום המשך השפעה משפעת בריכה עליונה, עכ"ל גדלו לה' אתי, כי בענין הגדלות אני הוא העיקר ורק אתם תגטרפו עמדי משאי"כ בענין הרוממות שהוא מרומם על כל ברכה ותהלה נרוממה יחדיו, ולפי"ד המלכים על וירוממוהו בקהל עם (תהלים קי"ז) כי הרוממות הוא על מעשיו הנסתרים, יהי הפי' כך, גדלו לה' אתי מה שאתם רואים אתי השגחה גלויה נראית לעין מה שעזרו מיד אבימלך ומיד שאול, ונרוממה שמו יחדיו על מעשיו הנסתרים, ומפרש והולך כי ההשגחה הגלויה נראית מאשר דרשתי את ה' וענני וכמ"ס הרמב"ן פ' שמות שאמר משה רב"ה ואמר לי מה שמו סיגוד להם השם שורה הוראה מה על המציאות ועל ההשגחה והקב"ה השיבו למה זה ישאלו לשמי אין להם נורך לראיה אחרת כי אחי' עמם בעת צרתם וקראוני ואענה והיא הראיה הגדולה שיש אלוקים בישראל קרובים אלינו בכל קראינו אליו וגם

מכל

(א) תהלים ל"ד. את עעמו. דעתו, כתרנומו מדעים כמ"ס ש"א כ"א י"ד. עעמו ואלו סירשוו דפו ורלו

תפלת שחרית

יִרְאוּ אֶת יְהוָה קְדוֹשׁוֹ בִּי אֵין מַחְסוֹר לִירְאוֹ: פְּפִירִים רָשׁוּ
 וְרַעְבּוֹ וּדְרָשִׁי יְהוָה לֹא יַחְסְרוּ כֹל טוֹב: לָכוּ בָנִים שִׁמְעוּ לִי
 יִרְאֵת יְהוָה אֲלַמְדְּכֶם: מִי הָאִישׁ הִתְפַּיֵן חַיִּים אֵיבָב יָמִים לִירְאוֹת

(* ה'יוד בשוא והריש במלפום והא' נעלם

טוב

שית יצחק

אבני אליהו

מכל מגרותי הללני באורה גם ופלא כמו שגילל
 כמ"פ מיד שאלך אך גם אותם שאינם קרובים
 כ"כ, להס"י שיזכו לראות השגה נגלית, אך
 אם הכינו אליו שטינין העקה היא מרהוק
 ג"כ ונחרו, יגיע להם השרה עכ"פ ופנייהם
 אל יחפרו :

כפִּירִים רָשׁוּ וְרַעְבּוּ, הֵיטוּ רָשׁוּ בַמְצוֹת וְרַעְבּוּ
 בַחֲתוּרָה שֶׁהַתּוֹרָה הוּא לֶחֶם, אֲבִי דוֹרְשֵׁי
 ה' לֹא יַחְסְרוּ כֹל טוֹב שֶׁטוֹב הוּא הַתּוֹרָה וְכֹל טוֹב
 הֵם הַמְצוֹת [מִשְׁלֵי ו' י"א]
 מִי הָאִישׁ כִּי לִרְאוֹת טוֹב, נַצּוֹר לְשׁוֹךְ מֵרַע
 כִּי עֵץ הַרְעָת טוֹב וְרַע הוּא הַסְרַמָּה
 מְכּוּחָה שְׂנֵאָה, עַם הַסּוֹת מְכּוּחָה בְּנֶפֶת שְׂפָתַי
 חֲלֻקִית לֹיֵא מִי הָאִישׁ הַרְמֵץ חַיִּים יִשְׁמֹר שְׂפָתָיו
 מִדְּבַר מֵרַמָּה וּמִי שְׂאוֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב יַצּוֹר
 לְשׁוֹנוֹ מֵרַע וְיִרְאֵה טוֹב כֹּל יָסוּי, כַּעַל מֵרַמָּה
 שְׂמֵרָאחַ עֲצָמוֹ טוֹב לְזוּלָת וְלֹכְרוֹ בְּרִשְׁתּוֹ, וְזֶה
 הַטּוֹב הוּא קִצְתַּת מֵאִישׁ רַע כַּפּוֹעַל שֶׁאִ"א לְשִׁמּוֹר
 מְכַעַל הַמֵּרַמָּת וְזֶה עֵץ הַרְעָת טוֹב וְרַע שִׂוְדַע
 בְּאִכְלוֹ סִטְטוֹ שֶׁנִּי דְרֻכּוֹס אִ"ו אֵיךְ לְהִרְאוֹת לְזוּלָתוֹ
 טוֹב וּבְלָבוֹ יִשִּׁים אֲרֻבּוֹ. אוֹ לַעֲשׂוֹת רַע כַּפּוֹעַל,
 [רְבִינֵי בִּמֵ"א בְּרֵאשִׁית ב' י"ן] :

בקש

יִרְאוּ אֶת ה' קְדוֹשׁוֹ, אִתּם קְדוֹשֵׁי עֲלִיּוֹן
 אֵיךְ לָכֵס לִירְאָה שׁוֹם יִרְאֵה בְּעוֹלָם
 (כמ"ש בחו"ה ש"י מן החסידים יפן נא'
 המדברות ואמרו לו האיןך ירא מן האררה
 שאתה יפן במקום הזה, אמר לו אני בוש
 מאלקים שיראני יראה מוולתו) רק את ה'
 היינו שירא ויפחד פן יכשל ויעשה דבר או
 חזי דבר שיהי' נגד כבוד שמו יתי' וכן ביאר
 המלבי"ם קדושים ד' שבכ"מ שנוכר ליראה
 ,את' ה' הכוונה יראה שכלית יראה הרוממות
 אבל אין יראה אנשים כאלה פן יבואם מחסור.

כי נקל בעיניהם אכזת הממון והגוף והנפש בעבור אהבת ה', וכמ"ש בחו"ה ממחפסי אהבי
 ה', אם ייקיב להם יודו ואם יענוס יסבלו, ולא יוסיפו כ"א אהבה בו ובעתון עליז כמו ש"י מן
 החסידים ה' קם בלילה ואומר אלהי הרעבתני ועירס עזבתני, ובמחשבי הלילה הושבתני ועווןך
 וגדלך הארתני, אם תשרפני כאש לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמתה בך. ובענין שאמר איוב
 הן יקטלני לו איהל, וזהו כי אין מחסור ליראיו, כי אין דבר אשר יהי' אללם בנדר מחסור,
 כסיריס (כאשר) רשו, ורעבו ירגישו הרגש וזער הרעבון, אך דורשי ה' לא יחסרו כל טוב
 כי נכון להם בטוח בה' אשר הוא יודע יותר לבחור את הטוב להם, ויתבאר עוד ביותר עפ"מ
 הגאון החסיד מוהר"ם ז"וק"ל על מ"ש רז"ל לעולם יראה אדם עצמו חזיו וזלי וחסיו חייב עשה
 משה אחת אשר לו שהכריע את עצמו לכך זכות, עשה עבירה אי אוי לו כו', דקשה מאוד דהנה
 חז"ל חשבו מחשבות לעורר את האדם אל המצוה ולמונעו מן העבירה, ולכאורה אחרי שרז"ל
 כי רצו זכיות וענג של מעט עונות שלו בעוה"י, ורובו עונות יקבל שכרו בעוה"ז, וידוע כי
 אך משפטים אחי המשכילים שכל טוב להי, לתת היתרון להשתדל ביתר שאת ועוון בעיני עוה"י
 גד עניני עוה"י, אמת רבים מהאון עם, העוה"ז אשר לפניהם יקר מאוד בעיניהם, ומשתדלים
 שפגעי עוה"י הרבה יותר מעניני עוה"י, וא"כ זאת העצה הלא תרפה ידם עוד מעבודת השם,
 שאלהם הלא שוב לנו להיות רצו עונות וירש עוה"י, וביאר הוא ז"ל הענין כך, כי ידוע כי בכל
 דבר אזלינן בתר רובא וכאשר יהי' האדם רוב זכיות או יתחשב שהוא של הקב"ה, כידוע מהאמר
 שבודק דורך נבואה הגם כי אין בדינו להבינו של בוריה, וכדאי להקב"ה להחיותו ולתת כל
 מהאוריו, וכל עניני טובות העוה"ז שישגי האדם הזה יכול להיות לתועלת לסגדיל עם עבודת
 ה', ע"כ באיש כזה גם אם המהלך הטבעי שלו במצב רע יכוונהו הקב"ה לטוב, וגם לא ינוכה לו
 מחסר מלכותו מאמתה, אחרי כי נזכרים להאיש הזה בעוה"י כאשר לא ינכה העשיר משכר פעולת
 פן חסך ביתו בגלל כי יסתוסף בכיתו ויקבל הנאה, בקיץ משני החמה וכחורף מפני כלנה או
 ימטה לאורו, ולא עם גלל הנאות גדולות מאלה, לא כן כאשר יתארח אכסניא בבית איש זך, או כל
 ענין יבוא נחשטון כפ"ע משון, מאור"ו וכו' כן הרשע ארוב עונות ואין כדאי להסיק
 ולהחיותו

טוב: נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה: סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו: עיני יהוה אר צדיקים ואזניו אר שועתם: פני יהוה בעשיו רע להכרית מארץ זכרם: צעקו ויהוה שמע וכפל צרותם הצילים: קרוב יהוה לגשפרי רב ואת

דכאי

שיח יצחק

אבני אליהו

ולהחיותו בעוה"ו, רק כאשר צריכים לשלם לו סכר מעט מזות שפשה, הנה כל הנלותיו יכולו כחשבון וכמסרו"ל על מה יחרון לאדם בכל עמלו שימול תחת השמש, דיו שאני מזרית לו את השמש, אך מחסוריו לא יכולו כחשבון ניכוי עונות אמרי שבאמת אין כדאי לעשות עמו עסק לקיימו בעוה"ו, משאיכ הצדיקים שרובם זכיות, אם יהי' לסס לער יגון ומחסור יכול הכל כחשבון ניכוי עונות, אמרי כי ע"פ הדין מביע להם החיים וכל צרכי החיים (ובזה ביאר היטב המאמר ג' ספרים נפתחים צריה ע"י מאמר ען פרי), ועס"י יתבאר המקרא הזה כפירס ראו

בקש שלום ורדפהו כפל הלשון בקשה ורדיפה יתבאר כש"ש מחלוקת בין ב' אנשים השלישי רוצה לחסיל שלום ביניהם צריך לזיים "הה"ך נגד רוחו של כאו"א ולומר לו הן אמת אף אם אתה הזכאי וחבירך חטא נגדך עכ"ו ותי אמת הרודף שלום כי אם יאמר לו שהוא חטא נגד חבירו וכן הדין צריך לפייסו אז לא יאבה ולא ישמע לו ויריב עוד גם עם המטיל שלום אגור זה כי כל דרך איש ישר בעיניו, וי"ש בקש שלום שיהי' רצונך שיהי' שלום ביניכם, ואף שבדעתך שהבירך חטא נגדך עכ"ו ורדפהו תוי אמת הרודף שלום [הגרי"ח בספר רוח חיים פ"א משנה י"ב]:

ורעבו (והיא אלס חכידה שאינה חוזרת) ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, יתבאר בבי' אופנים אם לא יחסרו כל טוב בעוה"ו, ועכ"ז לא יחסר להם גם בעוה"ב, אמרי כי מגיע להם ע"פ שורת הדין כני"ל, או גם אם יחסר להם בעוה"ז הוא ניכוי עבור איזה עון, ובגלל זה לא יחסרו כל טוב בעוה"ב כי נראה עונם, וע"כ אמר לא יחסרו כלשון עתיד:

לכו בנים שמעו לי וגוי, נצור לשונך מרע, כי להרגיל את האדם בשמירת הפה והלשון, העיקר הוא שיתחזק מקטנותו ואז גם כי יזקין לא יסור ממנה והאנשים אשר הורגו מעטוריהם שלא להוציא מפיהם קללה ושכועה ורכילות, לא יבשלו בזה גם אם יהיה להם טורף גדול, ובשלה"ה שפר האותיות אות ר' כתב, באחד שהרגיל את בנו תמיד במדת אמת, והיה כיב רגיל בדבר, עד כי אפ"י יהבו ליה כל חללי דעלמא לא היה משנה בדבורו, ואזי לו למי שלא הורגל מעטוריו לנצור לשונו מרע, כי כבר איננו אדון לעלמו, ויכפיל עוט כמה פעמים ולא ירגיש ולא ישים על לב, וכמ"ש הא"ע כי אם ישאלוהו מדוע הוציא מפיו שכועה בחנם ישבע תיכף שלא כשבע, והוא אלס דרך נחות, וכן באר חטאי הלשון, וגם אם לא יהיה בגדר זה עד שיעשה בלי ידיעה והרגש, עכ"פ יהיה קשה מאוד להנצר מהרגלו הרע, ולא ימנע לחפש לו דרכי היתר וכמ"ש דו"ל כיון שעבר וסנה נעשה לו כהיתר, וצריך יגיעה רבה ועמל כבד להגלל מזה (ובדרשת האגון מהרי"ח כי עז"א כיון דלזיק בה טובא כמינות דמי וצריך לזה מסירת נפש) וכן הענין במדות רעות כאשר האדם נער ורך נקל להסירם ממנו ועקבותיהם לא נודעו כמשה"כ אולת קשורה בלב נער, שבע מוסר ירחיקנה ממנה משאיכ כשמתגדל האדם צריך יגיעה גדולה ועזומה לשנות לטוב מדותיו הרעות וכמ"ש באגרת הגר"א כי הרשע בעלמו יודע שרע ומר דרכו אך שקשה לו לפרוש ע"כ העיקר כחונך מקטנותו עכ"ל ע"כ אמר לנו בניס שמעו לי, כי אם הבנים ישמעו ויתחנכו בטוב אין לך מדה טובה הימנה (והארכנו בזה בסי' אבן שלמה פ"ו ע"י"ז): סור מרע ועשה טוב, כי מעשה הטוב לא יקובל להיות לרצון לפני השי"ת בלתי אם יקדם לו הסור מרע, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ו מהי תשובה כא וראה כמה מעולה מעלת התשובה, אמר היה זה מובדל כו' עושה מזות וקורפים אותם בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, ומה גם חטאי הלשון השכיחים וכוללים הרבה שאפ"י האמוראים הקדושים אמרו כי לימוד של תשכ"ר גדול מלימודם כי אינו דומה הכל שאין בו חטא להכל פה איש בו חטא, ע"כ פרט אותם ביהוד

דבאי רוח ישיע: רבות רעות צדיק ומפקם יציגנו יהוה:
 שמר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה: תמותת רשע
 רעה ושנאי צדיק יאשמו: פודה יהוה נפש עבדיו ולא יאשמו
 כל החוסים בו:

תפלה למושה איש האלהים ארני מעון אתה היית לנו פדר
 ודר: פטרם הרים ילדו ותחוללך ארץ ותבל ומעולם
 עד עולם אתה אר: תשב אנוש עד רפא ותאמר שובו בני
 אדם: פי אלף שנים בעיניך פיום אתמול פי יעבר ואשמורה
 בליקה: זרמתם שנה יהיו בפקר פחציר יחלף: בפקר יציץ
 וחלף לערב ימולל ויבש: פי כלינו באפק ובחמתך נבהלנו:

שחה

שיח יצחק

אבני אליהו

ע"כ אמר מי האיש החפץ היים הנלחם
 שסדר ידוע שזה יושג ע"י מעשי המלות אבל
 צריך להקדים לזה סוד מרע ושמירת הלשון
 כגיל:

רבות רעות צדיק. המחלות שרשס ע"י
 קלקול צא מיסודות הגוף אין להם
 תרופה אבל הרעות הצאות על חיוניות
 הגוף הגס שהם רבים, כגון שלקה העור
 בכמה מקומות, אינם מסוכנים, וזיש ומכולס
 יזילנו ה' אחר שזמר כל עצמותיו שהם עמודי
 הגוף סאחת מהנה לא נשברה הרעות הרבות
 אינם מסוכנות אבל תמותת רשע רעה אחת
 הרעה שלו היא עצמית על האבר הראשי שבו והיא הגורמת מיתחו וכה"א כי שבע
 יפול צדיק וקס:

תשב אנוש עד רפא כדי שישובו, ותאמר שובו
 בנ"א ו"א ע"ד נקמה כמו בוד"ק רק כאב
 את בן ירצה החס על כאב בנו וצער, וס"ס
 מיסרו כדי להסתחו לטוב ואת אשר יאהב יוכיח
 [הגר"ח ברות חיים פ"ד משנה כ"ב]:
 בבקר יציץ וחלף כו' ג' מינו גיהנם יש, גלגול
 גיהנם כף הקלע והיינו בבקר הדין הראשון
 גלגול יציץ וחלף, לערב אח"כ הגיהנם שבו
 ימולל ויבש, ואח"ז הדין השלישי כף הקלע כי
 כלינו באפק ובחמתך נבהלנו [אב"א ב"ן אב"א]:
 לא

תפלה למושה, כי בסידור עבודת ישראל ד' רעדלהיים, ידענו שמה אדונינו בעת הסתלקות
 נפשו הקדושה עתד כל אחרית עתו לבי דברים לשיר ולברכה ולתפלה, וכל זאת לא
 לעצמו רק לעמו כי הוא דבק בו כאב בבנו, לא יכול להפרד ממנו אף לא ברגע האחרון של
 סיויו, והשיר והברכה הלא הם כתובים בתורה והתפלה שהתפלל קודם לברכתו (ספרי פי' וזאת
 הברכה) אותה שמר לנו דוד בספרו, וחזרה עין רועה נאמן בתפלתו הזאת, עוד הפעם על כל
 המאורעות של חזכיו, על עונותיהם וענוייהם בע' שנותיהם, ופתח בשבח הבורא, ואמר ה' מעון
 אתה וגו' אתה ה' מנהיגנו שהולאתנו מעבדות לחרות, וכיית לנו מחסה וסתר מכל צרה וזר,
 וגם חפץ לשלנו מהרה ומיד באלרנו, אך העאת ישראל היא היתה לעזורם כי פשעו כך בעגל
 ובמרנגלים, ותשיבם עד דכא לחוס במדבר גס לכולתם כרגע היה דברך, לולי קמתי והתפללתי
 ואמרת סלהתי, וע"כ יבא הנביא לשבח התשובה מה גודל ערכה המעבירה את רוע הגזירה,
 כמאמר ה' סלהתי, כדברך, ואלום חי אני הדור הרע הזה ימותו כמדבר, וזוכר זאת משה

עתה

(ח)

(א) תהלים ל', תפלה זו מלאה דוד כתובה והיתה קבלה אללס שהיתה למשה רבינו כספרו—מעון
 מקום ומחסה ארץ ותכל. — המיושבת ויש אינו מיושבת — ומעולם ערס שה' העולם עד עולם אתה אל.

שָׁתָה * עֲזוֹנוֹתֵינוּ לְנִגְדָה עַל־מְנוּ לְמֵאֹר פְּנֵיהָ : כִּי כָר יָמֵינוּ פָּנוּ
 בְּעִבְרַתְךָ בְּרֵינוּ שְׁנֵינוּ כְּמוֹ הַגֶּה : יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׁבָעִים שָׁנָה
 וְאִם בְּגִבּוֹרֵת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרַחֲבָם עִמָּךְ וְאִן כִּי גֹ חֵישׁ וְנִעְפָּה :
 מִי יוֹדֵעַ עֵז אַפֶּךָ וְכִירְאֲתָךְ עִבְרַתְךָ : קְמָנוֹת יָמֵינוּ בֵּן הַיּוֹדֵעַ
 וְנָבֵא רֵבֵב חֲכָמָה : שׁוּבָה יְהוָה עִד מְתֵי וְהִנַּחֵם עַד עִבְרִיָּךְ :
 שְׁבַעֲנוּ בִּפְקֹר חֲסִדְךָ וְגִרְנָה וְנִשְׁמָחָה בְּכָל יָמֵינוּ : שְׁמַחְנוּ כִּימוֹת
 עֲבִיתָנוּ שְׁנוֹת רְאֵינוּ רְעָה : יִרְאָה אֶל עִבְרִיָּךְ פְּעֻלָּךְ וְהִרְרֵךְ
 עַל בְּנֵיהֶם : וְיִהי גַעַם אֲדָנִי אֶלְהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה
 עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָהוּ :

יֹשֵׁב בְּסִתְר עֲלִיוֹן בְּצֵל שְׁדֵי יִתְלוֹנָן : אָמַר לַיהוָה בְּחִסֵּי וּמִצֻּדֹתַי אֶלְהֵי
 אֲבֹתָם בּוֹ : כִּי הוּא יִצְיִלְךָ מִפֶּת יָקוּשׁ מִדְּבַר הַחוּת : בְּאֲבִרְתוֹ יִסֵּךְ לְךָ
 וְתַחַת כְּנַפְיוֹ תִתְחַסֶּה צִנָּה וְסִתְרָה אֲמֵתוֹ : לֹא תִירָא מִפֶּחַד לַיְלֵה מִחַץ
 יַעֲרֹף יוֹטֵם : מִדְּבַר בְּאִפְסֵי יִהְיֶה מִקְטָב יִשׁוּד צָדִיקִים : יִפֹּל מִצִּדְךָ אֲלֶיךָ
 * שֵׁת כתיב

שית יצחק

עשה כי נהייתה, כי כל ימינו פנו, אין גם איש מן הממרים ההם שנשאר כולם נבהלו בהחמס
 וכלו באפק, בראות זאת הרועה לבו דוי ורוחו עכבה וקרא ימי שנותינו בהם שבועים שנה ואף אלה
 גזו חשו עשו הלכו, ולכן ה' הודיענו ימינו והאר לבנו למלאות אחריו לשמור דבריו, וזהו סם
 פחיים לערוב על האדם את קצר ימיו עד הנה דבר משה על העבר ועל דור שמת במדבר
 ומכאן והלאה ידבר על העתיד על דור שקם ועתיד לירש את ארצו ומתפלל טובה ה'. וטעם
 טובה כטעם טובה ה' רבות אלפי ר"ל השב את העם הזה למנוחתו ונחלתו, כי עד מתי יהי'
 ה' העם שבענו בכקר חסדך אחר חשך המדבר יהיה בקר אחר ימות ענינתו אחר הענוי והחבל
 צדה בנו מפני עווננו, שבענו ושמתנו מחסדך ונטע אותם במכונס, ויראה אל עבדיך פעליך
 גם מהרה תכונן מקדשך ויהי נועמך ה' עליהם :

יֹשֵׁב בְּסִתְר עֲלִיוֹן. המסורר אומר לעובד השם שמעני אתה היושב בסתרו של עליון ואשר
 בצלו תתלוני, אומר, לך, לה, על ה', (כמו אמרי לי אלהי הוא) אשר הוא מחסני
 ומצודתי והוא אלהי אשר אבטח בו, אני אומר לך בשבילי ובשליחותי, כי הוא יצילך מכל
 רעות המתרגשות בעולם בין מרעות בעלי הבחירה שעו"א מפח יקוש בין מרעות הבאות ע"י
 הטבע שעו"א מדבר הוות. באכרתו יסך לך יסוכך עליך מלמעלה להצילך ממקרה שמימי
 וכאשר יסך עליך אז תחסה ותנצל תחת כנפיו סלה, ולהצילך ממקרה ארצי צנה וסוחרה אמר
 קיום דבריו והנעתתו שהיא אמתו (מה שהכעית להנן עליך) יהי לך כלנה וסוחרה המגינים
 סביב הגוף, לא תירא מפחד שודדי לילה ומחץ האויב המעוסף ביום שהוא מקרה ארצי, גם
 לא תירא מדבר המשחית באופל לילה ומקטב המכרית. בזהרים של יום שהוא מקרה שמימי :
 יפול מצדך אלף הנס שיפול אלף מצדך השמאלית. ורבה בימינך ע"י החן או הדבר,
 ככ"ו אלף לא יגש, ולא יגע כך רע, וזה מעלה עליונה, ופירשו בזה בעל יעיד והאזה"י מאמרז"ל
 (תענית כ"א) בסורא הוה דברתא בשיבבותיה דרב לא הוה דברתא, סבור מיניה משום זכותיה
 דרב דנפישא איתחזי להו בחילמתא, רב נפיש זכותיה טובא וכ"ו, אלא משום ההוא גברא
 דשיל

(א) תהלים ל"א, השיב הוה נקרא ש"כ של פגעים (שבועות ט"ו ב) ואין בו אות ז"י"ן והאומר
 בכוונה יצול מכלי ז"י"ן.

תפלת שחרית

וּרְבֵבָה מִיְמִינָה אֵלָיָה לֹא יָגֵשׁ: רַק בְּעֵינַיִךָ תִּבְיֹט וְשִׁלַּמַּת רִשְׁעִים תִּרְאֶה:
 כִּי אַתָּה יְהוָה מַחְסֵי עֲלִיּוֹן שִׁמַּת מַעֲוֹנָה: לֹא תֵאָנֶה אֵלָיָה רָעָה וְגַנֵּעַ לֹא
 יִקְרַב בְּאַהֲלֶיךָ: כִּי מִלְּאֲבִי יֵצִיחַ לְךָ לְשִׁמְרֶךָ בְּכֹל דְרָבִיבָה: עַל בְּפִים יִשְׁאוּנָה
 פֶּן תִּגְוֹף בְּאֲבָן רִגְלֶךָ: עַל שְׁמַיִ וּפְתָן תִּדְרֹךְ תִּרְכֹּם כְּפִיר וְתִגְוֹן: כִּי בִי
 חָשַׁק וְאַפְלִמְתֵּהוּ אֲשַׁנְּבֵהוּ כִּי יֵדַע שְׁמִי: יִקְרָאֵנִי וְאַעֲנֶהוּ עִמּוֹ אֲנֹכִי בְצָרָה
 אֲחַלְצֶהוּ וְאֲכַבְדֶּהוּ: אֲרַךְ יָמִים אֲשַׁבֵּיעֵהוּ וְאַרְאֶהוּ בִישׁוּעָתִי: אֲוִיר יָמִים וְגוֹ.

הִלְלוּהָ | הִלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה: שְׁעֵמֲרִים

בבית

שיח יצחק

אבני אליהו

דְּסִיל מֵרָא וּזְבִילָא לְקַבְרָה, וּלְכַאוּרָה מֵה כִּכָּךְ
 דְּנַפְסִים זְכוּתֵיה, וְכִי כְּסָבִיל זֶה לֹא יוּכַל לְהִיּוֹת
 גַּם זְכוּת זֶה כְּסִכְתּוֹ, וּפִירָשׁוּ בִזֵּה מִשּׁוּם דְּכַבֵּר
 אֲמַרו כִּיּוֹן שְׁנִיתָן רְשׁוּת לְמַשְׁחִית אִין מִכְחִין
 בִּין זְדִיק לְרַשָּׁע, אֲכַל כְּדִיֵּא כְּדִיק שְׁלִיטוּ גְמוּרָה,
 אֲכַל זְדִיק גְמוּרָה, אִין לוֹ שְׁלִיטָה עֲלֵיו, וְלִכְךָ
 אֲמַרו רַב נַפְסִים זְכוּתֵיה עֻבְרָא, וְגַם אִם הִיא
 הַדְּבַר כְּשִׁכּוּחָה לֹא הִיא מִזִּיק לּוֹ, רַק מִשּׁוּם
 הֵהוּא נִכְרָא כּוֹ, וְעֻבְרָא כְּאֵן כְּשִׁכּוּחָה שֶׁל הָאִישׁ
 הַמַּעֲלָה הַעֲלִינָה, כִּי גַם כִּי יִפּוֹל רַבְכָּה
 מִיָּמִינוּ עִי הַדְּבַר עֲכִיז אֵלָיו לֹא יִגַּשׁ:

רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְיֹט, וְתִרְאֶה אֶת הַנוֹפְלִים
 כְּכִיב לָךְ וְתַעֲרִין בִּזֵּה וְשִׁלַּמַּת רִשְׁעִים
 תִּרְאֶה, שֶׁה' מַשְׁלֵם לְהֵם אֵת עֲנָשׁ כְּשֶׁנִּשְׁחָה,
 וְעִי' לֹא יֵנַע רַע כְּדִיקִים הַמוֹשְׁגָחִים לְעֻבְרָה:
 כִּי אַתָּה הַחֲסִיד הִי שְׁהוּא מַחְסֵי וְעֲלִיּוֹן,
 שִׁמַּת מַעֲרִיב חֻזֵק מִבְּעַחְךָ, (וַיִּמַּח מַעֲרִיב

לֹא תֵאָנֶה אֵלָיךְ רָעָה וְגַנֵּעַ לֹא יִקְרַב
 בְּאַהֲלֶיךָ, יֵדוּעַ שְׁחֻלְפוֹת הַנַּעֲשִׂים
 מַעֲוֹנוֹת אֲנָשִׁים יִקְרָאוּ גַנֵּעַ כְּמִשׁ גְּנֵעֵי בְנֵי־אֱמ
 וְהַנַּעֲשִׂים מַעֲוֹנוֹת נָשִׁים נִקְרָאוּ רַע וְיֵדוּעַ שְׁרוּכְרָא
 דְּסִי' מַפְחָה לְנָשִׁים, וְנוֹקְבָא דְּסִי' מַפְחָה לְאֲנָשִׁים
 זֶה פִי' הַפְסוּק לֹא תֵאָנֶה אֵלָיךְ רַע וְגַנֵּעַ לֹא
 יִקְרַב בְּאַהֲלֶיךָ, וְאַהֲלֶיךָ פִי' אֲשֶׁתוֹ כְּדַחוּל' (פִּרְק
 ט"ו) [הַגְּרָמָה בְּרוּחַ הַיָּיִם סִי'א מִשְׁנַת ה']:

עִמּוֹ אֲנֹכִי בְצָרָה, בְּתַנְחוּמָא סִי'א מַחְרִי, כִּי יִשְׁעָה
 שְׁבִיבָה לְיִשְׂרָאֵל הִיא שֶׁל הַקְּבִי'ה שְׁנִמְסֵר
 עִמּוֹ אֲנֹכִי בְצָרָה כּוֹ וְאַרְאֶהוּ בִישׁוּעָתִי, וְתַחֲוִינוּ
 שִׁסְן הַמְצִיר מִשְׁתַּף אוֹתוֹ ית"ש אוֹ אֲחַלְצֵהוּ כּוֹ,
 וְכִשְׁחֲאֲדָם אִין מַרְגִּישׁ צַעֲרוֹ מִסּוּרֵיו מְגוּדֵל מִיּוּרֵתוֹ
 מַצַּעֲרוֹ כְּכִיבּוֹל, הַפְּרִיּוֹת הַלְלוּ הֵן עִצְמָה מִיּוּרֵק
 מַשְׁעִיו וְסַתְכַפֵּר בִּזֵּה עַד שִׁסּוּרֵיו בְּדִלּוֹן הַיּוֹסֵף,
 [הַגְּרָמָה בְּנַחֲמָה שְׁעַר ב' פִּרְק י"א]:

כל

דִּירַחַךְ וְרִיל כְּאֵלּוֹ אֵינְךָ שׁוֹכֵן בֵּין הַתַּחְתּוּמִּים וְאִין מְגוּרַחַךְ עֻבְרָא רַק כְּעוֹלָם הַעֲלִיּוֹן אֲלֵל ה' וְעִי'כ
 לֹא יֵנַעוּ כִּךְ רַעוּת הַעוֹלָם) לְפִיכָךְ לֹא תֵאָנֶה אֵלָיךְ רָעָה, וְגַנֵּעַ לֹא יִקְרַב גַּם אִם תְּהִיָּה הַנַּעֲנֵעַ
 בְּאַהֲלֶיךָ מִי' אֵינְךָ לֹא תִקְרַב, וְאֵעִי'פ סְדֵרְךָ הַנַּעֲנֵעַ לְהַתְּדַבֵּק, מִי'מ מֵאֵן דְּנַפְסִי'ן זְכוּתֵיה שְׁלֵמָה, וְכִי כֹא
 דְּרִיבִיל אֵיכְרִיךְ כְּעֵלֵי רַחֲתָן וְעִסִיק בְּחִירָה (כְּתוּבוֹת עו'): כִּי מִלְּאֲבִי שְׁלֵמָה הַשְׁמַחְתּוֹ,
 יֵצִיחַ לְךָ, כְּשִׁבְלֶךָ, עַל בְּפִים יִשְׁאוּנָה, וְלֹא יֵינְחוּ אוֹתָךְ לְעַבּוֹר עַל הַרְצֵן כְּרַגְלֶיךָ, פֶּן תִּגְוֹף
 בְּאֲבָן רִגְלֶיךָ, גַּם נִיפְסָה קֶלְהָ, אֲזַלֵּם עֲכִיז יֵשׁ אֲשֶׁר יִסּוּבַע מִהַשְׁמַחְתּוֹ עֲלִינוּסָה אֲשֶׁר עַל שְׁחַל
 וּפְתָן תִּדְרֹךְ וְזֶה לְמַעַן תִּדְרַכְסָה וְתִרְמַסְסָה וְתִאֲכַדְסָה וְכַמֵּ"ש [שְׁבַת קִבְיָא] גְּזוּמְנוּ לוֹ נַחֲשִׁים
 וְעַקְרָבִים הַרְגוּ בִידוּעַ שְׁזוּמְנוּ לוֹ לְסוּרְגָן (פִּירְשֵׁי לְכָךְ כִּזּוֹ לִידוֹ שׁוּיָמָן לוֹ הַמְקוֹס לְאֲכַדּוֹן, לְפִי
 שְׁסִיו עֲתִידוֹת לְהִזִיק וְיִגְלַגְלוּ זְכוּת עִי זְכוּלֵי) וְמִשִּׁי'א תַחֲלָה תִדְרֹךְ וְאֲחִיכֵי, תִרְמוּסָה כִּי הַדְּרִיכָה
 הִיא בְּדֶרֶךְ מִקְרָה, וְהַשְׁחַל וּפְתָן הֵם הַקְּטִינִים וְרִיל עִי' מֵה שְׁתִּרְאֶה כִּי תִדְרֹךְ עַל הַמְיֻקִּים
 הַקְּטִינִים בְּמִקְרָה מִזֵּה תִדַּע כִּי הִי עַמְךָ, וְעִי'ז תַחֲיִבַע גַּם נַגְד הַכְּפִיר וְתִגְוֹן הַגְּדוּלִים לְרוּמַסְסָה
 וְלִהְשַׁחֲתִים כְּנֻכּוֹרָם וְהַכְּנֵה, וְכַעֲרִין שְׁסִי כְּדַהֲמַעִי'ה שְׁעִי' מֵה שְׁזוּמְנוּ לוֹ שְׁהַרְגָה אֶת הַחֲרִי וְהַדּוּב
 הַתִּיבֵי' אֲחִיכֵי נַגְד גְּלִית הַפְּלִשְׁתִּי: אֲחַלְצֵהוּ וְאֲכַבְדֶּהוּ, שְׁעִי' שְׁחַלְלָהוּ מִן הַסְּכֵנָה אֲכַבְדֶּהוּ
 בְּעִי' כֹל הַעַם שִׁירָאוֹ כּוֹלָם שְׁלֵמָה עוֹשֶׂה לוֹ נִסִּים, וְלִכְךָ יִזְדַּמְנוּ לוֹ עֲנִיִים כְּאֵלָה גַּם שְׁמַתְחָלָה לֹא
 הִיא מִתְרַגֵּל לִזֵּה וְכַמֵּ"ש (סְנִכְרִין ז'ד) אֲמַר הַקְּבִי'ה אִי אֲמִינָא לִיָּה לְחֻזְקִיה מִיִּתְנַחֵל לִיָּה לְסַנְחֲרִיב
 וּמַסְרִינָא לִיָּה בִידֶךָ, הַשְׁחַח אֲמַר לֹא הוּא וְלֹא בְעִיתוֹתֵיה בְּעִינָא, מִיד קַפְן הַקְּבִי'ה וְנַשְׁכַע דְּמִיִּתְנַחֵל לִיָּה:
הִלְלוּ אֶת שֵׁם ה' הַלְלוּ עַבְדֵי ה', רִיל שְׁמֵי עִינֵי הַגּוֹלִים יֵשׁ, הַאֲחַד שֶׁל הַמּוֹן הַעַם שְׁהֵם

והללוהו

(א) תפלים קלים

בבית יהוה פתצרות בית אלהינו: הללויה פי טוב יהוה זמרו
 לשמו פי נעים: פי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו: פי אני
 ידעתי פי גדול יהוה ואדנינו מכל אלהים: כל אשר חפץ

שיח יצחק

אבני אליהו

יהללוהו על מעשיו המפורסמים וע"ז אמר את
 סס ה' למעלה מזה היא התהלה של עבדי
 ה' הם הנגשים אל ה' וקרובים אליו שהם
 ישינו ויראו יותר טובותיו ונסלחותיו וכאשר
 יבאר להלן, וכן הכהנים שעומדים בבית
 ה' לעמוד ולשרת, המה ראו נסלחות ה'
 מהנשים שהיו תמיד בניהם, וגם בחזרות

כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ כל
 מיני ברואי ויצורי עולם הקב"ה
 כתכמה יסדם, גם שהבחירה בידם, ואף שנאמר
 השמים שמים לה' והארץ נתן לבנ"א, לא נתן
 להם כ"א להשיבם באחריתם ואם תמעד אשורם
 מני

בית אלקינו ראו העשרה *) נסים שחשב
 נסים וכמ"ס (יומא כ"א) נסי דגואי לא קחטיב
 הללו כי טוב ה' זה אמר על
 עבדי ה' שהם השנינו כי טוב ה' ואין שום
 רע וכמ"ס הגר"א בדר"א על וירא ה' את כל
 אשר עשה והנה טוב מאוד כי אין כמעשה
 ה' שום רע לא בהסקפה כללית בזירוף כולם
 ולא בהסקפה פרטית על כל פרט בפ"ע, זמרו
 לשמו כי נעים זה אמר על המון העם שאין
 השתאם כי"כ עכ"פ יזמרו לשמו כי נעים, כי
 הטוב מרובה על הרע עד כי נוח לסבלו
 וכמ"ס הגר"א כשה"ש על הנך יפה דודי
 אף נעים עיי"ש, כי יעקב בחר לו יה
 יעקב הם המון העם אותם נ"כ בחר לו ה'
 מכל העמים, אך ישראל שהם יהודי
 סגולה אותם בחר לו לסגולתו שזה דבר
 יקר וחביב מאוד שאין כמוהו בעולם, כי
 אני ידעתי כי גדול ה' כזה מפרסם ההבדל
 בין עבדי ה' הקרובים אליו שהם יודעים
 ידעיה מורגשת ומחשבת מנדולת ה' כי איש
 המעלה כהוגי המעגל אשר עג עונה
 ואמר ליני זו מחשבת עד שתיחם על
 בניך מיד ירדו נשמים, וכאשר אמר לא
 כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין
 ובערות, לא כך שאלתי אלא גשמי
 בורות שיחין ולמי אביו, או כרחב"ד
 אשר באסרו כל העולם כולו בנחת
 והנינא בצער ססן סטרא, ובאסרו כל
 העו"ם כולו בצער והנינא בנחת אתי
 סטרא, וכאלה רבות (ונמצא מעין זה גם
 בדרורות האחרונים כהחסיד ה' חסראי
 בעל אור ה' אשר קידש את השם לעיני
 עמים רבים כי בעת עצירת נשמים,
 פתח ואמר לנו המים ומיד ירדו נשמים
 כנוכר כס' דה"י והזכיר זה גם כס' צרור
 חסיד בס' בחוקותי על סקרא ושבת' את
 גאון עוזב) וי"ש כי אני ידעתי כי גדול
 ה' וגו' ספה שאני רואה כי כל אשר חפץ
 ה' עשה בשמים ובארץ להשלים דברי
 עבדיו הצדיקים, וכן כיסים וכל תהומות
 כר' יהושע בן חנניא כאשר אמרה לו
 האשה הסכשמה כי זרקה את הכנפים
 לים

*) אך אחד מהנשים שבניהם"ק ראו ג"כ
 כל כאו עולם גם הרחוקים מביהמ"ק והוא
 ה"ס של "לא נצחה הרוח את עמוד העשן"
 ולא אמנע להעתיק בזה דבר נחמד ששמעתי
 מידידי הרב מוהר"צ ציולונג הי"ד שביאר
 בזה הכתובים שבתהלים מ"ח אלהים
 בארמנותיה נודע לששגב כי הנה
 הסלכים ניערו כו' הסה ראו בן
 תמהו כו' ברוח קרים תשבר
 אניות תרשיש שלכאורה אין התקשרות
 לסקיאות האלה, וביאר בזה כי מתחלה
 אמר גדול ה' ומהולל מאוד בעיר
 אלהינו הר קדשו ששם ראו הנסים
 הגדולים שהיו שם, אך עכ"ז תיא ג"כ
 משוש כל הארץ, אלהים בארמנותיה
 נודע למשגב גם בכל הארץ, כי הנה
 הסלכים ניערו וגו' הסה ראו בן תמהו
 נבהלו נחשו על גודל הפלא כי ה' סער
 עצום עד כי ברוח קרים תשבר
 אניות תרשיש, ועם כ"ז ראו עמוד
 העשן של הקרבנות מתמר ועולה
 ולא נצחה הרוח את עמוד העשן
 וע"ז הפלא הגדול הזה שה' בעיר
 אלהינו נודע למשגב גם בכל הארץ.

מצות השם

כל אשר חפץ ה' עשה: מצות ל"ח שלא
 נאמין בשום אלהים זולתו ית', ואפי' מודה
 שחכמ"ה י"ט על הכל רק שידמה בדעתו
 שאמר הנהגת העולם ומזל או רוחות
 הטבע וכיו"ב, או ישאמר

יְהוָה עֲשֵׂה בַשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בַּיָּמִים וְכָל תְּהִלּוֹתָיִךְ מִעַלְהָ נְשִׂאִים
 מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרָקִים לְמַטֵּר עֲשֵׂה מוֹצֵא רוּחַ מְאוּצְרוֹתָיו׃
 שְׁהִבֵּה בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה׃ שְׁלַח אוֹתוֹת וּמִפְתֵּי
 בְּתוֹכֵי מִצְרַיִם בְּפִרְעוֹה וּבְכָל עַבְדָּיו׃ שְׁהִבֵּה גֹיִם רַבִּים וְהַרְג
 מַלְכִים עֲצוּמִים׃ לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְלַעֲוֹג מֶלֶךְ הַכְּנָעִי וְלְכָל
 מַמְלָכוֹת כְּנָעַן׃ וְגַתֵּן אֶרֶצָם נַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ׃ יְהוָה
 שְׁמֶךָ לְעוֹלָם יְהוָה זְכָרְךָ לְדוֹר וָדוֹר׃ כִּי יִדְוֶן יְהוָה עִמּוֹ וְעַל
 עַבְדָּיו יִתְנַחֵם׃ עֲצִבֵי הַגֹּיִם כִּסֵּף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם׃ פֶּת
 להם

אבני אליהו

מני דרך ה' שומר אמת לעולם לבלתי ירח ממנו נרח בכמה צרופים ונורא עלילות על בניא
 עד שיעבדו אותו שכם אחד לטוב להם כל הימים [באר אברתם פ"ט, י"ב]:

לעושה

שיח יצחק

לם גזר על שר של ים ופלטו, מעלה נשיאים מקצה הארץ, מסקמות רחוקים מאוד
 ולא ישאמו אל תוכם המסקמות היבשים ותחמים, רק כפי מה שגזרה חכמתו ית' וכמ"ש
 ח"קה אחת תספר חלקה אחת לא תספור, ברקים לספור עשה להנביל כת המטר מוצא רוח
 מאוצרותיו, מוצא תוא לשון הוצאה שהוא מוציא הרוח מסקום שהוא מצור שם, גם הוא
 דשן מציאה ור"ל גם כי אין שום מכה לרוח הוא מציא אותו מאוצרותיו. שְׁהִבֵּה בְּכוֹרֵי
 מִצְרַיִם עַתָּה מַפְרֵשׁ הַחִלּוּל חֲשֵׁנִי לְהַמּוֹן הַעַם, אֲשֶׁר אֵין לָהֶם יָדֵיעָה מוֹחֶשֶׁת מְגֹדֶלֶת ה', וְגַם
 אֵינֶם עוֹסְדִים בְּחִצְרוֹת בֵּית ה', וְלֹא זָכוּ לְרֹאוֹת אֶת מַעֲשֵׂי ה' הַגְּדוֹלִים, עַכ"פ יוֹדוּהוּ מִצַּד הַקְּבִלָּה
 וְהַמְּפֹרָסֶמֶת מִהַנְּסִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעָשָׂה בְּמִצְרַיִם וְאֵין לוֹה שׁוֹם מְבֹאֵ בְּטַבַּע, וְכֵן מָה שְׁהִבֵּה מַלְכִים
 גְּדוֹלִים וְעֲצוּמִים, וְכִי לְפִנֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתַן אֶרֶצָם לְנַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל וְאֵל תַּחֲמָה אִם כְּפִי הַנְּרֹאֶה
 לֹא נִתְקִימָה הַנַּחֲלָה הַזֶּה אֲצִמִּיתוֹת, כִּי ה' שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וּדְוִאֵי לֹא תַעֲזוּבֵנוּ וְלֹא תַפְשֵׁנוּ כִּי
 שְׁמֶךָ נִקְרָא עַל עֵירָךְ וְעַל עַמְּךָ, וּמִבִּיא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוּ בְּאֵהֶבָה, (וְהַחִילוֹק בֵּין שְׁמֶךָ
 , לְזִכְרְךָ ית' (בֵּיהוּ כְבוֹד) וְאֵינוּ מְפֹרָסִים כִּהִנְטָחָה נִמְסָה שֶׁחֲבִישְׁתֵּנוּ בְּתוֹת"ק כִּי יִדְוֶן ה' עִמּוֹ
 דִּין עִמּוֹ, גַּם אִם חֲפָאוּ לוֹ וּשְׁלַחֵם בִּיד מִשְׁעָם. עוֹד יִנְקִים נִקְמָתָם, אַחֲרֵי כִי נִרְצֵה עוֹנֵם כְּאוֹרֵךְ
 הַגְּלוּת, וְעַל עַבְדָּיו יִתְנַחֵם לְהַטִּיב לָהֶם, לְהַשִּׁיבֵם עַל אֲדָמָתָם וְנַחֲלָתָם, לְהוֹיֵת שֵׁם ה' נִקְרָא
 עֲלֵיהֶם וּיִתְבַּרַךְ זְכוֹר בְּפִיהֶם לְדוֹר וָדוֹר. וְלִבְנֵי הַנֶּחֱרָם הַאוֹמְרִים יִדְוֶנוּ רַמָּה וְלֹא ה' פֶּעַל כָּל זֹאת,
 כִּי אִם הִיֵּה חֲדָבֵר כֶּכֶת, מְדוּעַ נְהִיָּה כְּאִישׁ נִרְאֵם בְּנִלְתֵינוּ, כְּכֹזֵב לֹא יוֹכֵל לְחוֹשִׁיעַ, אֵף אַתָּה
 אֲמֹר לָחֶם, הִנֵּה עֲצִבֵי הַגֹּיִים כִּסֵּף וְזָהָב, וְעַכ"פ מֵאֲמִינִים בָּחֶם, שִׁישׁ לָהֶם כֶּה לְהִרְעַ וְלַחֲטִיב,
 עַם שֶׁהֶם רֹאִים שְׁאֵין בָּחֶם מִשֵּׁשׁ, שְׁחָרִי מָה הֵם וְלֹא יִדְבְּרוּ. כִּי הֵבֵל לְבַשְׁלָה, וְלֹא הִכִּירוּ בְּכַחֵם
 וּבְכַחֵם כָּל עֵינָךְ, וּבּוֹשְׁחִים עַל תּוֹהוּ וְרִיק, אֲבָל אֵנוּ הִנֵּה כַחֲנֵנוּ וְחִכְרֵנוּ גְּדוֹלָה אֱלֹהֵינוּ וְכַחוּ הַנְּשַׁבֵּב,
 שְׁתוּא שׁוֹמֵעַ יוֹדֵעַ וְרוֹאֵה אֵע"פ שְׁשׁוֹתֵךְ לִמִּי שְׁעָה (וְכַמ"ש מִי כְּמוֹכָה בְּאֵלִים) לָנוּ לִקְחַת רֵאִיָּה
 אֲמִתוֹת מִהַעֲבֵר עַל חַתְוֶיךָ, וְכֹבֵד רֵאִינוּ אֵיךְ נִתְקִימוּ יַעֲוִדֵי הַתּוֹרָה בְּדַקְדוֹק מִתְחַלָּה וְעַד סוֹף
 בְּבִיכּוּשׁ הָאָרֶץ עַמִּים גְּדוֹלִים וְעֲצוּמִים, אֲשֶׁר יַעֲדָה עִיז הַתּוֹת"ק כְּעוֹד שְׁהָיוּ יוֹשְׁבִים חַעֲמִים לְכַחֵם
 עַל אֲדָמָתָם וְגַם חֵלֶק כָּל שְׁבֵט בִּיחֹד, וְגַם מִצְבֵּנוּ עַתָּה נִתְכַּאֵר הַיּוֹסֵב בְּתוֹרָה וּבְגַם' סוֹף מִיֵּטָה,
 וְכֹכֵר כ' הַרְמַבֵּן וְל' ס"פ הַאֲזִינוּ כִּי אֵלֵינוּ הִתִּיתָ שִׁירָתָה הַאֲזִינוּ מִכְּתָב אַחֵר הַחֲוִים בְּכּוֹכְבִים,
 שֶׁהִגִּיד מְרֵאשִׁית אַחֲרֵיתָ, כֵּן הִיָּה רֵאִינוּ לְהֵאֱמִין בָּת, סְפִנֵי שֶׁנִּתְקִימוּ כָּל דְּבָרָיו עַד הַנֵּה לֹא נִפְל
 דְּבָר אַחֵר וְאֵף כִּי אֲנַחְנוּ נִאֲמִין וְנַעֲפָה כָּל לֵב דְּבָרָיו ה' מִצֵּי נְבִיאָנוּ הַנִּאֲמָן בְּכָל פִּיתוֹ אֲשֶׁר לֹא
 הִיָּה כְּמוֹהוּ לְפָנָיו וְאַחֲרָיו ע"ה עכ"ל. בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרַכּוּ אֶת ה' כַּמ"ש בְּחוּה"ל כִּי כ"א
 כְּפִי קְבִלָּה טוֹבוֹתָיו הַחֲחִיבֵי הַהוֹדָאָה יִתּוֹרָה, וְחֲשַׁב כַּאֵן כְּפִי מַעֲלָתָם וְכִבּוֹרָם וְחֲשִׁיבוֹתָם בְּעוֹלָם
 מִלְּמַעְלָה רַמְסָה, וְהַחֲחִיל מִן בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁהִיא הַמְּלָכוֹת כַּמ"ש וְבֵית יִכְנֵה לָךְ ה', וְכֵן חֲשַׁבֵם
 כְּסֹדֵרם וְסִיִּים בִּירְאֵי ה' שֶׁהֶם הַגֵּרִים וְכַמ"ש רש"י, וּיִתְכַּן כִּי אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן חֲבִיב, וְכַמ"ש וְא"ל זֶה
 אֲבוֹם אֵל עֵינוּ וְנִכְה רוּחַ וְחָרֵד עַל דְּבָרָיו׃

לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵיהֶם לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: אֲזַנֵּיהֶם לָהֶם וְלֹא יִאֲזִינוּ
 אֶף אֵין יֵשׁ רִיחַ בְּפִיהֶם: כְּמוֹתֵם יִהְיוּ עֲשִׂיתֶם כֹּל אֲשֶׁר בְּפִמֶת
 בָּתֶּם: בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת יְהוָה בֵּית אֶהֱרֵן בָּרְכוּ אֶת יְהוָה:
 בֵּית הַחַיִּי בָרְכוּ אֶת יְהוָה יִרְאֵי יְהוָה בָּרְכוּ אֶת יְהוָה: בָּרוּךְ
 יְהוָה מְצִיּוֹן שֶׁכֵּן יְרוּשָׁלַיִם הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם תְּסֻדּוּ:
 הוֹדוּ לַאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם תְּסֻדּוּ:
 הוֹדוּ לְאֱדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם תְּסֻדּוּ:
 לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבָדּוֹ כִּי לְעוֹלָם תְּסֻדּוּ:
 לַעֲשֵׂה הַשְּׁמַיִם בְּתַבּוּנָה כִּי לְעוֹלָם תְּסֻדּוּ:
 לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם כִּי לְעוֹלָם תְּסֻדּוּ:

לעשה

שיח יצחק

אבני אליהו

הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב. הנה הכרכה נתיחד
 בה ישראל שהם המוסיפים כח כפמליא
 של מעלה בזכרתם, ע"כ קרא רק את כחות
 ישראל לברך את ה', אך הסודאה הכל צריכים
 להודות על טובותיו וכמ"ס יודוך הי כל מעשיך.
 רק שישראל צריכים להודות יותר על רבוי
 טובותיהם, ע"כ שבב כאן הטובות הכוללות
 להעולם כולו, והטובות הפרטיות לישראל.
 ואמר הודו לאלהי האלהים, לאדוני
 האדונים כי ההנהגה הטבעית ליינו
 העמים הקדמונים שהם עמי אלהים
 אדוני הארץ והמושלים, והמלאכים המנהיגים
 אותם הם לדעתם אלהים לאדונים האלה ומשפיעים עליהם כח ועזמה. ודרשני הטבע המליכו
 עליהם כחות הטבע למיניהם, עפ"י אמר שה' הוא הנותן כח אל המלאכים או כחות הטבע, והכל
 רק ע"פ כחו והנהגתו, לעשה נפלאות גדולות לבדו אמר זה כדמות ראיה להקודם שהרי
 ראינו טעם נפלאות גדולות לסדר את כחות הטבע כמו נסי יצ"מ והגמשך מהם, ומה נתבאר
 שהיא המנהיג גם כחות הטבע המסודרים וחושב עתה הנהגות הטבע המסודרות שגם הן מושפעות
 ומחודשות ממנו ית' וכמ"ס המחדש בטובו בכל יום מע"ב, ואלו היה מסלק כחו מהן היו כלים
 ונאבדים כרגע, וקיום הבריאה היא בריאה מתמדת, רק כי כן הכעיות הבורות שנהגה כן כל ימי
 עולם

לעשה נפלאות גדולות לבדו שחקב"ה בעצמו
 מושיע לצדיקים והם אינם יודעים
 מאומה שאין בעל הנס מכיר בניסו, [כמ"א
 תחלים ר"ז ל"ט]:

לרקע הארץ על המים וזהו כח נעלם ולא
 נראה [כמ"א תחלים ס"ה ח'] ופי'
 הדר"ק ו"ל לרקע פי' שנתלה שטח הארץ על
 המים ואע"פ שהמים גבוהים על הארץ ורקע
 אותה הקב"ה שתהיו הארץ כאילו היא גבוהה
 על הים שלא יעברו על הארץ וזה נפלאות השי"ת.
 לעשה

ואדונים, שהם הכוכבים והמזלות שהם היו לדעתם
 אותם הם לדעתם אלהים לאדונים האלה ומשפיעים עליהם כח ועזמה. ודרשני הטבע המליכו
 עליהם כחות הטבע למיניהם, עפ"י אמר שה' הוא הנותן כח אל המלאכים או כחות הטבע, והכל
 רק ע"פ כחו והנהגתו, לעשה נפלאות גדולות לבדו אמר זה כדמות ראיה להקודם שהרי
 ראינו טעם נפלאות גדולות לסדר את כחות הטבע כמו נסי יצ"מ והגמשך מהם, ומה נתבאר
 שהיא המנהיג גם כחות הטבע המסודרים וחושב עתה הנהגות הטבע המסודרות שגם הן מושפעות
 ומחודשות ממנו ית' וכמ"ס המחדש בטובו בכל יום מע"ב, ואלו היה מסלק כחו מהן היו כלים
 ונאבדים כרגע, וקיום הבריאה היא בריאה מתמדת, רק כי כן הכעיות הבורות שנהגה כן כל ימי
 עולם

מצות השם

שאומר שהשי"ת מוכרח ח"ו להנהיג את העולם דוקא ע"פ סדרי הטבע אשר אנו רואים עתה,
 ח"ו מודה בע"ו ועובר על לא יהי' לך אלהים אחרים על פני אלא יאמין שחקב"ה בעצמו
 ובכבודו

א) תחלים קל"ו. ונקרא הלל הגדול (בכחות ד'). כ"ו פסוקים יש בו כנגד הו"ה (אבולרסה). וכדו"ל
 (פסחים ק"ח) איתא אמר ריב"ל הני כ"ו הודו כנגד מי כנגד כ"ו דורות כו'. ויש בזהמזמור זה ארבעה פעמים
 כדו כנגד ד' שצריכים להודות. — לאלהי האלהים. האלהים המה המלאכים שרי מעלה.

לעשה אורים גדלים
 את השמש לממשלת ביום
 את הירח וכוכבים לממשלות
 למכה מצרים בבכוריהם
 ויצא ישראל מתוכם
 ביד חזקה ובזרוע נמויה
 לגזר ים סוף לגזרים
 והעביר ישראל בתוכו
 ונער פרעה וחילו בים סוף
 למוליק עמו במדבר
 למכה מקבים גדלים
 ויחרג מקבים אדירים

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

כי לעולם חסדו :

לסיוח

שיח יצחק

אבני אליהו

לעשה אורים גדולים והמה השמש וחירת, ואף
 שחירת קטנה מהשמש, אך בערך הכוכבים
 הגה שניהם גדולים, [אד"א כראשית א' ט"ו] :
 את השמש כו' ואת הירח כו' כי כל מעשה
 עוה"ז הכל מהשמש וחירת בקבלת מעולתם
 כמ"ש למשלות כו', [רכינו בביאורו על יונה
 ד' א'] :
 להגיד

זורחת תמיד, היה האדם יגע ועמל עד
 העתים והומניס זה מזה, עד עתה חשב הנהגת העבד הכוללת כל העולם, ועתה
 חושב הנהגה הנסיית הנעשה בשביל ישראל, והתחיל למכה מצרים בבכוריהם שעי"ז ויוצא
 ישראל מתוכם משא"כ ע"י מכות הקולמות עוד לא נשתלחו ישראל משם, למוליק עמו במדבר,
 ונס זה היה מחסדי ה' שעי"ז למדו לדעת דרכי ה' ותורתו כמ"ש לא ניתנה תורה אלא לאוכלי
 מן וביחוד נשתרשו שם במדת הבטחון ע"י מה שראו כי המרבה לא העדיף והממעט לא החסיר,
 ואיתא במדרש שע"י שהלכו במדבר ונלעטרהו נתוסף להם ארץ סיוחן ועוג ו"ש שע"כ למכה
 מלכים גדולים ונתן ארצם נחלה עד שגם בעד הטלטול במדבר שהגיע להם לעונש השיב להם
 טובה תחת זה מלך הסדיו ורחמנו :

זכנור

מצות השם

ובכבודו משניה בכל העולמות ואין לשום נברא כח לעשות דבר בלתי רצונו ולכן נקרא חקב"ח
 אלתי האלהים וז"ש כל אשר הפך ה' עשה ר"ל כי לא דוקא בדרך זה הו' מוכרח ה"ו לברוא
 את העולם כי באסת הו' יכול ע"פ אופנים אחרים אין מספר, רק כי כן גורה חכמתו והפצו
 ות' העולם מאתנו :

כי לעולם חסדו :	לסיחון מלך האמרי
כי לעולם חסדו :	ולעוג מלך הבשן
כי לעולם חסדו :	ונתן ארצם לנחלה
כי לעולם חסדו :	נחלה לישראל עבדו
כי לעולם חסדו :	שבשפלנו זכר לנו
כי לעולם חסדו :	ויפרקנו מצרינו
כי לעולם חסדו :	נתן לחם לכל בשר
כי לעולם חסדו :	הודו לאר השמים

רַבְּנֵי צְדִיקִים בִּיהוּתָהּ לְיִשְׂרָאֵל נִאֲמָה תְהִלָּתָהּ : הוֹדוּ לַיהוָה בְּכִנּוֹר בְּנִבְלָ עֲשׂוֹר
 וּמִדְּרוֹ לֹא : שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ הַיְמִינִי בְּגִן בְּתַרְוָעָה : כִּי יִשָּׂר דְּבַר
 יְהוָה וְכָל מַעֲשָׂיו בְּאֱמוּנָה : אֱהָב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד יְהוָה מִלֵּאָה הָאָרֶץ :
 בְּדַבַּר יְהוָה שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל צְבָאָם : כִּיגם בְּגֹד מִן הַיָּם נָתַן
 בְּאוֹצְרוֹת תְּהוֹמוֹת : יִרְאוּ מִיְהוָה כָּל הָאָרֶץ מִמֶּנּוּ יִגְדּוּ כָּל יֹשְׁבֵי תֵבֶל :
 כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֵד : יְהוָה הַפִּיר עֲצַת גִּוִּים הִנְיָא מַחֲשָׁבוֹת

עמים

שיח יצחק

בכנור בנבל עשור קולות הננוטים של הכלי זמר מעוררים ומכינים הנפש לפעולה ולהשגת
 שלילת כמ"ש ויהי כנגן המנגן וגו' שיר חדש כי מהיטן והרגיל לא החפעל הנפש
 כי כן בי ישר דבר ה' פקודיו ומזוהיו, וכל מעשהו לשלם גמול :

אוהב צדקה ומשפט, הסי אוהב שניהם גם לדקה גם משפט ומתנהג פעם במדה זו ופעם
 במדה זו (כפי עומק חכמתו) אך חסד ה' מלאה הארץ עד למאוד כאשר האריך החוה"ל
 בשער הבחינה : בדבר ה' הוא דיבור החיוני שמים נעשו כי מפשטות הדיבור נעשה חומר
 השמים וברוח פיו הוא דיבור הפנימי נברא כל לבאש הוא נפש הגלגלים וכל המלאכים : כונם
 בנד מי הים, וזה מחסדי ה' הכוללים שהקוה מעל פני הארץ וכנסם וקבצם במקום אחד להיות
 תל גדול גבוה, וזה מנפלאות הבורא שהמים גבוהים ויבואו גלי הים עד המקום שהיא השפה ולא
 יעברו הגבול, נותן באוצרות תהומות, הם המים העזורים בכטן הארץ : יראו מה' כל הארץ.
 אחר שהמים הם תליון ועומדים חוץ ממקומם הטבעי במאמרו יתי המכריהם לעמוד שם בימים
 ובאוצרות כל ישובן לכסות הארץ, ואין לנו עליהם שום חווק רק אמונתו ית' הנה ראוי לירא
 מתנו תכלית היראה כמ"ש הנביא האותי לא תיראו גאוש ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי
 חול גבול לים, שלא שמתי עליהם שום חיל וחומה רק חול שהיא מחיצה בלתי עומדת ברוח מזוויה,
 רק שהם יראים ממני, ולמה לא תיראו אתם ולבבכם כים נגד השקט לא תוכלו, ואמר כל הארץ
 כולל כל הבריות עד עמם השמים שברצונו מחרים אותם כמ"ש בימי המבול שנקעו התהומות
 מאוצרותם : ממנו יגורו כל יושבי תבל, כולל כל מין האדם, ולא נמצא לשון מגור בשום
 בעה"מ רק באלם : כי הוא אמר יודי בתחלת הבריאה, וגם אח"כ הוא צוה ויעמוד כי רק ע"ס
 ציוויו הכל עומד, כי הארץ אינה עומדת מעצמה כי ע"ס טבעה המיוחד היה ראוי שהמים יכסו
 פני תבל רק ה' צוה ותעמוד ושם חול גבול לים וע"כ יראו מה' כל הארץ פן יסלק השגחתו

רנע

עַמִּים: עֲצַת יְהוָה יַעֲוֹלֶם תַּעֲמֹד מִתְּשׁוּבוֹת לָבוֹ לְדָר וְדָר: אֲשֶׁרִי הַגּוֹי
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהָיו הָעַם בָּחַר לְנַחֲלָה לוֹ: מִשְׁמִים הַבַּיִת יְהוָה רָאָה אֶת כָּל
 בְּנֵי הָאָדָם: מִמִּבּוֹן שַׁבְתּוֹ הַשְּׁגִיחַ אֶל בֶּן יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ: הַיֵּצֵר יַחַד לְבָבָם
 הַמִּבִּין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם: אֵין הַמִּלָּה נוֹשָׁע בְּרַב חַיִּיל גְּבוּר לֹא יִנְצֵל בְּרַב
 כֹּחַ: שֶׁקֶר הַסּוֹם לְתַשׁוּעָה וּבְרַב חַיִּילוֹ לֹא יִמְלֵט: הִנֵּה עֵין יְהוָה אֶל יְרֵאָיו
 לְמַיְחָלִים לְחַסְדּוֹ: לְהַצִּיל מִמּוֹת גַּפְשָׁם וּלְחַיֹּתָם בְּרַעַב: גַּפְשָׁנוּ חֲבַתָּה

ל

שיח יצחק

רנע, והמים ישטפו ארץ ויגוע כל בשר יחד: ה' הפיר וגו'. אמר כי ההשגחה אינה על טולס
 במדרגה אחת, כי העמים אשר אינם יודעים את ה' והשגחתו, ההשגחה עליהם אינה בעלם רק
 להפיר ענתם ולבטל מהשגחות הנודע לו ית' כדי להעמיד ולקיים עלת חכמתו התכליתית:
 עצת ה' שהיא התכלית הנרצה אללו לעולם תעמוד, מהשגחות לבו שהם האמצעיים לזה לדור
 ודור שהוא כל ימי העוה"ז כמש"ש. אשרי הנזי אשר ה' אלהיו אשר על ידיהם תהיה תולדת
 השלמת הבריאה: משמים הביט וגו', כי יש כמה חילוקים ומדרגות בענין וסדר ההשגחה.
 כי על כל אומה בכל הלקי הארץ הנה ההשגחה פרטית עליהם הוא רק: ע"י שהם ככה שמסר
 לו הארון ב"ה ע"ז והוא ית"ש לא ישגיח עליהם אלא בהשגחה כללית, (כמ"ש בס' דרך ה' ח"ג
 ספ"ד) לא כן ישראל, כי הלק ה' עמו ועליהם ישגיח ית"ש בעלמו בהשגחה פרטית כן ארץ
 הנבחרת נאמר עליה ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, ועו"מ משמים הביט ה' ר"ל רק ע"י מערכת
 השמים וכסיליהם השגחתו עליהם, ועכ"מ לשון הכטה שהיא מרחוק, ממכון שבהו השגיח אל כל
 יושבי הארץ הם אשר נתברר לחלקם לארץ הנבחרת שהם ישראל: עליהם השגיח כביכול בעלמו
 ממכון שבהו ולא ע"י שרי מעלה, ועכ"מ לשון השגיח שהוא בעיון גדול ועינא פקוחא: ומהשגחה
 פרטית הזאת נמשך ארץ ארץ המלך נושע ברב חיל וגו' (ור"מ אלשיך פי' ר"ל בהשגחה ולא בהשגחות
 כי הלא לפעמים אין המלך נושע והוא כסוכת רוב חיל שעל חילו יבטח כי רב הוא ויפול מאשיכי
 אם לא היה רב חילו ויבטח בזה או כמעשה דגדעון, וכן גבור לא ימלט כסוכת היות לו רוב כח
 שיבטח בגבורתו לזכא במקום אשר אנשי חיל הם ויפול (וכמו שהי' הענין בגבורי המלחמה בחורבן
 בית שני, שאמרו לא תסעוד ולא תסוקף. מד' איכה רכתי ב'). אין לנו מבקשים שתעזוב לנו
 ולא להחליט אותנו כי בעהו בגבורתם) נחלא בעדר הללו בסכת גבורתו הרי שהכל בהשגחה כי מה
 שהי' הדעת מראה שזועל, הזיק, כי אין הענין הולך אחר הגבורה: ועתה מבאר מין שלישי
 מהשגחה והיא על החסידים הנגשים אל ה' אשר עליהם תהיה השגחתו ית' יותר עזומה* למעלה
 ממערכת הטבע עכ"מ הנה עין ה' אל יראיו, שהם אין נכללים בכל בני האדם או יושבי
 הארץ. אבל יש להם שם מיוחד יראיו המוחלים לחסדו, ודקדק ולא אמר עיני ה' רק עין ה'
 שזה

* וכו"ב ב' הרמב"ן בביאורו לאיוב על כתוב לא יגרע מצדיק עינו, כי הצדיקים אשר
 לבם ועיניהם תמיד עם ה', כן עיני ה' עליהם כראשית השנה ועד אחרית שנה, עד כי החסיד
 הגמור הרבק באלקיו תמיד, ולא יפרד הרבק במחשבתו בו בענין טעניני העולם יהי' נשמר
 תמיד סכל מקרי הזמן, אפי' החיים בטבע וישתמר מהם בנס יצאה לו תמיד כאלו יחשב מכת
 תעלוינים אינם מבני תהווה וההפסד למקרי העתים וכפי קרבתו להרבק באלקיו ישתמר שטירה
 מעולה, והרחוק מן האל כמחשבתו ובמעשיו אפי' לא יתחייב עתה בחטאו אשר חטא, יהי'
 פשוטה למקרים ובאו כזה פסוקים רבים, אמר רג"ז חסידיו ישמרו ורשעים בחשך ידמו, אמר כי
 הקרובים אליו הם בתכלית השמירה, והרחוקים ממנו מזוהמים למקרים ואין להם מציל מן הנזק כמו
 החולך בחשך אשר נפילתו קרובה אם לא ישחמר וילך לאט, ועו"מ אליהוא לא יגרע מצדיק עינו
 כי האל לא ימנע עינו שעה ורגע מן הצדיק אלא יראה בו תמיד, כענין עין ה' אל יראיו
 עכ"ל הרמב"ן (איוב ל"ז) בקיצור קצת:

תפלת שחרית

לַיהוָה עֲזַרְנוּ וּמַגִּינוּ הוּא : כִּי בּוֹ יִשְׁמַח לְבַנּוּ כִּי בְשֵׁם קְדָשׁוֹ בְּמִתְנֵי : יְהִי
 חֶסֶדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ כְּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ :
מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת : מוֹב לַיהוּדוֹת לַיהוָה וּלְזִמְרָה לְשִׁמְחָה
עָלֵינוּ : לַהֲגִיד בִּבְקֶרֶת חֶסֶדְךָ וְאַמּוֹנַתְךָ בְּלִילוֹת : עָלֵי
עֲשׂוֹר וְעָלֵי נָבֵל עָלֵי הַגִּזּוֹן בְּכִנּוֹר : כִּי שִׁמְחַתְנִי יְהוָה בַּפַּעֲלָה
בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַגֵּן : מַה גִּדְּלוּ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה מְאֹד

עמק

שיח יצחק

אבני אליהו

שזה מה שמורה על תכלית ההסלמה כדרך
 המפליג לדקדק בהכנסה שמביט בו בפנין
 אחד וכן המורים בחינים לעיין היסוד לכיוון
 אל המסרה יביטו בעין אחת וישימו כל כח
 הבעתם באלתו עין, ומנהג הכתוב לתאר כן
 ההשגחה העזומה כמ"ש ואשימה עיני עליו :
 להציל מבית נפשם, גם אם אכדון

לחגיד בבוקר חסדך בזמן שחוש של חסד ששודך
 עליו כמ"ש וארנו לבוקר חסדך [בא"א
 תחלים מ"ו ו']
 כי שמחתני ה' בפעליך באור חבורך ששמחה
 בצפרא, במעשה יריך ארגן ורגנה ברששא
 וחשעולת קודם למעשה [רבינו משלי ז' י"ח] :
 איש

ומות מימינס ומשמאלס רביס חללים יפילו
 דברתא בשכבותיה דרב לא הוה וגס אפי' חרב חדה מונחת על זוארו כמ"ש ירושלמי
 דרכות פ"ע. כו"ד יש לו פטרון, ובאו שונאים ותפסו על פתח חזירו של פטרונו עד דהוא זוזו
 ליה עד דהוא נפק עברת חרבא על זואריה וקטלת יתיה אבל הקב"ה הגיל את יהושפט מהרב
 ארס דכתיב ויזעק יהושפט וה' עזרו ויסיתם אלקים ממנו מלמד שלא היה חסר אלא חיתוך
 הראש ויסיתם אלקים ממנו וזהו להגיל ממות נפש ר"ל מהמות המוכן ומומון : ור"חיותם ברעב,
 גם בעת אשר רבים חללי רעב יזמין להם פרנסתם בטוב, כמו שהיה ביצחק אע"ה אשר בעת
 הרעב הגדול זרע ומלאו מאה שערים :

ומוות מימינס ומשמאלס רביס חללים יפילו
 דברתא בשכבותיה דרב לא הוה וגס אפי' חרב חדה מונחת על זוארו כמ"ש ירושלמי
 דרכות פ"ע. כו"ד יש לו פטרון, ובאו שונאים ותפסו על פתח חזירו של פטרונו עד דהוא זוזו
 ליה עד דהוא נפק עברת חרבא על זואריה וקטלת יתיה אבל הקב"ה הגיל את יהושפט מהרב
 ארס דכתיב ויזעק יהושפט וה' עזרו ויסיתם אלקים ממנו מלמד שלא היה חסר אלא חיתוך
 הראש ויסיתם אלקים ממנו וזהו להגיל ממות נפש ר"ל מהמות המוכן ומומון : ור"חיותם ברעב,
 גם בעת אשר רבים חללי רעב יזמין להם פרנסתם בטוב, כמו שהיה ביצחק אע"ה אשר בעת
 הרעב הגדול זרע ומלאו מאה שערים :

מוֹב לַיהוּדוֹת לַיהוָה, ר"ל כִּי זֶה הַיּוֹם שֶׁאִין אֲחֵנּוּ טְרוּדִים בּוֹ בַּעֲסָקוֹ הַזְּמַנִּים, טוֹב וְנֹאֵת
לַיהוּדוֹת בּוֹ לֵה' אִם הִסִּיד לֵנוּ בְּזִמְנֵי הַעֲבָר אֹלָם גַּם הוּא נֹאֵת, לְזִמְרָה לְשִׁמְחָה עָלֵינוּ,
אִם שָׁחָה לְעַמֵּךְ נִפְשֵׁינוּ ע"י צַר וּיְגוֹן שֶׁעָבְרוּ עַל רִאשֵׁינוּ, נְחִיָּה טוֹב אֵת לְבַנּוּ ע"י זִמְרָה (כַּעֲשִׂין
קָחוּ לִי מִנְּגוֹן) לְעוֹרֵר בְּסִחוּן בְּלַבְנוּ עַל הַעֲתִיד הַזְּמַנִּי, גַּם שֶׁלֹּא נִבִּין אִיךְ ע"י הַרָּעָה בַּעֲלָמָה יִבֹּא
יִשׁוּעָה לָנוּ, וְאִיךְ הַכֵּל הוּא לְטוֹבִיתֵנוּ, אֲכַן שִׁמְחָה עָלֵינוּ הוּא, וְנַעֲלָה בַּפְּעוּלוֹתָיו מִכֵּל מַחֲשַׁבּוֹת אֲנוּשֵׁי
וְשִׁתְּשׂוֹךְ הַכֵּל לְטוֹבִיתֵנוּ, לַהֲגִיד בִּבְקֶרֶת חֶסֶדְךָ. הַגְּאֻלָּה מְכוּוֹנָה בְּשֵׁם בָּקֵר וְהַגְּלוּת בְּשֵׁם לִילָה
כַּמִּיֵּשׁ שׂוֹמֵר מֵהַ מְלִילָה וְבַעֲת הַגְּאֻלָּה יִכַּר חֶסֶדְךָ לָנוּ, אֲבָל בְּגִלוּת שֶׁהִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ כַּמִּיֵּשׁ
אוֹתוֹתֵינוּ לֹא רָאִינוּ כו', וְנִתְקַלְקְלָה הַהֲנַהֲגָה לְמִרְאָה עֵינֵינוּ כַּמִּיֵּשׁ וְאִנִּי כַּמַּעֲט נָעִיו רַגְלֵי כו' ע"ש
כֵּל הַעֲשִׂין וְע"כ צָרִיךְ אִז חִיוּק הָאֲמוּנָה וְז"ש לַהֲגִיד בִּבְקֶרֶת שֶׁהוּא בַּעֲת הַגְּאֻלָּה חֶסֶדְךָ הַמְּגוּלָּין,
וְאַמּוֹנַתְךָ בְּלִילוֹת הֵיינו בַּעֲת הַגְּלוּת לֹא נִשְׁאַר לָנוּ רַק הָאֲמוּנָה שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בְּהַתְּבוֹנְנוֹת כִּי
לֹא תִמּוּ חֶסְדֵּיךָ לְעוֹלָם מֵאַחַמ"ו מֵהַר"ש ז"ל] : כִּי שִׁמְחַתְנִי הוּא בַּפַּעֲלָה הֵיינו פְּעוּלַתְךָ הַכִּלְלִית
וְר"ל כֹּאשֶׁר אֲכִיב בְּהַפּוֹלֵס כּוֹלוּ, וְאַרְאֶה בּוֹ גַּיַּח כַּמָּה צָדִידִים בְּהִירוּס, אֲבָל גַּם צָדִידִים כַּהֵימִ
פְּיוֹס וְלִילָה קִין וְחוּרָף, שְׁמֵי מוֹת וְשְׁמֵי חַיִּים וְכוּלָם לְטוֹבַת הָעוֹלָם, וְכַמִּיֵּשׁ וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד זֶה
הַמוֹת טוֹב מְאֹד זֶה הַיִּצְהָר, גַּם הַמוֹת, וְהַיִּצְהָר שֶׁבְּצִדְיָהּ הוּא טוֹב בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַגֵּן,
ר"ל בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ הַפְּרָסִיִּים אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אִתִּי אִם גַּם בְּהַסְרָה אֹרֹךְ וְחֶסֶד כו' עַל כּוֹלָם לֹא יֵד
שֶׁאֲשַׁמַּח בְּפִנְיֹתַי, אֲלֵא גַם אֲרַגֵּן עֲלֵיהֶם, בִּידְעֵי כִּי כּוֹלָם רַק לְטוֹבִיתֵי הֵם, דְּמִן הַכִּלָּל אֲשַׁפּוּט
עַל הַפְּרֵט, וּמִמְקָרִיּוֹת הָעוֹלָם כּוֹלוּ עַל מַעֲשֵׂה יַחֲדִידִית שְׁלֵי, וְהַעֲבָר אֲשַׁפּוּט עַל הַעֲתִיד כִּי לֹא
עוֹבְתֵנִי וְלֹא תַעֲזֹבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, מַה גִּדְּלוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כְּעוֹהֵינִי, אֲשֶׁר מְאֹד אֲחַמֵּה וְאֲשַׁמַּח בְּהֵם.

בראית

(א) תהלים י"ב שיר של לויים לק"ת של שנת (כ"ה ל"א) וצ"ר סוף פ' כ"ח א"ר לוי המזמור כוח ארס
 פראשון אמר ובסתח מדורו, ובא משש ומדשו על שמו. עיין מ"כ פ"א,

עֲמָקוֹ מִחֲשַׁבְתֶּיךָ : אִישׁ בְּעַר לֹא יֵדַע וְכִסִּיל לֹא יִבִּין אֶת זֹאת :
 בְּפִרְחֵי רִשְׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׁב וַיִּצְיָצוּ כָּל פְּעָלָיו אֵין לְהַשְׁמֵרָם עָדֵי
 עַד : וְאַתָּה מְרוֹם לְעַלְמֵי יְהוָה : כִּי הִנֵּה אֵיבִיךָ יְתוֹהֵב בְּיַהֲנֵת
 אֵיבִיךָ יֵאבְדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל פְּעָלָיו אֵין : וְתָרַם כְּרָאִים קִרְנֵי בְּרִיתִי
 בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן : וְתַבַּט עֵינַי בְּשׁוּרֵי בְּקָמִים עָלַי מְרַעִים תִּשְׁמַעֲנָה
 אֲזִנִּי : צְדִיק כְּתָמַר יִפְרַח כְּאֶרֶז בְּלִבְנֹן יִשְׁגָּה : שְׁתוּלִים בְּבֵית

”

שיח יצחק

אבני אליהו

בראותי שאתה הופך בו חושך לאור ומר
 למתוק, ורע לעוב, ככל אשר אראה צעיני,
 אבל מאוד עמקו מחשבותיך עוד עלינו,
 כחסד אשר תחשוב עוד לעשות עמו כעוה"כ,
 והם הדברים שלא יוכל שום חי להשיגם :
 איש בער לא ידע ההבדל בין בער לכסיל,
 שהבער הוא אדם הבהמי וחיוו כבעיר ובהמה
 הוא, והכסיל הוא אשר התאווה העור עיני שכלו,
 ובוטח על התחכמותו וחקירתו המוסיפת, ועז"א
 כי הבער לא ידע גם דבר המושג בחוש או
 מושכלות ראשונות, והכסיל היה יכול לדעת
 גם דברים שיושגו מן המאוחר אל הקודם
 ע"י הבחינה והנסיון רק אינו רוצה להשתמש
 במופתיו התכונה להבין ועז"א וכסיל לא יבין
 את זאת : בפרוח רשעים כמו עשב
 כשרואה זה הבער החוטא ע"י תאוות פורח
 ומתחזק כמו ע"י תענוגיו כעוה"כ כמו עשב
 פרא הגדל בשדה צורה, ויציצו כל פועלי און
 כ"ל וכמו כן כשרואה הכסיל החוטא ע"י חכמת

איש בער לא ידע, וקאי אדלע"ה מינה טוב
 להודות דח' כו' כי שמחתי מה גדלו
 כו' אבל איש בער לא ידע והיינו ספני כי
 בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כו', ובפשע ארץ
 רבים שריה ואיש כל הישר בעיניו יעשה, ומוה
 יציצו כל פועלי און ולא ירעו ולא יבינו שהיא
 לאבדם ולשמדם עדי עד, [רבינו משלי כ"ח ב'] :
 בפרח רשעים הפריחה בכתוב מורה על ממשלה
 ובאשר ישיגו הרשעים איזה מסשלה אז
 יציצו כל פועלי און, אטנם ואתה מרום כו', כי
 חנה איביך יאבדו יתפרדו כו', [רבינו בדבר
 אליהו על איוב] :

וַיִּצְיָצוּ כָּל פְּעָלָיו אֵין הֵם כֵּת תַּרְעָה שֶׁל חַטָּאִים
 וְאֵם יִמְלֵא מְדוּעַ חַטָּאִים חַטָּאִים זֶה הַכֵּת ע"י
 בֵּא כְּמַתְרֵן לְהַשְׁמֵרָם עָדֵי עַד, וְר"ל עֵיקַר בְּרִיאַת כַּח
 תַּרְעָה חַטָּאִים וְעוֹן חוֹ' לְהַשְׁמֵרָם וְלִתֵּן שִׁכְרָא לְמַאבְדֵיחָ'
 וְר"ש וְתָרַם כְּרָאִים קִרְנֵי וְגו', צְדִיק כְּתָמַר יִפְרַח
 וְגו' לְתוֹסֵף שִׁכְרוֹ, [הַגְרָמָה רִיחַ סִיחָ מִשְׁכַּח א']
 מ"ך

מה שלו, שהכבוד המדומה שלו בהתחכמותו יניץ, ביופי כמו הצינים ופרחים אשר באחו. לא ידעו
 ולא יבינו כי אלו הם סיבה אמיתית, להשמדם עדי עד לעוה"כ ואתה מרום לעולם חי'
 הגם שהרשעים פורחים ופועלי און יציצו ככ"ו אתה מרום לעולם, וידך תשיג אותם לענשם
 תמיד, כי בוי"ד ימהר לענוש המורדים נגדו, או מלך שאין ידו מגעת אותם תמיד או מלך
 שמתירא פן ימות ולא יוכל לענשם אבל אתה מרום וידך על העליונה וגם אתה נחתי לעולם,
 אויביך די החטאים לשמים, אויביך הרעים לצרותיך יתפרדו מן הצדיקים והישרים זהו
 תכלית מציאות הרע לבחון בו הטוב, למען יתבררו ויהגבנו, וילרפו הטובים, ויוסדרו ויבדלו
 הרעים ויאכלו מפרי דרכם והרם כראים קרני או בהגדע קרני רשעים, תרוממה קרנות
 צדיק ותבט עיני בשורי עיני חראה מפלה בהאי"צ המביט כי צעין רעה בקמים עלי
 צפת יקומו עלי מרעים, תשמענה אזני על שדרם ערם יביטו יראו כי, צדיק כתמר יפרח
 מה תמר זה אינו עושה פרחים ופירות רק אחר זמן מרובה, כן הצדיק עובתו היותר גדולה
 תתגלגל לו רק לכסוף, ולא תאמר מה תמר כשגכרת אין גזשו מחליף אל הצדיק וכן אמר
 כארו בלבנון ישנה שהארו גם כשיכרתוהו, יונקתו ממנו האל ויתעבה ויתחזק יותר ויותר
 מנתחלה כך הצדיק אחר התחנה יתגדל ויתחזק אז יותר בהוד אלכי ברוחניות שתוליס בבית
 ה' שתול הוא כעין הנעקר ממקומו וכשתל במקום אחר, ור"ל הצדיק שנעקר ממקומו כשעולס

החמרי

יְהוָה בַּחֲצֹרֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ: עוֹד יִנּוּבוּן בְּשִׁיבָה הַשָּׁנִים
 וְרַעֲנָנִים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי יֵשֶׁר יְהוָה צוּרֵי וְלֹא עֹלֹתָהּ עֲלָתָה כ' ב'
 יְהוָה מִדָּךְ גָּאוֹת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְהוָה עֹז הַתְּאֹזֵר אָף תִּבּוֹן תִּבְרָא בַּל תִּמּוּט:
 נָכוֹן בְּמִצָּה מֵאֵן מֵעוֹלָם אָתָּה: נִשְׂאוּ נְהַרֹת יְהוָה נִשְׂאוּ נְהַרֹת קוֹלָם
 יִשְׂאוּ נְהַרֹת דְּבָרֵם: מִקּוֹלוֹת מִיָּם רַבִּים אֲדִירִים מִשְׁפָּרֵי יָם אֲדִיר בְּמַרוֹם
 יְהוָה: יִעֲרֹתֶיךָ נֶאֱמָנוּ מְאֹד לְבֵיתֶךָ גָּאוֹת קִדְשׁ יְהוָה לְאָרֶץ יָמִים:

הסומור הוח נזכר במס' סופרים סוף ס' י"ז

יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׁמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: יְהִי שֵׁם יְהוָה
 מְבָרָךְ מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמְזֹרֶת שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מִהַלֵּל
 שֵׁם יְהוָה: רַם עַל פֶּלֶא גּוֹיִם יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: יְהוָה
 שֶׁמֶךָ לְעוֹלָם יְהוָה זְכָרְךָ לְדוֹר וָדוֹר: יְהוָה בְּשָׁמַיִם הַכִּין כֶּסֶף
 וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה: יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּד הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ

בגוים

שיח יצחק

אבני אליהו

החמרי, ולא נשתל בבית ה' דהיינו בעולם
 שאחר התחיה ששם הבית, ושם ישגא כלרו
 בלבנון. בחצרות אלהינו הוא העמיד שאחר
 פרידת הנפש מהגוף שהוא כמו חזר לפני
 בית עולם התחיה שם. יפריחו שיעשו פירות
 מעשיהן בסוף, עוד ינובון בשיבה כמ"ש
 כי כימי העץ ימי עמי להגיד ולו יתברר
 לכל כי ישר הי וגו' :

ה' מלך גאות לבש ב', מקולות סוים רבים
 אדירים שגאותו של הקב"ה במים
 (חסד גדולתו של הקב"ה) וכן בכל הניסים
 נתנאה ד' במים [תו"ח ע"ב ג'] :
 ה' שמך לעולם ד' זכרך לרוח ודור כמ"ש
 זה שמי וזה זכרי לרוח דור, לעולם
 היא לעיני לדר ודר היא לתת [תו"ח ע"ז א'] :
 רבות

רם על כל גוים ה', כמיש הי בזיון גדול, ורם הוא על כל העמים, וההבדל בין גדול
 לרם, הוא כי הדבר הרם כמו השמש והירח, הם פועלים על הארץ אך אין מתפעלים
 ממנה, אכן גדול נקרא דבר המתפשט כמו הנהר הגדול הים הגדול, הנה הם פועלים על הארץ
 וגם מתפעלים ממנה, והנה כבר כי מהרמח"ל (בס' דרך ה' פ"ד מח"ב) כי במעשיהם של ישראל
 תלה האדון ב"ה תיקון כל הבריאה ועילויה ושעבד כביכול את הנהגתו לפעולם להאיר ולהשפיע
 או ליסתר ולהתעלם חיו ע"ש מעשיהם (וכמש"ל בזמן שישראל ערש"ת מוסיפין כח בפמליא
 ש"מ) אך מעשה האומות לא יוסיפו במלאות הבריאה ובגילוי ית"ש או בהסתרו אבל ימשיכו
 לעלמם תועלת או הפסד אם בגוף אם בנפש וזו היא הכונה ה' בזיון גדול היינו שמתגדל כבודו
 ית"ש ע"י מעשיהם, אך על כל העמים הוא רק בבחינת רם ועד"ז היא הכונה גם כאן רם על
 כל גוים ה' : ה' שמך לעולם ה' זכרך לרוח ודור. עפמש"ל (פסחים) זה שמי קאי על
 שם הוי"ה ב"ה וזכרי הוא חזני, ואמרו שם העוה"ז נכתב ב"ה ונקרא בא"ד אבל לעת"ל
 נכתב ב"ה ונקרא ב"ה עכ"ל שמך מה שכתב ביה זה הוא לעולם, אך זכרך מה שנקרא בא"ד
 זהו רק בעוה"ז שנקרא דור דור כמ"ל : ה' בשמים הכין כסאו כי עיקר התגלות שכינה
 בעליונים אך מ"ה מלכותו דהיינו הנהגתו בכל משלה כמ"ש ומשפטיך ולדקתך עד אשמי ארץ,
 ויתבאר לקמך (באשרי כי מושל הוא בחוקה, אך עוד יבא יוס אשר, ישמחו השמים וגו' ויאמרו

נס

(א) תהלים ז"ג. הסומור הוא מדבר מברית העולם וכו' מ"ה מיכות כנגד אדם ואחר בריאת האדם נאמר
 מלאכת הבריה ונכנס בשבת : (ב) תהלים ק"ד—ל"א. שסוף זה שר העולם אמרו (תולין ס') : (ג) שם
 ק"ג ב' (ד) שם ג' (ה) שם ד' (ו) שם קל"ה—י"ג. (ז) שם ק"ג י"ע. (ח) דה"ל מ"ד ל"א.

בגוים יהוה מלך: יהוה מלך יהוה מלך יהוה מלך לעולם ועד: יהוה מלך עולם ועד אברו גוים מארצו: יהוה הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים: רבות מחשבות בלב איש ועצת יהוה היא תקום: עצת יהוה לעולם תעמד מחשבות לבו לדר ודר: פי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד: פי בחר יהוה בצינן אזה למושב לו: פי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו: פי לא יפוש יהוה עמו ונתתו לא יעזב: והוא רחום וכפר עון ולא ישחית והרפה להשיב אפו ולא יעיר פד חמתו: יהוה הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

אשרי

שיח יצחק

אבני אליהו

גם צנוים הי' מלך כי הכל יכירו כח מלכותו, אך לנו שזכני צתי הומר כדור הגלות, הוא בהסתר פנים (אשר ע"ז אנו מתפללים גלס כבוד מלכותך עלינו) ורק הי' מלך בעבר כמו צנת מ"ת וזמן המקדש כשהיו עושים רצונו של מקום אך האיים הרחוקים מעולם לא שמעו ולא ראו את כבוד ה' ורק לעתיד ה' ימלך לעולם ועד כמ"ש כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, ואז כאשר יהיה ה' מלך עולם ועד בלי הפסק אז אבדו גוים (הס העמלקים והכופרים מארצו: הי' הפיר עצת גוים, ההבדל בין הניא ובין הפיר, שהניא מונע הדבר ע"י הכרת והמפיר אינו מכריח את הבהירה רק מבעל את הדבר, ומחשבות הס האמצעיים המובילים להתכלית וענה

רבות מחשבות כו' בעת שאדם רוצה לעשות איזה דבר לצרכו יחשוב מחשבות רבות אך ומה ואימתי וכולם אינם כלום, ועצת ד' וה שנותן הקב"ה עצה בלב לעשות היא תקום שתחיקים שעצה נקרא מה שמיעץ לחבירו, או מה שיערוך ד' בלבבו, ומחשבה היא גם שאדם חושב בעצמו [רבינו משלי י"ט כ"א]:

כי הוא אמר ויהי הוויית כל העולם הוא ציורא ממש והיא שם הוי"ה, וקיום העולמות והעמדתם הוא רשימו דציורא דחותמא בשעות הסתקיים לעד וזהו שדרשו רז"ל כי הוא אמר ויהי זהו אשה שהיא קרקע עולם הוא צוה ויעמוד אלו הבנים שהן קיום חדין [הקדמת לת"ו באור מהר"א ציון ה']:

מלכותך

היא התכלית הנרצה להעושה, ועו"א כי לא לבד שמפר עתם היעושה כי גם מונע מחשבתם שהיא קודמת לעשות שלא יעלה על לבם מחשבה כלל, וכן מוסיף שלא לבד שמפר דהיינו שהם יאחרו חפשיים בבחירתם והענה לא תלית כי גם מניח דהיינו שמכריח בחירתם שלא יחשבו מחשבה כלל וכ"ש שלא יבואו לידי ענה: רבות מחשבות בלב איש, צנת שרונה האדם לעשות איזה דבר לצרכו יחשוב מחשבות רבות אך לעשות ומה ואימתי ושאר ספקותיו, אך כולם אינם כלום, אך ענת ה', מה שנותן לו הקב"ה ענה בלב לעשות היא תקום שתחיקים: עצת ה' הוא התכלית הנרצה אללו להטיב לכל בריותיו כפי מה שיכולים לקבל ולהחזיר כל רעה לטובה ולהביא בריותיו לרנונו, זאת לעולם תעמוד, אך מחשבות לבו, שהם האמצעיים המביאים לזה שהם מעשה בני אדם הטובים, או התיסרם על עונותיהם להטיב להם באחריתם, זה הוא לדור ודור כמ"ש היום לעשותם ולא למהר לעשותם ואמרו רז"ל אין גיהנם לעת"ל:

ארומך

(א) ג' פסוקים אלו דה"א י' ע"ג. (ב) שם ל"ג י"ג. (ג) מבלי י"ט כ"א. (ד) תהלים ל"ג י"א. (ח) שם ל"ג ס'. (ו) שם קל"ב י"ג. (ז) שם קל"ב ד'. (ח) שם ל"ד י"ד. (ט) שם ע"ח ל"ח. (י) שם כ"ו וכפסוקים אלו יש כ"א זוכרות היולא מר"ת ישמחו בשמים ותגל הארץ וכנגד כ"א פסוקי שבתסלה לדוד ספמוך לסס.

אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלָלוּךָ סְלָה: אֲשֶׁרִי הָעַם
 שִׁכְבָּה לֹא אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיחֹה אֱלֹהָיו: תְּהִלָּה
 לְדוֹר אַרְוֹמֶמְךָ אֱלֹהֵי הַמַּלְאָךְ וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּכֹל יוֹם אֲבָרְכֶךָ וְאַתְלַלֶּה שְׁמֶךָ קְעוֹזִים וָעֵד:
 גְּדוֹר יִתְּוֶה וּמְהֵלֵל כִּמְאֵד וְגִדְדֶתָּו אִין הַקָּר: דוֹר
 לְדוֹר יִשְׂבַח מְעַשֶׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ וַיְגִידוּ: הַדָּר כְּבוֹד

הודק

שיח יצחק

אבני אליהו

ארוממך אלוהי המלך, הי נעלם מלד
 עצמו ונגלה מלד פעולותיו
 והרוממות הוא מלד שהוא מתרומם ונעלם
 מן ההשגה, ואמר שאתה אלהי מלד עצמך
 מרומם על כל ברכה ותהלה, אולם אברכה
 שמך שמלד שמך שהוא הפרסום שנתפרסמת ע"י

אשרי העם שככה לו, ש'כ'ב'ה' בני' מ'ש'ה'
 אשרי העם שד' אלהיו אשרנו שהוא
 (סשה) בנו ועל ידו בחר בנו ה' אלהים בהר
 סיני כו', וכל צדיק וצדיק שבכל דור ודור
 בבחינת מרע"ה:

מלכותך

ההנהגה מלד זה אברכך, וגדר הכרעה שמברכים ה' הוא השפע הטוב היורד מאת ה' אל עולמו ע"י
 נדקה התחתיים, ויניינהו כמלך כנסתר בכבודו מרומם מכל שריו ועבדיו וככ"ז יולא מאתו ברכה
 וטוב לכל עמו ועי"ז טרע שמו ומבורך: בכל יום אברכך, ר"ל והכרעה הזאת היא מתמדת
 ומתחדשת בכל יום, כי מחדש בכל יום מעשה בראשית ומוריד ברכה חדשה, ועי"כ אהללה
 שמך לעולם ועד כי התהלה לא תזויר מלד עצמו כי לו דומיה תהלה, רק מלד הכרעה המושפעת
 ממנו שעל ידו יוכר תהלתו, ואחר שהכרעה מתחדשת תמיד כן תתמיד התהלה לעולם ועד:
 גדול ה', הגדולה אלל ה' מורה שהוא ראשית כל הסבות ואחרית כל המסובבים שהכל מאתו
 ועי"כ הוא מהולל מאוד וככ"ז לגדולתו אין חקר לא חספיק שום חקירה להכיר גדולתו מלד עצמו
 וכל שאנו מוסיפים לתקור בגדולתו נדע שלא נדע: דור לדור ישבח מעשך אחר שאין אנו
 משיגים גדולתו ישבחו רק מעשך שעל ידו אתה ניכר, וההבדל בין הלול ושבח נראה שהלול
 הוא בכלל ושבח הוא בפרט וכה"א על שנה מעשי ידיך ור"ל כאן שהגם שאין להבין כללות
 הכריאה איך שכל עניינה קשורות ומשולבות וכ"ז באופן נפלא עד שנמצא שלא המניא הממניא
 זולתי מניאות א' (ע"י מה"ל באמת ויניב על "ונכון") ולגדולתו אין חקר, ע"כ ישבחו מעשך
 היינו איזה פרטים חלקיים מהכריאה שכל מה שיחבוננו כל דור ודור במעשי ה' ודרכי הנהגתו
 וסגנתו יכירו בהם הכמות נשגבות ועולם חסדיו עד אין קץ: וגבורותיך ינידו, היינו מה
 שמתנהב בצבורה נגד תהלוכות הטבע, והרמ"א פי' ולגדולתו אין חקר שלא תושג ע"י שום חקירה
 כי אם ע"י קבלה פא"פ אשר דור לדור ישבח מעשך וקני הדור לכחוריהם ישבחו מעשה ה'
 הגדולים אשר עשה, אך לא יוכלו להודיע ע"פ חקירה רק, וגבורותיך" שהן שינוי הטבע, הן הן
 ינידו שהן מעשך שאם לא מי שהדש העולם לא ה' יכול לשנות טבעו, וכמיש הכוזרי והרמב"ן
 ס"פ בא שמן הנפלאות שנעשו במצרים נתברר ביכול כל הדיעות המשובשות (בענין חידוש
 העולם והשגחה ה') וזמן הנסים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד כל התורה כולה:
 ועוזו נוראותיך יאבררו, אמר כי יש הדלל בין השקפתי ובין השקפת ב"א שהמונים שהם יאמרו
 עוזו נוראותיך היינו המסות והאחות והמופתים שעשית להעניש את הרשעים (כמו שנפרע מסדום
 ועמורה וממנרים בים וכיו"ב) הוא אללם עוזו של נוראות שעי"כ יתיראו מעונשך כאלו אתה

נרא

הוֹדֶה וְדָבַר יִנְפְּלֵאֲתֶיךָ אֲשִׁיחָה: וְעֹזוּ נִרְאוּתֶיךָ
 יֹאמְרוּ וְגִדְּלֶתְךָ אֲסַפְּרָנָה: זָכַר רַב טוֹבְךָ יִבְיַעוּ
 וְצִדְקֶתְךָ יִרְגְּנוּ: חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה אֲרֶךְ אַפָּיִם וְגִדְּלֵ
 חֶסֶד: טוֹב יְהוָה לְכֹל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדֶה
 יְהוָה לְכֹל מַעֲשָׂיֶךָ וְחֲסִידֶיךָ יִבְרְכּוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ
 יֹאמְרוּ וְגִבּוֹרֶתְךָ יִדְבְּרוּ: לְהוֹדִיעַ לְבָנֵי הָאָדָם
 גִּבּוֹרֹתַי וְכְבוֹד הַדָּר מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת לְכֹל

עולמים

שיח יצחק

אבני אליהו

נורא להעניש אבל אני גדולתך אספרנה אספר
 זה לא מלך המורא והדין והפחד, רק מלך
 הגדולה, כי הנוראות אשר עשה הם מלך
 גדולתו ושרשם במדת החסד והגדולה להטיב
 לאוהביו שמו, וע"כ זכר רב טובך
 יביעו ישימו לב לזכר רב טובך שאתה פועל
 טוב כי הנוראות הם מלך ההטבה לא מלך
 ההרעה (וענין איבוד הרשעים שלא ילאו מרעה
 אל רעה ע"כ הוא טובה להם גם למען

מלכותך מלכות כל עולמים כו', מיד הוא
 שכולם יטו שכם אחד לעברו ויתנו
 לו כתר מלוכה, ובאמת המ"ך בעצמו שוה לשאר
 פעם באיכותם אך שכולם ימליכוהו עליהם
 ויקבלו על מלכותו, ישול הוא שכלכותו בא
 אליו בבחינת מושל שהוא גבור מכולם וכבש
 ארץ או אומה יהיות תחת ממשלתו, [רכינו
 משלי כ"ז בסופו]:

מותח

אשר לא ילמדו אהבם לעשות ככל הועבותם, גם למען יראו ויקחו מוסר) ולדקדק ירגנו סירגנו
 צרנה ושמחה כי יכירו כי הכל ברוב טוב מלך מדת הדקדק והחסד:

חֲנוּן וְרַחוּם ה', חנון הוא להטיב, ורחום מגלי להעניש, והמסובב מרחמיו הוא ארך אפים
 שלא למחר העונש רק יחזה לו לחסובה, ומלך שהוא חנון הוא גדל חסד, לעשות חסדים
 גדולים: טוב ה' לכל ה' אינו כב' שהוא אך טוב לעבדיו וקאל ווקס ושינא למורדים זו כי
 ה' טוב לכל אף לרשעים, וחשך מחשבות להחזירם בחסובה ורחמיו על כל מעשיו ולא יראה
 בהשחתתם בעבור שהם מעשיו וחשך מחשבות לגלתי ידח מהם גדה: יודוך ה' כל מעשיך,
 הודאה הוא על קבלת הטוב, ובאשר טוב ה' לכל ע"כ יודוך כל מעשיך כי עשה כל מעשה בהכלית
 הסובב והשלימות ומשיגה עליהם להיותה ולתקנס ולהביאם להכלית שלימותם, ואין רע במציאות מלך
 ה' הבורא אותם, וחסידיך יברכוכה המתנהגים בחסידות וטושים מעשיהם לפנים משורת הדין הם
 ימשיכו מאתך שפע הברכה. ורע טוב שזה גדר הברכה שמברכים לה': כבוד מלכותך יאמרו,
 הוא ספור מעשיו הקבועים כפי ההנהגה הסגנונית שיש מראשית קדומים שהוא כבוד מלכותו
 שזוהי ישיגו כמלך הטיב ע"פ חוקי מלכותו וגבורתך ידברו, הוא מה שעשה ה' אוהות ומופתים
 ומשדד הסגב שהן הן גבורתו זאת ידברו באורך שיהו גדר הדיבור, כן הוא דרך העולם להתבונן
 תחלה מעשה ה' הקבוע עפ"ד התקירה, ואח"כ יחבוגו בגבורות ה', אך הדרך הטכני הוא להיפך
 לפודיע תחלה לבני האדם גבורותיו, ומזה ימשך שידעו הדר כבוד מלכותו, כי למס יניחו עד אמרם
 הראיה לאמונה שהם הגבורות והנסיים והנפלאות טוב טוב להקדים הידעת הגבורה שע"כ חושש
 האמונה מיד (כ"פ האלשיך): ועד"נ ב' בשהמ"ד שעה"ד כי האיש החוקר, טרם ישיג איזה דבר,
 ימיו במשאין יעבורו, ואנחנו אשר חנן אותנו ה' בחסדו והאיר עינינו בתורתו הנה לנפשים האחים
 יאירו עינינו: מלכותך מלכות כל עולמים, פי' אהמ"ו ז"ל שפי"ד הנר"א ז"ל (במשלי כ"ו)
 כי מלכות הונח כאשר מקבלים על מלכותו ברנן וז"ה כי לה' המלוכה ותשל בניוים כי על ישראל

הוא

עוֹלָמִים וּמִמְשָׁלֶתֶךָ בְּכָל דֹּר וָדֹר: סוּמְךָ יְהוָה לְכָל
הַנְּפִלִים וְזוֹמַק לְכָל הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כָל אֲלֵיךָ יִשְׁבְּרוּ
וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲבָלָם בְּעֵתוֹ: פּוֹתַח אֶת יְדֵי
וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: צְדִיק יְהוָה בְּכָל דְרָכָיו וְחֹסֵד

בכל

שיח יצחק

אבני אליהו

הוא נבחינת מלך כמ"ס ומלטוהו נרצון קבלו עליהם, אבל בניינים הוא נבחינת מוסל אבל לעתיד כתיב ופלו מושיעיה וכו' ויהיה לה' המלוכה והיה ה' למלך על כל הארץ וכמ"ס כי אז אהפוך אל עמיס עפה נרורה, עכ"ל הגר"א, וגמ"ל כי דור ודור הוא נחשב רק עד ביאת המשיח, וי"ס מלכותך שהוא נרצון מלכות כל עולמים בלי הספק וממשתלח (הוא רק) בכל דור ודור שהוא עד ביאת המשיח כנ"ל: ואתה נותן להם אה אבלם בעתו, כמ"ס בחוה"ל כי הנפוח נה' כשיהפוך ממנו הטרף יוכ מן הימים יאמר בלבו כי אשר הוסיאני אל העולם הזה בזמן ידוע ולא הוסיאני אליו לפניהם ולא לאחריהם הוא שמעכב ממני בל טרפי לע"י ידוע ויום ידוע לדעתו מה שהוא טוב לי וכן כאשר יבואו טרפו מנימנכ לא יתיר על מזונו מאומה ראוי לו לחשוב בלבו ולומר אשר הכין לי מזוני בשדי אמי בתחלת עיניי כפי נרכי ודי כללתי יוס יוס, עד אשר המיר אותו לי בטוב ממנו ולא הייק לי צואו בצלמוס מאומה כן לא ייק לי בל הסרף היה אשר העתיק אותי אליו עתה מזוממות כפי נרכי עד תכלית ימי מאומה וזה אה, אכלה" ולינו המזומנכ, ונס, נעתו" כפי החכמה העליונה לדעתו מה שהוא טוב לו: ולספמים אהה פותח את ידך ומשביע לכל חי בשפע ונס (רצון) סיינו כפי רצונו זהאורו כענין ש:אמר והסיג לכם דים את בליר, ולא ליוס ידוע ובלמנוס: צדיק ה' וכו' ואה יסעון טוען ויאמר מדוע יאכיל לזה חסיד וזה שטורים בי רב חסדא נהמא דמדידא לכלבי ולא מתנעי בי רבנא נהמא דשערי לאינטי ולא משתכח, דע לך כי שתי השוכות בדבר האחד כי לדיק ה' בכל דרכיו והוא היודע הפיב להס כי הוא נראה ויודע תולדותם כמו הרופא הנאמן המלוה לכל אדם שיאכל מה שהוא טוב לו, ועוד כי הסס כל מה שיתן הוא רק בדבר חסד, כי אינט חיוב עליו עכ"א וחסיד (כ"ס הרב"ע) וכן שתי השוכות לסתוס כל פה מסקפק על סדר ההנהגה, האחת, כי כאשר לא יסיג שכל הילד הקטן אופני הטוב מהנהגת הוריו עמו, ופעמים רבות ישכנס לדורשי רעיו, כן הרבה יותר מזה תקצר כה דעתנו להשיג אופני הפיב והחסד מהנהגת הש"ת עמט ומהה נראינו פעמים רבות שהי' מדומה לנו שהיא רעה גדולה והי' אחריה הענין טוב נשגב, מזה נקט נס על הפעלס ממנו: והתשיבה השניה היא וחסיד בכל מעשיו כי כל מה שיתן הוא רק בדבר חסד שאינו חיוב עליו, הח למה זה דומה לחברת אנשים אשר השו במדבר בישימתן דרך בערבות סיביר בלי חשך וללמות, עה הסגל חכמה ארץ ורוח סועה וסער הסמר שערט נשרס, וכל עלמותיהם

פּוֹתַח אֶת יְדֵיךָ וּמִשְׁבִּיעַ, וכן נפתליי שבע רצון חוה ב' דברים שיש לו כל והוא שסח ושבע מסגו, וכן באכילה ב' דברים שיהי לו הכל ויהי' שבע באכילתי שהן היפך רעג וכפן דהיינו עשיר ושבע [לקוסי הגר"א בבאורי אנרות ברכות]:
וּמִשְׁבִּיעַ לכל חי שנותן בשפע רב. רצון שהוא משביע במעט והיא ברכה אחרת שאוכלין מעט ושבעין, וזהו פוד שם שדי שד ד' שר מלשו, שדים ודי שאוכלין מעט ודי [היכלות פקודי רב"ג א']:
צְדִיק ד' כו' הינו דרכי התורה ע"ס הצדק, והעגש עפ"י הדין וחסיד בכל מעשיו ולבסוף בשעת העגש מתנהג כחסד [רבינו ישעי' ב' י"א]:
וְחֹסֵד בכל מעשיו כי הקב"ה בתח"ה הוא אמת ורבסוף ורב חסד והוא דכתיב בתורה כרת על הוצאת שבת וכדומה אבל צדיק ד' כי בל דרכיו באמת ויושר ואעפ"כ אינו משלם נטורו כפי הדין ממש כי חסיד בכל מעשיו ואינו משלם לרשע כנאולו ממש [רבינו משלי י"ד י"ט]:

קרוב

בְּכָל מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְהוָה לְכָל קִרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר
 יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת: רְצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה וְאֵת שׁוֹעֲתָם
 יִשְׁמַע וַיּוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת כָּל אֲהַבָּיו וְאֵת
 כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד: תִּהְיֶה יְהוָה יִדְבָּר פִּי וַיִּבְרַךְ
 כָּל בָּשָׂר שֵׁם קְדִישׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְחֵנוּ נִבְרַךְ יְהוָה
 בְּמַעֲתָה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

חללויה

שיח יצחק

אבני אליהו

עלמותיהם תרחפס: מהקרח הטורף, ואין תקום
 לנאת מן המהפכה ההיא בלין לחם ומים ואין
 כמות בקרה להנן עליהם, עד כי כמעט נכבה
 זיק האחרון מתקת חייכם, וכגה פתאום הופיע
 איש נדיב עם ענף לב אחת ויחמול עליהם
 ויעלם על מרכבהו ויביאם אל ביתו
 ונתון להם מזון ומנדטה להשיב נפשם

קרוב ה' לכל קוראיו ראי' הוא מרחוק שטועה
 הוא מקרוב וזהו של צדיקים השי"ת
 קרוב כ"כ עד שישמע תפלתו כמ"ש שהקב"ה
 קרוב לצדיקים כמו ספה לאוזן אבל רחוק ה'
 מרשעים שאף השגחתו הוא ססיד מאתם [רבינו
 משלי ט"ו]:

ולבחיזו רוחם הנכלאה, הלא כל אחד יהיה שבע רצון ושמה בחלקו עד למאד, היהבן
 שיעלה על הדעה של אחד מהם להתלונן על בעה"ב יען לרעהו נודמן מנה יפה של בשר שמן יותר
 מאשר הגיע אליו, הלא כל רנשי לבו וכל בתי נפשו יהיו מלאים על כל גדוהיהם, אך רנשי הכרת טובם
 והודאה מאין מקום אל מחשבה אחרת וזלתי, כן ויותר מזה ראוי אשר ימלאו חדריו לב האדם רנשי
 הכרת טובה להשי"ת על כל גימית רוח, ואשר נתן לו עינים לראות ואזנים לשמוע וידיים למשמש,
 ורגלים להלך ולב לדעת וכו' וככה יכו אורש בלבבו רנשי הכרת טובה האלה, עד אפס מקום
 להבזבז בטובת חבירו ולקנאות בו כי מה איכפת לו אשר עם חבירו תהפך השי"ת עוד יותר אהר
 אשר גם עמו התחמד הרבה מאוד ואין ביכולת האדם להשיב גמול אחד מרובו רבנות, (ופמש"ל
 בזכרת השחר, ולקמן על וכל החיים יודוך סלה): קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר
 יקראוהו באמת, לשמוע תפלתו, אולם אינו מוכרח שתתקבל התפלה למלא שאלתם, אך רצון
 יראיו יעשה בטועל, (כן פירשו במדה"ע מו"ח פ' לך, ואמרו שם משל למלך שהי' יושב, וכל
 אחד ויזעק לאמר הושיעה ממך, שמע המלך כל דבריו, ולא ענהו מאומה, אמרו לו משרתיו אדונינו
 מדוע לא ענית להצני הזה מאומה, אמר שמעתי והקשבתי אל כל דבריו, אכן הוא חייב לפני ואינו
 ראוי לעשות רצונו שהרי החרו בו ונאכזרו משמי שלא יהיו רעים ולא השגיתו לכך אין אני משנית
 עליהם, כך קרוב ה' לכל קוראיו ונו' ושומע להם, אך למי שהוא עושה רצונו עו"ל רצון יראיו
 יעשה, עכ"ד המדה"ע). אך יתר על כן אוהבי ה' כי שומר ה' את כל אוהביו כי ישמור אותם
 מתחלה לכל הצוא עליהם רעה, נמלא כי ד' מדרגות במהפלים כי אותם שלא יקראוהו באמת אין
 שומע להם כלל, ואשר יקראוהו באמת שומע תפלתו, ורוחה אם הם זכאים וראוי למלא רצונם,
 ואם לאו לא ימלאו בקשתם, אך רצון יראיו יעשה עכ"ל ויושיעה מלחמתו, אך את כל אוהביו ישמור
 מתחלה לכל יאונה עליהם להם רעה, וי"ל עוד שומר ה' כי בא להשיב על השאלה של דיק ורע לו
 רשע וטוב לו עו"ל שומר ה' ונו' כי מלת "שומר" שני הוראות לה מלשון שמירה ומלשון המחנה
 כמו ואביו שמר את הדבר, ושיניהם לדיק פה כי לכל אוהביו שומר את שכרם בשלימותו לעמיד

מצות השם

צדיק ה' בכל דרכיו ונו' מ"ע להדמות אליו ית' שנאמר והלכת בדרכיו וקבלו חזיל מה חזק
 רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה ד' הוא חסיד אף אתה חסיד.
 (א) תהלים קמ"ו י"ח

תִּלְלוּנָהּ תִּלְלוּנָהּ תִּלְלוּנָהּ תִּלְלוּנָהּ תִּלְלוּנָהּ תִּלְלוּנָהּ תִּלְלוּנָהּ תִּלְלוּנָהּ תִּלְלוּנָהּ תִּלְלוּנָהּ
 לְאֱלֹהֵי בְעוֹדֵי: אֵל תִּבְטְחוּ בְגִדְיָבִים בְּבֶן אָדָם שְׁאִין
 לוֹ תִשׁוּעָה: תִּצַּא רוּחוֹ יֵשֶׁב לְאֲדָמְתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אֲבָדוֹ
 עֲשִׂיתֶנְתִּיו: אֲשֶׁרֵי שָׂאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שָׁבְרוּ עַל יְהוָה אֱלֹהָיו:
 עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם הִשְׁמַר אֲמַת
 לְעוֹלָם: עֲשֵׂה מִשְׁפָּט לְעֲשׂוּקִים נִתֵן לָחֵם לָרְעִבִים יְהוָה מִתִּיר
 אֲסוּרִים: יְהוָה פָּקַח עֵינָיו יְהוָה זָקַף כַּפּוּפִים יְהוָה אֲתַב

צדיקים

שיח יצחק

(לא כמותם שנאמר ומפסלם לשונאיו אל סרו וכו') וימתין ליתן להם הסוב סלמתי לא כלנרים
 כלנים ונפסדים, אך לא כל הרשעים גם כי יסרוהו כמו עשב אל החמה על הססן כי סחריסס
 להסמידם עכ"ל ל' סחיד (מנעה"ח):

שברו על ה' אלקיו. עושה שמים וארץ וגו' חסרון הכסחון על אדם יה' באלה מני סיכות.
 ה' שמה הוא עני ואין בידו למלכות דכריו, אכן לגביר עלום אשר רכזות משחק לו
 לא יתכן לפסק מלהמין לו איהו סקלי כסף, כבי מדלנה דדבר שמה לא נאמן רוח הו', אך
 מי סהו מוחק בחסידות עד דלפי יכבו ליה כל חללי דעלמא לא יסנה בדיבורו, לא יתכן למטע
 מלהמין לו. אכן בלמת כל נכרא עכ"ס אין בידו סוכו כי הו' כחלוס יטוף, וכמיס תלא רוחו
 וגו' ועז"ל אשרי ש' יעקב בעזרו, סברו על ה' א' סנו נמלאו סחנאים סראוייס לבסות בו, על
 היותר שלם סכאופניס ה' כי הו' בעל יכולת ב"ח ועז"ל עושה שמים וארץ את הים ואת כל
 אשר

(*) וכן לשון הילקוט ר"ם עקב חצדיקים סתן שכרן לאחריהם שנאמר ואחריו כל ישרי
 לב משל לבעל הבית שחבל באין ומפקדין אצלו. פקדונות ותיב נוטל חפקרונות ומנחן כתיבת
 ובאגדל ומסמין יפה יפה פעם אחת בא אצלו קביוססוים אחד וכידו פקדון א"ל הפקד י
 חפקרון חוה אמר בעל הבית לשברו שול הימנו וסמוך אותו אחר הדלת א"ל סרי סח ראיית
 דתיות נוטל פקדונות אחרים כתיבה ובסגדל ומסמין, יפה יפה ונועל כפניתם וזה אמרת לסמוך
 אותו אחר הדלת א"ל בא ואומר אך אותן שהנחתו כתיבה ובסגדל ונעלתי בפניתם אין בעליהן
 מבקשין אותן סידי אכ"ל זה הוא קביוססוים עכשיו הולך ומשחק ומאבד את כליו הוא בא
 ומבקש פקדונו סידי כך ישראל והכנענים עושין מצות מה שישראל עושין בעוה"ז אין מבקשין
 א"ל לעתיד לבא אבל כנענים סיד הוא נותן להם שכר מצות שנאמר ומשלם לשונאיו אמר
 משה לישראל תהיו יודעין שהמצות שאתם עושין שסורות הן לכם לעתיד לבא שנאמר ושמר
 ח' אלהיך לך את הברית ולעולם הבא חקב"ה ניתן לישראל שכר שנאמר הנה שכרו אתו
 ופעולתו לפניו נתן רואין ומתחיהין ואומרים כל הסוב הוה חיה מתקן לנו סח רב סוכך אשר
 צפנת ליראיך, עכ"ל הילקוט ונתבאר ענין, שמירה"ה בדברינו:

מצות השם:

אל תבטחו בגדיבים וגו' שברו על ה' אלהיו, כ' הרבינו יונה סעלת שלימות הכסחון בו ית'
 חיה מ"ע שנאמר תמים תהי' עם ה' אלהיך וכ"כ הרמב"ן שו"ס ע"ש שלא נשאל סחחי
 כוכבים ולא סוולתם מה עתיד לחיות כי הבל ביד ה' כפי חקרבנו לעבודתו, וסוה ג"סוד
 כסצוה לבסות בו ות' בכל לב בכל עניני העולם כמפורש בקבלה כדרך חגבר אשר יבסח בת'
 ארוו חגבר אשר יבסח באדם, ובתיב כסח בת' בכל לכך, ויאתא בסד' תחלים על חסריו.
 רבים כסאופים לרשע והכוסח בת' חסר יפוכבנו רשע ורסח בת' חסר יפוכבני:

צִדִּיקִים: יְהוָה שִׁמְרֵם אֱוָה גֵרִים יְתוֹם וְאַלְמָנָה יְעוֹרֵד וְדֶרֶךְ
רְשָׁעִים יַעֲזוֹת: יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר תִּלְלוּיָהּ:

תִּלְלוּיָהּ^(א) בִּי טוֹב וּמָרָה אֶלְהִינוּ בִּי נָעִים נְאוּה
תִּהְלֶה: בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם יְהוָה נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל
יִבְנֵם: הָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְבוֹתָם: מוֹנֵה

מספר

שיח יצחק

אשר גם, והב' כי הו' השומר אמת לעולם: יהום ואלמנה יעורד. הגם כי הם נכאי רוח ואין להם הכנה לאשרם ופרנסתם בדרך העבט, כי יתום נקרא מי שמתו עליו הוריו בעוד שהוא צריך להם ושם אלמנה נגזר מן כאלם לא יפתח פיו כי האלמנה שמת בעלה אינה יכולה לדבר עניינה והצריך לה, אך השי'ת משניה עליהם, ודרך רשעים ימות, רשעים הם המרגיזים ומרעושים ארץ ברשעתם כענין שנא' והו' יפקיט ומי ירשיע, לז"ל הגם כי בדרך הטבע אין עומד מפני עריזתם ורשעתם אך הבוי'ת מעוות דרכם ומפר עתם כענין שנא' מפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם ידיהם תושי':

בונה ירושלם ד' וגו' כמזמור זה צריך להבין התקשרות הכתובים זה לזה: אמנם המשורר בא ברוב קדשו לחזק לב אסירי החוקה האומרים יבשו עלמותינו אבדה תקותינו נגזרנו לנו, כי עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו, ואיך יתכן אשר יופיע האור הגדול אחרי שקיעתו זמן רב, לבלתי הראות ממנו גם שכיב קטן? לואת בא לחזק אותנו לכל יסול לבנו, כי נשכנו ורמו דרכי ה' וגם מן המעט שאנו פואים, נוכל להתבונן עולם השנחתו, ומוה נוכל להקיש על הבלתי מובן לנו, כענין שאמר אליהו: אשא דעי למרחוק ולפוטלי אתן דק ר"ל, כי מן המעט המושג בדעתו יוכיח על הרחוק והנעלם שהדק אתו, כ"פ הרמב"ן, לואת גם בגודל האפלה ומעוף זוקה אל ירך לבבנו, לאמר התחינה העצמות האלה? כי, פתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים, וזה תורף הענין; ועתה נביא לבאר בפרטות: אמר בונה ירושלם ה', ר"ל תמיד הוא עוסק בבנינה וכל הגלגולים שמתגלגלים עלינו וכל הצרות המולאות אותנו, הכל הוא לתכלית זה וכמ"ש (ירמיה כ"ט) כי אני ידעתי את המחשבות אשר אני חושב עליכם כאשר ה' לתת לכם אחרית ותקוה (והגם כי אין לנו מבינים איך נמשך זה מזה וכענין שארז"ל על יאע"ה ע"פ, ויאמר ישראל למה הרעותם לי? אמר הקב"ה אני עוסק להמליך בנו במלכים והוא אומר למה הרעותם, הלא דהוא אמר נסתרה דרכי מהי וגו' והיינו *) כי כל זמן שהיה יעקב אבינו בער של פרישת יוסף ממנו, הקב"ה לא היה אלא מגלגל גלגולים להמליך את יוסף ולהיות את יעקב בשלום, אלא מתוך שעה עמוקה היה היה לער עובר על יעקב, וזה בנה אז שלכל עילוי שרעה הקב"ה לתת לאדם או לעולם, הנה כל זמן הזדמן הטוב אינו מזדמן אלא מתוך עומק ענה נסתרה יקרה קודם לו לער, והרי זה כענין שארז"ל ג' מתנות טובות ניתנו לישראל וכולם לא ניתנו אלא ע"י יסורים) וכן לנו כנחשים כי נדחי ישראל יבנם ומה שאמר בונה ירושלים ה' ולא אמר "ה' בונה ירושלים" כלל בזה כינה מיחדת, כי כאשר האמר ד"מ, ראובן הוא מייסד ענין פלוני' אין במשמעות הלשון לשלול כי אין עוד זולתו, כי יתכן כי גם אחרים משתתפים בפעולתו, אך אם האמר "מייסד ענין פלוני הוא ראובן" במשמעות הלשון כי רק הוא ולא אחר ועל כונס זו אמר "בונה ירושלים ה'" הוא ולא אחר וכמ"ש (יחזקאל ל"ו): "כי אני ה' (אני ולא אחר) בניתי הנהרסות נעשתי הנשמה והוא נמשך למ"ש שם מקודם: כיום טהרי אתכם מכל עונותיכם (אז) והושבתי הערים ונבנו החריבות (ומ"ש נדחי ישראל יבנם בשלום עתיד הוא משום שהוא ענין החלוי בבחירה ורק לכל ישראל יש להם הבטחה וברית אבות, משא"כ לכל פרט כפ"ע תלוי בבחירה ע"כ נשלל בזה לשון עתיד. הרופא לשבורי

לב

(א) תהלים קמ"ו. * זה מל' הלוואנו ו"ל כס' דפת תבנות.

תפלת שחרית

לב ומחבש לעצבותם. דרכי השי"ת לא כדרך בני אדם. בוי"ד המרפא כאב ומחלה, אינו מתקן אלא מכאן ולהבא, אבל בודאי אינו לא היה הכאב מחלה היה טוב יותר אבל הקציה מחזיר את הרע עזמו לטוב, וכענין שנאמר, אל תשמחי איבתי כי נפלתי קמתי כי אשב כחשך ה' אור ליי (מיכה ז' ח') ואר"ל, אלמלא לא נפלתי לא קמתי ואלמלא ישנתי בחושך לא הי' אור ליי כי הנפילה סיבת הקימה והחשכה סיבת האורה. ויש ומחבש לעצבותם העצבות נוסף הוא מחכש והוסף לטוב, וכמו שיהי הענין ביוסף הצדיק כי ע"י אהן הסכות בעלמן שבהן התחכמו אחיו להדפו ולאבדו, על ידן בעלמן עלה למלוכה, וההלומות נתקיימו ע"י אחיו בעלמם, וכן ראינו בימי מרדכי ואסתר שבגלל עונותיהם קם עליהם אדם והפיל פור הוא הגורל להוסיף ולאבד, והיה תחולתו להגביל יום לבצע מעשהו ביום שמת מרע"ה, אך לא ידע כי בו ביום נולד משה, וכן בכל תהלוכות הענין ההוא מתחלתו אשר כפי נגלהו היה מחריר ומבהיל, ואשר ע"כ היה בכל מקום לום וכזי ומספד, אך בסתר היו באותם הענינים בעלמם נארגים כחרי ישועה והנלחה (כאשר הפליאו לפרש עובי המפרשים היוסף לקח והגרי"א והמלבי"ם, שים לנך עליהם, ומשלו בזה לאחד שהיה לו אבן יקרה השוה אלף אלפים דינרי זהב, לימים נעשה בה נקב וסדק, מובן שהיה גדול גמרו מנשוא, אמר לו אומן אחד מנע קולך מבני והפכת מספדך למחול, כי הנני מפתח על האבן הזה את שמך פתוחי חותם והסדק הזה שאלה מנטער עליו הוא יהיה ראש פנה למלאכת הפתוח וממנו ימישכו יצוים ופרחים מעשה לעושים להפליא, עד כי תהי האבן הזאת שוה כפלי כפלים מאשר מקודם, אשר לא היה זה בטרם נעשה בה הסדק) ועד"ז הוא עניניו בגלות החל הזה :

ובגם כי קצרה דעתנו מלהבין בענין זה אפס קצוהו, מי"מ לא אהדל להזכיר בזה איזה יצור לדוגמה, כפי מנחת סתרים להלולאלו ז"ל כי ע"פ בך ד' חסירתי אל אבושה לעורם (תהלים ע"א), כי מי שאוכל שאינו שלו מתנייש, כך ישראל כשחטאו והלכו בגלות והקב"ה היה מביא להם הגאולה מיד בלי שום צרה או היתר להם בזמן הגאולה חרפה, כיון שלא היו ראויים, אבל עכשיו שהיה להם הרבה צרות ועכ"פ קיבלו בזהבה ולא בעשו אלא אדרבה כך הי' חסירתי הגם שסבלו הרבה צרות קיבלו אותם בזהבה ונפו לגאולה אי"כ אל אבושה. והנה כבר אמר החוה"ל : "כי הסבל שבעליו מוכרת בו אין לבעליו שכר עליו ולא מחילה בוי, ואי"כ יש מקום לבע"ד לחלוק ולאמר : מה שבה הוא לישראל שסבלו אחר שהיו מוכרחים ליה? אך זה אינו, כי הלא אילו היה רוזה היה חזר לנוגש. במלה אחת שיאמר בלי טורה, וכמו זה אינו אבד אל השופט הצדיק" (כוזרי מ"ד) ואחר שהיה יכול לקנות "עולמו" בשעה אחת ולהשיג כל זכות אורה ולא היה צריך להיות נגרש מארץ מכותו אך באמירת או בוי"ח מלה אחת והוא נמנע מזה, הוא ודאי ענין נשגב, אבל גם בזה עוד לא הניע הענין למרום קצו כי עוד יאמרו מה שבה הוא שאינו עובע בנהר מדעתו וגם כי יהיה חרפה אדם ובזוי עם כי בני עמו יינודוהו, והרפתו לא תמחה ני"כ אלל רעיו החדשים, כי גם אחר כמה דורות יכירו בו, הוטעם יהודי, כאשר היה הענין בהפראנקיסטים וכיו"ב, אך בהניע, דור מה רמו עינינו שהם מאותם שעליהם נאמר ויעשילו לעלות אל ראש ההר" לאמר, הגנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאתו. (מלות כי חטאתו) אין להם הזנה לכאורה כי מי שאכל שום וריהו נודף האם יחזור ויאכל? הלא מרע"ה השיד בהם לאמר לא תעלו ולא תלחמו, ויחכן לפרש האי. כ"י מלשון, אע"פ" (כמו וסלקת לעוני כי רב הוא) ור"ל : אע"פ שחטאתו ואין אנו ראויים לנשים ונפלאות, אך מה לנו ולהנסיים? נניח אלה הדברים למורדי אור ומשמרים הבלו שוא, ואנחנו נדל בשם לאומיותינו, כוחנו ועושי ידיו יעשה לנו חיל ונעשה לנו שם עולם, ואלה. יכתב שם; בדברי הימים שלנו" לשמחה לדראון עולם) הנה בעת כוחה אשר אלה רשעים השנו היל בלשונם אשר כחשך מלוטם לאמר, הרוחניות והחמירות לנו הוא כי, יהודי אשר כזה הוא בן גאמן לעמו ודתו,

ל

מציה השם

גדולך אדונינו ורב כח וגו' מונח מספר לכובדים ינו מציות עשה להתבונן בגדולתו ית' שנאמר וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים וגו' וכתוב שאו מדום עיניכם וראו מי ברא אלה.

**מִסְפָּר לְכוֹכְבֵימָם לְכֹלֵם שִׁמוֹת יִקְרָא: גְּדוֹל אֲדוּגֵינוּ
 וְרַב כַּח לְתַבּוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר: מְעוֹדֵד עֲנוּיִם יְהוָה
 מִשְׁפִּיר רְשָׁעִים עֲדֵי אֶרֶץ: עֲנֵנו לִיתְהוֹה בְּתוֹדָה וּמְרוֹ**

לאלהינ

שִׁיחַ יִצְחָק

לא רק ככל המון המאמינים, כי אם במובן ידוע יותר מהס"י, במצב כזה אלה, נושאי ארון ברית ה"י שהם מכת מרעיה שלמים עם ה' ותורתו שמקיימים בנפשם ו, ארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה" וכוחרים בקלון מכבוד * ככמו זה מכ"ש שאינו אצד אלל השופס הדריק, ית"ש. מונה מספר לכוכבים לכולם שמות יקרא סמך זה להקודם לאמר מה רמו ונשגנו דרכי ה' כי כאשר תשא עיניך השמימה ורחית אלפי רבבות כוכבים, אל תדמה כי נערכו כן במקרה ח"ו, כמו גל של אנונים וכיו"ב, אכן באמת נערכו ע"פ סדר ומשטר נפלא, כמ"ש (ישעי' מ') המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא מרוב אונים ואמיץ כח כי ידוע שקריאת השם מורה על פקודתו וענייניו ומשטרו בארץ, והם כולם יחד כמו מכונה נפלאה, אשר בהעדר אבר קטן תפסד כל המכונה, וע"כ תדע מזה, כי גדול אדונינו ורב כח ולתבונתו אין מספר ואין בנו יכולת להבין גם כמר מדלי ומאחר שידענו שכולם לא נבראו אלא בשביל ישראל, ממילא ידענו כי גם הם עוד יעברו ע"י מונה ולא יפול צרור ארץ, והוא כמשרו"ל (ברכות) צתי, י"ב מולות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל וכיו ועל כל גיטרא בראתי שס"ה אלפי רבוא כוכבים וכולם לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עובתי ושכחתי! מעודד ענוים ה' בא להעירנו עוד הערה לענין השגחה, כי הנה בהלחם שתי מחנות יחד יהיה הלחמן לאחת מהנה, באחת מדרכים האלה, או שהאחת גדולה בחיל ובכח, בעזה ותחבולה, או שהאחת יושבת לבטח והשנית חורשת עליה רעה לזודה במכמתה, שאז אפילו במעט עזה וגבורה תגלח אותה, והנה אהנו רואים כי יש אנשים ערומים והרוגים בטבעם לחשוב מומות ותחבולות מרמה לרמות בני אדם וגם יצר מחשבות לבם רק רע כל היום, ועל זה ישימו כל מעינם וזה כל ישעם ותפלתם, וע"פ דרך הטבע היה צריך העולם להשתחח מפני כליהם ומזימותיהם, ומה גם כי יש הרבה אנשים תמימים אשר לא ידעו להזהר מהם ומהמונם, וע"כ ה' יגילם מידם כמ"ש, מפר מחשבות ערומים ולא

אבני אליהו

גְּדוֹל אֲדוּגֵינוּ וְרַב כַּח לְתַבּוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר. הרד"ק ז"ל הקשה הלא תבונה ממין תאיכות ומספר ממין חכמות. צריך לפרש כך נשוא תבונה אין חקר עכ"ל. ונראה לפרש כך פ נשוא תבונה אין חקר עכ"ל. ונראה לפרש כי תבונה הוא תבונה כמ"ש רז"ל הנותן לשכני לתבחיין וכן עם לא בינות אינן מבחינים אבל לתבונתו ותבונתו יתברך במספר הברואים לתת לכלי א' חקו אין מספר ושניהם ממין החכמות (ביאר מהר"א בן הגר"א זצ"ל בהקדמ' ת"ז):
 (" ו"ל הגר"א ז"ל בחי' אגרות (ב"ק צ"ב) על סנה"מ דאמרי אינשי בד הוינא וזשרי לגברי השתא וקשישנא לדרדקי, כמ"ש במדרש (ויקרא כ"ח) משל התרנגולת כשהיא קטנה אמה ונח אותה ונתנת בפיה, וכשמתגדלת ובאה לאכול עמה מכת אותה לפי שכבר יכולת לזון א"מ, כן בשארם קטן כוונת על בוראו מאור ומנהיגו תקב"ה בהשגחה עצומה - פרטיית וכשמתגדלת כוונת בעצמו וכמו כן ההשגחה נתמטמת מעליו וכמו כן ישראל קודם הים היו מתיראין מתמצרים והיו כוונתם בה' מאור ואח"כ כשנתמעט במחונם נתמעט ההשגחה מעליהם וע"כ היו במקדש הכרובים כרביא לחורות שהקטנים הם קיום השכינה עכ"ל.
 ומח ששואלים והיא כתוב, בכל אשר תעשה" סבואר אצינו במק"א ופרנסה שאני וכן סבואר בכמה כתובים ואבמ"ל.

לְאַלְהֵינוּ בְּכִנּוּר: הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים הַמְכִּין
 לְאַרְץ מִטָּר הַמְצַמִּיחַ תְּרִים חֲצִיר: נוֹתֵן לְבִהְמָה
 לְחֶמְהָ לְבָנֵי עֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרְאוּ: לֹא בְּגִבּוֹרַת הַסּוּם
 יַחֲפִץ לֹא בְּשׂוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה: רוֹצֵה יְהוָה אֶת יִרְאֵיו
 אֶת הַמִּיַּחֲלִים לְחַסְדּוֹ: שִׁבְחֵי יְרוּשָׁלַיִם אֶת יְהוָה
 הַלְלֵי אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן: כִּי חוֹק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ בֶּרֶךְ בְּנֶיךָ
 בְּקִרְבֶּךָ: הַשֵּׁם גְּבוּרֶךָ שְׁלוֹם חֶלֶב חַטִּיִּים יִשְׁבִיעֶךָ:

השולח

שיר יצחק

ולא תעשינה ידיהם הושיה לוכד חכמים בערמם ועלת נפתולים נמהרה (נפתולים הם העקשים אשר
 יעמיקו לבקש עקלתונות עד שיגיעו למבוקסם ואמר שעם עומק העצה באלה האנשים יסבב ה' שחיהם
 עלתם נבערת ונמהרה וזאת הטענה מבוארת ונגלית מן החוש, וזה שאנחנו רואים ברשעים רבים
 מכוונים להרע ומשחללים והם בעלי כח והיכולת ולהם הכלים, שכחם אפשר שיזיקו לרבים, ועם
 כל זה אנו רואים כי ההיזק המגיע מהם הוא רק מעט. הנה זה ממה שזרה כי שם גבוה
 שומר עכ"ד הרלב"ג באיוב סג) והם הם דבריו הכתוב פה כי ממה שאנו רואים כי מעורר
 ענוים ה' עם רוב תמימותם ומיעוט ערמוניותיהם וכן משפיר רשעים (רשעים הם המרגיזים
 ומרעשים ארץ ברשעתם כמ"ש והוא יסקיע ומי ירשע) עדי ארץ, מזה אנו רואים כי השגחתו
 ית"ש בכל עת וזמן. ענו רה' בתודה וזרו לאלהינו בכנור אמר הר"א בן הגר"א ז"ל, כי
 לכל כלי זמר סגולה מיוחדת וענין סגולת הכנור לעורר מהשנה"ע עכ"ד, והכונה בזה לעורר
 הנפשות הנרדמות מבלי להביע ולהבין אל פעולות ה' הנראות לעינינו יום יום, כי ההרגל
 המופלג מטשטש מוחוסי הנפש המרגשת וע"כ צריך להקיצה ולעוררה, והיותה מפליא מזה המין
 הוא המכסה שמים בעבים אשר אין לזה סדר קבוע מלד הטבע, ורבות תקרינה אשר יעבור
 זמן רב ולא יהיה הגשם ואחרי כי דללו וחרבו, כל יאור וכל מקוה מים, פתאום יבוא עם כל
 בחוס קציר באין מכין מאין בלו האדים אחרי שיבשה הארץ ולא בשעה שהיתה לחה? המבין
 לארץ מטר כי עם זה אנו רואין שהוא בהשגחה מיוחדת כי באקלימים החמים יעזיב ויענין
 רוב השנה עד כי ימוג האויר ובארץ מזרים אשר לא עליהם יהיה הגשם, הוכן הנילום להסקות
 שדויתיהם וגם המצמיח הרים חציר הגם כי זמאים למים, וכ"ז עושה פתאום בכל עת שירצה,
 אף אתה אל ירחק בעיניך כי ימהר ויהיש הגאולה גם אם עדיין לא נראו סימני הישועה (וכמ"ש
 בעתה אחישנה ר"ל כאשר תבוא העת יבואו גם הסימנים במהירות) וע"י החציר גם נותן לבהמה
 לחמה וגם לבני עורב לא יחסר לחמם בקיץ ובחורף אשר יקראו כלומר יפרסמו עיזו כי
 לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה ור"ל ממה שאנו רואים כי מפרנס גם
 הצפ"ח החלשים מזה נתברר לנו כי אין השלמות תלוי בחיל וזכח ובגבורה, וגם כי אם היה
 תלוי בזה ענין השלמות בכח החמרי, הלא היה להסוס יותר שלמות שהוא גבור טבעי, ובאמת
 אין הפך תכליתו בגבורת הסוס, מזה נראה אשר גם לא בשוקי האיש ירצה (ומ"ש, בשוקי האיש
 ולא בגבורת האיש, כי באמת יש גבורה באיש שהוא טובה כענין איזה גבורה הכובש את יארו
 יארו ע"כ אמר בשוקי האיש) רק רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו (מיחלים"
 הוא ענין המתנה כמו ויחל עוד) והנמשך מזה כי שבחי ירושלים רק את ה', הללי רק
 את אלהיך ציון, וידוע כי הללחת מדינה תלויה בשני דברים, בענייני החינוכים ועם מדינות
 אחרות וענייני הפנימים, וע"ז אמר כי חוק בריחי שעריך להגן מבחוץ ברך בניך בקרבך
 בפנים השם גבולך שלום להגן מחוץ לכל יעבור גם הרב של שלום, וגם חלב חטים ישביעך.

השולח

השִׁלַח אֶמְרָתוֹ אֶרֶץ עַד מִהֲרָה יְרוּץ דְּבָרוֹ: תִּנְתֵּן
 שְׁלֹג בְּצִמּוֹר בְּפוֹר בְּאֶפֶר יִפּוֹר: מִשְׁלִיךְ קִרְחוֹ כְּפִתִּים
 לִפְנֵי קָרְתוֹ מִי יַעֲמֹד: יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּמָּסֵם יֹשֵׁב רוּחוֹ
 יִזְלוּ מַיִם: מִגִּיד דְּבָרָיו לִיעֲקֹב תִּקְוִי וּמִשְׁפָּטָיו
 לְיִשְׂרָאֵל: לֹא עָשָׂה בֵּן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בְּרַ
 יְדָעוּם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ תִּלְלוּ אֶת יְהוָה מִן הַשָּׁמַיִם תִּלְלוּהוּ בַּמְרוֹמִים:
 הַלְלוּהוּ כָּל מַלְאָכָיו הַלְלוּהוּ כָּר צְבָאוֹ: הַלְלוּהוּ
 שֶׁשֶׁם יוֹרֵחַ הַלְלוּהוּ כָּל בּוֹכְבֵי אוֹר: הַלְלוּהוּ שָׁמַי הַשָּׁמַיִם
 וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל הַשָּׁמַיִם: יִהְלָלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה כִּי הוּא צְנוּת
 וְנִבְרָאוֹ: וַיַּעֲמִידֵם לְעַד לְעוֹלָם חֵק נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר: הַלְלוּ אֶת
 יְהוָה מִן הָאָרֶץ תִּנְיָנִים וְכָל תַּהֲמוֹת: אִשׁ וּבָרָד שֶׁלֵּג וְקִיטוֹר
 (" דָּבָר כֹּתִי... צְבָאוֹ כֹּתִי")

שי צחק

השולח אמרתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו אל תאמר איך יהי הדבר בפתע וכל הארץ
 יושבת ושוקעת ואין מכלים, ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר לנו מבקשים, וכשא נס לגויים
 ויקבץ נדחינו ובפרט צרואתך אור שגאי ישראל כי יהל והלחחם עזומה? אל תחמה על החסן
 כי גבוה מעל גבוה שומר עת וזמן לכל חסן, הלא ראו אור בהיר בשחקים ורוח עברה ותטהרם.
 אז עת השלג יכסה ארץ ונניכי קרח נלצו כמו נד ובהרים נבנוים וחוסמים את הדרך בפני
 העוברים, והם אומרים בלבם מי יכבוש לנו את ההר הגדול הזה, ופתאום רוח קדים על פניהם
 יטלוף ובחמו נדעכו ממקומם עד כי ילפתו בתוהו ויאבדו, ובין לילה היו כלא היו, וכל זה עושה
 ש אום ככל עת שיראה. ויש עד מהרה ירוץ דברו, וזה ממה שאנו רואים הנותן שלג בצמר—
 לפני קרתו מי יעמוד יכאשר יבוא ד"מ למדינתנו איש מארצות ההמים שלא ראה חורף
 פימיו ידמה בלבו כי כלה ונחצה על יכול הארץ ופרי העץ מיתת עולם ופה מתה הטבע גפלה
 ולא תוסיף קום, אך באמת אנו רואים כי לא כן הוא, כי ישלח דברו וימסם יושב רוחו יזלו
 מים ועוד תורש שמש ומרפא נכנסים ותחדש פני אדמה והאניב יופיע בהוד יפעתו ביתר
 שאת מאשר בראשונה, כן עדי' הוא מגיד דבריו ליעקב וזה משה"כ: כי אל רחום ה'
 אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישבח את ברית אבואיך אשר נשבע להם, ר"ל
 הנס שיתארך זמן רב, בכל זאת אל תתיאש כלל, וגדל האריכות כל ימי לך לתימא ופלא כלל
 לאמר אשר מה שלא היה במשך זמן הארוך ההוא הרי השכל מחייב שלא יהיה נס אחרי כן, לא
 כן, לא כן האמת, כי שאל נא לימים ראשונים אשר כבר היה פליאה כזאת, והוא אשר למן
 היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, הנסיה כדבר הזה? והלא ענין זה של מעמד הר סיני
 הוא דבר שכל העולם נכרא בשבילה, ועכ"ז השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש, והרי מה
 שהיה מהראוי להיות בראשית הבריאה? נחארך זמן רב וארוך יותר מאלפים שנה ועדיין לא היתה
 ואח"כ בשמע פתאום נהיתה בפרסום גדול ונורא כזה, והרי לא היה כלל רואה ממה שלא היה
 תקדם שלא יבוא ולא יהיה, אח"כ, כי באמת הלא אח"כ ראינו את הכל, לכן אל תהמר
 גם על זאת האריכות ועוד בשמע פתאום חלק ניפויו תחזינה עירנו אחי"ר:

רוח סערה עשה דברו: התרים וכל גבעות עין פרי וכל
 ארזים: החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף: מלכי ארץ וכל
 לאמים שרים וכל שפמי ארץ: בחורים וגם בתולות זקנים
 עם נערים: יהללו את שם יהוה פי נשגב שמו לברו הודו
 על ארץ ושמים: וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני
 ישראל עם קרבו הללויה:

^(א) הללויה שורו ליהוה שיר חדש תהלתו בקהל חסידים: ישמח ישראל
 בעשיו בני ציון ויגידו במלכום: יהללו שמו במחול בתף וכבוד וזמרו
 לו: פי רוצה יהוה בעמו יפאר עניים בישועה: יעלו חסידים בכבוד
 ירננו על משכבותם: רוממות אל בגרונם וחרב פיפות פידם: לעשות
 נקמה בגוים הובחות בלאמים: לאסר מלכיהם בזקנם ונכבדיהם בכבלי
 ברזל: לעשות בהם משפט פתוב הדר הוא לכל חסידיו הללויה:

^(ב) הללויה הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עזו: הללוהו
 בגבורתיו הללוהו פרב גדלו: הללוהו בתקע שופר
 הללוהו בנגבל וכנור: הללוהו בתף ומחול הללוהו במניס ועגב:
 הללוהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה: כל הנשמת
 תהלל יה הללויה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

ברוך יהוה לעולם אמן ואמן: ברוך יהוה
 מציון שכן ירושלים הללויה: ברוך
 יהוה אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות
 לברו: וברוך שם כבודו לעולם וימלא
 כבודו את כל הארץ אמן ואמן:

ויברך דויד את יהוה לעיני כל הקהל ויאמר דויד
 ברוך אתה יהוה אלהי ישראל אבינו.
 מעולם ועד עולם: לה יהוה הגדלה והגבורה
 והתפארת והנצח וההוד בי כל בשמים ובארץ לה

יְהוָה הַמַּמְלֵכָה וְהַמְתַּנְשָׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: וְהַעֲשֶׂה
וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאֶתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבִבְרִיךְ כְּחַ וּבִגְבוּרָה
וּבְיָדֶךָ לְגִידֹל וּלְחֹזֶק לְכֹל: וְעַתָּה אֵלֵהֵינוּ מוֹדִים
אֲנַחְנוּ לָךְ וּמַהֲלָלִים לְשֵׁם תְּפִאֲרָתֶךָ: אֶתָּה הוּא יְהוָה
?בְּבִרְךָ אֶתָּה עֲשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל
צְבָאֵם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל אֲשֶׁר
בָּהֶם וְאֶתָּה מְהִיָּה אֶת בָּלָם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לָךְ
מִשְׁתַּחֲוִים: אֶתָּה הוּא יְהוָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ
בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְשִׁמְתָה שְׁמוֹ אַבְרָהָם;
וּמִצֵּאתָ אֶת לָבָו נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ

וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית לָתֵת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחֲתִי הָאֲמֹרִי וְהַפְּרָזִי וְהַיְבוּסִי
וְהַגְּרָזִי לָתֵת לְזַרְעוֹ וְתַקַּם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צִדִּיק אָתָּה: וְתֵרָא אֶת
עֲנֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְאֶת זַעֲקָתָם שְׂמַעְתָּ עַל יַם סוּף: וְתִתֵּן אֹתָם וּמִפְתֵּי־
(א) אֶת כְּחִי

בפרעה

שיח יצחק

לך ה' הגדולה וגו' כי כל בשמים ובארץ, כי זה פירשוהו מלשון אשר ור"ל כל הגדולה והנכורה כו' אשר להנכראים אשר בשמים ובארץ, הכל מאתך הוא, לך ה' הממלכה וגו' ואהה מושל בכל, המלוכה היא הנשיאות העליונה לחקוק חוקים ולתת דעות, והמלך יתן דתוהו ביד המושלים והם ממלאים במעשיהם דתי המלך ולהם הכח לרדות בעם להכריחם לעשה כמנהג המלך והוא ית' הוא מלך מלכים, הוא לכדו גוזר הכל ומזוה על כל, גם הוא מושל בכל שאינו מניח המעשה ביד המושל לעשות כפי דעתו ואין יד המלך אחר, אבל הוא ביה רואה כל וברצונו נעשה הכל והוא ואתה מושל בכל כלומר אתה מקיים גיורוהיך ותעשה כאשר תראה, והמהנשא לכל ראשי, שלא כמדת ביד שגשגאותו תלוי בהסכמת תושבי המדינה שקבלוהו לנשיא עליהם, ובציטול ההסכמה תחבטל גשגאותו, אבל הוא ית' מתנשא בכח עלמו כי התנשאות מונחת ברצונו ואינו תלוי באחרים (שם) אתה עשית את השמים וגו' אשר בחרת באברם וגו' כאשר יבא איש למקום אולר נחמד אשר שם סגולת מלכים והמדינות, זיתנו לו רשות לכרור הפך היותר טוב ויקר, ויהי האיש משכיל וכסס מאין כמוהו, ונראה כי טוב את כל מכמני הדברים היקרים ונחמדים ובהר לו דבר אחד הנראה פשוט בתכלית הפשטות, נבין כי ראה בהכמתו כי בדבר הפשוט ההוא יש סגולה נפלאה אשר לא יערכנה והזכוכית וכל כלי המדה, כן כאן סיפר לנו הכתוב אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם ואחר כל אלה אלה הוא ה' אשר בחרת באברם יותר מכל לבאי השמים מזה נבין מעלת אברהם, ועד"ו הוא נראה"כ (ישעיה ס"ו) השמים כסאי וכו' ואל זה אביע אל עני ונכס רוח וחרד על דברי ותקם את דבריך כי צדיק אתה, ואע"פ שפ" שורת הדין לא היו ראויים להגאל כי השמיתו התעביו מעשיהם כמי"ס (ביחזקאל כ) ע"כ אמר כי לדיק אתה, ותרוא את עני אבותינו במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף, ואעפ"י שגם במצרים נשמעה תפלתם כמי"ס וישמע אלקום את

נאקתם

(יא)

(א) ד"ה כ"י. (ב) נחמ"י ט. ו.

בַּפְּרָעָה וּבְכָל עֲבָדָיו וּבְכָל עַם אֲרָצוֹ כִּי יִרְעָתָהּ כִּי הִזְיָדוּ עֲלֵיהֶם וַתַּעַשׂ לָהֶּם
 יָמִים פְּהִיּוֹם הַזֶּה: וְהִיטְבָה בְּקִמְתָהּ לְפָנֵיהֶם וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבְשָׁה וְאֵת
 רַגְלֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ בַמַּצּוֹלֹת כִּמוֹ אֶבֶן אֶבֶן בְּמַיִם עֲזִים:

וַיִּשְׁעַ יְהוָה בֵּינוֹם הֵהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל
 אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם: וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־
 הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּרָא הָעָם אֶת־יְהוָה
 וַיֹּאמְרֵינוּ בִּיהוָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדָיו:

אָז יִשְׂרַי־מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ
 לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־נָאֵה נָאֵה סוֹס וּרְכָבוֹ רָמָה בַיָּם:
 עֲזִי וּזְמִרַת יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֵנִי הוּא אֱלֹהֵי אָבִי
 וְאַרְמְמָנָהוּ: יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: מִרְכַּבַּת פְּרָעָה

וחילו

שיח יצחק

אבני אליהו

נלקחם (שמות ב') מי'מ שם ה' העיקר מאשר
 ראה ענין, וכמ"ש ואת זקתם שמעתי מפני
 נוגשו (שם ג') ואמר וגם אני שמעתי את נלקח
 בני ישראל אשר מלרים מעבדים אותם (שם
 ו') אבל לא היה זכותם ועקבתם מספיק
 להגאל גאולה שלמה (ומזה הטעם לא יצאו
 מבלי רשונו של פרעה והוצרך לומר לו
 דרך שלשת ימים נלך כמדבר אשר לכאורה
 אחרי אשר באתם הוכרח ציד חזקה
 לשלחם למה הוצרכו לרמות אותן, אך
 הענין כי מתחלה לא ה' מספיק עוד זכותם
 להגאל גאולה שלמה (אח"כ מלאתי כן בס'
 בית דוד) עד אח"כ בזכות האמונה ומסירת
 נפש שקפץ נחשון בן עמינדב לים, ובזכות
 לכתם כמדבר בארץ לא זרועה וגם לזה לא
 עשו להם, ע"כ אז ערכה לו ית' תפלתם ביותר
 כענין שנאמר (שה"ש ב') יונתי כחגוי הסלע
 וגו' השמיעיני את קולך כי קולך ערב וגו'
 ע"כ אמר ואת זקתם שמעתי על ים סוף:

היום בקעת וגו' ויעברו בתוך הים כיבשה ואת
 רודפיהם השלכת וגו'. יספר לנו את
 גפלאות הקב"ה בקריעת י"ם. היינו בקע גבהו של
 ים עד מקום שהמים סימנם ומשמאלם. אבל המים
 ששוין עם מני כל הארץ נתיבשו כעין קרח.
 ועליהם דרכו בני ישראל. כ"א היו המים נחובין
 ונכרתין ה' י"הם טורה גדול לירד לעוסקה של
 בור המים. כי שולי הים עמוק עמוק. ואם היו
 המים כמה שהם מתייבשו כסו נד. היה טורה
 גרוד לדרוך ועליות על מי הים. כי המים חלול
 באמצע גבוהה כעין הר גבוה. וז"ש והים בקעת
 לפניהם היינו המים חגבוהים ואח"כ ויעברו
 כיבשה. ובאותן המים עצמן ואת רודפיהם השלכת.
 וכן ז"ש לנזור כו' כל"ה. והעבירו כו' כר"ה. ונער
 כו' כר"ה. וכן סידר בעל ההגדה עאכו"כ שקרע
 לנו את הים וז"א הטריחנו לערות והעבידנו בתוכו
 בחרבה. ולא הטריחנו לרדת.

וַיֵּרָא הָעָם אֶת ה' וַיֹּאמְרוּ בְּה', הוא ב' עמודים
 של כל התורה כמ"ש רוצה ה' את

ויראו את המיתלים לחסדו (א"מ דברי' ל"ג ח'), אשירה לה' כי גאה גאה וגו'. עד עתה היתה
 גאותו כשחקים ונסתר ועתה נתגלה גאותו בארץ כמ"ש, ואכבדה בפרעה' וגו', וידעו מצרים כי
 אני ה' (ישעי' י"ב ה'). עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה. מי' כי מתחלה הוא עזי בעת צרה שאתפלל
 אליו להושיעני. ואח"כ אחר הישועה הוא וזמרת יה כלומר אומר לו בשבחתי. ויהי לי לישועה כי
 הוא לי לישועה ולא אחר (ישעי' י"ב כ' שה"ש ב' י"ד). ה' איש מלחמה וגו'. ר"ל מה שנכתת
 שכינה עמחן (כשחיו במצרים) וכל צרתם לו צר כא"ז נוגע בכת עינו ולוחם מלחמתנו וסלך

גבור

(א) שמות יד ל' ב) שם טו.

והי'ו ירה בים ומבחר שלשין מצעו בים-סוף: תהמת יכסימו
 ירדו במצולת פמו-אבן: ימינה יהוה נאדרי בכח ימינה יהוה
 תרעץ אויב: וברב גאונה תהלם קמוה תשלח חרנה יאכלמו
 פקש: וברוח אפיה גערמו מים נצבו כמו-נר נזלים קפאו
 תהמת פלבים: אמר אויב ארדה אשיג אהק שלל תמלאמו
 נפשי אריק חרפי תוריטמו ידי: גשפת ברוחה פסמו ים צללו
 פעופרת פמים אהירים: מי-כמכה פאלם יהוה מי פמכה
 נאדר פקדש גורא תהלת עשה-פלא: נטות ימינה תבלעמו
 ארץ: נחית בחסדה עסיו גאלת גחלת בענה אל-גוה קדשה:
 שמעו עמים ירגזון חיל אהו ישבי פרשת: אז נבהלו אלופי
 אדום אימי מואב יאחזמו רעד נמנו כל ישבי כגען: תפל
 עליהם אימתה ופתח בגדל זרועה ידמו פאבן עדי-יעבר
 ענה יהוה עדי-יעבר עסיו קנית: תבאמו ותפעמו פהר
 גחלתה מכזו לשבתה פעלת יהוה מקדש אדני פוננו ידוה:
 יהוה | ימלך לעלם ועד: יהוה | ימלך לעלם ועד: | יהוה מלכותה
 קאם לעלם ולעלמי עלמאי: פי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו
 פים וישב יהוה עליהם את-מי הים ובני ישראל הלכו ביפשה
 פתוך הים: פי ליהוה המלוכה ומושל פגוים: וערו מושיעים
 פהר ציון לשפט את-הר עשו והיתה ליהוה המלוכה והיה
 יהוה למלך על-פל-הארץ פיום תהוא יהיה יהוה אחד
 ושמו אחד:

ישתבח

אבני אליהו

גבור לריב ריבנו (היונו איש מלחמה): ה' שמו. הוא בוסן שבהמ"ק קיום (בוואר מהר"א על
 הקדמת ת"ו). ימינה ה' נאדרי בכח ימינה ה' תרעץ וגו', פי' באחד חציל את ישראל ובכ' עשה
 נקמה במצרים. שב' נסים נעשו בקריעת י"ם אחד להציל את ישראל וא' לשקע המצרים בים.
 ובס"ש נחית בהסרך עם זו גאלת זו ישראל. ונאמר אשירה לה' כי גאה גאה שמתנאה על כ"ו
 הגאים והוא סוס וזוככו רמה בים (א"א דברים ל"ג כ"ה). תשלח חרוגך יאכלמו כקש. מלך ב"ו
 כש: תמלא חרון ספק אם יתקיים גזירתו אם לא יתקיים. אבל תקב"ה כאשר יצא חרון מאפו.
 החרון היא השליח לאכול מיד. כאשר תאכל קש (ישעי' ס' י"ח). מקדש ה' כוננו יודך. פי' שהכל
 מה שכונו יודך. שנראה שהיו הם עושים ולא חיו עושין כלל כס"ש בארון וכן בבהמ"ק אב

שלמה

(א) תהלים כ"ב. ב) עובדים כ"א. ג) זכרים י"ד ע'.

[*] כופלון הספוק ה' ימלך להלכות ספוק ספוקה וכזו בפסד"ו כמנזר ק"ג שבתהלים כופלון ספוק כל
 ספוקה. להלכות ספוק ספוק תהלים (כסס אלוהדסה) אך מבוט כל פסוקה דלא פסק משה לא פסקין. המנהג
 לאמר גם פי' כי בא סוס אצל מפסיקין בפסוק ה' מלכותיה ספוק תדגוס כל פסוק ה' ימלך

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לְעַד מִלְּפָנֵי הָאֵל הַמְּלִיךְ הַגָּדוֹל
וְהַקְדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ כִּי לָךְ נָאֵה יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וְשִׁבְחָה הֵלֵל וְזִמְרָה
עַז וּמְמִשְׁלָה נֶצַח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה תְּהִלָּה וְתִפְאַרֶת
קְדוּשָׁה וּמְלָכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בְּתִשְׁבָּחוֹת אֵל
הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת הַבוֹהֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה
מֶלֶךְ אֵל חַי הַעוֹלָמִים: ח"ק

בשעה שהחזן אומר ברכו אומרים הקהל יתברך

^{חזן} בְּרָכוּ אֶת יְהוָה הַמְּבָרֵךְ: [יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר
וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא
שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמַּלְאָכִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוא שהוא ראשון והוא אחרון ומפֹלְעָדָיו אין אֱלֹהִים: סְלוּ לְרוֹכֵב בְּעֵרְבוֹת
בְּיָה שְׁמוֹ וְעֲלָזוֹ לְפָנָיו. וְשְׁמוֹ מְרוֹמֵם עַל כָּל בְּרָכָה וְתִהְיֶה: בְּרוּךְ שֵׁם
קְבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:]

ברוך

אבני אליהו

שלמה מסע נבנת שהם מרומים את האבן אבל לא חסה היו מרומים אלא שנתן חשיית כח
וחרים את ידם והיו שאמר יריך כוננו אותם. (מ"א דברים א' י'). כי לה' המלוכה ומושל בנוים
וגו' והי' ה' למלך על כל הארץ וגו' לכאורה יפלא מ"ש אח"כ והי' ה' למלך על הארץ האם לא
מתחלה ח"ו. אך הענין הוא כי מלך נקרא אשר יתנו לו כתר מלוכה מרצונם הטוב ויטו כולם
שכס אחד לעבדו. ומושל הוא נקרא שהוא גבור מכולם וכבש ארץ או אוסר אחת להיות תחת
ממשלתו. וז"ש יוסף לאחיו בחלומו ב' דברים. א' הנה קמה אלומתי כו' שמורה על
ממשלתו שקצה בתוקף. ב' ותשתחווין לאלומתי שמורה על שיקבלו מעצמם עול מלכותו. ולכן
חשיבו המלך תמלך כו' או משול תמשול כו' וזהו כי לה' המלוכה. היינו מתחילת כי אנחנו
עמו ב"י קבדנו עול מלכותו עלינו מרצוננו הטוב, ומוש"ב בנוים, היינו על האומות אף שלא
קיבלו עולו הוא מושל עליהם מרצוננו ורודה בהם כחצצו, וזהו נקרא מושל, אך לעתיד יטו כולם
שכס א' יעבדו ויתנו לו כתר מלכות. וזהו והי' ה' למלך על הארץ, שעל כל הארץ יקרא מלך
כאשר יקבלו כל הארץ עול מלכותו עליהם. (מסעי ב"ז כ"ז): חי העולמים שתקב"ה נקרא חי
העולמים שמחבר ב' העולמות (השמים והארץ) (עי"ש בא"מ דברים ל"ב מ')

דיני ק"ש וברכותיה

(א) כי אחמ"ז ז"ל בהערת שערי רחמים, מ"כ בשם הגר"א יו"ד זמנים הם לק"ש.
(ה) אחר שיעלה עה"ש בשעת הדחק. (ב) משיראה חבירו צרחוק ד"א. (ג) כוטיקין.

ד) מעט זמן קודם הנך כדעת הרי"ף. הם ד' זמנים קודם הנך. ה) אחר הנך [תקף] כמ"ש החוס' מהילני המלכה שעשתה נדרשת של זהב. ו) שימחר ויקרא אם לא קרא בהנך כמ"ש תר"י. ז) ג' שעות כר"י. ח) שעה ד' דברכות לרב האי גאון. ט) כל היום בלא ברכות. י) תשלומין, ע"כ בשם הגר"א. עמוד השחר הוא האיר המזרח ולא עלות השחר. (ט"א פ"א מ"א) ע"כ ד' השע"ר:

ב) וארמיז מעט לבאר הדין ע"פ הפוסקים והראשונים הנ"ל תחלת זמן ק"ש של שחרית היא משיראה את חבירו הרגיל עמו קלת ברחוק ד' אמות ויכירנו. אבל קודם לזמן הזה אסור לקרותה רק כשהיה חנוט, כגון כשהולך בשיירא ואין בני השיירא ממתינים לו כלל, אבל זולת זה אפי' כשיולא לדרך אחר ע"ה אין לקרותה עד שיגיע זמנה. אך בדיעבד אם קראה משעלה ע"ה ילא. ודוקא באקראי בעלמא דהיינו פ"א בחודש הוא דיולא בדיעבד, אבל הרגיל לעשות כן גם בדיעבד לא ילא, (ב"ח וא"ר מגן גבורים) רק בשעת הדחק ילא דמאי הו"ל למיעבד וזוה תראה שאותן הרגילים להקדים להתפלל קודם השיעור שיראה את חבירו לא ילא י"ח ומכ"ש אותן המקדימים קודם ע"ה שלא ילאו ידי חובתן ולריכים לחזור ולהתפלל:

ג) ומלוא מן המובחר לקרותה כותיקין שהיו מכונים לקרותה קודם הנך החמה כדי שיסיים ברכת גאל ישראל עם הנה"ח שזמן ק"ש לכתחלה אינה אלא עד ה"נהח, ולא משום זריזות לבד רק שאח"כ עבר זמן עיקר מלותה, (כן מתבאר בתהר"ן, וכן מורה ל' הרמב"ם פ"א הי"א מק"ש שכ' מלותה שיתחיל לקרות קודם הנה"ח כו' ואם איחר וקרא ילא י"ח שעונתה עד ג' שעות למי שעבר ואיחר וע"ש עוד הלכה ט' ומלשון ב' הלכות האלה תראה שכן דעתו:

ד) ומי שאינו יכול לכיין בזמנאם לסיים גאל ישראל עם הנה"ח עכ"פ יראה לקרות פ' ראשונה של ק"ש קודם הנך, ושיהי' הנה"ח מקריאת פ' ראשונה עד גאל ישראל שזה נקל לכיין (הרי"ף ותהר"ן):

ה) אם לא קרא אותה קודם הנה"ח יש לו להקדים לקרותה מהרה כל מה שיוכל (הר"י שם וש"ע סי' נ"ח), וזוה תראה כמה שגו ברואה, אותם שעובקים באומנתם ובעסקיהם וכיו"צ קודם ק"ש ותפלה, ולא שפיר עבדי מכמה פעמים, חדא שאסור להתעסק בלרכייו קודם התפלה, ואפי' ללמוד אסור מי שאינו הולך להתפלל בביהכ"ג, ועוד שמאחרים עיקר זמן מלוא ק"ש לכתחלה שהיא קודם הנך, ואע"פ שבדיעבד בעבר ואיחר (ולהירושלמי דוקא בשוכח) ילא עד רביע היום. הלא אמרו (מנחות ע"ב) בא וראה כמה חביבה מלוא בשעתה שהרי הקטר חלבים ואחרים כשרים כל הלילה ולא היה ממתין להם (בשבת) עד שתחשך, וגם מלוי הדבר שטופה בחשבון או שהזייגר אינו הולך בדיוק ומאחר זמן ק"ש והוא מעוות לא יוכל לתקן ר"ל:

ו) סוף זמן ק"ש של שחרית (בעבר ואיחר, כן ל' הרמב"ם) הוא עד רביע היום בין ארוך בין קצר לד' המנ"א נחשב היום מע"ה, ועולה לפ"ו בימים הארוכים במדינת ליביא וחלומט כחני שעה אחר שעה ששית ומעט יותר (אבל בס' בית אברהם להג' חיי"א זל"ל כ' בזה"ל מאד ומאד תזהרו לקרות ק"ש בזמנה והוא בימים הארוכים דהיינו ג' שעות קודם התקופה ואחר התקופה זמנה רק עד זייגר שעה ומעט יותר, ולכן תזהרו מאד ואל תשגיתו מה שרוב העולם מאחרים זמנה

צביהכ"ג עכ"ל, נראה סברתו דע"ה נחשב כחלי שעה אחר חצות לילה, ורבים נוהגים כהגר"א לחשב מהנה"ח, (אך הוא עלמו הביא בשמות אליהו דדוקא בשוכח זמנה עד ג' שעות, אבל לכהחלה דוקא סמוך להנה"ח) ולפי החשבון מהנה"ח עולה צימים הארוכים במדינת ליטא ארבעים מינוט אחר שעה שביעית, והמאחר זמן זה ביטל מ"ע של ק"ש, ומי שאין לו תפילין לפי שעה אל יבטל משום זה מלות ק"ש רק יקראנה עם ברכותיה בלא תפילין, וכשיהיו לו אחר התפלה יניחם ויקרא בהם ק"ש וכשהביאו לו תפילין בין גאולה לתפלה יניח בלא ברכה, ואם קודם גאל ישראל יניחם ברכה, ואפי' אם ספק לו שמא יעבור זמן ק"ש ג"כ אין להמתין על עליית ותפילין דאין מעכבין זא"ז אבל בלא"ה ימתין, דכל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעלמו, וכן אין לאחר זמן ק"ש בשביל תפלה בלבד: (ו) ואם מתירא שהלבוש יעברו זמן ק"ש קורא קודם התפלה פ' ראשונה בתפילין (דגול מרצבה והגרע"ה) ללאה עכ"פ ידי חובת ק"ש דאורייתא ומ"א ס"ס מ"ו) והגר"א כ' על זה שאין נכון שהרי קוראה בלא ברכותיה (וכן בס' פרי ילחק הביא ד' הרבה ראשונים שאין לקרותה בלא ברכות) וגם לא יסמוך גאולה לתפלה עכ"ל הגר"א. ונראה כונתו שטיקר סמיכת גאולה לתפלה הוא כשקורא ק"ש של חובה תיכף לתפלה, וכדאמרינן הרולה לקבל עליו עומ"ש קורא ק"ש ומתפלל, ובירושלמי למה הוא דומה לאהבהו של מלך שצא ודפק על פתחו וכו', מזה נראה שטיקר המעלה של סמיכת גאולה לתפלה הוא להסמיך ק"ש של חובה לתפלה, וכן נראה מד' תהר"י פ"ק דברכות כ' על מהני' דיתכסה צימים ויקרא, ואע"פ שאינו סומך גאולה לתפלה שהרי אח"כ יש לו לעלות ולהתכסות ואין לך הפסקה גדולה מזו, אפי'ה רבו חכמים שיקרא ק"ש בזמנה וסיינו קודם הנה"ח משיסמוך גאולה לתפלה עכ"ל, ואם איתא דבקורא ק"ש בלא ברכות תחלה ואח"כ קוראה עם ברכותיה ומתפלל נקרא זה סמיכת גאולה לתפלה, למה כתבו שאינו סומך גאולת הלל לאחר העליה מן המים יוכל לסמוך גאל ישראל לתפלה, א"ו היכי שאין קורא אז ק"ש של חובה רק לעמוד בתפלה מתוך ד"ה לא נקרא סומך גאולת, ע"כ היכי דכרור הדבר שהלבוש יעברו זמן ק"ש לא יסמוך על ק"ש שקודם התפלה רק יותר טוב להתפלל ביחידות, וכן העלה בשו"ת פרי ילחק סי' א' שמ"ש ללאה בק"ש בלא ברכות קודם התפלה לא אמרו רק בספק אם הלבוש יעברו זמן ק"ש, (וכ' הגרע"ה דבספק אם הלבוש יעברו זמן ק"ש יכוין לקרות בתנאי (וט"ס שם מ"ש לברך) דאם יעברו זמן ק"ש ילא ואם לאו לא ילא, וכמ"ש לענין ספה"ע עכ"ל, ויש אומרים בשם הגאון מוהרי"ם זוק"ל דבעינן דיני תנאי היינו תנאי נפול והן קודם ללאה, אבל אם יעברו ודאי זמן ק"ש טוב להתפלל ביחידות כנ"ל, אך אם אין הלבוש מאחרים רק מעט זמן יש לעשות כמ"ש בצנין עולם עלה אחרת, היינו שיאריך בתפלתו ע, שיסיים בשעה עם הלבוש או ימתין בשירה חדשה י"ל הלבוש:

(ד) אם עבר רביע היום ולא קרא ק"ש אע"פ שהפסיד מלות ק"ש מ"מ יקראנה אח"כ בלא ברכות עד שלישי היום והוא במדינת ליטא צימים צינונים עד שעה עשירית, וצימים הארוכים עד שעה תשיעית להמחשבין מנה"ח, ולהמחשבין מע"ה היא קודם שעה שמינית והי' ראוי לחוש לספק ברכות ולא לברך ברכות ק"ש

תּוֹרַת שְׁחִירִית

ק"ט אחר שכלה שליש היום מעה"ט, אך מאן דעביד עובדא כנפשיה לברך גם אחר שליש היום מהנה"ח עכ"פ לריך לזוהר מאד שאחר זמן הזה לא יברך עוד יוצר אור שהוא ברכה לבטלה לדעת הש"ע וכמעט כל האחרונים וכ"כ במ"ב :

מ) עברה שעה ד' ולא קראה קוראה בלא ברכותיה כל היום, וטוב הדבר שיקבל עליו עול מלכות שמים, אבל אינו מקיים מ"ע דק"ט, ומ"מ מחויב מה"ט לומר פסוקי יליאת מלרים :

י) זמן תפלת שחרית עד שליש היום היינו שיגמור השמ"ע בתוך שליש היום כמו שנת"ל לענין ברכת ק"ט, ויש לזוהר מאד שלא לאחר זמן זה די"א דבמודר אפי' דיעבד לא יתפלל אח"כ, ואם איחר במודר כ' הפמ"ג ריתפלל בתנאי שאם הוא פטור תהיה התפלה בתורת נדבה, אך אם טעה או נאנס ולא התפלל לד"ה מתפלל אח"כ דאע"פ שאין לו שכר תפלה בזמנה מ"מ יש לו שכר תפלה, אבל אחר חלות אסור להתפלל תפלת שחרית רק ימתין חצי שעה ויתפלל מנחה תחלה ואח"כ יתפלל תפלה שניה לתשלומי שחרית (וזמן חלות אינו תמיד שעה 12 רק משתנה לפי עתות השנה כמ"ש בס' אור היום דבחדש אקטאבר הוא כרבע שעה דיותר קודם שעה 12, ובחדש יאנואר הוא כרבע שעה אחר 12 ולריך לשום לב לזה גם לענין תפלת המנחה) :

דיני תפלה

א) אסור להתעסק בלרכיו או לילך לדרך משעלה ע"ה עד שיתפלל (ויש מקילין לאחר שאמר מקלת ברכות וטוב להחמיר), ואפי' אם יבא למקום שיכול להתפלל עם הזביר בזמנו אע"פ אסור דהליכה בדרך הוי כעוסק בלרכיו :

ב) אפי' ללמוד אסור משהגיע זמן תפלה, ומי שרגיל לילך לביהכ"ג מותר :

ג) קודם ע"ה מותר להסתפר וליכנס למרחץ שלא גזרו אלא סמוך למנחה שהוא דבר המטוי, אבל משעלה ע"ה ג"ז אסור (א"ר), אבל ליכנס לבורסקי או לאכול או לדין אסור חצי שעה קודם ע"ה (פמ"ג) :

ד) והגיעור משנתו לאחר שעלה עה"ט, אין לו ליטן עוד קודם ק"ט ותפלה מק"ו מדברים הנ"ל שאסור שמה יבא לימשך ומכ"ש שינה שעשוי לימשך יותר, כן אמר לי האמ"ו הרב מהר"ש ז"ל בימי חורפי שדן לפני הגאון האמיתי מהרי"ל דיסקין ז"ל והסכים לדבריו, וכ"כ הגריעב"ץ ז"ל לענין תפלת המנחה דשינה חמיר טפי מאיך דברים, וכ"כ בבנין עולם סי' א' רק שמילק בדבר שאם ניעור כל הלילה אסור ליטן חצי שעה קודם אור היום כיון שדרכו ליטן הרבה הוה דומיא דסעודה גדולה, שמה תתקפנו שינה, משא"כ מי שהיה ישן כלילה וקם כמה שעות קודם אור היום ורולה ליטן מעט הוה דומיא דסעודה קטנה דמותר (ונראה דהיינו חצי שעה קודם אבל משהאיר היום גם אם נאמר דהוה כסעודה קטנה ג"כ אסור) ויותר נכון שימסור שינתו לאחרים להקטיו משנתו דבכה"ג מותר, דומיא למ"ש תרמ"א (סי' רל"ה) בזמננו שקוראים לביהכ"ג ע"ט, עכ"ד הבנין עולם :

ה) ומי שא"א לו למסור שינתו לאחרים או שאינו בכוח שיקטוהו קודם זמן ק"ט הנכון שיתפלל קודם השינה ביחידות, ואינו מושיל מה שיקרא ק"ט לבד דהא האיסור גם משום תפלה כנ"ל, וכמו לענין אכילה דמי שחלש לבו טוב לו להקדים

להקדים להתפלל ביחידות, וכ"ש בשינה שיש יותר חשש שמא יעבור הזמן, אך מי שאין דעתו מיושבת עליו להתפלל אז, הנה מי שא"ל לו לכיין את דעתו עד שיאכל מותר לו לאכול קודם התפלה וכמו כן כאן, אך מ"מ יקרא ק"ש ג' פרשיות קודם השינה בתנאי שאם יעבור זמן ק"ש של שחרית יולא בזה :

דיני הפסקה מברוך שאמר עד אחר התפלה

א) מב"ש עד אחר נפילת אפיס אסור להפסיק לדבר הרשות אפי' לזרוק, ועבירה גדולה היא, ואפי' בלה"ק אסור לדבר :

ב) מב"ש עד יולר אור מותר לענות אמן על כל ברכה שישמע, ובלבד שלא יפסיק בין ב"ח" למלך מהולל (ח"א, ובכ"מ ספ"י מתפלה כ' דבברכות קלרות אסור להפסיק אפי' לאיש"ר, וה"ה בברכה ארוכה לאחר שאמר בסוף הברכה ב"ח, וצ"כ במ"ב סי' ס"ד, ונראה שהחונים המנגנים בימים נוראים בין ב"ח" להמעריב ערבים וכיו"ב הם מקלקלים בזה ענין הברכה, וכן לא יפסיק באמלע פסוק רק במקום דסליק ענינא, ולענות קדיש וקדושה וכיו"ב מותר גם במקום דלא סליק ענינא, אך לענות ב"ה וב"ש אסור, ומכ"ש דאסור לומר ב"ה וב"ש בברכה שהמשמיע מולאו ידי חובתו כמו בקידוש והבדלה ומנילה, ולריך להזכיר הנשים על זה :

ג) ברכת אשר יצר יוכל לברך באמלע פסד"ז, וטוב שיניחה מלברך עד בין הפרקים, או אם עומד סמוך ליסתבח טוב שיברך אותה בין יסתבח לזולת, אך ברכה שהשעה עוברת כגון ששמע קול רעם וברק יברכנה גם באמלע מזמור, וכן אם הלבור קוראים שמע ישראל קורא עמהם פסוק ראשון אפי' באמלע מזמור (אחרונים) :

ד) אם מתירא שיעבור זמן ק"ש קודם שיגיע לקרותה בסדר התפלה מותר לו להפסיק ולקרותה, וכן אם שכח לברך ברכת התורה קודם התפלה מותר לו לברך באמלע פסד"ז ולומר אח"כ פסוקים הנוהגין די"א דאסור לומר אפי' פסד"ז קודם ברה"ת (כ"כ המ"ב), ונראה שאם גמר כבר הפסד"ז לא יאמר עוד ברה"ת מפני שנפטר באהבה רבה, ויזהר אז ללמוד תיכף אחר התפלה :

ה) מיולר אור עד י"ח אם הטיל מים לא יברך אז רק אחר התפלה, ובלבד שלא ישכח, ואם שמע הלבור קוראים ק"ש לא יקרא עמהם רק יעשה הניגון כאלו קורא ק"ש, ואסור להפסיק באמלע הפרק לענות אמן על ברכה שישמע, רק אמן שאחר האל הקדוש ושומע תפלה, וכן לקדיש וקדושה וברכו מפסיק אפי' באמלע הפסוק, וכששומע מודים מהש"ן ישחה ויאמר תיבות „מודים אנחנו לך" ולא יומר, ולקדושה יבנה רק קדוש וברוך ולא ימלך :

ו) ולענין לענות שאר אמנים בין הפרקים דעת הח"א דאינו מותר לענות רק האמן מן הברכה עלמה שסיימה בעלמו מתחלה דכחדא ענינא הוא, אבל הפמ"ג סי' נ"א והגרע"א בס"י ס"ו הסכימו דכל אמן מותר לענות בין הפרקים דק"ש וברכותיה :

ז) בין ברכת אהבה רבה לק"ש אין לענות אמן על ברכה אחרת ששמע דהוי הפסק בין ברכה למזה, רק על אחר ברכת הבוחר בעמו ישראל יוכל לענות אחר שסיים הברכה, וכן יאמר ברכת האל הקדוש וכיו"ב יוכל לענות :

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם וַיֵּצֵר אֹר וּבִרְא חֶשֶׁךְ עָשָׂה שָׁלוֹם וּבִרְא אֶת הַכֹּל:

המאיר

אבני אליהו

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. תְּרַאֵה בְּיָאוּרוֹ כְּבִרְכוֹת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. וְמֵה שְׁמֵלֻכוֹת.
 דָּא נִאֲמַרְהּ בְּחַיֵּי בְּרִכּוֹת, הִירִצּוּ הַתּוֹסֵפוֹת (בְּכִרְכוֹת מ"ט. ד"ה בְּרוּךְ) וְז"ל וּבְרִכּוֹת שֶׁל יוֹת
 בְּרִכּוֹת כּוֹלֵם סְמוּכוֹת לְבִרְכַת אֵל חַי וְקַיִם אִי נִמְי אֱלֹקֵי. אֲבִרְהֵם הֵייוּ מִלְכוֹת כְּדִאֲמַרְיִן (לְעוֹל ז')
 מִשְׁנִבְרָא הָעוֹלָם לֹא הָיָה אֲדָם שְׁקִרָא וְחֻקְבִּיָּה אֲדוֹן עַד שְׁבַא אֲבִרְהֵם וְקִרְאוּ אֲדוֹן שְׁנִאֲמַר ה'
 אֱלֹקִים מִה הַחַן לִי עֲכָ"ס. וְנִרְאָה שְׁחִמְרוּ הַמִּדְרָסִים תִּיבָה אַחַת וְצ"ל לְבִרְכַת מֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם רַם
 וְנִשְׂא וְכֵר. וּבִירוּשָׁלַיִם אֲמַרו שְׁמֵלֻכוֹת נִתְקַנָּה עַל שֵׁם אֲרוּמְכָךְ אֱלֹקֵי הַמֶּלֶךְ: "וַיֵּצֵר אֹר וּבִרְא חֶשֶׁךְ
 עָשָׂה שָׁלוֹם." אֶתְיֹק לָךְ מֵה שְׁפִירֵשׁ אֲדוֹנֵי מוֹרֵי אֲבִי הַגְּאוּן וְצִלְלָה"ה כִּפ' בְּרִאשִׁית וְז"ל בְּרִא
 חִינּוֹ כֹל מִפְרָשֵׁי הַרְת שְׁמֹרֶה עַל דְּבַר מְחֹדֶשׁ, יֵשׁ מֵאִין, אֲבָ"ה מֵה יִאֲמָרוּ עַל וַיִּבְרָא אֶת הַתְּנִינִים
 תְּגִדּוּלִים, וְכֵן וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ וְכֵן מֵה שְׁתִּקְנוּ קִדְמוֹנֵינוּ בְּכֹל בְּרִכּוֹת הַנְּהִינּוּ כּוֹרָא
 פְּרִי הָאֲדָמָה, תַּעֲן, וְנִשְׂאָר כֹּלֵם הַיְדוּעַ מֵעַל. וְנִרְאָה כִי תוֹאֵר הַנְּמַצִּים נִחְלָקוּ אֵל שְׁלֹשׁ אֱלֹהִים,
 וְהוּא עֵצִם, מִקְרָה דְּבוּק, וּמִקְרָה שְׂאִינוּ דְּבוּק, ד"מ כְּלִי עֵץ תִּמְצָא בּוֹ הָעֵץ הוּא עֵצִם, תוֹאֵר הַשׁוֹלְחָן
 בְּכִמּוֹת תוֹאֵר מִקְרָה לְכֹל אֲשֶׁר יִחְפּוֹץ הַפּוֹעֵל יִטְנֵהוּ, אִם לְהִיּוֹת קַעְרוֹרוֹת, אוֹ מְרוּבְעוֹת בְּצִלְעוֹתָיו,
 וְזוֹת הַמִּקְרָה הוּא דְּבוּק אֵל הָעֵץ וְלֹא יִחְפְּרֵד סִמְנוֹ. אִמֵּם תִּיקוֹנוֹ וְאוֹפֵן הַדְּרָתוֹ הוּא מִקְרָה שְׂאִינוּ
 דְּבוּק, כִּמּוֹ מִשִּׁיחַת הַשֶּׁשֶׁר זְהוּר גּוֹזֵנוּ, אֲבָל נִצְמַד אֵלֵינוּ וְנִמְצָ"ס אֲצִלוֹ. וְשִׁלְשָׁה תְּנַאי הַנְּמַצּוֹת נִקְבּוּ
 בְּשִׁמּוֹת, בְּרִיאָה, יִצִּירָה, עֲשִׂיָה. מֵלֵת בְּרִיאָה הוֹנַחָה לְהוֹרוֹת עַל חִידוּשׁ הָעֵצִם אֲשֶׁר אִין בְּכַת
 הַנְּבִרָאִים אֲפִילוֹ כּוֹלֵם הַכִּסִּים וּנְבִנּוּיִם שׁוֹיבְלוֹ לְחִדּוּשׁ, כִּמּוֹ הַדּוּמָם, אוֹ תְּצוּמָה, וְכֹל מִינֵי סַתְּבִיתוֹת.
 יִצִּירָה נּוֹפֵל עַל צוֹרֵת הַדְּבַר בְּכִמּוֹת, וְהוּא הַמִּקְרָה הַדְּבוּק. עֲשִׂיָה יִתְכֵן עַל תִּיקוֹן עֲשִׂיָה, וְהוּא
 שְׂאִינוּ דְּבוּק. וְאֲצִל בְּרִיאַת הָאָדָם נִאֲמַר שְׁלֹשׁ אֱלֹהִים, וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ, וַיֵּצֵר ה'
 אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עַמֵּר מִן הָאֲדָמָה, וַיִּאֲמַר אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצִלְמוֹנוֹ, בְּרִיאַת לְעוֹמֵת נִשְׁמָתוֹ צִלְם
 אֱלֹקִים, יִצִּירָה עַל צִיּוֹר וְתוֹאֵר אֲבִרְיוֹ, וְעֲשִׂיָה עַד אֲוֵפֵן תִּיקוֹנוֹ הַנְּטַפֵּ"ל אֵלֵינוּ בְּשִׁמְרִית בְּרִיאָתוֹ, כִּמּוֹ
 וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹקִים לְאָדָם וְלֵאשֶׁתוֹ כְּתַנּוֹת אֹר וַיִּלְבִּישֵׁם. לִכֵּן נִאֲמַר וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הַתְּנִינִים,
 כִּי הֵם בְּכַחֲשִׁית עֵצִם. וְכֵן תִּקְנוּ בּוֹרָא פְּרִי, כִּי אִינוּ בְּכַח הַנְּבִרָאִים לְחִדּוּשׁ בַּעֲבוּר שְׁהוּא עֵצִם פּוֹעֵל
 ה'. וְכֵן אֲמַר וַיֵּצֵר אֹר וּבִרְא חֶשֶׁךְ עוֹשֶׂה שָׁלוֹם, מִפְּנֵי שְׁהָעֵצִם וְהַמִּקְרָה יִבְחֵנוּ בְּכַחֲשִׁית דְּבַר מִי
 מֵהֵם יִקּוּם, כִּמּוֹ שְׂרִאֲיוֹ כְּתוּמַר הַמִּים אֲשֶׁר נִמְצָא לוֹ ב' תְּכּוּנוֹת שׁוֹנוֹת, קֵר וְלֵת, וְלֹא יִדְעֵנוּ אִיזַת
 מֵהֵם עֵצִם וְאִיזוּה מֵהֵם מִקְרָה. אִמֵּם נִשְׁכִּילֵם, כִּאֲשֶׁר יִפְשְׁרוּ הַמִּים אוֹ. הַקְּרִירוֹת אוֹל מִמֵּנוּ רַק הַלְּחוֹת.
 לְבַדּוֹ קִיִּים, נִדְעַ שְׁהַלְּחוֹת עֵצִם לֹא וְלֹא הַקְּרִירוֹת. וְכֵן מִזֶּה תְּבִין וְתִשְׁכִּיל בְּשֵׁנֵי תְּכּוּנוֹת אֵלֵינוּ הַמְּנַגִּים
 וְהֵם אֹר וְחֹשֶׁךְ שֶׁלֹא יִדְעַ אִיזוּה מֵהֵם הָעֵצִם, אִמֵּם כִּאֲשֶׁר חֶשֶׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּצִאָתוֹ גַּעֲרַר הָאֹר
 וְנִשְׂאָר הַחֹשֶׁךְ קִיִּים וְכֵן בְּעֵצִם הַיּוֹם כִּאֲשֶׁר סוּגַר הַכִּית מְבּוּא הָאֹר וְגִיעַ חֹשֶׁךְ בְּכֹל הַבֵּית וְלֹא
 גּוֹדַע אֲוֵפֵן הַגַּעְתּוֹ, אוֹ תִשְׁכִּיל כִּי הוּא עֵצִם הַבְּרִיאָה, אִמֵּם הָאֹר דּוּחָה אֶת הַחֹשֶׁךְ, עַד מְקוּם
 שְׁקִרְנֵי זִיוּי הַדָּרוֹ מַגְעָת, וְכִאֲשֶׁר יַעֲדַר מִקְבִּילוֹ הַמַּעֲיֵק לֹא, נִשְׂאָר קִיִּים עַל מַתְּכּוּנָהּ, לִכֵּן עַל
 חִידוּשׁ תְּחֹשֶׁךְ נִאֲמַר בְּרִיאַת בּוֹרָא חֹשֶׁךְ, בַּעֲבוּר שְׁהוּא חוֹמֵר עֵצִם שְׂאִין בְּכַח הַשֶּׁכֶל לִידַע תּוֹאֵר. וְעַל
 זְכוֹת הָאֹר מוֹנַח מֵלֵת יִצִּירָה, כִּי נִכּוֹל שֵׁם לוֹ לְרַחוֹת הַחֹשֶׁךְ כִּפִּי מִשְׁשִׁלְתוֹ וְתַמְקַת גּוּגָהוּ, כִּמּוֹ
 צוֹרֵת הַכֵּלִי הוּא בְּכִמּוֹת, כֵּן צוֹרֵתוֹ הוּא בְּגִבּוּלוֹ אֲשֶׁר לֹא יַעֲבוּר. עוֹשֶׂה שְׁלוֹם תוֹאֵר תִּיקוֹן הָעוֹלָם
 וּמְלוּאָה, כִּמְ"שׁ לֹא מִצָּא הַקְּבִי"ה כְּלִי מִחוּק בְּרִכְהָ אֵ"א הַשְּׁלוֹם, כִּי הוּא רַק תִּיקוֹן הָעוֹלָם
 וּמְלוּאָה, עֲכָ"ל: "וּבִרְא הַכֹּל". בַּמִּסּוֹךְ נִאֲמַר וּבִרְא רַע אֵלֵא לִישְׁנָא מַעֲרִיא נִקְט (בְּרִכּוֹת י"א:) אֲבָל
 מ"ס מִשְׁמַעוֹת אַחַד לְהֵם, כִּי עַל כֹּל מִין קָ"לָה מְבַרְכִין שֶׁהֵבֵל נִהְיָה, כִּי הָרַע מַעֲרוּב בְּכֹל כְּשׁוּמַר
 לְפְרִי וְהוּא עֵצִם הַבְּרִיאָה שְׁהִיצִירָה וְהַעֲשִׂיָה תִיקוֹן וְהַתְּמַקָּה לוֹ לְמַתְקַ וְלְמַסַּךְ הַגְּבוּרוֹת, וְכֵן אֲמַר
 עֲלֵתָהּ בְּמַחֲשַׁבָה לְבִרָא כְּמַדְהִיֵד בְּגִבּוּרוֹת וְאֲחִי"כ שְׁתַּפֵּה עִם מֵדַת תְּרַחֲמִים שְׁנִאֲמַר כִּיּוֹם עֲשׂוֹת

ה'

(יב)

(א) יע"י מ"ס ז'

הַמַּאִיר לְאָרֶץ וְלְדָרִים עֲלֶיהָ בְּרַחֲמִים. וּבְטוֹבוֹ מְתַדֵּשׁ בְּכָל
 יוֹם תְּמִיד מֵעֵשָׂה בְּרֵאשִׁית: מִה רָבוּ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה.
 בְּלֶם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ מְלֵאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָךְ: הַמְלַךְ הַמְרוֹמֵם
 לְבָדוֹ מְאֹד. הַמְשַׁבֵּחַ וְהַמְפָאֵר וְהַמְתַּנְשֵׂא מִימֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי

עולם

אבני אליהו

ה' אלקים ארץ ושמים, נמצא היא בתחלה ובאחרונה שסוף המעשה בסחשבה תחלה, ושמעהי ממורי אבא הגאון וצללהיה ש'עתידי לבוא יהיה הלכה כבית שמאי שהן סגבורות כי בגבורות ישע וימינו: 'המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים'. התחיל לפרש ולפרש מאמר הכתוב שהתחיל יוצר אור ובורא חשך סדוע יצר צורה לאור ועשה לה שיעור מונבלת עד פת תבוא שתתא באור נוגה הולך ואור עד נכון היום, לפי שהארץ והדרים עליה אינם יכולים לקבל רוב אורה ועוצם המימותה וגודל יבשותה, ובתמלתו עליהם ציור צורה האור ע"י גלגל היומי וע"י גלגל המקיף שזירותו בכל מקום וכדור הארץ כריחוק מקום שיוכלו לקבל תועלת האור ויורחקו מהזיק החום: , ובטובו מתדש בכל יום תמיד מעשה בראשית'. כי ס"ש ובורא תושך לשון הנה הוא קשה לתבין הלא אין כל חדש תחת השמש ובריאה נאמר על עצם ובריאה חדשה שיברא ה' חדשות בארץ, לכן אמר שבורא חשך הוא שבכל יום מתדש תמיד מעשה בראשית שמעריב ערכים הרבה בכל אקלים ערב בזמן אחר כידוע: , מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית'. כזה הפסוק מפרש מאמר עושה שלום, אם לא ידעת מה רבו מעשה ה' עד כי חדל לספור כי אין מספר וידוע שכרוביו ימצא השינויים והרחקים והבדלים רבות מ"מ כולם בחכמה עשית שיקרבו ויודווגו ויעמדו יחדו ועושה שלום ביניהם כמו כן בין ד' יסודות המנגדות ובין דצח"ם ופרטיהם ופרטי פרטיהן מפני, שמלאה הארץ קניניך". קנין פרשתי בכרכה ראשונה של ש"מ"ע שהוא לשון תיקון כס"ש הלא אכרך קרך מתקנך כי אין האב צריך לקנות הבן מזולתו רק פירושו מתקנו, וכן מלאה הארץ תיקוניו של הקב"ה כל מין ומין תיקן למין רעהו וזהו עושה שלום שמתקנם להיות מחוכרים ונצמדים יחדיו: , המלך המרום לבדו מאז'. בא לפרש מאמר ובורא את הכל שהוא ובורא רע הנאמר בכתוב האיך תרע עצם עד שנאמר עליו בריאה, ובא לספר שבחי ה' יתברך על דרך שאמר ישעיה הנביא ע"ה ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא, ומפרש מה שאמר רם הוא בערך קודם הכריאה שהיה הוא ושמו אחד ולא היה מושג מצד פעולותיו ועצמו א"א להשיג וזהו תואר רם שהוא מרום מעין כל להשיגו וזהו 'המלך המרום לבדו מאז'. פי' מאז קודם שנברא העולם הוא מרום לבדו שלא היה מי שיכיר גדולתו ולא היה מושג כי הוא לבדו היה: , המשובח והמפואר והמתנשא מימות עולם'. מימי ששת ימי בראשית הוא מתואר בשלשה תוארים אלה לפי שהאדם חותם תכנית של כל שיעור קומה בריאה יצירה עשיה (ואצילות אינם בסוג השבונים) שמהם נפש רוח ונשמת לך ותפעלו לשלשה קיבוצים סימנם צב"ר צ'דיקים ב'ינונים ור'שעים. וכמו שהאדם אם יש בו סודות שונות בעל חכמה בעל עושר בעל הגדה יתחלקו בבניו, א' יהיה עושר וא' חכם וא' בעל הגדה, וכן אם יהיה חכם ובעל סודות רעות יהיה בנו א' חכם וא' בעל סודות רעות, כן אדם הראשון שנכלל בו כו"ע היו לו שלשה בנים חב"י קין שת. שת כולו טוב מצד הנשמה, הכל מצד הרוח, וקין מצד הנפש, כמו שכתב א"א מורי אבא הגאון, וצללה"ה על מאמר בני לן ביתא באיורא דעלמא ע"ש. וכן נח ממנו חור ונבנה העולם היו לו שלשה בנים שם וחם ויפת כמו שהאריך בתן בעל עקרת יצחק. ומשלישתן אלו הוא משובח ומפואר ומתנשא. מן החכמים והצדיקים הוא משובח, כס"ש כל רווחו יוצא כסיל וחכם כאחור ישכחנה, כמו שפי' הרד"ק ז"ל החכם אומם שפתיו ונסוג אחור להוציא כל רווחו כשבחי הבורא יתברך כי יכולע, ומ"ת ישכחנה פירושו כמו משכיות שאזן ימים משבר שאזן ימים כן החכם משבר רווחו ומשבחו בש"יולות.

ומפואר

עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ אֲדוֹן עֲזֵנוּ צוּר מְשַׁגְּבֵנוּ מִגֵּן
 יִשְׁעֵנוּ מְשַׁגֵּב בְּעֵדְנוּ: אֵל בְּרוּךְ גְּדוֹל דַּעַת. הִכִּין וּפָעַל זְהָרֵי
 תְּמָה. טוֹב יַצַּר כְּבוֹד לְשִׁמּוֹ. מְאֹרֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֵזוֹ. פְּנוֹת

צבאו

אבני אליהו

ומפיאר הוא מבינונים, והם מתעצז זכיות ואין בהם ממושעי ישראל בגופן עליוהם נאמר ועובר על
 פשע שמעביר ראשון ראשון ונאמר (מגיל י"ג) ותפלתו עובר על פשע, לכן מהם הוא ספואר רבה
 תפלתו. ומתנשא הוא מצד הרשעים, כשר"ל לשהקב"ה עושה דין ברשעים: מתנשא ונתקלס: אלהי
 עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו וכאשר אכתוב מזכירים שהוא משובח ומפיאר ומתנשא משלשה
 אלו, אכתוב מבקשים שירחם על כולם ברחמי הרבים גם על הרשעים כיון שאתה אלקי עולם משגיח
 על טובים ורעים כאחד, אדון עוזנו וכו' ד' זמנים שונים יש לאדם, ופי הנערות, בתרות, שחרות
 ופי הזקנה, בנערותו עד עשר שנים הוא עז כנמר ולא הגיעו לגבורת שיתקומם עליו אדם, מעשר
 עד שהוא בן עשרים אז הגיע לגבורת וצריך לתקוף שיהיה משגב בערו, ומכן עשרים עד בן
 המשים נושא אשה ומוליד בנים וצריך לישועה בענין פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ומחמשים עד
 שבעים אז ימי חיר-ית ע"ד שאמר בן תשעים לשוח שנעשה שח וישל צריך למשגב לגופו
 ולעצמו ולא מוולתו, וזה שאכתוב מבקשים שירחם עלינו ב' זמנים אלו. כי אתה, אדון עוזנו
 בזמן הנערות, כי ח' עוז לעמו יתן והוא אדון גם בדבר זה לא האדם. כי יש כמה גערים
 חלושים, ואתה צור ותקוף, משגבנו כימי הבחורות ועת הגבורה שלא ישלטו בנו החזקים ממנו.
 ואתה, מנן ישענו בימי השחרות שצריכין אנחנו לישועה נגד מערכת השמים ומשמיהן שאין
 מול ישראל לתת להם פרנסה ואכלם בעתה, ואמר מנן שהוא מרחוק שאין הנושע יודע את
 ישועתו, בן אנחנו שוככים: אל מסותינו והוא לוחם מלחמתנו בשמים. ובזמן הזקנה הוא, משגב
 בדרגו פי' בעד הנוף עצמו כמבואר. אל ברוך גדול דעה אמרו בזהר פ' תרומה, אל אדון
 שאמרים בשבת מתון רברבין מעלמא עילאה, אל ברוך שאמרים בחיל מתון ועירין לעלמא
 תתאה, מ"ש מתון רברבין וועירין לא כמו בתורה שצורתן ועירין ורברבין, אלא פירושו שבשבת
 מאריכין בשבת כל אות ואות איכע או חמש תיבות, ובחול אומרין על כל אות כ"ב רק תיבת
 אחת. ומ"ש רברבין לעלמא עילאה, פירושו שבשבת אל אדון סתללו מצד עולם העליון כמו
 דעת ותבונה טובים אותו המתנאה על חיות הקדש וכו'. ובמתון ועירין לעלמא תתאה משכחים
 הראים לו מעלמא תתאה, גם שאנחנו אין משיגים אפילו כמות ואיכות פעולותיו בעולם
 התחתון שאין אנו יודעים גדול כח החמה וטוב תועלתה, רק מכירים אנחנו מצד גדול ערך
 הפועל נוכל לחכיר מעלת הפעולה. וזה אמרו, אל ברוך" שהוא בעצמו בב"ת, וברוך מצד מעשיו
 כפי כל נשמה, גדול דעה דעתו אין לו שיעור כמו שאין לעצמותו. והוא, הכין ופעל זהרי
 חמה מזה נוכל להבין ששיעור התועלת שהבין בזהרי חמה ג"כ בלי תכלית גם שהשמש היא בעל
 תכלית. וזה שאמר במתון ועירין לעלמא תתאה, לידע כמה מניע טובו והסרו בע"מא תתאה,
 טוב יצר כבוד לשמו שפעתי מאבא מארי הגאון וצללה"ה ע"ד כל הקרא בשמי ולכבודי בראתי
 וגו', האומנם שמים ושמי השמים לא יכלבלוהי הוא רוצה בכבוד השפלים שבעולם השפל וכל
 עולמות העליונים משמשים ונותנים סאור ושפע לעולם התחתון בעבור יתנו כבוד לשמו, וזהו
 טוב שאין למעלה ממנו שיצר כבוד לשמו עכ"ל. וזו הוכחה שניה על טובים כאורות שברא
 א"קינו כיון שרואים אנחנו שנבראו לכבוד לשכו. וכ"ש יצר ולא אמרברא כבוד לשמו, ע"ש
 לשון הכתוב יוצר אור שנתן לחם צורה כמה ימשלו יונו אירן רק בחצי כדור הארץ כדי שיהיה
 יום ולילה כזמן א' בכדור הארץ לחברן יחד יום אחד. וזהו, מאורות נתן סביבות עונו שישכבו
 ברקיע עונו ויתנו לכל חלק מכדורו הארץ את תועלתם שות לא כן אם היו עומדים במקום אחד
 ומפיקים נוגה לבל העולם היה תקרוב להם מקבל תועלת יותר. פנות צבאו קדושים ורומי
 שדי' הם מלאכי רומה שהם אבני הפנה של עולם המלאכים הסנוהיגים את עולם העשיה הם
 קדושים נגד עולם העשיה הם רומי שדי כמ"ש כי שמי בקרבן אל חסר בו כידוע הוא שאמר
 לעולמו די ונתן צורה לכל העולמות ושיעור מוגבל, תמיד מספרים כבוד אל וקדושתו התחיל

כשם

(א) תבואי נכחו כמו גבו אלי כל פנות סעם (פ"א י"ד ל"ח).

תפלת שחריתח

צְבֹאֵי קְדוּשִׁים רוֹמְמֵי שְׁדֵי. תָּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֱלֹהֵי וּקְדוּשָׁתוֹ :
תִּתְבָּרֵךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יְדִידָה. וְעַל מְאֹרֵי אוֹר
שְׁעֵשִׂית יַפְאָרוֹךְ סֵלָה :

תִּתְבָּרֵךְ צוּרֵנוּ מְלַכְנוּ וּגְוַאֲלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוּשִׁים יִשְׁתַּבַּח שְׁמֹךְ
לְעַד מְדַבְּנֵנוּ. יוֹצֵר מְשֻׁרְתִים. וְאֲשֶׁר מְשֻׁרְתֵנוּ בְּפֶלֶם
עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם וּמְשֻׁמִיעִים בִּירְאָה יַחַד בְּקוֹל דְּבָרֵי
אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלַךְ עוֹלָם : בְּפֶלֶם אֱהוּבִים בְּפֶלֶם פְּרוּרִים בְּפֶלֶם
גְּבוּרִים וּבְפֶלֶם עֲשִׂים בְּאִימָה וּבִירְאָה רְצוֹן קוֹנֵם וּכְדָם פּוֹתְחִים

את

אבני אליהו

בשם אל וסיים בשם אלה, גם שמספרים כבוד אל לפי השגתם אבל אמורים קדוש פי' שהוא
נבדל ונשגב מהשגתם, כמו שסדרו בסדר קדושה משרתיו שואלים זה לזה איה מקום ושיעור כבודו.
לעומתם. פי' א"כ איך יוכלו להללו ולספר שבחו לכן אמר לעומתם פי' לעומת השגתם ברוך
יאמרו כפי כח השגתן כן מכריזין אותו. וכן אמר כאן שהם מספרים כבוד א"ל וגם מספרים קדושתו
איך הוא רחוק ג"כ מהשגתם. ולכן נהלף ג"כ על אופן זה, וזהו, תתברך ה' אלהינו על שבת
מעשה יידיך. פי' תתברך שמך ותתפשט גבורתך בכל העולם בני בשר יקראו בשמך לא מצד
ידיעת גדולתך לבד אלא מצד שבת מעשי יידיך. והוא דרך שלילה כאשר ביארנו למעלה ששבת
הוא מלשון חכם באחר וישבתנה וכן וראית את אחורי שפרשו כל הקדמונים על הפעולות. מגדולת
מעשה יידיך ויכירו וידעו כי אין שיעור לעצמותך ואין קץ למרכבתך ישועה, ועל מאורי אור
שעשית ופארוך סלה. ע"ד שארז"ל לע"ל הקב"ה מוציא חמה מגרתיקה הרשעים נדונים כח
הצדקים מתרפאים, ומלולי א"א היה עושה לה גרתיק לא הו' רשעים בעולם כמיש כיון שהסתכל
במעשה הרשעים עמד וגנו אורה והוא גרתיקה שלא יענשו הרשעים בעוה"ז ולא יקבלו הצדקים
בעוה"ז היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם. וזהו על מאורי אור שאמר יח מאורות ברקיע השמים
ויהו, מאורות הוא גרתיקן ככו מאורות וח' צינות בבית כן מאורות ברקיע השמים, ע"ז ופארוך סלה,
כמיש ותפארתו עבור על פשע עד יום הגדול והנורא ויהיה אותם יום הבא :

תִּתְבָּרֵךְ צוּרֵנוּ מְלַכְנוּ וּגְוַאֲלֵנוּ. שְׁלֹשָׁה תִּיאָרִים אֵלֵינוּ הוּא סוּד הַיְחוד יֵא"ו הִיּה הוּה וְיִהִיּה
בוֹסֵן הַעֵבֶר יוֹצֵר אוֹתוֹנוּ וְזֵהוּ צוּרֵנוּ, כּוֹמֵן הַהוּה הוּא מְלַכְנוּ מִשְׁנֵי עֲלֵינוּ בְּעִנְיַת פְּקִיחָא
בוֹסֵן הַעֵתִיד הוּא גְוַאֲלֵנוּ, וּלְפִי שֶׁמִּתְקוֹפֵת הַשִּׁמֶשׁ בָּאוּ שִׁינֵי הוֹצִיִים עֵבֶר עֵתִיד הוּה לִכֵּן מְכַרְבִּים
אֵנְהוּ אוֹתָן בְּכָל זְמַן וְזִמָּן. כּוֹרֵא קְדוּשִׁים. חֶשֶׁב בְּכֹרֶה זֵו פִּרְטֵי בְּרִיאַת יְצִירָה וְעִשִׂית, וְהוּא
כוֹרֵא קְדוּשִׁים, יוֹצֵר מְשֻׁרְתִים, עוֹשֵׂה חֲרָשׁוֹת בְּעַל כּוֹ. וְאִמֵּר כּוֹרֵא קְדוּשִׁים הֵם יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים בְּגוֹסֵן
וְנִשְׁמֹתֵיהֶם לִכֵּן הוֹכִיר אֲצִלְהֶם בְּרִיאַת הַנוֹפֵל עַל עֵצֶם וְחוֹמֵר הַדָּבָר, וְשִׁתְּבַח שְׁמֶךְ לְעַד מְלַכְנוּ.
יִכּוּרוּ וְיִדְעוּ כִּי אֵין שִׁיעוֹר לְעִצְמוֹתֶךָ וְלִתּוֹרֶתֶךָ וְלַחֲכָמְתֶךָ וְלַתְּשׁוּבָתֶךָ כִּי לֹא כִּמְחֻשְׁבוֹתֵינוּ מִחֻשְׁבוֹתֵינוּ,
וְזֵהוּ שֶׁהוֹכִיר מְלַכְנוּ. יוֹצֵר מְשֻׁרְתִים. כִּיֵּן שְׁאִין לֵהֶם חוֹמֵר וְנוֹף לֹא הוֹכִיר אֲצִלְהֶם אֲשֶׁן בְּרִיאַת
כִּי אֵם יְצִירָה. אֲשֶׁר מְשֻׁרְתֵנוּ כּוֹלֵ עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם, פִּי' וּמִפְּנֵי שֶׁמְשֻׁרְתֵנוּ כּוֹלֵם עוֹמְדִים בְּרוּם
עוֹלָם וְשׁוֹמְעִים מֵאֲחֹרֵי הַיְצִיגִיד אֵת שְׁעֵתֵי הַחַיּוֹת וְאֵת כֹּכָב, שְׁשִׁיעִים בְּקוֹל וּמְכַרְוִים אֵת, דְּבָרֵי
אֱלֹהִים חַיִּים שֶׁדְּבָרֵי חַיִּים וְקִיּוּמֵם לְעוֹלָמֵי עוֹלָמֵים וְדְבָרֵי, סֵדֶךְ עוֹרֵם הַגּוֹזֵר וּמְקִיִּים רְצוֹנוֹ כְּכֹל
הָעוֹלָם וּמִיֹּאֵת וְהֵם יוֹדְעִים וּמְכַרְוִים בְּרוּם עוֹלָם וְלִכֵּן הֵם, כּוֹלֵם אֱהוּבִים. אֵין שְׁנֵאָה וְהַחֲרוֹת
בִּינֵיהֶם כִּי יוֹדְעִים שְׁאִין נֹגַע בְּמוֹכֵן לַחֲבִירוֹ כִּמְלֵא גִימָא, כּוֹלֵם בְּרוּרִים. בְּרִי לְבָב, אֵין פְּנִייה וְכוּנָה
בְּעִבְרוֹתֶם כִּי יוֹדְעִים שֶׁחָבַל מֵאֲתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כָּלֵם גְּבוּרִים. פִּי' שֶׁגַם כּוֹלֵם גְּבוּרִים בְּעִבְרוֹתֵנוּ אֵבֵל
כּוֹלֵם עוֹשִׂים בְּאִימָה וּבִירְאָה רְצוֹן קוֹנֵם. אִימָה הִיא יִרְאָה הַרוֹצֵמֹת מְגִידֵל שְׁאֲתוֹ וְרוֹמְסֵתוֹ. וְיִרְאָה
מְגִידֵל חֲטוּשׁ עַל הַעֲבוּרִים דְּבָרוּ וְיִתְבָּרֵךְ, וְאִמֵּר רְצוֹן קוֹנֵם וְלֹא יוֹצֵרֵם כְּמִשׁ יוֹצֵר מְשֻׁרְתִים. לְפִי
שֶׁהוֹכִיר

תפלת שחרית

אֶת פִּיתֵם בְּקֶדְשָׁהּ וּבִטְהָרָהּ בְּשִׁירָהּ וּבְזִמְרָהּ וּמְבַרְכִים
וּמְשַׁבְּחִים וּמְפַאֲרִים וּמְעֲרִיצִים וּמְקַדְּשִׁים וּמְמַלְיָכִים :

את

אבני אליהו

שהזכיר שהמשרתים עובדים אותו ועושים רצונו וזהו תקונם ולכן הזכיר קונם כאמור שהוא לשון תקון הלא הוא אביך קנך, "וכולם פותחים" וכו'. פי' אנחנו מספרים תהלות המלאכים ושהם גבוהים מערכנו כד' דברים. מפני שאנחנו קרוצי החומר המורכב מד' יסודות עפר מיט רוח אש, והם נבדלים מכל אלו ארבע, גם שיש בהם יסוד רוח ואש שנאמר עושה מלאכיו ורוחת משרתיו אש לזהם. אבל חמה אינם בעלי בחירה לחטוא ביסודות האלו כמו האדם. וז"ל, וכולם פותחים את פיהם בקדושת. לפי שאין להם יסוד העפרי גוש ארץ התחתונה ליסמא. ובטהרה. נגד יסוד המים המסתיר את האדם אבל חמה טובלים בנהר דינור, גשירה. נגד יסוד הרוח שהאדם מדבר בו דברים בטלים אבל חמה מדברים בו רק שירים, שבחים לקונם, ובזמרה. נגד יסוד האש כי הזמר מיוחד ללוים שהם שלהובא ראשא מסטרא דגבורות. ומברכים ומשבחים" כו'. חשב כאן ששה מיני שבחים מתער על מלכות. מברכים ומשבחים כבר פירשנו שברכה היא לשון התמששות שהמקור וחבריכה, ושבת הוא הצמצום ע"ד וראית את אתורי דרך שלילות שאין אנו מכירים את עצמותו והוא הצמצום בשכלנו, וידוע שהתמששות הוא חסד והצמצום הוא גבורה, לכן אמר דוד הלוהו נבגודותיו תלוהו כרוכ גודלו בכף הדמיון כי מי יוכל לספר גדולתי ומפארים. הוא ע"י תפארת תורת אמת מדת יעקב בפייהם. ומעריצים ע"י נו"ה ערכי נחל כמ"ש (איוב ל) בערוץ נחלים לשכון חורי כו'. הענין כי לשון ערוץ הוא חפך נופו נגד אדוניו כמו (משלי יא) ועריצים יתמכו עושר, הם עבדים הנאמנים משליכים נפשם מנגדם לחפך עושר אדוניהם, וכן אנחנו אשר על ה' הורגנו כל היום אפר (ישעיה כט) ואת אלקי ישראל יעריצו ובמלחמת ל"א מלכים אמר ה' אל יהושע (יהושע א) אל תערוץ ואל תחת. כי תחלת נפילת הצבא במלחמה הוא ע"י אחר מב' סבות אלו או שרואים ושומעין קול הגפת תריסין ובורחים על נפשם ויהרגו משונאיהם וברודסם אהיהם, או מססירת נפשם ליפול בתוך המחנה והיו בתוך מזה אלה ומה אלה ויתפשו חיים, אבר במלחמת מצוה של ל"א מלכים אמר ל'ישראל שאתם לא תצטרכו לשני אלו וזהו אל הערוץ ואל תחת לא למסור נפשך בעד המלחמה ולא תחת סמקוך לכרוח כי עסק ה' אליך בכל אשר תהי. וכן אמר (ישעיה מט) היקח מגבור מלקוח ואם שבי צדיק ימלט כה אמר ה' גם שבי גבור יקח ומלקוח ערוץ ימלט וגו'. ההבדל הוא בין גבור לערוץ. שהגבור הוא העומד בקשרי מלחמה ושומר משפטיו מלחמה כאשר ישלול את אויבו חק כחלק ימלו וערוץ הוא הרץ לפני מערכת המלחמה לבדו ומשליך נפשו מנגד והוא קשה מכולם כמו שבקש איוב (ו) ומיד עריצים תפדוני, וכן אמר דוד ועריצים בקשו נפשי, (ישעיה כה) כי רוח עריצים כורם קיר, ואינו שומר דתי ומשפטי המלחמה שאם יקח שלל וכו' לו לבדו ואין זרים אתו כי נפשו בא לו. וז"ל חיקח מגבור מלקוח מה שלקח חלק כחלק ואם שבי צדיק ומלש בעת שבי אם ימלט צדיק שלא הלך נגד מלכו ועמו, כיון שנתן רשות למשחית וכו', כה אמר ה' גם שבי גבור יקח לא לבד המלקוח של הגבור שלקח במלחמה אלא אפי' השבי שלקח אחר המלחמה ויקח נ"כ ממנו ואפי' מקדוח הערוץ שרוצה הערוץ ליקח חלקו לבד ימלט ג' חצדיק ממנו. ואמר והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו, כי קדושה אינו בפה בלבד רק למסור על קדושת השם וזה אמרו והקדישו את קדוש יעקב לא בפה בלבד כי אם ואת אלקי ישראל יעריצו ישיבוכו נפשם מנגד כי עליך הורגנו כל היום, וזהו מה שאנו אומרים בקדושה נעריצך ונקדישך. אנחנו תפצים למסור נפשנו בעבורך להקדישך. וכן הנביאים בשלא היו משיגים רוח הקודש היו משליכים נפשם ותאותם מנגד עד שנתפך לבכם כמ"ש בשאול (ש"א י) והיה כהפנותי שכמו ללכת מעם שמואל ויהפוך לו א"קים לב אחר. וכן המלאכים מעריצים ע"י נצה והוד דרגא דנביאים. וזא"כ, מקדישים" ביסוד שהוא קדוש וצדיק. וממליכים" ע"י מלכות שאומרים ד' ה' הממלכה כי כל צמא חשמים לך משתחווים. ומה תבין מה שדרש ר' שילא (ברכות א) לך ה' הגדולה ות מעשה בראשית וכה"ל עושה גדולות עד אין חקר. פי' תוציא ס"ב האמקורסים האומרים שהעולם

את שם האל המלך הגדול הגבור והנורא קדוש
 הוא; וכלם מקבלים עליהם על מלכות שמים
 זה מזה. ונותנים רשות זה לזה? הקדיש ליוצרים
 בנחת רוח בשפה ברורה ובנעימה. קדישה כלם
 באחד עונים ואמרים ביראה:

קדוש קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל
 הארץ כבודו:

והאופנים וחיזת הקדש ברעש גדול מתנשאים
 לעמתי שרפים לעמתי משבחים
 ואמרים: ברוך יהוה ממקומו;

לאר

אבני אליהו

כמנחנו נוחג ע"פ טבע מששת ימי בראשית, הלא הטבע בעצמו הוא גדולות עד אין חקר כמו
 דרוקע הארץ ע"ה המים וטבע חמים לעלות על הארץ וכן זריחת השמש בכל יום מי יכריחנה וכמ"ש
 ע"ה לאויב (אויב רח) מי שם מסדיה כי תדע או מי נסח עליה קו על מה אדניה הטבעו או מי ירח
 אבן מנתה ברו יחד כוכבי בקרוגו'. והגבורה זו יציאת מצרים וכה"א וירא ישראל את היר הגדולה.
 להוציא ס"ב המינון שאין חקב"ה מעניש ומשכור, וביציאת מצרים הענישם ברבר אשר ידו ונתן
 שכר לישראל בזכות ארבע דברים נגאלו ישראל ממצרים. והתפארת זו חמה ולבנה שעסדו
 לו ליהושע שנאמר וידום השמש וירח עמד, שהיה תפארת מעשי ידיו להתפאר שנאמר ו"א הו'
 כהיום תתוא לפניו ולאחריו לשמוע בקול איש וגו' ועיין בברכת שמע קולנו מה שביארנו שם,
 והנצה זו מפלתה (פי' של רומי) שנאמר וזו נצחם על בניו. והתירו זו מלחמות נחלי ארנון שנאמר
 ע"כ יאמר בספר מלחמות ה' את והב כסופה וגו'. ויתכן ע"ד שפירשנו שנו"ה הם דרני דנביאים
 שמשליכים נפשם מנגד בעבור ה' לכן משלם ה' מדה כנגד מדה במלאת אויבום, רק התבדל ביניהם
 הוד יאמר על דבר שנעשה כבר ונראה תודו כמו מלחמת ארנון, ונצה ועא דבר שיהיה לעתיד
 כמפלת רומי ויהיה מפלתם לנצח ולעולמי עולמים כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא וכה"א מן
 השמים נלחמו, והוא מרת יסוד דאחיד כשמייה וארעה שתוא קדושת שמו יתברך למפת אומרים קדוש
 ונבדל מהשגתנו וכן בשמים אומרים קדוש שהוא נכד"ה מהשגתם כמו שהרגם יונתן קדיש בשמי
 סדומא עילאת בית שכינתיה קדיש ע"ה ארעה עוכר גבורתיה. לך ה' הממלכה זו מלחמת עמלק
 שנאמר כי יד על כס ית, שאו ותייה ה' למלך על כ"ה הארץ. והתנשא לכל לראש זו מלחמת גוג
 זמגוג וכה"א הגני אליך ניג נשיא ראש משך ותובל מפני שגוג ומגוג יעמוד על ה' ועל משיחו
 שה' מנשאו לראש וחיה רוד למלך עליהם; את שם האל המלך". הוא כתר מלכות; הגדול
 הגבור והנורא. הם חג"ת ורגא דאבהן, והם ר' רגלי הסרכבה עם מלכות; קדוש". הוא מרת
 צדיק; וכלם מקבלים עליהם על מלכות שמים ות מזה. כי גבוה על גבוה ונבוהים עליהם:

לְאֵל בְּרוּךְ נְעִימוֹת יִתְּנוּ. לְמַלְךְ אֵל חַי וְקַיִם זְמֵרוֹת יֹאמְרוּ
 וְתִשְׁבְּחוּת יִשְׁמְעוּ. פִּי הוּא לְבָדוֹ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת עוֹשֶׂה
 חֲדָשׁוֹת בְּעַל מְלַחְמוֹת זּוֹרֵעַ צְדָקוֹת מִצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת פּוֹרֵא
 רְפוּאוֹת נּוֹרָא תְהִלּוֹת אֲדוֹן הַנְּפִלְאוֹת. תִּמְחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל
 יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: כְּאֹמֹר לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים פִּי
 לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: אֹר חֲדָשׁ עַל צִיּוֹן תֵּאִיר וְנֹכַח כְּלָנוּ מִתְּרֵה
 לְאוּרוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהּ יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

אַהֲבָה רַבָּה אַהֲבַתְנוּ יְיָהּ אֱלֹהֵינוּ הַמְּכָה גְדוֹלָה וַיִּתְּרָה
 חַמְלַת עֲלֵינוּ: אֲבִינוּ מִלְּפָנָיו בְּעֶבֶר אֲבוֹתֵינוּ שִׁפְטָחוּ

בך

שיח יצחק

זְמֵרוֹת יֹאמְרוּ וְתִשְׁבְּחוּת יִשְׁמְעוּ. עֵינַי וּזְמֵרוֹת נִתְּנוּ לְמַעַל שֶׁהוּא הַכֵּנֶה לְהַשְׁבִּיב כַּסֵּף
 הַסֵּיף וְהַתְּעוֹרוֹרוֹת מַעַל מַעַל ע"כ אָמַר גְּבִי זְמֵרוֹת יֹאמְרוּ שֶׁהֵם מְכוּוֹנִין לְעַלְמֵם
 מִשָּׂא"כ נְבִי תִשְׁבְּחוּת אָמַר יִשְׁמְעוּ לְהַזוֹלֵת. פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת עוֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת. הַהַבְדֵּל בֵּין פּוֹעֵל
 לְעוֹשֶׂה הוּא כִּי פּוֹעֵל נִקְרָא מֵה שֶׁהוּא בְּחֵמָה עֹסֵק וְעוֹד לֹא נִגְמַר וְלֹא יוֹסֵף כֵּן לְעוֹלָם אֲךָ הוּא הַכֵּנֶה
 לְהַתְּכִילִית, וְעוֹשֶׂה נִקְרָא מֵה שֶׁכֵּבֶר נִגְמַר עַל תְּכוּנָתוֹ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה. עוֹד. ע"כ אָמַר שְׁפּוֹעֵל גְּבוּרוֹת כִּי
 הוּא דָבָר הַנִּפְעֵל רַק לְשַׁעֲמוֹ. מִשָּׂא"כ נְבִי חֲדָשׁוֹת אָמַר עוֹשֶׂה שִׁתְּקוּיִם כֵּן לְעוֹלָם כְּמִשָּׂא"כ (יִשְׁעִי)
 ק"ו) כִּי כֹאשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה עוֹמְדִים לְפָנַי נֹאס ה' כֵּן יַעֲמוּד
 גְּרַעַם וְשִׁמְכֵם. בְּעַל מְלַחְמוֹת, אָמְרוּ בְּמִכִּילֵתָא (בְּשַׁלַּח פ"ד) יֵשׁ גְּבוּר בְּמִדְיָנָה שִׁמְקִינָה וְגִבּוֹרָה:
 אֲשֶׁר לּוֹבְשָׁהּ אִשִּׁי אֲבִיו וְאִשִּׁי אִמּוֹ וְאִשִּׁילּוֹ קְרוּבוֹ הַכֵּל מְכָה בְּחֵמָה וְהוֹלֵךְ לוֹ אֲבֵל הַקְּבָרָה אִינוֹ כֵּן הִי
 מְלַחְמָה ה' שָׁמוֹ, הִי אִישׁ מְלַחְמָה שֶׁהוּא נֹלָחֵם עַל מִצְרַיִם, ה' שָׁמוֹ שֶׁהוּא רְחוּם עַל בְּרִיּוֹתָיו שֶׁנֶּאֱמַר ה' הִי
 אֵל רְחוּם וְחַנוּן וְגוֹי (שְׁמוֹת ל"ד) יֵשׁ גְּבוּר בְּמִדְיָנָה בְּשַׁעֲה שֶׁחֲזִי יוֹלָא מִיָּדוֹ עוֹד לֹא יוֹכֵל לְהַחְזִירָה אֵלָיו אֲבֵל
 הַקְּבָרָה אִינוֹ כֵּן כְּשֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְאוּנוֹ כְּבִיכּוֹל גּוֹרֵה יוֹלָא מִלְּפָנָיו שֶׁנֶּאֱמַר אִם שְׁנוֹתֵי בְּרַךְ חֲרָבִי וְגוֹי
 (דְּבָרִים ל"ב) עָשׂוֹ תִשׁוּבֶה מִיָּד הוּא מְחֻזְרָה שֶׁנֶּאֱמַר תִּחְזוּ בְּמִשְׁפַּע יָדִי עֲבִיל הַמִּכִּילֵתָא וְזוֹ הִיא הַכּוֹנֵה בְּעַל
 מְלַחְמוֹת שֶׁהוּא כְּבִיכּוֹל בְּעַל וְאֲדוֹן עַל הַמְּלַחְמָה וְזִשָּׂא אֲחִי, זּוֹרֵעַ צְדָקוֹת, מִזְמִיחַ יְשׁוּעוֹת, ר"ל
 שִׁמְאוֹתָה הַהֵכֵנָה עֲלֵמָה שֶׁהִיא לְרַע לוֹטֶה בַּה ג"כ הַכֵּנֶה לְעוֹב אִם יִשׁוּבֵה אֲדָם, כִּי כֵל דָּבָר שִׁוְיָא
 מִפִּי הַקְּבָרָה אוֹ כֵל פְּעוּלָה לְעוֹטִים בְּסֵם עֵינַיִם שׁוֹנִים וְהַפְּכִיִים וּמִשְׁתַּנּוּיִם לְפִי מַעֲשֵׂה הַאֲדָם כְּמוֹ שֶׁהִי
 הַעֲנִין בְּנִינּוֹה שֶׁנֶּאֱמַר וְיִנּוּהַ נִהַפְּכַת שֶׁהִי ב' כּוֹנֵת כְּפִשׁוּטוֹ אוֹ שִׁיִּפְכּוֹ מַעֲשִׂיָם מִרְעֵה לְעוֹבֵי
 כְּמוֹ שֶׁהִי הַאֲמַת וְכֵן בְּשַׁעֲלוֹת וְהַכְּנוֹת כְּמוֹ שֶׁהִי הַעֲנִין בְּיוֹסֵף הַלְדִיק אֲשֶׁר בְּגַלְל סָרַךְ חֲטָא שֶׁל
 הַבַּת דָּבָה עַל אֲחִיו שְׁקוּרִים לְבִנֵי הַשְּׁפָחוֹת עֲבָדִים, לְעַבְד נִמְכַר יוֹסֵף, אֲךָ הִי זֶה רַק עַד עַת
 בָּא דְבָרוֹ אֲמַרְתָּ ה' לְרַפְּשָׁהּ, אֲחִיכִי נִתְּגַלָּה כִּי עִי אֹתָם הַסְּבּוֹת עֲלָמָם אֲשֶׁר הַתְּחַכְּמוֹ אֲחִיו לְהַדְפּוֹ
 וְלֹאכְדוֹ עַל יְדֵיהֶם בְּעַלְמֵם עֵלָה לְמַלְכוּתָה וְהַחְלּוֹמוֹת נִתְּקִימוֹ עִי אֲחִיו בְּעַלְמָם, וְכֵן רֵאִינוֹ בִּימֵי
 מִרְדְּכָי וְאַסְתֵּר אֲשֶׁר בְּגַלְל עוֹנֻתֵיהֶם קָם עֲלֵיהֶם אֲדָם וְהַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל לְהוֹמֵם וְלֹאכְדָם, וְהִי
 תְּחַבּוּלָתוֹ הַנִּבְבִּיל יוֹם לְבָזַע מַעֲשָׂהוֹ בְּיוֹם שִׁמַּת מִרְעֵיָה, אֲךָ לֹא יֵדַע כִּי כּוֹ בְּיוֹם נוֹלַד מִשָּׁה וְכֵן
 בְּכָל תְּחַלּוּכָה הַעֲנִין הִיא מְתַחַלְתוֹ אֲשֶׁר כְּפִי נִגְלָהוּ הִי מְחַרֵּד וּמְכַהֵל אֲשֶׁר ע"כ הִי בְּכִימָה זֹס
 וְנָכִי וּמִסְפָּד אֲךָ בְּסִתְרָה הִי בְּזֹאת הַעֲנִינִים בְּעַלְמָם נֶאֱרָגִים כְּתָרֵי יְשׁוּעָה וְהַלְלָה (כֹּאשֶׁר הַפְּלִיאֵה
 לְפָרֵשׁ טוֹבֵי הַמְּפָרְשִׁים הַיּוֹסֵף לִקַּח וְהַגְרָא וְהַמְּלַבִּיִים שִׁים לְבָבְךָ עֲלֵיהֶם):

אַהֲבָה רַבָּה וְכוּ, פִּי דַתְּחַלָּה צִמִּי הַאֲבוֹת וּמוֹעֵד נֶאֱתַנּוּ מִמִּצְרַיִם הִיא אַהֲבַתְךָ רַבָּה עֲלֵינוּ
 אֲחִיכִי כְּשֶׁעָשׂוֹ הַעֲנַל אֲמַרְתָּ אֲכַלָּה אֹתָם כְּרַנְעוּ, וְאֲחִיכִי חֲמַלְתָּ עֲלֵינוּ וְסַלַחְתָּ לְעוֹנוֹנוֹ כִּי
 חֲמַלְתָּ הוּא אֲחֵר הַכֵּעֵם וְאֲמַר חֲמַלָה גְּדוּלָה וַיִּתְּרָה פִּי שֶׁהַשְּׁפָטָה עֲלֵינוּ עוֹד יוֹתֵר טוֹבָה מִגְּרַאֲשׁוֹנָה:

בנת

בְּךָ וּתְלַפְדֶם תְּחִי חַיִּים בֶּן תַּחֲנֵנוּ וּתְלַפְדֵנוּ : אֲבִינוּ הָאֵל הַרְחֵמֵן
הַמְרַחֵם רַחֵם עָלֵינוּ וְתֵן בְּרַבְּנוּ לְהִבִּין וּלְהַשְׁפִּיל לְשִׁמְעַ עֲלֵמָה
וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וּלְעִשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד תּוֹרַתְךָ
בְּאַהֲבָה : וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרַתְךָ וּדְבַק לַבְּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וַיַּחַד
לַבְּנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה שְׂמֵךְ וְלֹא נְבוּשׁ לְעוֹלָם וְעַד : פִּי

גמס

שיח יצחק

שנתת לנו לוחות וזויות לעשות האספן להיות שוכן בינינו שלא יהי לנו מקדש (הגר"א בשה"ש א' ע"ו) :
בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים וכו' כי העיקר מה שקי' להאדם לקבל חוקי השי"ת
באשר לא תתברר ונתאמת בלבנו אשר רק השי"ת יודע לבחור את הטוב לו והוא לא ידע מאומה. ע"כ מלא
נב האדם ערדות ובלבולי הדעת ואולם אבותינו ע"ה יען בטחו בו ית' בטחון שלם למסור כל עניניהם
אליו ית' וקבלו כל מה שעבר עליהם כרצון שלם על כן זכו לכרות עמם ברית וללמדם חוקי
חיים ואנו בקשתינו אשר בזכותם נוכח גם אלהנו ותחננו ותלמדנו. הרחמן, הרחם, הרחמן הוא
שם התואר (כענין אמרנו על אדם שהוא סכלן היינו שענינו וטעמו הוא כך גם בשעה שאינו
סובל) והמרחם הוא שם הפעולה (כענין אמרנו על אדם שהוא סובל ענין פלוני שהוא על ענין
עשית הפעולה) והוא ע"ד שא' ב"ג מדות ה' ה', אחד שהוא בעל רחמים קודם שיחטא האדם, וא'
אחר שיחטא ויעשה תשובה וגם כאן הוא הרחמן ר"ל קודם שיחטא האדם הוא רחמן תמיד.
והמרחם ר"ל אחר שיחטא האדם ועשה תשובה או קיבל את דינו הוא מרחם ג"כ עליו כענין שנאמר
ישוב ירחמנו : להבין ולהשביל, גדר הבינה פירשו שהוא להבין דבר מתוך דבר, ע"י היקשים
ומופתים מהדברים שהשיג אותם בחושיו או קיבל מאחרים, והשכל הוא על ענינים מופשטים מהחוש
ושאין מתבררים במופתיו הבינה ומלאכות ג"כ מענין הנלחה, כמו למען תשכיל לשמוע, ר"ל
לקבל בלב, כענין שנאמר הסכת ושמע ישראל. לשמור ולעשותה, לשמור הוא ענין מל"ה ולעשות
הוא מ"ע שהזכירות מעבירה הוא קודם בזמן מקיומי המזות בפועל וכענין שנאמר סור מרע
ועשה טוב, וי"מ לשמור הוא שיהיו דברי התורה שמורים בלב וכ"א בספרי ושמרחם זה המטה
ולקיים ר"ל שהי' שמירת ועשיית המזות קבועים אללנו כעמוד ברזל וכענין שאמרו בזה"ק
זכאה חיבו מאין דהוא כעמוד שלים, ר"ל שלא ישתנה בשום פעם כענין שנאמר אם חומה היא
וגו' (ולא נהי) כענין שאמרו רז"ל מעשה באשה אחת שהיתה נשאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין
ונשאת אח"כ למוכס והיתה קושרת לו קשר מוכסין) : והאר עינינו בתורתך. שילך מעלה מעלה
בהשגת התוה"ק אשר אין קץ להשגתה כמ"ש רחבה מנותך מאוד. ויחד לבבנו. כי
לפעמים חיזה חלק מהלב דבוק באהבה, ואיזה חלק מהלב נפנה לזד אחר ע"כ אנו מבקשים ויחד
לצבינו שהי' כל הלב דבוק ומחובר באהבת ה' (וכנראה בסי' ת"א מעשה באשה אחת אשר צניח
מסרו עממן על קידוש"ש, וכה היו דבריה רב"ש"ע בכל עת היחה אהבתך בלבי, אך כי הי' לצבי
חלוק גם לאהבת בני. ואין זה נקרא אהבה שלימה, אך עתה ידעתי כי אהבתך שלמה בלבי) :

לאהבה וליראה שמך, ידוע כי היראה קודם בזמן למדת האהבה, אך זהו ביראת הטוב
אכן ככאן מדבר במדרגה העליונה של יראה כמ"ש ליראה שמך וזה נובע ממדת
אהבה הגדולה הו' ירא פן יתערב חיזה נגוד הטא במעשיו ואשר לא יהיה לפי כבוד ה' ע"כ הקדים
אהבה קודם להיראה. ולא נבוש לעולם ועד, ר"ל שלא נבוש איהה בושה אשר היא לעולם ועד
וכ"א במד' עוה"ט (תהלים ע"ה) כך ה' חסיתי אל אבושה לעולם וכו' לא נבתישו ישראל בעוה"ז אלא
אינו אומר אלא לעוה"ז וכן ישעיה אומר (שם מ"ח) ישראל נובע בה' השועת עולמים לפיכך לא
תבושו ולא תכלמו עכ"ל המדרש וארו"ל אין בשמו של עוה"ז כלום נגד בשמו של עוה"ז ואמרו
(קידושין פ"א) מוטב דהכספו בעמרים בעלמא דין ולא תכספו מיניה בעלמא דאתי ע"כ אמר
ולא נבוש לעולם ועד.

זי"ר הרבינו יונה (רפ"ג דלכות) משל למלך שנכנס אדם לפניו. אם ימלאהו מרמה במעשיו או
משקר דבריו הלא מתבייש בושת גדול על אחת כמה וכמה לפני ממה"מ הקב"ה. גם כי

בהתבני

בְּשֵׁם קְדוֹשְׁךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בְּמַחְנוּ נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעַתְךָ :
וְהִבִּיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע פְּנֵפוֹת הָאָרֶץ וְתוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוֹת
לְאַרְצֵנוּ בִּי אֵל פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת אֶתָּה וּבָנוּ בְּחַרְתָּ מִכָּל עַם וְלִשְׁוֹן

וּקְרַבְתָּנוּ

שיח יצחק

בהתבטא הנפש אחר שנתפרדה מן הגוף, הנושא הכולל הגדול מהבוסת צעודה פה (בעוה"ז) כי טבע הגוף משכח וכי יעשה האיש דבר כיטור ויחייש עליו מבני אדם לשנה או לשנתיים ישכח הדבר וילך הנושה מעליו, וגם כי לא ישכח מלבו, יהי' הדבר ישן נוסן והוסרה קנת הנושה כי טבע השכחה שבנוף מתערב עם טבע הנפש, וכי לא יכול להתגבר עליו לשכוח הדבר לגמרי, עכ"פ יתגבר עליו להתישן עליו שהוא קנת השכחה שמסיר רוב הנושה, אך בהיות הנפש לבדה אין שכחה לפניה כי כולה צרה וזכה ואין שום טבע מהגשמיים בתוכה, מתבטא לפני ממה"מ הקב"ה לעולם ולעולמי עד תעמוד הנושה בלוחה שעה שהיתה עומדת לפניו וכמו הפעם ההוא תעמוד מבוישת לעולם וזהו שארז"ל איך לה ללוחה נושה אוי לה ללוחה כלימה, לכן עכ"פ המעלה על לבו דברים אלה לא יבא לידי עבירה. ולא נבוש לעולם ועד בי בשם קדושך וכיו מלחתי בס' מגלת סתרים למוהרמח"ל ז"ל ע"פ כך ה' חסיתי אל הנושה לעולם (תהלים ע"א) כי מי שאוכל שאינו שלו מתבטא, כך ישראל כשחטאו והלכו בגלות, והקב"ה היה נותן להם הגאולה מיד בלי שום צרה או היה להם בזמן הגאולה חרפה כיון שלא היו ראויים אבל עכשיו שהי' להם הרבה צרות ועכ"פ קיבלו בלהבה ולא בטעו אלא אדרבה כך ה' חסיתי הגם שסבלו הרבה צרות קיבלו אותם בלהבה וקיווי לגאולה א"כ אל הנושה עכ"ד, ועפ"ז מיושב היטב הלשון כאן כי אחר שאמר ויחד לבנו ללהבה, וביארנו לעיל (בכתוב זרע ישראל עבדו) כי עיקר מדה אלה הוא לסבול ולקבל כל הבא עליו בנפש חפזה ע"כ אמר ולא נבוש לעולם כי בשם קדושך הגדול והנורא בעתו אשר כל הנהגתך עמנו הוא לתת לנו אחרית ותקוה טובה ע"כ לא יהיה לנו נושה וכענין שנאמר כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה ולשון לקיחה מורה על הקבלה מרצון הטוב ומדוקק הלשון מ"ש הגדול והנורא (בלי תואר, הגבור) כי ארז"ל (יומא ס"ט) כי לכך אמר דניאל תואר הגבור כי אמר עכ"פ משהעבדים בנינו איכה גבורותיו (רק אכנה"ג אחרי שראו כמה נסים אמרו אדרבה זו היא גבורותיו ע"י במהרש"א ס):

ע"כ אמר גם כהיות מושג אלנו רק בבחינת הגדול והנורא ולא בבחינת הגבור דהיינו בעת הגירושין והצרות הגדולות עכ"ז? בטהי בו ע"כ לא נבוש כנ"ל. נגילה ונשמחה, ההבדל בין גילה לשמחה לדי הגרי"א ז"ל כי שמחה לא יאמר אלא על טובה שנתחדש לו מעתה אבל גילה נאמר על שמחה תמידית ע"כ אמר באשר בעתו תמיד בשם ה' ע"כ לא תהיה לנו הישועה כדבר חדש ע"כ נגילה, אך עכ"ז גם נשמחה כי יתוספו לנו ג"כ טובות חדשות אשר לא פללנו מראש אשר בגללם נשמחה תמיד מחדש: והביאנו לשלום כיו' ע"פ המבואר בס' אמת וכ"כ הראב"ד פ"ב דעדיות כי תחלה יהי' קיבוץ גלויות למקום אחד היינו למדבר העמים ואח"ז משם יעלו לאה"ק וזה מתחלה הביאנו לשלום למקום אחד מארבע כנפות הארץ, ואח"ז ותוליכנו קוממיות לארצנו:

יְוֹרִיבֵנוּ קוממיות לארצנו כי ארז"ל זכו וזרעו עם ענני שמיא וכו' לא זכרתי עני ורוכב על החמור ע"כ אנו מבקשים ותוליכנו קוממיות ר"ל בכבוד וביד רמה לא בשפלות, כי אל פועל ישועות אתה, ר"ל הגם שאין אנו זכאים אך אתה הוא אל שפירושו תקיף ובעל היכולת פועל ישועות ר"ל ממציא בעצמו הישועות וכבר פירשו שגדר הישועה בלי סיוע של הנושע זכן אה"כ וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו וזרעו וגו'. ובנו בחרת מכל עם ולשון הוא עוד טעם שיושיע אותנו הגם שאין אנו זכאים רק מאשר מאז בחר בנו מכל עם ולשון וכמ"ס בס' תומר דבורה שאחת ממדות הרחמים של הש"ת הוא, מימי קדם כלומר כשתמה זכות אבות וכיו"ב מה יעשה והלא מזל עזמם אינם הגונים וזכר הקב"ה ימים קדמונים אהבה שהיה מקודם על ישראל (כמ"ס זכרתי לך חסד געורך אהבת כלולותיך) וזוהו יזכור להם כל המצות שעשו מיום שנולדו עכ"ד

וּקְרַבְתָּנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סְקָה בְּאַמְתָּ. לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחְדְּךָ
בְּאַהֲבָה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהּ הַבּוֹרֵךְ בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

יחד

שית יצחק

מכל עם ולשון. התחלקות עבדי העמים ותכונותיהם זה מזה היא, או מלד נזע שבסם. או מלד השפה המדוברת אשר תאחד אותם והיו לפס אחד כי לאם לאם יקרבו לבנות זה לזה, ואולם ישראל לא שינו את לשונם במזרים והיא נרמה להם אשר עמד עממם גם וריחם לא נמר להשתוות אל המזרים ולעשות כמעשיהם ע"כ אלו אומרים נוסח זה לזכור גם זכות זה (ושמחת פגולה לאותם אנשים אשר יתשבו להם לתפארת לשנות לשונם ולא ידעו כי בנפסם הוא כי עימי יתשבו אמריהם גם כמעשיהם מבלי מחים, וכל משכיל ע"ד אמת יבין כי כן הוא וכן משכיל אל דל האריך בזה): וקרבתנו לשפך הגדול, זהו בעת מ"ת ע"כ יבין מה לזכור מעמד הר סיני. להודות לך וגו' מוסב על ה"אנו ותולידנו וגו' כי התכלית הנרצה בציאת הארץ היא להיותנו פגיים מכל עמל ודאגה המונעים אותנו מעבודתו מלהודות לו ומלימדו:

דיני קריאה וכונה בק"ש

- (א) לריך לכיין בק"ש ללאת מ"ע של ק"ש:
- (ב) יקרא ק"ש כולה בכונה (לשום אל לבונה שהוא אמור) בלימה ביראה ברתת וזיע (עו"ש"ע סי' ס"א: וכ' הב"ח דלימה ויראה זו היא בלופן זה שיכין בשפת שהוא קורא את שמע לקבל עליו מ"ש להיות נהרג על קידוש השם דזהו בכל נפשך ועו"א הכחוב כי עליך הארגנו כל היום אז בכונה זו יקראגה בלימה וביראה ורתת זיע:
- (ג) אסור לומר שמע ב' פעמים. ואם לא כיון כונה הענין גם בפסוק ראשון אע"פ שבושה איסור בכפילתו מ"מ כיון שלא ילא ידי חובתו, ימתן שמע ויחזר ויקרא בלחש, ואם נזכר באמנע הפרשה יאמר פעם שנית כל הפרשה כולה. ואם מכר לאחר שכבר התחיל והיה אם שמוע יגמור והי' אם שמוע ויחזר ויקרא פ' שמע עד והי' אם שמוע ויחזר ל' ויאמר:
- (ד) הקורא ק"ש לא ירמוז בעיניו ולא יראה באלבנותיו בפרשה ראשונה מפני שנראה כקורא עראי, ואפי' לדבר מלוא אסור לרמוז אך בפי' והי' מוסר לרמוז לדבר מלוא:
- (ה) לריך להפסיק מעט בין לעולם ועד לואהבם כדי להפסיק בין קבלת מלכות שמים לשאר מלות:
- (ו) לריך להפסיק בין "היום" על לבבך" ובין היום לואהבם שלא יהיה נראה היום ולא למחר:
- (ז) לריך להטעים יפה העי"ן של נשבע ה' ולריך להחיו זי"ן של הזכרו וזי"ן של זכרתם:
- (ח) יזהר לקרותה במתון כל חיבה בפ"ע ולדקדק בלאתיותיה וקודוסייה אפי' שו"א נע ושו"א נח וכיוצא בזה ומכ"ש שיזהר מאוד שלא להבליע האותיות שלחם ולא להחליפם בלאתיות אחרות שאם לא יזהר בזה יהיה נראה כקורא שם אישראל ואהפת בקרבנה ופכל נכשך ובכל מודיק ועד"ז בכל הק"ש:
- (ט) ולריך ליתן ריוח בין חיבה שמחלטה כסוף האות שלפניה כגון למ"ד דבכל ל לבבך, על | לבבכם, בכל | לבבכם, ואבדתם | מהרה, אחכם | מארץ וכיו"ב

וכו

גן להפסיק בכל אל"ף שאחר מ"ס כגון ולמדתם אותם, ושמתם את וראיתם אותם
 שאם לא יפסיק נראה כקורא "מותם" וכן לריך להפסיק בין וחרה אף ללא ליסחמט
 וחרף: כתב הטור בשם רב עמרם גאון לישויה איניש לק"ש בכל זמן דקרי ליה
 כפרוטגמא חדשה (הוא כתב לוי המלך על מדינתו) ויחשוב בלבו אילו מלך ב"ד
 היה שולח פרוטגמא חדשה ודאי היו בני מדינה קוראים באימה ויראה. ק"ו לק"ש
 שהיא פרוטגמא של מ"ה הקב"ה שחייב כ"א לקרותה באימה ויראה ורתת וזיע,
 וכ' הפרישה דלכך המשילו לפרוטגמא לומר לך שלא תקרא ק"ש במרוצה ובחטיפה
 ועירובו הדברים אלא במחון מלה במלה ובהפסק בין דבר לדבר וכל ליווי וליווי
 עונש ועונש הנזכר בו ישים אל לבו להבינו על חכמתו כי הוא ליווי המלך. הגדול
 ב"ה עכ"ל. לזאת הלגנו פה במלות השם ביאורי כל מלה שבק"ש כפי שביארוהו
 מוני המלות, ומראוי להאדם לשננס בזכרונו ולשום לבו עליהם בשעת ק"ש ואיחא
 בזוהר פ' תרומה שצ"פ וזהבית יש י"ג לויים. א) וזהבית את ה"א. ב) בכל לבבך.
 ג) ובכל נפשך. ד) ובכל מאדך. ה) ושננתם לבניך. ו) ודברת בם. ז) בשבתך בביתך.
 ח) ובלכתך בדרך. ט) ובשכבך. י) ובקומך. יא) וקשרתם. יב) והיו לטוטפות.
 יג) וכתבתם על מזוזות ע"כ. גם הלגנו פה ביאור רבותינו ז"ל על הפסוקים
 כמו שהעתיקם בס' אדרת אליהו למען יהיה ערוכה בכל ושמורה :

כתב הר"י בס' היראה וז"ל ויארריך גדלה דאחד עד שיחשוב בלבו שבורא
 עולם הו' מלך למעלה ולמטה בשמים ובארץ וארבע רוחות העולם
 ממזרח וממערב לפון ודרוס ותהום רבה ורמ"ח אברים שבו, ואם לא יוכל לבין
 כל כך, יבין ה' שהוא עתה חלקינו עתיד להיות אחד כענין שנאמר כי אז אהפוך
 אל עמים שפה ברורה (לפניה ג') ואומר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד
 (זכריה יב) והנה הכוונה הראשונה שכתב הוא מגמ' ברכות שריך לבין להמליכו
 בשמים ובארץ וד' רוחות העולם. והכוונה הב' היא מספרי דברים ס"פ לא)
 ולכאורה הם פירושים נפרדים. והיינו לריכס לדעת אידך לעשות. אז לומר יר"ש
 יולא ידי שניהם לבין ב' הענינים. ובדאמרינן בעלמא צכה"ג. ועוד אחר שבגמ'
 דברכות איהא כפי' הראשון אידך כתב הר"י כי הרצות לבין הפי' השני ותו לא.
 אך באמת שניהם הולכים אל כונה אחת. כי מאחר שאנו יודעים שהוא ית"ש שליט
 יחיד בשמים ובארץ. ממילא אנו יודעים שכל מה שהוא נגד רעונו אין סופו להתקיים
 ורק שכך גזרה חכמתו ית' להמליח ענינו הרע לתת מקום לעבודה ובחירה וכמו
 שפי' הגר"ח ז"ל ע"פ צפרוח רשעים כמו עשב וגו' להשמדם עדי עד (תהלים ל"ב)
 שהכוונה שזהו ענין מליחותן להשמדם ולתת שכר למאבדיהם וכן ממה שאנו יודעים
 אשר לעתיד לא תתקיים רק מלכותו ושליטתו ית' מזה אנו מצינים כי גם למפרע
 לא היה מליחות מוכרת ושליטה אמיתית זולתו ית'. כי אם ילוויר כן ח"ו ה' לריך
 להתקיים גם אח"כ כי מה שהוא שליטה אמיתית לריכס להתקיים, אע"כ כי תמיד
 הוא ית' שליט יחיד רק שכך גזרה חכמתו להמליח מקום הטעות למראה עין כע"ל.
 ועיין מזה באורך בס' דעת חכמות למהרמח"ל ז"ל בתחלת הספר ובס' קל"ח
 פת"ח בתחלתו וינעם לך :

כל מקום שנרשם קו כזה | מורה שלריך להפסיק שם מעט.

ביחידות אומר אל מלך נאמן, והם נוטריקון של אמן כדליתא (שבת קי"ט ב') ובג' הללו משלים הקורא ביחיד את מספר רמ"ח תיבות של ק"ש, והקורא בליבור לא יאמר כי אלהיכם אמת" סיחורם השי"ן משלים המנין (מדרש הנעלם ס"א):

קודם ק"ש יחשוב במחשבתו הריני רוצה לקיים מ"ע של ק"ש שצוני בוראי

יחיד אומר אל מלך נאמן:

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד:

(ואומרים נלמ'*) ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ואהבת

אבני אליהו

שמע ישראל וגו'. במ' זו נכללו עשרת הדברות ה' אלהינו. נגד אני ה' אלהיך. ה' אחד.

נגד לא יהיה לך א"מ. ברוך שם כבוד כו'. נגד דא תשא. ולוח תקנו אל המזכור שם שמים לבטלה שיאמר תיכף בשכמל"ו. ואהבת. נגד זכור את יום השבת (פי' ימות החול הוא דרגא דיראה, ושבת דרגא דאהבה כהיות שאין משיגין קדושתו כ"א ע"י. דרגא דאהבה ולוה מנחנו אומרים בתפלת שבת באהבת וכרצון הנחלתנו). והיו הדברים האלה. נגד כבר את אביך. כדדרשינן במה אתה מכבדהו בד"ת. ושנתם לבניך. נגד לא תרצה. כמאמר כל שאינו מלמד לבנו תורה כאילו רצהו. ודברת עם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך. נגד לא תנאף. כמאמר מוסת תשמור עליך. ואומר בהתהלךך תנחת אוחך בשכבך תשמור עליו. וקשרתם לאות על ידיך. נגד לא תגנוב פי' לא תגנוב בהם. והיו כ"סופות בין ענין. נגד לא תענה. כאמרו עדים זוממים בראיה תלוי. ובתבתם על סווזת ביתך. נגד לא תחמוד בית רעך. אשת רעך. וכך אשר לרעך: שמע ישראל כו' שם אלקים מורה על ההשגחה, ושם הוי"ה ב"ה מורה על שם שהוא נתן חיות לכל ואינו טורה אלא על עולם מלא כמשה"כ והוא באחד ומי ישיבנו (איוב כ"ג) פי' באחד שורה אם כשעולם אחד באחדות וכן שמע ישראל כו' שיהי' ישראל מיחדים עצמם ומחברים עצמם במחשבה ה' מורה על קדמותו קודם בריאת העולם, אלהינו מורה על זמן היותה כשה"כ אני ראשון ואני אחרון הוא מורה על עבר ועתיד ומבלעדי אין אלקים מורה על הוה כו' וה' השני מורה על זמן העתיד, אחד הוא מורה כשעולם אחד שלם או מיחד את שמו עליו (אר"א בראשית ב' ד')

שמו ברום עיניכם ר"ת ש"מ"ע וראו מי ברא את הכל (ת"י נ"ט ע"ב):

שמע אחד הן ר"ת דקרבנות שלמים מנחה עולה, אשם תאמת. ד' מינין דתורה (לקוטי הגר"א בסוף היכלות):

ה' אלהינו. עלינו ייחד שמו ביותו. כיוצא בו אתה אומר שלש פעמים בשנת וגו' את פני האדון ה' אלהי ישראל. והלא כבר נאמר אל פני האדון וגו'. ע"י ישראל ייחד שמו. כיוצא בו שמעת עמי ואדברה וגו'. ע"יך ייחד שמו:

ה' אלהינו. הם כלל כל התורה וכ" השמות כי הקב"ה הוא נסתר מצד עצמותו ונגלה מצד מעשיו, לכן אנו אומרים בכל ברכה לשון נגלה ונסתר, ושם הוי"ה ב"ה, הוא מורה

ע"י

מצות השם

(א) מ"ע לקרות ק"ש פעמים בכל יום ערבית ושחרית בזמנם ועו"ג ודברת עם, ומאחר דקיל דמצות צריכות כונה ע"כ צריך לחשוב בכל פעם קודם הקריאה לצאת ידי חובת המצות. וכ' בס' החנוך כי סהיות האדם בעל חומר נפתח אחר הבלי העולם ונסשך לתאותיו צריך עכ"פ זכרון

(א) זכרים ו'.

(*) חין זה פסוק במקרא. אבל שנה הוא להקב"ה בהזכרת שמו המיוחד. כמו שהיו פונים בניהם"ק וכן ביה"כ כשה"כ מוכיז כו' (יומא ל"ה) ועיין במד"ד זכרים רבנן אמרין בשעה שעלמא מס' למרוס שמע למלאכי השבת תאומים בשכמל"ו והזכיר אותה לישראל וע"פ הטעם למע' תאומים זה בתפלה.

וְאֶתְהַבֵּת אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר

אנכי

שיח יצחק

אנכי אריהו

ואהבת וגו'. המנעך הכתוב להקודם, ביאור
היטע כפי אלפי מסנה וז"ל הנה
חס אי מזוה למשל לבנו, שיאהוב איזה דבר, או
איזה אדם, בדלתי אין הכוונה שיאל ידי מוכתו,
במה שיאמר המייד בפיו, ויחשוב במתשבתו,
אני אהב את הדבר, ואת האדם, כפי שזוני
אני, כי האהבה הוא דבר שכלב וז"ל מעומקא
דליבא

ג"כ על כל העולם כולו בכללות ומושל עליהם (אדרת אליהו דברים א' ו') :

ואהבת. עיני רש"י שאין אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה. אלא כמדת הקב"ה. ר"א
אהבהו על הבריות כאברהם איך דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן. היכול אדם
לבראות אפי' יתוש א'. אלא ללמדך שהכניסם תחת כנפי השכינה. בכל לכבד" בשני יצרים
שני יצרים יש באדם אחד מיועצו לטובה ואחד מיועצו כו' וזה שכתוב אם רעב שנאך האכילתו
לחם ואחז"ל מלחמתה של תורה זו"ש קודם שיאכל אדם יש לו שני לבבות לאחד שיאכל אין
לו אלא לב אחד. לזאת האכילתו לחם ונשארו רק היצה"ש (אד"א דברים כ' י"ט) וכמ"ש לב
חכם לימונו כו' אבל הצדוק עובד את ה' בשתיהו (רבינו בביאורו על יונה ד"א) ובכל נפשך" כמ"ש
כי עריך הורגנו וגו' ר"ש בן מנסיא אומר וכי אפשר ליהרוג בכל יום אלא זו מילה שמעון בן עזאי
אומר ובכל נפשך אהבהו עד מיצוי הנפש. ובכל מאורך" עיני רש"י. וכן אויב אמר ה' נתן וה'
לקח וגו' והוא ע"מדת הפרעניות. מה אשתו אומרת עורך מחויק וגו' ומה א"ל כדבר אחת הנכלות
תדבר, אנשי דור המבול היו כועסים בטובה, בשבאה ע"יהם הפורעניות היו מקבלים כע"כ.
והלא

מצות השם

זכרון תמידו במלכות שמים ושומרו מן החטא על כן ה' מחסדו לזכותינו וצונו לזכרו בשני
העתים האלה בקבע ובכונה גמורה אחת ביום להועיל לכל מעשינו שביום כי בהיות האדם זוכר
בבוקר אחדות הש"י ומלכותו וכי השגחתו ויכולתו על הכל ויתן אל לבו בעינים פקוחות על כל
דרכיו וכי צעדיו יספור לא יתעלם ממנו דבר ככל דבריו ולא יוכל להחביא אחת מכל מחשבותיו
הלא יתי' לו למשמר מחשבתו זאת והודאת פיו כדבר הזה כל היום ההוא ויהיה לו הודאת הליכה
זה ג"כ למשמר כל הליכה ומפני שיסוד המצוה הו' מה שזכרנו חייבנו ז"ל בה כוננת הלב שאין
אדם נותר בשום דבר אא"כ ושים כוננת בה :

(ב) **כ"ע** ייחד השי"ת להאמין אמונה שלומה שהוא אחד בלי שום שתוף שנאמר שמע ישראל
ה' אלהינו ה' אחד, וזהו עוקר האמונה אחר ידיעה ראשונה שיש אלוה נמצא וצריך
להאמין באמונה ש"מה שהוא אחד פשוט בתכלית האחדות הפשימות ואינו גוף ולא ישיגוהו
משיגי הגוף, ואין שני לו ומבדערו אין אלהים וצריך שיגמור בדעתו באמת שהוא מוסר נפשו על אמונת
יחודו ית"ש אפי' יאסרו להורגו אם לא יוציא מפיו בן או שירכין בראשו להודות יתגד ואל יעבור :

(ג) **כ"ז** לאהוב את ה' ויגן המצוה שנתבונן במצותיו ומאמריו ובפעולותיו ובחסדיו עד
שנשיגהו כפי יכולתו ונתענג בהשגתו תכלית העונג, ול' סגרו לפי שנאמר ואהבת
אינו יודע כיצד אוהב את המקום ת"ל והיו הדברים האלה וגו' על לכבד שמתוך כך אתה מכיר
את מי שאמר והיה העולם כלומר שעם התבוננות בתוכה למטרה זו תתישב האהבה בלב
בהכרח והנמשך מזה שישים כל מחשבתו וכל סגמתו אחר אהבת השי"ת ויעריך בלבו תמיד כי

כל

אֲנִי מִצֹּן הַיּוֹם אֶעֱרֹךְ לְבַבְךָ: וְשִׁנְנָתָם לְבִנְיָהּ וְדַבָּרָהּ

בם

אבני אליהו

שיח יצחק

ותלא הדברים ק"ו אם מי שבועץ בטובה נאה בפועל עניות. והוא שאמר לה כדבר אחת וגו'. וכן סודם ועמורה היו וכו'. ועוד יהא האדם שמח ביסורים יותר מן הטובה. שבטובה אפילו הוא כל ימיו אינו נמחל לו עון שבידו ובמה נמחל לו ביוסורין. ראב"י אומר את אשר יאחז ח' יוכיח וגו'. מי גרם לכן שירצה לאב אלו היסורים. רמ"א

דליכא זכר אלוני ע"ז, כי איך שייך ליווי על דבר טב, וזה אשר הטבתי למלך אס אחד סוגל, לאחד מהכיריו או מרבותיו, כחשבו עליהם ע"י הצננותיהם עמו שהם מריעין לו ומכריחים אותו להיפוך עבדו, ואומר לו אחד טאם הייתי מתנוון היטב בהנהגותיהם עמך היית

וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש וגו'. אתה שהבאתי עליך שלא כנגד מעשיך. ר"י ב"ר יהודה אומר חבובים יסורים לפני המקום. שכבודו של מקום חל על מי שיסורים באים עליו שנאמר ה' אלהיך מוסרך. ר' נתן בר יוסף אומר כשם שהברית כרותה לארץ כך כו' שנאמר ה' אלהיך מוסרך ונאמר כי ה' אלהיך מבואך אל ארץ טובה וגו' רשב"י אומר חבובים יסורין ששלוש מתנות נתן לישראל שאומות העולם מתארין דהם ולא ניתנו לישראל אלא ע"י יסורין וכו'. ר' נחמיה אומר חבובים יסורים כשם שקרבנות מרצים כך יסורים מרצים. בקרבנות הוא אומר ונרצה לו לכפר עליו. ביסורים הוא אומר. והם ירצו עונם. ועוד שמרצים יותר מקרבנות. שהקרבנות כמטוננו. ויסורים כגופו. וכה"א עור בעד עור. וכבר תי' ר"א חולה. ונכנסו ר"ע ור"י וראב"ע ור"ע לבקרו. נענה ר"ם ואמר אתה לישראל יותר מגלגל חמה שהיא מאירה לעה"ז ואתה בעה"ז ובעה"ב. נענה ר"י ואמר חבובים יסורים יותר מספן גשמים. שהגשמים נותנים חיים בעה"ז ואתה כו'. א"ל ראב"ע רבי חביב אתה יותר מאב ואם שהם מביאין כו' נענה ר"ע ואמר רבי חבובים יסורים. וא"ל ר"א לתלמידיו סמכוני. ישב לו ר"א אמר לו אמור עקיבא, א"ל הרי הוא אומר (מ"ב כ"א) בן שנים עשר שנה מנשה במלכו וחמשים וחמא שנה מלך בירושלים. ואומר (משלי כ"ה) גם אלה משלי ש"טת אשר העתיקו אנשי חזקיה. וכי עלה על דעתך שחזקיה למד תורה לכל ישראל ולמנשה בנו לא למד. אלא כל תלמוד שלמדו

מצות השם

כל מה שהוא בעולם מעושר כנים וכבוד וממשלה הכל כאין וכאפס ותוהו נגד אחדותו ית' וייגע תמיד בבקשת התכמה למען ישיג ידיעה זו סוף דבר יעשה כל יכולתו להרגיל מחשבות לבו כל היום באמונתו ויתודו והשגחתו עד שלא יהי' רגע ביום ובלילה בהקיצו שלא יזכור אהבת אדוניו בכל לבו ואע"פ שמצוה זו חסדית לא תמסק מהאדם אפ"י רגע אך חובה ביותר בשעת קיום המצות עשה או א"ת (וכיותר צריך לתכנס אהבת ה' בלבו בשעת קריאת פ' ואהבת יבברכת אהבת רבת) והעובר על זה וקובע מחשבותיו בענינים הנשמיים ובהכלי העולם ש"א לש"ש, רק להתענג בהם לבר, או להשיג כבוד עוה"ז החובב להגדיל שמו, לא לכונה להטיב לטובים לחוק ידי תישרים ביטל מ"ע זאת ועונשו גדול (ס' החינוך) ומכלל מצות אהבה לומר לפניו שבחות ותהלות ככונה זכה ורעיון נקי, ומכלל מצוה זו שידרוש לאחרים תורת ודברי כבושין שיבוא אהלתו בלבם, וכ"א בספרי ואהבת אהבתו על הבריות כאאע"ת ינא' ואת תגמש אשר עשו בחרון, ועכ"א זרע אברהם אהבי (ס' המצות זב' חדרים):

ד) בשיאמר ובכל נמשך וכוון לקיים עוד מ"ע מה"ת לקדש השם. אם יאנסוהו לעבור על א' מ' מצות החמורות, והן ע"ז ג"ע ושפיכות דמים אפ"י בצנעא או על א' משאר ל"ת וכוון העכו"ם להתעבדו על דת ויהיה בפרהסיא כפני עשרה ישראלים, או בשעת השמד כשיאנסוהו לעבור על מנהג ישראל ימסור עצמו למיתות אכזריות ולא יעבור וע"ז נאמר ונקדשתו בתוך בני ישראל:

ה) מ"ע ללמוד תורה וללמוד, שנאמר, ושננתם לבניך, ואמרו בספרי לבניך אלו התלמידים, כמ"ש ויצאו בני הנביאים. וכל אחר מישראל חייב כח"ת בין עשיר בין עני בין בעל יסורין

בִּם בִּשְׁבִיתֶךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְדַבְרֶיךָ בְּדַרְךָ וּבִשְׁבִיבֶךָ
וּבְמוֹנְךָ: וְיִשְׁרְתֶם לְאוֹת | עַל־יַדְךָ וְדַעוּ לְטֹטֶפֶת

בין

שיח יצחק

אבני אליהו

היה מדין בטוב איך שהם מכוונים לעובדת
להדריךך בדרך ישרה כדי שיגיע לך טובה
קיימת וכשהיא שומע לו והיא מתכוונת בזה אי
כל מה שיוסף התכוונת היה מוסיף בהם
אזכה כפי הכנתו בהנעתהם עמו כי האהבה
העקרית והאמתית הוא לאדם או לרצון דבר
שהוא לעובתו והנחתו וה"כ מלות ואהבת ג'
הוא שנתכוונת בהטבתו ית' כל א' כפי מדרגתו
ויתוסף בנו אהבתו וסימני האהבה הוא שלא
לשנות רצון האהוב בשום דבר קטן וגדול
אבל האהבה הלווית שיינו לדחוק את מהשכחו
רצונו מסך בטעה שקורא ק"ש שהוא אוהב את
ה' בכל נפשו וכל רוחו כחוש שאינה מועלת
להנהגה

שלמדו. וכל עמל שיעמל בו לא הועילו אלא
יסורים, שנא' (ר"ה ב' ל"ג) וידבר ה' אל הנשח
ואל עמו ולא הקשיבו. ואסרתו וגו' ויכנע מאד
וישיבתו וירושלים למלכותו. הא למרנו שחביבין
יסורים. רמ"א הרי הוא אומר ואהבת וגו' בכל
לבבך כאברהם. שנא' כי ידעתיו וגו'. ובכך נמשך.
ביצחק שקר עצמו ע"ג המזבח, ובכ"י מאורך.
הי מורה לו כי עקב שאמר קטנתי מכל החסידים
ועתה חייתי לשני מחנות. על לבבך. מכאן היה
ר' יאשיהו אומר צריך להשביע את יצרו. שכך
אתה מוצא בכל הצדיקים כאברהם. הוא אומר
הרמתי ירי וגו'. כבעו. ונאלתיך אבני חי ה'.
ברוך הוא אומר (ש"א כ"ו) ויאמר חי ה' כי אם
ה' יגמני אי וגו'. באלישע, הוא אומר (מ"ב ה')

חי ה' אשר עמדתו לפניו וגו'. ושננתם. עיני רש"י. וכה"א אמר לחכמת אחתי את. ואומר קשרם
על לבך ואומר הציד שנונים ואומר בחצים ביד גבור וגו' ואומר אשרי הגבור אשר מלא את
אישתו וגו'. ר"א ושננתם. אלו בשינון. ואין קדש לי והיה כי יבואך בשינון. ואין עשרת הדברות
בשינון. והברית עם עיני רש"י. ש"א יהיה סכאך ומתוך אלם בהם ש"א תערב בהם דברים
אחרים ושלא תאמר למדת חכמת ישראל א"ך ואלמוד חכמת חצונות ת"ל ללכת בהם. ולא
לפגור מתוכם. וכה"א יהיו לך לבדך ואין לזר אתך. כהתה"כך תנחה אהרן. בעה"ו. בשבבך תשכור
עליך. בשעת מיתה. והקיצות, ליסוד המשיח. היא תשיחך. לעה"ב. ובשבבך כו'. וכבר היה ר'
ישמאל מטה ודורש וראב"ע זקוף הגיע זמן ק"ש נוקף ר"י והיטה ר"א א"ל ר"י מה זה א"עזר
א"ל ישמעאל אומרים לאחד ספני מה זקנך מגדל א"ל יהא כנגד המשיחיתים (כ"ה ג' רש"י.
זהרש"א במרבע שימות מוחק מלת יהאופי' ש"כן מגדלו יותר מן הצורך כנגד המשיחיתים גם
פאת הזקן והוא מגדלו להוציא מלבן של צדוקים) אתה עשית כדבריו ב"ש ואני עשיתי כדבריו
ב"ה. ד"א שלא יקבע הדבר חובה שב"ש אומרים בערב כל אדם ימו וכו'. וקשרתם א"ו בקשרית
זאין ויאמר ועשית הדברות בקשירת. אבל קדש חיה כי יבואך בקשירת. וקשרתם לאות וגו' כך
א' של ארבע מוטפות. ומוטפות הוא ארבע. או נעשה ד' פיסים של ד' מוטפות ת"ה וקשרתם
לאות וגו' כ"ס א' וכו' על ירך, כגובה ש"י יר. או אינו אלא ירך ממש. הואיל ואמרה תורה תן
תפילין על הראש ותן תפילין על היד מה תפילין של ראש כגובה וכו'. ר"א אומר הואיל וכתיב
לך לאות ו"א לאחרים לאות. ר' יצחק אומר הואיל וכתיב והיו הדברים האלה על לבבך, דבר
שכנגד לבך. (כנחות ד' ל"ז) ר"א ע"י ירך. זה שמאל. או אינו אלא של ימין, אעפ"י שאין ראיה
לדבר זכר לדבר, ידה ליתד תשלחנה וימינה להלמות וגו' הא למדת שאין יד א"א שמאל, ר' נתן
וקשרתם

מצות השם

יסודין, ובעת המדרה והיסודין כשא"א לו להעמיק בעיניו, ולמוד ענינים קלי העיני, ואיתא בתנ"א
אפי' כשאדם אומר כל היום ואחרת לזמן המגע שכר תורה בידו, אמנם כשדעתו צלולה ישם לבו
להתכוונת בעומקי הענינים כפי יכולתו, שר"ת כל מה שאדם ממסש בהם מוצא בהם מעט
ענינים חדשות, וכן לשונן הענינים בוכרונן כמ"ש ושננתם שיהיו ד"ת מתורדים כפיך דאם ישאלך
אדם אל תנגמם :

ולעבוד

בין עיניך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

והיה אם שמעו תשמעו אר מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יהוה אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: ונתתי ממזר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנה ותירשה ויצתתך: ונתתי עשב בשדה לבהמתך

אבני אליהו

שיח יצחק

וקשרתם וכתבתם. מה כתיבה ביסוד אף קשורה ביסוד. רי"א מצונו שאף יסוד נקרא יד שנאמר וירא יוסף כי ישית וגו'. ומח"ל יודך להביא הנידם שיהא נותן ביסוד. וקשרתם וגו' והיו לשמטת וגו'. של יד ביד ושל ראש בראש. מכאן אמרו שך יד תחלה כנתינה. ושל ראש תחלה בחלוצה. בין עינד בגובה של ראש. או אינו אלא כמשמעו. הואיל ואמרה תורה הן תפידין ביד והן תפילין בראש. מה יד מקום שהוא ראוי ליטמא בנגעים. אף ראש מקום וכו'. וכתבתם כתב שלם. מכאן

להכנס לבטל רזונו מפני רזונו ית' נסוס דבר תלוה או נלוו ועי' נאמר בפיו ובשפתיו כדלוי וגו' ומדי דברי כוס הפסוק אנאר אותו האיד נקשר היראה עם האהבה והוא כפי שכתבתי שעיקר האהבה האמתית הוא למי שהקיבו ומטיב לו והנה זרכי האדם הם מרובים. למשל לרך כלל'אכילה ושתייה מלבושים דירות וכלי תשמיש והנה אם הי' לא' כמה אנשים שאי' מספיק לו דבר מאלו הנזכרים והב' הדבר השני. וחסליסי וכו'

אמרו כתב לאלפין עיינו ורעיינו אלפין, לכתוב כפין ולכפין כו'. למלון צדון ולצדון כו' כתבם שלא בדיו. או שכתב כשורה וכו'. הרי אלו יגזו. וכתבתם. שומע אני ע"ג אבנים נאמר כאן כתב ונאמר רחלן כתב. מה כתב האמור רחלן על הספר ובריו אף כאן וכו' ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ויאמר להם כרוך כפיו יקרא אלי וגו' ואני כותב על הספר בדיו. על מזוזות ביתך ובשעריך. שומע אני שתי מזוזות ת"ל בשני מזוזות. אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט דר"י ור"א אינו צריך הה"א ולקחו מן הדם ונתנו וגו' זה בנה אב כ"מ שנאמר מזוזות א' ער שיפרוש לך שתי מזוזות. ביתך, על יסוד ובכניסה. או אינו אלא ביציאה ת"ל ביתך דרך ביאתך. ובשעריך, שומע אני שצרי בתים והולולים זרפת ומתכן זבית הבקר וכו' ת"ל ביתך. מה ביתך מקום כבוד וכו'. יכול שאני מרבה את בית הלשכות והעזרות ת"ל ביתך מה ביתך חוד אף כל שהוא חול. מכאן אמרו הלשכות הפתוחות לקודש תוכן קודש וכו'. תיבוכן ישראל שמיבוכן הקב"ה במצות, תפילין בראש וכו'. מצוה בפתיחה. ציצית על ד' כנפות כסותך. ועליהם אמר דוד שבע ביום הללתוך נכנס למרחק כו' משל למלך שאמר לאשתו. התקשטי בכל חכשויך כדי שתהא רצויה לי. כך אמר הקב"ה לישראל הו מצויינים במצות כדי שתהיו רצוים לפני וכה"א יפה את רצונו כתרצה. יפה את שאת רצויה לי:

ונתתי ממזר ארצכם בעתו יורה ומלקוש. הוא נבואה ורז"ק, דגנך ומירושיך ויצתתך היא חכמה כינה רעת עשב כשרך היא מאכל בהמות והם חיות הקודש כו' ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתייה והן הדכות ואגדות כמ"ש ושבע רצון מלא ברכת (ישעי' ח' ז):

וכרתם

מצות השם

ו) ולעבדו בכל לבבכם, להרבה פזוקים מ"ע מה"ת להתפלל בכל יום בכונת הלב ואחז"ל איזה עבודה שהיא בלב וזו תפלה, והכתפלל בלא כונה ופשיטא מי שלא התפלל כלל ביטל עשה זו, ועונשו חמור. וב הה"א שראוי לכל אדם שאחר הפלת שם"ע יתפלל תפלה קצרה מה שצריך לו, ויהיה בלב שלם כדי לקיים מצוה זו, ולכלוי עלמא העושה מצוה סן המצות בלא כונה, בוטל עשה זו שהרי לכ"ע נאמר מקרא זה על כה המצות, וגם א"צ כונה היינו שעכ"פ יוצא ידו מצוה מ"מ עבר על עשה זו של ולעבדו בכל לבב.

ואכלת ושבעת: השמרו לכם פני יפתח לבבכם וסרתם
ועבדתם אלהים אחרים והשתתויתם להם: וזרה אפי יהוה
בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארמה לא תתן
את יבולה ואבדתם מתרה מעל הארץ הפכה אשר יתח
נתן לכם: ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם
וקשרתם אתם לאות על יידיכם ותז למומסת בין עיניכם:
ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתה בביתה ובלכתה
בדרך ובשכבה ובקומה: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:
למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יהוה
לאבותיכם לתת להם פימי השמים על הארץ:

ואמר

שיח יצחק

אבני אליהו

וכו' איך לומר שהיו לו ולכל אי מהם אהבה
שלימה בכל לב ונפש מפני שצריך במהיה
האהבה נחלקת בלבו בין כל אי מהסוגים לו,
היינו שאם היה מהאבות איווה דבר שהם מחולקים
בו היה צריך לשקול איווה מין מההסבה היא
גדולה אללו והיה מוכרח להתנהג כפי המסוב
לו בזה ואף שהוא נגד רצון חניו שהסוב לו
גיכ ולפי יסורם הפסוק שהקדים ה' אחד,
ואיכ הוא מסוב כללי ואין זולתו עייכ ולהבנת
וגו' בכל לבנך וגו' כל הנכראים הם מורכבים
מכמה מינים ומזגים מחולקים ולפי כשא'
אוסב לאיווה דבר או לאדם אחד מפני ריבוי
המסבה

וסרתם ועבדתם כיון שתמורו מעט מן הדרך
סופכם שתלכו אחרי אלהים אחרים
(ארי"א דברים י"א ב"ז):
ועבדתם כו' זו קריאת שמע ותפלת שני מיני
עבודות הן, א' שעובד בלבו ובנפשו,
וא' שעובד גם במאודו לכן כפ' שמע שמדבר
ליחיד שיעבוד בשלשתן, אבל בזה' אם שמע
שמדבר לדבים, וברבים רא שכחו האי במאודיך
והריבית עשו כר"ש כו' לכך לא נאמר רק לבבכם
ונפשכם ולא נאמר מאודכם. (אגדות ברכות
פ"ו ס"ו ב')

ולא יתח מסור זו רעב, ואבדתם כו' זו גלות
(ארי"א שמות ב"ב כ"ג):
למען ירבו ימיכם, כו' על האדמה שבשבילה אתם נותלים הארץ, על האדמה זה השנת.
שכה תקן הארץ (ארי"א דברים ל"ב, פ"ז):

מצות השם

ח) מ"ע להגות תפלין שיי ושיר, שנאמר, וקשרתם וגו', וחזו למזמורת וגו' ומצותן כל חיים
וכן היה המנהג בזמן התנאים והאמוראים והגאונים, וחייב אדם לשמש בהם כיו שהם
עליו שלא יסיה דעתו מהם וכן בשואמר וקשרתם בין כפ' ראשונה בין בשניה ימשמש בשל יד
ובשואמר והיו למזמורת ימשמש בשל ראש, ולפי שצריכים גוף נקי ואין כל אדם יכול לזוהר בהם
נהגו שלא להניחם רק בשעת ק"ש ותפלת. ואם סגד איווה אונס לא הניחם או מחויב עכ"פ להניחם
קדם הערב (ובשם הגר"א כתבו שאמר או יישר חילו היה נוסע מעיר לעיר לתנהיג מצות תפלין
כל חיים כדנזק דגמרא. (תוספתא למעשה רב ד' ירושלים):

ט) באומר וקשרתם לאות יוכון שהוא עבד נרצע להקב"ה ולא יסרוד בו, ולזה נתן הקב"ה
אות כריח בפשרו, הוה תפלין בורעו וראשו, וצויצת בכגזו כדרך המלכים
שנותנים והמטיהם על עמידהם:

מ"ע ללמד את כח תורה או לשכור לו סלמד שנאמר ולמדתם אותם את מיכם וגו' וסי שאיך
מגיד (יד)

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וּנְתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכֹּהֵן | פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם | אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם | אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם | אֹתָם וְלֹא תִתְּרוּ

אחרי

שיח יצחק

הטובה והתועלת שיש בו, אבל עכ"ז לא וכל להיות להכחו שלימה לזה מפני שדל"י יש בו איזה דבר המנמד לקטנתו וחספו אבל ה' אחד הפסוק האמיתי וטובתו שלימה מכל לד ע"כ ולפנת ונו' :

וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית. פירש"י ע"ש הפחילים החלויים כמו ויקחני בני"ית ראשי ועוד ע"ש וראיתם אותו כמו מנין מן ההרכיב, ועד"י פי' כע"ת מ"ש, וסיה לכם לציצית כלומר הנו דעתכם ולכבס שמוסים אלו לכם להנזה והנבטה כי צבלתי כוונת הלל על זה חף אם תחפוטו כל היום כנגד העינית אין גם תועלת לפעית רשע פנימי כנפש, כמ והקופר חוס בלחת מאלצטותיו בלי כיון דעת להיות למוכרת דבר מה אין מן התימה אם ישכח אה"כ הפך סה"י לר"ך אליו לזכרו, כאלמנע אין בקפירת החוט תועלת לזכרון רק אם בעה קפירתו התכוון סיהיה לו בו מוכרת על דבר מיוחד, וראיתם אותו אין ראיה זו ראיה בעלמא (זעהען), כ"א השגחה וסימת לב על הדבר התכוונות והשתכלות בעיון וראיתי אני כלבי (כעטרלכטען) ופי' על איזה דבר תהי ההתכוונות

אבני אליהו

ציצית נתחלקה לה' פעמים ג', ציצית עול מצות וג' לית ועוד עול מצות וציצית מצרים שהוא קב"ת עול מלכות, והנה ציצית ולא תתורו הן בנוק' והן אחד כי היא מצלה מן התורו כמ"ש בפ"ר דמנחות, וב' עול מצות ג"כ אחד תלת כדיוקן בתלת, והן כסדר רגוק' נגד הדבורא ואח"כ קבלה מלכות ג"ר. ז"ש אני ה' אלהיכם נאמן לשלם שכר אני כו' נאמן ברו' אשר הוצאתי כו' הוא התגלות עתיקא קדישא וז"ש לחיות לכם למלהים בע"כ, וזה סוד ר' שהוא י"ג שהוא ס"ו שהא' כולל שששה כיצדע והוא ג' מ"הים דכאן, ורפ' ראשונה י"ג ושני' ל"ב, וש"ס וי"ד יתור י"ב והם כולם ע"ב, (אגרות ברכות סוף ע"ק כפי מה שהוא בכ"ק: *)

לא תתורו אחרי [כו'] ג' גפשות של הרות, מרגיש וסתעורור ומנע. ונגדם וראיתם וזכרתם ועשיתם שלכן ג' דרגין כאן, מה אתו אתם, וכן באדם את האדם בעלמו כו' ג' אדם דכו"ע ועוד אמרו בנסרא אחרי לבכם זו כו' ואחרי כו' ונגרין ג' מ"ע ציצית כו' ציצית להציל מתתורו עבירה כמ"ש, וציצית מצרים להציל מע"ז כמ"ש אני ה' אלהיכם כו' וככל א' ג' רק עול מצות הוא כפול

מצות השם

- מגדל את בניו לת"ה ה"ז כמנודה לשמים (פסחים קט"ז) וחייב ללמדו תורה שבכתב כולה (ש"ע י"ד סו' רמ"ה) ואותם הסדלנים פרשיות שבתה"ק וב"ש תמלמדים תחת זה דברי הימים המרשים עונשם גדו"ה מאוד:
- (א) מ"ע לקבוע מזוזה על פתח הבית על כל התדרים, וכן בתי החבין והעצים ואוצרות יין ושכר ורפת בקר, ופתחי השערים של תצירות ועיירות חייבים במזוזה, כמ"ש, ובשער"ך וישים אדם ידו על המזוזה תמיד כשנכנס לבית וכשוצא, ויזכור כי הברו"ה בעה"כ והארס ובניו ואשתו וכל אשר לו אורחים, וכל נכסיו שלו והוא השומר אותו בבית וסתוין, וע"י כך נחשבת מצות מזוזה כל יום לפניו ית' כמצות ציצית ותמילין (ס' תרדים):
 - (ב) מ"ע לעשות ציצית על בגד שיש לו ד' כנפות או יותר מר' כנפות, ואותם מלבושים הפתוחים מאחוריהם, אם רוכן פתוח חייבים כציצית לכ"ע אם לא עשה קרן או עגול, או יתפו יקצוות בשולי הבגד כחזק שלא יתפרדו, ואם לא עשה כן ה"ז מבטל מ"ע בכל רגע שהו' כנגדו זה ועונשו גדול:
 - (ג) מ"ע להשתכל כציצית דכתיב וראיתם אותו וזכרתם ראיה מביאה לידי זכירת וזכירת לידי ע' (ג) ולא תתורו אחרי לבכם מצות לית ש"א נחשוב לעשות עבירה או כל דבר פשע ו

(ה) נמדכר ע"ז ל"ו. *) בלור ע"ז, ש"ן כסוף הסידור.

אֲחֵרֵי לִבְבַכְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם | אֶת־דְּבַר־מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהֵיוֹת לְכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם | אִמַּת: *

הש"ץ חוזר ואומר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אִמַּת

וַיֵּצֵב וַנִּבְּחַן וַקִּיַּם וַיִּשָּׁר וַנֶּאֱמַן וְאָהוּב וְהַיָּבִב וַנַּחֲמֵד

(* לדעת הגר"א לא יאמר הש"ץ אמת בלבד ונעים

שיח יצחק

אבני אידיו

הסתדוננות ואמר וזכרתם את כל מצות ה' כלומר בין בהטלת הניצית כנגד בין בהעטפתם כנגד הניצית חשימו תמיד על לב, שהניצית האלה נחויים כנגד זה לסימן ולזמן להזכיר את האדם את חייבו במצותיו לעשותם ולכלי נעוה אחר תלות הלב ומזמנתו הרעים, ואמר למען תזכרו וגו' הכניחה התורה בזה כי העטיפה כנגד הניצית על כונן הכנף הזכרתה, ישעיה קנין חוק כנפשו לעשות מעשי המצות בפועל כנקלה וכלי קושי עד שגם בלי דלות הסימנים האלה כגון בליה יזכור ויעשה את המצויצ עליו מן המצות, וזכרתם את כל מצוה, חייבה לזמן התורה בזה לשון זאת וכיוון ככף המעיל שהוא תמיד

כשול נגד ב' לבבות והן ג' שהן ד' והן ג' מ"ע וגו' ל"ח סוד ר"ק בו' והן י"ג שהן ט"ו סוד וא"ו א' כליל ג' בידוע, (עכ"ל בלוקיטו הגר"א שבס' אגדות ברכות אות י')

ולא תתירו בו' ג' תאוות באדם, חפץ המדה, תאוה, חפץ לאכילה המדה ממון, תאוה לזנות כמ"ש חז"ל גדול ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמרתן, ותאוה גדול מן החמדה, וחמדה גדול מתחמין, וז"ש לא תתירו אחרי לבבכם זו חפץ ואחרי עיניכם זו חמדה אשר אתם זוננים זו תאוה (אד"א דברים י"ב, ב'):

וַיֵּצֵב וַנִּבְּחַן וַקִּיַּם כו' צריך כ"א לומר צ' אמנים, וכ"א הצ' בכלל באמן היינו אמן ג'

נגד עינינו להזכירנו תמיד היוצנו עבדי ה' כדרך שפוסה הארון במלכות עבדו לאות כי הוא עבדו שקניו לי להיות לו נכנע לעבודתו (מנחות מ"ג ב' ד"ה חותם) שמדמה ההלמוד חותם של ט"ט שפוסים אותו לעבד כשקונים אותו, לשם סימן עבדות, לניצית, כי הניצית מעידים על ישראל שהם עבדי הקב"ה, ככלל דעבדא ע"ש:

וַיֵּצֵב הוא בלי ארמי, ומורה ג"כ על הקיום והקביעות כענין הנצח כל נבולות ארץ וזוהר כאן מלת ויצב על האמת הקבוע, כלומר אמת המוחלט והמורכב שכותרו נמנע כי כמעמד הנכבד והנורא שנגלה השי"ת לעיני כל העם וכולם שמעו קול אלקיים היום מדבר מתוך האש, מזה נחברר לבס כי משה אמת ותורתו אמת, וכמ"ס השמש ע"ש, קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמתה אמת ויחי, כי הדבר הנעשה בפני יחידים או קלה קטנה אפשר היוף לא כן הנעשה בפני אסיפת עם של ששים רבוא: ונבון ענינו כיוון הדבר והתאחדותו עם דבר, כי מצות התורה הם קשורות ותלויות זו בזו ומתאימים יחדיו כאלו אינם רק מצוה אחת, ועכ"ל משפטי ה' אמת נדקו יחדיו כי כולם מתאחדים וע"ז עד שכולם אינם רק אמת אחד (וז"ל מהרמח"ל בס' קנאת ה' נבואת בתחלתו, הנבואה והמנוח והסכר והעונש הכל ענין אחד הוא אשר לא ימלא

מצות השם

לחצו בדברי הספיתים מן יבשל ויסאך אחריהם ואחר שחשית רואה בליות ולב איך יעז מניו לשמא לבו:

(* **וְאַחֲרֵי**, עיניכם" הוזהרנו בזה שלא לחתכל באמת איש וישאר עריות (וב' הוי"ף בסוף יומא והרמב"ם בת' תשובה שזה מתדברים המעבבים את התשובה) ובסוף ונשכרת סכל דבר רק אזהרה שלא להתכל אצ"י שלא לשום זנות: כשיאמר אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים יכוין לקיים מ"ע של ובינת יצואת מצרים:

ימצא זה בלא זה והענין סובב בעצמו ונעוץ בסופו בתחלתו ותחלתו בסופו עד שנמצא שלא המציא המציא רק מציאות אי ולא מציאות רבות, כי משפט ההכמה להתרחק מן הרבוי אם אינו מוכרח: וקיים, התורה הזאת וכל פרטי מצותיה קיימים לעולם ולא ישתנו כי השינוי אינו ניצל בלתי בדתות הנימוסיות מחשבות בני אדם הם לריקים לשמות לפי הזמן. משא"כ תורת ה' הקורא הדורות מראש וידע כל מה שעתיד להיות, וע"כ תתם דבריו מלאכי שהי' אחרון הנביאים וזכרו תורת משה עבדי :

וישך, כל ד' התורה ישרים למוציא דעת כי הגם שנמצאו בה דברים למעלה מן השכל אבל לא נגד השכל (כל עוד שלא נתעות השכל ע"י תאות ומדות רעות) וישנם דברים רבים אשר בהמשך זמן רב אח"כ נתבררו דבריה: ונאמן, גם הדברים שהם למעלה מן הדיעה וההשגה הם נאמנים, וכן כל יעודי החו"ק הם נאמנים. הן אותם שכבר חלפו ועברו כמו יעוד ירושת הארץ להאבות הקדושים אחר כמה דורות וכן יעוד ביאת הארץ וירושטה ע"י יהושע אשר אדם בן תמותה לא יוכל להבטיח על זה בשום אופן כי לא ידע כמה יהיו ימי חייו, וכן מנה בשמות האנשים והנשיאים שינחלו את הארץ, וגם בירר חלק כל שבט, והתאימו יחד ברכתו של יעקב, עם ברכתו של משה, עם הגורל והאות, וכל אלה היעודים היו כשוד האומות שבתם בחקפם, וכן מה שאנו רואים בעינינו מה שהוא שקול כגדולי הנפלאות שנעשו לאבותינו, והוא עמידתינו זה קרוב לשני אלפים שנה בדתינו והוקי תורתינו, לא נשתברנו בין זולתינו ולא נמחה שמתו וכמ"ס בחו"ה (שער הבחינה ספ"ה) ואם יבקש אדם בזה"ל לראות מה שהוא דומה לענינים ההם יביט בעין האמת סדור עיניו בין האו"ה והסדרם אתנו וסוככם באברתם עלינו עם מה שאין לנו מסכימים עמהם בדתנו והם יודעים מזה וכן הסכימו כל החכמים שלא יעלה במחשבה שאומה מן האומות יקרה כגלות הזה ועם זה לא תשתנה לאומה אחרת כ"ש עם אורך הזמן הזה. וכמה אומות שהיו אחריהם לא נשאר להם זכר ואכדו, וכ"ס בהיותם בלי מלך שוער ומושל וכ"ז קדם לנו בחו"ק נפוצותינו בכנסות הארץ ופוזרנו בין הגוים וקיומנו ביניהם וכן שלא תשכח התורה מפי זרעו, וארז"ל במד' איכה על אשמה מחדשנו בבוקרן של מלכויות אנו יודעים שאמונתך רבה לנאלו ר"ל ממה שאנו רואים שהמלכויות כלות ומתחדשות אחריהם תחיהם כבבל ומדי ויון, וישראל בעמדם יעמדו ואינם כלים מזה אנו יודעים שאמונתך רבה לנאלו כי לולי ה' שהי' לנו ככר היינו נאכדים וע"כ אנו בטוחים גם על להבא כענין שנאמר האני אשכיר ולא אוליד: ועד"ז כל יעודי התורה הם נאמנים אללינו ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, וכמ"ס אני ה' נאמן ליפרע ולשלם שכר: ואהוב וחביב, שלא תאמר כי רק ע"י ההכרח אנו חיים באמנה הזאת, וכדברי האומר, מאי אית לך למעבד? שנראה מזה דאי מנו למעבד הו עבדי אך לא כן הדבר, אכן אהוב הוא וחביב עלינו כי כמה אנשים היו יכולים להשיג מעלות גדולות מזכויות האזרחים ע"י אמירת מלה אחת או לכתוב בכתב ידו כי הוא מקבל עליו... , ואך מאהבה סובל מה שסובל (וענין חביב הוא הפלגת האהבה, לעם סגולה ת"א לעם חביב) ובפרט כמו ענין חמו"ע אשר היו יכולים להחביא עצמן ולהנצל ולא רצו כדי לקדם שם שמים וזה מורה על הפלגת האהבה והחביבות: ונחמד ונעים, יש דברים שהם נגדר החמדה ואין מחוקים ונעימים לחיך כמו חמדת כסף וזהב ויש דברים שהם נעימים ומחוקים לחיך ואין נחמדים להשיג מהם יותר מהצורך כמו דגש ונופת לופים שפש שביעה תבוס נופת, וענין החו"ק יש בה שני הענינים שדרכיה נחמדים בכוסף והמודה לאין קן וגם נעימים בעריבות הנועם:

ונורה אחר שאמר ואהוב וחביב ונחמד ונעים, שנמשלו ד"ת ללד שכל מה שהאדם מממשם בה מוצא בה ע"ס ערב ומחוק לחיך, אמר, "ונורה", כלומר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר דין הנין לי כי הוא מתאים עם הרגש שלי ופריו מחוק לחכי ורק את זה אבחר לי מכל דברי החורה והשאר אעזוב ע"כ אמר, "ונורה" כי כל דבר בחורה ובמנוה ערכו רב מאד לאין חקר עד שמטיל חימה ופחד על האדם הקרב להחבונן בו, ואמרו באר"י עבוד מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בעוט. וכי הריי בשע"ת כי הגם שאין לדיק בארץ שיעשה טוב ולא יחטא היינו במקרה אך כל מי אשר אין נוהר כלל בחטא יודע ואין מקבל על נפשו להשמר ממנו גם אם הוא מהעונות הקלים אע"פ שהוא נוהר בשאר הדברים קראוהו חכמי ישראל מומר לדבר אחד גדול עונו מנשוא כי אם אמור יאמר הענד לרצו, כל אשר תאמר אלי אעשה זולתי דבר אחד כנר שרר עול אדוניו פעליו והישר בעיניו יעשה עכ"ל וז"ל הרמב"ם סוף ה' מעילה

ראוי לזרז להתבונן במשפטי התוס'ק, ולידע סוף עניינה כפי כחו ודבר שלא ימצא לו סעם ולא ידע לו עילה אל יהי קל בעיניו ולא יהרום לעלות אל ה' פן יפרץ בו ולא תהא מחשבתו צו מחשבתו בשאר דברי החול בא וראה כמה החמירה התורה במעילה ומה אם עינים ואזניים ועפר ואפר כיון שנקראו הם ארון העולם עליהם דברים בלבד נחקקו וכל הנוהג בהם מנהג חול מעל בהם ואפי' ה' שוגג לריך כפרה ק"ו למות שחקק לנו הקב"ה שלא יבעס אדם בהן מפני שלא ידע עממן ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם ולא יחשוב מחשבתו בהן כדברי החול הרי נאמר בתורה (ויקרא ט"ו) ושמתם את כל חוקתי ואת כל משפטי ועשייתם אותם אמרו הכהנים ליתן שמירה ועשייה לחוקים המשפטים ועשייה ידוע והוא שיעשה החוקים והשמירה שיזכר בהן ידמה שהן פחותין מן המשפטים והמשפטים הם המלות שטעמן נלוי כליסור גזל ושפ"ל וכבוד אלה, וחוקים הם המלות שאין טעמם ידוע, אמרו חכמים חוקים שחקקתי לך אין לך רשות להרהר בהם, וכמה היה דוד המלך מלמעבר מן האפיקורסים שהיו מביאים על החוקים וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שהיו עורפין כפי קיצר דעת האדם ה' מוסיף דביות בתורה שנאמר טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אלור פקודיך, ונאמר גם בענין, כל מלותיך אמונה שקר רדפוני עורני, וכל הקרבנות כולם בכלל חוקים הם אמרו חכמים שבבביל עבודת הקרבנות העולם עומד והקדימה תורה ליווי על החוקים שנאמר ושמתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וכ"ז בכלל וטרא, ואריך ענינו יוקר וחשיבות בחוקי ועו, (כמו נאדר בקודש והיה אדירו ממנו) ור"ל כי גדול יקר וחשיבות התוס'ק אללנו, לא כאלה שנאמר עליהם והיה כי ירעבו והתקנף וגו' הגם כי צפיהם יתהללו בזהם כי היא מביאה אל אשר הנאה, ועוד יכפו הר עניגית על אהרים להנליחם באשר הזה, אך זה רק מן השפה ולחוץ, ובחמת השיבות אללם רק עד גבול ידוע, וכאשר יעבור הגבול (כי יקו להשיג איזה הלכה זמנית או כי יזכר להם) הנקל להם להשליך את עבודת הדת כדג, הן אנשים יחידים וגם אומה שלמה, לא כן אללנו גדול יקר חשיבות התורה אללנו בחוקי ועו עד אין חקר, כמ"ש הפייסן מן ומאן הוא רחומך ספירא בריותא ארום צנינים ספית מדור אריותא, יקרה ויאה את אין חערבי למרותא רשותך נעביד לך בכל אחרותא, ומגורל יקרתה בעינינו נמשך ג"כ החשוקה להזכר בגדרים וסייגים גם מה שלא גזרו הקדמונים ולהחמיר בספקות כי ידוע כי כ"ד לפי יוקר ערכו כן תגדל שמירתו, ד"ע הקורות והאצנים הנחתן בחוץ, כלים ושמות בבית כלי כסף וכלי זהב בארצו סגור ומי שיש לו הון עתק יאגיע בביתו ברזל, ויש שעושים ג"כ כלי "הגרת הרעם" (דונער לייסונג) ואם ככה נוהרים בדברים שהם כלים ונפסדים כמה אנו מחויבים להזכר בדבר שהוא יקר מכל יקר חמדה מכל חמדה וגם שכל מזהה הקלה רבה מאוד עולם שכולו ארוך אשר לא ימד ולא יספר, ומי שמתרעם על הגדרים וסייגים מורה בעלמו על מיעוט חשיבות התורה בעיניו, ואין כל שלא אם יפרש לו שכל מלותו בעולם הכלה בצוין ומזן אשר תדפנו רוח :

ובתוקן. דברי התוס'ק מהוקנים לא חסר דבר. כי הדת הנמוסית בהכרח תלמדך תיקון לפי המקום ולפי הזמן וגם יחדשו ספקות לרוב, עד אשר גם אם תשאל את פי המחוקק בעלמו יהי' ספק אללו איך להורות, והגם כי אין עינים אלל דברים שבמזון, אשר נושאי החוקים וסעמם הם דברים נלויים לנו ומפורסמים אללנו במהותם ואיכותם וכמותם במועדיהם וזמניהם, מעתה עמוד וערוך נא יקר התורה החמודה אשר כל הויותיו חיינו רק על דרכי התורה כנמול גלי אמו וגם רוב נושאי התורה הם מהדברים המכוסים והנסתרים מן העין, לא ידע אנוש שהרם מדוע נאסרו מן הבהמות חיות ועופות ודגים או זחל ורומש נדה וזיבה, ודיני חשיטה ובדיקה וכל המאלכות האפורות, או דברים המסורים אל הלב וכל שארי עינים, והתורה כתונה אל כל המון בשרה לזקן ונער עני ועשיר בריא וחולה קטן וגדול וטהור וזנוה דורתי דורות חק עולם ולא יעבור אשר באין ספק כפי המקרים המתחלפים והזמנים המשתנים והמקומות והאזנים למחלקותיהם ומקריהם מהראוי כמו קן שידמנו ספקות רבות, למלות ולאלפים ועכ"ז את כל ראתה עין החכמה העליונה לערוך לפנינו דעים והלכות כהררים התלויים בשערה בכל מזהה פרטית, והן זה עד שחקק נאמן כי לא מעשה אנוש והחבולותיו הוא כ"א מקובלת מסיני כללה ופרטיה מפי המשגיח העליון ועינו אל יראו להיטיר לפנינו משגלותיו וצרכיהם אשר הופיע על רבותיו ו"ל למען ישכילו בכל דרכיהם כי את כל יקר ראתה עינים לבאר כל האופנים האפשריים להחדש בזמן ובמקום ובאזנים עד עולם ואם יודמן ספק ביד אחד ילך אלל חכם דידע אורחין לאוריותא ושיג מבוקשו, כי ימצא לו מקור נאמן מדברי התלמוד והפוסקים כי גדולים ונפלאים דרכיה ונחביותיה: ומקובל, גם הדברים אשר הם מתנגדים ליצר סנע האדם גם זה מתקבל עלינו בלב שלם, כי מי הוא היודע יותר את הסוב לנו מן הבורא אשר ברא אותנו הוא

וְנָעִים וְנֹרָא וְאֵדִיר וּמִתְקַן וּמִקְפָּל וְטוֹב וַיִּפֶּה הַדְּבָר
 הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד : אָמֵת אֱלֹהֵי עוֹלָם מִלְכֵנו צוּר יַעֲקֹב
 מִן יִשְׁעֵנו לְדוֹר וָדוֹר הוּא קִים וְשִׁמוֹ קִים וְכִסְאוֹ נָכוֹן וּמַלְכוּתוֹ
 וְאַמוֹנָתוֹ לְעֵד קִיּוֹמָת : וּדְבָרָיו חַיִּים וְקִיּוֹמִים נְאֻמִּים וְנַחֲמִידִים
 לְעֵד

שיח יצחק

אבני אריה

עָשׂוּ רִכּוּן אֵת כְּחוּטֵי הַגְּלוּיָהּ וְהַסְתָּרִים כִּפְיָהּ
 כִּי אֵלֶּה קָצִיה כְּלוּמֵי וְעוֹלָה אֶת דְּמִיָּה
 בְּשִׁלְיֹמֵהָ (ס'רש"י) הִתְלַכְנוּ עִמָּה כְּחוּט לֵב
 וּסְמַכְנוּ עֲלֵיהָ שְׁלֵל יִשְׁעֵינוּ כְּדָבָר שְׁלֵל נוֹכַח לְמַעַד
 בַּהּ וְכֵן כִּלְד' רְבוּחֵנוּ הַקְדֵּשִׁים כּוֹלֵס מִתְקַבְּלֵי
 עֲלֵינוּ וְכַמֵּ"ס שְׁעַר יְהוּד הַמַּעֲשֵׂה וו"ל וְאֵל תַּחֲסוּד אֲבוֹתֶיךָ בְּמֵה שִׁמְסְרוּ לְךָ מֵאֲרֻסֵי פּוֹבוֹתֶיךָ אֶל
 סַסְחוֹר עֲלֵהָ בְּמֵה שִׁהְוּוּ אֹתְךָ כִּי אֵין פֶּלֶה שִׁתְּעַלֶּה בְּדַעְתְּךָ שְׁלֵל קִבְּעוֹס לְדַעְתָּהּ. וְעַמְדוֹ עַל כֹּל
 מֵה שִׁמְבִּיחִים עֲלֵיהָ מְסוּב וְעַד רַע, וְאִפְסֵר סְקֵלִם לְדַעְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה הַמַּחֲשָׁבֶה שֶׁהִיא בְּהַחֲלָה וְעַלֵּם
 מִמֶּךָ אֲרֻפְנִי הַסֶּסֶד אֲשֶׁר יִהְיֶה מִמֶּנּוּ בְּאַחֲרֵיהָ ע"כ"ל :

ג' תשעים וסאן דלא אמר לחצ' אמנים צריך
 לכות בתשעה עשר וזין רויצויז וכוון וקים כו'.
 [תז"ח פ"ג ב']

סמצרים

וְטוֹב וַיִּפֶּה, כֹּל אֲרֻחוֹת הַהַרְיָק (גם אֲחוֹת אֲשֶׁר לְכִיּוֹרֵה נְטוּיִם מְדַרְכֵי הַדָּק) הַכֹּל טוֹב, וַיִּסֶּה
 הוּא שִׁוּוֵי הַעֲרֻכִים, כְּאֶשֶׁר תִּלְמַד עַל הָאֵדֶם שֶׁהוּא לְכֵן בְּיוֹתֵר אִי אֲדוּס בְּיוֹתֵר, כִּי אֵינְנוּ
 יִפֶּה תוֹאֵר, אֵךְ הַמְמוּזָה בְּעֲרֻכִים שׁוּיִם הוּא הִיפֶה, וְכֵן בְּמֵדוּת, מִי שֶׁהוּא נוֹטֵה לְכַד אֲחֵד גַּם אֵם
 הוּא רַחֲמָן בְּיוֹתֵר אִי סְבֵלָן בְּיוֹתֵר אֵינוֹ דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל וְעַמְמֵה"ח אֵל תְּהִי מַעֲרָק יִבְלַשׁוּךְ אֵךְ לְהַגְבִּיל
 הַמַּעֲשִׂים וְהַמְדוּת, זֶה אֵינוֹ בִּיד תְּמוּחָה (כִּי יֵשׁ אֲנָשִׁים בְּהַדוֹר אֲשֶׁר דְּרָכֵי הַדָּק שְׁלֵהם לְרַחֵם וְלַחֲסוּל
 עַל רַמֵּשׁ וְחוֹלְעָת, וְבַקְנָאֵם אֵת קִנְיָחֵם לְלֵאת לְעוֹרְחֵם, יֵאָדָּם בְּחַמְסָה גְדוּלָה לְהַשְׁמִיד וְלְהַחֲרִים רַבִּים
 וַיֵּשׁ גַּם בְּאַרְצוֹת הַנְּלוֹרוֹת אֲשֶׁר בְּגֵלל חַמְלָתֵם עַל בְּעִיָּה אֲשֶׁר לֹא יִסְבְּלוּ לְעַד רַעַע אֲחֵד, הַנֶּקֶל לְהַס
 לְעַד אֲלִפִּים וְרַבּוֹת אֲנָשִׁים בְּנֵי דַעַה, אֲשֶׁר אֵין עֶרֶךְ וְדַמְיוֹן כֹּלֵל הַרְגֵּם שֶׁעַד אֵל הָאֵדֶם הַכֵּן
 דַּעַת אֲשֶׁר נַחֲקָה בּוֹכְרוֹ הַעֲבֵר וְהַעֲתִיד, לְהַעֲרֵר אֵל הַיֹּלֵד הַקָּטָן וְכַמֵּ"ס לְהַעֲרֵר אֵל ב"ח) הַחֲכָמָה
 הַפְּלִיגָה שִׁעֲרָה אֵת הַכֹּל בְּמֵדָה וּמַשְׁקָל וְאַחֲזִיז לְדַק, אֱלֹהֵי עוֹרֵם סְלִבְנוּ, שִׁעֲרֵם פְּמַנְהִיג וּמַשְׁגִּיחַ
 עַל כֹּל הַעוֹלָם, אֵךְ עֲלֵינוּ הוּא מַשְׁגִּיחַ בְּפִרְסוֹ. צוּר יַעֲקֹב מַמְנִיר פֶּה גְבוּרָתֵם עַל הַאֲוֵלֵת וּסְאֲחָרִים
 בָּאִים לְהַחֲבֵר עֲלֵיהֶם הוּא מִן יִשְׁעֵנו לְהַצִּילֵנוּ מִיָּדוֹ. וְכִיז הוּא נִמְטָךְ לְרַדֵּד דְּרוֹר, שֶׁהוּא עַד וְאֵין
 יְמוּסֵה וְתַהֲהֵ"מ, כִּי אִזּוּ יִתְקַיֵּים מ"ס וְגַר זֹאב עַם כֶּבֶשׂ וְגו', הוּא קִים, וְשִׁסּוֹ. דְּסִיּוּ הַנְּהַגְתּוֹ
 קִיּוּם כַּמֵּ"ס אֵי הִי לֹא שְׁנִיתִי וְכֹל הַשִּׁנּוּיִים הֵם רַק מַעַד הַמְקַבְּלִים אֲכֵן אֲחַמַּת כֹּל הַסִּיּוּבִים
 וְהַגְּלוּלִים כֹּל סוֹכֵב הוֹלֵךְ אֵל נִקְדָּה וּמַעֲרָה אֲחַת, וְכַסְאוֹ (שֶׁהִי הַנְּהַגָּה אֲחַד הַמַּעֲרָכֵה וְהַעֲבָר)
 נָכוֹן, כַּמֵּ"ס שֶׁהוּא מוֹרָה עַל כִּיּוֹן וְהַחֲחָדוֹת דְּבַר עַם דְּבַר, וְכַמֵּ"ס חַחֻקִּים כִּי כֹל סִלְקֵי הַכְּרִיָּאָה
 מְשׁוֹלְבוֹת אֵשֶׁה אֵל אֲהוּסָה, וּדְבָרָיו חַיִּים וְקִיּוּמִים, דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם כְּאֲשֶׁר יִסְכְּמוּ לְעַסוֹת דְּבַר חַדֵּשׁ,
 הַכֵּה בְּחַלְהָ מֵרׁוֹב אֲהַבְתֶּם וּתְשׁוּקַתְּם יַעֲשׂוּם בְּחֻקֵּי הַיָּד, וְאַחַר יָמִים יִרְפוּ יָדֵיהֶם מִמֶּנּוּ (אֵם לֹא
 יִהְיֶה מִתָּן שְׁכָרָה בְּלָדָה) וְמֵה גַם אֵם יִבְוֹלוּ חֲלִישוֹת וְסִנּוּיִים כ"ס אֵם יִהְיוּ בְּהֵם דְּבָרִים נֶגֶד טַעֲמֵם
 כִּיֵּשׁ אֵם יִהְיֶה רַק עֵי הַעֲרָת אֲחָרִים. הֵלֵךְ חֲלָטוֹס בְּהֵם שִׁכְחָה וּפְרַחֲוֹן גַּם הַמַּחֲקִים יִהְיוּ נִשְׁמָטִים
 וְהִזּוּ הַלֵּךְ וְחַסוּד, לֹא כֵן תּוֹרַת ה' תְּמִימָה הִיא כִּיּוֹם אֲתַנְהָ מִסִּינֵי כִלְחָם חַס כִּיּוֹם הַלֶּקֶחַ וְלֹא
 נִשְׁחַכַּח חִיּוֹ שׁוֹם מֵזֶה מְשַׁמְרוֹת גַּם מִן הַקְּלוֹת כִּלְלִיָּה וְעַדִּיָּה חֲלָק וְאִתָּךְ לֹא נַחֲסֵד מִכֵּל מֵזֶם
 לְאִמֵר שִׁנְהָ הִיא מַשְׁגָּח רַבֵּז הוּמָן כ"ה אֲחוֹתֵם שִׁאֵין בִּידְעוּם לְקִיּוֹמָת. וְנַחֲמִידִים לְעַד, דֶּרֶךְ בְּנֵי
 אָדָם בְּהַשִּׁיג דְּבַר יִקָּר וּשְׁמַדִּים מֵאֵד, הֵנָּה בְּיוֹם רִאשׁוֹן יִשְׂרָבְלוּ עַד יִרְוּן עֲלֻמְתוֹ מִדְּשָׁן, וְאֵין
 קֶלֶה לְשַׁחֲחוֹ וְכַאֲשֶׁר יַעֲבְרוּ עֲלֵיהֶם אֵיזָה יָמִים לֹא יִשְׂרָב לֹו כַּמְקָדֵם וְכַאֲשֶׁר יִרְבוּ הַיָּמִים יִשְׁבֹּחַ
 וְיִסְתַּרְהוּ מִלְכוֹ. וַיִּהְיֶה חֲשִׁיבוֹתוֹ אֲשֶׁר רַק כֶּכֶסֶם אֲשֶׁר עַם טַעֲמוֹ אֵרִיתוֹ נִמְרָה, לֹא כֵן דְּבָרֵי ה' הֵם
 נַחֲמִידִים לְעַד :

דְּעוֹלָמֵי עוֹרְפִיִים, כִּי פִעַע הַנּוֹפְטֵי אֵל הָאֵדֶם לֹא אֲשֶׁר יִשְׂרָב לִילֵד בֵּן שֶׁהוּא יִשְׂרָב לִילֵד בֵּן שֶׁהוּא
 שִׁיִּם רַק יִהְסֵךְ לֹ לְרֵאָה, וְאַחַר יִתְמַד הַנְּעַר בֵּן שֶׁהוּא שִׁיִּים יִהְיֶה לְחֻטְבָּה לְאֵשׁ בֵּל
 יָמִים

דַּעַר וְלַעֲלֹמֵי עוֹלָמִים עַרְאָבוֹתֵינוּ וְעַלֵינוּ עַל־פְּגִינוּ וְעַר
דוֹרוֹתֵינוּ וְעַל פְּרִדּוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ :

עַל הָרֵאשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים וְעַל טוֹב וְקִים לְעוֹלָם וְעַד :
אֵמֶת וְאַמוּנָה חֶק וְלֹא יַעֲבֹר * אֵמֶת שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מִלִּפְנֵי מַלְאָךְ אֲבוֹתֵינוּ גָּאֲלָנוּ גָּאֵר
אֲבוֹתֵינוּ יוֹצְרָנוּ צוֹר יִשׁוּעֵתָנוּ פּוֹדֵנוּ וּמְצִיָנוּ מֵעוֹרָם שְׂמֵךְ.
אֵין אֱלֹהִים זִלְתָּךְ :

עורת

שיח יצחק

צִיּוֹם. וְאִשֶׁר יִחְמוֹד הָאֵלִים בַּעֲוֹנָה לְבוֹשׁ, לְבוֹשׁ גּוֹפְנִי. לֹא יִחְמוֹד עוֹד בְּהַשְׁלִיכוֹ אֲדַרְתּוֹ הַגּוֹפְנִית
פְּעֻלָּיו. אֲזַל יְהִי בְּעֵינָיו כְּשֶׁטֶר שֶׁמַּחֵל שֶׁבְּזוֹדוֹ (אִוִּים נַעֲשִׂילָטַע לֹאטַעֲרִיִּיא לַעֲטֵלִיךְ). אֲכֵן דְּבַרֵי
הַצְּוִי"ת הֵם נַחֲמִידִים לְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים הַיּוֹנוּ בְּכָל הַמַּצְבִּים וּבְכָל הַעוֹלָמִים. וְעַל כָּל דְּרוֹת זֶרַע
יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ. כַּמֵּשׁ הַרְמַצִּים זֶל בְּאֵרֶת תִּימָן וּזֶל וּבְכַר הַבְּעִיחָנוּ הַצְּוִי"ת כַּאֲשֶׁר הַנִּכְנֵם עַרְב
לַחֲבִירוֹ. וְדִי לָנוּ בַּעֲרֻבוֹת, וְהוֹדֵנוּ שֶׁכֵּל מִי שֶׁמַּעַד עַל הַר סִינֵי שֶׁהֵם יֵאֱמָרוּ בְּבִנְיָהֶם מַרְעֵה
וּשְׂחֻרָה הַכְּתוּבָה וְהַמְּסוּרָה הִיא מִפִּי הַקִּבְ"ה אֵלָיו וַיִּאֱמָרוּ כֵּן הֵם וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד עוֹלָם
שֶׁכֵּן אָמַר הַצְּוִי"ת (שְׁמוֹת י"ט) הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בַּעֲבֹר הַעֲנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הַעַם בְּדַבְרֵי עַמְךָ וְגַם
בְּךָ יֵאֱמָרוּ לְעוֹלָם לְפִיכֶם יֵשׁ לְדַעַת שֶׁכֵּל מִי שֶׁנֶּטֶה מִדְּרָךְ הַדָּת הַנִּתְּוָה בְּמַעַמַד הַהוּא, שֶׁאֵינוֹ
מִזְרַע הַבְּנֵיִים הֵם :

עַל הָרֵאשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים דְּבַר טוֹב וְקִים לְעוֹלָם וְעַד, כִּי לֹא דָלִי זֶה כְּרָאִי זֶה, כִּי
כָּל אֶחָד יֵשׁ חִידוֹשׁ בְּפִ"ע. לְהֵרָשׁוּתִים מִקְבְּלֵי הַתּוֹרָה מִסִּינֵי ע"ה. אֵינוֹ חִידוֹשׁ כִּי־כֵּן אֲשֶׁר
הִי אֲלֵל לְדַבֵּר קִים בְּלִי שִׁטּוֹ, אַחֲרֵי אֲשֶׁר רָאוּ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא, אֲכֵן אֲלֵל הִי
חִידוֹשׁ גְּדוֹל עֵינֵן הַהִתְחַלָּה לְהַנּוֹר מֵהַדְּבָרִים שֶׁהוֹרְגֵנוּ בָּהֶם כִּי לֹא דְבַר נֶקֶל הוּא שִׁקְבָלוֹ עֲלֵיהֶם תִּ"ר
אֵלֶף אֲנָשִׁים לְבַד מְנַשִּׁים כְּהֵנָה וְכַהֵנָה, לְהַנּוֹר בְּפִיא מִכָּל מִינֵי מַאֲכָלוֹת שֶׁהוֹרְגֵנוּ בָּהֶם, וְכַמָּה מִינֵי
שְׂקִיִּים אֲשֶׁר עַל רַבִּים יִתְעַנּוּ גַם הַאֲנָלִים וְהַפְּרַתְמִים, וְלִהְיוֹת מְבַשֵּׁר וְחַלֵּב וְכַמָּה מִינֵי
הַפֶּסֶד מִדֵּינֵי שְׂחִיטָה וְעַרְפוֹת וּשְׂבִיחַת שֶׁבַת וּשְׂבִיחַת, וְעוֹד וְעוֹד, וְיוֹתֵר מִזֶּה הִי קֶשֶׁה עֲלֵיהֶם
עֵינֵן הַרְחַקָה הַעֲרִיזָה שֶׁהִי קוֹדֵם לֹוֹ נֶשְׂאוֹ הַרְבֵּה אֶת קְרוֹבוֹתֵיהֶן וְעַמְרָם יוֹכִיחַ, וּכְשֶׁנֶּאֱמָרוּ לָהֶם
הִיוּ לְרִיבִים לְפָרוֹשׁ מֵהֶם וּלְשַׁלְחָן. וְכַמָּה קֶשֶׁה גִירוֹשִׁין מְבַלֵּי מִזֹּא שׁוֹם עֲרוֹת דְּבַר וְלֹא הִלִּי דְבַר
וּנְפִלְאָה אֲהַבַת הָאֵלִים לְאִשְׁתּוֹ וּבִיּוֹתָהּ כַּשֶּׁהוֹרְגֵל בָּהּ וּזְכָה שֶׁתְּהִי עוֹרְתָהּ וּבִיּוֹתָהּ כַּאֲשֶׁר לֹוֹ מִמֶּנָּה בְּנִים
כְּשֶׁתִּלְבִּי וְיִתִּים סְבִיב לְשׁוֹלְחָנוּ. וְעַהֵם שֶׁלֵּה יִשְׁלַח אֶת הָאֵל וְהַבְּנִים יִהְיוּ מְסוּרִים לְעַם אַחֵר זֶה אִשְׁת
הָאֵב, הָאֵלִים תְּחִיפָה תִּפְרַשׁ כְּפִיָה עַל הַפְּרִדָּה מֵאִשִּׁיהָ וּמְבָנֵיהָ, וְהַבְּנִים יִתְנוּ קוֹלָם בְּבָכִי אִיָּה הָאֵל
הַרְחַמְנִיה. וְהַאֵב כְּאִישׁ נְדָהֶם וּכְגַבּוֹר לֹא יוֹכֵל לְהוֹשִׁיעַ, הֵן אִשְׁתׁ נַעֲרִיו יִשְׁלַח וְעַל מִי תִּטּוֹשׁ מַעַע
הָאֵן, וְכֵן לֹא נַעֲשֶׂה וְנִתְחַזַּק מַעַע מַעַע, רַק הוּא אֲמַר וְיִהִי פִתְאוֹם בְּכִרְיָתָה הַעוֹלָם. מֵאֲשֶׁר רָאוּ
בְּעֵינֵיהֶם הַאֲמָה לְאִתְּמוֹ, ע"כ בּוֹה הוּא רְבוּתָה גְדוֹלָה שֶׁהִי טוֹב עֵינֵן הַהִתְחַלָּה, אֲזַל מִה שֶׁהִי קִים
אֲלֵל אֲחִיכֵי אֵין זֶה חִידוֹשׁ, לֹא כֵּן אֲלֵל הָאַחֲרוֹנִים, אֵין זֶה חִידוֹשׁ מִה שֶׁהוּא טוֹב עֵינֵן הַהִתְחַלָּה
כִּי כְּבַר בְּחֵלָה נִפְשָׁם בְּמַאֲכָלוֹת אֲכוּרוֹת וּבְכַר הוֹרְגֵנוּ בְּהַרְחַקָה עֲרִיזָה וְכוּ"ב. אֵךְ אֲלֵל הוּא חִידוֹשׁ
מִה שֶׁהוּא קִיִּים וְאֵינוֹ נִרְפֵּה אֲלֵלִים. בְּהַמֶּשֶׁךְ הַזֶּמֶן כַּמִּשְׁפָּט טַבַּע רוּחַ הָאֵלִים כַּמִּשְׁלֵל, ע"כ כָּלֵל שְׂנֵיבָם
לְאִמַר כִּי גַם עַל הָרֵאשׁוֹנִים הִי דְבַר טוֹב וּמִתְקַבֵּל וְגַם עַל הָאַחֲרוֹנִים הוּא דְבַר קִים בְּלִי שִׁטּוֹ :

חֹק וְלֹא יַעֲבֹר. גַּם הַמְּצוֹת הַמוֹשְׁכָלוֹת, אֵינֵן אֲלֵלֵינוּ תְלוּיִין בְּזַמַּן לֹוֹמַר שֶׁאֵם בְּטַל הַעֲשֵׂם בְּעֵלָה
הַמְּצוֹה, רַק הֵם אֲלֵלֵנוּ בְּגֵדֵר חוֹק וְלֹא יַעֲבֹר. וְעַד"ו פִּירְשׁוּ מֵאִמַר זֶל אֵלוֹ בְּנֵי אֲדָם
שְׂעוּמִים בְּדַעַת וּמְשִׁימִים עֲלֵמָם כְּבַהֲמָה, ר"ל הַגַּם שְׂעוּמִים בְּדַעַת לְהַכִּין הַרְבֵּה מֵאֵל בְּשֵׁלֵם.
וְעַד"ו לַעֲנִין מַעֲשֵׂה, מְשִׁימִים עֲלֵמָם כְּבַהֲמָה לְאִזְלָה רַק אֲדַפְתָּ דַמְרָס :

עורת

עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ אֵתָּה הוּא מְעוֹלָם מִגֵּן וּמוֹשִׁיעַ לְבַנְיָהֶם אֲתָרִיהֶם
בְּכֹל דּוֹר וָדוֹר : בְּרוּם עוֹלָם מוֹשֶׁבֶךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצַדִּיקְתֶּךָ
עַד אִפְסֵי אֶרֶץ. אֲשֶׁר־י אִישׁ שִׁישְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וּתְוַרְתֶּךָ וּדְבַרְךָ
יָשִׁים עַר לְבָבוֹ : אָמֵת אֵתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמּוֹךָ וּמַלְכֶךָ גְּבוּר לָרִיב
רִיבָם : אָמֵת אֵתָּה הוּא רֵאשׁוֹן וְאֵתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמַבְלֵעֲדֶיךָ
אֵין לָנוּ מַלְכֶךָ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. מִמְצָרִים גְּאֲלָתָנוּ יְהוָה אֲרַחֲנוּ

ומבית

שיח יצחק

אבני אליהו

עזרת אבותינו אתה הוא מעולם, ידוע
כי תואר עורה, הוא בצירוף השתדלות
הנעזר, ע"כ אבותינו אשר בלא צורע (כמ"ס
בזרכות) שכר מעשיהם הטובים נקרא
בבחינתם עזרה, לא כן לבניהם אחריהם ככל

ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו, הנאולה
סה שכל בכוריהם הרגת. והפדות
שבכורך גאלת שניתנו בכוריהם תחת בכורי ישראל
ולכך אשר בלשון פריון [אד"א דברים י"ג י"ו].

דור ודור הוא מגן ומושיע שגדר תשועה הוא בלא השתדלות הנושע :

ברום עולם ביישכך, ר"ל סס ניכר ביותר בהנחתו ית' (כמ"ס השמים כסא"י), אך אל תשעה
בדברי שקר, לאמר, כי תבל ויושבי בה מתנהג עפ"י דרכי הטבע, לו"א ומשפטך, שהיא
ההנהגה עפ"י דרכי סדר ועושם. ולדקתך, שהיא ההנהגה לפנים משנ"ד, היא עד אפסי ארץ,
(ועמשיל על הוא ה' אלהינו ככל הארץ משפטיו) :

ותורתך, הם הדיעות האמתיות שצחורה, ודברך הם המוסרים הנובעים מספורי החורה
וד' הנביאים יסח על לבו להתנהג תמיד על פיהן :

אמת אתה הוא ארון לעםך, אע"פ שמשפטך הם עד אפסי ארץ אך ביחוד אתה הוא ארון
לעמוך לשפוט משפטם בהשגחה יותר פרטית, וכן ומלך גבור לריב ריבם שהוא גדר הנזקה :
ומבדעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע, כמ"ס במדרש על פסוק באורך נראה אור, משל
למי שמדליק את הכר וכו' מדליקו והוא כבה, אמר עד מהי אה"י מתיגע אמתן
לזריחת השמש ולך לאורה, כך ישראל כשנתעבדו במצרים עמדו משה ואהרן וגאלום, נשתעבדו
בכל עמדו דניאל המיו וגאלום וכו', נשתעבדו ביון עמדו החשמונאים וגאלום חורו ונשתעבדו באדום
אמרו ישראל הרינו מתיגענו נגאלין ומשתעבדין וחורין ונגאלין ומשתעבדין אין לנו מבקשין שיאיר
לנו צו"ר מעתה אלא הקב"ה לנו מקוין שיאיר לנו שנאמר אל ה' יואר לנו עכ"ל המדרש :

ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו, כי עלי שעבדים היו במצרים האחד מה שהזיק
בהם ולא הניחם לזאת מארצם, וזה ה' גש בעוד יוסף חי כי גם בעלותם לקבור את
יעקב, הוכרחו להניח טפס ולזכר ונקרם בארץ גושן ויוסף גופא כמה הולך להתרפס לפני פרעה
שניחשו לעלות לקבור את אביו, ואף פרעה לא נתנה רק אחרי שכר נשבע לאביו כמ"ס רש"י ז"ל.
אמנם אחרי מת יוסף ואחיו וכל הדור הבוא אז התחילו לעבדם כעבדים מהחלה כפה רך ואהיב
ביד חזקה, ונגד זה היו שני מיני גאלות, האחד בשלח פרעה את העם ואמר להם לכו עבדו את ה'
כדברכם, היינו דרך ג' ימים וארז"ל שאמר משה לפרעה רעוך ללכות את המכה ממך, אמור הרי
אתם ברשותכם הרי אתם עבדי של הקב"ה החחיל פרעה לוח לשעבד אתם עבדי עשה עבדיו של
הקב"ה, הרי שפטרם מן העבדות, אך לא הככים שיצאו לחלוטין רק דרך ג' ימים, אך אחיב באשר נשבעו
ביום נגאלו לגמרי, וע"כ אמר ממצרים גאלתנו כי הסבדל שבין פודה לגואל הוא כי הגואל הוא ביד
חזקה כפ"כ. והפודה הוא מדעתו, ע"כ מה שגאלו ממצרים לגמרי זה נקרא גאלוה, אך מה שפטרם
פרעה מהעבדות זה נקרא פדות כי כפו אותו עד שאמר רוצה אני לאמר הרי אתם בני חורין (וע'
מכ"ל בזרכה אמת ואמונה, ובזרכה (גודה לך צבהמ"ו) ומ"ס הלשון "מצית עבדים" ז"ל מבית
שכל עבד הנכנס סס אינו יוצא לעולם לכ"א "מצית עבדים" ולא מייחדות :

תפלת שהרית

וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ: כְּדֵי-בְכוּרֵיהֶם הֲרַגְתָּ וּבְכוּרֶךָ גָּאֲלָתָּ
 וַיִּסְּסוּךָ בְּקַעַת וְזָדִים טִבְעָתָּ וַיְדִידִים הָעֵבֶרֶת וַיִּכְפּוּ מֵיִם צָרִייהֶם
 אֶחָד מֵהֶם לֹא נִזְתַּר: עַרְיוֹאת שִׁבְחוּ אֱהוּבִים וְרוֹמְמוּ אֶל
 וּנְתָנוּ יְדִידִים וּמְרוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת בְּרָכוֹת וְהוֹדְאוֹת
 לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם רַם וְנִשְׂא נְדוּךְ וְנוֹרָא מִשְׁפִּיר גֵּאִים וּמִגְּבִיָּה
 שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפּוֹדֶה עֲנּוּיִם וְעוֹזֵר דְּלִים וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ
 בְּעֵת שׁוּעָם אֱלֹוֵי: תְּהַלֵּוֹת לְאֵל עֲלִיוֹן בְּרוּךְ הוּא וּמְבָרֵךְ מִשָּׁה
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנּוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם:
 מִי־כְמֹכָה בְּאֵלֵם יְהוָה מִי בְּכֹכָה נֶאֱדָר בְּקִדְשׁ נוֹרָא
 תְּהַלֵּוֹת עֲשֵׂה פִּלָּא: שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גְּאוּלִּים לְשִׁמְךָ עַל-
 שְׁפַת הַיָּם יַחַד כֻּלָּם הוֹדּוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ: יְהוָה יִמְלֹךְ
 לְעוֹלָם וָעֶד:
 צוּר יִשְׂרָאֵל קוֹמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּפְדֶה בְּנֵאֲמָךְ יְהוּדָה
 וַיִּשְׂרָאֵל: גְּאֲלֵנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה גֹּאֲלֵ יִשְׂרָאֵל:

כי

שיח יצחק

זִים סוּף בְּקַעַת וּזְדִים טִבְעָתָּ. וְזֶה הִי' נִם נִפְלָא לְהַרְאוֹת כִּי הוּא מְשִׁיב חַכְמִים אַחֲרֵי וּמוֹלִיךְ
 יוֹעֲצִים שׁוֹלֵל. וְהוּא כִי נוֹאֲלוּ שְׂרֵי לְעוֹנֵן וְכַמִּישׁ הַאֲלֵשִׁיךְ וְזֶל וְהִנֵּה זֶה נִם גְּדוֹל מִמְצִיחַת
 קוֹיִם כִּי חֲמַרְיִים לֹא הוּוּ עוֹשִׂים כְּמַעֲשֵׂיהֶם לִיכַסֵּם אֵל תוֹךְ הַיָּם כִּי הֵלֵא בְלַחֵי נִרְאֵה כְּדַבַּר הַגְּדוֹל
 הוּוּ לַעֲשׂוֹת הַיָּם יִבְשֶׁה וְזֵי עֵבֶר וְזֵי יָדַע וְלֹא יִתֵּן אֵל לְבוֹ לְאִמֵּר אֲלֵכֶם אֵלֵקִים הִיא וְאִין סִסְק
 כִּי הִי לֹא פִעַל כֹּל זֹאת לְטוֹבָה פְּרַעַה וּמוֹשִׁיחַ וַיִּסֵּף סוּף בְּקַעַת וּזְדִים טִבְעָתָּ וְזֶה מִנְפַלְאוֹת הַאֵל
 שֶׁלֹּא נִתְּנוּ אֵל לְכַסֵּם שֶׁלֹּא לִיכַסֵּם לִיִּם וּמוֹשִׁיחַ וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֶה מִזְרִים רַ"ל עַרְבֶכֶם שְׁעַרְבֶנֶךָ דַּעֲתָם:
 וּזְדִים טִבְעָתָּ וַיְדִידִים הָעֵבֶרֶת. וְזֶה נִם יוֹתֵר נִפְלָא כִּי בִשְׁעָה שֶׁנִּטְעַנְטוּ הַמִּזְרִיִּים הִיוּ יִשְׂרָאֵל גִּיִּכ
 בְּאוֹתָהּ סִכְנָה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהִלְכוּ בִּיבֶשֶׁה וְכַמִּישׁ בְּמַדֵּי. וְכִינֵי מִפְּשַׁע הַכְּזוּבִים שֶׁאִמֵּר וַיִּשׁוּבוּ הַיָּם
 וַיִּכְסּוּ אֵת הַרְכָּב לֹא נִשְׁאֵר כֶּהֱם עַד אַחַד וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁה בְּהוֹךְ הַיָּם וְעַכְשָׁי תַּחֲלֶה
 וּזְדִים טִבְעָתָּ וְאֵחָד וַיְדִידִים הָעֵבֶרֶת: וּזְדִים טִבְעָתָּ וַיִּכְסּוּ מַיִם צָרִייהֶם. כְּמַסְפִּירֵשׁ זֵל
 עַל יַרְדּוֹ בְּמַזְלוֹת כְּמוֹ אֲבָן וּכְמִקּוֹס אַחֵר יִכְלַמּוּ כִּקְשׁ. הַרְשָׁעִים הַלּוֹכִים וּמְטוֹרְפִים טוֹלִים
 וַיּוֹרְדִים בִּיגוֹנִים כְּאֲבָן וְזֶה יָדוּעַ כִּי לִי זָרִים הוּוּ יוֹתֵר גְּרוּעַ בְּאִיבָה מִלִּשׁוֹן זְדִים וְלִכֵּן הִקְנוּ לוֹמֵר
 שׁוֹבֵר אִוִּיבִים וּמַכְנִיעַ זְדִים אַחַר אֵלֵל אִוִּיבִים לְשׁוֹן שְׂבִירָה וְאֵלֵל זְדִים לְשׁוֹן הַכְנָעָה, וּמוֹשִׁיחַ וּזְדִים
 שֶׁלֹּא הִרְעוּ כִּי טִבְעָתָּ שׁוֹבֵר לְטוֹבָה וְלֹהֲגִיעַ לְתַהוֹמוֹת אֵבֶל הַזָּרִים הַזְּרוּרִים לִיִּשְׂרָאֵל לֹא נִטְעַנְטוּ עַד
 תְּהִיָּס וְרַק הִיוּ הַלּוֹכִין וּמוֹטוֹרְפִים וּ"שׁ וַיִּכְסּוּ מַיִם לְרִייהֶם פִּי' תְּכַסְּמוּ הַיָּם וְלֹא זָכוּ לְהִנִּיעַ לְתַהוֹמוֹת:
 רַם וְנִשְׂא, פִּי' אֵשׁ שְׁהוּא רַם וּגְּאֵל לְמַעֲלֶה מִן הַעוֹלָמוֹת כּוֹלֵם אֲשַׁפֵּ"כ׳ הוּא גְּדוֹל וְכוֹרָא נִם
 כְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן וְהַשָּׁמַיִם, וְהַטַּעַם לְפִי שְׁהוּא מִשְׁפִּיל גֵּאִים וּמַגְבִּיהַם שְׁפִלִים, וְלֹא יִכָּר לְפָנָי גְּדוֹלָתוֹ
 מִי נִכּוֹר וְזֵי שֶׁלֹּא שׁוֹיִן לְפָנָיו יֵת' גְּבוּרָה וְשִׁפְלוּת וְהוּא כְּמִישׁ הַמִּשְׁפִּילֵי לְרִאוֹת כְּשִׁמּוֹס וְבִאֲרָךְ,
 הִרֵי שְׁכוֹלֵם שׁוֹיִן בְּשִׁפְלוּת:

ס

(מז)

(א) כמות ט"ו י"א. (ב) כס ט"ו י"ה. ג' יע"ו מ"ד.

תפלת שחרית

(א) אין לענות קדים וקדושה בין גאולה לתפלה וכיול עושה אם עוד לא שמע ימתין בשירה חדשה כדי לענות ובדיעבד כל שלא אמר צריך אמה ה' יכול לענות ואח"כ יתחיל עוד הפעם משירה חדשה ולפחות לור ישראל (סי' ס"ו) (ב) טוב לכיין לסיים ברכה גאל ישראל בשוה עם הש"ך כדי שלא ילטרך להפסיק בעניית האמן (שם) (ג) הנלרך לנקביו אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה וחוזר ומתפלל (ולענין קטנים מחלוקת האחרונים אם לריך לחזור) וה"מ שאינו יכול להעמיד על עצמו שיפור הילוך ד' מילין אבל יכול להעמיד שיפור זה ילא דיעבד אבל לכתחלה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו יפה יפה ואע"פ שיעבור תפלת הליבור (סי' ל"ז) (ד) העומד בתפלה ונגע במקום מטונף ינקה ידיו בעפר או ברורות וכיו"ב אבל אם נגע קודם שמו"ע לריך לילך וליטול ידיו (ה) אינו פוסק בתפלה לקדים וקדושה וזכרו רק ישתוק ויכוין למה שאומר הש"ך ויהי כעונה (סי' ק"ד) (ו) ראוי להנהיג אשר כל הקהל והש"ך יתחילו התפלה בשוה (היינו פסוק ה' שפתי תפתח) שזה הוא עיקר תפלה בלבד ולפחות כל יתיד יזהר בזה להתחיל בשוה עם הקהל: בתב בסה"פ לרש"י מאן דמללי צעי למיקם באמתא דתנן אין עומדין להתפלל אלא מהיך כובד ראש מנין אר"א דא"ק והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה עכ"ל וז"ל הש"ע (סי' ל"ח) המתפלל לריך שיכוין בלבו פי' המלות שמוציא בשפתיו ויחשוב כאלו שכינה כנגדו ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוננו זכה בתפלתו ויחשוב כי אלו הו' מדבר לפני מלך צו"ד היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל ק"ו לפני מו"ה הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות כו' ואם תבוא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה ישתוק עד שתתבטל המחשבה ורבינו הרא"ש ז"ל באורחיה חיים שלו כ' וז"ל תכוון בתפלתך כי היא עבודה הלב ואם בנך ידבר לך ולא מלבו הלא יחר לך ומה תעשה טפה סרוחה לפני מלכו של עולם ולא תהי' כעבד שמסרו לו מלאכה נכבדת לטובתו וחבלה ומה טוב לבקש סליחה על אמרך סלח לנו בלא כונה ואם א"א בכל הברכות לפחות ברכה ראשונה ופסוק ראשון של ק"ש לא יחסר כי לא ילא ידי חובתו מי שלא כיון בהם עכ"ל ולענין דיעבד אע"פ שמדויג לריך לחזור אם לא כיון באבות אך אחר שקרוב הדבר שנס בפעם שניה לא יכוין ע"כ אין לנו חזרין וכיול יעשה אם נזכר קודם שאמר צו"ד מן אברהם יחזור ויתחיל מן אלהי אברהם (חיי"א) ואם סיים מן אברהם ולא אמר עוד ברכת אהה גבור ימתין עד שיגיע הש"ך לאבות ויכוין ללאה בצרכתו ואח"כ יאמר ברכת אהה גבור (מ"ב) ואם נזכר אחר שאמר ברכות התפלה האחרות יראה לכיין דעתו בכל השמו"ע למה שאומר הש"ך (וכן מלאמי בם') ולא יענה צ"ה וצ"ש רק האמן וכמ"ל ולא יפסיק אפי' לענות ברכו ששומע מאחר וכיו"ב ואח"כ פוסע ג' פסיעות לאחוריו וכמ"ש בש"ע סי' קכ"ד ואע"פ שי"א דהאידיך אין לעשות כן שמא לא ישמע איזה רגעים זהו במקום שמורין לו לחזור כמו בשכח יעלה ויבא וכיו"ב אבל במקום שבל"ז אינו חוזר הלא אינו מפסיד מאומה וכן כל כיו"ב. יתפלל דרך תחנונים כרש המבקש צפתה ובנחת ושלא תראה עליו כמשא ומבקש ליפטר ממנה (ש"ע סי' ל"ח) ולענין דיעבד דעת האחרונים שחוזר ומתפלל רק הפמ"ג' להקל בדיעבד ועכ"פ לכתחילה יזהר מאוד בזה ולענין דיעבד הרואה לחוש לדעת הפמ"ג' יעשה כמ"ל בסמוך לשמוע מהש"ך תמשה

חמשה כריעות הן בתפלת י"ח (וכ"ה ברמב"ם) באבות חחלה וסוף ובמודים
חחלה וסוף. וסוף החפלה כשפוסע ג' פסיעות. וכולן (גם הכריעה האחרונה רמב"ם
ס"ה מתפלה) לריכוס להיות עד שיחפיקו כל מוליות שבשדרה היינו שיהיו בולטים
קשקשים על המוליות וכשאומר ברוך יכרע בצרכיו וכשאומר אלה. ישמה כקשת
כנ"ל וקודם שאומר השם יזקוף

למנחה כ"י שם יהוה אקרא תבו גדר לאלהינו:
אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך:

ברוך אתה יהוה אלהינו ואלהי
אבותינו אלהי אברהם אלהי
יצחק ואלהי יעקב האל הגדול

הגבור

שיר יצחק

יה' שפתי תפתח וכו' מה שמקנו חז"ל בתחלת התפלה שם אדני ולא שאר שמות הק' כתבאר
לפיל אלז אדון שלם ע"ס וכי עוד המ"ז וחקנו לומר ה' שפתי תפתח לפי שזריך
האלים להכניס חרדה בבואו לפני מלך גדול ונורא. עד שמרוב הפחד לא יה' לו פזחון פה לדבר.
וה' האלשיך על ס' ואחזקן אל ה' וגו' מרע"ה הראה לנו איך יתנבא האדם בתפלתו לפניו ית'.
זריך שידע האדם שגלותו וחסרונו לפניו ית' וכמה הוא מחויב לעבודתו עד שאפי' כל הטובות
הזקוקות אצלו הוא עושה. כל ימיו אינם מספיקות לשלם לו אחת מן הטובות ששסה לו מתחלת
יצירתו ופד הנה וברואי אין לו לתלות הנקמה בזכות עצמו. כי אם זדקת מה חתן לו אלא יבקש
לפניו מתנת חנם כעני בפתח. (ב) זריך לידע כי אין אדם זדק בדרך וכמה לו עונות וחטאות
המונעים הטוב ממנו ובוש כנגד הנמלא במחשבתו ומבקש מעליו מתנה. (ג) זריך לידע גדולתו
הרוממותו ית' ולפניו מי עומד להתפלל ואי יאחזקו רעדה ורתת וישיש בהיות כ"כ גדול הריסוק מקולו
המשיג ועומק המושג. וחמ"א מרע"ה ראו בנים שמשו לי כשכא אלי הדיבור מלפניו שלא אוסר
לבוש אל ארץ הטובה. ואחזקן פי לא הליתי בזכות עצמי. רק ואחזקן מתנת חנם כעני העומד בפתח
כי יודע אני שגלותי ואם זדקתי מה חתן לו. והשנית אל ה' פי' אל שם הרחמים ויראתי מן
מדהי' כי אדם אין זדק בדרך. והשלישית לאמר אדני כו' פי' שלבשתי חרדה ומורא ופחד לדבר
לפניו ית' עד שבקבתי לשם אדני שהוא פתח התפילה שיראני מה שאומר עכ"ל האלשיך. וזה
שחקנו לנו אכנה"ג לומר בתחלת התפלה אדני שפתי תפתח. כי מרוב הפחד והמורא והבושה לא
אוכל לפתוח שפתי ובראני מה שאדבר לפניך כי מעצמי אני ירא לנשח ולנקש מלפניך. או לתאר
לך שנה או הלה, רק הוצרך אחר חשים ארה כפי אמתו ישאמר פי להגיד:

ברוך אתה ה' כי בפי הסודם לרש"י ז"ל. גדולים הם מעשי אבותינו ז"ל. שהוגדלו בזאת
ש"ס בה גדולות ונוראות אלהינו. בא ופצן במאמריה גם בפרושים ובתיקונים. ושימה לפניך
נפת חסלתך, ולא אחס בכונה עליה. כל הטובות שנלוו אע"פ שנראין מעינין הרבה, כולן על
יסוד הוקנעו וענין אחד לכולן. אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב כדי להזכיר שבמין
של אבות האמר מד מנין שאומרים אבות שנאמר הבו לה' בני אליהם. האל הגדול על שם שכתוב
באברהם ואשך לבני גדול כלומר גוי של האל הגדול, וכיון שאמר האל הגדול חיים מסבנו על
הקב"ה

(א) דברים ל"ב ג'. (ב) תהלים נ"א י"ז. (ג) תפלת ח"י ברכות תקנו אכנה"ג (עגלה י"ז)

הגבור והנזרה אר עריון גומר חסדים טובים וקנה חבר וזוכר

חסרי

שיח יצחק

הקב"ה על אברהם. הגבור והנזרה, מוסיפין עוד שאמר משה האל הגדול הגבור והנזרה וגו' האריך ההלכו מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, והרבה גבורות עשה להן, ויוכה עליהם מלכים וישמע אברהם כי נשנה אחיו הודיע גבורותיו על אברהם וכיו"ב הרבה, והנה עד היום הזה הניח שם סזורה בין אריות, אומה יחידה בין ע' אומות, ובגדלותו ונוראותיו ומעשיו מגין עליהם כשמתו ולנה וסוחרה, וככן חזרה עטרה ליושנה, וקבעו בה אל עליון לפי שנתברך אל עליון על ידו אל אברהם, גם הוא נתברך לאל עליון שנאמר ברוך אברהם לאל עליון וברוך אל עליון, לכך קבעו בה אל עליון, גומל חסדים טובים שהוא נצווה על המילה וישראל כרתו ברית עם הקב"ה במ"ח לשמור מצותיו על כן אורחות ה' שהם של חסד ואמת ילכו בה אלו שהם נוצרי בריתו והרבה חסדו גדל אלהינו לאבותינו ולנו. בא וראה ראשית תורה ואמלעיתה וסופה מליאה חסדים בראשיתה חסד דאמר וירא אלו ה' באלוני ממרא שבקרו על המילה, ביקש לעמוד אמר לו שב. וכן הדין שאהיו אני יושב ואתה עומד, א"ל אל תחמה שכך אני עתיד לעשות גם לנתיך, כשיהיו לומדים או דנים הם יהיו יושבים ואני עומד על גבש שנאמר אלהים נצב בעדת אל וגו' ומיד עמד אברהם וקילטו. שנאמר ותתן לי מגן ישעך שעזרת לי מן המלכים, וימינך תסעדי שאחות צמילה ואני הייתי קצק וזל שנאמר וכרות עמו הברית וענותך תרבני שאני יושב ואתה עומד הוי שגמל לך חסדים לך קבעו בה לומר גומל חסדים טובים וקונה הכל על שם שאמר אברהם רימותי ידי אל ה' קונה שמים וארץ, וזוכר חסדי אבות על שזכר לבניהם אחריהם. כדאמר ה' יראה, יהי רצון שבזמן שיהיו בניו של יצחק באים לידי עבירה תהא נזכר להם השבעה. ואותה העקידה ותמלא עליהם רחמים ואומר פעלך בקרב שנים חייהו וגו' ברזנו רחם תזכור, רחם בנמטריא אברהם, וע"כ התפלל משה באחרונה זכור לאברהם, כי גי תפלות אמר משה באותה שעה, ובאחרונה שאזכיר זכות אבות מיד כתיב וינחם ה' כו' ולכך אנו אומרים בתפלה וזוכר חסדי אבות, ועוד קבעו בה ומביא נוכל לבני בניהם כלומר שאם יחטאו ישראל ויניחם בגלות, לסוף הוא זוכר אהבת אבות ותפלתם ומביא נוכל כו' דיוקן אלו וכיו"ב שים בלבך ונמלאת שלם בכונה תמיד ע"כ בקיצור קנה, וענין אומרו אלקי אברהם אלקי יצחק וכיו' ולא כללם ביחד אלקי אברהם יצחק ויעקב, היינו משום דכל אחד נפיש וכותיה עד שעל כל אחד בפ"ע ייחד שמו ית', משא"כ הדורות שאחריהם לא מצינו כ"כ שייחד שמו על הסדיק הפרטי רק על הכלל: הגדרה, אמרו בספרי פי ואתחנן את גדלך זו מדת עובד, הגבור והנזרה, ארז"ל (יומא ס"ט) זו היא גבורתו שכונש את כעסו ונותן ארך אפים לרשעים, (וארז"ל גיטין נ"ו) מי כמוכה באלים, מי כמוכה באלמים, ויפה הסביר מוהרי"ם שליט"ה שאין הכונה להוציא מלה באלים מפשוטה, רק דהוה קשה להו דמאי קמ"ל מי כמוכה באלים דאך ידמה הנבדל לבוראו? ע"כ פירשו דהכונה היא על מדת השתיקה והסבלנות, ד"מ האדם הסבלן יתכן שיסבול שעושים נגד רצונו ומכעיסים אותו חזי שנה או שנה, והמלאך שכתו גדול יותר יסבול ד"מ עשרה שנים ואותו המלאך שכתו נשגב יותר יסבול חמשים או מאה שנים אבל להאריך אף למכעיסיו הגדולים זמן ארוך כזה זה לא מצינו גם במלאכים ע"כ פירשו מי כמוכה באלים (ר"ל המלאכים) היינו על מדת השתיקה והסבלנות על חירוף וגידוף עולם וזהו מי כמוכה באלמים) ואלו הן נוראותיו שאלמלא נוראותיו אומה אחת האריך יכולה להתקיים בין ע' אומות, אל עליון, שאין לשום מלאך ושרף שום השנה כלל מזד עלמותו ית' רק הכרתוהו מעט מזד מעשיו, שהוא גומל חסדים כו'. גומל חסדים טובים, שתכליתם טוב ונת"ל אלל ברכת גומל חסדים טובים לעמו ישראל, וקונה חבל, ברוב חסדיו כמ"ש בזהו"ל האם נתברר לך שאת הצולה בעובות הכורא וקנויה ברוב חסדיו ועולם נותנו. וזוכר חסדי אבות, ר"ל הגם שהוא קונה הכל ברוב חסדיו כמ"ש קטונתי מכל החסדים וגו' פי' שאין אני שזה החסדים ואין ידי וכחי משגת די השלומין אשפ"כ

חֲסֵדֵי אֲבוֹת וּמִבֵּיא גִּזְאֵל לְבָנֵי בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

אם לא אמר וזכרו בעשיית וזכר לאחר שאמר באי אינו חוזר אבל אם זכר קודם שאמר השם
אמר וזכרו כו'. מלך עוזר כסדר וכן הדין לענין מי כמוך אב הרחמים וכתוב. כספר חיים.
בעשיית וזכרו לחיים מלך חפץ בחיים. וכתבנו בספר החיים
למענה אלהים חיים:

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמִגֵּן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִגֵּן אֲבֹרָהּם:

אַתָּה גְבוּר לְעוֹלָם אֲרָנִי מִתִּית מִתִּים אֶתְּהַרְב לְהוֹשִׁיעַ:

א) מתחילים לומר משהיר ומוריד הגשם בתפלת מוסף של שמע"י, ואמר להזכיר עד שיזכרו קודם
התפלה, והבא לביסוד והזיכור התחילו להתפלל יתפלל ויזכר. ב) אם לא אמר מוריד הגשם
וזכר קודם שאמר השם חוזר ואומר משהיר ומושיע, ולאמנ אתה להחיות מתים כו', ואם זכר
אחר שהתחיל אתה קדוש אם אמר מוריד הטל אינו חוזר, ואם לא אמר גם מוריד הטל חוזר לראש
התפלה, ואם זכר אחר שאמר השם קודם שאמר מחיה המתים יסיים למדני חוקך, (כן הכריע
במ"ב, וכתוב, וזכור כלל זה לענין כל הדברים שחוזר עבורם) וחוזר למשהיר ואם אמר באי מטיה
המתים משהיר ומושיע, אינו חוזר: ג) פוסקים מלומר משהיר במנחה של יום הראשון של פסח,
אם אמר משהיר בקין, כל זמן שלא אמר המ"ם של הגשם אין זה נקרא הזכרה ואינו חוזר, אבל
אם אמר מוריד הגשם חוזר לראש הכרחה, ולהגרא"ה לראש התפלה, ואם התחיל אתה קדוש,
לכיע חוזר לראש התפלה: ד) אם הוא מסופק אם אמר כהוגן אם לאו, עד לי יום חוקה שאמר
כמו שהי' רגיל מקודם, וחוזר במקום שצריך לחזור ואחר לי יום חוקה שאמר כהוגן ואינו חוזר:

בחורף מְשִׁיב רִדְוָה וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם: בקיץ מוֹרִיד הַחֶמֶד:

כן מנכג א"י כהגרא"ה לומר מוריד הטל, אכן האשכנזים שנח"ל אין אומרים מוריד הטל
מבדבל

שית יצחק

זכר חסדי אבות לבני בניהם כאלו עשו עמו ימי חסד הנס בלי השלום גמול וענין זכירת חסדי
אבות הוא בכל עת וזמן, וכמ"ם והיא ששמה לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו אלא כסבל
דור ודור וכו' והקב"ה מזילנו מידם, ומביא גואל לבני בניהם, הוא ג"כ בכל זמן, כי כל
הענינים המתנגלים עלינו, הם הכנה לגאולה ולאשר הנצחי האמיתי וכמבואר בחריכות בספרי
מורהמתיל זוק"ל, וכס' יד הקטנה שער הגאולה האחרונה (וכתבנו מזה בספרד"ז על פסוק מזה
ירושלם ה'). מלך עוזר ומושיע ומגן, עוזר הוא בדרך השתדלות הכעזר, ומושיע הוא בלא
השתתפות כח אחר ומגן הוא קודם בוא הצרה ועיין באבני אליהו:

אתה גבור לעולם ה', כי ארו"ל (יומא י') למה נקראו שם אנכ"ג שהחזירו עקרה ליועב
וכו', דניאל אמר עכו"ם משתעבדין בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור, אהו אינהו

ואמר

א) כרכת גבורות (מגלה י"ז ע"ב)

מִבְּרַכְךָ יְיָ בְּהַסֵּד מְתִיחַ מְתִים
בְּרַחֲמִים רַבִּים סוּמָךְ
נֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמְתִיר אֲסוּרִים
וּמְקַיֵּם אַמוּנָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל עֲפָר. מִי כְמוֹךָ
בְּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֵה לָךְ מֶלֶךְ
יְמִית וּמְתִיחַ וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה:

בעשיית מי כמוך אב תרחמים וזכר יצוריו לתהים ברחמים:

ונאמן

שיח יצחק

ואמרו אדרכה זו היא גבורתו וכו' שנותן ארך אפים לרשעים, וע"כ אמר אלה גבור לעולם ר"ל אפי' בזמן הזה אשר לכאורה אין נראה גבורתו ית' אך באמת הן הן גבורתיו. וכלל עוד בזה כי כאשר גבורתו לעולם עד אין קץ וסוף פ"כ אנהנו בטוחים כי מחיה מהים אהם (כי מי שכחו וגבורתו מוגבל אין לנעוה בו, כי אולי אחיב לא יוכל למלאה הבטחתו): רב לדושיע, כי גם מי שזכותיו מעטים הגה הרבה דרכי חסד וחנינה לפניו ית' (וית' עוד מזה לקמן אי"ה):

בבלבל חיים בחסד, חסד נקרא מי שאין עליו שום חוק רק מתנת הגם ועד"ו היא פרנסה האדם וע"כ אמר מכלכל חיים בחסד. ורחמים נקראו גם מי שקדם לו הבטחה רק נתחדש איזה מניעה מנרם איזה חסד, וע"י מדה"ר אינו מונע הסובה ההיא שהבטחת, וכי התום על משאר"ל גי כחות ליוה"ד (ר"ה ט"ו) דהיינו לחסד"מ, ואע"פ שכבר נידונו אחר מיתתן לג"ע או לגיבסם, עדיין יהי' דין אחר אם יזכו לעוה"ב שהוא קיום לעולם ויש שכבר קבלו דינם גיבסם ומתוך כך שמא יזכו פכ"ל ע"כ אמר מחיה מתים ברחמים רבים, והיינו הגם כי אינם כדאיס כ"כ אף ע"י היסורים שסבלו בחיים או אחר מיתה עי"ו מרחם עליהם: סומך נופלים, חשב כאן הענינים שאינם דרך הסבב המסודר והוא כי כמה אנשים אשר בטבעם נוסלים והולכים ורק ה' ברחמיו סומך אותם וכן ישנם חולים אשר כל הרופאים אמרו נושא להם ורק ה' ישלח דברו וירפאם בדרך פלא, וכן עד"ו הוא מתיר אסורים וכמו"כ אנו בטוחים כי יקיים אמונתו והבטחתו לישיני עפר ומש"א לישיני עפר הוא כי קיימו וקבלו חכמי האמת כי גם אחרי מות האדם עוד לא נסתלקה ממנו הנפש לגמרי אף עוד נקשרה עמו בשיעור ידוע אשר יקראוהו הכלל דגמרי ועי"ו הוא מרגיש המכאובים והעונשים וגם עי"ו ישוב ויחכונן הגוף ככתחלה שלא יהיה צריה חדשה ועכ"א לישיני עפר שהם רק בגדר ישינים (אך מי שהרבה לטעוה עד אין מרפא ר"ל זה אין נקרא עוד בטע יסן רק מת ר"ל) וכלל עוד במאמר לישיני עפר כמשאר"ל הקיפו ורגנו שוכני עפר מי שנעשה שכן לעפר בחייו:

מסירה ומחיה ומצמיח ישועה, ר"ל כי הרבה ריחה והללה לפניו כי גם מי שאין לו זכות עלמו לפעמים הוא זוכה ע"י בנו אם מתנהג בדרך הישר, או מי שעשה מעשים טובים ותיקן דברים מתוקנים בעודו בחיים והם עושים פרי טוב גם אחר ימי חייו הנה לפיהן ישיב לו גמולו הטוב וע"כ אמר ומלמית ישועה ר"ל להנעוהו לחחיה:

מִי כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרוֹת, היינו שיהיה כמוך בשווי גמור. ומי דומה לך היינו גם שיהיה לו קצת דמיון. מלך ממתים ומחיה ומלמית ישועה, המיתה לאדם אינה דרך כלים החלטית חיה. רק כתכופת גרעין הנזרע בארץ שכשהוא נרקב וכלה בארץ מלמית יבולו ביתר שאת מאשר היה

וְנֶאֱמַן אֶתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

קדושה לש"ס בחרת התפלה. [ולדת רבינו הגר"א ז"ל נקדש לא יאמר רק החזן].

וְנֶקְדַּשׁ אֶת שְׁמֶךָ בְּעוֹלָם פְּשִׁים שְׁמִקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בְּשֵׁמִי מְרוֹם בְּכַתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר קוּי"ח קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: ח' לְעַמְתָּם בְּרוּךְ יֵאמְרוּ. קוּי"ח בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמְקוֹמוֹ: ה' וּבְדַבְרֵי קְדֻשָּׁךְ בְּתוֹב לֵאמֹר. קוּי"ח יִמְלֶךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּהָ:

חזן קְדוֹר וְדוֹר נְגִיד גְּדֻלָּךְ וּלְגֻזַּח נְצַחִים קְדֻשְׁתֶּךָ נְקַדִּישׁ וְשִׁבְחֶךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יִמוּשׁ לְעוֹלָם וְעַד כִּי אֵל מְקַדְּדוֹל וְקְדוֹשׁ אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל (בְּעֵשִׂית הַמְּלָךְ) הַקְּדוֹשׁ: אֵם סִיּוֹם כְּעֵשִׂית הָאֵל הַקְּדוֹשׁ אֵם חוֹךְ כִּי"ד אִמֵּר הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ יֵאל, אֲכַל אֵם שֶׁהָ כְּדִי לִיבוֹר לֹא יֵאל וְחוֹזֵר לְרֵאשׁ הַתַּפְּלָה.

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשְׁמֶךָ קְדוֹשׁ וְקְדוֹשִׁים בְּבִרְיֹם יְהִלְלוּךָ סְלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל (בְּעֵשִׂית הַמְּלָךְ) הַקְּדוֹשׁ: אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת וּמְלַמֵּד לְאֲנוּשׁ בִּינָה:

אתה

שוח יצחק

אבני אריה

אתה חונן וגו'. בשלשה ראשונות סדר שבחו של רבו הנדמרים שהנהו תלת דאסון משה תגדול הגבור והנרא. ועתה הולך ומבאר הכללות של ברכה ראשונה, מאל עליון עד מושוע סגן

סיונו מלך עלמותו יתי' ושמך היונו פעולתיו המתיהם לשמו ית' ג"כ קדוש ונעלם שאין אט

משיגים

(א) ישע' ו' ג'. תקנת פרש"ם [סבכי סלונ] (ב) יהוקאל ג' י"ב. (ג) תהלים קמ"ו י. (ד) מגילס י"ז ופדר"ח ס"ט. (ה) מגילס י"ז כ"ב

במוצאי שבת ובמוצאי יום טוב אמילו מיום טוב לחוה"מ אומרים זה :

אתה הוֹנֵנֵתֵנוּ לַמִּדֶּע תִּוְרָתְךָ. וְתִלְמָדְנוּ לַעֲשׂוֹת חֻקי רְצוֹנְךָ
וְתִבְדֵּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ. בֵּין
יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה. אָבִינוּ
מִלְּפָנֶיךָ הִחַל עֲלֵינוּ הַיָּמִים הַבָּאִים לְקִרְאָתְנוּ לְשֵׁלוֹם חֲשׂוּכִים
מִכָּל חַטָּא וּמִנְּקִים מִכָּל עֶוֹן וּמִדְּבָקִים בְּיָרְאָתְךָ :

וְחָנְנוּ מֵאֵתְךָ דַּעַה בִּינָה וְהַשְׁכֵּל : בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה הוֹנֵן הַדַּעַת :

שיח יצחק

אבני אליהו

משיגים אותם בשלימות, וקדושים היונו המלאכים
העליונים הקדושים המעולים בהשגתם, גם
הם יהללך סלה בתואר קדושה : אתה חונן
לאדם דעת, דעת נופל על הדבר המתכבד
לאדם בידיעה ברורה כידיעת המוסים
ומושכלות ראשונות, או טקבע בלבו פ"י
ראיות רבות והכרה עמית (משלי א' כפי'
מלביים) (ועי' אבות פ"ג עכ"ב פירשי'
והרע"ב כינה הוא המבין דבר מתוך דבר
אבל אינו מראה טעם לדבריו ודעת הוא המראה
טעם לדבריו, וכפ' תשא פ"י רש"י דעת הוא
רוח"ק והכל הולך לנונה אחת ע"פ הנו"ל) ובינה
הוא המבין דבר מתוך דבר ע"פ מופתי האכל
אבל אין לו הרגש עממי, עכ"ל כי לאדם שהוא
במדרגה עליונה הוא מוצא חן בעיני השי"ת
והוא חונן לו דעת שהוא ידיעה ברורה אך

ומגן. בשלש עשרה מדות אמר ה' ה' אל רחום
וחנון, ואמרו כי שם ה' הוא רחמים, וא"ל הוא
חסד הפשוט ונקרא חנון קודם שיחטא האדם אינו
ג"כ כדאי לעשות לו חסדים גדולים רק שחונן
אתו חסד חנם ורחמים הוא לאחר שיחטא מרחם
עליו. וזהו אמרו, אתה חונן לאדם דעת" מה
שברא את האדם יותר מן הבהמה הוא הדעה,
מושכלות הראשונות. וכן דעת אלקים לירע כ"ד
על (בוריו) ורא כרמו, נקרא ג"כ דעת מפני שהוא
כוללת חכמה ובינה חכמה מה שלומד סרבו
וחמה כבו הקדמות ומושכלות ראשונות, ובינה
אם הרמזים מה שירפזון עיני לבו להבין מעצמו
ודעת כוללת שניהם כאמור, ומלמד לאנוש
ביונה". כי בערך הדעת נקרא אדם כי נקרא את
שם אדם ביום הברוא עם דעת אלקים בארץ
כל

אנוש שהוא מדרגה פחותה הוא מלמד לו רק בינה : דעה בינה והשכל, ההכל בין דעה לדעת
נראה כי דעה היא שם הפעולה, וקאי על הדעה שעוד לא נגמרה רק משתלמת והולכת כענין שגא'
לדעה מה יעשה לו (שמות) כי מלאה הארץ דעה את ה', ועי"כ הקדים אותה קודם בינה, ודעת
פקראה הידיעה שכבר נכתברה והשכל הוא נופל על אותן חוקי ההכמה ודברים האלקיים אשר לא יושגו
בבינה אדם, והנה השב כאן סדר המדרגות מלמטה למענה כמו בכי"מ ונוסח הספרדים חכמה בינה
ודעת והוא ג"כ מלמטה למעלה וכלי הכתוב בחכמה יבנה בית ובתנונה יחונן וכדעת חדרים ימלאו
וגו' כי חכמה הוא מה שקבל מאחרים ובינה מה שמבין דבר מתוך דבר ודעת הוא מה שמתברר
לו בידיעה ברורה והרגש עממי ככ"ל : אבינו מלבינו אמר אבינו נגד המדע שזיכה אותנו כמו
האב המוכה את בט בחכמה, מלכנו נגד החוקים והחזרות שהם גזירת מלך על עבדיו : חשובים
מכל חטא, שלא יודמן חטא לידיו כי חטא הוא שוגג וסגירות מי יבין : ומנוקים מכל עון,
שי' שתנקטו מכל עון הנעשה. במזיד ולא שייך בו לשון חסוכים כי הבחירה ביד האדם לעשותה
(רק מנוקים ר"ל ע"י תשובה) :

הַשִּׁיבֵנו אֲבֵינוּ לְתוֹרַתְךָ וּמִרְבֵּנוּ מִלְכֵנוּ לְעִבּוֹדֶתְךָ וְהַחְזִירֵנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַרוֹצֵה בְּתִשׁוּבָה :

סלח

אבני אליהו

כל המושכלות וכל הידיעות, ואנוש הוא נקרא בערך רמיוותו והשכלותיו שמבין מעצמו בעזרת האסמדרו כי הוא לפי כחו החלוש וזמנו הקצר, אנוש הוא לב האדם מכל. לכן אמר ומלמד לאנוש גינה בי אין אדם עומד ע"ד הלכה אמ"כ נכשל ונתלמד להבין כרמו אשר גרמו לו בהכשרו כי אין אדם נוקף אצבעו כו'. והו סדר שכחו ואח"כ סבקש, וחננו מאתך דעה בינת והשכל. פי' כמו שאתה חונן לאדם דעת כן תחננו כינה מאתך ולא בכחנו החלוש, והשכל פי' הצלחה כמו למען תשכל בכל אשר תלך במשארנו"ל במגילה יגעתי ולא מצאתי כו' אבל לאוקמי גירסא סיעתא דשמיא היא והוא הצלתה שאנו מבקשים מאתו יתברך לאוקמי גירסא. בא"י חונן הדעת ע"ד לא לחכמים לחם וכו' ולא ליודעים חן, אם ה' יתברך חונן לאדם דעת, לא לכל יודעים חן רק מי שיודע דעת עליון הוא אשר מצא חן בעיני אלקים ואדם. והוא ביאור שבח של כינוי אל גם שהוא עליון ונשגב מהשגתינו נודע לנו יותר הניחזו אלינו שהוא חונן לאדם דעת גם שיודע שיתמא בדעתו וכיון שחמא הוא מרחם עליו, לכן תקנו אחריו ברכת השיבנו אבינו הַשִּׁיבֵנו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך. ברכה זו נגד גומ"ל חסדים לחייבים טובות ואמר אצל תורה אבינו, כי העוסק בתורה ובתעלומותיה ומחפש כל גניו מסמונותיה

הוא כבן אשר בידו כל מפתחות מממנו אביו כמ"ש בוחרי. והעובד את ה' או בקרבנות או בתפלה נקרא עבד המלך ומ"ש אצל תורה השיבנו ואצל עבודה קרבנו, כי בגלות מוט התמזשנו שלשה העמודים שחולמם עומד עליהם והם תורה ועבודה וגמ"ל בתורה נאמר מלכה ושריה בגוים אין תורה. עבודה סיום שגלינו מארצינו ונתרחקנו מעל אדמתנו אין אנו יכולים לעשות הובותינו וכו'. ג"ה כתינו ריקם מלעשות גם נתמעטו הלבבות, ויש הברל ביניהם התורה מונחת בקרן זוית בכל עיר ועיר ואין פונת אליה ואין א' משבעים פנים לתורה ע"כ בקשתנו השיבנו אבינו לתורתך נפנת אליה פנים ולא עורף אבל עבודה גם שנפנת אליה פנים אין אנו יכולים לעשות הובותינו בבית בחירתך עד שיקרבנו יארצנו ויטענו כנבולנו ושם נעשה לפנינו וכו', והחזירנו בתשובה שלמה לפניך. כמ"ש (בשבת פח.) בשעה שצלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מה לילד אשה בינינו וכו' אל הקב"ה למשה משה החזיר להם תשובה, הלשון כפול חורה ותשובה הם כפל הענין במלות שונות ויש בהם הברל כעת שהאדם אינו חפץ להתחזיר בתשובה ישואלו או הם רחוקים בשני מרחקים איש לדעתו מקצתו וכאשר יאות האדם לבוא על דעת אחת שהבירו יודה לזכרו או הוא מחזיר עצמו להשיב את דעת חבירו לדעתו בתשובה נצחת או מודה ועוזב קצת מדבריו עד שהבירו עוזב ג"כ קצת מדעתו ויתלכדו בדעת אחת ודא יתפרדו וזהו בתשובה שלמה לפניך שיתקרבו הלבבות שנעשה תשובה שלמה לפניך ונקרוב כחצריך ונשכן באהליך ותשוב תשיש עלינו להשיב אותנו בקדם) בא"י הרוצה בתשובה, וזהו ביאור פרטות של שבח גוסל חסדים טובים כמ"ש במגלה (ס"א) במרדכי בן יאיר כן שמעי בן קיש. בן יאיר שהאיר עיני ישראל בתורה (כן היא הנומחא הנכונה) בן שמעי שהשמיע תפלתן של ישראל. בן קיש שהקיש דלתי רחמים נגד תורה ועבודה וג"ח. תפלה

במקום

(א) מגילה י"ז כו'. מה ראו לומר תמונה אחר כינס דכתיב ולכנו יבין וטב וטפא לו.

(מז)

סֵלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטְאָנוּ מְחַל לָנוּ מִלִּפְנֵינוּ
 כִּי פָשַׁעְנוּ. כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אַתָּה.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה חַנוּן הַמְרַבֵּה לְסִלּוֹת׃
 רֵאֵה בְעֵינֵינוּ וְרִיבָה רִיבָנוּ וּגְאֹלֵנוּ
 מִהַרְהָ לְמַעַן שִׁמְךָ כִּי גּוֹאֵל

חוק

שיר יצחק

אבני אריה

וגאלנו מהרה למען שמך, שנקרא
 אלהי ישראל וכענין שאמר יחוסם
 ומה תעשה לשמך הגדול: כי גואל חוק
 אתה, כי יותר ממה שאנו מחכים הוא מחכה
 רק כי יש מקטרגים כמעכבים וז"ל כי גואל
 חוק אלה כי גם במצרים ה' הללו פוכדי
 ע"ז ואלו עוטי"ז ורק ביד חוקה הוילאנו ה'
 משם, וכמו"כ יוילאנו מהגלות הזה בחוק יד:
 רפאלו

במקום עבודה ובמה חקיש על דלת רחמים ע"ד
 שאמרו רז"ל ונתן כך רחמים ורחמך כו' המרחם
 על הבריות מרחמין עליו מן השמים שני דלתות
 ברא הקב"ה אחד בלב השמים ואחד בלב האדם
 וכאשר חקיש בדלת התחתית ורחמיו על הבריות
 גפתו דלתות השמים וזה תשובה שלמה
 מסמח למעלה ומסעלה למטה כאמור:
 סלח לנו וגו' חוכיר שני תארים אב ומלך. כי
 מי שיודע מעמי התורה ויש בידו שערי

התורה תוא כבן שממר לו חאב מפתחות הפניסיות וההיצוגיות כמ"ש בוורה ומי שעובר אותה
 בלבב שלם נקרא עבד המלך. ומשע נקרא מי שיוצא מרשותו ואינו חפץ לקבל ע"יו עול מלכות.
 וחאב הוא מרשון קולע אל השערה ולא יחשיב שאינו עושה רצונו של סקום וחסר בוונתו
 והחברל בין מליחה למחילה הוא. מליחה הוא על החטא עצמו כמ"ש סלחתי כדברך ומחילה
 הוא על כבוד הנושא ומוחל כמ"ש מלך שמחל על כבודו וזהו אומר "סלח לנו אבינו כי
 חטאנו". כי חטא הוא נגד תואר האב וע"יו נאמר מליחה: "כי מוחל וסולח אתה" כי יש מי
 שמוחל על כבודו אבל עין עצמו אינו נסחק ואתה מוחל וסולח. מחל לנו מלכנו כי משענו" מה
 שמשענו נגד כבודך שלא קבצנו עלינו עול סיכות שמים: ב"א"י חנון המרבה לסלוח" כמ"ש
 וחנותי את אשר אתון ה' חונן לבני אדם מעם ראשון גם שיודע שיחטא עוד ויבשרך דהרבות
 סליחה ומחילה וזה את אשר אתון עוד:

ר' אהרן בענינו. ע"ד שפי' מרי אבא תגאון וצללת"ה ואני כחסרך כמחתי וגו'. שלימות הכמחון
 הוא כאשר ימצא בשלש זמנים א"ו. א' כאשר הוא בעת צרה אלו ישא את נפשו. ב'
 כאשר יבא לו הישועה לא יבקש ישועה מבני אדם רק סאת ה'. ג' כאשר יושע לו ה' ביום ההוא
 ישיר דה' ולא ישבח ישועתו, אז הוא הבטחון בשלימות בלב ולב. לכן אמר ואני ביום צרתי בה'
 כמחתי ולא בזכותך, גם ביום ישועתו יגל לבי בישועתך כי לא בקשתי מולתו. אשריה לה' כאשר
 תושע לי וזרעו וירום ימיני אשריה לו כי גמל עלי. וזה, ראה בענינו". תוא זמן הראשון ביום
 צרתנו. וריבה ריבנו" הוא זמן השני, כאשר ריב ריבנו להרים ראשנו. וגאלנו". הוא זמן השלישי
 אתר הישועה מהצרה, להיות נגאל מיד האויב שלא ישלט בנו עוד. ועשה זאת, מהרה למען
 שמך, יכירו וידעו כל תנאים, כי גואל חוק אתה. ב"א"י גואל ישראל". כי היא ישועה הגדולה.
 וחיא הגאולה שלא ישלטו בנו שונאיו עוד לכן סיים בגאולה. וכל אלו כלל בכרכה הראשונה
 אתה חונן, נגד אל עליון כאמור. השיבנו, נגד גומל חסדים טובים גם ששנינו אליו עורף אמר
 שובו

א) סמוך לתוכנה עש"כ ויבט אל ה' אלהינו כי ירצה לסלוח, (ישע"י נ"ס ז'). ב) מגילה י"ז ב' מה
 י"ז לומר גאולה בכיפית. ח"ד מתוך שתידין לגלל בכיפית לסיק קפעתו בכיפית,

תִּזְכּוּ אֶתְהוּ . בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל :

(א) כהע"ל כשיש עשרה המתענים ומשלימים אומר הש"ך עגנו ציון גואל לרופא וכשאיין עשרה המתענים ומשלימים, אומר בש"ת בלא חתימה : (ב) שכת מלומר עגנו וזכור קודם שאמר השם של חתימת ברכת רפאנו, חוזר ואומר עגנו עם חתימה ואם לא זכור עד לאחר שאמר השם בחתימת רפאנו לא יאמר עוד רק בשומע תפלה כיוהד ואם שכת גם בש"ת יאמר אחר השמו"ע קודם אלקי נזור בלא חתימה :

עֲנֵנוּ יְהוָה עֲנֵנוּ. בְּיָוֵם צִוִּים תַּעֲנִיתֵנוּ כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ.
אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֵינוּ תִּתְפַּלֵּל מִמְּנוּ. וְאֵלֵינוּ
תִּתְעַפֵּם מִתְחַנְּתֵנוּ הֵיחָד גַּא קְרוֹב לְשׁוֹעֲתֵנוּ. יְהִי נָא הַסִּדְרָה
לְנַחֲמֵנוּ. מָרָם נִקְרָא אֵלֶיךָ עֲנֵנוּ. כִּדְבַר שְׁנֵאמַר וְהָיָה מָרָם
יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֲעֲנֶה. עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֲשַׁמְעֶה : כִּי אַתָּה
יְהוָה הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה. פְּוֹדֶה וּמְצִיר בְּכָל עֵת צָרָה וְצוֹקֵה.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה :

רְפֹאֵנוּ יְהוָה וְנִרְפָּא הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִשְׁעָה
כִּי תִהְלָתֵנוּ אַתָּה. וְהַעֲלֵה
רְפוּאָה שְׁלָמָה לְכָל־מְכוֹתֵינוּ.

מי שרצה להתפלל על החולה יאמר זה.

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתשלח מהרה רפואה שלמה מן השמים
רפואת הנפש ורפואת חנוף לחולה (פב"ב) בתוך שאר חולי ישראל.

כִּי אֵל מֶלֶךְ רֹפֵא נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה.

ברוך

שית יצחק

אבני אליהו

רְפֹאֵנוּ ה' וְנִרְפָּא, כִּרְפוּאֵת נְוִיד יֵם
שִׁאֵנוּ רַק מַחֲלִישׁ הַרְגֵשׁ הַכֹּסֵף
וְלֹא רְפוּאֵת עֲלָמִית (אוּ שְׁמַנְתְּקִין מַחֲוֵי לְחוּלֵי)
מִשְׁלֵ"כ רְפוּאֵת הַכּוּי"ת הִיא רְפוּאֵת עֲלָמִית
וְקִימָת, וְעַד"ו הוּא גִיכ תִּיקוּן רְפוּאֵת הַנֶּפֶשׁ
וְכַמ"ס וִירְסָאוּ אֵת שְׁבַר עַמִּי עַל נִקְלָה לְאִמֵר
שְׁלוֹם שְׁלוֹם וְאִין שְׁלוֹם (יִרְמִיָה ו') ר"ל שְׁרְפוּאֵתָה
לֹא הִיחָה עֲלָמִית רַק חֲלִיעוֹת סִהְרַנֵּשׁ לְבַד :
אל

שובנו אלו ואשובה אליכם, היש חיד מתוך מזה
וזוהו חסדים טובים לחיוביב. סלח לנו אבינו, נגד
וקנה חבל, כי קנין הוא לשון תקון כאשר בארנו.
וסיים חנון הסרבה לסלוח לכל אדם וזוהו וקנה
הכל לבלתי ודח מסנו נדה. וראה בעינינו, נגד
ושכוא גואל לבני בניחם למען שמו באהבה :
רְפֹאֵנוּ. הוּא תַפְלַת יִרְמִיתוּ רַק שְׁנִשְׁתַּנְּה לְשׁוֹן
רְבִיב. כְּמוּ שְׁכַצִּינוּ כִּישׁוּעָה נֶאֱמַר כְּדוּךְ

ה'

(א) עגנו נקראת תפלת תענית. מקורה (תענית י"א ב' וי"ג ב'). (ב) ישע"י ס"ה כ"ד. (ג) תפלת סקולים
ובכלל זה הסמולים שלא ימוטו שחמת יסורים (מגילה י"ז ע"ב). ומלות מילס לשמונס לסיכך קבועה במניינת.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיְהוָה רֹפֵא חַוְלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל :

(א) מתחילין לומר על ומטר בחפלת ערבית של יום סי' שאחר תקופת תשרי, ובא"י ליל ז' מרחשון שכה לומר על ומטר ונוצר קודם שאמר השם של החתימה, חוזר ואומר ותן על ומטר, וכך שנתנו כשנים הטובות וכו' ואם נזכר לאחר החתימה, אומר בשומע תפלה (כן הכריע הקש"ט והמ"ב) ותן על ומטר לברכה ע"פ האדמה כי אתה שומע כו' נזכר לאחר שאמר השם של החתימה ש"ת דינו כמ"ל! ענין משיב הרוח שאומר למדני הוקיד, ותן עו"מ כי אתה שומע כו' ואם לא נזכר עד לאחר שהתחיל ברכת רצה הוור לברכה השנים, ואם לא נזכר עד אחר שעקר רגליו או אפי' לא עקר רגליו רק שבמר תחטויו (כמו אלקי נזיר) ואמר יהיו לרזון חוזר לראש התפלה.

**בְּרַךְ עַלְיֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־הַשָּׁנָה
הַזֹּאת וְאֶת־כָּל־מִיְנֵי תְבוּאָתָהּ
לְטוֹבָה וְתֵן (בחורף פֶּל וּמָטָר לְבָרָכָה) בְּרָכָה**

על

שיח יצחק

אבני אליהו

אל מלך רופא נאמן ורחמן, כי העדר רפואה הטבעית יסכן בלחץ מאלה, או שהמכה אנוסה מאיזה הרפא מזד הטבע או שגריכוס לזה סמיס יקרים ממדינות רחוקות, או שהרופא איננו מומחה בלחץ, או שהוא אכזרי ואין רצונו לרפאות החולה מאכזריותו וכל אלה הסכנות אינם אצל הכו"ה כי אתה אל ולא נמנע מלמך לרפאות כל מחלה שבועלם, ואתה מלך ואין נמנע מלמך להשיג כל ענינים סיקרים שהם בקצה תבל ואתה רופא נאמן המומחה האמיתי, ואתה רחמן ודרכך לרחם ולהטיב (דו"ש). ויש מי שפירש מלך רופא נאמן ורחמן. כי צו"ד אש הוא רחמן לא יוכל לפעול בנפשו להיות נאמן לומר לחולה, רק עד זמן פלוני אתה חי כי לא ירצה לזעז אתו ואם הוא נאמן זה סיבה למדת הרחמנות אבל הכו"ה הוא נאמן ורחמן: אתה השנה הזאת ואת כל מיני הבואות לטובה, כי לפעמים השנה מצורת, אך אינו לטובה כי ירד שער התבואה ופרקמטיא ואין קונה ואין מומח בעולם כמ"ט (ב"ב ס"א) נהירא כד הוו קיימי' ד' סאין בסלע והוו נפיסי נפיחי כפן מדלית איסר (לקנות לחם) ע"כ אמר לטובה שיהי' גם שנת מו"מ ושבטנו משובה פי' שיהיה לטובה

ה' יום יום יעסם לנו האל ישועתנו סלה, פי' ברוך ח' יום יום כל יום יום מעין ברכותיו גם על הטובה הבאה כן הרעה כי אין רע בא מן השמים כי כונתו וסיפו לטובה רק שאין אנו משכילי' בתחלתו לכן סבקש עיר יעמוס לנו האל יותר מחשבנו ישועתנו סלה מלא עיבסו כפי ידיעתו ולא לפי ידיעתנו. כן ברפואה גם שהקב"ה שילח הרפואה, חזרם אינו רוצה לקבלו, ע"כ בקשנו בכ" יום, רפאונו ה' שישלח לנו רפואה מן השמים, ונרפא. פי' שתתן בידענו לקבל את הרפואה, וכן, הושיענו. שתשלח לנו ישועה מן השמים, ונושיעה. שתתן עצה בלבנו לקב" את הישועה: והעלה רפואה שלמה לכל מכותינו. היא בקשה סיוחרת ע"ד יש"ח דברו וירפאם וימלט משחיתותם. כי ראינו כשאנו שהירפא מכוון הרפואה ונושע על ירה רק החודה יסחית נפשו בהנהגת אכילה ושחית וזה אין כיד הרופא לתקן אבל הקב"ה שולח רפואה שלמה ישלח דברו וירפאם סתחלוואיהם. עוד ימלט אותם שסחיתותיהם צומר ידם סעשות כל רע בהנהגת האכילה והסחית ושאר צרכיהם וזה אמרו והעלה רפואה שלמה לכל מכותנו מה שמכין אנחנו ביד סמ"ש עצמנו להשחית נמשנו: כי אל מ"ך רופא נאמן ורחמן אתה. רופא נאמן נקרא מה שרופא אותנו

(א) אחרי רפואה ראוי להתפלל על מוונות ועיקר ברכת הארץ הוא העל והמטר בעתו, לזאת תקנו וסח"ל בברכת השנים ותן ט"י ומטר ונקרא בדתו"ל בלילה בברכת השנים (ברכות כ"ט):

עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְשִׁבְעֵנוּ מִטּוֹבָה וּבִרְךְ שְׁנַתְנוּ כִּשְׁנֵים הַטּוֹבוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְבָרַךְ הַשָּׁנִים:

תקע

שיח יצחק

אבני אליהו

לטובה ולא לרזון (ועוד כוון כזה כידוע כי אין אדם מת ומלי תאוותו צידו ע"כ אנהנו מחללים שנסתפק מטובה ר"ל מקלת טובה ולא נהיה רודף קדים כל היום) וכך שתיע כשנים הטובות שלא תהיה ההשפעה גורמת לנו תרבות רעה כענין שנאמר וישמן יסורון ויבטע ע"כ אמר כשנים הטובות המתוקנות שהיינו במדרגה הנבחרת :

תקע

אותנו בכל יום, כי אמונה הוא התמדת הדבר כמו שאמר אמת ואמונה, ע"ד ותקעתיו יחד כמקום נאמן, ורחמן אתה להציל אותנו משחיתותנו, כי משחית נפשו הוא יעשה דברים מנגידים לרפואת גופו, והקב"ה מרחם עליו לשמור אותו מכל רע. ואמר אל מלך ב' כינויים אלו, נגד רופא נאמן אמר מלך כי ה' מ"ך עולם ועד ע"כ גקרא רופא נאמן שומר אמונתו א"עד. ונגד ורחמן אתה אמר אל, כמ"ש חסד אל כל היום, כמ"י רופא חולי עמו ישראל. כל זאת יפעל האל עם גבר

בעבור שזוכר חסדי אבות, וזכר את דבר קדשו את בני יעקב בחידין, וכלל בברכה ראשונה בשבח וזוכר חסדי אבות לכן אמר עמו ישראל :

וּבִרְךְ שְׁנַתְנוּ. כאשר תקופת השמש על שני קצות מרכזו כדור הארץ עוברת נקרא שנה. כי עיני ה' בראשית השנה ועד אחרית השנה. כל שנה שרשית מתחלתה סופה להתעשר כמ"ש (ר"ה ט"ו) : ואמרו (תענית פ"א אר"ש בר נחמני מ"ד אם לשכב אם לארצו אם לחסר ומציאותו, אם לשבט בהרים וגבעות, אם לחסר ומציאותו בארצות וברמים, וכמ"ש ר' יצחק (בר"ת שם) שאין דנים את האדם אלא לפי מעשיו שבאותה שעה שנאמר כי שמע אלקים אל קול הנער כאשר הוא שם. וכן הקב"ה מוסק רוב גשמים בר"ה שאז הכל חרדים לדבר ה' ואת"כ מורידין לפי מעשיהם. לכן נקרא שנת שבכל שנה, שנה"י ימים. חשנה גשנתה לפי מעשיהם והכל אמת גם כר"י שבכר יום אדם נידון שנאמר לבקיים תקדונו. ואמרו שאין הרע יורד מן השמים, רק שנתהפך על האדם לפי מעשיו כמ"ש כל המנבל את פיו אפי' נחתם עליו גו"ד של שכעים שנה לטובה נתהפך עליו לרעה, עליו דייקא, הכל לפי התקבל כמו השמש סקצוא את השמש וממים השעות, מלבן את הבגד ומשחור פני אדם. וזה אמרו, ב"ך עלינו, ה' אלהינו, המשינה עלינו בכל יום. את השנה הזאת ואת כל מיני תכונות לטובה, מה שבאים בעולם בשנה הזאת הכל לטובה, לחסר ומציאותו : ותן ברכה על פני האדמה. אמר ותן ולא אמר ב"ך את האדמה, ע"ד השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, כמו ה' בחכמה יסר ארץ כונן שמים בתבונה, הזכיר אצל ארץ יסד לשון עבר ואצל שמים כונן לשון הווה, כי הארץ בעת הכריאה יסדה בחכמה שיוכל האדם לעבוד אותה ולתקנת, לא כן השמים הוא עצמו ית' כונן אותה ומתקנה בכל עת כמ"ש ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו בכל עת כרצונו. לזה אמר והארץ נתן כבר לבני אדם לתקנה. ואנחנו עמו ישראל סמקשים שיתן הוא יתעלה הברכה על פני האדמה : ושבענו מטובה. מ' לשובע ולא לרזון שיתברכו במעוה. זהו מ"ש. ועוד כוננו. כי אין אדם מת וחצי תאוותו בידו ע"כ אנהנו מחללים שנסתפק מטובה סקצת טובה ולא נהיה רודף קדים כל היום, ושבענו מטובה נמשך על ותן ברכה על פני האדמה באופן שנשבע מטובה : , וב"ך שנתנו כשנים הטובות. נמשך על ב"ך עלינו את השנה הזאת לטובה באופן שתכרך כשנים הטובות. שבכל יום ויום כרבותיה מרובה מחברתה. כי כאשר האדם בראשית השנה שלם עם ה' ועם קרובים נאמן, ואת"כ בכל יום ויום רד' י' מעלות או אין לך כל יום ויום שאין קלותות מרובה מחברתה כאמור א"עיל. ולהיפך כאשר האדם מתגבר בכל יום על יצרו או נתוספת ויתר ברכה בכל יום, ולכן נקראה

שנה

**תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵירוֹתֵינוּ וְשָׂא נֶם
 לְקַבֵּץ גְּלוּיֹתֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ יַחַד מֵאֲרָבַע
 כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַבֵּץ
 נְדָחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

השיבה

שיח יצחק

אבני אריהו

תקע בשופר גדול, ע"פ המכילתא
 במדרשים וכספרים כי בעת האולה
 בתהלה יוסר הסענוד ואח"כ יאספו כולם כאחד
 אל מקום אחד ואח"כ ילכו קוממיות ללרס
 זהו בתהלה תקע בשופר גדול להירותים
 מהשענוד ואח"כ שא נם לקבץ גלויותינו
 המפורזים אחד אחד ואח"כ בהיותינו יחד
 קבצנו מארבע כנפות הארץ לארצינו:
 וקבצינו יחד, ולא יהיה כמו כנית שני
 פעלו להגלין:

ולא

שנסתנה מיום ליום אם לשבט אם להסד
 ימציאתו. וזהו כונת השנים הטובות שנשתנו יום
 יום לשובת: "כא"י מביך השנים" פי כל שינוי
 גורם הפסד הצורת והערר החומר, אבל הקב"ה
 סבך השנים בחוספת השנים בחוספת טובה.
 ונכלל בכרכה ראשונה בתואר מלך עוזר, כי עזר
 הוא מעד למעשה האדם ותחבולותיו וכן ברכת
 השנים הוא עזר לעבודת האדם את האדמה
 בתרושה וזריעה וכל י"א מלאכות והקב"ה
 שולח ברכה במעשה ידיו:

תקע בשופר. מפני ששגשה גלויות גלו ישראל
 א' אחרי תרי חשך, ואחד מעבר לנהר

סמבטיון, ואחד נדחו בארבע כנפות הארץ. עשרת השבטים נרו אתורי הרי חשך ומעבר לנהר ומשני
 שגלו כמה מאות שנים קודם לכן יש להם חירות סכמה מאות שנים ויש להם מלכים רק הם
 בארץ לא להם, וכן כשיבוא משיח צדקנו יבואו תהלה עשרת השבטים ואח"כ יהודת ובנימין יעלו,
 כמ"ש ובאו האובדים בארץ אשר תהלה הם עשרת השבטים, ואח"כ והגדחים בארץ מצרים הם
 פליטת בית יהודה ובנימין, וכן אמר ירמיה (ג' י"ח) כימים תהם ולכו בית יעודה על בית ישראל
 ויבואו יחדיו מארץ צפון, פי' בתהלה יבואו בית ישראל הם עשרת השבטים ואתריהם יבואו בית
 יהודה ויתקבצו יחדיו לארץ צפון ומשם יבואו לא"י. וכן אמר מיכה (ד' ו') ביום תהוא נאום ח'
 אספה הצלעה והנרתח אקבעה ואשר חרעותי. אמר נגר שלש גלויות אלו, אותם שגלו לחרי חשך
 קראם הצלעה שחם צולעים על ירך אחת שיש להם רק תורה אחת שבכתב ולא זכו לתושבע"ס
 בידוע מס' אדרד הדני וטובא במרדכי ר"ט חולין, ושבט יהודה ובנימין קראם נדחה לארבע כנפות
 הארץ, ואותן שאחורי נהר סמבטיון אמר עליהם ואשר תרעתי כידוע מתשובת הרדב"ז וס' ערך להם
 שר"א בן הרמב"ם גיור מהן ככה אלפים. לכן אמר "תקע בשופר גדול לחירותנו", על אותן שגלו
 אתורי הרי חשך שיצאו לחירות. ושא נם לקבץ גלויותינו. ע"י אותם שמעבר לנהר יש מתם כמת
 מדינות שמה כידוע בקצה הודו מזרחית מעבר לנהר (גאוגעס) בארץ "סורמאטיע ואכין". וקבצינו
 יחד מארבע כנפות הארץ, על שבט יהודה ובנימין הגדחים בכל הארץ מקצה השמים ועד
 יקצחו: "כא"י מקבץ נדחי עמו ישראל". לא הזכיר אלא הגדחים מפני שהן יתקבצו באחרונת
 באסור ואז כבר יהיו הצולעת ואשר חרעותי ננאלים ויחדיו יבואו מארץ צפון, ונכלל בכרכה
 ראשונה בתואר מלך כו' מושיע, כי הנאולת אינה כודו אדם כלל רק כודו שמים כמ"ש אליהו
 על אימתו יבוא משיח לכשירצה ארון זה:

השיבה

(א) אמר ברכת השנים ראוי להתפלל על קיבוץ גלויות (מגלה י"ז) ע"פ

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבִרְאשׁוֹנָה
וְיִזְעַצְּנוּנוּ כְּבִתְחִלָּה וְהָסֵר
מִמֶּנּוּ יָגוֹן וְאִנְחָה וּמְלֹךְ עָלֵינוּ אֶתָּה
יְהוָה לְבָדֶךָ בְּהָסֵר וּבְרַחֲמִים וְצַדִּיקֵנוּ

במשפט

אבני אלהו

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבִרְאשׁוֹנָה וְיִזְעַצְּנוּנוּ כְּבִתְחִלָּה. ע"ש ואשיבה שופטך כבראשונה ויועצך ככתחלה, אצל שופטים אמר ראשונה ואצל יועצים תחלה. וארו"ל בפסיקתא רבתי ואשיבה שופטך כבראשונה אלו דוד ושלמה ויועצך ככתחלה אלו משה ואהרן. למדו משיני הלשו שופטים ויועצים ראשונה ותחלה. שופטים אשר יש להם שבט מלוכה בידם, ויועצים הם הסחוקקים חוקים ומשפטים צדיקים, כמ"ש לא יסור שבט מיהודה ומהוקק מבין רגליו כמו שדרשו רז"ל על זה. והכד"ל שכן ראשון לתחלה הוא, ראשון הוא ראש הזמן והוא ממנו כמו ראש בנות, ותחלת הוא חוק ממנו זמן קודם וזאת זמן המדובר בו. לכן מירשו ואשיבה שופטך כבראשונה אלו דוד ושלמה ועליהם נאמר שופטך שהיה להם שבט מלוכה והם היו ראשונים במלכות ישראל והם ממנו, ויועצך ככתחלה אלו משה ואהרן שהיו מחוקקים ויועצים לישראל והיו תחלה בזמן טרם מלך סלך לבני ישראל, ומפני שרעות המתרגשות לבוא על הדור הם שלשה סבות, אחד מצאת רוע המנהיגים כמ"ש וחוקאל היו על הרועים וגו', השני מפני צוק העתים מי מעבד וכו', השלישית מפני שאור שכעיסה, אין לנו דבוקות בה' ותברך ונמשל לשאור שכעיסה שמחמיץ את התעיסה ברוכ הזמן וכוונת הבורא יתברך כאשר מצות הבא לידך א"י תחמיצנה כמו אש חרבך בנחלת. לכן על הראשון אנחנו מתפללים, השיבה שופטנו כו' שיתן לנו רועים על מי מנוחות ונהלנו. ועל השני אנחנו מתפללים, וחסר ממנו יגון ואנחה. ולא אמר וחסר ממנו אויב דבר וחרב ורעב ויגון כמו בתפלת השכיבנו, כי ההבדל בין יגון לאנחה הוא, כי אנחה יגה מ"כ האדם על העדר מובתו ח"ו וכיוצא, ויגון הוא עצבון בלי שום צרה רק מצוקת גידי הלב מהמת הרעיון כמו שדרו"ל בב"מ. כל מהלה זו הרעיון שקשה מכולם, לכן בכרכה זו אנחנו מתפללים בכללות שיסר ממנו שני מיני רעות אלו יגון הם עצב הלב ואנחה הוא משברון הגוף וצרות העוורות. ובכרכת השכיבנו מתפללים אנחנו כפירשו אנחה שהם באים מאויב או מחרב או מדעב, ופרשו יגון אי אפשר לפרט שאין להם מבה מה רק עצבון הלב בלי טעם, ולכן לא הזכיר אנחה כלל כיון שהזכיר פרטיה לא צריך להזכיר את הכלל שנכלל בפרט. ועל השלישית על חסרון חרבות בו ותכרך אנחנו מתפללים, ומלך עלינו אתה ה' לכדך ונעבדך דברך בלבב שלם, ואמר, בחדס וברחמים כמ"ש זכות ומישור לפני כסאו חסר ורחמים לפני כבודו, כי ב"ד של מעשה שופטים את העולם רק לפי זכות והמישור שבידם, אבל לפני כבודו, הוא חסר ורחמים גם לשיאנו כדאי ואינו חגון; וצדקנו במשפט. מ' שגם שנצא זכאי מלפניך בחדס ורחמים מ"מ משפטנו יוציא נצחרים ע"י ב"ד של מעלה ג"כ. כמו שאנחנו אומרים בקדיש תקבל צדוהתון ובעוהתון קדם אבותון דבשמיא בחדס וברחמים ואח"כ אנחנו מבקשים יתא שלמא רבא מן שמיא וחיים עלינו כב"ד של מעלה, וכן בכרח"ם אומרים הרחמן וכו' ואח"כ אנחנו מבקשים כמרום ולמדו עלינו זכות כו': בא"י ס"ך אוהב צדקה ומשפט. גם שצדקה תהיה לנו שירחם עלינו בחסדו עושה לנו במשפט כמרום ולמדו עלינו זכות, ונבלל בכרכה ראשונה בתואר מלך כו' ומגן שיגן עלינו כמרום שיכמדו עלינו זכות שתהא למשמרת ברכה:

ולמלשנים

(א) אחר קיבוץ גלויות תפלתנו בתקיים בנו אשיבה שופטך כו' (מגלה י"ז).

במשפט. ברוך אתה יהוה מלך:
אהב צדקה ומשפט: (בעשי"ת המלך המשפט):

בשי"ת אם טעה ואמר מלך אוהב צדקה ומשפט, אם נזכר תוך כדי דיבור מעט אמירתו ומשפט.
יאמר המלך המשפט ג"כ ואם לאחר כדי דיבור לא יאמר עוד ואינו הוור

ולמלשינים אל תהי תקוה וכל הרשעה
פרגע תאבד וכל איבויך*
מהרה יפרתו והיזרים מהרה תעקר ותשבר
ותמגר ותכניע במהרה בימינו. ברוך אתה
יהוה שבר אויבים ומכניע זדים:

על

אבני אליהו

ולמלשינים. היא ברכת המינים שתקנה שמואל הקטן ביבנה ותקנה על סדר חכתוב שאמר
שחעי"ה (משלי ו' י"ב) אדם בליעל איש און הולך עקשית פה קורץ בעינוי מולל
ברגליו מורה באצבעותיו תחזכות בלבו חורש רע בכל עת מרנים ישלח על כן פתאום יבוא
אידו פתע ישבר ואין מרפא. פסוק ראשון כלול במלת מלשינים שהם רעים שאינם מקבלים עול
מ"ש ומתקרב לרשות מפני שאין מקרבין אלא להנאתן לכן הם חושבים להרע לוולתן לקרב הנאה
לרשות. וזהו איש און חורש רע, ואח"כ הולך עקשות פה שכל דרכיו הולכים על קוטב שיעקש
פיו להרע לחרות בדיבורו על עקשות זולתו גם התולכים בתום יעקש אותו לפני שר ומושל והוא
בעבור תקותו שיגשמוהו השרים, ע"כ אנתנו מתפללים, ולמלשינים אל תהי תקוה מה שהמת
מקום: , וכל הרשעה. כלל מה שהשב בסוף שני קורץ בעינוי מולל ברגליו מורה באצבעותיו.
כי שרש רשע הוא מי שהשקט לא יוכל כמ"ש והרשעים כים נגרש השקט לא יוכלו על כן יגרשו
מיסיו רמש ומים, כוונתו כי הרשעים אינם רעים בטבעם, רק שתכונתם שהשקט לא יוכלו כים
נגרש מרוח מצויה יעוררם חמת קנאתם ע"כ יגרשו מיסיו רפש ומים כן דרך הרשעים בעבור
רוב תנועתם יפגשו כרעות הכרוהם אלא יודמנו להם בחיתר עושים באיסור בהשגת גבול וכדומתו
וחשב תנועתם בעבור שהשקט לא יוכלו עד יכצעו כוונתיהם הם קורצים בעיניהם סוללים כרגליהם
למהר תכלית כונתם. ע"ז אמר, וכל הרשעה למשפחותיהם, כרגע (*) יאבדו מסחשבתם ולא תעשינת
ידיהם תושיה: , וכל איבוי עמך. הוא מה שהשב שלמה בסוף שלישי תהזכית בלבו חורש רע,
נראים כוהובים ומתהפכים לאויבים והם חורשי רע לישראל וע"ז אלו אמר, וכל אויבי עמך,
ומבקשי רעתם, מהרה יכרתו: והזדים. הוא מ"ש שלמה בכל עת מרנים ישלח כמ"ש בא ודון
ויבוא ק"ון וכיוצא הרבה במשלי, מהרה תעקר ונו". נמשך על כולם, כמ"ש שלמה ע"כ פתאום
יבוא אידו. וזהו, תעקר" האד הוא שנעקר השרש כמו זאר ועלה מן הארץ שהאר הוא השרש
של המים שמכוסה בארץ כן אד הרשע בעת שהוא מתערה כאורה רענן מכוסה אדו: , ותשבר".
הוא נגר מ"ש שלמה פתע ישבר, פי' גוף האילן וענפיו ישברו ג"כ: , ותמגרי. פי' לפירורים קטנים
שלא יעלה מ"פא, זהו שאמר שלמה ואין מרפא: , בא"י שובר אויבים ומכניע זדים. ההבדל שבין
אויבים

(*) נראה שלה"ל בהנכ"ל הי' הניכסא. יאבדו—עמך.

(א) היקן ר"ג וכ"ד כינה ע"ז הנוסח שתקן שמואל הקטן (ברכות כ"ח ע"ב. רמב"ם ס"ב מה' תפלת)
(ב) והתפלה שיחבר החפאים ולא החוטאים כדחול"ל (ברכות יוד ע"א) תמו חפאים כו' והם הם תקנו
כתפלת ר"ה וכל הרשעה כלה כו'. (*) ואזני ישראל הם אויבי ד' וכן פי' רש"י [שמעתי ט"ו ד' כמדבר ל"א ב']

עַל-הַצְדִּיקִים וְעַל-הַחֲסִידִים וְעַל-
 זַמְנֵי עֵמֶךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל
 פְּלִיטַת סוּפְרֵיהֶם וְעַל גְּרֵי הַצֶּדֶק
 וְעַל־יָנוּ יְהִמוּ רַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 וְהֵן שֹׁכֵר טוֹב לְכָל-הַבּוֹטְחִים

בשםך

אבני אליהו

אוביבם לודים הוא. שהאויב אינו עושה בפועל ממש ואין דעתו וחה עדיו כי יח לכו שמו
 בראות ספלתו של אויבו, והודים כדבר אשר ורו גבה לבם להשתחו. לכן אמר שוכר אויבם
 שנשברה תקותם לדב, אבל הורים סכניע גאון לבכם עד אין מרפא. ונכלל בפרכה ראשונה כבורכה
 ברוך, שאמר חקב"ה על הגאות והזדון אין אני והוא יכולים לדור כעולם אחד וכן
 שויכלו הודים יתעצם שמו בכל העולם :

על הצדיקים. קבעו ברכת המינים אצל ברכת הצדיקים, כי נחיסדו שניהם יל ערשה אחת
 שאמר שהצ"ה במשלי (ו' י"ב) אדם בלועז כו' שש הנה שגא ה' ושבע תועבות נמשו עינים
 רמות לשון שקר וידים שופכות דם נקי לב חרש מחשבות און רגלים סמתרות לרוץ לרעה יפוח
 כזבים עד שקר ומשלח סדנים בין אחים. נגד שש הנה שגא ה' תיקן ברכה ה' יום. וברכת
 הצדיקים נתקן על בני אדם המרחיקים עצמם משבע תועבות נמשו. נגד עינים רמות חשב הצדיקים
 שנאמר (תהלים לו יז) טוב מעם צדיק מתמון רשעים רבים, כי זרועות רשעים תשברנה גם אם
 הם רכוס וגם שכל א' יש לו המון רב, לא כן צדיק גם שהוא יחידו ויש לו מעט אפס סומך
 צדיקים ה'. וכן אמר (משלי יב כו) יתר מרעהו צדיק ודרך רשעים תתעם, מ' חרש"כ ז"ל
 כחומש, שהוא ל' דרך האתרים כמו לא תתורו אחרי לבבכם, והצדיק מרגל ותקר דרך סוכת
 ומשפיל עצמו נגד כל אדם שדרכם טוב מדרכו, ודרך רשעים ישר בעיניהם בעבור שעיניהם רמות
 וגבה לבם על כל וזאת תתעם מדרך הישרה. לכן נגד עינים רמות חשב צדיקים. ונגד לשון שקר
 אמר, ועל החסידים, כי היוסף שקר הוא אמת, וחמד הוא רוע של אמת ושל אמונה והראיות
 רבו מלפניו כמ"ש ורב חסד ואמת, אם ישכם עושים עמדי חסד ואמת, ועשינו עמך חסד
 ואמת, אשר לא עוב חסדו ואמתו, ואמונתו וחסדו עמו (תהלים מט כה), לפי שרם שומרים אמת
 לכן ה' רגלי חסידיו ישמרו ושומר נפשות חסידיו. ולכן אמר דוד (תהלים נב) ואקוה ש"ך כי טוב
 נגד חסידך, כי שמו של הקב"ה אמת לכן ואקוה ש"ך שהוא אמת כי טוב נגד חסידך השומרים
 אמת לעולם. נגד ידים שופכות דם נקי אמר, ועל זמני עמך בית ישראל. כמ"ש (דברים כ"א ו')
 וכל זמני העיר היא כו' וענו ואצרו ידונו לא שפכה את הדם הזה ואחז"ל וכי תעלה על דעתך
 שזמני ב"ד שופכי דמים הם אלא שלא ראינוהו ולא ספרנוהו כלא ליהוה. חזקנים חוכה עליהם
 לעיון שלא ישפך שום דם נקי, ולכן חשב נגד ידים שופכות דם נקי זמני עזא. נגד לב חרש
 מחשבות און אמר, ועל פליטת סופריהם, כמ"ש (ישעיה לג יח) איות סופר איה שוקל איה סופר
 את הסגרים ואמחז"ל שחיה סופרים ש' הלכות במגדל הפורה באויר ד' סאות גמלים סעונות
 ספיקות במריפות. ד' סאות גמלים סעונות בבן חדר ופעם א' נאמר בן הדר. כמו שסביא רש"ם
 בספר אמונות וכן בכרייתא דרברי הימים בין אצל לאצל, לבם תורשים לספור אותיות ותגי התורה
 הם הפך אשר לבם תורשים רעה. נגד רגלים סמתרות לרוץ לרעה אמר, ועל גרי הצדק"ה שלא
 שחו עצמם מלבוט תחת כנפי חשכונה ורצו לעשות רצון קונם. ונגד יפוח כזבים עד שקר אמר

[יז]

(א) כמ"ש וכל קרני רבקים אגדע. תרומתה קרנות לדיק (מגלה טס).

**בְּשֵׁמֶךָ בְּאֵמֶת וְשִׁים חֲלָקְנוּ עִמָּהֶם
לְעוֹלָם וְלֹא נִבּוֹשׁ בְּיַדְךָ בְּמַחְנוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִשְׁעֵן וּמִבְטָח
לְצַדִּיקִים:**

ולירושלים

שית יצחק

אבני אליהו

וְלֹא נִבּוֹשׁ כִּי בַךְ בְּמַחְנוּ, הַכּוֹס
עַל אֲדָם, הַגֵּס שֶׁמֶלֶל בְּקִשְׁתוֹ טַכִּיז
לְבוֹשֶׁת יִהְיֶה לִּי מֵה שֶׁלְרִיךְ לְעוֹר זוֹלָתוֹ, אֲךִ
הַכּוֹס בְּהִי אִין כְּבוֹד נִסְגַּז מוֹה שְׁהוּא נְעוֹר
מֵאֵת ה' וְהוּוּ וְלֹא כְבוֹשׁ צְמֵה שֶׁלְרִיכִין אִנו
לְעוֹר מְזוֹלָתֵינוּ כִּי בַךְ בְּמַחְנוּ וּלְכְבוֹד יִהְיֶה
לָנוּ, (וְאֵלֵינוּ) זֶ"ל מֵאֵל גְּסִידוֹר יִסֵּן וְלַעֲלוֹם
לֹא נִבּוֹשׁ כִּי בַךְ בְּמַחְנוּ וְהוּא כְּלִסְהֵיכַ כַךְ ה' **ה'**
בְּעַתְהֵי אֵל אֲבוֹשָׁה לְעוֹלָם וְכִיָּאוֹר זֶה נִתְבַּאֵר
בְּעֵצַ בְּכֻרַת אֲהֵבָה רַבָּה ע"ש):
וּבְנָה

ויעלינו יהוה רחמיק, כי שאריות ישראל לא יעשו
עושה ולא ידברו כזב, ואמר יחבו רחמיק, כמו
רחמיק יבבשו את כעךך סעלינו, וזהו יהוה
רחמיק על סרת הכעס ויכבשו אותה, ונגד משלה
סדנים בין אחים אמר, ותן שכר טוב לכל הבושתים
בשמך באמת כי המשלה מדנים בין אחים
נאמנים בעבור חסרון כבחינו ורועה לקרב עצמו
לאחד ומגרע חלק השני, נגד זה תתן שכר טוב
לכל הבושתים בשמך באמת, ואינם שמים סבטהם
על בני אדם: **וְשִׁים חֲלָקְנוּ עִמָּהֶם.** שנהיה
אנחנו ג"כ כופחים בשמך באמת ע"ד ותן חלקנו
בתורתך: **לְעוֹלָם** לא נבוש כי בך במחנו, כושה

זוהי משרש כושה ואיחור, כמו את חיל עשרת בעיה גם שבעלה אינו עוסק ולא עוור לת
סאומה מים היא מעטרת אותו במי זולתו ובכסה על כל פשעיו באהבה אותי, ובקרב בעצמותי
בבישה, פי' מבישה היא העצלנית ומאחרת תנועתה לא די שאינה סמוגתת את בעלה אלא היא
ייקב בעצמותי בכל עת ובכל שעה על לא דבר, וכן אוגר בקיץ בן משכיל נרדם בקציר בן
ביש, פי' בן משכיל לא ישקוט עד אם כלה סלאכתו ויאגור גם בקיץ שהוא סוף סלאכת התאנים
בבן מביש מאחר תנועתו בעבור עצלותו אסילו בקציר נרדם וכ"ש בעת אסיף, וכן כל לשון כושה
ג"א אחר התשובה כבושת נגב כי ימצא ייתקן מעט ויתאחר לתת עצות כנפשו אחרק מעשי
ברוע נמצא בידו הגנבה או שסוין לקיח חוה בידו או טענה אחרת, וזה אמרו ולא נבוש, פי'
שלא יתאחר תקותינו כאשר במחנו בך עד שנתבושש להשיב את שואלינו דבר מדוע לא מלא
השאלותינו לכובה: **כִּי מִשְׁעֵן וּמִבְטָח לְצַדִּיקִים.** גם שהוא מבטח לצדיקים הבושתים בו ונותן
המלתם לאחר זמן, קודם יבא שאלתם הוא משען להם שלא יאכרו בסחונם בו יתברך, כמו שמצינו
במצרים קודם צ תם הראם נפלאית שישענו בו ויצאו בריש ג"ל, לכתך אחרי במחבר בארץ לא
ידעה, וכן באחשוורוש קודם שנתלת המן הראה להם גדולת מרדכי אשר קרא לפניו ברחובות
צבת יעשה לאיש אשר המלך הפץ בקיפו, סעד אותם במסחונם קודם יצאו מאסלה לאורה שיקבלו
את התורה פעם שנית כמסחון גדול ובלב שסח, וכן לעתיד כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות
אלהות משען לנו כמסחוננו בו יתברך, וברכה זו נתקנה כנגד הוואר הגבור שנכלל בסלת אתה
כמו שכתבנו בסקום גדולתו שם אתה מוצא ענותותו שנוכל לומר עליו אתה, וכן זה הוא
ענותותו העתידים חצדיקים להקרא בשם ה' :

ולירושלים

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב
 וְתִשְׁכַּחן בְּתוֹכָהּ כְּאִשְׁר
 דִּבַּרְתָּ וּבָנִיתָ אוֹתָהּ בְּקִרְוֹב בְּיָמֵינוּ
 בְּנֵין עוֹלָם וְכִסָּא דְדוּד מִתְרַת לְתוֹכָהּ
 תְּכִין. בת"ב במנחה נחם * בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה

בונה

שיח יצחק

אבני אליהו

וּבְנֵיתָ אוֹתָהּ. וְכִסָּא דְדוּד, כְּדֹאִיתָא נְמַרְתָּ
 הַנְעַלְס סַבְנוּן בִּיהַמ"ק קוֹדֵס לְקִיבוּן
 גְלוּת, עַכ"ל תַּחֲלָה וְכֵּן אוֹתָהּ וְאִתְּכִי וְכִסָּא
 דְדוּד לְתוֹכָהּ חֲכִין: מַה שֶּׁחֲקַו הַחִימָת כֹּל
 בְּרַכָּה בְּלִי הוּוּה, מִמִּיד מִמִּיד נִוְאֵל יִשְׂרָאֵל בְּנֵיתָ
 יְרוּשָׁלַיִם כְּאֵלּוּ מִתְקִיִּים הַעֲנִין עִתָּה, לְפִי
 שְׂנֵאֲמַת כֹּל עֲנִיִּים אֵלֶּה נַעֲשִׂים בְּתַמְדוּת, כַּפֵּי
 בְּרַכָּת

וְלִירוּשָׁלַיִם, עִירְךָ. הַתְחִיל בּוֹי"ו הַעֲשׂוּף
 וְהַחִיבוּר, חוּא בְּדֶרֶךְ כ"ש, חוּן אִם
 אַתָּה מִשְׁעֵן וּמִבְטָח לְצַדִּיקִים כֹּל שֶׁכֵּן לִירוּשָׁלַיִם
 עִירךָ הַמִּיּוֹחַד לְשִׁמְךָ: בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב, כִּי רַחֲמִים
 חוּא מוֹנֵת מַצַּד שֶׁבֶר וְיִירֵד מֵאִיגָרָא רַמָּה לְבִירָא
 עֲמוּקָתָא, כִּי יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחֹבֶרֶת לֹחַ
 יַחֲדוּ בַמְּקוֹם תַּעֲלוּן וְעַכְשָׁיו הִיא בְּדוּסָא תַּחֲתוֹנָתָהּ
 וְחַשְׁבָּן בְּתוֹכָהּ כְּאִשְׁר דִּבַּרְתָּ. הִיא תַּפְלַח מִיּוֹחַדָתָהּ

נִם קוֹדֵם שֶׁבָּנִיתָ אוֹתָהּ תִּשְׁכַּחן בְּתוֹכָהּ, כְּאִשְׁר דִּבַּרְתָּ וְחַשְׁבֹּתוּ אֶת מִקְרָשֵׁיכֶם גַּם כִּשְׁחֹא שִׁבְס
 חוּא מִקְרָשֵׁי: וּבְנֵיתָ אוֹתָהּ. וְשִׁמָּא תֵּאָדָר כִּיִּן שֶׁתִּשְׁכַּחן בְּיָמֵינוּ בְּגִלוּת לֹא אֵיכַת לֵנוּ בְּנֵין
 עִירךָ עֵינֵי אֲנוּ מִתְחַלְלִין, וּבְנֵיתָ אוֹתָהּ בְּקִרְוֹב פ'י שְׁלֹא תִשְׁמָר זִמן בְּנוּיָתָהּ, עַד שִׁינְמָר, בִּימֵינוּ
 בְּנוּיָתָהּ, וְתַחֲיָהּ, בְּנֵין עוֹלָם. כִּי נִחַלַּת מְבוֹחֶלֶת בְּרֵאשׁוֹנָה אַחֲרֵיתָהּ לֹא תִבּוֹרֵךְ, וּמִפְּנֵי שֶׁאֵין נִסְגָּעוֹת

בחקך

בת"ב אומר במנחה נחם בזכרון ירושלים ואם שכח יאמר אלל ועל כולם בלא חתימה שכה ולא
 אמר לינו חזק:

נַחֲם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־אֲבֹלֵי צִיּוֹן וְאֶת אֲבֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם.
 וְאֶת־הָעִיר הָאֲבֵלָה וְהַתְּרַבָּה וְהַבְּזוּיָה וְהַשְׁוֹמְמָה. הָאֲבֵלָה סְבֹלֵי
 בְּנֵיהָ. וְהַתְּרַבָּה מִמְּעוֹנוֹתֶיהָ. וְהַבְּזוּיָה מִכְּבוֹדָהּ. וְהַשְׁוֹמְמָה מֵאֵין
 יוֹשֵׁב. וְהִיא יוֹשֶׁבֶת וְרֵאשָׁה חֲפוּי פֶּאִשָׁה עֶקְרָה שְׁלֵא יִלְדָה
 וַיְבַלְעוּהָ לְגִיוֹנוֹת. וַיִּירָשׁוּהָ עוֹבְדֵי זָרִים. וַיִּמְיָרוּ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
 דְּחָרָב. וַיַּחֲרְגוּ בְּזוֹרֵן הַסִּידִי עֲרִיוֹן. עַד פֶּן צִיּוֹן בְּמַר תִּבְבָּה.
 וַיְרוּשְׁקִים תִּתֵּן קוֹלָהּ. לְבִי לְבִי עַד תִּלְלִיָהֶם. מַעֲי מַעֲי עַד

חלליהם

שיח יצחק

אשה עקרה ראשה חפוי, על השדר שלימותה מלידת בנים אך אין לה זכר גדול בנים
 היסך ממנה בשלת בנים יש לה זכר גדול בנים אולם אין ראשה חפוי. אך היא

(א) וסימן מתרוממת קרנם בירושלים שנאמר באלו כלום יוכלים ישליו אונסך (מגלג עס).

בִּוּנֵה יְרוּשָׁלַיִם :

אֶת־צִמְחַת דָּוִד עִבְדְּךָ מִהֲרָה תִצְמַיֵחַ וְקַרְנֵנו
 תָּרוּם בִּישׁוּעָתְךָ כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִיְיָנוּ
 כָּל הַיּוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִצְמִיחַ קֶרֶן
 יִשׁוּעָה :

שמע

שִׁיחַ יִצְחָק

אבני אליהו

ברכה גואל ישראל מודעת כי כל עניני הצרות
 המתרגשות אינם בחכונת נקמה להריע לעמו
 חיו רק לכונת סקוב שע"י העונשים יגיעו
 לשלימות הגאולה אי"כ כל העונשים הם סבת
 הגאולה לכן אפיר קאמר בלשון סווה גואל
 ישראל (ולכד זה גודע מאמו"ל כשה בין
 הצרות והקב"ה גואל ומילנו מידס) ועד"י
 נוכס ירושלים (והרחכנו סדינור נפסד"י כס'
 נוכס ירושלים ה') והמחזיר סכינחו לציון :

בחקך, כי חפצע הוא הנמנע בראשונה, והנמנע
 הוא נכבז באחרונה, ע"כ סחויב בסציאותו
 הקשירו ברצונו לקיים הנמנעות ובקשתינו שתהיה
 רצונו חפשו לכוונת בקרוב בנין עולם : וכמא
 דוד סודח לתובה הבין. מי' כמא דוד הוא
 ס"ש כי יד על כס ית, פשוטו מורת יד הוא סקום,
 ספו רועות על ידם, מי' סקום סיוחד הוא מי שישוב
 על כמא יה והוא יסלכות בית דוד לברו.
 ותא מעין פתיחתו שאמר ולירושלים עירך ברחמים
 תשוב, והוא רחמים נמורים שכמא דוד סהרה

לתוכה תבין : בא"י בונה ירושלים. מי' שהוא כונה ירושלים עירו בכל זמן; וברכת ירושלים
 נכללת בתואר הנורא שהוא שם ה', כי שם ה' נקרא עליה ויראו סמנה שהיא נקראת ירא שלם
 כי ה' שמת סעלה :

את, צמח דוד עבדך סתרה תצמיח. כמ"ש ביום ההוא אצמיח קרן לדוד עבדך, מי' שיצמיח
 כננת ורועיה תצמיח סבית דוד יצמיח רועה נאמן כלבבו וכנפשו, והוא ירים קרן עמו קרן
 ספיהו ומבקשים אנחנו, וקרנו תרום בישועתך. כמו שביארנו עוזר וכבושיע, כי ישועה באה בלא
 עזר וסבת כלל, ורו"ל אמרו בעתה אחישנה וכו' אחישנה לא וכו' בעתה, ואם וכו' יבא משיח
 בעזר ה' לזכותם, ואם לא וכו' אז יתיה כושיע להם בלא סיכתם וחתו וקרנו תרום בישועתך גם
 שאין לנו זכות : כיו לישועתך קיינו כל היום. גם אם יש בידינו איזה זכות אין אנחנו כושתים
 כזכותנו ולא נשענו כמעשינו, רק לישועתך אנחנו מצפים : בא"י סצמיח קרן ישועה, שאתה
 מצמיח קרן של ישועה בלא עזר הסקבלים. וברכה זו נכללת בתואר אלחינו שהוא סשניח עלינו
 כגלות ותכפית לנו לגאלנו ולהשמיט אותנו פעם שנית לחיות לכם לאלהים בני ה' אלחיים :

שמע

חַלְלֵיהֶם. כִּי אַתָּה יְהוָה בְּאֵשׁ הַצִּתָּהּ וּבְאֵשׁ אַתָּה עֲתִיד לִבְנוֹתָהּ.
 כְּאָמַר וְאֲנִי אֱהִי־יְהוָה נֶאֱמַר יְהוָה חֹמַת אֵשׁ סָבִיב. וְלִקְבוּד
 אֱהִיָּה בְּתוֹכָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְנַחֵם צִיּוֹן וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם :
 אה צמח וכו'.

שִׁיחַ יִצְחָק

תמים הנה קראותיה האמת שראשה ספוי, סכני ויבלעוה לנינות ויש לה צער מהס : התעוררת,
 כרחמים תתכן או מזל הסכל סמתכונן בחכונת המענה סראףי לרחם עליו, או מזל סחומר
 סנכמרו מעיו ללרע וזלתו זהו מזל הסכל, לבי לבי על הלליהס, ומזל סקנע מעי מעי על הלליס :

(א) אחר בנין ירושלים יבוכו כלי ויכקבו את ה' ואת דוד מלכס (מגילס סס). (ב) זכר"י כ"ט.

**שִׁמְעֵ קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹסֵם וְרַחֵם
עָלֵינוּ וְהַבֵּד בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן
אֶת תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת
וְתַחֲנוּנִים אַתָּה. וּמִלְפָּנֶיךָ מִלְכֵנוּ**

ריקם

שיח יצחק

אבני אליהו

שִׁמְעֵ קוֹלֵנוּ, התעוררות הרחמים יתכן
או ששומע קול אנחה, הגם שאין
מתכוון תכונת האנחה מה היא, או שמתכוון
תכונת התלצה אשר תלצה להמענה הגם
שאין שומע קול יגונו, או שהמענה מבקש
ישועתו ממנו אף שאין מתכוון תכונת
זרתו, וכ"ש בהיותם שלשתם יחד, וזו שמע
קולנו מה שאנחנו נושאים והאנחים וחוס ורחם
עלינו בהתכוונות מצד תלוצותינו וקבל ברחמים
את תפלותינו מה שאנו מתפללים ומבקשים
ישועתך (ד"ש) : וע"ת כי כי .קול" האמור
כאן אינו קול זעקה הנשמע למרחוק כי
תפלה נאמרה בלחש אבל לשון קול ישמש גם
לדבור הפשוט כמו ואחיה בני שמע בקולי :
ועיקר שם קול הוא ההגלות המחשבה הנע לה
ע"י כלי הדבור, ונראה שבכונה כינו כאן את
הדיבור בשם קול, לפי שקשה על האדם מאוד
לסנות לבו ומחשבתו מבלבולי ערדותיו ולהעתיק
רעיוניו מהכלי העולם השפל עד שתתהוון
דעהו

שִׁמְעֵ קוֹלֵנוּ, פי' שיש הבדל בין דבור לקול,
דבור הוא להסעים את כונתו, וקול
הוא קול דברים היוצאים מרצון האדם בלא מעם,
כאשר בא הצויו אל אברהם כל אשר תאמר אליך
שרה שמע בקולה גם שלא ישרו בעיניך, וכן אמר
עקב אשר שמע אברהם בקולו ולא הרחרח
אחרי וכן (במדבר כ"א ד') וידר ישראל נדר לח'
ויאמר אם נתן נתן את העם הזה בידי ותחרסתי
את עריהם וישמע ה' בקול ישראל ויתן חכעני
בידם, ואמר בקול ישראל, כי נדר הזה לא היה לו
מעם לרעת חסוקם ברוך הוא ולא היה חפץ בזה
כי מעל ויבא בהרם אצל ויחזו אצ"כ שמע בקולם
וכן (יהושע י') וידום השמש וירח עמד עד יקום
גוי אויביו הלא היא כתובה ע"י ספר הישר
וגו' ולא היה כיום תהוא לפניו ולאחריו לשמוע
ה' בקול איש כי ה' נדחם לישראל, ורו"ל דרשו
על ספר הישר זה ספר בראשית שזכרו בו מעשי
אבות, ומת ענינו לבאן, ודפי דרכנו יתכן, שלא
היה כיום תהוא לשמוע ה' בקול איש, כעולם
האזון תפלת ישראל שהיה לצורך, וכאן היה רק
קול דברים עד יקום גוי אויביו הלא ה' נדחם

ההעמיד השמש בחצי השמים, הרבה שלוחים למקום להשמידם, אבל היה לשלם זכות אבותינו
שהיו שומעים צווקי אלהים אשר לא היונו מעמתן וע"י בלבב שלם כן שילם ה' לבניהם, וזהו
מעם הלא היא כתובה עד ספר הישר מעם זה מעשי האבות שהיו עושין רצון המקום בלי מעם
כן שילם ה' לבנותם, וזהו שאנו מתפללים שמע קולנו גם שאין לנו זכות עשה עמנו בזכות
אבותינו : היום ורחם עלינו, יש הבדל בין חוס ורחם כי טבע תיוצר לתום על מלאכתו, כמ"ש ה'
ליונה אתה חבת על הקיקיון אשר לא עמלת ולא גרלת ואני לא אחוס על ניונה מעשה ידו, וכן
(ישעיה י"ג י"ה) על בניו לא אחוס עינם, וכן האדם על כליו שעשה, אמר (בראשית ט"ה)
ועינכם אל תחוס על כלביכם, ורחמים הוא מצד שפ"ות המרוחם כאשר לא ירוחם מרוב בני אדם
או ירחם עליו ה' כמ"ש (השע ב') ורחמתי את לא רוחמה, וכן בסוף הרוגו יבא רחמים כמ"ש
(חבקוק ג') ברגו רחם תזכור ואז מעמרתו חסר ברחמים, וזהו שאנו מתפללים חוס מצד שאנחנו

ההעמיד השמש בחצי השמים, הרבה שלוחים למקום להשמידם, אבל היה לשלם זכות אבותינו
שהיו שומעים צווקי אלהים אשר לא היונו מעמתן וע"י בלבב שלם כן שילם ה' לבניהם, וזהו
מעם הלא היא כתובה עד ספר הישר מעם זה מעשי האבות שהיו עושין רצון המקום בלי מעם
כן שילם ה' לבנותם, וזהו שאנו מתפללים שמע קולנו גם שאין לנו זכות עשה עמנו בזכות
אבותינו : היום ורחם עלינו, יש הבדל בין חוס ורחם כי טבע תיוצר לתום על מלאכתו, כמ"ש ה'
ליונה אתה חבת על הקיקיון אשר לא עמלת ולא גרלת ואני לא אחוס על ניונה מעשה ידו, וכן
(ישעיה י"ג י"ה) על בניו לא אחוס עינם, וכן האדם על כליו שעשה, אמר (בראשית ט"ה)
ועינכם אל תחוס על כלביכם, ורחמים הוא מצד שפ"ות המרוחם כאשר לא ירוחם מרוב בני אדם
או ירחם עליו ה' כמ"ש (השע ב') ורחמתי את לא רוחמה, וכן בסוף הרוגו יבא רחמים כמ"ש
(חבקוק ג') ברגו רחם תזכור ואז מעמרתו חסר ברחמים, וזהו שאנו מתפללים חוס מצד שאנחנו

התימר

(א) אתר כנורס למלכות כ"ד יקום בנו והביאותים אל הכ קדשי כו' (מגלה טס) .

רִיבֶם אֶל תְּשִׁיבֵנוּ. בת"צ במנחה עננו * (** *) כי
אתה שומע תפלת עמך ישראל
ברחמים. ברוך אתה יהוה שומע
תפלת:

רצה

שית יצחק

אבני אליהו

דעו עליו להכין לנו במנחה עבודה ולכוזיא
 דברים לפני כאלהים כמאמרם יכולני לפסוק
 כל העולם מדין חסלה שאמר שכורת ולא
 מ"ן ודברי חסלתיו אינם דברים הנאמרים
 בלז

תחומר ואתה יוצרנו, וגם רחם עלינו מצד שאנחנו
 דבקה לארץ במננו קומת ה' עורתה לנו
 ברחמים: וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו.
 ואחר הרחמים כאב את בן יוצא אותנו להוסיף
 לעשות

בתע"צ וכן יחיד המתענה אומר ענו במנחה כשית אפיו מתענה רק עד אחר שהתפלל מ"נ:
 ואם אכל קודם מנחה לא יאמר ענו ואם לא קיבל התענית מאחול אף ששולט מ"מ לא יאמר
 נוס תענותיו רק ענו כי צרה גדולה אכחו שכן לומר ענו אם לא נזכר עד אחר שאמר
 ברוך אתה ה' מברכת ש"ת לא יאמר טוב בתוך התפלה רק יאמר ענו לאחר אל"ה נזכר בלא
 חתימה ואם לא נזכר עד לאחר שקר רגליו לא יאמר

עֲנֵנו יְהוָה עֲנֵנוּ. בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אָנֹחֵנוּ.
אֱלֹהֵי תַפְן אֱלֹהֵי רִשְׁעֵנוּ. וְאֱלֹהֵי תַסְתֵּר פְּנֵיךָ מִמֶּנּוּ. וְאֱלֹהֵי
תַתְּעִים מִתְחַנְּנֵנוּ הִיּה נָא קְרוֹב לְשׁוֹעֲתֵנוּ. יְהִי נָא חֲסִדְךָ
לְנַחֲמֵנוּ. מָרָם נִקְרָא אֱלֹהֵי עֲנֵנוּ. כַּדְבָר שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה מָרָם
יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה. עוֹד יְהִי מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֲשַׁמְעֶ: כִּי אֲתָת
יְהוָה הָעוֹנָה בְּעֵת צָרָה. פּוֹדֶה וּמְצִיֵר בְּכָל עֵת צָרָה וְצוֹקָה.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָעוֹנָה בְּעֵת צָרָה:

(** יש מתודים וידוי זו קודם כי אתה שומע.

אנא יי חמאתי עויתי ופשעתי לפניך מיום היותי על האדמה עד היום הזה (ובפרט
 כחמא פלוני) אנא יי עשה למען שמך הגדול ותכפר לי על עוני וחמאי ופשעי
 שחמאתי שעויתי ופשעתי לפניך מנעורי עד היום הזה ותמלא כל השמות
 מתי בשמך הגדול: כי אתה שומע וכו'.

ויש מתפללים חסלה זו על הפרנסה.

זוה הוא יי האלהים הון ומפרנס ומבלבל מקרני ראמים עד ביצי כנים המריפני לחם
 חוקי והמצא לי ולכל בני ביתי מזונתי קודם שאצטרך להם בנחת ולא בצער בהרר
 לא באיסור לחיים ולשלום משפע ברכה והצלחה ומשפע ברכה עליונה כדי שאוכל
 לעשות רצונך ולעסוק בתורתך ולקיים מצותך ואל תצריכני לידו מהנת בשך ודם
 ויקיים בי מקרא שכתוב פותח את ירך ומשביע לכל חי רצון. כי אתה שומע וכו'.

י"ג קבלת תפלת תענית. (תענית ט"ז). ב' יעני' ט"ה כ"ד. ג' חסלה על הפרנסה ר' ייבא פכא (שליח לוי ק)

**רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמּוֹךָ יִשְׂרָאֵל
 וּבְתַפְלָתָם. וְהֵשֶׁב אֶת־הָעֲבוּדָה
 לְדָבִיר בֵּיתְךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל. וּתְפַלְתֵּם**

באהבה

שיח יצחק

אבני אליהו

כלב סהור כראוי ודומים ולסוף קול בעלמא :
 חום ורחם, לשון חום שמעף חף שאין מגמת
 המרחם מלד עלמו כ"א למלס את נסאו מלסר
 לכן נוסל גם על דברים שאין בהם רוח חיים
 כמו ועינכם אל תחוס על כליכם, אכן לשון
 רחם הוא כאשר תתעורר הנפש ללהבת עלם
 הנאהב המתקשר :

תפלות ותחנונים. תפלה כוא לשון
 מחשבה ומשכון שנושה בלדס
 עם קונו, ומחנונים כוא צקשת לרכיש
 במתנת חנם:

רְצֵה ה' א' בעמך ישראל ובתפלתם
 מה שזכירו כאן תואר עמך ישראל
 בתחלת הברכה וגם אמר ובתפלתם לשון נסתר
 שלא כדרך כל הברכות שהם בלשון נוכח
 העם כי להפיק רצון מהש"ת לריך לזה
 חשונה נלמה ומעשים קוצים המחנבים למה
 ליוצרו ואמר אליהוא (איוב ל"ג ויעתר אל
 אלוה ויראהו וכתב ע"ז בשע"ת לר"י (כי"ת"ב)
 כי יהכן להיות העון נסלח ונספה מכל
 סיסורין ומכל נזירה ואין לשם חסדנו ומנחה
 לא ירצה מידו ותואות הצדיקים מההצלחות
 להפק רצון מהשם ושיחפון בהם ורצונו המיים
 הקיימים והאמיתיים והאור הגדול הכולל כל
 הנעיומות כענין שנאמר (תהלים ו') היום
 ברצונו וכאמר (שם פ') האר פניך ונושעה
 וארז"ל אין לנו אלה הארת פניך והוא ענין
 הרצון עכ"ל ומאשר לריך לזה זכות עלום
 ע"כ הכסנו נושה לנפש זאת עלינו בפרטיות
 רק על כלל ישראל. אשר יש בהם צדיקים
 וחסידים ובהכלל הפרקים בהכלל יזכו גם
 שאינם ראויים ועכ"א ג"כ ותפלתם בלהנה
 תקבל ברצון בלי נסתר כי לריך לזה מדרגם
 שאלת

לעשות רצון בניו מה שלא בקשו מחאב כי צרכנו
 מרובים מלבקש לכן תקבל ברחמים מה
 שהתפללנו לפניך ותרצה אותנו כפי שידעת כל
 רצוננו : „כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה“.
 התברר בין תפלה לתחנון הוא כי תפלה תוא לשון
 מחשבה ותחנון שקושה האדם עם קונו, כמו
 ראה פניך לא סללתי (בראשית מ"ח), וכמו כן
 סדר כל הברכות מפני שאתה חונן לאדם דעת
 לכן ותחנון מאתך רעה וכו' וכן אתה רוצה בתשובה
 לכן חשיבנו וכן כי גואל לכן ראה כענינו
 ונאלנו וכן כל הברכות ומכל מקום גם שכאנו
 בשענה צריכים אנהנו להתפלל בקול התנונים
 כמ"ס שלמה (מ"ח) והתחנונו אליך בבית הוה,
 יהיו דברי אלה אשר תתחנוני לפני ה' קרובים
 אל ה' אליהנו, גם כששומע התפלה הוא מעיין
 אם יצא בתחנונים ולא כשהוא מעיין בתפלה ובנפח
 בסוב מענותו וזביותו : „ומלפניך סלכנו ריקם
 א"י תשיבנו, כי כל התפלות סביאים לפני סמליא
 של מעלה אשר ישמשו קדמוי שהם ח"י אלף
 רבוא, לכן ח"י ברכות, וחמה מביאים לפניו יתברך
 לכן אנהנו טיחפלים גם שלא נמצא זכאי לפני
 השמים בתפלתנו, אבל מלפניך סלכנו ריקם אל
 תשיבנו : „כי אתה שומע תפלת עמך ישראל“
 ברחמים". ולא משום איזה זכות רק ברחמים על
 רוב שפלותנו : „כא"י שומע תפלה", אתה סבין
 וסאין לקבל מענותינו גם שאין זכות בידינו רק
 שפרחם עלינו בזכות אבותינו שחיו גשיאים ואנהנו
 בשלל קול התחנת. וכרבה זו נכללת בברכה
 ראשונה בתואר אלהי אבותינו :

שְׁבִי' קוֹנו'. קול הוא רכות וכן שומע קול שומר
 סעוסקא דלבא שמע קול תחנונינו והוה
 תוב ורחם עלינו (ח"ק תי"ד ע"א הר"א) :
 יעלה
 גדולה כענין שכי כתי' (תוי י"ח) לעיני תפלה וי"ל ולאו כולוהו עאלין לבי מלכא אלא אילין דאחמר בהון
 ילדים אשר בהם כל מוס לא בללותהון ולא בשמההון וסורי מראה בכל עובדיהון כו' ומי שהוא
 בכל המעלות האלו. אלו ראויין לפמוד כהיכל המלך דאיינו צדיקים גמורים כינונים יהיב לון
 סאלת

(א) אחר ענין יושלים יקיים וזכתיסם ללון טו' (מגלס סס) ואנשי פסער סתפלנו תפלת לזה אחר
 סקרנות (ברכות י"א ע"ב. — יוסא ס"ח ע"ב).

בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן וְתִהְיֶינָה לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ :

אם שפח לומר יעלה ויבא בערבית ר"ח אינו חוזר אבל בשחרית ומנחה וכן בחוסי"מ אף בערבית אם נזכר קודם שיקרא רגליו חוזר לרצה ואם נזכר אחר שיקרא או אפי' לא יקרא רגליו רק גמר תחנונו שהוא רגיל לומר (כמו אלהי נזר) ואמר יהיו לרגליו חוזר לראש התפלה ואם מסופק אם אחר יעו"י חוזר ומתפלל דמסתמא לא אחר

בר"ח ובהו"מ אלהינו ואלהי אבותינו. יעלה ויבוא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו וזכרון אבותינו. וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון ירושלים עיר קדשה וזכרון קל עמך בית ישראל לפניך. לפליטה לשובה לחן ורחמים ולרחמים לחיים ולשלום ביום גריח ראש החדש למסח תג המצות לטובת חג הסוכות הזה זכרנו יהיה אלהינו בו לטובת

ופקדו אבני אליהו שיה יצחק

שאלתה לזהו מלכר רשיעא מתדחין מתמן וכו' אם שכינתא סליקת תמן הו"ה יענה מיד ולא אמרין לעבד או ממנא דאסתח ליה אלא יהיבו ממש אסתח לוי מחביבו ורחימו דאית לוי לגנה ואם שכינתא לא סליקת כההוא לנוחא או סקודא לא חשיב ליה קוב"ם למסתח ליה היכלי' ואפי' ע"י שליחא ועליוס אחתרי בחון תעמיד ומלכר יהנון ליה בעותי' ע"י שליחא או ממנא עכ"ל בקיצור למדנו טעם שיש מי שמקבלים את תפלתו אבל כלא אהבה ואשר תתקבל התפלה בהכרח צריך לזה זכר עמוס. ע"כ אחר ותפלתו דקאי על כלל ישראל וזכ"ל. ואמר ותחזינה עינינו כמי"ש אחד בעיר מוכה את כל העיר וכו' ממספחה מוכים את כל המספחה ע"כ בזאת מתקשים לנו גם על עצמינו ותחזינה עינינו. ואשי ישראל קאי אלעיל והשכ את העבודה לדביר ביתך וגם אשי ישראל (ויש עוד פי' אך כפי' הזה הכריע הנג"ה כביאריו (סי' קי"ב) וע"כ יש להפסיק אחר ואשי ישראל) :

יעלה כו' עד ויזכר. הזכיר כאן ששנה מיני הנשואות והתקרבות כנגד ו' רקיעים אשר בחמשינו עזתה השכינה למעלה מן רקיעים. ואנחנו מתחננים לפני הש"י שיעדה תפלתנו למסך חראשון הנקרא וילון הסבדיל בינינו ובין אבינו שגשמים ורוח יעלה. ויבא לרקיע הנקרא רקיע הבא הסבדיל בין השמים אשר מעל לרקיע כו'. ושם בין השמים סתובתא דרקיע וכמי"ש (תהלים קי"ח) ברוך הבא בשם ה'. למתובתא דרקיע. ורקיע זה נקרא רקיע הבא. כג"ל. והיא המבדלת בין גוף לנפש. ואחר הפרידה תשוב שם הנפש במתובתא דרקיע תג"ל. ויש ברוך הבא וגו' : ויגיע עד שחקים שנאמר (ירמיה ג"א) כי נגע וגו' עד שחקים משפחה כי שם שוחקין מן הצדיקים עוהבים מזיו השכינה והוא מכונה בשם סן לפי שכל אחד משיג לפי שכלו זעמלו כמו שחיו מרגישין מעם בסן כל אחד לפי הרגלו. והרשעים נשחקים לאחר תחת רגליו הצדיקים. שכלם נכללו בסן כמי"ש בגמרא (יומא ע"ה) הא כיצד כו' צדיקים כו' בינונים כו'. רשעים כו'. ע"ש שכל אחד היה לו עמ' אחר : ויראה ברקיע הנקרא סעון שנאמר (דברים כ"ו) השקיפה סעון קדשך כו' וברך את עמך. כי אין להקב"ה סעון מיוחד. כי סכח"כ. רק במקום שמברך עם נחלתו שם סעונו וקורת רוחו ית'. לכן אמר ויראה כמי"ש (שמות ל"ג) שלש פעמים בשנה ויראה וגו'. ואמרו בגמרא (הגיגת ב') כדרך שבא לראות כו'. מי' כדרך שבא לראות

כל

אם השקיפה סעון קדשך כו' וברך את עמך. כי אין להקב"ה סעון מיוחד. כי סכח"כ. רק במקום שמברך עם נחלתו שם סעונו וקורת רוחו ית'. לכן אמר ויראה כמי"ש (שמות ל"ג) שלש פעמים בשנה ויראה וגו'. ואמרו בגמרא (הגיגת ב') כדרך שבא לראות כו'. מי' כדרך שבא לראות

א (א) כדח"ל נקרא תפלה זו תפיל המלטרע. כו' (סכת כ"ד ע"ה). — מס' סופרים פ"ט ס"ה.

וּפְקַדְנֵנוּ כּוֹ לְבָרְכָהּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים. וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים
תֵּם וְחַנּוּן. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֲדָרָה עֵינֵינוּ כִּי אֵל מִלֶּדֶד
חַנּוּן וְרַחֲמִים אַתָּה :

וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ הַמַּחְזִיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן :

כְּשֹׁמֵר מוֹדִים כּוֹרֵעַ רֹאשׁוֹ וְגוֹסֵס בְּנֶחֱסֵה עַד שִׁחְסַקְקוּ כָּל חוֹלֹת סִכְסִרֵם וּזְקָן וְחוֹלֵה כִּיּוֹן
סִכְסִינָן רֹאשׁוֹ לַדָּוִד

מִוְדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה | מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא
הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ | יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ
וְאֵלֵינוּ
אֲבֵנֵי אֱלֹהֵינוּ

אֵת עִם נַחֲדָנוּ כִּךְ בַּאֲלֵהוּ לְבָרֵךְ אֵת שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כְּמִשׁ בְּנִפְרָא (בְּרִכּוֹת ד') יִשְׁמַעֲלֵנוּ בְּנֵי
בְּרִכְיָהּ כְּסוֹ שְׂחַתְחוּתֵינוּ צְרוּכִים לְעֲלוּתֵינוּ בְּן הַעֲלוּתִים כו', כִּידוּעַ ; וְיִרְצֵהּ בְּרֻקִיעַ הַנִּקְרָא וְזִבְל
כִּי שֵׁם מִקְפִּירֵינוּ וְזִבְחֵי רִצּוֹן כְּלִמְשׁ בְּגַם' (מִנְחוֹת ק"ו) לְעוֹלָם זֹאת עַל יִשְׂרָאֵל אִיִּר גִּידֹל אִיִּר. זֹת
כּוֹזֵבָה בְּנֵי וְזִמְכָל שֶׁהֵינָנוּ עוֹמְדִים וְסִקְרִיב עֲלֵינוּ קִרְבָּן וְכ' תוֹס' שֵׁם רַח"ו וְסִיכָל. סִדְרֵשׁוֹת חֲלוּקִין
יֵשׁ מִי שֶׁעוֹמֵר בְּשִׁמּוּתֵיהֶן עַל צְרוּקִים וְיֵשׁ מִי שֶׁעוֹמֵר כְּבָשִׂים שֶׁל אֵשׁ וְחֵינּוּ דַאֲסִירִין בְּתַפְלַת י"ח
בְּעִבְרַת וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וְתַמְלָחָם כו', וְי"א דְקָמֵי אֲדֵלֵיג וְחָשַׁב : חֲעֻבְדָּת לְרִיבֵיךְ בֵּיתְךָ עִיב. עִיִּשׁ
תַּם חֲכָם הַרְוִים דָּךְ מ' כְּתַב עַד שֶׁלֹּא חָרַב בְּיַחְסִיק חֵיחַ מִיכָאֵל מִקְרִיב בְּרִמּוֹתֵינוּ קִרְבָּן יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
ח', וְאַחַר חֲתוּרֵינוּ אֵל הַקְּבִיעַ לֹא תִקְרִיב לִי דְמוֹת קִרְבָּן שׁוֹר וְכַסֵּב וְעוֹן כִּי לֹא מִכְּנֵס לִירוּשָׁלַיִם כו',
כִּיִּא נִשְׁמָוֹת הַצְּרוּקִים וְתִנְיֻקוֹת שֶׁלֹּא תִמְאֹן וְתֵם עוֹלָם לְרוּחַ נִימּוּחַ עִיב. וְבִהְרֵדֵשׁ תַּעֲלֵם אִיִּד חֵיִיא
תִּקְרִיבָה וְזוֹ אֵינֵת בְּשֶׁאֵר חֲקִירָתוֹ מֵלֹא כֹאֵם הַתְּקִירָה דוֹרוֹן לִפְנֵי חֲמִלְךָ עִיב. וְכִנְגַד כֹּחַ שְׁמֹרִים
בְּתַפְלַת י"ח וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל כו' הַקְּבִיעַ בְּרֻעוֹן. קִבְעוּ לֹחַם בִּיעֲלֹחַ וְיִבֵּא מֵלֵת וְיִרְצֵהּ, כִּי הַפְּעַם יִזְכְּרֵנוּ
אִשֵּׁי. רִיחַ נִיחּוֹחַ וְיִשְׁמַע בְּרֻקִיעַ הַנִּקְרָא מִכּוֹן כְּמִשׁ (סִלְבִּים א' ח') וְאַתָּה תִּשְׁמַע סֵן הַשְּׁמִים
סִכּוֹן שְׂפָתַי, כִּי הַשְּׁמִיעַ וְחֲקִירָתוֹ חֲנֻכּוֹתָ אִיִּא כִּיִּא בְּמִפְּוִן שְׂפָתַי, וְרֻקִיעַ חֲשִׁבֵנִי נִקְ' שְׁמֵי הַשְּׁמִים
וְהוּא כְּדְמוּת רֻקִיעַ אִשֵּׁר מִסְעַל וְחֲבֵנִי וְיִפְקֵד וְיִזְכֵּר הוּא בְּרֻקִיעַ הַנִּקְרָא עִרְבּוֹת שֵׁם אִוְצֵר
חֲנֻשְׁמוֹת כְּמִשׁ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ חֲקִירוֹת, וְהוּא בְּגוֹד וְח' פִּקֵּר אֵת שֵׁרָח וְגו', כִּי זְפִירָה וְפִקִּידָה אַחַת
חֵיִיא כִּי הַנִּשְׁמָה חֵיִיא הַסְּעֵדָה וְכִירוּתֵנוּ וְפִקִּירָה סִעִשִׁינוּ כְּמִשׁ בְּגַם' (תַּעֲנִית י"א) חֵיִיא פִּעִירָה כו' :
זְכִירוּנֵנוּ וְפִקִּירוּנֵנוּ כו' עַד וְזִכְרוֹן כָּל עֲבָדְךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי חֲזִיבִי כֹאֵן ח' פְּעִמִּים
זְכִירוֹן וְפַעַם א' מִקְרוֹן כְּסוֹ שְׁאֲצִינוּ ח' וְכִירוּתֵנוּ לְטוֹבָה וְפִקִּירָה א' דְּפִרְפֵּת, א' כִּפ' וְאֵרָא וְאִזְכּוֹר
כּו', וְח' פְּעִמִּים בִּפ' כְּחֻקֵּינוּ וְזִכְרֵנוּ כו' וְפַעַם א' פִּקִּירָה בִּפ' שְׁמוֹת פִּקִּירָה וְגו' : לְטוֹבָה
לְחֵן וְלְחֶסֶד כו' שֶׁשָׁח אֵלֵינוּ כִּנְגַד שְׁ-הֵ שְׁאֵנוּ אִוְמִרִים בְּבִרְכַת שֵׁם שְׁלוֹם טוֹבָה וְבִרְכַת כו', וְהֵם
כִּנְגַד שֶׁשָׁח בְּרִכּוֹת שְׁבַב"כ. שְׁלוֹם כִּנְגַד וְיִשֵּׁם לָךְ שְׁלוֹם, טוֹבָה כִּנְגַד יִאֲרוֹן כו', כְּמִשׁ וְיִרָא
אֲלֵחִים אֵת הַמֵּוֹר כִּי טוֹב חֵי וְיִאֲנוּ טוֹב וְגו' אִוֹר מִיִּנְךָ ח' (תַּהֲלִים ד'). בְּרַכַת כִּנְגַד יִבְרַכְךָ ח' חֵן
כִּנְגַד וְיִחַנְךָ, וְחֶסֶד כִּנְגַד וְיִשְׁמְרֵךְ, כְּמִשׁ (דְּבָרִים ד') וְשֶׁמֶר לָךְ וְגו' וְאַתָּה הַחֶסֶד. כְּדוֹ שֶׁלֹּא נִאֲבֵד
כְּעוֹנֵנוּ צְרוּךְ שְׁמִירַת הַבְּרִית, וְרַחֲמִים כִּנְגַד וְיִטָּה ח' מִיִּנֵי אֵלֶיךָ כִּי הוּא נוֹשֵׂא עוֹן וְכוֹשֵׁב יְבוֹשָׁא
פְּנִים אֵינֵנוּ כְּמִשׁ כְּמִשׁ בְּגַד בְּרִכּוֹת : (כִּיבִיאֵנוּ לְאוֹרָה סוּף הֵלֵל רִיח') :

א) פ"ט סכתוב (מיכה ד' י"א). וחתומים זו מוכה גכזרי מאמר ב' כ"י כ"ד ב) אחר העמוד
והקצנתו כלס תודס פ"ט סכתוב זוכת תודס וככנוני כו' (מגנס י"ד). ג) מודים דלכנן כלכלו תנן
רכ והכיריו (פוסט מ' פ"א).

אֱלֹהֵי כְּרֹךְ-בְּשֵׁר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר
 בְּרָאשִׁית בְּרָכוֹת וְחֻדְאוֹת
 לְשֵׁמֶךָ הַגָּדוֹךְ וְהַקְּדוֹשׁ עַל
 שְׁחַחְיֵינוּ וְקִיַּמְתָּנוּ בְּן תַּחֲנוּן
 וְתַקִּימָנוּ וְתֵאֱסֹף גְּלוּתֵינוּ
 לְחֻצְרוֹת קִדְשֶׁךָ לְשִׁמּוֹד תַּקִּיף
 וְדַעֲשׂוֹת רִצּוֹנֶךָ וְלִעֲבֹדֶךָ בְּרַב־
 שָׁלֵם עַל שְׂאֵנְחֵנוּ מוֹדִים קָדִים
 בְּרוּךְ [אֵתָהּ יְחֻחַ] אֱלֹהֵי
 הַחֻדְאוֹת :

(כן הוא ביכולתנו כרכות פ"א ס"א)

וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד
 צוּר חַיֵּינוּ מִיָּגוֹן יִשְׁעֵנוּ. אֵתָהּ
 הוּא לְדוֹר וָדוֹר גּוֹדֵה לָךְ
 וְנִסְפָּר תַּהֲלִתְךָ עַל חַיֵּינוּ
 הַמְּסוּרִים בְּיַדְךָ וְעַד נִשְׁמֹתֵינוּ
 הַמְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נַסִּיךָ
 שְׂבָבֶךָ לְיוֹם עִמָּנוּ וְעַל-
 נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שְׂבָבֶךָ

עַתָּה. עָרַב וּבָקֵר וְצַהֲרִים. הַטּוֹב בִּי לֹא יִבְלֶה רַחֲמֶיךָ
 וְהַמְּרַחֵם בִּי לֹא תִמּוֹ הַסְּדִיךְ מֵעוֹלָם קִיְּנוּ לָךְ :

על

שיח יצחק

על חיינו המסורים בידך וכו', ועל נפלאותיך שכל עת, פי' הגאון מוהרי"ל בלאופר הי"ד
 עפ"י החוה"ל (שער פ"ה פ"ו) כי תוספת ההודאה והעבודה מתחלקת לכמה
 אופנים, הראשון טובת הגורם הכוללת כל האדם, וכוף המציאם אחר שלא היו דבר
 נמצא והחיות והטובה להם וכו' וע"כ הם חייבים להבחי"ת עבודה כוללת וכו' והענין הנ' טובת
 הגורם על עם מן העמים כמו שהטיב לבניי בהוליאם מרחן מזריס וכו' וחייבם בזה עבודה
 יתירה על העבודה הראשונה והענין הנ' טובת ה' על איש מלשי בני אדם כתיחד כס וענ כל
 טובה מהס יתחייב בעבודת יתירה לה', עכ"ד. ועד"ז הוא הכונה כאן תחלה אמר על חיינו המסורים
 בידך סוה כולל כל באי עולם ואחיב אמר על נסידך שכל יום עמנו היינו עם אומה ישראלית
 פענין שאה"כ לולי הי סהיה לנו אזו חיים בלעזנו ועכ"כ יעמנו. ואחכ"כ על נפלאותיך וטובותיך
 שכל עת, היינו מה שעושה עם כל אדם ביהוד. וי"מ כי מתחלה אכחנו מודים על הנסים
 הידושיט לנו ולכן אמר עמנו ואחיב אנו מודים על הנפלאות שאין בעל הנס מכיר בהן, לכן אח
 אומרים שתמא ועל נפלאותיך וטובותיך שכל עת אף שאינם ידועים כלל לנו ותסס לשון המקרא
 לעושה גדולות נפלאות לבדו ולכן אמר ועל נפלאותיך שכל יום :

ערב ובוקר וצהרים נמשך על ראש המאמר מודים אנחנו לך ור"ל שההודאה היא ערב ובוקר וצהרים
הטוב כי לא כלו רחמיך, הוראת טוב הוא המחנהג בלדק שמטיב למי שראוי להיטיב
 והוראת רחמים הוא המרחם גם למי שראוי ע"פ חוקי הדין לגמול רע והוראת חסד
 הוא

מצות השם

ועל נסידך שכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שכל עת כ"ע לזכור הדיו ית' ולהתבונן
 בהם שנאמר וזכרת את הדרך אשר תוליכך ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר, ויאכלך את חמון
 שמרתך לא בלהה וגו' ומיכה בלמוד מק"ו אם נצטוינו לזכור לזרות החסדים שעשה עם אבותינו
 כ"ש שב"א בישראל חייב לזכור החסדים שעושה תמיד עם כלל ישראל שמציל אותם משיני
 אריות העומדים תמיד לבלותנו וכן חייב כ"א לזכור החסדים שגמלו חשי"ת סיום תולדו ויכנע
 לפניו ויבוש וישבו בחשובה שלכה :

תפלת שחרית

אם שכח בחנוכה ופורים לומר על הכניסה וזכר קודם שאמר השם מזכרת הטוב שמך חוזר ולומר ע"כ אכל אש זכר אחר שאמר השם אינו חוזר וכן הדין אם שכח בעשיית לומר וכתוב או כספר חיים וכ"ל לפני זכרנו ע"כ :

בחנוכה ובפורים אומרים כאן על הנסים

עַל הַנְּסִים וְעַל הַפְּרָקָן וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַמְּלַחְמוֹת שֶׁעָשִׂיתָ לְאֲבוֹתֵינוּ בַּיּוֹם הַזֶּה

לפורים

לחנוכה

בַּיּוֹם מְרַדְּכִי וְאַסְתֵּר
בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה
בְּשַׁעֲמֹד עֲלֵיהֶם הַמֶּן
הַרְשַׁע בְּקֶשֶׁל הַשְּׂמִיד
לְהַרוֹג וּלְאַבֵּד אֶת־
כָּל הַיְּהוּדִים מִנְּעַר
וְעַד־זָקֵן מִן הַנָּשִׁים
בַּיּוֹם אַחֵר בְּשִׁלְשָׁה
עָשָׂר לַחֹדֶשׁ שְׁנַיִם־

בַּיּוֹם מִתְּהִיָּהוּ בְּיַדְּךָ נִדְּוָל
חֲשִׁמוֹנָאִי וּבְגִיזֵי פֶשַׁע־מִדָּה מַלְכוּת יוֹן
הַרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁפִּיחַם
תּוֹרַתְךָ וּלְחַעֲבִידם מִחֲקֵי רִצּוֹנְךָ וְאַתָּה
בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים עָמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צָרָתָם
רַבַּת אֶת רִיבָם דָּנַת אֶת־דִּינָם נִקְמַת אֶת
נִקְמַתָם מִסַּרְתָּ גְבוּרִים בְּיַד חַלְשִׁים
וְרַבִּים בְּיַד מַעֲטִים וּשְׂמַאִים בְּיַד מְהוּרִים
וְרִשְׁעִים בְּיַד צְדִיקִים וְזָדִים בְּיַד עוֹסְקֵי

עשר

הורחק

שיח יצחק

אבני אליהו

הוא המסוב למי שאין ראוי לזה ע"כ סלדק וכל אלה הוא רק בחוארי האדם. אך בחנוכה חוארי ה' מתעלה בענין, שחולק סוכו מורה שמתנהג למעלה מהלדק לרחם מבלי להעניש את הראוי לעונש, וחולק רחמיו מורה על כנהנת הסוד להקטב למי שאין ראוי להסכה : **המוב** כי לא כלו רחמין כו' כי זו"ר יש אשר יש בו מדת הרחמנות, אבל כנבול, ויש ענינים אשר הם יכלה מדה רחמנותו אבל הכו"ת מדה רחמיו לא כלו לעולם, והמרחם כי לא תמו חסדיך. כי יש זו"ר אשר אמנם מדה רחמנותו גדולה מאוד ואין מניעה מלד מדחו אבל המניעה היא מלד יכולהו כי אין ביכולתו למלאה רצון המבקש כי אין ידו משנת, אבל הכו"ת הוא המרחם וגם לא כלו חסדיו. (חסדים נקרא מס.

ב'ימי, מרדכי' נר., לחשמיד לחרג ולאבד' ט"י שיש באדם ד' דברים נפש רוח נשמה ונוף נפש ונוף ונשמה אחר כפ"ש בזה שותפא דנוף. ותרי' הוא הקנין. וזה ידוע שהנשמה היא עקריה למצותיה וזה שחפן רצה לעקר הכל. וזהו לחשמיד א"ו המצות שהם נגד הנשמה. לחרוג היא הרוח הרוחני לאבד אפי' הגוף הגופני כן תעורם שלא ישאר שם ישראל. ושללם לבזו הוא חקנין שיח' לבו ולא יהי' בבקום א' ש"א ישראל שפם בעולם וכנגדן נתן לנו ביום הפורים ד' דברים שהן קריאת המגילה שנתוסף עוד מצוה יחורה הוא נגד מה שרצה לאבד הנשמה ונגד הרוח שהוא בלב. כפ"ש ישמח לבי נתן לנו שמחה. ונגד הגוף משתח שיחא הגוף נתנה מסנה. ונגד שללם לבזו. מצות לאביונים שיחא עכשיו כסוף אפי' לעניים ומ"ש שחרג ביום א'. ואח"כ ושללם

(א) וזה מעין כח'אורט כמקום קרבן; תודה על הנס (שכת כ"א, ב'. תיכפתא בלכות ע"כ)

תִּזְכְּרֶנּוּ וְיִזְכְּרֶנּוּ עֲשִׂיתֶם שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ
 בְּעוֹלָמְךָ וּדְעִמָּךָ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתֶם תְּשׁוּעָה
 גְּדוֹלָה וּפְרָקוּן כְּהַיּוֹם הַזֶּה וְאַחַר כֵּן בָּאוּ
 בְּנֵיךָ לְדָבִיר בֵּיתְךָ וּפְנֵי אֶת־הַיְכָלְךָ
 וּמִתְרוֹ אֶת־מִקְדָּשְׁךָ וְהִדְרִיקוּ גִירוֹת
 בְּחִצְרוֹת קִדְשֶׁךָ וּקְבְּעוּ שְׁמוֹנֵת יָמֵי
 חֲנֻכַּת אֱלֹהֵי הַדְּרוֹת וְלַחֲלֹל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל :

וְתָרֵז אוֹתוֹ וְאֵת בְּנָיו עַד־הָעֵינַן :
 וְעַל־כִּפְלֵם יִתְפַּרֵּךְ וְיִתְרוֹמֵם שְׁמֶךָ מִלְּפָנֶיךָ תָּמִיד
 עוֹלָם וָעֶד :

בְּעֲשִׂיַת וּכְתוּב לְחַיִּים טוֹבִים כָּד בְּנֵי בְרִיתְךָ :
 וְכָל־תְּחִיִּים יוֹרוּךְ סִלָּה וְיִתְלָדוּ אֶת־שְׁמֶךָ בְּאַמַּת הָאֵל
 יִשׁוּעַתָּנוּ וְעִזְרָתָנוּ סִלָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 הַטּוֹב שְׁמֶךָ וְיִלָּךְ נָאָה דְהַזְרוֹת :

אלהינו

שיח יצחק

אבני אליהו

מה שעושה בטעם, כי מה שמרחם בלב לא
 יצדק על זה לשון חסד) מהגרי"ב הג"ל :
 גְּבוּרִים בִּיד חֲלָשִׁים סְטוּנָה שְׁהִיו כִּיב
 דְּלִיקִים שֶׁלָּה חֲלוּ נִלְחֹס מִחַמַּת
 גְּבוּרָתָם רַק מֵאֵת ה' הִיחָה זֹאת וְזֵכוּ מֵאִמְרַס
 חֲלָשִׁים שְׁהִיו חֲלָשִׁים בְּדַפְתָּם שִׁדְעוּ שְׁמַחַמַּת
 לֹא יִנְחָזוּ רַק מִחַמַּת עֹזֶת ה' :

ושלם לבנו כ"א היה אומר שישלחו ג"כ לא יחרגו
 כיום הוזה לכן אמר שלא יקחו שלל עד שיהרגו
 וגם שיחא השלף שלהם כדי שידאגו בלב יותר
 טחאת הטמון (אסתר ג' י"ג)

ובכל החיים יודוך סלה ככר ביארנו כמ"פ כי
 לשון הודאה הוא החזקת טובה. עכ"ל וכל
 החיים ר"ל ל"ד המלאשרים צריכין להודות. רק כל
 סחיים יודו על הטוב של נתינת חיים וכמאמר"ל
 מה יתאונן אדם חי דיו שהוא חי (ר"ל דבר גדול ונשגב הוא מה שהבחיית נותן לו חיים) ור"ל
 התדביח עכ"ז אם יש בלדס ד"ת ויטורין באין עליו לבו מתמרמר עליו. אלא כיצד יעשה יצדיק
 עליו את הדין. הא כיצד אלא אם הוא רעב ונמא וערוס ואין לו מזונות רק שהוא חי וקיס עי"ס האדמס
 בלחם נר ומיס לחץ בעירוס ובחוסר כל. יאמר כך וכך כחוב בתורה (דברים כ"ח) חחת אשר
 לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לב מרב כל ועבדת את איביך ברעב ונמא ובעירוס ובחוסר
 כל. ונתן עול כדול על צוארך עד שמתידו אונתך ע"כ יתכבד וישתבח המלך הגדול והקדוש שהוא
 חי וקיס לעולם וכו' שנתן לי חיים, ובכלל כל החיים הוא כל הנמצאים שבעולם שלכולם יש
 חיות וכמ"ס וחתה מחיה את כולם :

ביום, אחד" לכך עינו וכתבו ג"כ שיבזו גם
 אותנו היום כדי שיהיו לחם עזורים מפני
 השלל ופיה שכתבו בורס טף וגשים וגם שללם
 י"בזו חבל מוא כדי כבאל האיגרות הראשונות אבל
 באמת לא היו רוצין זאת כי חי' די לחם במה
 שנגמלו מצרה גדולה בזאת. (אסתר ח' י"ב) :

(א) הלבוך סוס נמא כטיכות וניכסת חכדורסס היא.

תפלת שחרית

יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּרַכְנוּ בְּבְרָכָה תְּמִשְׁלֶשֶׁת בַּתּוֹרָה תְּתַתּוּבָה
עַל-יְדֵי מִשְׁחַת עֲבָדֶיךָ הַאֲמֹרָה מִפִּי אֲהָרֹן וּבָנָיו פְּדֻנִים עִם קְדוּשָׁה פְּאֹמֹר:
כפי מנהג א"י שנו"כ בכל יום כשמחזיר הש"ך רצה יעקרו הכהנים שבזבזי"ג את רגליהם לעלות
לדוכן. וכשעומדין על הדוכן אומרים ברכה זו.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את
עמו ישראל באהבה:

בחו"ל אומר ברכת כהנים הש"ך לבד

יחי' פניו נגד הסיכל נגד ימינו נגד ימינו נגד ימינו נגד שאלו

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יֵאָר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֵי וַיְחַנְּךָ:

נגד הסיכל נגד ימינו נגד שאלו נגד ימינו ויכוין שינגד ימינו הוא מדה"ל על מדה"ל

יְשֵׁא יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֵי וַיִּטֵּם לָךְ שְׁלוֹם:

אָדִיר בַּמְרוֹם שׁוֹכֵן בְּגִבּוֹרָה. אֲתָה שְׁלוֹם וְשִׁמְךָ שְׁלוֹם. יְהִי רָצוֹן שְׁתִּשְׁמִים
עֲלֵינוּ וְעַד כָּרַע עֲמֶךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל חַיִּים וּבְרָכָה לְמִשְׁמֶרֶת שְׁלוֹם:

והכהנים מחזירין פניהם כלפי הסיכל ואומרים

רבון העולם עשינו מה שגורת עלינו אף אתה עשה עמנו כאשר הבטחתנו
השקיפה ממציון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת הארמה אשר
נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש:

במנחה ובזרביה שלום רב

בשחרית שים שלום

שִׁים שְׁלוֹם מוֹבָה וּבְרָכָה הֵן		שְׁלוֹם רַב עַל-
וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַד		יִשְׂרָאֵל עֲמֶךָ
כָּל יִשְׂרָאֵל עֲמֶךָ בְּרַכְנוּ אֲבֵינוּ		

השים

כלנו

אבני אלהו

סוּךְ בְרַכַת כְּהֻנִים. יִבְרַךְ הוּא חֲכָמָה כַּמִּשׁ וַיְבָרַךְ ה' אֶת שְׁלֹמֹה. וְזֶה הוּא חֲכָמָה וְתִרְבִּי חֲכָמָה
ש"ס. וַיִּשְׁמְךָ בַּמַּסּוֹן זֶה עוֹשֶׂה. יֵאָר ה' פְּנֵי הוּא חַיִּים כַּר"א בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים.
וַיַּחַךְ הֵן וּכְבֹד [הוּא מִשְׁלַח] יֵשׂא ה' פְּנֵי אֲמִיךָ זֶה בְּנִים כַּר"א וּפְנֵיתִי אֵלֵיכֶם וְהַפְּרִיתִי כּוֹ
וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם הוּא שְׁלוֹם. וְאֵנִי אֲבָרְכֶם הוּא חֵן. (טוב עין הוּא יִבְרַךְ כִּי נָתַן סִלְחָנוּ לְדָל בְּסוּר
לח"ם ור"ל ג' יב"ק שְׁהוּא יְחֹד בְּרַכָה קְדוּשָׁה שֶׁבִב"ב) וְהִנֵּה מוֹסִיף הֵם חֲכָמָה וְחַיִּים וּבְנִים
וְזִשְׁרָל (בְּרַכּוֹת ה' א') הַרְוָה יִסְרוּן כּוֹ וְאֵם קָכָר מֵה שְׁבִיר יִרְאֵה זֶרַע הֵם בְּנִים יִאֲרִיךְ יָמֵם
הֵם חַיִּים. וְחַפֵּץ ה' בִּירוֹ יַעֲלֵה חֲכָמָה. וְהוּא מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה. כִּיֹּן שֶׁקָּבַל יִכְוִיִן שְׁהֵם מְדָה שְׁמַאֵל
וְאֲחָבָה בִּימִין לְכֹן יִזְכֶּה לִימִינָה כְּנִל וְזֶה שְׁבִיקֵשׁ יַעֲקֹב אֵם יְהוִי אֱלֹקִים עִמָּדִי זֶה בְּרַכָה כִּי כָּל
מְקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכֵּיר אֶת שְׁמִי אֲבֵא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ. וְשִׁמְרֵנִי חַיִּים. כִּי אֲח"כ סִתְּהַשְׁכִּין לִימִין כִּירוּעַ.
וְשִׁבְתִּי בִּשְׁלוֹם אֵל בֵּית אָבִי זֶה בְּנִים. וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי הֵינּוּ בְּאֵת ב"ש הַסּוּף הוּא כָּל וְתוֹא
עֲשִׂירִי אֵף שְׁהוּא אֲחַד עֶשְׂרֵה מ"מ הַדַּעַת אֵינוּ כַּחֲשֹׁבֵן כִּירוּעַ עֶשְׂרֵה אֲעֲשֶׂרנִי לָךְ תוֹא חִיפֶךָ כָּל.
כִּי בְּאֲחֹרֵי הַעֲשִׂירִי הוּא לָךְ כְּמוֹ בְּפָנִים כָּל וְק"פ: (עכ"ל בהר"ק):

שים

א) במדבר ו' כ"ד ב) ע"ש הסבוב וזמנו את שמי עכ"ל ואני אכרכס (מגלה י"ח) ג) בתפלות שאין
בהם ג"כ אומרים שלום רב. ובמנחה של שבת וירכ"פ אף שאין בהם ג"כ אומרים ש"ש בעבוד קריאת התורה.
ובמים שלום כזכר כי בלור פניך נתת לנו תורת חיים.

בְּלִנּוּ בְּאַחַד בְּאוֹר פְּנֵיךָ בִּי בְּאוֹר | תְּשִׁים לְעוֹלָם בִּי
 פְּנֵיךָ נְתַתְּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ תוֹרַת | אֵתָהּ הִיא מִקֶּדֶךָ
 הַיּוֹם וְאַהֲבַת חֶסֶד וְיִצְדָּקָה וּבְרָכָה | אֲדוֹן לְךָ לְ—
 וּרְחֻמִּים וַחַיִּים וְשָׁלוֹם וְטוֹב | הַשָּׁלוֹם וְטוֹב
 בְּעֵינֶיךָ לְבָרְךָ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל |
 שָׁעָה בְּשִׁלּוֹמְךָ כַּסֵּפֶר בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּבָרֵךְ אֶת־
 עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם:

בעשיית כַּסֵּפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וּפְרִנָּסָה טוֹבָה נִזְכָּר וְנִתְחַבַּד לְפָנֶיךָ אֲנַחְסֵי
 וְכֵךְ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וְלְשָׁלוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה (עֲשֵׂת
 הַשָּׁלוֹם): הַמְּבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם: כּוֹן סוּגָה אִי

בששומע שהש"ך מתחיל תפלתו בקו"ר והוא עומד בתפלה קודם אלהי נצור, מקצר בתחטומים
 ואומר יהיו לרצון, ופוסע ג' פסיעות, ככדי שיענה קדושה או קדיש וברכו, ואם אין לו שאת
 לפסוע, אומר מיד יהיו לרצון, אבל אם לא אמר עוד יהל"ר, לדעת הרמ"א מותר להספיק לקדיש
 וקדושה וכיו"ב, ודעת הגר"א שאסור לענות או קדיש וקדושה ללא מענין התפלה הוא דלא גם
 בצומע תפלה מותר להתפלל כל זרכיו ואסיה אסור לומר קדיש וקדושה (כיארו סו"ק כ"ב וביותר
 יחזיקו ב"ס אמרי נעם), ע"כ הכתוב לומר יהיו לרצון קודם שיטנה קדיש וקדושה וכנ"ל ויואל
 לכל הדעות: עוד כ' ב"ס אמרי נעם שאמר הגר"א שיטה עוסינן מה שאומרים אלהי נצור קודם
 יהיו לרצון, שאמר יהל"ר כבר נגמרה התפלה וכמאן דעקר רגליו דמי, דלא כיש טוהגין לומר
 יהל"ר קודם, והביא ראיה ממ"ס ברכות ל"א ואם בא לומר אחר תפלתו אפי' כסדר יוהכ"פ
 אומר, ואם יאמר יהיו לרצון קודם פשיטא דמותר לומר כל מה שירצה דכמאן דעקר דמי, אלא מיירי
 קודם יהל"ר וקמ"ל דאע"ג דבשומע תפלה אע"ג דמותר לומר גם שלא מענין הכרעה מ"מ אסור
 להאריך, אבל קודם יהל"ר מותר להאריך, ואם יאמר הסדר של יוה"כ ביוה"כ לאחר יהיו לרצון
 ודאי לא יא' כלל דכמאן דעקר רגליו דמי וחכמים חיקטו לומר הוידויו ביה"כ דוקא בתוך התפלה עכ"ל:

אֱלֹהֵינוּ. נִצּוֹר לְשׁוֹנֵי מִרְעַ וּשְׁפָתֵי מוֹדֵבֵר מְרָמָה וְלִמְקַלְלֵי גַפְשֵׁי
 תְּרוֹם וְנִפְשֵׁי כְּעַפְּרָה לְכָל תַּהֲוֵית: פְּתַח לְבִי בְּתוֹרַתְךָ

ובמצותך אבני אליהו

ש"ס ש"ס טובה וברכה בו' הם כנגד ששה ברכות שבב"ב. שלום, כנגד וישם לך שלום. מיכה
 כנגד יאר ת' כו', כמ"ש וירא אלהים את האור כי טוב. מי וראנו טוב וגו' אור פניך ת'. ברכה
 כנגד וברוך ה'. חן כנגד ויהנך. וחסד כנגד וישמך כמ"ש ושמר לך וגו'. ואת החסד כדו ש"א
 ג' אבד בעוונתי צדיק שמירת הברית ורחמים כנגד ישא ה' פניו אליך כי הוא נושא עון וכובש
 ונושא פנים אלינו כמ"ש כמ"ג דברכות (באורו ליעלה ויבא בסוף הלכות ראש חודש):
 ש"ס כלל כל הברכות וכמ"ש לא מצא תקב"ח כלי מתויק ברכה אלא השלום וששה ברכות
 הן ברכת כהנים חמשה היינו חמשה תיבות הסדורים בהשון נוכח לכד תיבת שלום
 כנגד חמשה חומשי תורה שמהן יוצא השם של כ"ב שהוא כנגד כ"ב אותיות של התורה וב'
 כשמע ישראל וששית הוא שלום כלל הכל והוא כנגד תורה שבע"פ שבולל כל חמשה חומשי
 תורה ולכן הוא נכללת בששה פדרים. וז"ש ת' עון לעמו יתן ה' יוכי את עמו ביאלוב:
 (א) הַפֶּלֶא מַך כִּיָּה דִכְיִנֵּא כִי הוּה מְסִיָּם לְלוֹתִיה (ברכות י"ד).

וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדוּן נַפְשִׁי וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מִהֲרָה תִּפְרָע
 עֲצָתְךָ וְקִדְקֵךְ מִחֲשַׁבְתֶּם עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמִיךָ עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיָנֶךָ.
 עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֹׁתֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תִּוְרַתֶךָ. לְמַעַן יִחְלְצִינוּ יְהוָה
 חֹשֵׁיעַה יְמִינֶךָ וְעַגְגֵּי קַבְלַת חַטֵּיִת יִהְיוּ לְרָצוֹן אֲמַרְיֵנִי וְהִגִּינוּ לְפִי
 לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי :

(דה"ח) (ה) כורע ופוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת ואחר פסעט גי פסיכוס נגורו
 בכריעה קודם שיזקף כשיאמר עושה שלוש במרומי יסופך פניו לזר שמאלו וכשיאמר הוא יפסע
 ביום עלינו יסופך פניו לזר ימינו. ואח"כ ישתחוה לפניו ויאמר ועל כל ישראל כעבד הנאמר
 מרבו ויאמר יי ר' לון כו' : (ב) במקום שכלו הפסיעות יסמוד ולא יחזור למקומו עד שינוש
 הש"ץ לקדושה ואם המקום זר ורחוק לא יחזור לפתח עד שיחזיל הש"ץ להחפלה התפלה בקו"ר
 והש"ץ עמו יסמוד כדי היגוף ד"א קודם שיחזור למקומו להחפלה וכן כשמחפלה ביחיד יש לשמתיך
 כשיצור הר"ל אבל בפת הדחק ישהה עכ"פ כדי היגוף ד"א : (ג) כשפוסע מוקר רגל שמאל תפלה
 ושיצור פסיעות אלו כדי ליתן נודל בלד עקב ולא יפסע פסיעות נסוח יותר מזה : (ד) אם השלים
 תפלתו והיה אדם מתפלל לאחריו אסור לפסוע גי פסיעות עד שימור מי פאחריו את תפלתו שאם
 לא ימתין ויפסע מיד כדי הוא כעובר לפני המתפלל. וצריך לדקדק בזה אפי' אם האחרון החזיל
 באחפלה אחריו : (ה) יחד המתפלל בצבור וסיים תפלתו קודם לש"ץ אסור להחזיר פניו לצבור
 עד שסיים ש"ץ תפלתו בלחש ויפסע :

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִדְוָמֵינוּ הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל
 וְאָמְרוּ אָמֵן :

יְהוֹ רָצוֹן כְּלִמְנִיךָ יְדַע אֲרֻחֵינוּ וְאֵלֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּסְקָדָה
 בְּפִתְחֵהּ בְּיָמֵינוּ וְחַן חֲלֻקְנוּ בְּתוֹרַתֶךָ : וְשֵׁם גַּעֲבֻדְךָ בְּיַרְאֵה בְּיָמֵי עוֹלָם
 וּבְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת : וְעֲדָבְךָ לִיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָּיִם בְּיָמֵי עוֹלָם
 וּבְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת :

עֲלוֹתָ דְאֲמֹרָאֵי מִתְלִמוֹד בְּבִרְי וִירוּשְׁלָמֵי לְאוֹמְרֵם הוֹדֵם יְהוֹ לְרַעְזָן
 (ירוּשְׁלָמֵי פִיד דְּבִרְבוֹת).

ד"א היה מתפלל שלש תפלות לאחר תפלתו מהו אומר.
 יְהוֹ רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה שְׁלֵם הַעֲלָה שְׁנֵאתֵינוּ עַל לֵב אָדָם וְרֵא שְׁנֵאת אָדָם הַעֲלָה
 עַל לִבֵּנוּ וְרֵא הַעֲלָה קִנְיַתֵּנוּ עַל לֵב אָדָם וְלֹא קִנְיַת אָדָם הַעֲלָה עַל
 לִבֵּנוּ. וְחַח תוֹרַתְךָ מִלֵּאכְתָּנוּ כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ. וְיֵהָא דְבִרְיֵנוּ תַחֲנוּנִים לְפָנֶיךָ. ר' חייא בר
 אבא מוסיף ותייחד לבבנו ליראה את שמך וחרחקנו מכל מה ששנאת. ותקרבונו
 לכל מה שאהבת. והעשה עמנו צדקה למען שמך :

דבית ר' ינאי אמרי הטיעו משנתו צריך לומר בא"י מחיה הממים. רבנו מסאחי לך.
 יְהוֹ רָצוֹן לְפָנֶיךָ ר' אֵלֵינוּ שְׁחַתֵּן לִי לֵב טוֹב חֶלֶק טוֹב יֵצֵר טוֹב חֶבֶר טוֹב סֶבֶר טוֹב
 שֵׁם טוֹב עֵין טוֹבָה וְנֶפֶשׁ טוֹבָה. וְנֶפֶשׁ שְׁפֵלָה וְרוּחַ נְשׁוּכָה. אֵל יִחַלֵּל שְׁמֶךָ
 בְּנֵג. וְאֵל הַנִּשְׁנֵנוּ שִׁיחַת בְּפִי כָּל חֲבֵרֵינוּ. וְאֵל תְּחִי אַחֲרֵינוּ לְהַכְרִית. וְלֹא תִקְחֵנוּ
 לַמַּחַת

(א) אהבה למי במקו פד ימיק וענוי. נוסף פ"ס אדם שהניח אגן ירחי כפי פ"ג ויל' אם
 משלל כל הלוטט ט' חין תפלתו הנחת ריקט. (ב) תפלים י"ס פ"ו. (ג) פלאמי ג' ד'.

למפח נפש, ואל תצדיכנו לירי מתנת בויד ואל תמסור מזונותינו בידי ברך.
 עמתגתם מעוטה וחרפתם מרובה. והן חלקנו בתורתך עם עושי רצונך. בנה ביתך
 היכלך עירך ומקדשך במהרה בימינו :

רבי חייא בר ווא מללי

יהי רצון מלפניך יא"א שחתן בלבנו לעשות תשובה שלמה לפניך. שלא נבוש
 מאבותינו לעולם הבא :

רבי תנחום בר איש קלוסקא מללי

יהי רצון מלפניך יא"א שתשבור ותשבית עולו של יצה"ר מלכנו. שכך כראתנו
 לעשות רצונך. ואנו חייבים לעשות רצונך. אתה חפץ ואנו חבצים וכי מעכב שאור
 שבעיסת. גלוי לפניך שאין בנו כח לעמוד בו. אלא יד"מ יא"א שתשביתו מעלינו
 ותבניעוהו ונעשה רצונך כרצוננו בלבב שלם :

(בבלי ברכות ט"ז. י"ז)

רבי אלעזר כזר דמסיים ללותים אמר הכי.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו שתשכן בפורנו אהבה ואחיה ושכום וריעות ותרחב
 גבולנו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית ותקוה ותשים חלקנו בגן עדן ותקננו בחבר
 טוב ויצר טוב בעולמך ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראת את שמך ותבוא לפניך
 קורת נפשנו לטובתך :

רבי יוחנן כזר דמסיים ללותים אמר הכי.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו שתצוין בבשתנו ותביט ברעתנו ותתלבש ברחמיך
 ותהבסה בעורך ותתעספ בחסידותך. ותתאור בחנינותך. ותבוא לפניך מרת
 טובך וענותנותך :

ר' זירא כזר דמסיים ללותים אמר הכי.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו :

רבי חייא כזר דמללי אמר הכי.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו שתהא תורתך אומנתנו: ואל ידוח לבנו. ואל יחשכו עינינו :

ר' כזר ללותים אמר הכי.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו שתתן לנו חיים ארוכים. חיים שר שלום. חיים שר
 טובה. חיים של ברכה. חיים של פרנסה. חיים שר חלוץ עצמורה. חיים שיש
 בהם יראת חסא. חיים שאין בהם בושה וכלימה. חיים של עושר וכבוד. חיים שתהא
 בנו אהבת תורה ויראת שמים. חיים שתמלא לנו את כל משאלות לבנו לטובת.
 רבי כזר ללותים אמר הכי. יהר"מ בו' כמ"ל אחר ברכות השחר :

יבץ

שיח יצחק

חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים. אע"ג שכבר אמר חיים שיש בהם יראת חסא אך
 יש בני אדם אשר יש בהם יראת ומ"מ אין בהם אהבת יראת שמים פ"כ הוסיף לזקש
 בתהא בנו אהבת ייש והבן :

שתשים של. הפמליא של מעלה כי המלאכים קטרנו על נתינת התורה בלחץ ואמרו תנה
 הוד, על השמים והתשובה להם היתה כי אין להם יצה"ר ואין להם פעולות
 מעשיות וכפמליא לומדים שלא לשמה ולימים הקיימים יש להם להמלאכים פ"פ מדוע לא ניתנה להם
 התורה כי הלא ללמוד יוכלו גם הם. ולקיים במעשה גם כנ"ל אין מקיימים אך כאשר יעסקו
 לשמה וקיימו, אז יהיה שלום בפמליא של מעלה :

וכפמליא

תפלת שהרית

רב ספרא בטר ללותיה אמר הכי :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו שהשים אלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה
ובין התלמידים העוסקים בתורהך. בין עוסקים לשמה. בין עוסקים שלא לשמה
וכל העוסקים שלא לשמה. יהי רצון שיהיו עוסקין לשמה :

רבי אלכסנדר בטר ללותיה אמר הכי.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו שהעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה. ואל
ידוה לבנו ואר יחשבו עינינו :

איכא דאמרי הא רב המנונא מזלי לה.

ור' אלכסנדר בטר דמזלי אמר הכי

דבין העורמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך. ומי מעכב שאור שבעיסה
ושעבוד מלכויות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם. ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם
דנא בטר ללותיה אמר הכי שלא נוצרתה בו' והיינו וידוי דרב המנונא זוסא ביומא דביסורי.
מר בריה דרבינא כי הוה מסיים ללותיה אמר הכי :

ארחי נצור לשוני טרע ושפתי מרבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי בעפר
לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותך תרדוף נפשי. ותצילני מפגע רע,
ומיצר הרע, ומאשח רעה, ומכל רעות המתרגשות לבוא בעולם. וכל החושבים עלי
רעה מהרה חפר עצתם וקלקל מחשבתם: עשה למען וכו'

שיח יצחק

ובפמליא של מסה ובין התלמידים בו' כי ארזיל אפי' רב ותלמידו נעשים כאויבים בו' כי
כן מחייב טבע הענין כשנכלל חלוקים דעות, פי' ההתרגשות נעשים כאויבים.
ומ"מ (אמרו שם) אין זיון משם עד שנעשו כאויבים זה לזה כי כן יסד הכוונת אשר התהיך כל
כתיבותיה שלום ולא יולד ממנה טנאה ומחלוקת, אך זה דוקא לעוסקים בה לשמה. אכן העוסקים בה
שליש יתכן אשר יאירו אויבים זל"ז ע"כ אמר יהי' שיהיו עוסקים לשמה ואז יהיה שלום בגבולם :
דברי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות בזה יובן מאמר נפלא (בשבת פ"ט) אמר לו הקב"ה
ליצחק בניך חסאו איל כמה חסאו וכו' אם אהא סוכל כולם מוטב ואם לאו סגנא עלי וסגנא
עלך. וזריך להבין אלא ידוע כי אב לא ישא בעון הבן וגם מאין הוא החשבון של סגנא דוקא
ולא פחות ולא יותר. אבל על פי הכלל יובן היטב כי אחר שידענו כי העיכובים שיש לנו מלכת
דברכי ה' שנים המה שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות, ואיתא בילקוט ראובני פ' תולדות. ויזק זקקה
גדולה ופרה (אסתר ד') וכי הדיוט היה מרדכי ולא ידע שהקציה שומע לחיטות והלא נאמר
וחנה היא מדברת אל לבה. אלא כך נוח יצחק אבי. נוחה נוח עשו לפניך וברכת אותו ועל הרוב
תחיה וראי אנו נחונים לחרב לך ויזק עכ"ד נמצא כי ענין שעבוד מלכויות אשר גלותנו הוא
גלות אדום גרם לנו יצחק אבינו ואיתא (ברכות ל"ב) אלמלא ג' מקראות נתמוטטו רגליהם של שואלי
ישראל חד דכתיב ואשר הרעותי פירש"י אני גרמתי להם שנראתי יצה"ר ולפ"ו אחי ספיר מ"ש
סגנא עלי וסגנא עלך כי על ענין שעבוד מלכויות שנגרם ע"י שנרץ יצחק את עשו אמר סגנא עלי ועל
ענין יצה"ר אמר סגנא עלך ובהגמרא דברכות הנ"ל :

דנשוב לפסוק חוקי רצונך בלבב שלם מה שדקדק בלשונו "חוקי רצונך" כי ארז"ל כי פל' הסוקים
היצה"ר ואינה משיגים עליהם מה עשם יש בהם (כמו שפסמו ופרה אדומה וטגלה ערופה)
ולכאורה להמאמין אשר התורה מן השמים. מה איכפת ליה אם אין בהם טעם אין שיחיה נאמן
הוא בעל מלאכתך שישלב לך שבר פעולתך. אכן מ"ה סאמע לדבריהם יסגלו עליו עכ"פ אשר
לא יעשה בלבב שלם רק ע"מ לקבל פרס (וכמו שכתבנו שם) ע"כ אמר יהי רצון שתצילנו מיד
ספיר והמלכויות, ואז נאבד לנשות נב אה החידים בלבב שלם (כ"ו פהגה"ה טוה"ר בלאושר סי"ג)

דו"ח הש"ץ חוזר התפלה בקו"ר (ואומר תלה בלחש הי שפתי תפתח כו' וכוספו יהיו לרצון כו') וצריך לזהר מאוד לשמוע מהש"ץ מלה במלה ולא יסייע ולא ינגן עמו, ואצל לזהר משיחה בכלל וצריך לעמוד בה ופניו אל הקור ועיניו עזומות או יחא ספר התפלה פתוח לפניו צו ולטין בו לכל מה שאורח הש"ץ (ואותם המעיינים בהפרים בהזרת הש"ץ עושים שלא כדיון וגם ע"ז ההמוניים אומרים תהלים בצותה שעה, ואחרים משיחים שיחה בעלה רחיל שכי כשיע גדול עונו מנשא וגוערים בו, ובהנהות יש נחלין כתב כשעוסק אז בתורה אפי' ע"י כהור לבד איטורא קטניד, ואם מוילא מפיו ומדבר ג"כ סום דבור בעולם, זולת אמן בלבד, הוא מפריז ח"ו כו ע"כ לא יהרום הבנין להפסיק בשום ענין בעולם, כי האלקים יביא במשפט על כל נעלב, ואם כך הוא בהזרת הש"ץ ק"ו בשעת קדיש וקדושה שהם עוד יותר חובס (שאסור להרהר לו בדית, וכ"כ הפר"ח) עכ"ל :

ולענין מיס למעלה שמי שלא כיון לבו בתפלה יכוין לבו לחזרת הש"ץ לזאת ידי תפלה מזאתו כן פחה כפי הנ"ל, וזה לשונו ל' ס' חסידים אם לא התפלל בזונה כשהתפלל בלחש יכוין לבו כשהש"ץ מתפלל, ויאמר כל היבס והיבס עמו ע"כ נראה שיאמר עמו מלה במלה גם הקדושה ולדור ודור וראיה לזה מ"ס בטור ס"י ק"ע, ולא יאמר עמו התימות הברכות, רק יכוין לבו וישמע אותם מהש"ץ וכן אם מכויין לבו ואומע כל י"ח ברכות מתחלה ועד סוף מלה במלה מפי הש"ץ, שפיר דמי ג"כ, ויכוין שאם לא יחא כבר בתפלתו יחא בזה :

(א) הנכנס לביהכ"ל ומלא לבור מתפללין מנחה או מעריב וכן בשחרית אם הוא עומד בק"ש וברכותיה יסער בדעתו אם יוכל להתחיל ולגמור תפלתו עד אלהי נצור, קודם שיגיע הש"ץ לקדושה יתפלל, ואם לאו אל יתפלל רק ימתין, ואם כבר שמע קדושה צריך להמתין על קדיש שאחר שמ"ע, גם צריך להמתין בשביל אמן דהאל הקדוש ואומע תפלה ומודים אז יכוין להגיע בתפלתו צמודים בשוה עם הש"ץ וכן אם הציבור יאמרו ברבו והוא לא שמע עדיין ברבו, וכ"ז אם אין זמן תפלה עוברת, (ב) ואם יש כמה חדרים שמתפללים בהם, באחד יוכל לשמוע קדיש ובהשני קדושה אבל לא יוכל לשמוע י"ח כולם יחד או שבין כה יעבור זמן תפלה, זה סדר קדימתן איש"ר דקדיש עדיף מכולם, וקדושה עדיף ממודים וברכו, ומודים וברכו עדיפי משני אמנים דהאל הקדוש ושומע תפלה ואלו האמנים עדיפי משאר אמנים. (ג) ואם השעה שצרת יתחיל להתפלל עם הש"ץ מלה במלה ויאמר עמו הקדושה מלה במלה, וגם לדור ודור וכן יסיים עמו שוה בשוה ברכת האל הקדוש ושומע תפלה, גם יכוין שיגיע למודים או להטוב שמך ולך נאה להודות, כשיגיע הש"ץ למודים כדי שישהה עם הש"ץ בשוה, (ד) ואפי' אין השעה עוברת, רק שע"ז סימתין על הש"ץ יצטרך להמתין הרבה בצירה חדשה, אז מי שאינו יכול לשער שיגיע עם הש"ץ למודים, אם יתחיל אחר קדושה, ושם יתבלבל ע"ז. יוכל להתחיל עם הש"ץ ויאמר עמו הקדושה וכל התפלה מלה במלה (מ"ב בשם מ"ג). (ה) ואם כשבא לביהכ"ל עומדים הצבור בסוף פסוד"ו ואם יאמר כל פסוד"ו לא יגיע להתפלל שמ"ע בצורה, אז לא יאמר כל פסוד"ו רק מקשתן כפי מה שמסער שיסיק הזמן, וזה סדר קדימתן תהלה לדוד קודמת לכולם, פס ברוך שאמר מתחלה וישתבח בסוף, ואחרים בקדימה מזמור הללו אל בקדשו ואחרים הללו את ה' מן השמים, ואחרים שאר מזמורי הללויה ואחרים ויברך דוד עד לשם תפלתך, ואחרים הודו עד והוא רחום שנהודו ומזמורים שבחול קודמים למזמורי שבת שהם חדירים וכל מה שדילג יאמר אחר התפלה, אבל ענטי' ובר"ה' ואלהי נשמה יאמר דוקא קודם התפלה

דין שלא לעבור נגד המתפלל

(א) אסור לעבור כנגד המתפללים תוך ד' אמות, ע"כ מי שבא לביהכ"ל והציבור התחילו להתפלל לא ילך אל מקומו הקבוע כשע"ז יצטרך לעבור נגד המתפללים רק יעמוד במקום המזדמן לו (ב) אסור לישב בתוך ד' אמות של המתפלל בין מלפניו בין מלאחריו בין מן הצדדין, ואם עוסק בדברים שהם מחיקוני תפלה א"ל להחיק וכירא את ה' אינו יושב מלפניו כמלא עיניו אפי' עוסק בק"ש, ואם היושב בלד המתפלל חלוש אין למחות בידו לחולשתו מוכחת עליו שמכני כך ישב :

תפלת שחרית

היחיד בקבלת תעניתו אומר לפני יהי רצון רבון זה .

רַבּוֹן כְּלֵי־הַעוֹלָמִים. הָרִי אֲנִי לְפָנֶיךָ בַּתְּעִינִית גְּדֻבָּה לְמַחֵר. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
 יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתִּקְבְּלֵנִי בְּאַתְבָּה וּבְרָצוֹן. וְתִבֵּא לְפָנֶיךָ
 תְּפִלָּתִי. וְתַעֲנֶה עִתּוּתִי בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּיבִים. כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה :
 יְהִי לְרָצוֹן וְכוּ' .

לאחר תענית במחנה אומרים לפני יהוה להצו רבון זה .

רַבּוֹן כְּלֵי־הַעוֹלָמִים. גְּדוּי וְגִדוּעַ לְפָנֶיךָ. בְּזִמְנֵי שְׁבִיַת הַמִּקְדָּשׁ קָיָם אָדָם
 חוֹטֵא וּמִקְרִיב קָרְבָּן. וְאִין מִקְרִיבִין מִמֶּנּוּ אֵלָּא תְּלַבּוּ וְדַמּוּ. וְאַתָּה
 בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּיבִים מְכַפֵּר וְעֹשֶׂה יְשׁוּבָה בַּתְּעִינִית. וְגִתְּכֶם תְּקַדִּי וְדַמִּי יְהִי
 רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיְהֵא מַעֲוַט חֻקֵּי וְדַמִּי שְׁנַתְּמַעֲטֵט הַיּוֹם. כִּי אֵלֹהֵי הַקְּרִבָּתִי
 עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וְתִרְצֵנִי : יְהִי לְרָצוֹן וְכוּ' .

תפלה לעצירת הנשמים בשומע תפלה

וְעַנְנוּ בּוֹרֵא עוֹלָם בְּמִדַּת הַרְחָמִים בּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְהוֹדִיעַ
 גְּדוּלוֹ וְהַדְרַת כְּבוֹדוֹ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה תֵּן מַלְ וּמַטָּר לְבִרְכָה
 עַל פְּנֵי הָאָדָמָה וְתִשְׁבִּיעַ אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ מִטּוֹבָה וּמֵלֵא יִדְּעוּ
 מִבְּרֻכּוֹתֶיךָ וּמַעֲוֹשֶׁר מִתְּנַת יָדְךָ. שְׁמֹר וְהַצֵּל שְׁנֵה זֶה מִכָּל דְּבַר
 רָע וּמִכָּל מִינֵי מַשְׁחִית וּמִכָּל מִינֵי פּוֹרְעֲנִיּוֹת וְעֵשָׂה קָה תִּקְוָה
 וְאַחֲרִית שְׁלוֹם. חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל כָּל תְּבוּאַתָּנוּ וּפְרוּתֵינוּ
 וּבְרֻכְנוֹ בְּגִשְׁמֵי בְּרָכָה וְנוֹזֶה לְחַיִּים וְשׁוֹבֵעַ וְשְׁלוֹם כְּפִשְׁנִים הַטּוֹבוֹת
 וְהַסֵּר מִמֶּנּוּ דְּבַר וְחָרָב וְרָעַב וְחֵית רָעָה וְשִׁבִי וּבִזָּה וְיִצָר הַרָע
 וְחַלְלִים רָעִים וְקִשִּׁים וּמְאֹרְעוֹת רְעוֹת וְקִשּׁוֹת וּגְזוֹר עָלֵינוּ גְזֵרוֹת
 טוֹבוֹת מִלְּפָנֶיךָ וְיִגְדְּלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מַהוּתֶיךָ וְתִתְנַהֵג עִם בְּנֵיךָ בְּמִדַּת
 הַרְחָמִים וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתָנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ וְכוּ' :
 לרבוי הנשמים בשומע תפלה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיְכַפֵּשׁוּ רַחֲמֶיךָ
 אֶת פְּעֻסָּה וְיִגְדְּלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מַהוּתֶיךָ וְתִתְנַהֵג עִם בְּנֵיךָ
 בְּמִדַּת הַרְחָמִים וְתַכְּנֵם לָהֶם לְפָנִים מְשׁוֹרֵת תְּדִין וּבְמִטְבָּה
 הַגְּדוּל רַחֵם עָלֵיהֶם שְׂאִין פְּרַעְנוֹת בָּאֵח לְעוֹלָם וְלֵא בְּשִׁבִיל
 יִשְׂרָאֵל וְהֵם עִמָּךָ וְנַחֲדָתְךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאִינָם
 יְכוּלִים לְקַבֵּל לֹא רוּב רָעָה וְלֹא רוּב מוֹבָת. הַשְׁמַעַת עָלֵיהֶם

רוב

רוב טובה אינם יכולים לקבל. פָּעַמְתָּ עֲלֵיהֶם אֵינָם יְכוּלִים
לְקַבֵּל וַיְהִי רִצּוֹן שֵׁיחָא רוּחַ פְּעוּלָם וּזְכוּר רַחֲמֶיךָ: כי אתה שוכע וכו'.

בב' וכו' אומרים וידויו אל ארך אפים וי"ג מדות.

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ תָּבֵא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ. וְאֵל תִּתְעַלֵּם
מִתְחַנְתְּנוּ שְׂאִין אֲנַחְנוּ עַיִן פָּנִים וּקְשִׁי עֶרְף לֹאמַר
לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ צְדִיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חַטָּאנוּ
אֲבָל אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ חַטָּאנוּ:

אֲשַׁמְנוּ בְּגַדְנוּ גְזַלְנוּ. דִּבְרַנוּ דְּפִי הָעֵינָנוּ. וְהִרְשַׁעְנוּ
זְדַנוּ. חֲמַסְנוּ טַפְלָנוּ שִׁקְר. יַעֲזְנוּ רַע. בְּזַבְנוּ
לָצַנוּ. מִרְדְּנוּ. גֵּאֲזַנוּ. סָרְרַנוּ. עֲוִינוּ. פִּשְׁעֵנוּ. צָרְרַנוּ.
קִשְׁיֵנוּ עֹרְף. רִשְׁעֵנוּ. שִׁחַתְנוּ. תִּעֲבָנוּ תִּעִינוּ
תִּעֲתָעֵנוּ. סָרְנוּ מִבְּצוּרֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא
שׁוּה לָנוּ. וְאַתָּה צְדִיק עַל כָּל הַבָּא עֲלֵינוּ. כִּי אֵמֶת
עֲשִׂיתָ וְאֲנַחְנוּ הִרְשַׁעְנוּ:

אֵל אָרְךָ אַפִּים אַתָּה וּבַעַל תְּרַחֲמִים נִקְרָאתָ: וְדַרְךָ תִּשׁוּבָה
הוֹרִיתָ: גִּדְלַת רַחֲמֶיךָ וְחֶסְדֶּיךָ. תִּזְכּוֹר הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם
לִזְרַע יְדִירְךָ: תִּפְּן אֲנֵינוּ בְּרַחֲמִים. כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל תְּרַחֲמִים:
בְּתַחֲנוּן וּבְתַפִּלָּה פָּנֶיךָ נִקְדָּם: בְּהוֹדְעַת לָעָנוּ מִקְדָּם: מִתְרוֹן
אִפְךָ שׁוֹב. כִּמוֹ בְּתוֹרָתְךָ כְּתוּב: וּבְצֵל כְּנַפֶּיךָ נִחַסָה וְנִתְלוֹנָן.

כיום

אבני אליהו

תְּעִינָנו תַּעֲתַעְנוּ סַרְנוּ כו'. בתאוה הוא ב' דברים. א' בחוץ שאינו לוסד כלל, רק רואה למלאות
תאוהו. ותב' שלוסד אך לקנשר או למלאות חפצו ותאוהו אשר חפץ. וכן בהחטוה
שאינו לוסד כלל או שלוסד למא חסרתו. וזהו תעינו תעתענו סרנו מסעותיך וממשפטיך הטובים
ולא שוה לנו. כלומר תעינו מתחלה. מפני שדרך היצטר' בא כמותן הלומדין דאמר לו לוסד
אך מ"ם עשה גם לחנאחך. כי א"א לוסר ש"א ילמד כלל. כי לא יבסע אליו. אך אומר שילמוד
גם לחנאחך. וכאשר ירגיל אותו שירדוף אחר הנאתו ואינו יכול להיות בלא זה. אז סמילא הוא
לא ילמוד. כי צריך לוח שהוא סורגל בו. וזהו מתחלה תעינו והיינו סוברין שנוכל
לעשות שניחם ללמוד ולמלאות הנאת הגוף. ואח"כ תעתענו סמילא שאי אפשר מחמת
הרגל הנאת הגוף. היצטר' אומר לו שתודה הוא כחמת שעוב הרגלו. ואח"כ סרנו מסעותיך
וממשפטיך הטובים. שאין אנו רודפים אחריהם. ואח"כ ולא שוה לנו כלומר שלא היה שוה אצלנו.
אם יודמן לפנינו מצוה כלא מרחה ויגיעה. מעפ"כ לא עשינו כי לא שוה לנו כלל: (ביאורי
למש"י ד' ס' כ"ו):

ויעביי

א) וכו' אכרסס (מנחות כ"ג ע"ב). ב) שמות ל"ב י"ג.

כִּיּוֹם יִירָד יְהוָה בְּעַנָּן : תֵּעָבֹר עַל פְּשַׁע וְתִמְחָה אֶשְׁכּוּ. כִּיּוֹם
וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם : תִּאֲזִין שׁוֹעֲתָנוּ וְתִקְשִׁיב מִנּוּ בְּאָמְרֵי. כִּיּוֹם
וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה. וְשָׁם נֶאֱמַר :

וַיֵּעָבֹר יְהוָה עַל פְּנֵינוּ וַיִּקְרָא :

יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֲרָךְ אַפַּיִם וְרַב חַסֵּד
וְאֵמֶת. נִצֵּר חֶסֶד לְאֵלִפַּיִם נִשְׂא עֵז וּפְשַׁע וְחַטָּאת
וְנִסָּה : וְסִרְחַת לְעוֹנְנֵנוּ וְלִחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ :

סִלַּח לָנוּ אֲבִינוּ כִּי חָטָאנוּ מְחַל לָנוּ מִלִּפְנֵינוּ כִּי פָשַׁעְנוּ. כִּי אִתָּךְ
אֲדַנִּי טוֹב וְסִלַּח וְרַב חֶסֶד לְבָרְךָ קְרָאִיךְ :

אבנו

אבני אליהו

וַיֵּעָבֹר ה' עַל פְּנֵינוּ וַיִּקְרָא ה' כו". בשם הסוחר וכמדת טובו אל רחום וחנון שבידו השליחות
והרחמים וזהו החפלות שהתגלל מדעה כל חמ' יום לחשוב שכינתו בתוכינו. ח'
ה" ספיק סעמא כמיש כריש ת"כ דא משה משה כו' והענין כמ"ש, הראשון רחמים קודם שיתבאר
ור"ל אע"פ שנלוו לפניו כמ"ש ראה ראיתי את עני עמי ב' ראיות כו'. והב' לאחר שיתבאר
והיא רחמן שלומין, אל"כ כו' בעל כח גדול שאל בכ"ס מורה על כח ור"ל כאן כח לכבוש כעמ'
והרחם וזה רחמים גדולים, רחום וחנון שניהם לשון רחמנות כמ"ש יחנך בנו אלא שב' רחמנות
הן א' מצד כאבו שהיא עשוק או בחוסר מוונות וכיוצא. ב' מצד אחבתו אליו כמו האב לבנו
וכיוצא שנושא הן בעיניו ונותן לו כל משאלותיו, ונדר הראשון רחמים והשני חנינה, והשנית
סרחם על כל בריוה וכל בריוה נושאת הן בעיניו לחננה ומדרם על כל בריוה ואין שום בריוה בזויה
בעיניו ככתוב וחנוני כו' ורחמתי כו', ארך אפים כמשמעו סאריך אף ואל הוא סמוך לרחם
וחנון שבעל כח הוא לרחם ולחנות ולכן כתיב וחנון בוא"ו. ארך אפים כלא וא"ו מפני שהוא
כפ"ע. [אד"א שמות ל"ד ו'] , ורב חסד ואמת חסד נקרא מה שאין האדם מחויב ליתן אמת זה
המשלם גמול לחבירו מפני שעשה לו כן, וחסד היא גדול באיכות ורא בכמות כי הנותן בתורת
חסד לא יתן הרבת, אבל הגמול הוא לפי החיוב וכן הוא אומר חסד ואמת אל יעזבך שתתן
אפי' למי שלא עשה לך טובה עדיין בתורת חסד וגם מתנה מרובה שהוא ואמת, ולכן כתיב
בהקב"ה ורב חסד כלומר מה שהוא נותן בתורת חסד ג"כ רב, כלומר הרבה, ואח"כ משלם
הגמול ויהאדם והיינו עור יותר כ"א כחסד כן ע"כ באמת יותר, ולכן בתחלה אמר ורב חסד
ואח"כ ואמת [משלי ג' ג'] , ורב חסד שנותן לב"א יותר מצרכי כמ"ש על כל מה שבראת
להחיות כו', ואמת לקיים הבטחתו אף אם הוא דבר גדול שאין נותן לאדם אחר , נצרך חסד
לאעלים היא זכות אבות, נשא עון ופשע וחטאה הוא כסדר תתן אמת ליעקב. [אד"א שמות
ל"ד ו'] , אל רחום וחנון שסאריך אף להמתין אולי ישוב ע"ז כסאתי, אבל האומר אחמא ואשוב
כו' וכאמת משפטי ה' אמת ורב חסד שאהא מקבל אפי' יום אחד לפני כותו [יונה ד' ב'] , רחום"
סחמת רחמנות הסרחם וחנון שהתפלל מוצא הן בעיניו [באורי אגרות ברכות פ"ד אות ו']

בעשרה ובת"צ מחיטים לומר אבינו מלכנו

- אָבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ :
- אָבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ אֵין לָנוּ מִקֵּד אֱלֹא אֶתָּח :
- אָבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ עֲשָׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׂמֵךְ :
- אָבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ בָּרַךְ (בעשרה חדש) עֲלֵינוּ שָׁנָה מוֹבָח :
- אָבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ בַּיּוֹל מַעֲלֵינוּ כֹּל גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת :
- אָבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ בַּיּוֹל מַחֲשָׁבוֹת שׁוֹנְאֵינוּ :
- אָבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ הַפֵּר עֲצַת אוֹיְבֵינוּ :
- אָבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ בַּיַּת בֶּר צַד וּמִשְׁמִינֵינוּ מַעֲלֵינוּ :

אבינו

שיח יצחק

א"מ חטאנו לפניך פירושו בזה ע"ס מ"ש הספיד (הובא ברא"ל בשער פ"ה) אל המרה את הדוך והוא רואה לומר, וז"ש חטאנו לפניך שאל"ס שחטאנו תמיד לפניך ואתה רואה אותנו ואת מעשינו ואעפ"י חטאנו, ובר"מ סי"ב חטאנו ה"ק הביא בש"ס רבינו ז"ל (על אותם הקובעים עתה לחסוק בקריאת ודברים בעלים) וז"ל ובעיני קשה לי הדבר הזה יותר מכל העבירות כי כל שאר העבירות אם יחטא לסי עשה פחיתות הספידו יצד ולא שם יראת ה' על פניו אין עונשו כ"כ. אבל זה שבאש"ס שם יראת ה' או ב' טעם ולמעשים כל היום לא יחזיר ה' כעבדו ולא יאמר בלבו לפני מי אני עומד ובמקום עומד ומכפ"ס (כמ"ש רז"ל שנתתם את ה' בדבריכם ק"ל על ד' בעלים) ולא יחטאנו מעולותיו ולא יאמר מדינו והוא עובר על לא השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך, ואפי"ס עומד ומשחק הרי הוא במיד מצוה ה' ואת תורתו שיאמר בלבו אין הקב"ה מעניש לכת לנים וטוב כוסר בדוד"ל והרי הוא דחוק עב"ל וכ"ו נכלל במאמר חטאנו לשדך :

א"מ במל מחשבות שונאנו, הפיר עצת אויבינו לאן כיוול הוא גם לשעבר (כדליתא) בניטין ל"ב ולפני המרה ידוע שהוא מכאן ולהבא, והא"ב הוא יותר גדול מהאנא כמ"ש (אסתר ט') ויטו היכודים בכל לוי"הם זכות רב ונו' ויעשו כשוליהם כרזונם. ע"כ אנו מבקשים שהאנאים החושבים עלינו מהחטאת רעות אלא יעלה על לבם מחשבה כלל (שהמחשבה קודמת להענה כמ"ל כימי סוד על ה' סוד וז"ל המלבי"ם) ועל האויבים שמתמקים בחימות רשע, וכבר פלה בלבם פשה. לפרט לש, ולא גרסה המחשבה הפליונה לנטל בחירתם בזה, אנו מבקשים להסיר פתחם ולא חסדיהם ידיהם חושבים כלל : ברח כל צד וחספין, סתום פיות מסמינינו, כי יש שני מיני מסמינים האחד שנכרא ע"י עונות האדם כמ"ס כל המוכר עבירה א' קונה לו קסיגור אחד (אסתר ט"ד) הא' שמתחלה סבריה, כמ"ס ויבא גם הסגן וגר ע"כ על אותם שנכראו בסבתיו אנו מבקשים כ"ה כל צד ומספין מעלינו, ועל אותם שמתחלת סבריהם סא"ל לנטלם דמנשריכי לבדיתא כמ"ס והאלהים עשה סידראו מלפניו, ע"ז אנו מבקשים סתום פיות מסמינו ומקטרינו (פ"י מה סיוכור זכיותו והללויתו). מסמינו ומקטרינו שכן הוא ע"ס רוב על מפשה סעוב של סוב פשה וקטרוג הוא המעורר דין על עשיית סרע (ד"פ) :

מתורגמ ר' בן ציון ארי' לוב ציולינג ג"י משקוד

א"מ ברח כל צד ומספין מעלינו, א"מ סתום פיות משמינו ומקטרינו, יש להבין דלכאורה סתום הפקשות סל"ה, אמת סעה ו גם סעני מכלי' לפתיחת סס ו ועוד ס"י ל"י לסקדים כקטת סתימת סס, דהיינו לאלתר דסמא מקטרוג הוא פכשוו בשעת התפלה, ואח"כ לבקש עליו

(א) סקור סלה ז' (תפנית כ"ס ב') מפשה כר"א בו' ירד ר"ע ואמר א"מ בו' ומיד פנסו מיוסד תפלת ואת נגד כרכות ששואם פשרס אץ למו פל"ג-לכות, וכו' כי פשר, נטרות, פשה לפען פתן-קדוכם, הגני-אתה

אָבִינוּ מִלִּפְנֵי סְתוּם פְּיֹת מִשְׁמִינֵנוּ וּמִקְמָרֵיגְנוּ :

אֵימָ פִּילָה דְּקָר וְהָרַב וְרָעַב וְשָׁבִי וּמִשְׁחִית וְעֵזֶן מִפְּנֵי בְּרִיתְךָ :

אָבִינוּ מִלִּפְנֵי מְנַע מִגְּפָה מִנַּחֲלָתְךָ :

אָבִינוּ מִלִּפְנֵי סִלַּח וּמְחַל לְכָל עֲוֹנוֹתֵינוּ :

אָבִינוּ מִלִּפְנֵי מַחָה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ כִּינָגֵד עֵינֶיךָ :

אָבִינוּ מִלִּפְנֵי מַחֹק בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים פֶּלַע שְׁמַרֵי חוּבוֹתֵינוּ :

אָבִינוּ מִלִּפְנֵי הַחֲזִירְנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׂדֵמָה לְפָנֶיךָ :

אָבִינוּ מִלִּפְנֵי שְׁלַח רְפוּאָה שְׂדֵמָה לְחוּלֵי עַמְּךָ :

אָרִינוּ מִלִּפְנֵי קָרַע רֹעַ גֹּזֵר דִּינֵנוּ :

אָבִינוּ מִלִּפְנֵי זְכָרְנוּ בְּזַפְרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ :

לנעילה	לעשיית	לחננית צבור
(חתימנו)	אָבִינוּ מִלִּפְנֵי פְתִיבְנוּ	אָבִינוּ מִלִּפְנֵי זְכָרְנוּ
	בְּסִפְרַת הַיּוֹם טוֹבִים :	לְחַיִּים טוֹבִים :

אבנו

שיח יצחק

עליו כלי' לגמרי? ונראה, להקטין הראשונה דמוכה היא לבקשת בעל גורות קשות והפדת פלה אויבנו קאי על זוררנו שלמטה המסטינים עליו בשקר לפני בעל היכולות כדי שיגורו עליו ח"ו גורות קשות. ועליהם אנו מבקשים כלי' לגמרי, והשנית קאי על המקשרנים דלעילא על שונותינו, ועליהם אין לבקש כלי'. כי אולי יזכה לחטובה שלימה מאהבה ויתחפכו שונותינו לזכות דאז יתחפכו הם בעצמם לפרקליטים טובים עליו לכן אין אנו מבקשים עליהם רק סתימת פיהם לפי שעה לעזור הקטרוג. וכסוף אנו מבקשים התזירנו בחטובה שלמה. עכ"ל :

סדרה ומחל כו' מחה והעבר כו' ענין כפול הלשונות באשר כמה מיני מחילה ופליחה יש שאינו רק הרחבת הזמן כענין ויאמר ה' סלחתי כדברך ואולם חי אני וגו', ויש שמעביר

ראשון ראשון ועון עמנו אינו נמחק דאי איכא רוב עונות מעטרף בהדייהו (ר"ה י"ז) ויש שחטוב ויהי' חולין ויסורין ממרקיס, וע"ז אנו מבקשים מחוק ברחמיך הרבים שגם אם נתחייבנו יסורים עכ"פ יהיו ברחמיך הרבים, ולא חיו אהם שמעבירים את האדם ע"ד וע"ד קונו. (ובשם גאון דורנו מוהרי"א אב"ד דקאונא ז"ל שמתו מ"ש תחלה פשעינו והטאתינו, ואחכ"א כל שטרי חובותינו, כי תחלה אנו מבקשים על מה ששעינו בעצמינו. אך יש חטאים ופשעים שהאדם לא עשה אהם ועכ"ז נעש עליהם באשר היה לו למחות ולא מיהה ועז"א כל שטרי חובותינו. היינו שיש עליו שטרי חוב ע"י מעשה אחרים. ודפסיח :

קדע רוע גזר כו'. כתב הע"ז (סי' תרכ"ב) שיש לומר מלות רוע גזר מחוברים יחד. והכונה כי גד הרע שגזירה תשאר יכולה להתהפך לעובה, כענין שאמרו (בסנהדרין פ"ט) גבי גיטה הפכה. [אז כמו שאמרו (בר"ה י"ז) הרי' שפסקו להם גשמים מופסים בר"ה. וסוף חזרו בהם (בתשובה) להוסיף עליהם אי אפשר שכבר נגזרה גזירה. הלא הקב"ה מורידן בזמן על הארץ הנריכה להם וכו', וכי' בכלל מ"ש רוע גזר] אבל אם יאמרו מלות גזר דינו מוזבדים יחד משהמע גזר לשון זיווי כמו שמת. כאלו אנו מבקשים ה"ו שיגזור את דיכיה עכ"ד בס"ו :

חכנו

חוקן. החזירנו נגד השינוי מלת מחל כנגד סלח לנו. בסדר גאולה-גאול ישראלי' שנת רפ"א-רס"א. חדש פלינו-ברך עלינו. הכס קרן נגד חקע באופר. כטל מעלונו נגד השיבה. כ"ה כל לר נגד ולעלשימים. מחוק

דנעילה	לעשי"ת	לחע"צ
(חַתְּמֵנוּ)	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ פָּתְבֵנוּ	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ זְכַרְנוּ
	בְּסִפּוֹר גְּאֻלָּה וַיְשׁוּעָה :	קְנֵאֲלָה וַיְשׁוּעָה :
(חַתְּמֵנוּ)	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ פָּתְבֵנוּ	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ זְכַרְנוּ
	בְּסִפּוֹר פְּרִנְסָה וּכְלֻפָּה : *	קְפַרְנָסָה וּכְלֻפָּה :
(חַתְּמֵנוּ)	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ פָּתְבֵנוּ	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ זְכַרְנוּ
	בְּסִפּוֹר זְכוֹת :	לְזְכוֹת :
(חַתְּמֵנוּ)	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ פָּתְבֵנוּ	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ זְכַרְנוּ
	בְּסִפּוֹר סְלִיחָה וּמְחִילָה :	לְסְלִיחָה וּמְחִילָה :
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ הַצְּמַח קָנוּ יְשׁוּעָה בְּקָרוֹב :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ הָרַם קָרְן יִשְׂרָאֵל עִמּוֹה :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ הָרַם קָרְן מְשִׁיחָה :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ מֵלֵא יְדֵינוּ מִבְּרֻחֲתֶיךָ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ מֵלֵא אֲסַמֵּינוּ שְׂבָע :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ שְׁמַע קוֹלֵנוּ הוֹס וְרַחֵם עָלֵינוּ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ פָּתַח שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם לְתַפְלָתֵנוּ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ זְכוֹר כִּי עָפַר אַנְחָנוּ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ נָא אַר תִּשְׁיבֵנוּ רִיקִם מִלְּפָנֶיךָ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ תִּהְיֶה הַשְּׁעָה הַזֹּאת שְׁעַת רַחֲמִים וְעֵת רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ חֲמוּל עָלֵינוּ וְעַל עוֹדְרֵינוּ וּמַפְנֵנוּ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ עֲשֵׂה לְמַעַן הַרוּגִים עַד שֵׁם קִדְשֶׁךָ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ עֲשֵׂה לְמַעַן מְבוֹחִים עַל יְהוּדֶךָ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ עֲשֵׂה לְמַעַן בָּאֵי בְּאֵשׁ וּבַמַּיִם עַל קִדְוֹשׁ שְׁמֶךָ :	
	אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ נִקּוּם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דָּם עַבְדְּךָ הַשְּׁפוּךָ :	

אבינו

ברחמיך נגד על הדיקים, סרם קרן נגד לירושלים. הלמח לנו כנגד את למח. שמע קולינו נגד ממע קבל
ברחמים. נגד עבודה כחכנו כס' תיום נגד סודאס כל אל תשיבנו נגד כרכס אחרונה. פסה למען סמך ס'
נגד התפלות שכלאס' נזר. ולא א"ל רכיו מלפנו ככנת כי יש בו מעין תפלת מול (מסידור עבודת ישראל

אָבִינוּ מִלְּפָנָיו עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ אִם לֹא לְמַעַנְנוּ :

אָבִינוּ מִלְּפָנָיו עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ :

אָבִינוּ מִלְּפָנָיו עֲשֵׂה לְמַעַן רַחֲמֶיךָ הַרְבִּים :

אֲמֵן עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמוֹךְ הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ :

אָבִינוּ מִלְּפָנָיו חַנּוּנוֹ וְעֲנֻנוֹ בִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָת

וְהַסֵּד וְהוֹשִׁיעֵנוּ :

כל ימות השנה בימים שאומרים בהם תהנה אומרים רחום וחנון וכו'. וכשי וחמשי מוסיפים והוא רחום וכו' ואומרים אותו משומד ובלחש, ואלו הימים והזמנים שאין אומרים בהם תהנה ואין נופלים על פניהם: ר"ח. פורים קטן בי ימים. פורים גדול בי ימים. חנוכה. ט' באב. ט"ו בשבט. וט"ו באב. כל חדש ניסן. ל"ג בעומר. מר"ח סיון עד אחר אסרו חג דשבועות ובשאריו מקומות עד י"ג סיון ומי"ב עד אחר אסרו חג דסוכות ובשאריו מקומות עד ר"ה חסון (בימים אלו א"א גם במנחה שלפניו) ולא בער"ה וע"כ. ולא בבית האבל. ולא בבית החתן כל ז' ימי המשחה ולא בביהכ"מ ביום המילה :

וְהוּא רַחוּם | יִבְרַח עֵזוֹ | וְלֹא יִשְׁחִית | וְהַרְבֵּה לְהָשִׁיב

אִפּוֹ | וְלֹא יַעִיר כָּל הַמָּתוֹ : אֲתָה יְהוָה לֹא-

תִּכְלֵא רַחֲמֶיךָ מִפְּנֵי חַסְדֶּךָ | וְאַמְתִּיךָ תִּמְד | יִצְרָנוּ :

הוֹשִׁיעֵנוּ | יְהוָה אֱלֹהֵינוּ | וּמִכַּפְּצֵנוּ מִן-הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת

לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתֵהֳלָתְךָ : אִם-עֲוֹנוֹת

תִּשְׁמַר יְהוָה אֲדֹנָי מִי יַעֲמֵה : כִּי עִמָּךְ הַסְּדִיחָה לְמַעַן

תורא

שיח יצחק

חננו ועננו כי אין בנו וכו' ונריך להבין מה טעם הוא, והוא בדמיון לפני שכל לבקש עזר ותמיכה, באשר היה עשיר וירד מנכסיו, כי לא הלכיה בעסקיו, יתעורר עליו מדת הרחמנות, לא כן אם איבד עשרו בענין רע ע"י שחוק קוביא וכו"ו. הנה לא יתעוררו לרחם עליו כלל כי יאמרו מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו? אמנם כן גם הוא בעלמו יבוש ויכלם מלבקש חסד וחנינה, וכאשר יאכף עליו ההכרח יבין עלמו ללכת, וכאשר יגיע אלל הפתח ישוב אהור מבשתו וכלימתו עד כי סוף יבגם לבקש בבושת פנים וזהו, כדל"ס וכרש"ים דפקנו דלתיך" אשר דרכם לילך אל הדלת ולשוב מהמת הבושה, אבל סוף כל סוף דלתיך דפקנו רחום וחנון ואנו מבקשים נא אל תשיבנו ריקס מלפניך. כי הגם כי לאיש כזה אשר איבד את נכסיו לדעת נעלמו שעריו רחמים לכאיבו אך על זה נושא יתעורר מדת הרחמנות על אשר בא למדרגה קו וזה חננו ועננו כי אין בנו מעשים (ואולי בעבור זה כתבו לומר זאת בלחש) מהנהיג מוהר"י בלאזער הי"ו : וגם בללותא דאמוראי אחר שמ"ע מן ד"ה שתיים עד סד"ה ושכח הוא מהגאון הגל' הי"ו :

(א) תהלים ע"ח ל"ח. (ב) שם פ' י"ב. (ג) שם ק"ו פ"ו. (ד) שם ק"ל ג.

תּוֹרָא: לֹא כַחֲטָאִינוּ תַעֲשֶׂה-לָנוּ וְלֹא כַעֲוֹנוֹתֵינוּ
 תִּגְמַזֵּר עָלֵינוּ: אִם-עֲוֹנוֹנוּ עָנוּ בָנוּ יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן
 שְׁמִיךָ: זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחַסְדֶיךָ כִּי מַעֲלֵם הָמָּה:
 יַעֲנֵנוּ יְהוָה בְּיוֹם-צָרָה יִשְׁלַבְנוּ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
 יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם-קָרָאֵנוּ: אָבִינוּ
 מִלִּבְנוּ חָנְנוּ וַעֲנֵנוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים צְדָקָה עֲשֵׂה
 עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמִיךָ: אֲדוֹנֵינוּ אֱלֹהֵינוּ שְׁמַע קוֹל
 תַּחֲנוּנֵינוּ וּזְכַר-לָנוּ אֶת-בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ
 לְמַעַן שְׁמִיךָ: וְעַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ אֶת-
 עַמֶּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וַתַּעַשׂ לָךְ-שֵׁם בְּיוֹם
 הַזֶּה חֲטָאֵנוּ רָשָׁעֵנוּ: אֲדֹנָי כְּכֹל-צְדָקוֹתֶיךָ יִשָּׁבֵנָא
 אִפְךָ וְחַמְתֶּךָ מַעִירֶךָ יְרוּשָׁלַיִם הַר-קָדְשֶׁךָ: כִּי
 בַחֲטָאֵינוּ וּבַעֲוֹנוֹת אֲבוֹתֵינוּ יְרוּשָׁלַיִם וְעַמֶּךָ לְחַרְפָּה

לכל

שירת יצחק

כִּי עַמֶּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תּוֹרָא, עֵינִן רַע הַחֲלֵטִי שְׂאִין לְהַנְלֵל מִמֶּנּוּ אֵין מוֹלִיד יִרְאֵה רַק
 יֵאוֹשׁ וְעַנְבוֹת הַמּוֹלִידִים עֲלֹוֹת וּרְפִיוֹן יָדִים וְתַרְדֵּמָה, וְאִם עֵינִן הַרַע הַסּוֹא הַסּוֹא הַסּוֹא דָבָר
 שְׂאִין מִרְגִישׁ אוֹחוֹ צְחוּשׁוֹ הֵנָּה גַם הַעֲנָבוֹת לֹא תַחֲקִיִּים בְּלָבוּ זִמְן רַב כִּי מֵאֲשֶׁר קָשָׁה וּכְבֵד בְּעַבֵּר
 הַאֲדָם לְהַחֲזִיק עַנְבוֹת בְּלָבוּ זִמְן רַב עִ"כ יֵשׁוּב וְיִתְנַחֵם וְיִפְתּוֹר עֵינָיו לְטוֹב, לֵאמֹר כִּי אֵין הַרַע
 גָּדוֹל כִּ"כ אִלּוּ שְׂאִינוּ רַע אֲמִיתִי כֻלָּל (וְזוֹ אַחַת מֵהַסְּבוֹת אֲשֶׁר כִּיוֹן עֲבִירָה אֲדָם עֲבִירָה וְשֵׁנָה נַעֲשֶׂה
 לוֹ כַּהֵיחָד כִּי כֹאשֶׁר חֲפוּל עֲלָיו הַרְדָּה בְּפֶסֶס רֵאשׁוֹן עֲבִירָה וְיִיזָר לוֹ מֵאוֹד וְעַם זֶה יִהְעַלֵּל לְטוֹב
 כִּיאוֹת עִ"כ תִּשְׁאִיחוֹ אֲהַבֵּת עֲמָנוּ לֵאמֹר אֲוֵלִי אֵין הַעוֹשֵׂה עֲלֹוֹם כִּ"כ בְּאַחַת רַק דֶּרֶךְ גּוֹזֵמָל, וּכְפֶסֶס
 הַכִּי ג' ז' יִכְבֵּד עֲלָיו לְהֵאֱמִין כִּי הוּא בַעֲמָנוּ יְהִי מֵהַנְדוּגִים בְּנִיהַנֵּם גַּם בַּמְדַּרְגָּה קֵלָה עִ"כ ח"ו
 יִשְׁאִיחוֹ יִזָּר לְטוֹב אֲוֵלִי אֵין עוֹשֵׂה כֻלָּל אִלּוּ לֹא וְזוֹ הִיא עֲבִירָה שֶׁנִּעֲשִׂין עֲלֶיהָ, וְגַלֵּל כֵּן רִבִּים יִלְכוּ
 אַחֲרֵיהֶם ר"ל ע"י מַעֲשֵׂה בְנֵיהֶם יַעֲנֵן כִּי לֹא יִתְלָאוּ מִנוּחָה לַעֲמֵם בְּנֵי אִם בְּנֵיהֶם יְהִיוּ בְּנֵיהֶם
 וּכְאֲשֶׁר בְּנֵיהֶם לֹא יִרְצוּ לְשַׁנּוֹת אֶת דְּרָכָם עִ"כ יִרְצוּ הֵם לְשַׁנּוֹת אֶת הַמַּלְאוֹת בְּהַנְלִי דְמוּיוֹנֵיהֶם וְכֵל
 עוֹד אֲשֶׁר הַבְּנִים יִסְלְפוּ יוֹתֵר אֶת דְּרָכָם יִמְשְׁכוּ אַחֲרֵיהֶם מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי רַח"ל אֲכֵן הַמַּשְׁכִּיל
 יִשִּׁים אֵל לְבוֹ הָאֵם אֲבֵרָה תְּקוּמָתִי חִיּוּ הֵלֵא אֵין לָךְ דָּבָר שְׁעוֹמֵד בְּפָנֵי הַתְּשׁוּבָה וְהַבֵּא לְטֶהֱרַם מִסִּיעֵינוּ לוֹ
 (וְגַם אִם ח"ו אֵינִי לוֹ לְהַנְלֵל מִרְעֵה אַחַת הָאֵם בְּגַלֵּל זֶה יִמְשִׁיךְ עַל עֲמָנוּ עוֹד רַעוּת רְבוֹת וְלִרְחוֹת)
 וְלֹא עוֹד אֵלֶּא שִׁים לְפָנֵינוּ שְׂנֵי דְרָכִים וְיִם צִידוֹ לַעֲלוֹת לַמְדַּרְגָּה גְבוּהָה וְרַמָּה כֹּאשֶׁר מִזִּינוּ עַל רַשָׁע
 בֵּן לְקִים וְרִבִּים כִּיו"כ עִ"כ לֹא יִפּוֹל בְּרַשַׁת הַעֲנָבוֹת וְעֲלֹוֹת רַק יֵאוֹד כְּבִגֵּר חֲלָצוֹ לְפַעוֹל וְלַעֲשׂוֹת
 תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה וְתֵבִי יִרְאֵת הִי עַל פָּנָיו, וְכִי אַחֲרֵי הַנַּחַת קַבְלַת הַתְּשׁוּבָה וְהַסְּלִיחָה וְזָכוּ כִּי כַּמֶּךָ
 הַסְּלִיחָה לְמַעַן תּוֹרָא:

(א) שם ק"ג י"ב. (ב) יחמיה י"ד ז' ג. תהלים כ"ה ו'. (ד) שם כ' ב'. (ה) שם כ' י'. (ו) מפסוק ועתה עד אבינו
 האל הרחמן לקות מדניאל ס' ע"ו עד כ'.

לְכֹל סְבִיבוֹתֵינוּ : וְעַתָּה | שְׁמַע אֱלֹהֵינוּ אֶל-הַפִּלֵּת
 עֲבֹדֶךָ וְאֵל תַּחֲנוּנָיו וְהָאֵר פְּנֵיךָ עַל מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמַיִם
 לְמַעַן אֲדֹנָי :

הַיְהִה אֱלֹהֵי | אֲזוּנֶךָ וּשְׁמַע פִּקּוּחַ עֵינֶיךָ וּרְאֵה שׁוֹמְמֵתֵינוּ וְחַעֲרֵר
 אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמֶךָ עֲלֵיךָ כִּי | לֹא עַל-צְדָקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מִפְּלִילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הַרְבִּים : אֲדֹנָי | שְׁמַעְהָ
 אֲדֹנָי | סִלְחָה אֲדֹנָי הַקְּשִׁיבָה וְעֲשֵׂה אֶל-תַּאֲחֵר לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵי
 כִּי שְׁמֶךָ נִקְרָא עַל-עִירְךָ וְעַל-עַמֶּךָ : אָבִינוּ הָאֵב הַרְחֵמֵן הֲרֹאֵנוּ
 אוֹת לְמִזְבֵּחַ וְקַבֵּץ גְּפוּצוֹתֵינוּ מֵאַרְבַּע כְּנַפּוֹת הָאָרֶץ יִפְרֹו
 וְיִדְעוּ כָל-הַגּוֹיִם כִּי אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ : וְעַתָּה יְהוָה אָבִינוּ
 אַתָּה אֲנַחְנוּ הַחֲמוּר וְאַתָּה יוֹצֵרְנוּ וּמַעֲשֵׂה יָדְךָ כְּלָנוּ : הוֹשִׁיעֵנוּ
 לְמַעַן שְׁמֶךָ צוּרְנוּ מִלְּכָנוּ וּגְוֹאֲלֵנוּ : חוֹסֵה יְהוָה עַל עַמֶּךָ וְאֵל
 תִּתֵּן נַחֲלָתְךָ לְתִרְפָּה לְמִשְׁלַבֵּם גּוֹיִם לְפָנֶיךָ יֵאָמְרוּ בְּעַמִּים אֵיךְ
 אֱלֹהֵיהֶם : יִדְעֵנוּ כִּי חֲטָאנוּ וְאִין מִי יַעֲמֵד בְּעַדְנוּ שְׁמֶךָ הַגְּדוֹל
 יַעֲמַד-לָנוּ בְּעֵת צָרָה : יִדְעֵנוּ כִּי אִין בָּנוּ מַעֲשִׂים צְדָקָה עֲשֵׂה
 עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ : בְּרַחֵם אָב עַל-בָּנִים כֵּן תִּרְחַם יְהוָה עֲלֵינוּ
 וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ : חֲמוּל עַל עַמֶּךָ רַחֵם עַל-נַחֲלָתְךָ
 חוֹסֵה-נָא כְּרוֹב רַחֲמֶיךָ תַּחֲנוּ וְעַנְנוּ כִּי לָךְ יְהוָה הַצְּדָקָה עֲשֵׂה
 נִפְלְאוֹת בְּכָל עֵת :

הַבִּט-נָא רַחֵם-נָא עַל עַמֶּךָ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ חוֹס וְרַחֵם וְהוֹשִׁיעָה צֹאן מִרְעִיתְךָ וְאֵל יִמְשַׁל-בָּנוּ קִצְף כִּי
 לָךְ עֵינֵינוּ תְלוּיוֹת הוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ : רַחֵם עֲלֵינוּ לְמַעַן בְּרִיתְךָ הַקְּבִיטָה
 וְעַנְנוּ בְּעֵת צָרָה כִּי לָךְ יְהוָה הִישׁוּעָה כָּךְ תוֹמַלְתָּנוּ אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת אָנָּה סִלַּח
 נָא אֵל טוֹב וְסִלַּח כִּי אֵל מִלֶּךְ חַנוּן וְרַחוּם אַתָּה :

אָנָּה מִלֶּךְ חַנוּן וְרַחוּם זְכוּר וְהַבִּט לְבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים וְתִרְאֵה
 לְפָנֶיךָ עֲקֻדַת יְהוּד לְמַעַן יִשְׂרָאֵל : אָבִינוּ מִלְּכָנוּ חַנּוּן
 וְעַנְנוּ כִּי שְׁמֶךָ הַגְּדוֹל נִקְרָא עֲלֵינוּ עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת בְּכָל-עֵת
 עֲשֵׂה עִמָּנוּ כְּחֶסֶדְךָ חַנוּן וְרַחוּם הַקְּבִיטָה וְעַנְנוּ בְּעֵת צָרָה כִּי לָךְ
 יְהוָה הִישׁוּעָה : אָבִינוּ מִלְּכָנוּ מַחֲסֵנוּ אֶרְ-תַּעַשׂ עִמָּנוּ כְּרוֹעַ

מַעֲלֵינוּ זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחַסְדֶּיךָ וְכָרוֹב טוֹבָךָ הוֹשִׁיעֵנו וְחַמְלֵנו
 גַּא עֲלֵינוּ כִּי אֵין לָנוּ אֱלֹהִים אַחֵר מִבְּלַעֲדֶיךָ צוּרֵנוּ: אֱלֹהֵי תַעֲזֹבֵנוּ
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי תַרְחֹק מִמֶּנּוּ כִּי נִפְשָׁנוּ קִצְרָה מִחֶרֶב וּמִשָּׁבִי
 וּמִדָּבָר וּמִמַּצָּפָה וּמִבְּלַעֲצָרָה וְיִגְוֹן הַצִּילָנוּ כִּי לָךְ קִיָּנוּ וְאֵל
 תִּבְלִימָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהָאֵל פְּגִיָּה בָנוּ: וְזָכַרְנוּ לָנוּ אֵת בְּרִית
 אֲבוֹתֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנו לְמַעַן שְׁמֶךָ: רֵאשִׁית בְּצִדְקָתֵינוּ וְשֹׁמֵעַ קוֹל
 תַּפְלֵתָנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כְּלֵי־פֶה:

אֵל רַחוּם וְחַנּוּן רַחֵם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל־מַעֲשֵׂיךָ כִּי אֵין כְּמוֹךָ יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ אֲנָא שָׂא נָא פְּשָׁעֵינוּ: אֲבִינוּ מִלְּכֵנוּ צוּרֵנוּ וְנוֹאֲדָנוּ
 אֵל חַי וְקַיִם הַחַיִּין בְּפֶתַח חַסִּיד וְטוֹב עַל כָּל־מַעֲשֵׂיךָ: כִּי אַתָּה
 הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵל אֶרֶץ אֲפִים וּמְלֵא רַחֲמִים עֲשֵׂה עִמָּנוּ
 כְּרוֹב רַחֲמֶיךָ וְהוֹשִׁיעֵנו לְמַעַן שְׁמֶךָ: שְׁמַע מִלְּכֵנוּ תַפְלַתָנוּ
 וּמִיד אֲוִיבֵינוּ הַצִּילָנוּ: שְׁמַע מִלְּכֵנוּ תַפְלַתָנוּ וּמִבְּלַעֲצָרָה וְיִגְוֹן
 הַצִּילָנוּ: אֲבִינוּ מִלְּכֵנוּ אַתָּה וְשְׁמֶךָ עֲלֵינוּ נִקְדָּא אֱלֹהֵינוּ
 אֱלֹהֵי תַעֲזֹבֵנוּ אֲבִינוּ וְאֱלֹהֵי תַפְלַתָנוּ וְאֱלֹהֵי תַשְׁבַּחְתָּנוּ יוֹצֵרֵנוּ
 כִּי אֵל מְלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:

אֵין כְּמוֹךָ חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵין כְּמוֹךָ אֵל אֶרֶץ אֲפִים
 וְרַב חַסֵּד וְאֵמֶת הוֹשִׁיעֵנו בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים מִרַעַשׁ וּמִרָגֶז
 הַצִּילָנוּ: זְכוֹר לַעֲבֹדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב אֱלֹהֵינוּ
 אֵל קָשִׁינוּ וְאֵל רַשָּׁעֵנוּ וְאֵל תַּטְּאֵתָנוּ: שׁוֹב מִחֶרֶב אֲפָה
 וְחַנּוּם עַל הָרַעַת לַעֲסָה: וְהִסֵּר מִמֶּנּוּ מַכַּת הַמָּוֶת כִּי רַחוּם
 אַתָּה כִּי כֵן דִּרְבָּךָ עֲשֵׂה תַחַד הַגִּם בְּכָל דּוֹר וְדוֹר: הִסָּה יְהוָה
 עַל עַמּוֹךָ וְהַצִּילָנוּ מוֹעֵמָה וְהִסֵּר מִמֶּנּוּ מַכַּת הַבְּנִשָּׁת וּגְזֵרַת קִלְשָׁת
 כִּי אַתָּה שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: לָךְ אֲדֹנָי הַצְדָּקָה וְלָנוּ בִּשְׁתַּת תַּפְלִים:
 מַה נִּתְאוּנָן מַה נֹּאמַר מַה נִּדְבַר וּמַה נִּצְמַדֵּק: נִחַפְשָׁה חַדְכֵינוּ
 וְנִחַלְרָה וְנִשׁוּבָה אֵלֶיךָ כִּי יְמִינֶךָ פְּשׁוּטָה לְהִבָּל שְׁבִים: אֲנָא
 יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָא יְהוָה הַצִּלְיָתָה נָא: אֲנָא יְהוָה עֲנֵנוּ

ביום

(א) יִמְיָ יִד' ע' ב' (ב) דְבִיט' ס' כ"ו ג' (ג) מִחוּת לִב' יִב' ד' דְוִיל' פ' ד' ה' לִכֵּס ב' ס' ו' חֲסִילִים
 כ"ח כ' ו'

ביום מראנו : קה יהוה תפינו קה יהוה קוינו קה יהוה נחל
אל תחשה ותענגנו פי נאמו גוים אברה תקותם כל ברה וכל
קומה קה לבד תשתחוה :

הפותר יד בתשובה לקבל פושעים וחטאים
נבהלה נפשנו מרוב עצבוננו אל תשפחנו
נצח קומה וחשיענו כי חסינו כה : אבינו מלכנו
אם אין בנו צדקה ומעשים טובים וקרלנו את
ברית אבותינו ועדותינו בכל יום יהוה אחד .
הביטה בענינו כי רבו מכאובינו וצרות לבבנו .
חוסה יהוה עלינו בארץ שבינו ואל תשפוך חרונה
עלינו כי אנחנו עמה בני בריתה : אל הביטה אל
כבודנו בגוים ושפצנו כטמאת הנדה . עד מתי
ענה בשבי ותפארתי ביד צר . עזרה גבורתך
וקנאתך על אויביה . הם יבושו ויחתו מגבורתם .
ואל ימעטו לפניה תלאותינו . מהר יקדמונו רחמיך
ביום צרתנו . ואם לא למעננו למענה פער . ואל
תשחית זכר שאריתנו . וחון אום המיחדים שמך
פעמים בכל יום תמיד באהבה ואומרים . שמע
ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד :

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵל גֹּד צַר לִי מְאֹד נִפְלְתָה נַא בְּיַד יְהוָה בְּיַד רַבִּים
רַחֲמֵינוּ וּבְיַד אָדָם אַל אִפְלָה :

רחום

שיח יצחק

קה ה' חבינו קוינו נחל קיווי הוא על הדבר הקרוב וסכוו הוא על הדבר הרחוק (כח)
אם יחמהמה חכה לו) ותוחלת הוא הנמשך לזמן ארוך, גם מורס על הדבר
הברור ומוכסח (מד"ס ומלבי"ס חהלים ל"ט) ושפיז מדויק ג' הלשונות הנזכרים פה על ג' גולות

שמעתי מהמדקדקים שאומרים בשעת נפ"א יהר"מ יאו"א שתלילי מילה"ר וכמ"ש ב"ר קידושין

רחום ורחון המאתי לפניך. יהוה מלא רחמים רחם עלי וקבל
 תחנוני: יהוה לא באפק תוכיחני ואל בחרמתך תיפרני:
 חנני יהוה כי אמלך אני רפאני יהוה כי נבהרו עצמי: ונפשי
 נבהלה מאד ואתה יהוה עד מתי: שובה יהוה חלצה נפשי
 הושיעני למען חסדך: כי אין פמות זכרה בשאול מי יודה לך:
 יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מפותי בדמעתי ערשי
 אמסה: עששה מפעם עיני עתקה בכל צוררי: סורו מפני כל
 פעלי און כי שמע יהוה קול בכיי: שמע יהוה תחנוני יהוה
 תפלתי יקה: יבשו ויבהרו מאד כל איבי ישבו יבשו רגע:

כשאומרים והוא רחום אומרים ה' אלהי ישראל וכו'

יהוה אלהי ישראל שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך:

הבט

שיח יצחק

לך ה' חבינו היה בגלות מצרים שהיו ד' מאות שנה לך ה' קיוונו על הגאולה מגלות בכל שהיו פ'
 שנה לך ה' גיחל הוא על הגאולה מגלות האחרון שאע"פ שנמשך זמן ארוך מאוד מימנו אנו מיחלים
 בתוחלת ברורה וע"כ אמר חבינו קיוונו לשון עבר. וגיחל לשון עתיד:

אל באפק תוכיחני וגו' אף הוא הכעס הנגלה. והחמה היא תבערת אש הכעס בנסתר
 בנפירת שגאה ואיבה. ויהי לפעמים אף בלא חמה אש רק מראה לו
 פנים נועמים ואהבה במלפניו וחמה בלא אף אש מסתיר אשו וחמתו. והבדל בין תוכחה לייסור
 שהתוכחה הוא בדברים רבים והייסור בו יאסור את נפשו בדברים קשים או ביסורים ממש ותוכחה
 הי על עון היא לפעמים בלא יחטא בעתיד וזה נקרא תוכחה ודוד בקש שתוכחה זאת לא תהיה
 באף רק בדברים רבים כאב את בנו, ולא הולך לבקש שלא יהיה בחימה ונפירת איבה כי האיוב לא
 יוכיח ולא ישתדל להשיבו אל הדרך הנכונה והתוכחה המגולה תהי תמיד מאהבה מסותרת ולא בקש
 רק אל באפק תוכיחני ולפעמים יביא ה' יסורים על האדם בעבור החטא שכבר חטא ויסורים האלה
 בהכרח להם באף כי המיסר מראה בגולה על שקיף על המיסר (כדי שיפספס במעשיו ויתעורר לשוב)
 ולכן בקש שעכ"פ אל בחמתך תיסרני שלא יהי מאיבה פנימית רק כאשר ייסר איש את בנו וגו' (מז"ס).
 חנני ה' כי אמלל אני הנה נומור זה נתקן לומר בנפ"א וכל אדם הן מי שהוא עני וחולה,
 זקן מי שהוא עשיר וצריך אולם, ואיך איש כזה יעשה בנפשו שקר לומר אמלל אני רפאני כי
 נבהלו עמי? הא אין לך לומר שאין הכונה רק על כלל ישראל וכן לשון רז"ל (מדרש שו"ס)
 מלה"ד לאדם שתפסוהו לטעים והיה כל אחד מתעולל בו להכותו, יש מהם בעלים ויש מהן באבנים
 ויש מהן באגרופין, וכשהניחוכו הלך לביתו עלה לפתע אמר עמי עמתי, כך ישראל משתעבדין
 בכל מיני שעבודים וכשיגיע לנגיין ביהמ"ק שיבנה צ"ב אומרים ישראל לפני הקב"ה חנני ה' כי
 אמלל אני: ונפשי נבהלה מאד ואתה ה' עד מתי ואתה ה' שהבחתני עמו אנכי ברה ומהו
 עד מתי, איר כהנא משל לה"ד להולה שהיה מתרפא עפ"י הרופא והי אותו החולה מקוה לרופא
 מתי יבוא בדי' שעות או בדי' או בח' עם דמדומי חמה הרי הוא ממשמש לבא, אל אם שהית עוד
 ליבחר נפשי נפקת כך אמר דוד ונפשי נבהלה מאד ואתה ה' שאתה הרופא נשתהית לבוא עכ"ל השו"ס:

הַבַּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה כִּי הֵינּוּ לַעַג וְקִלְס בְּגוֹיִם נַחֲשָׁבֵנוּ כְּצֹאן
 לְמִבְּחַ יוֹבֵל לְחֶרֶג וְלֹא־בָד וְלִמְכָח וְלִחְרָפָה: וּבְכָל
 זֹאת שְׂמָךְ לֹא שָׁכַחְנוּ נָא אֶל תִּשְׁכַּחְנוּ: "

זָרִים אוֹמְרִים אֵין תּוֹחֵלֶת וְתַקְוָה. חוֹן אוֹם לְשִׁמְךָ מְקִנָּה.
 מְחֹרֵר יְשׁוּעָתֵנוּ מִקְרָבָה. יִגְעֵנוּ וְלֹא הוֹנַח לָנוּ. רַחֲמֶיךָ
 יִכְבְּשׁוּ אֶת פְּעֻסָּה מֵעֲלֵינוּ:

אָנָּה שׁוֹב מִחְרוֹנֶךָ וְרַחֵם סְגֻלָּת אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ: "
 חוֹסֶה " עֲלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ וְאֵל תִּתְּנֵנוּ בְּיַד אֲבֹרִים. לָפֶת יֵאמְרוּ
 הַגּוֹיִם אֵיזָה נָא אֱלֹהֵיהֶם. לְמַעַנְךָ עֲשֵׂה עִמָּנוּ חֶסֶד
 וְאֵל הַאֲחֵר:

אָנָּה שׁוֹב מִחְרוֹנֶךָ וְרַחֵם סְגֻלָּת אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ: "
 מוֹלָדֵנוּ תִשְׁמַע וְתַחֲוֹן וְאֵל תִּפְשָׁנוּ בְּיַד אֵיבֵינוּ לְמַחֲוֹת אֶת
 שְׁמֵנוּ זְכוֹר אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם
 אֲרָבָה אֶת זִרְעֶכֶם וְעַתָּה נִשְׁאַרְנוּ מֵעַט מִחֶרֶבָה:
 וּבְכָל זֹאת שְׂמָךְ לֹא שָׁכַחְנוּ נָא אֶל תִּשְׁכַּחְנוּ: "
 " עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׂמָךְ וְתִצְלֵנוּ וּכְפַר עַל
 חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׂמָךְ:

יְהִנֵּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שׁוֹב מִחְרוֹן אַפָּה וְהַנְּחֵם עַל תְּרַעַח לְעַמֶּךָ:

ביקש סלין אמרים והיא רחום מתחילין כאן

שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹר שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֵל יֵאבֵד
 יִשְׂרָאֵל. הָאֲמָרִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל:

שומר

שיח יצחק

נַחֲשָׁבֵנוּ כְּצֹאן לְמִבְּחַ יוֹבֵל כִּי הֵנּוּ בְּחַפְזָה הַאֲדָם לְאֲדָם מִתְעוֹרֵר מִדַּת רַחֲמֻתָּה (גַּם אִם
 סִבְבַּת חַיִּיב וְאִם) לֹא כֵן הַאֲלֹם יָדוּם כִּי עֵיקַר גִּדּוּלְס לְטִבְיָה וְלֹאכִילָה וְכַעֲבִין
 סֹאמֵר רַב לְהַאֲלָ עֵנְלָה דְלִתְמֵי הַבַּיִת כְּנִפְיָה וְיַל לֶכֶךְ טוֹרַת וְזֵהוּ נַחֲשָׁבֵנוּ כְּצֹאן כֹּאֵלן הִיָּה
 עֵיקַר אֵיחֻיט לְהַרְוֹג וְלֹאֲבֵד וְלִמְכָה וְלִחְרָפָה כְּמוֹ שֶׁהַאֲלֹם עֵיקַרְס לְכַח מִהַגְהֵ"ג מִהַרְ"ו בְּלֹאֲעַר הִרְ"ו:
 שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל כִּי שׁוֹמֵר גַּי אֲחֵד כִּי שׁוֹמֵר גַּי קְדוּשׁ כִּי אֲחֵרִי שֶׁהַתְּפִלָּה לְהַצִּילַת מִקְדֵי טוֹרֵרִים
 אֲבָרִים הַמְּבַקְשִׁים לְהַרְוֹג וְלֹאֲבֵד וְשֶׁלֹּא יִחַנְטוּ בְּיַד אוֹיְבֵינוּ הַזּוֹמְמִים טֵלִיט לְמַחֲוֹת אֵל שְׂמָךְ,
 חֶסֶד לֹס קְדוּשִׁיט וְ"ל לְחִזְקֵי לְפָנֵינוּ כְּעַל הַרְחֻמִּים יִתְבַּל יִשְׁוֹדֹת הַזְּקוּיָה שְׁבַעֲנִילִם אֲטוּ בְּשׁוֹמֵרִים
 סִימְלָה מִתְּלַעֲזִיט אֲלֵת דְּתַגֵּם אֲמָרִין [פּוֹסֵף מִצַּי]. גַּי עֲשׂוֹת כְּלַמָּם שֶׁהִי מְדַבֵּר אֵל הַעַם

שומר גוי אחד. שמור שארית עם אחד. ואל יאבד
גוי אחד. המיחדים שמך יהוה אלהינו יהוה
אחד :

שומר גוי קדוש. שמור שארית עם קדוש. ואל
יאבד גוי קדוש. המשלישים בשלוש קדשות קדוש:
מתרצה ברחמים. ומתפיים בתחנונים. התרצה
והתפיים לדור עני כי אין טוור :
אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה
טפנו צדקה וחסד והושיענו :

ואנחנו לא גרע מהצעשה פי עליה עינינו : זכר רחמיה יהוה
והסדיק פי מעוזם המה : יהי חסדך יהוה עלינו באשר
יחלנו לך : אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו רחמיה
פי דלנו מאד : חננו יהוה חננו פי רב שבחנו בוז : פרנו רהם
תזכור : פי הוא ידע יצרנו וזכור פי עפר אנחנו : עזרנו אלהי
ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו
למען שמך : ח"ק

אל

שיח יצחק

שמע ישראל אתם קרבים גו, מאי שנה שמע ישראל ? א"ר יוחנן מאוס רשכיי אמר לון הקב"ת
לישראל אפילו לא קיימתם אלא ק"ס שהרית וערבית. אי אתם נמסרין בידם עכ"ל וזכו שאנו
מסתיבין אחר. ואל תעטט ביד אויבנו" לומר לו יתבי ואל יאבד ישראל האומרים. שמע ישראל
ובזוה"ק פי אמור [ג', דפוס ראס], איתא וו"ל. וקוביה וכנסת ישראל איקרי אחד ודא בלא
דא לא איקרי אחד תא חזי בגין דכנסת ישראל השתא בנלותא, כביכול לא איקרי אחד ואימתי איקרי
אחד. בשעתא דיסקון ישראל מן גלותא כזי. הסיד ביום ההוא יבי' הי' אחד גוי. עכ"ל וזכרי
משכנתא בטוחה לנו מאתו כביכול מזורריתו וזכו שאנו אומרים. ואל יאבד גוי אחד המיוחדים שמך
ה' אחד. ובמדרש הנעלם פ' וירא [ק"ד, דפוס ראס], איתא וו"ל. "אמר הוקרי' מהכא. הוא
קדוש, ירושלם קדוש. הנותר גה קדוש וכזי מה קדוש הראשון, קיים, אף השאר קדוש קיים עיי"ש.
דקאי אמאי דקאמר לעיל מזה דעתיד הקב"ה לקיים עולמו קיום שלא תגלה כנסת ישראל ושלא
יהרס בנין ביסמ"ק לעולם. וזכו שאנו אומרים. ואל יאבד גוי קדוש המשלים בשלם קדושות
לקדוש (בן ציון ארי' דיב ציורנינג)

(א) דה"כ כ' י"ב. (ב) תהלים כ"ה וי. (ג) שם ל"ג כ"ב. (ד) שם ע"ט ט'. (ח) שם קכ"ג ג'
(ו) חזקוני ג' כ'. (ז) תהלים ק"ג י"ד. (ח) שם ע"ט ט'.

תפלת שחרית

בשני ובחמישי אומרים אל ארך אפים ורחימן לומר מעומד. ואין אומרים אותו לא ברח"ל ולא בע"פ ולא בעי"ב ולא בחנוכה ולא בשני ימים של פורים קטן וגדול. ובט"ב נחלקים המנהגים ברוב קהלות פולין פיהם ובעהרין אין אומרים ובכ"ב קהלות אשכנז אומרים. מנהג אשכנז ופיהם ופולין קטן

מנהג פולין גדול.

אל ארך אפים ורח"ל חסד ואמת (א)
 אל ארך אפים ורח"ל חסד ואמת (ב)
 באפך תוכיחנו: חוסה יהוה על
 עמך והושיענו מכל ידע חטאנו לך
 אדון: סלחנא ברוב רחמיה אל:

בשני ובחמישי קורין בתורה תלמוד נכרא ופוסחין ארון הקודש ומולאין ס"ת ולאומרים.

ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה יהוה ויפצו
 איביה וינסו משנאיך מפניך: כי מציון תצא
 תורה ודבר יהוה מירושלים: ברוך שנתן תורה
 לעמו ישראל בקדשותו:

אמר ר' שמעון כד מסקין ספר תורה בלבושא למקרי ביה מפסחי תרעא דשמיא דכהמין ומעורבין את אהבה לעילא ואשעי ליה לבר כש למימר הכי (זהר ויקהל):

ברוך שמה דמרא עלמא בריך פתך ואתך. יהא רעותך עם עמך ישראל
 לעלם. ופרקן ימנה אחוי לעמך בבית מקדשך ולאממניי קנא מטוב
 גהורך ודקבל צלותנא ברחמיין יהא רעוא קדמך דתוריה קן סיין בטיבותא.
 ולחוי אנא פקידא בגו צדיקאי. למרחם עלי ולמנטר יתי וית כל די די ודי
 לעמך ישראל. אנת הוא זן לכלא ומפרנס לכלא. אנת הוא שליט על כלא
 אנת הוא דשליט על מלכיא ומלכותא דיקך היא. אנא עבדא דקידושא
 בריך הוא דמגידנא קמה ומקמא דיקר אורייתא בכל עדן ועדן. לא על
 אנש רחיצנא וקא על פר אדהין סמיכנא. אלא באלהא דשמיא דהוא
 אלהא קשום. ואורייתא קשום. ונביאיה קשום. ומסגא למעבד טבון
 וקשום. בה אנא רחיין. ולשמה קדישא יקרא אנא אמר תושבטן. יהא
 רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא (ומיחב לי בנין דכרין דעבדין דעומד)
 ותשלים משאלתי דקבאי וקבא דכל עמך ישראל. לטב ולחייך ולשקם:

המולא ס"ת ניטלו ביד ימין וס"ך מקבלו ביד ימין ומחזירו לימין ועומד לפני ההיכל ואומר בקול:

גדלו ליהוה אתי. ונרוממה שמו יחדו:

(א) שמות ל"ד ו'. (ב) תהלים ו' ב'. ג' ואל ב' י"ז—וזה במקום החטון נתקן עפ"י חכמי
 איטליא לאלה שאהרו לבא לנבכ"י וכשיאמרו והוא רהוב לא ישמעו קרה"ת. (ד) במדבר י' ל"ה.
 (ה) ישעי' צ"ג. ומוזכר זאת כפי כל צד. והוא ע"פ חז"ל (ע"כ כ"ד ע"כ) כשהרה אף ד' על הפלשתים
 כיו וכיו מה שירה אמרו ויהי כנסוע ע"ש. (ו) תהלים ל"ד ד' [מסי סופרים פרק י"ד הי"א].
 (ז"א)

והקהל עונים לך יהוה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח והתוד
 פי כל בשמים ובארץ לך יהוה הממלכה והמתנשא
 לכל קראש: רוממו יהוה אלהינו והשתחוו להדום רגלי
 קדוש הוא: רוממו יהוה אלהינו והשתחוו להר קדשו
 קדוש יהוה אלהינו:

מגביה הספר בידו למעלה והולך עם הס"ת ופונה דרך ימינו ועולה עמו למגדל שקורין סס.
 מי סס"ת עובר לפניו חייב לעמוד מפניו ולהקבו בשתי ידיו אם אפשר לו ולנסקו כפה מלא.
 נודמן לו רוק כפיו ריחוק תמלה בהפוך פניו אל הצד ואח"כ ינסק. ולא ינסק ואח"כ ירוק. (ולריך
 להשגיח על הילדים הקטנים כשבאים לנסק הס"ת שלא יהיו מלוכלכים בלואת החוטם וירידי הפה
 אלא ינקו אותם תמלה ופה שלא יהיה עונש למציאיהם), וכל הסוגע בס"ת צריך לזומו עד הגימיה.
 (ובדרך ג) הליכתו אומרים:

אב הרחמים הוא ירהם עם עמוסים ויזכור ברית איתנים ויציל
 נפשותינו מן השעות הרעות ויגער ביצר הרע מן
 הנשואים ויתון אותנו לפליטת עולמים וימלא משאלותינו
 במדה טובה ישועה ורחמים:

בהגיע הס"ן על הגימיה מניה הס"ת על השולחן ופוחה ואומר:
 ותגלה ותראה מלכותו עלינו בזמן קרוב ויתון פליטתנו ופליטת עמו בית
 ישראל דתן ולחסד לרחמים ולרצון ונאמר אמן: הפל הבו נדוד
 לאלהינו ותנו כבוד לתורה בהן קרב יעמוד (ר"ט כ"ט הכהן) ברוך שנתן תורה
 לעמו ישראל בקדשות:

קהל ואתם תדבקים ביהוה אלהיכם היום בלכם היום:

המברך אומר ברכו את יהוה המברך:

והעם עונים ברוך יהוה המברך לעולם ועד: וחזור המברך ב"ה ל"ו.

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל
 העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יהוה נתן התורה:

אחר הקריאה גולל ומברך

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורת אמת

וחיי

(א) דה"א כ"ט י"א. (ב) תהלים ל"ט ה'. (ג) מלשון העמוסים מני כמן ישעיה' מ"ו ג'. (ד) ישראל שנשאת
 הקב"ה על כנפיו נשרים והוא מלשון הנשואים מני רחס (ישעיה' ט"ו ג'. ה) מסכת סופרים פ"ד
 הלכה י"ב, ו) דברים ד' ד'. ז) עורא הסופר כרך קודם שקרא בתורה כדמצינו. חמ"א ח' ו', ט"ט
 הכרכות מוכא בדמו"ל (כרכות י"א ע"ב) מס' סופרים פ"ג הלכה ח'.

וְחַיֵּי עוֹלָם נָמַע בְּתוֹכֵנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

גרסינן בפ' הרואה ד' לריכין להודות. יורדי הים. הולכי מדבריות. ומי שהי' חולה ונכרפא, ומי שהי' חנוש בבית האסורים ויאלץ, ויאמר ברכה זו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַגּוֹמֵר לְחַיִּיבִים (ג"א לר' עינים) מוֹבוֹת שְׁגָמְלָנִי כֹּל טוֹב:

והקהל עונים מ'י שְׁגָמְלָךְ כֹּל טוֹב הוּא יְגַמְלָךְ כֹּל טוֹב סָלַח:

כשהשלימו הקריאה אומר הש"ץ ח"ק. והגולל גולל ג' דפין על השולחן ומגביה כס"ת פתוח להראות הכתב לעם העומדים מימינו ומשמאלנו ומחזירה לפנינו ולאחריו. שמעוה על כל האנשים והנשים לראות הכתב ולכרוע ולומר.

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: עַל פִּי יְהוָה יִחַנוּ וְעַל פִּי יְהוָה יִסְעוּ אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ יְהוָה שְׁמְרוּ עַר פִּי יְהוָה בְּיַד מֹשֶׁה:

בסעה שהוא גולל המפה כס"ת יאמר פסוק לך יי הגדולה וגוי. גם יאמר יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שיתגוללו רחמך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת טובך והכנס להם לפניך משורת הדין:

המפסיד בתענית לכור אומר ברכת ההפסדה לפניו ולאחריה עד בא"י מנגן דוד המלך בסדר שבת. בשני ובחמישי קודם שמכניסין הס"ת להיכל כשאומרים תחנון יאמר הש"ץ יהי רצון.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֵי אָבִינוּ שְׁבַשְׁמִים. לְכוּנֵן אֶת בֵּית חַיֵּינוּ וְלֵהֲשִׁיב אֶת שְׁכִינְתוֹ בְּתוֹכֵנוּ. בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְנֹאמֵר אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֵי אָבִינוּ שְׁבַשְׁמִים. לְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַד פְּלִיטָתֵנוּ וְלִמְנוּעַ מִשְׁחִית וּמִגְּפָה מֵעָלֵינוּ וּמִמַּעַר כָּל עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנֹאמֵר אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֵי אָבִינוּ שְׁבַשְׁמִים. לְקַיֵּם בְּנֵי חֻמֵי יִשְׂרָאֵל. הֵם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם וְתַלְמִידֵיהֶם וְתַלְמִידֵי תַלְמִידֵיהֶם בְּכָל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם וְנֹאמֵר אָמֵן:

יהי

אבני אריהו

חלקי תורה יש. תורה שבכתב ותורה שבעל פה. וסודות התורה. וכנגדן יש שמים וארץ ואויר. כי תורה שבכתב הוא בארץ שנתן לנו על הארץ ותורה שבעל פה היא אשר נאמרה בתוך לבנינו בלב כל אחד ואחד, ואין בארץ ממנו. והוא, אשר נתן לנו תורת אמת" הוא התורה שבכתב. וחיי (עולם נשע בתוכנו) הוא תורה שבעל פה. וסודות התורה הוא בשמים (מישלי כ"ג ה'):

(א) ברכות כ"ד ב'. (ב) נוסח בעל ויעהר יחקה. ברכות הגומל נוסחת הרי"ף והרא"ב והרמב"ם כדאיתא בגמרא, (ג) לשון המכילתא פ' בא. (ד) דברים ד' מ"ד. (ה) במדבר ט' כ"ג. (ו) התפלה הזה מונח בכל בו סיו' ל"ד, ונתקן זאת לזכר תקנות אנשי מעמד שהתפללו בימי תעניותיהם ד' ימים בשבוע, אי שיתקבלו הקרבנות לרצון, כי בשביל יורדי הים, ג' בשביל הולכי מדבר. ד' למנוע משחית ומגפה כדו"ל (תענית פ"ד ע"ב).

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֵי אָבִינוּ שְׁבַשְׁמַיִם. שְׁנִשְׁמַע וְנִתְבַּשֵּׁר בְּשׂוֹרוֹת
 מִזְבֹּת יְשׁוּעוֹת וְנִחְמוֹת. וְיִקְבֹּץ גְּדַחֲנֵנוּ מֵאַרְבַּע פְּנֵפוֹת
 הָאָרֶץ. וְנֹאמֵר אָמֵן :

אֲהִינּוּ כִּד בֵּית יִשְׂרָאֵל הַנְּתוּנִים בְּצָרָה וּבְשִׁבְיָה. הַעֲזֹמְדִים בֵּין
 בָּיִם וּבֵין בַּיְבֻשָׁה. הַמְקִיִּם יְרַחֵם עֲלֵיהֶם וְיֹצִיאֵם מִצָּרָה
 לְרוּחָהּ. וּמֵאֶפְלָה לְאוֹרָהּ. וּמִשַּׁעֲבֹד לְגִאֲלָהּ. הַשְׁתָּא בְּעֵנְלָא
 וּבְזִמְן קָרִיב וְנֹאמֵר אָמֵן :

הַשֵּׁץ לוקח ס"ת צידו להוליכו מן הבימה ולהגניבו כהיכל ואומר

יְהִלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה כִּי נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבָדוֹ

והקהל עונים הודו עד ארץ ושמים : וירם קרן לעמו תהלה לבך.
 חסידיו לבני ישראל עם קרבו הללויה :

אומרים כלן לדוד מוזמר תמלא ביום ראשון מפני שכתוב בו שאלו שערים בו' שאמר שהע"ס
 כשהכניס הארון לבית קה"ק (שבת ל').

כשהחזירין הספר תוך ההיכל אומרים :

וּבְנִחָה יֹאמֵר שׁוּבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל : קוּמָה יְהוָה
 לְמִנְחֹתֶיךָ אֲתָה וְאֶרֶן עֲזָךְ : כַּהֲנִיף יִלְבָּשׁוּ צִדְקָה וְחִסְדִּיךָ
 יִרְנְנוּ : בְּעֵבֹר דָּוִד עֲבַדְךָ אֵל תָּשֵׁב פָּנָי מִשִּׁיחָךְ : כִּי לָקַח מִזֶּבֶךְ
 נִתְתִּי לָכֶם תּוֹרַתִּי אֵל תַּעֲזֹבוּ : עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ
 וְתוֹמְכֵיהָ מֵאֲשֶׁר : דְּרַכִּיָּה דְרַכֵּי גַעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׂלוֹם :
 הַשִּׁיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁוֹבָה חַדְשׁ יָמֵינוּ פְּקֻדָּם :

אחר שהחזירו הס"ת להיכל אומרים אשכי תהלה לדוד עש"י דהו"ל (ברכות ד') אר"א אמר רב
 אבינא כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכל יום מונטח לו שהוא בן עולם הבא.

אֲשֶׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יְהִלְלוּךָ סְלָה :

אֲשֶׁרֵי הָעָם שִׁכְבָה לֹא אֲשֶׁרֵי הָעָם שִׁיְהוּהוּ אֱלֹהֵיו :
 תִּתְלָה לְדוֹד אַרְוִמְמָה אֱלוֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׁמָךְ לְעוֹקֵם
 וְעַד : בְּכָל יוֹם אַבְרָכָךָ וְאַחֲלָדָה שְׁמָךְ לְעוֹלָם וְעַד :
 גְּדוֹל יְהוָה וּמְהַלָּל מְאֹד וְגִדְדָתוֹ אֵין חֶקֶר : דוֹר דְּדוֹר יִשְׁבַח
 מעשיך

(א) חוט מהר. (ב) תהלים קמ"ח י"ג. (ג) במדבר י"ג. (ד) תהלים קנ"ב ה' ט' י'
 (ה) משלי ד' ב'. (ו) ט"ז ג' י"ח—י"ג. (ז) סוף היכה. (ח) תהלים קמ"ד.

תפלת שהרית

מַעֲשֵׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ יִגִּידוּ: הַדָּר כְּבוֹד הוֹדָה וְדָבַר נִפְלְאוֹתֶיךָ
 אֲשֵׁיחָה: וְעֹזוֹ נִזְרְאוֹתֶיךָ יֹאמְרוּ וּגְדֻלַּתְךָ אֲסַפְּרָנָה: זָכַר רַב
 טוֹבָה יִבְיְעוּ וְצִדְקָתְךָ יִרְנְנוּ: הַגּוֹן וְרַחוּם יְהוָה אֲרָךְ אַפַּיִם
 וּגְדֹל חֶסֶד: טוֹב יְהוָה לְכָל וּרְחַמָּיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ
 יְהוָה כָּל מַעֲשֵׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יִבְרַכּוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמְרוּ
 וּגְבוּרָתְךָ יִדְבְּרוּ: לְהוֹדִיעַ לְבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וּכְבוֹד הַדָּר
 מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עַלְמִים וּמַמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דוֹר
 וָדוֹר: סוֹמֵךְ יְהוָה לְכָל הַנְּפֹלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים: עֵינֵי
 כָּל אֱלֹהִים יִשְׁפְּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ: פּוֹתֵחַ
 אֶת יַדְּךָ וּמַשְׁפִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן: צַדִּיק יְהוָה בְּכָל דְרָכָיו וַחֲסִיד
 בְּכָל מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְהוָה לְכָל כְּרָאוֹ לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ
 בְּאֵמֶת: רִצּוֹן יִרְאוּ יַעֲשֶׂה וְאֵת שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם:
 שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת כָּל אֲהַבָּיו וְאֵת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד: תַּהֲרֹת
 יְהוָה יִדְבַר פִּי וּבִרְךָ כָּל בְּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְחֵנוּ
 נִבְרַךְ יְהִי מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אין אומרים למנצח בשכחות וי"ט ולא בר"ח ומנוכה ובי' ימים של פורים קטן וגדול, ולא בע"פ
 (וכרוב קהלות אשכנז בכל ערבי רגלים) ולא בצה"מ ולא בע"פ ולא בע"מ. ובאשרו חג נחלקים
 המנהגים יש שאומרים ויש שאין אומרים וכן מנהג ק"ק פס"ד ורוב אשכנז. אבל בער"ה ובד' ימים
 שבין י"ב לסוכות, ובאשרו חג וב"ג בעומר ובי' ימי הגבלה, וע"ז שבט אומרים למנצח:

לְמַנְצַח מְזוֹמֵר לְדוֹר: יַעֲנֶה יְהוָה בְּיוֹם צָרָה יִשְׁנֹבֶה שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
 יִשְׁלַח עֲזָרְךָ מִקִּדְשׁ וּמִצִּיּוֹן יִסְעֶדְךָ: יִזְכֹּר כָּל כְּנִחַלְתֶּיךָ וְעוֹקְתֶּךָ
 יִדְשָׁנָה פִּלְתָּה: יִפֹּן לָךְ כִּלְבָבְךָ וְכָל עֲצָתְךָ יִמְלֵא: נִרְנְנָה בִּישׁוּעָתְךָ וּבְשֵׁם
 אֱלֹהֵינוּ

אבני אריהו

תיבין מלמנצח עד סוף המזמור שהן רומזין על ע' שגון חב"ו משיח דעותת איילתא ע' קל"ו
 שהן ימי צרת ומתיבין יגאלו, וקודם הגאולה יוכד הגלות יותר מכל הגלות כמ"ש בגלות
 מצרים תכבד העבודה כו' וזהו למהר הגאולה כמ"ש אנרא דכלה דוחקא, והוא שחרות השחר,
 שקודם שמתחיל להאיר היום הוא כחשיך יותר מכל הלילה, ולכן נק' שחר, וע' קל"ו הן ע' שנה
 והן בקראין תבלי משיח שכל הגלות דומה להרה שמתקרבת הלידה כל יום והגאולה דומה ללידה
 כמ"ש הילוד גו' כו' כי ירדה ציון כו' וכשמתקרבת לילד אז כואבת יותר מכל ימי הריונה כמ"ש
 הרבה כו' והירנד צער הריון שהוא הגלות וכשינושבת על המשבר זהו חבלי משיח, וכמו שהיושבת
 על המשבר הקוה לילד מהרה, כן יקוה באותו זמן לגאול מהרה (ביאורו לזוהר ח"ב ק"ט ב')
 יַעֲנֶךָ, ה' ביום צרה ישנכך שם אלהי יעקב, הגת דוד המלך ע"ה היסב הדיבור כלפי עם קדוש
 כאיש אחד, ואמר לו, שהמתיב שיצויר כלבו שהיא יתברך העונה בעת צרה, ושואן מבצר
 משגב וילתי אלהי יעקב, וזהו חישורו אליו ויתברך, ובר' מקים קביעות תפלתם, כמ"ש היה עומד

אֱלֹהֵינוּ נְדַלֵּךְ יִמְלֵא יְהוָה כָּר מִשְׁאֵלוֹתֶיךָ : עֲתָה יִדְעֵתִי כִי הוֹשִׁיעַ יְהוָה
 מִשִּׁיחוֹ יַעֲנֵהוּ מִשְׁמֵי קִדְשׁוֹ בְּגִבּוֹרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ : אֱלֹהֵי בְרֶכֶב וְאֱלֹהֵי
 בַּסּוּסִים וְאֵנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נִזְבִּיר : הִמָּה בָרְעֵי וְנַפְלֵוּ וְאֵנַחְנוּ
 קִמְנֵי וְנִתְעוֹדֵד : יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמַּקְדָּה יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קִרְאָנוּ :

איתא באבודרהס, מה שתקנו סדר קדושה בסוף התפלה הוא בעבור עמי הארץ המאחרים
 לבא לתפלה שלא יפסידו שמיעת הקדושה, דאמרינן (בשלהי סוטה) אמאי קאי עלמא אסדרא דקדושה
 כו', ולכך תקנו לתרגם סדר קדושה כדי שיבינו עמי הארץ כל ארמי שהיו מדברים באותו הזמן,
 והיא כמו תפלה קצרה, בתחלה אשרי ואח"כ קדושה וזכרון ליון והתמודדות כו' כמו שתקנו בליש
 שנה ברכת מעין שבע, ולזה א"א זאת בשחרית שבתות ויו"ט מפני שכולם באים בנכ"ל בתפלה
 ראשונה עכ"ל.

וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשָׁבִי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נָאִם יְהוָה :
 וְאָנֹכִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּם אָמַר יְהוָה רוּחִי אֲשֶׁר

עליך

שית יצחק

אבני אליהו

וְאָנֹכִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּם ר"ל ושמה תשאל
 ותאמר ואיך יתקיימו עם ישראל עד
 העת ההיא ולא יתרוסק לבסוף במשך זמן הנלות
 הארוך המנבא' הזה על זה משיב כי יש להם
 כריתת ברית וערבון בטוח בשני דברים האחד
 רוחי אשר עליך ר"ל רוח ה' המוסף על עם
 ישראל לכלי יאכזרו בגולה (וביאור ענין רוח
 ה' כן בזה"ק על פי וירא את ישראל שכן
 לשכטוי

בחז"ל יכוון פניו כנגד א"י וכו' נמצא כל ישראל
 מכוונים את לבם למקום אחר, ולזה אמר, ישלח
 עורך מדרש, והכוונה שיכוון לבו לקדש הקדשים
 שהוא המקום חקבוע ראשונה : ומציון יסעודך.
 כי מציון תצא תורת, כי התורה מקרבת את האדם
 אל בוראו ותומכו שיוכל לבוא לפני המלך, כי
 הוא עוסק בגנוי המלך והוא מרואי פני המלך
 בראשונה קודם המלאכים : ויזכור כל שנחתך
 ועולתך ירשנה סלה, הכל בזכות התורה כיון

שהאדם לומד פרשת הקרבנות עו"ה לו כמו שהקריב את הקרבנות כולן : ואמר כי בזה חתך
 לבך אליו יתברך, ויתן לך כלכרך, כי כיון שכך מחשבותיך ישרים ע"פ התורה והמצוות לא
 יאציל ממך כל אשר שאלו עיניך, וכך עצתך" לאחרים, ימלא ותקום : נדונה ביטעותך.
 הוא הנעת התכלית אשר היה עם לבבך להיות נושע בה' מכל אייביים, ועוד יותר מעלה כי, ובשם
 אלהינו נדגוד, וראו כל עמי הארץ את שם ה' אלהיך על דגליך ויראו ממך לעתיד ולא יקומו
 כלל : עתה ידעתי כי הושיע ה' משיחו יענהו משמי קדשו, יאמר כי תספיק ההשקפה זאת לדעת
 ידיעה גמורה מה שביקש המשורר, והוא שיכוונו לבם שכל טובתם וישועתם חסה ממנו יתברך.
 שבבר ידע שהוא יתעלה המושיע משיחו והעונה אותו לא מבחמ"ק ומציון לבד שהוא המקום
 הקרוב כי אם משמי קדשו שהוא המקום הראשון, ומה נתאמת, בגבורות ישע ימינו, ומפני
 שהשמאל כלולה בימין כמ"ש פותח את ירך הוא יד כהה דשמאל ומשיביע לכל חי רצון, כמו
 שחשב בברכת גבורות אתה גבור וכו' מחיה מתים רב להושיע מכלכל חיים סופך נופלים ורופא
 חורים וגו', כי שמאל כלולה בימין ושם כל השובות פוגות, ולכן אמר בגבורות ישע ימינו, ולזה
 אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר, והוא שיהא למה שאמר דוד אתה בא
 אלי בהרב וגו' ואנכי בא אליך בשם ה', והוא ענין השעלה והרוחמות, ועל הגעת התכלית אמר,
 המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעורר" לעתיד לבטוח בשם ה', כמ"ש שם היום הזה יסגרך
 ה' בידו, ומעתה כבר נהיה מלומדים לכוון לבנו לאבינו שבשמים מבלי שום אמצעות ולומר,
 ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו :

(באר אברהם על תהלים)

וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל כמ"ש ציון במשפט תהדה, כי כבר קתה בנפלים ככל המאחיה אך ושביה

עֲלֶיךָ וּדְבָרֵי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא יִמוּשׁוּ מִפִּיךָ
 וּמִפִּי זִרְעֶךָ וּמִפִּי זֶרַע זִרְעֶךָ אָמַר יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד
 עוֹלָם : וְאַתָּה מְדוּשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל : וּקְרָא
 זֶה אֵל זֶה וְאָמַר קְדוּשׁ | מְדוּשׁ מְדוּשׁ יְהוָה צְבָאוֹת
 מְלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ : וּמְקַבְּלֵינּוּ דֵינּוּ מִן דֵּינּוּ וְאָמְרִין

קדיש

אבני אריה

שיח יצחק

לשכטיו ותהי עליו רוח אלהים ר"ל שבלעם ראה את ישראל סכן לשכטיו ורצה להכניס בהם עין הרע וההי עליו על ישראל רוח אלהים לסוכך עליהם ולשמרם לכל תכלות בהם עה"ר בעוד אשר בכל דור ודור יש עמים רבים אשר כל מחשבותם רק רע עלינו כמ"ש על עמך יערימו סוד יהיעלו על צפוניך ויאמרו לנו ונכחידם מגוי וגו' והקב"ה מילנו מידם בארץ סלא, בעוד אשר במשך הזמן לאומים רבים שהיו להם מלכים גדולים פסקו צורתם ואכדו והתגוללו והי' כלא היו, ואנו (בהרבה מקומות) אינלנו קיין שטר ומוטל להגן עליו כמ"ש השו"ת בעגמו, והענין כב' הוא דברי אשר שמרתי בפוך לא ימוש מפוך היא ההבטחה אשר לא תשכח התורה מפי זרעו ואע"פ שבהרבה מקומות נכחה התו"ק כמו בהרבות פרס ואפירקא אשר מלפנים היה שם גדולת התורה בתקפה, היה הסדי השי"ת אשר באותו הזמן בעגמו שגלחה התורה משם כופיעה צורע עווה במקיס אהר וזרח השמש וצא השמש (בעוד אשר עמים רבים השוקטים על שמריהם אבדה אמונתם ודמותיהם נכחו כמת מלכ) ושי אלה הם לכם ברית מלא כל יאבד זעכם ושמכם, ואת כל ונכתה :

היינו השכים לציון מן הגלות הם שכי פשע בצדקה וכדו"ל שאלו לחכמים כו' נפש החוטאת כו'. [באורו רבינו ישעי' א' כ"ו].
 ואתה קדוש ידעתי ה' שאתה קדוש ונבדל מכל חסרון, גם ידעתי שאתה פ. באורו נצחי עומד בלתי שנוי כלל כמו ש. הרב הכורה ז"ל על פסוק אתה ה' לעולם תשב הוי"ש בשמים ובארץ יושב בשמים שר"ל הנצחי העומד אהר לא ישתנה בפנים מאופני השעני כלל, ואלו התארים הם לך מתהלות ישראל [באר אברהם על תהלים כ"ב ד'].

וקרא זה אל זה היא קיש דשחרית וערבית, זה היא פרשה והיה אם שמוע, אל זה היא פרשה ויאמר ואמר הוא פרשה ושמתם שחוא משלים לרמ"ח, וקרא כו' בכנפיהם בעיפיהם, קדוש ג' פעמים תגדי"ה הענין שאין למעלה ממנו כמו סלך מ"ה וכיוצא בו בפילות כ' פעמים הוא בכל הנמצאים כשאחד יותר בחבירו מלכי ארץ השושנים בכיפת נקרא סלך בלכיו, ה' צבאות שהוא הוח ומתששם בכל צבאות ובכודם קדוש ומפורש בקדושתו :

מלא כל הארץ כו' כמו והארץ מאירה כבודו שאין בארץ חתחששות כמו למעלה שלכן אינן

מלא כל הארץ כבודו פי' מה שהוא מלא כל הארץ מחי וזומה ודומם הוא כבודו של הקב"ה (רי"ש צ"מ) כי כל המשתכל במעשה הגדול אשר עשה השם בשמים ובארץ צים וביבשה לאזיחן וצבאותיהן ימלא בהם רוממות אל וכבודו, ומן המעט שיבין האדם נמדה ובמספר ובמשקל שהטבבו בכל הגמלאים ישומם לנו לא תשכע עינו לראות ולא תמלא אזנו מהמיש בראוהו גדול הגוסים השמימיים גבן מן הארץ המבטיל דעת האדם וכן הוקותיהן ומסלוליהן ומדוהתם, ובהשתכלו שני המאורות הגדולים בארץ איך ישימו משמדם מרום מעמדן לעומק מנהיל כוז וכן כהניעו אל ביצירות הקטנות שבארץ ונבשמים אילנו היו גדולים אלף פעמים ממה שהן לא תראש עין אדם זולתי ע"י המראות המגדילות את המוחשים על אהת רבנות רבות, ואע"כ הם צביות גמורות מחוקקות באצורים הצריכות להם, כלא יפלא האדם על העוז העליון היוצר כל אלה מראש ועד סוף ואם

(א) תהלים כ"ב ד'. (ב) ישעי' ו' ג' עס תרגומו.

קִדִּישׁ בְּשֵׁמִי מְרוֹמָא עֲלָא בֵּית שְׁכִינְתָּהּ קִדִּישׁ
 עַל אֲרֻעָא עוֹבֵד גְּבוּרְתָּהּ קִדִּישׁ לְעָרָם וּלְעַלְמֵי
 עַלְמֵיָא יְהוּה צְבָאוֹת מְלִיא כָּל אֲרֻעָא זִיו יְקָרָה :
 וְהַשְׁאֵנִי רוּחַ וְאֶשְׁמַע אֲתָרֵי קוֹל רַעֲשׂ גְּדוֹל בְּרוּךְ
 כְּבוֹד יְהוּה מִמְּקוֹמוֹ : וְנִמְלֶתְנִי רוּחָא וְשִׁמְעֵת בְּתָרֵי
 קָרָ זִיעַ סְגִיָּא דֵּי מִשְׁפָּתֵינוּ וְאַמְרֵינוּ : בְּרִיךְ יְקָרָא דִּיהוּה
 מֵאַתֵּר בֵּית שְׁכִינְתָּהּ : יְהוּה אֵימָךְ לְעָרָם וְעַד :
 יְהוּה מַלְכוּתָהּ בָּאֵם לְעָרָם וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא : יְהוּה
 אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבוֹתֵינוּ שְׁמֶרָה זֹאת
 לְעוֹלָם לְיַצֵּר מִהַשְׁבוֹת לְבַב עַמְּךָ וְהַכֵּן לְבָבְךָ
 אֱלֹהֶיךָ : וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עֲוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהִרְבֵּה
 לְהַשִּׁיב אַפּוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל חַמְתּוֹ : כִּי אַתָּה אֲדֹנָי
 טוֹב וְסֶלַח וְרַב חַסֵּד לְכָל כֹּרְאֵיךָ : צְדָקְתְּךָ צְדָקָה

לעולם

שיח יצהק

אבני אריהו

ואם מקור כולם מיד ה' הוא מה מאוד נעלה
 הוא יתי' לבלי סוף ותכלה מה מאוד נשגב כבודו
 לאין חקר מכל כח ומכל גדולה וכבוד :

ברוך כבוד ה' ממקומו כמו שכוא ית' צב"ת
 לעין שיעור וערך. ככה אין תכלית
 ושיעור לכבודו ית' ואין מקום להגביל אותו

בתוך שיעורו המוגבל, ואף שהוא ית' בחסדו הגדול הסיב עם צרואיו למלא את כל הארץ הוא
 בכבודו עד שאין בו מקום פנוי בכל זאת אין כל הארץ מנכלת וממלאת את כבודו הגדול, כי
 הוא מתוסף ומתרכב לכלי תכלית הרבה יותר מן המקום המוגבל אליו כי לשון צרכה הנאמר
 אללו ית' הוא ענין תוספת ורכיב ומ"ם ממקומו הוא מ"ם היתרון (ע"ת בצרכת יוצר) :

צדקתך צדק לעולם וחורתך אמת. הכלתי מאמינים בשכר ועונש מעוררים ספיקס שהלא
 מפורש בחורה שכר טוב לעושי מצוה, ויעוד העונש לעושי רע, ומוחש לנגד עינינו

צהיפך. אך צלמת אין מקום לדכריהם, כי טוב ורע האמור בחורה היינו טוב הנלמי ורע הנלמי'
 כי כמו שהבו"ת הוא נלמי כמו כן כל עניניו נלמיים, וכל טוב ורע המוחש לנגד עינינו ללדיק
 ולרשע אינם עניינים נלמיים, רק עניינים כלים ועוברים מעניני עה"ז, וכו' צדקתך לדיק לעולם,
 ההנלחה שאתה מלליח היא הנלחה עולמית ולא הנלחה עוברת, לכן חורתך אמת מה שהבטחת
 להיטיב ללדיק לדיקתך לשון הנלחה כמו בה' ילדיקו (ד"ש) חתן אמת ליעקב חסד לאצרכם
 וכו'

א) יחזקאל נ' י"ב עם תרגומו. ב) שמות ע"ו י"ח עם תרגומו. ג) דה"א כ"ט י"ח. ד) תהלים

ע"ה ל"ח. ה) שם פ"ו ה'. ו) שם קי"ט קמ"ב.

לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֲמֵת: תִּתֵּן אֲמֵת דְּיַעֲקֹב חֶסֶד
 דְּאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְוֹתֵינוּ מִיְמֵי קָדֶם:
 בְּרוּךְ אַדְּנֵי יוֹם | יוֹם יַעֲמָס לָנוּ הָאֵל יִשְׁוַעְתָּנוּ סִלָּה:
 יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשָּׁבַב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סִלָּה:
 יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־י אָדָם בּוֹטֵחַ בְּךָ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה
 הַמֶּךְךָ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קָרְאֵנוּ: בְּרוּךְ (הוּא) אֱלֹהֵינוּ
 שֶׁבְרָאֵנוּ לְכְבוֹדוֹ וְהִבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים וְנָתַן לָנוּ
 תּוֹרַת אֲמֵת וְחַי עוֹלָם נִטְעַ בְּתוֹכְנוּ הוּא יִפְתַּח
 לָבָנוּ בְּתוֹרָתוֹ וְיִשֵּׁם בְּלָבָנוּ אֱהָבָתוֹ וְיַלְעֵשׂוֹת

צונו

שיח יצחק

אבני אדירה

וכו' דרך צו"ד כשמכתיב חסד לזולתו אף
 שאחר ההכנסה הרי הוא מחויב בדבר לקיים
 דברו עכ"ל אין נותן לו נחום לכך כי יודע
 בעלמו שאינו מחויב בדבר ונותן רק מלד החסד,
 אך אתה בטובך חתן ליעקב אמת נתינה אמיתית
 כאילו אתה מחויב בדבר אף שהוא חסד
 לאברהם שעיקר הענין הוא מלד החסד שהכנסת
 לאברהם ונוסף עוד ע"י האספת החיוב על עולמך
 שנשבעת לאבותינו בחיוב שבעה וזו שיהיה
 עליך חיוב ההלטי (שס):

הוא יפתח לבנו בתורתו כו' למען לא
 יגיע לריק, כי כל זמן שהאדם אינו
 שלם בידועת התורה, גם אם יחסין ללכה בדרך
 הי יזמנו לו מפסולים רבים והוא לא ידע והאדם,
 כענין שאמרו (מס' ד"ה זוטא פ"ח) אר"ע
 תחלת תשמישו לפני חכמים, פ"ה הייתה מהלך
 בדרך, ומלאתי מת מלוא ונטפתי בו בל' מילין
 עד שהביאותיו לבית הקברות וקברתיו,
 וכשבאתי והרציתי דברים לפני ר"א ור' יהושע
 אמרו לי כל פסיעה ופסיעה שכשעת מעלה
 עליך כאילו היית פוסך דמים אמרתו להם
 ומה אם בשעה שנתכונתי לזכות
 אחת כמה וכמה נאחזה שעה לא זמתי

חתן, אמת ליעקב כו'. חסד הוא זה שאינו
 מחויב לעשות כלל ואמת מה שמחויב
 סבבר שגם הוא עשה לו טובה וחינו כי לאברהם
 חי' תבטחה בתורת חסד כי אינו מחויב לעשות
 לו אבל ליעקב כבר הבטיח לאברהם ומחויב
 לקיים חבטתו לכן נאמר אמת [רבינו משי"י
 י"ד כ"ב]:

וישם, בלבנו אהבתו ויראתו כו' למען לא יגיע
 לריק ורא נדד לבהלה, יש שתי נשים שאין
 לחם בנים מב' בחינות, א' עקרה שלא ילדה והב'
 יולדת וקוברת ר"ל והיא היולדת לבהלה, וכן יש
 ב' ענינים רעים בלומדי התורה א' תלומד עם
 סניית לקנשר וחוא המיוגע בתורה אך יגיעתו
 לריק שמתורה שלומד הוא ריק ואין בו
 מסא וחוא כמו עקרה לא ילדה שיגיעתה לריק
 והב' שלומד ואח"כ תוא פורש ח"ו והוא כמו
 מוליד לבהלה שהוא אשה היולדת וקוברת בו
 הוא אובד אף מה שלמד בתחלה וכדחז"ל שנה
 ופורש בו' וזהו לבהלה ואלו הב' מחמת שלומד
 בלתי יראת ה' נגע בלבו ולכן מוסק אח"כ והיו
 בקשתנו החשיות' שישים בלבנו אהבתו ויראתו
 למען

נתחייבתי כרשע בשעה שלא נתכונתי על
 מלשמת ת"ס:

וישם בלבנו אהבתו ויראתו כו' למען לא יגיע לריק, כי גם אם האדם שלם בידועת התורה,
 אם אין בו מהם האספק והקראס המביאים לידי פגיעה וזכרון ודחיות, יתכן שיעבור על
 כמה

רְצונו וּלְעַבְדוֹ בְּלִבְבֵי שְׁלָם לְמַעַן לֹא נִינַע לָרִים
 וְלֹא נִלְד לְבַהֲקָהּ: יְהִי רְצוֹן מִדְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׁנִשְׁמֹר חֲסִידְךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִזְכָּה
 וְנִתְחַיֶּה וְנִרְאֶה וְנִירָשׁ טוֹבָה וּבְרָכָה לְשָׁנֵי יְמוֹת
 הַמְּשִׁיחַ וְדַתֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: לְמַעַן יִזְמְרֶךָ כְּבוֹד וְלֹא
 יָדָם יְהוָה אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֹהֶךָ: פָּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר
 יִבְטַח בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מְבַטְחוֹ: בְּמַטְחוֹ בִּיהוָה
 עָדִי עַד כִּי בִּיָּה יְהוָה צוּר עוֹלָמִים: וַיִּבְטְחוּ בְךָ
 יוֹדְעֵי שִׁמְךָ כִּי לֹא עֲזַבְתָּ דוֹרְשֶׁיךָ יְהוָה: יְהוָה חֲפִי
 לְמַעַן צַדִּיק וַיִּגְדִּיל תוֹרָה וַיִּאֲדִיר:

כל ימות השנים כשאין מוסף אומר השי"ן קדיש תתקבל אחר ובה לזיון אבל כשיש מוסף אומר הש"ן
 רק ח"ק על סדר קדוש ומתפללין מוסף ובר"ח הולזין החפילין קודם תפלת מוסף:

סבבה הוה חזון ללשנא ולרומס את הקב"ה ונתקנה בלשון ארמית בכדי שיבינו אותו פ"ה עפ"י
 לשונם שהיה אז (חוס' ברבות ג') ולחיווק האמונה שכל יבוא הזמן שיקיים מה שאמר הנביא בשם
 ה' והאגדלתי והתקדשתי (ירושלמי תענית פ"ד ס"ה א') ועפ"י המעשה המובא בתל"א ח"ב פ"י
 שפסס א' היו מהלך רע"ק בדרך ופגע בו א' שכבר מה וזכה לפניו שילמוד את בנו קדיש וברכו
 וזוה יגלל מעונם ניהינס לזה תקנו רע"ק ובית ד'נו בבית מדרשו כשיש יתומים בביהכ"נ
 שיאמרו קדיש. ונקרא קדיש יתום:

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְמַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא בְּעֵלְמָא דִּי־בְרָא פְּרַעוּתָהּ
 וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיַמִּיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל

בעלמא

שיח יצחק

אבני אריהו

למען לא ניגע לריק ולא נלד לבה"ה [רבינו מש"י
 ל' מ'] לא ניגע לריק הוא שקר שלומד ואינו מקיים
 וחיינו שלמדו חושב רק למלאות פניותו ולקנטורו
 ורא נלד לבהלה הוא כזוב היינו שלומד ומקיים
 ו ל' מ'ים מועטים פירש סהכל וזהו בקשתנו
 לטען לא כו' [רבינו מש"י י"ט ה']
 כתב

רבא לרבנן במטותא מנייכו לא חירתו חרתי ניהנס ובמדרש אגדת בראשית על פי סוד ה'
 ליראין כו' כתב מהא אוליסנא שאפי' למד האדם מקרא משנה ספרא וספרי וכלי
 שלמודא ואין בו יראת שמים כחנס ללל כמים אדירים וכל מה שיגע כחנס ערקת, ע"כ אמר
 למען לא ניגע לריק וכו':

ולעשות

ולעשות ראונו לבוין דרך האמת בעשיית ראונו שאפי' אבות העולם ע"ה היו מסיראין שמה לא כיונו דרך האמת (ויש אשר באמת נטו מן האמת ע"י שגיאה דקה מן הדקה), וע"כ הסתכן דוד המע"ה הודיעני דרך זו אלך וגו' למדני לעשות רעוך וגו' (תהלים קמ"ג). ואברהם אבינו ע"ה אחר מלחמת הד' מלכים היה מסירא שמה לא עשה ראונו של הקב"ה שמה ה' בהן לדיק אחד, עד שאמר לו אמתן אוכלוסין שהרגת קוליס כסוחים היו (צ"ר פמ"ד). וארז"ל שאהרן ע"ה היה דואג ומסירא ואמר אוי לי שמה מעלתי בשמן המשחה עד שיצאה בת קול ואמרה רוי:

וארז"ל שאם אדם עושה מלוא יעשנה בלב שלם, שאילו היה יודע ראובן שהקב"ה מכתוב עליו וישמע ראובן וייליהו מידם, בכתפו היה מוליכו אלל אביו וכו', ואילו היה יודע בועז שהקב"ה מכתוב עליו וילבט לה קלי ותאכל ותשבט ותותר, עגלים פטומות היה מאכילה, והיינו שכמה פעמים אדם עושה מלוא, אבל אינו יודע אם כיון דרך האמת. ואולי כן היה ג"כ אלל ראובן, שהחלטת השבטים ה' שהוא חייב מיתה כדון רודף, והגם שראובן לא היה דעתו כן, מ"מ לפ"ד היה די מה שלויה להשליכו הבורה, אך אם היה יודע אמתת ראונו של הקב"ה גדולת הענין של ההללה הזאה, בודאי היה מוליכו בכתפו אלל אביו, וכן כמה פעמים מזדמנים לאדם עניים לזכות על ידם והוא נותן להם כלאחר יד ברפיון ידים, כי חושב בלבו מי יודע איזה יכסה, ואולי הם רמאים, אך אם היה יודע גדולת המטה (ולפעמים גם גדול מעלת העני) כבועז שאלו היה יודע גדול הזכות מה שהיה מאכיל את רות, עגלים פטומות היה מאכילה. וע"כ יש לאדם לעשות תמיד המלוא בלב שלם ובשמחה:

אולם מקום הטעות בשיקול הדעת דקה מן הדקה מלאוהו ג"כ בקדושי עליון, יעקב אע"ה שנחן את דינה בתיבה שלא יקחנה עשו אעפ"י שכונתו סיחה ודאי לטובה, אך לפי שמוע חסד מאחיו אמר לו הקב"ה לא בקשת להשיאה בדרך היתר הרי היא גשאת דרך איסור (צ"ר פ' פ'), ולפי שלא קבלו את תמוע נפק מינה עמלק דלעריניהו לישראל, ולהיפך מרע"ה לא טוב עשה מה שקירב את הע"ר וגדליה בן אחיקם ע"י מה שלא ראה להאמין דבר רע על ישמעאל מרוב חסידותו, גרם מה שגרם:

ושאול בחיר ה' אחר מלחמת עמלק אמר לשמואל ברוך אתה להי הקימותי את דבר ה' (ש"א פ"ו) ובודאי לא היה דעתו לשקר רק כן היה בעיניו, ובאמת קיים הרבה מצות ה' כי גם נפשו נכסו להלחם בעמלק בלא עונה, ולאמר גם זאת כל העם החרים לפי חרבי, וא"כ בהריגם כל אחד מעמלק קיים מלוא. והגם שלא הרג לפי עשה את אגג, אך הלא גם לא שלחו לנפשו, ואשכ כי כאשר יאמר שמואל בן יקוס, והוא ניתק נעשה מה שהמיתו אחי. ולענין הלאו והבקר אולי חשב כי די מה שלא ישאר זכר מהם, וגם אם יובחו להי אין רע (זכר לדבר שיטת בעהמ"א לבנין חסן דבאכילתו הוא משביתו) ואחר זה נאמר והעש הרע בעיני ה'. וע"כ אין מהפלא אם החכירים ע"ה לא הוה קים להו. בנפשייהו וזיוו קודם פטירתם אל תקברוני בכלים לבנים שמה לא אזכה ואהיה כחתן בין האבלים, ואין לאדם רק לעמוד ולחמור בכל כחו אחר האמת ולהסתכן תמיד להשיית שוכחו לעשות ראונו למען לא יגיע לדיק ח"ו:

שגשגו חקין בעוה"ז ומוכה ונחיה כו' לשני ימות המשיח ולהוי העוה"ב. כי יש מעשים שבעולתם במאזני לדיקו יתי אינם מכריעים את בעליהם לזד טוב האמיתי כלל, לא מצד כמותם ולא מצד איכותם. אכן כדי שלא תהי' מדת הדין לוקה שישארו מעשים אלה בלי גמול, חסך שינתן להם שכרם בעוה"ז (ס' דרך ה' למתרחמ"ל ז"ל). ע"כ אינו מתפללי' שמוכה לקיים המצות לשמן וכתיקוני' באופן שנהיה ראויים לקבל עליהם שכר בעוה"ב:

חפלת שחרית

בְּעֶנְיָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאָמְרוּ אָמֵן: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמִים
 וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא: יְתַבְרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא
 וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה (וַיִּתְהַלַּל) שְׁמֵהּ דְקוֹדְשָׁא. בְּרִיךְ הוּא קְדָא
 (בעשיית וּלְעַלְמֵי) מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא
 דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא וְאָמְרוּ אָמֵן:

תְּתַקַּבֵּל צְלוֹתֵהוֹן וּבְעוֹתֵהוֹן דְּכָל יִשְׂרָאֵל קֳדָם אָבוּהוֹן דִּי
 בְּשַׁמְיָא וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהִי שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל
 וְאָמְרוּ אָמֵן:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל
 יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן:

דיני קדיש וברכו

מי שאמר לבוא לבית הכנסת ולא שמע חלי קדיש קודם זכרון דעסרית יאמר זכרון
 דתום וחזון צפכ מלח:

זה אומר אני במקום חצי קדיש קודם ברכו:

ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר: והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני
 גוים רבים וידעו כי אני יי: ברכי נפשי את יי אלהי גדלת מאד תוד ותדר לבשת:
 להוא

אבני אליהו

כתב הפוד בסי' נ"ו שאין לומר בקדיש ויתהלל מפני שאין לומר רק' תיבות של שבחים
 כנגד' ו' רקיעים. ובלא ויתהלל ר"ו' עס יתברך. ומברת האומרים משום דאיי בכתבים
 שביתברך כו' יש' ו' תיבות שהם מ"ב אותיות נגד שם מ"ב ונס' יש' בהם' ו' וזין שהם נ"ב מ"ב
 וביהא שמי' רבא יש' נ"ב' ו' תיבות שהן כנגד הארץ שכוללת ו' ארצות. ומשום הכי ביהא שמי'
 רבא ו' תיבות של שבת א' לפי שהיא נגד הארץ שהיא א' שכוללת ו' ארצות אבל הז' רקיעים
 הם כ"א בפ"ע. לכן ביהתברך שהוא נגד הרקיע יש' ו' תיבות שכ"א בפ"ע. וביהא שמי' רבא יש'
 כ"ה אותיות כנגד מילוי דמילוי שם בן ר' שיש שם נ"ב כ"ח אותיות. ועם המ' ב' הם ע'. וז"ש כל
 השנה אמן יהשי' בכל כחו קורעין לו גזיד' של ע' שנה (צ"ע דבשבת ק"ט ב' ליתא שם תיבות
 של ע' שנה אמנם בריף פ' מי שמתו ובראיש שם סו' י"ט נרסי' הכי): ולפי' בלא ויתהלל
 אפי' מחשב יתברך לא יהא מ"ב אותיות ולא ו' וזין. אבל העיקר נראה כדעת המור שאין
 לומר ויתהלל שאין שייך אח"כ לומר לעילא מכל ברכתא. משא"כ לתיבת ויתעלה שייך
 שפיר לעילא כו' ואפיה יש' כאן מ"ב אותיות וז' וזין עם יתברך. שביתרום יש' ב' וזין
 שבכל בנין מרובע צ"ל ב' וזין (עכ"ל רבינו בא"ח בסוף סימן רמ"א):

תרין

(א) עשה"כ דניאל כ' ב'. והן' ו' תיבות כנגד' ו' רקיעין ובהם כ"ח אותיות. וז"ש כל העונה
 איהיש בכל כחו קורעין לו גזיד' של ע' שנה. (שבת ק"ט ב').
 (ב) לרעת הגריסא אין לומר ויתהלל ועיין הטעם באבני אליהו ד"ה כתב המור.

לחוא שמייה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא די חכמתא וגבורתא ריבא ליה היא :
 אמר רבי יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא
 בכל כחו קורעין לו גזר דינו שנאמר בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו יי.
 מה טעם בפרוע פרעות משום דברכו את יי : אמר רבי שמעון בן לקיש כל העונה
 אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן שנאמר פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר
 אמונים. אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמונים :

מי שלא שמע ברכו דשחרית יאמר זה אחר רחום וחנון :

זה אומר אני במקום ברכו דשחרית :

בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו יי : קומו ברכו את יי אלהיכם מן העולם
 ועד העולם ויברכו שם כבודך ומורום על כל ברכה ותהלה : יהי שם יי מבורך
 מעתה ועד עולם : ברוך יי אלהים אלהי ישראל עושה נפלאות לבדו. וברוך שם
 כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן : אמר רבי עקיבא בכל יום ויום
 מלאך אחד עומד באמצע הרקיע בשחרית ואומר יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם
 ועד עד שמיניע לברכו. וכשנגיע לברכו חיה אחת ששמה ישראל וחוקק על מצחה
 ישראל עומדת באמצע הרקיע ואומרת בקול רם ברכו את יי המבורך. וכל גדודי
 מעלה עוגיין ברוך יי המבורך לעולם ועד :

מי שלא שמע קדושה דשחרית יאמר זה אחר רחום וחנון :

זה אומר אני במקום קדושה דשחרית :

ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יי מקדשכם : שרפים
 עומדים סביב לו שש כנפים שש כנפים לאחד בשמים יכסה פניו ובשמים יכסה
 רגליו ובשמים יעופף : וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל
 הארץ כבודו : ותשאני רוח ואשטע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יי במקומו : ימלוך
 יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה : כשעלה משה למרום מצא כת אחת
 אומרת קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו. וכת אחת אומרת ברוך
 כבוד יי במקומו. וכלם עונים בפה אחד ואומרים ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור
 ודור הללויה :

במקום קדיש שלם יאמר

זה אומר אני במקום קדיש שלם :

ועתה יגדל נא ככתוב לעיל עד ברכו את יי ואח"כ יאמר זה

אמר רבי יהושע בן גדיא כל מי שעונה אמן בעולם הזה וזכה ועונה אמן
 בעולם הבא שנאמר ברוך יי לעולם אמן ואמן. אמן בעולם הזה ואמן לעולם הבא :

למנחה במקום חצי קדיש יאמר

זה אומר אני במקום חצי קדיש קודם מנחה

ועתה יגדל נא ככתוב לעיל עד הכמתא וגבורתא די ליה היא ואח"כ יאמר זה
 תניא אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך והגיע זמן תפלת המנחה
 ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלם להתפלל בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על
 הפתח אמר לי מה קול שמעת בחורבה זו. אמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת
 כיונה ואומרת אוי שהתרכתי את כיתי ושרשתי את היכלי והגלית את בני לבין
 אומות

אומרת העולם. אמר לי בכל יום ויום אומרת כך וכשישראל נכנסן לצונו פנסית ולצונו מדרשות ואומרים אמן היא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו ואומר אשרי המלך שמקלטין אותו בביתו כך ומה לו לאב שהגלה אה בניו ואוי להם רבנים שגזרו מער שלחן אביהם :

אמר רבי שמעון בן לקיש כל העינה אמן בכל סזו פתחין לו שערי גן עדן שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים. אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמנים :

למנחה במקום קדושה יאמר

זה אומר אני במקום קדושה של מנחה

ולא תחללו וכו' כמו שכתוב לפיל ואמ"כ יאמר זה :

אמרו עליו על סנדלפון שהוא גבוה יותר מחבריו מהלך המש מאות שנה ועוסד אחורי מרכבה וקושר כתרים לקונו ומשביע את הכתר ועולה ויושב בראש אדונו. ובשעה שיוצא הכתר כל חיילי מרום נרתעין ומודעועין וחיות הוססות ומנהמות כארי. באותה שעה עונים ואומרים קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו. ובשעה שמיניע לכסא כתגלגלין גלגלי הכסא ומתרעשין אדני שרפויף וכל רקיעין אוחזתן הלחלה. ובשעה שהוא עובר על כסאו כל חיילי מרום וכסא הכבוד שלו פותחין פיהם ואומרים ברוך כבוד יי סמקומו. בא וראה כמה גדולותו ישבתו של הקדוש ברוך הוא שבשעה שמיניע הכתר לראשו מחזיק עצמו לקבל הכתר מעבריו וכל חיות ושרפים וגלגלי המרכבה וכסא הכבוד וחיילי מעלה ומטה מתגדלין ומתגברין ומתגאין אצתנים הוד והדר ומטליכים בפה אחד ואומרים ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לחד ודור הללויה :

לערבית במקום ברבו יאמר זה מיד אחר והוא רחום :

זה אומר אני במקום ברבו של מעריב :

חיה אחת יש ברקיע כשהוא יום אות אמת במצחה ויודעין המלאכים שהוא יום. ולערב אמונה במצחה ויודעין שהוא לילה. ובכל פעם אומרת ברבו אה יי המבורך וכל גדודי מעלה עונים ברוך יי המבורך לעולם ועד :

כשיש פילה כניהכ"ג מלין קודם עלינו

עֲלֵינוּ לְשִׁבְתָּהּ לְאֶדוֹן הַכֹּל קָתַת גְּדֻלָּהּ לְיוֹצֵר
בְּרֵאשִׁית יְשָׁרָא עֵשְׂנוּ בְּגוֹי הָאָרְצוֹת וְלֹא

שמנו

אבני אריהו

תריין עטרין ותריין אחסנתין (שהם חריב חז"ג מוחין דז"ג כירוע) וכן בעבודת ה' חן ג"ב ב"ג. בחלת אבות (אחסנתין הנ"ל) תורה ומצוה כמ"ש תורה צוה לנו משה וכו'. ותריין עטרין הם עבודת ה' עצמה. כמ"ש אלו אתה ואורך. אשרי העם שכבה לו אשרי וגו'. וז"ש מה טוב חלקם ומה נעים וגו' (הוא לענין עבודת ה') עצמה כמ"ש אשרי העם כו' ומה יפה ירושתינו הוא ב' אחסנתין

(א) שנת הזה תיקן יהושע נשעה סביב יריחו (כל בו) וסגלון היד"א מביא מרבינו האי גאון שרבי יוחנן בן זכאי תיקן עלינו—וכן נת רב האי גאון יתכן שרבי"ז תיקן השבח הזה לאמרנו אחר התפלה אבל השבח עלינו נתקן ע"י יהושע ואנכנ"ג חקנו השבח הזה לאמרנו גם בתפלת מוסף דר"ה.

שָׁמְנוּ בְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה שְׂלֵא שָׁם רָלְקְנוּ פָּהֶם
 וְגַרְלְנוּ כְּכֹל הַמוֹנֵם. שָׁם נו' וְאִנְהֵנוּ פְרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים
 וּמוֹדִים לִפְנֵי מִקְדָּה מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוֹשׁ פְּרוּךְ
 הוּא : שְׁהוּא גוֹמֵה שָׁמַיִם וְיִסֹד אֶרֶץ. וְכִסָּא כְבוֹדוֹ
 בְּשָׁמַיִם מְפַעֵל. וְשָׁכִינַת עֲזוֹ בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא
 אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד : אֵמֶת מִלְּפָנָיו אִפְסָ זוֹלָתוֹ כְּפִתּוּב
 בְּתַעֲרָתוֹ וְיִדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵ לְכַבְּדָהּ כִּי יְהוָה הוּא
 תְּאֵלֵהִים בְּשָׁמַיִם מְפַעֵל וְעַל הָאֶרֶץ מִתַּת אֵין עוֹד :

עַל כֵּן גִּמְוָה לָהּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְרֵאוֹת מִהֲרָה בְּתַפְאֵרַת עֲדָה
 לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאֶרֶץ וְהָאֱלֹלִים כְּרוֹת יִפְרֹתֶיךָ לְתַקַּן
 עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי וְכֵל בְּנֵי בְשָׂר יִקְרָאוּ בְּשִׁמְךָ. לְהַסְנוֹת אֱלֹהֵי

כל

אבני אליהו

אחספין תורה ומצות) וזוהו, שלא עשנו כגויי וארצות כו' ולא שמנו כו' (נגד תרין אחספין
 תורה ומצות), שלא שם חלקינו כו'. (הוא נגד העבודה כג"ל מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו)
 אבטיש חבלים גלול לי פנעמים כו' אף נחלת כו' אבוד כו' אף לירות כו' (משלי כ"ז פ' כ"ו) :
 וידענת היום והשבות אל לבבך ע"י התורה אם אכן הוא נוסח ולא נשאר אלא לב אחד
 לאבינו שבשמים כי ישליטנו אתך ונעשו לב אחד. וז"ש רד"ל ואיש נבוכ היינו חליל לזחן.
 שהוא חלול מן התורה שנתנה בלוחות. ואז ולבב יש לו כי לבבות. באור רבינו כביאורי
 הגדולות כ"ב פ"א י"א י"ב ב' :

ע"כ כן נקוד לך כו' זה נאמר ג"כ על חע' שנין. כמו היחשבת על המספר שתקוה לילך מהרה
 כן יקו במותו זמן לנאור מתיחה. וז"ש, לראות מהרה בתפארת עורך ולכן יש בו ע' תיבות.
 (נגד ע' קלין וע' שנין דחבלי משיית) ועל כן הוא תיבה אחת. (מי"ב עה"ג. ר"ד סלת כ"ן גי' ע'
 ח"ש בר"ם כ"ן חיינו כו' וזוהו על כ"ן נקיה עכ"ם על הגליון ואני דוד אומר (הוא חרד"ל)
 שתדבר אמת בכוונת הדין אבל רבינו הגר"א ויל כיוון כאן למספר התיבות בעל כן נקוד לך עד
 תסלך בכבוד (וסכתוב בתורתך האריך אין שייך להנוסח כי הוא נמשך מנוסח מלכות דריה
 בירוע) שהן ע"א תיבות. וכל רבינו ז"ל שעל כן נחשבים ב' התיבות רק דתיבה א' סגני שהן
 מתחברין יחד. וכעין מ"ש רבינו ז"ל בלקטיו על מאמר החזק בשלח (צ"ב) מ"ח תיבין כפסקוי
 שא ע"ב. שכל התיבות שהן במקף יחד נחשבת לתיבה א' ע"ש. וז"ב כי באמת נוסח רכוננו שצ"ל
 גם נכתוב בתורתך ה' יסלך לעולם ועד. ולא נמשך מן המלכות רק מנאמר ותלאת. וז"ל שריבנו
 חשיב עד ה' יסלך לעולם ועד. ויש ע"ז תיבות אלא שישנה תיבות במקף בכל המדורים המדויקים
 והם ככל בני. כל רשעי. כל יושבי כל בוך. כל לשון. את עול. ונשאר רק ע"א תיבות אם נחשוב
 חסוקים לאחד. וחסיף רבינו כי עד כן נחשב ג"כ לאחד אי"כ נשאו' ע' בדרך (ע' במאורי
 לזוהר ח"ב ק"מ ב') (מתנ"ט וז"ה חלוי זל"ה בלקטיו הגר"א) :

ולכבוד

(א) גני אמת גבור י"א וכסא כבודו, וכסי סילוף הנוסחא ומתכ יקרו. [תחתיו קסם
 ע"ז סג"ל יקרה, ימן אביבת יקרו מספר יס"ה, וזה נתון. אב"ה כן אב"ה].

כָּל רִשְׁעֵי אֶרֶץ. יִפְּרוּ וַיִּדְעוּ כֹּל יוֹשְׁבֵי תִבֶרַת כִּי לֹךְ תִּכְרַע
 כֹּל בָּרֶךְ תִּשְׁבַּע כֹּל לָשׁוֹן : לִפְנֵיהֶּ יִהְיֶה אֲלֹהֵינוּ יִכְרַעוּ וַיִּפְּלוּ.
 וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ יִקְרַיֵנוּ. וַיִּקְבְּלוּ כָלֶם אֶת עַל מַלְכוּתֶךָ. וְתַמְלִיךְ
 עֲלֵיהֶם מִתְּהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד : כִּי הַמַּלְכוּת שְׁלֹךְ הִיא וְלְעוֹלָמִי עַד
 תַּמְלִיךְ בְּכָבוֹד. בְּפָתוֹב בְּתוֹרָתֶךָ יִתְּהֵרָה יִמְלֹךְ לְעַלְמֵם וָעֶד :
 וְנֹאמַר וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה
 אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד : קדיש יתום

יתום מאכ ואס או אכל חוך י"ב הודש. נס בכל שנה אותו יום שמת לו אב או אם, אומר קדיש
 יתום והיינו קדיש שלם בלא תתקבל, ומנהג פשוט בין האשכנזים שפוסק האבל לומר קדיש כהצגת
 י"א חדש.

אחר שמיעת ד' קדישים מותר להסיר התפילין, ואינו נכון להללם כביה"כ משום דאמרינן וירם
 יד בתלך שחלץ תפילין כפניו שמסיר המורה מפניו. ע"כ"ו כשמסלק מורה מלכות שמים מפלוג
 כביה"כ המלך, לכן אם אפשר טוב להמתין עד שיבא בהם לכיבוד, ולפחות יזהר שלא לחלוק אמתן כפי
 הדין, אע"פ הממטר להללן מחמת שאינו יכול להזכיר כהן בקדושה כראוי אינו מגונה, ומוללן על
 תחלה ביד שמאל ואח"כ של יד, ובראשונה מסיר הכריכות מעל אצבעו :

בכל ק"ק נוהגים לומר בכל יום השיר שהיו הלויים במקדש (תמיד פרק ד' משנה ד' ור"ס ל"א.)
 ומזמורים אחרים לפי ענין הימים מקומו מס' סופרים פ"י א.

בראשון כשכת. היום ראשון בשבת שבו היו הלויים אומרים במקדש

לְדָוִד מְזֻמָּר לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאֶה תִבֶרַת יוֹשְׁבֵי בָהּ : כִּי הוּא
 עַל יָמִים יִסְדָּה וְעַל נְהוֹת יִבֹּנְנָה : מִי יַעֲלֶה בְּהַר יְהוָה
 וּמִי יִקּוּם בְּמִקְוֵם קִדְשׁוֹ : נָקִי כַפַּיִם וּבֵר לֵבָב אֲשֶׁר לֹא נִשְׂא לְשׂוֹא

נפשי

אבני אלהיו

וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ יִקְרַיֵנוּ (חיה סוד התרגום של תורה. ויקר הוא לשון תרגום שאונקלוס הגר
 אסרו לכבוד שכו שחתורה שמותיו של הקב"ה. כסוד. ואתם ידעתם את גוש הגר
 (שחוא מנהג כידוע. וכתיב) והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה כו. ונגה כאור כו) (ביאור
 רבינו למגלה ג' א')

לְדָוִד מְזֻמָּר וְגו'. יתבאר ע"ד מ"ש איוב ואולם שאל נא בחמות ותורך וכו' או שיהא לארץ
 ותורך כו' מי לא ידע בכל אלה כי יד ה' וכו'. ירצה, אם סדר ריבוי המונים ויוד
 טבעותם על מתכותם הן טבעלי החיים והצמחים ומכריות הים אשר יכרית תיותם נמצאים סכח
 חכם יודע ומכוין אל היותם, מי לא יעלה לכלל דעת מצד הראיה הלקחה מכללותם עד שיבזור
 על כל חלק וחלק מהם כי יד ה' עשתה, אע"פ שיעלמו ממנו סבות תלקיחם, אם לא גבר עליו
 רצון ההפקר ושלוח הרסן ללכת אחרי שרירות לבו בהכלי העולה ותבודותיו הפחותות אשר
 בעבורם יפרקו עול שמים מעליהם. והוא עצמו מ"ש דהע"ה כאמרו "לה' הארץ ומלאה". ירצה הנה
 באמת יש לגזור ולקיים כי לה' הארץ ומלוואה שהם התימדות והמורכבים דרך כלל, וגם תבל
 ויושבי בה, והם בעלי נפש וביחוד מין האדם וזה נתברר ממה שראית בעיניך : "כי הוא על ימים
 יסדה ועל נהרות יבוננה", כוודאי היא נעשה בתכלית הכונה. ובנגד טבע המשולת, הרי מולם ישר
 ונאמן מוצב אפניך לעלות וכראות את פני הסבה הראשונה אשר לו הכ"ו וממנו הכל, וזה רק אם לא
 יעכב ע"י יודך בלא התניך מפיך הבלי עולם וטרדת לבבך לחמודותיו, והוא מ"ש : "מי יעלה ונגו' :

נבי

(א) שמות ט"ו ית, (ב) תהלים כ"ד ט"ט שקנה נמים וארץ כיום או והקנה תבל ליושבי בה.

נִפְשֵׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה: יֵשׂא בְּרַכָּה מֵאֵת יְהוָה וְצַדִּיקָה
 מֵאֵלֵהי יִשְׁעוּ: זֶה דוֹר דֹּרְשָׁיו מִבְּקִשֵׁי פְּנֵיךָ יַעֲקֹב סִלָּה: שְׂאוּ
 שְׁעָרִים רְאִישֵׁיכֶם וְהִנְשָׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי
 זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה עֲזוּוֹ וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: שְׂאוּ
 שְׁעָרִים רְאִישֵׁיכֶם וְשָׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי
 הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סִלָּה:

כשני כשנת היום יום שני בשבת שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש :

שִׁיר מְזֻמָּר לְבָנֵי קָרַח: גְּדוֹל יְהוָה וּמְהִלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ
 הַר קֹדְשׁוֹ: יִפֹּה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ הַר צִיּוֹן יִרְפְּתֵי

צפון

אבני אליהו

נקי כפיים, סתמוך בחמרת הקנינים המדומים: ובר לבב, מהתאות הגופנים: אשר לא נשא לשוא
 נפשי, להתדמות בהם אל הכהמות: ולא נשבע למרמה, על הראשונות, כי וודאי אשר אלה לו
 עקה יעקה סבלי מונע להשתחות להרום רגליו, כמו שנתפרסם הענין באברהם אבינו ע"ה, כי
 הוא אשר עלה בתחלה בזה הסולם הנפלא בתום לבבו ובקוין כפיו, כאשר יצא מפיו צדקה
 הרימותו ירו א"י ה' אל עליון ונ'ו' אם מחוס ועד שרוך נעל, כי הוא באמת ניער כפיו סתמוך
 בחמדות הטפלות האלה, והאחו פני כסא לדעת ולהכיר גדולת מלך המרוםם היושב עליו, כמ"ש
 אצמגנינות גדולה היתה בלבו של אברהם וכו', ואמר: ישא ברכה מאת ה' וצדקה מאת ה' ישעו,
 לומר כי הראוי לצאת שפע וברכה מאת הסכה ראשונה יתברך שמו וצדקת פעולותיו סאלתו ישעו,
 זה דור דורשיו וחוקריו ומבקרי פניו יוצאי חלציו העולים במדרגת הסולם הזה בחקירותיהם,
 עד היותם שם מבני עליה ממחיצתו יתברך ויורדים אחרי כן כמיטב השגותיהם, ומשיגים הדברים
 כולם בסכותיהם כמנהג הנביאים אשר עליהם נאמר במחזת הסולם והנה מלאכי אלהים עולים
 ויורדים בו, ולזה ייתר זה הרבר המעולה לבעליו ואמר מבקשי פניך יעקב סלה, כי לא נראה
 תחלת סוד זה הסולם ולורעו נתנה נחלה כמ"ש ונפלינו אני ועסך וכו', והנה לחשיגם בזה הענין
 הכיחוד שאמינו, והוא היותו יתברך לא לבר סבת הסכות כלם כי אם היותו פיעל הדברים כלם
 אשר רפי זה לא אבד יאות לו הגבורה והרוממות המחויבים להודות לאשר הוא סבת הרכות
 כולם כי אם הוראה והפחד המחויבים למי שיש לו הכח והממשלה על כל הנמצאות להסציא
 ולהפסיד, לזה נמר מאמר באמרו שני פעמים שאו שערים ראשיכם ונ'ו, והנה על מה שראוי שירגזו
 ויחילו כלם לפניו מפני הוראה אמר הכתוב הראשון: שאו שערים ראשיכם, ואמר והנשאו
 בלשון נפעל, כלומר אם תרצו הרי טוב, ואם לאו תוכרתו מפני מכרית, וביאר הדבר ע"ד השאלה
 ואמר: מי זה מלך הכבוד שינשאו השערים מהכרתיותו והיטוב ה' עזו ונגבור ונ'ו, הרי עוצם
 יכרתו ונגבורתו להאביד ולהרום אבנות ולנטוע, וכל ענין השני אמר: שאו שערים ראשיכם ושאו
 פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד, והכוונה שישאו מעצמם סבלי בחינת מכריח וסוראו ופתרו והוא
 ההכנעה הטבעית מצד מה שהוא סבת הסכות כולם, וע"כ היתה השאלה: מי הוא זה אשר מצד
 מה שהוא חויב לו הכבוד, וחשוב ה' צבאות, כי השם יתברך מצד מה שהוא כורא צבאות מעלה
 ומטה, הוא מלך הכבוד סלה, כטבע קיים, אמנם נשיאות השערים האלה הסת אשר יבוא בהם
 יתחוק משער לשער עד יבוא ויגיע לשלימות שני מיני ההכרה הזאת שהיא תכלית מה שאממר
 להשלים בהצלחתו: [באר אברהם על תחלים].

(א) סם מ"ח דכתיב ביה אלהים בלמנותיה נודע למשגב וניוס כי הכדיל צין פליונים
 לתחנותים וכין קודם הקדשים סהם ארמנותיה .

תפלת שחרית

צפון קרית מלך רב: אלהים בארמנותיה נודע למשגב: כי הנה
המלכים נועדו עברו יחדו: המה ראו בן המותו גבולו נחפזו:
רעה אחזתם שם חיל פיולדה: ברות קדים תשבר אניות
תרשיש: כאשר שמענו בן ראינו בעיר יהוה צבאות בעיר
אלהינו אלהים יכוננה עד עולם סלה: ופינו אלהים חסדה
במרב היכלה: בשמך אלהים בן תהלתך על קצו ארץ צדק
מראה ימנה: ישמח הר ציון תגלנה בנות יהודה למען
משפטיך: סבו ציון והקיפיה ספרו מגדליה: שיתו לפכם
לחיקה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור אחרון: כי זה
אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו עד מות:

כשנשי בשנת היום שלישי בשבת שבו היו הלויים אומרים במקדש

^(א) מִזְמוֹר לְאַסָּף אֱלֹהִים נֹצֵב בְּעֵדֹת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט:
עַד מָתִי תִשְׁפֹּטוּ עוֹלָם וּפְנֵי רְשָׁעִים תִּשְׂאוּ סֵלָה: שְׁפֹטוּ
דָל וְיִתְּנוּ עָנִי וְרֵשַׁע הַצְּדִיקוּ: פִּלְטוּ דָל וְאֲבִיוֹן מִיַּד רְשָׁעִים
הַצִּילוּ: לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִבְיְנוּ בַּחֲשֻׁכָה יִתְהַלְכוּ יִמְזוּנוּ כָּל מוֹסְרֵי
אֶרֶץ: אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֲדִיוֹן פְּלִכֶם: אֲכֵן כְּאָדָם
תָּמוּתוֹן וּכְאֶחָד הַשָּׂרִים תִּפְלוּ: קוֹמָה אֱלֹהִים שִׁפְטָה הָאָרֶץ
כִּי אַתָּה תִּנְחַל בְּכָל הַגּוֹיִם:

כרביעי בשנת אומרים, היום רביעי בשבת שבו היו הלויים אומרים במקדש:

^(א) אֵל נְקָמוֹת יְהוָה אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הַנְּשֵׂא שִׁפְטָה הָאָרֶץ הַשֵּׁב
גָּמוּל עַל גְּאִים: עַד מָתִי רְשָׁעִים יִהְיֶה עַד מָתִי רְשָׁעִים
יַעֲלוּ: יַפִּיעוּ יִדְבְּרוּ עִתְק יִתְאַמְרוּ כָּל פְּעֻלֵי אֹן: עִמָּךְ יְהוָה
יִדְבְּאוּ וְנַחֲלֶתְךָ יַעֲנוּ: אֲלֵמְנָה וְגַר יִתְרַגְּוּ וְיִתְזַמְּמוּ יִרְצָחוּ: וַיֹּאמְרוּ
לֹא יִרְאֶה יְהוָה וְלֹא יִבִּין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: בִּינֵנוּ בַּעֲרִים בְּעַם וּכְסִילִים
מָתִי תִשְׁפִּילוּ: הַנּוֹטֵעַ אֹן הֲלֹא יִשְׁמַע אִם יוֹצֵר עֵינַי הֲלֹא יִבִּיט:
הַיֹּסֵר גּוֹיִם הֲלֹא יוֹכִיחַ הַמְּלַמֵּד אָדָם דַּעַת: יְהוָה יוֹדֵעַ מַחֲשַׁבּוֹת
אָדָם כִּי הֵמָּה תִּבְרַךְ: אֲשֶׁרֵי הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר תִּיפְרְנוּ יְהוָה וּמִתּוֹרַתְךָ

תלמדנו

(א) תהלים פ"ב לפי שכיום ג' נלה ארץ והכין תכל לעדתו ובקרב אלהים ישפוט. (ב) תהלים
פ"ד. שכיום ד' ברא הקב"ה חמה ולכנה להאיר לארץ ואותן כ"א יושבי השן העובדים לחמה ולכנה
עחיד לעשות הקמס ולהענישם (עיין תענית כ"ט).

תִּלְמַדְנִי : לְהִשְׁקִיט לֹא מִיָּמִי רַע עַד יִפְרָה לְרָשָׁע שַׁחַת : כִּי
 לֹא יוֹשֵׁשׁ יְהוָה עִמּוֹ וְנִחַלְתּוֹ לֹא יֵעֹזֵב : כִּי עַד צְדָק יָשׁוּב
 מִשֹּׁמֵם וְאַחֲרָיו כָּל יִשְׂרָאֵל לֵב : מִי יִקּוּם לִי עִם מְרַעִים מִי יִתִּיצֵב
 לִי עִם פְּעָלֵי אֲוֶן : לִוְלֵי יְהוָה עֲזַרְתָּה לִּי כַּמַּעַט שְׁכַנְנָה דוֹמָה
 גַּפְשִׁי : אִם אֲמַרְתִּי נִמְטָה רַגְלִי חֲסָדָךָ יְהוָה יִסְעַדְנִי : בָּרַב
 עֲרַעְפִּי בְּקִרְפֵי תַנְחוּמֶיךָ יִשְׁעִשְׁעוּ גַפְשִׁי : הִיחַבְרָךְ כִּסֵּא הַחוֹת
 יִצַר עֲמָל עָלַי חֶק : יִגְדֹדוּ עַל נַפְשִׁי צַדִּיק וְדָם נָקִי יִרְשִׁיעוּ : וַיְהִי
 יְהוָה לִי לְמִשְׁגָּב וְאַלֹהֵי לְצוּר מַחְסִי : וַיֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת אֹזְנֵם
 וּבְרַעְתֶּם יִצְמִיתֶם יִצְמִיתֶם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ : כִּבוֹ נִרְנְנָה לִי נְרִיעָה
 לְצוּר יִשְׁעֵנוּ : נִקְדַּמְתָּ פָנָיו בְּתוֹרַת בְּזֻמְרוֹת נְרִיעַ לֹא : כִּי אֵל
 גָּדוֹל יְיָ וּמִקֵּד גָּדוֹל עַל כָּל אֱלֹהִים :

בְּחַמִּישֵׁי נִשְׁכַּת אֹמְרִים. הַיּוֹם חֲמִישִׁי בַשָּׁבֹת שָׁבוּ הֵיוּ הַלְלוּם אֹמְרִים בְּמִקְדָּשׁ :

לְמַנְצֵחַ עַל הַגִּתִּית לְאַסָּף : הֲרַגְנוּנוּ כְּאֱלֹהִים עֲזָנוּנוּ תְּרִיעוּ לְאֱלֹהֵי
 יַעֲקֹב : שֵׁאוּ זְמֵרָה וְתַנּוּ תֶּחֶף בְּנוֹר נְעִים עִם נֶבֶל : תִּקְעוּ
 בַּחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּפֶּסַח לְיוֹם חַגֵּנוּ : כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט
 לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב : עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שָׁמוּ בְּצֵאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם
 שָׁפַת לֹא יִדְעֵתִי אֲשַׁמְעֵנִי חֲסִירוֹתֵי מִסְפָּר שְׁכַמוֹ בְּפִיו מוֹדֵד
 תַּעֲבֹרְנָה : בַּצָּרָה קָרָאתָ וְאַחֲלִיצָךְ אֶעֱנֶךָ בְּסִתֵּר רַעַם אֲבַחֲנָךְ
 עַרְמִי מְרִיבָה סֵלָה : שְׁמַע עִמִּי וְאַעֲיִדָה בְּךָ יִשְׂרָאֵל אִם־
 תִּשְׁמַע לִי : לֹא יְהִי־כֶּךָ אֵד זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֹכֵר : אֲנֹכִי
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַרְחֵב פִּיךָ וְאַמְלֵאֲהוּ :
 וְלֹא שְׁמַע עִמִּי קוֹלִי וַיִּשְׂרָאֵל לֹא אָבָה לִי : וְאַשְׁלַחְתּוּ
 בְּשִׁרְיוֹת לֶבֶם יִלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם : לֹא עִמִּי שְׁמַע לִי יִשְׂרָאֵל
 בְּדַרְכֵי יְהִלְכוּ : כַּמַּעַט אֹיְבֵיהֶם אֲכַנֶּנֶּע וְעַל צַרֵיהֶם אֲשִׁיב יָדִי :
 מִשְׁנֵאֵי יְהוָה יִכְחָשׁוּ לֹא וַיְהִי עִתָּם לְעוֹלָם : וַיֹּאכִלְהוּ מִחֶבֶב
 חָפָה וּמִצוּר דָּבַשׁ אֲשַׁפִּיעֶךָ :

בְּכָזֵי נִשְׁכַּת אֹמְרִים. הַיּוֹם שְׁשִׁי בַשָּׁבֹת שָׁבוּ הֵיוּ הַלְלוּם אֹמְרִים בְּמִקְדָּשׁ :

יְהוָה מִקֵּד גָּאֹת לִבְשׁ לִבְשׁ יְהוָה עֵז הַתְּאֹזֵר אֵף תַּכּוֹן

תבל

תֵּבֵל בַּד תִּמְצוֹט: נִכּוֹן פִּסְאֵךְ מֵאֵז מַעֲוִלִים אֶתָּה: נִשְׁאוּ נְהָרוֹת
 יְהוָה נִשְׁאוּ נְהָרוֹת קוֹלֶם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דְּכָיִים: מִקְלוֹת מַיִם
 רַבִּים אֲדִירִים מִשְׁפְּרֵי יַם אֲדִיר בְּמָרוֹם יְהוָה: עֲדַתְךָ נֶאֱמַנּוּ
 מֵאֵד רֵבִיתְךָ נֶאֱוָה קִדְשׁ יְהוָה לְאַרְךָ יָמִים:
 בר"ח אומרינ מזמור ק"ד ברכינפשי וכו'.

מן ר"ח אלול עד אחר שמיני עצרת כבוקר וערב בכל יום אחר התפלה אומרים זה המזמור:
 לְדָוִד יְהוָה אֲזִירִי וַיִּשְׁעֵי מִמֵּי אֵיזָא יְהוָה מְעוֹז חַיִּי
 מִמֵּי אֶפְתָּח: בְּקָרֵב עָלַי מְרַעִים לֶאֱכֹל אֶת
 בְּשָׂרֵי צָרִי וְאֵיבֵי לִי הֵמָּה בְּשָׁלוֹ וַנִּפְּלוּ: אִם תַּחֲנֶה
 עלי

אבני אריהו

לְדָוִד ה' אורי וישעי, אמר זה נגד רוח ונפש ע"ד כי נר סצוה ותורה אור שהן יום ולילה אור
 ביום ונר בלילה, ולמצות צדק מצעה הגוף והוא בנפש שתופא רגפא, וחתורה ברות
 כמ"ש רוחי אשר עליך ורברי אשר שמתו כפיך, וז"א אורי כוונתי על התורה כמ"ש תורה אורי,
 וישעי אמר על המצות שהן סגינים, ויום ולילה נכללים בנפש ורוח כמ"ש נפשי אויטיך בלילה
 אף רוחי בקרבי אשרך בשחרן, ה' מעוז חיי. כנגד הנשמת כמ"ש נשמת חיים באפו, והוא
 כנגד דרך השלישי מ"ש ודרך חיים תוכחת סופר, ואמר מעוז כמו מעוז לתם דרך ה' וכן כיראת
 ה' מכסת עוז וכן התכמה העוז לחכם וכן מגדל עוז שם ה' בו ירוץ כו', ואמר ממי אירא" כי
 הידאה הוא מדבר שבקרוב אליו, ואמר זה כנגד הנפש והרוח שהם קרובים ויושבים כאדם,
 וכנגד הנשמה שהיא רחה למעלה רחוקה מן האדם, אמר ממי אפתח" כי לשון פחד נופל על
 מגורת ודאגת מדבר מרחוק, וכמ"ש רז"ל במכילתא בפרשה בשלח על פסוק הפול עליהם אימתה
 ופחד ועיון כפיירש"י שם: "בקרב עלי מרעים כו", דע כי בנין הגוף הוא משלשה אלו בשר,
 גידון, ועצמות, ובהן שורה נר"ו, הנפש שורה בבשר ע"ד שאמר כי תרם הוא הנפש. בגידון שורה
 הרוח, כי הרוח דרכו בגידון ועורקין בהמה טובב הו"ך הרוח, והנשמה הארתה על העצמות,
 וכן ארז"ל עונותיו חקקין עך עצמותיו ואויבי אדם יכולים להזיקו בנפשו וברוחו, כי הבשר
 והדם נאכלו ונכלו מן צערו, ובאשר אויבו מרו ועצבו את רוחו, נקוצו גידו ה"ב אשר בורוח
 החיוני שורה, אבל להנשמה אין שום אדם יכול להזיק, רק הוא אויב לת, וז"א, לאכל את בשרי
 כי סנפש ועד בשר יכלו האויבים: צרי, אמר כנגד הרוח שהם מצויכים את רוחי ונקוצו עורקי
 לבבי, ואויבי אמר כנגד הנשמה שהם אויבים ומבקשים רעתה אבל לא יוכלו להזיק לה בעצם,
 המה כשלו" כנגד נפש ורוח, ומה שהם חויבים הנשמתו אמר ונפלו ולא יכלו קום: אם תחנה
 עלי סחנה וגו', לפי שכל הקנינים נכללים בשלשת והם בפרט חמשה, א' הגוף, ב' הרכוש, ג'
 המקום והוא הכית והעיר שהאדם דר בה, אבל הגוף נכלל בו גר"ן לכן הם חמשה, וכן היסודות
 חמה חמשה א"ר מ"ע וגשם החמשי הוא עצם השמים לטוהר ונכללים בשלשת שמים ארץ וארץ,
 וכנגד אלו יש ג' בריתות, א' ברית הלשון הוא התורה והוא מן השמים, ב' ברית הלב הוא
 מניסות התורה ותעלמותיה' הוא ברות כמ"ש רוחי אשר עליך והרות הוא באויר, ג' ברית
 המעור הוא הנפש כמ"ש כי תאזה נפשך והוא נגד הארץ וכן הגוף בארץ, ושמים כולל ג'
 ראשונת נר"ג, ורכוש הוא כל מה שבאויר העולם וחם כל קניני האדם וחמדותיו, ומקום הוא
 הארץ, וכנגד התורה אמר ה' אורי וישעי, כי תורה אור והוא ברית הלשון, כנגד הרכוש אמר

עָלֵי מַחְנֶה לֹא יִירָא לְבִי אִם תָּקוּם עָלַי מִדְּחַמַּת
 בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטֵחַ : אַחַת שְׁאַלְתִּי מֵאֵת יְהוָה אוֹתָהּ
 אֲבַקֵּשׁ שְׁבִתִּי בְּבֵית יְהוָה כֹּל יְמֵי חַיִּי לַחֲזוֹת בְּנֹעַם
 יְהוָה וּלְבַקֵּר בְּהִיבְלוֹ : כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסִבּוֹ בַּיּוֹם רָעָה
 וַיִּסְתִּירֵנִי בְּסִתְרֵי אֱהָלוֹ בְּצוּר יְרוּמָמַי : וְעַתָּה יְרוֹם
 רֵאשִׁי עַל אֹיְבֵי סְבִיבוֹתַי וְאַזְבַּחַת בְּאֱהָלוֹ זִבְחֵי

תרועה

אבני אלהו

אם תוונה עלי מחנה לשלול את רכוש, לא יירא לבי אם תקום עלי מדחמת לקיש ליבא בכוסא תלוא, ואמר לא ירא לבי כי לבבו היה חזק בה' והיה שלם גם בבית הלל : אם תקום עלי מלחמה, לגרש אותי מסקומי, בזאת אני בוטח, הוא ברית המעור שנקרא זאת לפי שהוא תמיד באדם והוא מסיל שלום בבית ואמר ונתתי שלום בארץ, את בריתי שלום, ואמר חזא ש"מא דביתא שלמא דארעא. לכן אמר בזאת אני בוטח שהוא מדה אחרונה שנקראת זאת : אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש וגו'. ע"ד שאמרו (בקידושין ל"ט) כל תעושה מצות אחת משיבין לו וסאריכון ימיו ונחל את האיץ. וכולן במסוק אחר נאמרו ולמען יושב לך למען יאריכון יסוך על הארסה, ואמרו בזוהר שהן ג' עלמין. א' נקרא בית ה' שהרוח שורה בו תמיד. וז"א שבתי בבית ה' כל ימי חיי'. ב' בשבתות וי"ש כשהרוח עולה הוא בנועם ה'. וז"א לחזות בנועם ה'. ג' בלילה הרוח מבקר את הנפש וז"ש, ולבקר בהיכלו". והמה נגד ג' דרגין חידועין והם כהגליל כלן בשבתות בשלש סעודות. וחשוב כאן מלמטה למעלה, והוא, שבתי בבית ה' כל ימי חיי' נגד סעודה שלישית שהם נקראו ימים והמה ו"ק והמה נקראו ימי חיי שאו נתגלה היכל חיצון שנקרא ב' השם כסוד ושבתי בית ה' לאורך ימים. לחזות בנועם ה'. הוא נגד סעודת שחרית, עליה נאמר והתענג על ה' נועם דע"ק, ולבקר בהיכלו, וזו סעודת הערב סעודתא דמשרוניתא : כי יצפנני וגו'. חשוב דוד כאן שבע מצות שסנינים עליו ובעבורם לא יירא לבו סאויב ומלחמה. והמה ז' מצות הנהגים כנג המוכות והמה מנוים במסכת סוכה פ"ד. א' ד' סנינים שבלולב חשובים כדרא. ב' ערבה שמקיפין בו את המזבח. ג' החלל. ד' השמחה, והמה שלמי שמחה. ה' סוכת. ו' גיטוך המים. ז' החליל הוא שמחת בית השואבה, וז"א, כי יצאני בסכו ביום רעה, שמצות סכה מגין מיום רעה : כסתר אהלו". הוא כסתר הערבה שמקיפין בו את הסוכה כמ"ש בסוכת לוייתן יסכתו צאלים צללו יסבוהו ערבי נחל. וזהו כסתר אהלו, כי בערבי נחל יסוככו את המזבח והוא סתרי ומגיני : כצוור ירוממני". הוא גיטוך המים, ע"ד שאמר החופכי הצוור אגם סים, ומ"ש לשון צוור כמ"ש בזוהר פרשת בשלח ר' אבא אמר אית צוור ואית צוור, מסטרא דצוור עילאה נפקא צוור אחרא, ומאי צוור עילאה צוור דכך צורים, ומאי הוא, ההוא דאוליאר לישראל וכו' ואזכא הא כהא דא"ר אלעזר כתיב מי יסלל גבורות ה' סאי גבורות ה' לאכללא איסא עילאה כו' וק"ה בהאי צוור איתער לארקא מיא כו' עכ"ל, והוא נקראת גבהי מרומים כמ"ש ושכינת עוון בנבתי מרומים : ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי. וזהו במצות לולב, כמ"ש (בסדרש רבה פרשת אמור ובתיקונים תיקון תלומר) קם ר"א ואמר אבא אמאי אתמר ביומא קדמא דסוכות ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדור, א"ל ברי סאני קרבא אינון ישראל רשימין דנציהין דינא משל דמלכא דהוה ליה דינא וקרבא וכו' ולא הוו ידעין מאן נצח דינא ושאלין מאן נצח דינא אמר תסתכלין מאילין דרשימין כמאנא קרבא בידיהו ותנדעון מאן נצח דינא עכ"ל. ומ"ש סביבותיו לפי שא"י באמצע וכל העולם סובב אותה : ואזכחה באהלו זכחי תרועתה. חם שלמי שמחה כי תרועה הוא לשון שמחה כמו יסלא וגו' ושפתוך תרועת וכן הללוהו

תְּרוּעָה אֲשִׁירָה וְאַזְמָרָה לַיהוָה: שְׁמַע יְהוָה קוֹלִי
 אֶקְרָא וְחַנְּנִי וְעַנְּנִי: לֵךְ אָמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת
 פְּנֵיךָ יְהוָה אֲבַקֵּשׁ: אֵל תִּסְתַּר פְּנֵיךָ מִפָּנַי אֵל תִּט
 בְּאֵף עֲבָדְךָ עֲזַרְתִּי הָיִית אֵל תִּפְּשֵׁנִי וְאֵל תַּעֲזֹבֵנִי

אלהי

אבני אליהו

הללותו בצלצלו תרועה מורה על שמחה שאין למעלה ממנה. ואמר באהרו כי לולב נוהג בכל
 סקום אבל שלמי שמחה אין נוהג אלא בביהמ"ק בלבד: „אשירה ואזמרה לה'“ על דרך שאמרו
 (ברעיא מהימנא פרשת בהר) שירה נאמר בפה וזמרה בכלי זמר. וז"א אשירה, הוא הלל בפה
 ואזמרה, הוא ההליל וכל מיני זמר משמחת בית השואבה. שמע ה' קולי, כראש השנה כמ"ש הקול
 קול יעקב שמתגברין בקול שופר כמד"א לשמוע קול שופר: אקרא, ביוזב וכן דרשו חז"ל
 דרשו ה' בהמצאו אלו י' ימים שבין ר"ה ליו"ב קראוהו בהיותו קרוב זה יו"ב. ואמר ותנני
 יענני כי על יום זה נאמר ותננתי את אשר אתון אעפ"י שאינו הנון וההמתי את אשר ארחם אע"פ
 שאינו כדאי: לך וגו'. הזכיר ג' פעמים פנים כנגד שלש רגלים כמ"ש (בוהר פ' אמור) אלה פועדי
 ה' מקראי קודש ו' יצחק פתח לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש בניגך אמר לבי לבני
 עלמא בקשו פני אלו זמניא וחגיגא דכולן זמין להו כו' עכ"ל. והשב הרגלים כסדרן כמ"ש (שם)
 לך אמר לבי דוד מלכא אמר בגין כנסת ישראל כו' זה פסח שהוא בשביל ישראל כמ"ש (בוהר
 שם) כאריכות: את פניך ה' אבקש. זה חג השבועות ע"ד שאמרו (שם) בשבועות אמאי לא אשתכח
 ו' ימים והא הכא אתחזין יתור סכולא וכו' אלא כיון דשבתא דישיראל אתא לפרשא קרא להון
 אחד דהא בכל אתר שבחא דישיראל אחד הוא מ"ט בגין דכל קשירו דעילאי ותתאי כהאי אתר
 דאקיי ישראל אשתכח וכו' עכ"פ וברגא זו שם הויה יהוד של כל השמות: אל תסתר פניך
 ממני. כנגד חג הסוכות כי דרגא של סוכות היא נעלמת סוד ולכן בקש אל תסתר פניך ממני ורק
 בסוכות דרגין עילאין אתגליין לכן אמר אל תסתר פניך ממני. אף תש באף עבדך. אמר כנגד חג
 שמיני העצרת שהוא ח' חוק בפי' קישיב' וכו' גמר התימה לכל הדינין לפי שבו מוכרין גבורות
 הגשמים או נתגלין הדינין והגבורות ועל זה ביקש אל תש באף עבדך שלא תסה לצד שמאל
 בהובי: עזרתי היות. כי כל הגבורות הם בסוד אעשה לו עזר כנגדו כמו שהל"ת עזר למצות עשה
 בסוד יסין ושמאל שהשמאל ממוע ליסין וכן ימות הגשמים עזר ליסות החמה לטוילודו ויצמיתו
 ביסות החמה. וז"א עזרתי היות בכל הגבורות והדינין עזרת לי מיעולם מפניהם. והנה עד הנה
 השב שבת וכל הרגלים ועתה אמר בקשחו כנגד כל ימות השנה: אל תפשיני. כנגד הלילות
 שהנפש נטושה בין כמה וכמה הבילין כמ"ש בוהר: ואל תעזבני. ביום אע"פ שהרוח תזור אליו
 בבקר אבל כיון שהנשמה אינה הוזרת אל תעזבני: לכן אמר אלהי ישעיה. שהוא כנגד הנשמה: כי
 אבי ואמאי עזבוני. אבי ואמאי אמר כנגד יום ולילה כמ"ש יום אולד בו והלילה אמר הורה גבר. כי
 האב עוזב אותו סיד אחר היוונג בעת ליל'ה והולד נשאר בבטן האם ואחר הילדה גם מבטן האם
 יעזב ביום: וה' יאספני. בעת פרידתם מן היוונג הוא יאספם כל הזרע ונעשה יצירתו גם בעת הילדה
 הוא מאסף כל הכהית שנבראו עמו וסוציאם עמו לאויר העולם. עתה כשוח אני שלא תעזבני עוד:
 הורני ה' וגו'. אחר שבקש לשמור אותו בשבתות וברגלים בכל ימות השנה כמ"ש במדרש כמו
 סוחר כותי בקש כללית נגד ג' דרכים והם תורה דרך חיים תוכחות מוסר: הורני ה' דרכך.
 זהו דרך חיים: ונהני באורת מישור. רצונו דרכי התורה כמ"ש, כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם.
 ופושעים יכשלו בהם צדיקים ילכו במצות עשה ופושעים יכשלו במצות לית אפס בלמוד התורה
 ישרים הם יחדיו כי לא יכשל האדם גם כשילמוד מצות לית וע"ז אמר: ונחני באורת מישור.
 למען שוררי החפצים כהכשלו: אל תתנני כנפש צרי. כי הנפש סביב רשעים יתהלכון הס"מ ונפש
 הבהמית והם צריה כמ"ש (בוהר רות) ולמה נקרא בהמית שהוא מסטרא דס"מ ונחש דוגמת הוי"ו
 ושמינו

אֶרְהִי וְיִשְׁעִי : כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וַיְהִי זֶה יֶאֱסֹפְנִי :
 הֲרַנִּי יְהוָה דְּרַבְּךָ וְנַחֲנִי בְּאַרְחַ מִישׁוּר לְמַעַן שׁוֹרְרִי :
 אֵל תִּתְּנֵנִי בְּנַפְשׁ צָרִי כִּי קָמוּ בִי עֵדֵי שֶׁקֶר וַיִּסַּח
 חָמָס ; לֹא אֵל אֲמַנְתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב יְהוָה בְּאַרְצָן
 חַיִּים : מִיָּה אֵל יְהוָה חֹזֵק וַיֵּאֱמֹן דְּבָרְךָ וְיִמְנֶה
 אֵל יְהוָה :

למנצח

אבני אליהו

וְדַמְרוּ : כִּי קָמוּ בִי עֵדֵי שֶׁקֶר וַיִּסַּח חָמָס. עֵדֵי שֶׁקֶר הֵם טַעֲנוֹת הַיֵּצֵר וְהֵם אַרְבַּעַה כְּמוֹ שֶׁפָּרַשְׁתָּ
 בְּזוֹהַר בְּפִרְשַׁת מִרְגְּלִים שְׂכַל דְּבַתָּם הָיָה עַל הַתּוֹרָה אִפֶּס כִּי עַז הָעַם מֵאֵן דְּבַעֵי לְמוֹכֵי כִּיָּה בַעֵי
 לְמַחֲוֵי תִקּוּף בַּעֲתוּרָא כְּמִ"שׁ וְעִשׂוֹר יַעֲנֶה עֲזוֹת וְהַעֲרִים גְּדוּלוֹת וּבְצוּרוֹת בְּתִים מְדַאִים כֹּל טוֹב דְּלֹא
 יִחַסְרוּן מִכּוֹלָא וְגַם וַיִּלְדִּי הַעֲנָק רֵאיוֹנֵי שֶׁם בַּעֵי גּוֹפֵא תִקּוּף גְּבוּר כְּאִרִי בְּגִין דְּהוּא מַתְשַׁת חֵינְךָ דְּבִנֵי
 גִּשְׁא לְאַשְׁתְּרֵלֵא בְּהֵוֹא אִיסוּר וְהִיתֵד כְּשֶׁר וּפְסוּל (דְּרִשׁוּת מִיִּלְדֵי הַעֲנָק כִּי הֵמָּה הָיוּ מְבִנֵי אֱלֹהִים
 וּבְנוֹת הָאָדָם אִיסוּר וְכו') וְזֵהוּ : כִּי קָמוּ בִי עֵדֵי שֶׁקֶר. וְאָמַר בִּי וְלֹא אָמַר עָלֵי לְחֹרוֹת עַל טַעֲנַת
 הַיֵּצֵר הַמְּסוּן כִּי וּבְקִרְבוֹ וּמַעִיד עֲדוֹת שֶׁקֶר כִּי אֲדַרְבָּא הַחֹרֶת מִרְפָּא אֲגוּף חֵלֶשׁ וּמַעֲשֵׂת אֵת בַּעֲלֵיתָ
 כְּמִ"שׁ אֲוֹרֵךְ יָמִים בִּימִינָה בְּשִׁמְאַלָּה עוֹשֵׁר וּכְבוֹד וְדַרְכֵיהָ דְּרַכֵּי נְעֻם וְכוּל גְּתִיבוֹתֵיהָ שְׁלוֹם : וַיִּסַּח
 חָמָס. הוּא נִגְדַּעְנָה הַשְׁנִיָּה שֶׁל הַיֵּצֵר שֶׁאֵמֵר עֲמַלְק וְיֹשֵׁב בְּנִגְבַּ הוּא יִצְרָא בִישָׁא מִקְטַרְגָּא דְּבַר
 נִשׁ דְּמַשְׁתַּכַּח תְּדוּר בְּגּוֹפֵא. וְהַחֲתִי וְהַאֲמוּרִי וְגו' כְּמָה מִקְטַרְגִּין מַשְׁתַּכְחִין תַּסֵּן בְּגִין דְּלֹא יִכּוֹל כִּר
 נִשׁ לְמַעַל בְּהֵרֹא עֲלֵמָא כֹּלֵךְ מֵאֵן יִזְכִּי לְהוֹמָאן יַעוּל בְּנוֹת בְּמִלִּין אִילִין וַיִּנְאוּ אֵת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְזֵה נִקְיָא חָמָס שֶׁמֵּהֲפֵךְ מְטוֹב לְרַע כְּמִ"שׁ בְּשִׁנְאָתָהּ אֲוֹתָנוּ הוּצִיאָנוּ מִפְּנֵי הַטּוֹבָה לְרַעָה זֵה נִקְרָא
 חָמָס כְּמִ"שׁ חֲשָׂי עֲלִיךָ חֲמַטְנוּ אֵתָה כְּדַבְּרִים : לֹא אֵל אֲמַנְתִּי. הוּא נִגְדַּעְנָה חֲשָׁלִישִׁית שֶׁל הַיֵּצֵר
 שֶׁאֲמַר לֹא גּוֹכַל לַעֲלוֹת וְכו' כִּי כֹלֵב אָמַר כִּי אֲחַמְנוּ הֵם אִינוּן בְּגַרְמִייתוֹ מִזְמִינִן סוּזְנֵי כֹּלֵךְ יוֹמָא
 אֲרִי שְׁנָה עִזֵּי אָמַר : הַאֲסַנְתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה'. שְׁנֵאֲמַר בְּתִים מְלֵאִים כֹּל טוֹב וְכו' הוּא נִגְדַּעְנָה
 טַעֲנַת הַיֵּצֵר מֵאֵן יִזְכִּי לֵה וּמֵאֵן יַעוּל בְּנוֹת אֲבֵי אֲנִי הַאֲסַנְתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה' לִירֵשׁ וְלֵהֲנַחֵל אֲוֹתָהּ
 בְּאַרְצָן חַיִּים. הוּא כְּנִגְדַּעְנָה הַרְבִּיעִי וַיִּוְצִיאֵנוּ דַכַּת חֲאָרְץ וְגו' הַאָרֶץ אִשֶׁר עַכְבְּנוּ בָּהּ וְגו' אֲרִץ אוֹכַלַת
 יוֹשְׁבֵיהָ עִזֵּי אָמַר דּוֹר לֹא כֵן אֲנִי הַאֲסַנְתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה' בְּאַרְצָן חַיִּים כִּי יִרְאֵת ה' תּוֹסֵף יָמִים וְכֵן
 כִּי בִי יִרְבוּ יָמֶיךָ וַיּוֹסִפוּ לָךְ שְׁנוֹת חַיִּים וְאָמַר בְּשֵׁתֵי טַעֲנוֹת הַאֲחֵרוֹנוֹת לֹא אֵל אֲמַנְתִּי וְלֹא בְּרַאשׁוֹנוֹת
 מִפְּנֵי שֶׁבִי טַעֲנוֹת הַרַאשׁוֹנוֹת נִרְאוּ בַעֵין שֶׁחֲבָה שֶׁקֶר אֲבָל כִּי הַאֲחֵרוֹנוֹת שֶׁאֲמַר וְהָיָא שִׁיזְכָּה
 לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה' וְשֶׁהָיָא בְּאַרְצָן חַיִּים שֶׁאִ"א לְהַשִּׁיג מֵה שְׁחִיָּא אַחַר הַמוֹת אָמַר לֹא אֵל אֲמַנְתִּי
 בְּאֲמַנְתִּי וְזֵהוּ שֶׁדְּרָשׁוּ רַז"ל לְמַת נִקְדֵּר עַל לֹא יוֹדַע אֲנִי שְׂאֵתָה מְשַׁלֵּם שְׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים וְכו'
 מִפְּנֵי שֶׁעֲנִינוּ מְדַבֵּר בְּעַה"ב וְאַרְצָן חַיִּים : קוּה אֵל ז' חֹזֵק וַיֵּאֱמֹן לְבָךְ וְקוּה אֵל ת'. אָמַר כֵּאֵן כְּנִגְדַּעְנָה
 ד' עוֹלְמוֹת עוֹה"ו וְעַה"ב וַיִּמּוֹת חֲשִׁישׁ וְחַחִית הַמְּתִים כְּמוֹ שְׁבִיאָרְגוֹ בְּפַסְוֵק לְמַעַן יִרְבוּ יָמִיכֶם וְאָמַר :
 קוּה אֵל ה' בְּעוֹה"ו וְעוֹד קוּה אֵל ה' בְּעַה"ב כִּי הַעַה"ב נִוְהַג בְּעַה"ו כְּמִ"שׁ כֹּל הַאֲוֹמֵר שִׁירָתָהּ
 בְּעַה"ו זֹכֵה לְאֲמָרוֹ לְעַה"ב : חֹזֵק בִּימּוֹת הַמְּשִׁית כִּי אֵז וְהָיוּ נְסִיוֹנוֹת תְּרַבָּה כְּכַתוּב כְּמִדְרָשׁוֹ : וַיֵּאֱמֹן
 לְבָךְ. בְּחַחִית חַחִים כְּאִשֶׁר הֵלֵךְ לְבָדוֹ וְהוּא קוֹדֵם קוֹמֵי מֵן הַקְּבֵר וַיֵּאֱמֹן לְבָן וְזֹכֵה לְתַחַת בְּמַחֲרָה
 בִּימִינוֹ בְּקִרְבֵּי אִמּוֹן סֵלָה : [בְּאֵר אֲבֵרַחֵם עַל תְּהִלָּים]

למנצח

לִמְנַצַּח לְבַנֵּי קֶרַח מְזֻמּוֹר : שָׁמְעוּ זֹאת כָּל הָעַמִּים תְּאֻזְנוּ כָּל
 יְשֵׁבֵי חֶדְרָה : גַּם בְּנֵי אָדָם גַּם בְּנֵי אִישׁ יָחַד עֲשִׂיר
 וְאַבְיּוֹן : פִּי יְדַבֵּר חֲכָמוֹת וְהַגִּוֹת לְפִי תְבוּנוֹת : אִפְּהָ לְמִשְׁךָ
 אֲזַנִּי אֶפְתַּח בְּכַנּוֹר הִידְתִּי : לְמָה אֵיךְא בִּימֵי רַע עֲוֹן עֲקָבִי
 יִסְבְּנִי : הַבְּמַתְּחִים עַל חֵילִם וּבְרַב עֲשָׂרָם יִתְהַלְּלוּ : אַח לֹא פָדָה
 יִפְדֶּה אִישׁ לֹא יִתֵּן לְאֱלֹהִים כְּפָרוֹ : וַיִּקַּר פְּדִיּוֹן נַפְשָׁם וַיְחַדֵּל
 לְעוֹלָם : וַיְחִי עוֹד לְנֹצַח לֹא יִרְאֶה הַשְּׁחָת : פִּי יִרְאֶה חֲכָמִים
 יָמוּתוּ יָחַד כְּסִיל וּבָעַר יֶאֱבְדוּ וְעֵזְבוּ לְאַחֲרִים חֵילִם : קֶרֶבֶם
 בְּתֵימָם לְעוֹלָם מִשְׁבַּנּוֹתֶם לְדֹר וּדְרָךְ קָרְאוּ בְשִׁמוֹתַם עֲרֵי אֲדָמוֹת :
 וְאָדָם בְּיָמָר בַּל יִלִּין נִמְשַׁל בְּפַהֲמוֹת נְדָמוֹ : זֶה דְרָכָם כִּסֵּל לְמוֹ

ואחריהם

אבני אליהו

לסנצח לבני קרח מזמור. יאמר כי בהכנת כונת המזמור היה יוסף כל משכיל אומץ נצח והוד עסוד על שלימות : שמעו וגו'. כזה המזמור רצה לבאר שהעושר בלי ספק הוא טוב כשיוציאהו האדם כפריון נפשו אך אינו סועיל כלל כשלא יוציאהו על דרך זה. ואמר שזאת הדרשה והגדרה ישמעו אותה כל העמים ר"ל יבינה על אמתתה ואמ"כ יאזינות ר"ל ישמעה ויאזינה לכל המיושבים בחדר הזה : גם בני אדם וגו'. כי הנה הוא דרוש סועיל בין לדורשים תהשארות המניני מצד סין תאדם ר"ל בקיוב הגוף והשארות זרעו ובנינו ובין לדורשים ההשארות האישי מצד נפשו וגם תועיל סאוד להורות להעשיר והאכילון איך יתנתנו זה עם זה : פי ידבר וגו'. אמר שבפיו ידבר חכמות אמנם מה שנשאר בלבו מה שלא יוציאהו בפיו הוא דבר שאי אפשר אלא שהאדם עצמו יבין דבר ויבינחו : אמה וגו'. וכדי שאמה אוני אל המשל הזה אפתח איתו בכינור ועל ררך חידה לפי שהאזון נוטה סאוד לשמוע כקול שיר ונגונים מצד הקול ומצד ההכנה שיהיו כדברי חידות סבחילות. ולזה אמר שהוא תמה סאוד : לפה זה אידא בימי רע : אשר יסובב ויביא את הרע הזה אלי : עון עקביו. ר"ל היותי סודגל בחליכות ומצעדי ע"י ההרגל בעון הנה זה יגרום לי הרע שהוא מיתה ססונגה או גורה ססונגה או עצמית והואיל וחי' ית' נתן לי תרופה וארוכה והוא צדקה שמצלת מן הרע הנו' אשר יסכב לו עון עקיבו אמ"כ לפה אירא : הכושים. כלומר הנה מי תראוי שירא בימי רע תמה תבוטחית על חילם וגו' שהושבים שהעושר עצמו תלוי בקנין אלו תשובות הוסניות ואמר : הבוטחים על חילם. ר"ל על היות להם קרובים רבים ומשרתים עצומים חיל כבוד סאוד : וברב עשרם יתהללו. ר"ל שיתהללו בהתרבות העושר ולא ידעו ודא יבינו ששלימות וסודת העושר הוא כהוצאתו והמעטתו כי בעת שיוציאהו לספוק הצרכים או יזודע סובתו והנאתו ולא בהתרבותו וקנינו כי הוא כעצמו לא יועיל ולא יציל : אה. אמר על חילם הנו' אה לא פדה יפרה איש ר"ל שלא ינתן אה אחר חלף אחר לפי שלא יתן לאלהים כפרו ר"ל האדון הוא חאל ויתברך ואם לא יתן לו כפרו ותסורתו ר"ל איש אחר כמקוטו שיהיה עבר אלהים איך אפשר שיהיה פדוי ע"כ מה שדרשו חז"ל באשר אין חליפות למו' ויקר פדיון נששם. על וברוב עשרם יתהללו אמר שאמ"ה שהמטון ינתן חלף ותסורת איש לפי שפריון הנפש יקר סאוד ואין למטון ערך עמה. ואע"פ שעתידי האדם לסודת להיות נחדל מהע"ו ודא ותדל לעולם עם כל זה הנפש עתידה שתחיה עוד אחר המות חיה לעולם תנצחו ולא תראה חשחת ח"א : ויחי עוד לנצח לא יראה חשחת. ואמ"כ היא נצחית ויחיה לעולם ואיך ינתן סגור תחתית

כי

וְאַחֲרֵיהֶם בְּפִיהֶם יִרְצוּ סֵלָה : כִּצְאֵן לְשֹׁאֵל שְׁתוּ מִזֶּת יִרְעֶם
 וַיִּרְדּוּ בָם יִשְׂרָיִם לְבָקֵר וְצוּרִם לְבִלְוֹת שְׁאוֹר מְזֹבֵד לוֹ : אֶךְ
 אֱלֹהִים יִפְדֶּה נַפְשִׁי מִיַּד שְׁאוֹל כִּי יִקְחֵנִי סֵלָה : אֵל תִּירָא כִּי
 יַעֲשֶׂר אִישׁ כִּי יִרְבֶּה כְּבוֹד בֵּיתוֹ : כִּי לֹא בְמוֹתוֹ יִסַּח הַכֹּל לֹא
 יִרְדּוּ אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ : כִּי נִפְשׁוּ בְחַיָּיו יִבְרַךְ וַיּוֹדֶה כִּי תוֹמִיב לָךְ :
 תָּבוֹא עַד הַיָּם אֲבוֹתָיו עַד נֶצַח לֹא יֵרָאוּ אוֹר : אֲדָם בִּיקֵר
 וְלֹא יִבִּין נִמְשָׁר כִּפְהֵמוֹת נִדְמוֹ :

סדר

אבני ארית

כי א"מ שדבר כלה ואובד כמו הסמון יתן תמורת דבר הנצחי אלא וראי צריך תמורתו נפש
 תחת נפש וכמ"ש כופר נפש איש עשור : כי וראה וגו' אמר שהיה לכל אחד סכל אלה לקחת
 לו מסור השכל כי וראה בכל יום ויום בין החכמים שימותו או כסיל ובער בין אותו שיש לו
 סכלות הערורי והוא בער מן החכמה או סכלות קנינו מלא דעות זרות ומפשות אשר לא יצדק
 עליהם שם סיתה אלא אבידה. ואלה ואלה יעובו לאחרים חילם, ר"ל הונם וקנינם : קרבם. ועוד
 היה להם לראות ולתכתבל אשר, קרבם בחימו, ר"ל שהנפש היא דרה בתוך הגוף בעוד היותה
 בעתה באורח הנפש ללון בכית, וז"ל לעולם, כי מחמת שבאה הנפש בעתה תוצרך להיות לה
 בית לדור בו : משכנותה. ר"ל והשבונה אשר יש להם בעתה, הוא, לדור דור, ר"ל מדור א' אל
 דור אחר כי דור תולך ודור בא ועם כל זה מרוב סכלותם, קראו בשמותם עלי אדמות
 שיה סכלות הואיל זה לא יתקיים אלא כדור אחר : ואדם ביקר בד יליו, ר"ל ואדם מהם אפילו
 לילה אחת לא יליו ביקר, כי הוא תולך אחר החכמים המדומים האלו לפי שהוא נמשל
 ככהמות נדמו ונכרתו לגמרי מן העולם הנצחי : זה דרכם, ר"ל העוה"ו שהוא דרך אחד לפניהם
 יחד הוא כסל ומכלות למו, כי אין להם בזה הדרך תיקון וסדר במעשיהם ומנהגיהם. ואם היותם
 כן לעולם המה רוצים בפיהם וזוכרים מה שמצינים וזמינים לבאים אחיהם כי זה
 דמאי סכלות כי הואיל ואין להם בעצמם סדר ותיקון ושורש במעשיהם מה להם
 לראות לכאוס אחריהם- ח"א, ואחריהם בעיתם ירצו סלה" : כצאן לשאול שתו סות, ותנה אלה
 בלי ספק כמו הצאן שכל ענינם הושח והוכן להכנת המיתה, כי אפילו מי שרועה ומשמין אותם
 זונם וירעם, הוא בעבור המיתה, כן אלה, יכין וצדוק ילבש, כמ"ש עושר שמור לבעליו לרעתו
 כי בעבור רעתו של זה אשר בידו עושר עשאוהו שומר לצדק שהוא בעליו של העושר וכל ימיו
 של השומר כעס ומכאובים, וז"ל, ויורו בם ישרים לבקר, כי הזמן שהם בחיים הוא לילה
 וכשימותו יבאו ישרים תחתם לרדות בכל הונם או הוא בוקר בלי ספק : וצורם לבלות שאור
 מובול לו, וצורתם תתבלה בשאול מחמת היות זכר לצורתם, כלומר מרוב עמידתם שם תתבלה
 ותאבד : אך אלהים, אך אלו לא יקרה כן אלא שהש"י, יפדה נפשו מיד שאול כי יקחני
 תמורתו צדקה מה שאני נותן סלה תמיד בחיי, והואיל זה כן : אל תירא מן מות ואכדון הנז' כי
 יעשיר איש, אם יעשיר איש נדיב אשר נותן צדקה וכופר נפשו, כי הנח או בלי ספק, ירבה כבוד
 ביתו, שאין אותו הסמון מתמעט רק מתרבה כבודו בחייו ע"י הקב"ה : כי נפשו בחייו יברך.
 ירצה, שהאיש אשר כזה בחייו יברכו אותו כל העולם שיחיה לפי שהחיים הם טובים לו, לפי
 שפועל עבהם טוב, לז"ל, ויודך כי תוסיב לך, ירצה, שהטוב שאתה מסיב, הוא לך ולעצמך
 ולתנאך ולטובתך, מ"ס יודך כמוב שמגיע להם בקבלתם מסך : תבוא, ותנה תבוא בעוה"ב
 עד דור אבותיך שיאמר עליה בשובה שהיא נאספת אל עמה ואבותיה ער אותו נצה שחכסילים
 גנזכרים, לא יראו אור" אשר שם בעולם הנצחי. וא"כ יתחייב מזה שהאדם אשר יש לו יקר העושר
 לא יבין למה נתן בידו העושר הווא כדי שיפדה נפשו מיד שחת וירא : אדם ביקר ולא יבין
 דמא, נמשל ככהמות נדמו ונכרתו מן העוה"ב, לא כן אנכי עם ה' אחוז לחוות בנעם ה'
 ולבקר בהיכר :

סדר עשרה זכירות כאשר הם סדורים בסי עה"ק להחיד"א ז"ל:

(הריני זוכר יציאת מצרים כמ"ש)

זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצִאתָם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בַחֹק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאבֵד חֲסִין:

(והריני זוכר את יום השבת כמ"ש)

זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

הריני זוכר מעמד הר סיני כמ"ש

בְּקַ הַשְּׁמֵר קֵה וְשֹׁמֵר נִפְשֶׁךָ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יִסְאוּ מִלְּבַבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבַגְיָה וְלִבְגֵי בְּגִיָּה: יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּתַרְבּ בְּאֶמֶר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל לִי אֶת הָעָם וְאֲשַׁמְעֵם אֶת דְּבָרַי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לְיַדְאֹת אֹתִי כֹל הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל הָאָדָמָה וְאֵת בְּגִיהֶם יִלְמְדוּן:

והריני זוכר במידות נפש כל אשר הכעיסו אבותינו להקב"ה בסדכר וכפרם בעל כמ"ש

זְכוֹר אַל תִּשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּסִּדְכָר לְמַן הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בְּאֶחָם עַד הַמָּקוֹם הַזֶּה מִסְרִים תִּיָּתֵם עִם יְהוָה:

(והרי אני מקיים מצות זכירת עמ"ק כמ"ש)

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה קֵה עִמָּךְ בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֵב בָּךְ כֹּל הַנְּחֻשָׁלִים אֲחֵרֶיךָ וְאִתָּה עִיף וַיִּנְגַע וְלֹא יָדָא אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהִנָּיֵחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ קֵה מִכָּר אִיבִיךָ מִסָּבִיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְצַח אֶת זְכוֹר עִמָּךְ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: יִטַח שְׁמוֹ וְזָכְרוּ וְנִמְצָח זָכְרוּ מִלֵּה זָכְרוּ:

(והריני זוכר מה שעשה הקב"ה למרים וצביאה כמ"ש)

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמָרִים בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:

(הרמב"ם ז"ל פי' התכווננו מה אירע למרים הנביאה שדברה בלתי שיהיה גדולה נשאים ממנו וידלתו על ברכיה וסיכנה בעצמה להצילו מן היס והיא לא דברה בגנותו אלא שפעטה שהשתחו לשאר נביאים והוא לא הקפיד ואפס"כ לקחה בצרעת, ובכן יראה ורעד יבוא בנו על כל אשר חטאנו עוינו ופשמנו ודברנו לשה"ר על חברינו ועל הגדולים וסוכים ממנו ועל חכמי ישראל אוי לנו אהה על נפשינו ופגמנו בלשון גס כשקר וכזב וליצנות וחטופה והיינו מכלל די כיתות שאין מקבילים פני שכינה על זה היה דוה לבנו ועל אלה חשכו עינינו, והרי לנו מתחרקים חרקה גמורה ושבים בחשוכה ומבקשים מחילה וסליחה וכפרה, ויהי"מ יאו"ל שמתחולל ותסלח ותכפר את כל חטאתינו ופשינו ותוכנו לשוב אליך בחשוכה שלימה ותוכנו לשמור פינו ולשוננו בכל מכל כל וישוב לאתנו הראשון ולא ידח ממנו נדח אכ"ר):

וזכרת

(א) שמות י"ג ג', (ב) שם כ' ח', (ג) דברים ד' ע"ג, (ד) שם ס' ז', (ה) שם כ"ה י"ז, (ו) שם כ"ד ט',

תפלת שחרית

(והריני מקיים סקרא שכתיב)

וְחִבַּרְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנֶּחֱמָה לְךָ כִּתְּ לַעֲשׂוֹת חַיִּים :

והריני חלשין שגבל ממנו ית' וכל הנחם שיש לנו בין סוכת הגוף וכן סוכת הנפש הכל מלפני ית' אשר סגדיל חסדו עמנו ככל לדקדמינו וכרוכ רחמינו ית' ויתפלים :

(והריני זוכר וזכירת חסן שחשכיל הקב"ה את אבותינו בסדור כמיש)

חִבַּרְתָּ אֶת כִּי הַדְרֵךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָר לְמַעַן יַעֲתִיק לְפָנֶיךָ לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּקִבְבֶךָ וְתִשְׁמַר מִצְוֹתָיו אִם לֹא : וַיַּעֲזֶבְךָ וַיִּאֲכַלְךָ אֶת הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעַת וְלֹא יָדָעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לָבְדוּ יְמֵה הָאָדָם כִּי עַל כֹּל מוֹצֵא כִּי יְהוָה יִחְיֶה הָאָדָם :

(והריני זוכר את ירושלים כמיש)

אִם אֲשַׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי : הַרְבֵּק לְשׁוֹנֵי לְחֵבֵי אִם לֹא אֲזַכְּרֶנִּי אִם לֹא אֵעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹתַי :

(והריני מקיים מצות לזכור שהציל ה' את אבותינו מכלק ובלעם כמיש)

עֲמִי וְקָד נָא מִה יַעֲזֵב בְּלִמָּה סִכְךָ מוֹאֵב וּמִה עָנָה אֲתוֹ בְּלָעַם כִּן בְּעוֹד כִּן הַשָּׁמַיִם עַד הַזְּלַזֵּל לְמַעַן בְּעַת צְדָקוֹת יְהוָה :

שלשה עשר עקרים:

א) אֲנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ שְׁנֵי הוּא בּוֹרָא וּמַגְדִּיל לְכָל הַבְּרִיּוֹת וְהוּא לְבַדוֹ עֹשֶׂה וְעֹשֶׂה וַיַּעֲשֶׂה לְכָל הַמוֹעֲשִׂים :

ב) אֲנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ הוּא יְחִיד וְאֵין יְהוּדוֹת פְּסוּחוֹ בְּשׁוֹם פְּנִים וְהוּא לְבַדוֹ אֱלֹהֵינוּ הֵיא חֵיה וְהֵיא :

ג) אֲנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ אֵינוֹ גּוֹף וְלֹא יְשִׁיבֵהוּ מִשִּׁיגֵי הַגּוֹף וְאֵין לוֹ שׁוֹם דְּמִיּוֹן פְּלִי :

ד) אֲנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ הוּא רֹאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן :

יג

א) נחמת ה' ית' ב' טט ה' ב' ג' חללים קל"ו ה' ד' פיסה ו' ה'.

(ה) אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ שְׁמוֹ לֹא לְבַדּוֹ
רְאוּי דְהַתְפַּלֵּל וְאִין לְזוּלָתוֹ רְאוּי דְהַתְפַּלֵּל :

(ו) אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁכֹּל דְּבַרֵי גְבוּרַיִם אָמַת :

(ז) אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁנְּבוֹאֹת מֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלֵינוּ
הַשְּׁלוֹם הָיְתָה אֲמִתִּית וְשֶׁהוּא הָיָה אָב לְגְבוּרַיִם לְקוֹדְמִים
לְפָנָיו וּלְבָאִים אַחֲרָיו :

(ח) אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁכֹּל הַתּוֹרָה הַמְצוּיָה עִתָּה
בְּיַדֵּינוּ הִיא הַתּוֹנָה לְמֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם :

(ט) אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁזֹּאת הַתּוֹרָה לֹא חָהָא
מִחֲלָפֵת וְלֹא תֵּהֵא תּוֹרָה אַחֲרֵת מֵאֵת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ שְׁמוֹ :

(י) אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ שְׁמוֹ יוֹדֵעַ כֹּל
מַעֲשֵׂה בְנֵי אָדָם וְכֹל מַחֲשַׁבוֹתֵם שֶׁנֶּאֱמַר חִיצוֹר יָתֵד לְבָם
הַמְבִין אֵךְ כֹּל מַעֲשֵׂיהֶם :

(יא) אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ שְׁמוֹ נוֹסֵל
טוֹב לְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו וּמַעֲנִישׁ לְעוֹבְרֵי מִצְוֹתָיו :

(יב) אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ וְאֵף עַל פִּי
שִׁיתְמַהֲמָה עִם כֹּל זֶה אַחֲבָה לֹא בְּכֹל יוֹם שׁוֹבָא :

(יג) אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שִׁיְהִיָּה תְּחִילַת הַמִּתִּים בְּעֵת
שֶׁתַּעֲדָה רְצוֹן מֵאֵת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ שְׁמוֹ וַיִּתְעַלֶּה זְכָרוֹ לְעַד
וּלְנֹצֵחַ נֹצְחִים :

לִישׁוּעָתְךָ קְדוּתִי יְהוָה. קְדוּתִי יְהוָה לִישׁוּעָתְךָ. יְהוָה
לִישׁוּעָתְךָ קְדוּתִי : קְדוּתְךָ סְפָרִית יְהוָה. סְפָרִית יְהוָה
קְדוּתְךָ. יְהוָה לְפָרְקֶנְךָ סְפָרִית :

קודם הסעודה נוסלין ידיהם כדון וכשעת הכינוג מברכין ע"י. ואוחזין הלחם בין האצבעות ומברך המזיא. וכו' הפת במקום שחפה היטב. והמסובין כווננו לשמוע הברכה ויענו אמן. ואסור לבססוק בין ברכה לביעה ולא בין בליעה לאכילה. ברכת היין שלפני המזון קודם ברכת המזיא פוסלת את היין שנתוך המזון. ואם לא שחה לפני המזון ובא לו יין בתוך המזון מברך עליו כסוד ואינו פוסל את שלאחר המזון. וכל אחד ואחד מברך לעצמו. כל מה ששחה תוך הסעודה די לו בברכה אחת אי"כ הוא נמלק. ויין פוסל כל מיני משקין. כל מה ששחה בתוך הסעודה א"כ ברכה אחרונה דכה"מ פוסלתו:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל גְּטִילַת יָדַיִם :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַפּוֹצֵא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ :

<p>על תבטל מה' מיני דגן מברך לפניו.</p> <p>בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹרֵא מִיְּנֵי מִזְנוֹת :</p>	<p>על היין מברך לפניו.</p> <p>בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן :</p>
---	--

ברכה אחרונה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל

<p>אכל מן ה' מיני דגן וגם שחה יין</p> <p>הַמַּחֲיָה וְעַל הַבְּלִבְלָח</p> <p>עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן</p>	<p>על מעסה קדירה מה' מיני דגן</p> <p>הַמַּחֲיָה וְעַל הַבְּלִבְלָח</p>	<p>על פירות מסבא א"י</p> <p>הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ</p>	<p>על היין מברכין לאחריו זה</p> <p>הַגֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן</p>
--	---	---	--

וְעַל תְּנוּבַת הַשְּׂדֵה וְעַל אֶרֶץ חֲמֵדָה מְזוּבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית וְהַנְּהַלֵּת לְאֲבוֹתֵינוּ לְאֲכֹל מִפְּרִיָהּ וּלְשַׁבּוֹעַ מִטּוּבָהּ רַחֵם (בא) יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכֵּן כְּבוֹדְךָ וְעַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הַיְכָלְךָ וּבְנֵה יְרוּשָׁקַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ. וְשִׁמְחֵנוּ בָּהּ :

כַּסֵּת וְרַצָּה וְהַחֲלִיצֵנוּ בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת הַזֶּה :

בְּרִי"ח וְזָכְרֵנוּ בַּיּוֹם רִאשׁ הַחֲדָשׁ הַזֶּה :

בְּרִי"ט וְשִׁמְחֵנוּ בַּיּוֹם חַג (פלוני) הַזֶּה :

בְּרִי"ט וְזָכְרֵנוּ לְטוּבָהּ בַּיּוֹם הַזֶּה :

כִּי אַתָּה יְהוָה טוֹב וּמְטִיב לְכָל וְנוֹדָה לְךָ עַל הָאָרֶץ

על היין	על הפירות	על מעסה קדרה	על מעסה קדרה ועל היין
וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן	וְעַל הַפְּרוֹת	וְעַל הַמַּחֲיָה	וְעַל הַמַּחֲיָה וְעַל פְּרֵי
בָּרוּךְ אַתָּה	בָּרוּךְ אַתָּה	בָּרוּךְ אַתָּה	הַגֶּפֶן בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה עַל	יְהוָה עַל	יְהוָה עַל	יְהוָה עַל הָאָרֶץ וְעַל
הָאָרֶץ וְעַל	הָאָרֶץ וְעַל	הָאָרֶץ וְעַל	הַמַּחֲיָה וְעַל הַפְּרוֹת:
הַפְּרוֹת: (בכ"א)	הַפְּרוֹת:	הַמַּחֲיָה:	(בכ"א) אַמְרִים וְעַל
וְעַל פְּרוֹתֶיהָ	הַפְּרוֹת:	הַמַּחֲיָה:	פְּרוֹתֶיהָ:

שמה יין ואכל מפירות הארץ מנרד על הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ומתם על הארץ ועל הגפן ועל הפירות בא"י על הארץ ועל הגפן ועל הפירות: אכל מן היין מיני דגן וגם מפירות הארץ מנרד על המחיה ועל הכלכלה ועל העץ ועל פרי העץ ומתם על הארץ ועל המחיה ועל הפירות בא"י על הארץ ועל המחיה ועל הפירות: אכל מן היין מיני דגן וגם מפירות הארץ ומתם יין כולל שלשתם יחד כבכרה ואומר על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ומתם גם כגלשתן: על פרי העץ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ:

על פרי הארץ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה:

על משקל וכשר בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַכֹּל נִדְּתָה בְּדַבְּרוֹ:

ואמריהם מנרד בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא נַפְשוֹת רַבּוֹת וְחַסְרוֹנָם עַל כָּל מַה שֶּׁבְּרָא לְהַחַיֹּת בָּהֶם נַפְשׁ כָּל חַי בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה חַי הָעוֹלָמִים:

כנה או קנה בית או כרם או כלים או מלבושים או נפלה לו ירוסה מנרד שהחיינו:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעֵנוּ לְיָמֵן הַזֶּה:

הלוגש מלבוש חדש בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַלְבִּישׁ עַרְמוֹת: על רעם וסער ורעש בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁפָּחוּ וְגִבּוֹרְתוֹ מֵלֵא עוֹלָם:

על ריח טעם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא עֲצֵי בְשָׂמִים: על ריח טעם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא עֲשׂוֹת בְּשָׂמִים:

על ריח פרי בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַנֹּתֵן רֵיחַ טוֹב בַּפְּרוֹת:

סדר ברכות

על ריח נסמים בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרְאֵמֵינוּ בְּשִׁמְיֶיךָ:
 על שמועות טובות לו ולאחרים בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַטּוֹב
 וְהַמְּטִיב:

על שמועות רעות בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם דִּין הָאֱמֶת:
 כ"ו ברכות הראיה אינו כדרך אלא משלשים לשלשים יום.

הרואה מקום שנפשה בו נס לו או לרבו או לאנשותיו או לאבותינו בכלל מדרך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה לִי (לרבי לאבותי
 לאבותינו) נִס בְּמָקוֹם הַזֶּה:

הרואה חכם בחכמת התורה בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 שֶׁחֲקַק מִחֲכָמָתוֹ לִירְאֵיו:

הרואה חכם בחכמת העולם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן
 מִחֲכָמָתוֹ לְבָשָׂר וָדָם:

הרואה מלך וחילוי בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן
 מִמְּבוֹדוֹ לְבָשָׂר וָדָם:

הרואה בתי כנסיות בחורבן מדרך דין האמת. נישוכן מדרך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַצִּיב גְּבוּל אֱלֻמְנָה:

הרואה את חבירו הסביב לו אחר ל' יום מדרך שהחיינו. ואחר י"ב חדשים מדרך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַחִיָּה הַמַּתִּים:

הרואה את חבירו שנתפס מחליו מדרך.

ברך רחמנא טלבא רעמא די יהבך לן ולא יהבך לעפרא:

הרואה אדם משונה בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַשְׁנֵה הַבְּרִיּוֹת:

הרואה אילנות בעת פריחת ניצנים מדרך פעם אחת בשנה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר בְּעוֹלָמּוֹ דָּבָר
 וּבָרָא בוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵינָנוּת טוֹבִים קְהֵנוֹת בָּתֵּם בְּנֵי אָדָם:

הרואה אילנות טובים ובריות נאות מדרך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁפָּכַח לֹא בְּעוֹלָמוֹ:

הרואה ים האוקיינוס.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹשֶׂה אֵת הַיָּם הַגָּדוֹל:

הרואה ברכים וכוכבים המעופפים בלילה. הרים רבים ונבעות ומדבריות מראים ומשונים. וכן
 הרואה סחמה בראשית שנת מחזור גדול בתקופת ניסן ביום ד' לנקר, וכן הלכנה במולדה בראש
 פלה או אחד מראש כוכבי לכת בראש טלה או אחד מהי"ב מולות עולה מקצה המזרח מדרך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית:

הרואה ספיט בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם זוֹכֵר הַבְּרִית

וְנֶאֱמַן בְּבְרִיתוֹ וְקִים בְּמֵאֲמָרוֹ:

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה : יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ בֵּי-
 טוֹבִים דְּדִידָה מִיּוֹן : לְרִיחַ שְׁמֵנֶיהָ טוֹבִים שֶׁמֶן תּוֹרֵק
 שִׁמְךָ עַל-כֵּן עֲלָמוֹת אֲהַבּוּךָ : מִשְׁכְּנֵי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה הֵבִיאֲנִי
 הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נְגִידָה וְנִשְׁמַחָה בְּךָ נֹפֵרֶת דְּדִידָה מִיּוֹן מִיִּשְׁרָיִם
 אֲהַבּוּךָ : שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאוֹה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם כֹּאֲהַלִי קֹדֶר
 כִּירְעוֹת שְׁלָמָה : אֶל-תִּרְאֵנִי שְׁאֲנִי שְׁחֹרָה־רַחַת שֶׁשׁוֹפְתֵנִי
 הַשֶּׁמֶשׁ בְּנֵי אֲמִי נִחְדָּו-בִּי שְׁמֵנִי נִשְׂרָה אֶת-הַפְּרָמִים כְּרָמִי
 שְׁלִי לֹא נִסְדַּתִּי : הַגִּידָה לִּי שְׂאֲהַבָּה נִפְשִׁי אֵיכָה תִרְעָה אֵיכָה
 תִרְבִּיץ בְּצַחֲדִים שְׁלָמָה אֲהִיָּה כַעֲמִיָּה עַל עֲדָרֵי חֲבֵרָה :
 אִם-לֹא תִדְעִי לֵךְ הִיפָּה בְנָשִׁים צֹאֲיִלָּךְ בַּעֲקֵבִי הַצֹּאֵן וְרַעֲיָ
 אֶת-נִגְדֵי־תֶךָ עַל מִשְׁבְּנוֹת הָרָעִים : לִסְסֵתִי בְרַכְבֵּי פִרְעָה
 דְּמִיתֶיךָ רַעֲיָתִי : נָאוּן לַחֲיִיךָ בַתּוֹרִים צוֹאֲרֵךְ בַּחֲרוּזִים : תּוֹרִי
 זָהָב נַעֲשֶׂה-לָּךְ עִם נִקְדוֹת הַבֶּסֶף : עַד-שֶׁתִּמְלֹךְ בְּמַסְבּוֹ נִרְדִּי
 נִתֵּן רִיחֹו : צִוּוֹר הַמֶּלֶךְ הוֹדִי לִי בֵּין שְׂדֵי יָקִין : אֲשַׁכַּל הַכֶּפֶר
 דוֹרִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גְּדִי : הַנֶּקֶד יִפָּה רַעֲיָתִי הַנֶּקֶד יִפָּה עֵינֶיךָ יִתֵּים :
 הַנֶּקֶד יִפָּה דוֹרִי אֶף נָעִים אֶף-עַרְשֵׁנוֹ רַעֲנָה : קָרוֹת בַּתִּינוּ
 אֲרָזִים רְהִימְנוּ רַחֲמֵנוּ כִּי בְרוֹתִים :

בְּ אֲנִי חֲבַצְלַת הַשְּׂרוּן שׁוֹשַׁנַת הָעֵמְקִים : כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין
 הַחֲרוּזִים כֵּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבְּנוֹת : כַּתְּפוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר
 כֵּן דוֹרִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלוֹ חֲפַדְתִּי וַיִּשְׁבַּתִּי וּפְרִיז מִתּוֹם
 לַחֲבִי : הֵבִיאֲנִי אֶל-בֵּית הַיּוֹן וְדִגְלוֹ עָלַי אֲהַבָּה : סִמְכוֹנִי
 כַּאֲשֵׁר־שׁוֹת רַפְדוֹנִי בַתְּפוּחִים כִּי-חִלַּת אֲהַבָּה אֲנִי : שְׂמֵאלִי
 תָּחַת לְרֹאשִׁי וַיִּמִּינוּ תַחֲבַמְנִי : הַשִּׁבְעֵתִי אֶתְכֶם בְּנוֹת
 יְרוּשָׁלַיִם כְּצַבָּאוֹת אוֹ כַּאֲחֵלַת הַשֹּׁדֵה אִסְתַּעֲרוּ וְאִסְתַּעֲרוּ
 אֶת-הָאֲהַבָּה עַד שֶׁתִּחַפֵּץ : קוֹל דוֹרִי הִנְהִיזָה בְּאֵ מִדְּלָג עַל-
 הָהָרִים מִקַּפֵּץ עַל-הַגְּבְעוֹת : דוֹמָה דוֹרִי לְצִבִּי אוֹ לְעַפְר
 הָאֵילִים הִנְהִיזָה עוֹמֵד אַחַר כְּתֻלָּנוּ מִשְׁנִיחַ מִן-הַחֲלָנוֹת מִצִּיץ
 מִן-הַחֲרָפִים : עָנָה דוֹרִי וְאָמַר לִי קוֹסִי כֵךְ רַעֲיָתִי יִפְתִּי וּלְכִי-
 לָךְ : כִּי-זָנְתָה חֲפַתִּי-הַסּוֹתִי כִּי עָבַר הַנָּשִׁים חֲלָף הַלָּךְ לִי :

הנענים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע
 בארצנו: התאנה הנמה פליה והגפנים סמדר נתנו ריח קימי
 לך לבי כי רעיתי יפתי ולבי לך: יזנתי בתנוי הפלע בסתר
 המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך
 ערב ומראיך ימי נאות: אחוז לנו שעלים שעלים קמנים
 מחבלים פרמים וכרמינו סמדר: דודי לי ואני לו הרעה
 בשושנים: עד שיפות היום וגמו הצללים סב דמה לך דודי
 לצבי או לעפר האילים עליהי בתר:

ג על משפכי בפילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתיו
 ולא מצאתיו: אקומה נא ואשובה בעיר בשוקים
 וברחבות אבקשה את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו:
 מצאני השמרים הסבבים בעיר את שאהבה נפשי ראי ב:
 כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחותי
 ולא אר פנו עד שתיבאתי אל בית אמי ואל חדר הודתי:
 השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה
 אסיתעירו ואסיתעוררו את האהבה עד שתחפץ: מי זאת
 עלה מן המדבר פתימרות עשן מקשרת מר ולבונה מכל
 אבמת רובל: הנה מפתו של שלמה ששים גברים סביב לה
 מגברי ישראל: כלם אחוזי חרב מלמדי מדתמה איש חרבו
 על ירכו מפחד בפילות: אפריון עשה לו המלך שלמה
 מעצי הלבנון: עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרפבו ארגמן
 תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים: צאינה וראינה בנות ציון
 במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום
 שמחת לבו:

ד הנה יפה רעיתי הנה יפה עיניך יונים מבעד לצמתך
 שערך בעדר העזים שגלשו מחר גלעד: שניך בעוד
 הקצובות שעלו מן הרחצה שכלם מתאימות ושפלה אי
 בהם: כחוש השני שפתותיך ומדברך נאות בפלה הרפון
 רקתך מבעד לצמתך: כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות

אָרְךָ הַמָּוֶן תִּלְוִי עָלָיו כֹּל שְׁלֹמֵי הַגְּבוּרִים : שְׁנֵי שְׂדֵיךָ כְּשֵׁנִי
עֲפָרִים תֵּאֱמָר צְבִיחַ הָרַעִים בְּשׁוֹשָׁנִים : עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם וְנָכוּ
הַצִּלְקִים אֲךָ לִי אֶל־הַר הַמּוֹר וְאֶל־גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה : כִּלְךָ
יִפֶּה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ : אֲתִי מִלְּבַנּוֹן כִּלָּה אֲתִי מִלְּבַנּוֹן
תִּבּוֹאִי תִשׁוּרִי מִרֹאשׁ אֲמֵנָה מִרֹאשׁ שָׁנִיר וְהַרְמוֹן מִמַּעֲנֹת
אֲרִזֹת מִחֲרָרֵי נִמְרִים : לִבְבַתְּנִי אֲחֹתִי כִלָּה לִבְבַתְּנִי בְּאֲחַת
בְּאֶחָד כִּי מֵעֵינֶיךָ בְּאֶחָד עֵנַק מִצּוֹרֶיךָ : מִהֲיִפּוֹ דְדִיךָ אֲחֹתִי
כִּלָּה מִהֲיִפּוֹ דְדִיךָ מִיַּיִן וְרִיחַ שְׁמֶנֶךָ מִכֶּל־בְּשָׂמִים : נִפְתַּח
תִּפְּנֶנָּה שְׂפֹתֶיךָ כִּלָּה דְבַשׁ וְחֶלֶב תִּחַת לְשׁוֹנֶךָ וְרִיחַ
שְׁלֹמֶתְךָ כְּרִיחַ לְבַנּוֹן : גֵּן נֶעוּל אֲחֹתִי כִּלָּה גֵן נֶעוּל מֵעֵין
חַתּוּם : שְׁלֹדֶךָ פָּרְדֵם רְמוֹנִים עִם פְּרִי מִגְדִים כְּפָרִים עִם־
נְרָדִים : נִרְדֵּי וּכְרֶפֶס קָנָה וְקַנְמוֹן עִם כֶּל־עֵצֵי לְבוֹנָה מִרְ
וֹאֵהֳלוֹת עִם כָּל־רֵאשֵׁי בְּשָׂמִים : מֵעֵין גַּנִּים בְּאֶרֶץ מִים חַיִּים
וְגִזְלִים מִן־לְבַנּוֹן : עֲזָרִי צִפּוֹן וּבּוֹאִי תִימֵן הַפִּיחִי גִנִּי יִזְלוּ
בְּשִׂמְחִי יִבֵּא דוֹדִי לְגַנּוֹ וַיֹּאכֵל פְּרִי מִגְדָּיו :
הַ בְּאֲתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כִלָּה אֲרִיתִי מִזֵּרִי עִם־בְּשָׂמִי אֲכַלְתִּי
יַעֲרִי עִם־דְּבַשִּׁי שְׂתִיתִי יַיִן עִם־חֶלְבִי אֲכַלּוּ רַעִים
שִׁתּוֹ וְשִׁכְרוּ דוֹדִים : אֲנִי יִשְׁנֶה וְלִבִּי עַר קוֹל דוֹדִי דוֹפֵק
פֶּתַח־לִי אֲחֹתִי רַעֲיָתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי שֶׁרֵאשֵׁי הָרִי בְדָגֶשׁ נִמְלֵא־
מֶלֶךְ קִנְצוֹתֵי רִסִּסֵי לֵילָה : פִּשְׁטִיתִי אֶת־פֶּתַחַתִּי אִיכָבֵה אֶל־בִּשְׁנֵה
רַחֲצִיתִי אֶת־רַגְלֵי אִיכָבֵה אֲטַנֶּפֶס : דוֹדִי שְׁלַח יָדוֹ מִן־
חֲחוּר וּמַעַי תִּמוֹן עָלָיו : קָמְתִי אֲנִי לִפְתַּח לְדוֹדִי וַיְדִי נִמְפוֹ־מֹר
וְאַצְבָּעֵתִי מֹר עֵבֶר עַל כַּפּוֹת הַמִּנְעוּל : פֶּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי
וְדוֹדִי חִמַּק עֵבֶר נִפְשִׁי יֵצֵאה בְּדַבְּרוֹ בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא מִצְאֵתִיהוּ
קָרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי : מִצְאָנִי הַשְּׂמֵרִים הַסַּבְבִּים בְּעִיר הַכּוֹנֵי
פָּצְעוּנִי גִשְׁאוֹ אֶת־רִדְדֵי מַעְלֵי שְׁמָרֵי הַחֲמוֹת : הַשִּׁבְעֵתִי
אֲתַכֶּם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם אִם־תִּמְצְאוּ אֶת־דוֹדִי מִהֲתַגִּידוּ לוֹ
שְׂחֹלֶת אֲהַבֶּה אֲנִי : מִהֲדוֹרְךָ מִדוֹד הֵיפֶה בְּנָשִׁים מִהֲדוֹרְךָ
מִדוֹד שְׂכָבָה הַשִּׁבְעֵתָנוּ : דוֹדִי צַח וְאֲרוֹם דָּגוּל מִרְבֵּבָה :

דאשו פתם פון קוצותי תלתלים שהרות בעורב : עיני מתיים
 ער-אפיקי מים רחצות בחלב ישבות ער-מלאת : לחן
 כערוגת הפשם מגדלות מרקחים שפתותיו שושנים נבקות
 מזר עבר : ידיו גלילי זהב ממלאים בתרשים מעד עינת
 שן מעלפת ספידים : שוקיו עמאדי שש מיפדים על-ארני
 פו מראהו פלכנון בתור פארוים : חבו ממתיקים וכלו מחמדים
 זה דוד וזה רעי בנות ירושלים :

ו אנה הלך דודך היפה בנשים אנה פנה דודך ונבקשנו
 עמד : דודי ירד לגנו לערוגות הפשם לדעות פננים
 ודלקט שושנים : אני לרודי דודי לי הרועה בשושנים :
 יפה את רעיתי כתרצה נאווה בירושלם אימה פנדגלות :
 הסבי עיניך מנגדי שהם הרחיבני שעריך פערר העוים
 שגלשו מן-הגלעד : שניך פערר הרחלים שערו מן-הרחצת
 שכלם מתאימות ושכליה אין בהם : כפלה הרמון רקתך
 מבעד לצמתך : ששים המה מלכות ושמנים פילגשים
 ועלמות אין מספר : אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה
 ברה היא לילדתה ראוה בנות ויאשרוה מלכות ופילגשים
 ויהללוה : מיזאת הנשקפה פמו-שחר יפה כלבנה ברה
 פתמה אימה פנדגלות : אל-גנת אגוז ירדתי לראות באפי
 הנחל לראות הפרחה הגפן הנצו הרמונים : לא ידעתי נפשו
 שמתני מרפבות עמי נדיב :

ו שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה-בך מה-תראו
 בשולמית כמהלת המתנים : מה-יפו פעמך
 פנעלים בת-נדיב חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן :
 שררך אמן הסתר אלי-חסר המוג במנך ערמת חמים סוגה
 בשושנים : שני שריך פשני עפרים תאמי צביה : צואתך
 פמגדל השן עיניך ברכות בהשבון על-שער פתיר פים אפך
 כמגדל הלבנון צופה פני דמשק : ראשך עליך כפרמל ודלת
 ראשך כארמון מלך אסור ברהמים : מה-יפית ומה-נעמת

אהבה בתענוגים : זאת קומתך דמתה לתמר ושדיך
 לאשבלות : אמרת אעלה בתמר אחזה בסנסניו ויהיונא
 עדיך כאשבלות הגפן וריח אפך כתפוחים : וחכך כיון המזב
 הליך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים : אני לדודי ועלי
 תשוקתו : לכה דודי נצא השדה נלינה בפפרים : נשכימה
 לכרמים נראה אם פרתה הגפן פתח הסמדר הנצו
 הרמוגים שם אתן את דודי קד : הדודאים נתגודדיח ועלי
 פתחינו כלי מגדים חדשים נסי ישנים דוד צפנתי קד :
 ח מי יתנה פאח לי יונק שדי אמי אמצאה בחוץ אשקך
 גם לא יבוז לי : אנהגה אביאה אר בית אמי תלמדני
 אשקך מיון תדקח מעסים רמני : שמאלו תחת ראשי וימינו
 תחבטני : השבעתי אתכם בנות ירושלם מהתעוררו ונהי
 תעוררו את האהבה עד שתחפץ : מי זאת עלה מן המדבר
 מתרפקת על דודה תחת התפוח עוררתיה שמה תבלתה
 אפך שמה תבלה ילדתה : שימני כחותם על לבך כחותם
 על זרועך פי עזה כמות אהבה קשה כשאר קנאה רשפיה
 רשפי אש שלהבתיה : מים רבים לא יוכלו לכבות את
 האהבה ונהרות לא ישטפוה אסיתן איש את כלהון ביתו
 באהבה בוז יבוז לו : אחות לנו קטנה ושדים אין לה מה
 נעשה לאחותנו פיוס שידבר בה : אם חומה היא נבנה עליה
 מירת כסף ואסדרת היא נצור עליה לוח ארז : אני חומה
 ושדי כמגדלות אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום : פרם היה
 לשלמה כבעל המון נתן את הפרס לנשרים איש יבא פפרו
 אפך כסף : פרמי שלי לפני האלף קד שלמה ומאתים
 לנשרים את פריו : היושבת בנגים חברים מקשיבים
 לקוצר נשמיעני : ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר
 האילים על הרי בשמים :

רבון כל העולמים יהי רצון מלפניך יהודה אלהי ואלהי אבותי
 שבוכות שיר השירים אשר קראתי וקמדתני שהוא קדש קדשים

בְּזִכּוֹת כְּסֻקְיוֹ וּבְזִכּוֹת הַבּוֹתִיו וּבְזִכּוֹת אוֹתִיּוֹתַי וּבְזִכּוֹת נִקְדוֹתַי
 וּבְזִכּוֹת מַעֲמֵי וּבְזִכּוֹת שְׁמוֹתַי וְצִרְפוֹי וְרִמְזֵי וְסוֹדוֹתַי הַקְּדוֹשִׁים
 וְהַטְּהוּרִים הַנּוֹרְאִים הַיּוֹצְאִים כִּמְנוֹ עֲתֵהָא שְׁעָה זוֹ שְׁעַת רַחֲמִים שְׁעַת
 הַקְּשֻׁבָה שְׁעַת הַאֲזִנָּה וְנִקְרָאָה וְתַעֲנֶנּוּ נַעֲתִיר לָךְ וְהַעֲתֵר לָנוּ שִׁיְהִי
 עוֹלָה לְפָנֶיךָ קְרִיאַת וְלִמּוֹר שִׁיר הַשִּׁירִים כְּאִדּוֹ הַשְּׁנַנּוּ כָּל הַסּוֹדוֹת
 הַנִּפְלְאוֹת וְהַנּוֹרְאוֹת אֲשֶׁר הֵם הַתּוֹמִים בּוֹ בְּכָל הַנְּאֻי וְנִזְפָה בְּמָקוֹם
 שְׁהוֹדוּת וְהַנְּשֻׁמּוֹת נִחְצָבוֹת מִטֶּסֶם וּכְאִלּוֹ עֲשִׂינוּ כָּל מַה שְּׁמֻמָּל עֲדִינוּ
 דְּהַשִּׁיב בֵּין בְּנֵי־נִגּוּל זֶה בֵּין בְּנֵי־צֹג אַחֵר וְלִהְיוֹת מִן הָעוֹלָם וְהַזּוֹכִים
 לְעוֹלָם הַבָּא עִם שְׂאֵר צְדִיקִים וְחַסִּידִים וּמַלְאֵי כָּל מְשָׁלוֹת לָבְנוּ לְמוֹכָה
 וְתִהְיֶה עִם לְבַבְנוּ וְאִמְרֵי פִינוּ בַּעַת מַחְשְׁבוֹתֵינוּ וְעַם יְדִינוּ בַּעַת מַעֲבָדֵינוּ
 וְתִשְׁלַח בְּרַכָּה וְהַצְלָחָה וְהַרְחָקָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדִינוּ וּמַעֲפָר תִּקְיָנוּ
 וְכַאֲשֶׁפּוֹת דְּלִיתְנּוּ תְרוֹמָמְנוּ וְתִשָּׁב שְׁכִינְתְּךָ לְעִיר קְדֻשָּׁה בְּמִדְבַר
 בְּיָמֵינוּ אָמֵן :

עיקרי דיני הטמנה וחיסום התבשיל בשבת . ועוד דינים נהוצים

(א) כהעמיד תבשיל במקום חם בשבת יתכן להיות איסורו מכמה פנים. (א) משום ביטול לדאורייתא ויש בזה כמה פרטים. בדבר חי שלא נתבשל יש בו ל"ע איסור ביטול מדאורייתא וע"כ אם עשה ע"י עבדים איסור התבשיל, ובדבר שנתבשל כמאכל בן דרובאי אך לא כל זרכו גם בזה סוגיין דלמלא דיש בו ביטול לדאורייתא (ש"ע ס"ו רנ"ו ס"ד וס"ו ס"ח ס"ד) וע"כ גם ע"י עבדים איסור (רמ"א ס"ח רנ"ט) אך באופן זה בדיעבד מותר (דסומכים על המקילים דבלא זה היה נתבשל). וכן נתבשל שיש בו רופס ונלטקן לרש"י והרבה פוסקים יש בו משום ביטול לדאורייתא וכ"פ בש"פ וע"כ גם ע"י עבדים איסור אך לענין דיעבד סומכים על הפוסקים המקילים שאין בזה משום בטול ואין איסורים התבשיל אם לא היה עם איסור אחר (כגון שהעמיד ע"ג תנור עם דבר המפסיק כמשי"ת לקמן ח"א), ובכל הפרטים האלה איסור גם להעמיד על שעה קלה להפיג ינתנו. אם המקום הוא חם שאם יעמוד זמן רב יהיה חם"ב חייבין שמה ישכח :

(ב) ובדבר גוש שנתבשל כל זרכו אם נלטקן או דבר לח צעודו רותח אין בו משום ביטול. ומ"מ ה"ב להעמיד ע"ג כירים סמוך להאש או בתנור שאין גרוף וקטום משום דנראה כמבשל :

(ג) וגם בתנור גרוף וקטום ואפילו ע"ג תנור יש איסור לכתחילה להעמיד עם תבשיל שלא הותרו אלא להחזיר ע"פ אופנים ידועים, והיינו בעוד הקדירה צידן ודעתו להחזירה, ועודה דוחפת, אך זולת זה לא מקרי חזרה רק'נתינה בתחלה ואסרוהו הכמים שמה יתהם בנחלים, אך הם מניח בקאכלים או ע"ג תנור דבר המפסיק להכירא נכהל איסור זה, ומותר במקום שאין שייך איסור ביטול. ובעולם ההגו להקל להחזיר תבשיל שלא נלטקן לגמרי (ובע"י יחמיר כד' רוב המחמירים) אך אם נלטקן לגמרי בזה צודאי איסור גם בדבר שה"ן בו משום צשול רק מטעם כ"ל. ובאופן הב' והג' ה"ל כיון דאיסורים צדור איסור גם אם עשה ע"י עבדים (כן הסכמת האחרונים. מרדכי דהוא אעבדים שהביא מחוץ לתהום דאיסור גם בדיעבד).

(ד) עוד יש איסור להעמיד צמר או דגים מבושלים במקום שיוכל להיות לז"י :

(ה) עוד יש איסור הטמנה בשבת והיינו לכסות תבשיל עם צבגדים וכיוצא בו (ע"פ האיסור ע"פ יסמין ברמץ או שמה ירמיה). וזה הוא כללי בהלכה ועתה נבוא לבאר הפרטים בעוה"י :

(א) מידא בשבת יש בו משום ביטול ל"ע. ואסור לערות מים המים על עלי הטייא. וגם לשום את ע"י הטייא בכלי שני אסור. רק ויכן את הסעגם מע"ס. ומי שאין נזהר בזה לפחות יערה עליהם

בליטת המים המים. ויפסיד במקום חס (אן ליהגן) ויריק את הספנס לכלי אחר ואחר שיהא הכלים כמעט יבשים יערה עליהם חמים בשבת דנדבר יבש אין ציטול אחר ציטול (אך אין זה כבוד, שארי אט רואין שהציטול מוסיף בו לפסול ולהפליט בפעם ב' ע"כ הנכון כמ"ס מקודם):

(ב) אסור לשפוך מים חמים שהי"ט לתוך כלי שיש שם מעט חלב קר. וכן יש ליוצר שלא לשפוך רובע רותח מכלי ראשון לתוך כלי שיש שם מעט רוטב או תבשיל לזניח באופן שישובו להיות הכל רותחים. וכן שלא לשפוך מכ"ר לתוך כלי שיש שם סענעם של סענע קר רק ישפוך תחלה המים החמים לתוך הבוס ואח"כ הסענע (ע"י סימן שי"א ס"ב):

(ג) אסור לשום כלים או שמים או לחם בחוץ רובע או תבשיל רותח שהי"ט ואפי' בכ"ס יש ליוצר (ס ס"ה):

(ד) הבנים את הקדירה חייב מאוס מבשל. והמעביר מהאש קדירה שלא נתבשלה כל זרעה צריך ליוצר שלא להוציא משם כבף שנמצא מניח שהוא כמבשל. וכשא"י מבשל בעד חולה או קטן צריך לב על זה שלא יגים ישראל ושלא יוציא כבף בעודה על האש (שם ס"ח):

(ה) תבשיל לח שנזנען אסור לחמם גם ע"י עב"ס. ונהגו להקל להעמיד ע"י עב"ס על התנור קודם שאוסף התנור (וה"ט"ו וה"ג"א חוסרים) אך ע"י ישראל גם קודם שאוסף אסור (רנ"ג ס"ה) ובענגלישע קיך גם ע"י עב"ס אסור:

(ו) תבשיל שלא נזנען לנמרו הגו להקל להעמיד פ"ג חמור או לתוך הקאכליע. ואם רוצה ליתן לו יוך התנור יעמיד שם קדירה ריקנית ויעמיד התבשיל על גבה ובפרט אם יש אש בתנור אסור לכ"ע, וצריך לפחות לעשות הענה הזאת. ובעל נפש יוחר שלא ליתן גם קדירה חמה לתוך הקאכליע או ע"ג תנור אם לא בעודה בידו, ודעתו להחזירה, ועירה רותחת. כ"ד רוב הפוסקים: (ז) תבשיל קר גם דבר שאין בו ציטול אין להעמיד פ"ג תנור או קאכליע רק ישים שם דבר המפסיק להכירא ואו מותר. ואם לא היה ראוי לאכול זוגן וחימומו פכ"ס בתנור או פ"ג אש אסור גם בדיעבר (רנ"ג ס"ה ואחרונים):

(ח) אסור לפזוח בשבת תנור שיש שם גחלים בוערות מפני שהוא מבטיר בזה את הגחלים. לכן בתנורי אה"ק שפתחיהם פתוחים למעלה, אין להעמיד קדירה על פתח התנור שכלקחת הקדירה מבטיר את הגחלים, רק מניחים טע על פתח התנור, ועליו נותנים את הקדירה, וכן נובטים הבני תורה. ואפילו בתנור שאין שם גחלים או בקאכליע רק שאפשר שיש שם דברים שלא נתבשלו כל זרען בזה צריך ליוצר שלא לשתוס התנור או הקאכליע. וכן שלא להוסיף בנדים בשבת ואם עבר וסחם או הוסיף בנדים אסור המאכל (ח"א כלל ב' ס"ז). ואם כבר נתבשל חצי ציטולו יש מקום להפזיר את המאכל בדיעבר. אסור ליקח בשבת תבשיל או חמים מהתנור ולהעמינם בכרים ובכסאות ובנדים וכיו"ב, ואם עירה לכלי שני מותר להסמיך (רנ"ז ס"ב):

(ט) אסור לשפוח ליבש בנדים לחים בשבת ויו"ט. ובתנות של תינוקות או ווינדלין המלוכלכים מותר ומ"מ אסור להביאם במקום חס שהי"ט מפני שמבשל המים שעליהם:

(י) אסור לומר לעב"ס לעשות שום מלאכה בשבת וכן אסור לומר לו קודם השבת שיפשה בשבת (ס"י ע"ז ס"ב) (ולצורך גדול יעשה שאלת חכם) ואם א"י רוצה להדליק הנר של ישראל מתי"ב למחוז בידו (ס"י רע"ז במ"א סק"ד) ואם הדליק מעצמו בשביל ישראל אסור להשתמש לאורה (שם ס"ה). ואם ביטל הא"י קאווע או טייא גם שעשה לצורך עצמו אסור ישראל לשתות מזה אהמכר עימו וכ"ש שפחת ישראל המכונה שאמעוואר בשבת שאסור לשתות מזה ואין מועיל מה שהשפחה שחה בראשונה. וכן אסור לומר לכבות הנר בשבת. (ומה שנהגו מימי קדם לכבות הנר בביהכ"נ כ' בת' שב יעקב הסעם מפני כתבי קדם המונחים שם אבל בכית שדרים שם אין שייך זה הסעם):

(יא) גר דולק שנפל על השולחן מותר לער השולחן שיפול הנר לצדק, ובלבד שלא יכוין. ולא אמרינן להשליחן או המפה נעשו בסיס לדבר האסור ויהי' אסור לעלות, כיון שמניחים הלהם קודם הנרות, היו בסיס לאיסור ולהיתר, וגם אם לא הניח הלהם כיון שדרך להלק הנרות בשבת. שומכין על הפסקים דככה"ג ל' היו בסיס, אחר שאין דעתו שיהי' מונע שם כל השבת. ואם אפשר ע"י נכרי או קטן לא יעשה ישראל גדול. ואם היה נר של שמן אסור לערוו דבדליי מכבה ומבעיר. וע"י נכרי מותר (רע"ז ס"ב):

(יב) דין רפואה בשו"ט יש בו די חילוקי דינים. א) חולה שיש בו סכנה כגון מחלה פנימית שהרופאים אומרים שהוא מטוכן, או מכה של הלל שנתקלקל אחד מאברים הפנימיים, או יולדת ב' ימים באחרונים

לקוטי דיני שבת

הראשונים, מזה לחלל את השבת ולעשות כל הכשרים לעשות, וא"כ לשאל כלל למורה, והמתעל בה לחלל את השבת ה"ז כשופך דמים: ב) וחולה שאין בו סכנת הגוף אבל יש בו סכנת אבר אסור לחלל שבת במלאכה דאורייתא רק ע"י עכו"ם ומלאכה דרבנן מותר גם ע"י ישראל גם בלא שינוי: ג) וחולה שאין בו סכנת אבר, אבל נפל למשכב או אפי' מתחוק והולך אבל מטעם כל גופו אסור לעשות ישראל גם מלאכה דרבנן רק ע"י שינוי. (ובי"ט שני מותר גם בלא שינוי) אבל ע"י עכו"ם מותר לעשות גם מלאכה דאורייתא (ומלאכה דאורייתא הו' כגון לשחוק סממנים למרח רטיה לבגים כגדים או לעשות קומפרטנס, כ"ז אסור לעשות ע"י ישראל רק ע"י עכו"ם) וצריך ש"ה מה הו' מלאכה דאורייתא, אבל מלאכה דרבנן מותר ע"י עכו"ם דוקא (סי' ש"ז). וכן לחולה כזה אסור לעשות משקים המשלשים או שאר רפואה וכיו"ב (כל זה בסי' שכ"ח: ה) ומי שאין לו רק מיחוס בעלמא ואינו הולה אסור לעשות גם ע"י עכו"ם מלאכה דרבנן (מ"א שם סק"ב):

יג) צריך לזהר בשבת בשעת אכילה שלא לברר פסולת מתוך אוכל דרך משל לזרוק מן התבטיל פלפלין או עשאות קטנים או זבוב או קיסם וכיו"ב. רק צריך לקחת אותם עם מעט מאכל ולזרוק אותם. וכן אסור לערות שומן מן המאכל אלא שופך מעט מרק עמו (סי' שי"ט ס"ח ומ"א שם):

יד) אותם המתקנים מיני מאכל עם בללים או שומים (כמו העושים פיסנאנע) צריכים לזהר שלא לקלף הכללים רק סמוך לפעודה חייב שאם יתקן שעה או שתיים קודם הפעודה יכול להתחייב משאכבורר

טו) אסור לקחת הסמטענטע מעל החלב אם אינו רוצה לאכול מזה בשבת וי"ט. וגם אם רוצה לאכול מהחלב בשבת וי"ט אסור לקלוט כל הסמטענטע רק יניח מעט סמטענטע אצל החלב או יקח גם מעט חלב יחד עם הסמטענטע:

טז) היו לפניו שני מיני בשר או מיני דגים או שאר מיני אוכלים אסור לברור מין אחד מהבידו בשבת רק סמוך לפעודה ולא יברור רק המין שרוצה לאכול עתה. והשאר מניח בקערה ולא להיפך (סי' שי"ט ס"ג) וכן יש הרבה דינים מדיני ברירה אשר א"א לזהר בהם מי שלא למד הלכות שבת על צדו. ע"כ מוסל על המורים והמגידים בחברות לבאר ולברר כל הפרטי דינים (ועי' ח"א כלל ע"ז):

יז) אסור לפרק פולין מן השויטען שלהם בשווי"ט והעושה כן חייב משום דש. וכן בקטניות אם השויטען שלהם אין ראויים לאכילה אסור לפרקם:

יח) אין לסחוט יערין לחוך עהעע בשבת רק יסחוט על הזוקר דוקא (חיי אדם כלל ד'):

יט) אסור למנוח איזה חתיכות כגון אונערקעס ובללים בשבת רק מעבל אחת אחת ואוכל (שכ"א ס"ג) ואם נתן שם שמן מותר:

כ) היוצא בעליית שאינה מצויינת כהלכתה בשבת לר"ה חייב וכן קרסים שנפסק אחד והשני נשאר מחובר לכגד אסור לזאת באותו כגד בשבת משום הוצאה (סימן סי"ט):

כא) אסור לזאת בשעתן זיינער בשבת חוץ לעירוב והמוציאו לר"ה חייב. וכן אסור לזאת בשנייפ-עיבעל בשבת ואין שום היתר כזה שכורכים אותם סביב הידיות או הרגלים. רק אם היא ארוכה מותר לחבור עמנו בה. אם אין לו חגורה אחרת. וכן מותר לכורכה על הזואר:

כב) צריך לזהר בשבת שלא יעמוד ברחוב ויטיל מים למקום המוקף מחיצות מפני שהוא מוציא מרשות לרשות. וכן אסור לרוק מן הבית לחוץ דרך החלון. או הפתח או לעמוד על הגאנעק ולרוק לחוץ או לעמוד בבית ולרוק על הגאנעק אסור במקום שאסור לשלטל ולהוציא ויש בזה חילוקי דינינים (ועיין ח"א כלל כ"ג סי' ד סט"ו):

כג) גר דולק שנפל על השולחן מותר לנער השולחן שיטול הגר לארץ. ובלבד שלא יכנין לכבות. ולא אמרינן דהשלחן או המטה נעשו כמים לדבר האסור. ויהי אסור לשלטל. כיון שמניחים עליהם קודם הגרות. הוי כמים לאיסור ולהיתר. וגם אם לא הניח הלחם כיון שדרך לשלק הגרות בשבת. סומכין על הפוסקים דכזה"ג לא הוי כמים. אחר שאין דעתו טיהר' מונח שם כל השבת. ואם אפשר ע"י נכרי או קטן לא יעשה ישראל גדול. ואם היה נר של שמן אסור לנערו דנודאי מככה ומצטיר. וע"י נכרי מותר (רע"ז ס"ג):

יְדִיו יִצְרוּ: בְּאוֹ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה
 נִבְרָכָה לְפָנָי יְהוָה עֵשְׂנוּ: כִּי הוּא
 אֱלֹהֵינוּ וְאַנְחָנוּ עִם מַרְעִיתוֹ וְצֵאוּ יְדֵי
 הַיּוֹם אִם בְּהִלּוֹ תִשְׁמְעוּ: אֵל תִּקְשׁוּ
 לְבַבְכֶם כַּמְרִיבֵהוּם מִסֶּתֶם בַּמִּדְבָּר:
 אֲשֶׁר נִסּוּנִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּחַנוּנֵי גַם רָאוּ

פעלי

אבני אלהיו

תקומו. וכל מה שנברא ביבשה נאמר אשר ברא אלהים לעשות, רצונו שעובד העשייה בידו אדם כשירדל אעשה לו עזר כנגדו, חסה המים הוא כוסם, פשתים משתים הוא לובש, ואצל המים חשבו רובל ו"א מלאכות שיגע אלה"ך עד שמעם מעם פת ושבע מלאכות עשה עד שלבש פשתן, אבל מה שנברא בים נגמר גם תקונו ואין חסר רק אסיפה שנאמר אם רגו הים יאסף להם. לכן לא נתחלק הים לשכעים אומות כמו שנתחלקה הארץ מפני שאינה צריכה לתקון בני אדם. וז"א: אשר לו הים. שלא נתנה לבני אדם, כי בארץ נאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם: והוא עשהו. שגמר תקונו: ויבשת ידיו יצרו. הבריאה והיוצירה כווננו ידיו, והעשייה היא בידו אדם וחייתה תרועה וכו'. והנה פתח במחקרו ארץ אם אתם יודעים על מה הארץ עומדת ואח"כ אמר אם יש לכם חלק בים וגם ביבשה תודו ע"כ שהוא בראה ויצרה. אי"כ: באו וכו'. והנה חדרת זאת שהאדם נקרא עולם קטן. כלי הראש הם דפוס עולם העליון השכלי, כלי החזה והלב הם דפוס עולם התגלגלים שבהם כלי הרבד וכן השמים ספרים כבוד אל. וכלי הטעשה והלידה הם דפוס עולם העשייה. וכאשר רצונו לתורות שכל העולמות נבראים ומונחים מה' יתברך, צדיקים אנהנו והשתתות לפניו בראשנו וזהו: ונשתחווה. ואח"כ באמצע הגוף וזהו: ונכרעה. עד שיתקפו כל החוליות שבשדרה, ואח"כ בברכים וזהו: ונכרבה. כמו ויברך את הגמלים. והם נגד שלש עולמות הגיל שהאדם כולל אותם בגופו ונפשו ורוחו ונשמתו, כי משכן הנשמה בראש ומסגם הרוח בלב, ומעון הנפש בכטן וגויה: לפני ה' עושנו. כי בזה אנהנו עמו; כי הוא אלהינו ואנהנו עם מרעיתו. הוא עושנו ומתקן כפי חייב תורתו ית': היום אם בקולו תשמעו. אמר אם היינו שומעים בקולו כבר היה נגמר עשייתנו בידו. והמשול אנהנו כצאן ביד רועה אותם הסרים למשמעתו, סכיב סביב לרועה יחנו ולא יסור ידו מ'נהל בעצמו בעבור חמלתם, ואותם אשר לבם רחק מסנו הם רק צאן מרעיתו ע"י שליח. וז"א כי הוא אלהינו מצד השגחתו ית' לא יבצר, רק חלומי היא שבת ימין עליון כי אנהנו איננו שומעים בקולו ויפרנס אותנו ע"י שליח. אפס וצאן ידו היתם אם נחם בקולו תשמעו גם בגלות שאין אנהנו נביא ורא מקדש רק התורה הזאת אם היינו שומעים בקולו. ככל אשר צונו היה גואל אותנו מיד והיינו צאן ידו: "אל תקשו לבבכם". עוד הנאי א' התנה עמנו גם כשנסור למשמעתו, נחיה נכזים נמאסים כעיינונו את וראוי ה' לכבוד. וזהו: אל תקשו לבבכם כמריבה, נגד ה' שנאמר המה מי מריבה אשר רבו את ה': כיום מסה כמדבר, נגד מסה ואהרן שנאמר על ריב בני ישראל וע"י נסותם וכו': אשר נסוני אבותיכם בחנוני גם ראו פעלי. שמים רעות עשו עמי. הא' אשר נסוני אבותיכם כמ"ש ועל נסותם את ה' היש ה' בקרבנו אם אין. הב' בחנוני מה שהשפעתני להם דברו עליו ואסרו ונפשנו קצה בלחם הקלוקל גם שראו שהוא פעלי המיוחד לו ולא ע"י מבע דברו עליו: ארבעים שנה אקוט בדור. זה המסוק נמשך למסוק שאחריו.

נתן

**פַּעֲלֵי: אַרְבַּעִים שָׁנָה אָמוּט בְּדוֹר
וְאָמַר עִם תַּעֲי לִבָּב הֵם וְהֵם לֹא יָדְעוּ
הִרְכִי: אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְּאִפִּי אִם
יִבְאֹז אֶל מְנוּחָתִי:**

**שִׁירוֹ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ שִׁירוֹ לַיהוָה בְּרֵאשִׁית הָאָרֶץ:
שִׁירוֹ לַיהוָה בְּרִכּוֹ שִׁמּוֹ בְּשִׁירוֹ מִיּוֹם לַיּוֹם
יִשְׁעֶתָ: סִפְרוּ בְּגוֹיִם כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו:
כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד נוֹרָא הוּא עַל כָּל
אֱלֹהִים: כִּי כָּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים | וַיְהוָה שְׁמַיִם
עָשָׂה: הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עוֹ וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ:
הָבו לַיהוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים הָבו לַיהוָה כְּבוֹד
וְעוֹ: הָבו לַיהוָה כְּבוֹד שִׁמּוֹ שָׂאוּ מְנוּחָה וּבְאֹז**

לחצרותיו

אבני אליהו

נתן פעם לאשר נשבע באמו וכו', והוא לתראות לעיני כל כי לא עולתה בו, לכן האריך אפר
ארבעים שנה והתקשש עמהם שאולי יהיה ללבם נכון עמו. אפס לא נאסנו בכריתו כמה יסודותיו
בסדרו כי: ואומר. לשכך אפי וחמתי כי: עם תועי ללב הם. גוי אובר עצות המה ואין בהם
חבונת אבל באמת: והם לא ידעו דרכי. ברצונם כתרו באשר לא חפצתי שלא רצו לדעת דרכי.
לכן אפר עם תועי ללב הם נאסרו הם באחרונת, והם לא ידעו דרכי נאסרו הם בראשונה. כי
מצינו אצל הנשים חזונות שכאו לפני שלמה ע"ה ויאמר המלך זאת אוסרת זה בני החי ובנך
חמת וזאת אוסרת לא כי בנך הכת ובני החי ויאמר המלך גזרו כי: וישמעו כל ישראל את
המשפט אשר שפט המלך ויראו טעני המלך כי ראו כי חמת אלהים בקרבו לעשות משפט.
והחכמה חיה שחשכו סדר דבריהם, כי טבע האדם בראשונה יגיד את החביב וחוקקו אצלו,
לכן אמר המלך זאת אוסרת זה בני החי בראשונה ש"ט כי רצונה שיחזירו לה את בנה החי, וזאת
אוסרת לא כי בנך המת בראשונה, כי כוננתה שישאר המת אצל וילתה ש"ט שחיא הדוברת שוא,
וכן חיתה כיון שאמר המלך גזרו את הילד ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכסרו
דחמיה על בנה כי: וזאת אוסרת גם לך כי: וכן אמר המשורר ברוח הקודש ויאמר מה שהמה אין
שומעים בקולו הוא סחמת שתועי ללב הם ותטעות היא הסבה הראשונה להם, אבל באמת הם
עצמם הסבה למה אשר לא ידעו דרכי כי אין נפשם ולבם שלמים אתי. וזהו: אשר נשבעתי באפי
אם יבואין אל מנוחת. ביאורו, שזאת טובה גדולה לפניהם אשר לא יבואין אל מנוחת, כי אם
יבואין אל מנוחתו הוא על אפי ועל חמתי למום שיצאו מסצדים והיו כלים בידו ל"א מלכים ומת

אעשה לשמי הגדול: [באר אברהם—תתלים]

לְהַזְרוּתוֹ: הַשְׁתַּחֲוֹו לַיהוָה בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ חֵילֹו
 מִפְּנֵי כָל הָאָרֶץ: אָמְרוּ בְּגוֹיִם יְהוָה מֶלֶךְ אֵף תִּבְּזֹו
 תִּבְדַּל בַּל תִּמּוֹט יָדָיִן עַמּוּס בְּמִישָׁרִים: יִשְׁמְחוּ
 הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ: יַעֲלוּ שְׂדֵי
 וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ אִזּוּ יִרְנְנוּ בְּךָ עַצִּי יַעַר: לִפְנֵי יְהוָה כִּי
 בָּא כִּי בָא לְשֹׁפֵט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט תִּבְדַּל בְּצַדִּיק וְעַמּוּס
 בְּאִמּוֹנָתוֹ:

יְדוּעָה מֶלֶךְ תִּגַּל הָאָרֶץ יִשְׁמְחוּ אֵיִם רַבִּים: עַנְּנוּ וְעַרְפֹּךְ סְבִיבֵינוּ
 צִדִּיק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כְּסֹאוֹ: אֵשׁ לִפְנֵינוּ תִּלְךָ וְתִלְחַט סְבִיב
 צְדִיקוֹ: הַאִירוּ בְּרָקִיו תִּבְדַּל רְאֵתָהּ וּתְחַל הָאָרֶץ: הַרִים בְּדוֹנֵג
 גִּמְסוּ מִלִּפְנֵי יְהוָה מִלִּפְנֵי אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ: הַגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צִדְקוֹ
 וְרֹאוּ כָל הָעַמּוּס כְּבוֹדוֹ: יִבְשׂוּ כָל עֵבְרֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים
 בְּאֵלֵי־הַיָּם הַשְׁתַּחֲוֹו לוֹ כָּל אֱלֹהִים: שִׁמְעָה וּתְשַׁמַּח צִיּוֹן וּתְגַלְגַּלְנָה
 בְּגוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ יְהוָה: כִּי אַתָּה יְהוָה עֲלִיוֹן עַל
 כָּל הָאָרֶץ מֵאֵד נְעֻלִית עַל כָּל אֱלֹהִים: אֲהַבִּי יְהוָה שְׁנֹאוֹ רַע
 שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹת חַסִּידָיו מִיַּד רָשָׁעִים יִצִּילֵם: אֹרֶךְ יָרֵעַ לְצַדִּיק
 וּלְיֹשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה: שִׁמְחוּ צְדִיקִים בִּיתוּהָ וְהוֹדוּ לִזְכוֹר מִדְּשׁוֹ:
 מִזְמוֹר שִׁירוֹ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ כִּי גִפְּלָאוֹת עָשָׂה
 הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוּ וְזָרַע קֹדֶשׁוֹ: הוֹדִיעַ יְהוָה
 יִשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גִּלָּה צְדָקָתוֹ: זָכַר חֲסִדוֹ
 וְאִמּוֹנָתוֹ דְּבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָּל אִפְסֵי אֶרֶץ אֵת
 יִשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: הִרְיֵעוּ לַיהוָה כָּל הָאָרֶץ פִּצְחוּ
 וְרִנְנוּ וְזַמְרוּ: זַמְרוּ לַיהוָה בְּכִנּוֹר בְּכִנּוֹר וְכוּל זְמֶרְתָּ:
 בַּחֲצֹצְרוֹת וְכוּל שׁוֹפָר הִרְיֵעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יְהוָה:
 יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ תִּבְדַּל וַיּוֹשִׁבֵי בָּהּ: נִהְרֹזָה יִמְחָאוּ

כָּף יָחַד הָרִים יִרְנְנוּ: לִפְנֵי יְהוָה כִּי בָא לְשֹׁפֵט
הָאָרֶץ יִשְׁפֹט תִּבְלַב בְּצַדֵּק וְעַמִּים בְּמִישָׁדִים:

יְהוָה מֶלֶךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים יֹשֵׁב בְּרוּבִים תִּנּוּט הָאָרֶץ: יְהוָה בְּצִיּוֹן
גָּדוֹל וְרַם תּוֹא עַל כָּר הָעַמִּים: יוֹדוּ שִׁמְךָ גָּדוֹל וְגוֹרָא
קָדוֹשׁ הוּא: וְעוֹ מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב אֶתְּךָ פּוֹנֵנֶת מִיִּשְׂרָאֵל
מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה בְּיַעֲקֹב אֶתְּךָ עֲשׂוֹת: רוֹמְמוֹ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְהַשְׁתַּחֲוֹה לְהֵרֵם רַגְלֵינוּ קָדוֹשׁ הוּא: מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנֵינוּ
וְשִׁמְשׂוֹאֵל בְּמִרְאֵי שָׁמַיִם קָרְאִים אֵל יְהוָה וְהוּא יַעֲנֵם: בְּעֲבוּר
עַנְיֵנוּ יִדְבַר אֲלֵיהֶם שְׁמֵרוּ עֲדֹתָיו וְחַל גִּתָּן לָנוּ: יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֶתְּךָ עֲנִיתָם אֵל נִשְׂאָה הָיִיתָ לָהֶם וְנָקַם עַל עֲלִידוֹתָם: רוֹמְמוֹ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַשְׁתַּחֲוֹה לְהֵרֵם קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

מִזְמוֹר לְדָוִד הָבֹה לַיהוָה בְּנֵי אֲנָשִׁים הָבֹה לַיהוָה כְּבוֹד
וְעוֹ: הָבֹה לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמֵנוּ הַשְׁתַּחֲוֹה לַיהוָה
בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ: קוֹל יְהוָה עַל הַפְּתִים אֵל הַכְּבוֹד
הִרְעִים יְהוָה עַל מַיִם רַבִּים: קוֹל יְהוָה בְּפֶתַח קוֹל

(*) הרי"ש בחירק ותאל"ף נעלם

אבני אליהו

מזמור לדוד, נראה לפרש אותו מסכים עם פי' המסוקים יברכך וכו'. וקודם לכן ראיתי לפרש
ענין א' ע"ד רז"א שאסרו (כנגלה פ"ב) מה שעם אומרים אבות דכתיב הבו
לה וכו' גבורות דכתיב כבוד ועוז קדושות דכתיב כבוד שמו, הנה מדבריתם נראה כי ח"י ברכות
שכתפלה סדרום חכמים ע"פ המזמור הזה, וכן אמרו (תוספתא ספ' ברכות פ"ג) שיש בו ח"י
הזכרות כנגד ח"י ברכות שכתפלה וברכת המינים ביבנה תקנה, ומה שאסרתי ראוי נ"כ
לקשים יחד כיון ששניהם מסיימים במ"ת שלום, ובה רמזו, כי השם הראשון כנגד ברכת ראשונה
והשם הב' כנגד אחה גבור וא"כ נראה לומר השם השלישי כנגד כבוד שמו כי זה בכורו ויתברך
חיותו נבדל מכל הג' עולמות וזה לשון קדוש, השתחוה לה' בהדרת כנגד אחה חונן, ויתח' פי'
בעבור הדרת קדוש שחבדיל ה' לאדם משאר ב"ח כי חכמת אדם תאיר פניו. קול ה' על האים כנגד
ברכת חשיבנו, כי התורה נמשלת למים כידוע, קול ה' על מים רפים כנגד סלח לנו, כי העונות
רומוים למים הודותים ורבו שפענו נגדו והוא ברחמיו סרחם עלינו בכל קראנו אליו גם כי הכעים
עמנו וכוועם עלינו, קול ה' בכת כנגד גאולה, כי בכחו הגדוד וכיר חזקה גא"ם מטצוים ויגאלנו.
קול ה' בהדר כנגד רפאנו, כי בחולי משתנים פנים של אדם כמ"ש מדוע פניך רעים ואיך חולה
וברפאיה נההדר פניו עוד וישוב אליו זיו פניו, קול ה' שובר ארזים כנגד ברכת השנים, כי
לפעמים כריכויו הגשמים נופלים תארוים ושאר אילנות, וישבר ה' את ארוי הלכמן כנגד תקע
בשופר, כי ביום ההוא ישבר ה' התקופים והערצוים כמ"ש (ישעי' ב') כי יום לה' צבאות וכו',
ועל

(א) תהלים ל"ט. (ב) סס כ"ט.

יְהוָה בְּהַדָּר: קוֹל יְהוָה שִׁבְר אַרְזִים וַיִּשְׁבֵּר יְהוָה
 אֶת אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיִּרְמִידם כְּמוֹ עֵגֶל דְּבָנוֹן וְשִׁרְיָן
 כְּמוֹ בֶן רֵאמִים: קוֹל יְהוָה חִצֵּב דְּהַבּוֹת אִישׁ: סוֹר
 יְהוָה יְחִיל מְדַבֵּר יְחִיל יְהוָה מְדַבֵּר קָדֵשׁ: קוֹל
 יְהוָה יְחִזְקֵל אֵילֹת וַיִּחַשֵּׁף יַעֲרֹת וּבְהִיכָלוֹ כָּלוּ

אמר

אבני אליהו

ועל כל ארזי הלבנון הרמים והנשאים, וירקידם כמו עגל שהוא קל, וכן האנשים הגדולים והעצומים
 כלבנון ושריון וירקיד כמו בן ראמים. קול ה' הוצב להבות אש כנגד השיבת שופטנו, ע"ד
 וכל בניך למודי ה' וכן אמר כי ה' הוצב ומתחך השופטים הרעים ויכירו כי משפטי ה' אמת. קול
 ה' יחיל מלשון חזקי ארץ ר"ל בורא, והוא כנגד ברכת על הצדיקים, כי עד עתה אין לצדיק פה
 להשיב רק כאלם לא יפתח פיו, וכיום התוא ברחמי וברוב חסדיו כי גבר על יראוי תרון לשון
 א"כ, וא"כ יהיה לפי זה סלת מדבר לשון דבור, או שירושלים שבעת מדבר או תבנה ותבונן
 ויחזיו רבים בני שוממה, והם הצדיקים, מבני בעולה אכר ה', ויהיה יחיל מלשון ילודה, יחיל ה'
 מדבר קדש כנגד בונה ירושלים, כל הכתוב לחיים בירושלים קדוש יאמר לו, קול ה' יחולל אילופי
 כנגד את צמח דוד, כי אז קרן צמח דוד יגלה לנו נפלאות מתורתו וכבוד חכמים ינחלו ורואיהם
 יאמרו ברוכי ה' המה, ה' למכול ישב כנגד שמע קולנו, וירחם עלינו כמו שריחם ונשבע שלא
 להביא מבול לעולם, וישב ה' מלך לעולם כנגד רצה כי בתורת השכינה ימלוך ה' לעולם, כי
 עד עתה מלכותו יתכרך פעמים נגלה ופעמים נסתר אבל בעת התיא והיה ה' מלך לעולם ועד
 בלי הפסק. ה' עזו לעמו יתן כנגד ברכת הודאה, שכן אנו אומרים צור חיינו וכל נוסח הברכה
 מורה על גודל עזו אשר נתן לנו, ה' יברך את עמו בשלום כנגד שים שלום, ומעתה נבוא
 לבאר על דעת הפשט אלו השבעת קולות אשר לדעתי רמו לחמשה סיבות המונעות ההיגנה
 ועם היות שהם כאן שבעה, כבר מצאנו ראינו חז"ל דרשו מוצר זה על מתן תורת ואמרו תטמטמ
 את החתן זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות ושם פריך ומשני, וא"כ נראה דרואו קבלו חכמינו
 ז"ל שתתורה נתנה בחמשה קולות לבר. וע"ד הות נפרש המזמור, כי שם בסעמד הר סיני תיקן
 הוא יתברך כל המונעים האלו, כמ"ש שקרע להם העינויים והתחתונים, ועוד אמרו שלא היו
 שם לא חגרים ולא סומים, ועל כל זה נתן דוד ע"ה שבת והודאה אליו יתברך, והנה אמר, הכו
 ה' בני אילים רצה בזה כמדבר לכ"י נמצא העולם שיש לכם להודות כי חלק ה' עמו הם בני
 אלים שהם בני אברהם יצחק ויעקב, ואשר כי קראם אלים מלשון אל מטש דהיות שכבר אמרו
 רז"ל (בפגלה יח) שיעקב קראו הקב"ה אל שנאמר ויקרא לו וכו' ואחר שיעקב נקרא אד גם אברהם
 ויצחק בן שכבר דרשו (ברבב פ' תולדות) שיעקב נקרא יעקב אברהם נקרא ישראל ע"ש: "הכו
 לה' כבוד ועזו, כנגד עולם המלאכים שהם גבורי כח וכבוד: "הכו לה' כבוד שמו, כנגד עולם
 הנלצלים דכתיב כמה השמים מספרים כבוד אל, והורה א"כ שישאל קודמין לכל אלו שאמרו
 רז"ל שקדם שנברא העולם היו מלאכי השרת אומרים ברוך ה' אלהי ישראל ולכן נתן להם התורה
 שקדמה לעולם: "השתחוהו ה' בהדרת קדש, בעבור הדרת קדש כמ"ש (אבות פ"ג) חביבין ישראל
 שינתן להם כלי חסדה חיבה יתירה נודעת להם וזהו וכו' הדרת קדש: "קול ה' וגי, המה כנגד
 חמשה סבות שזכר האזרה כנגד עמק הסושג אמר קול ה' על המים, כי מים עמוקים תתורה ואיש
 חכם ידלנה, ואשר שרמו כאן ג' חלקי החכמה א' באקנותו יתברך מציאותו ואחרותו ידיעתו
 חמה מים עמוקים, ב' עולם המלאכים מציאותם ומחותם, וכנגדם אמר אל הכבוד הרעים,
 שהם מושגים יותר: "א' על מים רבים, רמו למעשה בראשית שהם מים רבים מושגים יותר
 כשיני החלקים הראשונים, והוכיז שמו יתברך בג' אלו כי בכל אלה צריך עזר האלהי: "א' על

סוד קבלת שבת

אמר כבוד: יהיה לפני יושב יושב יתה כבוד
 לשלום: יהיה עו לעמו יתה יתה יברך את עמי
 בשלום: אגא נבח וכו' :

לכח

אבני אליהו

ה' בכ"ד כנגד קוצר המשיג, כמו שכתב חז"ל המורה דל והוא קוצר דעות האנשים כולם בהחלפת
 כי האדם לא ניתן לו שלמותו האחרון בתחלה אבל השלימות בא בכח וכו' עד סתי תמצא והחוסר
 השלמה והמגוון ללמד מה שצריך ללמוד עד שיצא מה שבאיש תהא ככה אל הפועל, ויכו
 בזה קול ה' בכח כי הוא יתברך שמו גוון כח והכנה כאדם והוא המצוי וממצוא לו להצוי
 הדבר מן הכח אל הפועל: קול ה' בתוך. אחר שמוציא מן הכח אל הפועל תצא הוד, והוד לו,
 כי מי שיש לו שכל והכמה בכח אם אינו מורה להמציא אל הפועל אולת היא לו, ולכן כלל אלו
 תרברים כמסק א' מה שלא עשה כן כשאר הקלות: קול ה' שובר ארזים, כנגד פנה הג', והוא
 אה"ך החצנות, כי יש הצעות והקדמות מוכרעות לידע אותם אשר א"א להשיג אמתת האמת
 בלעד, כי הם מקדושים אליה, וסין ב', הקדמות שחן אם שאינם כיכ מוכרעות ואינם סין ההכמה
 מועילות מאד להמיר העבוסים והדעות הנמצאים במעשים אשר לזו אמר: קול ה' שובר ארזים,
 הם דעות המסתוישים הפלסופים המענינים תגדלים: וישבר ה' את ארזי הלבון, שהמציאם מן
 העולם ויעלו בתוה ויאבדו. וכנגד החלק הא' אמר: ויקדם כמו וגו'. שירצה שגם ההקדמות
 הצריכות, תוא יתברך מנין ומוסין אותו לפי שרצונו יתברך דבק בו, עד יעברו כל החצנות
 האמתות לפניו מרקדים ומשחקים, וזה יורה על רוב ההכנה והזמנה עליהם שלכם פתוח כאולם
 כי כל הדברים ישרים ומכונים להם לתמות לכל צרכי שכלם ונראים כא"ו הם מרקדים, ע"ד שאמר
 הכתוב כל עצי השדה יפחאו כף: קול ה' תיצב וגו'. כנגד סנה הר', והוא הכנה המכנית פי יש
 אנשים רבים שיש להם מתחלת תכריאה תכונה מוגית אי אפשר עמם שלימות בשום פנים וכו',
 וגם א"א להם לקבל לרחיית מבעיות וסודות דעותיהם בשלבת הגדול והצמיחה עד שהעוד
 תשתלבת החיה המעורבת ויחיה להם הגות וישוב הדעת, ועל זה רמז כאן, קול ה' תוצב
 לתנות אש". שהוא יתברך יתן חכמה ספיו וספיר רוע ההכנות תוצב לתנות אש המעורבת
 דעת האדם ומערכת אותו ס"ה השיג האמת, כמו שעשה בסוף תורה שהתנשאים וכשים ופך שמעו
 פנים בפנים אנכי ולא יהיה ד"ך סמי הגבורה: קול ה' יחיל מדבר, כנגד סנה החמישית, והוא
 חסדך כצרכי הנפשות ונפרם אם יעבר אליהם חסדך כפרנסת אשה וכגם כ"ש אם יעבר לוח
 בקשת המותרות, ואמר שקול ה' והשפעתו יהול חסדך למרבו שיתן ההצטרות לכל יצורך
 האדם למנוע עצמו מן חסדך כדי להשיג צרכי הנפש, כמו שעשה במדבר ששם נתן לישראל את
 חסן, וכמ"ש לא נתנה תורה אלא לאוכלי הפן, וכן לעתיד אמר עתידה הארץ שתוציא גלגליות
 וכלי מילת שנאמר יוד פמת בר בארץ, וכן יחיל מדבר קדש אשר לא וזה שם סיה לערה, החכמה
 בכל זה כי אין מחסור לה' ליתן לאדם והכרחי הצורך למחונות לכל יבצע אלו הענין לבקשת
 הצורך: קול ה' יהול אילות, כי יש עוד סנה ו' והוא אהבת הנצח והשורות, וזהו לזה שקול
 ה' וכחו יחולל וישבר אילות והמה בעלי כח, כמ"ש אין מבי"ד בא עד שיכלו גרופמי מישראל
 ויחשף יערות, כי עם זה יגלה יערות והם תרעות האמיתיות אשר היו נסתרות עד עתה לסיבת
 פחד ואימת המנצחים בחיל וכו', כמו שחזקו סכומה לסבת האילנות והארזים וכשיתחבו נשאר
 שצריכים באופן, שבהיכלו לנו אומר כבוד, יודו ויאסרו חכל ששם הפגוד האמיתי הוא תורתנו
 הנאמנה: ה' יסבור וישב, מפני שאנשי דוד המלך לא שמו לבם לתרומות תכלית כריאת האדם
 והוא לשום שלום במסלוא של מעלה ומסלוא של סטה, והשבו אליו יתברך עורף ולא פנים
 זסותוקת תאונתו סנעו המוב מהם ולא השיגו דבר ומסלו בתם כל סבות המונעות עד שחביא
 קדידם סו המכול והשחית כל העולם בלו ועם כל זה, וישב ה' מלך לעולם, אמנם ה' עו לעמו
 אע"י הוא התורה וכוה, ה' יברך את עמו בשלום, כי התורה סקנת כל השלימות וכל סעלה
 והיא המכייפת כל העולם מעלה ופחה שזה תוא כונת שלום: [באר אנשים—תחלים]

לְכֶה דוֹרֵי לְקִרְאת פְּלֶה. פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה:

ש' מור וזכור בדבור אחר. השמיענו אל המיִחד.
יהוה אחר ושמו אחר. לשם ולתפארת
ולתהלה:

ל' קראת שבת לכו ונלכה. פי היא מקור
הברכה מראש מקדם נסוכה. סוף מעשה
במחשבה תחלה:

ס' קדש סגד עיר מלכה. קומי צאי סתק
הדפכה. רב לך שבת בעמם תבכא. והוא
תמול עליך תמלה:

ה' תבערי מעפר קומי. לבשי בגדי תפארתך
עמי. על יד בן ישי בית תלמי. קרבה אל
נפשי נאלה:

ה' תעוררי התעוררי. פי בא אורך קומי אורי.
עורי עורי שיר דברי. כבוד יהוה עליך
נגלה:

ל' א תבשי ולא תבלמי. מה תשתוחחי ומה תתמי.
בה יחסו עניי עמי. ונבנתה עיר על תלה:

וחי

(א) מספר סימני זה הוא המקובל ר' שלמה הלוי אלקבץ מח"ס ממת הלוי וייסד סיוסו זה ס"פ חז"ל
(שבת ק"ט) ר' חביבה מעסק וקאי לפני דמעלי שבתא ואמר באו ונלא לקראת שבת שמלכה ר'
ינאי לביש מאני מעלי שבת ואמר באי כלה בואי כלה. (ב) עשה"כ משולם נסכתי מראש כו' (מעלי
ק' כ"ג) מדבר על התורה שנבראה קודם בריאת עולם, ומסת שבת שקולה כנגד כל מצותיה
כדח"ל (ירושלמי ברכות פ"ק ר"א). (ג) עשה"כ ישעיהו ל"ב ב' (ד) שם כ"א י"א. (ח) שם ס' א'.

ו הָיוּ קְמֻשָׁה שְׂאֵסֶךְ. וּרְחֹמוֹ כָּל מְבַלְעֶיךָ. יִשְׁלַשׁ
 עֲלֶיךָ אֱלֹהֶיךָ. בְּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל בְּרָה: לכה
 מִן וּשְׂמֵאל תִּפְרָוּצִי. וְאֵת יְהוָה תִּעְרִיצִי. עַל יַד
 אִישׁ בֶּן פְּרָצִי. וְנִשְׁמָחָה וְנִגְיָלָה: לכה
 בּוֹאֵי בְּשָׂרוֹם עֵטְרַת בַּעֲלָה. גַּם בְּשִׂמְחָה וּבְצַהֲלָה.
 תּוֹךְ אֲמוּנִי עִם סִגְלָה. בּוֹאֵי כְּלָה בּוֹאֵי כְּלָה: לכה

מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב דְּהוֹדוֹת לַיהוָה וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עַלְיוֹן: דְּתִצִּיד
 בְּבִקְרַח חֲסִדֶךָ וְאֲמוּנָתֶךָ בְּלִילוֹת: עֲלֵי עֶשׂוֹר וְעֲלֵי גִבְלֵי עֲדֵי הַיַּיִן
 כְּבַנּוֹר: כִּי שִׂמְחַתְנִי יְהוָה בְּפַעֲלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יְדֶיךָ אֲרַגֵּן: מִה גִּדְלוֹ מַעֲשֵׂיךָ
 יְהוָה מֵאֵד עֲמָקוֹ מִחֲשֻׁבְתֶּיךָ: אִישׁ בְּעַד רֹא יִדַּע וּכְסִיד רֹא יִבִּין אֵת זֹאת.
 בְּפִרְחֵי רִשְׁעִים כְּמוֹ עֶשֶׂב וַיִּצְיָצוּ כָּל פְּעֻעֵי אָוֶן לְהַשְׁמֵדֵם עֲרֵי עֵד: וְאֵתָה
 מְרוֹם לְעֵלִים יְהוָה: כִּי הִנֵּה אֵיבֹיךָ יְהוָה כִּי הִנֵּה אֵיבֹיךָ יֵאבְרוּ וַיִּתְפָּרְדּוּ
 כָּל פְּעֻעֵי אָוֶן: וְתִרְם כְּרָאִים קִרְנֵי בְּלָתִי בְּשִׁמְן רַעְעֵן: וְתִבְטַ עֵינֵי בְּשׂוֹרֵי
 בְּקַמִּים עֲלֵי מְרַעִים תִּשְׁמַעְנָה אֲזוּנֵי: צְדִיק פִּתְמוֹר יִפְרַח כְּאֲרוֹז בְּלִבְנוֹן יִשְׁלַח:
 שְׂתִלִּים

אבני אליהו

באוי כלה. הענין של כלה ידוע, כמ"ש לכל נחת בן זוג, והיינו ביחס א'—ד' נברא עם אור, יום
 ב'—ה' נברא עם סוים, יום ג'—ו' נברא עם ארץ, רק שבת לכד אין לה בן זוג כיא
 ישראל לכן הדלכין לקראת כלה וזה סוד של ג' חפלות, קדושת וזמנה כללה. שהיא הכלילה, וכתמן
 יוצא מחופתו כו' [אגרות ב"ק ליב ב']:

ד' שבתות. א' שבת בראשית, ב' שבת מצרים שבחר להם משה במצרים, וכמ"ש בלוחות
 הראשונות כי ששת ימים עשה כו' וינח ביום השביעי ובשניות כתיב וזכרת כי
 עבד היית כו' ג' בנגד שבת לע"ל כמ"ש מוזמר שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת ומנוחה לחי
 העולמים, והרביעי נגד קרבנות המוספין שבפ' פנחס, והן ד' חפלות אתה קדשת נגד שבת
 בראשית, ישמח משה כו' ושני לוחות תוריד בידו נגד שבת ס"ת, אתה אחד נגד שבת לע"ל שאז
 יתיחד שמו של הקב"ה, תכנת שבת נגד מוספי הקרבנות, ועיקר הקרבנות חסות באר"י, וג' שבתות
 הן נגד ג' סעודות [א"א בלק סהרורא ה' כ"ג]:

(א) עשה יכ ירמיהו ל' ס"ז, (ב) עשה יכ ישעיהו מ"ט י"ט, (ג) ישעיהו ס"ב ה', (ד) שם נ"ד נ',
 (ה) עפחז"ל מתנה טובה יש לי בבית גזוי ושבת שמה (שבת י' ב') המנוגד להפך הפנים ללד הפתח
 כשזומרים באי בשלום היקן שלמה המלך ע"ה שתיקן שער לחתנים ושער לאבלים צבירמ"ק למען
 ידעו הפס את מי לשמה ואת מי לנחס לקיים מצות גמ"ח, ולאחר חורבן צימ"ק תקנו חכמי התלמוד
 שבתנים ואבלים ילכו לבכנים ולבתמד"ר ואנשי העיר רואין ויודעין את מי לשמח ומי לנחס
 ועליהם אמר בא"י גומל סגר טוב לגומלי חסדים [פדר"א פי"ז] סדור רשכ"ן, (ו) תהלים ל"ב, מוזמר
 זה תיקן אדם הראשון כשראה השמש וישב באפילה ובכה, וכשראה השמש בבוקר שמח כו' ולאמר שש
 לשדות כו' (ספדרין ל"ח) ולאכר זה אנו אומרים אותו בכניסת השבת בעת שקיעת השמה
 ובשחרית בשבת בעת זריחת השמש.

סדר קבלת שבת

שְׁתוּלִים בְּבֵית יְהוָה בְּחִצּוֹת אֶלְהוֹנוּ יִפְרִיחוּ : עוד ינוכּוּן בְּשִׁיבָה דְשָׁנִים
 וְרַעֲנָנִים יִהְיוּ : לְהַנְדִּי בִי יִשְׂרָיִה יְהוָה צוּרִי וְלֹא עֲלָתָה בִּי עֲזַרְתָּה בּוֹ :
 יְהוָה טָלָה גְאוֹת לְבַשׁ לְבַשׁ יְהוָה עֵז הַתְּאֵזֵר אַף תִּכּוֹן תִּכְלֵל בְּרַ תְּמוֹט :
 נִכּוֹן בְּסֶאֱפָה מֵאֵז מַעֲלָם אֲתָה : נִשְׂאוּ נְהַרֹת יְהוָה נִשְׂאוּ נְהַרֹת קוֹדֶם
 יִשְׂאוּ נְהַרֹת דְבָרִים : מִקְלוֹת מַיִם רַבִּים אֲדִירִים מִשִּׁפְרֵי יָם אֲדִיר בְּפָרוֹם
 יְהוָה : עֲדִיתִךָ נֶאֱמַנּוּ מֵאֵד לְבִיתִךָ נֶאֱמַר קֹדֶשׁ יְהוָה לְאַרְבֵּי יָמִים :

כשיש חבל סומד בחצר ביהמ"ל יוצאים לקראתו ומכניסו בבית הכ"ס ואומרים לו המקום ינחמך
 (ינחמכם) בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

כרוב קהלות אין אומרים כ"מ ל' ז"ט שחל להיות בשבת או כשיש גם לא בשבת סה"מ,
 בְּמַה מְדַלִּיקִין וּבְמַה אֵין מְדַלִּיקִין. אֵין מְדַלִּיקִין לֹא בְדִבְשׁ
 וְלֹא בְחָסֵן וְלֹא בְכֶלֶף. וְלֹא בְּפִתִּילַת הָאֵידִן וְלֹא
 בְּפִתִּילַת הַמְדַבֵּר. וְלֹא בִירוֹקָה שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם : לֹא בְזֹפֶת
 וְלֹא בְשֵׁעוּת. וְלֹא בְשֶׁמֶן קִיק. וְלֹא בְשֶׁמֶן שֶׁרְפָה. וְלֹא בְאַרְיֵה.
 וְלֹא בְחֶלֶב. נְהוּם הַמְדִי אֹמֵר מְדַלִּיקִין בְּחֶלֶב מִבְּשָׂר.
 וְהַכְּמִים אֹמְרִים אֶחָד מִבְּשָׂר וְאֶחָד שֶׁאֵינוּ מִבְּשָׂר אֵין מְדַלִּיקִין
 בּוֹ : אֵין מְדַלִּיקִין בְּשֶׁמֶן שֶׁרְפָה בְיוֹם טוֹב. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר
 אֵין מְדַלִּיקִין בְּעֶמְדָן מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. וְהַכְּמִים מְתִירִין בְּכָל
 הַשְּׁמָנִים. בְּשֶׁמֶן שְׁמֶשְׁמֵן בְּשֶׁמֶן אֲגוּזִים בְּשֶׁמֶן צְנוּנוֹת בְּשֶׁמֶן
 דָּגִים בְּשֶׁמֶן פִּקְעוֹת בְּעֶמְדָן וּבְנֶפֶט. רַבִּי טְרֶפּוֹן אֹמֵר אֵין
 מְדַלִּיקִין אֶפְאֵ בְשֶׁמֶן זֵית בְּלֶבֶד : כִּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מְדַלִּיקִין
 בּוֹ אֶפְאֵ פִשְׁתָּן. וְכִל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵינוּ מִשְׁמַא טְמֵאָת אֲהֲלִים
 אֶפְאֵ פִשְׁתָּן : פְּתִילַת הַבְּגָד שֶׁקָּפְלָה וְלֹא הִכְהֵבָהּ. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר
 אֹמֵר טְמֵאָה הִיא וְאֵין מְדַלִּיקִין בָּהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר מְהוּרָה
 הִיא וּמְדַלִּיקִין בָּהּ : לֹא יִקּוּב אָדָם שְׁפוּפְרַת שֶׁל בִּיעָה וַיִּמְלֶאנָה
 שֶׁמֶן וַיִּתְנַנֶּה עַל פִּי הַנֵּר בְּשֶׁבִיל שְׁתֵּהָא מְנַסְפַת וְאֶפִּילוּ הִיא
 שֶׁל חֶרֶס. וְרַבִּי יְהוּדָה מְתִיר. אֲבָל אִם חִפְרָה הַיּוֹצֵר מִתְחַלֶּה
 מִתֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּלִי אֶחָד : לֹא יִמְלֵא אָדָם קַעְרָה שֶׁמֶן וַיִּתְנַנֶּה
 בְּצַד הַנֵּר וַיִּתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּתוֹכָהּ בְּשֶׁבִיל שְׁתֵּהָא שׁוֹאֵבַת.
 וְרַבִּי יְהוּדָה מְתִיר : הַמְכַבֵּה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתִירָא
 מִפְּנֵי גוֹיִם מִפְּנֵי לְסָטִים מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה אוֹ בְּשֶׁבִיל הַחֹלָה
 שִׁישִׁין פְּטוּר. כָּחַס עַל הַנֵּר כָּחַס עַל הַשְּׁמֶן כָּחַס עַל הַפְּתִילָה

חַיִּב. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר בְּכֶלֶן חוּץ מִן הַפְּתִילָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
 פָּהֶם: עַל שְׁלֹשׁ עֵבְרוֹת נָשִׁים מֵתוֹת בְּשַׁעַת לְדַתָּן עַל שֶׁאֵינָן
 זֹהֲרוֹת בְּגִידָהּ בַּחֲזָה וּבַהֲדַלְמַת הַנֵּר: שֶׁלֹּשָׁה דְבָרִים צְרִיךְ אָדָם
 לִזְמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבַּת עִם הַשִּׁכְהָ. עֲשֵׂרְתָם עֲרַבְתָּם
 הִדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר. סָפַק הַשִּׁכְהָ סָפַק אֵינָהּ הַשִּׁכְהָ. אֵין מְעַשְׂרִין
 אֶת הַדְּמָאִי. וְאֵין מְטַבְּלִין אֶת הַכִּפְלִים. וְאֵין מְדַלִּיקִין אֶת הַנֵּרוֹת.
 אֲבָל מְעַשְׂרִין אֶת הַדְּמָאִי. וּמְעַרְבִין. וְטוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין:

תִּנְיָא תִּנְיָא אוֹמֵר חַיִּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּבִנְדְּוֵי בְּעֶרֶב שַׁבַּת עִם הַשִּׁכְהָ לְפָא
 יִשְׁכַּח וַיֵּצֵא. אָמַר רַב יוֹסֵף הִלְכְתָא רַבְתָּא לְשַׁבְתָּא:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי תִּנְיָא. תְּלִמְדֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׂלוֹם
 בְּעוֹלָם. שְׁנָאֵמַר וְכֹל בְּנֵי לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׂלוֹם בְּנֵי: אֵל תִּקְרִי

בְּנֵי אֵלֵי בְּנֵי: שְׂלוֹם רַב? אֵתְּבִי תוֹרְתֵךְ וְאֵין לָמוּ מִכְּשׁוֹל: יְהִי שְׂלוֹם
 בְּחֵילֵךְ שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֵךְ: לְמַעַן אֲחִי וְרַעֲי אֲדַבְּרָה נָא שְׂלוֹם בְּךָ: לְמַעַן
 בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ: יְהוָה עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת
 עַמּוֹ בִּישְׁלוֹם: קִישׁ יוֹבֵן

תפלת ערבית לחול ולשבת ויו"ט

בשבת מקדימין להתפלל ערבית יותר מימי החול.

בחול והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והתרבה להשיב אפן
 ולא יעיר כל חמתו: יהוה הושיעה המלך יענגנו ביום מראנו:

בשבת ויו"ט מתהילין כאן, והש"ן אומר ברבו בקול רם ונעימה.

בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְּבָרֵךְ

ק"ח בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעֵלָם וָעַד:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בְּדַבְּרוֹ מְעַרֵב
 עֲרָבִים בְּחֲכָמָה פּוֹתַח שְׁעָרִים וּבְחִבּוּנָה מְשַׁנֶּה עֵתִים

ומחליף

שיח יצחק

בְּחֲכָמָה פּוֹתַח שְׁעָרִים וּבְחִבּוּנָה מְשַׁנֶּה עֵתִים. ע"פ מל"כ (משלי ג' י"ט) ה' בחכמה
 יסד ארץ כונן שמים בחבונה, ופי' בכ"י הגר"א (בד"י המעתיק ט"ז) כי בחכמה
 שהיא התורה עשתה כמו שהיא, יסד הקב"ה את הארץ ולכן אין כל חדש תחת השמש כמ"ס אלה
 המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר משה, אבל השמים ששם תמיד מתחדשין כמ"ס חדשים לזקרים

וּמְחַלֵּף אֶת הַזְּמַנִּים וּמְסַדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם
 בְּרִקְעַת בְּרָצוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹם וּלְיָלֵה גּוֹלֵל אֹרֶךְ מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ
 מִפְּנֵי אֹרֶךְ. וּמַעֲבִיר יוֹם וּמְבִיא לַיְלָה וּמְבַדֵּד בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה
 יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: אֵל חַי וְקַיִם תָּמִיד יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים:

אֲהַבֵּת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אֲהַבֵּת. תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים
 וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לְמִדָּת. עַד כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְעֵי
 וּבְקוֹמָנוּ נְשִׁיחַ בְּחֻקֶּיךָ וְנִשְׁמַח בְּדַבְרֵי תוֹרָתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם
 וָעֶד. כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאָרְךְ יָמֵינוּ. וּבְהֵם נִתְּנָה יוֹמָם וּלְיָלֵה: וְאֲהַבֵּתָךְ
 אֵל תָּמִיד מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
 יחיד אומר אֵל מְלֶכֶךְ נֶאֱמָן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:
 וְאִמְרוּם כֹּלֵם בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד

ואהבת

שיר יצחק

וגו' וכתיב המחדש בעובו כלל יום תמיד משה בראשית ואינו בתבונה שלם מתבונן תמיד
 וזו אל החכמה על בוריו ועיניו מתחדש גם ע"ל ועד"ל אמר כאן בחכמה פותח שפרים הייט
 הענינים המסודרים ע"פ דרך אחד זהו בחכמה אכן שינויי הפתים הי' בתבונה:

משנה עתים ומחליף את הזמנים. עתים הם הסבעים שדרכם להיות קר או חם וכז"כ
 והקב"ה משנה אותם מדרכם הרגיל ומחליף את הזמנים היינו שזמן אחד חולף ועובר
 וזה זמן אחד תחזרו (בענין שנאמר הסתיו חלף עת הזמיר הניע) והגם שזה לכאורה ע"פ טבע.
 אך באמת ג"ו ע"פ זכר ה', ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו להאיר מלש
 הפוקדים שהם מסודרים רק ע"פ חוקי החנוטה והטוב אך באמת הם מסודרים ע"פ סדר נעלה
 כפי גורת החכמה העליונה ורצון ה'. ועד"ל היא הכונה מאמרז"ל (תענית כ"ה) מי שאמר לשמן
 וילתיק יאמר לחומץ וילתיק כי באמת אין שום סברא אשר השמן ידליק. (וכן כל מחוות הכימא"ה
 בא רק שאנו מוציין כן אבל לא מלאו כל אכפי חיל ידיהם לדעת מדוע יסוד וזומר פלוני יש
 לו תשוקה אל יסוד פלוני וע"כ כיון שמה שהשמן דולק הוא רק מאשר הוא אמר לשמן וילתיק
 א"כ הוא יאמר לחומץ וילתיק למלאות רצון יראיו:

אהבת עולם ביה ישראל עמך אהבת. (כת"ש כי מאהבת ה' אתכם ואתם ואתם שלם
 אהבתך) ומה לנו יודעים כי רצונך להלל אותם בהללחה היותר גדולה ופנמה,
 וכאשר ראינו כי הנלמח מאהבה זו כי תורה ומצות הקים ומשפטים איתנו למדת, מזה לנו מבינים
 כי אך זו היא ההללחה היותר עלמה ע"כ בשכבנו ובקומנו נשים בחוקיך, ולשון שיחה הוא
 הדבור הנפלא מפי האדם בלא כונה, ור"ל שכ"כ יהיה רעיונו דבוק בהתורה עד כי גם השיחה
 שלנו תהיה בחוקי התורה:

ונשמח בדברי תורתך. אותן דברי התורה אשר גם לפי קט שכלנו לנו מוצאים גם טעם בעיקר
 פתעורר הלל מהפלטת החכמה:

וְאֶהְבֶּתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכָל־לְבָבְךָ וּכְכָל־נַפְשְׁךָ
 וּכְכָל־מְאֵדְךָ : וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם עַל־לְבָבְךָ : וּשְׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ
 בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ
 וּבְקוּמְךָ : וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדְךָ וְהָיוּ לְמִטְפַּת
 בֵּין עֵינֶיךָ : וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזַת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ

וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל־מְצוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
 הַיּוֹם לְאֶהְבֶּתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ כְּכָל־לְבַבְכֶם
 וּכְכָל־נַפְשְׁכֶם : וּנְתַתִּי מִמַּרְאֵי־אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמַקְלוֹשׁ
 וְאִסְפַּת דְּגָנָה וְתִירֹשָׁה וְצֹהַרְךָ : וּנְתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁךְ לְבַהֲמֹתַי
 וְאִבְלֹת וְשִׁבְעַת : הַשְּׁמְרוּ לָכֵם פֶּן־יִפְתַּח לְבַבְכֶם וּסְרַתֶּם
 וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם : וְזָרַח אִפֶּי־יְהוָה
 בְּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהִאֲדָמָה לֹא תִטֵּן
 אֶת־יְבוּלָהּ וְאִבְדֹתֶם מִתַּחַת מַעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְהוָה
 נָתַן לָכֶם : וּשְׁמַתֶּם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם
 וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יָדְכֶם וְהָיוּ לְמוֹטְשֵׁת בֵּין עֵינֵיכֶם :
 וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ
 בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ : וּכְתַבְתֶּם עַל־מְזוּזַת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ :
 לְמַעַן יִדְבְּרוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
 לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָכֶם פְּרִי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ :

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְּפֵי בְגָדֵיהֶם לְדוֹרֹתָם
 וְנָתַתְּ עַל־צִיצִית הַכַּנָּף פֶּתִיל תְּכֵלֶת : וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית זְרָאִיתָם |
 אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתּוּרֵהוּ
 אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אֵתֶם זָנִים אַחֲרֵיהֶם : לְמַעַן
 תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם :
 אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹרֹת

לָכֶם

לָכֶם יְיָ אֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם | אָמֵת : *

הַשֵּׁן חוֹזֵר וְאוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אָמֵת :

אָמֵת וְאִמּוּנָה כָּל זֹאת וְקִיָּם עֲלֵינוּ כִּי הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאִין
 זוּלָתוֹ וְאִנְחָנוּ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מַלְכִים מְלַבְּנֵנוּ
 תַּנְאֲלֵנוּ מִבֶּהַר כַּד הַעֲרִיצִים. הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם
 גְּמוּלָה לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ. הָעֵשֶׂה גְדוּלוֹת עַד אֵין חֶקֶר וְנִפְלְאוֹת
 עַד אֵין מִסְפָּר. הַשֵּׁם נַפְשֵׁנוּ בַחַיִּים וְלֹא נִתֵּן לְמוֹט רַגְלֵנוּ.
 הַמְדַרְיֵבנוּ עַל בְּמוֹת אוֹיְבֵינוּ וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל כָּל שְׂנְאֵינוּ:

הַעוֹשָׂה

שֵׁשׁ יִצְחָק

הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מַלְכִים, הַהַכְדֵּל בֵּין פִּידָה לְגוּאֵל הוּא כִּי פוֹדָה מִרְצוֹן הַמוֹשֵׁל בּוֹ אוֹ כִּי יִקַּח כֶּסֶף
 פְּדִיוֹנוֹ וַיִּשְׁלַסְאוּ, וְגוֹאֵל הוּא מֵזֶד קוֹרֶנֶת הַגּוֹאֵל יָשִׁים נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ לְגַאֲלוֹהוּ בִּיד חֻזְקָה. וְהַכֵּה
 כַּסְאֵין יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרָגָה עֲלוּיָה אוֹ הַגּוֹאֵל בְּרוֹפֵן הַרְאָשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁהֵי הַעֲנִין בְּגֹאֲלוֹת בְּכַל שֵׁלָה יִשְׂרָאֵל
 בִּיד חֻזְקָה רַק כְּרִצוֹן מַלְכֵי פָרַס לְפִי שְׂגָרָם הַחֲטָא, לֹא כֵן בְּגֹאֲלוֹת מַצְרַיִם, אֲכֵן בְּאִמְתָּ
 בְּמַצְרַיִם הָיוּ שְׁנֵי הַעֲנִינִים כִּי מָה שֵׁלָה יִשְׂרָאֵל מִחֲחֲלָה רַק בְּרַשִׁיוֹן פְּרַעָה, וְהוֹצִרָהּ לְוֹמֵר
 לוֹ דֶּרֶךְ שְׁלֹשָׁת יָמִים וְהֵלָה הַקְּבִיעָה הִיָּה יִכּוֹל לְהַכְרִיחַ לְשֹׁלַח בַּעֲ"כ כְּמוֹ שֶׁהִיָּה הַעֲנִין בְּאִמְתָּ אֲךֵן
 כִּסְעָם לֹוֹ הוּא לְפִי שְׂמַחֲלָה לֹא הִיָּה מִסְפִּיק לֹוֹה זְכוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאִתָּ בַּעֲ"כ שֶׁל פְּרַעָה (וְכ"מ
 אַח"כ נִס' בֵּית דוֹד) עַד אַח"כ ע"י חוֹקֵף הָאִמּוּנָה שֶׁמִּסְרָה עֲמָתָם עַל קְדוּהָ"ם לְקַפּוֹן לְתוֹךְ הַיָּם,
 וְכֵן מָה שֶׁבָּנוּ לְחַנּוּת ע"פ הַחִירוֹת וְלֹא אִמְרוּ אֲךֵן בְּתַקְרַב עוֹד לְזֶד רּוֹדְפֵינוּ אֵלָּא אִמְרוּ אֵין לָנוּ אֵלָּא
 דְּבָרֵי בֶן עַמְרָם וְכֵן לְכַתֵּם בְּמַדְנָר בְּאֲרֶךְ לֹא זְרוּעָה, ע"י כ"ז זְכוּ לְהַטְבִּיעַ זְרִיחָם בַּיָּם וְלִיתֵן לָהֶם אֵת
 מִמּוֹתָם, אֲךֵן מִחֲחֲלָה לֹא הִיָּה זְכוּתָם מִסְפִּיק רַק לְהוֹצִיאֵם בְּרַשִׁיוֹן פְּרַעָה, וְהִיָּה זֶה מֵזֶד הַרְחַמָּה כְּמ"ם
 כִּי יִדְעִי אֵת מַכְאוּבוֹ, ע"כ עַל עֲנִין הַרְאָשׁוֹן וְכוּי"ב אִמְרַ הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מַלְכִים שֶׁהוּא הַפְּדִיוֹן
 מִרְצוֹן הַמֶּלֶךְ :

עֲנִין הַיָּה אִמְרַ תְּלַכְנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכֶּף כָּל הַעֲרִיצִים כִּי הַהַכְדֵּל בֵּין כֶּף וּבֵין יָד כִּי כֶּף מוֹרָה
 שְׂאֵחָה כְּבֵד בְּכַפּוֹ זֶרֶךְ הַתַּעֲמוּת יוֹתֵר וְכֵן הִיָּה הַעֲנִין עַל הַיָּם כִּי כְּבֵד הַשִּׁיבוּ אֶחְתָּם
 הַמַּצְרַיִם, וְהִיָּה כֶּסֶעַ בֵּינָם וּבֵין הַמוֹת וְאֲךֵן ע"י שֶׁהַחֲקָרָנוּ לְהַשִּׁי נִזְלוּ וְכִנָּל :

הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ, הַהַכְדֵּל בֵּין זֶר לְאוֹיֵב, לְהַמְלַכִּי"ם
 (יִשְׁעִי נִיָּס י"ח) הוּא כִּי זֶר הוּא הַמְצִיר בְּפוֹעַל וְהַאוֹיֵב הוּא דוֹרֵשׁ רַעָה וְנוֹסֵר אִיבָה
 בְּלָנוּ, עַכ"ל, וְאוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ פִּי שְׂעִיקֵר אִיבָה הוּא עַל עֲנִינֵי שְׂמִירַת הַתּוֹרָה וְהַדַּת עַל זֶה יִתְנַכְלוּ
 לְהַשְׁבִּירָנוּ כְּעִינֵי שְׂאִמְרַ יִתְעַצּוּ עַל נְפוּטֵיךְ. וְעַכ"ל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְהַצְרִים בְּפוֹעַל מַשְׁלֵם נֵהֵם
 כְּמַעֲשֵׂיהֶם וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָה (פ"י גְּמוּלָה הוּא הַתַּפְּעִלוּת הַגּוֹמֵל מֵאֲהַבַּת אוֹ שְׂנֵאת הַנְּגַמֵּל) לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ
 מֵזֶד הַשְׂנֵאָה וְהַכְּעַם שֵׁשׁ לוֹ עֲלֵיהֶם :

הַעוֹשָׂה גְדוּלוֹת עַד אֵין חֶקֶר וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר. הַהִנְהָגָה הַטְּבִיעִית מִחִיהַסֵּת בְּתוֹאֲרַ
 גְּדוּלָה וְהַהִנְהָגָה הַנְּסִיָּה מִחִיהַסֵּת לְנִפְלְאוֹת זֶהוּ הַעוֹשָׂה גְדוּלוֹת בְּהַטְבֵּעַ עַד אֵין חֶקֶר
 וְנִפְלְאוֹת בְּהַנֵּם עַד אֵין מִסְפָּר :

הַשֵּׁם נַפְשֵׁנוּ בַחַיִּים וְלֹא נִתֵּן לְמוֹט רַגְלֵנוּ. זֶה קָאִי עַל זְמַן הַגְּלוּת כִּי הַאִמּוּת הַמַּצְרַיִם
 לְיִשְׂרָאֵל הָמָּה בְּשְׁנֵי דְבָרִים הֵאֵי שְׂרוּטִים לְהַכְחִידָם מִגּוּי וְלֹא יוֹכֵר שֶׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד וְגַם
 לְהַעֲבִירָם מִשְׂמִירַת הַדַּת כְּמוֹ שֶׁהֵיָּה בִּימֵי הַבְּנִינִים, וְעוֹ"ל הַסַּס נַפְשֵׁנוּ בַחַיִּים. וְהַיָּב' שְׂאִין מִתְּכוּוֹנִים
 לְהַרְשִׁיעַ

* לְדַעַת הַנְּרָ"א אֵינִי סָסִיָּם הַשֵּׁן אִמְתָּ בְּלַחַת אֵלָּא מִסִּיָּם י" אֱלֹהִיכֶם, וְאַח"כ חוֹזֵר וְאוֹמֵר י" אֱלֹהִיכֶם אָמֵת.
 א) הִיָּה בְּרַכָּה רַאשׁוֹנָה שְׁלֹאֲחֵר קִיָּשׁ שֶׁל עֲרַבִּית (בְּרַכּוֹת י"ב) וְאִינָה פּוֹתַחַת בְּכַרְוֹן דְּהוּי
 סְמוּכָה לְחַבְרַתָּה דְּקִיָּשׁ לֹא הוּי הַפְּסָק. ב) כָּל זֹאת שְׂקָרָנוּ בְּק"ש הִיָּה אִמְתָּ וְאִמּוּנָה. ג) אִיבֵן סִי' י'.
 ד) מַהֲלִים ס"ו ס'.

הַעֲשֵׂה לָנוּ נְסִים וּנְקָמָה בַּפְּרָעָה אֹתָת וּמוֹפְתִים בְּאֶדְמַת בְּנֵי
חַם הַמִּצְפָּה בְּעִבְרַתּוֹ כֹּל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם וַיּוֹצֵא אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
מִתּוֹכֶם לְחֵרוֹת עוֹלָם: הַמַּעֲבִיר בְּנֵינוּ בֵּין גְּזָרֵי יָם סוּף אֶת
רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת שׂוֹנְאֵיהֶם בְּתַהוֹמוֹת טַבַּע וְרָאוּ בְנֵינוּ גְבוּרַתּוֹ
שִׁבְחוּ וְהוֹדוּ לְשִׁמּוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי עָנּוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֹלָם:

ב

שיח יצחק

להרשיע כ"ב, אך עכ"פ רוצים להעביר מהם כל מעטן לחם ולההריב כל מקורות פ"כסזכ, וע"ז
אמר ולא נתן למוט רגלנו (כי ממזון היו היקום אשר ברגליהם) וכבר הזכיר בחוה"ל כי אם יבקש
אדם בזה"ו ויביט בעין האמת יראה ג"כ מפלאי התגלות ההשגחה, והוא עמדנו בין הנויט וסידור
ענינו ביניהם, עם מה שאין לנו מסכימים עמהם בסתר ובגלוי והם יודעים מזה, ואין לנו נחלת
שדה וכרם, ובכמה מדינות אסרו עלינו כל מין פריכה טובה המחיה את בעליה, ולא השאירו לנו
רק עלולות כנוקף זית, ועכ"ז לנו מחקמים ומלאו בנו ג"כ אגשים עשיריטובעלי אורה (והוא באמת
פלא עצום ואנו רואים אלז זולתנו כי כפלך אחד לא נבדרכה להם השנה כראוי וכמעט תמו לנווע
נרעב אם כי עזרום הרבה) ולנו חיים רק מהשגחה השי"ת עלינו כמ"ס ואף גם זאת בזהותם בארץ
אוניכיה וז':

המדריכנו על כמות אויבינו וירם קרננו על כל שונאינו. ההבדל בין אויב לשונאי כי האויב
סוף הדורש רעה בלבד, והשונאי הוא רק שמה לאינו ובזיונו ומואם בו, ולז"ל המדריכנו
על כמות אויבים אשר נכנה מחרבותיהם תחת אשר הרשו עלינו בלבם רעה, ושונאינו אשר שמתו בהשפלת
כבודנו הכה ירים קרננו עליהם למרות עיניהם והם יראו ויבואו:

העושה לנו נסים וכו'. כי נסי מצרים היו על ג' ענינים הא' לכבודן של ישראל כמ"ס ושמי
פדות בין עמי ובין עמך וגו' והפליחי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה
וגו' (שמוס ח'), והבי להקם מפרעה על גודל רשעו, והג' פרכוס האמונות והדעות האמתיות
כמ"ס ידעתם כי אני ה' וגו' (סו ו') וכמ"ס הרמב"ן ס"פ בא כי מעת דור אנוש נשתנשו באמונת
הטרא ונתהוו דעות שונות במציאות הבורא והשגחתו ויכלתו וענין הכוואה וע"י הנפלאות שנעשו
במצרים כתבבר ביטול כל הדיעות הנ"ל וכן ביטול הדעות המשובשים של הפילוסופיא עד שגם
האומות כודו על האמת כמ"ס וידעו מצרים כי אני ה' כו' שמשו עמים ורגזון וכו' וג' דברים אלה
השב כאן א' העושה לנו נסים ר"ל בשבילנו ולרוממנו, וענין השני ונקמה בפרעה להקם על רוב
רשעו, וענין השלישי אוחות ומופתים באדמת בני חם אשר בני חם המה מעולם, מהנבדי בני סס"
מכחישים ענין ההשגחה והכוואה, וע"כ בחר השי"ת לשום בס ד' אותותיו אשר גם שם יתפרסמו
האמונות האמתיות [ועפ"י] יתפרש ג"כ דברי הכתוב (החלים קיה) שמו בס דברי אותותיו ומופתים
בארץ חם שאינו מובן מאי שייפא דהם הכי ולמה לא אמר בארמ"ל וכדברינו ניחא):

המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל כמי"ס במלחא (בשלה פ"ד).
יש גבור במדינה משקנאה לובשתו, אפי' אביו ואפי' אמו ואפי' קרובו הכל בחמה
והולך לו אכל הקביה אינו כן ה' איש מלחמה שהוא נלחם על המצריים ה' שמו שהו' רחום על
והוא הוא הכונה כאן שבאותו רגע שהכה את בכורי מצריים, הוציא את עמו ישראל:

המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם.
כי קודם מכת בכורות הסכים להוציאם רק עם תנאים ידועים לכו לא הבגרים, או רק
לאנכס ובקרקס יוצג, רק מעת מכת בכורות הסכים ללחם לחרות עולם:

לחירות עולם. כמשה"כ גאלת צור ע עמך בני יעקב ויוסף סלה (תהלים ע"ו) וכבר כתבו
הספרים כי גאלת מצרים היא שורש כל הגאולות והיא מפלשת ועוברת כל הגאולות
שאחריה עד תכלית הגאולה האחרונה אשר שם יתמו כל הרעות והצרות ואז תתקן כל הבריאה
על

מִי כְמִכָּה בְּאֵדִים יְהוָה מִי כְמִכָּה נֶאֱדָר בְּפִרְשׁ
 נֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פֶלְאָ. מִלְכֹּתֶיךָ רָאוּ בְנֵי־
 בֹּזְעֵ יָם לְפָנֵי מֹשֶׁה זֶה אֵלֵי עָנּוּ וְאָמְרוּ :
 יְהוָה אֵימֹרָה לְעֵלָם וְעַד : וְנֹאמַר כִּי פָדָה יְהוָה אֶת
 יַעֲקֹב וַיְגַאֲלוּ מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ . בְּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה גֹּאֲלֵ יִשְׂרָאֵל :

הַשְּׂכִיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם וְהַעֲמִידֵנוּ מִלְּפָנֵי לַחַיִּים
 וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סִפְתָּ שְׂלוֹמְךָ וְתִקְנֵנוּ בְּעֲצָה טוֹבָה
 מִלְּפָנֶיךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׂמֶךָ וְהַגֵּן בְּעַדֵּנוּ וְהַסֵּר מֵעַרְשֵׁנוּ אוֹיֵב
 דָּבָר וְחָרֵב וְרָעַב וַיְגוֹן וְהַסֵּר שִׁטָּן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ וּבְצֵל
 כְּנָפֶיךָ תִּסְתִּירֵנוּ כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמְצִידֵנוּ אַתָּה כִּי אֵל מִלְּךָ

חנך

שִׁיחַ יִצְחָק

על תכלית שליוות, עכ"ל לחירות עולם :

הַמַּעֲבִיר בְּנֵי בִין גְּזָרֵי יָם סוּף. שֶׁלֹּא תֵאמַר שֶׁהִפְיָקָר הִי נִקְמָה מִזֵּרִים וּמִמִּלְחָ נִסְתָּךְ
 יִזְיֵאֵת יִשְׂרָאֵל כְּעֵבֶע עוֹלָם הַמַּעֲבִיר בְּנֵי בִין גְּזָרֵי יָם סוּף ע"י נִסִּים גְּדוּלִים, וּכְלֹאֵתוּ
 עַתָּה אֵת רוֹדְפֵיהֶם וּשְׂנֹאֵיהֶם בְּחַסְדֹּתָם טַבַּע :

הַשְּׂכִיבֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם, יְדוּעַ כִּי מַעֲרַת הַשְּׂכִיבָה הִיא לְנוֹחַ וְהַחֲלוּף כֵּת, ע"כ אָמַר
 הַשְּׂכִיבֵנוּ הִיא לְשָׁלוֹם, וּמַעֲרַת הַיִּקְרָה וְהַעֲמִידָה הִיא לְפַעוּל וּלְעִבּוּד, עכ"ל וְהַעֲמִידֵנוּ
 מִלְּכֹת לַחַיִּים, וְע"כ זָכַר תּוֹרַת מִלְּכֹת, כַּמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּקֹדְשׁוֹ מוֹרִיז אֵת עַבְדּוֹ לְעִבּוּדוֹ, וְתִקְנֵנוּ
 בְּעֲצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ לְפִי שְׂבִלְהָ לֵב הָאָדָם פְּנוּי מִטְרַדְדוֹת הַעוֹלָם וְהוּא חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת עַל מַשְׁכָּבוֹ כַּמֶּלֶךְ
 אֲף לִינֹת יִסְרוּנוֹ כְּלוּיָתוֹ, ע"כ אָנוּ מִבְּקָשִׁים שִׁתְּקַנְנוּ בְּעֲלָה טוֹבָה, כִּי רַק עֲלַת הִי הִיא חֲקוּס :
 וְהַגֵּן בְּעַדֵּנוּ. קוֹדֵם כּוֹא הַזָּרָה, וּכְאֲשֶׁר הִיא מִתְּשַׁמֵּשֶׁת וּבֹאֵה הַסֵּר מֵעֵלֵינוּ וְכוּ', וְהַסֵּר שָׂקָן מִלְּפָנֵינוּ
 וּמֵאַחֲרֵינוּ, מִלְּפָנֵינוּ כּוֹא מֵה שְׂנֵאָה וּנְגַלָּה לְעֵינֵינוּ, וּמֵאַחֲרֵינוּ הוּא מֵה שְׂנַעֲלָם וּכְהַסֵּר מִמֶּנּוּ
 וְכוּלָּם עוֹד כִּי הֵנּה מִדְּרַךְ הַיֵּהוָה מִתְּחִלָּה לְהַגְדִּיל מַעֲלַת עַדְךָ הָאָדָם וְלַחֲזוֹק אֵת לְבוֹ וְהַנְּסִיחוֹ אֲשֶׁר
 לֹא יוֹדֵק לְפָנָיו שׁוֹם דְּבַר חֲטָא וְעוֹן גַּם אִם יֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר רַבִּים נוֹקְשׁוּ וְנִלְכְּדוּ עַל יְדֵי יֵשִׁים בְּלִבָּנוּ
 מִתְּשַׁבּוֹת לֵאמֹר מֵה לְחַכֵּן אֵת הַבֵּר, אִם אֵלֶּה חֲסָרֵי הַדַּעַת שֶׁנּוּ בְּרוּאָה אֲךָ הַיֵּשׁ כְּמוֹנֵי יַחֲסָא ? אִנִּי
 אֲקַרָּא וְלֹא אֶסֶה מִדְּרַךְ הַיֵּהוָה, וְגַם כִּי אֶתְחַבֵּר אֵת פּוֹעֲלֵי אֲוֵן אוֹ אֲדוּר בְּמִדֵּינָה פְּלוֹנִית יַעֲמוּד קַעֲמוּ
 בִּי וְלֹא אֲחַדֵּל מִלְּקַבֵּעַ עַתִּים לְתוֹרָה וּמַכִּיָּם שֶׁלֹּא אֲכַשֵּׁל בְּמַחֲלֹת אֲבוֹ' אוֹ חֲלוּל שְׂבַח ח"ו, כִּי הִלָּא הִיא
 בִּיד הָאָדָם כְּכֹל מִקוֹם שֶׁהוּא, וְאַחַר אֲשֶׁר הָאָדָם נִמְשָׁךְ בְּרַשָּׁחוֹ, אוֹ יִתְּפֵךְ בְּתַחֲבוּלוֹתָיו מִן הַקֶּהֶל אֵל
 הַקֶּהֶל, וַיִּשָּׁב אֲפִרְדֵי לוֹ, הַטּוֹב טוֹב אֵתָהּ מִפְּלוּנִי וּפְלוּנִי, אוֹ הַמְדַבֵּר הִיא הַמְרִיבָה הַזֹּאת אִם אֲרֵץ
 מִתְּפִלָּה ? הִלָּא זְכִיתָ לְהַזִּית בְּנוֹעַם הַפִּיר הַפְּלוּזָה הַזֹּאת וּסְלַקְתָּ לְקַרְחָת אֲזִלִּית בְּנוֹסָה, אוֹ הַאִם
 בְּדוּרָו עַל רִי יוֹדֵה בִּיד אֲלַעֲזִי אֵתָהּ חִי ? הִלָּא יַדְעַת אִם לֹא שִׁמַּעְתָּ כִּי נִשְׁתַּחֲוִי הַעַתִּים וְדַרְכֵי הַחַיִּים,
 וְהַסֵּר עַל לְמַעַל רֵשֶׁת גַּשְׁמִי וּבְנוֹתֵינוּ כְּעִלּוּקָה הַב הַב לַחַת לְהֵן תְּשׁוּקָה לְבָבֵן בְּגַדִּים וְהַכְּשִׁיף,
 גַּם כֹּל חֵלֵי זֶהֶב וְכֶסֶף אֲשֶׁר מִלְּפָנֵים לֹא יִדְמֹס וְע"כ בַּעַת כּוֹאֵת הַכֹּל מוֹחֲרִים לְכַס הַכֹּל שְׂרוּיִים
 לְכַס

(א) שְׂמַחַת ס"ו י"א. (ב) ע"פ חו"ל בְּמַחֲלָתָהּ רֵאֲתָהּ שִׁפְחָה עַל הַיָּם מֵה שֶׁלֹּא רָאוּ הַנְּבִיאִים.
 (ג) שְׂמַחַת ס"ו י"א. (ד) יִרְמִי' (ל"א י"א. ה) הִיא בְּרַכָּה שֶׁנִּיחַ שֶׁלֹּאחַר קִיָּם שֶׁל עֲרַבִּית (בְּרַכּוֹת ד' ע"ב).

חַנּוּן וְרַחוּם אֲתָהּ. וְשָׁמֹר צִאתָנוּ וּבִיאָנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה
וְעַד עוֹלָם. כְּחֹל בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד :

לשבת ויז'ם וּפְרוּשׁ עָלֵינוּ סֶפֶת שְׁלוֹמָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה הַפּוֹרֵשׁ סֶפֶת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלָּיִם :

מסוקים חאלת וטן פרוך ה' לעולם אמן ב'ו'. לפ"ד הגר"א יותר נכון שלא לאוסרם [ופן נחגין בא"י]
לשבת וְשָׁמֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת
לְדַרְתָּם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא
לְעַלְמֵי שָׁמַיִם עֲשֵׂה יְהוָה אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנְפֹּשׁ :

ליום כסוד	לראש השנה	לשלוש רגלים
כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יִבְרָא	תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בְּכֶסֶה	וַיְדַבֵּר מִשָּׁה
עֲדִיבֶם לְפָתַח אֲתָכֶם	לְיוֹם חַנּוּן: כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל	אֶת מוֹעֲדֵי
מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לְפָנַי	הָיָא סְשִׁפְטֵי דְאַדְחֵי יַעֲקֹב:	יְהוָה אֵל בְּנֵי
יְהוָה תִּפְתָּרוּ: ח"ק:	ח"ק:	יִשְׂרָאֵל: ח"ק:

תפלה שלש רגלים ותפלה ראש השנה ויום כפור תמצא להלן אתר תפלת סוף של ראש חודש.
חס

שיח יצחק

לכם כי אין דנין אסער משאי אפסער, ועיז וכיו"ב רמו במאמרו וסער טען מלפנינו סיינו מתחלה
אשר לא ישיא אותנו במשאות הוא ומדוחים, ומאחרנו אשר לא ירפא את שכרנו על נקלס לאמר שלום
ואין שלום:

שׁוֹמְרֵנוּ קוֹדֵם כּוֹף הַצֵּדִיק, וּמִלֵּילֵנוּ אִם כֹּהֵל הַצֵּדִיק חַי, וְכֵן חֲנוּן, כּוֹף קוֹדֵם, וְרוּחַם, יֵשׁ אִם אִם
וְכָל הַדְּלֹחוֹת מִגְּבִילֵי הַרְשָׁעוֹן קוֹדֵם טַרְעָה וְהַשֵּׁנִי אִם חַי :

זפרוש עלינו סוכת שלומך — — — והושיענו
זכנן בעדנו — — — והסר מפנינו אויב...
והסר טען מלפנינו (מתעלה) — והסר טען מאחריש
כי אל שומרט — — — כי מלילנו
(נס) חנון אתה — ורחום אתה:

א) אין תועמין בשבת שומר ע"י לעד כמו בחל מסרי טכשבת אין לריכין טחירה כי טכס הוא
שומר כדאיחא במדרש תהלים מ"ט ליום השבת ליום ששכחו המזיקין מן העולם ליום טיש בו עמי
בשמים. והטעם שזכרו כמלא בירושלמי פ"ג דברכות ומוכח במא ליחסי רס"ד. ב) טענת ליא ט"ל.
הא לומרים טכנת ושומר וכסאר מופדים וידכר קסה לט עשורי ה' כ"ו.

פסלה זאת תקנו האלוניס (כל נ, ופי' תוס' ברסח ד"ד פ"ג דל"ס דלפני) לוי זכר
 בלתי ה' כעדה מן לפיר וחששו מפני לוחן סמאחרין לבוא שזכט לפחלל חסלת ייה עם הכבוד
 וללאת יסד עם סלבר, ולתען שלתרו לבוא לא אמרו אלו כרכות—ואמדין ילאו עיכטו וסלי קדיש ללא
 נחפסל מנהג זה וסיו ספוקים אלה כנאלוה אריכתא דמיה ולא נחשב כהססק בין גלילס לחפסל
 (סור א"ח ס"י רנ"ו).

בחל ברוך יהוה לעולם אמן ואמן: ברוך יהוה מציון שכן
 ירושלים תלדיה: ברוך יהוה אלהים אלהי ישראל
 עשה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו לעולם ויפלא כבודו
 את כל הארץ אמן ואמן: יהי כבוד יהוה לעולם ישמח יהוה
 במעשיו: יהי שם יהוה מבורך מעתה ועד עולם: פי לא
 ישל יהוה את עמו בעבור שמו הגדול פי הואיל יהוה לעשות
 אתכם לו לעם: וירא כל העם ויפלו על פניהם ואמרו יהוה
 הוא האלהים יהוה הוא האלהים: והיה יתוה למקד עק כל
 הארץ ביום ההוא יתה יהוה אחד ושמו אחד: יהי חסדך יהוה
 עלינו כאשר יחלנו קך: הושיענו יהוה אלהינו וכפצנו מן
 הגוים תודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: פי גוים אשר
 עשית יבואו וישתחוז לפניך אדני ויכבדו לשמך: פי גדול
 אהיה ועשה נפלאות אתה אלהים לברך: ואנחנו עמך וצאן
 מרעיתך גודה קך לעולם לדור ודור נספר תהלתך. ברוך
 יהוה ביום. ברוך יהוה בכל יום. ברוך יהוה בשכבנו. ברוך
 יהוה בקומנו. פי בידך נפשות חיים והסתים אשר בידו
 נפש כל חי ורחץ כל בשר איש: בידך אפסיד רוחי פדיתת
 אותי יהוה אל אמת: אלהינו שבשמים יסד שמך וקום
 סלכותך תמיד ומלך עלינו לעולם ועד:

יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועתך באמת באמר
 לציון מלך ארצך יהוה מלך יהוה מלך יהוה ימלך לעולם
 ועד. פי המלכות ששך היא ולעולמי עד תמלך בכבוד פי
 אין לנו מלך אלא אתה. ברוך אתה יהוה חסדך בכבודו

חסיד

(א) תהלים פ"ט ל"ג. (ב) שם קל"ה כ"א. (ג) שם כ"ב י"ח י"ט. (ד) שם ק"ד י"א. (ה) תהלים
 קי"ג ב' (ו) ש"ה י"ג כ"ב. (ז) מ"א י"ח ל"ט. (ח) זכריה י"ד ע"ב. (ט) תהלים ל"ג כ"ב. (י) דהיא ס"ו ג' (יא)
 תהלים פ"ז ע"ו. (יב) שם ע"ט ג'.

תָּמִיד יִסְלַח עֲלֵינוּ עֲוֹנֹתָם וְעַד וְעַד קֵל מַעֲשָׂיו :

סמ"ז שומר חלק ואס"ז ממסלולין סמלס כלסס.

שמ"ע אל חל ממזל למיל. פחד שמ"ע קדיש סחקבל. שליס ק"י.

אֲדֹנָי שְׁשֵׁתִי תִמְתַּח וּפִי יִצִּיר תְּהִלָּתָךְ :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי

אֲבֹרָתָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאַלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל

הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים מִזִּבְחֵי

וְקִנְיַת הַבַּיִת וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנָי

בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה :

בעש"ת זכרנו לחיים מלך הפז בחיים. וכתבנו בקסר החיים למענה לחיים חיים

אז לא אמר וזכרו בעשרים וזכרו לאמר בלתי אינו חוצר אבל אם נזכר קודם שאמר כש

לעמר וזכרו כו' מלך עוזר כסדר. וכן הדיון לענין מי כמודן אז הרחמים. וכתוב. כספר חיים.

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמִגֵּן . בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִגֵּן

אֲבֹרָתָם :

אַתָּה גִבּוֹר עֲוֹנֹתָם אֲדֹנָי מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה רַב

לְהוֹשִׁיעַ :

בחורף משיב תרוח ומוריד הגשם: בקיץ מוריד השלל:

כן מנסג א"י כהנר"א לומר מוריד הסל, אכן באשכנזים שנה"ל אין אומרים מוריד הסל. מכלכל

אבני אריהו

אֲלֹהֵי אֲבֹרָתָם כו' י"א פדות מוסרת הנאמרים בתהלים מוסור מ"ו חולך תמים ומועל צדק

כו' הם סגונים בברכה זו וחולך תמים ומועל צדק ודובר אמת בלבבו זהו

שאנו אומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב באברהם נאמר תתהלך לפני והיה תמים.

מועל צדק זה יצחק שסמר עצבו לעקידה לקיים וכלל גמשה ואו פעולתו צדק ושלימות, דובר

אמת כו' זה יעקב שנאמר בו תתן אמת ליעקב וכן האל הגדול הגבור והנורא, כי המיסות

הוא סדת חסד וגדולה ומאמן שיגמול לו חסד ומועל ועושה צדק ברוח וגבורה כמ"ש צדק צדק

תירדוף, ודובר אמת בלבבו הוא סדת אמת שאורה עליו שבה נורא לא רגל על לשונו שלא

יבקש גמל מויביו רק מהבת חכמה והעיון ונגד זה אמר אל עליון סודה על חכמה עליונה גומל

חסדים מוברים נגד לא עשה לרעהו, וקנה הכל נגד וחרפה לא נשא על קרובו אבל מתקן הכל

כמו קונה שמים וארץ וכן ירע שור קונחו וזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם נגד ואת

יראו ה' יכבד כשם שישאל אינם סמירים את כבודו כך הוא לא ימיר חסדי אבות ומביא גואל

לבני בניהם עד עולם, מלך עוזר שחכב"ה עוזר לאדם נגד היצור כמ"ש חז"ל אלמלי חקב"ה

עוזרו לא היה וכול לו והוא כנגד נשבע לרע ולא ימיר כמ"ש זה בעו שכבש ליצרו ומושיע

נגד כספו לא נתן בגשך כמ"ש זה עובדיה שהחביא את הנביאים והציל אותם מן המיתות, וחקב"ה

משיע לחציל את העני מיד חוק ססנו וסגן נגד ושוחר על נקי לא לקח לחצילו מיד אים ותקופים.

כְּבִלְכֵל תַּיִם בְּהֶקֶד מְתִיה מְתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים
 סוּמָךְ נוֹפְלִים וְרוּפֵא חוֹלִים וּמְתִיר
 אֲסוּדִים וּמְקִים אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפֶר . מִי כְמוֹךָ בְּעַד
 נְבוֹרֹת וּמִי רוּסָה לְךָ מִלְּךָ סְמִית וּמְתִיה וּמְצַמִּית
 יִשׁוּעָה :

מעשיית מי כסוף? אב תרחמים זוכר יצוריו? לחיים ברחמים:

וְגַאֲמֵן אַתָּה ? הַתִּיּוֹת מְתִים . בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 מְתִיה תְּמִתִּים :

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ וּקְדוּשֵׁים בְּכָל יוֹם
 יְהִלְלוּךָ סְלָה . בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַאֲלֵה
 (מעשיית תהלה) תְּקְדוֹשׁ :

אם שבת ולא תתפלל תפלת מנחה בע"ש מתפלל ערבית שתיים של שבת. אם עמד והתחיל תפלת חול גומר אותה ברכה הזוכר בה שטעה ומתחיל של שבת. ומתאמר חיבת אתה אדעתא דחול אש"ס שזוכר מיד סיי' לי' התחיל בשל חול וגומר הברכה. אבל אם יצא זכור שהוא שבת ושלא בכוונה התחיל חיבת אתה ולא במחשבת חול אלא בטפא דלישנא אפילו היא בתפלת שחרית שאינה פותחת באתה. אינו גומר ברכת חונן. ונראה כדאי הראב"ד דס"ל שאין הברכה נפסדת בחסרון כוונת שטעה לסמוך עליו. הילכך כשהתחיל רק חיבת אתה לא הוי התמלה ולעולם אינו גומר, כל שכן בדרבנא דמנחה שהתחיל שאת. התפלל תפלה של חול בשבת ולא הזכיר של שבת לא יצא ואם הזכיר של שבת בחוץ י"ח אש"ס שלא קבע ברכה לשבת יצא, עשה והתפלל של חול בשבת ולא הזכיר של שבת או שלא התפלל כלל ושאת מש"ן ברכה מש"ן ז' יצא, וקוב שאמרה עס הש"ן מלה במלה. ואם כבר אמרה הש"ן ער"ך היא להתפלל ז' ברכות שלמות, שהיחיד אינו רשאי לאמרה לכתחלה. מיהו בדיעבד יצא בה הסוטה בתפלת שבת והחליף זו באיני חוזר חוז משל מוסף שאם החליף אחרת בה לא יצא וכן לספך (יעב"ד)

אַתָּה קְדוֹשָׁת אַתָּה יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁמְךָ :
 תְּכַלִּית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ וּבִרְכָתוֹ

סבל

שיח יצחק

אתה קדשת עיין בתפלת ישמח משה ביאור יקר על כל נוסח הברכה הזאת יברכתו מכל הימים. ארז"ל על ויברך אלהים את יום השביעי וגוי' ברכו כמן וקדשו כמן וצריך ביאור למה כתב ויברך כלשון פטר אחרי שלא היה עוד לו המן אך בלור הענין

א) תפלת שבת נקרא תפלת שבע שלם ראשונה ושלא אחרונה וממחה באתנע והיא בדרח"ל (ברכות ס"ט) ואי שבע דשבתא פנגד מי אייר תפלתא בד שאלו כנגד שבעה קולות שאמר דוד על שמים ומה שאי שייב ברכות שבתא שבעה ברכות ויר"ס סבוב במדרש תנחומא ס' וירא לפי שייב ברכות אלה שמה בקשות. ב) יום השביעי היא תכלית סבירא (פקידה שער ד').

מִכָּל הַיָּמִים וְקִדְשָׁתִי מִכָּל הַיָּמִים וְכֵן כָּתוּב בַּתּוֹרָתְךָ:

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָרַע זָבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת

ביום

שיה יצחק

כי מלאו כבוד בריאת העולם אשר ה' את הכרובים
ע"י יום השבת אשר על ידו חמסך הכרובים
וההספעה על כל ימי השבוע, ומה נמשך ג"פ
שירד המן ביום השביעי להם משנה, אבל בליל
כן הוא ככל השמים וככל הדורות, וכמ"ס
הראש"ע בומר ליום השבת הגה לדור ראשון
מתן קדוש מופת, נתחו להם משנה בש"ס,
כפה בגל שמי יכסיל מזוני, וכן מה שכתוב
ויקדש אותן, הכונה, כי כמו קדש אשר בהנהגה,
כן מהמעשה והמלאכה אשר יעשה אדם ביום
השבת עלמנו לא יראה מזה סימן ברכה, כי
מה שירויח או יפסיד בשבת אחרת
וכמ"ס רז"ל (פסחים ג') ומה נמשך שלא

אבני אלהיו

ויכילן השמים והארץ וכל צבאם הודיעה לנו
התורה בשם שיש צבא הארץ אשר נבראו
בששת ימי המעשה כן נבראו בששת ימי בראשית
צבא השמים: ויכל כו'. החבדל בין יליו לשביתת
תוא. כי שביתת צבא ה' הורו על העדר
המלאכה והפסק פאסוע מלאכתו. וכדויו נאמר
על גמר מלאכה תוא רגע אשר גמר המעשה. כי אין
צורך גמר המעשה אלא אח"כ כשאין עוד לעשות.
לכן מן התורה לומר ויכל וישבתו. אלו נאמר
ויכל היינו אמר שכלה את מלאכת הנזכרים
ואח"כ התחיל מלאכה אחרת לכן נאמר וישבות
הצבא על העדר והפסק באמצע המלאכה. לפי
לדורות

ירד המן ביום השבת. וזוה"ש לפרט המלך הנחמד
עמם והמלך רז"ל על זה נב"ר ברכת ה' היא תעשיר
אשרי אשר סעי"ת כך את יום השבת אשר על ידו
וכדון, ע"כ לא יוסף ע"כ (ע"כ מלאון עובדו ויגיעה כמ"ס
השדולות להר"ח בשבת לא יוסף מלאכה ולא יחיה שום יתרון
בשבת אלא יתדלדל יותר כמ"ס (בגין ל"ו) כהני מילי
מפסידות דסיירי נכטייה בשבתא. ויש להמתיק עוד
הפסוק הל"ל כי כבר אמרו רז"ל הפסוק
השקלל כענין כנו של חס בגלל אביו ולא תקלל
הצבורה ע"כ לא תקלל חס כנו של נח, וכמו כן
הענין בזה הפסוק הל"ל והאדם תקלל כמ"ס
ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה וגו'
ש"ק נתכרך מסי השי"ת ע"כ לא תקללה בהקללה
של בועת אשר וזה ברכת ה' היא תעשיר ולא
יוסף ע"כ עמה:

וּבְקִדְשָׁתוֹ מִכָּל הַיָּמִים. הם מועדי קדושים
מקודש יותר: ויכיל ת"א והשתכללו ר"ל ששלמו
פאן מלת. ויט"ל על השלמת דבר העומד על תקומו
המלאכה) ושמנו המלאכה שגור הבויות לשמות
נברא בצביונו ושלמותו היותר אפסרי. וישבות
לפניו ושמנו כאן להורות שאל יחשוב האדם
שאלו רוחים ולא הסליא פיוצר ב"ה לעשותם
יותר גדולים ומתפשטים, ויטעה לומר
שלא היה כפחו ה"ו להגדילם כהנהגה עו"ל
לעשות יותר גדול אלף פעמים פסק כי כן
היה המדע והתעורר והתקלל והתקלל
הזה ולא יותר (ע"ת בהרבה דברי הנר"א
ו"ל) ועד"ו יבאר מ"ס נבי אדם לשון
השביעי

(א) בראשית ב' א'. כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מע"כ כאלו נעשה שותף להקב"ה בע"פ (שבת ק"א):

ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו קדשנו במצותיה ויתן חלקנו בתורתך שפענו מטובך ושלמחנו

בישועתך

שיח יצחק

אבני אליהו

השבעי תשבות ולא לסון מנוחה כמו נבי בהמס (למען ינוח שורך וחמורך) שהכוונה לא לכד המנוחה ממלאכת הכבודות לנוח הגוף מיגיעתו אך גם מדברים הקלים, וכבר פ"ו השדים ברא הקב"ה את נשמתן ובה לבראת את גופן וקדש השבת ולא בראן ללמדך ל"ה אם יש ביד אדם הסן טוב או מרגלית ערב שבת עם חשיכה אומרים לו השלך ממך, שמי שאמר והיה העולם היה עסוק בכרייתו של עולם וברא את נשמתן ובה לברוא את גופן וקדש שבת ולא בראן עכ"ל והכוונה שאע"פ שהכוונת היה יכול להקדים איזה רגעים ולברוא גם את גופן אך הוא ללמדנו שיהי' אצלנו ענין השכיחה נ"כ ע"דו להפסיק נ"כ באמצע המלאכה וכיו"ב: ומ"ס גבי "ויכל" מלאכתו וגבי "וישבות" מכל מלאכתו, יתבאר עפ"י הגר"א על מ"ס ברא אלהים לעשות שלעשות משמעו לעתיד שאע"פ שהכל נגמר בגשה ימים הראשונים מ"מ הכל בכח לבד, אבל בפועל הקב"ה מחדש בכל יום תמיד מע"ב והוא הולאחץ לפועל, והוא ברא לעשות שברא הכל בכח לבד לגמור בפועל עכ"ד לזאת גבי ויכל שאמר אשר עשה" לא אמר "מכל מלאכתו" כי באמת נשאר עוד "לעשות" כג"ל היינו להוציא אל הפועל אבל

לדורות נצטוונו כאשר ינוע שבת לפסוק באמצע ושלם לחשוב ע"י מלאכת חוד איד לעשות עוד: ויברך אלקים. רז"ל דרשו ברבו במן קדשו במן ססני שבשבת לא מצאוהו בשדה והוא הקידוש. וז"ש על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים הוא חכמה וכן לדורות מה שאנו שוכנים בו ממלאכה הוא הקידוש, כי קידוש הוא לשון מרישה, והכרחה הוא שאנו משכנשים ביום השבת ואין אנו נצרכים לחשתדלות מרגשת ימים כי הוא מובן מיום חששי: מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות, ביאורו כי לעשות משמעו לעתיד, והוא כי הקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית וחידוש מעשה בראשית ליום השבת תוכן מיום אתמול וביום השבת שבת אף סבינו וז"ש מכל והקנ"ז ובלקוטים כתוב וז"ל אשר ברא אלקים לעשות, ענין השבת הוא כי ככה ששה ימים הראשונים הוציאו כ"א פעולותיו וביום חשבת נחו כולם, ואע"ג שהכל נברא באותן ששה ימים מ"מ הכל בכח, אבל בפועל הקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. זהו הוציאתו לפועל. וכ"א מוציא פעולתו ביומו תמיד, ובשבת שוכנים. וז"ש הכתוב אשר ברא אלהים לעשות. מ"י שברא הכל לבד לגמור בפועל [אד"א בראשית]:

גבי וישבות שאמר אשר ברא" שהיה הבריאה מאין ליש אמר, מכל מלאכתו:

וכיוצא יתבאר עפ"י הצי"ר וז"ל אע"ג דאז אמר כי בו שבת מכל מלאכתו, ממלאכה שולמו שבת, ולא שבת לא ממלאכת רשעים ולא ממלאכת הגדיקים אלא פועל עם אלו ועם אלו, וכיבאר בס' דברי פני אריה הכונה כי יען שאינו כתוב כי ביום השביעי נמר מלאכתו הידוענו לאמנה שעוד לא כלה הקב"ה כל מלאכתו, רק שבת מהם מעט, ועוד יש לו לפעול ולא גמר עוד מלעשות. ומס' אמה הענינים אשר עוד לו לעשות ולא גמרו עם בריאת התבל, הוא להשגיח על מעשי איש ואיש להחיות נפש כל חי, לתת ללדיק כדקדקו ולרשע כרשעו, וז"ל אשר ברא אלהים אל תדמה כי כבר נגמרה תוך הששה ימים כי כל מלאכתו כלה, כי עוד לו לעשות. וזה להשגיח בהשגחה פרטית על כל בני חלוק וזאת הוא פועל ועושה תמיד עכ"ד. ע"כ גבי "אשר עשה" לא כתב כל מלאכתו כי באמת עוד פועל תמיד אכן גבי "אשר ברא" אמר ששבת מכל מלאכתו כי באמת הפסיק לגמרי מלאכת הבריאה כי שבת ענינו הפסקה כג"ל:

בִּישׁוּעַתְךָ וְשָׁחַר קָפְנוּ לְעַבְדֶּךָ בְּאֵמֶת וְהִנְחִילֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
בְּאַהֲבָה וּבְרִצּוֹן שֶׁבֶת קִדְשָׁךְ וַיְנַחֵנוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל מִקִּדְשֵׁי שְׁמֶךָ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִקִּדְשׁ הַשְּׁפָת:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם.
וְהָשִׁב אֶת הָעֲבוּדָה קְדִיר בֵּיתְךָ וְאִשֵּׁי
יִשְׂרָאֵל. וְתַפְלָתָם בְּאַהֲבָה תִּמְכַּל בְּרִצּוֹן וְתִהְיֶה לְרִצּוֹן
תָּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וַיְבֵא וַיַּנְיֵעַ וַיִּרְאֶה וַיִּרְצֵה וַיִּשְׁמַע וַיִּפְקֵד
וַיַּזְכֵּר וַיִּזְכְּרוּנוּ וַיִּפְקְדוּנוּ וַיִּזְכְּרוּנוּ אֲבוֹתֵינוּ וּזְכוּנוֹ מִשִּׁית בֶּן דָּוִד
עַבְדְּךָ. וַיִּזְכְּרוּנוּ יְרוּשָׁלַיִם עִיר קִדְשָׁךְ. וַיִּזְכְּרוּנוּ כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵיךָ לַפְּלִיטָה לְטוֹבָה לְחַן וְלִרְחֻמִּים וְלִרְחֻמִּים לְחַן וְלִרְחֻמִּים וְלִרְחֻמִּים לְחַן וְלִרְחֻמִּים
לְחַן רִאשׁ הַחֹדֶשׁ | לַסֵּמֶת חַג הַמִּצּוֹת | לַסִּבּוֹת חַג הַסִּפּוֹת

הָיָה זִכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה וּפְקֻדָּנוּ בּוֹ קְבָרָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים.
וְכִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חַס וְחֶנֶן. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֱלֹהֵי עֵינֵינוּ
כִּי אֵל מְלָךְ חֶנּוּן וְרַחֵם אַתָּה:

וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבָךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה הַמְחַזֵּיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מִזְדִּים אֲנַחְנוּ קָךְ שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
לְעוֹלָם וָעֶד צוּר חַיִּינוּ מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ. אַתָּה הוּא קְדוֹר

ודור

שיח יצחק

רְצֵה בַּמְנוּחָתְנוּ שֶׁלָּה נִהְיֶה ח"ו כְּאוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר עֲלֵיהֶם חֲדָשִׁים וּמוֹעֲדִים שְׂנֵאָה נִסְפֵי הָיוּ
עָלֵי לְעוֹרָתָם. וְגַם כִּי יֵשׁ כַּמָּה מַעֲלוֹת וּמַדְרָגוֹת בַּמְנוּחָה כִּי לְבַד הַמְנוּחָה מִמְּלַאכָה לְרִיךְ גִּבּוֹר
שִׂיב' בַּמַּשְׁכָּנָה כֻּלָּו מִלְּאֲכָתוֹ עֲשׂוּיָה. גַּם שֶׁלֵּא יֵהֵא לְדוֹרְךָ שֶׁל שָׁנָה כְּדוֹרְךָ שֶׁל חוֹל וּבְקוֹשֵׁי הַתִּירָו
שֶׁאֵלֶּת שְׁלוֹם בְּשִׁנָּה. ע"כ אֵנוּ מְבַקְשִׁים כִּי גַם אִם לֹא קוִיֵּמְנוּ הַמְנוּחָה בְּשִׁלּוּמוֹת הַרְאוּי בְּדַקְדוּק
יִרְאֶה בַּמְנוּחָתוֹ מִה שֶׁקוִיֵּמְנוּ. וְע"כ אֵנוּ מִתְפַּלְלִים וְהִנְחִילֵנוּ בְּאַהֲבָה וּבְרִצּוֹן שֶׁבֶת קִדְשְׁךָ הֵיטֵנוּ
הַקָּדוֹשׁ הַשְּׁפֵטֶת מִשִּׁיב וַיְנַחֵנוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל הֵיטֵנוּ שִׁינּוּחָו בְּשִׁלּוּמוֹת וּבְדַקְדוּקָה. וְהַמ"ל פ"י בְּאִשֵּׁר עֲשֵׂה
מַלְּוָתוֹ הַמֵּר נֶאֱמַר שֶׁחָק עַל מַשְׁכְּתוֹ הוֹאִין הַלּוּמוֹת מִן חוּץ אוֹחָנוּ לְשִׁנּוֹת כְּרָאוּי עִכ"ל וְהַנְּסִילֵנוּ ה"א
בְּחַסְדְּךָ וּבְרִצּוֹן שִׁיב שֶׁלֵּא יִשְׁחָקוּ הָאוֹיֵב עַל מַשְׁכְּתוֹ חַי וְשָׂא וַיְנַחֵנוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּמְנוּחָה הַלֵּב
מִמַּחְרָפֵיהֶם וּמִלּוֹחֲצֵיהֶם. מִקִּדְשֵׁי שֶׁמֶךְ בּוֹהֲרוֹת חִלּוֹל הַסֵּמֶת וּזְרִיזוֹת שְׁמִירָתוֹ:

(א) בַּה גַּיְמִי ז' שֶׁהוּא יוֹם הַשְּׁבִיעִי ש"ק וּבְשִׁמְרִית וּבְמַנְחָה אוֹמְרִים בּוֹ—בְּסָ, נְגִימ' ג' כַּעֲד
ג' שְׁמֵרֵת בְּכֵה אוֹ כְּלִימָה כְּבִיאָר רְבִינּוּ (מִשְׁלִי ח' ה') בּוֹ—וְכַס לִשְׁכַת כְּסוּד יוֹנֵל. (ב) וְלֹא מִקְדָּשׁ
יִשְׂרָאֵל וְהַסֵּמֶת כִּי שֶׁבֶת קְדָמָה לְיִשְׂרָאֵל וּמִקְדָּשָׁה בַּפ"ע מַשְׁתַּ יְמֵי בְּרַשִׁית מִשְׁכֵּיכ נְמוֹעִים שֶׁהֵם תְּלוּים
בְּיִשְׂרָאֵל כּוֹ וְכֵן אוֹח' הַמֵּם' סִיכְרִים סוּף פ"י י"ג.

ערבית לשבת

יָדוּר נִדְחָה לָּךְ וְנִסְפָּר תְּהַלֵּתְךָ עַל הַיַּיִנוּ הַמְטוּרִים בְּיַדְךָ וְעַד
 נִשְׁמֹתֶינִי הַפְּסוּרוֹת לָךְ וְעַל נַסִּיךְ שֶׁבָּכַל יוֹם עִמָּנוּ וְעַד
 נִפְלְאוֹתֶיךָ מְטוּבוֹתֶיךָ שֶׁבָּכַר עִת עָרֵב וּבִקֵּר וְצִתְרִים. הַטּוֹב
 פִּי לֹא בָּרוּ בְּחִמֶּיךָ וְחִמְרָתָם פִּי לֹא תִמְנוּ תִסְרֶיךָ מֵעוֹלָם
 מֵיָנוּ לָּךְ :

בְּחִמְכָּם וּבְפִוּרִים לְמוֹקִסִּין לְאוֹרִים כֹּאֵן עַל הַנְּסִים.

וְעַד בָּרָם יִתְבַּרְךָ וְיִתְרוֹמַם שְׁמֶךָ מְלַכְנוּ תָּמִיד
 לְעוֹלָם וָעֶד :

בְּעֵשִׂית וּבְחִמְכָּם קְמִיִּים טוֹבִים כִּי גָּנִי בְּרִיתְךָ :

וְכָל תְּחִיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה וַיְהִלְרוּ אֶת שְׁמֶךָ בְּאַמֶּת הָאֵל
 יִשׁוּעַתְנוּ וְעִזְרַתְנוּ סֵלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 הַטּוֹב שְׁמֶךָ וְלָךְ נֶאֱחָה לְהוֹדוֹת :

שְׁלוֹם רַב עַל יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ תְּשִׁים לְעוֹלָם פִּי אַתָּח הוּא מְלַךְ
 אֲדוֹן לְכָל הַשְּׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל
 בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעַת בְּשְׁלוֹמְךָ :

בְּעֵשִׂית בְּמִסְפָּר נְיִים בְּרַבָּח וְשְׁלוֹם וּפְרֻסָּה טוֹבָה נִבְרָךְ וּנְפָלֵב לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ
 וְכָל עַמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וְלְשְׁלוֹם :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשְׁלוֹם :

אֱלֹהֵי. נִצְוֵר לְשׁוֹנֵי מִרְעַ וּשְׁפָתֵי מִדְּבַר מְרֻמָּה וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי
 תְּדוּם וּנְפֹשֵׁי כְּעַפְרָ לְכָל תְּהִיָּה פִּתַח לְפִי בְּתוֹרַתְךָ
 וּבְמִצְוֹתֶיךָ תְּרַדּוּךָ נַפְשֵׁי וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רַעַה מִהֲרַח הַפֶּר
 עֲצָתָם וּמְלַקֵּחַ מִחֻשְׁבָּתָם. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְנַח
 עֲשֵׂה לְמַעַן מִן שְׁתֶּךָ עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרַתְךָ לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הוֹשִׁיעַת יְמִינְךָ וְעַנְנֵי : יְהִיו לְרִצּוֹן אֲמְרֵי פִי וְהַגִּיזוֹן לְפִי לְפָנֶיךָ
 יְהוָה צוּרֵי וְגוֹאֲלֵי. עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם
 עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֲמְרוּ אָמֵן .

יְהִי רִצּוֹן מְלַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיבֶנֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 בְּקִהְרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן מְלַכְנוּ בְּתוֹרַתְךָ :

ערבית לשבת

לין החון מחויר התפלה אכל אומר ברכה מעין שבע ואומר תחלה ויכולו בקול רם והיינו משום
 י"ט שחל להיות בשבת שמתפללין אתה בחרתנו וא"ל ויכלו בתפלה חקנו לומר בכל שבת שלא
 להלוק (תום) פסחים ק"ו) ובאזן ירתי מוסף שיש לאומרו ממועד לפי שהוא עדות להקב"ה שברא
 שמים וארץ ועדות ממועד דכתיב ועמדו שני האנשים והורין לומר ויכולו עפ"י חז"ל (שבת קי"ט
 ב) אר"ה אחר מר עוקבא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו שני מלאכי השבת המלוין לו לאדם מניחין
 ידיהם על ראשו ואומרים לו וסר עונך והעאף תכופר והאבודרהם מביא עעס בשם המדרש שנספ'
 ויכולו נאמר ג"פ אשר, ובס' ויקחו אליך פרה אדומה כאמר ג"פ אשר, בשם שפרה מכפר כך האומר
 ויכולו שלם פנמים מזכפר, ולזה אנו אומרים בקידוש הפעם ג' ויכולו, והקהל עונים עמו, ברכה
 מעין ז' אומרים גם בשבת שאמר יו"ט וזן ב"ט שחל להיות בשבת (חזן מליל ראשון דפסח).
 ואין מזכירין בה של י"ט. בבית חזנים ואכלים אין אומרים ארזה ולא בכל מקום שמתפללין באקראי :

הש"ץ ברוך אתה יהוה אלהינו ואלהי אבותינו אלהי

אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל

הגדול הגבור והנורא אל עזיון קנה שמים וארץ :

קו"ה מגן אבות בדרבו מחיה מתים במאמרו. האל (בעשיות)

הקדוש שאין כמוהו המניח לעמו ביום שבת

קדשו. כי גם רצה להניח להם. לפניו נעבוד ביראה ופחד

ונודה לשמו בכל יום תמיד מעין הפרכות. אל ההודאות

אדון השלום מקדש השבת ומברך שביעי ומניח בקדשת

לעם מדרשני ענג זכר למעשה בראשית :

אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו. קדשנו במצותיך

והן חלקנו בתורתך. שבענו מטובך ושמתנו

בישועתך. וטהר לבנו לעבודך באמת. והנחילנו יהוה אלהינו

באהבה וברצון שבת קדשך. וינחונו בה ישראל מקדשי שמך :

ברוך אתה יהוה מקדש השבת : ק"ש

הש"ץ מקדש צביה"ג בשבתות וי"ט חזן מליל א' וב' של פסח. ואומרים ערינו. ק"י :

מנהג של ישראל לנרד הילדים כלילי שבתות ויו"ט אחר התפלה או בכניסה לבית. וגם הכנים

גדולים מקבלים ברכה מאבותיהם אכון הוא, והמברכים (אחד האבות ואחד הרבנים) מניחים יד

אחד על המתכרך (שמעתי בשם הגר"א שאסור לנרד בני' ידים לכד הכהן) ואומרים :

דוכר ישמך אלהים באפרים וכמנשה
 לנקה ישיבך אלהים כשרה כרבקה כרחל וכלאה
 ואומרים ברכת כהנים יצרכך וגו'. וכל אחד יוכל להוסיף ברכה משלו כפי צחות לשונו.
 תוכף צביאחו לביתו יאמר :

שלום

(א) ברכה זו נקראת מעין שבע ונחקה משום סכנת המזיקים ותקנו אותה כשביל כנ"א
 המחמירים לבוא כדי שיסימו תפלים בעוד שהש"ץ מלריך בברכה זו (פ"י רש"י שבת כ"ד ע"ב) ובה
 יש ג' ראשונות ובאמלא משהה וג' אחרונות

ערבית לשבת

שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם מִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִלְּאֲכֵי עֲלִיּוֹן מִמֶּלֶךְ

מִדְּכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: ג"פ

בּוֹאֲכֶם לְשָׁלוֹם מִלְּאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מִלְּאֲכֵי עֲלִיּוֹן מִמֶּלֶךְ

מִדְּכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: ג"פ

בְּרַכּוֹנֵי לְשָׁלוֹם מִלְּאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מִלְּאֲכֵי עֲלִיּוֹן

מִמֶּלֶךְ מִדְּכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: ג"פ

יִצְאָתְכֶם לְשָׁלוֹם מִלְּאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מִלְּאֲכֵי עֲלִיּוֹן מִמֶּלֶךְ

מִדְּכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: ג"פ

כִּי מִלְּאֲכֵי יִצְוָה קָדֹשׁ לְשִׁמְרָה בְּכָל דְּרָכֶיהָ: יְהוָה יִשְׁמַר יִצְאָתְךָ

וּבֹאֲךָ מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

וְרַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם מֶלֶךְ אֲבִיר מְקַדֵּשׁ בְּרוּךְ

מֶלֶךְ גְּדוֹל מֶלֶךְ דּוֹבֵר שְׁלוֹם מְקַדֵּשׁ הַדּוֹר מְקַדֵּשׁ וְתִיק מֶלֶךְ זֶךְ מֶלֶךְ חַי

הָעוֹלָמִים מְקַדֵּשׁ טוֹב וּמְטִיב מֶלֶךְ יְחִיד וּמְיֻחָד מְקַדֵּשׁ כַּפִּיר מֶלֶךְ לֹבֵשׁ רַחֲמִים

מֶלֶךְ מִלְּכֵי הַמְּלָכִים מֶלֶךְ נִשְׁגָב מְקַדֵּשׁ סוּמָה נּוֹפְלִים מֶלֶךְ עֹשֶׂה מַעֲשֵׂה

בְּרֵאשִׁית מְקַדֵּשׁ פּוֹדֶה וּמַצִּיל מֶלֶךְ צַח וְאֲדוֹם מֶלֶךְ קְדוֹשׁ מְקַדֵּשׁ רֵם וְנִשְׂא

מֶלֶךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה מְקַדֵּשׁ תְּמִים דְּרָכָיו: מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי

אֲבוֹתַי עַל כָּל הַחֲסֵד אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי וְאֲשֶׁר אָתָּה עֲתִיד לַעֲשׂוֹת עִמָּדִי

וְעִם כָּל בְּנֵי בֵּיתִי וְעִם כָּל בְּרִיּוֹתֶיךָ בְּגֵי בְרִיתִי. וּבְרוּכִים הֵם מִלְּאֲכֵיךָ

הַקְּדוֹשִׁים וְהַטְּהוֹרִים שֶׁעֲשִׂים רְצוֹנְךָ: אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם מֶלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שְׁלוֹ

בְּרַכְּנִי בְּשָׁלוֹם וְהַתְּפִקוּד אֹתִי וְאֵת כָּל בְּנֵי בֵּיתִי וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּחַיִּים

טוֹבִים וְלְשָׁלוֹם: מְקַדֵּשׁ עֲלִיּוֹן עַל כָּל צָבָא מְרוֹם יוֹצֵרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית אֶתְּךָ

פְּנֵיךָ הַמְּאִירִים שֶׁתְּזַכֶּה אֹתִי וְאֵת כָּל בְּנֵי בֵּיתִי לְמִצְאָתְךָ וְלִשְׂכַר טוֹב

בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל בְּנֵי אָדָם וּבְעֵינֵי כָל רֹאעֵינוּ לְעִבּוֹדְתְּךָ. וְחַנּוּ

לְקַבֵּל שְׂפָתוֹת מִתּוֹךְ רֹב שְׂמִיחָה וּמִתּוֹךְ עֲשָׂר וּכְבוֹד וּמִתּוֹךְ מַעֲוֵט עֲנוּת

והכר

(*) ראיתי בשם "הגר"א שקרא תגר איך מבקשים בקשה ממלאכים. אבל נראה ששם השומע ושעה כי נראה שדבריו זיל על פוסון מלאכי רחמים. אבל כאן אין זה בקשה אלא שאנו אומרים שהם מצווים ממלך מלכי השלמים דברך אמתנו וכן יעשו כמבואר בש"ס שבת ק"ט ע"ב. (א) פיוס זה נוסד עפ"י חז"ל (שנת ק"ט כ"ב) כי מלאכי השרת הליון לו לאדם, כו' וכשכח לכוין ומלא נר דלוק כו' מלאך טוב אומר י"ר שתיכא לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו כו'. (ב) כסידור עבודת ישראל איתא מלך מ"ה בקב"ה והסירוש מלאכים של עליון שהיא מלך מ"ה אך יש לכוהר שלא להפסיק בדבור בין עליון מלך מ"ה בקב"ה. (ג) תהלים צ"א י"א. (ד) שם קכ"א ח"ה) לדעת הגר"א זל"ה אין לומר שום כקשות ותחמוניס כשיק.

וְהִסַּר מִמֶּנִּי וּמִכָּד בְּנֵי בֵּיתִי וּמִכָּד עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּל מִיָּנִי חוֹלֵי וְכָל מִיָּנִי
 מִדְּרָה וְכָל מִיָּנִי דְלֹת וְעֵנִיּוֹת וְאֲבִיוֹנוֹת וְתָן בְּנֵי יִצְרָאֵל מִזֶּכֶד לְעִבְדֶּךָ בְּאֵמֶת
 וּבִירָאָה וּבְאֵהָבָה וּנְהִיָּה מִכְּפָדִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רֹאֲיָנָיו כִּי אַתָּה הוּא
 מֶלֶךְ הַכְּבוֹד כִּי קָךְ נֹאֵה כִּי קָךְ יֹאֵה: אָנָּה מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים צִוְּהָ
 לְמַלְאכֶיךָ מִלְּאֲבֵי הַשָּׁרֵת מִשָּׁרְתֵי עֲלִיּוֹן שִׁיפְקֹדוּנִי בְּרַחֲמִים וּבְרַחֲמֵי כְבוֹאֵם
 לְבֵיתִי בְיוֹם קִדְשֵׁנוּ כִּי תִדְלַקְתִּי נִדְוִתִּי וְהִצַּעְתִּי מִסִּטְתִּי וְהִחַלְפַתִּי שְׂמֹלוֹתַי
 לְכַבֹּד יוֹם הַשַּׁבָּת וּבֹאֲתִי לְבֵיתֶךָ דְּהַפִּיל תַּחֲנַתִּי קִפְנֶיךָ שְׁתַּעֲבִיר אֲנִתִּי
 וְאָעִיד אֲשֶׁר בְּרָאתָ בְּשֵׁשֶׁה יָמִים כֹּל הַיְצוֹר וְאֲשַׁנָּה וְאֲשַׁלֵּשׁ עוֹר דְּהָעִיד
 עַל פּוֹסֵי בְּתוֹךְ שְׂמֹתַי כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי לְזַכְרוֹ וּלְהַתְעַנֵּג בֵּיתְךָ נִשְׁמַתִּי אֲשֶׁר
 נָתַתָּ בִּי: בּוֹ אֲשַׁבּוֹת כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי לְשַׁרְתֶּךָ וְכֵן אֲנִיד גְּדֻלַּתְךָ בְּרָגָה.
 וְשִׁוִּיתִי יְהוָה לְמִרְאֵתִי שְׁתַּרְחֲמֵנִי עוֹד בְּנִלוֹתַי לְנֶאֱלָנִי לְעוֹרֵר לְבִי
 לְאֵהָבָתְךָ. וְאִזְ אֲשַׁמּוֹר פִּקְדוֹתֶיךָ וְחִקּוֹתֶיךָ בְּלִי עֲצָב וְאֲתַפְּלֵל בְּדַת כְּרֹאֲוִי
 וּבְכַוֵּן: מִלְּאֲבֵי הַשְּׁלוֹם בּוֹאֲכֵם לְשִׁלוֹם בְּרַחֲמֵיךָ לְשִׁלוֹם וְאֲמַרוּ בְּרוּךְ
 הַשֵּׁלֵחַנִי הַעֲרוּךְ. וְצִאתְכֶם לְשִׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן מֶלֶךְ:

**אֵשֶׁת חַיִל מִי יִמְצֵא וְרַחֵם מִפְּנֵי גֵימַת מִכְרָה: בְּמַח בַּה לֵב
 בַּעֲלָה וְשַׁלַּל לֹא יִחַסֵּר: גְּמַלְתֶּהוּ מִזֶּכֶד וְלֹא רַע כֹּל יָמָיו
 חַיִּיהָ: דְּרִשָּׁה צִמּוֹר וּפְשִׁתִּים וְתַעֲשׂ בְּחַפְזֵי בַּפִּיהָ: הִיתָה
 כְּאֵנִיּוֹת סוֹחֵר מִמִּרְחָק תִּבְיֵא רַחֲמָה: וְתִקַּם בְּעוֹד לֵילָה וְתִתֵּן
 מִרְךָ לְבֵיתָהּ וְחַק לְנַעֲרֹתֶיהָ: זְמִמָּה שֹׁדֵה וְתִקַּחְהוּ מִפְּרֵי בַּפִּיהָ
 נִטְעָה פָרִם: חֲנֻרָה בְּעוֹז מִתְנַיָּה וְתֵאמֵן זְרוּעֹתֶיהָ: טַעֲמָה כִּי
 מִזֶּכֶד סַחֲרָה לֹא יִכְבֶּה בְּלִידָה נִרְהָ: יָדִיהָ שְׂדֵחָה בְּפִישׁוֹר וּכְפִיָּהּ
 תִּמְכּוּ פָקֶד: כִּפְּהָ פִרְשָׁה לְעֵינֵי וַיִּדְיָה שְׁלָחָה לְאֲבִיוֹן: לֹא
 תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלֵג כִּי כֹל בֵּיתָהּ לְבֶשֶׁת שָׁנִים: מִרְבָּדִים עֲשֵׂתָהּ
 קָהָ שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁה: נוֹדַע בְּשַׁעֲרִים בַּעֲלָה בְּשַׁבְּתוֹ עִם
 זִקְנֵי אֶרֶץ: סִדִּין עֲשֵׂתָהּ וְתִמְכּוֹר וְחֲגוֹר נִתְּנָה לְפִנְעֵנִי: עוֹז
 וְהָדָר לְבוּשָׁה וְתִשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן: פִּיָּה פִּתְחָה בְּחַכְמָה וְתוֹרַת
 חֶסֶד עַד לְשׁוֹנָה: צוּפִיָּה חֲלִיכוֹת בֵּיתָהּ וְדָחַם עֲצָלוֹת לֹא
 תֵאכַל: קָמוּ בְנֵיהָ וַיֵּאשְׁרוּתָּ בַּעֲלָה וַיִּהְלָקָה: רַבּוֹת בְּנוֹת עֲשׂוֹ
 חַיִל וְאֵת עַלִּית עַד כְּפִנָּה: שִׁקָר חַחֵן וְהַבֵּל הִיפִי אִשָּׁה יִרְאֵת
 יְהוָה הִיא תִתְהַלֵּל: תָּנוּ לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ וַיִּתְלַלְהָ בְּשַׁעֲרִים
 מֵעַשְׂיָה:**

מזאת עשה לקדם על היין בכניסת ש"ק, גם הנשים חייבות בקידוש היום ומזליאות את האנשים בשעת הדחק, וקטן אינו מזליא אותן, ואסור לעטוס כלום קודם שיקדם אפילו מים, צריך שחיה מפס על השלחן תחת הפת ומפה אחרת פרוסה על גביו. לכתלהל נריך שיהי' הפת קודם קידוש על מקום אחר, ואחר הקידוש מביאים הפת על השלחן, מועלין הכוס ואומרים פרשת ויכולו ואומרים מתלהל בלחם ויהי ערב ויהי בוקר כדי שלא נחלק פסוק לשנים לכל פסוקא ללא פסחוי' מרע"ה אכן לא פסקינן, ומתהילין בקול יום הששי ומ"מ צריך להפסיק מעט בין יום הששי לויכולו כדי להכיר שאינו פסוק אחד שאין ראין לעשות משני פסוקים פסוק אחד, וקודם קידוש יאמר זה: הריני מוכן ומוזמן לקיים מצות עשה לקדש על היין ברכותיב זכור ושמוד זכרהו על היין: בלחם ויהי ערב ויהי בוקר

יום הששי: ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבות ביום השביעי מפל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מפל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

סברי סרגן ורבנן ורבותי

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו ופרון קמעשה בראשית התלה למקראי קדש זכר ליציאת מצרים כי בנו בהרת ואותנו קדשת מפל העמים ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו. ברוך אתה יהוה מקדש השבת:

ועיין בספר הוזהר פרשת פקודי עמוד קכ"ג ושם מכוול סודו ועוד מזה כפ' יתרו עמוד רכ"ז קכ"ח

אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדותא דמלכא קדישא: אתקינו סעודתא דמלכא דא היא סעודתא דתקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין ועתיקא קדישא אתין לסעדא בהדה:

וזהו

(א) בראשית ב' א' קדוש היום מ"ע מה"ת (פסחים ק"ו ב'), והמנהג לקדש גם בביהכ"ס לאפוקי אורחים ידי חובתן דלכלו ושמו וגנו כבי כנישתא (סס ק"א). (ב) המקור לזה במדרש תנחומא פקודי ש"ז כשיש בידו כוס של קדוש כו' אומר סברי מרגן ואומר הקהל להוי כלומר כי הכוס יהא להויס. וכן איתא בס' המנהיג הלכות שבת, ונקודו סברי בפתח היינו תנו דעתכם על הכרחה שאומר, ובה להשמיע את הקהל שיכוננו לצרכו ויענו אמר. (ג) פסחים ק"ד ע"ב. (ד) הגר"א ז"ל לא גרס כי הוא יום, וכן האר"י ז"ל לא גרס ג' תיבות אלו.

זמירות לליל שבת

וזה הסיד ששמו של רבי יצחק לוריא ולסיס בקרבנו :

א זמר בשבחין. למיעל גו פתחין. דבתקל תפוחין דאיגון קדישין :
 ג זמין לה השתא. בפתורא חרפא. ובמנרתא סבתא. דנהרעא על רישין :
 ו מינא ושמתא. ובנינהו כלה. בקשוטין אזקא. ומאנין ולבושין :
 י חבק לה בעלה. וביסודא דילה. דעביד ניתא לה. יהא פתיש פתישין :
 יא חתין אף עקתין. במלון ושבתין. ברם אנפין חרתין. ורוחין עם גפישין :
 יב דו סגי ייתי. ועל חדא חרתין. נהורא לה יממי. וברכאן דגפישין :
 יג ריבי שושבינין. עבידו תקונין. לאפשא זיגין. ונונין עם רחשין :
 יד מעבד גישמתין. ורוחין חרתין. בתרתין ותרתין. ובתלתא שבשין :
 יו עמירין שבועין לה. ומלפא דדעלא. דיתעמאר פגא. בקדיש קדישין :
 יז שיטין וסתימין. בגו פל עלמין. ברם עתיק זמין. הקא פמיש פמישין :
 יח הא רעוא קמיה. דישרי על עמיה. דיתענג לשמיה. במתיקין ודובשין :
 יא סדר דרומא. מנרתא דסתמא. ושלחן עם גהמא. בצפונא ארשין :
 יב חמרא גו כפא. ומראני אפא. לארום וארוסה. להתקפא חלשין :
 יג עמר דהון בתרין. במדין יקירין. בשבעין עמירין. דעל גבי חמשין :
 יד שכינתא התעמאר. בשית גחמי לסמר. בווי תתקמאר. וזיגין דכנישין :
 יו שבתין ושביקין. מסאבין דרחיקין. חבילין דמעיקין. וכל זיגי חרשין :

ידידי רעוא מן קדם עתיקא קדישא דכל קדישין סמירא דכל סמירין סתימא
 דכלא דיתמשך מלא עלאה מניה למליא רישיה דועיר אנפין ולהטיל לחקל
 תפוחין קדישין בנהירו דאנפין ברעוא ובחרותא דכלא ויתמשך מן קדם עתיקא
 קדישא דכל קדישין סמירא דכל סמירין סתימא דכלא רעותא ורחמי חנא וחסדא
 בנהירו עלאה ברעותא וחדותא עלי ועל כל בני ביתי ועל כל הגלויס אלי ועל כל
 בני ישראל עמיה ויפרקונא מכל עקתין בישין דיהון לעלמא ויומין ויהיהב לנא
 מוונא ופרנסתא שבתא בלי ציה ועקתא סמולא דכל מוונא ביה תליא וישוזבינא
 מעינא בישא ומחרבא דמלאך המות ומדינה של גיהנם. ויהי לנא ולכל נפשתנא
 חנא וחסדא וחי אריכי ומווני ריחי ורחמי מן קדמיה אמן כן יהי רצון אמן ואמן :

זמירות לליל שבת

ע"ס ח"ב, וכל סדרו מסייס על לשון הכתוב, ובסדרו הראשון תתוס שם המספר משה

כל מקדש שביעי פראוי לו. כל שומר שבת פדת מחללו.
 שכרו הרבה מאד על פי פערז. איש על מחנהו ואיש

על

שיח יצחק

כל מקדש שביעי. עין קדושת שבת ויו"ט פי' רש"י בפ' אמור שהוא לקדשו בכסות נקיה ובתפלה
 ובמחלל ובחשמה, עכ"ל, וכלל עוד בזה מ"ש שלא יהא דיבורך והילוכך של שבת

כמו

עַר דְּגָלוֹ: אוֹהֵבֵי יְהוָה הַמְּחַפִּים בְּבִנְיָן אַרְיֵאֵר. בְּיוֹם הַשֶּׁשֶׁת
 קוֹדֵשׁ שֵׁישׁוֹ וְשִׁמְחוּ בְּמִקְבְּלֵי מִתֵּן נַחֲדִיאֵל. גַּם שְׂאוּ יְדֵיכֶם
 קֹדֵשׁ וְאָמְרוּ לֵאלֹהֵי בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר גָּתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
 דוֹרְשֵׁי יְהוָה זָרַע אַבְרָהָם אוֹהֵבוֹ. הַמְּאֲחֲרִים לְצֵאת מִן הַשֶּׁשֶׁת
 וּמְמַהֲרִים לָבֵא. שְׂמַחִים לְשִׁמְרוֹ וּלְעֶרְב עֲרוּבוֹ. זֶה הַיּוֹם
 עֲשֵׂה יְהוָה נְגִילָה וְנִשְׂמַחְתָּ בּוֹ: זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה בְּמִצּוֹת
 שֶׁשֶׁת גְּרוּסָה. חֲרוּתָה לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּכֹלָה בֵּין רַעוּתֶיהָ

משנבה

שיח יצחק

כמו של חול, ובאשר קדושת שבת היא יותר מכל הנועדים כמ"ט וקדשתו מכל הזמנים ע"כ אמר
 כראוי לו: כל שומר שבת. ענין שמירת שבת היא כל פרטי אבות מלאכות ותולדותיהן, ובאשר
 הלכות שבת הם כהררים התלוים בשמחה (ואיחא בירושלמי פ' כלל גדול כי לכל אז מלאכה בפ"ע יש
 ל"ט תולדות וכן לכל הל"ט מלאכות) ע"כ אמר כדת מהללו: שכרו הרבה מאד ע"פ פעלו. כמ"ט
 בס' תומר דבורה, כי המצות היא כפורה עלתה נלה ובוקע ועולה עד אין תכלית לפניו ית' אמנם
 העונות אין להם סגולה זו כי לא יגורך רע וכו' עכ"ד ועכ"א גומל לאיש הסד כמפעלו, ר"ל כפי
 גדול התיקון שמתקן בעולמות העליונים. אך נותן לרשע רע (רק) כרשעתו כפי בהיגת רשעתו. ועד"ו
 אמר כאן שכרו הרבה מאד ע"פ פעלו שהיא לאין תכלית ככ"ל:

זרע אברהם אוהבו. וע"כ הולכים בדרכיו לעשות הכל באהבה ובשמחה, ולכן הם המאחרים ללאת
 מן השבת וממהרים לבוא שאין שמירת שבת אללס מתוך הדחק כמו שכפאו שד שמי שהוא
 באופן זה לא ימהר לקבל את השבת כל עוד שיכול להטעות את עלמו כי עוד יש פנאי וכמ"כ בלאת
 השבת יספור עתים ורגעים (ובאשר יראה ג' כוכבים ברקיע יאמר אך זה העת שקויתי מלאחי אשר
 באמת הוא טעות כי יש כמה דינים בכוכבים כי אמרו לא כוכבים הנראים ביום רק הכוכבים הקטנים
 הנראים באחרונה והרבה נכשלים בעו"ה ביה"כ ובפרט השמשים נכשלים להדליק קודם הזמן). אך
 הידוע ומאמין כי ש"ק הוא מתנה טובה ועשומה הוא רואה להרחיב הזמן כל מה שיכול (וכמ"ט אפוקר
 יומא כל מה דמאחרין ספי עדיף):

שמחים לשמרו. שאין להם זער על ביטול מלאכה ועסק אך מקיימי' מאז"ל ועשית כל מלאכתך שיהי,
 בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה:

ולערב ערובו. ערובי תחומין וע"ה הגם שלפעמים יש טורה רב בעירובי תחומין וכן בעירובי
 חצרות לבעל הרשות ולשכור רשות ממי שאינו מודה בערוב (אשר עתה הוא מזוי בעו"ה)
 ועכ"ו עושים בשמחה:

זכרו תורת משה במצות שבת גרוסה (מלשון גרסה נפשו) כי שנים עשר פעמים נכפל ענין
 שמירת שבת בתורה: חרותה ליום השביעי היא בעשרת הדברות חרות על הלוואות:

טורים

— ביאור חסלות והענין —

כראוי לו ליום השביעי. אריאל ביה"מ נקרא אריאל לפי שהיכול זר מאחריו ורחב מלפניו
 ודומה לארי (מדות סוף פ"ד) נחריאל זו התורה. וממתנה נהילאל (עירובין נ"ד) המאחרים
 לצאת פו' שמוכיפים מחול אל הקודש—נקט יציאה קודם ביאה משום דקאי ואומר: כליל ש"ק
 ואולי לא מיהר בש"ק זו. לזאת מקדים היציאה וכונתו שיישיב בלהבא, ויהי' מאחר ללאת מש"ק
 זה ותמהר לבוא בש"ק הבא וכן תמיד. ובהו יזכור כל ששת ימי המעשה את ווס השביעי שהוא
 המשפיע לכל הימים בין מלאחריו ובין מלפניו. עפ"י ההוספה מחול אל הקודש. ולערב ערובו
 ערובי תחומין וערובי חצרות. גרוסה גלמדת וכדחז"ל שקולה שבת נגד כל התורה (ירושלמי
 ברכות פרק א') חרותה מצות שבת בעלמו חרות בתורה ליום השביעי ככלה כו'. משנבה.

מִשְׁבָּצָה. טְהוּרִים יִירָשׁוּהָ וַיִּמְדָּשׁוּהָ בְּמֵאמֶר כֹּל אֲשֶׁר עָשָׂה:
 וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: יוֹם קָדוֹשׁ
 הוּא מְבֹאָז וְעַד צֵאתוֹ. כֹּל זָרַע יַעֲקֹב יִכְבְּדוּהָ בְּדַבַּר הַמְלָכָה
 וְדָתוֹ. כְּגֹזַח בּוֹ וְלִשְׁמוֹת בְּתַעֲנוּג אֲכֹזר וְשֵׁתוֹ: כֹּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל
 יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ: מִשְׁךְ חֶסֶדָה לַיְדָעִיָּה אֵל קֵנָא וְנֹחֵם. נוֹמְרֵי לַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי זְכוֹר וְשִׁמּוֹר דְּחֵם. שְׂמַחֵם בְּבִנְיָן שְׁלָם בְּאוֹר פְּנִיָּה
 תִּבְהִיָּם. יְרוּיָן מִדְּשָׁן בֵּיתָה וְנַחַל עֲדֻנְיָה תִשְׁמַחֵם: עֲזוֹר
 לְשׁוֹבְתִים בְּשְׁבִיעִי בְּחָרִישׁ וּבְקֶצִיר עוֹלָמִים. פּוֹסְעִים בּוֹ
 פְּסִיעָה קִמְנָה סוֹעְדִים בּוֹ לְבָרָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. צְדָקָתָם
 תִּצְהִיר בְּאוֹר שְׁבַעַת הַיָּמִים. יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲהַבֵּת
 תָּמִים. יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל תִּשׁוֹעַת עוֹלָמִים:

מנוחה

שיח יצחק

טהורים ירשונה. כמ"ש כר"ח כי כמו שלא יוכל הנגד לקבל הנצב כראוי לו כי אם אחרי הוכנס היטב מכל לכלוך וטינוף כן לא תוכל הנפש לקבל קדושת שבת בשלימות כ"א אחרי הטרה מהלאת העונות. ועכ"א טהורים יירשונה ויקדשוה:

יוֹם קָדוֹשׁ הוּא מְבֹאָז וְעַד צֵאתוֹ. ר"ל מְבֹאָז וְעַד לָאתוֹ הוּא שׁוֹה בְּקָדוּשָׁתוֹ לַעֲטִין הַשְּׁמִירָה וְאוֹתָן אֲנָשִׁים שֶׁמִּתְחִילִין לְשִׁמּוֹר אֶת הַשַּׁבָּת אִיזוֹ: זְמַן אַחֵר שֶׁשָּׁקֵט הַיּוֹכ. חוֹשְׁבִים בְּנַפְשָׁם בְּרַכַּת שְׁלוֹם אַחֵר שֶׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת יוֹם מְהֵרָה, עוֹטֵינן עֲשׂוֹת גְּדוֹל וְחוֹטְאִים בְּנַפְשׁוֹתָם. יִמְאִי כ"מ אֵם אֶחָד יִשְׁתֵּה סֵם הַמּוֹת שֶׁל הַיּוֹם אִו יִשְׁתֵּה בְּאִיזוֹ רַגְעִים אֶחָדִים הַלֵּא גַם בּוֹה יִכְרִית אֶת נַפְשׁוֹ מֵאַרְץ הַחַיִּים כֵּן בּוֹה הֵלֵא קָדוּשַׁת שַׁבַּת מִתְהַלֵּת תִּיכַף מִשְׁנַגְמַר יוֹם הַשָּׁשִׁי חַיִּיב כְּרַת מֵה"ת וְכִמוֹ כֵּן בְּרַגַע אַחֲרוֹנָה שֶׁל כְּלוֹת הַיּוֹם בְּמוֹש"ק וְבִיה"ש חַיִּיב אֲשֶׁר תְּלוּי: זְכוֹר וְשִׁמּוֹר לְחֵם. עֲטִין הַזְכִּירָה יָדוּעַ שֶׁהוּא קִדּוּשׁ וְהַכְּלָה וְכֵן לְזִכּוֹר בְּכָל יוֹם מִעֲטִין שַׁבַּת, וְכֵן לַמְנוּחַת הַיּוֹמִים לְשַׁבַּת (שֶׁלֵּא יִמְנֶה כְּדָרְךְ שֶׁאֲחֵרִים מוֹנִים זֹנְסִיגֵם מֵאֲנַטְאֵג רַק אֶחָד בְּשַׁבַּת שְׁנֵי בְשַׁבַּת) וְהַמְדַקְדָּקִים מְכוֹנְטִים זֶה בְּעַת אֲמִירַת שִׁיר שֶׁל יוֹם. אִיךְ עוֹד כְּכָל זְכִירַת שַׁבַּת מֵהַ שְׁטִינּוֹ בְּסַפְרֵי בְּחֻקוֹתָי זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ, יִכּוֹל בְּלִבְךָ, כִּשֶׁהוּא אֹמֵר שְׁמוֹר, הָרִי שְׁמִירַת הַלֵּב אֲמוֹר, וְמֵהַ אֲנִי מְקַיֵּים זְכוֹר שֶׁתֵּהֵא שׁוֹגֵה בְּפִיךָ, וּפִי' בִּס' קִרְבֵּן אֲהַרֵּן יִכּוֹל בְּלִבְךָ שִׁיחַ שְׁמוֹר בְּכֵה הַזְּכוֹר שֶׁלֵּא יִכְכַּח מוֹמְנוֹ כִּשְׁאֹמֵר שְׁמוֹר הָרִי שְׁמִירָה בְּכַח הַזְּכוֹר אֲמוֹר, וּמ"ש זְכוֹר אִיזוֹה אֵלֵא זְכִירָה בְּפֵה, שֶׁתֵּהֵא שׁוֹגֵה וְעוֹסֵק בְּדַיְוֵי שַׁבַּת כְּדִי שִׁיְהִיו מְלוֹת שַׁבַּת יוֹתֵר זֹכְרִים וְנַעֲשִׂים כִּי לֹא יוֹסִיף הַמַּחֲשָׁבָה וְהַיְדֻעִיָּה בְּלִבְ אֵלֵא לְרִיךְ לְהוֹצִיא בְּפִיו וּלְהַגִּיתוֹ וְזֶה תְּקוּן גְּדוֹל שֶׁלֵּא לְכַעַל שַׁבַּת מֵהַלֵּב עַכ"ל: שְׂמַחֵם בְּבִנְיָן שְׁלָם. כִּי שְׁמִירַת ש"ק מְקַרְבַּת אֶת הַגְּאוּלָּה וְכֵינן בִּיהַמ"ק כְּמִשְׁן כֹּל שְׁמֹר שַׁבַּת מֵהַלְלוֹ וְסַמְךָ לִיהַ וְהַבְּיֹאוֹתִים אֵל הַר קָדְשִׁי וְכ"א בְּמַדְרַשׁ:

—ביאור רמלות והענין—

מוכללת במאמר כל היינו ויכולו. הבהיקם אור ובהירות. לעולמים קאי על עוזר לשוכתים כו' לששה כל שהכל ברא בשבת ימי בראשית כמבואר והולך. נשמת שמתפללים נשמת וגם קדושת נטרינג:

(א) בראשית ב' ב' (ב) שמות י"ב מ"ו. (ג) יחזקאל, תהלים ע"ו ו' (ד) תהלים ל"ו ע"ה (ה) עשה"כ ע"ה י"ד מ"א.

זמירות לליל שבת

הזמר הזה ג"כ המהכר משה וחתום שמו בנ' ראשי החרוזות הראשונות :

מְנוּחָה וְשִׁמְחָה אֲזוּר לַיְהוּדִים. יוֹם שַׁבְּתוֹן יוֹם מַחְמָדִים.
 שׁוֹמְרֵיו וְזוֹכְרֵיו הֵמָּה מְעִידִים, כִּי לְשִׁשָּׁה כֹּל בְּרוּאִים
 וְעוֹמְדִים: שְׁמֵי שָׁמַיִם אֶרֶץ וַיָּמִים, כֹּל צִבְא מְרוֹם גְּבוּהִים
 וְרָמִים. תִּנְּן וְאָדָם וְחַיִּת רֵאמִים, כִּי בֵּיה יְהוָה צוּר עוֹלָמִים:
 הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר לְעַם סִגְלָתוֹ, שִׁמּוֹר לְמַדְשׁוֹ מִבּוֹאוֹ וְעַד צֵאתוֹ,
 שַׁבַּת קִדְשׁ יוֹם חֲמֻדָּתוֹ, כִּי בּוֹ שַׁבַּת אֵל מִכָּל מְלֹאכֶתוֹ:
 בְּמִצּוֹת שַׁבַּת אֵל יַחְלִיצֶךָ, מִזֶּם קָרָא אֱלֹהֵי יְהִישׁ לְאִמְצֶךָ,
 גִּשְׁמַת כָּל חַי וְגַם גַּעְרִיצֶךָ, אֲכוֹל בְּשִׁמְחָה כִּי כִבֵּר רִצְּךָ:
 בְּמִשְׁנֵה לֶחֶם וְקִדְוֵשׁ רַבָּה, בְּרֹב מִטְעָמִים וְרוּחַ נְדִיבָה, יוֹפּוֹ
 קָרֵב טוֹב הַמֶּתְעַנְּגִים בָּהּ, בְּבִיאַת גּוֹאֵל לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבֹּא:

זמר נאה לשבת

יוֹם זֶה לְיִשְׂרָאֵל אֲזוּרָה וְשִׁמְחָה, שַׁבַּת מְנוּחָה: יוֹם זֶה
 צִוִּית פְּקוּדִים, בְּמַעֲמַד הַר סִינַי, שַׁבַּת וּמוֹעֲדִים, לְשִׁמּוֹר
 בְּכָל שְׁנֵי לַעְרוֹף לְפָנָי, מִשְׁאֵת וְאַרוּחָה, שַׁבַּת מְנוּחָה: יוֹם זֶה
 חֲמֻדַּת הַלְּבָבוֹת, לְאִמָּה שְׁבוּרָה, לְנַפְשׁוֹת נְכֹאבוֹת, גִּשְׁמָה
 יִתְרָה, לְנַפֶּשׁ מִצְרָה, יִסוּר אֲנַחָה, שַׁבַּת מְנוּחָה: יוֹם זֶה
 קִדְשַׁת בְּרַכָּת, אוֹתוֹ מִכָּל יָמִים, בְּשִׁשֶּׁת כְּלִיִּת, מְלֹאכֶת
 עוֹלָמִים, בּוֹ מִצְאוֹ עֲגוּמִים, הַשְׁמַט וּבִטְחָה, שַׁבַּת מְנוּחָה: יוֹם זֶה
 לְאַסוּר מְלֹאכָה, צִוִּיתֵנוּ נוֹרָא, אֲזוֹפָה הוֹד מְרוֹכָה, אִם שַׁבַּת
 אֲשִׁמּוּרָה, אֶקְרִיב שֵׁי לְמוֹרָא, מִנְחָה מִרְמַחָה, שַׁבַּת מְנוּחָה: יוֹם זֶה
 חִדְשׁ מִקְדָּשֵׁנוּ, זָכְרָה גַּחְרֵבַת, טוֹבָה מוֹשִׁיעֵנוּ, תְּנֵה לְנַעֲצָבַת,
 בְּשַׁבַּת יוֹשְׁבַת, בּוֹזֵר וְשִׁבְחָה, שַׁבַּת מְנוּחָה: יוֹם זֶה

שית יצחק

מְנוּחָה וְשִׁמְחָה אֲזוּר לַיהוּדִים, כִּי אֲנוּ דוּמָה אֲזוּר שֶׁל אֲדָם כֹּל יְמוֹת הַשְּׁבוּעַ לְאוּר פִּינוּ
 בְּיוֹם הַשַּׁבַּת (כ"ר ט"א):

(א) יבטי' כ"ו ד' (ב) בראשית ב' ג' (ג) קהלת ט' ו' (ד) מלשון וישא משאלת (בראשית ל"ב ח"ד, זכרונה ג"כ לשון סודות, ה) עפ"י חז"ל (ב"ה ע"ו) (מס' סופרים ט' י"ו) נשמה יתרה נוטן הקב"ה בלדס בע"ס ולמולאי שבת נוטלין אותה הימנו. ופי' רש"י כו' רוחב לב לנשמה ושמתה, וכן מביא אבדורס בשם רמב"ל, וכסוכנם לימי הטורח ואי מנוחה כלנו אבדס מפנו. ורמב"ם (בראשית ב' ג') פי' כי בש"ק יתחדש צלף יתרון כח וכנשמה יתרון סכל. והכב אלגוזי כספרו אהבת עולם כתב על פניו נשמה יתרה וסייעו כי הטבע לאיש פעל ויגע הנותן מנוחה לנפשו ויחלל הכנס ממש שמורגל כימי פעלו יבוא לידי תלוי וס' פינוי וסת תחלת חולי מפייס, וכפ"י נתן ל"י בש"ק סיפך הפעם כמולש"ק חוזר ונוטלה ממנה

כֹּה יְדִידוֹת מְנוּחָתְךָ. אֶת שַׁבַּת הַמְּלָכָה. בְּכֵן נְרוֹץ לְקַרְאֲתֶךָ
 בּוֹאֵי כֹלָה נְסוּכָה. לְבוּשׁ בְּגָדֵי חַמּוּדוֹת. לְתַדְלִיק נֶר
 בְּבִרְכָה. וְתִכַּל כָּל הָעֲבוֹדוֹת. לֹא תַעֲשׂוּ מְלָאכָה: לְתַתְּעֻנְג
 בְּתַעֲנוּגִים. בְּרַבּוּרִים וְשִׁלּוֹ וְדָגִים: מֵעֶרֶב מִזְמִינִים כָּל מִינֵי
 מִטְעָמִים. מִבְּעוֹד יוֹם מוֹכְנִים תְּרַנְּגוּלִים מִפְּטוּמִים. וְלַעֲרוֹךְ בּוֹ
 כְּפֹה מִינִים. שְׁתוֹת יֵינוֹת מְבַשְׂמִים. וְתַפְנוּקֵי מַעֲדָנִים כְּכֹל
 שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים: לְהַתְּעֵנְג נַחֲלַת יַעֲקֹב יִרְשׁ. בְּלֵי מְצָרִים נַחֲלָה.
 וַיִּכְבְּדוּהוּ עֲשִׂיר וְרֵשׁ. וְתוֹכּוּ לְגֵאלָהָה. יוֹם שַׁבַּת אִם תִּשְׁמְרוּ
 וְהֵייתֶם לִי סִגְלָה. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹדוּ. וּבְשַׁבְעֵי נְגִילָח: לְהַתְּעֵנְג
 חַפְצֵיךָ אִסוּרִים. וְגַם לְחֶשׁוֹב הַשְּׁבוּנוֹת. הִרְהוּרִים מִתָּרִים.
 וְלִשְׂדֵךְ הַבְּנוֹת. וְתִינּוֹק לְלַמְדוֹ סֵפֶר. לְמַנְצָה בְּנִינּוֹת. וְלִהְנוֹת
 בְּאִמְרֵי שֵׁפָר. בְּכֹל פְּנוֹת וּמַחְנוֹת: לְהַתְּעֵנְג הַלְיוּכָה תִּהְיֶה בְּנַחַת.
 עֲנֵג קְרָא לְשַׁבַּת. וְהִשְׁנָה מִשַּׁבַּחַת. כֶּדֶת נֶפֶשׁ מְשִׁיבַת. בְּכֵן
 נֶפֶשִׁי לָךְ עֲרָגָה. וְלִנְחָה בַחֲבַת. כְּשׁוֹשְׁנִים סוּגָה. בּוֹ יִנּוּחוּ בְּן
 יָבַת: לְהַתְּעֵנְג מַעֲיֵן עוֹלָם הַבָּא. יוֹם שַׁבַּת מְנוּחָה. כָּל הַמַּתְעַנְּגִים
 בָּהּ. יִזְכּוּ לְרֹב שְׂמִחָה. מִחֲבֵלֵי מְשִׁיחַ. יִצְלוּ לְרוּחָה. פְּדוּתֵנוּ
 תְּצַמִּית. וְגַם יִגְזֹן וְאִנְחָה: לְהַתְּעֵנְג

ראשי הסדרים ישראל, מהכרו ר' ישראל בר משה בר לוי נאגלה וה' רב כעזה בלר' כמלה
 השלישית לאלף שלט.

יֵה רַבּוֹן עָלֶם וְעַלְמֵיָא אַנְתָּ הוּא מְלַכָּא מַלְךְ מְלַכְיָא. עוֹבֵד
 גְּבוּרְתֶךָ וְתַמְתֵּיָא. שְׁפֹר קַדְמָךְ לְהַחְוִיָא:
 יֵה רַבּוֹן
 יֵשׁ בְּחֵין אִסְדֵר צְפָרָא וְרַמְשָׂא. קָךְ אֱלֹהָא מְדִישָׂא דִּי בְרָא
 כָּל נֶפֶשׂא. עֵידִין מְדִישֵׁין וּבְנֵי אִנְשָׂא חַיּוֹת בְּרָא
 יֵה רַבּוֹן
 וְעוֹפֵי שְׂמֵיָא:

רברבן

— באור הפלות ותענין —

נכוכה לשון מלכות. ברבורים מ"א ה' ג' פירש רד"ק עופות המטוטמים. ותפנקי לשון תפנין.
 גחלה עש"י חז"ל (שבת ק"ח) כל המענג את השבת כו' חפצ"ך כו' עש"י חז"ל (סס ק"ג)
 חפצ"ך אסורים חפ"י שמים מותר. (סס ק"ג) משדכין על התינוקות כו'. למנצח בננינות ר"ל
 ספר מהלים. תהי בנחת עש"י חז"ל (סס ק"ג) לא יהא הלוכך של שבת כהלוכך בחול. כשששנים
 סוגה שהיא מנודר ומסויג במנות. מעין עוה"ב עש"י חז"ל (ברכות כ"ז) ג' מעין עוה"ב אלו
 הן שבת כו'. יחבלי משיח כו' עש"י חז"ל (שבת ק"ח) כל המקיים ג' סעודות שבת ניגול מחבלי
 של משיח. עירך מלאכין (דניאל ד' י"ד) לא יעור לא ישיג לנבורתך ולא יוכל לספרה:

ר בָּרְכוּנוֹ עֲזָבְדִּיק וְתִקְיָפוֹן. מְכִיד רַמְיָא תְּקִיף בְּפִיפִין. כִּי יִחִית
 גָּבַר שְׁנֵין אֲלֵפִין. לֹא יִיעוֹל גְּבוּרְתֶּךָ בַּחֲשַׁבְנָיָא: יה רבן
 אֵל לָהּא דִּי לִיה יִמַר וּרְבוּתָא. פְּרוּק ית עֲגָד סַפּוּס אֲרִיזָתָא.
 וְאַפִּיק ית עַמְדָּא מִגּוֹ גְּלִיתָא. עַמְדָּא דִּי בְּתַרְתָּ סַבְל אֲפִיָּא: יה רבן
 לְמַדְשָׁךְ תּוֹב וְקַדְשֵׁךְ קוֹדֵשׁ שִׁין. אַתְרֵי דִּי בֵּית יִתְרוֹן
 רִחִין וְנַפְשִׁין. וְיִזְמְרוּן לְךָ שִׁירֵין וְרַחֲשִׁין. בְּיַד וְשִׁלְמֵס
 קַרְתָּא דְּשׁוּמְרִיא: יה רבן

צוּר. מִשְׁלֹ אֲכַלְנוּ. בָּרְכוּ אֲמוּנֵי. שְׁבַענוּ וְחִתְרֵנוּ עֲדָבֵד יְהוָה:
 הֵן אַתְּ עוֹלְמוֹ. רוּעֵנוּ אֲבִינוּ. אֲכַלְנוּ אֶת לֶחֶם. וְיִצְנוּ
 שְׁתֵּינֵנוּ. עַל בְּן נוֹדָה לְשִׁמּוֹ. וְנִהְלָלוּ בְּפִינוּ. אֲמַרְנוּ וְעֵינֵנוּ. אֵין
 קְדוּשׁ בֵּיתָהּ: צוּר בְּשִׁיר וְקוֹל תּוֹרָה גְּבַרְךָ לְאֵלֵינוּ. עַל אֲרִץ
 תְּמִידָה מוֹבֵה לְהַנְחִיל לְאֲבוֹתֵינוּ. מוֹזֵן וְצַדִּיק הַשְׁבִּיעַ לְנַפְשֵׁנוּ.
 תְּסַדֵּי גָבַר עֲלֵינוּ. וְאַמַּת יְהוָה: צוּר רַחֵם בְּחַסְדֶּךָ עַל עַמְּךָ
 צוּרְנוּ. עַל צִיּוֹן מְשַׁבֵּן כְּבוֹדֶךָ. זְכוּר בֵּית תְּפִאֲרֵתֵנוּ. בְּן דְּיִדֵּד
 עֲבָדֶךָ. יְבוֹא וְנִאֲלָנוּ. רַחֵם אֲפִינוּ מִשִּׁית יְהוָה: צוּר יִבְנֶה תְּמַקְדֵּשׁ.
 עֵיד צִיּוֹן תְּמַלֵּא. וְשֵׁם גִּישׁוּר שִׁיר חֲדָשׁ וּבְרַנְנַת גַּעְלָה. תְּרַחֲמֵן
 וְתַקְדֵּשׁ יִתְבַרְךָ וְיִתְעַלֶּה. עַל כּוּס יַיִן מְלֵא. בְּבִרְכַת יְהוָה: צוּר

אחר כמעודה ילמוד ד"ת על שלמנו ויאמר מחזור שיר המעלות בשבב ה'
 אח שיבת ציון וע' ויטול ידיו ויברך כה"מ על הכוס כדענו. ומנכך על הין
 כסה"ג ואחריו כרכה מעין שלם כמשפט.

קודם כרכה המזון על כל כעודת שבת יטול ידיו כמים החרוגים ויאמר זה:

יְדֵי אֲסַחֵי אֲנָא. לְגַבֵּי חַד מְנָא. דְּסַמְרָא חוֹרִינָא. דְּלִית בָּהּ סַמְשָׂא:

אֲנַפֵּן בְּתַלְתָּא. בְּכַפָּא דְּבִרְכַתָּא. לְעֵלְתָּ עֲקָתָא. עֲתִיקָא קְדִישָׂא:

בשחר

— במזמור המלות והענין —

צוּר מְשִׁלוֹ הַצִּיר סוּה נְתִיבֵסד כְּחַרְוִין כַּעַד כְּרַכַּת הוֹן וּכְרַכַּת הַלְרֵן וּכְרַכַּת יְרוּשָׁלַיִם סְהַס לְאֲרִיזָתָא
 וְסַרְזוֹ הַאֲחַרְוֵן עַד כְּרַכַּת הַכּוּס. וְסָה שְׂאִילָא זֹאח כָּל יוֹס. מֵאֲסַס פְּלֵאי כְּסַכַּת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה [בְּשִׁלְתָּת
 לְסוּס יַחֲשׁוּסִים. לִית ק"ל מוֹבֵה כְּסָם הַגְּרָמ"ח מוֹוֹאֲלוֹן. א"ה כְּסַכַּת סְהִימ קוֹדֵס כְּרַחֲמֵי וְנַס א"ה
 פּוֹמָן צוּר מְשִׁלוֹ כו"ן וְסַסְעַס לֹזֵה קָאָס דְּכּוּזָה וּוְאֲלָחַן כְּרַחֲמֵי דְּאֲרִיזָתָא— כְּדַכְר ה' וְאֲבַלְתָּ וְעַנְעַת
 וּכְרַכַּת אֵין קְדוּשָׁה (ש"ה כ"י ב'). תְּסַדֵּי גָבַר (תְּסַלִּים ק"י"ו ב') זְכוּר סַמְשָׁק נֶקֶד וְכוּל עַשְׂהִיד (כ"ה
 ע' י"ג) עֵיד צִיּוֹן תְּמַלֵּא מְלֵל מַשְׁס וְדַקָּה כְּכַתּוּב מְלֵל לֵינן מַשְׁס וְדַקָּה (יַעֲרִי ל"ג ה'):

סדר תפלת שחרית לשבת ויו"ט

כשחר וכנסן לביהכ"מ ואומרים כל סדר הברכות ופי' הקרבנות כמו בימים האלו (אלא ששופר וביום השבת). שבת ויו"ט לא זמן תפילין הוא, אבל מחפטים בלילית. מהחלין ברוך שאמר במעט קול זמר. ואומרים פסוקי דזמרה ומדלגים מזמור לתורה ושופרים לסגנון סגור לרוד ושאריו המזמורים המדברים ממעשה בראשית שכלו בשבת ומתן תורה שבי' נו. ושופרים ידו כבוד ואשרי והללויה וכו' עד ישתבח ומתחילין כלן נשמת.

נְשַׁמַּת כָּל חַי תִּבְרַךְ אֶת שְׁמֶךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְרוּחַ
כָּל בְּשָׁר הַפָּאָר וְתַרְוִימָם וְכַרְךָ מִלְּפָנֵינוּ תְּמִיד.
מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲתָה אֵל. וּמִבְּרָעֲרֵיךָ אֵין לָנוּ
מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. פּוֹדָה וּמַצִּיל וּמַפְרִינָם וּמְרַחֵם
בְּכָל עַת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֱלֹהֵי אֲתָה. אֱלֹהֵי
הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאַתְרוּגִּים. אֱלֹהֵי כָּד בְּרִיּוֹת. אֲדוֹן כָּד
תּוֹלְדוֹת. הַקְּהֵלֵךְ בְּרוּב תַּתְּשִׁיחֹת. הַמְּנַתֵּג עוֹזְמוֹ
בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים. וַיְהִי וְלֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן.

המסור

שיח יצחק

נשמת כל חי תברך את שמך ה"א ורוח כל בשר תפאר ותרומם וכרך. כמסור (פסחים ל') על זה שמי לפולס וזה זכרו לדר דר אמר הקב"ה לא באתי נכתב אני נקרא נכתב אני ביום ה' ונקרא בל"ה. נמצא כי שם אומיה ב"ה הרמוז בזה שמי, הוא רק במחשבה (וכמ"ש ספר רבא למדרשה בירקא אל' שהוא טעם לעולם כתיב) וזה אדני ב"ה הוא נדיבור. וידע כי שמה עיקרה בזה המחשבה (פי' נפשי) ורוח הוא הדבור כמ"ש לרוח ממללא (וכמ"ש) ע"פ אמר נשמת כל חי שהיא המחשבה תברך את שמך הוי"ה ורוח כל בשר שהיא בחינת הדיבור תפאר ומרומם וכרך (שהוא אדני ככ"ל) :

בכל עת צרה וצוקה אין לנו מלך אלא אתה. לא כפודי ע"פ ש"י בן וסיה כי ידע והתקף וקלל בתלבו ובאליהו וכלל עוד כונה שאפי' בעת שאנחנו בלילה ובחסר פנים ממנו, ומשמד מלך קשה כהמן, מכל מקום אנחנו תחת שבת מלכותו ית' כי גם בעת חמה שפוסה לה' האלונה לא ישובט ולא יקטנו לכלותו ח"ו כי לעולם שמו הגדול נקרא עלינו :
אלוה כל בריות הם הפלויים: אדון כל תולדות מהעולם התחתון :

המנהג עולמו בחסד. כללות עולמו שהוא השמים וכלותיהם הארץ ועל אשר עליה הוא משגב חסד גמור כאשר אינם בעלי בחייה, אך בריותיו שהם בעלי בחירה ושכר ועונש הוא מנהג ברחמים :

וה' לא ינום ולא יישן. ארז"ל (בסוף מ"ח) וכי יש שינה לפני המקום וכו' אלא בזמן שישאל בשם ורשעים במח' ושלום ע"ז נאמר עורה למה תישן ה', נמצא שההנהגה בהסתר פנים זה נקרא שינה כביכול אך זה רק לפי השקפתנו אכן באמת הן הן גבורותיו כי עיני ההסתר גוסס הן הם ענות מרסוק מגדול הענה להסוד כל רעה לסובה ולהביא את בריותיו להכלית השלימות וארז"ל כל

פי

(א) פש"כ יאפי' מ"ד ו'. (ב) מלה תלמודית וכו' מקרא היא מכלכל. (ג) פש"כ ופסי' מ"א ר'.

הַמְעוֹרֵר יִשְׁנִים וְהַמְקִיץ נִרְדָּמִים וְהַמְשִׁיחַ אֱלֹמִים
וְהַמְתִּיר אֲסוּרִים וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים
דָּדָה רַבְרָה אֲנַחְנוּ מוֹדִים. אֵלֵינוּ מָלֵא שׂוּדָה פִּימָה

ולשבת

שִׁיחַ יִצְחָק

מי שחית בהסתר פנים אינו מהם וז"ל מהרמח"ל בש' דעת תבונות בשפה שראיה כחגו העולם עוזב ממנו, הפעין הוא שאדרבא הרי הוא מהדש טובה לעולמו ונשלחומו ומשכחותיו תמיד כל היום, רק לתקומו של עולם לא לקלקולו אלא שהוא מסתיר את עצמו הסתר גדול מאד או נמצא הפולס כמו עוזב וכני אדם סובלים עונשי הסתתם וכך אז"ל על יאע"ה ויאמר ישראל למה הרשעתם לי מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה אלא כך אמר הקב"ה אני עוסק להמליך בנו במזרים והוא אמר למה הרשעתם לי הוא זהו אמר נסתרה דרכי מה' וגו' והיינו כי כל זמן שה' יעקב אבינו בצער על פרישת יוסף ממנו, הקב"ה לא היה אלא מנגלג לגדולים להמליך את יוסף ולהחיות את יעקב בשט"ס אלא מתוך שפלא עמוקה היתה היה הצער עובר על יעקב, וזה כנה אב שכל עילוי שרונה הקב"ה לתת לאדם או לעולם הנה כל זמן הזדמן הסוב אינו מודען וזה אלא מתוך עומק פנה נסתרת יקרה קודם לו אשר (הי"ו כמסארו"ל ג' מתנות טובות ניתנו לישראל וכולם לא ניתנו אלא ע"י יסורין) ע"כ אמר וה' לא ינום ולא יישן כי באמת כל מהשבותיו לטוב לנו ומפרש והולך גדול השגחתו ית' עלינו תמיד גם כעת הסתר פנים. ואמר המעורר ישנים והמקיץ נרדמים. ידוע כי שנים היא שנים בינונית, ותרדמה היא שנים עמוקה, והישן כפאינו בתגברת השינה די לו בהתעוררות בעלמא אך הגרם שינה עמוקה לא די לו בזה עד שיקוהו לגמרי עכ"ל המעורר ישים והמקיץ נרדמים ובאור הפעין הוא כי כשהאדם ישן מעט מעבודת הש"י הוא מעוררו כמ"ש במדרש חיות אני שינה ולבני ער אני ישנה מהמנות, והקב"ה שנקרא צור לבני וחלקי הוא מעורר אותי והיינו ע"י שמכחם סדרי תבונה בלב האדם או שולח לו יסורים קלים לעוררו. אך הגרם בתרדמה עמוקה אין די לו בזה רק בהקנה יותר גדולה :

הַמְשִׁיחַ אֱלֹמִים. לא לבד שנותן בהם בהלמים כח הדבור, אך גם כח השיחה שענינה הדבור הנפלא מהאדם בלא כונה (כמ"ש המלבי"ם) וכן בתפלה גם מי שהוא כהל"ל לא יפתח פיו ולא יבכו סדר תפלה במענה לאונו להביעה, הנה אם מוצא חן בעיני השם הוא מזמין בפני להחפיל דברים נאותים (עי' ב"ר ע"פ ג' גדוד גדוד יגדלונו בשעה שהיו ישראל מכבשין ומחלקין את הארץ ה' שבע ראובן וגד עמקו והניחו את בנייהם קטנים ידווגו להן ג' משפחות רעות יסור נפיש אקדמה ונתן הקב"ה בלבו של בניו והיו אומרים עיניו ה' עיניו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי ישראל שנים הה"ד (דה"א ה') ויעזרו עליהם וינתנו בידם ההגריאים וכל שמהם). ופי' שפ"ה דברכות אם שגרה תפלתו בפני יודע אני שהוא מקובל פירש"י אם סודרה תפלתו בפני בתרונה ומחידתי נכפת משי אל לבני כל מה שאני חפץ להאריך בתהנינים עכ"ל וכמסארו"ל לאדם מערכי לב ומה' משנה לזון (משלי ט"ז) וזהו המשיח אלמים :

וְהַמְתִּיר אֲסוּרִים. אותם בני אדם שאמריים בכבלי הית"ר והיינו שא"ל להם לזון מהיגלם הרע הנה השי"ת מתיר אסוריהם כאשר ירשוהו בכל לבנם :

וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים. דרכו של האסר ימים ורגלים המסך זמן שנים אחרי התסתה ממאסרו עוד לא יוכל ללכת ברחבה ומתחוסט ונוסל מדי לכתו. והנמשל ששכ"פ לפעמים תבלי משיס נכסל בעבירות שרגל בהם ומתחוסט ונוסל לישול עוד ברשת ית"ר והקב"ה סומכו ואומרתו מליפול אהנם האולך ע"י סמיכה האך כברכים כרועות ואין עבודתו שלימה מלבד סהור והש"י אקשו ומחזקו כדריק מעיקרו. וכל זה ביאור על מה' לא ינום ולא יישן, היינו בכל העמים והזמנים הוא מכין ומסכב סיבות שונות להביא בריותיו כרצונו :

לָדָד לַבֶּרֶךְ אֲנַחְנוּ מוֹדִים. היינו הגם כי נדמה לנו שאנו ששים בהתעוררות וכה עצמנו פס כל

ש

(א) חיות מלא קאי גם על להלן. ולשוננו מלא רכה ושמתותינו מלא שנה :

וְשֹׁנְנוּ רָנָה בְּהַמּוֹן גִּלְיוֹ וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שְׂבַח כְּמִרְחֵבֵי
 רְקִיעַ וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כְּשָׁמַשׁ וְכִיָּרָה וַיְדִינוּ פְּרוּשׁוֹת
 כְּבְּשָׂרֵי שָׁמַיִם וְרַגְלֵינוּ קְלוֹת כְּאַיָּלוֹת. אֵין אֲנַחְנוּ
 מִסְּפִיקִים לְהוֹדוֹת לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
 וְדַבְּרָךְ אֵת שְׁמֹךְ עַל אַחַת מֵאַרְבַּע אֲרָפֵי אֲרָפֵים
 וְרַפֵּי רַבְבוֹת פְּעָמִים הַפּוֹבוֹת שְׁעֵשִׂית עִם אֲבוֹתֵינוּ
 וְעַמָּנוּ. מִמְצָרִים גְּאֻלְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית
 עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ בְּרַעַב וְנָתַתָּנוּ וּבְשִׁבְעַת בְּלִפְלִתָנוּ.
 מִחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ וּמִדְּבַר מִלְּטָתָנוּ וּמִחֲלָיִם רָעִים

וּנְאֻמִּים

שיח יצחק

זה אנו מבינים אשר הכל הוא ממך וכמשה"כ כי ממך הכל ומידך נתנו לך כי גם כלי השכל
 גם כלי הפעולה גם כל הקנינים הכל הם ממנו ית' :

אלו פיט מלא שיריה כים. מתחיל השיר הם : א) עַם הַדְּבָרִים וְסִיחֵי בְּמִלּוֹת נְכוּחוֹת וְזִמּוֹת.
 ב) קול הנגון יהי' מרעד מיתרי הלב בהתרגשות ענומה. ג) הטפת הרחבת הדברים
 לפרטיהם להשאקן כשמן בעלמות האומע. ועל הענין הראשון אמר אילו סינו מלא שירה כים ועל
 הענין הב' אמר ולשונו (מלא) רנה כהמון גליו שהם מרעישים הלב בשאון המולה. ועל הענין הצ'
 אמר ושפתותינו (מלא) שבח כמרדכי רקיע וכבר נת"ל כי שבח מורה על הרחבת פרטי הדברים :
ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו. נתבאר בלאת ויציב :

ברעב ונתנו. השיב הגסים של יוצאי מצרים כסדרן. בתחלה עד יום ט"ז אייר שירד להם המן
 היו ברעב כמ"ט ויענך וירעיבך ויאכילך את המן, שלא האכילם את המן עד שנלטרפו ברעב
 וכמ"ט ברכות שלא ניתן להם המן אלא ע"י יסורין והקב"ה זן אותם ברעב שזונו כל החודש ע"י חררה
 שהולאו ממזרים : ובשבע כלכלתנו. זהו המן שהיו אוכלים ושכעים שהי' המן מתברך במעים :
 ומחרב הצלתנו. זה חרבו של עמלק : ומדבר מלשנתנו. זה עזירת המגפה כמ"ט ותעזר
 המגפה : ומחללים רעים ונאמנים דליתנו. זהו שילוח נחשים ועקרבים ואפי' כלב או חמור שהיה
 נאשך היו מתנוונים ומתים :

עד הנה עזרנו רחמך ולא עזבונו חסדיך. ידוע מספרי יו"ח כי רחמים היא בצירוף מדת
 המשפט והיינו כאיש איזה טענה לרחם, וחסד היא בלא שום טענה, כי עזר בצירוף השתדלות
 הנעזר, עכ"ל עד הנה עזרנו רחמך כי הבא לטהר מסייעין לו והי' הוא לו לעזרה. ויתר על כן כי ולא
 עזבונו חסדיך כי גם מי שאין מתעורר מעצמו לא ימנע הי' הסוב מלהביא בלבו הרפורי תשובה כמ"ט
 בזוהר משפטים וז"ל אע"ג דחייבין עבדין כל מה דעבדין בזדון דאזלין בארחה דליבויבו וכו' ויכ"ר
 אובב בדרך לבו דינה"ר דביה תקיף ואתחקף ביה וע"ד אזיל אובב ולא בעי לאתבא בתשובתא, קב"ה חמי
 אורחוי דקא אזלין בביס בלא תועלתא אמר קב"ה אנה אנטרובנא לאתקפא בידיה הה"ד דרכיו ראיתי דקא
 אזלין בחשוכא אנה בעי למיהב ליה אסוותא, הה"ד וארפאבו קב"ה איהו אעלין בלביה ארחה דתויבתא
 ואסוותא לגשמתיה :

אל

וְנֶאֱמָנִים דְּלִיתָנּוּ : עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוּנוּ
 חֶסְדֶּיךָ. וְאֵל תִּפְשֵׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְנִצָּחַת. עַל בֵּן
 אֲבָרִים שֶׁפָּלַגְתָּ בָּנוּ וְרוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁנִּפְחַתָּ בְּאִפֵּינוּ
 וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁמַתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ וַיִּשְׁבְּחוּ
 וַיִּפְאֲרוּ וַיְרוֹמְמוּ וַיַּעֲרִיצוּ וַיִּקְדִּישׁוּ וַיִּמְלִיכוּ אֶת שְׁמֶךָ
 מִלְּפָנֵינוּ. כִּי כָל פֶּה לָּךְ יוֹדֶה וְכָל לָשׁוֹן לָּךְ תִּשְׁבַּע.
 וְכָל בֶּרֶךְ לָּךְ תִּכְרַע וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה.
 וְכָל דְּבָבוֹת יִירָאוּךָ וְכָל קֶרֶב וְכָל לִיּוֹת יִזְמְרוּ לְשִׁמְךָ.
 כִּדְבַר שִׁפְתוֹתַי כָּל עֲצָמוֹתַי תִּאֲמַרְנָה יְהוָה מִי כָמוֹךָ.
 מִצִּיל עֵינֵי מִחֹזֶק מִמֶּנּוּ וְעֵינֵי וְאֲבִיוֹן מִגּוֹזְלוֹ. מִי יִדְמָה

לך

שיח יצחק

ואל תמשנו ה"א לנצח. כמו שעד עתה לא
 עזבתנו רק מלך החסד כן אנו בטוחים
 שאל הטשנו ח"ו לנצח, וכמ"ס וירא כי אין אים
 וישתומם כי אין מפניע ותושע לו זרעו
 ולדקתו היא סמכתהו (ישעי' כ"ט) :

ובל ברך לך תברע. ארז"ל (גדה ל"י) כי
 לי תכרע כל ברך (ישעי' מ"ה) זה יום

אבני אליהו

עד תנה עזרונו רחסיך ולא עזבונו חסדיך ואל
 תמשנו ה' אלהינו לנצח. כלומר מה שאתה עד
 תנה עזרונו. הוא רחסיך. וה' אלו לעננו. ומה שאתה
 ה' אלו עזבונו הוא חסדיך. וכן אנו בטוחים שאל
 תמשנו ה' אלקינו לנצח. כי אם היה בשבילנו
 היינו מתייראים שמה יגרום החטא. אבל כאשר
 למען חסדיך אין אנו מתייראים כלל. כי חסדיך
 הםה קיימים תמיד. (משלי כ"ה פ' ט"ו) :

המיתע שנאמר לפניו יכרעו כל יורדי עפר וזריך להבין מה ענין הכרעה הזאת המיועדת לכל יורדי עפר
 ואין אים נקי ממנה? אמנם הענין כי ידוע כי הכרעה היא על שני אופנים, אם להודות על קבלת
 הטוב אם לעורר רחמים ותחנונים להושיעו בשר לו [וכן מצינו גבי בת שבע (מלכים א' א') בתחלת
 בואה למלך לבקש בקשתה כתיב ונתקד בת שבע ותשתחו למלך ויאמר לה המלך מה לך, ואח"כ כאשר
 מלא המלך בקשתה כתיב ג"כ ותקד בת שבע על הודאת הטוב, וכן מצינו בכל התנ"ך. והנה ארז"ל
 (ייתא ל"ח) כשמתניסין את האדם לדון אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה והוא משיב עני הייתי
 וסרוד במונות ואומרים לו כלום היית עני יותר מהלל בו ועד"ז לעשיר ע"ש. מובאר שאין חוסמין
 בפני האדם דרכי הטענות להלדיק עלמו מה דאפשר, עד שראוה צנינו כי אין לו טענה לודקת וע"כ
 תיחדה על עונותיו בלב נשבר ובוכה ומתחנן להקל דינו מעליו זו היא הכרעה אשר יכרעו אותם
 שאין זכאים דנינם ביום הגייתה שאז הוא יום הדין הגדול. אמנם גם הדיקים הגמורים במומנים לחיי
 טוה"כ בלא דין ובלא יסורים גם הם יכרעו לפני הסי"ת אך היא מין כרעה אחרת להודאה על הטוב
 הכשנע אשר מעולה לא עלה על דפסחם ולא ציירו כזאת בהיותם שוכני בתי מומר וכמ"ס עין לא ראתה
 אלהים זולתך יעשה למחכה לו. ע"כ אמרו כי לי תכרע כל ברך זה יום המיתה אז יכרעו לפניו ית'
 כל יורדי עפר אחד לדיקים ואחד רשעים כנ"ל (מהגאון מהר"י בלאור הי"ו) :

מצייל עני מחזק סמנו ועני ואביון מגוזלו. שהאביון יותר במעלה מעט מן העני ויבואר

עָרַךְ וּמִי יִשְׁוֶה עָרַךְ וּמִי יַעֲרֹךְ לָךְ. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר
 וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן הוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: נְהַלְלֶךָ
 וְנִשְׁבַּחֶךָ וְנִפְאָרֶךָ וְנִבְרַךְ אֶת־שֵׁם קְדוֹשְׁךָ כְּאִמּוֹר
 לְדוֹד בְּרַבִּי גַפְשִׁי אֶת יְהוָה וְכָל קְרָבֵי אֶת שֵׁם קְדוֹשׁוֹ:

עמב מהרי"ל. בשבועות מתחיל הש"ך האל, ובסוכות וש"ע וש"ס הגדול (ובק"ק מגנלא פש"ס האר) ובפסח הגבור וחוזר אל ההודאות עכ"ל. וכן נוהגים ברוב קהלות אשכנז. אכן ברוב קהלות פולין מתחיל הש"ך האל בכל ג' רגלים. אבל בכל מקום בר"ה ויו"ט מתחיל המדך. ובכל שבחות השנה הש"ך מען שוכן עד עד תתקדש והקהל עונים ובמקהלות:

הָאֵל בְּתַעֲצוּמוֹת עֲזָךְ. הַגָּדוֹל בְּכַבּוֹד שִׁמְךָ. הַגְּבוּר לַנְּצִיחַ
 וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ. הַמְלִיךְ חַיִּי שָׁב עַל כְּפֵא רַם וְנִשְׂא:
 שׁוֹכֵן עַד מָרוֹם וְקְדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכַתוּב רַנְּנוּ צְדִיקִים בַּיהוָה
 רַיִשִּׁים נְאוֹה תַּהֲלֶה: בְּפִי יִשְׂרָאִים תִּתְהַלַּל. וּבְדַבְרֵי
 צְדִיקִים תִּתְבָּרַךְ. וּבְקִשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמֵם. וּבְקִרְבַּי קְדוֹשִׁים
 תִּתְקַדְּשׁ:

ובמקהלות

שִׁית יִצְחָק

פ"ד מ"ס אלל פרשת ויזכו שוקרי בני ישראל אשר שמו עליהם נוגסי פרשת שהיו הנוגסים משל מזרים והשוקרים מיישראל שנתנו להם חשיבות מפס על הפנינים השוכנים, והיה נרחס יומך גדולש שהיו מוכים תמיד מן הנוגסים, וחמ"א מניל פני מחוק חמנו פי' אלינו חזק רק ממנו (פי' השוקרים) ועני ואכיון פגולו, פי' שרואה בנרות שניהם שהם נרדפים ועולים כניל, ואחר שזכר פנותותו של הקביה שהיא ליושב את הגרים ומשניה בשפלים ועניים, וזכר גדולתו ית' ואלמד האל בתעצומות עזך, פירוש האל תקיף כמו ואת אילי הארץ לקח, ואיך כאלד פלגי בו"ד שהם חוקים ואינם כחם ושום רק כפה עבדיהם ואנשי חיליהם, אבל אלה אל האק כתעצומות עזך, וחמ"ס שכתו וגבורתו מלא עולם, כמו וגבורתו לייקא כי הוא הנותן כח בכל: הגדול בכבוד

א) תהלים ק"ג א' ב) עתה טור לכנוי השם ב"ס שאמר למעלה האל הגדול בגבור והנורא, זמ"רין בכאו"א שבבחו. ג) עשה"כ תהלים קל"ח ה' ד) לא כגבור כשר ודם שבוקננתו הוא חלש, אבל אלה גבור לעולמי עד. ה) עשה"כ ישע"י ו' א' ו) איתא בתש"ך שבשבת מתחיל הש"ך שוכן עד לפי שרק ע"י השבת אנו מרוממים ומקדשים את השי"ת, ובפסח מתחיל הגבור לנצח, לפי שהקב"ה נראה בגבור על הים, ובשבועות מתחיל האל בתעצומות עזך, לפי שבו ביום נחנה התורם שנקראת עזן, ובסוכות ושמי"ס ושי"ת מתחיל הגדול בכבוד שמך לפי שנאמר יספת לנוי נכבדת (ישע"י כ"ו פ"ו) וכדש כפסיקתא על הג' הסכות ובמיני ענרת וש"ת, וכר"ה ויובכ"ס מתחיל הש"ך המלך לפי שאז הקב"ה יושב בדין כמך. ז) הא דבוק למעלה ממנו ר"ל המלך היושב בו' שוכן עד, וחיבת עד פירוש לעולם, ויש לזכר לכפטיק בדבור בין עד ובין מרום. ח) תהלים ל"ג א' ט) וכן הוא בסדר תהלל תתברך תתרום תתקדש, והחדשים שקבו את במישור ובשכיל שראו יצחק החוס ברמ"ה השי"ת בקשו לחריב רבקה נסיך השפות. אכן יש מקומות באשכנז שניום כפכא מחדדין סיכ"ב בסוף השפות חתום גם רבקה, ויש רננו לדיקס קאי על יצחק ולגה נאמר יצחק יתן.

וּבְמִקְהֵלוֹת רַבּוֹת עִמָּךְ בַּיִת יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יִתְפָּאֵר שְׁמֶךָ
 כְּלַפְנֵינוּ בְּכָל הַיּוֹם וְדוֹר וְדוֹר שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל הַיְצוּרִים.

לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבַּח
 לְפָאֵר לְרוֹמַם לְהַדִּיר לְבָרֵךְ לְעֹלָה וּלְקַלֵּם עַל כָּל דְּבָרֵי שִׁירוֹת
 וּתְשַׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן יִשִׁי עַבְדֶּךָ מְשִׁיחֶךָ:

יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד מְלַכְנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל
 וְהַקְדוֹשׁ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ כִּי לָךְ נָאֵה יְהוָה

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וְשִׁבְחָה הַלֵּל וְזִמְרָה עוֹ
 וּמְשֻׁלָּה נִצַּח נִדְלָה וְגִבּוֹרָה תִּהְיֶה וְתִפְאָרֶת קְדוּשָׁה

וּמַלְכוּת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בְּתְשַׁבְּחוֹת אֵל הַהוֹדָאוֹת

אֶרֶץ הַנִּסְפָּאוֹת הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה מֶלֶךְ אֵל
 חַי הַעוֹלָמִים: חֲצִי קְדִישׁ

ברט

שיח יצחק

שם. ואיך כמלך בו"ד שהוא גדול ומכובד כחוארים ושכחים נוספים על עלמותו ושמו המיוחד, ואדרבה הקראתו בשמו חייב מיתה, אבל אלה הוא הגדול בכבוד שמו, כמ"ס ושמו מרומם על כל סדרה ומהלה, וכן יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לכדו, ואינו צריך להללו אחר: הגבור לנצח. שאין גבורתו ית' כגבורת כר"ל שפוחתת והולכת: והגורא בגוראותך. שאינו כמלך בו"ד שהוא מחמת יראת עובדו אבל הוא ית' יראוי בעלמותו דאיהו רב ושליט מאין כמוהו (מ"ס):

תגדול הקדוש בשמים ובארץ. עמ"ס רס על כל גוים ה' על השמים כבודו. פי' כי לעת העמים הקדמונים השי"ת מרומם מלהשגיח בשפלים ורק על השמים כבודו. אכן אנו

מאמינים כי הוא מגביהי לשבת ומשפיל לראות בשמים ובארץ, ר"ל שגדלו הוא כ"כ בלתי ב"ת עד שאין הבדל אצלו בין השמים והארץ, שמו שמגביה לשבת מן הארץ כן מגביהי לשבת מן השמים.

וכמו שצריך להשפיל לראות בארץ כן צריך להשפיל לראות בשמים, שלפי גדלו הכבידת אין הבדל אצלו בין השמים והארץ. ועד"ו הוא מה"כ ה' בציון גדול ורם הוא על כל העמים (וכפי המלכים) כי ההבדל בין גדול ובין רם. כי הגדול מחפשת בכמות מלמעלה למטה כמו עמוד הנכב בארץ וראשו

בשמים שכי"א ישיב סמנו כפי גדלו. ובציון הזה ימצא ה' בציון שכי"א ישיב סמנו כפי שלימותו אם מעט ואם הרבה. אבל הדבר האדם כמו כוכב בשמים אין שום אדם יכול להשיג אותו ובדמיון הזה

נמצא ה' אצל העכו"ם שאומרים שאינו מושג כלל ואינו משגיח כלל בעולם השפל. נמצא אשר לעתים הוא גדול רק בשמים, ובארץ הוא קדוש דהיינו מובדל ומופרש, אבל באמת הוא גדול גם בארץ

(שם) ה' יכולים להשיג קצות דרכי הנהגתו. וגם בשמים הוא קדוש ר"ל מובדל ומופרש מהשיגו, וזהו הגדול והקדוש בשמים ובארץ:

סיר

א) כל השונות של שנה הלזה מובא גם בנוסחת הגדה והוא עפ"י חז"ל (פסחים קט"ו). ב) יוחזר מכל דברי שירות, ג) שמוך לעד מלכנו האל ר"ת שלמה וכתב אבודרהם אפשר כי החכם שחנר זה השיר ה' שמו כן או עשאו לכבוד שלמה המלך, ויש בזה השיר ע"ו לשונות של שנה עד ע"ו שהינתן שאמר דוד במקדש.

הֵן בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְּבָרֵךְ:

קו"ח בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר
וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַלַּל:

כְּשֹׂאֲמֵרִים יוֹצֵר מוֹסִיפִים זֶה אוֹר עוֹלָם בְּאוֹצֵר חַיִּים אוֹרוֹת מְאֹפֵל אָמֵר וַיְחִי:
כַּעֲחַל יֵט כְּחֹל לֹמֵרִים הַמְּאִיר לְאָרֶץ.

הַלַּל יוֹדוּךָ וְהַפֵּל יִשְׁבַּחֶךָ. וְהַפֵּל יֹאמְרוּ אֵין קְדוֹשׁ כִּיחֹה:
הַפֵּל יְרוֹמְמוֹךָ סֶלָה יוֹצֵר הַלַּל הָאֵל הַפּוֹתֵחַ בְּכַד יוֹם
דְּלַתוֹת שְׁעָרֵי מוֹרָח: וּבִקְעַ חֲלוֹנֵי רְקִיעַ. מוֹצִיא חֶמֶה מִמִּקְוֵת
וּלְבָנָה מִמְּכוֹן שְׁבֵתָה: וּמְאִיר לְעוֹלָם כְּפוֹ וְלֵי לְשִׁבּוֹ. שְׁבֵרֵא

במדה

שיח יצחק

שִׁיר וּשְׁבַחָה. שִׁיר הוּא כֶּסֶף, וְהוּא כֶּסֶפֶת, וְכֵן שְׂבַחָה הוּא כֶּסֶפֶת (וע"כ מתיחסם להמעשים ישנה
מעשיך, שבה מעשי ידוך) הלל הוא בכלל וכן זמרה הוא בכלל והוא בכלל, עוז הוא הנהגת
הסכס הקבועה, וממשלה היא לשנות סדרי הטבע הקבוע ועד"ו הוא מהל"כ תעוז ידך תרום ימין:
הַלַּל יוֹדוּךָ. הוֹדָאָה הוּא עַל קִבְלַת הַסּוּב, וְשַׂבַּח הוּא עַל קִבְלַת הָרַעַה זֶהוּ הַלַּל יוֹדוּךָ עַל סוּב
מִעֲשִׂיךָ, וְהַלַּל יִשְׁבַּחוּךָ עַל קִבְלַת הַיְסוּרוֹיִן. ח"כ נודע וניכר אתה מלד פטולוחיך. עכ"ו הכל יאמרו
אֵין קְדוֹשׁ כִּהֵי שֶׁמֶלֶךְ עַלְמוֹתֶךָ קְדוֹשׁ וּמוֹכְדֵל אֶתְּהָ מִכֵּל הַנִּמְלֵאִים, וּמִפֶּאֶה שְׂרַבּוּ מִעֲשִׂיךָ עַד לְאֵיִן
מִסְפָּר, אֵין כֹּאֲפֵרֵי לַסּוּדוֹת לֶךְ וּלְשַׁבַּח בְּסִרְטוֹת עַל כֵּל הַמַּעֲשִׂים רַק יְרוֹמְמוּךָ הַלַּל דְּרַךְ כֵּלֵל שֶׁאֵתָּה
יוֹצֵר הַלַּל (ר"ע):

הַפּוֹתֵחַ בְּכֵל יוֹם דְּלַתוֹת שְׁעָרֵי מוֹרָח הַכּוֹנֵה עַל כַּח עֲלוֹן הַמַּסְפִּיעַ לְזוֹרַחַת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁהִיא דְרַךְ
שַׁעַר מוֹרָח שֶׁל מַעְלָה וְדְרַךְ חֲלוֹנֵי רְקִיעַ שֶׁל מַעְלָה: אֵין

הַמְּאִיר לְאָרֶץ וְדַדְרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים. וּבְמִזְבּוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכֵל
יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: מִתְּרַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה.

כלם

אבני אלהיו

יוֹצֵר אוֹר וְכוּרֵא חוֹשֶׁךְ וְאֵף שְׁלֵפֵי סֵדֵר הָעוֹלָמוֹת אֲבִי"ע הֵיוּ צִלַּי בְּהוֹפֵךְ. אֲבַל הַעֲנוּן הוּא כֵּן כִּי
הַאֲצִילוֹת עֲדִינִן דַּק סְאוֹד וּמוֹפְרָד וְלֹא תַפּוּל לְשׁוֹן כְּרִיאוֹה רַק עַל יוֹשׁ כּוֹאֵן, וְכִשּׁוֹן אֲצִילַת
חַיָּא כְּמוֹ וְאֲצִילַתִּי מִן הַרוּחַ וְאֲחִיכְנַעֲשֶׂה יוֹשׁ מֵאֵיִן וְהִיא כְּרִיאוֹה וְאֲחִיכְנַע יוֹשׁ מִיֹּשׁ וְהִיא יִצְרָה וְאֵף שֶׁהַקְּבִי"ה
יוֹצֵר יוֹשׁ מִיֹּשׁ הוּא מְחַדֵּשׁ בְּכֵל יוֹם תְּמִיד יוֹשׁ מֵאֵיִן עֵינֵי הַשְּׁנֵהָתוֹ יַחְבֵּרְךָ אֵף אַחַר הַכְּרִיאוֹה כִּי אִם הֵיחַ
כּוֹנֵן מִמִּי הַשְּׁנֵהָתוֹ חִיז הֵיוּ נַעֲשִׂים כֵּל הָעוֹלָמוֹת כּוֹנֵן כּוֹנֵן וְאֵפֶס זֶהוּ הַכְּרִיאוֹה בְּכֵל יוֹם אֵף לְאַחַר
הַיִּצְרָה וְרוּחַ חַיִּים אֲבוֹת פִּי"ד כִּיבּוֹ:

הַמְּאִיר לְאָרֶץ כּוֹי בְּרַחֲמִים וּכְמִזְבּוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכֵל יוֹם תְּמִיד מִן הַקְּבִי"ה בְּרֵא הָעוֹלָם כְּשֶׁשׁ אֱלֹהִים זֶה
מְהִיר כְּמִיֹּשׁ בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים וְרֵאָה כִּי אֵין הָעוֹלָם מִתְקִיִּים בְּמִדְהִיד וְשִׁחַף עִמָּה מִרַח הַרְחִימִם
כְּמִיֹּשׁ בְּיוֹם עֲשׂוֹת חֵי אֱלֹהִים וְנִי וְהִי וְרַחֲמִים וְהִי וּכְמִזְבּוֹ הֵינּוּ בְּרַחֲמִים מְחַדֵּשׁ בְּכֵל יוֹם תְּמִיד מִן כִּיבּוֹ.
וְכוּרֵא מְהִירֵא בְּהַקְדָּמוֹת תִּזּוֹ:

(א"א)

בְּמִדַּת רַחֲמִים: הַמַּאִיר לְאָרֶץ וְלְדָרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים: וּבְמִבּוֹ
 מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית. הַמְּלַךְ הַמְּרוֹמֵם לְבָדוֹ
 מְאֹד. הַמְּשַׁבֵּחַ וְהַמְּפָאֵר וְהַמְּתַנַּשֵּׂא מִיְמֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם
 בְּרַחֲמֵיךָ הַרְבִּים. רַחֵם עָלֵינוּ אֲדוֹן עֲזָנוּ צוּר מְשַׁגְּבֵנוּ מִגֵּן
 יִשְׁעֵנוּ מְשַׁגֵּב בְּעַדְנוּ: אִין בְּעַרְפֶּךָ וְאִין זִוְלָתְךָ. אִפְסֵם בְּלִתְךָ
 וּמִי הוֹמָה קָדָּ: אִין בְּעַרְפֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִין
 זִוְלָתְךָ מְלַכְנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא; אִפְסֵם בְּלִתְךָ גּוֹאֲלֵנוּ לְיְמֹת
 הַמְּשֻׁיָּת. וְאִין הוֹמָה קָדָּ מוֹשִׁיעֵנוּ לְתַחֲיַת הַיָּמִים:
 אֵל אֲדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים. בְּרוּךְ וּמְבֹרָךְ בְּפִי כָל
 נְשָׁמָה. גְּדִלוֹ וְטוֹבוֹ מְלֵא עוֹלָם. דַּעַת וְתְבוּנָה

סוכבים

שיח יצחק

אִין כְּעַרְכְךָ וְכוּי. הַזְמַן כִּלְכַל כִּלְכַל בְּאַרְבַּעַת סִיגִים עוֹהִיז וְכוּהִיז וְיִמּוֹת אֲמַשִּׁית וְכוּהִיזִימִי
 וְהִנֵּה עוֹהִיז מְהִיג הַקְבִּיָּה עִיז כְּחֵי הַשֶּׁבַע וְהַמְסַדְכָה וְכוּהִיזִיז הִי בְּשִׁלְטוֹ הוּא הַמְסַדְכָּה כִּלְכַל שׁוֹם
 אֲמַשִּׁי וְכֵן לִימּוֹת הַמַּשִּׁיחַ יִמְלֹךְ הִי לְבָדוֹ וְאִפְסֵם בְּלַעְזוֹ וְלִימּוֹת הַסַּחֲמִיָּה שְׁנַעֲלֵם מֵאֲחַטוֹ מֵהַ יִהְיֶה אִין
 עִכְזִי יִדְעֵנוּ שֶׁהַמַּלְאִיִּם יִמְיִי אִין חֵי לְנַח זֶהוּ אִין כְּעַרְכְךָ עֵבֹהִיז שְׁהַגֵּם שְׁבַעֵהִיז יִשׁ כַּחַת אֲחַלְעוֹת
 מַשְׁפִּיעוֹת עִכְזִי אִינֵם כְּעַרְכְךָ עֵבֵנוֹן הַמְמַכְלָה וְכוּהִיזִיז אִין זִוְלָתְךָ שְׁאִין שׁוֹם מַשְׁפִּיעַ זִוְלָתְךָ וְכֵן
 לְיִמּוֹתֵימִם אִפְסֵם בְּלַתְךָ כִּי רַק אֲחַסֵּה לְבָדוֹךָ חַמְלֹךְ וְאִפְסֵם בְּלַתְךָ. וְלַחֲמֵי הַעוֹהִיזִיז גַּם שְׁכֹלֵם יִהְיֶוּ
 לְנַחֲמִים עִכְזִי אִין הוֹמָה לְךָ מוֹשִׁיעֵנוּ שִׁחְדַמְתָּ לְךָ מִמֶּם שְׁכַמּוֹ שְׁנַחֲמֵי הַעוֹהִיזִיז מֵאֲדַל חֵי הַבְּרַחַל
 מְחֵי וְכַרְחֵי כֵן עֵבֵנוֹן הַנְּלַחֲיוֹת יִהְיֶה הַבְּדֵל בֵּין הַעוֹיִים לְהַבְּרַחֲלוֹ (ע"ט):

גְּדִלוֹ וְטוֹבוֹ מְלֵא עוֹלָם. רַל כֵּל מֵהַ שְׁאֵט רֹאִים שׁוֹלֵם וְמִלּוּחֵי הוּא רַק גְּדִלוֹ וְטוֹבוֹ. וְהַבֵּ
 (וְעַמְשִׁיל כּוֹבֵחַ לְזֵנוֹן עַל מֵלֵא כֵל הַאֲרֶץ כְּכוֹדוֹ). דַּעַת וְתְבוּנָה סוֹכְבִים אוֹתוֹ. קֹחֵי
 עַל הַעוֹלָם שׁוֹכֵר נַחֲלָה: זְכוּת וּמִישׁוּר לְפָנָי כַּסֵּאוֹ. כִּי בִיד שַׁל מַעֲלָה שׁוֹפְסִים לַח הַעוֹלָם
 רַק לְפִי הַזְכוּת וְהַמִּישׁוּר שְׁכִידֵם אֲבָל לְפָנָי כְּכוֹדוֹ הוּא חֶסֶד וְרַחֲמִים גַּם לְשִׁאֵטוֹ כְּדֹחֵי וְאִינֵנוּ כְּנוֹן (כ"א):

כָּלֵם בְּחֻבְתָּה עֲשִׂיתָ מְלֵאָה הָאָרֶץ. קִנְיָנְךָ: הַמְּלַךְ הַמְּרוֹמֵם
 לְבָדוֹ מְאֹד. הַמְּשַׁבֵּחַ וְהַמְּפָאֵר וְהַמְּתַנַּשֵּׂא מִיְמֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי
 עוֹלָם בְּרַחֲמֵיךָ הַרְבִּים. רַחֵם עָלֵינוּ אֲדוֹן עֲזָנוּ צוּר מְשַׁגְּבֵנוּ מִגֵּן
 יִשְׁעֵנוּ מְשַׁגֵּב בְּעַדְנוּ: אֵל בְּרוּךְ גְּדוֹל דַּעַת. הַכִּין וְפָעַל זְהָרֵי
 חֶפְזָה. טוֹב יֵצֵר כְּבוֹד לְשִׁמוֹ. מְאֹרוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֲזוֹ. פְּנוֹת
 צָבָאוֹ מְדוֹשִׁים רוֹמְמֵי שְׁרָי. תְּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וְקִדְשָׁתוֹ:
 תַּתְּבַרְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל שְׁבַח מַעֲשֵׂי יְדִיךָ. וְעַל מְאֹרֵי אוֹר

שְׁעֵשִׁית יַפְאָרוֹךְ סְלָה:

תְּחַבֵּר
 (א) כְּדֹחֵימָה כְּזִיז סוֹף פִּי יִזַּב שְׁהַקְדִּים הַקְבִּיָּה מְדַחֵר וְשִׁחְפָה לְמַדְיָד כְּדֵי שִׁחְמִיקוֹן
 הַעוֹלָם (ב) עַשְׂמִיכַת חֲלִים מִי וְי. ג. עֵתָה חוֹזֵר לְפָנָי דִּי הַלְּטוֹמָה שְׁהַזְכִּיר. ד) מִיוֹסֵד עַשְׂמִים
 אֲלֵמָה בִּישָׁא מוֹנָח בְּחוֹר אִלֵּם סִי רַפִּיָּה וְיִשׁ רַחוּ מֵהַ עַשְׂמִים (מְגִינָה ג' ב')

שחרית לשבת

סוֹבְבִים אוֹתוֹ; הַמִּתְנַגֵּה עַל חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ. וְנִהְדָּר
 בְּכַבּוּד עַל הַמְרַכְבֶּה. זְכוּת וּמִישׁוֹר לְפָנָי כְּסֹאוֹ. תִּסְדַּר
 וּרְחִמִים לְפָנָי כְּבוֹדוֹ; טוֹבִים מְאֹד וְשָׂרָא אֱלֵהֶנּוּ
 יִצְרָם בְּדַעַת בְּבִינָה וּבְהַשְׁכֵּל. פֶּחַ וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם.
 לְהַיּוֹת מוֹשְׁלִים בְּקֶרֶב תִּבְלָ; מְלֵאִים זִוּוּ וּמְפִיקִים
 נְגִהָ. נִגָּה זִוּוּם כָּל הָעוֹרָם. שְׂמֵחִים בְּצֵאתָם וְשֹׁשֵׁיִם
 בְּבוֹאָם. עֹשִׂים בְּאַיְמָה רִצּוֹן קוֹנֵם; פֶּאֶר וּכְבוֹד
 נוֹתְנִים לְשִׁמּוֹ. צְהַלְהָ וּרְנָה לְזִכְרֵ מַלְכוּתוֹ. קָרָא
 לְשִׁמְשׁ וַיִּזְרַח אוֹר. רָאָה וְהִתְקִין צִוְרַת הַדְּבָנָה
 שְׁבַח נוֹתְנִים לוֹ כָּל צְבָא מְרוֹם. תַּפְאֶרֶת וּגְדֻלָּה;
 שְׂרָפִים וְאוֹפְנִים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ;

לֹאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל הַפְּעֻשִׁים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי הַתְּעַלָּה וַיֵּשֶׁב
 עַל פְּסָא כְּבוֹדוֹ תַּפְאֶרֶת עֲשָׂה לְיוֹם הַמְּנוּחָה עֲנֵג קָרָא
 לְיוֹם הַשְּׁבַת זֶה שְׁבַח שְׁלִיזוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת אֵל מִכָּל
 מְלֵאכְתּוֹ; וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נִשְׁבַּח וְאוֹמַר מֵאֲזִכּוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשְּׁבַת
 טוֹב לְהַזְכֹּר לַיהוָה; לְפִיכָךְ יִפְאָרוּ וַיִּבְרְכוּ לְאֵל כָּל יִצְרוֹנוֹ.
 שְׁבַח יִקָּר וּגְדֻלָּה יִתְנוּ לְאֵל מְקַךְ יוֹצֵר כָּל הַמְּנַחֵל מְנוּחָה

לעבו

אבני אליהו

זְכוּת וּמִישׁוֹר לְפָנָי כְּסֹאוֹ. כִּי חַם בִּי הַנְּחֻמֹת שֶׁל הַבַּיִת שְׂבַחָם שׁוֹפֵט הָאָרֶץ. זְכוּת וּמִישׁוֹר לְפָנָי כְּסֹאוֹ
 הוּא שֵׁם אֲדָנִי דִינָא דְמַלְכוּתָא דִינָא וּלְפָנָי אֶךְ זְכוּת וּמִישׁוֹר שֶׁל בַּל אֲדָם. חֶסֶד וּרְחִמִים לְפָנָי כְּבוֹדוֹ
 תְּרִי וְרַחֲמִים. וְאֵם אֵינָן כְּסִיפִיקוֹן חֻזְקוֹת וְהַמִּישׁוֹר אִז חֶסֶד וּרְחִמִים לְפָנָי כְּבוֹדוֹ (בְּאִזְרֵי מַהֲרִיא בְּהַקְּרִית ז')

(א) מלאכי מעלה. (ב) משמרות המלאכים במעמדם נק' מרכבה בל' הו"ל. ג) כמו לדק ומשפט
 מכון כסאך. ד) כדמצינו ד' בחכמה יסד ארץ כונן שמים כהנונה כו' (מכילי נ' י"ט. ה) טכ"ב
 למשל ביום ובלילה (בראשית א' 16). ו) ע"י מהלכס וסבוכס שהוא על סדר נכון ולא ישחנה לעולם,
 בזה ידוע לפני כל תפארתו וכבודו של הבורא ית"ש. ז) כי הכל נברא במאמר של הקב"ה ככתוב
 יהי מאורות. ח) כאשר ראה הקב"ה שיבואו אוה"ע לטעות אחרי השמש לעבדו אז התקין זרחת
 הלכנה כדאיתא בבב"ר פרשה ו'. ואמר זורת הלכנה ולא אור הלכנה, כי הלכנה נק' שחר היא ואין
 לה אורה אלא מה שמקבלת מאור השמש. ט) נותנים שבראש המרוז קאי גם ע"ז, ושיינו תפארת
 וגדולה בו וכו' נותנים לאל אחר שבת כו'. י) יסוד כל הפיוט הזה גדוה"ל (מד רשהנעלס נדף
 ט"ז ע"כ דפוס אמסטרדם) וז"ל אר"י איר לא ישב הקב"ה על כסא כבודו עד שבת ונחמלה
 והשב על כסאו כו', ואמר ר' יהודה לין לך שבת וקלוס לפני הקב"ה כמו שבהו של שבת, הכלושים
 וזחמונים כולם משנחים כחה, ואפילו יומו של שבת משכח להקב"ה ה"ד מומור שיר ליום השבת
 כמבטרויוס השביעי משבת. יא) לטון לבישה. יב) תהלים נ"ב א'.

לַעֲפוּ יִשְׂרָאֵל בְּקִרְשָׁתוֹ בַּיּוֹם שַׁבַּת קָדֵשׁ: שִׁמְךָ יְחֹה אֱלֹהֵינוּ
 יִתְקַדֵּשׁ. וְזָכְרָךְ מִלִּפְנֵי יִתְפָּאֵר. בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ
 מִתַּחַת: תִּתְפַּרֵּךְ מִוְשִׁיעֵנוּ עַל שַׁבַּח מַעֲשֵׂה יְדִיךָ וְעַל מְאֹרֵי
 אֹר שְׁעֵשִׂית יִתְפָּאֵרְךָ סֵלָה:

תִּתְפַּרֵּךְ צוּרֵנוּ מִלִּפְנֵי וְגֹאֲלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוּשִׁים יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ
 לְעַד מִלִּפְנֵי: יוֹצֵר מִשְׁרָתִים. וְאֲשֶׁר מִשְׁרָתוֹ כָּלֵם
 עוֹמְדִים בְּרוֹם עוֹלָם וּמְשִׁיעִים בִּירְאָה יָחַד בְּקוֹל דְּבָרֵי
 אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלֶךְ עוֹלָם: כָּלֵם אֱהוּבִים כָּלֵם בְּרוּרִים כָּלֵם
 גְּבוּרִים וְכָלֵם עֲשִׂים בְּאֵימָה וּבִירְאָה רִצּוֹן קוֹנֵם וְכָלֵם פּוֹתְחִים
 אֶת פִּיהֶם בְּקִדְשָׁה וּבִמְהֵרָה בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה וּמְבָרְכִים
 וּמְשַׁבְּחִים וּמְפָאֵרִים וּמְעֲרִיצִים וּמְמַדְיָשִׁים וּמְמַלְיָכִים:

אֶת שֵׁם הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא קְדוֹשׁ
 הוּא: וְכָלֵם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם
 זֶה מוֹזָה. וְנוֹתְנִים רְשׁוּת זֶה לָזָה לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצֵרֵם
 בְּנִחַת רוּחַ בְּשִׁפְהַ בְּרוּרָה וּבִנְעִימָה. קְדֻשָּׁה כָּלֵם
 כְּאֶחָד עוֹנִים וְאוֹמְרִים בִּירְאָה:

קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל
 הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

וְהַאֲפָנִים וְחַיּוֹת הַקֶּדֶשׁ בְּרַעֲשׁ גְּדוֹל מִתַּנְשָׁאִים
 לְעַמַּת שָׂרְפִים לְעַמַּתֶּם מְשַׁבְּחִים
 וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

לְאֵל בְּרוּךְ נְעִימוֹת יִתְנוּ. לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם וְזֵרוֹת יֹאמְרוּ
 וְתִשְׁבַּחֹת יִשְׁמְיעוּ. כִּי הוּא לְבָדוּ פֹעֵל גְּבוּרוֹת עֲשֵׂה

חדשות

אבני אליהו

זורע צדקות כו' האב מזריע טפה שהיא כולל האדם הנולד ואח"כ במעי אמו נפירים לפי צורך
 האיברים וכן זורע צדקות הצדיק שחם הכולל. ואח"כ מצמיח ישועות מן הצדיק ורבינו

בפ"ו על שח"ש ג' י"א:

(א) המאורות טעמית המה יפארוך סלה, ע"ש תהלוכם סלה תמיד כלי שום השתנות.
 (ב) ישע"ו ו' ג' (ג) יחזקאל ג' י"ב.

חַדְשֹׁת פֶּעַל מִקְחָמוֹת זֹרַע צְדָמוֹת מִצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת בּוֹרָא
 רְפוּאוֹת נוֹרָא תְהִלּוֹת אֲדוֹן הַנְּפִלְאוֹת הַמְּחַדֵּשׁ בְּמוֹבוּ בְּכָל יוֹם
 תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית: כְּאֲמוֹר לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם
 חֲסִדוֹ: אוֹר חֲדָשׁ עַל צִיּוֹן תִּאִיר וְנִזְכָּה כְּלָנוּ מִהַרְהָ לְאוֹרוֹ.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

אֶהְבֶּה רַבָּה אֶהְבְּתָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְּלֶה גְדוֹלָה
 וַיִּתְּרָה הַמְּלִיטָה עָלֵינוּ: אָבִינוּ מִלְכֵנוּ בְּעִבּוֹר
 אֲבוֹתֵינוּ שְׂבַטְחוּ בָךְ וַתִּלְמַדְם חֻקֵי חַיִּים כֵּן תִּחַנְּנוּ
 וַתִּלְמַדְנוּ: אָבִינוּ הָאֵב תְּרַחֲמֵן הַמְּרַחֵם רַחֵם עָלֵינוּ
 וְתֵן בְּלַבְנוּ לְהִבִּין וּלְהַשְׁכִּיל לְשִׁמְעַ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד
 לְשִׁמֹּר וּלְעֲשׂוֹת וּדְקִים אֶת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד תּוֹרָתְךָ
 בְּאֶהְבָּה: וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ וּדְבַר לַבְנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
 וַיַּחַד לְבַבְנוּ לְאֶהְבָּה וְלִירְאָה שְׂמֵךְ וְדָא נְבוּשׁ
 לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי בְשֵׁם קְדֻשָּׁה הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא בְּמַחְנוּ
 נְגִידָה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעָתְךָ: וְהִבִּיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע
 בְּנִפּוֹת הָאָרֶץ וְתוֹלִיכְנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ: כִּי אֵל
 פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אַתָּה וּבְנוּ בְּחֶרֶת מִכָּל עַם וּלְשׁוֹן
 וְיִרְבְּתָנוּ לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל כֻּלָּה בְּאַמֶּת. קְהוֹדוֹת לָךְ

וּלְיַחֲדָךְ

אבני אליהו

הַמְּחַדֵּשׁ בְּמוֹב בְּכָל יוֹם נִבְרָאִין מִלֵּאבֵי הַשֶּׁרֶת מִנְחַר דִּינֹר וּבְמִלְיָן שְׁנַמְר חֲדָשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֲמוֹנָתְךָ
 וְלִבְּן אוֹמְרִים הַמְּחַדֵּשׁ בְּמוֹבוּ כֹּוּ מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית כְּאֲמוֹר לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים שְׁבַשְׁמִשְׁנִיכ
 מַחֲדָשׁ בְּכָל יוֹם מַעֲשֵׂיכ שֶׁבְכָל לַיְלָה נִכְבָּה אוֹרוֹ וְאִינוּ מֵאִיר וּבְבֹקֵר סַתְּחַדְשֵׁבְמִישׁ בְּמַרְקֵי דְרִיא (רְכִינֹו
 חִיכְלוֹת פְּקוּדֵי רַמ"ז):

אֶהְבֶּה רַבָּה כֹּוּ דְבַתְחִלָּה כִּימֵי הַאֲבוֹת וּמוֹעֵד צִאתָנוּ מִמִּצְרַיִם הִיא אֶהְבֶּךָ רַבָּה עָלֵינוּ וְאֲחִיכ כְּשַׁעֲשׂו
 הַעֲגַל אֲמַרְת אֲכָלָה אוֹתָם כְּרַנַּע וְאֲחִיכ חֲמַלַת עָלֵינוּ וּמִלַּחַת לְעוֹנֵינוּ כִּי חֲמַלַת הִיא אֲחִיר
 חֲכַעֵם גְּדוֹלָה וַיַּחֲדָה מִי שְׁחַשְׁפַת עָלֵינוּ עוֹד יוֹתֵר מוֹבָה מִבְּרָאשׁוֹנָה שְׁנַתַּת לוחֹת וְצוֹיֹת לַעֲשׂוֹת חֲמַשְׁבָּן
 לְחִוּתָךְ שׁוֹכֵן בִּינֵינוּ שְׁלֵא הִיא לָנוּ מְקוֹדֵם (רְכִינֹו כְּפִי עַל שְׁחַשׂ א' י"ו):

(א) תהלים קל"ז ז'

וּלְיַחֲדָךְ בְּאַהֲבָה: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

יחיד אוֹמֵר אֵל מִלֶּךְ נֶאֱמַן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד:

ולומרים בלחש בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ
וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לִבְּךָ: וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ
בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְקִדְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ
וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל־יָדֶיךָ וְהָיוּ לְמִטְפַּת
בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ שְׁמֵעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ בְּכָל־לִבְבְּכֶם
וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וּנְתַתִּי מִטַּר־אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ
וְאִסְפַּת דְּגָנְךָ וְתִירְשֶׁהָ וַיִּצְחַרְךָ: וּנְתַתִּי עֵשֶׂב בְּשׂוֹרְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ
וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הִשְׁמְרוּ לָכֶם פְּנֵי־יִפְתָּה לְבַבְכֶם וּסְרֹתֶם
וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף־יְהוָה
בְּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וּלֹא־יִהְיֶה מִטַּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן
אֶת־יִבּוּלָהּ וְאִבְדַתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה
נָתַן לָכֶם: וּשְׁמַתֶּם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַרְלִבְבְּכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם
וּקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יָדֵיכֶם וְהָיוּ לְמִטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם:
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְקִדְתְּךָ
בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:
לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לֵתֵת לָהֶם בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ:

ויאמר

(א) דברים ל"ד, (ב) ס"ו ה', (ג) ס"ו ו"ג.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם
 וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכֹּהֵן | פְּתִיל תְּכֵלֶת : וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית זִכָּרוֹן
 אֲתוּ וְזָכַרְתֶּם | אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וְעָשִׂיתֶם | אֹתָם וְלֹא תִתְּרוּ
 אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם : לְמַעַן
 תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם | אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם :
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם | מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת
 לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : *

הש"ץ חוזר ואומר יהוה אלהיכם אמת :

* (לפני סגרת חינו מסיים ספ"ד אמת בלשם אלה מסיים " חלביכם, אח"כ חוזר וחומר " חלביכם אמת.

וַיֵּצֵב וְנָכוֹן וְקִים וַיִּשָׁר וְנֶאֱמַן וְאֶהוּב וְחָבִיב וְנֶחְמַד וְנָעִים
 וְנִזְרָא וְאֵדִיר וְמִתְקַן וְמִקְבֵּל וְטוֹב וַיִּפֶּה הַדְּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ
 לְעוֹלָם וָעֶד : אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מִלְּפָנֶיךָ צוּר יַעֲקֹב מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ
 לְדוֹר וָדוֹר הוּא קִים וְשִׁמוֹ קִים וְכִסְאוֹ נָכוֹן וּמַלְכוּתוֹ וְאִמוּנָתוֹ
 לְעַד קִימָת : וּדְבָרָיו חַיִּים וְקִימִים נֶאֱמָנִים וְנֶחְמָדִים לְעַד
 וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים עַד־אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַד־בְּנֵינוּ וְעַל דוֹרוֹתֵינוּ
 וְעַל כָּל־דוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ :

עַד הָרֵאשׁוֹנִים וְעַד הָאַחֲרוֹנִים דְּבַר טוֹב וְקִים לְעוֹלָם וָעֶד :
 אֱמֶת וְאִמוּנָה חֵק וְלֹא יַעֲבֹר : אֱמֶת שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מִלְּפָנֶיךָ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ גָּאֲלֵנוּ גָּאֵל
 אֲבוֹתֵינוּ יוֹצֵרֵנוּ צוּר יִשׁוּעֵתָנוּ פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם שְׂמֵךְ. אִין
 אֱלֹהִים זִוְלָתָךְ :

עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ אֵתָה הוּא מֵעוֹלָם מִגֵּן וּמוֹשִׁיעַ לְבִנְיָתָם אַהֲרִיחֶם
 בְּכָל דוֹר וָדוֹר : בְּרוּם עוֹלָם מוֹשֵׁבָה וּמְשַׁפְּטִיָּה וְצַדִּיקָתְךָ
 עַד אֶפְסֵי אֶרֶץ. אֲשֶׁרֵי אִישׁ שִׁישְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ
 יָשִׁים עַל לִבּוֹ : אֱמֶת אֵתָה הוּא אֲדוֹן לְעַמְּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לְרִיב
 רִיבָם : אֱמֶת אֵתָה הוּא רֵאשׁוֹן וְאֵתָה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבְּרַעְיָךְ
 אִין קָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. מִמִּצְרַיִם גָּאֲלָתָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 וּמִפִּיֵת עַבְדִּים פְּדִיתָנוּ : כָּל־פְּכוּרֵיהֶם חָרַגְתָּ וּבְכוּרָךְ גָּאֲלָתָ

וַיִּסְוּ בַּקֶּטַת וְזָדִים טָבַעַת וַיְדִידִים הַעֲבֵרְתָּ וַיִּכְסּוּ מִים צְרִיהֶם
 אַחַר מָהֶם לֹא נֹתַר: עַל זֹאת שִׁבְחוּ אֱהוּבִים וְרוֹמְמוֹ אֵל
 וְנִתְּנוּ יְדִידִים זְמֵרוֹת שִׁירֹת וְתִשְׁבְּחוּת בְּרִכוֹת וְהוֹדֵאוֹת
 לַמֶּלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם רַם וְנִשְׂא גְדוֹל וְנוֹרָא מְשֻׁפֵּיל גְּאִים וּמַגְבִּיֵּה
 שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפּוֹדֶה עַנּוּיִם וְעוֹזֵר דְּלִים וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ
 בְּעַת שׁוּעָם אֲלֵינוּ: תְּהִלּוֹת לֵאלֹהֵי עֲרִיֹן בְּרוּךְ הוּא וּמְבָרֵךְ מִשֵּׁה
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנּוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כִלְמִם:
 מִי־כִמְכַת בְּאֵלֶם יְהוָה מִי כִמְכַת נֶאֱדָר בְּקִרְשׁ נֹרָא
 תִּחְלַת עֲשֵׂה פִּלְא: שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גְּאֹלִים לְשִׁמְךָ עַל־
 שִׁפְתַּי תִּים יַחַד בְּלִם הוֹדּוּ וְהַמְלִיכוּ וְאָמְרוּ: יְהוָה יִמְלֹךְ
 לְעוֹלָם וָעֶד:

צוּר יִשְׂרָאֵל קִוְיָה בְּעֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל וּפְדָה כְּנַאמְךָ יְהוֹדֶה
 וַיִּשְׂרָאֵל: גְּאֵלְנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה גְּאֵל יִשְׂרָאֵל.

(א) אין לענות קדיש וקדושה בין גאולה לחפלה וכיבד עושה אם עוד לא שמע
 יחסין בשירה חדשה כדי לענות ובדיעבד כל שלא אמר ברוך חסה ה' יכול לעטט
 זאח"כ יחזיל עוד הפעם משירה חדשה ולפחות לור ישראל (ס"ו ס"ז) (ב) טוב
 לכיין לסייס ברכת גאל ישראל בשוה עם הש"ך כדי שלא יעטרך להפסיק בענית
 אמן

שיח יצחק

עַל זֹאת שִׁבְחוּ אֱהוּבִים כו'. ברכות והודאות כו'. מלת ברכות ככאן קשה קובל, דהא קאי
 על שירת הים, ובהדיא איחא במכילתא ריש פ' יתרו, ויאמר יתרו ברוך ה' גו' אי"ר
 פסיים בעטת ישראל הכתוב מדבר. שארי הם ששים רבוא בני אדם ולא אמר אחד מהם לכרך למקום
 עד שכל יתרו וכרך למקום עכ"ל. ודרש המכילתא ומלת יתרו שהיא יתרה דהא עלי' קאי
 והילל ויאמר ברוך ה', ומה ילא לו, דהכתוב מדייק: ויאמר יתרו ברוך, כלומר רק הוא ולא
 אחר, וא"כ איך תקנו לנו ככאן ונתנו ידידים ברכות דקאי על ישראל?
 ונראה לומר, דלכאורה מלת ידידים יתרה, ומה ה' ססר אילו אמר ונתנו ומירות וכו' דהא
 קאי על "אהובים" דלעיל, אלא דעד כאן מדבר בעובדי הים בעגמם שהם שבתו ורוממו,
 ואח"כ מדבר מדורות שלאחריהם, ומנינו בדוד (תהלים ס"ח) מתהיל למנצח לדוד סוצור שיר
 הרי ומירות שירות, וסס אמר במקהלות ברבו א"א ממקור ישראל סס בנימן גו', ואתן
 המקראות דרשינן בעטת ל"א וסס דף ל"ז על קריעת י"ם, וכן (דה"א כ"ט) ויאמר דוד ברוך
 ה' גו' ומסיק לך ה' הגדולה ודרשינן ע"ז (ברכות ל"ח), הגדולה זו קריעת י"ם, ובחמור
 פ"ט אחת מושל ט' אחת תשכחם, וכוונה"ק פ' נח (דף ס"ע דפוס ראש) מפרשו מלשון שבת שבת
 עי"ש אף כי מפרשו בענין אחר, ובחמור קל"ו הודו לה' כי טוב גו' מזכיר לגזור י"ם לגורים, וע"ז
 קאי הודו, הרי ומירות שירות, תשכחם, ברכות והודאות, ומירות דוד לא פסקי משמייכו דישאל
 תמיד, ו"ס: האהובים שוכרי הים שבתו ורוממו, ואח"כ כל ישראל הידידים הוסיפו ונתנו ומירות
 וכו', (כן נ"ח ארי' ל"ב ציונינו):

(א) שבת ס"ז י"א. (ב) סס פ"ו י"ח. (ג) ישע"י"ז ד.

אמן (עס) המתפלל לריך שיכוין בלבו פני המלות שמוציא בשפתיו ויחשוב כאילו שכינה כנגדו ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכונתו זכה בתפילתו ויחשוב כי אילו כי מדבר לפני מלך צו"ל כיב מסדר דבריו ומכון בכס יפה לכל ישל ק"ו לפני ממי"ה הקצ"ה שהוא חוקר כל המחשבות כו' בש"ע (סי' ז"ח).

אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך:

ברוך אתה יהוה אלהינו ואלהי אבותינו אלהי
אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל
הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים
וקנה הכל וזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני
בניהם למען שמו באהבה:

אם לא אמר זכרנו בעש"ת ונזכר לאחר שאמר בא"י אינו חוזר, אבל אם נזכר קודם שאמר השם
אומר זכרנו כו', מלך עוזר בסדר, וכן הדין לענין סי' כסוף אב הרחמים. וכתוב. בספר חיים.
בש"ת זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים. וכתבנו בפסוק החיים
למיטת אלהים חיים:

מלך עוזר ומושיע ומגן. ברוך אתה יהוה מגן
אברהם:

אתה גבור לעולם אדני מתיה מתים אתה רב
להושיע:

בחורף משיב הרוח ומוריד הגשם: בקיץ מוריד הפל:

מן מנהג א"י כהגרי"א לומר מוריד הפל, אכן האשכנזים שבהול"א אין אומרים מוריד הפל.

מכלל חיים בחד מתיה מתים ברחמים רבים
סומך נופלים ורופא הולים ומתיר
אסורים ומקום אמונתו לישני עפר. מי כמות בעל
גבורות ומי דומה לך מלך ממית ומתיה ומצמיח
ישעה:

בש"ת סי' כמות אב הרחמים זכר יצוריו לחיים ברחמים:

וְנֶאֱמַן אֲתָהּ ? הַחַיּוֹת מֵתִים . בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מַחְיֵה הַמֵּתִים :

(בחזרת הש"ץ אומרים כאן קרושה *)

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וְקָדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם
יְהִי לְךָ סֵלָה . בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל
(בש"ת תפלה) הַקָּדוֹשׁ :

יִשְׂמַח מִשְׁחָה בְּמִתְנַת חֶלְקוֹ . כִּי
עֶבֶד נֶאֱמַן מָרְאֵת לּוֹ . כְּלִיר
תִּפְאָרֶת בְּרֵאשׁוֹ נָתַתְּ (לוֹ) בְּעַמְדוֹ
לְפָנֶיךָ עַל הַר סִינַי . וְשָׁנִי לַזְּכוּת

אבנים

קרושה להש"ץ בחזרת התפלה

(*) נִכְרַדְשׁ אֶת שִׁמְךָ בְּעוֹלָם כְּשֵׁם שִׁמְךָ יְשִׁים אוֹתוֹ בְּשִׁמִּי
מְרוֹם בְּפִתּוֹב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר :
קִי"ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כֹחַ הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ :
חַוּ אִזּוּ בְּקוֹל רֵעֵשׁ גְּדוֹל אֲדִיר וְחֹזֵק מְשִׁמְעִים קוֹל מִתְנַשְּׂאִים
לְעַמֹּת שׂרָפִים לְעַמֹּתָם בָּרוּךְ יֹאמְרוּ : קִי"ח בָּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה
מִמְקוֹמוֹ : מִמְקוֹמְךָ מִלְּפָנֵינוּ תוֹפִיעַ וְתִמְלֹךְ עֲלֵינוּ כִּי מַחֲפִים
אֲנַחְנוּ לְךָ מְתֵי תִמְלֹךְ בְּצִיּוֹן בְּקִרְוֵב בְּיָמֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד
תִּשְׁבֹּן : תִּתְגַּדֵּד וְתִתְקַדֵּשׁ בַּתּוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ לְדוֹר וָדוֹר
וְלִנְצַח נְצַחִים : וְעֵינֵינוּ תִרְאִינָה מִלְכוּתְךָ כְּדָבָר הָאָמַר בְּשִׁרְי
עֲנֶה עַל יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צְדָקָה : קִי"ח יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֲמֵן
צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּהָ :

חַוּ לְדוֹר וָדוֹר נְגִיד גְּדֻלָּה וְלִנְצַח נְצַחִים קְדֻשָּׁתְךָ נִקְדִּישׁ וְשִׁבְחֶיךָ אֲלֹהֵינוּ
כְּפִינֵנוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד כִּי אֵל מְלֹךְ גְּדוֹל וְקָדוֹשׁ אַתָּה . בָּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה הָאֵל (בש"ת תפלה) הַקָּדוֹשׁ :

אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ. וְכָתוּב בָּהֶם
שְׁמִירַת שַׁבָּת. וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרַתְךָ:
וַיִּשְׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת
אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:

בני

שיח יצחק

באור על ג' הפלות של שבת ערבית שחרית ומנחה:

אתה קדשת. מונה לשי"ן שלם מעלות: תכלית מעשה שו"א. ומבורך מכל הימים. ומקודם מכל
הימים" וכן בויכחו מונה לו ג' מעלות: "וישבות. ויבכר. ויקדש". וכן גם במנחה של שבת
יתארוהו בשלשה: "תפארת גדולה. עשרת ישועה. יום מנוחה וקדושה". אבל מנוחות מונה לו ארבע:
"מנוחת אהבה ונדבה. מנוחת אמת ואמונה. מנוחת שלום ושלום כו". מנוחה שלימה שאחה רוצה בה.
וגראה לפרש: עפ"י מה שראיתי בספר תשב"ץ קטן (דפוס ווארשא. תרל"ו). סימן ה"ב. ח"ל
"מה ראו חכמים לתקן הפלת אחת קדשת. וישמה משה. ואתה אחד. בשבת. וביום טוב לא חקנו כי
אם אהת בחרתנו" בין ליוזר בין למנחה. ואומר הרב נתן מול גשט"ס. שתקנו חכמים שלם תפלות
של שבת כנגד שלש שבתות. שבת בראשית. שבת מתן תורה כי כולי עלמא מודו שבשבת נתנה תורה:
וכנגד שבת שלשתיד לבא. ותדע שכך הוא. שהרי אחת קדשת מיירי בשבת בראשית. וישמח משה
במתן תורה. ואתה אחד בשבת שלשתיד לבא כי כתוב בו אברהם יגל. יצחק ירנן וכו' עכ"ל. ויש
להוסיף עוד סמוכין לדבריו דתפלת מנחה היא כנגד שבת שלשתיד לבוא. דפתח בה: "אתה אחד
במתן תורה" וזה יהי' לעתיד לבוא. כדכתיב: "ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד". ועפ"י נראה
דאע"ג דכל אחת משלש התפלות מיוחדת כנגד אחת מג' השבתות הגיל. מ"מ בכל אחת ואחת יש
רמז לשבתן. וכדליתא כוה"ק פ' ויקהל: תלת נלוהין אשתכרו בהאי יומא לקבל תלת שבת. ואוקמוה
ובלהו חד עכ"ל וז"ל. באתה קדשת כו'. תכלית מעשה שווא"ר כנגד שבת בראשית וברכתו מכל
הימים. כנגד שבת מתן תורה. כדליתא בס' ערכי הכנויס ערך ברכה. בשם ס' הבהור והשל"ה
כי התורה היא עלם הברכות. וכתב א"י לזה אמר ראה הגוטי ותתן לפניכם ברכה. וקשה איך שייך ראייה
בברכות וקבלות אלא הכוונה על התורה לז"א את הברכה אשר תשמעו שהיא עלם הברכות עכ"ל
ואם כן השבת של מתן תורה מבורך מכל הימים. כי לא היו כמוה לפנינו. ולא תהי עוד תורה
אחרת וקדשתו מכל הימים. כנגד שבת שלשתיד לבוא שבדלתי עדיין לא הי' זמן שכלו קדושה
בהנחת זיו שכינתו ב"ה. כמו שהי' לע"ל וע"ז מביא וכן כתוב וישבות ביוה"כ כנגד שבת
בראשית. ויבכר ה' איוה"ש. כנגד שבת מתן תורה שאז באה עלם הברכה כג"ל. וזה נכלל גם
בדחו"ל "כרכו במו" שביום הששי ירד להט לחם משנה כשכל השבת דגם זה הי' כשכל התורה
כאחר ז"ל לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן ויקדש אותו כנגד שבת שלע"ל שהי' כלו קדושה ומנוחה
כג"ל. וגם זה רמז בדברי הו"ל "וקדשו במו" (ורשיי ז"ל הביאו במקומו) שלא ירד בו כל עיקר
וע"ז מסיים שם רשיי ז"ל: "והמקרא בתוכ על העתיד. וכונתו שהמקרא דמייירי בשבת בראשית
כולל בו גם העתיד דהיינו שבת מתן תורה ובה שלשתיד לבוא. ולפיכך בענש יום הש"ק לא ירד המן
כלל. דאי משום איסור הולאת הכלי ללקות היפלא מדי' להמציא להם את המן ביום השבת לתוך אהליהם?
אלא לרמזו להם על שבת שלשתיד שאין בו לא אכילה ולא שתי'. אלא הגאח ועונג רוחני וזהו מאי דסיים
הסמב: כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא ה' לעשות. דלכאורה הי' לו לומר: אשר ברא אלקי' ועשה
"ויצרא ויפס". וראוי לומר ע"ז ששבת מכל אשר ברא ועשה אלא הכוונה כפסוק זה על העתיד כדכתיב:
ולכן תרגמו יונתן ב"ש: "מכל עקידתו". דברא"ד ועתיד למעבדי. וכן בשחרית נישמח משה

שיח יצחק

דיש לקדקק במה שאמר : ושני לוחות אבנים הוריד בידו וכחוצ **בהם** שמירת **שבת**, הדא שמירת שבת אינה אלא באתר מן הלוחות בחמש דברות ראשונות? וחו דהיי' לו להביא מקראות דזכור ושומר שהם בלוחות, ולא, ושמו' דפרכת כי תשא? אלא דגם בכאן רמו לשלש שבתות הי"ג, וסחה ישמה משה במחנה חלקו כדאיחא במדרש והוצא בנהורא, דבמזמרים השתדל לפני פרעה לתת יום אחד מנוחה לישראל מעבודתם ובחר ביום השבת, דוגמת שבת בראשית ששבת הקב"ה ממלאכתו, שכבר הי' גלוי למשה קודם מ"ת איסור מלאכה בשבת, וזהו מסיים : כי עבד לאמן קראת לו, עשה"כ: לא קן עבדי משה בכל ציחי לאמן הוא, כלומר שגלויים לפניו גמי הקב"ה, וכבר קודם מ"ת היו פתוחים לפניו שערי גילה, לדעת הרבה צדוד שבת קודש, ואח"כ, כליל השפחה בראשו נחה לו כדאיחא (בברכות נ"ח). והשפחה זו מתן תורה' בעמדו לפניך על הר סיני, כלומר דאז נתברר לכל ישראל שהוא גדול מכל בני דורו שגם בהם היו נביאים, שמכולם לא היה רשות לאחד לעלות אל ה', רק למשה לבדו, וכמ"ס, אנכי עומד בין ה' ובניכס", ואח"כ מסיים : ושני לוחות כו' וכתיב **בהם** שמירת שבת' כנגד שבת שלעמיד לבוא, והוא עסיי מאי דאיחא בזה"ק ס' ויקהל לעיני נשמה יתירה שמחוספת בשבת, ואז עשה רצויו לעונת מ"ת להמשיך נשמה קדושה לזרע קודש, וז"ל כיון דהאי רוחא שרע על עלמא כל רוחין בישיין וכל מקסביגין בישיין אסתלקו מעלמא, ולא בעינן לללאה על נשורא, בגין דישראל אינון נסירין בההוא רוחא וסבת שלום פריסת גדפסא עליהו ואינון נסירין מכלא, עכ"ל, וכן בס' פנחס בר"מ דמירי שם בענין נשמה יתירה באורך, מסיים בזה"ל: בשבתות וימים טובים לית שונטותא לסמא' ולנחש ולכל ממנן דילי' וכו' כלשו מחסמרין מן קדם משירין דמלכא כגוונא דיהסמרון אומין דעלמא כדי יהגלי משיחא, הו"ד : וצאו במערות אורים ובנקיקי הסלעים, עכ"ל נמנינו למדים שהשומר שבת כראוי שמור הוא מן הנחש המסית ומכל צרה, כלשונו ואינון נסירין מכלא' יש לימר דזה רמוז בלוחות, דאחר דבור, זכור, ושומר' שמך יכבד' דשומר שבת, ועונתו אז בקדושה, יוליד בן לדיק שיכבדו ולא כאותן שגאמר בהן : ונרוחי מכס המורדים והפושעים גוי' בני ס' מדות, ואם תהי' הורקך ולידקך בקדושה זו, ממילא לא תרנח ולא תגנוב וכו', כי קדושת השבת חשומר עליך מכל רע כג"ל, ולפי זה נמשך ענין קדושת השבת מן הדבור הרביעי עד סוף הדברות כגון וזרחו שאמר ושני לוחות כו' וכחוצ **בהם** שמירת שבת, ולא אמר לשומר את השבת, כי לשון זה כולל כונה כפולה, שישמרו צ"י את השבת, ועי"ז ישמור השבת אותם לדורותם מינה"ד וכל פגע, ועל זה מביא ראי' מפורשת יוחר מן הפסוקים דכי תשא ואמר **ובן** כחוצ בתורתך : ושמרו גוי' כדאיחא בזה"ק ס' בראשית בפסוק זכר ונקבה בראש, עיי"ש מאמר ארוך. ותמנית הדברים, ביום שעבר אדם על מצוה בוראו נהרסו יסודי שמים וארץ, משום שהם עומדים על צריה, ואדם עבר צריה, וכאשר הוליד בן הסודה על הטאו, וקרא שמו, שה', והיי' לו לקרא שמו, שיח' שעניני יסוד וקיום העולם המרומז במלה בראשית, ברא שיח' דא צריה דעלמא קיימא עלי', אלא שהיי' צום להסיל אות יוד, שצורמוז צריה העולם דאיחא א"ל זעירא עיקרא ויסודא דעלמא, מפני שעבר על הצריה, לכן קראו שם בלי יוד, ומפני שהצבייט מחסא' ועשה חטובה נמחל לו, וזכה כי מבנו זה נשתל העולם, והכל נקראים על שמו, בני שח' ובכל זאת עדיין הי' העולם רוכף עד מ"ת, דאז קבלו ישראל החוס"ק וגזון להם, ש צ"ה שהעמיד הקב"ה בין אוחיות שרת אות ב' דגם הוא רזא דצריה, משום שהוא מורכב משתי לירות: לורה ד' ולורה ו' שהם ביחד יוד, ואהעבידו, שבת' ואז נתקן העולם נשכח לעמוד לעד, ודרש על זה פסוק ושמרו גוי' לעשות את השבת לדורותם—כלומר לעמיד—צריה עולם שימור הצריה הקדום שהי' בתחלת הצריה כג"ל, זה מו"ד, ונמלא בפסוק זה מצריה שבת מ"ת ושבת שלעמיד, שהודיענו צו דמצוה שבת החזיר העולם לתקונו ומעמדו להיות ממנה הוצאות לכל העתידות אשר כיון הקב"ה בצריחתו עד התחדש עולם שכולו טוב, ועי"ז מסיים הכתוב : כי תשא ימים גוי' דאיחא בזה"ק ס' האינון; זכור ימות עולם ר' אבא אמר: מאן ימות עולם, אינן שחא יומין דעבד קדשא צ"ה עלמא כהו, דכתיב כי ששת ימים עשה ה' וגו' ששת ימים ולא בשבת ימים והא אוקימנא, בינו שנות דור ודור, כלומר : אינון ימות עולם ידעו וישחמורעו (פירש : ידעו ויכירו) כל אינון שנין ויומין וכל דרא ודרא, עד דרא דא דאחון קיימין וכו' עיי"ש. והענין כי כל מעשה ששת ימי בראשית היו שרשים לכל מאורעות כל הדורות, ובכן אם תזכרו ימות עולם, חבינו בכל דור ודור על כל המאורעות, איך הם משתלשלים מתעשי בראשית

שחרית לשבת

בִּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ הִיא לְעַמָּם כִּי
שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפֹשׁ:

וְלֹא נָתַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְגוֹיֵי הָאָרְצוֹת. וְלֹא הִנַּחְתָּנוּ
מִדְּבָנֵנו לְעֹבְדֵי פְסִילִים. וְגַם בְּמִנוּחָתָנוּ לֹא
יִשְׁכְּנוּ עֵרְלִים. כִּי לְיִשְׂרָאֵל עֲמֹד נָתַתָּה בְּאַהֲבָה
לְזֶרַע יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם בְּחַרְתָּ. עִם מִקְדָּשֵׁי שְׁבִיעִי
כְּלָם יִשְׁבְּעוּ וַיִּתְעַנְּנוּ מִטּוֹבָה. וּבְשְׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ

וקרשתי

שיח יצחק

ובכיון שיקרא מעשי יהוה וגם העמידו, וכמו שהזכיר הגר"א ז"ל במקומות הרבה, וא"כ משעת
ימי בראשית ושבת בראשית שכלל ונבין כל מסבות העולם וההפוכותיו, גם הטובות גם הרעות, איך
מסוכן העולם ח"ו בעיבת התורה, ואיך הוא מתוקן בעמירת התורה, וכל עיקר כונת הנורא ג"כ
בנתינת השבת, למען היות איש ישראל פטוי לתורה"ק ולעבודתו יחד, כמ"ש שבת ל'ה' אלקיך. וזוהי יחזיר
לחקונו כל עקלקלות שעלול לקלקל בכל ימי החול בערדוהו, ולהנדיל ולהסיר מעליו יסורין
רשעים וזוהי שמירתו שהשיק משמר אחרת. הן את היחיד והן את הצבור. וע"י כך יפלו וישלחו
וישכללו ויתקנו העולם ליום שכלו שבת לע"ל. וזוהי השלים מאמרו: "וכחוב כסם שמירת שבת" כנ"ל.
וכן זמנה שנגד שבת שלמה"ל, שהוא מתחיל בחקופת העמיד: אחת אחד, ושם אחד, עשה"כ: ביום
הוא יב' ה' אחד ושמו אחד, כנ"ל, אומר חפארת ד' ל' ה', כנגד שבת בראשית, כדאיתא בברכות
(שם) והגדולה זו מעשה בראשית, ועשרה יסועה, כנגד שבת מ"ח, כדאיתא בנז"ח (שבת פ"ח.) דרש
ר' יוחאי בשם ר' יוחאי שאלו ישראל נעשה להשמע בראשית שבת של מלאכי השבת לכא"ל מיהראל
וקשרו לו שני כתרין וכו'. יום מנוחה וקדושה, כנגד שבת שלמה"ל, שכל מנוחה וקדושה לחיי עוה"ב.
וע"ז מסוים בפרשורם כל מיני שבתות שהיו בישראל ושעתידים עוד להיות בסוף יומיא, ומתחיל
מימי האבות, כידוע שאמרו וקומו כל התורה קודם נתינתה, והשבת בכללה, אע"פ שלא היו מחויבים,
באבתם להקב"ה החנכו בנערת לבנם לקיים רצונו שבעתיד. וז"ל: "אברהם, אשר אימה חסכה
גדולה נפלה עליו בראיתו כל ימי החשך הנורא מראש, אז בהגלות האור הגדול יגל, יצחק, אשר בעת
קרא לעבו בליל יום הפסח, ואמר לו, בני, הלילה הזה העליוניס אומרים שירה וכו' עד שאני בעודי
אצרכך (פ"א ל"ב). ונסע שעי"ז חבוא רננה ושירה לביתו לעולם. ונהפכה אה"כ לזעקה גדולה ומרה
בימי המן (כ"ר פס"ז). ושלב דמעות סבוריד עשו האכילתם לחם דמעה והסקמו דמעות שלים (תנחומא
במקומו), אז בעת חסידיו ברנה ינילו, ירנן, יעקב שקרא על עמלו לא שלותי ולא סקסתי ולא נחתי
(כ"ר פ"ד) אז הוא ובניו יוררו בו, ואח"ז מסדר מיני המנוחות של שבת, מראש עד העמיד. קודם
פ"ס נחו בו אבותינו מנוחה אהבה ונדבה, ולא חובה. וממ"ת ואילך מנוחה אמת ואמונה, כעבד נאמן
שעבד באמת. ובזמנות הסבים שהיו עדיין עולם כמנהגו נוהג, רק שיעבוד וזרות יסו בסלין, יטוה
מנוחה שלום ושלום והסקס וצמח, ולעולם הקדושה והרוחניות ינוחו בו מניחה שלמה שהקב"ה רוצה
בה. והנה אם היו חכמיה מנוחה שבת בפשוטה להנפש מיניעה, אחד לו' ימים, לא היו כדאי למסור
נפש פ"ו, כי סונים היו יניעה מזה. אבל בניך יכירו כי מנוחתם רוחנית ומאחד היא. ולפיכך על
מנוחהם יקדישו את שנתך. עכ"ל הרה"ג צולינג נ"י:

וְכַדְשָׁתוּ חֲמִידַת יָמִים אוֹתוֹ קָרְאתָ. זָכַר לְמַעֲשֵׂה
בְּרֵאשִׁית :

אֲרֵהֵנוּ וְאֵלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצָה בְּמִנוּחֵתָנוּ מִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שֶׁבָּעֵנֵינוּ מִטּוֹבָךָ וְשִׂמְחָנוּ
בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהַר לְבָבֵנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאֵמֶת וְהִנְחִילֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שֶׁבֶת קִדְשֶׁךָ וַיְנַחֵנוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל מִקִּדְשֵׁי שָׁמַיִם.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת :

רְצָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבֵתְפִלָּתָם. וְהָשִׁב
אֶת הָעֲבוּדָה לְדַבֵּיר בֵּיתֶךָ וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל.
וְתַפְקֶתָם בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן וְתִהִי לְרָצוֹן תָּמִיד
עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ :

שַׁבַּת רִיחַ וְחוֹמִים אוֹמְרִים כִּאֵן יַעֲלֶה וַיִּבָּא :

אֲרֵהֵנוּ וְאֵלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וַיִּבָּא וַיִּגִּיעַ וַיִּרְאֶה וַיִּרְצָה וַיִּשְׁמַע וַיִּפְקֹד
וַיִּזְכֵּר וְזָכַרְנוּ וַיִּפְקֹדְנוּ וְזָכַרְנוּ אֲבוֹתֵינוּ וְזָכַרְנוּ מַשִּׁיחַ בֶּן דָּוִד
עִבְדֶּךָ. וְזָכַרְנוּ יְרוּשָׁקִים עִיר קִדְשֶׁךָ. וְזָכַרְנוּ כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל
לְפָנֶיךָ לְפָלִיטָה לְטוֹבָה לְחַן וְלִחֲסֵד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם
לַיְלִית רֵאשִׁי הַחֲדָשׁ | לַשַּׁבַּת חַג הַמִּצּוֹת | לַסּוּכוֹת חַג הַסִּפּוֹת

הַזֶּה זָכַרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה וַיִּפְקֹדְנוּ בּוֹ לְבְרָכָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים.
וּבְדַבְרֵי יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחַנּוּן. וְכַחַס עֲלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ
כִּי אֵל מְקַדֵּשׁ חַנּוּן וְרַחֲמִים אַתָּה :

וְרַחֲמֵינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה הַמְחַזֵּר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן :

שִׁיחַ יִצְחָק

חֲמִידַת יָמִים אוֹתוֹ קָרְאתָ. וְהִכֵּן נִקְרָא הַשַּׁבַּת חֲמִידַת יָמִים שְׂנֵאֲמַר וַיְכַל אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי
וַיִּחַן וַיְכַל אֱלֹהִים לְבוֹן חֲמִידַת וְכֵן הוּא אוֹמֵר נִסְפַּסָּה גַם בְּלַתָּה נִפְסָה, וַיִּזָּל לֹא שֶׁהִשְׁבַּח נִקְרָא
כֵּן אֵלֹהִים כִּי הִשְׁבַּח שֶׁל הַפֶּלֶס וּבְשִׁבְעֵי רֵעִים וּבְחִיבֵי צוֹ וּקְדָשׁוֹ אוֹתוֹ לְחֲמִידַת יָמִים כְּלוֹמַר נִחְמַד הוּא לְיִשְׂרָאֵל
מִכָּל הַיָּמִים וְאוֹתוֹ קָרְאתָ זָכַר לְמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית שֶׁעָשָׂה בַשַּׁבַּת יְמֵי הַמַּעֲשֵׂה לִכְךָ קִדְשׁ בְּקִבְּלָהּ אִתּוֹ יוֹם הַשְּׁבִיעִי
וְכִי מִלִּיד (אִמְרָה) שֶׁלִּיחַ לְטוֹר כִּיֵּה מִחֲקֵן הַדָּבָר כְּהוֹנֵן כֵּן וּבְשִׁבְעֵי רֵעִים צוֹ וּקְדָשׁוֹ אוֹתוֹ חֲמִידַת יָמִים וְאוֹתוֹ
קָרְאתָ זָכַר לְמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית כְּלוֹמַר לְשִׁשֹּׁת הַמַּדָּה וּבְגוּלָה לְיָמִים קְדָשׁוֹ וּבְלִיחָה לִכְךָ חֲכַר לְמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית
קָרְאתָ שְׂנֵאֲמַר כִּי שֶׁשֶׁת יָמִים וְגוֹ עַל כֵּן צִדֵּךְ וְגוֹ וְכִיךָ וּקְדָשׁ צוֹ כִּי עַ שְׁבַח כְּכִי הוּא
וְזָכַרְנוּ שְׁבִיעַת בְּרָאשִׁית (מִסֵּי הַסֵּדֶר לְרֵשִׁי) :

פודים זכנו

פודים אנחנו לך שאתה הוא יי
 אלחינו ואלהי אבותינו אלהי
 כל בשר יוצרנו יוצר בראשית
 ברכות חודאות לשמך תגדול
 וחקדוש על שחחיתנו וקייסתנו כן
 תחיינו ותקיסנו וחאסוף גליותינו
 לחצרות קדשך לשמור חקיך ולעשות
 רצונך ולעבדך בלבב שלם על
 שאנחנו פודים לך ברוך אל
 החודאות :

פודים אנחנו לך שאתה הוא
 יהוה אל הינו ואל יחי
 אבותינו לעולם ועד צור חיינו
 סגן ישענו אתה הוא קדור
 קדור נודה לך ונספר תהלתך
 על חיינו המסורים בידך ועל
 גשמותינו הפקודות לך ועל
 גסיף שפכל יום עמנו ועל

גפלאותיך וטובותיך שפכל עת
 פי לא כדו רחמיך והמרתם פי לא תסו חסדיך מעולם
 קנינו לך :

כחוכה. ונפודים למוקפין אמרים כאן על הנסים.

ועל פלם יתברך ויתרומם שמך מלכנו תמיד
 לעולם ועד :

בשיח וכתוב חיים טובים כל בני ברתך :

וקל-תחיים יודוך סלה ויתללו את שמך באמת תא
 ישועתנו ועזרתנו סלה. ברוך אתה יהוה
 הטוב שמך ולך נאה להודות :

ג' אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשלשת בתורה הפתובה
 על ידי משה עבדך האמורה ספי אהרן ובניו ברגים עם
 קדושך קאמור: יברכה יהוה וישבחה: יאר יהוה פניו אליך ויתעז: ישא
 יהוה פניו אליך וישם לך שלום:

עוים שלום טובה וברכה חן וחסד ורחמים עלינו ועל כל
 ישראל עמך ברכנו אבינו כלנו כאחד באור פניך פי
 באור פניך נתת לנו יהוה אלהינו תורת חיים ואהבת חסד
 וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום וטוב בעיניך לברך את
 עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך :

בַּסֶּפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשְׁלוֹם וּפְרֻנְסָה טוֹבָה נִזְכָּר וְנִפְתָּח לְפָנֶיךָ אֲנִיחֵנו
 וְכָד עֲמִידָה בַּיּוֹם יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וְשְׁלוֹם :

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשְׁלוֹם :

אֱלֹהֵי נִצּוּר לְשׁוֹנֵי מִרְעַע וְשִׁפְתֵי מוֹדֵבֵר מִרְמָה וְדִמְקָלְרֵי נִפְשֵׁי
 תְּדוּם וְנִפְשֵׁי כַּעֲפָר לְכָל תְּהִיָּה פִּתּוּחַ לְבָבִי בְּתוֹרָתְךָ
 וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נִפְשֵׁי וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רַעַה מִהֲרָה הַפֵּר
 עֲצָתָם וְקַלְקַל מַחֲשַׁבְתָּם. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמִיךָ עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְנִיךָ
 עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁתְּךָ עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתְךָ לְמַעַן יִחַרְצוּן יְדִידֶיךָ
 הוֹשִׁיעָה יִמְנִיךָ וְעַנְנֵי : יְהִי לְרִצּוֹן אֲמִרֵי פִי וְהַגִּינוּן לְבָבִי לְפָנֶיךָ
 יְהוָה צוּרֵי וְגוֹאֲלֵי. עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם
 עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן :

יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׂיִבְנֶה בַּיּוֹם הַמְּקֻדָּשׁ
 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ : וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בְּיִרְאָה פִּימֵי עוֹלָם
 וּבְשִׁנָּיִם קְדוֹמוֹנוֹת : וְעֲרֵבָה לַיהוָה מִנַּחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם פִּימֵי עוֹלָם
 וּבְשִׁנָּיִם קְדוֹמוֹנוֹת :

סוּן טוֹר הַחֶפְלָה נְקוּל לְעוֹמֵר קְדוֹשׁ וְגוֹמֵר הַחֶפְלָה וְלֹאֵמֵר אֲחֵרֵי קִדְשׁ הַחֶפְלָה. הֵן בְּרִית
 וְחֻבּוּבָה וִי"ט אֲוֵמֵרִים טֵד הַלֵּל אֲחֵר גַּמֵּר מוֹרֵת הַחֶפְלָה קוֹדֵם קִדְשׁ :

אֵין בְּמוֹךְ בְּאֱלֹהִים אֲדָנִי וְאֵין כְּמַעֲשֵׂיךָ : מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּד
 עוֹלָמִים וּמַמְשַׁלְתְּךָ בְּכָד הוֹר וְרוֹר : יְהוָה מְקַדֵּךְ יְהוָה מְקַדֵּךְ
 יְהוָה יִמְלֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד : יְהוָה עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ
 בְּשְׁלוֹם : אֵב תְּרַחֲמֵם הִיטִיבָה בְּרִצּוֹנְךָ אֶת צִיּוֹן תְּבַנֶּה חוֹמוֹת
 יְרוּשָׁלַיִם : כִּי כָד לְבַד בְּמַחְנוּ מְלֵךְ אֵל רֵם וְנִשְׂא אֲדוֹן עוֹלָמִים :

כַּשֶּׁנֶּחֱמָה הוֹצֵאת סֶפֶר תּוֹרָה אוֹמְרִים זֶה :

וַיְהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וַיִּפְצְנוּ
 אִיבֵיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ : כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא
 תּוֹרָה וְדָבַר יְהוָה מִיְּרוּשָׁלַיִם : בְּרוּךְ שְׁנַתֵּן תּוֹרָה
 לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְשֵׁתוֹ :

ברוך

(א) תפלים פ"ו ח' (ב) שם קמ"ב י"ג (ג) אינו ספוק מיוחד כתיב כ"ח מוכיב ספסוף ב' ספוקים
 ש' מלך (תפלים ח') כ' מלך גלות (סס ל"ג) כ' ימלך (שמות ט"ו) ד' תפלים כ"ט י"ח. (ח) סס ז"ח כ'
 שוכה בשבילי הלקט לאמר כ"ו קודם סוללת ס"ח בשבת וי"ט. (ז) נמכר ל"ה. (ז) יע"ו ב' ג'.

אמר ר' שמעון כד מסקין ספר תורה בליבורא למקרי ביה מפתחי תרעה דשמיה דרמחין ומטורדין
את אהבה לעילא ואבעי ליה לכר כס למימר הכי (והר ויקהל) :

בְּרִיךְ שְׁמֵהּ דְּמַרְא עֲלֵמָא בְּרִיךְ בְּתַרְךָ וְאַתְרָךָ. יְהֵא רְעוּתְךָ עִם עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
לְעַדְסָא. וּפְרָקוּ יְמִינְךָ אֲחִיזֵי לְעַמְּךָ בְּבֵית מִקְדָּשְׁךָ וְלֹא מִמְּוֵי קָנָא מִפּוּב
נְהוּרְךָ וְלִקְבֵּל צְלוּתְנָא בְּרַחֲמִין יְהֵא רְעוּא קְדָמְךָ דְּתוֹרִיךָ קִין סִינִין בְּמִיבּוּתָא.
וְלִהְיוּ אֲנָא פְּקִידָא בְּגוּ צְדִיקָא. לְמַרְתָּם עֲלֵי וְלִמְנַטְרִי יְתִי וְיִת פִּלְ דֵּי לִי וְדֵי
לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל. אֲנִיתְּ הוּא זֶן דְּכֵלָּא וּמְפָרְנָם לְכֵלָּא. אֲנִיתְּ הוּא שְׁלִיט עַל פְּקִידָא
אֲנִיתְּ הוּא דְשְׁלִיט עַל מַכְבֵּיא וּמְדַבְּרָא דִיקָה הוּא. אֲנָא עֲבָדָא דְּקִידָא שְׂא
בְּרִיךְ הוּא דְסַגִּידָנָא קַמָּה וּמְקַמָּא דִיקָר אֲוִרִיתָהּ בְּכַל עֲדָן וְעָדָן. קָא עַל
אֲנָשׁ רְחִיצָנָא וְקָא עַל בַּר אֲדָהִין סְמִיכָנָא. אֲלָא בְּאַלְהָא דְשְׁמִיא. דְּהוּא
אֲלָהָא קְשׁוּט. וְאֲוִרִיתָהּ קְשׁוּט. וּנְבִיאֵיהִי קְשׁוּט. וּבְסִגָּא לְמַעַבְד טַבּוּן
וּקְשׁוּט. בְּהָ אֲנָא רְחִיץ. וְלִשְׁמָה קְדִישָׁא יְקִירָא אֲנָא אֲמַר תּוֹשְׁבְתָן. יְהֵא
רְעוּא קְדָמְךָ דְתַפְתַּח לְבָאֵי בְּאֲוִרִיתָא (וּמִיבָה לִי בְּנִין דְכִרִין דְעַבְדִין רְעוּתָךְ)
וְהַשְׁלִים מְשָׁאֲלִין דְּרַבָּאֵי וְלָבָא דְכָל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל. קְטִב וְלַחֲמִין וְלִשְׁקָם :

יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב חַסְדֵךָ
וְאַמֶּת נִצֵּר חַסְדֵךָ לְאַלְפִים נִשְׂא עֵז וּפִשְׁעֵי וְחַטָּאת
וְנִקְיָה : ג"פ

לר"ה
רְבוּן הַעוֹלָם מִלֵּא אֲמַשְׁאֲלוּתֵינוּ
לְטוֹבָה וְהַפֵּק רְצוֹנֵנוּ
וְתַן לָנוּ שְׂאֲרֵתְנוּ וּמְחֹל עֲלֵי
כָּל עוֹנוֹתֵינוּ וְעַל כָּל עוֹנוֹת
אֲנָשֵׁי בְּתֵינוּ מְחִילָה בְּחַסְדֵךָ
מְחִילָה בְּרַחֲמִים וּשְׂחַדְנוּ
מִחַטָּאתֵינוּ וּמִעוֹנוֹתֵינוּ
וּמִפִּשְׁעֵינוּ וּזְכַרְנוּ בְּזַכְרוֹן טוֹב
דְּפָנֶיךָ : וּפְקִדְנוּ בְּפַקְדֵיךָ
יְשׁוּעָה

דשלש רגלים
רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם מִלֵּא מְשָׁאוֹת
לְבִי לְטוֹבָה וְהַפֵּק רְצוֹנֵי
וְתַן שְׂאֲרֵתִי לִי עַבְדְּךָ פ' כר פלונית
אֲמַתְךָ וְזַבְנֵי (ואת אשתי ובני ובנותי)
לְעִשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְבִי שְׁלָם.
וּמְלַמְנֵי מִיֵּצֵר הַרְעָה וְתַן חֵלְקֵנוּ
בְּתוֹרֵתֶיךָ. וְזַבְנֵנוּ בְּדֵי שְׂתִישְׂרָה
שְׂכִינְתְּךָ עִלְיָנוּ. וְהוֹפֵעַ עֲלֵינוּ
רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה וַיִּתְקַיֵּם בְּגוּ
מְקָרָא

(א) ט"ז עשרה מדות נחתק לפה מס' סעדי ליון וכל לא נמלא כשם סדור כתי"ו המקור לזה. (ולדעת
סג"ר א' חין וזמרים כ"ס).

שחרית לשבת

יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וְזָכְרָנוּ כְּחַיִּים
 מְזֻבְּרִים וְאֲרוּכִים וְלִשְׁלוֹם
 וּפְרֻסָּה וְכִלְפָּה וְתֵן לָנוּ לַחֵם
 לְאִכּוֹל וּבְגָד לְלְבוֹשׁ וְעֵשֶׂר
 וְכִבּוּד וְאַרְבֵּי יָמִים לְהַגּוֹת
 בְּתוֹרַתְךָ וּלְקַיֵּם מִצְוֹתֶיךָ
 וְשִׁבְלֵי וּבִינָה לְהִבִּין וְלֹהֵ שְׁפִיל
 עִמְּךָ סוּדוֹתֶיךָ וְשִׁלַּח רַפּוּאָה
 לְכָל מַכְאוּבֵינוּ וְתַבְרַךְ אֶת כָּל
 מַעֲשֵׂה יְדֵינֵנוּ וְתַגְזוֹר עֲלֵינוּ
 גְּזֵרוֹת מְזֻבְּרוֹת יְשׁוּעוֹת וְנַחֲמוֹת
 וְתַבְטֵר מֵעֲלֵינוּ כָּל גְּזֵרוֹת
 קָשׁוֹת וְרַעוֹת וְתַמָּה לֵב
 הַמְּלַכּוֹת וְיִוְעֲצֶיךָ וְשָׂרֵיךָ

מִמָּרָא שֶׁפָּתוּב וְנָתַח עָלֵינוּ רוּחַ
 יְהוָה רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ
 עֲצָה וְגִבּוּרָה רוּחַ דַּעַת וּרְאֵת
 יְהוָה וְכֵן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
 שְׂאוּפָה לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים מְזֻבְּרִים
 בְּעֵינֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל
 לְפָנֶיךָ וּקְדָשְׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ כְּדֵי
 שְׂנוּפָה לַחַיִּים מְזֻבְּרִים וְאֲרוּכִים
 לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְתִשְׁמְרֵנוּ
 מִמַּעֲשִׂים רָעִים וּמַשְׁעוֹת רַעוֹת
 הַמְּתַרְגְּשׁוֹת לָבֵא לָעוֹלָם
 וְהַבּוֹטָח בִּיהוָה חֶסֶד יִסּוּבְבָנֵהוּ
 אָמֵן :

עֲלֵינוּ לְמִזְבֵּחַ. אָמֵן וְכֵן יְהִי רְצוֹן :

יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורנו וגואלנו :

וְאֲנִי תַפְלִיתִי כִּי יְהוָה עֵת רְצוֹן אֱלֹהִים בָּרַב חֶסֶדְךָ עֲנֵנִי בְּאֵמֶת
 יִשְׁעֶךָ : ג"פ

בשלוש רגלים ובר"ה אומרים כאן ברוך שמו

הַמּוֹלִיחַ ס"ה נוטלו ביד ימין וס"ן מקבלו כב' ידיו ומחזירו לימין ועומד לפני הסיכל ואומר בקול :

חז"ק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד :

חז"ק אֶחָד (הוא) אֱלֹהֵינוּ גְּדוֹל אֲרוּגֵינוּ קְדוֹשׁ
 (בר"ה ויו"כ וְנוֹרָא) שְׁמוֹ :

גְּדֹלוֹ לִיהוָה אֱתִי וְנִרְוַמְמָה שְׁמוֹ יַחְדוֹ :

והקהל עונים כִּי יְהוָה הַגְּדוֹל וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצְּחַת וְהַתְּהוֹרָה
 כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ כִּי יְהוָה הַמְּמַלְכָה וְהַמְּתַנַּשֵּׂא

לכל

(א) תהלים ס"ט י"ד, ב) המקור לג' פסוקים אלנו במס' סופרים פי"ד הלכה ט' י"ג
 מד טס כי ג' שבחים אלנו, אחד, גדול, וקדוש כנגד ג' אבות ונ' קדושות.

שחרית לשבת

לְכָל קְדָשׁ: רֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַהֲדוּם רַגְלֵי
 קְדוֹשׁ הוּא: רֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַהֲרַקְדָּשׁוֹ כִּי
 קְדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

עַל הַבַּיִת יִתְנַדֵּד וְיִתְקַבֵּשׁ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל
 מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּעוֹלָמוֹת שִׁבְרָא הַעוֹלָם הַזֶּה
 וְהַעוֹלָם הַבָּא: בְּרַצוֹנוֹ וּבְרַצוֹן יִרְאִיו וּבְרַצוֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל: צוּר הַעוֹלָמִים
 אֲדוֹן כָּל הַבְּרִיּוֹת אֲנִי כָּל הַנְּפֹשׁוֹת: הַיּוֹשֵׁב בְּמִרְחַבֵי מְרוֹם הַשׁוּכֵן בְּשָׁמַי שְׁמֵי
 קִדְמָה: קִדְשָׁתוֹ עַל הַחַיּוֹת וְקִדְשָׁתוֹ עַל כִּפְסֵי הַכְּבוֹד: וּבְכֵן יִתְקַבֵּשׁ שְׁמֵךְ
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּנוֹ לְעֵינֵינוּ כָּל חַיִּי. וְגַאֲמַר לְפָנָיו שִׁיר חֲדָשׁ בְּפִתּוֹב. שִׁיר
 לְאֱלֹהִים וְזָמְרוּ שְׁמוֹ סוּר לְרוֹכֵב בְּעֵרְבוֹת בֵּית שְׁמוֹ וְעָלוּ לְפָנָיו: וְנִרְאֶה
 עֵין בְּעֵין בְּשׁוּבָו אֵל נוֹהוּ בְּפִתּוֹב. כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בְּשׁוּבֵי יְהוָה צִיּוֹן:
 וְגַאֲמַר וְנִגְדָה כְּבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָּל בְּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר:
 אֵב הַרְחֵמִים הוּא יִרְחַם עִם עַמּוּסִים וְיִזְכּוֹר בְּרִית אֵיתָנִים וְיַצִּיל נַפְשׁוֹתֵינוּ
 מִן הַשְּׁעוֹת הַרְעוֹת וְיַגְעַר בְּיַצֵּר הַרְבַּע מִן הַנְּשׂוּאִים וְיַחֲוֹן אוֹתָנוּ
 כְּפִלִּישַׁת עוֹלָמִים וְיַמְלֵא מִשְׁאֵלוֹתֵינוּ בְּמִדָּה טוֹבָה יִשְׁעָה וְרַחֲמִים:

בניני הש"ץ על בנימי מניח ס"ת על הסולמן ופוסח וזומר

וְיַעֲזוֹר וְיִבְנֶן וְיִזְשִׁיעַ לְכָל תַּחֲוִסִים בּוֹ וְגַאֲמַר אָמֵן: הַכֹּל תָּבוֹ
 נָדַל לְאֱלֹהֵינוּ וְתָנוּ כְּבוֹד לַתּוֹרָה כְּהֵן כָּרַב. יַעֲמוּד וּפְלֹאֵי כִי
 שְׁלוֹמֵי הַבַּיִת): בְּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁתוֹ:
 קֹדֶשׁ וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלִיכֶם הַיּוֹם:

וקורין ו' נבדי ומפסיר אינו ממתינ. ואחר שבדך שבניני ברכה אחרונה אומר בס"ן ח"ק וטוהן מי
 שבדך לבניני ואח"כ קורא למפסיר ב' פסוקי. שבסוף ספר זה. ואם אי אפשר להתחיל שם מתחיל
 וקרא כל שקרא שבניני.

הנהגת הקרא בעת קריאת התורה.

אסור ללחץ בשעה שהס"ת פתוח, ובין גברא לגברא יכול ללחץ לזורך גדול,
 אבל לדבר אסור אפי' בין גברא לגברא, ואפי' להורות או לפרש איזה
 דבר אסור, ואפי' בשעת קריאת ההפסדה אסור.

כתב בהנחה יש נוהגין אותן כ"א הקורין צמורה ומזכירים כבדסם בלחץ
 וקולם לא ישמע ללבור, הוא מלוא הבאה בעבירים, שהרי שבנינים
 והמכמים

(א) סכר במת' סופרים פרק י"ד הלכה כ"ב. (ב) תהלים ס"ט ח"ג. (ג) ישע"י כ"ב ח"ד. (ד) שם ט' ח"ג.
 (ה) דבוק עם הקודם וראש המאמר אה"ר הוא ירחם וסופו וזאמר אמן וכן נראה מלשון הירוקים שכתב
 א"ל ירחם ויזכור ויזיל ויגבר ויחון וימלא ויעזר ויבן ויזעם כ"י עד פ' לטוטת אל נאלה פ"ד
 ג' גליות טיילס ה' מע"ל ליות ככ"א. [עטרת ישראל]. (ו) דבירוס ד'.

שחרית לשבת

והכחמים תקנו להם לישראל שהיו קורין בתורה ולברך עליה. וכל הצבור חייבין בקריאתה וברכותיה רק שהאחד הוא המוליא את הרבים י"ח. וכבר איפסיק אלכתא בכ"מ שכל מי שרולה ללאת בשום דבר מפי האמר, לריך לשמוע ממנו מסתלתו ועד סופו, ואם חסר מלשמוע אפי' מלה אחת לא ילא. וכתב הב"י בשם הר"י ומת"א שלריך לחזור ולברך הברכות בקול רם כדי שישמעו אמן שלא שמוע מפי המברך (וא"כ בא' מהפעמים בריך שלא ללורך), ואם לא שמוע מפי המברך עלמו ברכו את ה' המבורך אע"פ ששמעו החזן עונה ביהל"ו לא יענה עמו, רק כשמסיים הש"ץ ביהל"ו או יענו אמן אחר הש"ץ ע"כ. וא"כ מי שעונה ביהל"ו אחר האומר ברכו בלחש הוא מוליא ש"ש לבטלה. וה"ה שאר ברכות של אורח שאם לא שמע אותן הברכות מפי המברך אע"פ שיודע איזה ברכה הוא מברך אין לו לפנות אמן כי זהו אמן יתומה כמ"ש הש"ע סי' קכ"ד מי שסאל סייב איזה ברכה ואינו שומעה מפי המברך אע"פ שיודע איזה ברכה מברך אחר שלא שמעה מפיו לא יענה אמן דהוי אמן יתומה. והברכות של תורה הן חובה ללבור וכמ"ש בשם הר"י והש"ע. וא"כ אם מברך כ"כ בלחש שלא שמוע ס' הרי פרטי הוא דקא עביד, מדיא הא דאמין שהלבור לא ילאו י"ח הברכות, ועוד שיש כאלן חשש ברכה לבטלה, שהרי לא תקנו לברך רק בלבור ועשרה ולבוליא בלבור י"ח הברכות וכנ"ל. ומאחר שהלבור מחוייבים בהם ויולאים בשמיעה מהמברך, לריכים לשמוע ממנו מלה במלה דוקא. וא"כ כשאין ט' השומעין ממנו אין יולאין בברכותיו ואין רשאין לפנות אחריו, א"כ אמירת ברכותיו אינו אלא לעצמו. עכ"ל הגהות י"כ :

ובתב עוד שם ועל המעשה שעושין רובא דרובא שקורין בפתחין ואין שומעין מפי הש"ל הקריאה בתורת ה' התמימה לביות שתורה טה לנו טעה ושאר הנביאים לקרותה בלבור וכל ישראל חייבין בקריאתה, ואס"ך הוא המוליא את הרבים י"ח. והלכה רווחת וזכרנו כמ"פ שמי שירלה ללאת בשום ענין לריך לבין ולשמוע אותו הענין מלה במלה, ואם חסר אפי' מלה אחת לא ילא י"ח. וא"כ הקורא בחומש ואוטם אינו משמוע תורה שבכתב מפי הש"ך אפי' מלה או אות אחת לא ילא ידי חובת הקריאה כלל, ומה גם אם קורין ברהם שקולס נשמע ללאתים או הם חוטאים ומחטיאים שמבלבלים אחרים מלשמוע הקריאה מפי הש"ך וכו' וכן בקריאת ההפטרה וברכותיה, שתקנו למפטיר ז' ברכות כנגד ז' שקראו בתורה. ודוקא בלבור, כי אסור ליחיד לומר הברכות עם ההפטרה, והמפטיר הוא המוליא הרבים י"ח. כמ"ש בסוטה אין המפטיר רשאי להפטיר בנביא עד שיגלל ס"ת, פירש"י במטפחות שלא יהיו גוללים לשמוע ההפטרה מפי המפטיר. ופסקי הספקים כן ג"כ לפנין הברכות. וא"כ לריכים כל הלבור לכין ולשמוע מלה במלה הן ההפטרה הן ברכותיה. ועוד שברכות ההפטרה עולין למנין ק' ברכות בשבת ויו"ט עכ"ל.

עוד האריך שם מענין גדול הענין המשיח בביה"כ, ומה גם צעם שמיעת דבר שבקדושה, ואעתיק אפס קלה. אמרו בזוהר פ' בראשית אלא דלשחטי צבי כמישתא וי ליה דלחזי פרודא וי ליה דגרע מהימנותא, וי ליה דלחזי דלית ליה חולקא באלקא דישאל וי ליה דלחזי דלית ליה חולקא ולא אשחכח סמך, ע"כ. והנה

וכה ע"פ הדברים האלה עוד מילכס פה לכת המדברים ציוהכ"ג. והאלקים, בכל
 העצירות לא ראיתי כהנה לרוע, דבשאר עצירות הכופניות ילרו של אדם מתגבר
 עליו ומחטיאו לפי שנפשו של אדם מחמתן ומתאוה לבס לבצת יתרון הנלוו
 הכופניות המגיעות מהן, אבל צוה אין ילרו מתגבר עליו כ"כ, והוא צרנו מורד
 באדונו ושומע לקול ילרו המחטיאו דבצר ללא דבר הנחת כגוף כ"כ כמ"ש שאין
 יתרון לבעל הלבון, ועוד כי הוא חוטא ומחטיא כי לא תעשה ציחודי כ"כ שנים
 אי"כ חטא הרבים תלוי בו. גם קלת מאנשי המעלה תחי זאת המכשלה, וקלת
 היחודים האומללים, מתנללים ותולים בחילנות הגדולים. וכהנה האנשים האלה ימאן
 לבי כחות, ותועבת ה' גם שניהם. יש כת שאינה משגחת כלל על ענית אמן, ויש
 שטובה תוך כדי דבורו אמן יתומה קטופה וחטופה, וממכר לענות אמן כדי שיחזר
 לסורו למקום שפסק בדבורו. וכן עושין בצרכו איש"ר וקדושה אוי לאותה צושה,
 ומדוע לא נעורר מתרומת ילרנו הרע, ונלייר בשכלנו צפנימויות הצנת הלה, אילו
 היונו באים ועומדים לפני מצו"ד שהוא עפר רמה ותולעה כמה היה לנו פחד
 ורעדה, וצזריות וצרגע אחד היונו משליכים מעלינו כל עסקינו ומסויחם דעתנו
 מכל הענינים שבטולם ולא היה עולה על רוחנו כ"א העסק שיש לנו עם המלך,
 ושלא ליגע בצבורו חפי כמלא נימא וכמחט סדקית. וא"כ לא תהא כהנת
 כפונדקית, ולפחות נעשה בן בעמדנו לפני מלכו של עולם הצוהן לצות וכליות, ולא
 ניתן מקום כלל וכלל לפתויי הילכ"ר רק צזריות וצרגע אחד בקל נסיה דעתנו
 ונשליך מעלינו כל עסקינו ולשמור פינו מחטוא צשום שיחה שאינה מענין החפלה.
 בן היום גדול לעסוק בעסקיו ולדצר דבריו ועניונו, ובהיה שעתא ועירתא ליה
 הוא יביצ ליה להשי"י לבו ועינו. ע"כ מהראוי והמחויב לקצוע וליתד לבו לכבוד
 אלקי ישראל לפחות שעה קטנה זו לטהר מחשבותינו ולהכים מגמת פנינו רק
 להבין עמנו לקראת אלקינו, וגם להתפלל תפלתנו בתום לבנו, ולבקש ממנו ית'
 לרכינו המרובים בהכנעה גדולה מקירות לצבינו כעני צפתה, נשפוך לפניו שיחנו
 שימלא בחסדו חסרוותינו ויאמר די ללרותינו ולא שנעשה תפלתנו כמי שרוצה
 לפטור מהחוב המוטל עליו, אלא יתפלל צמתון מתון ורחמים ותחנונים וליזהר
 ולהזהיר הקטנים עם הגדולים בצבור של המלך ה' שלא להוליא מפינו שום דבור
 רק שיהיו עינינו פקוחות ואזינו קשובות לשמוע אל הנהגה ואל התפלה אשר הש"ץ
 מתפלל ומצרך ומקדש ה' צרבים ולהזהר מאד בענית אמן כראוי על כל צרכי
 ותהלה היולא מפי הש"ץ והמצרך, וכן בקדיש וקדושה, אהה עד מתי לא יסירו מסוכ
 העורון ויפקחו קלת עיניהם ויתעוררו קלת וישימו על לבם שבעונם והפגם גדול
 מאור, ואילו לא היה צנינו אלא זה החטא צלצד היה די לעמוד צלרות גלותינו
 הקשה והארור. כי להיות שסבת גאולתנו היא אמירת הקדיש והקדושה, כדאיתא
 צרגקה צשם המדרש שישראל עונין איש"ר אומר הקצ"ה מתי הקב"ה את שארית
 ישראל צני מצין האומות, ומכלל בן אתה שומע לאה, כי כשאין אנו מזכרין צוה
 אז אין אנו מושפין לגאולתנו. ע"כ צמדה שאנו מודדים, מודדים לנו, והמזהר

והמזהיר יזכה לראות צנועם ה' :

דין טעות בקה"ת וברכותיה

א קרא אחד רק צ' פסוקים לריך לחזר ולקרות ולענין צרכי לפניו אם
 עדיין

עדיין לא בירך ברכה אחרונה חזר וקורא בלא ברכה לפניו. אבל אם
 כבר בירך ברכה אחרונה נסתלקה קריאה ראשונה לגמרי ונריך לחזור ולברך לפניו
 ולסתחיל ממקום שסתחיל בקריאה הקידמה ויוסיף לקרוא עוד פסוק א' עמו לסגליה
 ג' פסוקים ב) הפולס לחזרה וזירך לפניו ואח"כ הזכירוהו שפרשה אחרת לריך
 לקרות לריך לחזור ולברך. ואם הפרשה שזריך לקרות היא ג' מגולס לפניו בסתחיל
 א"ל לחזור ולברך ג) עתה בזה"ח וסתחיל אשר נתן לנו במקום אשר בחר אם נזכר
 קודם שאמר השם מסתחילם דשינוי נותן הסודס יסתחיל מאשר בחר בנו ואם כבר
 אמר בל"י אף שפוד לא אמר נותן הסודס יסוים אותה בברכה ולאחר הקריאה
 יאמר אשר בחר בנו (דכ"ח ד) ואם אמר ברכה הראשונה כראוי ובברכה השניה
 עתה וסתחיל אשר בחר בנו אם נזכר מרס אומרו בל"י יתן הסודס יסתחיל עוד
 הפעם מסתחיל בברכה ואם נזכר לאחר בל"י קודם נותן הסודס יאמר מיד אמ"ס
 אשר נתן לנו כו' (שס ה) קרא וטעה אפי' בדקדוק אות אחת מחזירין אותו
 שיקראנה בדקדוק, ואפי' כבר גמר הפרשה וזירך לאחרים חוזר לאותו פסוק וקורא
 ממנו ולהלן, וכן אם טעה בניקוד במקום שסענין משתנה כמו יושב ושם יעשה
 יעשה חלב קלב. חוזר ג' כנ"ל, ובספר שלהן עליו שמים סוסיף דה"ס בנגינת
 פעם במקום שסענין משתנה בו כמו (לו ז) ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת
 סתחנחח על יאכל ומי שקורא על וממחרת סופך כל סכוונה וסדין משתנה (ע"י
 ש"ס ותצין) ע"כ מחזירין אותו, אבל אם אין סענין משתנה אין מחזירין אותו במצע
 בניקוד ודעת הגר"א ניסח דמחזירין ו) אם נמלא פעוט בזה"ח בשעת קריאה
 מויליין ס"ח אחרת, ומסתחילין ממקום שנמלא הסעות, ומסלימין על אותה שקרא
 במוטעה, ואם נמלא פעוט באמצע קריאה הקורא גומר קריאתו בספר הכשר ומברך
 לאחרים ואינו חוזר לברך לפניו ואם כבר קראו ג' פסוקים ואפשר לספסוק פוסקים
 שם ומברך אחרים, ומסלימין סמנין בזה"ח סתחנת (רמ"ח בסי קמ"ג ואחרונים)
 וי"א שאם עדיין לא קרא ג' פסוקים או שקרא ג"פ וכשאר רק ב"פ סמוך לפרשה
 שא"ל לספסוק שם יקרא הסעות בע"פ ויגמור קריאתו בפסולה ויברך ברכה אחרונה
 ואח"כ יוליא אחרת ובמקום שנסגו כן אין לשנות מנהגם (שי"א ומ"ב) וכן אם נסגו
 שאם נמלא פעוט גמור באמצע הקריאה שלא לקרות להלן ושלא לברך אחרים
 בספר הספול אלא לגלול את זו בלא ברכה לאחרים ולסוילא אחרת ולברך ברכה לפניו
 יש להס על מה שיסמוכו שכ"ד רוב ראשונים (שס ז) הא דמויליין ס"ח אחרת דוקא
 שנמלא פעוט גמור כגון שהיה חסר או יתר חיבה או אות אחת או שסי קרי במקום
 כתיב ופחותה במקום סתומה או לסיפוך אבל משום חסירות ויחרות כגון ויין או
 יודין מלאים או חסרים במקום שלא נשתנה סענין וסמבצ"ח אין לסוילא אחרת
 ה) אותיות ותיבות שנמחקו קלה וכן אם נמלא שתי תיבות שלא סתחיק ביניהם כראוי
 או תיבה אחת שנראה כשתי תיבות ככל"ז אם חטוק דלא חבים ולא עפש קורא
 כסוגן אין לסוילא אחרת ואם לאו יש לסוילא אחרת ב) נמף פעוט על התיבות אם בחול
 יגרור ואם בשבת דעת סד"ח שאם אין סאותיות ניכרין וכמלא כן בין גברא לגברא יש
 לסוילא אחרת אבל דעת ספמ"ג וסמ"ח שלא לסוילא אחרת רק יקרא מקום ספ"וח בע"פ.

העולה לסודס יאחז בשתי ידיו ביריעות הסודס (ויש נוהגים לאחז בעמודים) ע"י מפה של ס"ח.
 וקודם בברכה פוסח הספר ודואה הפסוק שזריך לסתחיל בו ויישק ס"ח ואומר בלהש עין חיים
 היא למחזיקים בה. והסך פניו לזר שמאל וברך בקול.

בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְּבָרָךְ :

וּשְׁמַחֵם עַמּוּס בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד : וְאַחַר סִמְנַךְ בַּיַּח' לְיוֹ' :
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בְּחַר-בְּנוּ סִמְנַךְ
 הָעַמּוּס וְנָתַן לָנוּ אֶת-תּוֹרָתוֹ : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גּוֹתֵן הַתּוֹרָה

בשמחיל הקורא לקרות בתורה יסיר ידו השמאלית מהס"ת וישאר יד ימיו לבדה לוחסם כס"ם
 כל זמן הקריאה. וגם הוא יקרא בלחש עם הקורא מלה במלה, ואחר הקריאה גולג ומנכך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת
 אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נִמְעַ בְּתוֹכֵנוּ : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גּוֹתֵן הַתּוֹרָה :

גרסיק נ"ק דנכונה. ונחמי ה' ילנו. זה המניח ס"ם כשהיא פאוחה ויואל. אבל בין נכרא
 לנכרא מוסר ללא ס"י דוחק ולאנס. אבל בלאו הכי אין ללא :

מי שנכך לעולה למירכ

מי שברך אבותינו אברחם יצחק ויעקב הוא יברך את (סניצ) בעבור ששלח
 לכבוד חסדקום לכבוד התורה (לשנה לכבוד חשבתי) (ליו"ס לכבוד הרגל) (לרי"ה ויו"כ
 לכבוד יום הדין) ובשכר זה הקב"ה ישמרתו ויצילתו מכל צרה וצוקה ומכל נגע וסחלה
 וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו (ליו"ס ויו"כ לעלות הרגל) (לרי"ה ויו"כ ויכתבו
 ויחתמו לחיים טובים בזה יום הדין) עם כל ישראל אחיו ונאמר אמן :

לולדת מי שברך אבותינו אברחם יצחק ויעקב הוא יברך את האשה היולדת
 (סניצ) ואת בנה הנולד (לנקנה ואת הילדה הנולדה) לה במזל טוב לנקנה ויקרא שמה
 בישראל פניצ) בעבור שבעלה נדר לצדקה. בשכר זה יגדלו (לנקנה יגדלה) (לזכר לתורה
 ו) לחופה ולמעשים טובים ונאמר אמן :

למלה מי שברך אבותינו אברחם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ושלמה הוא יברך
 ורפא את התולה ולנקנה התולנית) (סניצ) בעבור (ספניצ) נדר סתנה בעבורו (בעבודה)
 בשכר זה הקב"ה ימלא רחמים עליו להתלימו ולרפאותו ולהחיותו (עליה
 להחליטה ולרפאותה ולהחיותה) וישלח לו (לה) סהרה רפואה שלמה מן
 השמים לרמ"ח אבריו (אבריה) ושם"ה גידיו (גידיה) בתוך שאר חילי ישראל. רפואת
 הגפס ורפואת הגוף (בשכת אומר. אבל ברי"ה ויו"כ אפילו בשכת אין לומר זה). שבת היא
 מלועוק ורפואה קרובה לבוא) השחא בעגלא ובזמן קריב. ונאמר אמן :

אם בר מצוה (בר י"ג שנה ויום אחד) עולה לתורה (אחר שצריך ברכה אחרונה) ואמר אבינו

בְּרוּךְ יְ (וְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם שֶׁפָּטַרְנִי מֵעַנְשׁוֹ שְׁרִיזָה :

בנת הכרפה שפטרני י"מ שמכרך על זה שהנן הוא פטור מעתה שלא יענש בנפן האב, וכשהנן
 נענש על ידו טוב האב נענש ע"ז כמ"ש חז"ל כל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו
 במחילתו. כל הקביה ולכן האב מברך שמעתי נפטר מענשו של זה, וי"מ הכוונה שער עתה כיה
 מחויב לחנו במלות ואם מתרשל בהנכחו הוא נענש ע"ז וכן אמרו במדרש ויגדלו הכערים אמר ריש
 גרין אדם לספל בנט עד ר"ג שנה תכלן והילך לריך שיאמר ברוך שפטרני כו'. ולפי שאז כל דפ
 לרי"ה שחא גדול שקודם לזה לא היו מעלין אותו לקרות בתורה לכן נהגו שיברך מעכשיו ברי"ה א,
 ויכוין האב על צ"ה פטורשים שהזכרנו (ש"ה) :

כן רעת סוף הגרי"א זלה"ה בש"ע סימן רכ"ה ס"ב ס"ק ג' :

ארבעה

ארבעה צרכים להודות. יודעי הים כפעלו ממתו לגמרי, והולכי מדבריות כשיניעו לישוב, ומי שהיה חנוט בניה האפורים של עסקי נשכות ואלו מהארה לגמרי, ומי שהיה חולה במכה של חלל שים בה סכנה, או בחולי המוסל במסה יותר מג' ימים וחזר לבוירו לגמרי, וסימנך וכל החיים יודוך שלה. 'מגוש' יסורים 'ים' מדבר. ועכשיו נהגו לכרך כל מי שנעשה לו גם כגון שפאל עליו טהל או ניצל מדריסת שור ונעחומיו. או שעמד עליו אריה בעיר לסרפ, או צאו עליו גנבים וסודדי לילה וניצל מהם. יעמוד אחר שקראו אותו למוכה ויכרך ברכה שניה. ויכרך :

ברכת הגומל

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת
שְׂמַמְלָנִי כָּל טוֹב :

וחקה עונים מי שְׂמַמְלָךְ כָּד טוֹב הוּא יִגְמְלָךְ כָּד טוֹב סָלַח :

כשסנביחין הסית אומרים זה:

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. עַל
פִּי יְהוָה יִחַנוּ וְעַר פִּי יְהוָה יִסְעוּ: אֶת מִשְׁמַרְת
יְהוָה שָׁמְרוּ עַל פִּי יְהוָה בֵּיךְ מֹשֶׁה :

עַק תִּים הוּא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ וְחַמְלָנִי מֵאֲשֶׁר : הַרְכִּיבָה בְּרַכִּי נָעַם וְכָל
נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם: אַרְבֵּי יָמִים עֵיטִינָה בְּשִׁמְאוֹלָה עֶשֶׂר וּכְבוֹד : יְהוָה
חָפֵץ לְסַעַן צְדָקוֹ וַיִּגְדֵּל תּוֹרָה וַיֵּאדָר :
קודם קריאת ההפטרה ואחר שנמר הגולל יכרך המפסיר ברכה זו :

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּגִבּוֹרֵי
טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְגִבּוֹרֵי הָאֵמַת
וְצָדִק : וּמַסְרִיךְ בְּנִיחַ.

המפסיר יכרך ברכות אחרונות.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוֹר פְּלֵי הָעוֹלָמִים
צְדִיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה. הַמְדַבֵּר
וּמְסַיֵּם שְׁפָל דְּבָרָיו אֵמַת וְצָדִק :

נְאֻמָּן אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַנְּאֻמִּים דְּבָרֶיךָ וְדָבַר אַחַד

מדברך

(א) ברכות אלה ואחר קריאת ההפטרה זכרו במס' סופרים פי"ג הלכה סי' ואלך והם עם ב' הברכות של קה"ה. שבע ברכות כנגד ז' הקרואים—ולבדורה כח שחמש ברכות ההפטרה לרמח על חמשה חומשי תורה. (ב) שהם טובים לישראל מתבללים לה' עליהם ונעתיים ומדריכים צדק הטוב (ג) ששקלים דבריהם כדברי תורה שנאמר ללכת בהורחיו אשר נאן לסימו ציל עבדיו הנבואים (ד) דברים ז' פ' ה) אין זו ברכה נאמי ענמה אכן עמוכר שם הקודם ולין לענות אמן כ"א אחר בא"י כו' בכל דבריו.

שחרית לשבת

מִדְּבָרֶיךָ אֲתוֹר לֹא־יָשׁוּב רִיקָם בִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן (וְהִחֲמֹן)
אֶתְּךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַנְּאֱמָן בְּכַל־דְּבָרֶיךָ:

רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ וְלַעֲלֹזֶבֶת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ
בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:
שִׂמְחֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלֵינוּ הַנְּבִיא עֲבֹדָה וּבַמַּלְכוּת בֵּית
דָּוִד מְשִׁיחָהּ בְּמַהֲרָה יָבֹא וְיַגִּיל לָבָנוּ עַל־כִּסְאוֹ לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא
יִתְחַזֵּק עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לֵאמֹר
שֶׁלֹּא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וְעַד. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶגֶן דָּוִד:

(*) ככל שנחמת הסנה גם חה"מ פסח ומכות למרים זה.

עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוּדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יָהּ הַשֶּׁנִּית
הַזֶּה שְׁנַת־לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ קְדוֹשָׁה וְלִמְנוּחָהּ לְכָבוֹד
וְלִתְפָאֳרָתָהּ. עַל־הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים קָדְ וּמְבָרְכִים
אוֹתְךָ יְהוָה שְׂמֵךְ בְּפִי כְּלִי־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד. בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

בשלוש רגלים ובר"ה וי"ב לומרים זה

עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוּדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יָהּ הַשֶּׁנִּית הַזֶּה
יוֹם לַפֶּסַח תַּג הַמִּצּוֹת הַזֶּה לַשְּׁבוּעוֹת תַּג הַשְּׁבוּעוֹת הַזֶּה לַמּוֹת תַּג
הַסְּבֹת הַזֶּה לַעֲשֵׂי וַיִּשְׁמַח הַשְּׁמִינִי תַּג הָעֲצֵרֶת הַזֶּה לַרִ"ה תּוֹפְרוֹן
הַזֶּה (לַר"ג הַכְּפוּרִים הַזֶּה) שְׁנַת־לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָהּ
לַר"ס לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׂמִיחָה (לַר"ג לְמַחִילָה וְלִסְלִיחָה וְלִכְפָּרָה) לְכָבוֹד
וְלִתְפָאֳרָתָהּ: עַל־הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים קָדְ וּמְבָרְכִים
אוֹתְךָ יְהוָה שְׂמֵךְ בְּפִי כְּלִי־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד. (לַר"ס וְלַר"ג
וְדְבָרְךָ אֱמֶת וְיָמִים לְעַד). בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה (לַר"ג מֶלֶךְ עַל כָּל
הָאָרֶץ) וְבוֹי"ג יום עֲבָגִין לַמֶּלֶךְ מֶלֶךְ מוֹחֵל וּמוֹלֵחַ לְשִׁנְיָנוּ וְלַעֲבוּדָה קָדְ בְּיַד יִשְׂרָאֵל
וּמְעַבֵּיר אֲשֵׁמוֹתֵינוּ בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל
לַר"ס וְהַזְּמָנִים: לַר"ס יוֹם תּוֹפְרוֹן: לַר"ג יוֹם הַבְּפֹרִים:

יכ"ה

(*) מעשות רב בשבת ודח"מ אף של סוכות ודח"מ הספידה מקראי השבת לכד ודח"מ סוכה של רב ?
(א) סוכה כפרדור לנ ספרט. (ב) גמדי"ל כסוב גמל לט"ב מן סוכה, כי מה סיטה של
מחילה אל סוכה.

(ג)

שחרית לשבת

אשר שמיים המפמיר ברכס אחרונה אומרים יקום פורקן.

יְקוּם פֶּרְקוֹן מִן שְׁמַיָא תְּנָא וְחַסְדָא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוּנֵי רְוִיחֵי וְסִיעָתָא דְשְׁמַיָא וּבְרִיּוֹת גּוּפָא וּנְהוּרָא מְעֻלָּא . זְרַעָא חַיָּא וּקְיָמָא . זְרַעָא דֵי לָא יַפְסוּק וְדֵי לָא יִבְטוּל מִפְתַּנְמֵי אֲוֵרִיתָא : לְמַרְנָן וּרְבָנָן חֲבוּרְתָא קְדִישָׁתָא דֵי בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל וְדֵי בְּבָבֶל . לְרִישֵׁי כְּלֵי וּלְרִישֵׁי גְדוּתָא וּלְרִישֵׁי מְתִיבְתָא וּלְדַגְנֵי דֵי בָבָא : לְכֹל תְּלַמְדֵיהוֹן וּלְכֹל תְּלַמְדֵי תְּלַמְדֵיהוֹן וּלְכֹל מָאן דְּעִסְקִין בְּאַוֵרִיתָא . מַלְכָּא דְּעֻלְמָא יִבְרַךְ יִתְהוֹן יִפִּישׁ חַיֵּיהוֹן וְיִסְגַּא יוֹמֵיהוֹן וְיִתֵּן אֲרֻכָּה לְשִׁנְיָהוֹן . וְיִתְפָּרְקוֹן וְיִשְׁתַּזְבֹּן מִן כָּל עָמָא וּמִן כָּל מַרְעִין בִּישׁוּן . מָרְן דֵּי בְּשְׁמַיָא יְהֵא בְּסַעֲדֵיהוֹן כָּל זְמַן וְעַדָּן וְנֵאמַר אֱמֵן :

יחיד המתפלל בכיתו לא יאמר יקום פורקן זה ולא מי שברך

יְקוּם פֶּרְקוֹן מִן שְׁמַיָא תְּנָא וְחַסְדָא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוּנֵי רְוִיחֵי וְסִיעָתָא דְשְׁמַיָא וּבְרִיּוֹת גּוּפָא וּנְהוּרָא מְעֻלָּא . זְרַעָא חַיָּא וּקְיָמָא . זְרַעָא דֵי לָא יַפְסוּק וְדֵי לָא יִבְטוּל מִפְתַּנְמֵי אֲוֵרִיתָא : לְכֹל קְהֵלָא קְדִישָׁא הַדִּין רַבְרַבִּיא עִם זַעֲרִיא טַפְלָא וּנְשִׂיא . מַלְכָּא דְּעֻלְמָא יִבְרַךְ יִתְכּוֹן יִפִּישׁ חַיֵּיכוֹן וְיִסְגַּא יוֹמֵיכוֹן וְיִתֵּן אֲרֻכָּה לְשִׁנְיָכוֹן . וְיִתְפָּרְקוֹן וְיִשְׁתַּזְבֹּן מִן כָּל עָמָא וּמִן כָּל מַרְעִין בִּישׁוּן . מָרְן דֵּי בְּשְׁמַיָא יְהֵא בְּסַעֲדֵיכוֹן כָּל זְמַן וְעַדָּן וְנֵאמַר אֱמֵן :

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את כל

הקהל

(א) חקט הנאונים כנכל לכרך את ראשי גליות וראשי ישיבות ולומדי התורה ונתקן א' על לכך ארמי סיבינו כולם ולא חקטו לומר יק"פ כ"א בשבת ולא ביו"ט (רקח) ב' לראשי הדרשנים ע"ס אברהם זעלב וזמקא, ג' זו היא ברכה לתישבי הסדר והיא כל נוכח ונראה מזה שנתקן רק למון למדך את קהלו. ד' גם זה נראה שנתקן לומר רק למון. אכן אלו אומרים פהו יהוה עם המון מענדת יא"ל.

שְׁחִיתָ לְשׁוֹנָתְךָ

וְהִקְדַּח הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה. עִם כָּל־מַחְלֹת הַקִּדְשׁ. הֵם וְגִידֵיהֶם
 וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם וְכָל־אֲשֶׁר־לָהֶם. וּמִי שִׁמְחֵדִים בְּתֵי כְּבֹדֹת
 לְתַפְלָה. וּמִי שֹׁבְאִים בְּתוֹכָם לְהַתְפַּלֵּל וּמִי שְׂנוֹתָיִם נָר לְמַאֲד
 וְיָן לְמַדוּשׁ וְלִהְבֵּדֶלֶה. וּפֶת לְאוֹרְחִים וּצְדָקָה לְעֲבָיִים וּכְלִי־מִי
 שֶׁעוֹסְקִים בְּצַרְכֵי צָפוֹר בְּאִמּוֹנָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁלַח
 שְׂכָרָם וְיִסִּיר מֵהֶם כָּל־מַחְלָה וְיִרְפָּא לְכָל־נַפְשׁ וְיַסְגֵּחַ לְכָל־
 עוֹנֵם וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם עִם כָּל־
 יִשְׂרָאֵל אֲהִיהֶם וְנֹאמַר אָמֵן :

OK

הגהון חשועה למלכים וממשלה לנסיכים. מלכותו מלכות כל עלמים. הפתה
 את דוד עבדו מחרב רעה : הגהון בים דרך ובמים עזים נתיבה. הוא יברך וישטר
 וינצור ויעזר וירומם ויגדל וינשא למעדה את

מלך מלכי המלכים ברחמי יחידו וישמרהו ומכל צרה ויגן ונוק יצילו. וידבר עמי
 התה רגליו ויפיל שונאיו לפניו ובכל אשר יפנה יצליח : מלך מלכי המלכים ברחמי
 יתן ברבו ובלב כל יועציו ושריו רחמנות לעשות טובה עמנו ועם כל ישראל. בימי
 ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח ובא לציון. וכן יהי רצון. ונאמר אמן :

כשמכריזין החדש טוהגין לומר תפלת רב בתר ללוחא. (ברכות דף ס"ז ב')

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהַדִּישׁ עֲרֵינוּ
 אֶת־הַחַדָּשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וּלְבִרְכָה וְתִתֵּן־לָנוּ חַיִּים אֲרוּכִים
 חַיִּים שְׂרֵי־שְׁלוֹם חַיִּים שְׂרֵי־טוֹבָה חַיִּים שְׂרֵי־בִרְכָה חַיִּים שְׂרֵי־
 פְּרִיָּה חַיִּים שְׂרֵי־חַדְוִין עֲצֻמוֹת חַיִּים שִׁישׁ בְּתֵם יִרְאֵת שָׁמַיִם
 וְיִרְאֵת חֲמָא חַיִּים שְׂאִין בְּתֵם בּוֹשֶׁה וּכְלָמָה חַיִּים שְׂרֵי־עֲשֶׂה
 וְכָבוֹד חַיִּים שֶׁתֵּהָא בְּנוֹ אֲהַבַת תּוֹרָה וְיִרְאֵת שָׁמַיִם חַיִּים
 שִׁימְלֵאוּ מִשְׁאֲלוֹת לְבָנוּ לְטוֹבָה אָמֵן סָדָה :

בשבת שלפני ר"ח מנכרין ומכריון החדש. הבא לטובה ולומר הש"ן כי שעשה.
 מִי שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאֲבוֹתֵינוּ וְנֹאֵל אוֹתָם מִעֲבָדוֹת לְחַרוֹת. הוּא
 יִגְאֵל אוֹתָנוּ בְּקִרְבֵי וְיִקְבֵּץ נַדְחֵינוּ מֵאֲרָבַע פְּנֵי־הָאָרֶץ.
 חֲבָרִים כָּל־יִשְׂרָאֵל וְנֹאמַר אָמֵן :

ראש

(א) ע"ש המשנה הוי מהפלל בשלמות אל מלכות. (ב) וינהג. (ג) חוק עזמות מל' ושלמותיך
 יחליק (יסעי' כ"ח י"א). (ד) ובקשה כדורים מסיים בזכות תפלת רב (רביס), רב ע"ש מתקן ההפלה,
 או רביס, מטעם ששבת אסור להתפלל על לרכיו ועל לרכי הכלל מותר גם בשבת, ולזה הוסיפו לומר זכות
 תפלת רביס. (ה) תפלה זו במקום קדוש המודע שהיו מלפנים הסגדרין מקדישין לתו והיו ליריב
 ברכות ושירות ושנאות, כיוצא משם' סופרים פרק י"ט הלכה ס.

שחרית לשבת

ראש חודש (פלוגי) ביום (פלוגי) הבא עלינו ועל כל ישראל לשבת :

קִיּוּם יְחִידָתוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלֵינוּ וְעַל כָּל־עַמּוֹ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מָוֶם שָׁהִם. לְטוֹבָה
וְלְבָרָכָה. לְשִׁשּׁוֹן וְלְשִׁמְחָה. לְיִשׁוּעָה וְלְנַחְמָה.
לְפָרְנָסָה וְלְכַלְכָּלָה. לְחַיִּים טוֹבִים וְלְשָׁלוֹם. לְשִׁמּוּעוֹת
טוֹבוֹת וְלְבִשׁוּרוֹת טוֹבוֹת (במורף וְלְגִשְׁמִים בְּעֵתָם).
וְלְרִפּוּאָה שְׁלֵמָה וְלְגִאֲלָה קְרוּבָה. וְנֹאמַר אָמֵן :

ברוב קהלות פולין אומרו כל שבת אב הרחמים חוץ מבימים שא"ל נ"ך ולא כשיש חנוכה ומילה.
ולא כשמכריזים סודש [למי מנהג הגר"א א"ח] חוץ מבימי הספירה. וכשמכריז חודש אב טובנין בק"ק
פראג לאומרו [מנהג הגר"א] וברוב קהלות אשכנזי א"ח אותו כ"א בשבת שלפני שבועות ושלפני סי באב :
אל מלא רחמים שוכן בסרומים. המצא מנוחה נכונה על כנפי השכינה במעלות
קדושים וטהורים כוונת הרקיע סוהירים את נשמת (פכ"ב) שהלך לעולמו (למקד שהלכה
לעולמה) בעבור שנרבו צדקה בעד הזכרת נשמתו (נשמתה) לכן בעל הרחמים
יסתירנה (יסתירה) במתן כנפיו לעולמים. ויצרור בצרור החיים את נשמתו (נשמתה)
ה' הוא נחלתו (נחלתו) יניח (ותנוח) בשלום על משכבו (משכבה) ונאמר אמן :

אֲבִי הַרְחָמִים שׁוֹכֵן מְרוֹמִים. בְּרַחֲמֵי הַעֲצוּמִים. הוּא יִפְקֹד
בְּרַחֲמִים. הַחֲסִידִים וְהַיְשָׁרִים וְהַתְּמִימִים. קְהֵלוֹת הַקָּדוֹשׁ
שִׁמְרוּ נַפְשָׁם עַל קִדְשַׁת הַשֵּׁם. הַנְּאֻהִים וְהַנְּעִימִים בְּחַיִּיתָם
וּבְמֹותָם לֹא נִפְרְדוּ. מִנְּשָׁרִים קָדוֹ וּמֵאֲרִיזוֹת גְּבִירוֹת לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן
קוֹנֵם וְחַפֵּץ צוּרִים: יוֹפְרֵם אֱלֹהֵינוּ לְטוֹבָה. עִם שָׂאֵר צְדִיקֵי עוֹלָם
וַיִּנְקוּם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דָּם עֲבָדָיו הַשְּׁפוּף: כִּפְתוּב בַּתּוֹרָה
מֹשֶׁה אִישׁ אֱלֹהִים. הֲרִנֵּנוּ גִוִּים עַמּוֹ כִּי דָם עֲבָדָיו יִקּוּם.
וַיִּנְקֵם יֵשׁיב לְצַרְיוֹ וּכְפַר אֲדַמְתוֹ עַמּוֹ: וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים
כְּתוּב לֵאמֹר: וַיִּנְקַתִּי דַמָּם לֹא נִקְיִתִי. וַיְהִי שִׁכְן בְּצִיּוֹן:
וּבְכַתְבֵי הַקָּדוֹשׁ נֹאמַר: לְמָה יֹאמְרוּ הַגִּוִּים אֵיךְ אֱלֹהֵיהֶם. יוֹדַע
בְּגוִיִם לְעֵינֵינוּ. נִקְמַת דָּם עֲבָדֶיךָ הַשְּׁפוּף: וְאֹמַר כִּי דוֹרֵשׁ
דָּמִים אוֹתָם זָכַר לֹא שָׁכַח צַעֲקַת עַנּוּיִם: וְאֹמַר יְדִין בְּגוִיִם

מלא

(א) חסלה זו חקן ר"י חסד [לקוטי ספר, אמר כל"ה הלכות חנוכה]. (ב) תוכן לפון חסלה זו
מתקן בימים טרעיס של נזירות תח"ו ותתק"ו, ס"א נהרגו ונשפטו כמה אלפים מישראל על קדוש
ש"ס (סער אפרים), ג' דברים ל"ב מ"ג (ד) יואל ד' כ"א, (ה) תהלים ע"ט. (ו) ש"ס ע"ב
(ז) ש"ס ק"ו.

שחרית לשבת

מֵלֵא נְוִיּוֹת מִחֵץ רֵאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה ; מִנְחֵל בְּרָרָךְ יִשְׁתָּה עַל
כֵּן יָרִים רֵאשׁ : אֲשֶׁר וְכוּ

כשמכריזין שני וחמישי ושני יאמר זה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה הוא יברך את כל מי שיקבל עליו להתענות תענית שני וחמישי ושני, בשכר זה תקב"ה ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה וישלח ברכה וחצלחה בכל מעשה ידיהם ויקבל תפלותיהם ויאזין שעותיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן :

הש"ץ לוקח הס"ת בידו להוליכו מן הבימה ולהצניעו כהיכל ואומר :

יְהִלּוּ אֶת יְשָׁם יְהוָה כִּי נִשְׁבַּח שְׁמוֹ רְבִירוֹ :

הקהל עונים הודו על אֶרֶץ וְשָׁמַיִם וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְהַדָּה לְכָל
חֲסִידָיו לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קְרוֹבוֹ הַלְלוּיָהּ :

ביו"ט כשחל בחול

בשבת

תהלים כ"ט מזמור לדוד חבו ליי הארץ ומלוואה חבל וישבי בה : כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה : מי יעלה בחר יי ומי יקום במקום קדשו : נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא גפשו ולא נשבע לטרמה : ישא ברכה מאת יי וצדקה מאלהי ישעו : זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה : שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד : מי זה מלך הכבוד יי עוזו וגבור יי גבור מלחמה : שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד : מי הוא זה מלך הכבוד יי צבאות הוא מלך הכבוד סלה :

תהלים כ"ט מזמור לדוד חבו ליי בני אלים חבו ליי כבוד ועז : חבו ליי כבוד שמו השתחוו ליי בהדרת קודש : קול יי על המים אל הכבוד הרעים יי על מים רבים : קול יי בכח קול יי בהדר : קול יי שבר ארזים וישבר יי את ארזי הלבנון : וירקידם כמו ענף לבנון ושריון כמו כנ ראמים : קול יי חצב להכות אש : קול יי יחיל מדבר יחיל יי מדבר קדש : קול יי יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כלו אומר כבוד : יי למכול ישב וישב יי מלך לעולם : יי עז לעמו יתן יי וברך את עמו בשלום :

כשמכניסין הס"ת להיכל אומרים זה :

וּבְנַחַה יֹאמֵר שׁוֹבָה יְהוָה רַבָּבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל : קוּפָה יְהוָה לְמִנְחַתְךָ
אֲתָהּ וְאֶרְוֶן עֵינֶיךָ : בְּהַגִּיד יִלְבְּשׁוּ צִדֵּךְ וְחֲסִידֶיךָ יִרְנְנוּ : בְּעִבּוֹר דְּרוֹד
עֲבָדֶיךָ אֵל תִּשָּׁב פְּנֵי מִשִּׁיחָה : כִּי לָקַח מוֹב נִתְתִּי לָכֶם תּוֹרַתִּי אֵל תַּעֲזוּבוּ :
עַץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִימִים כֹּהַ וְתוֹמְקֵיהָ מֵאֲשֶׁר : דְּרָקִיָּה דְרָכֵי נְעִם וְקַל־
נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם : הַשִּׁיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁוֹבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקִדְמָה :

הש"ץ אומר חצי קדיש

אבני אליהו

כי לקח טוב כו' הוא המצות כמיש חכם לב יקח מצות והמצות לוקחין בידים לעשות תורתו אל תעובדו היא התורה כי המצות אינן בכל זמן אלא כיא בזמנו אבל התורה היא בכל עת ובכל זמן כמיש והנית בו יומם ולילה לכן אומר אל תעובדו כלל (משלי ד' ב')

מוסף לשבת ולשבת ראש חדש

על יחיד הייב בתפלת מוסף בני ישי צטור בקיר בין לא. זמן תפלת מוסף אשר תפלת שחרית
 זמן לאתרוח שיר סביב די שעות. אם התפלל אותה קודם חמ"ש יצא שבת ולא התפלל בוסכח
 זמן לה תפלת זמן היו לפני שיר תפלות אחת של כנחה ואחת של מוסף. כגון שישיר להתפלל
 במוסף עד שיש ומחצה צריך להתפלל של כנחה תפלה ואח"כ של מוסף. אע"פ שאין להתפלל
 בנחה גדולה לכתחלה חבא שאני כיון שצריך להתפלל של מוסף. מיהו אם קראו לביח"כ
 זמן צריך להקדים של כנחה אם עדיין לא קרא השמוש לכנחה אבל משהגיע זמן כנחה קנחה
 צריך להקדימה למוסף וכצב"ב לא יעשו כן. ואם הוא סמוך לערב ואין שחמת להתפלל שתייהן
 נערה כצ"מ שיתפלל במוסף ויפלים של כנחה בעצמה שח"ס מנה ויפלים של מוסף באחרת.
 אם עקר תפלת חזון לראש ואם לא עקר תפלת חזון לשל שבת בלבוז התפלל של חזון ולא
 חזון של שבת לא יצא ואם אכזר רק ונעשה לפניך חובותינו בתפלת יום ובקרבן מוסף יצא
 שעה ולא תפלת שחרית אינו מילים במוסף אלא בכנחה. כך נ"ל שיהא קריה סוכת. פתח
 לשמוע קודם תפלת המוסף אבל מעודה אמרה אלא לשאן דהלש לבי.

בשבת ומוסף מהפסלים מוסף על יום חמ"אסו לקמן בסדר המועדים.

פי שם יהוה אקרא הבו גדל לאלהינו

אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך:

ברוך אתה יהוה אלהינו ואלהי אבותינו אלהי

אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל

הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים

וקנה תבל וזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני

בניהם למען שמו באהבה:

אם לא אמר זכרנו בעשיית וזכר לאחר שאמר בל"י אינו חזון, אבל אם נאמר קודם שאמר השם

אומר זכרנו כו', מלך עוזר כסדר, וכן הדין לענין מי כמון אב הרמאים. וכתוב. בספר חיים.

כש"ת זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים. וכתבנו בספר החיים

למענה אלהים חיים:

מלך עוזר ומישיע ומגן. ברוך אתה יהוה מגן

אברהם:

אתה גבור לעולם אדני מתיה מתים אתה רב

לחשיע:

בחורף משיב תרוח ומוריד הגשם: בקיץ מוריד הפקר:

כן מנהא ל"י כהנ"ל לומר מוריד הטל, אכן האשכנזים נחמ"ל אין לומרים מוריד הטל.

מבליקל חיים בקה"ק מתיה מתים ברחמים רבים

סוף גופלים ורופא חולים ומתיר

אִמּוּרִים וּמִתִּים אֲמוּנָתוֹ לִישָׁנֵי עֶפְרַיִם. מִי כְמוֹתָּה בְּעַד
גְּבוּרֹת וּמִי הִזְמִיחַ לְךָ מֶלֶךְ מִמִּית וּמִחַיָּה וּמִצְמִיחַ
יְשׁוּעָה:

בש"ח מי כְמוֹתָּה לְהַרְחִימֵנו זֹכֵר יְצוּרֵינוּ לַחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וּנְאֻמָּן אַתָּה לְהַחַיֵּית מַתִּים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מִחַיָּה הַמַּתִּים:

בחזרת השי"ח אומרים כאן קדושה

וְנִגְדַיִשָׁה וְנִגְדַיִשָׁה בְּסוּד שֵׁיחַ שֶׁרַפִּי קָדַשׁ הַמְּקַדְּשִׁים שְׂמֵךְ
בְּקָדַשׁ בְּפָתוּב עַל יַד גְּבִיאוֹת וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר
קוּיחַ קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ מְדוּשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל תְּהָרֵץ כְּבוֹדוֹ:
חֲזוֹן כְּבוֹדוֹ מְלֵא עוֹלָם מִשְׁרָתוֹ שׂוֹאֲלִים זֶה לָזֶה אֵיךְ מְקוֹם
כְּבוֹדוֹ. לְעַפְתָּם בְּרוּךְ יֵאמְרוּ: קוּיחַ בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מְפָקְמוֹ:
חֲזוֹן מְפָקְמוֹ הוּא יִפְּן בְּרַחֲמִים וַיְתוֹן עִם הַמִּיחָדִּים שְׂמֹ עָרַב
וּבִקֵּר בְּכָל יוֹם תְּמִיד פְּעֻמִּים בְּאַהֲבָה שְׂמַע אֲוִמְרִים קוּיחַ שְׂמַע

יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד: חֲזוֹן הוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא אָבִי
הוּא מִלְכֵנוּ הוּא מוֹשִׁיעֵנו. וְהוּא יִשְׁטִיעֵנוּ בְּרַחֲמֵינוּ שְׁנוֹת לְעֵינֵי
כָּל הוּי לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

חֲזוֹן וּבְדַבְרֵי קָדְשְׁךָ בְּתוֹב לֵאמֹר: קוּיחַ יְמִלֵךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ
צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ:

חֲזוֹן לְדוֹר וָדוֹר גִּיד נִלְוָה וְלִנְצַח נִצְחִים קִדְשָׁתְךָ נִקְדִּישׁ וּשְׁבַחֲךָ אֱלֹהֵינוּ
מִפְּנֵי לֹא יִשָּׁשׁ לְעוֹלָם וָעַד כִּי אֵל מְקַדֵּךְ נְדוּר וְקָדוֹשׁ אַתָּה. בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה הָאֵל (בש"ח הַמְּקַדֵּךְ) הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה קְדוּשׁ וְשְׂמֵךְ קְדוּשׁ וְקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם
יְהִלְלוּךָ סְלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל
(בש"ח הַמְּקַדֵּךְ) הַקָּדוֹשׁ:

חבנת

אֲדוּר הַחַיִּים יֵאמַר חֲזוֹן לְבָרוּ נִשְׁרָדָךְ עוֹר קְדוּשָׁה.
(א) יִסוּד הַקְּדוּשָׁה כֹּהֵל הוּא בְּמִדְרָשׁ סוּף מִי לִי שְׂנִים שְׂרָפִים עוֹמְדִים לִי מִיָּמִים שֶׁ
מִקְרָבֵי וְלִי מִחַיָּה וְחַמְרֵינִים וּמִקְרָבֵינִים אֶת שְׂמוֹ בְּהוֹל זֶה עוֹנֵה זֶה קָרָא וְחוֹמְרִים קְדוֹשׁ כִּי.
(ב) מִלֵּאן אֵל עֲרָן כְּסוּד קְדוּשִׁים (הַבַּלִּים ס"ט ח'). (ג) מִי שְׂכֹחַ מִקְדוּשׁ אֵל עוֹלָם, וְאֵין יִשְׁלַח מִקְדוּשׁ.
(ד) עֵינֵי חוֹס' עֵינֵי נִי ע"כ. ה) מִכִּיָּה כָּל כִּי כֵּס הַכְּסוּל. כִּי הוּא לֹחֲרוֹן פֶּלֶא בְּרַחֲמֵי אֱלֹהֵינוּ שֶׁל
יִשְׂרָאֵל אֵל לְקָרִיב קִים וְחַמְרֵיב לְקָרוּחָה כְּהַלְכָה מִקְדוּשָׁה. ו) וְאֵין כּוֹסֵלֵךְ אֶחָד הוּא אֶלְקִים, דְּהַטְּוִי
שְׂמֵךְ כְּלֵמֶר מִיָּדִים מִיָּדִים, וְלֹא רָפוּ לְהַחֲרִיךְ כְּחַד כִּיִּי' מִשְׁמַעוֹ נֵס מִלֵּא טוֹב לְחַיִּים.

מוסף לשבת ולשבת ראש הודש

תִּכְנֹתֶיךָ שֶׁבַת רִצִּית קִרְבָּנוֹתֶיךָ צִוִּית
 פְּרוּשִׁיהַ עִם סְדוּרֵי נִסְכֵי
 מִעֲנִיָּה לְעוֹלָם כְּבוֹד יִנְחֲלוּ.
 מוֹעֲמֵיהַ חַיִּים זְכוּ. וְגַם הָאוֹהֲבִים
 דְּבָרֶיהַ גְּדֹלָה בַּחֲרוּ. אִזּוּ מִסִּינֵי נִצְטוּ

עליה

לשבת ראש חודש

אֶתְּהָ יִצְרָתָ עוֹלָמְךָ מִקֶּדֶם כְּלִית מְלֹאכֶתְךָ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 אֶהְבֶּת אוֹתְנוּ וְרִצִּית בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכְּלֵה־לְשׁוֹנוֹת
 וּקְדוּשָׁתְנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּמִרְבָּתְנוּ מִלִּבְנוּ לְעִבּוֹדֶתְךָ וְשִׂמְךָ הַגָּדוֹל
 וְהַקְּדוֹשׁ עֲלֵינוּ קִרְאת: וְהַתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שְׂפָתוֹת
 לְמִנוּחָה וְרֵאשִׁי הַדְּשִׁים לְכַפֶּרֶת. וְלִפִּי שְׂחַטְאָנוּ לְסִנְיָה אֲנָחְנוּ
 וְאֲבוֹתֵינוּ חֲרָבָה עֵירָנוּ וְשָׂמַם בֵּית סִמְדֵּשָׁנוּ וְגִדְהָ יִמְרָנוּ וְנִפְלַ

כבוד

שיח יצחק

מִעֲנִיָּה לְעוֹלָם כְּבוֹד יִנְחֲלוּ. מִסִּינֵי
 כְּבוֹד חַכְמִים יִנְחֲלוּ פִּי הַחַכְמִים
 הַיְהוּדִים לְסַעֲמִיק בְּמַחֲשַׁבְתָּם לְהַלִּית פִּי
 נִסְכָּף זֹכִים לְנַחֵל הַכְּבוֹד יִחַר כֹּל סוֹנֵסֵס
 הַמְגִיעֵי לֵהֶם. הֵם מְכֻבָּדִים בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאִדָּם,
 וְחַמְמִים הֵם שְׂעוּסִים הַדְּגֵר בְּחַמְמִימָה רַקָּה
 קִינֵם בְּלֹא הַמַּחְמֹמֶה יִתְרֵה הֵם זֹכִים לְחַלֵּם
 הַסּוֹב כַּמְדֹּחַ רָחֵם נִסְחֵי לַסֶּךָ אֵם סַחִים
 וְאֵם כְּסוּב זְכוּ וְכֵן בְּעֵינֵי מַעַ שְׂבַח יֵם
 שְׂמִיעֵי לוֹ עוֹנֵג מַשְׂבַּח עֲלָמוּ וְלֹא לְרִיךְ
 הַתַּחֲכֻמוֹת יִתְרֵה. וְעוֹלָה וְקִרְבָּן לַשְּׂבַח עוֹנֵג
 וְאֵם מַכַּת הַשְּׂכָמִים הַגְּדוּלִים שְׂעִים לְנַחֵל
 סְכּוֹד

אבני אליהו

מִעֲנִיָּה לְעוֹלָם כְּבוֹד יִנְחֲלוּ. לְעֵנֵג אֵם חֲשַׁבַת
 בְּמַאֲכַל וּפְשֻׁחָה וְלִכְבֹּדוֹ בְּכִסּוֹת נְקִיָּה.
 וְשִׁיחֵי כּוֹנְחָנוּ לְשֵׁם שְׂפִיָּם וְלֹא לְחַנּוּחַ עֲצוּמוֹ.
 עִזּוֹ אִסֵּר וְקִרְאָת לְשַׁבַּת עוֹנֵג. רִשְׁמַת דִּיקָא. וְכֵן
 אִסֵּר וְכֵל הַמַּעֲנֵג אֵם חֲשַׁבַת. וְכֵן סְדוּרוֹ לְבוֹ בְּחַפְלָה
 מִעֲנִיָּה לְעוֹלָם כְּבוֹד יִנְחֲלוּ. מִעֲנִיָּה דִּיקָא
 חוֹיְנוּ הַנְּשַׁמָּה חִיתִירָה. שׁוֹבֵינֵי לַח הַמַּשְׂפִּירִין אֵם
 חֲשַׁבַת בְּרַת. וְכֵן כְּשִׁאֲמָרוּ רוּזֵל כֹּל הַמַּעֲנֵג אֵם
 הַשְּׂבַח כִּי הַבִּיאוּ רֵאִיָּה סַחְכָּבוֹב אִזּוּ חַחְעֲנֵג עַל
 חֵי. וְעַפְסוֹ נֹכַח לְהַכִּיֵן מִיֵּשׁ רִיבִיחַ לְקִיפּוֹר תַּגְלִיֵן
 יֵשׁ לָנוּ וְשַׁבַּת שְׂמֵה. וְאִל חֵן לִי סַבְחָת כִּי מִל
 כֹּל הַפְּשֻׁסֵר אֵם חֲשַׁבַת כִּי רִל שְׂרִיבִיחַ אִסֵּר
 לְחַקִּיסוֹר

(א) ספול מוסף בשבתות וי"ט כנגד קרבנות נחקנו. (ב) נכוח כ"פ ב' שנת כ"ד) וניסחול
 חכמת שבת תקנו הגאונים [חלוצת סקליר ז"ל קפ"ו] חכמת כמו כוננת לשון סקן כמו
 וסמים בזה חקן (יפעי' פי י"ב) ובאכן ירחי הגירסא הקנת אכן באנדורכהס ובקופת וכל צו
 הגי' כמו שלפנינו חכמת. (ב) של הקדמות אלו העשמיים המפורשים שפירס. (ג) כדחיל (סבת
 ק"ח) כל המשג אה השנת כ"ו. (ד) מיוסד עפי' תשריק ואכן ירחי מביא טוסת מלרשת
 וסראגלל, ססויני נלסוח ציו פשליה' להשלים לסיסות מלפ"ך

עָלֶיָהּ. וְתִצְנָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְהַקְרִיב
 בָּהּ קָרְבַּן מוֹסֵף שֶׁבֶת כְּרָאוּי. יְהִי
 רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֹהֵי
 אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתֵּעַלְנוּ בְּשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ
 וְתִטְעֵנוּ בְּגִבּוֹלֵנוּ. וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ
 אֶת־קָרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ. תְּמִידִים
 בְּסֹדְרָם וּמוֹסָפִים כְּהִלְכֹתָם. וְאֶת־

מוסף

לשבת ראש חודש

כְּבוֹד מִבֵּית חַיֵּינוּ. וְאִין אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית
 בְּחִירְתְּךָ בְּבֵית הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּמְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו מִפְּנֵי הַיָּד
 הַשְּׁלוּחָה בְּמִקְדָּשְׁךָ: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֹהֵי
 אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתֵּעַלְנוּ בְּשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ וְתִטְעֵנוּ בְּגִבּוֹלֵנוּ. וְשֵׁם
 נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים בְּסֹדְרָם וּמוֹסָפִים

כהלכתם

שיח יצחק

אבני אלהיו

הכבוד וזמ"א מענגיה, מענגיה דייקא
 : טועמיה חיים זכו. פי' אותן טעוין
 הדבר בתמימות וטועמים בשבת כל מיני מאכל
 ומגדים לכבוד שבת, ג"כ חיים זכו (והוא ע"ה
 וגם האוהבים דבריה היונו שאינם ממענגי
 וטועמי שבת שאכילה מוקת להם (או השרוי
 כת"ח) אך הם אוהבים דבריה וזוהרים בשמירתו
 וכל מה שהם יכולים נ"כ גדולה בחרו ע"ש
 כי אות היא בינו וביניכם פירש"י אות גדולה
 היא בינו וביניכם שבתתי בכס בהנחילי לכם
 את יום מנוחתי למנוחה וזמ"א להלן ישמחו
 במלכותך. כ"ל:

שתעלנו בשמחה לארצנו ולא כמ"א
 בכזי יבואו ובתחנונים אובילים.
 ותטענו בגבולנו כמ"ש ושמתי מוקם לפני
 ישראל ונעשהו:

ושם נעשה קרבנות חובותינו כפועל ממש. כמלות רלוך שיהא כהמ"ק קיים: נעשה כפועל
 (א) כן נוסחת הרמב"ם.

לחקיר שטועיל לנו הכוונה שאנו מענגים לשם
 שבת. וא"ל חקיר חן די כסנה. ר"ל שילמד
 אותו הכוונה ייזכה גם הוא למעלה הנ"ל. ע"ז
 חשיב ריב"ח כל המסמר את השבת כזו. היונו
 שאין הכוונה סועלת אלא למשמרים את השבת
 כדת וזוכין לקדושה ולבהרה. נוספות מור עובר
 על כמות הסענג את חשבת, ע"כ ריחו גודף
 (רבינו במ"י יעק"א א' י"ב י"ג):

בית דילה הוא פוח"ק, ובתי ירושלים הוא
 גבולה, וע"יחן נאמר לא ימצא בכתיבם
 ולא יראה לך בכל גבולך וכמ"ש לא יוסף עובר
 כך עור ערל ומסא, שאור חסין, וז"ש ותטענו
 בגבולנו ושם נעשה כתיבם"ק שהוא שם (אג'
 ברכות ע"ס ס"ו כ"ט):

מוֹסֵף יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצּוֹת רְצוֹנְךָ כְּמוֹ שַׁבְּתֹת עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי

מִשָּׁה

לַשַּׁבָּת רֵאשִׁית חֹדֶשׁ

בְּחִלְכֹתָ. וְאֵת מוֹסְפֵי יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְיוֹם רֵאשִׁית הַחֹדֶשׁ הַזֶּה
נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצּוֹת רְצוֹנְךָ כְּמוֹ שַׁבְּתֹת
עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מִשָּׁה עַבְדְּךָ מִפִּי כְּבוֹדְךָ בְּאִמּוֹר:
זֵכִיר הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כַּבָּשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה
בְּדוֹלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ. עֲלֵת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֲלֵת הַתָּמִיד וְנִסְכּוֹ
(זֶה קָרְבַּן שַׁבָּת וְקָרְבַּן הַיּוֹם בְּאִמּוֹר):

וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹדָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר
שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כַּבָּשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:
וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם כַּמְדָּבָר שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרֹנִים לָפָר וְשְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים
לְאֵיל וְעֶשְׂרֹן לְכַבָּשׁ וַיּוֹן בְּנִסְכּוֹ וְשַׁעִיר לְכַפָּר וְשְׁנֵי תְּמִידִים
בְּהַלְכֹתָם:

יִשְׁלַחֲהוּ בַמִּלְכוּתְךָ שְׁמֵרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֲנֵנִי עִם מְקַדְּשֵׁי שַׁבְעֵי עֵי. כִּדְם וְשִׁבְעוּ
וַיִּתְעַנְנוּ מִטּוֹבָה. וּבְשַׁבְעֵי רְצִיתֵנוּ וְקִבְּשָׁתוּ. חֲמִדַת יָמִים אוֹתוֹ
קָרָאתָ. זָכַר לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית:

אֲדַהֲיֵנוּ וְאֵלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רָצָה בְּמִנוּחָתָנוּ וְחֲדָשׁ עֲלֵינוּ בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת הַזֶּה אֶת־הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וּלְבִרְכָה.
דְּשִׁשׁוֹן וְדְשִׁמְחָה. לִישׁוּעָה וְדִנְחָמָה. לְפָרְנֶסָה וְלְכִלְכִּלָּה. לְהַיִּים
וְלְשָׁלוֹם. לְמַחִיכַת חֲמָא וְלִסְלִיחַת עֵזֶן (בְּשַׁנַּת הַעֲבוּר וְלְכַפָּרַת פֶּשַׁע):
כִּי בְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּחִרְתָּ מִכָּל הָאֲמוֹת וְשַׁבָּת קִדְּשָׁה לָהֶם חוֹדְעַת

וּחְקֵי

שִׁיחַ יִצְחָק

מש"כ עכשיו כי שיח שפתותינו תחת קרצנותינו והמר כמלות רלוונך ע"ש נחת רוח לפני
שאמרתי ונעשה כרצוני בלי נתינת טעם למנותיו רק כנזירת מלך על עבדיו:

(א) כשזילנו כמו כתבו על היהודים כשזיל היהודים. (ב) כמדבר כ"ח ע"ג. (ג) שם כ"ח י"א. (ד) שם כ"ח י"א.
(ח) חוספה אחרונים כי בטוסחה זה י"ב לטונות של בקשה נגד י"ב חדשי השנה לכן לשנת
העבור האסיפו עוד ברכה אחת כנגד החדש ה"ג [המערש במחזור ווינעלייא שנת ש"ס] (ו) עשה"כ

משה עבדך מפי כבודך כאמור :
 וביום השבת שני כבשים בני שנה
 תמימם ושני עזרנים סלת מנחה
 בקורה בשמן ונסכו. עלת שבת בשבתו
 על עלת התמיד ונסכה :

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג עם
 מקדשי שביעי. פלם ישבעו ויתענגו
 מצובה ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים
 אתו קראת. וקר למעשה בראשית :

אלהינו ואדחי אבותינו רצה במנותנו קדשנו במצותיך
 ותן חלקנו בתורתך שפענו מצובה ושפחנו
 בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו יהוה אלהינו
 באהבה וברצון שבת קדשך ויגדלו בו ישראל מקדשי שמך.
 ברוך אתה יהוה מקדש השבת :

רצה יהוה אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם. והשב
 את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל.
 ותפלתם באהבה תמכר ברצון ותהי רצון תמיד
 עבודת ישראל עמך :

ותחזיקה עינינו בשובה לציון ברחמים. ברוך אתה
 יהוה המחזיר שכינתו לציון :

סודים

לשבת ראש חודש

חקי ראשי חדשים להם קבעת : ברוך אתה יהוה מקדש
 השבת וישראל וראשי חדשים : רח

כמ"י ס' י"ד, א) במדבר כ"ח ט' (ב) כדליתא בשמות רנה דף קל"ב סניד לזכרו ליעקב חקח
 ומשפטיו לישראל זכרו וז האורה חקיו ומשפטיו אלנו קדוש האדשים סת נכס חוקים ומשפטיו.
 (ג) טסח סוף ברכה נדמו"ל (ברכות מ"ט).

וְעַל כֵּן יִתְבָּרַךְ וַיִּתְרוֹמַם שְׁמֵךְ מִלְּפָנֵינוּ תָּמִיד
לְעוֹדָם וְעַד :

בש"ח וכתוב לחיים טובים כל גני בריהך :

וְכָל־הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה וַיִּהְיוּ אֶת שְׁמֵךְ בְּאֵמַת הָאֱלֹהִים
יִשׁוּעַתָּנוּ וְעֲזָרָתָנוּ סֵלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
הַטּוֹב שְׁמֵךְ וְלִךָ נָאָה לְהוֹדוֹת :

ע"ז אלהינו ואלהי אבותינו בברכה המושלשת בתורה חפתיבה
על ידי משה עבדך האמורא מפי אהרן ובניו כהנים עם
קדושה באמור: וברכה יהוה וישמרה: יאר יהוה פניו אליה ויחנה: ישא
יהוה פניו אליה וישם לה שלום:

שֵׁים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל
יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בָּרַכְנוּ אֲבִינוּ בְּלָנוּ כְּאַחַד בְּאוֹר פְּנִיךָ כִּי
וְאַל פְּנִיךָ נָתַתָּ קֶנֶן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ תוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד
וְצַדִּיקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשְׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרַךְ אֶת
עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה בְּשִׁלּוֹמֶךָ :

בש"ח בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה נזכר ונכתב לפניך אנחנו
וכך עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום :

ברוך אתה יהוה המברך את עמו ישראל בשלום :

אֱלֹהֵי. נִצּוֹר לְשׁוֹנֵי מִרְעַע וּשְׁפָתַי מִדְּבַר מִרְמָה וּלְמַקְלָדֵי נַפְשֵׁי
תְּדוּם וּנְפֹשֵׁי בְּעֶפְרַר לְכָל תַּהֲיִה פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ
וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁי וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רַעַה מִהֲרָה הַפֵּר
עַצְתָּם וּמְלַקֵּל מַחֲשַׁבְתָּם. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֵךְ עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנְךָ
עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁתְךָ עֲשֵׂה לְמַעַן תוֹרָתְךָ לְמַעַן יִחְלְצוּן יְדִידֶיךָ
הוֹשִׁיעַה יְמִינְךָ וְעַנְנֵי : יְהִיו לְרִצּוֹן אֲמַרֵי פִי וְהִגִּינוּ לְבִי לְפָנֶיךָ
יְהוָה צוּרֵי וְגוֹאֲלֵי. עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם
עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן :

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש

במחר

מוסף לשבת ולשבת ראש חודש

בַּפְּתִיחָה מְסַמְּנֵנו וְתַן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ : וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בִּירְאָה בַּיּוֹם עוֹלָם
 וּבְשָׁנִים קַדְמוֹנוֹת : וְעֲרֵבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בַּיּוֹם עוֹרָם
 וּבְשָׁנִים קַדְמוֹנוֹת :

הש"ן חזור התפלה, קרוש תתקבל

(א) קוּה אַל ה' חוֹק וַיֵּאמֶן לְבַד וְקוּה אַל ה' : אִין קְדוּשׁ כַּה' כִּי אִין בְּלַתְךָ
 וְאִין צוּר כְּאַלְהֵינוּ : כִּי מִי אֵלֹוה מְבַלְעֵדִי ה' וְמִי צוּר זוֹלַתִּי אֵלֹהֵינוּ :
 אִין פְּאַלְהֵינוּ . אִין כְּאַדוֹנֵינוּ . אִין כְּמַלְכֵנוּ . אִין
 כְּמוֹשִׁיעֵנוּ : מִי כְּאַלְהֵינוּ . מִי כְּאַדוֹנֵינוּ . מִי
 כְּמַלְכֵנוּ . מִי כְּמוֹשִׁיעֵנוּ : נוֹדָה לְאַלְהֵינוּ . נוֹדָה
 לְאַדוֹנֵינוּ . נוֹדָה לְמַלְכֵנוּ . נוֹדָה לְמוֹשִׁיעֵנוּ : פְּרוּךְ
 אֵלֹהֵינוּ . פְּרוּךְ אֲדוֹנֵינוּ . פְּרוּךְ מַלְכֵנוּ . פְּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ :
 אַתָּה הוּא אֵלֹהֵינוּ . אַתָּה הוּא אֲדוֹנֵינוּ . אַתָּה הוּא
 מַלְכֵנוּ . אַתָּה הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ : אַתָּה הוּא שְׁהַקְטִירוּ
 אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת הַקְטֶרֶת הַסַּמִּים :

פְּטוּם הַקְטֶרֶת הַצָּרִי וְהַצִּפְרוֹן הַחֲלֻבָנָה וְהַלְבָנָה מִשְׁקָל
 שֶׁבַעִים שֶׁבַעִים מָנֶה . מוֹר וְקַצִּיעָה שְׁפֵלֶת נֶרֶד וְכַרְפֶּס
 מִשְׁמַל שֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵה שֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵה מָנֶה . הַקִּשְׁט שָׁנִים עֶשְׂרֵה
 וְקִלּוּפֵה שְׁלֹשָׁה . וְקִנְמוֹן תְּשַׁעֵה . בְּרִית פְּרָשִׁינָה תְּשַׁעֵה מִבֵּין
 יַיִן קַפְרִיסִין סַאִין תְּלַתָּה וְקַמְבִּין תְּלַתָּה . וְאִם אִין לוֹ יַיִן קַפְרִיסִין
 מִבֵּיא חֲמַר חוֹרִין עֲתִיק : מִלַּח סְדוּמִית רְבַע (הַקָּב) . מַעֲדָה
 עֶשֶׂן כֹּל שֶׁהוּא : רַבִּי נָתַן אוֹמֵר אֵף כִּפְתַת הַיַּרְדֵּן כֹּל שֶׁהוּא . וְאִם
 נָתַן בָּהּ דְּבִשׁ פְּסָדָה . וְאִם חֲסֵר אַחַת מִכֹּל סַמְנִיָּה חַיִּב מִיתָה :
 רַבִּין שְׁמַעוֹן (בֶּן גַּמְלִיאֵל) אוֹמֵר . הַצָּרִי אִינוּ אֵלָּה שְׂרָף הַנוֹטֵף
 מִעֵצֵי הַקְטָה . בְּרִית פְּרָשִׁינָה שְׁשָׁפִין בַּת אֶת הַצִּפְרוֹן כְּדִי
 שִׁתְּהָא נָאָה : יַיִן מַפְרִיסִין שְׁשׁוּרִין בּוֹ אֶת הַצִּפְרוֹן כְּדִי שִׁתְּהָא

עוה

(א) תהלים כ"ד י"ד. (ב) ש"א צ' ב'. (ג) תהלים י"ח ל"ב. (ד) שנים נעים זה מביאו הרמב"ם לאחר תפלה שהרית של חול וכן בטור ה"ח סי' קל"ג, ובהוספת פטום הקטורת, והשיר שהלויים כו'. (ה) אינו מן השיר כ"א מוסב למטה ממנו לפטום הקטורת. (ו) לשון רקח מרקחת. (ז) לכן יותר מדליח. (ח) י"ב. (ט) עשב הגדל על שפת הירדן. (י) כלי שתהא ריחה חזק במקדש.

עֹזֶה: וְהָיָא מִי רַגְלִים יָפִין לָהּ אֶלָּא שְׂאִין מְכַנְיָסִין מִי רַגְלִים
בַּעֲזוּרָה מִפְּנֵי הַכְּבוֹד:

הַשִּׁיר שְׁתְּלוּם הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
הָיוּ אוֹמְרִים. לִיתְוָה תְּאָרְץ וּמְלוֹאָה תִּבְרַךְ וַיּוֹשְׁבֵי בָהּ:
בְּשֵׁנֵי הָיוּ אוֹמְרִים. גְּדוֹל יְהוָה וּמְחַלֵּל מֵאֵד בַּעִיר אֶלְהִינוּ הָר
קָדְשׁוֹ: בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים. אֱלֹהִים נִצַּב בַּעֲדַת אֶךְ בְּקֶרֶב
אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: בְּרִבְעֵי הָיוּ אוֹמְרִים. אֵל נִקְמוֹת יְהוָה אֵל
נִקְמוֹת הוֹפִיעַ: בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים. הַרְגִינוּ לֵאלֹהִים עוֹזְנֵנו
הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: בַּשְּׁשִׁי הָיוּ אוֹמְרִים. יְהוָה מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבִשׁ
לְבִשׁ יְהוָה עוֹ הַתְּאוֹךְ אֶף תִּבּוֹן תִּבְרַךְ בְּרִתְמוֹט: בַּשְּׁבַת
הָיוּ אוֹמְרִים. מוֹמֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשְּׁבַת. מוֹמֹר שִׁיר לַעֲתִיד
לָבֵא. לַיּוֹם שֶׁכֶּלֶן שְׁבַת וּמְנוּחָה לְתֵיבֵי הַעוֹלָמִים:

תנא רבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר
הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא. תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹקֶם:
שְׁנֵי אֲמַר וְכָל בְּנֵיךְ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךְ: אֵל תִּקְרֵי בְּנֵיךְ
אֵלָּא בְּנֵיךְ: שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתְךָ וְאִין לְמוֹ מְכָשׁוֹר: יְהִי שְׁלוֹם בְּתוֹרָתְךָ
שְׁכוּהָ בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ: לְמַעַן אֲתִי וְרַעֲי אֲדַבְּרָתָנָא שְׁלוֹם בְּךָ: לְמַעַן בֵּית
יְהוָה אֶלְהִינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב קָדֶ: יְהוָה עוֹ לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יִבְרַךְ אֶת
עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם: קִדִּישׁ דְּרַבְנָן. עֲלֵינוּ קָרִי. מוֹמֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשְּׁבַת קָרִי. אֲדוּן עוֹלָם.

כשואמרים קדיש דרבנן אומרים יתגדל עד יהא שלמא רבא תמלח אחר תפלת חול ואח"כ אומ' זה:
עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבְּנָן. וְעַל תְּלַמְיָדֵיהוֹן וְעַד כָּל תְּלַמְיָדֵי
תְּלַמְיָדֵיהוֹן. וְעַד כָּל מָאן דְּעַסְמִין בְּאוֹרֵיתָא. דִּי בְּאַתְרָא
תְּדִין (בא"י אומרים באתרא קדישא הדין) וְדִי בְּכָל אֲתָר וְאַתְר. יְהִיא לְהוֹן
וְלִכּוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חֲנָא וְחַסְדָּא וְרַחֲמִין וְחַיִּין אֲרִיכִין וּמְזוֹנָא
רוּיְחָא וּפְרָקְנָא מִן קַדָּם אֲבוּהוֹן דְּבִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאַמְרוּ אָמֵן:

יהא

(א) כתב הכל בו יש מפרשים מי רגלים מי מעין אחד הוא שמו כן והוא במקרא עין רגל (יהושע
ס"ו ז') וא"ל לומר מי רגלים מתם חלילה שלא עלה על לב אדם לשרות בהן סממני הקטורת
עכ"ל ולזה פירש מפני הכבוד ששם המשין הוא שם של בזיון (ב) משנה סוף מס' תמיד. ג) לחיים
הנחמים שלע"ל. ד) סוף מס' נדה סיום הש"ס זכריתא זו (ה) סוף מס' זרכות. ו) זרמב"ס יש
הרבה נוסחאות בקדיש דרבנן והנוסחא שלפנינו אהו זה רו"ה פ"פ סדור וי"ל. ז) בלדק ספס כעל
וי"ל כי מלת ולכון למותר הוא, ואחרים אומרים—לן—ולאון.

יְהֵא שְׁלֹמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים מְזוּבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל
וְאָמְרוּ אָמֵן : עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו חוּא יַעֲשֵׂה בְּרַחֲמָיו שְׁלוֹם
עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן :

אַתְּ קִיְּנוּ סְעוּדָתָא דְמַהֲלִמְנוּתָא שְׁלִימָתָא תְּדוּתָא
דְּמַלְכָּא קְדִישָׁא. אַתְּ קִיְּנוּ סְעוּדָתָא דְּמַלְכָּא.
דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְעֵתִיקָא מְדִישָׁא וְזַעֲר - אֲנַפִּין
וְחַמְל תְּפוּחִין קְדִישִׁין אַתְּן לְסַעְדָּא בְּהַרְיָה :

אֲסַדְר לְסַעוּדָתָא. בְּצַפְרָא דְשִׁפְתָא. וְאֲזַמִּין בְּהַ שְׁתָּא. עֵתִיקָא קְדִישָׁא :
נְהוּרָא יִשְׂרֵי בְּהַ. בְּקִדּוּשָׁא רַבָּא. וּבְחִמְרָא טַבָּא. דְּבִיָּה תְּחַדֵּי גַפְשָׁא :
יִשְׁבֵּר לֶן שׁוֹפְרִיָּה וְנִתְּנוּ בִיקְרִיָּה. וְיַחְזִי לֶן סְתְרִיָּה. דְּאֵתְאַפֵּר בְּלִחְשָׁא :
יַעֲלֵה לֶן מַעֲמִי. דְּבַתְרִיסְר נְהַמִּי. דְּאֵינּוּן אַתְּ בְּשִׁמְיָה. כְּפִילָא וְקִלְיָשָׁא :
צַרְוָא דְלַעֲלָא. דְּבִיָּה חַיִּי כְּלָא. וְיִתְרַבֵּי חֵילָא. וְתַסַּק עַד רֵישָׁא :
חַדוּ חַצְדֵי חַקְלָא. בְּדַבּוּר וּבְקִלְיָא. וּמְלִלוּ מִלְּתָא. מְתִיקָא כְּדוּבְשָׁא :
כְּדָם רַבּוֹן עֲלָמִין. בְּמִלִּין דְּסִתִּימִין. תְּגִילוּן פְּתַגְמִין. דְּתִימְרוּן חַדוּשָׁא :
לַעֲפֵר פְּתוּרָא. בְּרִזָּא יִקְרָא. עֲמִיקָא וּמְמִרָא. וְלֵאוּ מְלִתָּא אוּשָׁא :
וְאֵלִין מְלִיָּא. יְהוּן לְרַקִּיעֵיָא. וְתַמּוֹן מֵאֵן שְׂרָיָא. הֲלָא הֵוּא שְׁמַטָּא :
דְּבוּ יִתִּיר יִסְגִי. לַעֲלָא מִן דְּרַגְיָה. וְיִסַּב בַּת זַנְגִיָּה. דְּנִתְּת פְּרִישָׁא :

חַי יְהוָה וּבְרוּךְ צוּרֵי. בִּיהוָה תִּתְחַלֵּל גַּפְשִׁי. כִּי יְהוָה יֵאֵר גְּרִי.
בְּהַלּוֹ גְרוּ עָלֵי רֵאשִׁי : יְהוָה רוּעֵי לֹא אֲחַסֵּר. עַל מֵי מְנוּחוֹת
יִנְהַלְנִי. נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בֶּשָׂר. לֶחֶם חֲקֵי הַטְּרִיפִנִי : יְהִי רַצוֹן
מִלְּפָנֶיךָ. אֵתָה אֱלֹהֵי מְדוּשֵׁי. תַעֲרוּךְ לִפְנֵי שְׂכַחְתֶּךָ. תִּדְשֵׁן
בְּשִׁמּוֹן רֵאשִׁי : מִי יִתֵּן מְנוּחָתִי. לִפְנֵי אֲדוֹן הַשְּׁלוֹם. וְהִיתֵת
שְׁלָמָה מִמֹּתִי. תְּחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם : יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לִפְנֵי. לְלוֹתִי
לוֹיָה. בְּכּוֹס יִשׁוּעוֹת אֵשָׁא פְּנֵי. מִת פּוֹסֵי רוּיָה : צִמְאָה גַּפְשִׁי
אֵל יְהוָה. יִמְלֵא שִׁבְעֵי אֲסַמִּי. אֵל הַתְּרִים אֵשָׁא עֵינֵי. כְּהַלֵּל וְלֹא
כְּשִׁמְאֵי : תְּדוּת יָמִים וְשָׁנוֹת עוֹלָמִים. עוֹרָה כְּבוֹדֵי עוֹרָתָא. וְעַל
דְּאֵשִׁי יְהִי תַפּוּסִים. גַּר מְצוּה וְאוֹר תּוֹרָה : קוֹמֵת יְהוָה לְמְנוּחָתִי.
אַתָּה וְאֲרוֹן עֲזָךְ. מַח גָּא אֵל אֶת בְּרַכְתִּי. וְתִתְּנֵם מִגֵּן הַזֵּה :

מִימור לְדוֹד יְהוָה רַעִי לֹא אֶחָסֵד : בְּנֵאוֹת דְּשֵׁא יִרְבִּיצֵנִי עַל פִּי סְנוּתוֹת
 וְנִחְמֵנִי : נִגְשִׁי יִשׁוּבְכִי יִנְחֵנִי בְּמַעְנְלִי אֲדַקֵּה לְפָנָיו שְׁמוֹ ; וְגַם בִּי אֶלְדָּ
 בְּיָמַי צְלֻמְנוֹת לֹא אֵירָא רַע בִּי אִתָּה עֲמִדִי שִׁבְמִתָּה וּמִצְעֲנִתָּה הִמָּה וְנִחְמֵנִי :
 תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שְׁלֶחֶן גִּיד צִרְרִי דַשְׁנֹת בְּשִׁמְךָ רִיאֵשִׁי כּוֹסֵי הַיְיָה : אֵדָךְ טוֹב וְחֶסֶד
 יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיֵּי וְשִׁבְתִּי בְּבֵית יְהוָה לְאֶרְךָ יָמִים :

אִם תִּשְׁיֵב מִשִּׁבְתִּי רְגַלְךָ עֲשׂוֹת חַפְצֶךָ בְּיוֹם מְדֹשִׁי וּמְרֵאָתָה
 לַשִּׁבְתָּ עֲנֵג לְקֹדֶשׁ יְהוָה מְכַבֵּד וּכְבֹדָתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ
 מִטְּצוֹא חַפְצֶךָ וְדַבֵּר דְּבָר : אִזּוֹ תִתְעַנֵּג עַל יְהוָה וְהִרְפַּבְתִּיךָ
 עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ וְהֶאֱבַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי יְהוָה דְּבָר :
 וְשִׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ לְדוֹלָתָם
 בְּרִית עוֹלָם : בְּיָמֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הַיָּהּ לְעַלְמֵי בְּיָ-
 שִׁשְׁתִּי יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבְיוֹם
 הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפָשׁ :

דיני קדושה רבא של שחרית

אסור להחנות עד שש שעות, ולשם חשיבה חשילו שעה אחת אסור, יהא שולחנו ערוך
 כמו בסעודה לילה, ומקדשין על היין, והוא נקרא קדושה רבא עיל שני נהור כי לינו מהימ, וצטעיק טעג צו כל מה שנוהג בקדושה הלילה, ולא יפסוד עד שיקדש, במקום שאין יין מלי
 אז כל המזקן הם המל מדינת חזן מהמים, ואלו להחזין חשילו מלשה שיכול לו יין :

זְכוֹר אֶת יוֹם הַשִּׁבְתָּ לְקַדְּשׁוֹ : שִׁשְׁתִּי יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל
 מְלֶאכֶתְךָ. וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ לַיהוָה אֵלֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
 כָּל מְלֶאכֶה אִתָּה וּבְנֶהָ וּבַתָּהָ עֲבֹדָה וְאִמְתָּהּ וּבַהֲמֹתָהּ וְגֵרְךָ
 אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ : בִּי שִׁשְׁתִּי יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
 הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי :
 עַל כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת יוֹם הַשִּׁבְתָּ וַיְקַדְּשֵׁהוּ :

(א) סברי טרנן ורבנן ורבנתי :

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרִי
 הַגֶּפֶן :

ברוך

א) ויהא נקי עמתי קדושה רבא (מסורה דף ק"ו) ובחזן כזבן ירחי שאין למור יומר מברכה
 ב) ויהא נקי עמתי קדושה רבא (מסורה דף ק"ו) ובחזן כזבן ירחי שאין למור יומר מברכה
 (17)

ראשי החרוים שמעון בר יוחנן
בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם יוֹם. יַעֲסֵם לָנוּ יֵשַׁע וּפְדוּיוֹם. וּבְשֵׁמוֹ נִגְיֹר כֹּל
הַיּוֹם. וּבִישׁוּעָתוֹ נָרִים רֵאשׁ עֲלוֹן. כִּי הוּא מַעֲזוֹ לְדָד
וּמְהֵסָה לְאֲבִיוֹן: שְׁבִמְיִי יֵה לְיִשְׂרָאֵל עֲדוּת. בְּצַרְתָּם לֹא צָר:
בְּסִבְלוֹת וּבְעֲבֻדוֹת. בְּלִבְנֵת הַסְּפִיר הָדָאם עֵז יִדְוֹדוֹת. וְנִגְלַח
לְהַעֲלוֹתָם מֵעַמְּךָ בּוֹר וְדוּת. כִּי עִם יְהוָה הַחֶסֶד וְתִרְבֵּה עֲמֹ
פְדוּת: מַה יִּקְרַח חֶסֶדוֹ בְּצַלּוֹ לְגוֹנְנָמוֹ. בְּגִלּוֹת בְּבִלְהַ שְׁלַח
לְמַעֲנָמוֹ. לְהוֹרִיד בְּרִיחִים נִמְנָה בִּינִימוֹ. וַיִּתְּנֵם לְרַחֲמִים לְפָנֵי
שׁוֹבֵימוֹ. כִּי לֹא יִשׁוּשׁ יְהוָה אֶת עַמּוֹ. בְּעֵבֹר הַגְּדוֹל שְׁמוֹ:
עֵינִים שָׁת פָּסָא לְהַצִּיל יְדִידוֹ. קְהַעֲבִיר מִשֵּׁם מַעֲזֵנִי מוֹרְדִיו.
מֵעֵבֹר בְּשִׁלַּח פָּדָה אֶת עַבְדִּיו. קָרָן לְעַמּוֹ יָרִים תְּהַלַּח לְכַר
חֲסִידוֹ. כִּי אִם הוֹגָה וְרַחֵם פְּרַחְמִיו וּכְרוֹב חֲסִידוֹ: וּצְפִיר הָעוֹיִם
הַגְּדִיד עֲצוּמִיו. וְגַם חֲזוֹת אֲרַבַּע עָלוּ לְמַרְוִמִיו. וּבְלִבָּם הָמוּ
לְהַשְׁחִית אֶת רְחוּמִיו. עַל יְדֵי כְהִנּוּ מִנֶּר מִתְקוּמִיו. חֲסִידֵי
יְהוָה כִּי לֹא תִמְנֹ. כִּי לֹא כָלוּ רְחֻמִּיו: נִסְגַּרְתִּי לְאִדוּם בִּיד
רְעֵי מַדְנִי. שֶׁבְכֹל יוֹם וַיּוֹם מִמְלָאִים פָּרַסֵם מֵעַדְנִי. עֲזַרְתוּ עִמִּי
לְסַמּוֹךְ אֶת אֲדֹנָי. וְלֹא נִשְׁשַׁתְּנִי כֹד יָמֵי עַדְנִי. כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם
אֲדֹנָי: בְּבוֹאוֹ מֵאִדוּם חֲמוּץ בְּגָדִים. זָבַח לוֹ בְּבַצְרָה וּטְבַח לוֹ
בְּבוֹגְדִים. וַיִּזַּן נִצְחָם מִלְּבוּשָׁיו לְהֶאֱדִים. בְּכַחוֹ הַגְּדוֹל יִבְצוֹר
רוּחַ נְגִידִים. הִגָּה בְּרוּחוֹ הַקִּשָּׁה בְּיוֹם קָדִים: רֵאוּתוֹ כִּי כֵן
אֲדוּמֵי הָעוֹצֵר. יִחְשׁוּב לוֹ בְּבַצְרָה תְּקַלּוּט בְּבַצָּר. וּמִלֶּאךָ בְּאִדָּם
בְּתוֹכָהּ יִנְצָר. וּמִזִּיד בְּשׁוֹנֵג בְּמַקְלָט יַעֲצָר. אֶהְבּוּ אֶת יְהוָה
כֹּל חֲסִידוֹ אֲמוּנִים נוֹצָר: יִצוּת צוֹר חֶסֶדוֹ קְהַלּוּתִיו לְקַבֵּץ.

מארבע

— ביאור הסלות והענין —

ברוך ה' תהלים ס"ח כ', ודו"ק ג"כ ל' בור מ'ל' המסנה ר"ה כ"ז ב', לגוננימו לנון אותם
 למענימו למענס ע"ש המדרש בכל מקום שלנו ישראל גלה שכינה עמהם (מגלה כ"ס)
 להוריד בריחים עשה"כ (ישע' מ"ג י"ד) למענסם שולחתי והורדתי בריחים וגדרש ע"ז בליכה
 רבחא דף פ"א שבוכדנלר הסעין את ישראל רחיים והורידן ככה לנבל, כי לא יושש (ש"א י"ב כ"ב)
 סאוני סורדיו שהגללו ה' מיד המן המורד והעביר הגזרה ותפש לשון מאוני בעבור ששקל המן
 עשרת אלפים ככר כסף כדי לאכד ישראל, מעבור בשלח מלשון ושלח טעמו (איוב ל"ג י"ח) והיינו הרב
 וכלי זיון. וצפיר העוים זו מלכות יון (דניאל ח' ח') ע"י כהניו בית חשמונאי ביד רעי כמו כל רעיה
 בגדו בה ונעשו מדני מריכי ל' משלה מדניס. חמוץ בגדים זה הקב"ה עשה"כ (ישע' ס"ג א') ויז
 נצחם (שס ס"ג ג') אדומי העוצר שר של אדום ונעם העוצר המושל מגזרת זה יעצר בטמי (ש"א
 ע' י"ז). ויסוד החרו (כמס' מכות י"ב) ג' טעיות עתיד שר של אדום לטעות טועה שאינה קולטת

מֵאַרְבַּע רוּחוֹת עֲדִיז לְהִקְבִּץ. וּבַהֲר מְרוֹם הָרִים אֹתֵנוּ לְהַרְבֵּץ.
 וְאֵתֵנוּ יֵשׁוּב נְדָחִים קוֹבֵץ. יֵשִׁיב לֹא נֹאמַר כִּי אִם וְשָׁב וְקִבֵּץ:
 בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר מִזֶּב גְּמָנוּ. בְּרַחֲמָיו וּכְרוֹב חֲסָדָיו הִגְדִּיל
 לָנוּ. אֵלֶּה וּכְאֵלֶּה יוֹסֵף עִמָּנוּ. לְהִגְדִּיל שְׁמוֹ הַגָּדוֹל הַגְּבוּר
 וְהַנּוֹרָא שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ: בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְרָאֵנוּ לְכַבוֹדוֹ.
 לְהַלְלוֹ וּלְשַׁבְּחוֹ וּלְסַפֵּר הוֹדוֹ. מִכָּל אוֹם גָּבַר עָלֵינוּ חֲסָדוֹ. לְכֵן
 כָּבַל לָב וּבְכַל נֶפֶשׁ וּבְכָל מְאוֹדוֹ נִמְלִיכוֹ וּנִיחָדוֹ: שְׁהֵשְׁלוֹם שְׁלוֹ
 יֵשִׁים עָלֵינוּ בְּרִכָּה וְשָׁלוֹם. מִשְׁמַאל וּמִימִן עַד יִשְׂרָאֵל שָׁלוֹם.
 הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם. וְיִזְכֵּנוּ לְרֵאוֹת בָּנִים וּבְנֵי
 בָּנִים עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת עַל יִשְׂרָאֵל שָׁלוֹם. יוֹעֵץ אֵל גְּבוּר
 אָבִי עַד שֶׁר שָׁלוֹם:

בְּרוּךְ אֵל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה. לְנַפְשֵׁנוּ פְּדִיּוֹם
 מִשָּׂאת וּמְנוּחָה. וְהוּא יִדְרוֹשׁ לְצִיּוֹן עִיר
 הַנְּבֻחָה. עַד אָנָּה תוֹגִיּוֹן נֶפֶשׁ נְאֻחָה. הַשׁוֹמֵר שֶׁבֶת
 הַבֵּן עִם הַבֵּת. לֹאֵל יִרְצוּ כְּמִנְחָה עַד מַחֲבֵת: רוֹכֵב
 בְּעֶרְבוֹת מִלֶּךְ עוֹלָמִים. אֶת עַמּוֹ לְשִׁבוֹת אֵזֶן
 בְּנַעֲמִים. בְּמֵאֲכָלֵי עֶרְבוֹת בְּמִינֵי מִטְעָמִים.
 בְּמַלְבוּשֵׁי כְבוֹד זָכַח מִשְׁפָּחָה: הַשׁוֹמֵר וְאֲשֶׁרֵי כָּד
 חוֹכֵה. לְתִשְׁלוֹמֵי כֶּפֶד. מֵאֵת כָּל סוֹכָה. שׁוֹכֵן
 בְּעֶרְפֵּל. נִחְלָה לוֹ יוֹכֵה בָּהָר וּבַשָּׁפֵל. נִחְלָה וּמְנוּחָה
 כְּשִׁמְשׁ לוֹ זֶרְחָה: הַשׁוֹמֵר כָּל שׁוֹמֵר שֶׁבֶת כְּבֵת
 מִחֻלּוֹ. הֵן הַכָּשֵׁר חֲבֵת קִדְשׁ גּוֹרְלוֹ. וְאִם יֵצֵא
 חוֹבֵת הַיּוֹם אֲשֶׁרֵי לוֹ. אֵל אֵל אֲדוֹן מְחוֹלְלוֹ. מְנוּחָה הִיא

שְׁלוּחָה

— ביאור השלוח והענין —

אלא צר והוא נולה לצרה. טועה שאינה קולטת אלא סוגג והוא מויד הוי. טועה שאינה קולטת אלא
 אדם והוא מלך. אהבו את ה' (תהלים ל"ז) ובהר מרום הרים הוא הר ליון עשה"כ (יהזקאל
 כ' ע') ישיב [והשיב לא נאמר, ע"י רש"י דברים ל"ג:]

לנפשנו נתן פדיון משאת ולאמה והוא מל' הוי לנו השאת והשכר (איכה ג' מ"ז) תוגיון מלאכונים
 און כמו ואון והקר ותקן (קהלת י"ב י"ט) כל חובת ההמכה להש"י השלומי כפל בעד

שְׁלוֹחָהּ: הַשּׁוֹמֵר הַמְּדַת הַיָּמִים קָרָא אֵלָי צוֹר. וְאֵשֶׁרִי
 לְתַמִּימִים אִם יִהְיֶה נְצוֹר. כְּתוּר הַלְּוָמִים עַל רֵאשִׁים
 יְצוֹר. צוֹר הָעוֹלָמִים רוּחוֹ בָּם נְחָה: הַשּׁוֹמֵר זְכוֹר אֶת
 יוֹם הַשַּׁבָּת לְמַדְשׁוֹ. קָרְנוּ כִּי גִבְהָה גִּזְרֵי עַל רֵאשׁוֹ.
 עַל בֵּן יִתֵּן הָאָדָם לְנַפְשׁוֹ. עֲנֵג וְגַם שְׂמֵחָה בָּהֶם
 לְמִשְׁחָה: הַשּׁוֹמֵר קָדֵשׁ הִיא לָכֶם שַׁבָּת הַמַּלְכָּה. אֵל
 תוֹךְ בְּתִיכֶם הִנֵּיחַ בְּרָכָה. בְּכֹד מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם לֹא
 תַעֲשׂוּ מְלָאכָה. בְּנִיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם עֶבֶד וְגַם
 שַׁפְחָה: הַשּׁוֹמֵר

זה הזמר שם המהכר (ישראל) וסתם שמו בלשני הסרזות יום. שבת. ראשון. אכול. לא.

יוֹם זֶה מְכַבֵּד מִכָּל יָמִים. כִּי בּוֹ שַׁבַּת צוֹר עוֹלָמִים: שֵׁשֶׁת יָמִים
 תַּעֲשֶׂה מְלֹאכֶתְךָ. וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא־תַחֲדֶק. שַׁבָּת לֹא תַעֲשֶׂה
 בּוֹ מְלֹאכָה. כִּי כֹל עָשָׂה שֵׁשֶׁת יָמִים: יוֹם זֶה רֵאשׁוֹן הוּא
 לְמִקְרָאֵי קָדֵשׁ. יוֹם שַׁבְּתוֹן יוֹם שַׁבָּת קָדֵשׁ. עַד בֵּן כָּל אִישׁ
 בְּיָמָיו יִקְדֵּשׁ. עַד שְׁתֵּי לַחַם יִבְצְעוּ תַמִּימִים: יוֹם זֶה אֶכּוֹל
 מִשְׂמָנַי שִׁתָּה מִמֵּתִקִּים. כִּי אֵד יִתֵּן לְכֹל בּוֹ דְבָקִים. בְּגֹד
 לְלִבּוֹשׁ לַחֵם חֲקִים. בְּשֵׁר וּדְגָיִם וְכֹל מִטְּעָמִים: יוֹם זֶה לֹא תַחֲסֹר
 כֹּל בּוֹ וְאִכְלִיתָ וּשְׂבַעְתָּ. וּבִרְכַת אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֱהַבְתָּ.
 כִּי בִרְכָה מִכָּל הָעַמִּים: יוֹם זֶה הַשָּׁמַיִם מִסְּפָרִים כְּבוֹדוֹ. וְגַם
 הָאָרֶץ מְלֹאָה חֶסֶדוֹ. רֵאֵן כִּי כָל אֵלֶּה עֲשִׂיתָ יְדוֹ. כִּי הוּא הַצּוֹר
 פְּעָרוֹ תָמִים: יוֹם זֶה. יֵה רַבּוֹן וְכוּ'. צוֹר מִשְׁלוֹ וְכוּ'. תַמְלֵל לְעֵיל בּוֹמִירוֹת סָל לֵיל שַׁבַּת.
 אומרים

— ביאור הסלות והענין —

הולאת השבת מאת כל סבה הרואה את הכל כדמו"ל יסכה זו ערה שהיתה סבה ברוח הקודש (עגלה
 י"ד) הבשר חכת קודש מלי הגמרא חכת קודש מכשרתן (חולין ל"ג) הלומים לי גאה ויאה כמו עקרת
 הונתמו יצור מלי וזרת הכסף (דברים י"ד כ"ה) למשחה להתגדל בהם וכפי' רש"י (סמות כ"ט כ"ט):
 עשה ששת ימים בשבת ימים. יבצע פריסת הפת כמו בעה"כ בולט. אכול משמנים מלי (מחמי'
 ח' י'). לכל בו לכל הדנוקים בו. לא תחסר עשה"כ (דברים ח' ט'). השמים (תלויס י"ט ב').
 כל אלה (ישעי ס"ו ב'). הוא הצור (דברים ל"ב ד').

לומרים פירשת התמיד תמלא לעיל כחפלה חול ואח"כ לומרים אשרי ובא לציון ח"ק :

וְאֲנִי תַפְלְתִּי לָךְ יְהוָה עַת רְצוֹן אֱלֹהִים בְּרַב חַסְדְּךָ
עַנְנֵי בְּאֵמַת יִשְׁעֶךָ :

והנז"ל ס"ח ולומרים ויהי בגסוע הארון וברך שמיא וקורין ג' גברי ומניסין הס"ח לטיב
ולומרים לדוד מזכור ובנחה יאמר ולומר החון ח"ק ומתפללין שם"ע :

כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הִבּו גְדֹל לְאֵלֹהֵינוּ
אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתַּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי
אֲבֹרָהּם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל
הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים
וְמִגֵּה הַבַּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנָי
בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה :

אם לא אמר זכרנו בעשי"ח וזכר לאהר שאמר בא"י אינו תזור, אבל אם נזכר קודם שאמר השם
לאמר זכרנו כו', מלך עוזר כסדר, וכן הדיון לענין מי כמודך אב הרחמים. וכמו. בספר חיים.
בש"ח זכרנו לתיים מלך חפץ בתיים. וכתבנו בספר החיים
למענה אלהים חיים :

מִלֶּךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמִגֵּן. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִגֵּן
אֲבֹרָהּם :

אַתָּה גְּבוּר לְעוֹזֵם אֲדֹנָי מְחִיָּה מֵתִים אַתָּה רַב
לְהוֹשִׁיעַ :

בחורף משיב תרוח ומוריד הגשם : בקיץ מוריד הטל :

כן מנהג איי כהר"א לומר מוריד הטל, אכן האשכנזים שנהגו לזק לומרים מוריד הטל.

מִכְּלַפֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחִיָּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים
סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמְתִיר

אמורים

(א) תהלים ס"ט י"ד. ולפי שכתוב למעלה מזה ישיחו בו יושבי שער ונגינות שותי שכר אמר
דוד לפני הקב"ה רבש"ע ביום שמתהם של האומות וביום הניהם הם אוכלים ומענינים צבתי משחלות
כל היום ואינו מזכירין שמך אבל ישראל ביום השמחה והמנוחה זכרי' כך וכשמגיע זמן התפלה קוֹפֵץ
אני להפלתי בעת הרעון [רוקח ס' כ"ו] ובאבודרהם כתב שחללת המנוחה אחר כל האכילה ושחיה
תפלה ושתי יין אסור להתפלל ואם התפלל חפלתו תושבה (עירובין ס"ד) לסיכך שאלין שיהי' חפלה
זו שם רעון. ולזה ביו"ט שמתפלל מנחה סמוך לערב כשאר ימות החול אי"א ואני חפלתו.

אֲסוּרִים וּמְקִיִּים אֲמוֹנְתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרַיִם. מִי כְּמוֹךָ בְּעַד
גְּבוּרֹת וּמִי דוֹמָה לָךְ מִלֶּךְ מִמִּית וּמִתְּוִיָּה וּמִצְמִית
יְשׁוּעָה:

בש"ת מי כְּמוֹךָ אֵב הַבְּתִמִּים זוֹכֵר יְצוּרָיו לְתִמִּים בְּרַחֲמִים:

וּנְאֻמָּן אַתָּה דֵּה חַיּוֹת מִתִּים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מִתְּוִיָּה הַמִּתִּים:

הס"ז אומר בקדש תמלא בתפלת חול.

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ וְקְדוּשֵׁי יוֹם
יְהִי לְךָ סֵלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל
(בש"ת הַמְּקֹדֵשׁ) הַקְּדוֹשׁ:

אַתָּה אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד. וּמִי כְּעִמְךָ יִשְׂרָאֵל
גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ. תִּפְאַרֶת גְּדֹלָה.
וְעִמְּרַת יְשׁוּעָה. יוֹם מְנוּחָה וְקְדוּשָׁה לְעִמְךָ

נתח

אבני אליהו

בן שבתות (חן) שבת בראשית. שבת דמחן תורה. שבת לעהוד לבא. שבת בראשית איהו מלכות ראייהו ראשית בירוע. פוזה שבת דלילוי. ולבך אנו ומתפללין בלידה אהה קדשת כו' תכלית מעשה שמים ארץ. שבת מ'ת איהו ת'ת. וזהו שבת דיוסא. ולזה אנו מתפללין ושמה משה כו' בעמדו לפניך כו'. שבת עילאה בינה חירו רכלא. זהו שבת לעמיד לבא. ולבנאנו מתפללין „אתה אחר" כמ"ש והיה ביום החוא „חיי דיבאהר פושמו אחר. ולזה שבת נשנה נוסח התפלה בכל שצם ולא ביר"ט (יהר אור סוף פ' יתרו מה"ת):

שני שמות א' (ח' אלהינו) הם כלל כל התורה בולה וכל השמות כיו הקביה הוא נסתר מצד עצמותו ונגלה מצד מעשיו. לכן אנו אומרים בכל שבתה לשון נגלה ונסתר. ושם הוי"ה ברוך הוא. סורה על צד עצמותו יתברך. ואלהים הוא סורה על השגחתו על ברוחיו. ולכן כתיב ככל פרשה בראשית שם אלהים לבדו ובהשגחה יש ב' ענינים. השגחה בללית דהיינו על כל ברוחיו ועל כל העולם בכללית. והשגחה

שיח יצחק

אתה אחר. בתפלת ישמח משה תמלא כבוד: כיון גם על התפלה הזאת מהרב"ן זיולינג: יום מנוחה וקדושה לעמך נתת. כדכתיב ראו כי ה' נתן לכם השבת, ואר"ל כל הסומר את השבת כראוי, מקריב את הישועה לכתוב בשוכה ונחת תושעון, שוכה ונחת זהו שבת וכה"א וישב שמי כנוה שלום ובמשכנות מנשחים ובמנוחות שאננות. ובמדרש תהלים דורש מקרא זה, ולאמר עמי ששפרו משמרת השבת יזכו לישב כנוה שלום. וגם כב"ר מלינו כתיב כי זו שבת מכל מלאכתו אתמהה לא

(א) מפני ששבת נקראת כלה וקוב"ה הסתן תקנו אתה קדשת ע"ש הקדושין וישמח משה ע"ש שמחת חתן. ואתה אחד ע"ש היחוד [אכזרסה] (ב) דה"א י"ז כ"א.

נִתְּתָהּ. אֲבָרְתָם יִגְרָה. יִצְחָק יִרְנָן. יַעֲקֹב וּבְנָיו
 יִנְחֹוּ בוֹ: מְנוּחַת אֵהָבָה וְנִדְבָה. מְנוּחַת
 אֵמֶת וְאַמוּנָה. מְנוּחַת שְׁלוֹם וְשִׁלוּהַ. וְהַשְׁקָמָה

ובמה

אבני אלהיו

והשנחה פרטית שמשנית על ישראל לבד ובנגדו הוא שם אלהים. וכן בתורה יש נעלם ונגלה כידוע כי
 ולכן אומרים בכל ברכה ה' אלהינו מלך העולם. דחינו ה' מצד הנעלם. ואלהינו שתוא משנית עלינו
 בפרטות. ומלך העולם שאע"פ שמשנית עלינו בפרטיות משנית ניכר על כל העולם כולו בכללות ומושל
 עליהם. וכן אומרים בתפילה כשבת במגתה. אתה אהו ושמןך אהודי. פי' אתה אחד מצד עצמו יתברך.
 ושמןך אהודי מצד ביותו כי אם נגלה. אע"פ שמגתו כל בריה ובריה בפני עצמה וכל א' הנהגתה משונה
 מחברתה. אע"פ ככולו הוא אחד. וזו בעמך ישראל גוי אחד בארץ כי כו' שניהם הן ביותד ישראל
 וא"י. ישראל מע' אומות. וא"י מכל הארצות וכמו שנקרא אלהי ישראל כן נקרא אלהי הארץ כי לכן
 נענשו אפילו נכרים מפני שלא שמרו את התורה בארץ כמ"ש (מ"ב י"ז) לא ידעו את משפט אלהי הארץ
 שישראל מצווה על כל התורה בחיל. ובארץ מצווה אפי' נכרי ולכן נענשו הכותים שלא ידעו משפט
 אלהי הארץ כי וגלויו של תורה הוא בארץ כמ"ש אוירא דאי' מתכים. וגם הנבואה אינו שורה אלא
 בא"י ולכן ברה וינה. כמ"ש (מ"ק כ"ה ע"א) ראוי רבונו שתשרה עליו שכונה אלא בכל גרמה לו כו'.
 אבל כשהיו ישראל בארץ היו גוי אחד. וכן לעיל ב"ב א"י'ה כמ"ש בזהר אימתי גוי אחד בזמן שהיו
 בארץ. (אדרת אלהיו דברים א' פ' ו')

אברהם יגל יצחק ירנן וזל רבינו (כפי ישע"י סי' ה' פ' י"ב). כי שמחתנו ה' כפעלך כמעשה ידיך
 ארנן אמר נבי פעולה שמחה וגבי מעשה רנה כו'. והיינו ע"פ מ"ש בזהר שמחה בצפרא
 ורננה ברמשא. והוא כי פעולה נאמר על ענין בלתי נראה בראי' בעלמא. כ"א אהרי החכמה וההסתכלות
 דעמב וז"ש כי אראה שמוך וגו' ירח וכוכבים. אבל השמש לא נראה להדיא ונקראת פעולה. וז"ש בשחרית
 בזיחת השמש שהוא ענין פעל ה' ובצפרא שמחה אמר שמחתנו ה' כפעלך וברמשא רנה והוא לעת
 צאת ירח וכוכבים הנקראים מעשה ה'. ואמר ובמעשה ידיך ארנן. וזהו שאנו אומרים, אברהם יגל
 היינו בתפלת שחרית צלותא דאברהם אז הוא גילה ושמחה וברמשא רנה לעת תפלת המנחה צלותא
 דיצחק. וז"ש יצחק ירנן. והנה בשחרית באשר תורת השמש יצא אדם לפע"ז ולעבודתו עדי ערב וכשיצא
 לעבודתו אמר עבדו את ה' כשמה ולעת ערב בבואו מן העבודה זמן רננה וז"ש באו לפני רננה
 ועפ"י מובן דחז"ל את פעל ה' לא יביטו שיא אמרו יוצר אור בשחרית. ואת מעשי ה' לאראו שלא אמרו
 מעריב שמים כשחרית עכ"ל

שיח יצחק

לא כן א"ר ברכיה צטס ר' ב"ר סימון לא בעמל ולא בניגשה ברא הקב"ה את עולמו ואתה אמרת
 מכל מלאכתו, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנכרא בעמל ויגיעה, ומה נכרא בו
 שאין זכרון ושלוה והסקט, ולכן אומר לזון זה במנחה כשבת בתפלה, מנוחת שלום ושלוה הסקט וזכרון.
 וכמדומה שגם הדורש של ב"ר כשהוליא זה הלסון סמך על המקרא וישב עמי בנוה שלום, לפי שהמקרא
 נדרש על שמירת שבת, ולפי שב' מקראות הללו נדרשין על שמירת שבת קבעו חכמים בתפלה לזון
 המקראות שמתפללין, עטרת גדולה והפארת יאועה, בשוכה ונחת תושעון. מנוחת שלום ושלוה והסקט
 וזכרון לקחו מוישב עמי בנוה שלום ובמשכנות מצטטים ובמנוחות. שאנוהו, ולפי שהאבות שמרו את
 משמרת השבת שכן הוא אומר באברהם וישמור משמרתו מזוהי חוקותי ותורותי, שאפי' ע"ת ה'
 אאע"ה יודע, ואומר כי ידעתיו למען אשר יאה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו וכו' את בניו זה
 יצחק ואת ביתו זה יעקב. ולכך אנו מוזכרין את האבות בתפלת מנחה כשבת גילה באברהם רנה ביצחק
 יעקב ובניו ינוחו בו. מלינו כב"ר בפ' ואלה תולדות יצחק כתיב גיל יגיל אבני לדיק ויולד חכם ישמח

ס

(א) אברהם יגל יצחק ירנן זה שיעקב ובניו ינוחו בו משא"כ באברהם ובניו ויצחק ובניו שהרי
 בני ישמעאל ובני קטורה ובני עשו אינם נחים ב' נדבה מהקב"ה ליתנה מנוחת שבת לישראל מלאכתו
 גם ג) ע"ש המן שלא ירד ביום השביעי לחזוק אמונה.

**וּבִטַח. מְנוּחָה שְׁלֵמָה שְׂאֵתָה רוּצָה בָּרָה.
 יִכְיֶירוּ בְּנֵיךָ וַיֵּדְעוּ כִּי מֵאֵתְךָ הִיא מְנוּחָתָם
 וְעַל מְנוּחָתָם יִקְדִישׁוּ אֶת־שִׁמְךָ:**

**אֲלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רִצָּה בְּמְנוּחָתָנוּ מִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
 וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ שֶׁבִּעֲנֵנו מִטּוֹבֶךָ וְשִׂמְחָנוּ
 בִּישׁוּעָתְךָ וְטַהַר לִפְנֵינוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאֵמֶת וְהִנְחִילֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שֶׁבֶת מְדֻשָּׁה וַיְנַחֵנוּ בְּסִימָנוּ מִקְדָּשֵׁי שִׁמְךָ.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:**

**רִצָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעִמְךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם. וְהָשִׁב
 אֶת הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתְךָ וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל.
 וְתִפְקְתָם בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן וְתִהְיֶה לְרָצוֹן תָּמִיד
 עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמְךָ:**

שבת ריח וחיהים אוטרום כאן יעלה ויבא :

**אֲלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲזֶה וַיְבָא וַיַּגִּיעַ וַיִּרְאֵה וַיִּרְצָה וַיִּשְׁמַע וַיִּפְקַד
 וַיִּזְכֹּר וְזָכְרָנוּ וּפְקַדְוָנוּ וְזָכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ וְזָכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד**

עבדך

שיח יצחק

זו, גילה לאב בזמן שגולד לו בן זקוק וחכם זה הצרכים שבעה שנהבשר לא יירשך זה מיד בא
 שמה וגילה בלבו ומיד וישול הצרכים על פניו ויאמר בלבו שהיה שמה ועלו בלבו על שהקב"ה
 בשרו לעשות לו גם גדול וסוב כזה הלכן מהם בנה יולד וכו'. כנה ציחק לפי שמצינו בהגדה
 רננו לדיקים בה' כשהלדיקים רואים בכינותו של הקב"ה מיד הם אומרים שירה שכן מצונו כשנעקד
 יצחק וראה את השמים סתומים מיד אמר שירה, כשלאמר יצחק לאביו הנה האש והעצים ואיה השם
 לעולם השיב לו הצרכים לעולם בני אמה הוא השם לעולם ומיד נעקד יצחק ע"ג האש, והתחיל וראה
 שכינה למעלה ממנו בשמים עומדה לקבלו כריח ניחוח ואז ריח יצחק והאמר שירה ואז שירה אמר
 שירה של קרבן, יעקב ובניו ינחמו בו שמצינו ב"ר ויחן את פני העיר שנכנס עם דמדומי חמה
 וקצב החומין מעבוד יום, הדא אמר ששייך יעקב אבינו את השבת. (ע"כ לשון ס' הפרדס לרש"י ז"ל)
מְנוּחָתָה אַהֲבָה וְנִדְבָה. פעמים ימות האדם ממלאכתו ועבודתו שלא לרצונו רק שאין לו צמח
 לעבוד וכיו"צ, לכן מצאנו שמנוחה שבת אינו כן רק אהבה ונדבה מנוחה אמת ולאמיה
 פעמים שישב האדם במנוחה והאחרית לרע כענין ושלום כסילים האצדס ואומר עמן עלל ידו וגו'
 עכ"ל שמנוחה שבת אינו כן רק מנוחה אמת ולאמונה. מנוחה בלום ושלום והשקט, לפעמים יושב האדם
 במנוחה והאחרים בלום ומשביחים מנוחה, עכ"ל שמנוחה שבת הוא מנוחה בלום והשקט ובטח.
 מנוחה שלמה שלמה רוצה בה מנוחה הרשעים בעוה"ז היא מנוחה אהבה ומנוחה בלום ואמת לקבל
 שכרם אך לא צמח בחר ה' שרצונו שיהיו כולם לדיקים לכן מצאנו שמנוחה שבת היא מנוחה שלמה
 אמה רוצה בה. יכירו ציך וידשו וזהויות המנוחה של שבת שלמה מכל זה בזה יכירו ציך וידשו כי

מאמר מילא מנוחתם שמנוחה כזאת לא יתכן בלעדיך :

א) ע"פ המדרש ב"ר סיף פרשה י' מה נברא בעולם לאחר ששבת, שאין נוח ושלום והשקט.

עֲבָדָה. חֲכָרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדוֹשָׁה. וְזָכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל
 קִבְּלָהּ לְפָלִיטָה לְמוֹכָה רַחֵן וְלִתְסֵד וְלִבְרַחֲמִים רַחֵם וְלִשְׁלֹמֹם בְּיוֹם
 לַיִל רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ | לַסֵּת חַג הַמִּצּוֹת | לַסִּדּוּם חַג הַסִּפּוֹת

הַזֶּה זָכְרָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְמוֹכָה וְזָכְרָנוּ בּוֹ לְבְרָכָה וְהוֹשִׁיעֵנו בּוֹ רַחֵם.
 וְזָכְרָנוּ וְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חַיִּים וְחַיָּוִי. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנו. כִּי אֲנִי עֵינֵינוּ
 כִּי אֵל מִלֶּקֶת חַיִּין וְרַחֵם אֲמֵה:

וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֶךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה הַמִּתְחַזֵּר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מודים לרבך

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהים
 ואלהי אבותינו אלהי כל בשר
 יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות
 לשמך הגדול והקדוש על שהחיינתנו
 וקיימתנו כן החיינו ותקיימנו ותאסוף
 נלוותינו לחצרות קדשך לשמך הקדך
 ולעשות רצונך ולעבוד בלבב שלם
 על שאנחנו מודים לך ברוך אל
 ההודאות:

מודים אנחנו לך שאתה הוא

יהוה אלהינו ואלהי
 אבותינו לעולם ועד צור חיינו
 מגן ישענו. אתה הוא לדור
 ודור גודת לך ונספר תהלתך:
 על חיינו המסורים בידך ועל
 נשמותינו הפקודות לך ועל
 נפיק שפכל יום עמנו ועד

נפלאותיך ומזכותיך שפכך עת ערב ובקר וצאתיך. המזב
 כי לא ברו רחמיך והסרתם כי לא תמו חסדיך מעולם
 קנינו לך:

כחמכה ונמורים למקסין לומרים כאן על הנסים.

ועל כלם יתברך ויתרומם שמך מלכנו תמיד
 לעולם ועד:

בשם וכתוב רחמים כל בני ברכתך:

וכל רחמים ידוך סלה ויהללו את שמך באמת היא
 ישועתנו ועזרתנו סלה. ברוך אתה יהוה
 המזב שמך ולך נאה להודות:

עשים שלום טובה וברכה הן ותסד ורחמים עלינו ועל כל
 ישראל עמך ברכנו אבינו בלענו באחד באור פניך כי
 (ל)

בְּאוֹר פְּנֵיךָ נִתְּתָהּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ תוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד
וְצַדִּיקָה וּבְרִכְהָ וּרְחֻמִּים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֶךְ אֶת
עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּשָׁלוֹמָה :

בש"ח בספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה נזכר ונכתב לפניך אנהגו
ובך עמך בית ישראל לחיים טובים ושלוש :

ברוך אתה יהוה המברך את עמו ישראל בשלום :

אלהי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ומקללי נפשי
תדום ונפשי כעפר רכל תהיה פתח לבי בתורתך
ובמצותיך תרדוף נפשי וכל החושבים עלי רעה מהרה הפך
עצתם וקלקל מחשבתם. עשה למען שמך עשה למען ימינה
עשה למען קדשתך עשה למען תורתך למען יחזיון ידידיך
דושי עה ימינה וענני : יהי לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך
יהוה צורי וגואלי. עשה שלום במרוצתי הוא יעשה שלום
עלינו ועל כל ישראל ואמר אמן :

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית הכבוד
במחקה בימינו ותן חלקנו בתורתך : ושם נעבדך ביראה בימי עולם
ובשנים קדמוניות : וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלים בימי עולם
ובשנים קדמוניות : חשיך חזר התפלה

בימים שאין למרים חנון כהול א"ל צדקתך בשבת ולא כבית חמים ולא כבית האכל ר"ל :

צִדְקַתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת : וְצַדִּיקְךָ אֱלֹהִים עַד
מָרוֹם אֲשֶׁר עָשִׂיתָ גְדֻלוֹת אֱלֹהִים מִי כְמוֹךָ : צַדִּיקְךָ
בְּחַרְרֵי אֵל מְשַׁפְּטִיךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהִמָּה תוֹשִׁיעַ יְהוָה :
ק"ש. עלינו. ק"י

כשם כראשית מחילין לומר ברבי נפשי ואופרים עד שנת טבול. וכשבת על אהרן פסח פחילין טמר
טריקי אבות.

בְּרַכְּוֵי נַפְשֵׁי אֶת יְהוָה. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נְדַלְתָּ מְאֹד הוֹד
וְהִדָּר לְבִשְׁתָּ : עֲמָה אֹר בְּשִׁלְמָה נוֹמָה

שמים

(א) כתב הכותב בלוי"ח סי' תרס"ט למנהג בשבת בראשית טובגין להחיל ברכי נשתי וספסס
במחילין אותו בשבת זה תסוס שכל אותו המזמור מדבר מענין מעשה בראשית וקריין אותו עד שנת
טבול—ולזה קריין סס"ו שיר המעלות ג"כ עה"ל עמאל סהרי אמרו חזק כפסח הסניזין וחרר על
ען פתחם להאמרו וכעס קוס למעשה בראשית (סוכה ל"ג)

שָׁמַיִם בִּירֵעָה : חִמְקָרָה בְּמַיִם עֲלִיזָתוֹ הַשָּׁמַיִם עֲבִיבִים
רְכִיבֵי הַמִּחְלָקָה עַל בְּנֵי רוּחַ : עֲשֵׂה מִלְּאֲכִיזְרוֹת רִחוֹת
מִשְׁרָתוֹ אֵשׁ לְהַטֵּא : יִסַּד אֶרֶץ עַל מְכוּנֵיהָ בַד תַּמּוּט
עוֹלָם וָעֶד : תְּהוֹם כְּלָבוּשׁ כְּפִיתוֹ עַל הָרִים יַעֲמִדוּ
מַיִם : מִן זַעֲרָתָהּ יִנוּסוּן מִן קוֹל רַעֲמָה יַחֲפֹזוּן : יַעֲרֹז
הָרִים יִרְדּוּ בְּמַעֲוֹת אֶל מְקוֹם זֶה יִסְדֶּתָּ לָהֶם : גְּבוּל
שְׂמֵתָ בַד יַעֲבֹרוּן בַּד יִשְׁבּוּן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ : הַמְשַׁלְּחַת
מַעֲנִיִּים בְּנִחְלָיִים בֵּין הָרִים יִהְלֹכוּן : יִשְׁמוּ כָּל חֵיטָו
שָׂדֵי יִשְׁפְּרוּ פְּרָאִים צְמָאִים : עֲלִיהֶם עוֹף הַשָּׁמַיִם
יִשְׁכּוּן מִבֵּין עֲפָאִים יִתְנוּ קוֹל : מִשְׁקָה הָרִים
מִעֲלִיזָתוֹ מִפְּרֵי מַעֲשֵׂיהָ תִשְׁבַּע הָאָרֶץ : מַצְמִיחַת
חֲצִיר לְבִהְמָה וְעֵשֶׂב לְעֹבְדַת הָאָדָם לְהוֹצִיא לָהֶם
מִן הָאָרֶץ : וַיֵּן יִשְׁמַח לֵבֵב אָנוּשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים
מִשָּׂמֶן וְלָחֶם לֵבֵב אָנוּשׁ יִסְעֵד : יִשְׁבְּעוּ עֲצֵי יְהוָה
אֲרֹזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר גָּמַע : אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִתְגַּו
חֲסִידָה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה : הָרִים הַגְּבוּהִים לִיעֲלִים
סִלְעִים מַחֲסֶה לְשֹׁפְנִים : עֲשֵׂה יָרַח לְמוֹעֲדִים שֶׁמֶשׁ
יִדַּע מְבוֹאוֹ : תִּשְׁתַּחֲשֶׁה וַיְהִי לִיְהוָה בּוֹ תִרְמַשׁ כַּד
חֵיטָו יַעַר : הַבְּפִירִים שֹׁאֲנִים לְסִרְפָּה וּלְבִקֵּשׁ מֵאֵל
אֲכָלָם : תִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ יֶאֱסֹפּוּן וְאֵל מְעוֹנֹתָם יִרְבְּצוּן :
יֵצֵא אָדָם לְפַעֲלוֹ וּלְעֹבְדָתוֹ עֲדֵי עָרֵב : מָה רַבּוּ
מַעֲשֵׂיהָ יְהוָה כָּלָם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ
קִנְיָנָה : זֶה הֵימָּן גְּדוֹל וְרַחֵב יָדַיִם שֶׁם רַמֵּשׁ וְאֵין
מִסְפָּר חַיּוֹת הַמְּנוּת עִם גְּדֻלוֹת : שֶׁם אֲנִיזַת יְהִלְכּוּן

לִדְתַן זֶה יִצְרֶה לְשַׁחֵק בּוֹ: כִּלְמֵם אֲלֶיךָ יִשְׁפְּרוּן לְתַת
 אֲבָלָם בְּעֵתוֹ: תִּתֵּן לָהֶם יִלְכַמֵּן תִּפְתַּח יָדְךָ יִשְׁבַּעְעַן
 מִיָּד: תִּסְתִּיר פְּנֵיךָ יִבְהַלֵּן תִּסַּף רוּחַם יִגְוֹעַן וְאֵל
 עֲפָרָם יִשׁוּבוּן: תִּשְׁלַח רוּחֲךָ יִבְרָאֵן יִתְחַדֵּשׁ פְּנֵי
 אֲדָמָה: יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו:
 תִּמְבִּיט לְאָרֶץ וְתִרְעַד יִנַּע בְּהָרִים וַיַּעֲשֶׂנוּ: אֲשִׁירָה
 לַיהוָה בְּתוֹי אֲזַמְּרָה לְאֱלֹהֵי בְּעוֹדֵי: יַעֲרֹב עָלָיו שִׁיתִי
 אֲנִכִי אֲשַׂמַּח בִּיהוָה: יִתְמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ
 אֲרִשְׁעִים עוֹד אֵינָם בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה הַלְלָצָה:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֵל יְהוָה בְּצִרְתָּה לִי קִרְאתִי וַיַּעֲנֵנִי: יְהוָה הֲצִילָה
 נַפְשִׁי מִשִּׁפְּתַי מִלְּשׁוֹן רַמְיָה: מִה יִתֵּן לָךְ וּמִה יִסִּיף
 לָךְ לְשׁוֹן רַמְיָה: הֲצִי גְבוּר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלֵי רַתְּמִים: אוֹיֵה לִי
 כִּי נִרְתִּי מִשֶּׁךְ שִׁכְנַתִּי עִם אֱהֲלֵי קִדְר: רַבַּת שִׁכְנָה לָהּ נַפְשִׁי
 עִם שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: אֲנִי שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה לַמַּחְמָה:

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים מֵאֵן יבֹא עֲזָרִי: עֲזָרִי
 מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: אֵל יִתֵּן לַמּוֹט רַגְלֶךָ אֵל
 יְנוּם שִׁמְרֶךָ: הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: יְהוָה
 שִׁמְרֶךָ יְהוָה צִדְקָה עַל יַד יְמִינֶךָ: יוֹמֵם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִכַּף וְיָרֵחַ
 בְּלַילָה: יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע וְיִשְׁמַר אֶת נַפְשֶׁךָ: יְהוָה יִשְׁמַר
 צִאתֶךָ וּבואֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת דָּוִד. שִׁמַּחְתִּי בְּאֲמָרִים לִי בֵּית יְהוָה נִלְבָּ:

עַמְדוֹת הֵינּוּ רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיךָ יְרוּשָׁלַיִם: יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה
 כְּעִיר שִׁחְבָּרָה לָהּ יְחִדּוּ: שִׁשִּׁים עָלוּ שְׁבַמִּים שְׁבַמִּי יְהִי עֲדוּת
 לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם יְהוָה: כִּי שָׁמָּה יֵשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט
 כְּסָאוֹת לְבֵית דָּוִד: שְׂאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם יִשְׁלִינוּ אֶהְבִּיךָ: יְהִי
 שְׁלוֹם בְּחִיבֶךָ שְׁכוּה בְּאֵרֵי מְנוֹתֶיךָ: לְמַעַן אֲחִי וְרַעִי אֲדַבְּרָה נָא
 שְׁלוֹם בְּךָ: לְמַעַן בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבַמְשֶׂה מִיָּדְךָ:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲרִיךְ נִשְׂאתִי אֶת עֵינַי הַיְשָׁבִי בַשָּׁמַיִם: הִנֵּה
 כְּעֵינַי עֹבְדִים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינַי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבֻרָתָהּ
 כִּן עֵינָיו אֶל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: חָנְנוּ יְהוָה חָנְנוּ כִּי רַב
 שָׁבַענוּ בּוֹ: רַבַּת שָׁבַעָה לָּהּ נִפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז
 לְגַאֵי יוֹנִים:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְזִלְיֵי יְהוָה שֶׁהִיָּה לָנוּ יֵאמֹר נָא יִשְׂרָאֵל:
 דּוֹלֵי יְהוָה שֶׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם: אֲזִי חַיִּים פִּלְעֵנוּ
 בַּחֲרוֹת אַפְסֵם בָּנוּ: אֲזִי הַמַּיִם שִׁטְפוּנוּ נַחֲדָה עֶבֶר עַל נִפְשָׁנוּ:
 אֲזִי עֶבֶר עַל נִפְשָׁנוּ הַמַּיִם הַיּוֹדוּנִים: בְּרוּךְ יְהוָה שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ
 מִרְקָף לְשִׁנְיָהֶם: נִפְשָׁנוּ כַּצִּפּוֹר נִמְלֶטָה מִפֶּה יוֹקְשִׁים הִפַּח נִשְׁבָּר
 וְאִנְחָנוּ נִמְלֶטָנוּ: עֲזָרְנוּ בַשֵּׁם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בִּיהוָה כְּהַר צִיּוֹן לֹא יִמוּט לְעוֹלָם
 יֵשֵׁב: יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סְבִיב לָהּ וַיהוָה סְבִיב לְעַמּוֹ מִעַתָּה
 וְעַד עוֹלָם: כִּי לֹא יִנּוּחַ שִׁבְטֵי הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן
 לֹא יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים בְּעוֹקְתָהּ יְדֵיהֶם: הַטִּיבָה יְהוָה לְטוֹבִים
 וְלִישָׂרִים בְּלִבּוֹתָם: וְהַמַּטִּים עַקְלֵמְלוֹתָם יוֹלִיכֵם יְהוָה אֶת
 פְּעָדֵי הָאֲזֶן שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְהוָה אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ כְּחַלְמִים: אֲזִי
 יִמְלֹא שְׂחֹק פִּינוּ וְלִשְׁוֹנֵנוּ רִנָּה. אֲזִי יֵאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְּדִיל יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי: הַגְּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵינּוּ שְׂמֵחִים:
 שׁוּבָה יְהוָה אֶת שְׁבִיתָנוּ כַּאֲפִיקִים בְּנֹגֵב: הוֹרְעִים בְּדַמְעָה
 בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: הָלוֹךְ יֵלֵךְ וְזָכָה נִשְׂא מִשֹּׁךְ הוֹרַע בֹּא יבֹא בְרִנָּה
 נִשְׂא אֶלְמֶתָיו:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְשִׁלְמָה אִם יְהוָה לֹא יִבְנֶה בַיִת שׁוּא עֲמָלוֹ
 בּוֹנוּ בּוֹ אִם יְהוָה לֹא יִשְׁמֵר עִיר שׁוּא שָׁקֵד שׁוֹמֵר: שׁוּא
 דָּכָם מִשְׁפִּימֵי קוֹם מֵאַחֲרֵי שַׁבַּת אֲכָלֵי לֶחֶם הָעֵצִים כִּן יִתֵּן
 לִידִידוֹ שֵׁנָא: הִנֵּה נַחֲלַת יְהוָה בָּנִים שָׂכָר פְּרֵי הַתְּפִיץ: כְּתוּבִים
 בְּיַד גְּבוּר כִּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים: אֲשֶׁרֵי הַגְּבַר אֲשֶׁר מִלֹּא אֶת
 אֲשַׁפְתּוֹ מֵהֶם לֹא יִבְשׁוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים בַּשָּׁעַר:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר כָּל יִשְׂרָאֵל יִתְּחַדּוּ לְהַלֵּל בְּרִבְבוֹתָיִם עִינֵי בְּפִיָּךְ
 כִּי תֹאכַל אֶשְׂרֵיךָ וּמִיָּב לֶךְ: אֲשֶׁתְּךָ כְּגַפְּךָ פָּרִיחַ בְּדַרְבְּתֵי
 בֵּיתְךָ בְּגִיחַ בְּשִׂתְלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ: תֵּהָה כִּי בֶן יִבְרָךְ
 גִּבּוֹר יִרְאֵה יְהוָה: יִבְרַכְךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּשׁוֹב יְרוּשָׁלַיִם כֹּל
 יְמֵי חַיֶּיךָ: וּרְאֵה בָנִים לְבִנְיָךְ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת רַב־תּוֹרָה צְרוּרֵי מַעְזָרֵי יִשְׂרָאֵל: רַב־תּוֹרָה
 צְרוּרֵי מַעְזָרֵי גַם לֹא יִכְרוּ לֵיָּהּ עַל גְּבוּי תְּרִשׁוֹת הַדְּשִׁים
 הַתְּרִיבִים לְמַעַנְתָּם: יְהוָה צְדִיק קָצָץ עֲבוֹת רָשָׁעִים: יִבְשׁוּ
 וְיִסְגּוּ אַחֲרָיִךְ כֹּל שְׂנְאֵי צִיּוֹן: יַחַד פְּתַצֵּר גְּבוּת שְׂקִדְמַת שְׁלֹפְיָבֶשׁ:
 שְׁלֹא מִלֵּא כַפּוֹ קוֹצֵר וְחֻצְנוֹ מַעְמָר: וְלֹא אִמְרוּ הַעֲבָרִים בְּרַפְתָּ
 יְהוָה אֲרִיכָם בְּרַכְנוּ אֲתָכֶם בְּשֵׁם יְהוָה:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מַמְעַמְקִים קְרִיאַתְךָ יְהוָה: אֲדֹנָי שְׂמֵעָה בְּקוֹלִי
 תַּחֲיִינָה אוֹנִיךָ מִשְׁבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנָיִךְ: אִם עֲזוֹת תִּשְׁמַר
 יְהוָה אֲדֹנָי מִי יַעֲמֵד: כִּי עַמְּךָ הִסְלִיחָה לְמַעַן תּוֹרָה: קִוִּיתִי יְהוָה
 סִתְּחָ נַפְשִׁי וּלְדַבְּרוֹ הוֹחֲלֵתִי: נַפְשִׁי לְאֲדֹנָי מִשְׁמָרִים לְבַקֵּר
 שְׂמָרִים לְבַקֵּר: יַחַד יִשְׂרָאֵל אֵל יְהוָה כִּי עִם יְהוָה הַתְּסַד
 וְתַרְבַּח עַמּוֹ פְּדוּת: וְהוּא יַפְדֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲזוֹתָיו:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדוֹד יְהוָה לֹא גָבַהּ לְבִי וְלֹא רָמוּ עֵינָי וְלֹא
 הִלַּכְתִּי בְּגִדְלוֹת וּבְנִפְלְאוֹת מַפְנִי: אִם לֹא שׁוֹיִתִּי וְדוֹמַמְתִּי
 נַפְשִׁי כְּנִמְלַע עָלַי אִמּוֹ כְּנִמְלַע עָלַי נַפְשִׁי: יַחַד יִשְׂרָאֵל אֵל יְהוָה
 מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת זְכוֹר יְהוָה לְדוֹד אֶת כָּל עֲזוֹתָיו: אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 לַיהוָה נָדָד לְאֲבִיר יַעֲקֹב: אִם אָבִא בְּאֵהָל בֵּיתִי אִם אֶעֱלֵא
 עַל עַרְשׁ יִצְחָקִי: אִם אֶתֶּן שְׁנַת לַעֲיִנִי לַעֲפַעְפִי תְּנוּמָה: עַד
 אֲמַצֵּא מָקוֹם לַיהוָה מִשְׁפְּנוֹת לְאֲבִיר יַעֲקֹב: תֵּהָה שְׂמַעְנֵת
 בְּמִצְרַתְּךָ מִצְאֲנוּהָ בְּשִׁדְיֵי יַעֲר: נְבוֹאָה לְמִשְׁפְּנוֹתַי נִשְׁתַּחֲוֶה
 לְדָהָם רַגְלָיו: קִיְּמָה יְהוָה לְמִנְחָתְךָ אֶתָּה וְאַרְוֵן עֵזְךָ: כַּהֲנִיךָ
 יִלְבְּשׁוּ צִדֵּק וְחִמְדֵיךָ יִרְנְנוּ: בְּעִבּוֹר דָּוִד עֲבַדְךָ אֵל תֵּשֵׁב פְּנֵי
 מִשְׁחֵיךָ: נִשְׁבַּע יְהוָה לְדוֹד אִמְתָּ לֹא יִשׁוּב סַפְּנָה סַפְּרֵי בְּמִנְיָהּ

אֲשִׁית לְכֹסֵא קֶדֶד׃ אִם יִשְׁמַח בְּנִיךְ בְּרִיתִי וְעַדְתִּי וְזוֹ אֶלְמָדִם נָם
 בְּנֵיהֶם עָדִי עַד יֵשְׁבוּ לְכֹסֵא קֶדֶד׃ כִּי בַחַד יִהְיֶה בְּצִיּוֹן אֹתָהּ
 לְמֹלֶשֶׁב לוֹ׃ זֹאת מְנוּחַתִּי עָדִי עַד פֹּה אֲשַׁב כִּי אֹתִיהֶ׃ צִדָּה
 בְּרַךְ אֲבִירָה אֲשַׁבֵּעַ לָחֵם׃ וְכַתְּנִיה אֲלַבִּישׁ יִשַׁע וְתַסְדִּית
 רִצֵּן יִרְצֵנו׃ שֵׁם אֲצַמִּיחַ קֶרֶן לְדוֹד עֲרֹכְתִי רִנְתִּי שִׁיתִי׃ אוֹיְבֵי
 אֲלַבִּישׁ בְּשַׁת וְעַלְיוּ יִצִּיץ נִוְרוֹ׃

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הַגֵּה מֶה פֶּלֶא וּמֶה נִעִים שַׁבַּת אֲחִים נָם
 יְהוָה׃ כִּשְׁמֵן הַטּוֹב עַד תֵּראשׁ יָרֵד עַל הַזֶּקֶן וְסֵן אֲחִיךָ
 שִׁירָד עַל פִּי מִזְחִיתִי׃ כִּי־יִרְמֹן שִׁירָד עַל הַרְרֵי צִיּוֹן כִּי שֵׁם
 צִדָּה יִהְיֶה אֶת הַבְּרָכָה תִּיִם עַד הָעוֹלָם׃
 שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַגֵּה בָּרְכוּ אֶת יְהוָה כִּלְ עַבְדֵי יְהוָה הַעֲמָדִים
 בְּבֵית יְהוָה בְּלִילֹת׃ שְׂאוּ יְדְכֶם קִדְשׁ וּבְרָכוּ אֶת יְהוָה׃
 יְבָרְכֶה יְהוָה מִצִּיּוֹן עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ׃ עֲלֵנוּ קִי׃

דִּינֵי סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בַּשַּׁבָּת

(וה"ח) א) יחל ויזכר לקיים סעודה שלישית ואף אם הוא שבע יכול לקיים אותה יותר מכביצה
 ואם א"א לו כגל לאכול אין חייב לזער פלגו והוא כפיניו כדלבו אלא יחלל כספו
 כסעודתו הנקב כדי שיוכל לאכול סעודה שלישית׃ ב) נריך לעשותה כסת אלא הוא שבע כדחזר
 יוכל לעשותה ככל שאר חייסו ואפי' כספרות יכול לקיימה אם א"א בענין אחר׃ ג) מי שאכל
 סעודה ראשונה בליל שבת יוכל סעודת ציוס שבת׃ ד) ומגס טעם שפות ומחלס ולמעלה ואם
 קבדים לו י"א׃ ה) נריך לחס מטהו, ומסו חייבות כסעודה ג' כלאסו׃

אֲתִקְיֵנוּ סְעוּדָתָא דְמַהִימְנוּתָא. שְׁלִימְתָא חֲדוּתָא
 דְמַלְכָא קַדִּישָׁא׃ אֲתִקְיֵנוּ סְעוּדָתָא דְמַלְכָא
 דְבֵיא הִיא סְעוּדָתָא דְזַעִיר אַנְפִּין וְעֵתִיקָא קַדִּישָׁא
 וְחַקְל תְּפוּחִין אֲתֵין לְסַעְדָא בִּתְרֵיהּ׃

בְּנֵי זַיְכָרָא. דְכַסִּיפִין. לְמַחְזֵי זִיו דְזַעִיר אַנְפִּין׃

י חֲזֵן נְכָא. בְּתַאי תְּבָא. דְבֵית מַלְכָא בְּגִלְפוֹסִין׃

צ בּוֹ לְחַדָּא. בְּתַאי וְעַדָּא. בְּנֵי עִירִין וְכָל גְּדַפִּין׃

ח הוֹ חֲשִׁתָּא. בְּתַאי שְׁעִתָּא. דְבֵית רַעְיָא וְלִית זַעֲפִין׃

ק רִבּוֹ לֵית. חַס חֲלָי. דְלִית דִּינִין דְחַקִּיפִין׃

מ ס ס ת א ב ת

עם

ביאור מרן הגאון החסיד האמתי
רבינו אליהו מוויילנא זלה"ה

ה' יעקב א. לאנדא חיבת דאר 113 תל-אביב

לעלין אדמו"ר הרה"ג ר' אליהו לאנדא ז"ל נכד הגר"א זצוקליה
נלביע כ"ד תמוז תש"ו

כָּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ דָּהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם חֲנָא שְׁנֵאמַר וַיִּפְתַּח בְּלִים צְדִיקִים לְעוֹלָם
 יִרְשׁוּ אֶרֶץ נָצַח מִמַּעַי מַעֲשֵׂה יְדֵי הַהַפָּאָר :

א מִשָּׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי וּמִסֵּרָה לִיהוֹשֻׁעַ וְיִהוֹשֻׁעַ לְזִמְנִים
 וְזִמְנִים לְנָבִיאִים וְנָבִיאִים מִסֵּרָה לְאַנְשֵׁי כְּנָסֶת
 הַגְּדוּלָה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הוּוּ מִתּוֹנִים בְּדִין וְהַעֲמִירוּ
 תַלְמִידִים הַרְבֵּה וַעֲשׂוּ סוּג לְתוֹרָה: ב שִׁמְעוֹן הַצְּדִיק הָיָה
 מִשְׁוֵרֵי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָה. הוּא חָיָה אָמַר עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים
 הָעוֹלָם עוֹמֵד עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת הַסְּדִים
 ג אֲנִימְיָנָנוּם אִישׁ סוֹכֵר קִבֵּל מִשְׁמַעוֹן הַצְּדִיק. הוּא חָיָה אָמַר
 אֵל תְּהִיוּ בְּעֲבָדִים הַמְשַׁמְשֵׁן אֶת תְּרֵב עַל מַנֵּת לְקַבֵּל פָּרִם

אלא

פ"ה הנ"א

א מִשָּׁה קִבֵּל כּוּ: ב שְׁנֵאמַר (וּקְרָא כִּי אֵלֶּה הַחֲקִים וְהַמְשַׁמְשִׁים וְהַחֲרוּת כּוּ) בְּהַר סִינַי בֵּית מִשְׁכַּן
 אֲדִירָה. וּבְחֵיב סִי צו אִשֶׁר צִוָּה ה' אֵת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי כּוּ. לְחֵי לְרַכּוֹת אֵת כּוֹלָם שְׂכוֹלָם
 נִאֲמְרוּ כְּלֻלֹתֵיהֶם וְדַקְרוּקֵיהֶם מִסִּינַי. וּבְרוּשׁ פָּרִי בְּהַר מָה עֵינֵן שְׁמִיטָה אֲפֵל חַר סִינַי כּוּ. אֵלֶּה מֵת
 שְׁמִיטָה כּוּ. מִסִּינַי אֵף כּוֹלָם כּוּ וְדַקְרוּקֵיהֶם מִסִּינַי. וְכַפִּי בְּחֻקוֹתָי שֶׁם בְּהַר סִינַי בֵּית מֹשֶׁה מִלְמַד שְׁנִיתָה
 הַתּוֹרָה חֲלֻבוּתָהּ וְדַקְרוּקֵיהּ וּפִירוּשֵׁיהּ עַי מֹשֶׁה. מִסִּינַי דְּרִישׁ שֶׁם אֵלֶּה הַחֲקִים אֵלֶּה הַמְּרֻשּׁוֹת כּוּ
 עַיִשׁ. וְשֵׁם. אֵלֶּה הַמְּצוּת כּוּ. שְׂכוֹלָם נִמְסְרוּ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי וּבִירוּשָׁלַיִם פִּיב הַשָּׂאָה רִיבֵל אָמַר לְעִילָהּ
 וְעִילָהּם כֹּל כֶּבֶל דְּבָרוֹ הַדְּבָרִים מִקְרָא מִשְׁנֵה תַלְמִד וְאִנְדָּה אֲפִילוּ מֵה שְׁתַּלְמִיד וְחִיק עֲתִיד לְהַרְוֹת
 לְפָנָי רַבּוֹ כֶּבֶר נִאֲמַר לְמֹשֶׁה מִסִּינַי כּוּ. יֵשׁ דְּבַר רָאָה זֶה חֲדָשׁ וְגוֹי מְשִׁיבֵי חֲכִירוֹ וְאִמְרַר לוֹ כֶּבֶר
 הוּי לְעוֹלָמִים עַיִשׁ. וּבְגַמִּי פִיָּא בְּרַכּוֹת (ח' א') סָא דְכְּתִיב וְאִהְיֶה לְךָ אֵת לִוְחוֹת כּוּ. מִלְמַד שְׂכַלָּם
 כּוּ. מִסִּינַי וּבְפִיב דְּמַנְיָה (י"ט ב') מָא דְכְּתִיב וְעִילָהּם כֹּלֵל הַדְּבָרִים כּוּ: וּמִסֵּרָה לִיהוֹשֻׁעַ. עֲנַמְרַר
 (גְּמַרְבֵּר כּוּ) וְנַתַּח מְחוּדָךְ עֵלְיוֹ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כֹּל עַדְתּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְתַמְרָה (ס"ז א') בִּשְׂעָה שְׁנַמְרַר
 מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְנִיעַ כּוּ. אֵיל רַבִּי כְּלוֹם הַנְּחִיךְ שְׂעָה אִי וְחֻלְבְּתֵי כּוּ. לֹא כֵךְ כְּתַבְתּ בִּי (שְׂמֹחַ לִיג)
 וּמִסֵּרָהוּ יְהוֹשֻׁעַ כּוּ. לֹא יִמִּישׁ כּוּ: וְיִהוֹשֻׁעַ לְזַקְנִים. שְׁנֵאמַר (שׁוֹפְטִים ב') וַיִּבְרְכוּ חֲקֵם אֵת ה' כֹּל יְמֵי
 יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֵאֲרִיכוּ יָמִים אַחֲרָי יְהוֹשֻׁעַ אֲשֶׁר רָאָה אֵת כֹּל מַעֲשֵׂה ה' וְגוֹי. אֲדִירָה:
 דְּקֵנִים לְנָבִיאִים. שְׁנֵאמַר (יִרְמִי' ז') וְאִשְׁלַח אֵלֵיכֶם אֵת כָּל עַבְדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַחֶבֶס וְשָׁלוֹת. שֶׁם.
 וְחִיבָף אַחֲרָי יְהוֹשֻׁעַ כְּתִיב (שׁוֹפְטִים א') וַיַּעַל מִלֶּאךְ חֵי מֵן הַגְּלָגֶל וְגוֹי: תְּבִיאִים כּוּ. לְאַנְשֵׁי סִדְנָה.
 שֶׁהֶם הָיוּ בּוֹסִי נְבִיאִים הַאֲתֵרוֹנִים: הוּוּ כּוּ. כְּפִישׁ בְּסַנְהֶדְרִין (ז' ב') דְּרִישׁ כֵּר קִרְמָא כְּנֵא תֵא
 מִלְּמָא כּוּ. הוּוּ מִתּוֹנִים כּוּ. דְּכְּתִיב וְלֹא תַעֲלֶה בַמַּעֲלוֹת וּמִמֶּד לִיה אֵלֶּה הַמְשַׁמְשִׁים. וּבְסַסְרֵי תַצְּוֹה אֵת
 מִשְׁפָּטֵי שִׁיתָיו מִתּוֹנִים בְּרִין כּוּ: וְהַעֲמִירוּ כּוּ. כְּפִישׁ בִּיבְמוֹת (פִּיב ב') הָיוּ לוֹ תַלְמִידִים כְּלֻלֹתֵיהֶם
 יִהְיוּ לוֹ תַלְמִידִים בּוֹקְמָתוֹ שְׁנֵאמַר בְּבַקֵּר זֶרַע זֶרַע וְגוֹי: וַעֲשׂוּ סוּג כּוּ. כְּרִיךְ שְׂעִיטָה הַתּוֹרָה סוּג
 לְדַרְבִּית אִיתָהּ סוּג שְׂעִיטָה תּוֹרָה לְדַרְבִּית הִיא אִמְרַר (וּקְרָא יִיח וְאֵל אִשָּׁה בְּנֵהה טוֹמַאֲתָה לֹא
 תִקְרַב וְגוֹי חָרִי הוּא אִמְרַר (שֶׁם) אִישׁ אִישׁ אֵל שָׂאֵר בְּשִׂרָא לֹא תִקְרַבוּ כּוּ. לְדַבַּר הַסְּבִיא וְגוֹי וּבְסַסְרִי
 פ' נִשָּׂא קִיפָא כִי כִינֵד יַעֲשֵׂה אֲדָם מֵינָה לְדַרְבִּינוּ בְּדַרְךְ כּוּ. וְכִיָּה אִמְרַר וְכֹל מִשְׁרַת עַנְבִּים לֹא יִשְׁחַת מִבֵּל
 אֲשֶׁר כּוּ עַיִשׁ: ג עַל תְּחוּרָה. שְׁנֵאמַר (יִרְמִיָּה לִיג) אֵם לֹא בְּרִיתִי־עִמָּם לָעֵלָה כּוּ. וְכַפִּישׁ בְּסוֹף פִּיב
 דְּנִרְדִּי וְפִי דְּסַסְחִים: וְעַל הָעֲבָדָה. כְּפִישׁ בְּסוֹף סְנִיָּה (בִּיא ב') מַחִים אִיר אִמִּי אֲלִמְלִי מַעֲמַרְתָּ
 לֹא נַתְקִימָנוּ שְׂמִים וְהָרַץ שְׂנֵא' (שֶׁם) אֵם לֹא בְּרִיתִי כּוּ: וְעַל גִּית. שְׁנֵאמַר (תְּהִלֵּי פִיפ) כִּי אֲמַרְתָּ
 עוֹלָם חֲסֵד יִבְנֶה וְגוֹמִי וְכִיכ בְּאֲדִירָה וְכְּתִיב (תּוֹשַׁע ו') חֲסֵד הַסְּצוּתִי וְלֹא נִבַּח וְדַעַת אֲלֵקִים מַעֲלוֹת
 שְׂשַׁנְעִים תְּבִיבִים מַעֲבֹדָה. וּבִירוּשָׁלַיִם (מַגִּיל פִּיג וּשְׁלֹשְׁתָם בַּס' א') (יִשְׁעֵי) גִיא וְאִשִּׁים דְּבָרוֹ בְּסִיךְ זִי
 חֵית וְבַבֵּל זִי כְּמִיךְ וּזִי גִית לְנַטְעֵי שְׂמִים וְלִיסוּד אֶרֶץ אֵלֶּה הַקְּרַבְנוֹת: ג אֵל תְּהִי כּוּ. כְּפִישׁ בְּנִרְדִּים.

אֵלֶּיָא הוּוּ פְּעֻבָּדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרֵב שְׂרָא עַר מְנַת דְּמִכְּל
 פְּרַם וַיְהִי מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם: דַּ יּוֹסִי בְּן יוֹעֲזָר אִישׁ צְרֵדָה
 וַיּוֹסִי בְּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם קָבְלוּ מֵהֶם. יוֹסִי בְּן יוֹעֲזָר אִישׁ צְרֵדָה
 אָמַר יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וְעַד לְחַכְמִים וְהָיוּ מֵתְאַבֵּס בְּעַפְרֵי רַגְלֵיהֶם
 וְהָיוּ שׂוֹתֵה בְצֻמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם: הַ יּוֹסִי בְּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם
 אָמַר יְהִי בֵיתְךָ פְּתוּחַ לְרוּחַת וַיְהִי עֲנִיִּים בְּנֵי בֵיתְךָ וְאֵל
 תְּרַבָּה שְׂיִחָה עִם הָאִשָּׁה. בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ קַל וְחֹמֶר בְּאִשְׁתְּ חֲבֵרוֹ.
 מִפְּאֵן אָמְרוּ חֲכָמִים כִּי הַמְרַבָּה שְׂיִחָה עִם הָאִשָּׁה גֹרֵם רַעַת
 לְעַצְמוֹ וּבּוֹשֵׁךְ מִדְּבָרֵי תוֹרָה וּסְפוֹ יוֹרֵשׁ גִּיתָנָם: וַיְהוֹשֻׁעַ בְּן
 פְּרַחְיָה וְנִתְאִי הָאֲרַבְלִי קָבְלוּ מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בְּן פְּרַחְיָה אָמַר
 עֲשֵׂה לָךְ רֵב וְקִנְיָה לָךְ חֵבֵר וְהָיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת:
 וְנִתְאִי הָאֲרַבְלִי אָמַר הֲרַחֵק מִשְׁבֵּן רַע וְאֵל תִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע
 וְאֵל תִּתְיַאֲשׁ מִן הַפְּרַעַנּוֹת: הַיְהוּדָה בְּן טַבָּאי וְשִׁמְעוֹן בְּן
 שְׁמַח קָבְלוּ מֵהֶם. יְהוּדָה בְּן טַבָּאי אָמַר אֵל תַּעֲשׂ עֲצֻמָּה

כעורכי

פי' הגר"א

(ס"ב א') חנוני לאחבה כו' שלא יאמר אדם אקרא כו' למד מאחבה וסוף כו': והיו כו'. כמ"ש
 (דברים י"ג) ואותו תראו ועיין בשבת (ל"א א'): ד' יחי ביתך כו' שנאמר (דברים י"א) ולדבקה בו
 ואמרו בספרי וכי אפשר לדבק בה' אלא הדבק בחכמים כו': והיו מתאבק כו': ר"ל שתלך תמיד
 אחריהם כמ"ש (משלי י"ג) הולך את חכמים יחכם ומשלו לחנוני מוכר בשמים שנאמר האבק בו-
 ובאדרי"ג פי' שר"ל שתשב לפניהם על הארץ ותקבל דבריהם באימה ביראה חוץ בדרך שקבלו
 אמתונו מהר סיני באימה כו' וכמ"ש בס"ג דברכות (כ"א ב') ותודעתם לבניך וגו': והיו שותה כו'.
 כמ"ש (ישע"י נ"ה) הוי כל צמא כו': ד' יחי ביתך פתוח כו'. כמו אברהם אבינו שנאמר (בראשית
 כ"א) וישע אשל כו' ויקרא שם כו' ואמרו (אדרי"ג) ביתו של אברהם אבינו מפולש כו' וכל הבא
 אכל ושתה ובירך לשמים וכל שהפה שואל מצוי כו': והיו עניים כו'. כמ"ש (איוב ל"א) ואכל פתי
 לבדי ולא אכל יתום ממנה כו' ועי' באדרי"ג: ואל תרבה כו'. שמחה נטרר קרח' כמ"ש ברבה ח"ש
 מכאן אמרו כו': ד' עשה לך רב. כמ"ש (במכילתא פ' בא) דברו כו' שהיה משה אומר לאהרן
 למדני ואהרן למשה היתה הדיבור יוצא מבין שניהם: וקנה לך חבר כמ"ש (קהלת ד') יש אחד ואין
 כו' טובים השנים כו' ונאמר (מלאכי ג') אז נדברו כו' וכמ"ש (ברכות ס"ג ב') מאי דכתיב חרב
 אל הכדים כו' ולא עוד אלא שמטפסו' שחבירו מעמידו על האמת כמ"ש בס"ק דמגילה (ה' ב')
 קרי עליה טובים השנים וגו' ח"ש קנה כמ"ש (משלי כ"ג) אמת קנה וגו' וכמ"ש (מכות י' א')
 זמחבירו יותר מהם: והיו דן כו'. כמ"ש ברי"ף העדות (שבועות ל' א') בצדק תשפוט עמיתך הוי
 דן כו': ד' הרחק כו'. כמ"ש בת"כ פ' מצורע וכמהנ"י סוף פ"ב דנגע"י וחלצו מלמד ששניהם הולצין
 כו' מכאן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו. וברבה. יהודה ויששכר וחבולון שכינים של משה ואהרן נאמר
 יהודה מחקקי ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ומחבולון מושבני בשבט סופר וראובן שכיניו של קרח
 נשתתפו עמו: ואל תתחבר לרשע. כמ"ש (ד"ה ב' ב') בהתחברך עם אחיהו כו' וגו' בן בתחבר
 אמנון ליוגב יהושפט עם אחאב. אדרי"ג: ואל תתיאש כו' כמ"ש בס' הנזקין (גיטין נ"ה ב') מאי
 דכתיב אשרי אדם מסחד תמיד כו': ד' אל תעש כו'. בס' תולין (קל"ט א') ששתחויבם דברו שקר

בעורכי תדינין וכשיהיה בעלי הדין עומדים לפניך יהיו בעיניך
 כרשעים וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאין כשקבלו
 עליהם את הדין: ט שמעון בן שמח אומר הוי מרבה לחקור
 את העדים והוי זהיר בדבריה שפא מתוכם יסדו לשקר:
 שמעיה ואבמליון קבלו מהם. שמעיה אומר אהב את
 המלאכה ושנא את חרבנות ואל תתודע לדשות: י אבמליון
 אומר חכמים הזהרו בדבריהם שפא תחובו חובת גלות ותגלו
 למקום מים חרעים וישתו התלמידים הפאים אתריכם וימותו
 ונמצא שם שמים מתחלל: יג הלל ושמואי קבלו מהם. הלל
 אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב
 את הבריות וממרבן לתורה: יד הוא היה אומר נגיד שפא
 אבד שמה ודלא מוסיף יסף ודלא יליף קמלא חיב ודאשתמש
 בתנא חלף: יז הוא היה אומר אם אין אני לי וכשאני

לעמי

פי הגר"א

אלו עורכי תדינין: וכשיהיו כו. כמיש (סמות כיג וי) לא תסה משפט אבונך בראו ואמרו
 במכילתא אביון במצות שהיה רשע ותחשוב יודאי מדבר שקר ועם חביריו האמת: וכשנפטרים כמש"ל
 בעורק תשפוט כו: ט הוי כו: כמיש (דברים יג טז) ודרשת כו. ומראוייתא אחר דיני כו:
 והוי זהיר כו. שנאמר (שמות כיג) מדבר שקר תרחק מן הגוים: י אהוב את כו. כשם שהתורה
 ניתנה בברית כו. שנאמר (שמות כו ט) שש ימים תעבוד ועשית כו. אדרינן. ואמרו (ז"ח בראי
 דף ה:) כבר קדמך ויצרך שנא' ויכל אלהי וגו'. ואמרינן בפ"א דקידושין (ל' ב') ראה חיים עם כו.
 חייב ללמרו אומנות כו. ואמרינן (כ"ט ל' ב') והדעת אותם זה בית היחס: ושנאמי כו. כמיש
 (ספחים פ"ז ב') או לרבנות שמקברת כו. ולמרו מיאסף ואמרו באגדה נאסף אישה חסר לב זה חסקבל
 תרבנות: ואל כו. כמיש (משלי בית) ללוקח שתי כו. זה המינות וחרשות ואמרי' הרחק מעליות
 כו. ועיין בפ"ק דע"ז (ר"ז א'): יא חכמים הזהרו כו. כמו שנתרה התורה בדברי כמיש (סנהדרין
 ל"ה ב') כל מקום שפקרו המינים תשובתן בציון כו: יב הוי מתלמידיו של אהרן. כמיש (מלאכי
 ז') בריתי היתה אתו החיים ותשלום: אוהב כו. כמיש (תהלים ל"ד) בקש שלום ורדפו בקשותו
 סמקתך כו. וכמיש במשה רבינו (במדבר י"ד) וילך אל רתן ואביהם ואמרו (סנהדרין ק"א א')
 שוכן כו. וישלח מלאכי בחיי סיוחן כו. ואע"פ שאמר לו הקב"ה להלחם עמו: אוהב שלום ורודף
 שלום. בירושלמי פ"ב דפ"א בקש שלום ורדפו בקשותו מסמקתך ורדפו במקום אחר וכמיש (יקרא
 י"ט) ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בחורח: אסרבן לתורה. כמיש (בראשית י"ב) ואת הנפש
 (סנהדרין צ"ט): יג נגד כו. באר"ג שלא יוציא לו שם במלכות ונהני' כו. עיניה והורגים ונוטלים
 ממונו ושם בספ"א אל התודע לרשות כו. ונטלו כל מטנו ע"ז נאמר מברך רעהו כו. וכן אמרו
 בגמרא: ודלא מוסיף יסף. אמרו בסוף הענית מן הלילה על חיוס. תקבריה אמית. לפי שנאמר
 (ירמיה ל"ג) אם לא בריתי יוסם ולילה כו. שמים וארץ כו. ושמים נגד יום. וארץ נגד לילה והיא
 אמו כמיש (שירים א') בני אמו כו. (איוב א') ערום יצאתי כו. אשוב שמה: ודלא יליף. כמיש
 (דברים ד') השמר לך ושמוך נפשך כו. מלחיר כו: ודאשתמש כו. כמיש בגזרים סיב וסה
 בלשטר כו: יד אם אין כו. כמיש (תהלים מ"ט) את לא פדה כו: וכשאני כו. כמיש (איוב ט')
 שמה יצדם אנוש אף כו. אנוש כו. וכיוצא הרבה: ואם לא כו. כמיש (סנהל"ט י') כל אהר תמצא
 כו.

פרקי אבות

לְעֲצָמַי מָה אָנִי וְאֵם לֹא עֲכָשׁוּ אִמְתִּי: 10 שִׁמְאֵי אוֹמֵר עֲשֵׂה תוֹרָתְךָ קִבְעֵ אֱמוּנָה מַעֲט וְעֲשֵׂה הַרְבֵּה וְהָיִי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסִבֵּר פְּנִיַם יְפוֹת: 11 רַבִּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר עֲשֵׂה קֶדֶד רַב וְהִסְתַּלַּק מִן הַסֵּפֶסֶף וְאֵל תִּרְבֶּה לְעֵשָׂר אֲמִדוֹת: 12 שְׁמַעוֹן בֶּנִי אוֹמֵר כָּל יְמֵי גְדֻלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים וְלֹא כִמְצָאתִי לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּימָה. וְלֹא הַמְדַרְשׁ עֵקֶר אֲדָא הַמַּעֲשֵׂה. וְכֵן הַמְרַבֵּת הַדְּבָרִים מִבֵּיא חֵטָא: 13 רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם קִיָּם עַל הָאֱמֶת וְעַל הַדִּין וְעַל הַשְּׁלוֹם שְׁנֵאמַר אֱמֶת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִישָׁא אוֹמֵר רְצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְפִיכֶךָ הַרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁנֵאמַר יי חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר: עלינו קדיש יתום

פרק שני

כל ישראל וכו'

א רַבִּי אוֹמֵר אִיזוֹ הִיא דַּרְךְ יִשְׂרָאֵל שְׂיָבוֹר לֹא הָאָדָם כָּל שֶׁהִיא תַּפְאֶרֶת לְעֲשֵׂה וְתַפְאֶרֶת לֹא מִן הָאָדָם. וְהָיִי זֶהִיר בְּמִצְוֹה קִלָּה כְּבַחְמוּרָה שְׂאִין אֶתָּה יוֹדֵעַ מִתֵּן שִׁכָּרְךָ שֶׁל מִצְוֹת. וְהָיִי מִחֲשֵׁב הַפְּסֵד מִצְוֹה כְּנֶגֶד שִׁכָּרָה וְשִׁכָּר עֲבָרָה כְּנֶגֶד הַפְּסֻדָּה. הִסְתַּלַּק בְּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים וְאִין אֶתָּה בָּא לִידֵי עֲבָרָה.

דע

פ"י הגר"א

כ"ו כי אין מעשה כ"ו ואמרינו בס"ב דשבת ודקאמר שלמה כי לכלב החי כ"ו: מן עשה תורתך קבע. כמ"ש בס"ב דיומא ודברת בס עשה אותם קבע ואל כ"ו: ומלאכתך עראי. כמ"ש בס"ב דברכות (ל"ה ב') ואספת דגנד כ"ו: אמור כ"ו כמ"ש בס"ב (פ"א א') כתיב ואקחה פת כ"ו ואל הבקר כ"ו מכאן לצדיקים שאומרים מעט כ"ו: והיו כ"ו כמ"ש (משלי פ"ו ט"ז) טוב כ"ו: מן ר"ג אומר עשה כ"ו. מירש הרמב"ט שהכל דבר אחד שיעשה לו רב כדי להסתלק כ"ו וכן אל תרבה כ"ו מסני הספק. וכמ"ש (ויקרא י"ז) ולא ירע ונשא עונו ע"ז ירוו כל הדווים: ין ולא מצאתי כ"ו. כמ"ש (משלי י"ז) גם אויל מחריש כ"ו ועי סוף פ"ט דפסחים ונאמר (משלי י') וחושך שפתיו משכיל: ולא המדרש כ"ו כמ"ש בספ"ב דברכות (י"ז א') שכל טוב לכל עושיהם ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים כ"ו: וכל המרבה כ"ו. כמ"ש (משלי י' י"ט) ברוב דברים לא יחדל פשע:

פרק ב לא כל שחיא כ"ו. כמ"ש (משלי ג' ד') ומצא חן ושכל כ"ו אלקים ואדם: והיו כ"ו כמ"ש (משלי ה') אורח חיים סן תפלים נעו מעגלותיה לא תרע ועי רשוי שם ובילקוט ר"פ עקב: והיו מחשב כ"ו. כמ"ש (שם ד') פלם מעגל רגליך וכל דרכיך יכונו וכמדרש בחוקותי חשכתי דרכי ואשיבה רגלי כ"ו חשכתי הפסד מצוה כ"ו וכפ"ב דב"ב (ע"ה) באו חשבון אלו שמחשבין כ"ו והסתכל כ"ו. כמ"ש בסוף פרק ב' דגדרים ובעבור תהיה יראהו על פניכם לבלתי תחטאו זו הנושה.

כ"ו

פרקי אבות

דַּע מַה לְמַעַלָּה מִמֶּךָ עַיִן רוֹאָה וְאֵזֶן שׁוֹמֵעַת וְכָל מַעֲשֵׂיךָ
 בְּסֵפֶר נִכְתָּבִים : גִּרְבָּן גְּמֻלְיָאֵל בְּנֵוּ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַגִּישֵׁי
 אֹמֵר יִפֶּה תִלְמוּד תּוֹרָה עִם הַרֶךְ אֶרֶץ שִׁינִיעַת שְׁנֵיהֶם
 מִשְׁבַּחַת עֵזֶן. וְכֵן תּוֹרָה שְׂאִין עִמָּה מְלָאכָה סוּפָה בְּמִלָּה
 וְגוֹרֶרֶת עֵזֶן. וְכֵן הַעוֹסְקִים עִם הַצְּבוּר יְהִיו עוֹסְקִים עִמָּהֶם
 לְשֵׁם שָׁמַיִם שְׂזֻכּוֹת אֲבוֹתֶם מִסִּיעֵתֶם וְצַדִּיקְתֶּם עוֹמְדֵת לְעַד
 וְאַתֶּם מַעַלָּה אֲנִי עֲלֵיכֶם שְׂכַר הַרְּבָה בְּאֵלֵי עֲשִׂיתֶם : גִּ הוּוּ
 זְהִירִין בְּרֵשׁוֹת שְׂאִין מְקַרְבִּין לוֹ לְאָדָם אֲלֵא לְצַרֶּךְ עֲצֻמָּן.
 גִּרְאִין בְּאֹהֲבֵין בְּשַׁעַת הַנְּאֻתָן וְאִין עוֹמְדִין לוֹ לְאָדָם בְּשַׁעַת
 הַחֶקֶן : דִּ הוּוּא הָיָה אֹמֵר עֲשֵׂה רְצוֹנִי פְּרֻצֹנָה פְּדִי שִׁיעֲשֵׂה
 רְצוֹנָה פְּרֻצֹנִי. בְּמֵל רְצוֹנָה מִפְּנֵי רְצוֹנִי פְּדִי שְׁיִבְמֵל רְצוֹן
 אַחֲרִים מִפְּנֵי רְצוֹנָה : הִ הִלֵּל אֹמֵר אֵל תִּפְרוֹשׁ מִן הַצְּבוּר וְאֵל
 תִּתְאֲמִין בְּעֲצֻמָּה עַד יוֹם מוֹתָהּ וְאֵל תִּדְרִין אֶת חֲבֵרָה עַד שֶׁתִּגְיַע
 לְמִקְוָמוֹ וְאֵל תִּאֲמַר דְּבַר שְׂאִי אֲפִשֶׁר לְשִׁמּוֹעַ שְׁמוֹפֹו דְּהַשְׁמַע
 וְאֵל תִּאֲמַר לְכַשְׁאֲפְנָה אֲשֶׁנָּה שְׁמָא לֹא תִפְנָה : וִ הוּוּא הָיָה
 אֹמֵר אִין בּוּר יִרְא חֲטָא וְלֹא עִם הָאֶרֶץ חֲסִיד וְלֹא הַבִּישָׁן לְמַד
 וְלֹא הַקְּפָדִין מְרַמֵּד וְלֹא כֵּן תִּמְרַפֶּה בְּסַחֲוֶרָה מִחֲבֵים וּבְמִקְוָם

שאי

פי הגריא

כו' : דע כו' עין כו' כמ"ש (איוב ל"א) כי עיניו על כל דרכי איש וכל צעדי יספור. (ירמיה ל"ב)
 אשר עיניך פקוחות על כל דרכי כו' (משלי ה') כי נכח עיני ה' דרכי איש כו'. ועי' בילקוט וכיוצא
 הרבה : ואזן כו'. כמ"ש (תילים ל"ד) הנסע און הלא ישמע כו' : וכל מעשיך כו'. כמ"ש (איוב ל"ז)
 זביר כל אדם יחטום לדעה כל אנשי מעשיהו : ב יפה ת"ת כו'. כמ"ש (קהלת ז) טובה חכמה עם
 נחלה ועיין ילקוט שם : וכל תורה כו'. כמ"ש בראש"י דברכות ת"ר ואספת דגנך כו'. וצדקתו עומרת
 לעד. כמ"ש (ברכות ל"ב) ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני הן על כפים חקותיך. (תענית א') :
 ואתם כו'. פי' הרמב"ם שאף שימניע עשיית מצוה כו' וכמ"ש בפי"א דברכות ופי"ו רשבה (ס"ג) מאי
 זלחשבו שמו כו' (מכות ה') וכמ"ש ע"פ שנים כו' אם כך ענש הכתוב לנפסל כו' ק"ו לעושי כו' :
 ג הוּו כו' כמ"ש פ"א ד' הוא היה כו' עשה כו'. כמ"ש (שמואל ב' כ"ג) מושל באדם צדיק
 מושל ביראת אלקים וכמ"ש בפ"ג דמ"ק : במל כו'. כמ"ש בפי"א דגמין (ז') דום לה' כו' השכמ
 כו' : אל תפרוש. כמ"ש (שמות י"ז) ויחקו אבן וישימו תחתיו ועיין בפי"א רתענית : ד' ואל תאמין כו'.
 כמ"ש (יחזקאל ל"ג) ובשוב צדיק מצדקתו כו' וכמ"ש בפי"ד דברכות : ואל תהין כו'. כמ"ש (בראשית
 י') הנפילים כו' : ואל תאמר כו'. פי"ו שלא תאמר דבר כסתר ותאמר איני חושש שאי אפשר להתגלות
 הדבר היה וכמ"ש (קהלת י') ובחרר משכבך כו' כי עוף השמים כו' ועי"י פ"א דבי"ב : ואל תאמר
 לְכַשְׁאֲפְנָה אֲשֶׁנָּה כו'. כמ"ש (משלי כ"ז) אל תתהלל ביום מחר כי כו' : ו' ולא הביישן למד כמ"ש
 (משלי ל') אם נבלת בהתנשא ואם זמות כו' : ואין הקפזן מלמד. כמ"ש בסו' ברכות. ודבר ה' אל
 משה שנים כו' כשם שאני חסברתי כו' הרב כעס כו' : ולא כל כו'. כמ"ש בריש פ"ח רעיונות

שָׂאן אֲשֶׁר הִשְׁתַּדֵּל לְהַחֲזִיק אִישׁ: וְאִם הוּא רָאָה גִלְגֻּלַת אַחַת
 לְעֹבֵר עַל פְּנֵי הַמַּיִם אָמַר לָהּ עַל הַאֲשֵׁמַת אֲשֶׁמּוֹד וְסִיף
 לְסִיפִיךְ יִסְמָוּן: הַ הוּא הָיָה אֹמֵר מְרֻבָּה בֶּשֶׁר מְרֻבָּת
 רִמָּה. מְרֻבָּה נִכְסִים מְרֻבָּת דְּאָנָה. מְרֻבָּה נְשִׁים מְרֻבָּה כְּשִׁפִּים.
 מְרֻבָּה שְׂפָחוֹת מְרֻבָּה זְמָה. מְרֻבָּה עֲבָדִים מְרֻבָּה גֹזֵל. מְרֻבָּה
 הַלְדָּת מְרֻבָּה חַיִּים. מְרֻבָּה יְשִׁיבָה מְרֻבָּה חֲכָמָה. מְרֻבָּה עֲצָה
 מְרֻבָּה תְּבוּנָה. מְרֻבָּה צְדָקָה מְרֻבָּת שְׁלוֹם קָנָה שֶׁם מִיּוֹב מִנֵּת
 לְעֲצָמוֹ. קָנָה לוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה קָנָה לוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:
 מִרְבֵּן יוֹתֵנוּן בֶּן זַפְאִי קָבַל מִהֲלֵל וּמִשְׁמַאִי. הוּא הָיָה אֹמֵר אִם
 לְמַדְתָּ תוֹרָה מְרֻבָּה אַל תַּחְזִיק מִיּוֹבָה לְעֲצָמֶךָ פִּי לִכְךָ נִוְצָרָת:
 יְהִי מִלְטָה תַלְמִידִים חַיִּי לוֹ לְרַבֵּן יוֹתֵנוּן בֶּן זַפְאִי וְאַלּוֹ הֵן רַבִּי
 אֲלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן תַּנְיָא רַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן רַבִּי
 שְׁמַעוֹן בֶּן נַתְנָאֵל וְרַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן עֶרְךָ: יֵא הוּא הָיָה מוֹנֵת
 שְׁבָתָם. (רַבִּי) אֲלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס בּוֹר סוּר שְׁאִינוּ מְאִבְדִּי שְׁבָת
 (רַבִּי) יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הַנְּיָא אֲשֶׁרִי יִזְדַּדְתּוּ. (רַבִּי) יוֹסִי הַכֹּהֵן חֲסִיד.
 (רַבִּי) שְׁמַעוֹן בֶּן נַתְנָאֵל יִרְא חֲמָא. (רַבִּי) אֲלֵעָזָר בֶּן עֶרְךָ
 בְּמַעַן הַמִּתְגַּבֵּר: יֵא הוּא הָיָה אֹמֵר אִם יִהְיֶה כָל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּכַף מֵאֻנִּים וְאַלִּיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס בְּכַף שְׁנֵיהֶם מְכַרֵּעַ אֶת
 כָּלָם: אֲנִי שְׂאוֹל אֹמֵר מִשְׁמֵנוּ אִם יִחַי כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף

מאננים

פ"י הנריא

(ל"ח א') ולא מעבר ליום הוא לא תמוא לא בסורני כו' ז על דאמרי כו'. כמיש (שמות כ"א)
 והתלמידי אבה ליה מרשעים תא רשע כו' וכמיש (מכות י' ב') שסומני לסונק אתר כו': ה' מרכה
 בשר כו'. כמיש (א"ח י"ד) אך בשורו עליו יכאב: מרבה נכסים כו'. כמיש (קהלת ב') כי כל יסוד
 פי גם ללילה כו'. מרבה נשים כו' כמיש (יחזקאל י"ג) המספתות כו' וכן נאמר מכששת בלשון
 נקיה: מרבה שפחות כו'. כמיש בעזרא (ו) ואיל צאן ואמרו שכולה ששחה חרופה כמלו כמיש
 קביר עבד משהלך באשטיו על אשם ששחה חרופה כמיש דדיא שכיוא וילא: מרכה עבדים כו'.
 כמיש ששה דברים צוה פנען את כניו אהבו את תבול וכמיש כעני ביהו מסאני מרבה: מרבה תרוח
 כו'. כמיש (משלי ג') כי ארך ימים ושלום חיים ושלום יוסיפו לך והאלה (משלי ט') כי בירבו יסוד:
 מרבה ישיבה כו'. כמיש כמיא דתענית (ז' א') מאי דתיב כחל בברזל יוד ואיש כו' והיינו דאמר
 ריה תרבה פי: מרכה עשה כו'. כמיש (משלי י"ב) שונע לעשה חכם. (ישעי' מ') את מי נועץ
 ויבניתו: כותבה צדקה כו'. כמיש (ישעייה כ"ז) או יחזיק בם עתי יעשה שלום כו': קנה שם כו'.
 כמיש (משלי ג"ב) נבחר שם כו' (קהלת ז') טוב שם משמן טוב וכמיש במדרש שם: קנה לו דברי
 תורה כו'. כמיש (דברים ל') כי היא חידק ואריך יסוד וכמיש כמיש דקידושין (כ"א א') ה' כי לכך
 נקדחת כמיש (א"ח ח) כי אדם לעטל ולד תסרינן סרן חלע (צ"ש ב') אינו ידע אם לעטל פה
 כו'

מאזנים ואליעזר בן הורקנוס אף עמהם ואליעזר בן ערך בכף
שניה מכריע את כלם: י אמר להם צאו וראו איזו היא הדרך
טובה שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר עין טובה רבי
יהושע אומר חבר טוב רבי יוסי אומר שכן טוב רבי שמעון
אומר הרואה את הנולד רבי אלעזר אומר לב טוב. אמר להם
רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו
דבריכם: י אמר להם צאו וראו איזו היא הדרך רעה שיתרחק
ממנה האדם. רבי אליעזר אומר עין רעה רבי יהושע אומר
חבר רע רבי יוסי אומר שכן רע רבי שמעון אומר הלוח ואינו
משלים אחד הלוח מן האדם כלוח מן המקום שנאמר לוח
רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן רבי אלעזר אומר לב רע.
אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם
שבכלל דבריו דבריכם: טו הם אמרו שלשה דברים. רבי
אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך פשלך ואל תהי
גוף לכעוס ושוב יום אחד לפני מיתתך והוי מתחמם בנגד
אורן שר חכמים והוי זהיר בגחלתן שלא תפוח שנשיכתן
נשיכת שוער ועמיצתן עמיצת עקרב ולהישתן לחישת שרף
וכר דבריהם בגחלי אש: טז רבי יהושע אומר עין הרע ויצר

הרע

פ"י הגר"א

כו' כשהוא אומר כי אכף כו' ועדין כו' כשהוא אומר לא ימוש כו': יב עין טובה. כמ"ש (משלי
כ"ב) טוב עין הוא יברך: חבר טוב. כמ"ש (שם ג') ללצים כו' ולענוים יתן חן ועיין יומא (ל"ח ב') :
שכן טוב. כג"ל בפ"א מדגל יהודה שנאמר יהודה מחקקי כו': הרואה את הנולד. כמ"ש (קהלת ב')
החכם עיניו בראשו כו' ואמרו (מ"ד) שם וירושלמי סוטה (ת"ס) בראשיתו רואה כו': לב טוב כמ"ש
(משלי ט"ז) וטוב לב כו' והרבה חקראות בזה: שבכלל כו'. כמ"ש בירושלמי (ברכות פ"א ע"ש)
חנה בני לבך לי כו' אין יהבת לבך לי אלא ירעת דאת כולה דילי: יד עין רעה. כמ"ש (משלי יא)
ומנוע בר כו': חבר רע. כמ"ש (שם ג') אם ללצים כו': שכן רע כמש"ל בפ"א: לב רע. כמ"ש
(במדבר טו) ולא התורו כו' ואמרו (מ"ד שם) עינא ולבא תרו סרסורי כו' תעין הולך אחר הלב כו'
ועיין בילקוט ס"פ שלח ח"ש רואה כו' שבכלל דבריו כו': עין ואל תהי כו'. כמ"ש (קהלת ז') אל
תבהל כו' כי בעת כו' ואמרו (שבת ק"ח ב') לא יהיה בך אל זר כו' ושוב כו'. כמ"ש בספ"ג
דשבת שנאמר בכל עת יהיו בנרדף לבנים כו': והוי מתחמם כו'. כמ"ש (ישעיה ב') לבו ונלכח:
באור ה' וכמ"ש (בראשית י"ג) וגם ללוט תהלך כו' מו גרם הליכתו עם אברהם ולמד ממעשיו
ויסעד בס מאד כו': והוי זהיר כו'. כמ"ש (מלכים ב' ה') וצרעת נעמן כו' ועיין בפ"י הרמב"ם
[ובאגדה הפרד נא מעלי ז"ש והוי זהיר בגחלתן כו' שגרם לו סודית עולם ר"ל שנאמר (דברים כ"ג)
לא יבא כו']: טז עין הרע כו'. שכולם הם בכלעם והוציאו אותו מן העולם וכמ"ש בפ"ה:

והתקן

פרקי אבות

הָרַע וְשָׁנְאָת הַפְּרִיזוֹת מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם : י רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר יְהִי מִמּוֹן חֲבֵרָה הַבֵּיב עֲלֶיךָ פְּשִׁלָּךְ וְהִתְקַן עֲצֻמְךָ לְלִמּוּד תּוֹרָה שְׂאִינָה יִרְשָׁה לָךְ וְכָל מַעֲשֵׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם : יא רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר הָיוּ זְהוּר בְּקַרְיָאת שְׁמַע וּבִתְפִּלָּה וּבִשְׂאֵתָה מִתְפַּלֵּל אַל תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ קָבַע אֲלֵךְ רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לְפָנַי הַמְּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי חֲנוּן וְרַחוּם הוּא אֲרֹךְ אַפַּיִם וְרַב חַסֵּד וְנָחָם עַל הָרָעָה. וְאֵל תְּהִי רַשָּׁע בְּפָנַי עֲצֻמָּה: יב רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר הָיוּ שְׂמוּד לְלִמּוּד תּוֹרָה וְדַע מִה שֶׁתֵּשִׁיב לְאַפִּיקוֹרוֹס וְדַע לְפָנַי מִי אֵתָה עֹמֵר וּמִי הוּא בְּעַל מְלֹאכְתְּךָ שִׁישְׁלָם לָךְ שֹׁכֵר פְּעֻלָּתְךָ : יג רַבִּי מֵרְפוּן אוֹמֵר הַיּוֹם קָצַר וְהַמְּלָאכָה מְרֻבָּה וְהַפּוֹעֲלִים עֲצֻלִים וְהַשֹּׁכֵר הֲרֵבָה וּבְעַל הַבֵּית דוֹחֵק: יד הוּא הִיָּה אוֹמֵר לֹא עֲלֶיךָ הַמְּלָאכָה לְגַמּוֹר וְלֹא אֵתָה בֶן הוֹרִין לְהַבְטִיל מִמֶּנָּה אִם לַמִּדָּת תּוֹרָה תִּרְבֶּה נוֹתֵנִין לָךְ שֹׁכֵר תִּרְבֶּה וְנֶאֱמָן הוּא בְּעַל מְלֹאכְתְּךָ שִׁישְׁלָם לָךְ שֹׁכֵר פְּעֻלָּתְךָ וְדַע שְׂמִתָּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים לְעֵתִיד לְבָא :

רבי חנניא וכו'

פרק שלישי

כל ישראל וכו'

א עֲקָבִיָּא בֶן מַהֲלָאֵל אוֹמֵר הִסְתַּפֵּר בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים וְאֵין אֵתָה בָּא לִידֵי עֲבָרָה. דַּע מֵאֵין בָּאת וְלֵאן אֵתָה הוֹלֵךְ

פ"ה הגר"א

י"ד והתקן כו'. כמ"ש (מ"ד פ' סנחם) יסקוד אלהי הרוחות כו'. קח לך את כו'. א"ל הקב"ה בנדי י'הו' יושבין ויהושע כו' ואמרו (יומא ע"ב ב') שלשה כתרין הן זר ארון כו'. כתר תורה ערין כו' : וכל מעשיך. כמ"ש (משלי ג') בכל דרכיך דעהו כו' ואמרו איזה פרשה קמנה כו'. ועי' סוף סוכות (ס"ג א') : י' זהו שקוד כו'. כמ"ש (משלי ח') לסקוד על דלחותי יום יום כו' : ודע לפני כו'. כמ"ל בכל דרכיך דעהו : ונאמן כו'. כמ"ש בת"כ פרשת א"מ אני חי נאמן לשלם שכר וכמ"ש בס"ד דמנחות (מ"ד א') : ג היום קצר. כמ"ש (איוב ח') כי על ימינו כו' וכוונא : והמלאכה מרובה. כמ"ש (שם יא) ארוכה מארץ מדה ורחבה כו' : והשכר הרבה כמ"ש (משלי ח') וכל חפצים לא ישוו בה וכוונא : ובעל הבית דוחק. כמ"ש (יהושע א') לא ימיש כו' (דברים ד') ופן יסורו כו' : כ"א לא יעליך כו' ולא כו'. כמ"ש (דברים יא) אשר אנכי מצוה אתכם היום שלא תאמרו כו' ארוכה מארץ מדה כו' שכיר יום אתה עד יוצא כשכיר יום ועבית וכמ"ש : ודע כו' כמ"ש (סוף חולין) למען יאריכון ימיו בעולם שכולו ארוך ולמען ייטב כו'. וכמ"ש (משלי לא) נתשחק ליום אחרון עייש (ג"ל יעמיש) :

בפרק ג א הסתפף בשלשה כו'. כמ"ש (קהלת יב) זכור את בוראך כו'. ודרש ר"ע (מ"ד פ' מצורין) בארך זה ליהוה מרחח בורח זה רימה ותולעה בוראך זה מ"ה הקב"ה ועייש.

חולקך ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון. מאין באך סכפת סרוחה. ולאן אתה חולקך למקום עפר רמה ותולעת. ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: רבי חנינא בן תנאי אמר הרי אתה מתפלל בשלומה של מלכות שאמלא מראה איש את רעהו חיים בלעו: רבי חנינא בן תרדיון אמר שנים שישבין ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים שנאמר ונמושב לצים לא ישב. אבל שנים שישבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר או נדברו ידאי " איש אך רעהו ויקשב " וישמע ויכתב ספר וירחן לפניו לידאי " ולהושבי שמו. אין לי אלא שנים מגין אפילו אחד שישב ועוסק בתורה שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר שנאמר ישב בדרך ויהום פי נמר עליו: ורבי שמעון אמר שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו סאבתי מתים שנאמר פי כל שלחנות מלאו קיא צואה ברי מקום. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום. שנאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני יהוה: הרבי חנינא בן תנאי אמר תעמד בפילוח המהלך בדרך יחיד ומפנה לבו לצמח תרי זה מתחייב בגמלו: ורבי נהוניא בן הקנה אמר כל המסקנא עליו עול תורה סעבירן ספנו עול מלכות ועול דרך ארץ

בגל

מ"ג דגרא

האמרו בסופה כתב העפר וסים סים היו מאין באת העפר לאן אתה הולך וכתב ולפני מי נביש (אויב לוי) ובני כל אדם יחתום כוי: מאין באת כוי. נביש (תחילת גיה) חן בעון המלחמי כוי. (אויב ריב) מי יתן פדיון ממנו כוי: ולאן כוי. כביש (בראשית ג') כי עפר אמת כוי (קדחת יב) וישב העפר כוי וכתוב (אויב כיה) אבדו רמת וכן אדם תולעה כוי ולפני מי נביש (תחילת יב) דע כוי על כל כוי (קדחת יב) כי את כל מעשה האלקים יכש כוי: ב הוי מחסלל כוי כביש (הבבוק מ') ותקשה אדם מרני חיים כוי האמרו במ"ק רע"ז סה דנים שביום כל הגדול כוי וחיטת דתן ר"ח מ"ה מ"י: שנאמר ובמושב לצים כוי ר"ל שנאמר כביש ריקן פי אם מרנתי מ' כוי קשי ברמב"ם ובביש (ישעי' כיה) וגם אלה ביון יתנו וכשפר חינו כתיב נבוא כוי כי כל כוי את מי שיה דעה כוי: ה ר"ח כוי וחסנה כוי. כביש (הברים ד') ופן ישנו סלבב כוי ופתיח (ספס) וסבב נפשך כוי: ה כל המסקנא כוי. עול מלכות כביש כביש דעידובן תורה על חלחנות וירדות בטלכות האמרו במ"ק וכבא סורא ויהיו מינס מכשא סלך כוי ע"ש: ועול ד"מ כביש כביש דמכשא ולא

(ב)

וְכֵן הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עוֹל תּוֹרָה נוֹתֵנִין עָלָיו עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ
 אֶרֶץ: י רַבִּי חֲלַפְהָא בֶן דְּוֹסָא אִישׁ כִּפּוּר חֲנִינְיָא אָמַר עֲשֶׂרֶה
 שְׁיֹשְׁבֵיין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם שְׁנֵאמַר אֱלֹהִים
 נִצַּב בְּעֵדַת אֵל. וּמִנִּין אֶפִּילוּ חֲמִשָּׁה שְׁנֵאמַר וְאִגְדַּתוּ עַל אֶרֶץ
 יִסְדָּה. וּמִנִּין אֶפִּילוּ שְׁלֹשָׁה שְׁנֵאמַר בְּמִרְבַּ אֱלֹהִים יִשְׁפַע. וּמִנִּין
 אֶפִּילוּ שְׁנַיִם שְׁנֵאמַר אִזְ נִדְבְּרוּ יִרְאִי יי אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשַׁב
 יי וַיִּשְׁמַע. וּמִנִּין אֶפִּילוּ אֶחָד שְׁנֵאמַר בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר
 אֶת שְׁמִי אָבֹא אֵלָיָהּ וּבִרְכָתֶיהָ: ח רַבִּי אֶלְעָזָר אִישׁ פְּרִתּוֹתָא
 אָמַר תָּן לוֹ מִשְׁלוֹ שְׂאֵתָהּ וְשִׁלְךָ שְׁלוֹ וְכֵן בְּדוֹד הוּא אָמַר כִּי
 מִמֶּךָ הִכַּל וּמִיֶּדֶךָ נִתְּנוּ קָדָּ: ט רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר הַמְּהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ
 וְשׁוֹנֵה וּמַפְסִיק מִמִּשְׁנֵתוֹ וְאָמַר מַה נָּאֵה אֵיךְן זֶה מַה נָּאֵה
 גִּיר זֶה מַעֲרָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאֵלּוּ מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ: י רַבִּי
 דּוֹסִתָּאֵי בַר יֵנְאִי מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר אָמַר כָּל הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד
 מִמִּשְׁנֵתוֹ מַעֲרָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאֵלּוּ מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ שְׁנֵאמַר
 רַק הַשְּׁמֵר קָדָּ וְשִׁמְרֵ נַפְשֶׁךָ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
 רָאוּ עֵינֶיךָ. יְכוּל אֶפִּילוּ תִּקְפָּה עָלָיו מִשְׁנֵתוֹ תִּלְמוּד לֹאמַר
 וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הֵא אֵינּוּ מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ עַד
 שִׁישֵׁב וְיִסִּירֵם מִלְּבוֹ: יא רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן דְּוֹסָא אָמַר כֹּל שִׁירָאֵת
 חֲטָא קוּדְמַת לְחֲבִמְתוֹ חֲבִמְתוֹ מִתְקִימַת. וְכֹל שֶׁחֲבִמְתוֹ קוּדְמַת

ליראת

פ' הנריא

עוד אלא שאחרים כו' שנאמר ועמדו זרים כו' בזמן שישראל עושים כו' שנאמר ועמדו זרים כו':
 וכל הפורק כו'. כמ"ש ובזמן שאין עושים שנאמר ואספת הנגן ולא עוד אלא כו' שנאמר ועברת
 כו' ר"ל כמ"ש תחת אשר כו' ועברת הרי עול מלכות ועול ד"א ועברת ואספת כנ"ל: ט ושונה.
 כמ"ש בפ"ב דחגיגה כל הפוסק כו' שנאמר הקוטפים כו' ובפ"ה דב"ב כל הפורש מ"ת כו' שנאמר
 מהאש יצאו כו': יא כל שיראת כו'. כמ"ש (תהלים ק"א) ראשית חכמה יראת ה' כו': כל שמעשו
 כו'. כמ"ש בס"ב דשבת (ל"א א') מאי דתביב והיה אמונת עתיד כו' ואפ"ה אי יראת ה' כו' ושם
 ויאמר לאדם הן יראת ה' כו' ועתה כו': יב כל שרות כו' כמ"ש (משלי ב') ומצא חן ושכל טוב בעיני
 אלקים ואדם: שינה של שחרית כמ"ש (משלי כ') הרלח תכוב על צירת ועצל כו'. אדר"ן: יין של
 צהרים. כמ"ש (קהלת י') אשריד ארץ כו' בגבורה ולא בשתי ועיין אדר"ן. ושיתח הילדים: שםבטלן
 מ"ת ואדם נמשך אחריהם ונאמר לא ימוש כו'. שם ע"ש. וישובת כו' כמ"ש אשרי האיש כו' כי אם
 כו': יג תחלל כו'. כמ"ש (יחזקאל כ"ב) קדשי בזית כו' (שמואל א' ב') למה תבעטו בזבחי
 כו'. ותמכזה כו'. כמ"ש כל המכות את כו' שנאמר אלקי מסכה כו' חג המצות כו' והמלכין כו'.
 כמ"ש בספ"ו דברכות נוח כו' שנאמר היא מוצאת כו': והמפר כו' והמגלה כו'. כמ"ש כפי חלק
 ד"א כי רבר ה' בוח זה תמגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה הספר ברית בשר הכרת בעוה"ז

תכרת

ליראת השא"ן אין חכמתו מתקיימת : יב הוא היה אומר כל
 שמעשיו מרבין מחכמתו חכמתו מתקיימת. וכל שמחכמתו
 מרבה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת : יג הוא היה אומר כל
 שרות הפריות גוחה הימנו רוח המקום גוחה הימנו וכל שאין
 רוח הפריות גוחה הימנו אין רוח המקום גוחה הימנו : יד רבי
 דוסא בן הרפנים אומר שנה של שחרית ויין של צהרים
 ושיחת הילדים וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאין
 את האדם מן העולם : טו רבי אלעזר המודעי אומר המחליל
 את הפרשים והמבזה את המועדות והמלכין פני הברו ברבים
 והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא
 כהלכה אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו
 חלק לעולם הבא : טז רבי ישמעאל אומר הני מר ראש ונוח
 לתשחורת ויהי מקבל את כל האדם בשמחה : יז רבי עקיבא
 אומר שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערות. מסורת
 סיג לתורה מעשרות סיג לעשר נדרים סיג לפרישות סיג
 לחכמה שתיקה : יח הוא היה אומר הביב אדם שנברא בצלם.

חבה

פי הגר"א

תורת בעוה"ב מכאן ארי"א המודעי כו' : י"ז מסורת כו' כמ"ש במגילה (ג' א') ונדרים. ויבנו במקרא
 כו'. מעשרות כו' כמ"ש בפ"ק דתענית עשר בשביל שתתעשר כו' ובחזונו נא כו'. נדרים סיג כו'.
 כמ"ש (תהלי' קי"ט) ואקיימה כו' וכמ"ש בפ"ק דנדרים לזרוי עצמו ונאי חי תי שכבי כו' ואמרו
 ליעזרו נשבע כו'. סיג כו'. כמ"ש (משלי י"ז) וחשך שפתיו משכיל וכן (שם י"ז) חשך אמרו יודע
 דעת כו'. (משלי י"ז) אוטם שפתיו נכון : י"ח שבן נברא העולם. כמ"ש (משלי ג') ה' בחכמה יסד
 ארץ וכי' כונן שמים וכי' ואמרו בראשית ברא אין ראשית אלא תורה שנאמר ראשית חכמה :
 י"ט הכל צפוי כמ"ש (ירמיה ל"ב) הממני יפלא כל דבר וכווצא בזה : והרשות כו'. כמ"ש (דברים
 ל"א) הנה נתתי לפניך כו' ובחרת כו' ואמרו הכל בידו שבים חוץ מ"ש שנאמר ועתה מה כו' :
 ובטוב כו'. כמ"ש (תהלים ס"ב) ולך ה' חסד כי כו' וכמ"ש בפ"ק דר"ה (י"ז א') בתחלה ואמת ואה"כ
 ורב חסד : כ' הכל כו'. כמ"ש (שם) כי אתה השלם כו'. כמ"ש (איוב י"ח) ועל שבכה יתהלך :
 והיד כו'. כמ"ש (איוב ל"ז) ובד כל אדם יחתום : והכל מתוקן כמ"ש (איוב מ') ויכרו עליו חברים
 וכמ"ש בפ"ד דר"ב : כ"א אם אין חכמה כו'. כמ"ש (תהלים קי"א) שם טוב כו' ונאמר (משלי ב')
 אם לבינה תקרא כו' אז תבין יראת ה' : אם אין יראה כו' כמ"ש (תלים שם) ראשית חכמה יראת
 כו' : אם אין בינה כו'. כמ"ש (משלי ט"ו) לב נבון ובקש דעת ונאמר (משלי ב') אם לבינה תקרא
 כו' אז כו' ודעת אלקים המוצא : ונאמר (משלי ט') תחלת חכמה יראת ה' ודעת קדושים בינה והקשוב
 לדעת בינה : אם אין קמת כמ"ש בפ"ו דברכות ואספת דגניך הנהג כו' אם אין תורה כו' כמ"ש
 (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת כו' בעירום וכרעב כו' ונאמר (ויקרא כ"ז) אם באלה כו' בשבתי
 לכם מטה להם כו' : כ"ב קינון ופתחי נדה הן גופי הלכות פי' אף שלכאורה דיני הקינון והנדה.
 כל פרטיה הוא לפי כללי החשבון כמ"ש במס' קנין כמה דברים ע"פ חשבון וכן בנדה ימי הויבג.

והנוד

פרטי אבות

חֲבֵה יִתְּרָה נֹדַעַת לֹו שְׁנִבְרָא בְּצֶלֶם שְׁנֵאמַר פִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים
עָשָׂה אֵת הָאָדָם: חֲבִיבֵין יִשְׂרָאֵל שְׁנִבְרָאוּ בְּנִים לְמִסּוֹם. חֲבֵה
יִתְּרָה נֹדַעַת לָהֶם שְׁנִבְרָאוּ בְּנִים לְמִסּוֹם שְׁנֵאמַר בְּנִים אַתֶּם
לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: חֲבִיבֵין יִשְׂרָאֵל שְׁנֵתֵן לָהֶם פְּלִי חֲמֵדָה חֲבֵה
יִתְּרָה נֹדַעַת לָהֶם שְׁנֵתֵן לָהֶם פְּלִי חֲמֵדָה שְׁנֵאמַר פִּי לְסַח מִזֵּב
נִתְּתִי לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזֹבוּ: יֵי חֲכַל צְפוּי וְהַרְשֹׁת נִתְּנָת
וּבְמִסּוֹב הָעוֹלָם נִדְוֵן וְהַכֵּל לְפִי רוֹב הַמַּעֲשָׂה: כֵּ הוּא הִיָּה אֹמֵר
חֲכַל נִתְּוֵן בְּעַרְבוֹן וּמְצוּדָה פְּרוּסָה עַל כָּל תְּחִיִּים הַתְּנִית פִּתְוּחָה
וְהַתְּנִי מִקִּיף וְהַפְּנִקִּם פִּתוּחָה וְהִיד בּוֹתְבַת וְכָל הַרוּצָה לְלוּחַת
יָבֵא וְיִלְוֶה וְהַגְּבֵאִים מַחֲזִירִין תְּרִיר בְּכָל יוֹם וְנִפְרָעִין מִן הָאָדָם
מִדַּעַתוֹ וְשֵׁלָא מִדַּעַתוֹ וְלֹש לָהֶם עַל מַה שֵּׁיִסְמוּכוּ וְהִידִין דִּין אַמְת
וְהַכֵּל מִתְּקֵן לְסַעֲוֵדָה: כֵּא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אֹמֵר אִם אֵין
תּוֹרָה אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ אֵין תּוֹרָה אִם אֵין חֲכָמָה
אֵין יְדָאָה אִם אֵין יְרָאָה אֵין חֲכָמָה אִם אֵין דַּעַת אֵין בִּינָה אִם אֵין
בִּינָה אֵין דַּעַת אִם אֵין מַמָּה אֵין תּוֹרָה אִם אֵין תּוֹרָה אֵין קַמַּח:
כֵּ הוּא הִיָּה אֹמֵר כָּל שְׁחֲכַמְתוּ מִרְבָּה מִמַּעֲשֵׂיו לָמַח הוּא דוּמָה
לְאִילָן שְׁעַנְפֵי מִרְבִּין וְשָׂרְשֵׁי מוֹעַמִין וְהַרְוִחַ בָּאָה וְעוֹמְרָתוֹ
חֲזוּפְכָתוֹ עַל פְּנֵי שְׁנֵאמַר וְהִיָּה כְּעַרְעָר בְּעַרְבַת וְלֹא יְדָאָה פִּי
יָבֵא מִזֵּב וְשִׁכְן חֲרָרִים בְּמִדְבַר אֶרֶץ מִלְחָה וְלֹא תִשָּׁב. אֲבָל כָּל
שִׁמְעֵשִׂיו מִרְבִּין מַחֲכַמְתוֹ לָמַח הוּא דוּמָה לְאִילָן שְׁעַנְפֵי מוֹעַמִין
וְשָׂרְשֵׁי מִרְבִּין שְׂאִפִּירוֹ כָּל הַרוּחֹת שְׁבַע עוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת
בּוֹ אֵין מוֹיִזִין אֹתוֹ מִמִּקּוּמוֹ שְׁנֵאמַר וְהִיָּה כְּעֵץ שְׂתוּל עַל מַיִם
וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשֵׁיו וְלֹא יְדָאָה פִּי יָבֵא חֵם וְהִיָּה עָלְהוּ רַעַג
וּבְשֵׁנַת בְּצֻרַת לֹא יְדָאָג וְלֹא יִמִּישׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי: כֵּ רַבִּי אֶלְעָזָר
(בֵּן) חֲסֵמָא אֹמֵר מִגֵּן וּפְתַחֵי נִדְהֵתֵן הֵן נוֹפִי הַלְכוֹת. תְּקוּפוֹת
וּגְמִצְרֵיאוֹת פְּרַפְרָאוֹת לְחֲכָמָה: רַבִּי תַנְיָא וְכוּ'

בן

פִּי תַנְרִיא

וְהַצִּי וְהַסְפִיקָה הִיא שְׁלֹא אֵתְרִיד לָהֶם בְּחֵלְלוֹ רַ קְהֵלְלִי כָל הַיְרֻשָׁים נַעֲשׂוּ עֵינֵי כֻלָּי תַחֲשֹׁבוּן לֹחַ
אִסֵּר קִינֵן כוּי הֵן הֵן נוֹפִי הַלְכוֹת וְיֵל שִׁבְחֵי מַסִּינֵי אִיכ הִיא הַחֲשֹׁבוֹן תְּקוּפַת גַּמְפְּרִיאַת גִּיכ נוֹפִי
הַלְכוֹת לֹוֹחַ תְּקוּפַת כוּי פִּרְשָׁאָה לְחֲכָמַת תְּקוּפַת כוּי כְּמִישׁ כְּמִישׁ רִשְׁכָּה שְׁנֵאמַר כֵּי הִיא חֲכַמְתִּי כוּי

הוי

פרק רביעי

א בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר מעל
מלמדי השכלתי (פי ערותיך שיתח לי): איזהו גבור הכובש
את יצרו שנאמר טוב ארף אפים מגבור ומושל ברוחו מלכד
עיר: איזהו עשיר השמח בחלקו שנאמר יגיע כפיך כי תאכל
אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב קך לעולם הבא:
איזהו מכבד המכבד את הפריות שנאמר פי מכבדי אכבד
ובזי יקלו: ג בן עזאי אומר הוי רץ למצוה מלה ובורת מן
העברה שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה ששכר
מצוה מצוה ושכר עברה עברה: ג הוא היה אומר א תהי בז לכל
אדם ואך תהי מפליג לכל דבר שאין קך אדם שאין לו שעת
ואין לך דבר שאין לו מקום: ד רבי לויטס איש יבנה אומר
מאד מאד הוי שפל רוח שתקנות אנוש רמה: ה רבי יוחנן בן
ברוקא אומר כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין מפניו בגלוי
אחד שונג ואחר מזיד בחלול השם: ו רבי ישמעאל בר רבי
יוסי אומר הלומד על מנת ללמד מספימין בידו ללמוד וללמד
והלומד על מנת לעשות מספימין בידו ללמוד וללמוד לשמור

ולעשות

פי הנריא

פרק ד ב הוי רץ למצוה קלה כו'. בירושלמי פ"א דפאה ארז חיים מן תפלים נעו מעגלותי לא
תרע. מלסל הקב"ה מתן שכר של עשי מצות כדו שיתיו עושין אותם באמת ושם כתי'
מכל משמר נצור לבך כי מסנו תוצאות חיים מכל שיש לך בתורה השמר שאין אתה יודע מאיזה מתן
'וציא לך חיים חשות הכתוב מצוה קלה שבקלות לחמורה שבחמורות קלה שבקלות זה שילוח תקן
ומצות חמורה שבחמורות זה כבוד אב ואם ובשתיחן כתיב וחארכת ימים ובספרי פ' ראתי כל הדבר
אשר אנכי מצוה כו' שתחא חביבה עליך מצוה קלה בחמורה ושם לשמור כל המצוה כו' שתחא כו' ושם
ולשמור ולעשות את כל המצוה כו' שתחא כו' וכמ"ש (דברים ד') אז יבדיל כו' (מכות י' א') ואמרי
'ודע ויהי משה שאינן קולטות כו' ראה כמה רץ על חצי מצוה שלא תגיע זמנה: ובנדרה כו'. כמ"ש
(משלי ד') מכל משמר נצור כו' כי מסני כו': שמצוה כו' שנאמר אם בחקתי תלכו כו' אם לא
תשמעו כו'. ועבירה גוררת כו'. ספרי פרשה ראה כי יחיה איש שונא לרעתו וארב לו מכאן אמרו
עבר אדם על עבירה קלה סופו לעבור על עבירה חמורה עבר על מצוה ואהבת לרעך כמוך כו'
ח"ש ובורה מן כו': ששכר מצוה כו' כמ"ש בפ"ק רבי' מאי דכתיב רודף צדקת כו' הקב"ה כמצוה
לו כו': ושכר כו'. כמ"ש (יחזקאל ג') ותחתי מכשול לפניו כו': ד' מאד כו' כמ"ש (ירמיה י"ג)
והאמינו ואל תגבחו. ורם לבגך ושכחת כו' לצלתי רום לכבו וחרכה כדצא. ועיון בפ"ק דסוטה:
ן הלומד ע"ש כו'. כמ"ש מן התורה מן הגביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה ליתך מוליכי
ארתו כו' ואל תעשה עטרה כו' כמ"ש בנדרים (ס"ה א') ואהבת את כו' שלא יאמר אקרא כד'
שיקראני וכו' כו': ולא קדושי כו' כמ"ש בפ"א: ה כל המכבד כו' כמ"ש מכבדי אכבד כו' אודיני:

זלעשות: ורבי צדוק אומר אל תפרוש מן הצבור ואל תעש
 עצמך בעורכי הדינין ואל תעשה עמרה להתנדל בה וגא
 מרדום להפר בה. וכך היה הגל אומר ודאשתמש בתנא חקף
 הא למדת כל הנהגה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם:
 ה רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה גופו מכבד על
 הפריות וכל המחלל את התורה גופו מחלל על הפריות:
 ה רבי ישמעאל בנו אומר החשיך עצמו מן הדין פורק ממנו
 איבה וגזר ושבועת שוא והגם לבו בהוראה שומה רשע וגם
 רוח: הוא היה אומר אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא
 אחד. ואל תאמר קברו דעתי שהן רשאים ולא אתה: יא רבי
 יוחנן אומר כל המקום את התורה מעני סופו לקימה מעשר
 וכל המבטל את התורה מעשר סופו לבטלה מעני: יב רבי
 מאיר אומר הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה והוי שפל רוח
 בפני כל אדם ואם במדת מן התורה יש קך בטלים הרבה
 בנגדך ואם עמדת בתורה יש לו שכר הרבה לתן קך: יג רבי
 אליעזר בן יעקב אומר העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט
 אחד והעובר עברה אחת קונה לו קטגור אחד תשובה ומעשים
 טובים פתרים בפני הפורענות: יד רבי יוחנן הסנדלר אומר
 כל פגסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם
 שמים אין סופה להתקיים: טו רבי אלעזר בן שמוע אומר התי

כבוד

פי הנריא

שאין דן כו'. כמיש (איוב כ"ג) והוא באחד כו': יב הוי ממעט כו'. כמיש ודברת בם כו':
 יג העושה מצוה כו'. כמיש אם יש עליו מלאך מליץ אי כו'. ואמרו איזה פרקליטין של אדם כו':
 והעובר כו'. כמיש (איוב ח) אם בניך הטאו כו' וישלחם כו': תשובה ומעשים כו'. כמיש (מלכים
 א' כ"א) יען כי נכנע אחאב מפני כו' וכאמר (יחזקאל ג') ובאמרו לרשע מות תמות ושב כו' הית
 יחיה כו': יד כל פגסיה כו'. כמיש ותקרבוני אלי בולבם בערבוביא ולחלן הוא אומר ותקרבוני עלי כל
 ראשו שבמכות ילדים מכבדין כו' קרובה לשיש געיס: טז הוי כבוד כו'. כמיש (שמות י"ז) בחר
 לנו אנשים: וכבוד כו'. כמיש במדבר י"ב) ויאמר אהרן אל משה כו' ארתי: וכבוד כו'. כמיש ויאמר
 אדוני משה כלום שוקלו נגד שכינת אדוני פניו ובגמי מ"ב דפסחים עד שבא ריע ודחש את ה'
 אלקיך הירא לרבות ת"ח ועינין תוסי שם: יז שלשה כהנים כו'. כמיש במ"ז רימא שלשה ויריס ת
 ונגד שם טוב הוא המגורה שנאמר (קהלת ז') טוב שם מסבן טוב: יח צחבריק כו'. כמיש כמיש
 דתענית מאי דכתיב ברזל ברזל יחד כו' והיינו דאריח כו': ואל כינתך כו'. פבוק הוא בסעלי ג':
 ט הוי מקדו כו'. כמיש (תילים ל"ד) בקש שלום כו': והוי כו'. כמיש (פי"ז פ' ל"ד) סתור ובאבנר דראש

פרקי אבות

כבוד תלמודך חביב עליך כשליך וכבוד חברך כמורא רבך
 ומורא רבך כמורא שמים: זו רבי יהודה אומר הוי זהיר
 בתלמודך ששגגת תלמוד עולה זדון: יי רבי שמעון אומר
 שלשה כחדים הן פתח תורה ופתח פהנה ופתח מלכות ופתח
 שם טוב עולה על גביהן: יח רבי נהוראי אומר הוי גולה
 למקום תורה ואם תאמר שהיא תבוא אחריה שחבריה יקיימה
 בידך ואל בינתך אל תשען: יט רבי ינאי אומר אין פידינו
 לא משנות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים: כ רבי מתיא
 בן חרש אומר הוי מקדים בשלום פד אדם והוי זנב לאריות
 ואם תהי ראש לשעלים: כא רבי יעקב אומר העולם הזה
 הומה לפרוודור בפני העולם הבא התקן עצמך בפרוודור
 פדי שתבגס למרקלין: כב הוא היה אומר יפה שעה אחת
 בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא
 ייפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם
 הזה: כג רבי שמעון בן אעור אומר א תרצה את חברך בשער
 פעסו ולא תנחמהו בשעה שמתו מומר לפניו ולא תשאל לו בשעת
 גדרו ולא תשתדל לראותו בשעת קלקלתו: כד שמואל הקטן אומר
 בנפל אויבך אל תשמת ובפשלנו אל יגל לבך פן יראה יי ורע

בעיניו

פי' הנריא

כלב כו: כב יפה כו: כמיש כפי' רשבת (לי אי): דקאמר כו לכלב החי כו: כג אל תרצה כו:
 כמיש כפי' הכרות מבין שאין מרצין כו שנאמר פני ילכו: ואל כו: כמיש (ישע'י כ"ב) אל
 תשינו לבחבני ואל תשאל כו: כמיש ואתחנן אל תי געת ההיא ולא בשעת השבועה כמיש כמרש
 עיש ואל תשתדל כו: כמיש כפי' ויקחו עלח תאנה כו: ואח"כ ויקרא תי אלקי אל האדם כו:
 כה הלומד ילד כו: כמיש כפי' מביג מביג הלומד ילד למחיד לעגלה כו: שנאמר אפרים עגלה כו
 והלומד מקטנה חמה לפרה שנאמר כפרה כו: ונאמר כחצים ביד גבור כן בני הנעורים כו: הלומד
 מן חסנים כו כפי' כפי' עקב כו טובים כו: מה יין כל זמן שסמתין בקנקן משביח כו
 שנאמר בישושים חכמה זה שאמר רבי אל תסתכל אלא על תיין עצמו שיש קטן שלמד מזקן כמיש אמרתי
 ימים ידברו אכן רוח כו: כח הקנאה: מן הנחש וקין וכיוצא. והתאוה. מן בלעם. וחכבר מן קרח
 וכולם היו בבלעם כמיש כפי' ונאמר (משלי י"ד) רבב עצמות קנאה (שם כ"א) תאוות עצל תמיתנו
 ולפני שגד צאון: כט הלומדים כו: כמיש (בראשית ג') כי מעפר כו: (שמואל א') כי מות גמות
 וכמות כו: ותמיתים כו: כמיש (תהלים ע"ב) ויציצו מעיור כו: שהוא תוא היוצר כמיש (תהלים ל"ג) היוצר
 (עמוס ד') כי הנה יוצר הרים ובורא רוח כו: הי צבאות שמו. תוא המבין. כמיש (תהלים ל"ג) היוצר
 יחד לבם המבין כו: הוא הדין. כמיש (איוב כ"א) הלא כו: והוא רבים ישפוט וכיוצא: תוא עד תוא
 בעידי. כמיש (מלאכי ג') וקרבתו אליכם למשפט וחיותי עד כו: ועי' כפי' דרצינה: לא עולת. כמיש
 (דברים ל"ג) כי כל רכבו כו: ואין עול (תהלים צ"ב) ולא עולתה כו: (איוב ח') האל ימות כו:

ולא

פרקי אבות

בְּעֵינָיו וְהָשִׁיב מֵעֵדוֹ אָפוֹ : כִּי אֲרִישֵׁעַ בֶּן אֲבוּיָה אָמַר הַלּוֹמֵד
 יָכַד לְמָה הוּא דוֹמָה לְדָוִד כְּתוּבָה עַל גֵּיר חָדָשׁ וְהַלּוֹמֵד זָקֵן
 לְמָה הוּא דוֹמָה לְדָוִד כְּתוּבָה עַל גֵּיר מְחֻיָּב : כִּי רַבִּי יוֹסִי בַר
 יְהוּדָה אִישׁ כִּפְרֵי הַבְּבֵלִי אָמַר הַלּוֹמֵד מִן הַקְּטָנִים לְמָה הוּא
 דוֹמָה לְאוֹכֵל עֲנָבִים קָהוּת וְשׁוֹתֶת יַיִן מִגֵּתוֹ וְהַלּוֹמֵד מִן הַזְּקֵנִים
 לְמָה הוּא דוֹמָה לְאוֹכֵל עֲנָבִים בְּשׁוֹלוֹת וְשׁוֹתֶת יַיִן יֶשֶׁן : כִּי רַבִּי
 מֵאִיר אָמַר אֵל תִּסְתַּכֵּל בְּקִנְיָן אֲלֵא גְמִיחַ שֵׁשׁ בּוֹ יֵשׁ קִנְיָן
 חָדָשׁ מִלֵּא יֶשֶׁן וְיֶשֶׁן שְׁאֵפִילוֹ חָדָשׁ אֵין בּוֹ : כִּי רַבִּי אֲלֵעָזָר

הַקָּפַר אָמַר הַקְּנָאָה וְהַתְּאוּהָ וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן
 הָעוֹלָם : כִּסּ הוּא הֵיךְ אָמַר הַיְלָדִים לָמוֹת וְהַמֵּתִים לְחַיִּים
 וְהַחַיִּים לְדָוִן לִידַע וּלְהוֹדִיעַ וּלְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא אֵל הוּא הַיּוֹצֵר הוּא
 תְּבוֹרָא הוּא הַמְּבִין הוּא הַדִּין הוּא הַעֵד הוּא בַּעַל הַדִּין הוּא
 עֵתִיד לְרוֹן. בְּרוּךְ הוּא שְׁאֵין לְפָנָיו לֹא עוֹלָה וְלֹא שְׂכָחָה וְלֹא
 מִשׂוּא פָּנִים וְלֹא מִקַּח שְׂחָד. וְדַע שֶׁהַכֹּל לְפִי הַחֹשֶׁבֶן. וְאֵל
 יִבְמִיחָה יִצְרָךְ שֶׁהַשְּׂאוֹר בֵּית מְנוּס קֵךְ שֶׁעַל פְּרָחָךְ אֶתָּה נוֹצֵר
 וְעַל פְּרָחָךְ אֶתָּה נוֹלָד וְעַל פְּרָחָךְ אֶתָּה חַי וְעַל פְּרָחָךְ אֶתָּה מֵת
 וְעַל פְּרָחָךְ אֶתָּה עֵתִיד לְתַן דִּין וְחֹשֶׁבֶן לְפָנָי מִקֵּךְ מִלְכִי
 הַמְּלָכִים תִּקְרֹשׁ בְּרוּךְ הוּא :

רבי חנניא וכו'

פרק חמישי

א בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת גְּבֵרָא הָעוֹלָם וּמָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר וְהֵלֵא
 בְּמֵאמֵר אֶחָד יְכוֹל לְהַבְרִיאֹת אֲלֵא לְהַפְרֵעַ מִן

כל ישראל וכו'

הרשעים

פ"ה הנריא

וְלֹא שְׂכָחָה. כְּמִישׁ (יִשְׁעִי מ"ט) וְתֵאמַר צִוּוֹן עֲבוּנֵי הַיָּם חֲשַׁכָּה כּוּי וְכֵן לְחִיפָךְ נֵאמַר (ירמיה י"ז)
 חֲטָאת יְהוּדָה כּוּי : וְלֹא מִשׂוּא פָּנִים. כְּמִישׁ (איוב ל"ד) אֲשֶׁר לֹא נִשְׂא פָּנָי יִשְׂרָאֵל וְלֹא גִבֵּר כּוּי. וְנֵאמַר
 (דברים י') אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים וְלֹא יִקַּח שְׂחָד : שֶׁהַכֹּל שֶׁלּוֹ כְּמִישׁ (חגי ב') כִּי לִי הַכֶּסֶף כּוּי. וְנֵאמַר
 (דה"א) וּמִסַּךְ הַכֹּל כּוּי : וְדַע כּוּי. כְּמִישׁ (קהלת ח') כִּי אֵת כֹּל מַעֲשֵׂה כּוּי עַל כֹּל גַּעֲלָם : כְּמִישׁ
 וְאֵל יִבְסוּחֵךְ כּוּי שֶׁלֹּא תֵאמַר כְּמִישׁ (איוב ג') כִּי עָתָה שְׂכַבְתִּי וְאִשְׁקוּט וְיִשְׁתַּחֲוּ אֵז כּוּי עִם כּוּי וְעֵינַי
 אֲזָחָה חַי כְּמִישׁ (איוב ג') לְמָה יִתֵּן כּוּי וְחַיִּים כּוּי הַמַּחֲכִים כּוּי : וְעֵינַי כּוּי. כְּמִישׁ (קהלת ו') אֵין
 אָדָם שְׁלֵים יָרוּחַ כּוּי וְאֵין שְׁלֵמוֹן בְּיוֹם כּוּי (תילים מ"ט) וְיִקַּר פְּדִינִים נַפְשָׁם וְחָרַל כּוּי. וְעֵינַי כּוּי
 כְּמִישׁ (קהלת ח') וְדַע כִּי עַל כָּל אֵלֵה כּוּי :

פרק ה' א' בעשרה מאמרות כו'. ואלו הם בראשית. ויאמר אלקים יהו אורי. ויאמר אלקים יהו רוקיע
 ויאמר אלקים יקוו. ויאמר אלקים תדשא. יהו מארת. ישרצו המים. תוצא הארץ. נעשת

אדם

הַרְשָׁעִים שֶׁמֵאֲפָדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשְׂרֵה מֵאֲמֹרוֹת וְלֹתֵן
 שֶׁכֵּר מִזֶּכֶר לְצַדִּיקִים שֶׁמֵמִיָּמִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשְׂרֵה
 מֵאֲמֹרוֹת : ג עֶשְׂרֵה דוֹרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֹחַ לְהוֹדִיעַ פְּמָה אֶרֶךְ
 אַפִּים לְפָנָיו שֶׁכֵּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מִכְּעֵיסִין וּבְאִין עַד שֶׁהֵבִיא
 עֲלֵיהֶם אֶת מֵי הַמְּבּוּל : ג עֶשְׂרֵה דוֹרוֹת מִנֹּחַ וְעַד אַבְרָהָם
 לְהוֹדִיעַ פְּמָה אֶרֶךְ אַפִּים לְפָנָיו שֶׁכֵּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מִכְּעֵיסִין
 וּבְאִין עַד שֶׁבָא אַבְרָהָם אֲבִינוּ וְקִבֵּל שֶׁכֵּר פִּלֵּם : ד עֶשְׂרֵה
 נְסִינּוֹת נִתְּנָה אַבְרָהָם אֲבִינוּ וְעַמְד בְּכֻלָּם לְהוֹדִיעַ פְּמָה חֲבָתוֹ
 שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ : ה עֶשְׂרֵה נְפִים נַעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם
 וְעֶשְׂרֵה עַל הַיָּם : ו עֶשְׂרֵה מִפְּוֹת הֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל
 הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם וְעֶשְׂרֵה עַל הַיָּם : ז עֶשְׂרֵה נְסִינּוֹת נָסוּ אֲבוֹתֵינוּ
 אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִדְבָּר שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּנָּסוּ אֹתִי זֶה עֶשְׂרֵה

פעמים

פ"י הגר"א

אדם. חנה נחתי. ופרו ורבו הוא ציון. וברכה. ד עשרה נסיונות. בפרקי ר"א פ' כ"ו. א' כשנולד
 אברהם אבינו ביקשו כל גדולי המלכות להרגו ונחבא מתחת לארץ י"ג שנה שלא ראה שמש וירח
 והא"ב י"א מתחת לארץ מדבר בלחיק מאס אשרים ושקץ פסילים ובטח ביצורו. ב' כבשן האש.
 ג' לך לך. ד' רעב ה' ותלקח שרת. ו' בהלחמו במלכים. ז' דבר ה' אל אברהם כמחזה. ח' מילת.
 ט' גירוש הגר וישמעאל. י' העקידה ע"ש ובאדריג. (הוא לפי ג' הרמב"ם באדריג שם) וברמב"ם
 המה מנויים כך : א' לך לך מארצך. ב' והיו רעב בארץ. ג' ותלקח שרה כו' ד' בהלחמו במלכים
 ה' לקחת הגר לאשה. ו' מילת. ז' לקחת שרה לאבימלך. ח' גירוש הגר. ט' גירוש ישמעאל.
 י' העקידה : ד עשרה נסים כו'. שניצלו מעשר מכות ובכולם כתיב לבד מנשים. בדם. ולא יכלו
 מצרים לטנות. ובצפרדעים. ובכה ובעמך. ובערוב. והפלתו כו' ושמתי פדות. ובכרר. והפלא ה' כו'
 וישלח פרעה כו' ובשחין. כי היה השחין בחרטומים ובכל מצרים. בכרד רק בארץ גשן כו' ובארבה.
 וסלאו במדך ובתי. ובחשך ולכל בניי היה אור כו' ובכבודות ולכל בניי כו' למען הדעון וראיתי את
 הדם וטחתי עליכם כו' וכיוצא. ועשרה על הים באדריג. א'. נעשה נקבים כמיש נקבת במטוי
 ראש פדיון. הב'. שנעשה בקעה. שנאמר בקע הים ויעבורם כבתמה בבקעה תרד. הג' שנעשה גורים
 שנאמר לגור ים סוף לגוריו. הד' שנעשה חומה שנאמר דרכה בים סוסף חומר מים רבים. הה'
 שנעשה מדבר שנאמר ויליכם בתחומות כמדבר. הו' שנעשה פיורים שנאמר אתה פוררת בעוך ים.
 הו' שנעשה סלעים שנאמר שברת ראשי תנינים על המים ואין משתברין אלא על הסלעים. הח' שנעשה
 יבשה שנאמר ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים ונאמר חפך ים ליבשה הטי שנעשה חומות
 שנאמר והמים להם חומה כו' העשירי שנעשה נארות שנאמר נצבו כמו נד נוחלים והיו יוצאין להם
 מים מהזקים כמיש ונחלים מן לבנון. ועשרה על הים באדריג האי' שהדעים עליהם בקולו נפלאות
 שיאמר (תהלים י"ח) וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו כו' ויראו אפיקי מים כו'. הב' שנגלה
 בקשת שנאמר עריה תעור קשתך. הג' בחיצים שנאמר וישלח חיציו ויפיצם. הד' בהרבות ורמחיים
 שנגמר ברק ויהובם ואין ברק אלא חרב שנאמר חרב כו' למען היות לה ברק כו'. הו' הו' בסגן
 וצנה שנאמר החזק מנן וצנה וקומי לעזרת. הח' בהנית שנאמר לנגה כרק חניתך הטי' וי' בכרד
 ונחלי אש שנאמר מנוגה נגרו עביו עברו כרד ונחלי אש והוא במקום אבנים וקלעים : עשרה נסיונות
 כו' כמיש בערכין (פ"ו א') שנים בים א' בירידה המכלי אין קברים כו' וא' בעליה וימרו על ים כו'
 ונאמר וירא ישראל כו' ויאמינו. שנים במים במרה ובפרסידים שנים במן שנים בשלו כראשון ובשני

בשבתינו

פרקי אבות

פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלֵי : ו עֲשָׂרָה נְפִים נַעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מִרִּיחַ בֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ וְלֹא
הִסְרִיחַ בֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם וְלֹא נִרְאָה זָבוּב בְּבֵית הַמִּצְבָּחוֹת
וְלֹא אִירַע קָרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בַּיּוֹם הַנִּפְרָיִם וְלֹא כָּבוּ הַגְּשָׁמִים
אִשׁ שֶׁל עֵצֵי הַמַּעֲרֵכָה וְלֹא נִצְתָה הַרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשֶׂן וְלֹא
נִמְצָא פְּסוּל בְּעֹמֶר וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים. עוֹמְדִים
צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רוּחִים. וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם
מֵעוֹלָם וְלֹא אָמַר אָדָם לְחֵבְרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאֵלֵין בִּירוּשָׁלַיִם :
ח עֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְּעָרֵב שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְאֵלּוּ הֵן.
פִּי הָאָרֶץ פִּי הַבְּאֵר פִּי הָאֶתוֹן הַקֹּשֶׁת וְהַמָּן וְהַמַּטָּה וְהַשְּׁמִיר
הַכֶּתֶב וְהַמִּכְתָּב וְהַחֲחוּת וַיֵּשׁ אֲוִמְרִים אַף הַמְזִיקִין וְקִבְרַתוֹ
שֶׁל מֹשֶׁה וְאֵלּוּ שֶׁל אֲבֹרָתָם אֲבִינוּ וַיֵּשׁ אֲוִמְרִים אַף צִבְת
בְּצִבְת עֲשׂוּיָה : ט שִׁבְעָה דְּבָרִים בְּגִלְגָּל וּשְׁבַעַה בְּחָכְם. חָכָם
אֵינוֹ מְדַבֵּר רִפְנֵי מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן וְאֵינוֹ נִכְנָס
לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֵבְרוֹ וְאֵינוֹ נִבְהַל לְהַשִּׁיב שׂוֹאֵל פֶּעֲנֵן וּמַשִּׁיב
פֶּה־לְכָה וְאוֹמֵר עַל רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן וְעַל מֶה
שֶׁלֹּא שָׁמַע אֲוִמֵר לֹא שָׁמַעְתִּי וּמוֹדָה עַל הָאֵמֶת וְהַלּוֹפִיָּהֵן
בְּגִלְגָּל : י שִׁבְעָה מִיָּנִי פְּרַעְגִּיּוֹת בָּאֵין לְעוֹלָם עַד שִׁבְעָה גּוֹפֵי
עֵבְרָה. מִקְצָתָן מַעֲשָׂרִין וּמִקְצָתָן אֵינָן מַעֲשָׂרִין רַעֲב שֶׁל בְּצִרְת
בֹּא מִקְצָתָן רַעֲבִים וּמִקְצָתָן שִׁבְעִים. גָּמְרוּ שֶׁלֹּא לְעֹשֶׂר רַעֲב
ש

פי' הגר"א

בשבתנו על סוד כ"ו והאספסוף כ"ו בעגל ובמרגלים : ז ולא הזיק כ"ו ולא אמר כ"ו. שנאמר
(איכה ב') כלילי יופי משוש כ"ו ואמרו במ"ד איכה וסוף פקודי כפה של חשבונות : ח עשרה דברים
נבראו כ"ו. כמ"ש ואין כל חדש ונאמר (שמות י"ד) לאיתנו ואמרו לתנאו והכל היה בין השמשות
כמ"ש ויכל אלקים ביום השביעי והקשו והא נאמר וישבות ביום השביעי אלא בה"ש ואמרו אדם
שאינו יודע כ"ו ח"ש כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות ר"ל לאחר זמן לעשותם
עכשיו ברא בכניסת השבת : ט חכם אינו מדבר. כמ"ש (במדבר ל"א) ויקצוף על אלעזר ואיתמר כ"ו
וידבר אהרן כ"ו : ואינו נכנס כ"ו. כמ"ש בכני ראוכן שאמר להם משה בה עשו אבותיכם כ"ו והמתינו
עד שסיים וכן בחבורי אויב ויען אליפז ויען כ"ו. ואינו כ"ו. כמ"ש באלהו (אויב ל"ב) הן הוחלתי
לדבריכם אינן כ"ו. שואל כענין. בנות צלפחד. ומשוב כהלכה יהודה : ואושר כ"ו רבקה בת בתואל
אנכי כ"ו. ועל מה שלא כ"ו. ומודה כ"ו משה רבינו שנאמר למה נגרע והשיבן אין קדשים קרבים
במזבחה ואמרו וזרוק כ"ו והשיב לא שמעתי עמדו ואשמעה כ"ו : ומודה כ"ו. כמ"ש וישמע משה
וישב בעיניו תודה ולא בוש : י מקצתן כ"ו. כמ"ש (עמוס ד') והמתרתי על עיר כ"ו : גמרו כ"ו.
כמ"ש בסי' דשבת (ל"א) שנאמר לית גם חום יגולו כ"ו : ושלא ליסול כ"ו כמ"ש שם והפקרתי
עליכם

פרקי אבות

שֶׁכֵּן מְהוּמָה וְשֶׁל בְּצִרְתָּ בָּא. וְשֶׁלֹּא לְמֹזֵל אֶת הַחֶלֶה רָעַב שֶׁל
 פְּרִיָּה בָּא: י' דָּבָר בָּא לְעוֹלָם עַל מִיתוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה
 שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין וְעַל פְּרוֹת שְׁבִיעִית: חָרַב בָּאָה לְעוֹלָם
 עַל עֲנֹוֵי הַדִּין וְעַל עֲזוֹת הַדִּין וְעַל הַמּוֹרִים בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא כִּהְדָּכָה:
 חִיָּה רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל שְׁבוּעַת שָׂוָא וְעַל חֲלוּל הַשֵּׁם: גְּלוּת
 בָּאָה לְעוֹלָם עַל עֲבוּרַת פּוֹכְבִּים וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְעַל שְׁפִיכוֹת
 דָּמִים וְעַל שְׁמִטַּת הָאָרֶץ: י' בְּאַרְבַּעַת פְּרָקִים הַדָּבָר מְתַרְבֵּה
 בְּרִבְעִית וּבְשִׁבְעִית וּבְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וּבְמוֹצָאֵי הַחֵג שֶׁכֵּכֵר
 שָׁנָה וְשָׁנָה. בְּרִבְעִית מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עֲנֵי שְׁבַשְׁלִישִׁית. בְּשִׁבְעִית
 מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עֲנֵי שְׁבַשְׁלִישִׁית. בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִפְּנֵי פְרוֹת
 שְׁבִיעִית. בְּמוֹצָאֵי הַחֵג שֶׁכֵּכֵר שָׁנָה וְשָׁנָה מִפְּנֵי גֹזַל מִתְּנוּת
 עֲנִיִּים: י' אַרְבַּע מִדּוֹת בְּאָדָם. הָאוֹמֵר שְׁלִי שְׁלִי וְשֶׁלְּךָ שְׁלְךָ
 זֶה מִדָּה בִּינוּנִית וַיֵּשׁ אוֹמְרִים זֶה מִדַּת סְדוּם. שְׁלִי שְׁלְךָ וְשֶׁלְּךָ
 שְׁלִי עִם הָאָרֶץ. שְׁלִי שְׁלְךָ וְשֶׁלְּךָ שְׁלְךָ חֲסִיד. שְׁלְךָ שְׁלִי וְשְׁלִי
 שְׁלִי רָשָׁע: י' אַרְבַּע מִדּוֹת בְּרַעוּת. נוֹחַ לְכַעֵס וְנוֹחַ לְרַצוֹת
 יֵצֵא הַפְּסוֹד בְּשִׁכְרוֹ. קָשָׁה לְכַעֵס וְקָשָׁה לְרַצוֹת יֵצֵא שִׁכְרוֹ
 בְּהַפְּסוֹדוֹ. קָשָׁה לְכַעֵס וְנוֹחַ לְרַצוֹת חֲסִיד. נוֹחַ לְכַעֵס וְקָשָׁה
 לְרַצוֹת רָשָׁע: י' אַרְבַּע מִדּוֹת בְּתַלְמוּדִים. מְהִיר לְשִׁמוּעַ וּמְהִיר
 לְאִפְדֹּי יֵצֵא שִׁכְרוֹ בְּהַפְּסוֹדוֹ. קָשָׁה לְשִׁמוּעַ וְקָשָׁה לְאִפְדֹּי יֵצֵא
 הַפְּסוֹד בְּשִׁכְרוֹ. מְהִיר לְשִׁמוּעַ וְקָשָׁה לְאִפְדֹּי זֶה חֶקֶק טוֹב.

קשה

פ"י הגר"א

עליוס כ"ו: דבר כ"ו. כמ"ש אע"פ שר' טיחות כ"ו הרב כ"ו כמ"ש ש נאמר והכחתי עליכם חרב כ"ו
 יען במשפטי מאסו: י"א חיה כ"ו. כמ"ש שם ואם באלה אל תקרו באלה אלא כ"ו וכתוב והשלחתי
 בכם את חית השדה כ"ו וכתוב וחללת ובחילול השם כתיב לא תחללו כ"ו: גלות כ"ו. כמ"ש כתי'
 ונתחתי את כ"ו ואתכם כ"ו בג"ע כתי' כי את כל כ"ו ולא תקיא בשיד כתי' ולא תחניפו את הארץ
 אשר אתם יושבים בה כ"ו בהשג"ט הארץ כתיב אז תרצה הארץ כ"ו ע"ש בס"ב. ואמר שבעה כ"ו.
 וכלל כל הן תמשה כמ"ש בספרי פ"י עקב וחרון אף כ"ו ונאמר שפך חרון אפו מה להלן חרון מות
 רעה ודבר אף ב' ומה כאן עציר' גשמים ובלות כ"ו אף כ"ו נמצא למידו' כל מקום שנאמר חרון אף
 ה' סינים כ"ו ע"ש: באר' פרקים. בשניהן בפרות שביעית ובמתנות עניים גזול העניים כמ"ש
 בשביעית (במברר) ואכלו אבינו עמך וכתוב (משלי כ"ב) אל תגזול דל כ"ו וקבע את כ"ו: י"ג שלי
 שלך ושלך שלך חסיד כמ"ש (איוב א') וסר ברע וחרן כמ"ש היה כ"ו שיהיה כ"ו: שלי שלי ושלך
 כ"ו שכל אוהב בצע נקרא רשע כמ"ש (איוב ג') ותם רשעים חדרו רגז כ"ו אלו הרופדים אחר הבצע
 כמ"ש (קהלת כ"ו) כל יסונו מכאובים וכעם עניינו גם כ"ו. וי"א כ"ו כמ"ש בחלק צ"ט א') באו ונשבת
 כ"ו שנאמר פרץ נחל כ"ו: י"ד קשה לבעוס ונוח כ"ו. כמ"ש אך אפים רוב חסד. לא החזיק לעד אפו

פרקי אבות

קָשָׁה לְשָׁמוֹעַ וּמְהִיר לְאָבֹד זֶה חֵלֶק רָע: מִי אֲרֻבַּע מְדוֹת
 בְּנוֹתָנִי צְדָקָה. הַרוּצָה שִׁיתֵּן וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרָיִם עֵינָיו רָעָה בְּשֵׁל
 אַחֲרָיִם. יִתְּנוּ אַחֲרָיִם וְהוּא לֹא יִתֵּן עֵינָיו רָעָה בְּשֵׁל. יִתֵּן וְיִתְּנוּ
 אַחֲרָיִם חֲסִיד. לֹא יִתֵּן וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרָיִם רָשָׁע: יִי אֲרֻבַּע מְדוֹת
 בְּהוֹלְכֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ. הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה שֶׁכֶר הַלִּיכָה
 בִּידוֹ. עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ שֶׁכֶר מֵעֵשֶׂה בִּידוֹ. הוֹלֵךְ
 וְעוֹשֶׂה חֲסִיד. לֹא הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה רָשָׁע: יִי אֲרֻבַּע
 מְדוֹת בְּיוֹשְׁבֵימָם לְפָנֵי חֲכָמִים. סְפּוּג וּמִשְׁפָּךְ מִשְׁמֵרֶת וּנְפָה.
 סְפּוּג שֶׁהוּא סוֹפֵג אֶת הַכֹּל. וּמִשְׁפָּךְ שֶׁמְכַנְּסִים בּוֹ וּמוֹצִיא בּוֹ
 מִשְׁמֵרֶת שֶׁמוֹצִיאָה אֶת הַיֵּין וְקֹלֶטֶת אֶת הַשְּׂמֵרִים. וּנְפָה
 שֶׁמוֹצִיאָה אֶת הַקֶּמֶת וְקֹלֶטֶת אֶת הַסֶּלֶת: יִי כָּל אֲהָבָה שֶׁהִיא
 תְּלוּיָה בְּדָבָר בְּמֵל דָּבָר בְּטִמְהָה אֲהָבָה. וְשֵׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר
 אֵינָה בְּטִמְהָה לְעוֹלָם. אֵיזוֹ הִיא אֲהָבָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּדָבָר זֶה
 אֲהָבָת אֲמִנּוֹן וְתָמָר. וְשֵׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר זֶה אֲהָבַת דָּוִד
 וְיְהוֹנָתָן: כִּי כָּל מַחְלָקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם סוֹפָה לְהַתְקִים
 וְשֵׁאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם אֵין סוֹפָה לְהַתְקִים. אֵיזוֹ הִיא מַחְלָקֶת
 שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם זֶה מַחְלָקֶת הַלֵּל וְשָׁמַיִ. וְשֵׁאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם
 זֶה מַחְלָקֶת קָרָח וְכָד עֲדָתוֹ: כִּי כָּל הַמּוֹבָה אֶת הַרְבִּים אֵין הַטָּא
 בָּא עַל יָדוֹ וְכָל הַמַּהְטָא אֶת הַרְבִּים אֵין מַסְפִּיקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת
 תְּשׁוּבָה. מִשֶּׁה זָכָה וְזָכָה אֶת הַרְבִּים זָכוֹת הַרְבִּים תְּלוּי בּוֹ

שנאמר

פי' הגר"א

כי חמץ חסד הוא חרי ששניהם מסדות החסד ונאמר (ירמיו' ג') חסיד אני לא אפיל פני בכס ולא
 אסור לעולם: נחז כ"ו. כמ"ש (סיפה) כל הכועס אפילו שכיהב כ"ו שנאמר רשע בגובי אפו כ"ו הרי
 שסקרא רשע ונאמר (עכוס א') עכרתו שמורה נצח: מ"ן יתן ויתנו כ"ו. כמ"ש גדול המעשה כ"ו
 שנאמר הויה מעשה הצדקה שלום וכמ"ש (הושע י') זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד. צדקה
 תרוםם נ"ו וחסד כ"ו ועיון בס"ק דביב: לא יתן כ"ו. כמ"ש (ביב) כל המעלים כ"ו. שנאמר עם לבבך
 בליעל כ"ו: י"ן הולך כ"ו. ר"ל הלימוד והמעשה הם שני דברים וכמ"ש בספרי פ' עקב כ"ו אם
 שמור בר לעשותה למד אדם מורה הרי בידו מצוה למד ועשה אין למעלה חימנו וכן עשה ולא למד
 לא למד ולא עשה כמ"ש בסוף כתובות אר"א ע"ה אינן חיים שנאמר כי מל אור"י מצאתי לזן
 תקנה סה"ת ואחם הדבקים כיוצא בר: י"ח ספוג כ"ו. כמ"ש (משלי כ"ז) נפש שבעה זהו ספוג נופת
 זהו נפה כמ"ש בספרי פ' עקב. ונפש רעובה זהו משפך כל מר מתוק זהו משמרת כמ"ש (ישעי
 ה') שמים מר למתוק: ב' זו מחלוקת הלל ושמאי. כמ"ש במדבר כ"א את וחב כסופה כ"ו: כ"א כל
 המוכה כ"ו. כמ"ש סוף יומא שנאמר (תהלים י"ז) כי לא תעזוב כ"ו: וכל כ"ו שנאמר אדם כ"ו:
 כ"ג עין טובה כ"ו שנאמר (כראשית י"ד) אם אקח כ"ו ונאמר (שם) חננה נא ידעתי כ"ו וכמ"ש בס"ק

שנאמר צדמת יי עשה ומשפטיו עם ישראל: כג ירבעם בו
 גבט הטא והחמיא את הרבים הטא הרבים תלוי בו שנאמר
 על הטאות ירבעם אשר הטא ואשר החמיא את ישראל:
 כג פר מי שיט בו שלשה דברים הלכו הוא מתלמידיו של
 אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים הוא מתלמידיו של
 בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה תלמידיו
 של אברהם אבינו. עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה תלמידיו
 של בלעם הרשע. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו
 לתלמידיו של בלעם הרשע. תלמידיו של אברהם אבינו
 אוכלין בעולם הזה ונוחלין העולם הבא שנאמר להנחיל
 אהבי יש ואוצרותיהם אמלא. אבל תלמידיו של בלעם הרשע
 יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים
 תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני
 אבטח בך: כד יהודה בן תימא אומר הוי עו כנמר ומל פנשר
 רץ פצצבי וגבור פארי לעשות רצון אבך שבשמים: כה הוא
 היה אומר עו פנים לגיהנם ובושת פנים לגן עדין: יהי רצון
 מלפניך יתוה אלהינו ואלהי אבותינו שיכנה בית המקדש

במורה

פי' הגר"א

דביב ונאמר (ראשי' י"ח) אנכי עפר ואפר: ושלשה כו' כמיש (במדבר כ"ד) וישא בלעם את עיני
 וירא את ישראל שוכן כו' ונאמר (שם) מאן ה' לתתי להלוך עמכם ונאמר (שם) אם יתן לי בלק כו'
 דעין רשי' שם: להנחיל כו'. כמיש (ד"ה) זרע אברהם אוהבי. (שופטים ז') אוהביו כצאת השמש
 כו' העלובין ואינו כו': אנשי דמים כו'. כמיש (במדבר ל"א) הן הזה היו בדבר בלעם כו': לא יחצו
 כו'. כמיש בפי' חלק ע"ש: כך הוי עו כו'. כמיש (תהלים קי"ט) ואדברה כעדוודך נגד מלכים ולא
 אבוש ועיין פושיע א"ח סימן א': וקל כו'. כמיש (שמואל ב') מנשרי' קלו ומארויה גברו: ורץ
 כצבו כו'. כמיש (תהלים שם) חשתי ולא התמטהתי כו' ונא' אחרי ה' ילכו כאריה כו' ונאמר
 (הושע ו') גרעה גרמה כו' חשבתו דרכי ואשיבה רגלי כו': עו פנים כו'. כמיש (ישעיה ג') הכרת
 פניהם כו'. אדר"כ: ובושת פנים כו'. כמיש (שמות כ') ובעבור תהיה יראתו על פניכם כו' וכל
 שאין כו' ג' סימנים באומה זו כו' ביישנים כו': יהי רצון כו' מ"ס כאן וצ"ל בסוף הפרק כמיש
 למטה: כך בן עשר כו'. בן ט"ו כו'. כמיש בפי' דחולץ (כ"י א') ומבן חמש ועשרים כו'. בן י"ג
 כו'. דאיש כתיב בעונשין ובכמה מצות ולא קמן וייג נקרא איש שנאמר ויקחו (ראשית ל"ד) שמעון
 ולוי איש וייג שנה שהי' יעקב אצל לבן אחר הנשואין צא ג' עיבורין שכל א' כו' חרשים נגר זה
 שהה חיי חרשים בדרך כמיש בספיק דמגלה: בן כ' כו'. כמיש (במדבר א') מבן עשרים ולמעלה
 כל יוצא צבא כו': שלשי' כמיש בלויים (שם) מבן שלשים: בן מ' כו'. זכר לדבר אים לבינה
 תקרא: בן ג' כו'. כמיש בפי' דחגיגה שר חמשים כו': בן ששים כו'. כמיש (שמואל א') ולא
 חיה זקן כו' והיינו פחות מסי' כמיש בסוף מ"ק תבא בכלל כו' כעלות גרש בעתו אלמא כן ס'
 הוא בעתו. בן שבעים כו'. כמיש בדרך (מלכים) ויסת כשיבה טובה וכמיש (שמואל) בן שלשים שנת

פרקי אבות

בַּמַּחֲרָה בְּיַמֵּינוּ וְתֵן הֶקְלָנוּ בְּתוֹרַתְךָ : כִּי הוּא הָיָה אוֹמֵר בֶּן
 חֲמֵשׁ שָׁנִים לַמֶּקְרָא בֶּן עֶשְׂרִי שָׁנִים לַמְּשֻׁנָה בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
 לַמִּצְוֹת בֶּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה לַגִּמְרָא בֶּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לַחֶפֶז בֶּן
 עֶשְׂרִים לְרִדּוּף בֶּן שְׁלֹשִׁים לַכַּח בֶּן אַרְבָּעִים לַפִּינָה בֶּן חֲמֵשִׁים
 לַעֲצָה בֶּן שִׁשִּׁים לְזִקְנָה בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָה בֶּן שְׁמוֹנִים לְגִבּוֹרָה
 בֶּן תְּשַׁעִים לְשׁוּחַ בֶּן מֵאָה פְּאֵלוּ מִתּוֹ וְעֵבֶר וּבִטֵּל מִן הָעוֹלָם :
 כִּי בֶּן בֶּג בֶּג אוֹמֵר הֶפֶז בָּהּ וְהֶפֶז בָּהּ דִּכְלָא בָּהּ וּבָהּ תַּחֲזִי
 וְסִיב וּבָגָה בָּהּ וּמְנָה לֹא תִזְוַע שְׂאִין לָךְ מִדָּה טוֹבָה הַיְמִנָה :
 בֶּן הָא הָא אוֹמֵר לְפָנָם צַעֲרָא אֲגֵרָא :

רבי חנניא וכו'

פרק ששי

כל ישראל וכו'

שָׁנֹה חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמְּשֻׁנָה בְּרוּךְ שֶׁבָחָר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם :
 א רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמְחָה זוֹכֵה לְדַבְרִים
 תְּרַבֶּה וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁכַל הָעוֹלָם פְּלוֹ פְּדָאי הוּא לֹו נִקְרָא
 רַע אֲהוּב אֲהוּב אֶת הַמָּסוּם אֲהוּב אֶת הַפְּרִיּוֹת מְשַׁמַּח אֶת
 הַמָּסוּם מְשַׁמַּח אֶת הַפְּרִיּוֹת וּמְלַבְּשָׁתוֹ עֲנוּה וּיְרָאָה וּמְכַשְׂרָתוֹ
 לְהִיּוֹת צַדִּיק חֲסִיד יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמַן וּמְרַחֲקוֹ מִן הַהֵטָא וּמְקַרְבָּתוֹ
 לְיָדֵי זְכוֹת וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָה בֵּינָה וּגְבוּרָה שְׁנֵאמַר לִי
 עֲצָה

פי' הגר"א

עד במלכו וארבעים שנה מלך כו' : בן שמונים כו' כמי"ש (תהלים צ"ו) ואם בגבורה שמונים שנה :
 בן תשעים כו' דע"כ הוא בגבורות ולא יותר וכמי"ש (קהל' י"ב) ביום שיועזו שומרי הבית והתענותו
 אנשי החיל וכמי"ש בספסי"ג דשבת : בן מאה כו' כמי"ש (ישעי' ס"ה) הנער בן מאה שנה כו' לברכה
 כו' המך בה. כמי"ש (משלי ג') סלסלה כו' וכמי"ש בס"ב דמגילה לא ידעי רבנן כו' : והפוך בה.
 כמי"ש (שם) דדיה ירווך וכמי"ש בס"ב דעירובין מה הדר הזה כו' : ובה תחזי כמי"ש (שם) ותורה אורי
 וכמי"ש בס"ג דסוטה (כ"א א') ועיני רשיו שם ד"ה הגיע כו' : וסיב כו'. כמי"ש בסוף קידושין
 בזקנתו מהו אומר עוד ינוכח בשיבה כו' : ובלה בה. כמי"ש בס"ט דשבת אדם כי ימות באהל כו' :
 ובינה כו' כמי"ש אל זליו מעיניך נצור כו' : שאין כו' כמי"ש (משלי י"ד) כל הפצים לא ישוו בה
 ואמרו אפילו מצות זמעים : לפום כו'. כמי"ש (שם) בכל עצב יהיה מותר וכאן צ"ל י"ד שיכנה כו'
 זכן בסוף תמיד וכאן לפי שהוא כלל התורה כשה קיבל כו' ואין תורה בלא בה"מ כמי"ש (איכה א')
 סלכה ושריה בגוים אין תורה אמר י"ד שיכנה כו' ותן כו' כמי"ש (ישעי' י"א) ומלאה הארץ
 דעה את ה' :

פרק ששי י' גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלשים מעלות והכהונה
 בכ"ד הנה השלשים מעלות של המלכות מפורשים בקרא (שמואל א' ח'). ואלו הן א"י
 אשר ימלוך עליכם : ב. את בניכם יקה : ג'. ושם לו במרכבתו : ד'. ופרשיו : ה'. ורצו לפני מרכבתו :
 ז'. ולשום לו שרי אלפים : ז'. ושרי המשים : ח'. ולחרוש חרישו : ט'. ולקצור קצירו : י'. ולעשות
 כלי

עצה ותושיה אני בינה לי גבורה ונותנת לו מלכות וממשלה
 והקור דין ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתנבר וכנהר
 שאינו פוסק והוה צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו
 ומרוממתו על כל המעשים: ג אמר רבי יהושע בן לוי בכל
 יום ויום בת קול יוצאת מהר הורב ומכרות ואומרת אוי להם
 לבריות מעלבונה שר תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה
 נקרא גזוף שנאמר גזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת מעם.
 ואמר והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא
 חרות על הלחת. אל תקרא חרות אלא חרות שאין קד בן
 חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה וכל מי שעוסק בתלמוד
 תורה הרי זה מתעפה שנאמר ומפתנה נחליאד ומנחליאל
 במות: ג הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק
 אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת צריך לנהג בו כבוד
 שכן מצינו בדרך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא
 שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומידעו שנאמר ואתה
 אנוש פערפי אלופי ומידעי. והלא דברים קר ותמר ומה דוד
 מרדך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד
 קראו רבו אלופו ומידעו הלומד מחברו פרק אחד או הלכה
 אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת עד
 אחת פמה וכמה שצריך לנהג בו כבוד ואין כבוד אלא תורה

שנאמר

פי' הגר"א

כלי מלחמתו. ו"א. וכלי רכבו: י"ב. ואת בנוחכס יקח: י"ג. לרקחות: י"ד. ולמבחות: ט"ו. ולאפות:
 ט"ז: ואת שדותיכם: י"ז. ואת כרמיכם: י"ח. וליתיכם הטובים: י"ט. ונתן לעבדים: כ' וזרעכם:
 כ"א. וכרמיכם יעשיר: כ"ב. ונתן לסריסוי: כ"ג. ולעבדיו: כ"ד. ואת עבדיכם: כ"ה. ואת שפחותיכם:
 כ"ו. ואת בחוריכם הטובים: כ"ז. את חמוריכם יקח: כ"ח. ועשה למלאכתו: כ"ט. צאנכם יעשיר:
 ל'. ואתם תהיו לו לעבדים: וכןגדן הם ל' מעלות במלך המפורשין במתניי רפ"ב סנהדרין ואלו הן.
 א'. המלך לא הן: ב'. ולא דנין אותו: ג'. ולא מעיד: ד'. ולא מעדין אותו: ה'. לא חולץ: ו'. ולא
 חולצין לאשתו: ז'. לא מייבם: ח'. ולא מיבמים לאשתו: ט'. ואין נושאין אלמנותו: י'. מת לו
 מת אינו יוצא כו': י"א. וכשמברין אותו כל כו' והוא מיסב על הדרגש: י"ב. ומוציא למלחמת
 הרשות ע"פ ביד של ע"א: י"ג. ופורץ לעשות לו דרך כו': י"ד. דרך המלך אין לו שיעור: ט"ו. וכל
 העם בחזון ונותנין לפניו: ט"ז. והוא נוסל חלק כראש: י"ז. לא ירבה לו נשים כו': י"ח. לא ירבה
 לו נשים כו': י"ח. לא ירבה לו סוסים: י"ט. וכסף זהב לא ירבה לו: כ'. ונותב לו סית לשמו:
 כ"א. ויוצא למלחמה מוציאה עמו: כ"ב. נכנס ממניסה עמו: כ"ג. יושב בדין היא עמו: כ"ד. מיסב:
 היא כנגדו: כ"ה. אין רוכבין על סוסו: כ"ו. ואין יושבין על כסאו: כ"ז. ואין משתמשין בשרביטו:

שְׁנַאמַר כְּבוֹד חֲכָמִים יִגְחָלוּ וְחַמְיָמִים יִגְחָלוּ טוֹב וְאֵין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה שְׁנַאמַר כִּי לִקַּח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרַתִי אֶל תַּעֲזוּבוּ : ד כַּף הִיא דְרַבָּה שֶׁל תּוֹרָה פֶּת בְּמַלְכַת תֹּאכֵל וּמִים בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן וְהָיָה צֶעַר תַּחֲתָהּ וּבַתּוֹרָה אֶתָּה עֹמֵל אִם אֶתָּה עוֹשֶׂה כֵּן אֲשֶׁרִיף וְטוֹב לָךְ אֲשֶׁרִיף בְּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא : ה אֵל תִּבְקַשׁ גְּדֻלָּה לְעִצְמְךָ וְאֵל תַּחֲמוֹד כְּבוֹד יוֹתֵר מִלְמוּדֶךָ עֲשֵׂה וְאֵל תִּתְאוּוֶה לְשִׁלְחָנֶם שֶׁל שָׂרִים שִׁשְׁלַחְנֶךָ גְּדוּל מִשְׁלַחָנֶם וּכְתִרְךָ גְּדוּל מִכְתָּרֶם וְנֶאֱמַן הוּא בְּעַל מְלֹאכְתְּךָ שִׁישָׁם לָךְ שֶׁכֵּר פְּעַקְתָּךְ : ו גְּדוּלָּה תּוֹרָה יוֹתֵר מִן הַפְּהֶנֶה וּמִן הַמְּלָכּוֹת. שְׁהַמְּלָכּוֹת נִמְנִיִת בְּשָׁלְשִׁים מַעְלֹת וְהַפְּהֶנֶה נִקְנִיִת בְּעִשְׂרִים וָאַרְבַּעַה וְהַתּוֹרָה נִקְנִיִת בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה דְבָרִים. וְאֵלּוּ הֵן. בְּתַלְמוּד בְּשִׁמְיעַת הָאָזֵן בְּעִרְיַבַת שִׁפְתַיִם בְּבִינַת הַלֵּב בְּאֵימָה בְּיִרְאָה בְּעִנּוּהַ בְּשִׁמְחָה בְּמַהֲרָה בְּשִׁמוּשׁ חֲכָמִים בְּדַקְדוּק חִבְרִים בְּפִלְפּוּל תְּלַמְּיָדִים בְּיִשׁוּב בְּמִקְרָא בְּמִשְׁנָה בְּמַעוֹט סְחוּרָה בְּמַעוֹט דְרָךְ אֶרֶץ בְּמַעוֹט תַּעֲנוּג בְּמַעוֹט שְׁנָה בְּמַעוֹט שִׁיחָה בְּמַעוֹט שְׁחֹק בְּאַרְךָ אִפְּסִים בְּלֵב טוֹב בְּאַמוּנַת חֲכָמִים בְּמַבְלַת הַיְסוּרִין הַמְּפִיר אֶת מַכּוּמוֹ וְהַשְׁמִיחַ בְּחֶלְקוֹ וְהַעוֹשֶׂה סִיג לְדַבְּרָיו וְאֵינּוּ מַחְזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ אֲהוּב אֲהוּב אֶת הַמָּקוֹם אֲהוּב אֶת הַבְּרִיּוֹת אֲהוּב אֶת הַצְּדָקוֹת אֲהוּב אֶת הַמִּישָׁרִים אֲהוּב אֶת הַתּוֹכְחוֹת וּמִתְרַחֵק מִן הַכְּבוֹד. וְלֹא מִגִּים

לכו

פי' הנר"א

ביה ואין רואין אותו כשהוא מסתפר : כ"ט. ולא כשהוא ערום : ל"ו. ולא בבית המרחץ הרי שלשים מעלות של המלך ועיין בערוך. והכונה בכ"ד כולם מפורשים בקרא כפי קרה והם י"ב במקדש י"ב בגבולין וסימניך ז"ה יהיה לך כו' וסם ספורשים קדשי מקדש ואח"כ וזה לך תרומת מתנם כו' שם מפורשים שבגבולין. ואלו הן י"ב שבקדשי מקדש א'. מקדש הקדשים. זה זבחי שלמי צבור שאין בכל השלמים ק"ק אלא אלו : ב' סן האש. זה עור העולה שהיא כלולה כלול לאישים ג' ד. כל קרבנם זה שתי הלחם ולחם הפנים שאין מקריבין מהם כלום אלא הם בעצמם קרבנם : ח' ו' לכל מנהתם זו שירי מנחות ושירי מנחת העומר : ז' ח' ולכל חטאתם אלו בשר של חטאת בהמה וחטאת העוף דאין לזבוח אלא רמה : ס' י' ולכל אשמם זו אשם ודאי ואשם תלוי : י"א אשר ישיבו י"ז זה גזל חגר שהוא המושב לח' : י"ב קדש קדשים זה לוג שמן של מצורע ונקרא קדש קדשים לפי שדם מצורע בא לפנים : וזה לך תרומת מתנם כו' אלו י"ב שבגבולין א' הזה ושוק אף שה' במקדש מ"ם נחשבים לקדשי הגבול לפי שנאכלין בכל העיר : ב' תרומה : ג' תרומת מעשר : ד' ראשית הגז : ח' חלה : ו' הוא מתנות הזרוע והלחיים והקיבה : ז' ביכורים : ח' שדה אחוה : י' שדה חרם : י' ככור אדם : י"א ככור בהמה סחורה : י"ב ככור בהמה סמאה. וכל אלו מרומים :

במסוקים

פרקי אבות

לבו בתלמודו ואינו שמח בהוראה נושא בעול עם חברו
ומכריעו לכה זכות ומעמידו על האמת ומעמידו על השלום
ומתישב לבו בתלמודו שואל ומשיב שומע ומוסיף הולמד
על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות המחקים את רבו
והמכון את שמועתו והאומר דבר בשם אומריו הוא למדת כל
האומר דבר בשם אומריו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר
אסתר למלך בשם מרדכי: וגדולה תורה שהיא גותנת חיים
לעשיה בעולם הזה ובעולם הבא שנאמר כי חיים הם
למוצאיהם ולכל בשרו מרפא: ואומר רפאות תהי לשרה
ושקוי לעצמותיה: ואומר עץ חיים היא למחויקים בה
ותמכיה מאשר: ואומר כי לויית חן הם לראשה וענקים
לגרגלתיה: ואומר תתן לראשה לויית חן עטרת תפארת
תמגנה: ואומר כי בי ירבו ימיה ויסיפו לה שנות חיים:
ואומר ארך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד: ואומר כי
אריך ימים ושנות חיים ושלום יסיפו לה: ואומר דרקה דרכי
געם וכל נתיבותיה שלום: הרבי שמעון בן יהודה משום רבי
שמעון בן יוחאי אומר הנזי והפח והעשר והכבוד והתקמה
והזקנה והשיבה והגנים נאה לצדיקים ונאה לעולם שנאמר
עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא: ואומר עטרת
זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם: ואומר תפארת
בחורים פחם והדר זקנים שיבה: ואומר וחסרה הלכנה
ובושה החמה פי מלך יי צבאות בחר ציון ובירושלים ונגד
זקניו כבוד: רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע מדות
שמנו

פי הגר"א

במסוקים. לכל תרומת פתנס לכל תרומות כר אלו חזו ושוק שצרכין תנופת. כל חלב יצור זו תרומה
וכל חלב חירוש זה תרומת מעשר. אשר יתנו זו מתנת זרוע והלחיים וקיבה וראשית חנו. לה' זו
חלה שאטור באכילה עד שיפרישנה אבל תרומת אפילו פירש עדיין אנו ראוי לאכילה. בכורי כל
זה ביכורים. אשר בארצם זה שדה אחרת. כל חרם זה שדה חרם. כל פטר כו' ופדיוו כו' אך בכור
שור כו' וכנגדו יש כ"ד פעלות כ"ג. ואלו הן א' אינו חייב על חרמה אצ"כ וחרה לבטל מקצתו
ולקיים מקצתו. ב' אינו חייב על סוממת פקדש: ג' אינו חייב על סוממת קדשו: ד' שמביא פר על
יטא: ה' שמביא פר ביה"ב. ו' שמביא עשירית חמימה: ז' שאין עבדות יה"כ כשר אלא בו
ח' מצחה על הבתולה: ט' ומזוהר על האלמנה שלא יצאנה: י' שאינו מסמא בקיבויה: י"א לא

פרקי אבות

מִדְּוֵי לֹא לְאָדָם לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֲבָנִים מוֹבֹת וּמְרֻנָּלִיּוֹת
 אֲלֵא תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּקִבּוּד. שְׁנַאמַר בְּהַתְּהַלְכְּךָ תִּנְחָה
 אֶתְךָ בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחֶךָ. בְּהַתְּהַלְכְּךָ
 תִּנְחָה אֶתְךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה. בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ בְּקִבּוּד. וְהַקִּיצוֹת
 הִיא תְּשִׁיחֶךָ לְעוֹלָם הַבָּא: וְאָמַר לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נָאִם יִי
 צְבָאוֹת: כָּל מִה שֶׁבָרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמּוֹ לֹא בָרָא
 אֶפֶס לְכַבּוֹדוֹ שְׁנַאמַר כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בָרָאתִיו
 יִצְרַתִּיו אֶפֶס עֲשִׂיתִיו: וְאָמַר יִי יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

רַבִּי חֲנִינְיָ בֶן עֲקִישָׁי אָמַר רְצֵה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל
 לְשִׁיבָה הַרְבֵּה לָהֶם תוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁנַאמַר יִי חַפְצֵן לְמַעַן צַדִּיק יִגְדִּיל
 תוֹרָה וַיֵּאדִיר: עֲלִינוּ. קְדִישׁ יְתוּם

פי' הגר"א

בוד ירא חטא וכמו שלא חשיב מעשים טובים וכן לא סביא פסוק עיו: שנאמר כו' סבוא ראוי
 לשיבה ולהלן נאמר עמרת תפארת חסגך כמיש במתניתן הקודם ואומר עמרת כו' ראיה לבנים ולהלן
 נאמר עמרת כניל וכן לבח שנאמר תפארת כו' והשיבה אינו הזקנה אלא השיבת עצמו ומביא ראיה
 על הזקנה שנאמר ונגד זקניו כבוד ולהלן נאמר בשמאלה עשר וכבוד. כניל ואע"כ שאריכות ימיו
 ג"כ נאמר שם מימ הזקנה עצמה שהוא הדר לא נאמר אבל הניו והעושר והכבוד מפורש במתניו
 הנ"ל בשמאלה כו' תתן לראשך כו': מ' חמישה קנייניו כו'. צ"ל ארבעה כמיש במכילתא ובגמ' וכן
 שמים וארץ מנין שנאמר ברוך אברם כו' כצ"ל. וכל היישובים שכתבו חספרשים הן דחוקים
 גדולים והאמת יורה דרכו:

דה"ח דיני ערבית למוצאי שבת נה"ש

(ג) תפלת ערבית ראוי מאוד לכל צבור לאחרי
 תפלת ערבית זו של מ"ש בכל מה ראשון ולהוסיף
 מחול על הקודש ע"כ: שיע' בזה"ק פ' ויקהל
 דף ר"ז ע"א. וז"ל כד נפיק שבתא צריכין ישראל
 דלחמא לאתעכבא דהוא יומא רבא עלאת איהו
 ואצטריך לאתעכבא לאתחזא דלא דחקין בארשטיא
 קדישא. כדון פתחי ישראל ואמרי והוא רחום וכפר
 עון כו'. דחיקומא ספירא איהו בהאי ליליא. עכ"ל:
 ונחזקין להמשיך הנינוח באסירת והוא רחום אפילו
 הוא ודאי לילה כדו ללוות המלכח ולשלחה
 בשמחה ובשיר: באתה חוננתנו יכוין (בין קודש
 לחול) אני נותן לך חודיע על שהבדלת בין
 הקדושה ובין הקלושה: (בין ישראל לעמים) אני
 נותן לך יתי חודיע על שהבדלת אותנו עם קדוש
 סן העבדים לחלקך ולגורלך הקי': (בין יום
 חשביניו כו') אני נותן לך חודיע על שבחתי ביום
 השביעי

(א) מאחרין תפילת ערבית במ"ש
 כדי להוסיף מחיל על הקודש
 ולריך לזכור מלעשות מלאכה במ"ש עד
 שיראו ג' כוכבים קטנים לנופים
 ואם הוא יום המעונן ימתין עד שלא
 הספק ללבו (נוהגים להמשיך הגנון
 באמירת והוא רחום באריכות נועם
 אפי' היא לילה ודאי כדי ללות המלכה
 ולשלחה בשמחה ובשיר. ולפיכך יש
 מקדימין ג"כ לנגן למנצח כנגינות מזמור
 שיר. ובקהלות אשכנזים מוסיפים גם
 לדוד ברוך ה'. וספרדים תמניא אפי'
 כל מקום לפי מנהגו): (סי' רל"ג)
 דיני

דיני ערבית למוצאי שבת

השביעין מכל ששת ימי המעשה לקדושתך ונתת הקדושה הזו לנו עם קדוש : לאמר הלה בלהש אומר שיץ חיק ואומרים ויהי נועם שיאמר מעובד וכל המאמר יושב בסתר ולפחות פסוק ויהי. עפ"י : וגדל מעלתה תמצא בויהק בהקדמת בראשית די יד ע"ב ופי' בראשית די מ"ח ע"ש : וכתב אבודרהם ויהי נועם יש בו קביד תיבות וכסופל יהיו רמ"ח תיבות וסן הדיון היה לכופלו פעם אחרת אלא ספני פורה הצבור תקנו לכפול פסוק הראשון והאחרון בלבד ויחשב כאלו כופלו כולו כדי לשמור רמ"ח אברים. עכ"ל : מהר"ם היה כופל הפסוק (אורך ימים) בכל פעם שאמר ויהי נועם אף שלא במ"ש. בזמן שא"א יהיו נועם כגון שחל י"ש באמצע השבוע אפילו ביום ו' (כ"ב. ה"ט) או א"א ואתה קדוש. אבל אומרים ויתן לך : אם חל תשעה באב במ"ש א"א ויהי נועם אבל ואתה קדוש אומרים. ויהי נועם ב' תמצא בפסקי דמרה :

אח"כ יאמר קדושה דסדרא בכ"ע כי גדול מעלת אמירתה בערבית זו הובא בויהק פ' ויחל די כ"ג ע"א. וז"ל בשעתא דפתחי ישראל ויהי נועם וקדושתא דסדרא כל אינון חייבין דגיהנם פתחין ואומרים זכאין אתון ישראל עמא קדישא זכאין אתון צדיקיא דנשרי פקדי אורייתא וזו לון לחייבא דלא זכו למישר אורייתא בוי. עכ"ל : וראוי להזהר שלא להתליק גר קדם שאמרו הצבור קדושה דסדרא. כמבואר בויהק בהקדמת בראשית דף י"ב ע"ב. ז"ל מאן דאקירי שרגא במשקא

דשבתא עד לא מסין ישראל לקדושה דסדרא. גרים לנורא דגיהנם לאולקא בהאי נורא עד דלאו מסא זמנייה בוי. ואינון דענישין בגיהנם לייסון ליה כוי. אבל אי איהו מסתין עד דיא שלימו קדושתא דסדרא אינון חייבין דגיהנם מצדיקין עליהם דינא דקוב"ה. ואינון מקיימי על התנא ב"ג כל ברכאן דאמרי צבורא ויתן לך האלהים וגו' ברוך אתה בעיר וגו' :

דְּדוֹד בְּרוּךְ יי צוּרֵי הַמַּלְפֵּד יְדֵי לְקַרְבֵּי אֲצִבְעוֹתַי לַפְּלִחָהּ : חֲסֵדֵי וּמִצְוֹתַי מִשְׁנֵבֵי וּמְפִלְטֵי לִי מִגְּנֵי וְבוֹ חֲסִיתִי הִרְדֵּד עִמִּי תַחְתֵּי : יי מָה אֲדָם וַתְּדַעְהוּ בֶן אֲנִישׁ וַתַּחֲשֶׁבְהוּ : אֲדָם לַהֲבֵל דְּמָה יָמָיו פָּצַל עוֹבֵד : יי הַט שְׂמִיךְ וַתִּרְדֵּ נַע בְּהָרִים וַיַּעֲשֵׂנוּ : בְּרוּךְ בָּרַק וַתִּפְצַעַם שְׁלַח תַּצִּיף וַתַּהַמֵּם : שְׁלַח יְדֵיךָ מִמְרוֹם פְּצַנִּי וְהִצִּילֵנִי מִמַּיִם רַבִּים מִיַּד בְּנֵי נָכָר : אֲשֶׁר פִּיהֶם דִּבֶּר שָׂאָ וּמִינֵם יְמִין שָׁמַר : אֲלֵהֶם שִׁיר חֲדָשׁ אֲשִׁירָה לְךָ בְּנִבְלַ עֲשׂוֹר אֲזַמְרָה לְךָ : הַגִּזְתָּן תִּשְׁוָעָה לְמַלְכִים הַפּוֹצֵה אֶת דָּוִד עֲבָדוֹ מִתַּרְבֵּי רָעָה : פְּצַנִּי וְהִצִּילֵנִי מִיַּד בְּנֵי נָכָר אֲשֶׁר פִּיהֶם דִּבֶּר שָׂאָ וּמִינֵם יְמִין שָׁמַר : אֲשֶׁר בְּגִינוּ בְּנִטְעִים מְגִדְלִים בְּנַעֲוֵיהֶם בְּגוֹתֵינוּ כְּגוֹתֵי מַחֲבֹבֹת תַּבְּנִית הַיִּכָּר : מְזוּיְנוּ מִלְּאִים מִפִּיקִים מִן אֵל זֶן צִאֲנָנוּ מֵאֲלִיפוֹת מְרַבְּבוֹת בַּחוּצוֹתֵינוּ : אֲדוּפֵינוּ מִסַּבְּלִים אִין פִּרְיָן וְאִין יִצְאָתָא וְאִין צוֹתָה בְּרַחֲבֵינוּ : אֲשֶׁרֵי הָעַם שִׁבְכָה לֹו אֲשֶׁרֵי הָעַם שִׁיֵּי אֶלְהִיו : ואח"כ אומרים למנצח (מזמור ס"ז)

ויהי נעם. כחז הסוד כל"ה כ"י ר"ד נהגין לומר ויהי נעם לפי שהוא מוזכר של כרכה שבר
 כך משה רבינו ליתר אל כשעה חסימו מלאכת המשכן, ואמרו סדר קדושה, לפי שאם
 זמן חזרת הרבנים לניהנם שבתו כשכח כדי להאריך מנוח לרשעים מלחזור לניהנם, וכשאל יו"ט
 כאלהע הסכנו א"ל ויה"כ ואל"ק כיון דאמרינן ומעשה ידינו סאנוה תרי וימני, כפינן לתיכא איתא
 יומא כולי דחולא, וכל היכא דל"א אמרינן ויה"כ לא אמרינן סדר קדושה, ומחילין ואתה קדוש ולא
 ובה לציון גואל כי אין סיקר גאולה כלילה כמט"ג ויהי כפלס היום הזה כעצמו של יום, — כתוב
 כמנהגים כתי' ובמהר"ל הלכות פורים שמעתי בשם ה"ר אליעזר למס' אין כתוב ו' בויהי נועם לפי
 ס' שבתות כשנה א"ל ויה"כ ולא יותר.

ויהי נעם אדני אלהינו ערינו ומעשה ידינו פונגה ערינו
 ומעשה ידינו פונגהו :

ישב בסתר עליון כצל שדי יתלונן: אמר ליהוה מחסי ומצודתי אלהי
 אבטחבו: כי הוא יצילך מפה יבוש מדבר היות: באכרתו יסד לך
 ותנת כנפיו תחמה צנה וסחרה אמתו: לא תירא מפחד לילה מתן
 יעוף יחס: מדבר באפ"ל יהוה ממשב ישוד צהרים: יפל מצדה אלה
 ודבבה טיטינה אלה לא יבש: רק בעיניה תביט ושלמת רשעים תראת
 כי אתה יהוה מחסי עליון שמת מעונה: לא תאנה אלה רעה ונגע לא
 יקרב באהבה: כי מלאכיו יצוה לך לשמרה בכל דרכיה: על כפים ישאיה
 פן תגוף באבן רגלה: על שחר ופתן תדרך תרמס כפיר ותצון: כי בי
 חשק ואפלטתו אשנהו כי ידע שמי: יקראני ואענהו עמו אבני בצורה
 אחציהו ואכבדהו: אלה יסים אשביעהו ואראהו בישועתי: אור ימים ונתי

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל: וקרא זה אל
 זה ואמר קדוש קדוש קדוש יהוה צבאות מלא
 כל הארץ כבודו: ומקבלין דין מן דין ואמרינן קדיש בשמי
 מרמא עלאה בית שכינתה קדיש על ארעא עובר גבורתה
 קדיש לעלם ולעלמי עלמאי: יהוה צבאות מלא כל ארעא זו
 יקרה: ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוד כבוד
 יהוה ממקומו: ונטלתני רוחא ושמעת בתרי קר זיע סניא
 דיטשבחין ואמרינן בריך יקרא דיהוה מאתר בית שכינתה:
 יהוה ימך לעולם ועד: יהוה מלכותה קאם לעלם ולעלמי
 עלמאי: יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת
 לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והבן לבבם אליך: והוא רחום
 יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפן ולא יעור כל חמתו:
 כי אתה אדני טוב וסלח ורב חסד לכל קראיה: צדקתך צדק
 לעולם (לח)

לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב הַסֵּד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִיְמֵי קֹדֶם: בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם יוֹם יַעֲמֵס לָנוּ
 הָאֵל יִשְׁעֵתָנוּ סֵלָה: יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשָּׁנָב לָנוּ אֱלֹהֵי
 יַעֲקֹב סֵלָה: יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־יְאֹדָם בְּמַחַ בְּךָ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה
 הַמַּקֵּד יַעֲנֵנוּ בַיּוֹם קִרְאָנוּ: בְּרוּךְ (הוּא) אֱלֹהֵינוּ שֶׁפָּרְאָנוּ לְכַבוֹדוֹ
 וְהִבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים וְנָתַן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נִמְעַ
 בְּתוֹכָנוּ הוּא יִפְתַּח לָנוּ בְּתוֹרָתוֹ וַיֵּשֶׁם בְּלִבֵּנוּ אֱהָבָתוֹ וַיִּדְאַתּוּ
 וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ וְלַעֲבֹדוֹ בְּלִבֵּב שֶׁכֶם לְמַעַן לֹא נִיגַע לְרִיק וְלֹא
 נִגְדַל בְּהִקְדָּה: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
 שֶׁנִּשְׁמָר חֻקֶּיךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִזְכָּר וְנִתְהַי וְנִרְאָה וְנִיִּרְשׁ מִנְּכָה
 וּבִרְכַת לְשָׁנֵי יְמוֹת הַמַּשִּׁיחַ וְלַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא לְמַעַן יִזְמַרְךָ
 כְּבוֹד וְלֹא יִדָּם יְהוָה אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֶדְךָ: בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר
 יִבְטַח בִּיתוֹהָ וְהִיא יְהוָה מִבְּטַחוֹ: בְּטַחוֹ בִּיתוֹהָ עֲדֵי עַד פִּי
 בֵּית יְהוָה צִדֵּק עוֹלָמִים: וַיִּבְטַחוּ בְךָ יוֹדְעֵי שִׁמְךָ פִּי לֹא עֹזְבֵת
 דְּרָשְׁךָ יְהוָה: יְהוָה חֲסֵן לְמַעַן צְדָקוֹ יִגְדִּיל תוֹרָה וַיִּאֲדִיר:

הַשֵּׁן שׁוֹמֵר קְרִישׁ תִּתְקַבֵּל וְחֹסֵד שׁוֹמְרִים זֶה:

בַּיּוֹם הַסְּפִירָה סוֹפְרִים כֵּלָן אֶת הַעוֹמֵר.—כְּמוֹ"ט חֲנוּכָה מְלִיקוֹן בְּנִיכְכֵי הַמִּדּוֹת קֹדֶם וַיִּתֵּן לָךְ
 וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשֶּׁמֶן הָאָרֶץ וְרֹב
 דָּגָן וְתִירֹשׁ: יַעֲבֹדְךָ עַמּוּם וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ
 לְאֲמִים הָיָה גִבּוֹר לְאַחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּנֵי אֲמֹת
 אֲרָרְךָ אֲרֹר וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ: וְאֵל שִׁבְי יִבְרַךְ
 אֶתְךָ וַיִּפְרֹךְ וַיִּרְבֶּךָ וְהָיִיתָ קָהָל עַמּוּם: וַיִּתֵּן לָךְ
 אֶת בְּרַכַּת אֲבֹרָהם לָךְ וְלִזְרַעֲךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתָּךְ אֶת
 אֲרֶז מִגְּרִיךָ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם: מֵאֵל אָבִיךָ
 וַיַּעֲזָרְךָ וְאֵת שִׁבְי וַיִּבְרַכְךָ בְּרַכַּת שָׁמַיִם מֵעַל

בְּרַכָּה

(א) טַעַם אֲמִירַת וַיִּתֵּן לָךְ לְפִי שֶׁהֵם פְּסוּקִים שֶׁל בְּרַכָּה כְּדֵי שִׁתְּכַרְכוּ בַּמַּעֲשֵׂה יְרֵהֵם (סוֹא"ח
 ט"ו ר"ל) וְסִדְרֵי פְסוּקִים כִּךְ הוּא, לְרִאשׁוֹנָה בְּחַוֹ פְּסוּקֵי בְרַכָּה וְחֹסֵד שֶׁל גְּלוּלָה, וְחֹסֵד שֶׁל טוֹסָה
 שֶׁל דַּעַת ה' יֵשׁ פְּדִיּוֹם וְשֶׁל הַסֵּד לְרֵה, וְשֶׁל שְׁלוֹם. (בְּרַאשִׁית כ"ז כ"ח כ"ט). (ב) טַעַם כ"ח ג' ד'.
 (ג) טַעַם ט"ט כ"ט כ"ו.

בְּרַכַת תְּהוֹם רִבְצָת תַּחַת בְּרַכַת שְׁדִים
 וְרַחֵם: בְּרַכַת אֲבִיךָ גָּבְרוּ עָלַי בְּרַכַת הַזֵּרִי עַד תַּאֲוֹת
 גְּבֻעַת עוֹלָם תִּהְיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְדָקְדָקוֹד נְזִיר אֲתִיו:
 וְאַהֲבָה וּבִרְכָה וְהִרְבֵּה וּבִרְכָה פְּרִי בִמְנוּךָ וּפְרִי
 אֲדָמְתֶךָ וְדִגְנוֹךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁנַר אֲלֶפֶךָ
 וְעִשְׂתָרוֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּרֶךָ
 לָרֶתֶת לָךְ: פְּרוּךְ תִּהְיֶיהָ מִכָּל הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בָּךְ
 עָבָר וְעַקְרָה וּבְבִהֶמְתֶּךָ: וְהִסִּיר יְהוָה מִפֶּךָ כָּל חֲלֵי

וכל

אבני אלה

ואהבך וברכך וגו'. חשב כאן עשרה ברכות. א' ואהבך. ב' וברכך. ג' והרנג, ד'
 וברך פרי במנוך, ה' ופרי אדמתך, ו' דגנך, ז' ותירושך, ח' ויצהרך, ט' שני
 אלפיק, י' ועשתרת צאנך. וכל מספר עשרת הם נחלקים לשלשה ושבעה, והשבעה תמה בכללים
 בארבעה כמו שתראה במוכות יש עשרה מצות, ג' דפנות בטובה ג' הרסים, ב' ערבות, לולב אחד,
 אתרוג אחד הם עשרה. והמה נחלקים לשלשה ושבעה, סוכה כפני עצמה ג', ושבעה בדולב
 והשבעה בכללים בד' מינים של לולב, והשלש דפנות של סוכה הם למחמת משלש פורעניות
 מזרם מחורב ומסמך, מפני שבמכת ברד אמר אני שלח את כל מגפתי, הלא הרבה שלוחים להקב"ה
 אבל בכרד היו שלשה דלעיל והם רוח ואש ומים. וז"ש רז"ל מי שפרע סדור הסבול ומרוד הפלגה
 ומאנשי סדום ובמצרים בים. סדור הסבול פרע במים, ומדור הפלגה ברוח שנאמר ויפץ ה' אותם,
 ומאנשי סדום באש וגפרית, ובמצרים פרע בכל שלש אלה במכת ברד, שנאמר ואש מחלקת
 בתוך הברד הם אש ומים, ובמצרים נתן קילות וברד, קילות הוא מאויר כמ"ש בספר יצירה ויכן
 אמר במכת ברד את כל מגפתי והמה שלש לגיונותיו של הקב"ה ומי שאינו עוסד
 בדבורו כולל הג'. כי הדבור היא מורכב משלש אלה אש ומים ואויר. ויכן יבוא עליו ג' פורעניות
 אלו. והיושב בטובה ינצל מג' פורעניות אלו, כי מזרם רוח, מחורב הוא חום השמש והאש,
 ומזר הוא מים, וכן כלל כאן עשרה ברכות בשלשה ושבעה. ואהבך וברכך והרנג, הם נגד
 חכמה בינה ודעת, וכנגד נר"ן. ואח"כ חשב ז' חכמה בכללים בארבעה דצח"ס, וברך פרי במנוך הוא
 המדבר. שגר אלפיק ועשתרות צאנך זה תחי, דגנך ותירושך ויצהרך זה חצומה, ופרי אדמתך זה
 הדומם; ברוך תהיה סכל העמים. יותר מכל העמים אמילו בברכת הארץ שהיא תחת המזלות ברוך
 את ישראל שיהיו מושפעים יותר מכל האומות שהמה תחת ממשלת המערכה; [א"א דברים ז' יג י"ד]

והסיר ה' ממך כל חלי וכל סדוי כו'. כי נמצא שני מיני יסורים לא ראי זה כראי זה הנזיל
 למשכב אין כאב לו שום אבר פרטי אבל תגבורת המחלה נתפשט בכל
 האברים. והשני הוא אשר יש לו כאב באבר אחד ושאר אבריו בריאים. ואמר והסיר ה' מסך
 שניהם, כל חלי וכל סדוי [א"א דברים ז' יג י"ד וכישע' ד' ה']:

ה'

וְכָל מַדּוּי מַצְרִים הָרְעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁיִמּוּ בְּךָ
וְנִתְּנָם בְּכַר שְׁנֵאֵיךְ:

הַמְּלֵאךְ הַנָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע יִבְרַךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָתֶּם
שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבֹתֵיכֶם וַיִּצְחַק וַיִּרְגֹז לְרַגְלֵי בְּמִרְבֵּי
הָאָרֶץ: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבֵּה אֶתְכֶם וְהִנֵּנְכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶקְרָא
פַּעַמִּים וַיִּבְרַךְ אֶתְכֶם פֶּאֶשֶׁר דָּבַר לָכֶם:

בְּרוּךְ אַתָּה בָּעֵיר וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֵה: בְּרוּךְ אַתָּה בְּכֹלֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה
בְּצִיאָתְךָ: בְּרוּךְ סֵנְאֵךָ וּמִשְׁאֲרֵיךָ: בְּרוּךְ פְּרִי בִמְנֵךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ
וּפְרִי בְהֵמְתְךָ שֶׁנֶּר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צִאֲנֶךָ: יְצוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת הַבְּרָכָה
בְּאֶסְסִיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבְבִרְכֶךָ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: יִפְתַּח
יְתוֹה לָךְ אֶת אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לְתֵת מִמֶּנּוּ אֲרֻצֶּךָ בְּעֵתוֹ וּלְקַבֵּל אֶת
כָּל מַעֲשֵׂי יָדְךָ וְהַלְלוֹת גּוֹיִם רַבִּים וְאִתָּה לֹא תִלְוֶה: כִּי יִתְּה אֱלֹהֶיךָ בְּרִכְךָ
כֶּאֱשֶׁר דָּבַר לָךְ וְהַעֲבַסְתָּ גּוֹיִם רַבִּים וְאִתָּה לֹא תַעֲבֹט וּמִשְׁלַתָּ בְּגוֹיִם רַבִּים
וּבְךָ לֹא יִשְׁלֹו: אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כִמּוֹךָ עִם נוֹשַׁע בֵּיתוֹה מִיָּגוֹן עֲזָרְךָ
וְאֲשֶׁר תִּרְבַּ בְּאוֹתְךָ וַיִּבְחָשׂוּ אֲיֹבֶיךָ לָךְ וְאִתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ:

מחית

אבני אליהו

ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶקְרָא פַּעַמִּים וַיִּבְרַךְ אֶתְכֶם כִּאֲשֶׁר דָּבַר לָכֶם וְכוּ'. אִתָּה
בְּמַדְרֵשׁ דְּרִימֵי פ"א. אִמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל רַבִּינוּמִשָּׁה הַקְּבִ"ה לֹא נָתַן קֶצֶת לְבִרְכוּתוֹ וְאִתָּה
נִתְּנָן קֶצֶתוֹ. אִמְרוּ לָהֶם מִה שְׁבִרְכָתִי אֲתֶכֶם מִשְׁלֵי בְרַכְתִּי. כְּשִׁיבֵת הַקְּבִ"ה יִבְרַךְ אֶתְכֶם כִּאֲשֶׁר דָּבַר
לָכֶם וְע"ש. וּמִקְשִׁים הַמְּפֹרָשִׁים לְמַה אִמְרוּ מִתְחִילֵה אֵלֶיךָ פַּעַמִּים וְאִחִ"כ צִדִּיק לְתַקַּן וַיִּבְרַךְ אֶתְכֶם
הַלֵּל בְּקִיצוֹר וַיִּבְרַךְ כו'. גַּם דִּקְדָּקוֹ מֵלֵת עֲלֵיכֶם כְּכֶם שְׁהוּא לְמוֹתוֹ. וּבִיאֲרָתִי ע"פ מִה שְׁבִיאוֹרְתִי
ע"פ אֲדָם א' מֵאֵלֶיךָ כִּי וְאִשָּׁה וְכוּ' רִקְשָׁה דְהַל"ל אִשָּׁה לֹא מִצְאָתִי מֵאִי בְכָל אֲדָה וְעוֹד לְמַת
דִּקְא נִקֵּס אֵלֶיךָ. וּבִיאֲרָתִי ע"פִי מִשְׁ"כ בִּם' קִרְבָּן מִנְחָה לְמַה אוֹת א' בְּכַתִּיבָה הוּא עוֹלָה לְסַנֵּן
אֶחָד וּבְרַבּוֹר עוֹלָה לְסַנֵּן אֵלֶיךָ וְכוּ' ע"פ שֶׁכ' הַתּוֹכְנִים שְׁכֵאֲשֶׁר יִצְוִיר לְעִשׂוֹת מִעֲפָר מִיֵּהוּ הַמִּים
מֵאֲכָר עֲשֵׂרָה פַּעַמִּים וְיִתֵּר מִהַעֲפָר וְכֵן הַאוִיר מִהַמִּים וְכֵן הָאֵשׁ מִן הָאוִיר. נִמְצָא הָאֵשׁ הוּא אֵלֶיךָ
פַּעַמִּים מִעֲפָר. כִּי כ"ד דְּבַר רוּחָנִי הוּא בְּכַמּוֹת וְיִתֵּר מִמֵּן הַגִּשְׁמִי אֵלֶיךָ פַּעַמִּים. וְלִכֵּן בְּכַתִּיבָה הוּא
נִשְׁמִי הוּא רַק אֶחָד אֲבָל בְּרַבּוֹר שְׁהוּא רוּחָנִי עוֹלָה אֵלֶיךָ. וְכֵן כִּאֲשֶׁר יִקְדַּשׁ אֲדָם עֲצֻמוֹ שִׁיחִי
רוּחָנִי צִדִּיק יִקְדַּשׁ עֲצֻמוֹ אֵלֶיךָ פַּעַמִּים נִגְדַּר שָׂאֵר כְּנֵי אֲדָם. וְלִפְנֵי זֶה נִיחָא שְׁהוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ פַּעַם
בְּכֹכְבֵים שְׁהֵם ס' רְבוּא. וְזִשְׁה"כ וְהִנֵּנְכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי וְכוּ' וְז"ל ס' רְבוּא צִדִּיקִים. וְע"ז אִמְרוּ מִשֵּׁת
יוֹסֵף כְּכֶם צִדִּיקוֹת כִּמ"ש בְּמַדְרֵשׁ צִדִּיקִים כִּיּוֹצֵא כְכֶם וְז"ל יוֹסֵף עֲלֵיכֶם צִדִּיקוֹת כְּמוֹ שְׁאִתָּם הַיּוֹם אֵלֶיךָ
פַּעַמִּים

(א) כְּרֵאשִׁית מ"ח ט"ו. (ב) דְּבִרֵי ס' י' י"ח. (ג) עַם כִּל"ה ג' ו' ה' ד', וְהִסְפֵּךְ הַסֵּדֶר ע"ד
מ"ט חו"ל יִבְנֶה עֲדָם כִּיֵּת וַיִּטַּע כְּרֵם וְאִחִ"כ יֵבֵא אִשָּׁה (סוֹטָה מ"ד). (ד) עַם כִּל"ה ח' י"ב. (ה) עַם
ט"ו ו' (ו) עַם ל"ג כ"ט.

מִחִיתִי כַעֲב פִשְׁעֶיךָ וּבָעַנְנ חַטָּאתֶיךָ שׁוֹבָה אֵלַי כִּי גִאֲתֶיךָ:
 רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי עָשָׂה יְהוָה הַרְיֵעוּ תַחְתִּיּוֹת אָרֶץ פָּצְחוּ
 הַרִים רָנָה יַעַר וּכְרַעַץ בּוֹ כִּי גִאֲר יְהוָה יַעֲקֹב וּבִישָׁרָאֵל
 יִתְפָּאֵר: גִּאֲרָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּיהוָה תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא תִבָּשׂוּ וְלֹא תִפְלָמוּ עַד עוֹלָמֵי
 עַד: וּבְאֲכַלְתֶּם אֶכּוֹל וּשְׂבֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר

עשה

אבני אליהו

פעמים אבל ישראל הבינו שמכרך אותם בכנים ורָכַן אמרו למה אתה נותן קצבה ותשיב אין כוונתי על ברכת הזרע רק על הצדקות וזו משלי כמו שאני מזוכך אִיךָ פעמים כך תחזי אתם. אבל לענין הברכה ויברך אתכם כו' (מכ"י הר"ג בעל חיי אדם):

אשריך ישראל מי כמורך עם נושע בה' וגו'. אשריך ישראל מי כמורך, בהעברת הירדן שזכו בה לכנוס לא"י כמ"ש (מלאכי ג' י"ב) ואשרי אתכם כל הגוים כי תחזי אתם ארץ חפץ אמר ה'. ור"ל ארץ חפץ, שחפץ בה השי"ת ושבתה מבואר בכל התורה ארץ חסדה מדבה וכו' כי הארץ אשר אתה בה שמה וגו' לא כארץ וגו' וכמ"ש (יהושע כ"א) לא נפל דבר מכל הדבר הטוב אשר דבר ה' א"ל בות ישראל הכל בא. וכ"ל תשוקתו ש"ל משה ה' לכנוס בה כמ"ש איננו עבר את הירדן, ואתם עברים וירשתם וגו':

מי כמורך בימי יהושע כמ"ש (יהושע ה' א') ויהי כשמע כל מלכי האמורי וגו' וימס לבבם ולא ה' כס עזר רוח מפני ב"י וכמ"ש שמעו עמים ירגזון וגו' נמגו וגו' עד ועבר עם זו קנית וגו' ונאמר (יהושע ג' י') בזאת תדעו כי אל חי בקרבכם. שזה השם אינו מיוחד אלא לישראל לבד וכמ"ש אל חי הלקנו וזהו מי כמורך. עם נושע בה', זהו כבישת יריחו שנכבשה ע"י השם שנפדה חומת יריחו:

סגן עזרך. בהליכתם להר גרזים ויחר עיבל שהלכו יותר מס' מיל במאות יום ואין כל כח עומדת לפניהם וכ"ל העמוד לפניהם מיד נתנו וכמ"ש לא יתיצב איש וגו' ודמו כזה ג"כ לימות המשיח, מי כמורך בימי שלמה, עם נושע בה' בימי חזקיהו, סגן עזרך היא ירושלים והיא העיר הראשונה שנלחמו עם סנהדריב, ואשר חרב גאותך בימי המן שכתב להרוג בחרב ואח"כ כל השמים היו מנשאים את היהודים, ויבחנו אויביך לך בימי אלכסנדר מוקדון שע"ה להתרוב את ירושלים ואח"כ השתחוה לשמעון הצדיק:

ויבחנו אויביך א"ו גבעונים, וכן בימי השמונאים שברתו ברית עמהם, ואתה על במוחיתו תדרוך לימות המשיח וכ"ל ועל במוחי וגו', ועל ה' מלכים שחמיל הקב"ה עליהם אבני ברד גדולים והעמיד יהושע את החמה כמ"ש לאור הציף יהלכו לבונה ברק וגו' ובתיב (יהושע י' כ"ד) ויאמר אל קציני אנשי המלחמה החלכו אתו קרבו שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה ויקרבו וישיסו וגו'. ולכן אמר במוחיתו שהוא על הצואר תדרוך (א"א דברים ל"ג כ"ב): זמרו ה' כי נאות עשה מודעת זאת וגו'. ו"ש אשריה לה' כי גאה גאה כו' (עי' לעיר בשירה): צהלי רנני וגו' כי גדול בקרבך קדוש ישראל, צהלי ורני הוא שמחה ורננה הוא צפרא ורמשא הסך הגדול והקדוש וו"ש ררו וזרו נגד גדלך כו' (עי' לעיל במזמור לתודה): (ישעי' י"ב ו')

קדוש ישראל. כי קדוש ישראל הוא נסתר מעין כל חי והוא נגלה מצד פעולותיו, וגדול וקדוש הוא ת"ת ויסוד וז"ס את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו וזהו קדוש ישראל וכנגדן הוא צהלי ורני שמחה בצפרא והוא נסתר ורנני ברמשא בגלוי, כמ"ש לעיר בארובה (ולקמן) כי שמחה בכהנו ורננה בלואי, וכהנו כל עובדיהו בחשאי ובלויים הוא רננת באתגלואי שסן ויון שאין אומרים שירה אלא על היין ושסן הוא בחשאי, משחת אהרן ומשחת בנו והן נגד גדול

בקרבך

(א) ישעי' מ"ד כ"ב כ"ג, (ב) ישעי' מ"ז ד', (ג) סס מ"ה י"ז, (ד) יואל ב' כ"ז

עשה עמכם לחסדיא ולא יבשו עמי לעולם: וידעתם כי בקרב ישראל
אני ואני יהיה אליהם ואין עוד ולא יבשו עמי לעולם: כי בשמחה
תצאו ובשלום תובלון ההרים והבקעות יפצחו לפניכם רנת וכל עצי השדה
ישחאו כף: ויהי אלי ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת יהי יהודה ויהי
לי ישועה: ושאבתם מים בששון כמעניי הישועה: ואמרתם ביום ההוא
היה ליהודה קדאו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו הזכירו כי גשגב שמו:
זכרו יהודה כי גאות עשה כודעת זאת בכל הארץ: צהלי ורני ישבת ציון
כי גדול בקרבך קדוש ישראל: ואמר ביום ההוא הנה אליהנו זה קנינו
לו וישוענו זה יהיה קנינו לו נניחה ונשמחה בישועתו:

בית יעקב לכו ונלכה באור יהודה: והיה אמות עתיק חסן
ישועות חכמת ודעת יראת יהודה היא אוצרו: ויהי דוד
לכל דרכיו מלפני ויהיה עמו: פדה בשלום נפשי מקרב לי
כי ברכים היו עמדי: ולאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר
עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל חלילה. חי יהודה אם
יפול משערת ראשו ארצה כי עם אלהים עשה היום חנה
ויפדו העם את יונתן ולא מת: ופדני יהודה ישבון ובאו ציון
ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישנו ונסו יגון
ואנחה: הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה:
ולא אבה יהודה אלהיה לשמוע אל בלעם ויהפך יהודה אלהיה
קך את הקללה לברכה כי אהבך יהודה אלהיה: אז תשמח
בתולה במהול ובחורים ונקים יהוה והפכתי אבלם לששון
ונחמתים ושמחהיים מיוגונם:

כורא

אבני אלהיו

בקרוב שהוא מסת שיתגדל בעולם ובנד קדוש ישראל שהוא נסתי. קדוש ישראל כי ברכת
יתסר בידו דמלאכים בחור. אבל קדושה לא יתסר בידוהו בלחורו אלא לישראל וכס"ש
ב' בלק שבחא עלאי דלא אתסר למלאכו עלאי בלהודיהו אלא לישראל סאי איהו קדוש ברכת
יתסר בידוהו וכו'. אבל קדושה לא יתסר בידוהו בר לישראל. וזהו קדוש ישראל דווקא דאסר
למלאכים לא יתסר לחודיהו. וידוע שקי אמצעי הוא הברוח התיכון והוא הכולל הכל והוא כול
גדול בקרבך קדוש ישראל דווקא (ישעי' י"ב ה' ו'):

בית יעקב לכו ונלכה ונני. לכו ונלכה באור ה' לפי שלעיל החושך וכסה ארץ וערפל לאוסו:
ועליך יורה כבוד ה'. וז"ש והלכו גוים לאורך. אסר כאן כבו ישראל תחלה ונלכת.
אחריהם כדבר חזקו א"ה הפקת הסוליו (ישעי' ב' ה' עיי"ש):

שני

(א) ישעי' כ"ה י"ב. (ב) סס י"ב ב' ג' ד' ה' ו' וסס דכרי תודה על סיטופס. (ג) סס כ"ה
פ"ה. (ד) סס כ' ו'. (ה) סס ל"ג ו'. (ו) סס י"ח י"ד. (ז) ונהלים כיה י"ט ח) סס י"ד מ"ה. (ח) ישי'
ל"ה י'. (י) תהלים ל"י י"ב. (יא) דברים כ"ג ו'. יכו ירמיה ל"ה י"ג.

בִּזְרָא נִיב שַׁפְתִּים שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלְקָרוֹב אָמַר יְהוָה
 וּרְפֵאתוּ: וְרוּחַ לְבָשָׂה אֶת עַמְשֵׁי רֹאשׁ הַשְּׁלֵישִׁים לָךְ
 דִּיד וְעַמְּךָ בֶן יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹם. שְׁלוֹם לָךְ וּשְׁלוֹם לְעוֹזְרֶיךָ פִּי עוֹזְרֶיךָ
 אֶלְיֶיךָ וְיִקְבְּלֶם דִּיד וַיִּתְּנֶם בְּרֹאשֵׁי הַגְּדוּד: וְאִמְרַתֶּם פֹּה לַחַי
 וְאַתָּה שְׁלוֹם וּבֵיתְךָ שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר לָךְ שְׁלוֹם: יְהוָה עֵץ לְעַמְּךָ
 יִתֵּן יְהוָה יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּכָל מְקוֹם שְׂאֵתָה מוֹצֵא נִדְרֹתָ
 שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁם אַתָּה מוֹצֵא
 עֲגוֹתְגוֹתוֹ. דְּבָר זֶה פְּתוּב בַּתּוֹרָה. וְשְׁנוּי בְּנִבְיָאִים
 וּמִשְׁלֵשׁ בְּפִתּוּבִים:

פְּתוּב בַּתּוֹרָה פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי תַּאֲלֹחִים וְהַרְוֵי
 הָאֲדָנִים הָאֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יֵשֵׁא
 פָּנִים וְלֹא יִקַּח שָׂחָד: וְכָתִיב בַּתּוֹרָה עֵשָׂה מִשְׁפַּח יִתּוֹם וְאִמְנָה
 וְאֶהָב בְּרַתְּ לֹא לָהֶם וְשִׁמְרָתָהּ: שְׁנוּי בְּנִבְיָאִים דְּכָתִיב פִּי כַח
 אָמַר רַם וְנִשְׂא שְׂכָן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶסְבֹּן וְאַתָּה
 דְּכַא וְשִׁפְלָ רֹחַ דְּתַחֲיוֹת רֹחַ שְׁפִלִים וְלַתְּחִיּוֹת לֵב נְדָרָאִים:
 מִשְׁלֵשׁ בְּפִתּוּבִים דְּכָתִיב שִׁירָ לְאֵהִים וּפְרוֹ שְׁמוֹ סֵלָו לְרַכֵּב

בשרכות

אבני אליה

שְׁנוּי בְּנִבְיָאִים דְּכַתִּיב וְכוּ' אִשְׁכַּח וְאַתְּ דְּכַא וְשִׁפְלָ רֹחַ לַתְּחִיּוֹת רֹחַ שְׁפִלִים וְלַתְּחִיּוֹת לֵב
 נְדָרָאִים. חֲזַנִּין יָדָא כִּי יֵשׁ ב' מִדּוֹת חֲרֻצוֹת וְהֵם נִשְׂא וְחַבְבָּה רֹחַ נְבִיִם
 וְחִיפּוּכֶם דְּכַא וְשִׁפְלָ רֹחַ. דְּכַא הוּא וְהַסֵּךְ ש"ג נִשְׂא רַחְבָּה וְשִׁפְלָ רֹחַ שְׂהוּא הִיפִיךְ שֶׁל רֹחַ נְבוֹת
 וְלִכְּן הַשְׂכָר שֶׁל עֵמֶה ג"כ ב' דְּבָרִים וְהוּא עוֹשֵׂר נִגְדַּר דְּכַאוּתוֹ. מִרְהִיב ה' אֵת גְּבוּלוֹ וַיַּעֲדֵן נִשְׂפָּר.
 וְכַבֵּד נִגְדַּר שִׁפְלָ רֹחוֹ כְּמִשְׁ עֵקֶב עֵטָה יִרְאֵת ה' וְגו' עֵקֶב זֶהוּ הַסֵּךְ שֶׁל עֵטָה וְהוּא הַשְׂכָר שֶׁל
 עֵטָה הוּא עוֹשֵׂר וְכַבֵּד וְחַיִּים. וְנִגְדַּר יִרְאֵת ה' שְׂבוּ וַיִּתֵּן לוֹ חַיִּים כְּמִשְׁ יִרְאֵת ה' לַחַיִּים (מִשְׁלָל כ"ב ד"א)

(א) יֵשׁוּי ל"ו יֵט. (ב) דְּהִיָּל י"ב י"ח. (ג) ש"א כ"ס ו'. (ד) תְּהִלִּים כ"ט. וְכַמּוֹ שְׂאֵמֵרִים
 פְּסוּקִים אֵלּוּ כְּעֵטָה תְּהִלִּים לִסְמִינן עוֹב. סִיפֵךְ הַתְּלוֹם לְמִוִּכֶה כֵּן לְמִוִּרְסִים כְּתַלְתָּה יְמֵי הַשְּׁבֹעַ טַהֵס יְמֵי
 תְּלַלְתָּה וְלִגְבָה, סִיפֵדָה טַהֵס ב"ה תְּכַל לְרֹחֲמֵינוּ וַיְהִיפֵךְ יוֹגֵנוּ לְשִׂמְחָה וַיִּתֵּן שְׁלוֹמוֹ נִיבְרִי. (ה) לְגִדָּה
 סִיף (מְצִילָה ל"ב), וְאוֹמֵרִים זֹלַת כְּדִי לְחֻזֵק תּוֹחַלְתָּנוּ כֵּה' וְפִירָ כְּדִי לְהַתְּפֹרֵר שְׂחַאכְנָה עַל כַּוֹן כְּעִרְוֵי
 טַהֵל וְחַתָּן כֹּל יְמֵי הַשְּׁבֹעַ כִּי הַקְּבִיאִ לְבִי יִחַמֵּם וְדִין אֲלֻמְנוֹת. טַהֵס טַהֵסֵט הַטְּפֹקִים. (ו) דְּבָרִים י'
 י"ד י"ח. (ז) יֵשׁוּי ל"ו ט"ו. (ח) תְּהִלִּים ס"ח ה' ו'.

סֵלָו לְרַכֵּב בְּעֵרְבוֹת גו'. פִּירוּשׁוֹ טַפְּי מ"ט כְּתוּרָה (שְׂמַח כ' כ"א) כָּל הַמְּקָם אֲשֶׁר לְמִכְיָר אֵם
 טַפְּי לְגוֹה אֵלֶיךָ וְכַרְכַּחֶיךָ, מְכוּלָּ דַעַל דִּי הוֹכַרְתָּ שְׂמוֹ יִתְב' לְטוֹ וְזָכִיר סִיבָה אֵלֶיךָ. וְהַתְּלָה
 כְּמִס' תַּיְגִינָה (יב): דְּכַרְקִיעַ שְׂמֵנו עֵרְבוֹת טַס נִגְוֵי כְּרַכָּה. וְהַתְּלָה כְּסִיכָה ס' תְּרֹמֶה (דף קס"ה)
 דְּשֵׁם רַחֵם (דָּסֵס הָךְ יו"ל קִיָּה מִיּוֹחַד לְרִיקֵט עֵרְבוֹת. דְּלֵמֵר טַס כּוֹהֵל: דְּלֵמֵר כְּהַסֵּף אֲשֶׁר טַהֵל לֵב

למוצאי שבת

בערבנות ביה שמו ועקרו לפניו: וכתוב פתחה אבי יתומים
 ודין ארמנות אלהים במעון קדשו: יהי יהוה אלהינו עמנו
 כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל ימשנו: ואתם הדבקים
 ביהוה אלהיכם חיים כלכם היום: כי נחם יהוה ציון נחם כל
 חרבותיה וישם מדברה פערן וערבתה כגן יהוה ששון ושמחה
 ימצא בה תורה וקול זמרה: יהוה תפיץ למען צדקו יגדיד
 תורה ויאדיר:

שיר המעלות אשרי פר ירא יהוה התקף בדרךיו: יגיע פפיק
 כי תאכל אשריה ומוב קה: אשתה בגפן פריה בירכתי
 ביתה בגנה פשתילי זיתים סביב לשלחנה: הגה כי כן יברך
 צבר ירא יהוה: יברכה יהוה מציון וראה פמזב ירושלים כל
 ימי חיה: וראה בנים לבנה שלום על ישראל: עלינו קיי.

הסוכה האדם לביתו כמו"ס מחיל בשירות ומירות, ומזכירן אליהו הנביא וביאת המשיח ב"כ
 בחלת הסטע כי דוקא עת מול"ס מוכח לכיאתו ולא מול"ס יו"ס, לכן אין מקשין ומחפלין על
 ביאתו אלא כמו"ס בלבד:

דיני וסדר קידוש לבנה

(דה"ח) (א) אין לקדש את החודש אלא בלילה בעת שהלכנו וזרחת ונתן מאורם ושחיה וריחמה
 זכרת ע"ג קרקע. התחיל לברך ואח"כ נתכסה בעננים נומר הצרכה ואם נתכסה פעם
 דק וקלוש יכול לברך עליה לכתחלה: (ב) אין מצרכין הלכנו עד שיעברו עליה ג' ימים מעל"ע
 מיום המולד ואין לקדשה רק עד חצי כ"ט א' י"ב השל"ג ומוגין מעל"ס מהמולד;
 (גהורא) עיקר קידוש הלכנו ע"ס הארז"ל משיעברו עליה ו' ימים מהמולד מעל"ס [ודעת הגר"א שלא
 להחמין המנוה עד שבעס כ"א חיקף אחר ג' ימים מהמולד] ויקדש כנגדים נאים ונשמחה
 כי הוא קבלת פני השכינה הק':

קדם שיקדש הלכנו יאמר הללויה הללו את ה' מן השמים עד חק נתן ולא יעבור, ואח"כ
 יאמר זה:

[הריני מוכן ומוזמן לקיים המצוה לקדש הלבנה לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה על ידי
 החוה מציר ונעלם בשם כל ישראל]:

ויאשר

(א) מ"א ח' ל"ו. (ב) דברים ד' ד'. (ג) ישעי' כ"א ד'. (ד) שם מ"ב כ"א. (ה) תהלים
 קכ"ח. וזה ג"כ לשדר על עניני משל ומתן באמונה, ואם אחת עושה כן אשרך פשוט וסוב
 לך לפוש"ב.

אחלילי. וא"כ כשאלו מזכירין שם קדוש זה, נא אלינו כביכול מערבות מקום נמו הצרכה. נמלא
 דבהזכרת שם זה אנו משנין לו דרך לבוא אלינו. ופירות מלת סלו כנאן, כפירותה השאוס ככל
 מקום עשו מסלה ודרך לרוכב בערבות, ובמה? ביה שמו, שיבוא ששם ויברכנו (כן ציון אר"י ליב ציולינג)

ויאמר רגליו ויראה ראה אחת קודם שיברך. וכשיתחיל לברך לא יראה זה כלל :

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הַעוֹלָם אֲשֶׁר בְּמֵאמְרוֹ בְּרָא
שָׁמַיִם וּבְרוּחַ פִּיּוֹ כָּל צְבָאֵם חֲקוּזִימָן
נָתַן לָהֶם שָׂרָא יִשְׁנוּ אֶת תְּפִקִידָם.
שְׂשִׁימִים וּשְׂמִיחִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵם
פּוֹעֵל אִמַּת שְׂפַעְעָלְתוֹ אִמַּת וּלְלִבְנָה
אָמַר שֵׁת חֲדָשׁ עֲטָרַת תְּפִאֲרַת
לְעַמּוּסֵי בְטָן שְׂהֵם עֲתִידִים לְהַתְחַדֵּשׁ
בְּמוֹתָהּ וּלְפִאֵר לְיוֹצְרָם עַל שֵׁם
כְבוֹד מְלָכוּתוֹ : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מְחַדְּשׁ חֲדָשִׁים :

ג"פ בְּרוּךְ יוֹצְרֵהָ. בְּרוּךְ עוֹשֶׂהָ. בְּרוּךְ הוֹנֵהָ.
בְּרוּךְ בּוֹרְאָהּ : ורוקד ג"פ ואומר ג"פ בְּשֵׁם שְׂאֵנִי רוֹקֵד
בְּנִגְנֵהָ. וְאֵינִי יָכוֹל לְנַגֵּעַ בָּהּ כִּי רָא יוֹכְלוּ כָּל אוֹיְבֵי
לְנַגֵּעַ בִּי לְרַעָה : ג"פ תִּפְּל עֲדִיהֶם אִימָתָה וּפְחַד

בגדל

(א) נוסח הצרכה בטנהדרין (מ"ב) ובמס' סופרים (פרק כ'), (ב) חלל הירח נקרא שמקום
—שמים, פשה"כ כירח יכון שולם ועד בשחק נאמן סלה (תהלים פ"ט ל"ח). ג) משמחם. ד) וחור
הוא להבורא שהוא פועל אמת ופעולתו אמת. ה) הירח נק' לבנה ע"ש אורה שנראה לכן, כמו השמש
נק' חמה ע"ש חמימותה של אורה. ו) עשה"כ ישראל העמוסים כו' (ישעי' מ"ו ג'). ז) בפדר"א פניא
איתא, ר"ג אומר כמו שראשי חדשים מתקדשין ומתחדשין בשולם כזה כך יהיו ישראל מתקדשין
ומתחדשין לע"ל. ח) גם זה במס' סופרים פ' כ', אומר ג"פ סימן טוב. ברוך בוראך כו' ורוקד ג'
רקידות כנגדה ואומר כשם שאני רוקד כו' תפול עליהם כו' ואומר לחבירו ג"פ שלום. וילך לביתו
בלב טוב. וכן דעת הגר"א. ט) יולדך עשך קוקד בוראך ריח יעקב, ככתוב בוראך יעקב ויוולדך
ישראל (ישעי' מג ח'). י) שמות פ"ו ס"ו.

(למ')

בגדל זרועך ידמו כאבן: ג"פ כאבן ידמו זרועך
בגדל ופחד אימתה עליהם תפל:

ג"פ הוד מלך ישראל חי ומים:

ואומר לחברו ג"פ שלום עליכם. וחברו משיב עליכם שלום:

ג"פ סמן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן:
וקול הודי הנה זה בא מדרג על ההרים מספין על הנבעות:

דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנה זה עומד אתר
פתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן התרפים:

שיר לפעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי: עזרי
מעם יהוה עשה שמים וארץ: אל יתן לפוש רגלך אל
יגום שמרה: הנה לא יגום ולא יישן שומר ישראל: יהוה
שמרה יהוה צלך על יד ימינה: יומם השמש לא יפכה וירח
פלילה: יהוה ישמרה מכל רע ישמר את נפשך: יהוה ישמר
צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

הללויה הללו אל במקדשו הללוהו ברקיע עזו: הללוהו
בגבורתיו הללוהו ברב גדלו: הללוהו בתקע שופר
הללוהו בנבל וכנור: הללוהו בתוף ומחול הללוהו במנים וענב:
הללוהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה: כל הנשמת
תהלל ית הללויה:

תנא רבי רבי ישמעאל ארמלי לא זכו
ישראל אלא אלא דהקביל פני אביהם
שב שמים פעם אחת בתרשי דים. אמר אביי

הלכך

(*) לדעת הגר"א א"א הסוקף

(א) השבועתה מקובל מבית דור. הרמ"א בא"ה ס' תכ"ו. ב) והוא לבסוף אים לחברו איהו שלום אללו כל אותו החודש ולא ידאג שימות עפ"מ"ש (הביאו בעל אור חדש) מי שקדש הלכנה לא ידאג שימות באותו חודש מאותו יום ואילך (ס' ברכת החודש ד' רע"ד להייס תקי"ב). ג) שה"ש ב' ח' ט', אמירת פסוקים אלה קבלה מרבי החסיד (של"ה דף ק"מ ע"ב). ד) תהלים קכ"א, ומדבר בפנין שמש וירח. ה) תהלים ק"ג, ע"ש שנאמר ברקיע עזו. ו) (סנהדרין פ"ב) מביאו השל"ה דף ס"ד לחברו לסוף הנכחה ולומר אחריו קדים דרכנו.

הִלַּכְךָ צָרִיךְ לְמִימְרָא מְעוּמַד: מִי זֹאת עוֹדָה
 מִן הַמַּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל הַיְדוּדָה: וַיְהִי רָצוֹן
 מִלְפָּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי לְמַלְאֲכֵי
 פְּנֵימַת הַלְבָנָה וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ שׁוֹם מְעוֹט
 וַיְהִי אֹר חַדְשׁ הַלְבָנָה כְּאֹר הַחֹמָה וְכְאֹר שְׁבַעַת
 יָמֵי בְרֵאשִׁית כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה קוֹדֵם מְעוֹטָה
 שֶׁנֶּאֱמַר אֵת שְׁנֵי הַמְּאָרֹת הַגְּדֹלִים. וַיִּתְקַן
 בָּנוּ מִקְרָא שְׁכָתוֹב וּבִקְשׁוּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֵם
 וְאֵת דָּוִד מֶלֶכְכֶם אָמֵן:

לְמַנְצֵחַ בְּגִינּוֹת מְזֻמּוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יִחַנְּנוּ וּיְבָרְכֵנו יְאֵר פְּנֵינוּ
 אֲתָנוּ סְלָה: לְדַעַת בְּאַרְצֵי הַרְפָּךָ בְּכָל גּוֹיִם יִשׁוּעַתְךָ:
 יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כְּלָם: יִשְׁמְחוּ וּיְרַנְּנוּ לְאֲמִים כִּי
 תִשְׁפַּט עַמִּים מִיִּשְׂרָאֵל וְלְאֲמִים בְּאַרְצֵי תִנְחֵם סְלָה: יוֹדוּךָ עַמִּים
 אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כְּלָם: אֲרֶץ נִתְּנָה יְבוּלָהּ יְבָרְכֵנו אֱלֹהִים
 אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנו אֱלֹהִים וַיִּירָאוּ אוֹתוֹ כֹּל אֲפִסֵי אֲרֶץ: [ק"]

וינער שולי בגדיו

זה הזמר שם המספר יעקב סגוי חזק אשר חי בימים הביניים וכחז תפלה זו על נרות שסיו
 נזמנו וחסם שמו כראשי הסרזות מחרוז השני המתחיל, יאחה, עת דודים, קרא, בת, מעינות, נחה,
 וילידים, יהי, חזק:

בְּמוֹצָאֵי יוֹם מְנוּחָה, הַמְצִיא לְעַמְּךָ רוּחָה, שְׂכַח תִּשְׁכַּח לְנֶאֱמָרָה
 וְנִס יִגוֹן וְאֲנַחָה: יֵאָתֶה לְךָ צוּרִי, לְחִבֵּץ עִם מִפְּזוּרֵי
 מִיד גּוֹי אֲבוּרִי, אֲשֶׁר פָּרַח לִי שׁוּחָה: עֵת הַדָּדִים תִּעֲזָרֵךְ אֵל,
 לְמַלְטָה עִם אֲשֶׁר שׁוּא, רְאוֹת מוֹבֶךָ בְּבֹא גּוֹא, לְשֵׁחַ פְּזוּרָה נִדְחָה:
 קְרָא יֵשַׁע לְעַם נִדְבָה, אֵל דָּגוּל מְרַבָּה, יְהִי הַשְּׁבוּעַ הַפֶּא:

לישועה

(א) שנתמטטה על שקטונה כדחז"ל (חולין ס' ע"ב). (ב) עשה"כ (ישעי' ל' כ"ו). (ג) הושע נ' ה'.
 (ד) תהלים ס"ז, אמירתו ע"פ המקובלים כח"ש נהגות קצור של"ה סוף דיני קדוש לבנה. (ה) אליהו
 הנביא (מ"א י"ו א'). (ו) לאומה ישראלית הנאחזה בגלות. (ז) בישראל כתוב אוסבס גדבה (הושע י"ד ה').

לִישׁוּעָה וְדַרוּחָה : בַּת צִיּוֹן הַשְּׁכוּלָה. אֲשֶׁר הָיָה הַיּוֹם גְּעוּלָה.
מִחֶרֶת תִּהְיֶה בַּעֲוֹלָה. בְּאֵם הַפְּגִים שְׂמֵחָה : מַעֲיִנוֹת אֲזִי יוֹבוֹן.
וּפְדוּיֵי יְהוָה עוֹר יִשׁוּבוֹן. וְיָמֵי יִשְׁעֵי יִשְׁאֲבוֹן. וְהִצְרָה נִשְׁפָּחָה :
נָחָה עִמָּךְ כָּאֵב רַחֲמָן. יִצְפְּצְפוּ עִם לֹא אֶלְמָן. דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר
נִאֲמַן. בְּהַקִּימָה הַכְּמֵחָה : וַיְדִידִים פְּרִימֵי חֶרֶץ. נְגִינְתָם יַפְצְחוּ
בְּמֶרֶץ. פְּלִי צוּחָה וּבְלֵי פֶרֶץ. אֵין יוֹצֵאת וְאֵין צוּחָה : יְהִי הַחֹדֶשׁ
הַזֶּה. בְּנִבְוֵאת אֲבֵי חוּזָה. וַיִּשְׁמַע בְּבֵית זֶה. קוֹל שִׁשׁוֹן וְמוֹל
שְׂמֵחָה : חֹזֵק יִמְלֵא מִשְׂאֵלוֹתֵינוּ. אֲמִיץ יַעֲשֶׂה בְּקִשְׁתֵּנוּ. וְהוּא
יִשְׁלַח בְּמַעֲשֵׂה יְרֵינוּ. בְּרַכָּה וְהִצְלַחָה : בְּמוֹצָאֵי יוֹם גִּידָה. שְׂמֵךְ
נֹרָא עֲלֵי לֵילָה. שְׂדֵה תִשְׁבִּי לְעַם סְגֻלָּה. רוּחַ שִׁשׁוֹן וְהִנְחָה : קוֹל
צִהְלָה וְרִנָּה. שְׂפָתֵינוּ אֵז תִּרְנְנָה. אֲנָא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא. אֲנָא
יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא :

זמר זה שם המהכר שילא ומרוב ענותנותו לא חתם שמו בראשי תיבות רק בסופי תיבות. חדש. ששוני. אל. נא. ומחרוזת הרמזון ואלך מיוסד ע"פ א"ב :

חֹדֶשׁ שִׁשׁוֹנִי אֵל נָא וְהִבִּיא. אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא : אֲמִיץ וְחֹזֵק רַפְּיוֹן יְדֵי בְּרַךְ
מְלֹאכְתֵי וְכַר מַעֲבָדֵי. גּוֹאֲלֵי זָכַר עֲנִי וְכַרְוָדֵי. דְּבַרְךָ הַטּוֹב הַקָּם
לְעוֹדְדֵי. חֶרֶץ וְשִׁלַּח וְשִׁמַּח לְבָבִי. אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא : וְעַד וְהִכֵּן דֵּי סַפּוֹקֵי
זַמֵּן מִזּוֹנֵי וְלַחֲסֵם חָקִי. חֲלֵב חַיִּל גְּזוּיִם חִישׁ לְהַנְּיָמֵי. מוֹבְרָךְ תִּשְׁבַּע עוֹלָדֵי וַיִּזְנָקֵי.
יְבֵא מְשִׁיחֵי לְעִיר מוֹשְׁבֵי. אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא : פּוֹנֵן לְעַם זֶז צוּרֵי צוּר לְחַבּוּשׁ.
לְחַם לְאֶכּוֹר וּבְגֵד לְקַבּוּשׁ. מִשְׁנֵאֵי יַחֲזֶה וְרֵא וַיְבוּשׁ. נוֹה הַר שְׁעִיר בְּקַרְוֹב
הַתְּכַבּוּשׁ. שִׁשׁוֹנֵי יְגַדֵּל בְּרָאוֹת סְבִיבֵי. אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא : עֲמוֹן וּמוֹאָב
מִתַּרְהַ תְּכַלֶּה. פְּדוּתְךָ לְעַמְּךָ בְּקַרְוֹב תְּגַלֶּה. צִיּוֹן תִּמְלֵא מֵעַם אֱלֹהֵי. קַרְיַת
מְלֶךְ רַב אֵז נַעֲדָה. שִׁבְן תִּשְׁכַּן בְּתוֹךְ עַם צְבִי. אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא :

זמר זה שם המהכר אלעזר וחתם שמו בראשי המחרוזת. אניל. לכן. עוד. ודיס. רנו :

אֲנִיל וְאֲשִׁמַּח בְּלִבְבִי. בְּרֵאוֹתֵי כִּי מֵאוֹיְבֵי תָרִיב רִיבִי. וְדַצִּיּוֹן
נֹאֵר תְּבִיא. אִישׁ צִמַּח תְּצַמִּית. אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא וּמְלֶךְ
הַמְּשִׁיחֵי : לְכֵן בְּעַמּוּסֵי יַחַד. תְּפוֹל אֵימָה וּפַחַד. לְבָס יַפְחַד. בְּעֵת
יַעֲלֶה גִזִּי אַחַד. וְאַרְתּוֹתָיו יַצְלִיחַ. אֱלֹהֵינוּ : עוֹד מְמוֹרָח לְמַעַרְב.

יעור

(א) מלוסה ובווייה. (ב) ידברו, מנורת כן אלפסך (יסע"י למ"י ד"). (ג) כגמלסים מנורות רשות, חרן ל' גורה. (ד) כמרולה. (ה) ירמיה הנביא כבכואתו, ל"ג ו' ויאל.

יעזר לעשות הרג רב. בארם וערב. לערוך מרחמה וקרב.
 על אויביו יצריח. אליהו: ידים מלכי אדמה. ישור נפיש ומדמה.
 משמע ודומה. גוסס נגבה וימות. אשר אתכם יברית, אליהו; רגו
 כל עוברי ארח. כי הגת רענן אזרח. אורו זרח. קנה בפתור
 ופרת. על תר ציון יפרית. אליהו:

זמר זה טס הממזר אברדם וחסם שמו בראשי המרוות. אלכיס. ביוס. רבה. הכן. מעלנים:
 אלהים יסעדנו. ברכה במאורנו. וזכר טוב יזכרנו. בכל משלח ידינו.
 אלהים יסעדנו: ביום ראשון למלאכתה. יצו אתנו ברכת. ויום
 השני בכה. ומתיק את סודנו. אלהים: רבה צבאי ישעי. בשלישי וברביעי.
 בחמישי אך לא בעי. ישלח את פורנו. אלהים: הכן מכות מבת. ביום הששי
 זבח. קדש הילול ושבת. על כל סחמדינו. אלהים: מערנים לנפשנו. נתן ביום
 קדשנו. ורעננה ערשנו. ולילה אור בעדנו. אלהים:

זמר זה טס הממזר נחמן וחסם שמו בראשי המרוות. גלוו. חני. מלכך. נוסת:

אלוי חיש גואי. עבדך ישכילי. מבשר טוב לי. את איתו הנביא:
 נאוו על ההרים. שלחתי יוצר תרים. ורגלי המבשרים.
 בא סור שובי שובי. אלי חבי כמעט רגע. כל מחלה וכל נגע.
 איבך אפגע. יום נקם בלבי. אלי. מלכך יבא לך. יפה את כלך.
 ורעיתי למולך. גלעדי התשבי. אלי: נופת תשופנה. שפתי בגי
 יונה. כי בא עת לתננה. ציון נחלת צבי. אלי:

זיסוד ע"פ א"ב הממזר חי בשנים הנוטים כשהיו ישראל תחת עול הכרות והלכות:

אדיר איום וגורא. בצר לי לה אקרא. יהוה לי לא אירא: גדור פרצת
 חיכלי. דגול מהר חכלילי. יהוה היה עוזר לי: הן אתה תקותי.
 ולישועתי קויתי. יהוה עוז ישועתי: זך ונקי כפים. חון פולשי כנפים.
 יתה ארף אפים: טובה תחיש לעמך. יהי עלינו כנאמה. יהוה עשה למען
 שמה: כונן בית מכונה. לתרפיץ בו צאנה. יהוה באור פניו: מפחד להצילי.
 נהלני לציון קדש גורלי. יהוה שמע בקולי: סעוד וסמוך לנסתרים. עזר נא
 את הנשואים. יהוה יוצר תרים: פדה עמך מעוים. צאנה מיד בזוים
 יהוה עשה תזוים: קרב קץ נחמה. רחם אום לא רחמה. יהוה איש
 סלחמה: שכון כמאז באהלנו. תמיד יא מתוללנו. יהוה מלכנו הוא יושיענו:

זמר

א (חלק. ב) יכסר עלחינו. ג) לשון חרבה ושממה. ונוסד ע"ס חיוב ל' כ"ד. ד) ירמי
 ל"א כ"א. ה) יסעי' כ"ו כ"י. ו) זה משיח ע"ס תרגום ירושלמי בראשית מ"ס א"ב

זמירות למוצאי שבת

וזה מילמד ע"פ א"כ ולהיכ מהום שס הממנר ישי בר מררכי חזק. יום. שוט. יזמתי. בורג.
רמקין. מלכזי. רנו. דן. כלולת. יזכר. חכשני. זה. קימו. ומעסה אל זה הזמר נמלא כספורי
מעשיות דרבינו נסים. וההסיד עסה ממנו זמר :

אִישׁ חָסִיד הָיָה בְּלִי מִזֶּן וּמִחַיָּה: בְּבֵיתוֹ עוֹסֵק מִלְּבוּשׁ^ב וְאִין בְּגָד לְקָבוֹשׁ:
גִּזְגֵן בְּתִשׁוּבָה אִשָּׁה. וְגַם בְּבָנִים חִמְשָׁה: דְּבָרָה לֹו הָאִשָּׁה. יוֹתֵר
אִין דְּהַתִּיאִשָּׁה: הַמְבָלִי לָתָם לֶאֱכֹל. בְּעֵרוֹם וּבְחֶסֶר כָּל: וְתוֹרָה מְצֵאתָ
פִּי יַגְעֵת. מַה נֶאֱכַר מִעֵתָה: וְהִיר בְּבֵר נְשׁוּק. הֲלֵא תֵצֵא לְשׁוּק: תַּעֲזֹן
וְהַיִּים בְּמִדּוּמִיו. אוֹלִי וְנִמְלֵנוּ בְּרַחֲמֵינוּ: מוֹב לְקִנּוּי מִתְּסָה. רַצוֹן יִרְאוּ
יַעֲשֶׂה: יַעֲזֵת בְּדַעַת וּבְחֶכְמָה. עֲצִתָּךְ בְּלִי דְהַסְפִּימָה: פְּצֵאתִי לְבִשֵׁת
וְלִכְלֶמֶת. מְבָלִי כְמוֹת וְשִׁלְמָה: לֵאמֹן בְּיַדִּי לְפֹורְתָה. אִפִּילוּ שׁוּה פְרוּמָה:
מִתְּרָה וְשִׁאֲלָה מִשְׁכָּנִים. מִמְּבוּשִׁים נְאִים. מִתְקָנִים: נִדְבֵשׁ וְהַשְׁלִיךְ יִהְבוּ.
עַל יוֹתֵר אִשֶּׁר אֲחָבוּ: סָחוּ יַדָּיו בְּפִלּוּגָם. אֵל יִשׁוּב דֶּךְ נִכְלָם: עֵבֶר
בְּשׁוּק בְּסִבְרָתוֹ. וְהִגָּה אֱלִיהוּ הַנְּבִיא לְקִרְאוֹתוֹ: פֶּן יִזֶּה הַמְכַשֵּׁר. בְּאֵמַת
הַיּוֹם תִּתְעַשֵּׂר: צִנְיִי בְכָל כְּבוֹדָה. פִּי הַנְּנִי עֲבָדָה: קָרָא לְמִי בְדַעַתוֹ. קְנֹות
עֵבֶד אִין כְּמוֹתוֹ. רַחֵשׁ אִיךְ יִשְׁנָה דִינוֹ. עֵבֶד לְמַכּוֹר אֵת אֲדוֹנוֹ: שֵׁת לֹו
חֶכְמָתוֹ בְּהַרְבּוֹ. וְהַחֲזִיק בּוֹ כְמוֹ רַבּוֹ: תִּגְדֵּר קִנְאוֹ בְּאֵתְבָּים. בְּשִׁמּוֹנָה מְאוֹת
אָקֶף זְהוּבִים: תִּבְעוּ מַה מְלֵאכְתָּךְ. אִם בְּבִנּוֹן הִכְמַתָּךְ: תִּכְלִית טְרַקְלִין
וּפְלִמְרוֹן. תְּרִי אֲתָה בֶן חוֹרִין: יוֹם רֵאשׁוֹן בְּכַפְעָלִים. פֶּעַל עִם פּוֹשְׁעִים:
שִׁעַ בְּתַצִּי הַרְיָקָה. עֲנִי גוֹרָא עֲלִיָּה: יוֹמְתִי וְנִמְכַרְתִּי לְהַעֲבִידִי. לְכַבּוֹדָךְ
וְלֵא לְכַבּוּדִי: בּוֹרָא עוֹקֵם בְּקִנּוּן. הַשְׁלֵם זֶה הַבְּנִין: רַחֲמֵיךְ יִכְמְרוּ בְּחַנּוּנִתִּי.
פִּי לְמוֹכָה בּוֹנְתִי: מְלֵאכִי רַחֲמִים מִמְּעוֹנָתוֹ. אִזִּי תִחַלּוּ לְבַגּוֹתוֹ: רַבּוֹ בְּנִי
הַמְּלוּכָה. וְתִשְׁלֵם כָּל הַפְּלֵאכָה: דִּין הַסּוֹתֵר בְּרֵאוֹתוֹ. פִּי נִגְמָרָה מְלֵאכְתּוֹ:
כְּלוּלֵת מְגִדְדִים נְאִים. לְפִי עֲנִין הַבְּנָאִים: יוֹזֵר לָךְ עֵתָה. אֲתַמּוֹר אִשֶּׁר
דְּבַרְתָּ: חֲפִשְׁנִי בּוֹדְאִי וּבְבִרְוִיר. כְּנִמְתָּ לְעֲנִין שְׁחֵרוֹר: זֶה קִימוֹ בְּאֵמַת.
וּפְרַח לֹו אִישׁ הָאֵמַת:

- אִמֵר יִהוּה לְיַעֲקֹב.
- בְּחַר יִהוּה בְּיַעֲקֹב.
- גָּאֵל יִהוּה אֶת יַעֲקֹב.
- דָּרָךְ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב.
- הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב.
- אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
- אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
- אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
- אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.
- אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.

וירד

(א) המעשה הזה נמלא כספורי מעשיות דרבינו נסים. (ב) הי' עוסק בחורה צביתו שלא
הי' לו בגד ללבוש, ובוש לילך לבית המדרש. (ג) תטי מזורו כלים מזוין. (ד) נמקוהו. (ה) דגור
לו המצטר. (ו) סוחר ע"ש תגרי לוד. (ז) התפלל. (ח) משכתי. (ט) יתעוררו בחניניה. (י) שמח בגילה
ודילה. אמר יסעי' כיע' כ"ב. בחר תהלים קל"ה ד'. גאל ישכ"י מ"ד כ"ג. דרך במדבר כ"ד ו"ז.

אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	וַיֵּרֶד מֵיַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	זְכוֹר זֹאת לַיַּעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	חֲדוֹת יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	שׁוֹבוּ אוֹהֲבֵיהֶּם יַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	יִירוּ מִשַּׁמְמִיךָ לַיַּעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	כִּי לֹא נָחַשׁ בְּיַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	לֹא הָבִיט אֶן בְּיַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	מִי מָנָה עִפְר יַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	נִשְׁבַּע יְהוָה לַיַּעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	סָלַח נָא רַעְוֹן יַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	עֲתָה הָשִׁב שָׁבוֹת יַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	פָּדָה יְהוָה אֶת יַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	צִוָּה יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	קוֹר קוֹר יַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	רָנִי וְשִׂמְחִי לַיַּעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	שֵׁב יְהוָה אֶת שָׁבוֹת יַעֲקֹב.
אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב :	תִּתֵּן אֲמַת לַיַּעֲקֹב.

דיני הבדלה עד היין במוצאי שבת.

(ד"ח) א) סדר הבדלה יין בשמים נר הבדלה והסימן יבנה אפי' במו"ש להו"מ אבל במוצאי יו"ט להו"מ או לחול א"א רק יין והבדלה. וזריך לזוהר שלא יהא הכוס פגום. ונשעת הבדלה יתן שינוי בכוס וכנר והשוניס יתנו עיניהם ג"כ בכוס וכנר. נוהגין להבדיל על כוס מלא שיהא מלא על כל גדותיו עד שיספך ממנו לארץ והוא סימן ברכה כדאמרינן כל בית שלא כשך בו יין כמי"ט ס'. ולאחר שזוהי יספוך קצת מן הכוס על השלחן ומכבין בו הבדלה ורוחצין בו העינים **משום מצוה מזה :** ב) אומר הבדלה מעומד. ואוחז היין בימינו וההדס בשמאלו ומברך על היין ושזב טפל ההדס בימינו והיין בשמאלו ומברך על ההדס ומברך על הנר ואח"כ טפל היין בימינו ומברך כא"י המבדיל וכ' ויטב וזוהי ולינו שזוהי מעומד. נהגו הנשים שלא לשחות מכוס הבדלה. כוס של הבדלה רגיל המבדיל לשחותו כולו ולינו חשקה מטס בני ביתו : ג) אף מי שיזא בהבדלה יכול להבדיל להציא אחרים ודוקא אשנים אבל להוציא נשים אינו רשאי להבדיל בשכילס אם יזא כנר ד"א דזשה אינה חייבת בהבדלה והוי ברכה לכסלה וגם לפזמן אינן רשאין להבדיל לכן טוב שישמעו הבדלה מאשנים. [לדעת הגר"א הבדלה מיושב, ע"י בש"ע שלו (סי' רנ"ו ס"ק י"א)]:

הנה

הבאים ישע"י כ"ו ו'. וירד במדבר כ"ד י"ט. וזר ישע"י מ"ד כ"א. חרות שס כ"ה ט'. שבו במדבר כ"ד ה'. וירד דברים ל"ג י'. כי לא במדבר כ"ג כ"ג. לא הביט שס כ"ג כ"א. מי מצה שס כ"ג י'. נשבע עמוס ח' ו'. סלח במדבר י"ד י"ט. עתה ויחוקאל ל"ט כ"ה. פדה ירמ' ל"א י"א. צ"ה תפלים מ"ד ה'. קול בראשית כ"ו ב'. רני ירמ' ל"ז ב'. שב נמוס ב' ג'. תתן סנף מיכא.

נוסל הכוס בתינו, עומד ואומר בקול נעים וכניגון יפה :

הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֲבַטַח וְלֹא אֶפְחַד כִּי עָזִי וְזַמְרַת
 יְהוָה יִהְיֶה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׂאֵבֹתֶם מִיָּם
 בְּשִׁשׁוֹן מִמַּעֲיָנֵי הַיְשׁוּעָה: לִיהוָה הַיְשׁוּעָה עַד עַמָּךְ
 בְּרַכְתֶּךָ סֵלָה: יְהוָה צְבָאוֹת עֲפָנּוּ מִשָּׁנֹב לָנוּ אֱלֹהֵי
 יַעֲקֹב סֵלָה: לַיהוּדִים הִיְתָה אוֹרֵה וְשִׂמְחָה וְשִׁשׁוֹן

ויקר

אבני אליהו

הנה אל ישועתי אבטח וגו' כי עזי וזמרת יהוה ויהי לי לישועה. היינו ע"ד כ"ש והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. ולכאורה קשה מאי רבותי קמ"ל גבי אברהם שהאמין הלא מלתא זוטרתא לגבי. הענין הוא לפי שמצינו גבי יעקב אע"פ שהכניח לו הקב"ה ושמרתך בכל אשר תלך אעפ"כ וירא יעקב מאד שמא יגרום החטא. אבל אברהם לפי שחשב שהנשמה היא מצד הצדקה ולא מצד הדין, לכן לא היה מתירא שמא יגרום החטא כי חסר ה' מעו"ע אף אם יחטא. וז"ש עד הנה עזרונו וכו' (עי' לעיל), וידוע שאל הוא החסד. וז"ש הנה אל שהוא סדר החסד ישועתי ולא מצד מעשי אבטח ולא אפתח שמא יגרום החטא ח"ו. אל ישועתי הוא כ"ע שמעם הישועה. א"ע עיון ששם הרחמים פשוטים. אבטח, חכמה כי בו הנשחון כמ"ש והמלך שלמה ברוך וכו' וכתוב וח' נתן חכמה לשלמה. וכמ"ש ברוך שם כבוד מלכותו ונכללין בו כל הע"ם וז"ש והי' ה' מבטחו וכו' (עיי"ש בארוכות). וז"ל אפתח, הוא בבניה דמינה דינין מתערין אבל היא עצמה עלמא דחורו, וז"ס מ"ש הנה אל ישועתי קודם הברכה, דכמ"ש דינין מתערין כמ"ש בווהר עמ"ש ויהי גועס ומתלה"ה כתיב וגו' זאב כו' לא ירעו כו' שזמו מזכור שיר ליום השבת ששבתו מוסיקין מן העולם ואח"כ כתיב ואמרתם ביום ההוא כו' הנה אל ישועתי אבטח וז"ל אפתח עור. והנה הפחד מתערין מהבניה, לפי בינתו כן פחדו, כי ההמלה והפחד הן כחור"ב כמ"ש הקשיחה בניה ללא לה, פי שאינה חומלת על בני' כאי"ו אינם שלה לדיק יגיעו בלי פחד. כי השם אלוה מהחכמה ולא חלק לה בבניה, הרי חמלה ופחד הם כחור"ב: עזי וזמרת יהוה ויהי לי לישועה (עיון לעיל). עזי, מסטרא דחסד כמ"ש ומויך ה' נאדרי בכח וגמשך מן החכמה כמ"ש והחכמה תעוז לחכם. בריקיע עזוז מים עזים מסטרא דכחנא ולכן הכהנים הם גבורי כח כמ"ש כמדדש ובגמרא סוכה וכמ"ש ואני בחסדך במחתי כו'. וזמרת מסטרא דגבורה מסטרא דלויים וכמ"ש אשירה לה' כי גמל עלי. וזהו ית עזי בוי"ד וזמרת בה"א שמתלבש בה"א ששם אינה נלית א"א בבניה ויהי לי לישועה יגל לבו בישועתך, והן סוד דאבהן, באברהם ויצחק כתיב האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק וגבי יעקב הרועה אותי מעודי כי יעקב נטל מכתב ויהי לי לישועה הוא כ"ע כמ"ש הנה אל ישועתי וגו' (ו"ש הפייסן כתרו ישועה): ושאבתם מים בששון וגו'. ושאבתם מים הוא נאו"ה, כמ"ש לעת צאת השואבות וכמ"ש בוי"ח מאשר ישאבון הנערים דא אינון דהמים כו' ע"ש. בששון, דא צדיק דאיהו יפה נוף משוש כל הארץ וכמ"ש וישב כגבור לרוין אורח והוא מאה ברכאן מהכמה. סמעיני הישועה, אמרו בווהר שהוא או"א ד"א נז"ה ושניהן אמה כי שם גנוזין מוחין דאו"א הבאים מכ"ע וזהו הישועה והוא ככל קו אמצעי אל ישועתי ויהי לי לישועה, ממעיני הישועה ועיקרו ברעת (ישעי' י"ב ב' ג'):

לה' הישועה. כי בידך הישועה אתה יכול להושיעני באופן שעל עמך ברכתך סלה תמידית וז"ל יענש א' מהם באצבע קטנה וכל העם יכוא על מקומו בשלום [בא"א תהלים ג' ב' ג']
 ד' צבאוות ר"ל ה' צבאות המשרד מערכות יהי עמנו להצילנו מכל צרה. ולעולם ועד יהיו משגב לנו ברכות של יעקב, [בא"א תהלים מ"ו י"ב]

(א) ישעי' י"ב ב' ג', פסוקים אלה נאמרים עמ"י מנהג לסימן טוב, ואינם מוזכרים בפירושי הקדמונים (רמ"ה בלו"ח סי' רצ"ו). (ב) תהלים ג' ט'. (ג) טס מ"ו י"ב. (ד) אלתר ח' ט"ז.

ויקרא: בין תהיה לנו. בום ישועות אשא ובשם יהוה אקרא:

ל"י סגרי סרן ורפן ורפתי:

המנדיל והשומעים היואלים על ידו יתנו עיניהם ככום וכנר בשעת ברכה:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

מחזיר הכום לשמאלו או מניחו על השלחן ומוטל ההדס או הכשמים בימינו והכרך:

על הכשמים ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא מיני בשמים:

ומריח ונותן לאחריים להריח טו. או מחזירו לשמאלו. וכוסף אלכעות ימינו על האגודל. ומקרב ידו לנר ומכרך:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא מאורי האש:

אח"כ מסתכל בצפרניו שהם מובדלות מן העור. וחוזר ומוטל הכום בימינו ואומר

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם המבדיל בין קדש לחול בין אור לחשך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה: ברוך אתה יהוה המבדיל בין קדש לחול: ואח"כ יזמר זמרות.

אחר

אבני אליהו

ליהודים היה כו' פי' כי ישראל צריכין אותות תמיד וחס אות מילה ואת תפילין. והורה היא המסוצע ושבת היא עצמו אות וזה מ"ש אורה זו תורה. שסחה זו יו"ט וזה נגד אות שבת. וששון זה מילה ויקר זו תפילין. ותורה כלל מכולן לכן ר"ת של אלו גמטריא תורה ור"ת כלל של כל התיבה ואמר שסחה וששון כי ששון הוא אחר שסחה כמ"ש בג"מ שסחה הוא שהולך למצוא הפץ בשמחה וששון הוא אח"כ בשכבר החפץ בידו וששון ב"ב. וי"ש שסחה אנה עדיפנא מינך דכתיב שסחה וששון ליהודים וששון אחר אנה עדיפנא מןך דכתיב ששון ושסחה ישינו פי' ששניהם אמת כי כזה"ה הולכין אחר השמחה להשיג אותה הוא שמחה תחילה אבל הששון הוא החפץ שרוצין להשיג. אבל כ"ע"ל אייה יהי אחר שישינו הששון יהי' הולכין להשיג עוד שמחה [באור רבינו מגלת אסתר ח' ט"ז]:

א) תהלים קט"ז י"ג. ב) סדר הברכות להבדלה, יין, כשמים, נר, הבדלה, וסימן לזה יבנה (ברכות נ"ב). ג) מה שמנרכים על כשמים במו"ש היא להשיב הנפש שהיא כואפת מניחאת השבת (סור סו' ה"ז). ד) כדמו"ל (פסחים נ"ד) כיון שקעפה חמה כו' נתיירא אדם הראשון כו' זימ לו הקב"ה שני רעפים והקטין כו' וינא מהן אור ונירך כו' בורא מאורי האש. ובפדר"א פרק כ' איתא בין השמשות של מוש"ק הו' אדם יושב ומסרהר בלבו ואומר הוי לי שמא יבוא הנחש שהטעה לותי כע"ש, כשהלח לו עמוד אש כו', פשט ידיו לאור האש וכרך כו', וכיה במד"ר. ה) ברכות ל"ג.

אמר הכלה נוכחין לומר פיוט המבדיל וכו' והתחנה רבן העולמיס וכו' ואמר הגאון מיידי"ד ימבין ז"ל ההשכפות אין לנו נוכחין לאחד כלל. שומר נפשו ירחק מהס. גם לא הנהיג לומר שום פרה של תורה בליל מוצאי שבת זמן לימוד המקרא בלילה כ"א ביום. גם לא אמר ק"ל זירופי אליהו ואולם התחנה רבון ראוי לומר לפי שהיא קדמונית [ירושלמי ברכות פ"ט] וכבר הזכיר ספור:

המבדיל בין קדש לחול חמאתינו הוא ימחור.

זרענו ושלומנו ירבה כחול וכפוכבים

בבילה: יום פנה בצל תומר. אקרא לאר עלי גומר.

אמר שומר. אתא בקר וגם בילה: צדקתך פהר

תבור. על חמאי עבור תעבור. פיום אתמוד פי

יעבור. ואשמורה בבילה: חלפה עונת מנחתני. מי

יתן מנחתני. ינעתי באנחתני. אשחה בכל בילה:

קולי בל ינטל. פתח לי שער המנטל. שראשי

נמלא מל. קוצותי רסיסי בילה: העתר נורא ואיום.

אשוע תנה פדיום. בנשף בערב יום. באישון בילה:

קראתך יה הושיעני. ארח חיים תודיעני. מדרות

תבצעני. מיום ועד לילה: אהר טנוף מעשי. פן

יאמרו מבעים. איה נא אלוה עשי. הנותן זמרות

בבילה: נתנו בידך בחמר. סלח נא על קל וחמר.

יום ליום יביע אמר ודיקה בדיקה: המבדיל

אליהו הנביא אכיהו תתשבי אגיהו הנגדעדי במהרת יבא אלנו עם

ספים בן דוד: איש אשר הנא לשם האל. איש בשדר שלום על

יד יקתיאה איש גש נבפר על בני ישראל. אליהו: איש דורות שנים על

ראו

(ה) השיעט הוא הוא סתם עליו המרדכי ציומא סימן אלף רל"ג סים לאמרו במוצאי יו"ט.

זמירא כי מחבר אחד יסד שיעס (ב) עת קרבנותי ר"ל אף לנו סוד מקדש וקרבן (ג) כל יוסף.

(ד) המנטל (ה) מנעלות ופניות. (ו) איוב ל"ה ו' (ז) י"מ על עבירות קלות וחמורות, וי"א אחרי כי

המס בידך. גמור ורוב עפר, שהסלה לנו שהננו קל וטומר. (ח) כמחיל הלכות שבת כתב בסס

בדר"ס מה שבינו לומר פסוקי הלילה, דאיתא בתוספתא במוצאי שבת יושב אליהו ז"ל תחת עץ

השיעט ותחת זכות של שומרי שבת. (ט) לפי המדרש ילקוט רמז תשע"א פתח הוא אליהו (עשה"כ

פ"א ופ"י). (י) כולל משפחה שמת של מרע"ס מובאים כמנח (י"ג). (יא) ולאו כן נמון שלפני,

ראו עיניו. איש הנקרא בעל שעד בספינו. איש ואזור עור אזור בפתחו.
 אליהו: איש ועף על עובדי המצבים. איש חש ונשבע מחיות נשמי מעוזים.
 איש מל ומסר עצר שלש שנים. אליהו: איש יצא למצא קנפשו נדת. איש
 בלפניו העורבים ולא סת לשחת. איש למענו נתברכו כד וצפתו.
 אליהו: איש כוסריו הקשיבו כמחים. איש נענה באש כשמי נבוחים. איש
 סחו אחריו יהנה הוא האלהים. אליהו: איש עתיד להשתלח מצמי ערבות
 איש פקיד על פר בשורות טובות. איש ציר נאמן להשיב לב בניגים על
 אבות. אליהו: איש כרא קצא כנאתי לידעה בתפארה. איש רכב על סוסי
 איש במצדה. איש שלא מעם מעם סיתח וקבורה. אליהו: איש תשבי על
 שכו נקרא. תצליחנו על ידו בתורה. תשמיענו מפיו בשורה טובה
 בטהרה. תוציאנו מאפכה לאורה. אליהו: איש תשבי תצילנו מפי האריות
 תבשרנו בשורות טובות. תשפחנו בניגים על אבות. במוצאי שבתות.
 אליהו: בפתוח הנה אנכי שולח לכם את אליה תנביא לפני בוא יום יהיה
 הצדוק והנורא. והשיב לב אבות על בניגים ולב בניגים על אבותם. אליהו:
 אשני מי שראה פניו בגלים. אשני מי שנתן לו שיום והחזיר לו שלום.
 יהיה יבנה את עמו בשלום. אליהו:

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: יהיה צבאות עמו
 משב לנו אלו יעקב סלה:

זכר לומר הרמן כי הוא נזכר בירושלמי והפוסקים.

רבון העולמים אב הרחמים והחליות בסמן טוב ובמזל טוב
 תהל עלינו זאת (כחל יוט כאלע השמע אין אמרים רק ימי המעשה)
 ששת ימי המעשה הבאים לקראתנו לשלום השוכים מפל
 חמא ופשע ומנקים מפל עון ואשמה ורשע ומדבמים בתלמוד
 תורה ובמעשים טובים וחננו דעה בינה והשפל מאתך
 ותשמיענו בהם ששון ושמחה ולא תעלה קנאתנו על לב אדם
 ולא מגאת אדם תעלה על לבנו. מלפני אלהינו האב הרחמן
 שים ברכה ורחמה והצלתה בכך מעשה ידנו וכך היועץ על
 עמך בית ישראל עצה טובה ומחשבה טובה אמנו וברכו
 גדלו

(א) גלילים. (ב) ישראל סחו כמחים לגש. (ג) פ"ס חייב ב' י"א ד) אלא שהלכות רוח
 סברה מן הארץ עד לגגל האם (חייב ב' י"א) ה) חשבי וחרן קביות וחיות. (ו) יחזר וטון לומר
 פלוסו, וכוונתו, ויחזקו. [פיון חפלה]. (ז) סוף מלכות. (ח) חפלה זו מקרה בירושלמי ברטת
 פ"ס סוף שנה ס' ומכאן כשנן ירמי וכוונתו.

גִּדְלוּ וּקְיִמוּ קַיִם עֲצַתוֹ כְּדָבָר שֶׁנֶּאֱמַר יִתֵּן לָךְ כְּלַבְבְּךָ וְכָד
 עֲצַתְךָ יִמְלֵא : וְנֶאֱמַר וּתְגֹדֵר אָמַר וַיִּקַּם לָךְ וְעַל דְּרַכֶּיךָ נִגְהָ אֹרֶךְ :
 וְכָל הַיּוֹעֵץ עֲלֵינוּ וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל עֲצָה שְׂאִינָה מְבֹבָה
 וּמַחֲשֶׁבֶת שְׂאִינָה מְבֹבָה תּוֹפֵר עֲצַתוֹ כְּדָבָר שֶׁנֶּאֱמַר יִהְיֶה הַפִּיד
 עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מִחֲשָׁבוֹת עַמִּים : וְנֶאֱמַר עֲצוּ עֲצָה וּתְפַר
 דְּבָרוֹ דָּבָר וְלֹא יִקּוּם כִּי עֲמָנוּ אֵל : וּפְתַח לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 אֵב תְּרַחֲמִים אֲדוֹן הַפְּלִיחוֹת בּוֹהַ הַשְּׁבוּעַ וּבְכָל שְׁבוּעַ שְׁעָרֵי
 אֹרֶחַ שְׁעָרֵי אֶרֶץ יָמִים וְשָׁנִים שְׁעָרֵי אֲרִיכַת אַפִּים שְׁעָרֵי בְרָכָה
 שְׁעָרֵי בִּנְיָה שְׁעָרֵי גִיכָה שְׁעָרֵי גְדֻלָּה שְׁעָרֵי גְאֻלָּה שְׁעָרֵי גְבוּרָה
 שְׁעָרֵי דִיצָה שְׁעָרֵי דַעַה שְׁעָרֵי הוֹד שְׁעָרֵי הָדָר שְׁעָרֵי הַצְּלָחָה
 שְׁעָרֵי הַרוּחָה שְׁעָרֵי וְעַד מִוֵּב שְׁעָרֵי זְרִיזוֹת שְׁעָרֵי זְמֵרָה שְׁעָרֵי
 זְכוּיֹת שְׁעָרֵי זִיו שְׁעָרֵי זְהָר תּוֹרָה שְׁעָרֵי זְהָר הַכְּמָה שְׁעָרֵי זְהָר
 בִּנְיָה שְׁעָרֵי זְהָר דַּעַת שְׁעָרֵי חֲדוּת שְׁעָרֵי חֲמֻדָּה שְׁעָרֵי חֵן וְהַסֹּד
 שְׁעָרֵי חַיִּים מְבֹבִים שְׁעָרֵי חֲכָמָה שְׁעָרֵי מְבֹבָה שְׁעָרֵי מְהָר
 שְׁעָרֵי יְשׁוּעָה שְׁעָרֵי יִשָּׁר שְׁעָרֵי כְּפָרָה שְׁעָרֵי כְּלֻפָּה שְׁעָרֵי
 כְּבוֹד שְׁעָרֵי לְמוֹד שְׁעָרֵי מְזוֹן שְׁעָרֵי מְנוּחָה שְׁעָרֵי מְחִילוֹת
 שְׁעָרֵי מַדַּע שְׁעָרֵי נְחָמָה שְׁעָרֵי נְקִיּוֹת שְׁעָרֵי סְלִיחָה שְׁעָרֵי
 סִיעָתָא דְשָׁמַיָא שְׁעָרֵי עֲזָרָה שְׁעָרֵי פְדוּת שְׁעָרֵי פְרִנְסָה מְבֹבָה
 שְׁעָרֵי צְדָמָה שְׁעָרֵי צְהֻלָה שְׁעָרֵי קְדוּשָׁה שְׁעָרֵי קוֹמְמִיּוֹת שְׁעָרֵי
 רַחֲמִים שְׁעָרֵי רְצוֹן שְׁעָרֵי רְפוּאָה שְׁלָמָה שְׁעָרֵי שְׁלוֹם שְׁעָרֵי
 שְׂמִחָה שְׁעָרֵי שְׂמוּעוֹת מְבֹבֹת שְׁעָרֵי שְׁלוּחַ שְׁעָרֵי תּוֹרָה שְׁעָרֵי
 תְּפִלָּה שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה שְׁעָרֵי תְּשׁוּעָה כְּדָכְתִּיב וּתְשׁוּעַת צְדִיקִים
 מִיְהוָה מַעֲזוֹם בַּעַת צָרָה. וַיַּעֲזֹרֵם יְהוָה וַיִּפְלְטֵם וַיִּפְלְטֵם מִרְשָׁעִים
 וַיּוֹשִׁיעֵם כִּי חָסוּ בּוֹ : וְנֶאֱמַר חֲשַׁף יְהוָה אֶת זְרוּעַ קְדָשׁוֹ לְעֵינַי
 כָּל הַגּוֹיִם וַרְאוּ כָּל אֲפָסֵי אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ : וְנֶאֱמַר מוֹל
 צוֹפִיךָ נִשְׂאָו מוֹל יַחַדוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵינֶיךָ יִרְאוּ בְּשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן :
 וְקַיִם לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִקְרָא שְׁכַתּוּב מַה נֶּאֱמַר עַל הַהָרִים רִגְלֵי
 מְבַשֵּׂר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מְבַשֵּׂר מִזֶּבֶד מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן

מלך

(א) תהלים כ"ח. (ב) תהלים כ"ב כ"ח. (ג) תהלים ל"ג. (ד) תהלים ס"ו. (ה) תהלים ל"ז. (ו) תהלים כ"ב. (ז) תהלים כ"ב. (ח) תהלים כ"ב.

מִדָּךְ אֶרְהֶיךָ: רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה תָנִים וְלִירוּשָׁיִם מִבְּשַׁר אֶתְּנֶן.
אֲמֵן מִלְּךָ:

(נצורה) יש טהגין לקרות תיכף פרשה של השבוע. ואשרי להם כי צוה ממשיכים השפיע משבת הבאה עליהם וסודו כמוס ליודעי חן, ואח"כ יסדר שלחנו במאכלים טובים לכבוד שבת מלמחא ח"ע"ס שא"ס אלא לכזית ויאמר:

רָא הִיא סְעוּדַתָּא דְדָרוֹד מִלְּכָא:

ונמלא בספרים שיש עמם באלים שאינו נהנה משום אכילה כ"א מזו הסעודה של מול"ס. ושמו לוו (ב"ר ט' י"ח) פת חמה במול"ס מלוגמא. המין במול"ס מלוגמא, דכר רסואה—(שבת קי"ט ב')

דיני הלל וראש חודש.

(דה"ח א) בר"ח וכוה"מ פסח קורין הלל בדילוג ויזהר לקדמו בצבור להוציא ח"ע מספק ברכה שיש פוסקים שאין ליסיד לברך על ההלל בימים שאין נומרים אותו ולכן אם בא לביה"ב"ג סמוך להלל ויש עוד שבת לקרוא ק"ש ולהתפלל אף אחר קריאת ההלל יקרא תחלה ההלל עם הצבור ואח"כ יתפלל ואם לא יהיה לו שבת אח"כ לומר פסד"ז ידג כמש"ל אלא דיני תפלה ואם היחיד אומר פסד"ז והצבור מתחילין הלל בר"ח או כוה"מ פסח יקרא עמהם בלא ברכה תחלה וסוף ויסמוך עמנו על הנרכות דפסד"ז. אבל בימים שגומרים ההלל והוא עומד בפסד"ז לא יקרא עמהם דלכ"מ צריך לברך עליו ובפסד"ז אסור להפסיק בברכות (אכן בין שתבח ליוזר יאמר עמהם בברכה תחלה וסוף דהא מפסיקין לכל דבר מזהו): (ב) מנחת קריאת הלל מעומד מן מליל פסח ואסור לסמוך עמנו לשמור או לכותל דסמיכה אינה כעמידה: (ג) א"א הלל בבית האבל ובר"ה אפי' כשבא לביתו אלא ובסנוכה שגומרים ההלל ל"א אח"כ בביתו אבל בשבת שחל בו ר"ח או שקבר ומתו ברגל אומרים ההלל בבית האבל כיון שאין בהם אכילות: (ד) הנשים נהגו שלא לעשות מלאכה בר"ח והוא מנהג טוב:

(נצורה) בזוה"ק אחרי. והיה מדי חדש שחדשו ומדי שבת כו' כולא בחד דרגא כו' ויכבדו בחד מאכל יחזיר וצנר ובמלבוש. חמ"ס חליפות שמלות ר"ת יהודים מופיע שבת יתליף שמלותיו:

בר"מ חולצין התפילין קודם מוסף אחר חזרת הס"ת להיכל. וכוה"מ פסח חולצין קודם הלל והש"ץ אחר הלל וכוה"מ"ס אף הש"ץ קודם להלל. [לדעת הגר"א אין מניחין תפילין כוה"מ (ש"ע שלו סי' ל"א סק"ד), וכן המנהג באר"י]:

דיני נשילת לולב והגענועים.

(דה"ח א) יסול הלולב והדם וערבה אגודים ביחד בימינו ראשי"ס לתפלה ועוקייהם למטה דרך גדילתו והאחרונם בשמאלו עוקו למטה וזה הוי דרך גדילתו ואישר נטל לולב בימין שלו ואחרונם בשמאלו: (ב) ויסול תחלה האחרונם בשמאלו מהסוף העוקן למעלה ופטמו למטה ואח"כ יסול הלולב בימין ויברך ביום ראשון על נשילת לולב ושהיינו ומיזם שני ואילך על נשילת לולב לבד ואח"כ יסוף האחרונם פטמו למעלה ויגענו וכשמסלקם מידו יסלק תחלה הלולב ואח"כ האחרונם דכ"ז שהלולב בידו צריך להיות האחרונם ג"כ בידו: (ג) נכון לברך עליו בסוכה ואם אין לו סוכה יברך עליו קודם ההלל ויגענו בשעת ברכה וכן יגענו בהלל: (ד) בהלל יגענו הש"ץ בהודו וביאמר נא, והצבור מנגענים בכל פעם שיפנו הודו אחר הש"ץ דהיינו ד' פעמים וכן מנגענים הש"ץ והצבור באה"ה הושיעה בב' פעמים שאומרים וכן צ"פ בהודו לה' שכולפין לבסוף: (ה) סדר הגענועים יחזיר פניו למזרח ושדרו של לולב לצד פניו ויעשה ג' הולכות למזרח וג' הבאות והיינו שמולך ידו עם הלולב מכנגדו והללה ג"פ ומציאו אצלו ויכסכם בעלין בשעת הולכה והבאה ובשעת הבאה יביא עיקרו

שיקרו על לולב עד החסו ואח"כ יטה ראש הלולב לדרום ומוליך ומביא ג"כ ג"ס כמו במזרח אבל אי"ל להפוך סוף ללד שמנעם רק יטה ראש הלולב ללד שמנעם ומוליך ומביא ג"ס וכן ללד מערב יטה ראש הלולב על חסו ומוליך ומביא ג"ס ואח"כ לזפון ואח"כ למעלה ולמטה וכשמנעם למטה אי"ל להפוך ראש הלולב למטה, וסדר הדיוטות מורה דרום מערב זפון מעלה מטה : (ו) לא יענע בהסס, ובסודו וביאמר נח יענע בכל תנה לרוח א' ובאלה יענע בכל תנה לב' רוחות ויחנר האחרונ ללולב ויענע בשניהם יחד : (ז) כל היום כשר לנשילת לולב מ"ט זריזין מקדמין למצת ומוטלין בכוקר וחמט לכאחילה משחק החמה ואם נטלו משעלה ע"ה יאל :

תפלה נאה לאוכרה בשעה שאוגדין את הלולב

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שיהקשרו על ידי אגודת לולב זה הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההודו כי כל בשמים ובארץ לך יי הממלכה ועל ידי שלשה הדסים שהם כנגד שלשה אבות אברהם יצחק ויעקב. ועל ידי שני בדי ערבות שהם כנגד משה ואהרן. ועל ידי לולב ואחרונ שהם כנגד יוסף ודוד והקשרו ארבע אותיות של שמך הגדול והקדוש על ידי שלשה הדסים אות יו"ד של שמך הגדול ועל ידי שני בדי ערבות מילוי ה"ה של שמך הגדול ועל ידי הלולב מילוי ה"ו של שמך הגדול ועל ידי האחרונ מילוי ה"ה אחרונה של שמך הגדול. ובשם השפיע לעבודך (פנ"פ אמהך) חיים טובים שעולה כמנין הרום וכמנין לולב עם שני המלות, ותתן לי ירע כשר וחכ"ם וצד"ק שעולה כמנין ערבה עם הכלכל. והתן לי לב טוב וכשר להבין תורה שעולה כמנין אחרונ עם הטלל. ותתן לי זכות שאאמר אותם בבית מקדשך במדה בימינו אמן :

תפלה נאה קודם נשילת לולב

(נחמדא) נלשמורת הכוקר של יום א' דטוכות (כחול) יבין פלגמ לקיוס מ"ט טב"ת נשילת הד' מיניס. וחמטו משחק החמט. וקודם יאמר :

יהי רצון מלפניך יהוה אלהי ואלהי אבותי בפרי עץ הדר וכפות תמרין וענף עץ עבות ועדבי נחל אותיות שמך המיוחד תקרב אחד את אחד והיו לאחדים בידי ולידע איך שמך נקרא עלי וייראו סגשאת אנוי ובוענושי אותם תשפיע שפע ברכות מדעת עליון לנה אפריון לסבון בית אלהינו ותהא השוכה לפניך מצות ארבעה מינים אלו פאליו כיסותיה סבל פרסותיה וצדשיה יחייי מצות התלויים בה כי כונתי ליחדא שמא דקדשא בריך הוא ושכינתיה ברחמי ורחיכו ליחד שם יית ברה ביחדא שלים בשם כל ישראל אמן : ברוך יהוה לעולם אמן ואמן :

ואם יאמר יהי רצון מלפניך שיהא חשוב לפניך מצות ארבעה מינים אלו כאילו מצוה בכל הכחות שכווננו בהם אנשי כנסת הגדולה :

ויברך

(א) יהיה זה והשני נפתחו מב' ספרי ליון, ומובאים בס' נפש החכמה לר' עשה כ"ר עמ' ע"ה מלפנין ס' כ"ה

סדר נטיילת לולב

ויצרך משומד וככונה פלומה וככולדה רבה להשי"ת שזיכה אותו במלוה רבה כו' ומהלך ימיו עד הזמן הזה לקיים מצותיו :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטיילת לולב :

בסמך הראשון שמכרך על הלולב מכרך גם שהטיו :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה :

וישנו ליל מורח דרום מערב צפון מעלה משה וי"פ האריות דרום צפון מורח מעלה משה מערב :

סדר הלל

אל ימים שנמרים בהם את ההלל ב' ימים ובי' לילות ראשונים של סמך ב' ימים לשמונה ט' ימים לשמונה ה' ימים לשמונה וסמימן האל בבמ"ח :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא את ההלל :

הללויה הללו עבדי יהוה הללו את שם יהוה : יהי שם יהוה מבורך מעתה ועד עולם :

במזרח שמש עד מבוא מהלל שם יהוה : רם על כל גוים יהוה על השמים כבודו : מי כיהוה אלהינו המנביה לשבת : המשפילי לראות בשמים ובארץ : מקימי מעקר דל מאשפת ירים אביון : להושיבי

אבני אליהו

מקימי מעקר דל מי דל שאין לו כלום ואביון הוא התאב לכל דבר ואין לו כמות נפשו והוא נגד מי שהוא ערום סן המצות והוא דל מקימו מעקר חומרותיו ויאיר עיניו בתורה ובמצות ומשפחות הוא מי ששוקק בעשירות ותאב להסתלק ולעלות מהן וכוכה ומתחרט עליהן. השו"ת ירוש' איתו להושיבו עם גריבים הם האבות עם גריבים עמו הם הנביאים ובאור רבינו שחיש ו' יבז :

(א) מנהגנו לומר "לקרוא" [ולא "לגמור"] חף במעדים שנמרים בהם את ההלל, והיא ע"פ הר"מ מרומנוסבורג. וראה [בסדר אר"ח סי' תס"ו ומרמ"ד]. (ב) ההלל בה"א ידועה בראש, וכן הוא בסו' רב פורים וברמב"ם ובכל גו'. (ג) תהלים קי"ג, ונקרא עסחיל (פסחים קי"ו) הלל זה מי אמרו נביאים הקנו להם לישראל שיהו אומרים אותו על כל סרק וסרק ועל"ל שלא תכלה ולכאנאלין אומרים אותו על גולתהו—בסוף סי' לקוסי סרדק נמלא בשם הגאונים ו"ל וניין שמונים הלל כדתי, משה סרדקו צוד בתהלים הללוים הללו אל בקדשו י"פ פעמים וה' ענין י"פ מדשים, ולפיכך אנו מוציין בסוף כל השמחה על שנת מעוצרת שיש בה י"ג חלשים.

עַם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ : מוֹשִׁיבֵי עֶמְקֵת הַבָּיִת
 אִם הַבָּנִים שְׂמִיחָה הִלְלוּהָ :

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֵעָז : הֲלוֹתָהּ
 יְהוּדָה לְקַדְּשׁוּ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו : הַיָּם
 רָאָה וַיִּגַּם הִרְדֵּן יֹסֵב לְאַחֹר : הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים
 וְנִבְעוֹת כְּבַנֵּי צֹאן : מַה לָּךְ תִּים כִּי תִגּוּם הִרְדֵּן תֹּסֵב
 לְאַחֹר : הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים וְנִבְעוֹת כְּבַנֵּי צֹאן :
 מִלִּפְנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ מִדְּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב : הַהַפְּכֵי
 הַצֹּר אֲנִים מִיֵּם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנוּ מִיֵּם :

בריא וחיה"ם פסח גס שני ימים האחרונים מלגין זה :

לֹא רָנוּ יְהוּדָה לֹא רָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל חֲסִדְךָ עַל אֲמִתְךָ :
 לְפָנֶיךָ יֵאמְרוּ הַגּוֹיִם אֵיךְ נָא אֱלֹהֵיהֶם : וְאֵלֵהֶנּוּ בַשָּׁמַיִם כֹּל
 אֲשֶׁר תִּפְּץ עֲשֵׂה : עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְרֵי אָדָם : פֶּתַח
 לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵיהֶם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ : אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ
 אֶף לָהֶם וְלֹא יִרְיחוּן : יְדֵיהֶם וְלֹא יִמְיִשוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִתְלַכּוּ
 לֹא יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם : כְּמוֹתֵם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בִּפְתַח בָּתֵּם :
 יִשְׂרָאֵל בְּפֶתַח בֵּיתָהּ עֹזֵר וּמְגַנֵּם הוּא : בֵּית אֶהֱרֵן בְּמַחֲזוֹ בֵּיתָהּ
 עֹזֵר וּמְגַנֵּם הוּא : יִרְאֵי יְהוָה בְּמַחֲזוֹ בֵּיתָהּ עֹזֵר וּמְגַנֵּם הוּא : עֵיב

הללו

כזה כך הים גו' ההופכי הצור אגם מים גו'. לכאורה קשה, דמשוכה זו הפוכה היא, דכרי
 הים גם מלפני הסופך מים ליבשה, ולא יבשה לים, והי' לו' לומר : מלפני אדון חולי מים
 האומר ללולה חרבי", וכדומה? אבל יליב וכנון הוא עפ"י מאמרז"ל (שמית רבה פכ"ג) אר"י בן
 שזי מה ראו ישראל לומר שירה באן? אלא אמרו, מתחלה הי' הים הזה יבשה, ועמדו דורו של אטש
 והכעיסו לפניו באו, שנאמר (בראשית ד') אז הוצל לקרוא גו', ועשאו הקב"ה ים ונסרע מהם,
 שנאמר (שמוס ה') הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ גו'. ועשאו ים הי' ועשעה לנו יבשה,
 שנאמר וכו' הלכו ביבשה בתוך הים גו', עיי"ש. ומעתה דכרי דוד משיחנו מאירים, שאומר בשם הים,
 גם אנכי מלפני אדון חולי ארץ (כלומר יבשה במקום זה) ההופכי הצור אגם מים, שאח"כ הסך אותו למים,

(א) תאלס קי"ד. ב) המדברים בלשון נכרית ומהו כמשנא קורין אותה לועזית בלשו (מגנה
 ראש פרק ב') וחסריס פרשו כמו לשג ומרף מלשון מוליח לפז (יופאל ל') (פנודת ישראל).
 ג) שס קט"ו.

יְהוָה זָכַרְנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת
 בֵּית אֱהֲרֹן: יְבָרֵךְ יְרֵאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם
 הַגְּדֹלִים: יִסַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם:
 בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי אָדָם: לֹא הַמֵּתִים
 יִהְלְלוּ יְהוָה וְלֹא כָל יִרְדֵי דוֹמָה: וְאַנְחָנוּ נְבָרֵךְ יְהוָה
 מֵעַתָּה וְעַד עוֹדֵם הַלְלוּיָהּ:

בר"ח וחי"מ פסח נס שני ימים האחרונים של פסח מלגים זה :

אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי
 וּבִימֵי אֶקְרָא: אֶפְפוּנֵי חֶבְלֵי מוֹת וּמִצְרֵי שְׂאוֹר
 מִצְאוּנֵי צָרָה וַיְגוֹן אֶמְצֵא: וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא אֲנִי יְהוָה מַלְטָה
 נַפְשִׁי: חָנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: שׁוֹמֵר פְּתָאִים יְהוָה
 דְּלוֹתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבֵי נַפְשִׁי לְמִנְחוּכֵי כִּי יְהוָה גָּמַל עָלַי כִּי:
 כִּי הִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת עֵינַי מִן דְּמַעַת אֶת רַגְלֵי מִדְּחֵי:
 אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי
 עָנִיתִי מְאֹד: אֲנִי אִמַּרְתִּי בְּחַפְזִי כָּל הָאָדָם כֹּזֵב:

מָה אָשִׁיב לַיהוָה כִּד תִּגְמוּלְהֵי עָלַי: כּוֹס יְשׁוּעוֹת
 אֲשֵׁאוּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה
 צָא לְכָל עַמּוֹ: יִקָּר בְּעֵינַי יְהוָה הַמּוֹתֵה לְחַסִּדָּיו:
 אֲנִי יְהוָה כִּי אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי עֲבָדְךָ בֶּן אֲמִתְךָ פִּתְחָתָהּ

למוסרי

זאם כן מלפני הארון הוה שהביאני היום, מלפניו בעמנו הרי אנוס אני לברוח, כשהוא גוזר עלי, והפה שהחיר הוא הפה שאמר (מהרה"ג ר' יהודה אידל ציולינג כ"י בעל ילקוט ח"א) :
 וְעַמִּי דַבְּרֵי אֱלֹהֵי הַגֹּל, מְיוֹשֵׁב גֹּל כִּי מֵה שְׁמַתָּא כֵּן אֶת הַקְּבִיעָה בְּתַחַר אֲדוּן. דְּבִי בְּקִיעַת
 הִירְדָן, דְּכַסִּיב שֵׁם (יְהוֹשֻׁעַ ג' י"א—י"ג) אֲדוּן הַבְּרִית אֲדוּן כֵּן הָאָרֶץ, אֲמַרְוֹל כְּמִדְרַשׁ כֵּן
 מְקוֹם שְׁנֵאֵת אֲדוּן עוֹקֵר דְּיוֹרֵין וּמְכַנִּים דְּיוֹרֵין. וּפְרָשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים דְּקָאֵי עַל עִקְרַת לֵ"א מְלַכִּים
 לְכַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל, שׁוּהוּ סִימָן אֲדוּנָה שְׁעוּשָׁה בְּנִכְסוּי כָּל רֵזוּנוֹ, וַיֵּשׁ לְכַלּוֹל בּוֹהַ גַּם עִקְרַת מִים מִמְּקוֹמָם
 מִשְׁשַׁת יָמֵי בְּרַאשִׁית, לְכַנִּים בְּמִקוֹמָם רַגְלֵי בְנֵי אָדָם עוֹשֵׂי רֵזוּנוֹ יִתְב' וְלִכְן בֵּא תַחַר זֶה, אֲלַל עִקְרַת
 מִי הִירְדָן, וְאֲלַל גַּם כֵּן אֲמַר אֲדוּן שְׁכַנִּים מִתְחַלְהַ בְּנֵי אָדָם לֵשׁ, וְאֲחֲכ עִקְרָן וְהַכְּנִים מִים וּכְלַת
 יִשְׂרָאֵל מִמְּלָרִים חוּר וְעִקֵר הַמִּים מִלְּפָנֵי בְנֵי אָדָם, וְלִכְן קִרְאוּ אֲדוּן (כֵּן צִיּוֹן אֲרִי לִיב צִיּוֹלֵג)

(א) תהלים קס"ו. (ב) באר"י (רש"י ורד"ק).

(מא)

לְמוֹסְרֵי: קָה אֲזַבַּח זִבְחַ תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְהוָה אֶמְרָא:
נְדַרְי לַיהוָה אֲשֶׁלֶם נְגִדָה נָא לְכָל עַמּוֹ: בְּהַצְדוֹת בַּיִת
יְהוָה בַּתּוֹכְכֵי יְרוּשָׁלַיִם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּ אֶת יְהוָה כָּל גּוֹיִם שִׁבְחָהּ: הוּא כָּל הָאֲמִים: כִּי
גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וְאַמֶּת יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:
יֹאמְרוּ נָא בַּיִת אֱהָרֹן כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יְרֵאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

מִן הַמַּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בַמַּרְחֵב יָהּ: יְהוָה לִי לֹא
אֶתָּא מָה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי
אֶרְאֶה בְשֵׁנָאֵ: טוֹב לְחַסוֹת בַּיהוָה מִמַּבּוֹת בְּאָדָם:
טוֹב לְחַסוֹת בַּיהוָה מִמַּבּוֹת בְּגֵדִיבִים: כָּל גּוֹיִם סָבְבוּנִי

בְּשֵׁם

אבני אלהו

ד' מַסִּיבִים דְּשִׁיר הַסְּדוּמִים נֶגְדַ כְּלִיס (ר"ח כְּתוּן לֹוי יִשְׂרָאֵל סִלְבוֹת). שִׁיר מַלְכוּת, כְּמִישׁ (בִּינִית לִי
ב') דוּר שְׁרִיחוֹ כו' יִשְׁקֵנִי תְּלוּם בְּרַגְמָה כְּמִישׁ עֲבָדוֹ אֵת כו', מִשְׁכְּנֵי כו' הוּא הַעֲבֹדָה בְּבִרְיִים
וְשֵׁם חֲבִיאֵי הַמֶּלֶךְ חֲרִיטוֹ כְּחִיבֵל, וְשֵׁם נְגִילָה וְנִשְׁמַתָּה בְךָ, לְרִית, בִּישְׂרָאֵל כְּוִוּוּי הַשְּׁלֵמַת קִרְבָּן,
וּבְמִשׁ מִדָּ וְהַלְלוֹת קְדִישׁוֹת כו', וְגַבַּר רַב־עִיבֵת הַגִּיל (דְּהִינּוּ שִׁיר דְּדוּד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל) הִיֵּת כְּלִי שִׁיד,
וְהַלֵּן טַעֲבָנָן אֵת הַקִּרְבָּן כו', וְהוּא אֲכַרְשׁ יֵגַל יִצְחָק יִרְגָן (כִּי אֲבִרְתֵם בְּחַסֵּד שְׁהוּא כִּדָן וְאִתָּה כֹּתֵךְ,
וְשֵׁם נְיִלָה כְּגִיל נְיִלָה וְנִשְׁמַתָּה, וְיִצְחָק כְּנִבְרוּת לִוּיִם וְשֵׁם רַגְמָה כְּכ"ל). 'וְהוּוּ גִיֵּב הַדְּרוּ נֶגַד מַלְכוּת,
ע"כ אִוְדָה כו' (גִּיל שְׁהוּא גִיֵּב וְגִיל ע"כ אִוְדָךְ כו' וְהוּא מַסּוֹק תְּחִלְמִיִת, וּמַסִּיבִים שֵׁם מְגִדִיל יִשְׁרְעִית
מַלְכוּ): וְאִוְדָכ יֹאמְרוּ נָא יִשְׂרָאֵל וְאִוְדָכ יֹאמְרוּ נָא בַּיִת אֱהָרֹן וְאִוְדָכ יֹאמְרוּ נָא יְרֵאֵי
יְהוָה: בְּמִדָּ פִתַּח יִצְחָק, מִסְדָּ ד' דְּרַגְמָה גִיֵּב. (בִּישְׂרָאֵל לְשִׁית עִיר הַנְּסַתָּר סִי א' ס' א'):

טוֹב לְחַסוֹת בַּיהוָה מִמַּבּוֹת בְּגֵדִיבִים, וְהַסְּסוֹק הוּא בַּעֲצָם אִין לוֹ פִּירוּשׁ לְכַוּוֹתָהּ, וְהַעֲנֵק כִּי יֵשׁ עִמִּי
חֲלָקִי מִבְּחֹן, אַחֵר שְׁחַקְבִּית מִכְּסִיחוֹ לֵתֵת לוֹ הוּן רַב וְעוֹשֶׂה, כְּמוֹ שְׁמַעֲיָה שְׁחַבְּטִית לוֹ הַשִּׁית
לְאֲכַרְתֵם יִשְׁרְעִיל, וְהוּא נִקְרָא בְּמַחֲן, וְחֲזַק הַב', הוּא שְׁחַקְבִּית אִין מִכְּסִיחוֹ, אִךְ חֲדָם בַּעֲצָמוֹ שֵׁם
מִשְׁתַּעֲבֵי כו', וְהוּא נִקְרָא חַסְיוֹן, וּכְמִישׁ צוּר חַסִּי כו', שְׁמַעֲזוּר הוּא לְמַחֲמָה לְאָדָם מִרָם וּמִמַּסָּר כְּאִשֵּׁר
יֵתֵת שֵׁם בַּעֲצָמוֹ, אִךְ הַעֲזוּר לֹא תְּכַשִּׁיחַ שִׁיחִי לוֹ לְמַחֲמָה, וְרִישׁ טוֹב לְחַסוֹת בַּיהוָה וְהוּא חֲלָק תְּב'
כְּאִשֵּׁר שְׁמַעֲזוּר יִשְׁרָם וְיִשְׁלֹךְ יַחַבּוּ עַל ח' אִךְ שְׁמָא תְּכַשִּׁיחַ לוֹ ח' מִמַּח שִׁישִׁים מִשְׁתַּעֲבֵי בְּאָדָם, אִךְ
לְאִתָּה

(א) תְּחִלְמִיִת קִרְו. (ב) טַס קִרְו. — תְּתֵת שְׁחַחֲוֹן מִנְּגֵן נִבְרוֹתוֹ וְכֹלְלָה הוּא מִכְּהֵן יֵשׁ כִּוְלָה
מִמַּדְרַשׁ יִלְפִטֵת מִמִּכְוָה נִילְקוֹס שִׁיר רִמּוֹ חֲמַס'וֹ וְח"ל הַמַּעֲבִיעֵי אֵת שְׁמֵר כִּי מִלְרַב נִבְרוֹתוֹ נִס'
וּמִרְלָךְ מִשְׁמָה כְּכֹלָה ס' טו'.

בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם : סְבוּנִי גַם סְבִיבֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה
 כִּי אֲמִילֶם : סְבוּנִי כְּדַבְּרוּרִים דּוֹעֲכֹו כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם
 יְהוָה כִּי אֲמִילֶם : דַּחַה דַּחִיתַנִּי לִנְפֹל וַיְהִי עוֹרְנִי :
 עֵז וּמִרְתַּי יְהִי לִי לְיִשׁוּעָה : מִזֶּה רָנַה וַיִּשְׁוֹעָה
 בְּאַהֲלֵי צְדִיקִים יִמִּין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל : יִמִּין יְהוָה
 חֲמַמָּה יִמִּין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל : לֹא אֲמוֹת כִּי אַחִיָּה
 וְאִסְפַּר מַעֲשֵׂי יְהִי : יִסּוּר יִסְרַנִּי יְהִי וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנִי :
 פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אֲבֹא בָם אֹדְדָה יְהִי : זֶה הַשַּׁעַר
 לַיהוָה צְדִיקִים יְבֹאוּ בוֹ : אֹדְדֶךָ כִּי עֲנִיתַנִּי וְתִהְיֶה לִי
 לְיִשׁוּעָה : אֹדְדֶךָ אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הִיתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה :
 אֲנִי מֵאֵת יְהוָה הִיתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ : מֵאֵת
 זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה יְהוָה נְגִילָה וְנִשְׂמַחָה בוֹ : זֶה

אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא : אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא :
 אֲנִי יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא : אֲנִי יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא :

ברוך

אבני אליהו

לאחר שהכניס האדם לו לעשות תשובה, וזהו מַבְטְחָה בְּאָדָם (רבינו במש"ל י"ד מ' כ"ו) :
 מ"ש, כ"ג גוים סבבוני ואח"כ אמר סבבוני גם סבבוני" ואח"כ אמר סבבוני כדבורים" הוינו סב
 הוא מקיב ומסבב הוא מרחוק, ואמר כי שלשה רעות עשו הכשרים עמו, שמתחלה סבבוני
 מרחוק, ואח"כ קרבו הרחוקים וסבבוני מקרוב, ונוסף עליהם עוד לסבב גם מרחוק, וז"ש סבבני גם
 סבבוני, ואח"כ קרבו הרחוקים השניים וסבבוני עד באפם מקום, ועמדו זה על זה כאשר תעשה
 הדבורים עומדים אחד ע"ג חבירו, וז"ש סבבוני כדבורים (ביאור רבינו לישע"י ה' פ' ו') :
 לֹא אִמּוֹת כִּי אַחִיָּה וְאִסְפַּר מַעֲשֵׂי יְהִי, לֹא אֲמוֹת, בְּגִיהָגָם שֶׁהוּא צְלִמּוֹת, כִּי אַחִיָּה כְּתוּבָה הַסְּתוּמִים
 כְּמִשְׁוֹרְכִים מִיִּשְׁרָאֵל אֲדַמַּת עֵצָר וְקִינָן אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וְגוֹנֵי, וְאִסְפַּר מַעֲשֵׂי יְהִי לְעַתִּידֶיךָ, כְּסוּד
 כֹּל הַנִּשְׁמָה תְּהִלָּה יִת (אד"א ברכה אופן שני פרק ו') :

זֶה הַיּוֹם כִּי נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בוֹ, שֶׁמֵּחָה יִסְבַּב עַל עַצְמוֹ שִׁיגִיעַ לוֹ בְּעַת יַחְמוּךְ וַיִּשְׁקַד אַחֲרָיו
 כְּמוֹ הַעוֹשֶׂה וְהַכּוֹדֵר אִזּוֹ וְשִׁמְחָה בְּעַת הַהוּא וְגִיל יִחַן עַל דְּבַר הַנִּסְתָּךְ זִמְן רַב וְהַגִּילָה בוֹ
 ית' תהי' כאשר נוכח להתערן סויו שנונתו חמיד בלי הפסק והשמחה תהיה ע"י התחדשות

חדושי

(א) מחלן עד סוף כופלים כל פסוק (סוכה ל"ח) וע"י דס"י גס מפני שכל הפרשה כפולה
 ומאודך ולמטה אינו כפול וע"כ כופלים הפסוקים האלה

**בְּרוּךְ הַבּוֹא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: בְּרוּךְ
 אֵל יְהוָה וַיָּאָר לָנוּ אֲסֵרוּ חַג בְּעִבּוּתֵינוּ עַד
 קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אֵל אֱלֹהֵי אֲתָהּ וְאֹדְךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְךָ:
 אֵלֵי הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ: הוֹדוּ
 יְהוָה לְרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ (על) כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְחַסְדֵיךָ צְדִיקִים עוֹשֵׂי
 רְצוֹנֶךָ וְכָל עֲמָךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרַגְלָהּ יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ
 וַיִּשְׂבְּחוּ וַיִּפְאֲרוּ וַיְרַמְמוּ וַיַּעֲרִיצוּ וַיִּמְדִּישׁוּ וַיִּמְלִיכוּ אֶת שְׁמֶךָ
 מִלְּפָנֵינוּ כִּי קָדְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וְלִשְׁמֹךָ נֹאֵה לְזַמֵּר כִּי מֵעוֹלָם וְעַד
 עוֹלָם אֲתָה אֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶלֶךְ מַחְלֵל בְּתַשְׁבְּחוֹת:**

יש מנהגין לומר בר"ח אחר הלל פסוק זה:

ואברהם וקן בא בימים וחי' ברוך את אברהם בכל :

[ויאמר ובדיחה ישמרני ויחיני בן יהו רצון מלפניך אלהים חיים וסלך עולם אשר בידך
 נפש כל חי אמן כל זה יאמר ג"פ]:

דה"ת) תיקף אחר הלל ואמרים ק"ש עם שתקבל חוק מהמנוחה שאין בו מוסף ואמרים ח"ק אחר
 הלל ומזיאין ס"ת וקורין בו ד' גברי אין פותחין ואין מוסיפין ואין מפסידין בנביא. ואמר
 הקריא ואמרים ח"ק ואח"כ מכניסין הס"ת להיכל ואמרים אשרי וצא לציון וא"א למנוח יעקב כו'
 ואמרים חזי קדים ומתפללין תפלת מוסף ואח"כ מחזיר הס"ת בתפלה ואמרים קדושה דשחרית. ואם
 סעה בתפלת מוסף דינו כמו בתפלה של שבת ע"ש. וא"א יעלה ויבא בתפלת מוסף כעבודה :
 גדערא) יאמר תפלת מוסף בכיונה עומה. וכשיאמר מוצא חדש כו' יאמר בשבועות לב מאלד ומקרוח
 לבו הומה שיחזר העשרה ליומנה בכנין בית המדרש ובהקדמת קרבנות :

מוסף לראש חדש

כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הֵבֵן גְּדֹל לְאֱלֹהֵינוּ

אֲדַבְּרֵי שִׁפְתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי
 אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל**

(*) בימיה הנ"ל ליתא, וכן גורסת הרמב"ם: ואזכרהק. עשה"כ יודוך סי' כל מפסוק הגדול

אבני אליהו

חיושי הורה והתגלות עסקי מידותיה עד אין קץ. ואם חחי' עונג עות"ב על בחינה אחת ועל
 סעודה אחר לא חיי' תעונג והנעם סודש רק בתחלתו כהשגתו ארזו, כמו שענינו רואות
 בעונג העוה"ז שאיננו העונג והערון אך כינע הראשונה. אבל ענין תעונג של עות"ב יהי' נוסף
 בכל עת השגתו ית' ועוסק תורתו לבלי קץ. ובכל פעם נוסף דעת לדעת אחרו יותר ויותר
 ותחבר תשוקת הנפש להתרבה בו ית' (הנהו) עוררת והילכת רגע אחר רגע, וחוא אשר קראוהי

חז"ל

(א) פסוקים קי"ח והקריאה כרכת יאמר

תִּגְדֹּל תִּגְבֹּר וְתִנּוֹרָא אֵל עֲלוֹן גּוֹמֵל הַסְּדִים מִזְבִּים
 וְעִנְיָה הַבַּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי
 בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

מִלֶּךְ עֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגִן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְגִן
 אֲבֹתֵינוּ:

אַתָּה גִבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה רַב
 לְהוֹשִׁיעַ:

בחורף משיב הרוח ומוריד הגשם: בקיץ מוריד הפקד:

כן מנהג א"י בהגרא"ל לומר מוריד הגל, אכן האשכנזים שבהול"ץ אין אומרים מוריד הגל.

מִבְּלֶכֶל חַיִּים בְּחַסְדְּךָ מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים
 סוֹמֵךְ גּוֹפְרִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמְחַיֶּה
 אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אַמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרַיִם. מִי כְמוֹךָ בְּעַל
 גְּבוּרֹת וּמִי הוֹמֵךְ לְךָ מִלֶּךְ מַמְלֹכֹת וּמְחַיֶּה וּמְצַמֵּחַ
 יְשׁוּעָה:

וְנִאֶמֶן אַתָּה הַחַיִּים מְחַיֶּה מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

הש"ן אומר נקדש תמלא בתפלת חול.

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ וְקְדוּשָׁתְךָ בְּכָל יוֹם
 יְהוָה לְךָ פִּלְאָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל
 הַקְּדוֹשׁ:

ראשי

אבני אלהי

חול סעורת לחתן, וכיאר לויתן ענין דביקות כמו כוית חן (משלי א'), וזהו לויתן זה יצרת
 לשחק בו, ר"ל בו השחק הוא שמתה פהאוסית הסגעת לאדם, לכן כאשר נבין ונשיג ידיעתו
 ית' ידיעה חדשה בכל פעם כפתע פתאום מה שאי אפשר להשיג (בגוף נגוף ובחוסר עטור) יפתח
 דוסר לשחק בו שהוא גופל על שפת פתאום מות [דבר אליהו אויב ג' כ"א]:

**רֵאשֵׁי חֹדְשֵׁי לְעֹמֶךָ נָתַתָּ. זְמַן
 כִּפְרָה לְכָל תּוֹלְדוֹתָם.
 בַּחַיּוֹתָם מִקַּרְיָבִים לְפָנֶיךָ זָבַחֵי רִצּוֹן
 וְשִׁעִירֵי חַטָּאת לְכִפּוּר בְּעֵדֶם זָכְרוֹן
 לְבָלָם יִהְיוּ. וְתִשׁוּעַת נַפְשָׁם מִיַּד
 שׁוֹנֵא מִזְבַּח הַדָּשׁ בְּצִיּוֹן תְּכִין. וְעוֹלֹת
 דָּאֵשׁ-הַדָּשׁ נַעֲלָה עָלָיו וְשִׁעִירֵי עֲזִים
 נַעֲשֶׂה בְרִצּוֹן. וּבַעֲבֹדַת בַּיִת
 הַמִּקְדָּשׁ נִשְׁמַח בְּלִנּוֹ וּבְשִׁירֵי דָוִד**

עבוד

שיח יצחק

זְבַחֵי רִצּוֹן וְשִׁעִירֵי חַטָּאת, כי החטאות אין נקראים זבחי רצון רק כי הם באים לכפר ולנתק
 רצון וכוונתם (זכורם ו') חספת לחם בזה לפני עולה לפרקליט שכנס לזכות רינה פרקליט
 כנס דרוזן אחריו עב"ה זבחי רצון ושעירי חטאת. אמנם לעתיד שלא יהיה עוד חסא ועון, וכמ"ס
 והסידורתי את לב האבן וגו' ופשיטי את אפר בחקי תלכו וגו' (ויאקאל ל"ח) ע"כ או בשעירי עזים
 של ר"ח לא יבואו לכפר ולרצות רק יהיו מחוללים לרצון—עב"ה ושעירי עזים נעשה ברצון, וכמ"ס
 ורזיתי אהבם נאום ה' א' (שם מ"ג)

מִזְבַּח הַדָּשׁ בְּצִיּוֹן תְּכִין, לכאורה אי ליכא מזבח יגן פאיטא שיכין חדש, ואי איכא יטן ל"ל
 חדש, אך אימא במדרש אשר שכעתי באפי אס יבואון אל מנוחתי חסל למלך שנשבע שלא
 יבא בנו לפלסין מה עשה סתר הפלסין ובנאו מחדש וכן הם"י החריב המקדש שיבואו דור המדבר
 ויש אל מנוחתי לשנופה זו אין באין אבל באין למנוחה אחרת, עכ"ל מזבח חדש הנס שידוע
 שמקדש ראשון עוד ישנו כ"לם כמ"ס בזוהר פ' פקודי וז"ל ח"ה אינון אבנין ויסודין דבי מקדשא
 חיו דמי'תוקדן אלא כולהו אימנינוו כו' וכד שליטו עכוס וסליק ליה לפילא וכן כ"מ כ' שנעשה
 מקדש על חבנית מקדש ברנע אחד ולפני החריב העמים לשכך חמתו נה, ובאמת המקדש עמו לא
 ניהא להס לישראל שיכנה היטן כי אז יהי' נקרא שמו עליו ויהי' נדחין דור המדבר עכ"ל מבואר
 חכין כי אף שיטנו זבח היטן אשפ"כ אנו מבקשים מזבח חדש, והטעם כדי שנעבודת ביהמ"ק
 נשמח כולנו משא"כ אם יבנה היטן שאז לא ישמח דור המדבר (שכט מישראל) וכולל עוד כמ"ס
 נשמח כולנו כי בצנין בית שני נאמר כי הזקנים היו זוכים בקול גדול ואין העם מכירים קול תרועת
 השמחה לקול בני העם (פורא ג') אבל בבית השלישי נשמח כולנו. ולירושלים בית מקדשך לכאורה
 סול"ל ולירושלים ולבית מקדשך כי ירושלים אינה ביהמ"ק אך יבואר עפ"מ"ס (כ"ב ע"ה) אמרו
 מלכ"ש רבש"ע הרבה כרכים עשית ולא נתת מדת ארכן ומדת רחבן ולירושלים שמך בתוכה ובית
 מקדשך בתוכה אתה נותן מדה, וכ' המהרש"ה יל"פ עפ"י המקדש שאמרו שהמקדש שלפניד יהיה נגזל

עֲבֹדָה הַנְּשֻׁמָּעִים בְּעִירָה הָאֲמֹרִים
 לִפְנֵי מִזְבֵּחַ אֱהָבַת עוֹלָם תָּבִיא
 לָהֶם וּבְרִית אֲבוֹת לְבָנִים תִּזְכֹּר.
 וְהִבִּיאֵנוּ רִצְיוֹן עִירָה בְּרָנָה
 וּלְיִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת
 עוֹלָם וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת־מִרְבְּנוֹת
 חֻבוֹתֵינוּ תְּמִידִים כְּסֻדְרָם וּמוֹסָפִים
 כַּחֲלֻכְתָּם : וְאֵת מוֹסַף יוֹם רֹאשׁ
 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ
 בְּאֱהָבָה כְּמִצְוַת רִצְוֹנְךָ . כִּמוֹ
 שִׁכַּחְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי
 מִשְׁחַ עֲבֹדָה . מִפִּי כְבוֹדְךָ כְּאֲמֹר :

וּקְדָאִשִׁי הַדְּשִׁיבֶם תִּקְרִיבוּ עֲלָה לִיהוָה פָּרִים בְּנֵי
 בָּר שְׁנָיִם וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה

שְׁבִיעָה

שִׁיר יִצְחָק

כִּי כִּשׁ יִדְבַּעַל דִּהְשָׁח לֹה אֲמַר יִירוּשָׁלַיִם שִׁמְקֹדֶךָ כְּחֹכֵם חֵיט כְּבִיחֻמִּיק גְּדוֹל וְעוֹמֵד כְּתוֹךְ כָּל
 יִירוּשָׁלַיִם דִּהְשָׁח וְלֹה אֲמַר נִיכ שִׁמְךָ כְּחֹכֵם שִׁחֵס הַמְּשׁוּרָה אֲסוּר לְהַזְכִּיר כְּפִירוּשׁ רַק כְּבִיחֻמִּיק
 וְלִמְצוּד סִכּוּד מְשׁוּרָה כְּתוֹךְ יִירוּשָׁלַיִם דִּהְשָׁח (אֵי רֹאשׁ מַעֲלָה וְנִדְלָתָה אֶלְפִיחֻד מַעֲלָה עִתָּה
 וְכִשׁוֹר וְאֶךְ רֹאשׁ לֹס לְבָקֵס דְּחֻמִּים גְּדוֹלִים מִלִּטְנֵי אֲבִיעַ שְׁכַשְׁפִּים וְלִמְצוּד הַתְּפִלָּה זֹאת כְּכֹסֵם גְּדוֹלָה)
 עֲבִיא וְלִירוּשָׁלַיִם כִּיחַ מִקְדָּשְׁךָ חֵיט כֹּהֵל לְרֹאשׁ לְהוֹת כָּל מִקְוֵס דִּירוּשָׁלַיִם דִּהְשָׁח כִּיחֻמִּיק הַפְּתוּד
 חֵיט שִׁחֵס כִּיחֻמִּיק מַחֲשָׁב כְּכֹלָה, וִירוּשָׁלַיִם עֲלֵמָה תִּתְרַסַּב מֵלֹד (מִלִּי) :

תְּמִידִים כְּבֻדִים חֵיט כְּסֻדְרָם הַסְּעוּג כְּתוּרָה אֲכָל הַכּוּסְסִים אֶךְ מִקְרִיבִים כְּסֻדְרָם הַכְּבוֹד כִּי
 כְּכֻחוֹס הַקְּדִישׁ עוֹלָה לְחַסֵּחַת וּמִפִּי הַמְּשׁוּרָה לְמַדָּה חֲסִידָת קִדְמַת לְעוֹלָם עִ"כ אֲמַר
 וְכֻחוֹסִים כְּחֻלְכָּרֵם חֵיט כִּי הַלֵּכָה הַמְּקַבְּלָת מִמְרַסֵּס כְּהוֹרֵס שְׁעִ"ס וְלֹה כִּי סֻדְרָם הַכְּבוֹד
 (הַגְּלוֹן סִכְרֵי"ל מַעֲלָה ז'ל) :

שְׁבַעַת תְּמִימִים : וּבִמְנַחְתָּם וְנִסְפִיָּהֶם בְּמִדְבַר שְׁלֹשָׁה
עֶשְׂרִים קָפַר וּשְׁנַי עֶשְׂרִים לָאִיד וְעֶשְׂרוֹן לְכַבֵּשׁ
וַיֵּין בְּנִסְכּוֹ וַיִּטְעֵר קָבַר וּשְׁנַי תְּמִידִים בְּהִלְכָתָם :

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ חֲדָשׁ עָלֵינוּ אֵת הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְמוֹבַח
וּלְבְרָכָה. לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה. לְיִשׁוּעָה וּלְנַחֲמָה.
לְפָרְנֶסָה וּלְכַלְכֻּלָּה. לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם. לְמַחֲיֵלָה חֲמָא וְלִסְלִיתָה
עִוָן. (בשנת העבור ולכפרת פשע). פִּי בְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּחַרְתָּ
מִכָּל הָאֲמוֹת וַחֲקִי רֵאשִׁי חֲדָשִׁים לָהֶם קָבַעְתָּ : פְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה מִקֹּדֶשׁ יִשְׂרָאֵל וְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים :

רְצָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפְלָתָם. וְהַשֵּׁב
אֵת הָעֲבוּדָה לְדָבִיר בֵּיתְךָ וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל.
וּתְפַלְתָּם בְּאַהֲבָה תִּמְכַּל פְּרָצוֹן וְתִהִי קְרָצוֹן תְּמִיד
עֲבוּרַת יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ :

וְתַחֲוִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. פְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה הַמַּחְזִיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן :

מודים לרבנן

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו
ואלהי אבותינו אלהי כל בשר
יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות
לשמך הגדול והקדוש על שהחיייתנו
וקיימתנו כן תחיינו ותקימנו ותאסוף
גלויותינו לחצרות קדשך לשמור חקיך
ולעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם
על שאנחנו מודים לך ברוך אל
ההודאות :

מודים אנחנו לך שאתה הוא
יהוה אלהינו ואלהי
אבותינו לעולם ועד צור חיינו
מגן ישענו. אתה הוא דוד
ודוד גודיה לך ונספר תהלתך :
על חיינו המסורים בידך ועל
גשמותינו הפמודות לך ועל
גפוך שפכל יום עמנו ועד
נפלאותיך ומובותיך שפכר
פי לא כלו רחמיך ותמרתם פי לא
המו חסדיך מעולם :

קנינו לך :

ועל כולם יהיברך ויתרוםם שמה מלכנו תמיד
לעולם ועד :

ובלתיחיים יודוך סלה ויהללו את שמה באמת היא
ישועתנו ועזרתנו סלה. ברוך אתה יהוה
הטוב שמה וליך נאה להודות :

לשיין ברכת כהנים

שים שלום טובה וברכה חן וחסד ורחמים עלינו ועל כל
ישראל עמה ברכנו אבינו כלנו כאחד באור פניך פי
באור פניך נתת לנו יהוה אלהינו תורת חיים ואהבת חסד
וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלוש טוב בעיניך לברך את
עמה ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומה :
ברוך אתה יהוה המברך את עמו ישראל בשלום :

אלהי. נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ומקללי נפשי
תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך
ובמצותיך תרדוף נפשי וכל התושבים עמי רעה מהרה הפך
עצתם וקלקל מחשבתם. עשה למען שמה עשה למען ימינה
עשה למען קדשתה עשה למען תורתך למען יחלצון ידידיך
הושיעה ימינה וענני : יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך
יהוה צורי וגואלי. עשה שלום במרומו הוא יעשה שלום
עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן :

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש
במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך : ושם נעבדך ביראה בימי עולם
ובשנים קדמוניות : וערבה ליתוה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם
ובשנים קדמוניות : השייח חזון המשלח

סדר ערובי תבשילין :

(נהורא) אמרו תכמים אין יו"ט מכין לשה ע"כ כשחל יו"ט ביום ה' או ביום ו' יקח צמיו"ט סבת
המוכן לסעודה שחרית של שבת או לסעודה ג' הואיל והזמן למזבח א' יעשה בו מזבח
(מב)

למדת ונס יקח תבטל חסוב עמו כגון כשר או דג ויתן ביד אהר לזכות ע"י לכל הקהל ויאמר אל
 מוכס לכל מי שדעת לזכות ולסמוך על פירוב זה ומי שזכה נוטל בידו ויגביס ספס ויאמר יקח
 המזכה ויברך :

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶד הָעוֹלָם אֲשֶׁר הוֹדֵשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנָנוּ עַל מִצְוֹת עֲרוּב :**

**בְּיָד יְהוָה שְׂרָא לָנָא רַאפּוּי וּלְבַשׁוּלֵי וּדְאִטְמוּנֵי וּלְאִדְלוּקֵי
 שְׂרָנָא וּדְתַקְנָא וּלְמַעְבָּד פֿל צְרַפְנָא מִיּוֹמָא סָבָא
 לְשַׁפְתָּא לָנָא וּלְכַד יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּפִעִיר הַזֹּאת :**

סמל יום שבת מחטילין יום הששי וכחול מחטילין סברי סדג ורבגן :
 ברוש גיהי ערב גיהי בקר :

**יוֹם הַשְּׁשִׁי וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם : וַיְכַל אֱלֹהִים
 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה : וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי
 וַיְסַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים
 לַעֲשׂוֹת :**

על היי סברי סדגן ורבגן ורבזתי :

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶד הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרֵי הַתְּנָפִן :
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶד הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר
 בָּנוּ מִכָּל עַם וְרוּמָמְנוּ מִכָּל לְשׁוֹן וְקוֹדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו וַתִּתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (לשבת שבתות
 לְסִגְנוּחַ) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן
 אֶת יוֹם (לשבת השבת הַזֶּה וְאֵת יוֹם)**

לפסח	לשבועות	לסוכות	לשמעצ ושס"ח
חג המצות	חג השבועות	חג הסוכות	חג המיני
הזה	זמן הזה	זמן הזה	העצרת הזה
חדותנו	תורתנו	שמחתנו	זמן שמחתנו

בְּחַרְתָּ וְאֹתָנוּ קִדְשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים (לשבת ושבת) וּמוֹעֲדֵי
 קִדְשֶׁךָ (לשבת בַּאֲהֲבָה וּבְרַצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׂוֹן הִנְחָתָנוּ:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה מִקִּדְשׁ (לשבת הַשְּׁבִיט) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמִינִים:

כליל ראשון של סוכות אומרים תהלה לישב בסוכה ואח"כ שהחינו.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מִכָּל הָעוֹלָם שֶׁהַחֲנוּ
 וְקִיָּמנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזִמְנֵהּ הַזֶּה:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מִכָּל הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִישֵׁב בַּסֹּכָה:

כשהל יו"ט במוצאי שבת מקדיין יקנה"ו. כ"ת יין, קידוש, נה, הכללה, זמן:

עַל הַנֶּהר בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מִכָּל הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מִכָּל הָעוֹלָם הַמְבַדִּיל בֵּין
 קִדְשׁ לְחוּל בֵּין אֹר לְחַיִּשׁ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים
 בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְיַמֵּי הַמְּעֻשָׂה. בֵּין קִדְשָׁת
 שַׁבַּת לְקִדְשָׁת יוֹם מַזוּב הַבְּדִלָתָה. וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי
 מְשֻׁשָׁת יַמֵּי הַמְּעֻשָׂה קִדְשָׁתָהּ. הַבְּדִלָתָה וְקִדְשָׁתָהּ אֵת
 עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁתָךְ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה הַמְבַדִּיל
 בֵּין קִדְשׁ לְקִדְשׁ: וּמְבַרֵךְ שֶׁהַחֲנוּ

דיני תפלת יו"ט

(דה"ח) (א) אם התפלל ביו"ט ש"ע של חול והזכיר יעלה ויבא בעבודה ילא זכן אם התפלל של
 חול וזכר קודם שהתחיל מודים אומר יעו"י קודם מודים וגומר התפלה ואם התחיל
 מודים וזכר קודם שעקר רגליו חזר לאתה בחרתנו וגומר התפלה רצה ומודים כו' כמו בשבת
 ואם עקר רגליו או שאמר יהיו לרצון שהוא כעוקר חזר ומתפלל של יו"ט: (ב) התפלל של יו"ט
 וסיים מקדש השבת וחזר בו תכ"ד או ססבר שהוא שבת ילא: (ג) חל יו"ט בשבת ולא הזכיר של
 שבת באמצע וסיים מקדש השבת וישראל והזמנים ילא ואם הזכיר שיהא באמצע ולא סיים בתחמה
 רק מקדש ישראל והזמנים ולא הזכיר שבת לא ילא: (ד) אם התחיל אתה חונן או א' משארי ברכות
 האמצעות דינו ביו"ט כמו בשבת שגומר אותה הכרסה ומתחיל בשל יו"ט. אם עשה במוסף ליע
 כבמוסף של שבת ע"ס:

תפלת שלש רגלים

למוסף ומסבחה כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא תָּבוּ נִדְלָ לְאֵלֵינוּ :
אֲדַנְי שְׁפָתַי תִּפְתַּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ :

**כְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי
אֲבֹרָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל**

אבני אליהו

אֲדַנְי שְׁפָתַי תִּפְתַּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ הַזְכוּר כִּי שְׁמֵיךָ זָכוּר וְאֵלֵינוּ יִשְׁמְעֵם חוֹכֵד לִשְׁוֹן מִתְחַח וְאֵל פֶּה אִמֵר הַגֵּרָה דַע שֶׁהַהֲבֵדָל בֵּין פֶּה לְשִׁפְתַיִם חוּם ע"ד שֶׁאִמֵר נַצוּר לְשׁוֹךְ מִדַע וְשִׁמְתִיךָ מִדְבַר טְרָמָה יִדוּעַ הַהֲפָרֵשׁ בֵּין רַע לְטָרָמָה, הַמְדַבֵּר רַע עַל הַכִּיּוֹר שֶׁהוּא שׁוֹנֵא כִּכְּוֹ בֵּן בְּמִיּוֹ יִדְבַר עִצְמוֹ הַרַע מִה שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ הַכִּיּוֹר, לֹא בֵּן טְרָמָה בְּמִיּוֹ יִדְבַר טוֹבוֹת עַל זִוְלָתוֹ בַּעֲבוּר יֹאמִינוּ רַעְיוֹ שֶׁהוּא מִבְּקֵשׁ טוֹבוֹת זִוְלָתוֹ, בְּכִיּוֹ שִׁיאֲמִין גִּיב מִה שֶׁמִּסִּים כִּנְגוּתוֹ וְזוֹהוּ עִצְמוֹ הַחֲבֵדָל שֶׁבֵּין פֶּה לְשִׁפְתַיִם, פֶּה נִקְרָא עִצְמוֹ הַדִּיבּוּר אִם הוּא רֹעֵה לְשִׁבְתָּ אוֹ לַגְּנוּת וְיִינוּ מֵאוֹיֵךְ בְּדִבְרֵיךָ, וְשִׁפְתַיִם הוּא הַמְרָחִיב דִּיבּוּר כַּמְלִיצוֹת שׁוֹנוֹת כְּמוֹ שֶׁמְצִינֵנוּ בְּדִבְרֵי הַנְּבִיאִים וְשׁוֹבְחֵי דָוִד בְּמִסְרַ תְּהִלָּתוֹ, וְכֵן לַגְּנוּת הַרְמָאִים חֲלָקוֹ סוֹמָאוֹת דְּבִרֵי חֲלָקוֹת חֲלָק שֶׁמִּטֵּן חֶכְמוֹ, לְכֵן אִמֵר אֵלֵנוּ רַע נַצוּר לְשִׁפְתֵיךָ, וְאֵלֵנוּ טְרָמָה הַזְכוּר שְׁפָתֶיךָ, וְאֵנְשֵׁי רַע וְטְרָמָה אִמְרוּ שְׁפָתֵינוּ מִי אֲדוּן לָנוּ, כִּי חֲמָאִים תִּדְרֹךְ רַעְיוֹת וְצַדִּיק רֹדֵף אֲחֵרֵיהֶם, לֹא כֵן דְרֹךְ הַטּוֹבָה צַדִּיק מִיּוֹעַ אֲלֵיךָ, לְכֵן בְּקֵשׁ ה' שְׁפָתַי תִּפְתַּח לִמְדַע עֲבוּרֶיךָ כְּרָחֵם לָךְ, וְפִי יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ, כִּי מִי יוֹכֵל לְסַלֵּל גְּבוּרוֹת הַיָּד, וְקִי יַגִּיד בְּרַמְזוֹתֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּזִכְרוֹ דָוִד לְעוֹד יִשְׁכַח כְּעֶשֶׂר וּגְבוּרוֹתֶיךָ וְיִדְוֹ בְּרַמְזוֹ, וְכֵן נִקְרָאוּ דְרָשׁוֹת רַז"ל וְהַגְדָּה שֶׁהוּא בְּרַמְזוֹ וְאִסְטָכְתָּא עַל סְקֵרָא קוֹרֵשׁ, וְכֵן אִמֵר שְׁלֵמָה בְּכָל עֵצָה יִהְיֶה מוֹתָר וְדָבַר שְׁמַיִם אֵךְ לְמַחְסוֹר, אִם נִבְּקֵי בִלְתִּי עֵצָה עַל הַדָּאגָה וְהַיָּגוֹן לֹא מִיכָּא רִישָׁא דְחַיִּי מְסוֹקָא, עֵיב גְּרָמָה עֲקֵצָב בְּכָל סְקִינָא כְּוֹנְנָהוּ עַל צְמִינָהוּ ע"ד סְאִמְרוֹ רַז"ל כֵּאֵן כֵּאֵמֶת עוֹצְבוֹת כֵּאֵן כֵּאֵמֶת שְׁוֹתָקוֹת, וְהוֹרֵת לָנוּ מִלֵּל דְרָשׁוֹתֵינוּ בְּדָבַר הוּא אֵךְ לְמַחְסוֹר, גַּם לְהַבִּין אֵת כְּוֹנְנָתוֹ לְזוֹדְתָּ צַדִּיק שׁוֹמְעֵם זִכְרוֹ שׁוֹלְלֵנוּ עֲקֵצָב בְּדָבָרֵינוּ וְעַל שְׁפָתֵינוּ יוֹסִיף לָקֵחַ, וְזוֹהוּ כְּוֹנְנָתוֹ בְּכָל עֵצָה יִהְיֶה מוֹתָר אִם תִּצְמַעַם דְּבָרֶיךָ וְיִהְיֶה מוֹתָר שֶׁהַכְרִיךְ יִקְוֶם דְּבָרֶיךָ, וְקִשּׁוֹר הַמֵּל כְּוֹנְנָתוֹ מִיְמֵי אֲדָמָה לְאֹרֶן כְּוֹנְנָתְךָ, וְהִבְרַח שְׁמַיִם מִה עֲלוֹמָסָף כְּהַרְחִיב יְיָ יִבְנוֹךְ וְיִקְוֶם הַכְרִיךְ לְתַעֲשִׂיב עֲדֵי בְּקוֹךָ וְיִנְאָצְנוּ לְמַתְנֵי דְּבָרֶיךָ זֶה אֵת הַיָּד אוֹ מִסְקִים אֲחֵרֵי.

בְּרוּךְ וְכוּ' מִסְנֵי שְׁמַיָּה הַתְּחִלָּת דְּבַר הוּא יוֹתֵר מִהַנְּעִי וְהוּא כּוֹלֵלָה כָּל חֲלִיקוֹת, הוּא שְׁקוּלָה נִגְדָּ כְּוֹלֵלָה וְנִקְרָא רֵאשִׁי וְהַשְּׁנִי, לְכֵן מִשֶּׁה שֶׁהוּא הוּא הַסִּימּוֹר לִיתֵן הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה עַל יְדֵי הוּא שְׁקוּלָה נִגְדָּ שְׁוִים רַבּוּא, וְכֵן מְצִינֵנוּ בְּמִצְוֹת מִילָה הוּא רֵאשׁוֹנָה לְמִצְוֹת שֶׁנִּבְּנָה שְׁנֵאִמְרָהוּ לְאִסְטָכְתָּא הוּא גִיב שְׁקוּלָה נִגְדָּ כָּל מִצְוֹת לִיתֵן, לְכֵן בְּבְרִית רֵאשׁוֹנָה שֶׁל שִׁיב צוּר בַּת חַיִּי שְׁבָחָם מִסְנֵי שְׁוִים שְׁקוּלָה הוּא מִי ת"י בְּרִיתוֹת, וְהַתְּחִלָּתָה הַכְרִיךְ שְׁפָרְשֵׁנוּ שִׁתְּכַרְךָ שְׁמוֹ בְּכָל הַעוֹלָם מִתּוֹרָה שְׁמַיָּי יְדֵי מְכוּוֹר, וְדַע יְהִי לְשִׁבְתַיִם נִתְקַנו עַל שְׁלֹשׁ הַיְבוֹת אֵלֵינוּ שֶׁאִמֵר מִשֶּׁה הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא, כְּמִשְׁאֵרֵי (בְּרִיתוֹת ל"ג) הוּא דְנִתִּית קִטְיָה דְרַב חֲנִינָא אִמֵר הָאֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא וְהַזְכוּר וְהַקְּוִי וְהַיְדוּרָאִי הַחֹק וְהַמִּשְׁפָּח וְהוֹדָאִי וְהַנְּכַבֵּד הַמִּתֵּן עַד דְּסִיִּים בִּי סוּיִם א"ל מִיִּסְתִּינְהוּ לְמַלְאוֹ שְׁבָחֵי דְרַבִּי לִיל כּוֹלֵי הַיָּד וְזֵן אוֹ לֹא לְאִמְרוּיָה מִשֶּׁה בְּאוֹרֵיחָא וְאִתִּי אִכְנֵהֲנָה וְתַקְנִינְהוּ, בְּתַמְלָתָה לֹא הוּיָן יוֹכֵלִין לְמִסְרֵי לָהּ וְזֵאת אִמְרָת כּוֹלֵי הַיָּד וְאִזִּיל מִשַּׁל וְכוּ' וְהָאֵל גִּנְאִי הוּא לָהּ, וְהַעֲנִין כִּי וְחַב כּוֹלֵלָה רַבְרָבָה כְּסָף, כֵּן הִנְהוּ חֲלַת כּוֹלֵל כָּל הַשְּׁבָחִים, וְכִי שְׁוִים מִשְׁמַחוֹ בְּרַמְזֵי הוּא רֹעֵה מִשְׁקֵלָסוּ בְּשַׁל כְּסָף וְנִנְאִי הוּא לָהּ, וְכַל הַכְּרִיתוֹת הֵם מִי כְּוֹנְנָתוֹ הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא, אִם שֶׁתְּקַנּוּ רַז"ל לְאִמֵר בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ וְאֵלֵינוּ וְאֵלֵינוּ הוּא מִי שֶׁל הָאֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא, כִּי יוֹדַע שְׁכִינּוֹ שֶׁ-אֵל בְּאִמֵר עַל אֵין סוּף שֶׁתְּהַשְׁשׁ בְּלֹא צְמִינָה, גִּנְאִי אִמְרוּ בְּרַז"ל שֶׁהַכְרִיךְ שְׁמוֹ עַד אֵין סוּף, הַגְּדוֹל כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹעֵד גְּדוֹלָתוֹ שֶׁם אַתָּה מוֹעֵד עֲנִינְהוֹתוֹ וְהוּא שְׁתּוֹבֵל לְדוֹבֵר אֵתָּה גַּם כִּי לֹא יוֹאֲמֵי בְּ

הַגְּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן נוֹמֵר חֲסָדִים טוֹבִים
 וְקִנְיָה הַכֹּל וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת וּמְבִיא נוֹאֵל לְבָנֵי
 בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

מִלֶּךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהּ מֶלֶךְ
 אֲבֹרָתָם:

אבני אלוהו

חי, וכנגד זה הקנו לאמר אתה, ה' הוא שם העצם, הגבור, זה הוא גבורותיו שהוא משגיח על
 עולם השפל נתן מוֹן לכל חי רומא חולים וסתיר אסורים וסוסך נופלים גם לשמינו הנון כמו שחשב
 בברכת אחא גבור נגד זה תקנו לאמר אֱלֹהֵינוּ שמשגיח עלינו בפרשות, כמ"ש אשר תוצאתיך
 מארץ מצרים להיות לכם לאלקים, מ' להנהיג אתכם ולספק כל צרכיכם. והנורא שעושה נוראות
 ונכלאות למעלה מן המבט כמו שעשה לאבותינו באור כסודם ולאביסלך ולמורה ובמצדים ועל
 ים סוף ובסדרו ואח"כ בג' נגד כל הקמים עליהם, נגד זה תקנו וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שעשה להם
 נוראות גדולות, כמו שאמר כשנחת הים זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוסמנה, פירושו זה אלוהות
 זוהי בטמן אפי ומספיק כל צרכי, ואנוהו אהדרנו בשבחיו כמו כי נעים נאות תהלה, אלפי אבי
 שעשה להם נוראות גדולות, וארוסמנה אין כתי' להבין נוראותיו הוא סרוסם על כל ברכותיהלה
 שאנו היב לברכו ותיא תהלתו, ואח"כ סנוור והולך מה שאמר אלפי אבותינו את קדין אבות
 אבא לשלשה צדדי אֲבֹרָתָם אֱלֹקֵי יִצְחָק וְאֱלֹקֵי יַעֲקֹב, ואת"כ הני דמדינן משה באוריהא
 הַגְּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, ואת"כ כפרש ביאורו, מה שנאמר זנול אין השכלתנו משגת
 כצננו מי ותיא כבית ואת"כ נכדור בשכל סוככל וזה אמרו אל עֲלִיּוֹן וּמִיֵּשׁ הַגְּדוֹל לֹא כַסְמוֹת
 כִּיֵּא בַּיְמֵינוּ שְׁתוּא נוֹמֵר חֲסָדִים טוֹבִים, ומיֵּשׁ הַגְּבוֹר אָמַר וְקִנְיָה הַכֹּל זֶה הוּא
 גבורתו שמתקן הכל סוסך נופלים ורומא חולים לצרכיכם תיקון, וקונה הוא לשון תיקון כמו הוא
 אבדך קני, האב אין צריך קנות סוולתו, רק לתקן מעשה ידיו אשר עוותו וקבטו שכונות רבים וכן
 ידע שור קנהו מ' מתקנו כל צרכיו, ומה שאמר והנורא אמר וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת, לעשות
 לנו ג"כ נוראות למעלה מן המבט והוא שסביא נוֹאֵל זכו, ונגד שם העצם ה' השב חסות
 שרמים מלמטה למעלה למשכיל, וּמְבִיא נוֹאֵל, הוא שם העצם כמ"ש (ישעיה מ"ט) כה אמר
 ה' נוֹאֵל יִשְׂרָאֵל (שם מ"ג) כה אמר ה' גאלכם, לְמַעַן שְׁמוֹ, כמ"ש (שם מ"ו) נוֹאֵלֵנוּ ה' צְבָאוֹת
 שְׁמוֹ (שם מ"ד) גאלנו מעולם אסר, בְּאַהֲבָה, כמ"ש (שם מ"ג) וּבְחַמְלָה הוּא גאלנו:

מִלֶּךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן, כמו שרדכי הבטחון הם שלשה בן דרכי הישועה הם שלשה, דרכי הבטחון
 הם, א, שיעשה האדם סיבה מה והי' עוזרו, הב, שלא יעשה מאומה והקב"ה הושיעו, על
 שני אלו נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה' שהוא עושה סיבת וה' עוזר לו, שנית, שאין עושה
 מאומה וה' הוא לבדו במחשיו שמושיעו בדי שום סבה מעשה האדם ותהכרותיו, שלישית הוא
 למעלה מכולן, שיעשה האדם סבה נגדיית לשכלו בעבור ה' יסאור עצמו למכנה וה' סגן לו שלא
 ישלוח בו האש או אויביו, וכן הם דרכי הישועה, מִלֶּךְ עוֹזֵר שמתוך מעשה ידיו של אדם,
 וּמוֹשִׁיעַ בעצמו בלי סיבה כלל, וּמַגֵּן הוא לבל החוסים בו נגד בני אדם והשכלותם למסור עצמן
 למכנה בעבור קדושו שמו יתכרך ויתעלה, ואברתם אבינו בטח בה' בתכלית הבטחון שסמר עצמו
 בכמה פניות בעבור כבוד שמו יתכרך לכן באה לו במחנה אנכי כגן יך להושיעך מפני הסכנות
 שלא ישלחו בך מאומה, וזהו שברך חרבה מאד על גדול הבטחון שלו, לכן מסיים בְּאֵי מֶלֶךְ
 אֲבֹרָתָם, ולא אמר עוזר או מושיע רק מן בעבור רוב בטחוננו בו יתכרך:

תפלת שלש רגלים

**אַתָּה גְבוּר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחִיָּה מִתִּים אַתָּה רַב
לְהוֹשִׁיעַ:**

בחרף מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם: בְּקִיץ מוֹרִיד הַתָּלַל:

כִּן מְנַהֵג אֱלֹהֵינוּ לומר מוֹרִיד הַתָּלַל, אֲכֵן הַאֲשַׁכְּנוּסִים שֶׁבְּהוֹל אֵין אֲמִירִים מוֹרִיד הַתָּלַל.

**מְבַלְבֵּל חַיִּים בְּהַסְדֵּךְ מְחִיָּה מִתִּים בְּרַחֲמִים רַבִּים
סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמְתִיר**

אֲסוּרִים

אבני אליהו

אַתָּה גְבוּר וְגוֹ', בְּבִרְכַת רֵאשׁוֹנָה מִשְׁכַּח גַּ' תּוֹאֲרִים הַיָּל כִּלְכֵּל, וְתוֹאֵר הַגְּדוּל בְּפִרְשׁ שְׂמֵחִים בּוֹ
מִגַּן אֲבִירָה, וְהוּ גְדוּלוֹתוֹ וְעֲנֻתוֹתוֹ, וּבְבִרְכַת שְׁנִית מִשְׁכַּח וּמְפִרְשׁ תּוֹאֵר הַשְּׁנִי הַגְּבוּר.
בְּבִרְכַת רֵאשׁוֹנָה אֲמַר נֶגֶד הַגְּבוּר שֶׁהוּא קוֹנֵה הַכֵּל שְׁנוֹתָן לְכֵל אֶחָד צֹרְכּוֹ וְהִיקוּנִי וְהוּ בְּכֵל, וְכֹאֵן
מְפִרְשׁ מִרְסוּי שֶׁהוּא מְחִיָּה מִתִּים אֵין לָךְ תִּיקוּן גְּדוּל מוֹה כִּיּוֹן שֶׁהוּא כּוֹת אֵין בִּירוֹ לְחַקֵּן עֲצֻמוֹ כֵּלֵּךְ
כִּסִּי' (עִירוּבִין פ"ב) הַיּוֹם לְעֲשׂוֹתָם וּלְמַחֵר לְקַבֵּל שְׂכָרָם, מִי הַיּוֹם כֵּל זְמַן שֶׁהוּא חַי עַל פְּנֵי הָאֲרֻמָּה
בִּירוֹ הָאָדָם לְחַקֵּן עֲצֻמוֹ מִשְׁלֵל לְמִי שְׂמוּחַ בְּעַשׂ כו', וְהַקְּבִ"ה מְחִיָּה מִתִּים וְהֵם חֲמִשָּׁה מִיָּנִים א' ו'
בְּעֵצֵם וּד' מוֹשָׁאִים, וְהֵם אַרְבַּעַת הַשּׁוֹבִים כְּמִתִּים, עֵינַי, וְמִי שְׂאֵין לוֹ בְּנִים, וּרְכִיבָא וְהַסְצוּרָע, וְחֲשֵׁב
בְּבִרְכַת זוֹ סֵלֶם חֲדָל אֲסוּרוֹ כִּי בְנֵי הֵי וּמוֹנֵי יָאוּ בּוֹכּוּתָא הִלִּיא מִלְּהָא אֵלָא בְּבּוּלָא. שִׁירוּשׁוֹ
שֶׁחֲשַׁמְעָתוּ כֹּתָה לוֹ וְאוּוּלַת מִטְּנוֹ בְּפִי הִילּוּכוֹ וּמִסִּי'וֹת כִּלְכְּבוֹ כִּסִּי' בְּנִדּוּיָם (פֶּרֶק ז') מִכִּיּוֹן שֶׁנִּחְדָּאוּ אֵל
עוֹלָה לְגְדוּלָה שֶׁנֶּאֱמַר וּמִנְחִילֵאֵל בְּטוֹת, וְאֵם הַגְּבִיָּה אֵת עֲצֻמוֹ הַקְּבִ"ה מִשְׁפִּילוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמִבְּמִת
הַגִּיא, וְלֹא עוֹד אֵלָא שְׁשׁוֹקֵעִין אוֹתוֹ בְּקִרְקַע שֶׁנֶּאֱמַר וְנִשְׁקַעָה עַל פְּנֵי הַיִּשׁוּמוֹן (מִי מִשְׁפִּילוֹ),
גַּם שֶׁהוּא עוֹשֵׂר אֵין לוֹ כְּבוֹד וּדְכִירוֹ אֵינֶם נִשְׁכָּעִין, וְלֹא עוֹד אֵלָא שְׁשׁוֹקֵעִין אוֹתוֹ בְּקִרְקַע, מִי
שֶׁנִּשְׁקַעָה עֵינַי וְהוּא הַצּוֹב כִּמֵּת מוֹנֵחַ בְּקִרְקַע עָרוֹם יֹשׁוֹב שֶׁכֵּה וְהוּא הוֹלֵךְ גִּי'כ עָרוֹם וְיִרְחַף, וְאֵם
תּוֹד כּוֹ הַקְּבִ"ה מְגִבִּיתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כֵּל גִּיא יִנְשָׂא, וְהוּוֹ לֹאֵן בּוֹכּוּתָא תִּלּוּא מִלְּתָא, כִּי יֵשׁ אִדָּם שְׁתוּרָה
נִתְּנָה לוֹ בְּמִתְּנָה וְאֵינּוּ עוֹבֵר עַל שׁוֹם דְּרִיק מְדַרְבְּנָן רַק שֶׁהַגְּבִיָּה אֵת עֲצֻמוֹ אֵן הַקְּבִ"ה מִשְׁפִּילוֹ.
וְהוּוֹ אֲסוּרוֹ אַתָּה גְבוּר לְעוֹלָם ה', וְהוּ גְבוּרוֹתוֹ שֶׁל עוֹלָם רִבְרוֹ נֶצַח וּמִתְקִיִם רְצוּנוֹ בְּאֲשֵׁר
מְגִבִּיהַ הָאָדָם עֲצֻמוֹ אֵן מִשְׁפִּילוֹ עַד שְׁחוֹזֵר בּוֹ אֵן מְגִבִּיתוֹ. וּמְפִרְשׁ מְחִיָּה מִתִּים אַתָּה
נֶאֱמַר עַל הַעֵינַי, מִיָּסֵן לְגַמּוֹת הַרוּחַ עֵינֹתַי, אֵן הַקְּבִ"ה מִשְׁפִּילוֹ וְכִשְׁחוֹזֵר בּוֹ אֵן מְחִיָּה מִתִּים אַתָּה
בְּעֲצֻמְךָ שְׁחוֹזֵר וּמְגִבִּיתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כֵּל גִּיא יִנְשָׂא, וּמִשְׁמַעוֹת יִנְשָׂא וְיִתֵּר מִמֶּה שֶׁהִיָּה בְּתַחֲלָה, וְהוּ
וְרַב לְהוֹשִׁיעַ כִּי שׁוֹמֵר אִמַת דְּעוֹלָם הוּא יִתְכַרֵךְ, כֹּאשֶׁר פֶּסֶק לוֹ גְדוּלָה לְשִׁנִּים יִדְעוֹת וְאֵחָ"כ
בְּעִבּוֹר גִּאוּתוֹ הִשְׁפִּילוֹ מִסְפַּר שָׁנִים מִיָּמֵי חַיֵּי הַבַּלֵּן. אֵחָ"כ כֹּאשֶׁר נִגְבְּהוּ אֵן נִתָּן לוֹ כִּסְלֵי
לְחַיִּיָּה לְשֵׁלֶם מִסְפַּר הַשָּׁנִים שֶׁהִשְׁפִּילוֹ. וְיִשְׁעָה נֶאֱמַר עַל הַעֵינַי כִּסִּי' (תְּחִלִּים י"ח) וְעַם עֵי
חַיִּיָּע. (שֵׁם ע"ב) יוֹשִׁיעַ לְבִנֵי אֲבוּיָן, וְנִשְׁמֹת אֲבוּיָנִים יוֹשִׁיעַ. וְהוּא מְחִיָּה מִתִּים בְּדֶרֶךְ חֲשָׂאֵי.
כִּמוֹ (עוֹרָא מ') וְלִתְּנֵי לִנִי מְחִיָּה: כִּבְלִכְלֵךְ חַיִּים וְגוֹ'. כִּי תִהְבְּדֵל כֵּן חַיֵּי לְמוֹנֵי, כִּי שְׁנֵי
אֵלּוֹ הֵם צְמוּדִים יִתְלַכְדוּ וְלֹא יִתְפַּרְדּוּ, דֹּא"א בְּחַיִּים בְּלֹא מִצּוֹן, וְחֲדָל חֲשָׁבוֹ אוֹתָם לְשִׁתִּים.
מִפְּנֵי שְׁתֵּי הוּא חַיֵּי בְּצִמְצוּם רַק לְתַחֲיוֹת נִפְשׁוֹ, וְיִוְכְלוּ לְחַיִּיתָ בְּצִמְצוּם כִּמֵּה מִנְּעוֹת שְׁנֵים כִּמֵּה
דוֹרוֹת הֵרֵאשׁוֹנִים קוֹדֵם שֶׁתְּחִירוֹ לֵחֵם בִּשְׂר חַי קְרוּבֵלְאֵלָף שָׁנִים, וּמִצּוֹנֵי נִקְיָא רִצָּח כֵּל חַי לֵכֵל
בְּצִמְצוּמֹתוֹ כִּסִּי' שֶׁנֶּחַת אֵת יוֹךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכֵל חַי רִצָּח לִישָׂא חֲלָל הַגְּדוּל וְכֹתִיב בֵּיה גִּתָּן לֵהוּ
לְכֵל בִּשְׂר, שְׁקוּלִים הֵם, כֵּל חַי רִצּוֹן עַם לֵחֵם לְכֵל בִּשְׂר, שְׁכּוּלָלִים כֵּל הַצְּמִרְכּוֹת הָאָדָם לְכֵל
רְצוּנוֹ, לִוֵּה אֲמַר בְּתַחֲלָה מְחִיָּה מִתִּים אַתָּה וּרַב לְהוֹשִׁיעַ עַד מוֹנֵי בְּרוּחַ שְׁתוּיָה אֵת הַעֵינַי לְחַי
לוֹ רְצוּנוֹ לְהַתְעַשֵּׂר, וְאֵחָ"כ חֲשֵׁב חַיֵּי, מִכְּלַכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד, כִּי כִלְכֵּל נֶאֱמַר עַל צִמְצוּם הַמְּרַמָּה
כִּמוֹ וְיִכְלַכֵּל דָּהֵם יוֹסֵף לֵחֵם לְפִי חֲשָׁף: מְחִיָּה מִתִּים בְּרַחֲמִים רַבִּים, וְהוּ מִי שְׂאֵין לוֹ בְּנֵי

אֲסוּרִים וּמְקִיִּים אֲמוֹנַתּוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרָיִם. מִי כָמוֹךָ בְּעַד
גְּבוּרֹת וּמִי הוֹטָה לְךָ מִלֶּךְ מִמִּית וּמִחַיָּה וּמִצְמִיחַת
יְשׁוּעָה:

וְנֶאֱמָן אַתָּה? הֲחַיּוֹת מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מִחַיָּה הַמֵּתִים:

כחורת הַיָּם לְאֹמְרִים כֵּן קְרוּשָׁה תִמְלֹךְ כַּתְּפֵלַת שֶׁנֶּת.

אַתָּה קְרוּשׁ וְשִׁמְךָ קְרוּשׁ וּקְרוּשִׁים בְּכָל יוֹם
יְהִי לְךָ סֵלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל
הַקְּרוּשׁ:

אתה

אבני אליהו

כִּמְשֵׁ (בראשית ז') לְהִיֹּת זֶרַע וְכֵן לִמְעַן תַּחֲיוֹן וּרְבִיתָם (דברים ת'). וְאָמַר בְּרַחֲמִים רַבִּים כִּמְשֵׁ
(נחמיה ס) וְהִרְחִיב הַרְבִּים לֹא עֲשִׂיתָם כֹּלָה וְלֹא עֲזַבְתָּם, גַּם זֹאת גְּבֻלָּה בְּחַיֵּי קִיּוֹם הַסֵּן. וְעַתָּה
מִכִּיּוֹר יוֹתֵר שֶׁבְּחַיֵּי בְּאֵשׁוֹת, מִסּוּךְ נִפְלִיִּים. הוּא מִשֵּׁ מַחִיחַ מֵתִים אֶתְּהָ וְרַב לְהוֹשִׁיעַ לְתַעֲנִיִּים
וְרַפְיָיִם שֶׁתִּשְׁעִילֵן כִּיּוֹן שׁוֹחֲזוּרִים מִסּוּכָן וּמִחַיָּה אוֹתָן: וְרוּפֵא חוֹלִים. וְהוּא מִשֵּׁ מִכְּלָל חַיִּים
בְּחַסֵּד שְׂרוּפֵא כִּי בִשׁוּר שֶׁלֹּא יִמֹּת לְשַׁחַת וּמִכְּלָל כַּחֲסֵדוֹ: „וּשְׁתִּיר אֲסוּרִים“ נִגְדַּר הַעֲקוּרֹת שֶׁאִמַּר
מִחַיָּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים חוֹר וּבִיאוֹר שֶׁכּוֹנְנֵתוֹ עַל מַפְתַּח שֶׁל הַרְחֵם שֶׁבִּירוֹ לְהַחֲיוֹן, וְבוֹדֵה חוֹמָה
מִקִּיּוֹם אֲמוֹנַתּוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרָיִם. כִּמְשֵׁ רִזִּיל כִּהֲלֵק סָאִי דְרֵא הוּוֹ דְּהוּי לֹא כִּמְשֵׁ: „מִי כָמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרֹת“
פִּי אִם הָאֵדֶם גְּבוּרָה הַגְּבוּרָה שֶׁם הַמְּקָרָה שֶׁלֵּךְ, כִּי עֲצַמּוֹ הוּא בִּשׁוּר וְרוּסָה, אֲבָל מִי כָמוֹךָ בְּעַל
גְּבוּרֹת, כֹּל הַגְּבוּרֹת בְּאִים סַסְנוֹ, וְאִינֵם עֲצַמּוֹ רַק שֶׁהוּא בְּעַל הַגְּבוּרֹת. וְיִמִּי דוּסָה לְךָ שֶׁנִּכְלָל
לְרַחֲמֵי גְבוּרַתְךָ בּוֹ: מִלֶּךְ מִסִּית וּמִחַיָּה וּמִצְמִיחַת יְשׁוּעָה. נֶאֱמַר עַל הַסּוּמָא, שֶׁאִם יִתְפַּקֵּחַ פְּתָחוֹם יֵאבֵד
עֵינָיו וְלֹא יוֹכֵל לְרַאוֹת בִּירוּעַ, רַק שֶׁמִּצְמִיחַת יְשׁוּעָתוֹ מִדְּרַגְמָא לְדְרַגְמָא וְלֹא כְּאוֹדֵךְ חוּסָן רַב כִּמְשֵׁ וְאִרוּכְתָךְ
סִהַרַת הַצְּמִיחַת. וְאִמַּר מִסִּית וּמִחַיָּה, כִּמְשֵׁ (שְׁמוֹת ד) וְיֹאמַר ה' אֵלָיו מִי שֶׁם פִּה לְאֵדֶם אוֹ מִי יִשׁוּם
אֵלִים אוֹ חֵרֶשׁ אוֹ פֶּקַח אוֹ עוֹר הֵלֵא אֲנִכִּי ה', הוּא עוֹשֶׂה אוֹתוֹ עוֹר וְהֵם פֶּקַח: וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת
מֵתִים, כּוֹנְנֵתוֹ עַל מְצוּרָה, כִּמְשֵׁ (יִשְׁעִיָּה ל"ה) וְיִמְרָחוּ עַל הַשְּׁחִין וְיַחֲיוּ. וְאִמַּר אֲצִלוֹ וְנֶאֱמָן אַתָּה עֵיד
שְׂאֵרִיִּל (ב"מ פ"ה) אֲנִי ה' אֲמַר הַקְּבִי'ה אֲנִי תוֹא שֶׁהִתְגַּבַּחְתִּי בְּמִצְרַיִם וְכוּ' אֲנִי הוּא שֶׁעֵתִיד לִיפְרַע כִּם
שֶׁתּוֹלֵה מֵעִתּוֹ כַּעֲבוּרִים וּמְלוּהֵם אוֹתוֹן יִשְׂרָאֵל, וּמִמִּי שֶׁמּוֹמֵן מִשְׁקִלוֹתָיו בְּסִלְתָּ, וּמִמִּי שֶׁתּוֹלֵה קִלְעָא
אֵילָן בְּגִדּוֹ וְאֹמַר תְּבַלֵּת הוּא, וְאִמַּר (עֵרֵכֵן פ"ג) עַל שֶׁבַע דְּבָרִים נִנְעִים, וְהַקְּבִי'ה מִחַיָּהוּ כְּאִשֶּׁר
מִשְׁפִּיל דְּעַתּוֹ כִּמְשֵׁ (שם) וְאִם עִיָּה הוּא יִשְׁפִּיל דְּעַתּוֹ וְהוּוֹ וְנֶאֱמָן אַתָּה לִיפְרַע מִמֵּנוֹ וְלְהַחֲיוֹתוֹ
וּמִמִּיִּים כְּתִיבִים לְעִתִּיד לְבָא, בְּאִי מַחִיחַ הַמֵּתִים: (מִהֲרִיא בְּהִנְרִיא)

אתה קרוש וגוי, ברכה זממבארת פרטיות שבחי הנורא, כי כברכה ראשונה ביאר בכללות שהוא
אלקי אבותינו שעשה להם נוראות, ואח"כ אמר שננס לנו זוכר חסדי אבות, מיס
לא ידענו מי הנורא שמשמעו שהוא בעצמו נורא, לכן אמר „אתה קרוש“, כי מהנוראות שהוא
עושה למעלה מן הטבן ומרום מן הסולות ונשגב מן השכל ניכר שהוא בעצמו קרוש ונבדל ונורא,
”זשכך“, הם הנוראות המפסימים שבו, והוא התורה ושמותיה המזכירים את ה' כי נורא הוא ניכר
קרוש ונבדל מהשנתנו להשיג מבוחייהן: „וקרושים“, כוננתו על ישראל בכלל כמ"ש (גדרים ל"א).

תפלת שרש רגלים

**אתה בחרתנו מִכָּל הָעַמִּים: אֶתְּבַת אֹתָנוּ וְרָצִיתָ
בָּנוּ. וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת וְקִדְשָׁתָנוּ
בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְקִרְבָּתָנוּ מִלְּבָנוּ לְעִבּוֹדְתֶךָ. וְשִׂמְךָ תִּגְדֹּל
וְהַקְדוּשׁ עָלֵינוּ כָּרָאתָ:**

וטרדיענו

שיח יצחק

אבני אליהו

אתה בחרתנו. שלשה סוגים הם, בחירה אהבה רצון. גדר הבחירה אשר גם אם לא ימצא הכומר את הכומר כלבבו, אך כאשר ימצא בו איזה ענין לעובד גד האחרים אשר נבחר מהם, או עיס לו תקוה אשר הנבחר יהיה לאיש היל לימים יבואו, גדר אהבה, הוא אם אחד ימצא איש כלבבו אשר ע"י פעולותיו יקנה אהבה. ע"כ יש גבול לאהבה ע"פ מעשיו, גם יש טעם לאהבה, לא כן גדר רצון, כי אין גבול לרצון, ואין טעם לחכך, וע"כ אמר החכם החשק אין לו עינים, נגד מה שג' החכם עיניו בראשו, ע"כ נספר שבחי הבו"ת אשר בשלשה אלה התנהג עמו, כי בתחלה בהיותינו במצרים בחר אותנו, אם כי מדה"ד

וישראל מי נפקי סכלל בני נח, כיון דאחקרש אברהם אחקרו על שמיה: "בכל יום יהללוך סלה", כי אם על כל ניום ה', ספני שאינן מתקרבין אצלו בשאר רם מעליהם ואינו מתקרב עליהם רק עד השמים. אבל מי כה אלקינו גם שהוא סנביהו לשבת. מיס המישפולו לראות ולהשגיח עלינו בשמים ובארץ הן במולדת המגורים לנו הן נגד האומות הסורסות אותנו. והיו וקדושים בני אברהם בכל יום מסתכלים בהשגחתו עליהם בפרטות בערב ובקר וצהרים ע"ב יהללוך סלה פירושו כל היום, כי בכל יום פירושו יום לא נעדר, וסלה בוחנתו כל היום מערב ובקר וצהרים. מלשון מסילה אשר סללו בת בני אדם כל היום ובל שעה. ופ"י יהללוך תראה בפ"י ישתבח.

(מבר"א בהג"ר"א)

קטרג אז עלינו הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז עכ"ל לקח אותנו מקרב גוי באותות ומופתים, באשר ידע, כי אך מעטין היותינו בדרך מצרים מקום הטומאה, ע"כ נשחקענו במ"ט שערי טומאה, כמו שהעיד המשורר כשפונה בין החושים כן רעייתו בין הבנות, אבל אחר שזינאונו משם תחת זל כנפיו, אז יתעורר בנו רגשי קדש אשר נטועים בלבנו מאבותינו הקדושים. — וכאשר השיב למרע"ה בהזיאיך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג'). אח"כ בעת נסתרנו מטומאת מצרים כדס פסח וכדס מילה, אהבת אותנו פדי בלנו למעמד הר סיני, ונתן לנו את תורתו, אמדה גנוזה אשר מלאכי הערת השתוקקו אליהו וקשו אשר תהה הודך על השמים, ומה אנוש כי תזכרנו, אך מרוב אהבתו אלינו נתנה לנו והאז בלנו לשלימות האהבה, אח"כ ורצית בנו, היינו שאם שפעה עמו עובות גדולות ועלומות במה שלקחנו לפס ונתן לנו תורה וגמלות לזכותינו, הנה הדבר הנראה יותר חזק אשר בו נראה אותות רצונו אלינו הוא שראתה חכמתו לתת לנו סדר המועדים הקדושים האלה אשר יראה מהם רוב החשק כשנהיה עזורים לפניו מדי שנה בשנה ככניס הנקראים. אלל אביהם לפרקים להיות לפניו בשמחה (פורת יוסף):

ורצית בנו. ענין הרצון מלאנו כ"פ אחר הכעס כמו שאמר יעקב לעשו כי ע"כ ראיתי פיך כראות פני א' ותראני (בראשית ל"ג) ונראה לו לכפר עליו (ויקרא א') כי גרעה עניה (ישעי' מ'). וכן הכונה כאן כי גם אחר שנטשו את העגל כתרצה להם הקב"ה ביה"כ והמרה שכוננו בתוכס, והנה בלז הג' לשונות נגד השלש רגלים כסדרם, כי אתה בחרתנו הוא בעת יציאת מצרים ככ"ל, אהבת אותנו הוא מעמד הר סיני ככ"ל שהוא בחג השבועות, ורצית בנו הוא כפרת עון העגל והשראת ה"י. ואלו בא חג הסוכות וע"כ נאמר בו שמחה יתירה יתר מכל המועדים:

גליט

כשחל ליל יו"ט כמוצאי שבת אומרים כאן ותודיענו

וּתְוַדִּיעֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה
וּתְלַמְּדֵנוּ לַעֲשׂוֹת בְּהֵם חֲקֵי
רְצוֹנָה. וּתְתֵן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִשְׁפָּטִים
יְשָׁרִים וְתוֹרוֹת אֱמֶת חֲקִים וּמִצְוֹת טוֹבִים
וּתְנַחֵלֵנוּ זְמַנֵי שְׁשׁוֹן וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁ וְחַגֵי
נְדָבָה וְתוֹרֵינוּ קֹדֶשׁ שְׁבֹת וּכְבוֹד מוֹעֵד
וְחַגֵּיגַת הַרְגֵל וְתַבְדִּיל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בֵּין קֹדֶשׁ
לְחֹל. בֵּין אֹרֶךְ הַחַיִּיךָ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים
בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לַיְשִׁישׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין
קֹדֶשׁת שְׁבֹת לְקֹדֶשׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלָּת.
וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִיְשִׁישׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה
קֹדֶשׁת. הַבְּדִלָּת וְקֹדֶשׁת אֶת עַמּוֹךְ
יִשְׂרָאֵל בְּקֹדֶשׁתָּךְ :

ותתן

שיח יצחק

וּתְוַדִּיעֵנוּ ה"א את משפטי צדקה. ענין המשפטים אפשר להשיג קלות דרכם כשכל כמסכתרים
לו, אך לא להמציאם מעצמו, ע"כ אמר בהם לשון הודעה, משא"כ החוקים א"א
להניסם כלל, ע"כ אמר, ותלמדנו לעשות חוקי רצונך. ותורת אמת, תורות הם הדעות האמיתיות;
וּתְנַחֵלֵנוּ זְמַנֵי שְׁשׁוֹן—ותורישנו קדושת שבת כו'. ביאור הלשון זמני ששון ומועדי קדש
נח"ל בסמוך. אמנם מ"ס ותחילתו ותורישנו, הוא כי ההבדל בין נחלה לירשה
הוא כי נחלה הוא מצד המגחיל וירשה הוא מצד היורש, ע"כ תחלה דבר על עמם הימים אשר
הם נחלת ה' לכל ישראל. עכ"א ותחילתו, ואח"כ דבר על המשפטים והפעולות שגפעליהם בהם, ועכ"א
ותורישנו קדושת שבת היא הקדושה כמעשה דבור מחשבה, וכן כבוד מועד בדברים הנקראים כבוד,
ככחות נקיה והדלקת נרות וכיו"ב, וְחַגֵּיגַת הַרְגֵל היא תנועת השמחה, וי"מ קרבן החגיגה, ועל כל
אלה טפל לשון, ותורישנו" שהם מצד האדם העושה :

מועדים לשמחה. מועד נקרא על שם שהוא בעת המועד ומוכן לזה מקדם קדמתה (גם
בערם היו הענינים שבבניהם נקראו כן) שזרי גבי פסח נאמר הוא הלילה לה' שמורים
וגו', וכר"ה אגריקן זה היום תחלת מעשיך, שבו ידון אלה"ר ויאל בדימוס, וכענין זה כל המועדות,
ונקרא ג"כ מועד ע"ש ההשפעה הרוחנית הנשפעת בו, מלאשן ונועדתי שמה לבני ישראל, (ע"כ אבי
אומרים והחילנו מועדי קדשך) וכולל שם, מועד" גם ר"ה ויה"כ, משא"כ תגים וזמנים מינס ר
(ב"ג)

תפלת שלש רגלים

וְהִתְקַן לָנוּ יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (לשבת) שְׁפָתוֹת לְמִנוּחָהּ וְזוֹ מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה תַּעֲמִים וְזִמְנִים לְשִׁשּׁוֹן אֶת יוֹם (לשבת) הַשְּׁפָתָה הַזֹּאת וְאֵת יוֹם

לפסח	לשבועות	למיכות	לשמע"צ ולשבת
תַּג הַמִּצּוֹת	תַּג הַשְּׁבֻעוֹת	תַּג הַסִּפּוֹת	הַשְּׁמִינִי הַג
הַזֶּה: זְמַן	הַזֶּה. זְמַן מִתֵּן	הַזֶּה. זְמַן	הַעֲצַרְתָּ הַזֶּה.
תְּרוּתָנוּ	תּוֹרַתָנוּ	שְׂמִחַתָנוּ	זְמַן שְׂמִחַתָנוּ

(לשבת בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קָדֵשׁ זָכָר לְיִצְיַאת מִצְרַיִם:

אלהינו

שיח יצחק

שלש רגלים. ע"כ בר"ה וי"כ אין אומרים את חג פלוני ולא מסיימים מקדש ישראל והזמנים. ונקרא חג על שם תופת השמחה והחגיגה, ונקרא "זמן" כי לנד מה שהוא בזמן המאורעות הטובות שאירעו לנו, הם ג"כ זמני שמחה מלד עלמם, כי החג הראשון הוא חג האביב והשני חג הקציר והשלישי חג האסיף, והיאה מחכמה פעלוכה לזוג את הענינים בזמן אחד, היינו הימים המסוגלים ומוכנים משעת ימי בראשית פ"פ דרך החכמה הנעלמה מאתנו. בלוחם הימים היו ג"כ הפעמים הנפלאים והאכזרים, ולוחם הימים ג"כ עת שמחה לאדם מלד מלכו הגופני, וגם פרטי המועדים מתאיתים עם פנינם הטבעי, כי בחדש האביב אשר היא עת בשול התבואה, בלוחו עת נחבכרו עם בני ישראל ונבחרו לעם ובעת הקציר אשר היא השתלמות גמר התבואה ביותר, עד כי יכולים ליהנות ממנה קלי וכרמל. אז השאלנו בני"ג ג"כ במ"ת, אך התבואה אינה בטובה עוד טממה הרפתקאות פן יפסידנה הגשם או יחסלה הארבע או תאכלנה החולעת, וגם אין ראוי עוד ליהנות מהתבואה כמו אחר המיבשה ומה גס פרי העץ, אך בזמן האסיף או השמחה בשלימות. וכן עם בני"ג היו אז חג האסיף על יתרון שלימותם ונחלה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם. והנה שמחה האנה על השמחה השכלית שכל, וששון היא השמחה החושית המורגשת יותר וכן להראות השמחה בגלוי, ע"כ אמר מועדים לשמחה, וכלל בזה ג"כ ר"ה וי"כ שגם בהם יש בכלל השמחה שכלל כטדע, וחגים וזמנים הם לששון ג"כ משא"כ ר"ה וי"כ שאין אומרים בהם הלל ואין מראים השמחה כ"כ בגלוי, ובוה תבין ג"כ מ"ם בנחם ותודיענו זמני ששון ומועדי קדש:

מקרא קודש

כחג הרמב"ן שגם מקרא קודש שיהיו ביום הזה כולם קרואים וגאספים לבקש אוחנו, כי מזהה היא על ישראל להקבץ בבית האלקים ביום מועד, לקדש היום בפרהסיא בהפלה והלל לאל בכסות נקיה, ולעשות אותו ימי משחה ושמחה, כמו שנאמר בקבלה לכו אכלו משמחים ושחו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו ואל תפגשו כי חדות ה' היא משוכם, וכענין זה כתב הספורנו וז"ל, הכונה שגם שמחת היום שימחה ישראל כמסוין יס' העסק בקצתו בעסקי קדש כאמרם ז"ל יום טוב חזיו לה' וחזיו לכם. ובוה תשרה שכינה על ישראל בלי ספק כאמרו אלקים נבכ בעדת אל, אמר אותם מועדים שתקראו אותם מקראי קודש פי' אסיפות העם לעסקי קודש, כי אספת העם תקרא מקרא כמו חדש ושבת קרוה מקרא וכן על מכוה הר ליון ועל מקראיה, אלה הם מועדי, הם אותם המועדים שארצה כם אמאם כשלא תקראו אותם מקראי קדש, אבל יהיו מקראי חול ועסק בחיי שעה ותענוגות בני אדם בלבד, לא יהיו מועדי, אבל יהיו מועדיכם שנאה נפשי עכ"ל:

זכר ליציאת מצרים

פי' במפרשים שביארו איך כל המועדים זכר ליציאת מצרים. ובר"ה כונה אחרת, וכן ביוה"כ כונה אחרת. ובפשוטו נראה כפמ"ם הרמב"ם (בפלא"ה ח"ב מספרו) שנין שמירת שבת הוא עלול נמשך לעילת היותנו עבדים, אשר לא היינו עובדים ברנונו ובעת שאפלטנו, ולונו לזכור חסדי ה' עלינו בהניחתו מתחת סבלות מצרים עכ"ל. ולפ"ז יהי' הזכר ליציאת מצרים שכל ימי מועד ושבת כונה אחת שוה לכולן:

נמוקף אמריש כל וספני חסאינו *

אֲרֵהֵנוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֵא וְיַצִּיעַ וְיִרְאֶה וְיִרְצֶה
וְיִשְׁמַע וְיִפְקֹד וְיִזְכֹּר וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִפְקֹדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ אֲבוֹתֵינוּ

זכרון

למוקף

וּמִפְּנֵי חֲסָאֵינוּ נִלְיֵנוּ מֵאַרְצֵנוּ וּנְתַרְחַקְנוּ מֵעַל
אֲדָמָתֵנוּ וְאִין אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לַעֲלוֹת וּלְרִאֹת
וּלְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֶיךָ וּלְעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית
בְּחִירָתְךָ בְּבֵית הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו
מִפְּנֵי הַיָּד הַשְּׂרוּחָה בְּמִסְדְּשֶׁךָ: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ מִלֶּךְ רַחֲמָן שֶׁתִּשׁוּב
וּתְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל מִסְדְּשֶׁךָ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים וּתְבַגְּהוּ
מִהֲרָה וּתְגַדֵּל כְּבוֹדוֹ: אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ נִלְיָה כְּבוֹד
מִלְּכוּתְךָ עָלֵינוּ מִהֲרָה וְהוֹפֵעַ וְהַנְּשֵׂא עָרְנוּ לְעֵינֵי
כָּל חַי וְקָרֵב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם וּנְפּוּצוֹתֵינוּ כִּגְס

מידותי

שיח יצחק

אבני אליה

גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו.
ארץ היא ארץ הכללית או מדינה
שלמה ולדמה היא הפרטית, והנה יש מצות
שמוכתם בעת שישראל ישבו בארץ, כמו יוכל
שטהנת דוקא שכל יושביה עליה וכן ערי
מקלט, ויש מצות שנהגות גם אחר שגלו לאומן
שחזרו ונתחשבו עם מחלש, ושכך כלן שלמה מיני
מצות שהפסידו בגלותם, מצות התלויות בכלל
הארץ, ועו"א גליט מארצנו, ומצות התלויות גם
באלמה פרטית, כמו תרומות ומעשרות, ועו"א
ונתרחקנו מעל אדמתנו, ומצות התלויות במקדש
כמו קרבנות וצלות עליה לרגל, ועו"א ואין
לחננו יכולים לעלות ולראות כו' :

בבית הגדול והקדוש. ענין קדוש
פירש"י בפסוק בקרובי אקדש (ויקרא
י') ובענין מי מריבה, שהוא ענין פרוס
השגחה עליונה ועומק הדין שזה יפיל לימה

יהי רצון מלפניך כו' אבינו שלכנו גלה כבוד
מלכותך עלינו סתרה וכו'. ראיתא בגמרא
הנוגה (ע' אין דורשין דף י"ג ע"ב) כתיב שש
כנפים שש כנפים לאחר, וכתוב אחר אמר כו'
וארבע כנפים לאחת כו'. ומשני ל"ק כאן בזמן
שחמ"ק קיים כאן בזמן שאין בחמ"ק קיים כביכוד
שנתפעמו כנפי החיות, הי סיבוייהו אמצעם אמר
רב חננאל אמר רב איתן שאומרים שירה בהן
כתיב חמא בשמים יעופף וקרא זה אל זה וכו'
וכתיב התעוף כו' וחמא כנפים האמצעים. ובפסוק
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד יש בו ששה
חבנות וח' כתוב על הכנפים כסדר מלמעלה
למטה על כל כנף חביבה אחת נמצא על כנפים
האמצעים היה כתוב כבוד מלכותו. לכך אמר
גלה כבוד מלכותך הוא שני כנפים האמצעים
ויש"ח לנו אליהו ז"ל ומשוחנו בסתרה ביסוגו
אמ"ח (ש"א בליקטים בסוף) : והשב כהנים

ופהר

(א) הרה"ש למוקף מש' ר"ה. (ב) מש' כופרים פי"ט ה"ג

תפלת שלש רגליז

תְּהַרְוֵנוּ מִשִּׁיחַ בְּיַד עֲבָדֶיךָ הַחֲרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קִדְשֶׁךָ
הַחֲרוֹן פֶּלַע עִמָּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לְפִלִיטָה לְמוֹתָה
לחן

למוסף

מִירְבַּתִּי אָרֶץ: וְהִבִּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרִנָּה וְלִירוּשָׁלַיִם
בֵּית מִקְדָּשֶׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם וְיִשָּׂם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת
קַרְבָּנוֹת חֻבוֹתֵינוּ תְּמִידִים בְּסִדְרָם וּמוֹסְפִים
בְּהַלְבָּתָם: וְאֶת מוֹסֵף יוֹם (לשבת וְאֶת מוֹסְפֵי יוֹם הַשַּׁבָּת
הַזֶּה וְיוֹם)

לפסח	לשבעות	לסוכות	לשמע"צ ולש"ח
תַּג הַמִּצּוֹת	תַּג הַשָּׁבְעוֹת	תַּג הַסּוּכוֹת	תַּג הַשְּׂמִיעַי
הַזֶּה	הַזֶּה	הַזֶּה	הַזֶּה
נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה בְּמִצְוֹת רְצוֹנָה. כְּמוֹ			
שכתבת			

שיח יצחק

אבני אליהו

ותחד על כל סביבו וייראו ממנו, וכן היה
בביתם"ק (כאשר סיפר נביז רומי שהיו מתרים
בכוה"ג קודם הכנתו לבוא למקדש ראה אתה
נכנס למקום להבנת שלהבת). וכל מי שלא
היה כדאי והגון לכוה"צ לא יבא בשלום

לעבודתם וליום לשירם ולזמרים כי חכמים הם
כנגד אברהם והוא כנגד שחרית אמר כהנים
לעבודתם. וחלום כנגד יצחק ברמזא רנה. אמר
חלום לשירם ולזמרים (עי' דעיל במי' אברהם
יגל) (ישעי' ה' י"ב):

מבית ק"ק כנודע מענין שלם מאות כהנים ששימשו בבית שרי וכל אחד לא הוליד שנתו. וז"ל מורא
אלקים ממקדשך, והמפרשים פירשו כי תואר גדול הוא על היותו מושג מקמתו, ותואר "קדוש" על היותו
נסתר ונעלם. ושני הענינים היו בביהמ"ק, היינו הנסים הגללים כמו מה שכל המון ישראל היו נכנסים
במקום המלומנס של העזרה שגם בימי אגריסם המלך היו יותר מי"ב מאות רבוא (פסחים ס"ד) ובימי
בית ראשון היו יותר הרבה כחול אשר על שפת הים, ועם זה היו משתחווים רוחים, ובזמן ג' שעות היו
אריכים כל ישראל להקריב פסחיהם במקום המלומנס הזה, ומי שלא הקריב ענוש כרת, והאש שירדה
מן השמים והיתה רבואה על המזבח כארי והיתה אוכלת כל החלצים שהניחו שם בע"פ מכמה
רבואות קרבנות וענש בלאו לא ילין חלב גמי עד בקר (ואין טענה כי אסם מקום) ואלו היה זה
במקום אשר היו מחים מהקיעור של החלב. — ולא נלחה הרוא את עמוד העשן, ולא כבו הנשמים את
אש המערכה הגם שהיה במקום מגולה, וכיוצא בו מהנסים הגדולים שהיו שם, אך יותר מזה
הדברים הנסתרים והנעלמים שהיו שם, שאין בריה בעולם שתוכל לידע זה על בריו, ועז"ל במספרים
תבנה נפשי מפני גוה, ועל ב' פנינים אלה אמר הכית הגדול והקדוש:

מבית ק"ק כנודע מענין שלם מאות כהנים ששימשו בבית שרי וכל אחד לא הוליד שנתו. וז"ל מורא
אלקים ממקדשך, והמפרשים פירשו כי תואר גדול הוא על היותו מושג מקמתו, ותואר "קדוש" על היותו
נסתר ונעלם. ושני הענינים היו בביהמ"ק, היינו הנסים הגללים כמו מה שכל המון ישראל היו נכנסים
במקום המלומנס של העזרה שגם בימי אגריסם המלך היו יותר מי"ב מאות רבוא (פסחים ס"ד) ובימי
בית ראשון היו יותר הרבה כחול אשר על שפת הים, ועם זה היו משתחווים רוחים, ובזמן ג' שעות היו
אריכים כל ישראל להקריב פסחיהם במקום המלומנס הזה, ומי שלא הקריב ענוש כרת, והאש שירדה
מן השמים והיתה רבואה על המזבח כארי והיתה אוכלת כל החלצים שהניחו שם בע"פ מכמה
רבואות קרבנות וענש בלאו לא ילין חלב גמי עד בקר (ואין טענה כי אסם מקום) ואלו היה זה
במקום אשר היו מחים מהקיעור של החלב. — ולא נלחה הרוא את עמוד העשן, ולא כבו הנשמים את
אש המערכה הגם שהיה במקום מגולה, וכיוצא בו מהנסים הגדולים שהיו שם, אך יותר מזה
הדברים הנסתרים והנעלמים שהיו שם, שאין בריה בעולם שתוכל לידע זה על בריו, ועז"ל במספרים
תבנה נפשי מפני גוה, ועל ב' פנינים אלה אמר הכית הגדול והקדוש:

וקרב פזורינו מבין הגוים. כי ע"י הפיזור הרב טלדו ג"כ מפלגות רבות בהליכותיהם ומנהגיהם
ודרכיהם. וגם טבע התושבים של האומה תפעל הרבה על ישראל הגרים שמה כנודע. ועז"ל
וקרב פזורינו מבין הגוים, היינו התקרבות והתאחדות הלבו, (וכן הוא מאה"כ (יחזקאל ל"ו) וקרב אתם
אחד אל אחד לך לשן אחד והיו לאחדים בידך). ואח"כ אנו מהשללים על כעס הנפסים ממקומות
הרמוקים אל מקום אחד ועז"ל ונפשותינו רגם מירבתי ארץ:
ולירושלים בית מקדש כוי תמידים כסדרם סי'. כל זה נכתב במוסף: ראש חדש

לפסח	לשבעות	למכות	לשמע"צ ולש"ת
תג המצות הזה:	תג השבעות הזה:	תג הספות הזה:	תג מיני חג העצרת הזה:
זכרנו יתה אלהינו בז למזבה. ופקדנו בז לברכה. והושיענו			

למוסף

**שַׁבְּתַתְּ בַת עֲלֵינוּ בְּזִמְרֹתֶיךָ. עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדְךָ מִפִּי
כְּבוֹדְךָ בְּאִמּוֹר:**

ישנה וביום השבת לפני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרנים סלת
מנחה גדולה בשמן ונספו: עלת שבת בשבתו על עלת
התמיד ונספה זה קרבן שבת וקרבן היום (באמור):

ביום א' וב' דפסח אסורים זה עד כחלכתם

ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח ליהוה:
ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג שבועת ימים מצות
יאכל: ביום הראשון מקרא קדש פר מלאכת עבודה לא תעשו:
מיום ראשון דהנה"ס פסח ואילך סתחילין כאן:

והקרבתם אישה עלה ליהוה פרים בני בקר שנים ואיל אתר
ושבעה כבשים בני שנה תמימם יהיו לכם:
ומנחתם ונספיהם כמדבר שרשה עשרנים לפר ושני עשרנים
לאיז ועשרון כפבש ויין פנספו ושעיר לכפר ושני
תמידים פהקבתם: (לסנת ישמחו) או"א מלך רחמן וכו')

לשבעות וביום הפורים בהקריבכם מנחה חדשה ליהוה
בשבעתיכם מקרא קדש יהיה לכם פר מלאכת
עבודה לא תעשו: והקרבתם עלה לריח ניחח ליהוה פרים
בני בקר שנים איז אחד שבעה כבשים בני שנה: ומנחתם

ביום ראשון וביום שני של סכות אומרים זה:

ובחמשה עשר יום לחדש השביעי מקרא קדש יהיה לכם
פר מלאכת עבודה לא תעשו והגתם חג ליהוה
שבועת ימים: והקרבתם עלה אישה ריח ניחח ליהוה פרים בני

לשמיני עצרת ויחסת תורה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם פר מקאכת עבודה לא תעשו : והקרבתם עליה אישה ריה ניהח ליהוה פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימם :

וסנחתם וכו' אלהינו ואלהי אבותינו וכו'

לגת ישמחו במלכותך שמרי שבת וקולאי ענג. עם מקדשי שביעי. בדם ישבעו ויתענגו משובך. ובשביעי רצית בו וקדשתו. חמדת ימים אותו קראת. זכר למעשה בראשית :

אלהינו ואלהי אבותינו מקדך רחמן רחם עלינו טוב ומטיב ההרש לנו שובה אלינו בהמון רחמיה בגלל אבות שעשו רצונך. בנה ביתך בבתיחרה. וכוונן מקדשך על מכונו. והראנו בבנינו ושפחנו בתקונו והשב פהנים לעבודתם ודלים לשירם ולזמרם והשב ישראל לנויהם ושם גערה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו. בפתוב בתורתך שרש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר. בחרג המצות. ובחרג השבועות. ובחרג הסבות. ולא יראה את פני יהוה

ריקם

שיח יצחק

והראנו בבנינו ושפחנו בחקתנו. ענין שינוי הלשון. כי אה"כ (איכה א') טבעו בלרן סעריה (שנגנוו בלרן, גס כי) אכד ושגר בריחיה. ולכאורה אחר שאנו מוכסחים שירד מקדש של מן השמים, א"כ לאיזה נגרה נכחו השערים? אך הטעם כי זולת זה היו ישראל נכלמים ולא היה שמחתם שלמה כי נמנע מהם מ"ע של ועשו לי מקדש, ע"כ היה מחכמה השלימה שינגוו השערים, וכשירד המקדש מן השמים אז יעמידו וקני ישראל את השערים הנגוים, והמסמיד ללות בבית כאלו בנה, כמכילר כב"ב (כ"ג) וכוה תהיה שמחתם שלמה, וי"ש והראנו בבנינו זה הבנין המשוכלל מלמעלה, ושמחנו בחקונו הוא השמדת השערים. כן שמעתי בשם הגאון האמיתי מהרי"ל ד"ס קין א"ל, וזכס הגאון מו"ה יחיאל העליר ו"ל שמעתי מ"ס ושמחנו בחקונו מרמו על מ"ס בסוכה (כ"א) ושמתיקיים שם חקון גדול שיהיו האנשים כפ"ע ונשים כפ"ע, ומייתי שם מקראי שכן יהיה בבנין העמיד, וזהו ושמחנו בחקונו, וזהם א"י מפעה"ק הוסיף טעם לבנה עפ"מ"ס הפוס' שאין לומר ששמחה במשנו במקום שאנשים ונשים מעורבים, וע"י התקן הכלל תהי' שמחה :

בלשר

(א) דברים ט"ז ט"ו.

רִיבָם: אִישׁ כַּמְתַּנֵּת יָדוֹ בְּבִרְכַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
נָתַן לָךְ:

וְהַשְׂיֵאֲנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת בְּרַכַּת מוֹעֲדֶיךָ, יְחִיִּים וְלִשְׁלוֹם
לְשִׂמְחָה וְלִשְׁשׂוֹן. כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ:

(בשבת אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רָצוּהוּ בְּמִנוּחֵינוּ) קִדְשֵׁנוּ בְּמִצּוֹתֶיךָ וְתֵן
חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ. שִׂבְעֵנוּ מִשׁוֹבֶךָ וְשִׂמְחָנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ. וְשִׁתֵּר
לִבֵּנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאֵמֶת. וְהִנְחִילֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ (בְּאַהֲבָה וּבְרַצוֹן)
בְּשִׂמְחָה וּבִשְׁשׂוֹן (שֶׁבֶת ו) מוֹעֲדֵי קִדְשֶׁךָ וְיִשְׁמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל
מִקְדָּשֵׁי שְׁמֶךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ (הַשֶּׁבֶת ו) יִשְׂרָאֵל וְתוֹכְמָיִם:

רָצוּהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפְלֹתָם. וְהַשֵּׁב
אֶת הָעֲבוּדָה לְדָבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל.
וְתַפְלֹתָם בְּאַהֲבָה תַמְבִּיל בְּרַצוֹן וְתֵהִי בְרַצוֹן תָּמִיד
עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:

וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֶךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה הַמְּחַזֵּר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מורים

שיח יצחק

כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ. כי האדם בהתבוננו שפלות ערכו וגדולת הבו"ת צריך שלא יהיה
לו מלה להרים ראש לעמוד ולהתפלל לפניו יתברך, ע"כ צריך לערוך דברי התנלות לזה
ולהזכיר שפלותו כמ"ש אה"כ ע"ה הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר. (ולכך ניקט ג"כ
בהדרגה מהחלה על נ' ואה"כ על מ"ה ואה"כ על מ' והכל הוא מטעם הג"ל וכמ"ס במדרש, הכותים
יודעים איך לנקט מתחלה מעט מים ואה"כ כלל וכו'). וע"כ תקנו לומר קודם התפלה רצ"ע לא
על דקויותיו כו' מה אנו מה חיינו כו'. וכן יעקב אע"ה אמר בתפלתו קטונתי מכל החסדים (וכל
בקשתי הוא רק משום) ואהה אמרת היטב אטיב עמך—וביחוד כשהאדם מנקט דבר גדול. וכמ"ס
בשאלה שאני אהא דכתיב ומברכתך יבורך בית עבדך לעולם (ברכות נ') ע"כ יש לערוך התנלות הגונה.
וכן מצינו בדהמט"ה כאשר התפלל על קיום מלכותו אמר (ש"כ ו' דה"א י"ז) אמר מי אני ומי ביתי
וגו' כי אהא אלקי גלית את און עבדך לבנות לו בית על כן מצא עבדך להתפלל לפניך. ובדרך זה
הוא ג"כ תפלתנו כאן. לאמר, כי הגם כי אין אנו כדאים להתפלל ולנקט על זאת מ"מ אנו
מבקשים כאשר רצית ואמרת לברכנו:

(א) ירושלמי ברכות פ"ט. (ב) ברכות מ"ט.ג) וכל המועדים ק' ומניס, מה"פ זמן האביב
מה"פ זמן הקיץ מה"פ זמן האביב [רבינו בחיי פ' בא].

מודים לזכך

מודים אנחנו לך ליהוה הוא יי אלהינו
ואלה אבותינו אלהי כל בשר
יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות
לשם הגדול והקדוש על שהחיייתנו
וקיימתנו בן החייו ותקימנו ותאסוף
גלויותינו לחצרות קדשך לשמור חקך
ולעשות רצונך ולעבודך בלבב שלם
על שאנחנו צדיקים לך ברוך אל
ההודאות:

מוֹדִים אֲנִיחֵנו כִּי שָׂאתָה הוּא
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּר חַיִּינו
מִיָּגוֹן יִשְׁעֵנו. אַתָּה הוּא לְדוֹר
וְדוֹר גּוֹדֵה לָךְ וְנִסְפָּר תְּהַלֵּלְתָּךְ:
עַל חַיִּינוּ הַמְסוּרִים בְּיָדְךָ וְעַל
נַשְׁמוֹתֵינוּ הַמְּקוּדָּשׁוֹת לָךְ וְעַל
נַפְשְׁךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל
נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל
כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרָחֵם כִּי לֹא
תָמוּ חַסְדֶיךָ מֵעוֹלָם
קוֹיֵנו לָךְ:

עַת עָרַב וּבִקֵּר וְצַחֲרִים. הַטּוֹב
כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרָחֵם כִּי לֹא
תָמוּ חַסְדֶיךָ מֵעוֹלָם
קוֹיֵנו לָךְ:

וְעַל פְּלִיטוֹתֶיךָ וְיִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שְׁמֶךָ מִלְּכֵנו תָּמִיד
לְעוֹלָם וָעֶד:

וְכָל־תְּחִיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה וַיְהִלְלוּ אֶת שְׁמֶךָ בְּאַמֶּת תָּא
יִשׁוּעַתָּנוּ וְעִזְרָתָנוּ סֵלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
הַטּוֹב שְׁמֶךָ וְלָךְ נָאֵה לְהוֹדוֹת:

לשׁן ברכת כהנים

שְׁיִם שְׁלוֹם מִזְבֵּחַ וּבִרְכַת חַן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל
יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּרַכְנוּ אֲבוֹתֵנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנִיךָ כִּי
בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּתָה לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד
וְצַדִּיקָה וּבִרְכַת וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשְׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֶךְ אֶת
עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה בְּשִׁלּוֹמֶךָ:
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹם:

למנחה ולמעריב שלום רב

אֱלֹהֵי. נִצּוֹר לְשׁוֹנֵי מַרְעַ וּשְׁפַתִּי מִדְּבַר מִרְמָה וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי
תְּדוּם וְנַפְשִׁי כְּעַפְּרָה לְכָל תְּהִיָּה פִּתְחַ לְבָבִי בְּתוֹרָתְךָ
וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשִׁי וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רַעַה מִהֲרַת הַפֶּה
עֲתָם (מִד)

עֲצָתָם וְקִלְקַל מַחְשַׁבְתָּם. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֹחַ עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנָּה
 עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשִׁתָּהּ עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרַתָּהּ לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדֵיֶיךָ
 הַוְשִׁיעַה יְמִינָה וְעַנְנֵי: יְהִי לְרִצּוֹן אִמְרֵי פִי וְהַגִּיזוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ
 יְהוָה צוּרֵי וּגְוֵאֲלֵי. עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם
 עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׂיבְנָה בֵּית הַבְּקָדָשׁ
 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתָּהּ: וְשֵׁם נַעֲבֹדָה בִּירְאָה פִּימֵי עוֹלָם
 וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת: וְעֲרְבָה לִיְהוָה מִגִּתַּת יְהוּדָה וִידוּשׁ שְׁלֹם פִּימֵי עוֹלָם
 וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת: הַשִּׁיחַ תּוֹרַת הַתְּפִלָּה

(בהורא) אחר התפלה בערבית אומר הש"ך ק"ש (וכשחל בשבת אומרים ויכלו) ומקדשין על הטוט
 חוץ לילי פסח הראשונים, ובשחרית אומרים הלל א"כ ומזיאין ב' ס"ת ואומרים י"ג מדות
 וקורין בחול ה' גברי ובשבת ז' גברי ואמר קריאת ההפסדה אומרים (בשבת יקום פורקן) אצרי
 יהללו ומחזירין ס"ת להיכל ח"ק ומתפללין מוסף. ביום א' ש"פ מזכירין הלבור משיב כרוח כנוסף
 עד שישמעו שש"ך אינו מזכיר כנוסף אז הם פוסקין במנחה ואם יחדד איחר תפלתו עד אחר שכתפלל
 הש"ך מוסף לא יאמר משיב כרוח: ובמקומות שטהגין להתפלל תפלת על קודם תפלת מוסף בלחש
 פוסקין כל הקהל לומר משיב כרוח בתפלת מוסף בלחש וה"ה בשמ"ע מתקומות שמתפללין תפלת גשם
 קודם תפלת מוסף בלחש מתחילין לומר משיב כרוח בתפלת מוסף בלחש, וכן נוהגין פשה"ק ירושלים ת"ו:

קדושה למוסף בעזרת הש"ך

נְעַרִיצְךָ וְנִקְדִישְׁךָ בְּסוּד עֵינֶיךָ שְׂרַפְיִי קִדְשׁ הַמְּקַדְּשִׁים שְׂמֹחַ
 בְּקִדְשׁ בְּכָתוּב עַל יַד נְבִיאָךָ וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר:
 קו"ח קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:
 חו"ן כְּבוֹדוֹ מְלֵא עוֹלָם מִשְׁרָתֵינוּ שׂוֹאֲלִים זֶה לְזֶה אֵיךְ מְקוֹם
 כְּבוֹדוֹ לְעַמְתָּם בְּרוּךְ יֹאמְרוּ: קו"ח בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מְמַקְוֵמוֹ:
 חו"ן מְמַקְוֵמוֹ הוּא יִפֵּן בְּרַחֲמִים וַיַּחֲוֶן עִם הַמֵּיחֲדִים שְׂמוֹ עֲרַב
 וּבִקֵּר בְּכָל יוֹם תָּמִיד פְּעָמִים בְּאַהֲבָה שְׂמַע אֹמְרִים:
 קו"ח שְׂמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד: חו"ן הוּא אֱלֹהֵינוּ
 הוּא אָבִינוּ הוּא מְלַכְנוּ הוּא מוֹשִׁיעֵנו. וְהוּא יִשְׁמִיעֵנו בְּרַחֲמֵינוּ
 שְׂגִיית לְעֵינֵי כָל חַי לְהַיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים. אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 לַיּוֹם וְהַיּוֹם אֲדִיר אֲדִירֵנוּ יְהוָה אֲדוֹנֵינוּ מִתְּ אֲדִיר שְׂמֹחַ בְּכָל
 הָאָרֶץ: וְהִיא יְהוָה לְמַדָּה עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא

יְהִיָּה יְהוָה אֶחָד וְשְׂמוֹ אֶחָד:

חו"ן וּבְדָבְרֵי קִדְשֶׁךָ בְּתוֹכָהּ לְאֹמַר: קו"ח יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם
 אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדָר וְדָר תִּלְלוּהָ:

לְדוֹר וָדוֹר נִגִּיד בְּדַלְתָּךְ וּבְגִמְתָּךְ נִצְחִים קְדוֹשֵׁיךָ נְקֻדֵי־שֵׁשׁ וּשְׁבַתְךָ אֶלְהִינוּ
 מִפְּנֵינוּ לֹא יִמוּשׁ לְעוֹלָם וְעַד כִּי אֵל מְלֶךְךָ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה : פְּרֻחַ
 אָתָּה יְהוָה הָאֵל הַקָּדוֹשׁ :

דיני נשיאת כפים

(והחזו א) אין כ"כ בפחות מי' והכהנים מן המנין ואפי' אין שם רק ישראל
 אחד עליון לדוכן והישראל יענה אמן. התחילו לישא כפיהם ב' ויחזו
 תקלתן גומרון: ב) קודם רלה נטל הכהן ידיו והלוי יזוק מים על ידיו ואם אין לוי
 יזוק בכור פסר רחם ואם אין גם בכור יזוק הכהן בעלמו על ידיו ולא ישראל ולא
 ישלו הכהנים במגעלים: ג) כשאומר הש"ך רלה כל כהן שבבשכ"ג יעקור ממקומו
 לפלות לדוכן ואם לא עקר עד שגמר הש"ך רלה לא יעלה ואם עלה לא ירד:
 ד) כשבאים לפני התיבה יאמרו תחלה מודים דרבנן עם הלבוש ואח"כ יאמרו יה"ר
 כו' מטתה ועד שולם ומאריכון בתפלה זו עד שיביים הש"ך נאה להודות כדי שיפס
 הלבוש אמן גם על תפלתם: ה) הכהנים שומדים ופניהם כלפי היכל והש"ך אומר
 או"א ברכנו כו' בלחש ואומר כהנים בקו"ר ומחזירין הכהנים פניהם כלפי העם
 ועם קדושיך אומר בלחש ואם אין רק כהן אחד או"א כהנים בקו"ר אלא מחזיר פניו:
 ו) כשמחזירין פניהם כלפי העם מברשין טלן ביחד אקבשאו"ו כו': ז) מצביחין ידיהם
 כנגד כתפיהם ופושטין ידיהם וחולקין אלצעותיהם ומחזינים לפשות ה' אצריים בין
 ב' אלצעות לב' אלצעות אציר אחד ובין אלצע לגודל אציר אחד וכן ביד השניה ובין
 גודל לגודל אציר אחד ומצביחין יד הימנית קלת למעלה מהשמאלית [ויכית גודל
 ימין על גודל שמאל שיהיה כפין חלון ביניהם]: ח) ופרשין כפיהם שיהיה חך
 כפיהם כנגד הארץ ואחורי ידיהם כנגד השמים והש"ך מקרא אותם ב"כ מלה
 בתלה והם עונים כל מלה עד שיסיימו פסוק ראשון ואז ערך הלבוש אמן וק אציר
 ססוק ב' וכן אחר פסוק ג': ט) אח"כ מתחיל הש"ך שים שלום ואז מחזירין הכהנים
 פניהם להיכל ואומרים רבש"פ כו' ואצרכו בתפלה זו עד שיביים הש"ך שים שלום
 כדי שיפנו הלבוש אמן של שיהיה ואם אינם יכולים להאריך כ"כ יאמרו עד אציר
 בפרוס כו' ובר"ה ויה"כ שמאריך הש"ך בנינונים לא יתחילו הכהנים רבש"פ עד
 לבסוף כדי שיסיימו בשוק עם הש"ך: י) אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם עד
 שיסתחיל הש"ך שים שלום ואז הם רשאים לטוף אלצעותיהם עד שיחזרו פניהם ואז הם
 רשאים לעקור משם עד שיביים הש"ך שים שלום והלבוש יסיימו אמן: יא) אם
 הש"ך הוא כהן יש שם כהנים אחרים לא ישא את כפיו ולא יאמרו לו לפלות
 ואם אין שם כהן אלא הוא אם מובטח שיחזור לתפלתו בלא מירוק הדעת ישא
 כפיו ויעקר רגליו מעט בעבודה ויאמר עד נאה להודות ויעלה לדוכן ויברך ב"כ
 ותקרא לו אחר ומסיים אמן שים שלום וברבש"פ יאמר אחר התפלה ואם לא
 פקר רגליו ברלה אין רשאי לפלות ואם אין מובטח שיחזור לתפלתו בלא מירוק
 דעת לא ישא כפיו ואם אמרו לו קודם רלה לפלות אפי' אין מובטח ואפי' יש שם
 כהנים אחרים לריך לפלות ואמר בבש"פ אם לא יעלה אכל אם אמרו לו אחר
 רלה לפלות איט רשאי לפלות: יב) כשמחזירין הכהנים פניהם כיו בתחלה בין

דיני נשיאת כלים

בסוף לא יחזירו רק דרך ימין וגשורדן מהדוק יפשו לאחריהם ממלך הכפר
 מרבו: יג) כשהש"ץ כן אפילו אינו מ"כ יקרא ישראל לכהנים והחן שופק: יד) לריך
 שיהיו פני העט כנגד פני הכהנים ולא יסתכלו בכהנים ולא יאמרו שום פסוק
 רק ישחקו ויכוונו לברכה: טו) העט שלחורי הכהנים ובלודים שלחמריהם
 (אם אינם למסים) אינם בכלל ברכה אבל מלפניהם ובלודים שלפניהם הפי'
 מחילה של ברזל אינה מפסקת: טז) הלבוש אומרים רבש"ע בשפה שהכהנים
 מומרים בו ישמך ויהגך שלום אבל המקרא הפי' אינו ש"ץ לא יאמר הרבש"ע
 מפני הטירוף. אזן אינו נושא כפיו הפי' אמרו לו לעלות לפי שפטור מכל המלות
 והכל תוך יב"ח על אביו ואמו או סוף ל' על שאר קרובים אינו נושא כפיו הכל
 אם אמרו לו עלה לריך לעלות ולכן ילא מביהכ"נ קודם רלה ואם אין בביהכ"נ
 שני כהנים חן מהאבל מותר להאכל לישא כפיו הכל תוך שבעה כגון הקובר ממו
 ברגל הפי' אין שם שני כהנים אחרים אינו נושא כפיו: יז) נוהגין שאין מ"כ רק
 בתפלת מחסף של יו"ט וביו"ט שחל בשבת יש שאין נושאין כפיהם ויש שנושאין והכל
 לפי המנהג:

כשהכהנים עולים לדוכן אזי כשמגיע הש"ץ לוחמניה אומרים הקהל והש"ץ זה:

וְתַעֲרַב עֲלֶיךָ עֲתִירְתָּנוּ כְּעוֹלָה וּכְקָרְבָן. אָנָּה רַחוּם.
בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים הָשִׁב שְׂכִינְתְּךָ לְצִיּוֹן עִירְךָ.
וְסִדֵּר הָעֲבוּדָה לִירוּשָׁלַיִם: וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ
לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. וְשֵׁם גַּעֲבֻדְךָ בְּיִרְאָה בְּיָמֵי עוֹלָם
וּכְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת: ע"כ והש"ץ מסיים בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
שְׂאוֹתְךָ לְבָרְךָ בְּיִרְאָה גַּעֲבוּד: מודים וכו'

קודם הדוכן אומרים זה בלחש:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׁתַּחֲוֶה הַבְּרָכָה הַזֹּאת
(לכתמים שצויתנו) (לקהל שצוית) לְבָרְךָ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה שְׁלֵמָה
וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ שֵׁם מְבֹשָׁר וְעוֹן מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם:
החן אמר אלהינו וכו' ואמר בקול רם בְּהַנִּים והקהל עונים עם הַדּוֹשָׁה בְּאִסּוּר:
והכהנים מברכין בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּסִדְרְשׁוֹ שֶׁל אֲהָרֹן וְצוּנוּ לְבָרְךָ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

(גדורא) כל העם יתמו כ"כ בלימה וזכירה כליתא בזה"ק נשא וז"ל בזהיא שמהא דכנהא
 פרום ידיו כו' לריכין עמא למיתב בזהילו בלימתא ולידע דההיא שפתא עידן רעווא כו'.
 ועיניהם ישיתו לנשות בדרך כמו שמועד בתפלה ויכוין לבו לכל חיבה שזאלה מפי כהן:

צריך

ועפ"י מנהג הגר"א מקדים הש"ץ את הפסוק ושם כענדך לוחמניה ומסיים בל"י המסורה
 כינתו לציון, כדי שלא לנשות מסבב הברכות דכל השנה וכן נוהגין בירושלם עה"ק ובעוד קהלות.

גוד פסח לסוף כמלא יברך זה ית"ם יאמר חכמה על ישראל. וישמך שיען כמים לישראל.
 ער שחטף מיים לישראל. ויחך שיברכס בנשיאת סן. ישא שיברכס בשפור וכלמה.
 שלום כמאמנו :

יְבָרְכֶךָּ. יְהוָה. וַיִּשְׁמְרֶךָּ. יָאֵר. יְהוָה. פָּנָיו. אֲדִיָּה.
 וַיַּחַגְּרֶךָּ. יִשָּׂא. יְהוָה. פָּנָיו. אֲדִיָּה. וַיִּשֶׂם. לָךְ. שְׁלֹום :

סוף דמיו חלמא ולא ידב מאי חזי ליקום קמי כהני כפידן דפרסי ידיסו וליסא
 דכס"ס ולסיס כהדי כהני דלפני לבזרא אגן ואי לא סי"ס פדין לימא אדיר ס"ה :

בשכסס"ס מעניס וישמך אמרים הקל זה :

רַצְנוֹן שֶׁל עוֹלָם אֲנִי שְׁלֶךְ וַחֲלוּמוֹתַי שְׁלֶךְ חֲלוּם
 חֲלַמְתִּי וְאֲנִי יוֹדֵעַ מַה הוּא. יְהִי רִצְוֹן מִלְּפָנֶיךָ
 יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שִׁיְהִיו בְּרַחֲמוֹתַי עָלַי
 וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל לְטוֹבָה. בֵּין שְׁחַלְמְתִי עַל עַצְמִי
 וּבֵין שְׁחַלְמְתִי עַד אַחֲרַיִם וּבֵין שְׁחַלְמוֹ אַחֲרַיִם עָלַי.
 אִם טוֹבִים הֵם חוֹזְקִים וְאִמְצָם וַיִּתְקַלְמוּ בִּי וּבְכֶהֱם
 בְּחֲלוּמוֹת שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק וְאִם צָרִיכִים רְפוּאָה
 רְפֹאִם בְּחֲזוּמֵיהוּ כְּלָךְ יְהוּדָה מַחֲלִיזוֹ וּכְסָרִים תְּבִיאָה
 מִצַּדְשָׁתָהּ וּכְנַעַמָן מִצַּרְעָתָהּ. וּכְמִי מָרָה עַל יְדֵי מִשָּׁח
 רַמְסֵי. וּכְמִי יָרִיחוּ עַל יְדֵי אֱלִישֵׁעַ. וּכְשֵׁם שְׁחַפְכַּת
 אֶת קַלְלַת בַּלְעָם הַרְשָׁע מִקַּלְלָה לְבָרְכָהּ בֶּן תַּהֲפֹזֶת
 כָּל חֲלוּמוֹתַי עָלַי וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל לְטוֹבָה וְתִשְׁמְרֵנִי
 וְתַחֲנְנֵנִי וְתַרְצֵנִי : אֲמֵן

כחוב כספדי לוח שלל יאמר אלל טלוס רבש"ע רק יאמר זה :

יְהִי רִצְוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שִׁתְּעַשֶּׂה לְמַעַן
 קִדְשֵׁת חֲסִדֶיךָ וּגְדֹל רַחֲמֶיךָ הַפְּשׁוּטִים וּלְמַעַן מְהֵרַת שְׁמֹךְ
 הַנְּחַל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא בֶּן עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיזוֹת הַיּוֹצֵאִים סָן
 הַפְּסוּטִים שֶׁל בְּרַכַּת כְּהֻנָּיִם (אִתְקַ"ס פַּסְת"ם פַּסְפַּסִּים דְיוֹנָסִים) הָאֲמוּרָה

כפי אהרן ובניו עם קדושה שתהיה קרוב לי במקראי קה
 השמע תפילתי נאקתי ונאקתי תמיד פשם ששמעת אנקת
 יעקב תמימה הנקרא איש הם ותתן לי וכל נפשות ביתי
 מזונתינו ופרנסתנו ברוח ולא בצמצום בהתר ולא באסור
 בנתת ולא בצער מתת ידך הרחבה פשם שנתת פסת לחם
 לאכול ובגד לבוש ליעקב אבינו הנקרא איש תם
 והתגנו לאהבת להן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו
 יהיו דברי נשמעים לעבודתך פשם שנתת את יוסף צדיקה
 בשעה שהקבילו אביו פתגת פנים להן ולחסד ולרחמים בעיניך
 ובעיני כל רואיו. ותעשה עמי נפלאות ונסים ולמובה אות
 ותצליחני בררכי ותן קלפי בינת להבין ולהשפיל ולקיים את
 כל דברי תלמוד תורה וסודותיה. ותצילני משגיאות. ותטהר
 רעיוני וקבי לעבודתך וליראתך. ותאריך ימי וימי אשתי ובני
 ובנותי (סי שיש לו אב ואם יאמר ימי אבי ואמי) בשוב ובנעימות
 ברוב עו ושלום אמן סלה:

אמר הדיין אמרים הכתובים:

אמר הדיין אמרים הקבל זה

רבנו של עולם עשינו מה שצורת
 שנינו אף אתה עשה עמנו כטה
 שחבטתנו. השקיפה ספעון קדושה כן
 השקים וברך את עמך את ישראל ואת
 האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת
 לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש:

אדיר במלחם שוכן בגבורה
 אתה שלום ושמה
 שלום. יהי רצון שתשים
 עלינו ועל כל עמך
 בית ישראל תים וברכה
 למצדת שלום:

סוף אמר יום שלום ונאמר החסלה ואמר ק"ט א"כ עלינו ק"י ש"ס:

הזכרת נשמות

מי שאין לו אב יאמר זה

יזכור אלחם נשמת אבי מורי (פכ"פ) שהאך לעולמו בניבור שאני
 נודר צדקה בעדו בשכר זה תחא נפשו צרורה בצרור החיים
 עם נשמת אברדם יצחק ויעקב שרה רבקה רחל ולאה ועם שאר
 צדיקים וצדקניות שבגן עדן ונאמר אמן:

הזכרת נשמות

מי שאין לו אם יאמר זה :

יזכור אלהים נשמת אמי מורתי (פנ"פ) שהלכה לעולמה בעבור שאני נודר צדקה בעדה בשכר זה תרא נפשה צדורה בצרור החיים עם נשמת אברהם יצחק ויעקב שרה רבקה רחל ולאח ועם שאר צדיקים וצדקניות שבגן עדן ונאמר אמן :

בעבור אב ואם הזקנים והר הקרובים יאמר זה :

יזכור אלהים נשמת אבי ואמי זקני וזקנותי דודי ודודותי אחי ואחיותי בין מצד אבי ובין מצד אמי שהלכנו לעולמם בעבור שאני נודר צדקה בעדם בשכר זה תהיינה נפשותם צדורה בצרור החיים עם נשמת אברהם יצחק ויעקב שרה רבקה רחל ולאח ועם שאר צדיקים וצדקניות שבגן עדן ונאמר אמן .

יזכור אלהים נשמת (פנ"פ) ונשמת כל קרובי וקרובותי הן מצד אבי והן מצד אמי הן שהומתו הן שנהרגו הן שנשחטו ושנשרפו ושנמבעו ושנתנקו על קידוש השם בעבור שאתן צדקה בעד הזכרת נשמותיהם ובשכר זה תהיינה נפשותם צדורה בצרור החיים עם נשמת אברהם יצחק ויעקב שרה רבקה רחל ולאח ועם שאר צדיקים וצדקניות שבגן עדן ונאמר אמן :

אך מלא רחמים תמצא לעיל קודם הפלת מוסף של שבת.

התעוררות לימי אלול מס' חיי אדם וס' יוש"ה.

באהבת הקב"ה את ישראל הרבה להטיב אמתו ולונו לשוב לפניו בכל עת שנחמא ואף שהתשובה טובה בכל עת מ"מ חודש אלול הוא מוען יותר שתקובל תשובתו משאר ימות השנה לפי שהימים אלו הם ימי רצון מפת סגבטרט לעם שכשחמאו ישראל בעגל ונשחברו הלוחות ב"ז בתמוז ואח"כ עלה משה להר והתפלל ואמר לו הקב"ה פסל לך ונתרלה לכת לו לוחות שניות ואז עלה בר"ח אלול ונשתהה שם עד יו"כ שהיה גמר כפרה. ואיתא בתנ"א ישראל היו טהגין כל אותן הימים לום ותענית. יום אחרון שכולס דהיינו עשרה בתשרי גזרו תענית ולנו בתענית, ולפיכך נתן הקב"ה אותו יום דהיינו יו"כ לכפרה לעולם. ולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז לכן בכל שנה מתעורר עוד הרחמים למעלה והם ימי רצון. ולפי שכשעלה משה תקעו בשופר במחנה להודיע לישראל שלא יצעו עוד לכן גם אמתנו נהגים להקיע בשופר בכל יום מר"ח אלול ומקפין בכל החודש מוץ ער"ה כדי להפסיק בין הקיעות רשות לחובה ויש שתוקפין גם במחנה ויש מתחילין בא' דר"ח ויש מיום ב' ועיקר התקיעות הוא לעורר לב האדם ולהחרידו שיטוררו לבם לתשובה שטבע קול השופר להחריד כמ"ש היתקע שופר בעיר ועם לא יתדרו. ותייב כל אדם להכין א"ע ליום שיכנס למשפט לפני ה' בר"ה

ע"פ שלטים יום קודם בתשובה ותפלה ויחן כל לבו רק לעבודה ה' ורמוז לזה
 "אני לדודי זדודי" לי ר"ת אלול. ולכן ירבה כל החודש בתשובה ותפלה ולדקה
 ורמוז לזה ומשלות ממות "איש" לרעהו "ומתנות" לאביונים ר"ת אלול לרמוז שבחדש
 אלול ירבה בתפנות לאביונים ומעט זה יש נוהגין להתענות מר"ת אלול ואיך אכן
 בחדותיט שאט חלושי כח וביותר הלומדים יותר טוב שיאכל מעט וילמוד בכפלים:
ובר"ב היסוד"ה וכבר פשט בכל תפלות ישראל וישימה לחוק ולמשפט עד היום
 הזה ולעורר לבבם בחדש זה לתורה ולתעודה ולהתמיד בלימוד ביסוד
 ולהתענות תענית נדבה ולקום בחלות לילה לאודות לה' ולטובל עליו בפיקה טהורה
 בשמירת קודם תפלה שחרית ולהרבות בדרקה. והנה לעורר אל הפועל אינו נרדף
 כי לא נחשדו ישראל לעבור על עשה ול"ת בפועל דהיינו שלא יניח ספלן או
 לבטל ממת ללית וכיוצא אך פן ואולי עון עקביו יסובמו ליום הדין ח"ו והס מ"ע
 ול"ת הכתובים ומאמרים בתורת הקדושה ואדם דש בעקביו ויש מהן שבין אדם
 למקום ומהן שבין אדם לחבירו וכבאר תחלה אחת שבין אדם למקום שיצף לאשורו כמה
 מאות ואלפים מ"ע מן התורה של ברכת המזון בירך שלא בכונה וכמה מ"ע של
 ק"ש קרא שלא בכונה וכמה מאות ואלפים תפלות התפלל שלא בטובה שדרשו רז"ל
 מפסוק ולעבדו בכל לבבם איזה עבודה שהיא בלב זהו אומר ו תפלה וכמה ברכת
 הגהנין וברכת המזון בירך שלא בכונה ועבר על עשה של ועשית ע"פ הדבר
 אשר יגידו לך ול"ת דלא תסור כו' וזאת הפונק החמור הטור בנתיב הקדושה
 וכו"ק בברכת הגהנין ע"ז שהגנין בלא ברכה מעה"ז ונחל אביו וחמו וכנסת ישראל
 אף שבירך אך לא כיון לבו בהם כראוי כלא נחשב בעיני המקום ב"ה וב"ש וגם
 אין הדעת טובלו דהיינו אדם גם רעב ואין כח ולא שחה מים ויעף ויאכל מאכלים
 אשר לא עמל בו ולא גדלו והתענג בדשן נפשו מהם תענוג גדול ואם לא נתן
 הודאה ושבח כראוי להבדיל ית"ש ויתעלה זכרו לעד על שיר וברא כל אלה והגין
 לעניו מטבת. היסבלהו השכל האנושי זאת גם אם האדם למא מאד ושחה אף רק
 מים שלא עמל בה ולא גדלה ולא נתן בברכת שהכל ובברכה אחרונה הודאה ושבח
 גדול במחשבתו להבורא ית"ש שיר וברא אלו המים ואף שאמר בפיו ובשפתיו נוסח
 היבט בהמ"ז או הברכה אך היה כמות אנשים מלומדה רחמנא לילגן בודאי אין דעת
 האדם שהוא בר שכל קצת טובל זאת. ויעלה האדם על לבו הברכה אחת היא לך
 שנעשה כמות אנשים מלומדה והלא למאות ואלפים ברכת המזון בירך כל ימי
 חייתו. גם ברכת הודאות כברכת אשר יר כמה פעמים בכל יום בירך שלא
 בכונה כראוי וכיוצא. ולבו ישים לדרך פעמיו שאם לא היה נזהר בכל הא"ל
 בכונתם כמה אלפים ורבבות שמות הקדושים הוליא מפיו בלא כונה רחמנא לילגן
 מעונש הגדול. גם יעלה על דעתו אם יודע בעלמו שלא היה נזהר כ"כ בענית
 אמן שעונשו מבוחר בזה"ק. יפקח עיניו ע"ז אשר תאבד ממנו קימת חלות אף
 לילה א' בכל השנה שהזה"ק מחיר ע"ז מאד. וימלא כתוב בספרים מי שלא קם
 בחמת הוא בנדוי ר"ל. גם אם לא היה נזהר בהתמדת הלמוד כראוי שנעשו ר"ל
 מפרש בקרא התרפית ביום לרה לר כחכה ודרז"ל מי שמרפה עלמו
 מד"ת לר כמו ביום הדין וכמה אזהרות בנתיב הקדושה על בטולי
 הורה גם בזה"ק כידוע. פ"ש. גם אם לא היה נזהר מלכפסיק בחלמנו
 הלמוד

התעוררות רימי ארז

הלמוד בשיחת חולין והמנוח ע"ז מבר בנמרח הקדושה מפסוק הקספיה מלם עלי שיה כו' וז"ל הזה"ק פ' שלח לך דקס"ב ע"א מאן דפסק מלך דאורייתא על מלין בסלין יתפסקון חייה מהאי עלמא ודיניה קיימא בהוא עלמא כו' עכ"ל. גם אם לא היה נזהר לחתך המלות היסב בלשון ר"ל מהעונש הגדול הנזכר בזה"ק ע"ז. גם יעלה על דעתו אם יודע בעלמו שלא היה נזהר בימי חייו מצדדים ומילבין המאין באוכלין בימות החמה כמה ל"ת מן התורה עבר בזה וכי אין ראוי לאדם לזכות יומם ולילה כמו שמעשר בנפשו שלא היה נזהר בכל הנ"ל בעודו בחיים חייתו וקצב בחרט אנוש חרטה המסקלת לשעבר ומשמרת למשמרת אלהבא וליום הכסא יבא כעמר נקי בן יחמו :

עד כה פורט ה' אלהינו ית"ש לבאר הערת דברים שבין אדם למקום צ"ס וב"ש והנה עת לכוננה כי בא מופד ביאור זכרון דברים שבין אדם לחבירו שאדם דש בטקביו והי' הסקוב למיסור ומעוות לו יוכל לתקן קודם יום הדין הגדול והגורא והשיב עלי שוטפיו לפקח עינים להם ולא יראו ומעשיהם ישיכלו בחסן המצפס על לבו אם לא הי' נזהר כ"כ בעון הגזל רחמנא ללן שבשביל פרוטה שגזל לריך להיות מגולגל עוד בעולם להחזיר הפרדסה לבעליו או לירשיו חיי לאותו צדקה חיי לאותו בלימה להיות מוכרת עוד לבוא בגלגול וידוע ששונש בגלגול קשה מאד. ומבואר בם' חסידים למשל אם גזל אדם שלשה זבובים ואם לא היה נחל' אותו השלשה זבובים אלו היה מרוח מהם הגזול חלי זבוב. ואח"כ משלשה ומאי זבובים אלו היה מרוח יותר מחלי זבוב ובאריכות הזמן יכול להיות שבין הגזול וירשיו וירשי ירשיו עד סוף כל הדורות וגם הוא דבר שהשכל מחייבו. והנה איך לא יזהר האדם אף מספק ספיקא של גזל כי רבית אוכלת בהם כנ"ל ובודאי ראוי לאדם ופוז לו לוותר משלו מאה זבובים מלהעמיד עלמו בספק ספיקא של הגזל פרוטה א' את חבירו וחומר עון זה ידוע מפסוק כי מלאה הארץ חמס שלא נחתם גז"ד של דור החבול אלא על הגזל אף שכו בהם ג"כ שאר עבירות חמורות ר"ל. וכמלא בספרים שאין עון בעולם שמעכב תפלתו של אדם לפנות למעלה בעולם השליון כמו עון הגזל ר"ל. וראה דרכיה וחכס איך ראוי לאדם להסתרחק מעון הכבד הזה ודי בזה. ומעשה הגיפ שעת הביאור בלהב שאין בו מעשה להלביב לבוס בנ"א לפקח עינא פקיתא בענין אהבס ופיפוכו שבין אדם לחבירו וכוא מ"ע שגואהבת לרעך כמוך ומל"ת של לא תשנא את אחיך בלבד ומ"ע של בדרך שפוט עמיחך. וכמו שער בנפשו שלא היה נזהר בהם כ"כ תשיח עטת בנפשו יען בלבבו יומם ולילה מאין הפגות כמה וכמה אלפים ורבבות עשה ול"ת הנ"ל חלף ועבר עליו בכל שנה ושנה מימי חייו כי אלו עוברים עליהם בכל עת ובכל רגע כי הם מלות שהלים במחשבתו של אדם כמו ימור האל ית"ש ויתפלה זכרו נפד. ויתשבה לדעת זאת ערס ילא דבר התלכות מלפניו ויכתב ספרי המחיס וספרי החיים המעות ביד הלשון והוא עון המר של לשון הרע לתקנו בעודנו חי על הארץ כי הוא עון פלילי ואף גם זאת יעלה האדם על לבו בבואו ליום ה' כי קרוב אם לא היה נזהר ח"ו עד הנה בדברים בטלים שכמה אלפים ורבבות מ"ע ול"ת עבר כל ימי חייתו כנזכר בנמרח הקדושה רב אדה בר יעקב אומר עובר בלאו האמר כל הדברים יגיעים לא יוכל איש לדבר ואמרו במסכת חולין דף ע"ט א"ר ינחק

יחזק מ"ד האמנם אלם לרק מדברין וגו' מה אומננו של אדם בעוה"ז יסיס
 עלמו כאלם יכול חף לר"ת כו'. ובדואי מי שפוסה עלמו כאלם בעה"ז השפל וכבזאי
 נלול מכמה עברות חמורות ששקלים כע"ג נלול מלשון הרע ומרכילות ומלינות
 שהלך הוא מכה שאינם מקבלין פני שכינה כמוזכר בגמרא הקדושה ופוד מולל מאש
 המחלוקת ומדברים בטלים למצור בעשה ול"ת הג"ל בכל עת ובכל שעה ר"ל. גם
 אם האדם עושה עלמו כאלם לא יפתח פיו למלאתו שחוק ואם דינא דגמרא ולמדו
 זאת מפסוק והובא ג"כ בש"ט או"ח סי' תק"ס. וכתב הע"ז דאפי' בשמחה של
 מלכה כגון בחמורה ופורים אסור. וכבר אמר שהע"ה בחממה ברוב דברים לא
 יחדל פשט לכן אישך ויהי אליהם עמך בכל אשר תרלה לדבר איזה דבור תשקל
 במאני שכלך מקודם אם הוא דבור הכרחי או לא ובדואי הבא לספר מהייעין
 איתו וה' יתן חממה מפיו דעת ותבונה בלב האדם עלות הגומת איך להשליך מפליו
 נטל החול וכיבד העון ר"ל וע"ז אנו מתפללים בכל יום בערבית ותקנו בעלמ
 טובה מלפניך. ודי בעברה זו :

דיני חדש אלול וער"ה

(דה"ח) א) נוהגין לעמוד באשמורת לומר סליחות ביום א' שלפני ר"ה ואם חל
 ר"ה ביום ב' או ג' אז מתחילין לומר מיום א' שבוט שלפניו: ב) הש"ך
 צריך להתעסק בטלית כשאומר שלש עשרה מדות: ג) אבל אסור ללאת מביטו
 לביהכ"נ לומר סליחות מלבד בער"ה שצריך לילך לסליחות: ד) ביום א' של סליחות
 נוהגין רוב הקהל להתענות ולהשלים התענית: ה) ער"ה נוהגין כולם להתענות
 וא"ל קבלה ולא השלמה ואין קורין ויחל וא"א במנחה שאינו ת"ל: ו) מכבסין
 ומתאפרין בער"ה כדי להראות שאנו בטוחים בחסדי הש"י שיוצא לאור. משפטנו
 אבל עכ"פ לא ילבש צר"ה בגדים חשובים כבשאר יו"ט כדי שיהי' אימת הדין עליו
 ונוהגין לטבול בער"ה משום קרי:

(גדורא) הנה כל הספרים מלאים מהנהגת חודש אלול וירבה האדם בלימוד ס"י
 בימים אלו לעורר לבו אל התשובה ובדואי ימלא רפואה לחלאת עונותיו ועיקר
 התשובה הוא המרטה על העבר והקבלה להבא שלא ישוב לכסלה עוד כי בלתי זה
 הרי הוא כטובל ושרץ בידו ובאמירת סליחות יזר מאד לקבל בלבו תשובה גמורה
 כנ"ל ויבכה לפני ה' כי שערי דמעות לא ננעלו. ויבכה על שפירות דמן של
 צדיקים הנזכר בסליחות כי בכיה זו תהיה כפרה על עונותיו ואמרנו בגמ' כל המוריד
 דמעות כו'. ולענין עטיפת הש"ך בטלית בעוד לילה אם אפשר יתעסק בטלית שאלה
 וא"ל מתעסק בשלו בלא ברכה. כתב הש"ה הש"ך והתוקע יפרשו א"ע ג' ימים
 קודם ר"ה מכל דבר המביא לידי טומאת קרי ושיהיו בעלי תשובה גמורין וילמדו
 בתחלה ההפלות והתחנות וז"ל זוש"ק פ' ויקרא ווי לאינון דסלימא דלהון לא אשהכח
 כדקא יאות דהא חובי עלמא אפיין לאדכרא בגיגיה וכד סלימא הוא זכה כדקא
 יאות זכאין אינון עמא דכל דינין נוסהלקין עינייהו על ידו :

(דה"ח) מה שנוהגים בהתרת נדרים לומר אף שמלך הדין כו' כי א"ל לפורטס כו' זה אינו מוטיל אלא לנדרים ששכח אבל לנדרים שזכר אותם ונריך לכתירם נריך לפרוט כגדר וא"ל אין מתירין לו ודי כשמפרט הגדר לפני אחד מהמהירין. ונחנאי מודעה שאנו מתירין אינו מוטיל אלא כגדר שבינו לבין עצמו אבל כגדר שבין אדם להכירו אינו מוטיל.

(נהודא) תנן במס' נדרים הרו זה שלא יחיימו נדריו של כל השנה יאמר כל הנדרים שאני עתיד ללדור בזו השנה יהיו בטלים, וכתיב הטור נהפשו המנהג לומר כל נדרי בעי"כ. אבל זכויים מקדימין למנות וראוי להקדים קודם ר"ה ממש לעשות שני ענינים. א' התרה על העבר או אם היה מאוץ איזה נדוי יגה בעלמו שפה חלא נדוי (אך רבים מערערים ע"ו כמ"ש לקמן) ואח"כ יבקש מההכמים ויתירו לו. ב' מסירת מודעה להבא שכל מה שיחקר א"ע מהיום שבטועה או במרס או כנדוי וכו' לא צוה שהיא עתה מוסר מודעה ועוקר מעיקרו ומכילו וכ"ה המנהג בא"י מהאספים בער"ה כנח"מ עדה קדושה ואם אין פנאי בער"ה מתאספים בין כסה לעשור ועושין ב' ענינים האלה בזה הסדר. ויעמוד לפני עדה הק' ואם א"ל בפני עדה מי"מ לריכס להיות נ"ד דהיינו ג' ויאמר זה: הבואר בגמרא ובפוסקים שאין שייך שאלה היתר והפרה רק לנדרים וטבעות שאדם נודר או נשבע במה שני גע לעצמו בלבד כגון אוכל או לא אוכל אישן או לא אישן וכדומה אבל במה שנודר או נשבע להכיר או לבוש מי שמשיעו יהיה מלווה עם ודת שיהיה אין מוטיל שום היתר והפרה ושאלה בעולם:

שְׁמַעו נְאֻמֵּי רַבּוֹתַי דִּינִים מוֹמְחִים בְּלִ נְדָר או שְׁבוּעָה או אִסוּר או קוֹנָם או הָרָם שְׁנִדְרַתִּי או נִשְׁבַּעְתִּי בְּהַקִּיץ או בְּחֵלוֹם או נִשְׁבַּעְתִּי בְּשִׁמּוֹת הַקָּדוֹשִׁים שִׂאִינָם נִמְהָקִים וּבְשֵׁם הוֹיָה בְּרוּךְ הוּא וְכָל מִינֵי נִזְיוֹת שֶׁקִּבַּלְתִּי עָלַי וְאֶפִּילוּ נִזְיוֹת שֶׁמִּשּׁוֹן וְכָל שׁוֹם אִסוּר וְאֶפִּילוּ אִסוּר הַנָּאָה שֶׁאִסַּרְתִּי עָלַי או עַל אַחֵרִים בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁל אִסוּר בֵּין בְּלִשׁוֹן אִסוּר או הָרָם או קוֹנָם וְכָל שׁוֹם קִבְּלָה אֶפִּילוּ שֶׁל מִצְוָה שֶׁקִּבַּלְתִּי עָלַי בֵּין בְּלִשׁוֹן נְדָר בֵּין בְּלִשׁוֹן נִדְבָה בֵּין בְּלִשׁוֹן שְׁבוּעָה בֵּין בְּלִשׁוֹן נִזְיוֹת בֵּין בְּכָל לְשׁוֹן וְגַם הַנַּעֲשֶׂה בְּתַקִּיעַת כַּף בֵּין כָּל נְדָר וּבֵין כָּל נִדְבָה וּבֵין שׁוֹם מִנְהַג שֶׁל מִצְוָה שֶׁנִּהְגַּתִּי אֶת עַצְמִי וְכָל מוֹצֵא שְׁפָתַי שִׁיצֵא מִפִּי או שְׁנִדְרַתִּי וְגַמְרַתִּי בְּלִפִּי לַעֲשׂוֹת שׁוֹם מִצְוָה מִהַמִּצְוֹת או אִיזָה הַנִּהְגָּה טוֹבָה או אִיזָה רָבָר טוֹב שֶׁנִּהְגַּתִּי שֶׁרַשׁ פְּעָמִים וְלֹא הִתְנִיתִי שִׂיֵּהָ בְּלִי נְדָר הֵן דָּבָר שֶׁעָשִׂיתִי הֵן עַל עַצְמִי הֵן עַל אַחֵרִים הֵן אוֹתָן הִידוּעִים לִי הֵן אוֹתָן שֶׁכָּפַר שְׁכַחְתִּי. בְּכֻלָּהוֹן אֶתְחַרְטֵנָּה בְּהוֹן מַעֲקָרָא וְשׁוֹאֵל וּמִבְקָשׁ אֲנִי מִמַּעַלְתְּכֶם הַתְּרָה עֲלֵיהֶם פִּי יִרְאֵתִי פֶן אֶכְשַׁל וְנִלְפַדְתִּי וְזֶם וְשִׁלּוֹם בְּעוֹן נְדָרִים וְשְׁבוּעוֹת וְנִזְיוֹת וְחַרְמוֹת וְאִסוּרִין וְקוֹנָמוֹת וְהַסְכָּמוֹת וְאִין אֲנִי תוֹהָא חָם וְשִׁלּוֹם עַל קִיּוֹם הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים הֵם שֶׁעָשִׂיתִי רַק אֲנִי מִתְחַרְט עַל קִבְּלַת הָעֲנִינִים בְּלִשׁוֹן נְדָר או שְׁבוּעָה או נִזְיוֹת.

או אסור או חרם או קונם או הסכמה או קבלה בלב ומתחרט
 אני על זה שלא אמרתי הנני עושה דבר זה בלי נדר ושבועה
 ונזירות וחרם ואסור וקונם וקבלה בלב. לכן אני שואל התרה
 בכלהון. אני מתחרט על כל הנזכר בין אם היו הפעשים
 מהדברים הנוגעים במזון. בין מהדברים הנוגעים בגוף.
 בין מהדברים הנוגעים אל הנשמה. בכלהון אני מתחרט. על
 לשון נדר ושבועה ונזירות ואסור וחרם וקונם וקבלה בלב.
 והנה מצד הדין המתחרט והמבקש התרה צריך לפרוט
 הנדר. אך דעו נא רבותי. כי אי אפשר לפרטם כי רבים
 הם ואין אני מבקש התרה על אותם הנדרים שאין להתיר
 אותם. על כן יהיו נא בעיניכם כאלו הייתי פורטם :

והמירין מסיבון לו סלסה פעמים בלבון זה :

הכל יהיו מתרים לך הכל מחולים לך הכל שרוים לך אין
 כאן לא נדר ולא שבועה ולא נזירות ולא חרם ולא
 אסור ולא קונם ולא נדוי ולא שמתא ולא ארור. אבל יש
 כאן מחילה וסליחה וכפרה. וכשם שמתירים הבית דין של
 מטה כך יהיו מתרים מבית דין של מעלה :

ואמר כך יחא מוסר מודעה לפניסס ואומר בלבון הזה

הרי אני מוסר מודעה לפניכם ואני מבטל מפאן ולהפא
 כל הנדרים וכל שבועות ונזירות ואסורין וקונמות
 וחרמות והסכמות וקבלה בלב שאקבל עלי פעצמי הן בהקדץ
 הן בחלום חוץ מנדרי תענית בשעת מנחה ובאם שאשפח
 לתנאי מודעה הזאת ואדור מהיום עוד מעתה אני מתחרט
 עליהם ומתנה עליהם שיהיו כןן בטלין ומבטלין לא שרירין
 ולא קימין וקא יהון חלין כלל וככל בכין אתתרמנא בהון
 מעתה ועד עולם :

וישאל זה כעלל יזכר לתלמי כשמת השבועה כמבואר ביו"ד

כתב האבודרהם ותקנו לומר ובכן תן פחדך על שם יצחק אבוא אל המלך לפי שהוא עתה יום הדין באיום לפני ממה"מ הקב"ה וכו' המג"ל וארחיב הביאור לייסור ונראה שכיון לסוף הפסוק מ"ג ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת כי מי יאמר זכיתי לבי עהרתי מחטאתי, ובפרט ביום"ד הגדול והגורא הזה, ומי לא יבוא לבוא אל המלך בלבוש שק, כי מה אנו ומה חיינו ומה כחינו לסבול את התשובה הראויה לעשות לפי ערך עווננו, וגם אם נהיה כל ימינו בתשובה היספיק, ופשיטא בימים מועטים האלה ימי הסליחות שקודם ר"ה על זה תקנו לומר ובכן על שם מה שאמרה אסתר ובכן אבוא אל המלך אשר לא כד"ת אף שעשתה כמה תשובות נוראות כמ"ג ולומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונפרוטי אלום כן, וכתיב ותלבש אסתר מלכות שלבשתה רוח"ק ואעפ"כ אמרה ובכן אבוא אל המלך מלכו של עולם אשר לא כדת וכ"ש אכתוב:

ולפי המשך הענין מ"ש וקדושים בכל יום יהללוך סלה, ובכן תן פחדך נראה לפרש כי הלא נודע מהפחד והיראה המגיע למלאכי מעלה בשעה שמגיעים לומר שירה או קדושה (עיין בברייתא דר' ישמעאל) עד אשר השומע יסמר שערת בשרו מפחד, אם הקדושים והטהורים והברורים והנקיים מכל חטא ועון מתנהלים ומתפחדים ומתנוששים ומתרעשים ונבהלים ונחפזים ברתת וזיועה וברעד להזכיר שמו הגדול והקדוש והגורא. א"כ מה נעשה אכתוב קרולי חומר מלאי עון וטומאה, איך לא יירא ולא נבוש להזכיר שמו הגדול והקדוש והגורא, וז"ש ובכן תן פחדך ה' א' על כל מעשיך פי' שיגיע לנו הפחד והמורא בהזכרת שמך הגדול כמו שמגיע הפחד לקדושים ההם בשעה שמהללים ומשבחים אותך וזמ"ש תן פחדך פי' שיהי' לנו למתנה הפחד הזה דאל"כ לא היה שייך לשון מתנה אלא הסל פחדך:

והביטא

ובדרשת הגאון מהר"ם מוואלאזין (נדפס בס"ם אזרת שנת וכו"ם מקור ברוך) כתב, איתא במדרש יונתי תמתי פי' תאומתי ר"ל כי כמו שהתאומים כשים לאחד מהם חולי הגוף ר"ל גם השני מרגיש בה מעט כך כשישראל הם בצרה ח"ו גם הקב"ה כביכול משתחף עמהם בלעזם כמ"ש שמו אנכי בצרה ואין לשער ולהעריך גדול הצער של השכינה כביכול, וכמו שאמר המגיד להב"י שאם היית יודע ומרגיש גדול צער השכינה כביכול מענותיך לא היה ערב לחך שום דבר מאלל מגדול במרידות על זה, ואם היינו מכונים בכל התפלות ובקשות רק על צער השכינה כביכול, היינו זוכים להיות נענים על ענין בקשתנו ולהגאל גאולה עליה. אבל אשמים אכתוב בעגמנו שאין אנו עשויים על לבנו כלל צער השכינה כביכול ואין אכתוב מבקשים רק על צערנו ודאגת פרנסתנו, לכן אין אנו עושים רק מעט הנוגע לפרנסתנו להחיות את גויתנו עכ"ל, והמ"מ מדובנא המשיל זה לדליקה שאפלה בבית א' בעיר, הנה א' יהיו אנשי העיר באחדות, ולא יפנה כל אחד להגיל רכושו רק לכבות הדליקה, הנה אז על נקלה יבכו אותה, לא כן אם ב"א פונה להגיל את ביתו, הנה הדליקה מתרחבת ומתפשטת לחבל ולהשחית ואין מידה מזיל, עכ"ד, אמנם גאון דורנו מואר"ם וזללה"ה אמר כי צריך האדם ג"כ להתבונן בעגמו אם פיו ולבו שוין שלא יהיו מעשיו שותרים את דבריו, ולא יתעה בדמיון כוזב, לאמר כבר עליתי למעלה הרמה להפגל רק בעד הכלל, ולא בעד צרכי עצמי. אמנם בחסוס באמתחת מעשיו ימצא מזויף מחוכו כי גם חזי רז"כ התעצל לתת לעובדת הכלל (ד"מ להרמת קרן התורה וכו"ב) או התעצל לאפרוסי מאיסורא את זולתו במקום שהי' יכולת בידו, ואם איש עשיר הוא יתכן כי פעל ועשה הרבה, אך אם היה הניזיר ציור אמתי (לא מדומה) שמטליך את כל צרכי עגמו וכבודו אחרי גיוו למען כבוד ה', והיה משתדל בכל יכולתו להרים קרן התורה וישראל, אז היו כל מעשיו ופסולותיו והשדלותו באופן אחר, כן ע"י עגמו הן ע"י אחרים. ומה יענה ביום שידובר בו, אמנו וזוי דידך חרבו שיראי דמלכא"? או האם כשכיל חשש פנימה קטנה ככבודך (להיות שושה ומעשה) לא יתרום קרן התורה? ואם איש עניי הוא ומאומה אין בידו, הנה גם לפני י

פתיחה לתפלת ראש השנה

והביטתה וראתה איך תקנו לנו קדמונינו ז"ל תפלת ר"ה, שנתקנה רק על בקשת כבוד השכינה, שיתגלה כבודו ומראה מלכותו, כי הלא לנו להקהל ולעמוד על נפשנו ביום הדין הגדול והנורא הזה לבקש סליחה ומחילה וחיים ומזון ובנים כי מי לא נפקד כהיום הזה. ומה זה שאמרו ז"ל שלא להזכיר שום חטא ושן צר"ה, שלא לעורר את הדין, ולכאורה הוא בהיפך, שהרי אמרו מודה בקנס פטור, ואומר מודה ועוזב ירוחם, ועוד וכי אם לא נזכיר חטאנו חן למי להזכיר, והלא כמה מקטרגים ומסטינים יש מכל עבירה ועבירה. אך הענין כמ"ש בזה"ק ויחי היום דא יומא דדינא יומא דר"ה ויבואו בני אלהים להתיב על ה' וודאי למהבט עלבוגיה דהא כולו לוחי הב לן חיי הב לן מזוני הב לנו סליחה וכפרה, ואין איש שם על לב לבקש על עלבוגיה דמאריה ושמו המחולל בגוים כמא דאת אמר י"ד על כס ית שאין השם שלם ואין הכסא שלם והכל צפונינו ואי' איפה יעז האדם שבו לבקש על נפשו ויתרצה לנפשו מטובת עוה"ז כי כן יסדו לנו בקינות אבמה על נפשי איך יערב לנפשי אכול או איך מאור היום יהי' מחוק לפיני או איך אתאזה את החיים אם בהיכל מלכנו ית' שמיר ושיט, וקדרותא אשתכח בכלוהו רקיעין וכו'". על שבר בה עמי השברתי קדרתי ואיה הדר אלקינו ואיה הפארטנו ועטרת ארצנו. ולכן אסרו לנו חז"ל להזכיר שום חטא ועון כדי שלא נפנה איש אחרי שרירות לבו לבקש לנפשו סליחה וכפרה על אשר ער מני דרך. וכן לא נפנה איש אחרי נגעי לבנו לבקש בני חיי ומזוני להיות חלווין ככלבי דבזה נעורר את הדין רק

נשליך

בר נרהב לעשות חלווין למען כבוד ה', וכמארוז"ל (ברכות ח') אמר הקב"ה כל העוסק בחורה ובגמ"ח (וענין גמ"ח הוא אפי' בד' קטני קטרים) ומתפלל עם הצבור מפלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין או"ה. וכל מי שיש לו ביהב"ג בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע. וכן יתן אל לבו להדריך את זולתו בדרך טובה בנועם אמריו. וכל היעיד כי העולם עושים וחושבים כי לא ניתן להוכיח רק לרב ומורה, והוא שפוט, כי אדרבה אם הוא מוכיח, פעמים היצ"ר מטעה לאדם לאמר לאו כל אדם יהיה רב, ואילו הייתי רב הייתי ג"כ כמוהו, אבל אם חזירו עמיתו יוכיחו, אל בני כלך מדרך זה, דברים כאלה יפעלו פירחת ביותר מאלף תוכחות של הרב. ונתבאר בזה"ק כי ענין מוכה לחייביא גדול מכל הענינים והמזמות שבעולם. ויש אשר בין אנשי מעשה יחשב (וגם ממלידקי הרבים) בראשית ההשקפה. אך אחרי הבחינה והביקור הנהו כסף סיגים כו' (כמ"ש בזה"ק דכל סיבו דעבדי לגרמיייהו עבדי) כי הוא רב פעלים במזות, אך הכל לאהבת עצמו, ולא די שלא ישמח באחרים העושים, אך גם ירע בעיניו אם מעט ואם הרבה, ועל אלה כ' הרי' בשע"ת שהם מאויבי ה' ר"ל, כי היה רוצה כי כל העוה"ב יתנו אך לו ואין לזרים חלק איתו, ואם היה ביכולתו היה מנזר על העבים להאטיל על כל העולם ועל השמש לכל תשלה קוי אורה כ"א אל הלונותיו, ולא דעת ולא תבונה לו כי אפי' לנביאים אין הקב"ה נותן גדולה כ"א בשביל כלל ישראל, וכשחט"ו ישראל אמר הקב"ה למרע"ה לך רר בגדולתך, ואם אמת נכון הדבר כי מאהבת ה' הבער בקרבך רוצה להמשיך גם אחרים לאורה ועבודה וכיו"ב, אם כן מדוע זה לא ייעב בעיניו אם אחרים עושים כן הלא העולם נידון אחר רובו, והנדיקים האמתים השתדלו שיהי' עיי אחרים, ושמתו אם שרתם תנחן לאהריה, כמרע"ה שסרר הרבה בדבר הגדול של האלחת בני' ממזרים, וכן גבי אהרן נאמר וראך ושמח בלבך, ושאלו בחד ה' נחבא אל הכלים, ועל האנשים כאלה השטופים באהבת עצמם אמר הגר"ם הכ"ל ז"ל כי נבחינה אחת הם גרועים מהחוטאים ופושעים מחמת תאוה, כי לאלה יש תקוה כי פחד הדין או העונש יפחידם או ישימו מעיניהם כפי' ראשית חכמה ואב ורפא להם, לא כן הסועאים מחמת עוה"ב כי הם יוסיפו עוד יותר בעקשותם. את כל זה צריך שישים האדם אל לבו לכל יהי' כנוכח דעת המקום ח"ו כלומר אינו מכיר את עצמו שונה ומשנה רק באמת יבטל כל מיני רבונותיו עד רטון ה' במחשבה והמעשה ולא רק בדמיון וזיור בלתי אמת, וע"ז אנו מתפללים וטוהר לבנו לעבדך באמת אבי"ר:

פתיחה לתפלת ראש השנה

נשליך את כל הדברים הנוגעים לנו אחרינו ויפצור עלינו מה יהי' מה יהיה,
 רק נחמרמר כולנו במרירות לבנו ועינינו חרד דמעה ועפעפינו יזלו מים על סדר
 כבוד אלקינו אשר גלה ואשר נוטל כבוד מבית חיינו ותפארת מלכנו, ולכן לא
 תקמו לנו חז"ל לומר בחפלת ר"ה שום בקשה על סליחה וכפרה ומוזני רק חפלה
 קלרה על בקשת החיים וגם זה לפי שרלונו בכך וזמ"ש מלך חפץ בחיים דאל"כ לא
 היינו מצויים את פנינו לבקש ממך גם על חיים רק שחפלת בחיים, רק כולה מיוסרת
 על הדרת כבוד אלקינו, וזמ"ש ובכן תן פחדך, וייראוך וישתחוו ובכן תן כבוד לעמך
 שמחה לארעך וששון לעירך כו' ותמלוך אתה ה' לבדך—והוא כאדם האומר רבש"ע
 הרבה יש לנו לבקש על נפשנו ועל נגעי לבב כל איש ואיש כי לב יודע מרת נפשו
 כי לרכי עמך מרובים רק כל זה אינו שזה לנו בזכרנו את כבוד שמך המחולל בגימט
 והדר גאון עוזך כי נתמעטה ושם תפארתך ומוראך כי אהרד. וזה עיקר בקשתנו
 וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יליר כו' ומלכותו ככל משלה. ובה יבטח
 כל איש ואיש אשר יבכה ויתמרמר ביוה"ד הגדול והגדול הזה על הכונה אשר אמרנו
 וישליך בעת הזאת את נפשו מנגד, ויפצור עליו מה שיפצור, שבדאי חסאיו לא
 זכרו עוד ולא יעלו על לב לעולם ויסכרו פי המסמינים והמקטרגים עליו לרעה
 וזה מה שאמרו דורשי רשומות אני לדודי ודודי לי פי' כשלא יהיה בבקשתי כל
 מגמתי רק לדודי כמו שאמרנו אז דודי לי והוא כמשארז"ל המתפלל על חבירו והוא
 לריך לאוסו דבר הוא נענה תחלה :

(דודי"ח א) שכם לומר ובכן תן פחדך ומהם המלך הקדוש אל"ל רק אתה בחרתנו ואם טעם
 והתפלל של חול דינו כמו ביו"ט : ב) מרי"ה עד מולאי יוה"כ כופלין בכל הקדושים
 לעילא ולעילא : ג) ז"ל שהשלטן בקמץ תחת שי"ן הוי' :
 אמרו ד"ל כי בג' ראשונות הוי' כעבד המסדר שבת לרבו. ולריך לעמוד באימה וזיראה והם כנגד
 : אבות העולם :

לסופה וימנחה פי' שים יהוה אקרא חבו גדל לאלהינו
 אדני שפתי תפתח ופי' יגיד תהלתך :

ברוך אתה יהוה אלהינו ואלהי אבותינו אלהי
 אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל
 הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים
 ומנהיג הבל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני
 בניהם למען שמו באהבה :

ובר

שיח יצחק

כתב הגאון בעל יערת דבש זצ"ל בדרוש הראשון מספרו ח"ל

אשרי האים המתפלל בכוחות הלב, ויש לנו לראות במדע לחפלה חך לעשות אשר יראה פי
 בקל חפלתו והפיקר ב"ח ברכות, וזה יותר לרזון לפני ה' מזה ומזה, לכו באותה
 אשר כל קץ וקץ יש ט מספרי תורה וסודות מרכבה הושה ורופי שמת מכל העולמות לפחות
 תרפ"ך

זָכַרְנוּ לְחַיִּים מֶלֶךְ חַפְץ בְּחַיִּים. וְכִתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים לְמַעַנֶּךָ
אֱלֹהִים חַיִּים :

מֶלֶךְ עֶזְרָה וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִגֵּן
אֲבֹרָהּם :

אַתָּה גְבוּר לְעֹזְלֵם אֲדֹנָי מְתִיב מֵתִים אַתָּה רַב
לְהוֹשִׁיעַ :

מִזְרֵד הַפֶּטֶר :

כן מנבא איי כהנר"א לומר מוריד העל ממוסף יום א' דפסח עד מוסף דשמע"ס. אכן האשכנזים
שכה"ל אין אומרים מוריד העל.

מִכְּלַכְלֵי חַיִּים בְּתַפְסֵךְ מְתִיב מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים
סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמְתִיר
אֲסוּרִים וּמְקַיֵם אֲמוּנָתוֹ לַיְשָׁנֵי עֶפְרָי. מִי כְמוֹךָ בְּעַד

גבורות

שיח יצחק

תרעין ולפעול ולעלות לנבואה מעל גבוה שומר, רק נאמר פשטיות כוונת הדברים בכל ברכה וברכה
מה יש לו לשום אל לב כאמרו, וזכו כמסר לכל אדם כי בברכה ראשונה באמרו : ה' שפרתי תפתח
ישים בלבנו כי הקב"ה שם אלו שפתים שומרים לפה ולשון לכל ידבר דברים בעלים ויהיו סגורים
מאין יוצא ובה, כאיש אשר שם שומר לבית נכותו. והים יותר בית נכות מן הלבן אשר ההיים
והגזת תלויים בו, והם דלתיים סגורים והינם ראויים לפותחן, כי לא תלאתי לגוף טוב אחר משתיקה,
אלא לפתוח אוחס ברעון ה' לתורהו ולכל דבר הפני שמים, ולכך אמרו בעלי נוסריקון אדני במילוי
אותיותיו אל"ף דלית נו"ן יו"ד בנימטרוי : "תרעה" שאו השערים נפתחים. להתפלל וע"ז נאמר פתחו
לי שערי דלק אבא בס וכו'. כי שפתים הם שערי אש הם לעבודת ה' הם שערי דלק והם שומרים
לפה ואיש מי הוא האיש אשר לו קאת בינה אשר לא יתן אל לבו להתפלל ולהודות לה'. אני צריך
תפלה מה' שיפסח שפתי. ואך אני פתח שפתי כל היום בדברים בעלים עבול פה לננות שקרנות
גנות חזירו לה"ר רכילות ומסירות וכופה לחזירו כמדקרות חרב, הוי וי. מה יענה איש כזה
ומה יאמר מלאכי הארת הלא יצחקו לו יאמרו חסר לב קרא להתפלל ומבקש ה' שיפתח שפתיו וכל
היום שפתיו חומה פרוצה שפתי חלקות ודברי רמיה ואין דומי' לו, כל היום בראש הומיות יקרא,
אקרא ואיש בדברים בעלים ולשון תרמית ולכן זאת ישים אל לבו, שפתיו לא יהיו נעות רק לדבר
הפך ולא יפה יאמר ה' שפתי תפתח והם באמת שערי דלק לבוא בס להודות לה'. ויכרע בדרך,
ודרך כלל בכל הכרעות השנין עולה לכוף קומתו לעפר כי ה' משפיל גאים ומגביה שלים ולכך
איבק בפס וישים אל לבו כזה הכנפה והשיקר כי יש לאדם לראות מקום שילך אל עפר כי עפר
אחה ואל עפר תשוב, ומשם תעלה נשמתו לה' וזאת הכרעה לעפר ישוח נפשו ומשם יעלה לה' בדרך
החיים ולכך זוקף את"כ בשם : האל הגדול הגבור וכו', וכאשר ישי' ללבו גדולת הקב"ה גבורתו
וגוראותיו ובה אשר במד בנו לעבודתו ולראותו ותורתו בריה סלה ונבואה תולעת ולא איש איך לא
ישמה ויגיל מאד, וזכו השמחה אשר יש בהחלת התפלה, ובאמרו גומל חסדים טובים וזוכר הצדיק
אבות וכו', יש ליתן אל לבו כמה ראוי לכן אדם להיות חונן במשעו וחסיד בדרךיו להדמות לקב"ה
צקנת לדמות הבורא ית"ם, לאמר לאדם טיבתו שהסיב. לו ואל יזכור לו שהרע לו, כמדות הקב"ה

בְּבוֹחַת וּמִי הַזְמַה לְךָ סֶלֶךְ מִמּוֹת וּמַחִיָּה וּמִצְמִיחַת
יְשׁוּעָה:

מִי כְּבוֹד אֵב תְּרַחֲסִים זוֹכֵר יִצְרָוּוּ? תְּחִים בְּרַחֲמִים:

וּנְאֻמָּן אַתָּה? הַתִּיּוֹת מִתִּים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מַחִיָּה הַמִּתִּים:

בְּחַרְתָּ הַיָּם לְאֹמְרִים כֵּן קְדוּשָׁה

אַתָּה קְדוּשׁ וְשִׁמְךָ קְדוּשׁ וְקְדוּשֵׁים בְּכָד יוֹם
יְהִי לְלוֹךְ סֶלָה:

וּבִכְן תֵּן פִּתְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ וְאִימְתֶךָ
עַל כָּל מַה שֶּׁבָרְאָת וְיִירָאוֹךָ כָּל הַמַּעֲשִׂים

וַיִּשְׁתַּחוּו

שִׁיחַ יִצְחָק

זוֹכֵר מַלְאָךְ וּמַעֲבִיר וּנוֹסֵף שׁוֹן, וְרֹאֵי לַחֲפּוֹס מִדְּרוֹ עַל אֲלֵה"ס שֶׁכִּיּוֹ לְכָל וּפְרַסֵם מִדְּרוֹ
עַל הַקִּבְיָה וּטְוֹחָהּ בְּשׁוֹלֵם וּסְכָרֵיו וַיְחַדְּו שֶׁל מַקּוֹס וְקִבְעָ דַת אֲמַת בְּפִי כָל הַבְּרִיּוֹת, וְכֵן רֹאֵי לְכָל
אֲדָם, וְאִיךְ יִשׁוּו אִישׁ לִמְרַ מִנֵּן אֲבֵרָהֶם, וְהֵאָּ יֵאָו עַם עַל לֵב לְכַתֵּב מִשְׁקֻבוֹתָיו לְרַחֵם כָּל נְדַח וּלְפַקֵּחַ
כָּל עַמְקֵי טַגַל וּלְקַבֵּל מִה שִׁקְרָה לֹו עַד בְּהַבְהִי, אִף שֶׁלְרִיךְ לְחַיּוֹת נֶפֶשׁ וְגַד בְּאֶרֶץ וַיִּקְרָהוּ לְרַחֵם
רַבּוֹת כְּמוֹ שֶׁקָּרָה לְאֵלֵה"ס וְהִ' עַם כִּי"ו תְּחִים עַם ה' בְּאֲמַת וּבְלֵב אֲמִים. בְּרַחֲמֵי תַחִיית הַסְּפִיס.
כִּבְר אֲמַרְנוּ שֶׁקִּבְּלַת תְּשׁוּבָה מִמּוֹסָף הוּא תְּגַדֵּל תַּחֲהִ"מ כִּי רַשָׁע בְּפִיּוֹ קְרִיּוֹ מֵחַ וְכֹאשֶׁר יִשׁוּב הָרִי וְהִ'
כִּלְכֵּל מַחִים וְלִכְךָ יִשׁ לֹו לְהַסְפֵּל שֶׁהַקִּבְיָה יִחִיּוּהוּ בְּהַסְפֵּל וּבְחַיִּית הַמַּחִים, וַיִּתְקַע אֲשׁוּבַת
תַּחֲהִ"מ בְּלֵב בְּאֲמוֹנָה שְׁלֵמָה, וְכֵּה מְעוֹרֵר לְהַאֲמִין בְּנִדְחֵיכֶם יִשׁ מֵאִין שֶׁהוּא מִעִין תַּחֲהִ"מ, וּבְחַיִּית
יִחַזֵּר הָאֲדָם לְמַדְרַגְתּוֹ כְּמוֹ שֶׁהִ' מִתְּשַׁבֵּחַ ה' בְּתַחֲלֵל קִדְשׁ הַקּוֹסָף וְהִי רֹאֵם לְכָל מַלְאֲכֵי מַעְלָה, וְגַ"ו
יִקָּוֶה אִישׁ בְּחַבְלֵי־הַסְּמַחָה לְשִׁלְמוֹת הַזֶּה וַיִּתְקַן עֲלָמוֹ בְּעוֹה לְאִשְׁכֵּר כַּדִּי שִׁהִ' רֹאֵי לִכְךָ: אַתָּה קְדוּשָׁה
טו יִתְקַדֵּשׁ עֲלָמוֹ וְיִשִּׁים אֵל לְבוֹ כְּמוֹ הַכִּסֵּאת וְכֵּה רַשָׁע וְגַד וְרַעְדָה יִשׁ לְמַלְאֲכֵי הַבְּרַחַת עָרִים וַיִּשְׁמְרוּ
קְדוּשָׁה לְה', וְאִיךְ לֹא יִסְתַּר וַיִּתְקַדֵּשׁ הָאֲדָם עֲלָמוֹ עָרִים יִצְאֵל קְדוּשַׁת שֵׁם מִפִּיּוֹ וּבְחַמְרוֹ אַתָּה קְדוּשָׁה
יִשִּׁים לְכָבוֹ לְקִדְשׁ שְׁמוֹ הַגְּדוֹל וְסֹבֵב בְּרַכִּים וּלְמַסּוֹר נִפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת שְׁמוֹ וְקְדוּשַׁת תּוֹרַתוֹ אִפִּי'
אֲשֶׁר־קָרָא לְמַלְאֲכֵי מַכְלֵי לְפַצּוֹר ח"ו וַיִּתְאַוֶּה שִׁיכּוֹה לְחַיּוֹת עֲגָה בֵּין מַלְאֲכֵי מַעְלָה לְקִדְשׁ שְׁמוֹ וְלַחַיּוֹת
עַד נִאֲמַן בְּנִסְבָּו וְדַמוֹ, שֶׁה' אֲמַת וּתּוֹרַתוֹ וְדַעַו וְדַת יִשְׂרָאֵל אֲמַת וְאִין זֹלַתּוֹ, וְגַם יִשִּׁים לְכָבוֹ לְקִדְשׁ
עֲלָמוֹ בְּמִתְרַ לֹו כְּדֹאמְרֵי בְּמַדְרַשׁ ב' קְדוּשַׁת מִסַּר הַקִּבְיָה לְיִשְׂרָאֵל וְה' נִשְׁאָר לְה' לְכַדּוֹ, וְהַעֲנִין כִּי
עַל קְדוּשַׁת שִׁי' נִבְדַּל מִשְׁאֵר, כְּמוֹ קִדְשׁ לִי פֶטֶר רַחֵם שִׁי' נִבְדַּל מִשְׁאֵר וְכֵן כֻּלָּם וּלְכָךְ נִאֲמַר וְהַתְקַדַּשְׁתָּם
הַיְהִיתִם קְדוּשִׁים וּפִי' הַרְמַב"ן שֶׁלֹּא יִאֲמַר אֲדָם אֲרַבֵּה בְּתַעֲמוּגִים הַמְּצוּרִים וְכוּ', אֲכַל בֹּא הַנּוֹרֵי שִׁהִי'
קְדוּשָׁה נִבְדַּל מִן הַמְּצוּרֹת וְלֹא יִאֲכַל רַק לְשִׁבְעוֹ לֹא יִבְעַל רַק לְהַנְּטֵל מִהַסְּפִיס וּלְקִיּוֹם מַלְאָךְ עוֹנֵה
וּלְקִיּוֹם הַמִּין וְכוּ' וְהִזְכִּיר הַקְּרָא קְדוּשָׁה נִבְדַּל מִהַמְּצוּרֹת וְעַ"ו בֹּא הַנּוֹרֵי וְהַתְקַדַּשְׁתֶּם, וּמִי שֶׁאִיִּם עוֹשֶׂה
כֵּן רִיּוֹ שׁוֹכֵד עַל מַ"ע הַהַכּוֹב בְּתוֹרָה, זֶה קְדוּשָׁה אִי' וְעוֹד יִשׁ קְדוּשָׁה ב' שֶׁנִּבְדְּלִים מִכָּבֵּעַ שִׁיכִלִים
לְמַלְאָךְ מַסִּים וּנְפִלְאוֹת חוֹן לְכַבֵּעַ וּלְכָךְ נִאֲמַר בְּאִישׁוֹת אִישׁ קְדוּשָׁה שׁוֹכֵר עֲלֵיט שִׁהִי עוֹשֶׂה נִסִּים
וְנִפְלְאוֹת וְהִזְכִּיר נ"ב שֶׁהִי בְּיִשְׂרָאֵל נְבִיאִים וְדִקְיִים כְּמוֹעַ בְּסִפְרִים אֲכַל קְדוּשָׁה שְׁלִישִׁית נִבְדַּל מִכָּל
גֵּשֶׁם וְלֹא יִשְׁכּוֹ כְּמוֹ וְאִיךְ וְהִי וְשׁוֹם דְּבַב כִּכַח וּפִאֵעַל זֶה לֹא יִתְאַוֶּר בּוֹ בְּלֵחֵי לְה' סִיבַת כָּל הַסִּיבַת
וְעִלְמָה כָּל הַיְטִילֹת לְכַדּוֹ ח"ס שֶׁב' קְדוּשַׁת יִשׁ בְּיִשְׂרָאֵל וְה' בִּשְׁ לְכַדּוֹ, וְהִזְכִּיר בְּאֲתָה קְדוּשָׁה יִשׁ לְכַדּוֹ
עֲלָמוֹ כְּקְדוּשַׁת לְפָרוֹשׁ מִן הַמְּצוּרֹת וּלְקִדְשׁ עֲלָמוֹ בְּמִתְרַ לֹו, וְהִי נִמְכָּה בְּמַחַסֵּ קְדוּשִׁים:

(כו)

תן

וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְפָנֶיךָ כָּךְ הַבְּרוּאִים וַיַּעֲשׂוּ כְלָם אֲנִיָּה
אֶחָת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּרַב־בְּרַב שְׁלָם. כִּמּוֹ שִׁירְעֵנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשְׁלָמוֹן לְפָנֶיךָ עֵז בִּידְךָ וּגְבוּרָה בְּיַמִּינְךָ
וְשִׁמְךָ נֹרָא עַל כָּל מֵה שֶׁבְּרָאתָ:

וּבִכֵּן תֵּן כְּבוֹד יְהוָה לַעֲמֶךָ תְּהִלָּה לְיִדְאִיָּךְ וְתִקְוָה מִזִּבְחַ
דְּדוֹרְשֵׁיךָ וּפְתַחְוֹן פֶּה לְמַיְחָדִים לְךָ. שְׂמַחָה לְאַרְצְךָ.

וששון

שיח יצחק

תֵּן פָּחוּד כו' ואימתך. סוד הוא על הקרובים ואימה על הרחוקים (ת"י טעם פ"ו), ר"ל אם
נכח השואל לפנות רע בכח קרוב ומזומן יוליד פחד, ואם הוא רחוק ממנו יוליד אימה
וזאתם בני"א שלא השתדלו להשיג שלימות התכלית, הם מחוברים ברחמים, כי לשון בריאה לא יודע רק
על היות הדבר, שלא הניע לכלל תקונו ונמרו הראוי. והחלק מבני"א שאצרוזמנו בנפסם לבגית
לשלימות התכליתי הראוי להם, אלה הם המחוברים בשם מפסיק, שלשון עשיה מורה על גמר תקונו
של דבר. לכן בברואים שהם רחוקים עדיין משלימות התכליתי יאמר לשון אימה, ואימתך של כל מה
מה שבראת לאלה שהם רחוקים עדיין משלימות נפסם יתן אימתו עליהם בכדי שימשררו לעמוד על
משמרת נפשותם להלחם נגד יצרי תאוה לבם, ויתקרבו מעט מעט אל ה'. אמנם על מפיך תן
פחדך אחר שכבר השתדלו בתקון נפשותם והתקרבו לעבודת יוצרם, על אלה יתן פחדו, שימשררו
עוד יותר ויוסיפו שלימות עוד יותר גבוה ונעלה על השלימות שכבר הגיעו כי מדרגה של מדרגה
ומעלה על מעלה עד לאין תכלית ישנה בעבודת השם: וידאוך כל המעשים. האנשים המאמלים יובו
ע"י פחדך למדרגה יותר עליונה והיא יראת הרוממות [כאשר יורה יראה הבא בכטי, כי בניי אדם
לא נמלא רק ויראו ממך]: וישתחוו לפניך כל הברואים פחותי המדרגה ע"י אימתך יגישו
לפחות המדרגה אשר יהיו נכניעים לעבודתך (ע"ת):

וַיַּעֲשׂוּ כוּלָם אֲנִיָּה אֶחָת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ. כמ"ס ה"י נש"ת על לתלמי ינקם נפרד (משלי
י"ח) כי מבקשו התאוה נפרדים זה מזה כי תאוה בני האדם ומדוויחיהם חלוקות אין
רצונו של זה כרצונו של זה, זה יצבור הון ועושר במסחרים לממן יהיה מוכן בידו למלאות האותו
וזה יפור אלפים ורנבות בתועות להרצות את גאון עשרו, והשלישי לא יפור, גם לא יהנה בעצמו
מאומה. רק יצבור ולא ידע מי אוספם וואת היא חמדת לבבו, ועד"ו בכל הענינים לא כן
ההולכים אחרי השכל הם נאגדים יחד וגם אם פעולותיהם חלוקות כל אחד כפי כשרונו וסוסף עבשו
הך התכלית תאגדם יחד:

לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ נחבאר כסוף, ובא ללמ"ו ע"ש היסב:
בְּרַב־בְּרַב שְׁלָם. כי פשמים רבות יפשה האדם המצוה רק בעבודת השכל, אכן הלכ אשר זה כח
המתעורר והמתחווה ושרטן של כל המדות, אינה מסכמת לזה וכאלו האדם נחלק לשנים, כוא
עושה הדבר ברצון השכל אשר לו כח המושל על כל הגוף וכחותיו, אך לבבו ונפשו הנופלים אין להם
חסן ורצון בואת המעשה וע"כ נפשונו בתוה"ק נתון תתן לו ולא ידע לבנו כחחך לו, ר"ל שלא
תחזקת כמה שתתן ברצון השכל רק גם הלכ יסכים להנתינה ועו"א בלבב שלם:
כִּמּוֹ שִׁירְעֵנוּ ה' א' שֶׁהַשְׁלָמוֹן לְפָנֶיךָ. כי אמת שנס עתה אנו יודעים ששלטון לפינו וכו', אך
אין מפשינו משחויים כלל עם ידיעתנו בעו"ה, וע"ו אנו מתפללים אשר כמו שידענו כן תהי
היראה והאימה בלבנו וכן יהיו מפשינו בפועל (בשם ה"י מה"ח הואללואין ז"ל):

עֵינֵי בִירְךָ. יד הוא כנוי להנהיג הסכע, וימין כנוי להראגס הנבייית, ונעורת ה' אשר תחנלס ע"י
הראגה הנסית שכנגד הסכע, הוא כדמיון מי שגניע בלבל הרחיס בכח גדול בידו השמאלית וכידו
הימנית יניע את הגלגל ללד אחר הפך מתנועת היד השמאלית, ויראה כמו שידו הימנית תגבר
כנח

וְשִׁשּׁוֹן לְעִירָהּ. וְצַמִּיתָת מִן לְדוֹד עֲבֹדָהּ. וְעָרִיכַת נֵר לְבֵן יִשְׂרָאֵל מְשִׁיחָהּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ :

וּבֵּן צְדִיקִים יִרְאוּ וַיִּשְׁמְחוּ וַיִּשְׁרִים יַעֲלוּזוּ. וְחַסִּידִים בְּרָנָה יִגִּילוּ. וְעוֹלָתָהּ תִּקְפֹּץ פִּיהָ. וְכָל הָרִשְׁעָה בְּלָהּ בְּעֵשֶׂן תִּכְלֶה. כִּי תַעֲבִיר מִמְּשַׁלַּת זָרוֹן מִן הָאָרֶץ: וְתִמְלֹךְ אַתָּה יְהוָה לְבַדָּךְ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ בְּהַר צִיּוֹן מִשְׁפָּן בְּבוֹדָךְ וּבִירוּשָׁלַיִם עִיר קְדֹשָׁה. כַּפְתּוּב בְּדַבְרֵי קְדֹשָׁה. יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלָוֶיהָ: קְדוֹשׁ אַתָּה וְנוֹרָא שְׁמֶךָ. וְאִין אֱלֹהִים מִבְּלַעֲדֶיךָ כַּפְתּוּב וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָאֵל הַקְּדוֹשׁ נִקְדָּשׁ בְּצַדִּיקָה: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּלֶכֶת הַקְּדוֹשׁ:

אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים. אֶתְהַבַּת אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ. וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת וְקִדְשָׁתָנוּ

בסצותיך

שיח יצחק

ככה על ידו השמאלית, והוא עון בידך השמאלית בהנהגת השבע, ונכורה צימיק בהנהגה הנסיית המתגברת על הנהגת השבע (וכ"כ מלכ"ס תהלים ע"ט):
ותקוה טובה לדורשיך כו'. כי דורשי ה' הם דורשי התורה והיראה, כמו ותקך לדרוש את ה' (בראשית כ"ה) ת"א למתבע אולפן מן קדם ה', ובקשתם משם את ה' אלקך (דברים ד') ת"א ומתבע מתחן ית דלח"א דה', ואלם משינים מנחתם חמוד כמ"ס ינפתי ולא מלאחי אל האמין. אך אין משינים רק מעט לש"ע כמ"ס ראוי היה שצורה עליו שבינה אלא שדורו גרם לו. ע"כ אנו מבקשים שיבא הזמן שיהיה להם תקוה טובה, אבל פתחון פה יש להם חמוד כנ"ל, אבל המיחלים לתשועת ה' (כי תוחלת נקרא מה שיהבן ג"כ מה שימשך לזמן ארוך, אך תקוה הוא בקרוב וכמ"ס בזהו ראם ע"ס) אין להם עתה אפי' פתחון פה כמ"ס הפייסן (ביוצר לש' זכור) ונחשכתי כעד וזמם כל היום מדעס. ועו"א ופתחון פה למיחלים לך: וששון לעירך. שאן הוא התגלות השמחה יותר מבחוק, וזה היה בירושלם יותר מכלל א"י כענין שאמרו כל מי שלא ראה שמחת בית שאנא לא ראה שמחה מימיו: ובבן צדיקים יראו וישמחו. יבואר ע"ס מאה"כ אור זרוע ללדיק ולישרי לב שמחה (תהלים ל"ז) כי הלדיק הוא המקיים את התורה אך לרדך לכבוש את יצרו, ע"כ אין לו שמחה שלימה כי יתן לו מלחמה פנימית, גם יתחנן לבנו בקרבנו, נראותו הנהגת עוה"ז הכלתי מסודרת בראשית ההשקפה כענין שנאמר אך ריק זכיתי לכבי כו' (תהלים ע"ג) ואף כי ידע האמת כי הכל בלדק, עכ"ל יועיל להקטין השמחה שלבנו, אך הישרי לב שבעס [כבר] נוסה לשוב ולא לרע, יש להם שמחה חמוד, ולא ישתדס החלואות הנראות לעינים כי התגבר להם כי הנזו"ת יבחר הטוב להם, אך עכ"ל אינם יכולים להראות השמחה בגלוי בעצ רואים הלדיקים מעונים ומדוכאים, אך כאשר תחוקן הסנהגה או הלדיקים ישמחו וישרים יעלוזו היינו ההתעוררות לרקוד מרוב שמחה (כ"ס המלכ"ס שרש עלו) כי לפחד טלו הטוב והמטיב ואין שם ברכת דיין האמת (פסחים ל') (כי גם כשורות רעות לרדך לקבלניהו בשמחה בלב, אך לא להרבות שמחה בגלוי, משא"כ שמועות טובות השמחה בגלוי: א"ל בחרתנו כחירם וז איננה מלך עמנו כ"א למשלת אבותינו כמ"ס (ואתחנן ד' ל"ז) והשם

בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְקִרְבָּתֵנוּ מִלִּפְנֵי לַעֲבֹדֶתְךָ. וְשָׂמַךְ תִּהְיֶה
וְתִקְדָּשׁ עֲלֵינוּ כְּרֵאתָ :

כִּסְלָל לֵיל יוֹם כְּמוֹלֵא שַׁבַּת אֲזוּמִים כִּסְן וְדַרְעֵנוּ

וְתוֹרֵי עֵנֹו יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת מִשְׁפְּטֵי צְדָקָה
וְתִלְמִדֵנוּ לַעֲשׂוֹת בְּהֵם חֲקֵי
רִצְוֹנָה. וְתִתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִשְׁפָּטִים
יְשָׁרִים וְתוֹרוֹת אֱמֶת חֲקִים וּמִצְוֹת טוֹבִים
וְהִנְחִילֵנוּ זְמַנֵי שָׁשׁוֹן וּמוֹעֲדֵי קָדֶשׁ וְחַגֵי
טָרְבָה וְתוֹרֵי שְׁנוֹ קְדֻשָׁת שַׁבַּת וּכְבוֹד מוֹעֵד
וְתַעֲיִגַת הַרְגֵל וְתִבְדֵּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בֵּין קָדֶשׁ
לְחֹל. בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים
בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין
קְדֻשַׁת שַׁבַּת לְקְדֻשַׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלָּה.
וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה
קְדֻשַׁת הַבְּדִלָּה וְקְדֻשַׁת אֶת עַמֶּךָ
יִשְׂרָאֵל בְּקְדֻשַׁתְךָ :

והתן

שיח יצחק

כי אֵלֶּה אֵת אֲבוֹתֵינוּ וַיִּבְחַר בְּזֵרֵנוּ אֲחֵרֵינוּ : אֲהַבְתָּ אֹתָנוּ. כִּמְתָן תּוֹרַת הַרְאִית לָנוּ אֵלֶּה
אֲהַבְתָּ הַגְּדוּלָה כִּי עָלִית בְּעֵינֵי כְבוֹדךָ עַל הַר סִינַי וּמִרְאָה כְבוֹד הוּא כֹּלֵל בְּרַשָּׁם הַהַר לְפִינֵי כָל
יִשְׂרָאֵל : וְרִצְוֹת בְּנוֹ. אֵף אַחַר שֶׁהוֹטֵבֵנוּ בִּזְיוֹן מַלְוֵה הַטָּה הַעֲבַל עִיזֵינוּ נִחְרִיז לָנוּ בַּחֲפִלַּת מַחֵס
עַבְדְּךָ. וְלוֹיִת לָנוּ לְאִמֶּךָ וְעַמֶּךָ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּהוֹכֵס וַיִּירֶדֶה הַשְּׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל : וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל
הַלְשׁוֹנוֹת. כִּי לֹא לָבֵד שִׁתְּרִיז לָנוּ לְכַסֵּר עוֹנֵינוּ, אֵף גַּם זֹאת הַבְּרִיז לְהַגְדִּיל חֲסָדְךָ עִמָּנוּ וּלְרַמֵּס
אֲזוּמֵי הַרְסָה יוֹמֵר מִבְּרַשָּׁאֵה, כִּי בִּזְיוֹנוּ הוֹמֵן אַחַר הַחֲסָה בְּרַת עִמָּנוּ בְּרִית מַחֲדָשׁ, וְאִמְרַת לְמַחֵס
עַבְדְּךָ (אַחַר שֶׁחֲפִלָּה וְנִסְלִינוּ אֵלֶי וְעַמְּךָ, הִיחָה הַתְּשׁוּבָה) גַּד כָּל עַמְּךָ אֲעַשֶׂה נְפִלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא כִבְדָּשׁ
כָּל הָאָרֶץ וְכָל הָעוֹלָם : וְקִדְשָׁתֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. כִּי מִלְּוִיךָ אֵינִם בְּמִלְוֹת מְבוֹדֵי, שֶׁהֵם אֵינִם רַק מִלְוֹת
וְשׂוֹקִים כִּי וְסוּיִים לְקִדּוּם הַמְּלִיכָה אֲבָל אֵינִם כְּמוֹכֵם שְׂרַם חוֹךְ, וְאֵינִם מַעֲלִים בְּנַפְשׁ הַעוֹשֶׂה אֹתָם זֶלֶּה
עוֹרֵדִים, מִגְּבִיחַ תוֹהֵק שֵׁם כָּל מַלְוֵה חוֹךְ וְתִלְוֵי קְדוּשָׁה מִנְּפֵשׁ וְעַד בְּשַׁר הַעוֹשֶׂה אֹתָם כִּי הֵם מְזַכְכִּים
בְּחֹמֶר וּמְהַרְדִּים סַפֵּס וְטַחֲנִים טִלְוֵי כָּל הַטּוֹלְמוֹת :

תפלת לראש השנה

וְהִתְקַן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת יוֹם (לשנת את השבת הזה
 ואת יום) הַזְּכוּרֹן הַזֶּה. יוֹם (זכרון) תְּרוּעָה (כאהבה) מִקְרָא
 קָדֵשׁ זֵכֶר לְיִצְיַאת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֵא וְיַגִּיעַ וְיִרְאֶה וְיִרְצֶה
 וְיִשְׁמַע וְיִפְקֹד וְיִזְכֹּר זְכוּרֹנֵנוּ וּפְקֻדוֹנֵנוּ וְזְכוּרֹן אֲבוֹתֵינוּ
 וְזְכוּרֹן מְשִׁיחַ בֶּן הָדָד עֲבֵדְךָ וְזְכוּרֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָׁךְ
 וְזְכוּרֹן כָּל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לִפְנֵיךָ לִפְלִיטָה לְמוֹבָה
 לְחַן וְלְחַסֵּד וְלְרַחֲמִים לְהַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם הַזְּכוּרֹן הַזֶּה:
 זְכֵרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְמוֹבָה. וּפְקֻדְנוּ בּוֹ לְבִרְכָה. וְהוֹשִׁיעֵנו
 בּוֹ לְהַיִּים. וּבְדַבֵּר יִשׁוּעַר וְרַחֲמִים חוּס וְחַנּוּן וְרַחֵם עֲלֵינוּ.
 וְהוֹשִׁיעֵנו כִּי אֱלֹהֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחֵם אֶתָּה:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מְכוּן עַל כָּל הָעוֹלָם (כָּלֹ) בְּכַבֹּרְךָ
 וְחַנּוּשָׁא עַל כָּל הָאָרֶץ בִּיקְרָךְ וְהוֹפֵעַ בְּהַדָּר גָּאוֹן עִנְיָךְ
 עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל אֶרֶץ. וְיִדַע כָּל פֶּעוּל כִּי אֶתָּה פְּעַלְתָּ וַיִּבֶן

שיח יצחק

את יום הזכרון הזה. יום הטעם לזכרון כל המעשים ולחטון קצנה לכל הצרות, אותו היום
 נסמנו נתת לנו ליום מועד וסנתון, שזה ג"כ יועיל להכריענו לזקק כמשרול שהקנ"ה דן את
 ישראל בשעה שפטורים מצוות, והרי הם כל היום צמנות שכיחה המועד, וגם מזה בו ענין שמהת
 ימים להודיענו שאנו מובטחים שג"ל צדיוס כמ"ש רז"ל (ירושלמי פ"ק דר"ס) מי כלומה וו
 שידעת אויביה של אלהים וכו', וכן הד' פרקים בשנה שנהם העולם נידון (פסח, שבועות, ר"ה, סוכות)
 הם הם ענמם ד' פרקים שמשחיטין את הטבעה צע"כ (הגר"א באו"ח): וגם ע"י שאנו יודעים את יום
 הזכרון והדיון, אנו יודעים להכין עצמנו כמ"ש משמים השמעת דין ארץ יראה ושקפה, וארז"ל מתהלה
 יראה (וע"ז) לכסוף שקטה, וגם הוא יום תרועה שענינו לעורר את האדם להקיץ מתרדמת הזמן,
 וסגולתה של התרועה (בצירוף התשובה) להפוך מדה"ר למדה"ר:

וידע כל פעול, ויבין כל יצור, כי גם בהידועם הבוררה יש כמה מדרגות כמ"ש בס' חרדים
 פ"ה כי אנו נדע חיוב מליאותו ית' מהכרח אחד או שנים, והמלאכים יחייבו ממאה הכרחיות,
 והמעלים עליהם מאלף כו', ועוד אנו נחייב מליאותו מכה אלו הנשמיות שהם פחותות צערך
 הנפלאות הפליונות, והעליונים יחייבו מליאותו מזד הפלאים הפליונים והמשוברים ולכן יקבע חוק
 דבקוחם ואמונתם דבקוח נפלאה ותשוקה חשובה, והם יתעדנו בהשגה היא תכלית העידון. ועד"ז
 העלה תשוקת העבודה אל הגלגלים על צ"ח, ותשוקת המלאכים על הגלגלים המשל בזה העשר שאינו
 מכיר אלא בחשבון העשרה יחשוב שלמעלה מעשרה אין לו תכלית, ויחשוב "אין לו תכלית" הוא מעט
 הערך ומי שידע חשבון המאה יחשוב אין לו תכלית למעלה מהמאה, ומי שידע בחספר הרבה מאד
 ידע אין לו תכלית הרבה מאד, ע"כ לשון סח"ר, ועפ"ז יתבאר נוסח ברכה הזאת:

כִּי אֶתָּה א' אמת ודברך אמת, פ' המשרשים דקאי על מ"ש מלך על כל העולם כו' ועז"ל
 ודברך אמת סגן הכהנת ע"י הכיאים והיתה לה' המלכה, אכן בקידוש וברכת הפטרה לא
 יתפרס

כָּל יַצוּר בִּי אֶתָּה יִצְרָתוֹ. וַיֹּאמֶר כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ יְהוָה
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִלֶּךְ וּמַלְכוּתוֹ בְּכֹחַ מִשְׁלָה לְשֹׁכְתֵי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
 רָצָה בְּמַנְחַחַתְנוּ קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וַתֵּן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שְׂפָעֵנוּ
 מִשׁוֹבָבֶךָ וְשִׁמְחָנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ. לְשֹׁכְתֵי אֱלֹהֵינוּ כִּי אֱלֹהֵינוּ כִּי אֵהְיֶה וּבְרָצוֹן שָׁבַת
 קִדְשׁ וַיִּנְחַחוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל סִקְדָּשֵׁי שִׁמְךָ וַיִּטְהַר לְבַבְנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאֵמֶת בִּי
 אֶתָּה אֱלֹהִים אֵמֶת וּדְבָרֶךָ אֵמֶת וְקִיָּם לְעַד. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 מִלֶּךְ עַל כָּל הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבָת (ו) יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזְּכָרֹן:

רָצָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפְלֹתָם. וְחָשַׁב
 אֶת הָעֲבוּדָה לְדַבֵּיר בִּי תֶּךָ וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל.
 וּתַפְלֹתָם בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן וּתְהִי קְרָצוֹן תָּמִיד
 עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:
 וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֶךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה הַמְּחַזֵּיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מודים

שיח יצחק

יחזיקו, וגם לפי לא יהיה מעין פתיחה סמוך לחתימה. והר"ן בסוף מס' ר"ה כתב וז"ל
 ודברך אמת וקיים לעד פירושו למדנו מדברי אגדה, וכך היא, לעולם ה' דברך נצב בשמים, קיים
 דברך, כשם שהתקנת עם אדם כשם שנתת אותו ברחמים כך אהב תרחם בדורות הבאים אחריו לעולם,
 לא כך גזרת על אדם כי ביום אכלך ממנו מוח תמות, אמר להם ושמא פרשתי יום שיש לך יום
 משלי אמרתי היום, אני נותן לו תשע מזוה ושלשים שנה, לפיכך אמר דוד רצון העולמים אילמלא
 דנת את אדם הראשון בשעה שאל מן האילן לא היה אפילו שעה אחת, והתקנת עמו ברחמים, כך
 התקנת עמי ברחמים שאתה דן את בניו ברחמים עכ"ל. ולפי"ו נראה דקאי על מ"ש ותתן לנו את
 יום הזכרון הזה שפנינו יום שיפלה וזכרונו לעוובה, ועו"א ודברך אמת וקיים לעד, שחזין אוחנו
 ברחמים, ויחזן דקאי על תחלת הברכה, "אהב בחרתנו" (או בקידוש אשר בחר בנו). וע"ו אנו מבקשים
 ויאתנו לא דברך חסרה, וסאר לנו לעבדך בלמת כי אהב אלקים אמת ודברך אמת שכן הבטחת לנו
 בחורףך וע"י נביאך והייתם לי לעם ואנכי אהי' לכם לאלקים (ירמי' ל') והיו בניו בקדש (שם):
רצה וכו'. יתסור נפשו לעבודה ה' ויעלה בלבו כאלו נעקד ע"ג המזבח וסרי הוא עולה כליל לה',
 וכיון שיכוין לזבח צריך שלא יהיה בו מום. ואם חושא באיזה אבר ה"ו מום לא יראה וקודם
 הארכת הקרבן צריך תשובה. ולכך כל סדר ברכות ותפלה קודם לזה צריך לתקן עצמו בתשובה לכל
 יראים בו מום. וכמ"ש כי תקריבו עור ופסח וחולה חולי נפשות היראה ה' אבל במוסרו על קדושת
 השם יתבי' הרי אין כאן מום כי הרי סר תפאיו. ולכך יתאזה להיות נהרג על קידוש השם יתעלה
 ויחלל לה' שיחזור העבודה למקומו כי אם נעשה תיקון עולמי. וי וי איד יערב לנו לאכול ולשאת
 את הקרבן שנאמר בו רוח נוחה לה' ויוצר עולם ומלאו ים לו ניהא מזה ונאבד ממנו. איד נוכל לנו
 ולא נאבד לעפר ונדום כי נפל מחמדה ועל זה היה דוח לבנו על הר ליון טמאים וכו' וכשת
 העבודה, וכשרון לזב יתפלל שיחזור העבודה לירושלם כי היא תכלית השלימות:

ותחזינה

תפלת ראש השנה

מודים לרנן

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו
ואלהי אבותינו ואלהי כל בשר
יוצרנו ויצר בראשית ברכות והודאות
לשמך הגדול והקדוש על שהוציאתנו
וקיימתנו בן החיינו והקיימנו ותאסוף
גלויותינו לחצרות קדשך לשמור חקך
ולעשות רצונך ולעבודך בלבב שלם
על שאנחנו מודים לך ברוך אל
ההודאות:

מִדְּרִים אֲנַחְנוּ לְךָ שְׂאתָה הוּא
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהֶי
אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּר חַיֵּינוּ
מִיָּגוֹן יִשְׁעֵנוּ. אַתָּה הוּא דָּדוּר
וְדָדוּר מִדָּדָה לְךָ וְגַם פֶּר תִּתֵּן לָךְ:
עַל חַיֵּינוּ הַמְסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל
נַשְׁמוֹתֵינוּ הַמְסוּדוֹת לְךָ וְעַל
נַפְשֵׁךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַד

נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָר עֵת עָרַב וּבִקְרָא וְצַהֲרִים. הַטּוֹב
פִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהִמְרָתָם פִּי לֹא תִמְצוּ חֲסִדֶיךָ מֵעוֹלָם
קָיֵינוּ לְךָ:

וְעַל פְּלִים יִתְבָּרַךְ וְיִתְרַוַּם שְׂמֶךָ מִלְּכָנוּ תָּמִיד
לְעוֹלָם וָעֶד:

וּכְתוּב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל פְּנֵי בְרִיתֶךָ:

וְכָל־הַחַיִּים יִדְוֶה סֶלָה וְיִתְלָרוּ אֶת שְׂמֶךָ בְּאַמַּת הָאֵל
יִשׁוּעַתָּנוּ וְעִזְרַתָּנוּ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
הַטּוֹב שְׂמֶךָ וְלָךְ נָאָה לְהַזְרוֹת:

ש"ס

לשי"ן ברכה כהנים

שית יצחק

וְהַזְדַּוְּיָנָה. יֵשׁוּ אֵל לֵנוּ שִׂיחָה שִׂיחָה כּוֹתוּמֵי מַה שְׁהוּא כּוֹתוּמוֹ יוֹכֵל לְרַאוֹת וּמַה שְׁהוּא כּוֹתוּמֵי
אֲבוֹת אֵינוּ יוֹכֵל לְרַאוֹת. וְלִכֵּן אֲשַׁח לְפָנֶיךָ לֹא הֵיחָה יוֹכֵל לְרַאוֹת בְּמַסְלַח מְדוּם שֶׁהֵיחָה
הַגְּלֵהה כּוֹתוּמֵי אֲבֵרָה. וְלִכֵּן הַבְּטִיחַ הַקְּב"ה שֶׁלֹּא יִנְאֵל יִשְׂרָאֵל כּוֹתוּמֵי כְּדַכְתִּיב אֲבֵרָה לֹא יִדְעֵנוּ
וְכִי. רַק כּוֹתוּמֵי שְׁמוֹנִים גְּלוּת הַמֵּר. וּמִקְבִּלִים כֹּהֲנֵיכֶם וּמֵאִמִּינִים כִּיחַדוֹ וּמְנַפִּים לִישׁוּעָה כְּמוֹ שֶׁהֵיחָה
בְּמַדְרִים שֶׁנִּגְלוּ כּוֹתוּמֵי אֲמוּנָה. וְלִכֵּן נִאֲמַר כִּי עֵינַי בְּעֵינַי יִרְאוּ בְּשׁוֹב ה' יִזְוֶן. וְכֵן בְּקַשְׁתוֹ וּמֵאוּסָה שִׁיעִיב:
בְּהוֹדָאָה יִתֵּן לְהֵי שִׁנָּה עַל נִפְלְאוֹתָיו. כִּי בְּכָל יוֹם יִקְרָה לְאִים יִשְׂרָאֵלִי נִסִּים רַבִּים וְאִין
מְרַגִּים כְּדַכְתִּיב לְעוֹשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת לְכָדוּ. הַרְטוֹן כִּי הַקְּב"ה לְכָדוּ מְכִיר בְּנִסִּים וְהַלֵּל
נְסִי ה' כְּכִר חִיז חֲמֵנוּ לְנוֹעַ כִּי כָּל שְׂרֵי מַעֲלָה וּמוֹלוֹת רִקִּיעַ לוחֲמִים גְּלַעַ כְּדַכְתִּיב רַבִּים לוחֲמִים
לִי עֲרוֹס. וּבִיחֻדוֹ יִתֵּן הוֹדָאָה עַל הַחֲזָרָה נִשְׁמָחוּ כְּמִבְּאֵר בּוֹהֵר. הֵיחָה מֵאֵן לִיהֵיב סְקִדוֹן לְחַכִּירוֹ וְכִי
חֵיב לִי הֵלֵל חוֹפֵס בְּקַדְוֹן כְּשֶׁבִיל הַחַיִּב וְאֵנוּ מִקְפִּידִין בְּכָל לַיְלָה הַנִּסְחוֹת נִיד הַקְּב"ה וּמִחֻדָּן לֵנוּ
בְּכָל יוֹם וְאֵינוּ חוֹפֵסִין כְּשֶׁכִּיל מַה שֶׁאֵנוּ חֵיבִים לוֹ כְּעוֹיָה וְלִכֵּן אֵנוּ לְרִיבִים לְהוֹדוֹת וְלִשְׁנֵי:

בכרכ

שִׁים שְׁלוֹם מְזוּבָה וּבְרָכָה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל
 יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּרַכְנוּ אָבִינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד בְּאֹזַר פְּנִיךָ כִּי
 בְּאֹזַר פְּנִיךָ נָתַתָּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד
 וְצַדִּיקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשְׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת
 עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּשְׁלוֹמְךָ:

בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשְׁלוֹם וּפְרֻסָּה מְזוּבָה נִזְכָּר וּנְכַתֵּב לְפָנֶיךָ
 אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל רְחִימֵם מְזוּבִים אֶל שְׁלוֹם:
 בְּרַךְ אֶתְּהָ יְהוָה (עֲשֵׂה הַשְׁלוֹם) הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשְׁלוֹם:

למנחה ולסעריב שלום רב

אֱלֹהֵי נִצּוֹר לְשׁוֹנֵי מַרְעַע וְשֹׁפְטֵי מִדְּבַר מִרְמָה וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי
 תְּהוֹם וְנַפְשֵׁי כַּעֲפָר לְכֹל תִּתִּיחַ פֶּתַח לִבִּי בַתּוֹרַתְךָ
 וּבִמְצוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשִׁי וְכֹל הַחַוְשָׁיִם עָלַי רַעַה מִתְּהַרַת הַפֶּר
 עֲצָתְךָ וְקַלְקַל מַחֲשַׁבְתֶּם. עֲשֵׂה לִמְעַן שְׁמֶךָ עֲשֵׂה לִמְעַן יִמְיָנֶךָ
 עֲשֵׂה לִמְעַן קִדְשֶׁתְּךָ עֲשֵׂה לִמְעַן תּוֹרַתְךָ לִמְעַן יִתְצַוֶּן יְדִידֶךָ
 הַזְשִׁיעַה יְמִינֶךָ וְעַנְגִּי: יְהִי רְצוֹן אֲמֵרֵי פִי וְהַגִּיזֵן לִבִּי לְפָנֶיךָ
 יְהוָה צוּרֵי וְגֹאֲלֵי. עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִדּוּמֵינוּ הִיא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם
 עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֲמֵרוּ אָמֵן:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 בְּמַחֲרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בַתּוֹרַתְךָ: וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בִּידְוָאָה בְּיָמֵי עוֹלָם
 וּבְשָׁנִים קִדְמוֹנוֹת: וְעֲדֹבָה לִיְהוָה מִנְחַת יְהִדְדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עוֹלָם
 וּבְשָׁנִים קִדְמוֹנוֹת: חֲשִׁין תּוֹרַת תַּפְּלָה

סא

שיח יצחק

בְּבִרְכַת שֵׁם שְׁלוֹם יֵם לַחֲפֻלָּה עַל הַשְׁלוֹם כִּי אֵין כְּלֵי מַחֲוִיק כְּרֻכָה אֵלֵה הַשְׁלוֹם. וְהֵא אַחֲרוֹת
 גְּמוּרַת שֵׁל יִשְׂרָאֵל. וְיַחֲפֻלָּה שֵׁלֵה יְהִיה מַחֲלֻקַת צִיִּשְׂרָאֵל וְלֹא יִסִּיה קִבְלָה וְשִׁמְלָה וְחֲרִירַת כִּי
 כֹּסֶם יִסִּיו אֲהַבִים בַּחֲלֵלִית בִּיחוד וְהַכְּבֵה וְחֲמוּה וְרִשְׁוֹת וּיְכוּיִן לְקִיִּים וְהַכְּבֵה לְרַפֵּךְ כְּמוֹךְ שֶׁהֵא כֹּל
 כֹּל הַחֲסֻלָּה וְהַחֲמוּרָה. וְיַחֲפֻלָּה שֵׁלֵה יְהִיה צוֹ מִדָּה כְּעַם כֹּלֵל כִּיִּא עֲנִיו לְכֹל כִּי בְּמָקוֹם שֶׁהַכְּבֵה בְּעִי
 אֵין שְׁלוֹם וְזֹכֵר שֶׁאֵיִל וְלַמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תְּהוֹם שֶׁהוּא לַחֲסֻט מִדָּה כְּעַם וְחֲרוֹן כִּיִּא אֲהַבָה וְזֹכֵר לְאוֹת עַל
 קִדְוָאָה. וְלִכְךָ בְּעִיִּיכ שֶׁהוּא הַכְּבֵה לְיוֹם הַקְּדוּשָׁה וְהַגְּמוּרָה לְרִיךְ מַחֲלֵה וּבִיטוּל הַכְּעַם וְרַבּוּי אֲהַבָה לְאוֹת
 כִּי הוּא יוֹם קְדוּשָׁה לְאֲדוּנָנוּ. וְזֹהוּ חֲלֵלִית כּוֹנֵנֵה הַחֲפֻלָּה, וּבִיחוד בִּימֵים אֵלֵה שֵׁם לְאִישׁ לַשְׁמַעַם בְּמַסְעֵי
 וְלִכְבוֹר כִּי הֵם יְמֵי תְּשׁוּבָה. וְשֵׁם יִרְעָה יוֹכֵל לְהַגִּיעַ לַחֲלֵלִית מִמְּדֻרְגָה, וְלִכְךָ הוּא לְהַשׁוּרֵר לְזַכּוּבָה
 בְּעוֹדֵנוּ בְּכֹחוֹ וְלִנְקָם מִהַשֵּׁם שִׁיזֵן לוֹ כֹּה לְהַחֲבֵר עַל יָדָיו. כִּי יְמֵינוּ שְׁמוּטָה לְקַבֵּל אֲבוֹת לִיחַן לְכֹס
 לְכֹס עֵינָר וְלַחֲדָשׁ לְכֹס רוּחַ נְכוּן כִּי לֹא בִּזְהַת תְּשֻׁלָּם וְכֵן נַחֲטוּ נַחֲפֻלָּה לֵהֵ אִישִׁלֵם עֲזָרוּ מִקִּדְוָה לְהַשׁוּרֵר
 לְאוֹתוֹ בְּזַכּוּבָה סִלְמָה וְהִסְבִּינוּ וְנִשְׁכַּחַה וְנַחֲדָשׁ יְמֵינוּ בְּקֹדֶם:

סדר ליל ראש השנה

אם חל ליל ר"ה בשבת מתחיל הסעודה ויכלה מנ"ח הולך הקדוש ותוהם כש"ס לגד' והל"ח כ"ט. ואמר ק"ט
 וכופלין ולפילה. קידוש על הכוס. סעודתי. פליט ק"י :
 איהא כרייזים טעם לומר אחר תפלת הסעודה קודם קדיש בתרא ככ' לילות ר"ה וי"כ כנסכ"י או כט"ו
 קודם קריאת הגג' לדור מוטור לה' הארץ וכו' :

זוהגן בריל ראשון של רה"ש לומר איש להבדילו לשנה טובה [ולדעת הגר"א אין להזכיר החיטת כר"ח]:
 לומר לְשֵׁנָה טוֹבָה תִּפְתָּבּ וְתַתְתָּמוּ : | לנִקְבָה לְשֵׁנָה טוֹבָה תִּפְתָּבּי וְתַתְתָּמִי :
 בְּכִרִים לְשֵׁנָה טוֹבָה תִּפְתָּבּי וְתַתְתָּמוּ : | לנִקְבָה לְשֵׁנָה טוֹבָה תִּפְתָּבְנָה וְתַתְתָּמְנָה :

(גהורא) איהא כתיבס כלאחז מכת"י יך לביה ויסתח לנו וינטה כס"י ויקדס כלז טלס וינסס פסילס
 ויחיק ממנו כל יגון וזלחה שלל יחן פתחון פס למקרבג כ"י. נקידוס ליל סני ילכס בגד חדס
 לו מניח פרי חדסו ואומר סעודתי. אדעתה הכריז"ל אי"ל לחסס אחר פרי חדסו וכן דעס סגרי"ח :

קידוש לראש השנה

כסגל ראש השנה בשבת מתחילין יום הששי

בדחש ויהי ערב ויהי בקר :

יום הששי ויכלו השמים והארץ וכל צבאם : ויכל אלהים
 ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי
 מפל מלאכתו אשר עשה : ויברך אלהים את יום השביעי
 ויסדש אותו פי בו שבת מפל מלאכתו אשר ברא אלהים
 לעשות :

על היין סברי סדגן ורפגן ורבותי

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם ברא פרי הנפו :
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר
 בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון ומדשנו
 במצותיו. ותתן לנו יהוה אלהינו באהבה את יום
 (לשכס השבת הזה ואת יום) הזכרון הזה יום זכרון תרועה
 באהבה מקרא קדש וזכר ליציאת מצרים. פי בנו
 בחרת ואותנו קדשת מכל העמים. ודברך אמת
 זקנים לעד : ברוך אתה יהוה מלך על כל הארץ
 מקדש השבת (ו) ישראל ויום הזכרון : שהחיינו

קידוש לראש השנה

כשתל ראש השנה במלאי שנת אומרים גם שתי הכרעות הללו :

על הגו בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ :
 בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם הַמְבַדִּיל בֵּין
 קֹדֶשׁ לְחול בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים
 בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה. בֵּין קִדְשַׁת
 שַׁבַּת לְקִדְשַׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלָּתָהּ. וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי
 מִשֵּׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה קִדְשַׁתָּהּ. הַבְּדִלָּתָהּ וְקִדְשַׁת אֶת
 עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשַׁתְּךָ : בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְבַדִּיל

בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ : וּמְבַרֵךְ שֶׁהֵחִינוּ

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם שֶׁהֵחִינוּ
 וְקִיָּמָנוּ וְהִנֵּיעָנוּ לְזְמַן הַזֶּה :

ויסדר שולחנו ויאכל וישמח כי הוא יו"ט :

(דה"ח) א) יאכל דגים כליל ר"ה משום סימון לפירות ולרכות כדגים ואוכלים בר"ה ראש כבש
 ואמר יה"ר כו' שנסיה לראש חל' לונב וגם יש בו זכר לאילוי של יחזק ואם אין לו ראש
 כבש יאכל ראש דג או של מין אחר משום עסק הראשון : ב) נוהגין לאכול כליל ר"ה תפוח ערוק
 כדבש ואומרים :

יְחִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׁתַּחַדֵּשׁ עֲלֵינוּ
 שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוֹקָה :

ומברכין על התפוח תחלה בורא פרי העץ שהתפוח עיקר ועל הדבש ח"ל
 לברך ויה"ר הנ"ל יאמר לאחר שאכל התפוח כדי שלא להפסיק בין
 ברכה לאכילה ואם אמר היה"ר בין ברכה לאכילה ח"ל לברך שנית : ג) יש
 חדוקים שלא לאכול אגוזים בר"ה שאגוז בנימט' חטא ועוד שמרבים כיחה
 וניעה ומבטלים התפלה : ד) לא ישמש מטתו בשני לילות של ר"ה ואם הוא ליל
 טבילה שלא יכלה לטבול מקורם מזהר. ויחזור ויטבול שמרית משום קרי [והג'
 יעב"ץ כ' לא ידענו מנ"ל לגזור פרישות ד"א ביו"ט הזה שנסקדו בו העקרונות
 החדקיות] : ה) שלא לאכול ענבים בר"ה, והטעם ע"פ סוד [מע"ר] :

(נדעורא) נוהגין לאכול כל מיני מתוקה וי"ג שלא לאכול בר"ה שום דבר חמוץ
 ואפי' לימוני. ויש אוכלים רמונים ואומרים יה"ר שנרבה זכויות
 ברמון והעיקר בכל הדברים שיזכור ויחשורר בתשובה ויחפלה בלב שלם. ויזהר
 להאכיל עניים על שלחנו וישלח מנות לעניים ולאצוונים כמ"ש ושלחו מנות לאין
 כסו לו. ובימים אלו יאכל מעט פחות מן השיעור וישב באומה וביראה ולא יסית

דפסו מן הדיון, איפא נכתבים טוב לקרות על השולחן זביל ר"ה מסכת ר"ה וכו' :
 ר' פריקס נגד ד' אוחיות טו"ה וכו' :

ענין תקיעת שופר וענין מלכיות זכרונות ושופרות

אָרְז"ל (ר"ה ט"ו) אמר הקב"ה לישראל אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כרי
 שתמליכוני עליכם זכרונות שיעלה זכרונכם לפני לקובס וזמה בשופר, (והס נגד ג'
 טיקרי הדת א) מלכיות מליאות ה' (ואהדותו, ב) זכרונות, השנה ושכר ועונש, ג) שופרות, תורה מן
 השמים, מהרש"א) וענין מ"ש אמר הקב"ה, הגם שנכרות הנ"ל מדרבנן מ"מ הם, רמזים במקרא
 כמ"ג (ר"ה ל"ב, ובת"כ) אלא שמה"ח אינם לשיכונא שבתקיעת שופר בעלמא נכללו ב' הענינים
 וחז"ל ברוח קדש קבעו חובה להזכיר גי הענינים בפרוש זדיבור, אבל מה"ח במעשה של החק"ש
 נכללו כולם, וז"ל הרמב"ן יאמר שרביע ביום זה ויהי' לנו לזכרון לפני ה' וז"ל הספורנו (ויקרא
 כ"ג) זכרון תרועה וזכרון תרועת מלך, בה ינילו במלכס, כאמרו הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלקר
 יעקב, וזה מפני שיזבז אז על כסא דין, כמו שבא בקבלה, שאמרו תקעו בחרש שופר בכסה ליום
 הגזו כי חק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב, וראוי לנו לבטוח אז יותר, על שהוא מלכנו ויעה
 כלפי חסד ויזכה אותנו בשפטו אותנו כאמרו כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושענו
 עכ"ל והנה ענין התרועה היא החגלות כבוד המלך (כמ"ס שנות י"ט וש"א ד' ושס י'), וכאשר
 נזכרת אצל ישראל בעבודתם, היא הכנה להתגלות כבוד המלך ה' כמ"ס (תהלים ז"ח) בחגלות
 וקול שופר הריעו לפני המלך ה' וגו' לפני ה' כי בא לשפוט הארץ וגו' והנה כאשר יסד האדון
 ב"ה שח"י ההכנה העליונה מתהגגת ע"פ מעשיהם של ישראל כן יסד שיהי' זמן המשפט בעת
 שישראל תוקעים בשופר, סזה מלדס הכנה למשפט, ולעורר השנה ממקור עליון, מקור הרחמים,
 כי סגולת השופר להפוך מדה"ד למדה"ר בצירוף התשובה. (כי משורת הדין לא היתה התשובה
 מועלת, כאשר אינה מועלת אם יפגע בכבוד מבו"ד, וכמ"ס שאלו לחכמה, ואמרה הנפש החוטאת
 היא תמות) (וביע"ד ח"א דרום ו' ביאר ענין ההפוך מדה"ד למדה"ר, שלכאורה תמוה שהרי'
 אמרו אפיק שופרה ושמחיה בת' שופרות ברק למרוז, וכנהנה טובא דמורה כי שופר מעורר דין,
 עושה משפט חרון ומכלה קוליס מכרס ה' נבואת, אבל באמת כך הוא הענין, שופר הוא השמעת
 דין זמן תחלת דין כי אין רשות למארי תריסין ומקטריגים ליכנס להפרגוד עד שישמע קול שופר
 ואז מתחיל הדין, ואז הותר הרעועה לנגוס כל מארי דדיגא לתבוע דין מן המלך המשפט, וז"ס בנחמה
 חוקק וקול שופר ישמע ויאמרו הנה יום הדין וכו' וכשיחקעו ישראל למטה אז נתקע השופר מלמעלה,
 וזו הו שמעורב השטן, כיון שבע"ד בעלמא תובע הדין ואמר דונו לי דיגא הרי חמת המלך שכחה,
 כי הוא בעלמא מקבל ע"ט דין וכ"כ דיש לכוין באמירת ואחס לדיק כו', שמקבל על עצמו דין על
 עונות, וכן נפילת אפים יהי' כך שמוסר גופו ונפשו לקבל דין שמים כפי הראוי מחוק דינו של
 הקב"ה, ואז כניכול נתמלא רחמים, וזה רמזו במקום שיש דין למטה אין דין למעלה, כי אם אדם
 תובע דין למטה, אין דינו של ה' למעלה כ"כ בריהמא וליחר הרחבה ביאור אעתיק פה ד' מוהרמ"ל
 ז"ל אשר כל דבריו יקרים מפנינים וז"ל בס"ס דרך ה' :

ענין השופר בר"ה הו' כי הנה ביום זה הקב"ה דן את כל העולם כולו ומהדש כל המליאות נבחינת
 כסיכוב הדש דהיינו השנה החדשה והנה נסדרים הסנהדראות ונערך הדין על כל היצור
 כפי סדרי הדין העליון והקטיגור מזדמן לקסרג כפי עונותיהם של בני האדם והנה ליונו הקב"ס
 לתקוע בשופר והכונה זו להמשיך ההנהגה ברחמים ולא בתוקף הדין ולפרצב הקטיגור שלא יקסרג
 (כי' הגאון מהרא"ל מקראטינגע ז"ל ענין ערצוב השטן מפורש בוחר שלא השטן בעלמא
 מתערצב רק טענותיו מתערצבות, פי' כי טענותיו אין להם מקום רק כשהי"ת דן ע"פ דין, אבל
 ט"י מלות השופר מתעורר רחמים מלמעלה ומשתף חסד ורחמים עם הדין, ועי"ו מתערצבים טענותיו
 שאין להם מקום כשדין בחסד, והיינו בצירוף התשובה כנ"ל) :

והנה כבר ביארנו במק"א שזמו שאין מדה"ד נוחתה שיגיע טוב לבני האדם אם לא יזכו בו כן מחק
 המשפט עצמו הוא במעשים מן המעשים שיעשו בני האדם בהגמלם הגמול הראוי להם לפי
 ענינים שינוג עמהם ככלל דינס ברחמים ובהמלה ולא ידוקדק עליהם בדקדוק גמור וכענין משאזו"ל
 כל

ענין תקיעת שופר

כל המעביר על מדותיו מצטרין לו על כל פספיו כי הרי זה מדה כנגד מדה כמו שהיא מיוחדת קד
 וזכרו לו ונמצא שמתחבטים עמו ברחמים וזה עלמו מדת משפט ואמנם לא במעשה הזה לבד יגמל
 ע"ז אבל כל מעשה שתגזור החכמה הפליונה עליו היותו ראוי לגמול כך יגמל כך, ותבלל זה
 מצוה זו של תקיעת שופר שנלעוו בה ישראל להיות מחסינים עליהם ההנהגה ברחמים וכשישמרו
 אותה כראוי זה יטי' הפר' שילקטו ממנו, ואמנם פרט הענין היחס אשר לתקיעת השופר עם המסכת
 ברחמים תלוי בשראי ההנהגה ויסודותיה כפי הדברים האמיתיים שלה והכונה בזה באמת לעורר
 אבות העולם להתחזק בזכותם לעורר את הרחמים ולפייס מד"ד ולהגביר הטוב על הרע ולכפות
 כחות הרע ולקול הכח מהמקסריגים, ולהתכוין שיסתמש האדון ב"ה מרוממותו להנהיג בשלישית
 יחודו ולסבור על פשע, וכ"ז ע"י מצוה זאת כשיתחבר עמה תאזכרם של ישראל כראוי ופרטי כל ענין
 זה כפי פרטי המקום בדרכיו עכ"ל הדרך ה' :

אמרן רבותינו ז"ל בראש השנה ק"ז ע"א אמר ר' אבהו למת חוקעים בשופר של איל אמר הקב"ה
 תקטו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקדת יצחק, ומגלה אני עליכם כאלו עקדתם
 שלמכם, וכחכו הראשונים הכוונה לעשות האדם ענינים להיות נראה כאלו הוא היה נעקד ומוסר נפשו
 לה' והוא בהתכוין בדת וזיע כאלו יוכל לסבב להיות נקרב ע"ג המזבח ומהראוי צעת יקרא או
 שומע קריאת הכתוב הנזכר בעקידה לעקוד את יצחק בנו לבוין עלמו כי הוא מוכן להיות נעקד.
 וזמלית העקדה תחת שהיה אצל יצחק עקידת ידים ורגלים יהיה לו עקידת יצר הרע ידיו ורגליו
 וזהו בהתפרט בכל לב ויפספס במשאו צמה ששעה בידים ורגלים והיינו שליחות יד, וזול, והאזנה.
 והדמת יד על חצירו, ושייית כתב שקר, וכן ברגליו אשר הלך בעצת רשעים, והיה ממחר לרוך
 לרעה אם למקום אם לחצירו, ויהיו עיניו ולבו נשואות לשמים על שני סרסורי דעבירה, והם
 המביאים אותו לידו לשון הרע, ורכילות, וגאוה, וכעס, וקנאה, והאזה, וכבוד, ועל אלו המדות
 דעות נרוך תשיבה ביותר כי הם נעשים הנספחים בקרב, וצריכין רפואה גדולה, לשרט אמריהן
 עד כי לא יהיה נשאר בקרביו אף מעט מהם, והתכבדות בקלון חצירו אשר מהם אין אדם יגזול בכל
 יום, ויראה לבכות עליהם כי בהכנעת לבו ביותר ובהורדת עיניו דמעה יכנס בגדיו הם העבירות
 הכדבקים בקרב אדם ולב עמוק וירחם בני הדמעות ויעהר, גם מעיין זכירת העקדה הוא לקבל
 באהבה את כל הבא עליו ולהסמר לדין שמים וכמ"ש בשם היע"ד שזה ענין השופר שמוסרין את
 דינו לשמים לאמר דנו לך דיני, ולמעלה כפד"ו כפ' זרע ישראל עבדו, כתבנו ב"ס הרמב"ן שזה
 עיקר כגולת ישראל ע"ש וכ"כ הנה"ל שרק גודל זכותו של אא"ה שקיבל מהנהגה אצל המקבל ע"ז
 ההכרח הין לו זכות ווסר זה :

עוד אמרו רז"ל מצות והצבת לרעד כמון, היא מצוה של התורה כולה תלוייה בה, ומהראוי
 להתאמן מאוד להחזיק בה, והזכירו מאד לקבל על עצמו בכל יום קודם שיכנס להתהלל לקיים
 המצוה הזאת לאהוב כל איש כעצמו, ואף כי בימים האלה הנזכרים ונששים, אשר הפלגו מאוד בעונם
 עבירות שבין אדם לחברו עד כי אמרו עבירות שבין אדם למקום זה"כ מנפר ועבירות שבין אדם
 לחברו אין יוה"כ מנפר עד שירצה את חצירו בפיום גמור, ואמרו עוד כי בהתעבבות התשובה
 על עבירות שבין אדם לחברו גם עבירות שבין אדם למקום לא יתכפרו וכן דדין טותן כי אין
 אפשר שהקב"ה יעביר על מדותיו אם האדם הפחות הבא מטפה סרוחה לא יבקש להעביר על
 מדותיו, ולכן להיות עכ"ס באתה שנה כל איש גלחיו ידובקו, יהיו יתלכדו ואסיריהם באתה
 יחייקו ומהי זאת נמחמנו להיות עונותינו נמקיס, ולדחיתנו כספר יכתב בשם בראל יומקו, אמן כלה :

דיני וסדר תקיעת שופר

(דה"ח א) צריך לתקוע מעונד ואין לשמוך על שום דבר שאם יגמל היותו דבר יגול אבל האיכות
 יכולין לישב בתקיעות דמחשב אבל בתקיעות שכל סדר הברכות צריכין להיטור ג"כ
 לשמור ב) קודם שיתקע יברך אקבמ"ו לשמוע קול שופר ושהיינו ואין חילוק בין אם מנרף
 לפנמו או שכבר יצא ומנרף להוציא האזנים כגון אנשים שאינם יודעים לנרף בעלמאן אפ"ה מנרף
 שתי ברכות אלו אבל אם תוקע להוציא אנשים שיודעין לנרף והתוקע ילא כבר יברך השומע שתי
 ברכות אלו וכן כיום שני בתקיעות מנרף שתי ברכות אלו ואכן שיגבש נגד חלד בתקיעת שופר
 כיום נ' : ג) עוב לתקוע פלד ימין אם אפשר ואיער בשמאל וכשה שופר בשעת הברכה ויכסוד

דיני וסדר תמיעת שופר

פי האומר למעלה בשעת תקיעה : ד) אם צורך חוקק אחד ולא יכול לתקוע או להשלים יכול אחר לתקוע על סמך ברכת הראשון ואפי' ד' והי' יכולין לתקוע על סמך ברכתו כיון ששמעו הברכה אבל אם החוקק הב' לא שמע הברכה מהראשון אם עדיין לא יא' השני י"ח יכול לברך ואם כבר יא' י"ח חוקק בלא ברכה : ה) אשה פטורה מתק"ש ככ"ו יכולה לתקוע וכן אחר יכול לתקוע להזיאה אבל אינו ראוי לברך להזיאה בברכה אם הוא יא' כבר רק היא תברך בעצמה והוא יתקע והיא לתקוע לאשה רק אחר יזיאה מהכ"ג : ו) נתכוין השומע לזאת ולא נתכוין התוקע להזיאה או להיפך לא יא' י"ח : ז) בין החוקק בין הזכור לא יסימו בין הברכה עד סוף התקיעות דמשומד. ובין הברכה עד סוף התקיעות דמיושב אסור להפסיק אפי' בתפלות לכן לא יאמר היות הנדפס במחזורים בין התקיעות רק יאמרם בסוף התקיעות דמיושב. הפסיק בין התקיעות אפי' בשיחה הי' לחזור ולברך אבל אם הפסיק בין הברכה לתחלת התקיעה (שלא מעטין התקיעות) אפי' מעטין התפלה צריך לחזור ולברך :

קודם תקיעת אומרים מזמור זה ז"פ : [ולדעת הגר"א א"א הוא מזמור ולא היותו ענין סדר לסדר] :
וְלִמְנוּצָה לְבַנֵּי קִרְחַת מְזֻמֹּר: כָּל הָעַמִּים תִּקְעוּ בָהּ תִּרְעוּ יְיָ אֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה: פִּי יְהוָה עֲלִיוֹן נוֹרָא מִלֶּךְ עֲדוּר עַל כָּל הָאָרֶץ: יְדַבֵּר עַמִּים תִּחַתְּנוּ וְלֵאמֹים תַּחַת רַגְלֵינוּ: יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲתָנֵינוּ: אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָהַב סֵלָה: עֲלֵה אֱלֹהִים בְּתִרְעוּעָה יְהוָה בְּקוֹל שׁוֹפָר: זָמְרוּ אֱלֹהִים זָמְרוּ זָמְרוּ לְמַלְפָּנֵינוּ זָמְרוּ: פִּי מִלֶּךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים זָמְרוּ מִשְׁבִּיר: מִלֶּךְ אֱלֹהִים עַל גּוֹיִם אֱלֹהִים יֵשֶׁב עַל פֶּסֶא קֹדְשׁוֹ: נְדַבְּרֵי עַמִּים נֶאֱסַפוּ עַם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם פִּי רֵאיוֹנִים מְנַגֵּי אָרֶץ מֵאֵד נַעֲלֶה:

החוקק יאמר עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר ואה"כ מתחיל בנינו

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְשִׁמּוֹעַ קוֹל שׁוֹפָר:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם שִׁתַּחֲוִינוּ וְקִיָּמְנוּ וְהִנֵּיעָנוּ לְזָמֵן הַזֶּה:

תקיעה.	שברים.	תרועה.	תקיעה.
תקיעה.	שברים.	תרועה.	תקיעה.
תקיעה.	שברים.	תרועה.	תקיעה. =

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתְּקִיעַת תִּשְׁרֵית שְׁאַנְחֵנוּ תִּזְקַעֵן תְּהֵאֱמַרְנָהּ בְּרִיעוּת פֶּלֶאם שֶׁקִּבְּרָתָ עַל יְדֵי אֱלֹהֵינוּ זִל וְתַמְצֵא עֲבֵינוּ בְּרַחֲמִים: בְּרוּךְ אַתָּה בַּעַל הַרַחֲמִים:

תקיעה.	שברים.	תקיעה.
תקיעה.	שברים.	תקיעה.
תקיעה.	שברים.	תקיעה. =

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתְּקִיעַת תִּשְׁתִּית שְׁאַנְחֵנוּ תִּזְקַעֵן שֶׁתַּעֲשֶׂה עִמָּדָה מִסְּמַת לְהוֹת

סדר הת יעות

הַיּוֹת עוֹלָה וְלִישָׁב בְּרֹאשׁ אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת וַיַּעֲשֶׂה עִמָּנִי אוֹת לְמוֹכָרְתִּי :

תקיעה. תרועה. תקיעה.
תקיעה. תרועה. תקיעה.
תקיעה. תרועה. תקיעה גדולה.

וּבְכֵן יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיעֲלוּ אֵלָיו הַמַּלְאָכִים
הַיּוֹצֵאִים מִן הַשּׁוּפָר וּמִן הַתְּקִיעָה וּמִן הַתְּרוּעָה וּמִן
תְּשֻׁרֵת וּמִן תְּשִׁיבָה וּמִן תְּרִיחַ לְפָנֶיךָ כַּפֵּא כְבוֹדְךָ וַיְמַלִּיצוּ מִיָּדִי מִכַּפֵּר
עַל כָּל חַטֹּאתַי וְנִשְׁמַחְתִּינִי :

אחר התקיעות יאמר החזן בקול רם

אֲשֶׁר־יִהְיֶה הָעַם יוֹדְעֵי תְרוּעָה יְהוָה בְּאוֹר פְּנֵיךָ יִהְלְכוּן :
בְּשִׂמְךָ יִגִּילוּן כָּל תִּיּוֹם וּבְצִדְקָתְךָ יִרְוּבוּ : כִּי תִפְאֶרֶת עֲזָמוֹ אֶתְּךָ וּבְרִצּוֹנְךָ
תִּרְוֹם קִרְנֵנוּ :

אֲשֶׁר־יִישָׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלְכוּךָ סֵלָה : והקהל גומרים עמו
הַיּוֹת לֹקֵחַ הַסֵּיף נִימִינוּ וְאוֹמֵר יִהְלָלוּ וְהַקֵּל עוֹטֵם הוֹדוּ וְכוּ' . כְּחֹל אוֹמְרִים לְדוֹד מוֹמֹר
וּכְשֶׁכֶּת מוֹמֹר לְדוֹד הָבֹו לֵה' וּמְכַנְיִסִין הַסֵּיף לְהִיכֹל . וְאוֹמְרִים וּבְנַחַה יֹאמֵר וְכוּ' :

סדר תפלת מוסף לראש השנה

(גדורא) יכוין מאלד כחפלת מוסף ויאמר חלכיות וזכרונות אפרות ככוונת עזומה ופמחון גדול.
אמרו כנמ' הק' אמר הקב"ה אמרו לפני בר"ה מלכיות שחמלכוני עליכם, וזכרונות כדי
שיבא לפני זכרונכם לטובה וזמה באופר, לכן יזכר להמליך עליו את הקב"ה כאמרו פסוקי
מלכיות ויכוין ככוונת הפסוקים הכתובה אללס :

פתפללון שמ"ש עד יהללך סלה ובכן תן פחדך. אתה בחרתנו. עד זכר ליציאת מצרים
ואח"כ מתהילין כאן :

וּמִפְּנֵי חַטָּאתֵינוּ גִלְּינוּ מֵאֲרֻצֵּנוּ וּנְתַרְתְּקֵנוּ מֵעַל אֲדָמָתֵנוּ
וְיֵאוֹן אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית

בחירתך

אבני אליהו

אֲשֶׁר־יִהְיֶה הָעַם יוֹדְעֵי תְרוּעָה. אֲשֶׁר־יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל מִי מוֹפֵד אִתְּכֶם מִכִּיכֶם שְׁבַשְׁמִים עֵקֶן לַחַשׁ מוֹסֵר
לְמוֹ בַעַת יִצֵר לָהֶם יִכְנִיעוּ לָבֶם וַיִּשְׁכְּרוּ יִצֵר מִפְּנֵי יוֹאֲתוֹ וְאֲחַבְתּוּ כַּמִּשׁ וְתוֹרַעַת מֶלֶךְ בּוֹ וְהוּוּ
אֲשֶׁר־יִהְיֶה הָעַם יוֹדְעֵי תְרוּעָה, וְאֵנִי חִפְלָה סַעַת יִכְנִיעוּ לָבֶם לְפָנֶיךָ ה' בְּאוֹר פְּנֵיךָ יִהְלְכוּן וְלֹא יִחַטְאוּ עוֹד :
בְּשִׂמְךָ יִגִּילוּן כָּל תִּיּוֹם. שֵׁם אֹזֵר הוּא מוֹשָׁל גַּם עַל שְׂמַחָה כְּמוֹ לַיהוּדִים הֵיטָה אֹרֵה וּשְׂמַחָה
וּכְאֲשֶׁר בְּאוֹר פְּנֵיךָ יִחְלְכוּן אֹז בְּשִׂמְךָ יִגִּילוּן כָּל תִּיּוֹם כִּי שִׂמְךָ נִקְרָא עֲלֵיהֶם וְאֹז יִתְקַדֵּשׁ
סוֹךְ בְּגוֹ ה' לַעֲזִיבָה כָּל חַיִּי, וּבְצִדְקָתְךָ יוֹרְמוּ כִּי אִתְּךָ הוּא הַנִּקְדָּשׁ בְּצִדְקָה וְאֹז יוֹרְמוּ יִשְׂרָאֵל
בְּצִדְקָתוֹ וּבְקִדְשׁוֹ לַעֲזִיבָה כָּל חַיִּי :

כִּי תִפְאֶרֶת עוֹמוֹ אִתְּךָ ה' עוֹ לַעֲמוֹ יִתֵּן לַמַּעַן מַעֲשֶׂה יִרְדֵּךְ לְהַתְנַאֵר וְהוּא קְרוֹשֶׁת שְׂמוֹ יִתְכַבֵּד כְּאֲשֶׁר
יְדוּ רַמָּה, וּבְרִצּוֹנְךָ תִּפְשׁוּם תְרוֹם קִרְנֵנוּ וְלֹא יִנְעוּ קַךְ שׁוֹם שְׁלִימוֹת כִּי נִירָא אִתְּךָ וְשִׁלְמָה רַךְ
שְׁנַעֲשֶׂה רִצּוֹנְךָ הוּא רִיחַ נִיחוּחַ לְפָנֶיךָ (בְּאִיָּא תְהִלִּים פִּיט, ט"ו, י"ז, י"ח) :

בְּחִירְתָּךְ בְּבֵית הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו
 מִפְּנֵי הַיָּד הַשְּׁלוּחָה בְּמִקְדָּשְׁךָ: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מִלֶּךְ רַחֲמָן שֶׁשָׁתָּשׁוּב
 וְתָרַחַם עָלֵינוּ וְעַל מִקְדָּשְׁךָ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים וְתִבְנֶהוּ
 מִהֲרָה וְתַגְדֵּל כְּבוֹדוֹ: אָבִינוּ מִלְּפָנֶינוּ נִלְהַ כְּבוֹד
 מִלְּכוּתְךָ עָלֵינוּ מִהֲרָה וְהוֹפֵעַ וְהַנְּשֵׂא עָלֵינוּ לְעֵינֵי
 כָּל תִּי וְיִמְרַב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַנְּנוּיִם וּנְפּוּצוֹתֵינוּ בַּיָּם
 מִיִּרְכַּתִּי אֶרֶץ: וְהִבִּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרַנָּה וְלִירוּשָׁלַיִם
 בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת
 קַרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים בְּסִדְרָם וּמוֹסְפִים
 כְּהַלְבָּתָם: וְאֶת מוֹסְפֵי (לסעודת יום השבת הזה ו) יוֹם
 הַזָּכָרוֹן הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוֹת
 רְצוֹנָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ. עַל יְדֵי מֹשֶׁה
 עֲבֹדָה מִפִּי כְבוֹדָה כְּאָמֹר:

לשבת וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כִבָּשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים לֶכֶת
 מִנְחָה בְּרוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֲלֵת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל עֲלֵת
 הַתְּמִיד וְנִסְכָּהּ (וְהַ קָּרְבָן שֶׁבֶת וְקָרְבָן הַיּוֹם כְּאָמֹר):

וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד רְחֹדֶשׁ מִקְרָא קָדֹשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל
 מִקְרָאת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:
 וַעֲשִׂיתֶם עֲלֵת לֶרִיחַ נִיחַח לִיהוָה פֶּר בֶּן בֶּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד
 כִּבָּשִׁים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם כְּמִדְּבַר. שֶׁשָּׂשָׁה עֶשְׂרִים לֶפָר וְשְׁנֵי
 עֶשְׂרִים לְאֵיל. וְעֶשְׂרוֹן לִכְבָּשׁ וַיִּין פְּנִסְכּוֹ. וְשֵׁן
 שְׁעִירִים לְכִפָּר. וְשְׁנֵי תְּמִידִים כְּהַלְבָּתָם: כְּאָמֹר* מִלְּכַד עֲלֵת הַחֹדֶשׁ

ומנחתה

(א) במלכוד כ"ט ט"י—י"ג. (ב) ט"ט כ"ט א' ב"י. (ג) ט"ט כ"ט ו'.

* כן מ"כ מגדול א', ונכון. וכזה יסתלק מה שהרעיש על טעם וס כל האחרונים.

וּמְנַתְתָּהּ וְעַלֵּת תִּתְמִיד וּמְנַתְתָּהּ וְנִסְפִיָּהֶם כְּמִשְׁפָּחָם לְרִחַת
נִיחַח אִשָּׁה לִיהוָה :

לשבת ישמחו במלכותך שפרי שבת וקולאי ענג. עם מקדשי שביעי.
בדם ישפכו ויתענגו מפוכה, ובשביעי רצית בו וקדשתו.
חמדת ימים אותו קראת. זכר למעשה בראשית :

עֲלִינוּ לְשֵׁבֶת לְאֶדוֹן הַכֹּל לְתַת גְּדֻלָּתָהּ לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית שְׁלֵא
עֲשֵׂנוּ כְּגִוֵי הָאֲרָצוֹת וְלֹא שָׁמְנוּ כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה
שְׁלֵא שָׁם הִלְקֵנוּ פָּהֶם וְגִרְלָנוּ כְּכֹל הַמוֹנִים: וְאִנְחָנוּ כָּרַ עֵיִם
וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמְזִדִּים לְפָנָי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוא. שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ. וכפא כבודו בשמים
מפער. ושכינת עזו בגבהי מרומים הוא אלהינו אין עוד:
אמת מדפנו אפס זולתו פפתוב פתורתו. וידעת היום והשבת
אל לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים מפער ועד הארץ
מהחת אין עוד :

על

שיח יצחק

עֲלִינוּ לִשְׁבַח כו' נח"ל (בסוף נשמת) כי האיום מאמינים בהשגחה הם מתארים הבו"ת בתואר
רם שהוא מרום ונעלה מעשי, אך המאמינים בהשגחה ה' החם מתארים, כמלנו בתואר
גדולה המורה גדולתו מארץ עד מעל לשמים, וכו' עלינו מוסל לשבח לאדון הכל בתואר מיוחד
בס"פ, היינו לתת גדולה ליוצר בראשית, שכולס אין מכירים רק שהוא יוצר בראשית ולא כנהגהו
ועלינו לתת ליוצר בראשית גם תואר גדולה המורה על כנהגתו בעולם, שלא עשנו כגו' הארצות
הממשיות השפעתם מאת המערכה השופעת על ארצם לארצותם למיניהם ולא שמו כמשפחות
האדמה המכירים רק כנהגתו בעצם שהעביע יוצר בראשית בהאדמה (ד"ס): שלא שם כו'
שנוצט מהם בפעם א' ואינו נפרע מאומה עד שתמלא סאתה, ואז פוקדה לגמרי כדרך שעשה
לאמורי ולמרים וחבריהם, שאבדו מן העולם, וזה מפני שאינן נחשבים אלא פרט מכללות אבני
העולם ובהסדר ענף לא יעדר האילן משא"כ ישראל ששקולים נגד ע' אומות, שנאמר יצא גבולות
עמים למספר בני ישראל אם היה ממתין להם לגבות כל חובו מהם בפעם א' לא היה להם תקומה
ואז היה כלל האילן נעקר משורשיו, והיה העולם חוזר לתוהו ובוהו לפיכך נפרע מהם מעט מעט
שלא יוכלו כולם כמשה"כ רק אחס ידעתי מכל משפחות האדמה ר"ל אומה אחת שמשגחה כנגד
כולן על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם יפקדם לנבקים. לפיכך הם מדוכאים ביסורים לסיבתם
העזומה. (הגרי עכ"ז) :

(* שהם משתחווים להבל ולריק ומתפללים אל אל לא יושיע, כן הוא פיקר
הנוסח (וכ"ה בס' הגריע"ז) והמנהג משנה ממשעט עשעט חכמים, כן אמר הגאון אלמנו ר'
מורח"ל דיסקין ז"ל.

מצות חשם

אין עוד ועל כן נקח וכו' כתב חפ"ק (ס"ע א') מצות עשה, (א) דברים ד' ל"ט.

על פן נקוה לך יהוה אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך
 להעביר גזולים מן הארץ והאלילים פרות יפרתון לתמן
 עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך. להפנות
 ארץ כל רשעי ארץ. יפירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע
 כל ברך תשבע כל לשון: לפניך יהוה אלהינו יכרעו ויפלגו.
 ולכבוד שמך יקר יתנו. ויקבלו כלם את עול מלכותך: ותמלוך
 עליהם מהרה לעולם ועד. כי המלכות שלך היא ולעולמי עד
 תמלוך בכבוד. כפתוב בתורתך יהוה ימך לעלם ועד:
 ונאמר לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל יהוה
 אלהיו עמו ותרוצת מך בו: ונאמר ויהי בישרון
 מך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל: ובדברי קדשך
 כתוב לאמר פי ליהוה המלוכה ומושג בגוים: ונאמר יהוה
 מך גאות לבש לבש יהוה עז התאזר אף תכון תבל כל
 תפוס: ונאמר שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם

ויבא

מצות השם

אבני אלהיו

לדע שאלתו שברא שמים וארץ הוא לבד
 מושל מפנה ומפנה וכדי רוחות כדכתיב
 אבני ה' אלקיך וכתיב וידעה היום וגו' אין עוד
 ודרשו חכמים אפילו בלייר, ולאפוקי מן אמתן
 הפילוסופים שאמרו שהעולם נובא מאליו כמלות
 (או סבע) ויש לנו לדעת כי שקר הם דוגרים
 אכן הקב"ה מנהג את העולם כולו ברוח פיו
 והוא הוציאו ממלרים ועשה לנו כל הנפלאות
 ואין אדם נוקף אלצנו מלמטה אל"כ מכריזין
 עליו מלמעלה שאלמר (הכלים ל"ז) מה' מטעדי
 גבר כוננו ובזה תלוי מ"ש חכמים (שבת נ"א)
 ששאלין לאדם כשעת דינו נפית לטובה והיכן
 כתיב מזה זה, אלא ש"מ בזה תלוי שכשם שיש
 לנו להאמין שהוציאו ממלרים דכתיב אבני ה'
 אלקיך אשר הוציאונו וגו' וע"כ מאחד שהוא
 דיבור (וכל הדברות כ"ס לזיווס, והאריך
 בשם. אלא ה"ק כ"ס שאני רוצה שאלמינו כי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמינו כי שאני
 ה' אלהיכם ואני עתיד לקנן אתכם ולהאשימכם כדכתיב ושב וקבץ מל העמים וגו' עכ"ל הכת"ק,
 וזה יזן נוסח הזה (והמכוינ בכל יום בעליו לא יבוס כאשר יאאלו אותו נפית לטובה):

לא הביט און בו. ו' דברים דבור וסעשה
 ודביקות השם ותורתו. און הוא הדבור כמ"ש
 דברי און (ישעי' נ"ח ט'). עמל הוא המעשה. ה'
 אלהיו עמו זה דביקות השם. ותרוצת מך
 כתיב כי היא ששעע של חקב"ה והיא תערה,
 ויש תחלה, עס"ד וכאן בו. וכמ"ש וחיי עולם
 גשע בתוכנו, וגם הוא אמתיות תורת ע'. ועוד לא
 הביט ולא ראה הוא במ"ע וליה, און הוא במ"ע
 עמל בל"ת וכנגדן אמר שהע"ה פעוה לא יוכל
 לתקן והסודן לא יוכל להסגות, דכנאמר כאן לא
 הכיש שהוא מדועס כסתר, ראה הוא באתגריא,
 הביט הוא ושמו את שמו על בניו והכל במעשה,
 ותרוצת מך בו הוא הדבור שתתורה הוא בדבור
 שכולל שניום כאחד (אד"א במדבר ב"ג כ"א
 שהרוא ד')

(א) שמת ט"ו י"ה. (ב) כמדכר כ"ג כ"א. (ג) דברים ל"ג ה' ד'. ה' ה' כ"כ כ"ט
 (ד) עס ל"ב א"ו. (ו) עס כ"ד ו' ח' ע' י'. (מח)

וַיָּבֵא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יִהְיֶה עִזּוֹ וְגִבּוֹר יִהְיֶה
גִּבּוֹר מְלַחֵמָה: שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאֵי שִׁיכֶם וּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֵא

מלך

שיח יצחק

אבני אליהו

ה' מלך גאות לבש. ההנהגה הסנטימנטלית נקראת עו (כמש"ל על עו בדרך) כי עו עו מליין כח מהמיד בלתי מתמוסס, וההנהגה הסנטימנטלית נקראת כח גאוה כי זה יתגאה על חקי כעצב ויחגבא עליהם, ואמר גם כעת אשר ה' מלך ולבש גאות, היינו שיתגבא לעשת נפלאות ולקדד חקי העצב לאמר לשמש דוס לים הכקע, וככ"ו צנת הריא עצמה לבש כ' עו אשר האזור הוא מנהיג ג"כ ההנהגה הסנטימנטלית הקבועה שנקראת עו וחקי חנון חבל כל תמוס, ולא ימועו החקים הקבועים שגם יסד ארץ מלואה, ואם היה הכס כביטיל העצב בכללה היה זה דבר קטן בערך הבריאה, אשר שהוא המניע הראשון המניע את הכל, וכידו להניע כמו שיראה ולהחזיק התנועה, אכן נגזל גבורה עצומה בפעולת הכס, ע"י שצנת הכס לא יתכשל גם פעולת העצב הכוללת, כי ידוע שכל חלקי המציאות מתולכים יחד עד שכל תנועה, כוללת בחלק א' תכנס או תצד מכל התנועות הנעשות בהמציאות בכלל, עד שדומה את המציאות בכללה כמונה הנמוי בחכמה באופן שהכללים מסבכים את האופנים, והאופנים מסבכים את הכללים כו' והמניע הראשון הוא כח הקיסור ואם יבא אדם א' ויהזק ככה מן האופנים ויפסד פעולתו, או אז שכת הקיסור המניע את המכוונה הכללית יתגבר על כח האדם, או אם כמו יגבר על כח המניע בהכרח תשנה המכוונה ממלאכתה הכללית. אולם הכס אשר שהוא ענין חלקי למשל שיבטל תנועות המניע וקבועים או כח האדם וקבועו, ויהר המציאות נשאר על סמכו ודרכו, עד שצריך לסבב כידו אחת את התנועה הכללית, וכידו האחרת הוא צריך לעכב את התנועה החלקית של פרט א' מהמציאות, להזיכו ללד אשר, ושככ"ו לא תבטל העצב בכללה זה פלא גדול וגם להחטוס. ח"ש שצנת ארר ה' גאות לבש גם עו אשר שהאדם, החלק מהמציאות ככ"ו לבש גם עו אשר שהאדם,

לא הביט און כו'. נגד הדבור שלא הביט בהו, לה' ושאר עונות התלו בדבור, ולא ראה עמל כנגד המעשה כנ"ל והוא כנגד תורה ומצוות שכל דבורם ועסקם בתורה ובמצוות, וכש"ש משמים הביט ה' שהדבור עולה לשמים מרחוק, ראה את כל בני האדם הוא כמעשה, ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו הם כנגד חכמה ויראה (אד"א שם מהדורא ה')

יְהִי בְיִשְׂרָאֵל כו'. כי ד' פעמים קבלו ישראל את מלכותו עליהם, אחד בים, כו' במיני א' קודם סתן תורה והב' לאחר ס"ח בשכרות ביות ע"י שאר המצות, בים כתיב זה אלו ואנחנו וגו' ה' ימלוך לעולם ועד, אצל סיני קודם ס"ח כפ' יתרו כתיב ויבא משה ויקרא לוקני העם ויבא וגו' ולאחר ס"ח בפרשת משפטים כתיב ויסא לעם את כל וגו' ויען כל העם זכו, והד' כתיב שם וישכם משה בבקר וגו' ויאסרו כל אצר דבר ה' נעשה ונשמע, רחמינו שפעם הראשון עול מלכותו ובפעם הב' קבלו עליהם עול תורה ובפעם הג' קבלו עליהם לעשות את החוקים ואת המשפטים ולכן כתיב שם נעשה ובפעם הד' כשרצה לעלות לחר לקבל שאר התורה קבלו עליהם עול תורה שבע"ס מה שיביא להם סן השמים, ולכן כתיב שם נעשה את המצות ונשמע מה שיביא אלינו עור, וז"ש ויהי בישורון מלך, והוא שאסרו ה' ימלוך וגו', בתחאקף ראשי עם תוא קודם ס"ח דכתיב ויקרא לוקני העם כו' (אד"א דברים ל"ג ה')

כו' ל' הסלובה, כי הוא מהקם סלבים ומהעדא סלכין: ומושל בגוים. תכל סאתו יתברך כי תוא תקים למלך אחשורוש שיהי מלך ולושתו המלכה ויהסן שיהי מושל והוא העבירם סן השולם איכ סמנו יתברך הכל (בא"א תהלים כ"ב כ"ט)

שָׂאוּ שְׁעָרִים יש לדקדק למה אמר בפסוק ראשון והגשאו, ובפסוק שני אמר ושאו, גם בפסוק ראשון לא אמר מלה ובשני אמר מלך הכבוד מלה

והמלה כמו ונעמונו כזה חק חנון חבל כל תמוס: **וַיָּבֵא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד**, ר"ל שה' הוא מלך על הכבוד, הכל מאתו ומלכותו מובלת ככל כבוד, והנה ידבר גוה צנתי בחיות, מהיה אחת היא מה שיכשאו סתמי ע"י, שהנפסל מורה שיכשאו מלד ההכרה, והוא מלד שה' הוא המושל להרוס כל סדרי העצב ליתל גאפנט שחלד זה ידעו כחלס מפניו יראת סהדד וישאו מלד יראתו. וע"י שיהל פי זה

מוסף לראש השנה

מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: כִּי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סְלָה:

וְעַל יְדֵי עֲבָרֶיךָ הַנְּבִיאִים כָּתוּב לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגֵאלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רֵאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבְלַעֲדֵי אֵין אֱלֹהִים: וְנֹאמַר וְעַד מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשִׁפְטֵי אֶת הַר עֲשׂו וְהִיתָה לַיהוָה הַמְּלוּכָה: וְנֹאמַר וְהִיא יְהוָה לְמֶלֶךְ

על

שיח יצחק

אבני אליהו

מֶלֶךְ הַכְּבוֹד, אִסְר יִשְׂכָּא מֶלֶךְ יִרְאֵחוּ וּפְחָדוּ? וְע"ז מְסִיב מַפְנֵי כִי ה' עֲזָו וּגְבוּר, הַגְּבוּר הוּא מֶלֶךְ כְּחוֹ עֲלֵמּוֹ וְהַגְּבוּר מִלְחָמָה הוּא הַיּוֹדֵעַ תַּכְסִּימֵי מִלְחָמָה, ר"ל שְׂכֹחַ גְּבוּר מֶלֶךְ עֲלֵמּוֹ בְּרָצוֹתוֹ לְהַרוֹס כָּל חֻקֵי הַטִּבְעֵי וְלַהֲבִיט כּוֹלֵס בְּכַחוֹ הַנְּסִי וְהַפְּלֵאִי. וְגַם הוּא גְבוּר מִלְחָמָה לְסַדֵּר כָּל זְבָאוֹת הַטִּבְעֵי כְּפִי רָצוֹנוֹ וְחִמְצָתוֹ לְלַחֵס בְּזַבְאוֹתָיו וּלְנַחַח וּלְמַשׁוֹל מִמֶּסֶל רַב, וּמֶלֶךְ זֶה יִשְׂכָּאוּ פְחָדֵי עוֹלָם מַפְנֵיו בְּהַכְרַח מַפְנֵי פְחָדוֹ וּמוֹרָאוֹ: שְׂאוּ, עֲתָה יִלְמַר שִׂישְׁאוֹ הַשְּׁעָרִים רֵאשִׁים מִעֲלָמֵס וּשְׂאוּ פְתָחֵי עוֹלָם כֵּלָּא מְכַרִּיחַ וְלֹא מַפְנֵי פְחָד הַעוֹנֵם רַק מַפְנֵי יִרְאֵת הַרומָמוֹת מֶלֶךְ שְׂכֹחַ בּוֹרָא כָּל, שְׂמֶלֶךְ זֶה יִתּוּיב אֵלָיו הַסְּכֻנָּה הַטִּבְעִיתִית. וְע"ז שׂוֹאֵל מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד, שִׂישְׁאוֹ מִעֲלָמֵס מִלְּפָנָיו מֶלֶךְ יִרְאֵת רומָמוֹתוֹ, וּמְסִיב ה' צְבָאוֹת, ע"ז שְׂכָל זְבָאוֹת הַכְּרִימָה הַסֵּ שְׂלוֹ עו"כ הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד אֵינוֹ דומֵה כְּמֶלֶךְ שֶׁהַכְּבוֹד אֵינוֹ שְׂלוֹ רַק ע"ז הַמְּכַבְּדִים אוֹתוֹ, אֲבָל אֲחֵר כָּל הַזְּבָאוֹת הַסֵּ שְׂלוֹ, א"כ כְּבוֹדוֹ עֲלָמֵי לוֹ וְהוּא עֲלָמֵי הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד (מַלְבִּי"ס):

אחש

ס"ה. אִמְנֵם יִדְוַע הוּא שְׂגֻדוֹל יְהוָה הַבִּיחַ הַאֲחֲרוֹן לֹא מִבְּעִיָּא מִן בֵּית שְׂנֵי כִי אִם אִפִּילוּ מִן תְּרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר הִיָּה גְדוֹל מִן הַשְּׂנֵי כִי בְּשֵׁנֵי חֲסַר חֲסִמַּת רַבִּימֵי, וְלִפִּי שְׂהִיָּה בְּנִין בְּבֵית עַיִ הַאֲדָם לִזֶּה נִפְסַד וְע"ז שְׂנֵאת חֲנֵם שְׂהִיָּה בְּתוֹכֵם אִידַע לְחַם מַה שְׂאִירַע, אֲבָל בֵּית הַאֲחֲרוֹן יִבְנֶה ע"ז הַקְּבִ"ה לְכֵן יְהִיָּה קִיּוּם נִצְחֵי כְּמוֹ שְׂאֲמִירוֹ רז"ל בְּסִפְרֵי תַאגִּי, גַּם יְהִיָּה לְחַם שְׂלֵם וְיִשְׂיָבֶה בְּנֵחַ וְהַשְּׂקֵפֵי בְּמִשְׁכְּנֹת סִבְכָתִים וְלֹא יִתִּיָּה בִּינֵיהֶם קְנֵאת וְשְׂנֵאת זַחְחֹרוֹת, וְלִזֶּה קוֹדֵם שְׂחֵמַט אֲדָם הִיָּה הַכָּל בְּשְׂלִימוֹת שְׂעִיקֵי שְׂכִינָה כְּתַחְתּוּנִים הִיָּתָה וְאֲחֵר חֲסֵאוֹ עֲלֵתָה כְּמִרוּמֵי עַד שְׂבֵא אֲבִרְהֵם וְגו' וּמִשְׂה וְיִשְׂרָאֵל שְׂהוֹרִידוֹ הַשְּׂכִינָה לְאָרֶץ, וְאָף גַּם זַמַּת בִּישׂוּתָם לֹא נִקְבַּע לְחַמְסוֹם בְּאָרֶץ עַד בֵּא דוֹד הַסֶּלֶךְ ע"ה. וְאָף כְּדוּרוֹ לֹא יִרְדֶּה כְּמִכְתַּחְלָה לְבִשָּׂה לְבָן שְׂהִיָּא לֹא תִשְׂכוֹן אִלֵּא בְּמִקּוֹם שְׂעוֹשִׁים סִימִרָה וְזִבְנֵי אֲדָם סוֹמְכָעִים בְּחִטָּא הַיּוּם לְכֵן הִיָּא בִּינֵיהֶם כְּגַר בְּאָרֶץ. אֲבָל לְעֵתִיד לְבֵא שִׂיטוֹלֵק סִבַּת הַחֲמַט כְּאוֹסְרוֹ וְזַמַּת רוּחַ הַטּוֹמָמָה אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ אִזֵּ תִשְׂכוֹן לְבִשָּׂה כְּתַחְתּוּנֵי. וְזֶה הַעֲנִין הַמַּצְאָהוֹ רַמְזוֹ בְּמַה שְׂאֲמִרָה תוֹרָה וְעֲשׂו לִי מִקְדָּשׁ וּשְׂכְנָתִי בְּתוֹכֵם, וּבִפְרָשָׁה כְּחֻקוֹתֵי שְׂהִיָּא נִאֲמִרָה עַל הַעֲתִיד (כַּמְ"שׁ הַרַסְבִּין ו"ל) אֲמַר וְנִתְּתִי מִשְׂכְּנֵי בְּתוֹכֵם, הַלְשׁוֹן תְּרֵאשׁוֹן יוֹרֶה כִי לֹא תִשְׂכוֹן לְבִשָּׂה כִי אִם כְּגַר שְׂנֵאתָרַח אֲבָל בְּעַח"כ וְלִזֶּה הִיָּה חֲסִיבֵן מַעֲשֵׂה יְהוָה אֲדָם. וְלִכֵּן לֹא אֲמַר וּשְׂכְנָתִי בְּתוֹכֵי אִלֵּא בְּתוֹכֵם שְׂהֵם בְּעַצְמֵם מַעוֹן לְשְׂכִינָה. נִצְמַא שְׂאֵם יִישִׁיבוּ מַעֲשֵׂיהֶם וּשְׂכוֹן בִּינֵיהֶם. אֲבָל לְע"ל שִׂיטְרָק סִבַּת הַחֲמַט יִתֵּן מִשְׂכְּנֵי לְבִשָּׂה בְּתוֹכֵי כְּאֲדָם שְׂנַעְתַּק מִאֲרֻצוֹ עִם כָּל אֲשֶׁר לוֹ וּבֵא לְמִקּוֹם אַחֵר, וְלִז"א וְנִתְּתִי מִשְׂכְּנֵי, וְנִתְּתִי מוֹרָה עַד קִיּוּם זֶה הַתְּמַרַת כְּאוֹסְרוֹ אִתְּ קִשְׁתֵי נִתְּתִי כְּעַן גַּם מִלֵּת מִשְׂכְּנֵי מוֹרָה מַעֲשֵׂת יוֹד שְׂהוּא יִבְנֶה יוֹרָה לֹא כְּבֵית הַרֵאשׁוֹן, וְהוֹג"כ וְנִתְּתִי שְׂלוֹם בְּאָרֶץ שִׂיחִיָּה כִּינֵיהֶם אַחֲרוֹת וְדִבְקוֹת וְהַסְּכָמָה נִפְלֵאָה, א"כ בְּסִפְרוֹ רֵאשׁוֹן שְׂמִרְבֵּר עַל בְּנֵין מִטֵּבִין מַעֲשֵׂה יוֹד אֲדָם אֲמַר שְׂאו שְׂעָרִים רֵאשִׁיכֵם וְחַנְּשָׂאוּ פְּחָדֵי עוֹלָם שְׂהִיָּה נִשְׂאוֹת זְמַן מַה וְלֹא יְהִיָּו בְּקִיּוּמָם, וּמַעֲמֵם זֶה לֹא אֲמַר סִלָּה כְּתַחְלָה וְאִסְרוֹ בְּסוֹף שְׂהִיָּה כ"ב קִיּוּם נִצְחֵי הַכְּבוֹד סְלָה. וְלִז"א ח' עֲזָו וּגְבוּר ה' גְּבוּר מִלְחָמָה. כִּי יִלְחֵם מִתְּכִיל קִרְסוֹ נְגַר אוֹיְבָיו, אֲבָל לְע"ל שְׂהִיָּה שְׂלוֹם וְאַחֲרוֹת וְדִבְקוֹת כַּמְ"שׁ וְנִתְּתִי שְׂלוֹם בְּאָרֶץ לֹא וְצִדֵּךְ לְיֹמֵר רַק הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סִלָּה וְלִכֵּן בְּסִפְרוֹ הַאֲחֲרוֹן עַל כֵּנִין הַעֲתִיד כ"ב אֲמַר שְׂאו שְׂעָרִים רֵאשִׁיכֵם וּשְׂאוּ פְּחָדֵי עוֹלָם, לְשׁוֹן שְׂאו אִתְּ אִתְּכֵם סֵאת מִנִּי תְּקוֹדֵשׁ שִׂישְׁאוֹ

על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד :
וזבתורתך כתיב לאמר שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד :

אלהינו ואלהי אבותינו מלך על כל העולם (פלו) בכבודך
והנשא על כל הארץ ביקרה והופע בהדר גאון
ענה על כל יושבי תבל ארצה. וידע כל פעור פי אתה פעלתו
יבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו
יהוה אלהי ישראל מן ומלכותו בכל משלה: (לשנת אלהינו
ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו) קדשנו במצותיה ותן חלקנו
בתורתך, שפענו משובה ושמחתנו בישועתך. (לשנת והנחיתנו יהוה
אלהינו באהבה וברצון שבת גדשה ויגותו בו ישראל מקדשי שמה)
ומה לנגו לעבדך באמת כי אתה אלהים אמת וברכה אמת.
וקים לעד: ברוך אתה יהוה מלך על כל הארץ מקדש העשית
ישראל ויום הזבחן:

אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם. לפניך נגד
כל תערוצות והמון נסתרות שפיראשית. כי אין

שכחה

שם יצחק

אבני אלהו

אתה זוכר וכו' ופוקד כל יצורי קדם
וכו'. תחלה נבין ההפרש שבין מלת
זכר ומלת פקד. כי כשרה כתיב וכו' פקד וזכר
כתיב ויזכור כו' ואיתא במדרש מה זכרה זכר
שמסרה הסימנים וכן נבנה כתיב ויזכור ה' את
נח ואיתא במדרש מה זכרה זכר לו שק
ופרנס אותם כל י"ב חדש כתיבה. מוכח מזה
שלא זכרה נוסף דוקא על איזה מעשה,
מש"ל לשון פקד הוא רק פקידה בעלמא ר"ל
שמשינה עליו הן לטוב או להיפך. וכן אמר דוד
המע"ה זכרתי ה' ברצון עמך פקדתי בישועתך
ר"ל כשאתה זוכר אותי במשפט אזי תזכרני
כשחיה ברצון על עמך וכל פקידה תהי'
בישועתך. וא"כ יש לדקדק הרבה כי פעמים
אמר לשון זכרה ופעמים לשון פקידה וכל
הנוסח הוא כפול ומוכפל כמה פעמים, גם
מעשה איש ופקודתו. ונקדים הקדמה אחת
נפתח ספרי המזיה כי כבר דן איחוס בשעת
זמן וכלו הסוים לתקן ספריים ונמצא כעוסר
מעשה

המתחם לעולם כמזכרו ופתחו שערך חסדי. כי
לא תחלק השכינה עוד כל ימי עולם כאשר
בתחלה. ומה שאמר סי הוא זה וגו' הוא
סוד כל הענין כי בעה"ז לא יוכל האדם וחי
לחטבל במספקריתו הנסתרת, אבל יעמיד ונגלה
כבוד ה' יעין בעין יראו ויכירו חכל כי ה' הוא
אלהים. והזכיר מ"ח צמחות בשוק זה האחרון
לפי שהחיות יחסידי הכבוד והמלכות, וזה הוא
כמלכי ב"ו, הצמחות שלו הם עושים אותו בלך
כי אמין לו אנשים והחיות לא יקרא מלך, אבל
תקבה ה' מלך עולם אע"פ שאבדו גוים מארצו.
וי"א ה' צמחות עכ"ל הוא מלך הכבוד,
בלושר מלכותו מלכות עולם בין יהי לו אנשים
בין לא יהי לו יתה שנים הוא, ולזה אמר
פלה, אמילו שואבדו גוים מארצו (בא"מ תהלים):
כי

מה זה יצורי קדם אמר זה כל המפעל ומה זה
כי אז"ל ספרי מתיים יצורי קדם ומה שיש להם
מיתה. והמנס: יצורי קדם זה המעשה כרא מוכה אלה

שָׁכַחָה לְפָנַי כִּסֵּא כְבוֹדְךָ. וְאִין נִסְתַּר מִנְּגַד עֵינַיִךָ: אֵתָה זֹכֵר
אֵת כָּל הַמַּפְעֵר. וְגַם כָּל הַיְצוּר לֹא נִכְחַד מִמּוֹךְ הַכֵּל גְּלוֹי וַיְדוּעַ
לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. צוּפָה וּמַבִּיט עַד סוֹף כָּר הַדּוֹרוֹת. כִּי
תָבִיא חֶק וּזְכוֹרֶיךָ לְהַפְקֵד כָּר רֹחַ וּנְפֶשׁ. לְהַזְכֵּר מַעֲשִׂים רַבִּים
וְהַמּוֹן בְּרִיּוֹת לְאִין תִּכְלִית. מֵרֵאשִׁית כּוֹזֵאת הַחֹדֶעֶת. וּמִלְּפָנֶיךָ
אוֹתָהּ גְּלִיתָ. זֶה הַיּוֹם תִּחְלַת מַעֲשִׂיךָ וּזְכוֹרֶיךָ לַיּוֹם רֵאשׁוֹן. כִּי

הק

שית יצחק

מפשה עולם אזי ע"כ צריך להיות פקידה על המתים מי שיעלה מדרגה אחר מדרגה וכן להיפך
כשהאדם פוגם אזי כל השורש שלו נפגם. הקדמה ב'. פי' של ג' ספרים שנפתחים ב"ה כמ"ט
כעשרה מאחרות מהמר. ה"ה פי"ב ע"ט. ולפי דבריו ע"ט שזה מעביר ראשון ראשון הסתאים, וכתב
ד"ט כונס שממין ספר העונות תחת כ"ה. וא"כ הספרים של הצדיקים גמורים וכן של הרשעים
גמורים הן נגנוו ונעלמו או בג"ע או בגיהנום, וספר של העונות של הצדיקים גמורים שמעביר
ראשון ראשון נסתר תחת כ"ה"כ כי צ"ל יצטרפו לקבל איזה עונש. (ול"ן מסוידר תחת כ"ה"כ כדי שלא
יפגע בהם בפעם א' רק בפועל וכן ספר הדיקות של רשעים גמורים הוא מאוסט בעה"ז עד
שיקבל שכרו על כל מזהויו). ודבר שננוג לעולם שיך לומר שהוא נעלם, מא"כ מה שיצטרך אח"כ
לגלות שיך כי לשון סתירה שהוא רק לפי שעה. הקדמה ג'. כי ידוע פ"ט הן כל אלה יפגלו כו'
שהוא על הנגלוט שכמה פעמים אדם מוגלגל ואמנם הקב"ה יודע לזממה שינגלגל ים לזמן קרוב ויש
לזמן רסוק. ואיחא במדרש ר' יהושע דסכנין בש"ר שמואל אמר בנפשותם של צדיקים נמלך,
הה"ל המה היוצרים ויושבי נעשים כו' היוצרים ע"ט ויילד יושבי נעשים וישע גן בעדן מקדם ונמלא
שמשות הצדיקים, המה יצורי קדם כי נבראו קודם בריאת השמים. וז"ל אהם זוכר מעשה עולם,
ר"ל המעשים של עולם הזה ועי"ז בזה פקידה להנשמות שהם יצורי קדם כנ"ל בהקדמה א':
לפניך נגלו כל תעלומות. והם ספר הצדיקים הנגנו בג"ע וכן ספר של רשעים הנגנו בגיהנום
שהם נעלמים לעולם והמון נסתרות שהם העונות שהעביר ראשון ראשון והם נסתרות תחת כ"ה"כ
עד שיקבל איזה עונש על כל הטא וחסא, שמה האמר באלו מנות ששעה הרשע גמור כיון שאינו נגנו
בג"ע אינו מקבל שכר ע"ז אומר אין שכהה כו'. ושמה האמר שיש ככהה מענוש על עבירות ששעה
הצדיק גמור אחר שהוא נסתר עו"ה כו' ואין נסתר כו': איהה זיכר אה כל האפעל הם
הנגלולים שנקראו פעולה כמשי"כ הן כל אלה יפגלו עדן מעשיהם כמה פעמים יוגלגלו לידוע שיש שמנגלגל
רק פעמים ואלש ויש שלאפעל דור. שמה תאמר א"כ למה לא יתנגלגלו הכל בפעם אחד ע"ז אמר
כמו שידוע כמה יש שינגלגלו כמו כן יודע כמה יצירות יהי' כי הכל יודוע כו'. ולופה ומביט עד
סוף כל הדורות ומנגלגל תמיד הנשמה בשעתו כפי חלמתו יתברך עכשיו חזר שכל זה הוא כר"ה
ואמר כי תביא חוק או זכרון להפקד בו רוח ונפש כי עיקר הדין הוא על חיי העה"ב כמ"ט התום'
בר"ה ד"ה ונחמתין (ט"ו ע"ט) ועי"ז להזכר בו מעשים רבים של בני אדם וגם זוכר בו המון בריות
כי בר"ה פוסק מזון לכל בריות ובריות: מראשית כוזאת הודיעה, כי הודיע לאדם הראשון וא"ל
אחה סימן לנביך ומכ"ס לפי תשי"ב הע"מ כי מלת איכה רומז על זמני הדין והס, א' הוא א'
באשר, י' הוא ויהי"י ב' בחש"י כ' הוא כ' בחש"י, ה' הוא ה' שעות בליל השוענא רבא: מלפנים
אזותה גליות. שגילה סוד זה למשה כשיני כי יום זה הוא תחלת מעשך באלו נברא העולם בכל ר"ה
די אז דן כולם ופוסק להם מנוחות וחיים והוא זכרון ליום ראשון כי בכל דבר זכר עשה לנפלאותיו
כי חק לישראל כי כשעשין רצונו נק"י ישראל וזו אין שיך דין רק אז ר"ה נקרא חק לישראל
דמנונות. אבל כשהם בערך יעקב אזי הוא מפשט ועל המדרגות בו' ובריות בו' יפקר. וישנית
עליהם להזכיר מעשיהם לחיים ולמות והוא נגד צדיקים ורשעים גמורים. מי לא נפקי' ומושגת
כיום

י' לדעת ר"א שנתשרי נברא העולם (ר"ה י"ט ע"ג). ב' תחליט פ"א ה'.

מוסף לראש השנה

חַק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: וְעַל הַמְּדִינֹת בּוֹ יֹאמֶר. אִיזוֹ לְחֶרֶב. וְאִיזוֹ לְשָׁלוֹם. אִיזוֹ לְרַעַב. וְאִיזוֹ לְשִׁבְעָה. וְכַרְיֹת בּוֹ יִפְתְּרוּ לְהַזְכִּירֵם לְחַיִּים וְלַמּוֹת. מִי לֹא נִפְקַד בַּהַיּוֹם יְהוָה. כִּי זָכַר כָּל הַיְצוֹר לִפְנֵיךָ בָּא. מַעֲשֵׂה אִישׁ וּפְסֻדָתוֹ. וְעַל־לוֹת מִצְעָדֵי גִבֹר. מִהַשְׁבוֹת אָדָם וּתְחַפְּרוֹתָיו וַיִּצְרֵי מַעֲלָלֵי אִישׁ: אִשְׁרֵי אִישׁ שֶׁלֹּא יִשְׁכַּחַךְ. וּבֵן אָדָם יִתְאַמֵּץ בְּךָ. כִּי דוֹרֶשֶׁה לְעוֹלָם לֹא יִכְשְׁלוּ. וְלֹא יִפְלְמוּ לִנְצַח כָּל הַחוֹסִים בְּךָ. כִּי זָכַר כָּל הַמַּעֲשִׂים לִפְנֵיךָ בָּא וְאַתָּה דוֹרֵשׁ מַעֲשֵׂה כֹלֵם: וְגַם אֶת גַּח בְּאַהֲבָה וְזָכַרְתָּ. וְתִפְקַדְתָּ הוּן בְּדַבָּר יִשׁוּעָה וּרְחֻמִּים בְּהִבְיָאָה אֶת מִי הַמַּבּוּר לְשַׁחַת כָּל בֶּשֶׂר מִפְּנֵי רֹעַ מַעֲלָלֵיהֶם. עַל כֵּן זָכַרְנוּ בָּא לִפְנֵיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְחַרְבוֹת זָרְעוֹ כַּעֲפָרוֹת תֵּבֵל. וְצִאֲצִאוֹ פְּחוּל הַיָּם. כַּכְּתוּב בַּתּוֹרָתְךָ וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת גַּח וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבֵה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ וַיִּשְׁכַּח הַמַּיִם: וַנֹּאמֶר וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲדָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב: וַנֹּאמֶר וּזְכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאַף אֶת בְּרִיתִי

יצחק

אבני אגידו

שיח יצחק

כִּי חַק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט כוּל. עַל ב' יוֹמִים דר"ה נאמר, עַל יוֹם ח' אָמַר שְׂהוּא חַק לְיִשְׂרָאֵל שִׁחְקוֹ בּוֹ כְּשׂוֹמֵר כִּי חֶמֶל ה' עַד עַמּוֹ וְצִוָּה לְחַקֵּעַ בְּשׂוֹפְרוֹת לְהַנְחִיץ חֶסְדִּיחָה אֲשֶׁר לִפְנֵי הַדָּחַ כִּי מִיִּן לְיִשְׂרָאֵל כְּלֵי זִינִן אֵלֶּה חֶקוֹל, וְעַל יוֹם חב' אָמַר כִּשְׁשׁ לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב, כִּי יוֹם רֵאשׁוֹן הוּא יוֹם דִּק קֶשֶׁה אָמַר הַרְגִינוּ לְאַלְחִים שְׂהוּא מִדַּת יִצְחָק יוֹם חֲשֵׁנִי כְּמוֹג וְרַפָּה אָמַר וַרִיעוּ לְאַלְהֵי יַעֲקֹב שְׂהוּא רַחֲמִים, וְלִזְמַן מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב וְאִן יִצְיִא כְּאוֹר עֲדָקְנוּ (כִּאֲמַר תְּחִלִּים פ"א ה'): וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. עֵינֵי רִשִׁי וְיֵל וְיִסַּח לֹא נִאֲסַר כִּיעֲקֹב אָף, כְּמִדַּר שִׁמְשֵׁתוֹ שְׁלִימָה אִין לִי אֵלֶּה אֲבוֹת אֲמַדַּע מִנִּין ת"ל אֶת וְאִין אֲדַעֵם אֵלֶּה אֲמַדַּעֵם שְׂנֵאֲסַר קִבְרוֹ אֶת אֲבוֹרָהּ וְאֵת שְׂרָה אֲשֵׁתוֹ, וְסַנֵּן שְׂהַכְרִית כְּרוּחָה לְאַרֶץ שְׂנֵאֲסַר וְהָאָרֶץ אֲזַכֹּר. וְלִמַּד נִאֲסַר בְּאַבְרָהָם וַיַּעֲקֹב וְזָכַרְתָּ וּבִיצְחָק

ביום הזה כי זכר כל היצור בא לפניך ונסגד בנינוטים שכאשר בא זכרונו אז לא נגזרו לחיים ולמות רק נשאלו על הפקידה לנד עד יום כ': מעשה איש ר"ל מה שעשה ופקודתו כמו לא נפקד איש לשון חסרון וכמס"כ בעל ע"מ סדר עבירה סי' ע"ט שזאחה עשה סיה יכול לעשות מזה או ר"ל מה שעשה מן הכחות ומה שלא עשה: ועלילות מצעדי גבר. למשל כאשר הלך אדם ברחוב ועי"ו חסא וזה נקרא עלילות של מלעדי גבר אף שהליכה בעסא לא הי' בו חסא וכן מחשבות אדם וגם ההחבולה שעשה שיזא אל הפועל: ויצרי מעללי איש. כמו יצר מחשבות לבו (וכדאיחא במדרש בראשית פ"ט וכל יצר מחשבות קודם עד שלא נולדה מחשבה בלבו של אדם כבר היא נלויה לפניך) עכ"ל השער תכ"י רבינו בעל המי"א ז"ל:

וי"מ

(א) ר"ל ביום הזה וכיו"כ בכל שנה ונסה. (ב) דינו הראוי לו מלשון ופקדתי בשבט שעסע. (ג) בראשית ח' א'. (ד) שמות ז' כ"ד. (ה) ויקרא כ"ו מ"ב.

ו"מ אזכ וזכר את כל המפעל, היינו מה שפעל ע"י מעשיו שאינו דומה בגוול לפני להטול לעשר. ומכלל זה, מה שכתב ע"י מעשיו כמ"ש ע"י שלא לזוהו והזנח לדוד כי ככרות לחם נהרנו טוב פיר הכהנים: וגם כל הדיצור. היינו טבע כל אחד אם הוא קר בטבע או חס וכיו"ב: לא נבחר במך. שלא יאמר האדם מה אני אהם בדבר שטבעי כך, אך בלמה לא יודן כ"א כפי טבעו: בראשית בזאת הודעת כמו שמתגב מלך רחמן כשרוצה לכוף במשפט עם עמו מודיע להם זיס כולו למען יסדרו להם טענותיהם, כן מלך מ"ה הקב"ה הודיע יום קביעת המשפט עם עמו: בראשית. היינו מיום בריתא עולם שנקרא ראשית כי כשנברא אדם נתקבל אורו יום כשנברא והודיע חינף בשפת הבריאה שיש סכר ועונש: ומלפנים אורה גלית. היינו קודם בריתא שלם נתן גילוי דעת כמה שברא מקודם ג"ע וגיהנם (כי גילוי נקרא כשטובה דבר אחד שמתוכה יבין מה היה כוננו, והאדם נאמר מה שמודיע בפה), ומסתמ כי הבריאה ה' טוב לפני כח"ס וזהו טוב מאד. והיום סוף הדור לפני הקב"ה קונה היום השפעה טובה (כח"ס בהמן שלא ידע לידת משה) ולכן קבע המשפט באותו יום כדי ישעלה לפניו זכרון הבריאה ויתמלא רחמים שלא להטריבו:

כי חק לישראל הוא, נתגבר במאמר עץ פרי לאדמ"ר הנה"ה מוהרי"ם זצ"ל, במשור"ל (ידושי"ן ת') לעולם יראה אדם עמנו חניו וכפי כו' עבר עבירה ה' אוי לו כו'. ולכאורה אחרי שאזרו שם כי רוב עניירות יקבל סכרו כעו"ה ורובו זכות וענש על משע עונותיו כעו"ה, ורוב המון עם יקר בעיניהם עניני עו"ה"ז מעו"ה"ב, א"כ זאת הפנה הלא תרפה את ידם עוד בלמדם הלא טוב לנו רוב עונות ונירש עו"ה"ז. אך הפנין הוא כך, כי בכ"ד אולינן בחר רצנא, ומי שיש לו רוב זכות נקרא שש"ת כדאי לו להסתיק צהיים ולהסתיק לו ג"כ כל צרכי החיים בלא ~~הזכות~~ (כנהגה שפעלם כשנלדנין לאדם נחנין לו כל הזלואותיו חס"ה). ואם יהיה לו זער ויסורים יגבו משונותיו. אבל מי הזונותיו מרובים הוא להיסך שהוא נכתב למיתה, היינו שאין ראוי להחיותו. רק שיחנך שיסיה, להשאלם סכר וזכותו המעט, (וכתבנו מזה ג"כ בפד"ו כפ' כפידים רשו ורענו ע"ש). ופס"ו יאמר כי חק לישראל הוא, הם אנשי המעלה שיש להפולם נורך בהם, להם ניתן חק לפרנסתם בלי חסונותם, (וכענין שנאמר כי חק לכהנים הוא ואכלו את חקם) אם לא ע"ד כיוון עונותיהם. אך כשפ"א לאדמו יעקב, הם האנשים הפחותים מהם במעלה, אחס יש חסונות גדולות מפנין חיייהם ומאזרמותיהם: ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב. כמ"ש הרמב"ם בה' תשובה מדינה שמוטותיה מרובים מיד לזכות שנאמר על רוב עוין וכו': מעשה איש ופקודתו, היינו משמרתו ומסדתו כעו"ה"ז (כמו ופקודת אלעזר בן אהרן (במדבר ד'))], וכמ"ש הגאון מהר"ח בדרשבו כי בדרך נמוסי המלך, אינו דומה, אם איש אי יתעלל במלחמה ולא יעשה כשלימות יפסע רק על עצמו אבל לא ימשך מזה נזק וקלקול לשאר ארצו, אבל אם יפסע ער האלף הרי נמשך מזה קלקול גם לאלף איש שלו, אבל מ"מ לא נמשך מזה קלקול לכללות המלחמה, אבל אם יתעלל במלחמה ער הנבא המתנהיג את כל המלחמה, כרי הוא מקלקל כל המלחמה כולה, וע"ז ארז"ל מי שיש בידו למחות באנשי ביתו כו' באנשי עירו ולא מיהה נחפס באנשי עירו, מי שיש בידו למחות בכל העולם כו':

מצות השם

גשרי איש שלא ישכחך כתב הסמ"ג לאומן מצות ס"ד השמר לך מן תשכח את ה' א' [דברים ה'] אזהרה שלא יתגאו בניי בשחקב"ה משפיע להם טובה ויאמרו שבפעלם הרויחו כ"ז, ולא יחזיקו טובה לחקב"ה מחמת גאונם, וכן מפורש בסמוך מן האכל ושבעת, ובת"ם מוכיח תבנה וגו' וכסף וזהב ירבה לך וגו' ורם לכבך ושכחת את ה' וגו' ואמרה בלבבך כתי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ומכאן אזהרה שלא יתגאה האדם כמה שחגנו הכורא הן במסין הן ביופי הן בחכמה. אלא יש לו להיות עניו מאד ושפל ברוך לפני ה' ואנשים ולהודות כבורא שחגנו זה הסעלה, והר"י בשע"ת (שער ג' כ"י) כתב השמר לך מן תשכח את ה' א'. ארז"ל כ"ס שנאמר השמר מן וא"ז חז"ל"ת, החזרתו בזה לזכור את ה' א"י בכל עת, וחייב אדם להשתדל לקטת בנפשו חסיד תנהגות המחויבות מן הזכירה, כמו היראה והצניעות וקישוט המחשבות ואכזבים הצרות. כי זרע הקורש ישיגו כל תנהגה צאות, והמעטירה בעליה, מזכירת כמ"ש בה' יצדקו ויתפללו כל זרע ישראל (ישע"י מ"ה). וכ' עוד בשע"ת (שם ס"י ד"ב) כי תצא למלחמה וגו' לא תראה מהם (דברים ב') החזרתו בזה שאם יראה האדם כי צרה קרובה, תהי' ישועת ה' בלבבו, ויבטח עליה כמ"ש (תהלים פ"ה) אך קרוב לציאו יסעו, וכן כ' (ישע"י נ"א) מי את ותראי מאנוש ימות עכ"ל וז"ש כאן, יבן אדם יתאמן בך

יצחק ואף את בריתי אברהם אֶזְכֹּר וְהֶאֱרַן אֶזְכֹּר: וּבְדַבְרֵי
קְדֻשָּׁה בְּתוֹב לֵאמֹר זִכֹּר עֲשֵׂה לְנַפְלְאוֹתַי חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה:
וְנֹאמֶר מִרְפֵּי נֶטֶן לִירְאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: וְנֹאמֶר וַיִּזְכֹּר לָהֶם
בְּרִיתוֹ וַיִּנְתֵּם פֶּלֶחַ הַסְּדָיו:

וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים כְּתוּב לֵאמֹר הֲלֵךְ וּקְרֵאתָ
בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי
לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲתַבֵּת בְּלוֹלוֹתֶיךָ לְכִתְּךָ אַחֲרַי
בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה: וְנֹאמֶר וּזְכַרְתִּי אֲנִי אֶת
בְּרִיתִי אִתְּךָ בַיּוֹם נְעוּרֶיךָ וְהִסְמִינֹתִי לָךְ בְּרִית
עוֹלָם: וְנֹאמֶר הֲבֵן יִקְרָ לִי אִפְרַיִם אִם יֶלֶד
שְׁעֵשׂוּעִים כִּי מִדֵּי דַבְרֵי בּוֹ זִכֹּר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל כֵּן
הָמוּ מַעֵי לֹו רַחֵם אֶרְחַמֶנּוּ גַם יְהוָה:

אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ זְכַרְנוּ בְּזַכְרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ וּפְקֻדֵנוּ
בְּפִקּוּדֵיךָ יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים מִשְׁמֵי שָׁמַיִם קְדָם. וְזִכֹּר לָנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד וְאֶת הַשְּׂבוּעָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּהַר הַמֹּרִיָּה. וְתִרְאֶה לְפָנֶיךָ עֲקֵדָה
שֶׁעָקַד אֲבְרָהָם אֲבִינוּ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ עַל גֵּב הַמִּזְבֵּחַ וּכְבֹּשׁ
רַחֲמָיו לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּרַב־בִּבְבִּי שְׁלָם. כֵּן יִכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת פְּעֻסֶךָ
מֵעַלֵינוּ וּבְמוֹכֶךָ הַגְּדוֹל יִשׁוּב חֲרוֹן אַפֶּךָ מֵעַמְּךָ וּמֵעִירְךָ
וּמִנְחַלְתֶּךָ. וְקִיָּם לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת הַדְּבָר שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ
בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ מִפִּי כְּבוֹדְךָ פְּאֻמֹּר: וְזְכַרְתִּי לָהֶם

ברית

שיח יצחק

אבני אליהו

כִּי מִדֵּי דַבְרֵי בּוֹ זִכֹּר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד.
ל"מ אִם רְלוּזִן מְדַבֵּר מִשְׁמַעוֹן וְהַחֲמִיל
הַדְּבָר כִּךְ אֲמַרְתִּי לְשִׁמְעוֹן, וְאֲחִיר כִּשְׂכָה לְהַזְכִּירוֹ
סוּחַס וְאוֹמֵר כִּךְ הַשִּׁיב לִי, וְאִינוּ מִזְכִּירוֹ כִּשְׂכָה
עוֹד הַפֶּעַם, אֲכַל כִּשְׁמִזְכִּירִין בְּנוֹ אֵהוּב וְשִׁמְחָה
בְּזַכְרוֹנוֹ כּוֹפְלוֹ לְהַזְכִּיר כְּמֵה פְעֻמִּים. וְכֵן הוּא
יח' אֲמַרְזֵל ה' פְּעֻמִּים מִזְכִּירוֹ וְיִרְאֵל בְּפִסּוּק
אֲחַד (בְּמִדְבָּר ה' י"ט) מִפְּנֵי חִיבַתָּן (מ"ב):

וביצחק לא נאמר וזכירה מפני שאינו נשכח לעולם,
שאסרו סוניה על גבי הסוכה ולא שיין גביה
זכירה (אד"א ויקרא כ"ז מ"ו):

וזכרתי להם ברית ראשונים, זו ברית השבטים.
אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, זו
ברית שליוצאי מצרים (אד"א שם כ"ז מ"ה):

עלה

(א) תהלים קי"א ל' (ב) שם פסוק ה' (ג) שם ק"ו מ"ה, (ד) ירמ"י כ" כ" (ה) יחזקאל
ס"ז ס' (ו) ירמ"י ל"א כ" (ז) ויקרא כ"ז מ"ה.

בְּרִית רֵאשִׁימִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם
 לְהִיּוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה: כִּי זָכַרְתָּ כָּל הַנְּשִׁכְהוֹת אֲתָה
 הוּא מְעוֹלָם וְאִין שְׂכָחָה לְפָנַי כִּסַּף כְּבוֹדְךָ. וְעָקַדְתָּ יִצְחָק
 חֲרָעוּ הַיּוֹם בְּרַחֲמִים תִּזְכּוֹר: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה וְזָכַר הַבְּרִית:
 אֶתְּךָ נִגְלִיתָ בְּעֵינֵי כְבוֹדְךָ עַל עַם קָדְשְׁךָ לְדַבֵּר
 עִמָּם. מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּם קוֹלְךָ וְנִגְלִיתָ
 עֲלֵיהֶם בְּעַרְפְּלֵי טָהָר. גַּם (כָּל) הָעוֹלָם כָּלוּ חָלָל
 מִפְּנֵיךָ וּבְרִיּוֹת בְּרֵאשִׁית חָרְדוּ מִפָּנֶיךָ. בְּהַגְלֹתְךָ
 מִלְּפָנָי עַל הָרַם סִינֵי לְדַמּוֹ לְעַמְּךָ תּוֹרָה וּמִצְוֹת
 וְתַשְׁמִיעַם אֶת הוֹד קוֹלְךָ וְדַבְּרוֹת קָדְשְׁךָ מִלְּהַבּוֹת
 אֵשׁ. בְּקִלּוֹת וּבִרְקִים עָלֵיהֶם נִגְלִיתָ וּבְמוֹל שׁוֹפָר
 עֲלֵיהֶם הוֹפַעְתָּ. כִּכְתוּב בַּתּוֹרָתְךָ וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 בְּהִיּוֹת הַבֶּקָר וַיְהִי קוֹל וּבִרְקִים וְעָנַן כָּבֵד עַל הָהָר
 וְכָל שׁוֹפֵר חֹזֵק מְאֹד וַיִּחַרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה:
 וַיֹּאמֶר וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מִשֶּׁה יִדְבֹר
 וְהֶאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל: וַיֹּאמֶר וְכָל הָעָם רֵאִים אֶת
 הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְּפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר
 עֵשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמִדוּ מֵרַחֵק: וּבְדַבְּרֵי
 קָדְשְׁךָ כְּתוּב לֵאמֹר עֲלֵה אֱלֹהִים בַּתְּרוּעָה יְהוֹת
 בְּקוֹל שׁוֹפָר: וַיֹּאמֶר בְּהַצְצָרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הֲרִיעוּ

פנ"ו

שיח יצחק

אבני אליהו

אתה נגלית וכו'. כבר נתל' כי ענין
 השופר הוא התגלות כבוד ה', ומלאכותו
 כג' אופנים (ראש ותוך וסוף). הא', התגלות
 כבוד ה' בעת מ"ת, וזוהו הס פסוקי שופרות
 שבתורה. והב', הוא שע"י בני גלס, שע"י
 מעשיהם מתגלה כבוד ה' וזוהו הס פסוקי

שופרות שבתהלים, וכג', הוא התגלות כבוד ה' בגאולה האחרונה. וזוהו הס פסוקי שופרות מסכניאיים:

עלה אלקים בתרועה, זה קאי על זמן העמיד שיכירו כל העמים מלכות ה'. ומזייר איך מקבל

עלה אלהים בתרועה כו'. כי חנה עם התרועה
 יעלה שם אלהים, כי אלהים טורה שהוא
 סגהני על חמנהיגים ומערכת השמים לכולם שמות
 יקרא זה בשם סמנה על החיים וזה יכתוב יד
 לפקוד על עושר, וזוהו יכנה לבניד על חן וזרע כו'
 וביובא

(א) עשה כדברים ד' (ל"ו) (ב) עפ"י חז"ל וזהו קט"ו, ג) שמות י"ט ט"ו, ד) שם י"ט
 (ה) שם כ' י"ה, ו) תהלים מ"ו, ז) שם ל"ח ו'.

(ממ)

אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּתֵר הַקֶּדֶשׁ
 בְּיְרוּשָׁלַיִם: וְנֹאמַר וַיְהוֹה עֲלֵיהֶם יְרָאָה וַיֵּצֵא כַּפְרָק חֲצוֹ וְאֹדְנֵי
 יְהוָה בְּשׁוֹפָר יִתְקַע וְהִקֵּד בְּסַעֲרוֹת תִּימָן: יְהוָה צְבָאוֹת יִגַּד
 עֲלֵיהֶם. בֵּן תִּגַּן עַד עֶמְקֵי יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹמָה:

אֲדַלְתֵינוּ וְאֵלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ תִּתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְהַרְוֹתֵנוּ וְשֵׁא נִם
 לְקַבֵּץ גְּלוּיֹתֵינוּ וְקָרַב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם וּנְפֹצוֹתֵינוּ
 פָּנִים מִירְפְּתֵי אֶרֶץ. וְהִבִּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירָה בְּרִנָּה וּלְיְרוּשָׁלַיִם בְּיֹת
 מִקְדָּשֶׁה בְּשִׂמְחַת עוֹלָם וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיהָ אֶת קַרְפְּנוֹת תּוֹבוֹתֵינוּ
 בְּמִצְוֹת עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתָהּ עַד יְרֵי מִשֶׁת עֲבָדָהּ מִפִּי כְבוֹדָהּ
 בְּאָמוֹר:

וּבַיּוֹם שִׂמַּחְתֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֹדֶשׁ שִׁכֶם
 וְתִקְעֶתֶם בְּחִצְצוֹרֹת עַל עֲלֵיכֶם וְעַל זְבָחֵי
 שְׁלֵמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לְפָנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ קוֹל שׁוֹפָר וּמֵאוֹזֵן תְּרוּעָה

וְאִין

שִׁיחַ יִצְחָק

כי כ"א נזכר בהכרח לפני ארון כל לחלק לו מחיותו, אשר באלו הימים נוחנים קצנה לכל בריה
 והוא ג"כ משפט לאלקי יעקב, ובעת הדין והמשפט בא זה לבקש פרנסה, וכאשר נזכר למעלה אז
 מדה"ד מקטרנג עליו עוד יותר לכן אלו השנים ביחד המה סכנה גדולה אל האדם. לכן תקעו
 בחשך שופר בכסה ליום חגנו להסריד הלככות לעוררם אל החשובה:

תקע בשופר גדול. כי הגאון בעל יע"ד בכונת שמו"ע שם ירבה דמיע להחפלה על קיבוץ
 גלויות וקריאת דרוך בארץ שהוא בשופר. ומאד יחרד האיש מיום הדין הגדול והנורא, וכמ"ש
 במ"ת וקול שופר חזק מאוד ויחרד כל העם אשר במחנה כי השבו שהוא שופר של יום הדין הגדול
 וחרדו כל אבריהם. וכן יזייר אדם חמיד כאלו נשמע קול שופר בארץ ותגעש ארץ לקול שופר, הוא
 שופר של יום הדין. ובהשפלתו על שופר לקבץ פזוירינו יזיין לקבץ כל גלגולים שיש בעולם. כי אין כן
 דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שנוף, והיינו כמס"ל כי כל ישראל הם בכלל גוף אחד ויהיו כלים כל
 הנשמות מגלגולם. אזי לנו בזכרנו בעונם הגלגול אשר אדם ישוב לימי עלומיו. ותחת אשר יצא מעולם
 חושך ולנמות ישוב שנית לעולם אפל ויעברו עליו הרפתקאות רבות אזי לאותה צרה. וע"י חסא קרי
 בעו"ה מוסיפים ומאחרים הגלגולות קדושה בתוך הקליפה ומעכבים בעו"ה הגלגולה, מלבד רעות רבות
 שנורמים לעצמם עי"כ. ולכך מאוד יש להוריד כנחל דמעה אולי יחנן הי צבאות:

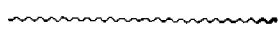
שומע קול שופר ומאזין תרועה. השופר מעורר מדת החסד, ובהרועה לזרקנו במשפט.
 וסו"א שומע קול שופר, ומאזין תרועה, כי במשפט יש השבונות רבים שע"ז נופל לשון
 האזנה. והפמ"ג כי בשם הג' מהרח"כ, קול שופר פשוט לדיק מטיקרו ומאזין תרועה בעל חסובה
 לנו נשכר יותר מקרוב, כמ"ש רש"י בהלוינו האזנה מקרוב שמיעה מרחוק: ואין דומה לך. מלך
 בוי"ד אין משתמש בכלים שנורים:

תָּיִן הַזֵּמָה לָךְ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹמֵעַ קוֹל תְּרוּעַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמָיו:

רצה ומודים וכו'

(בהורא) אחר חזרת תפלת מוסף אומרים א"כ עלינו ק"ו ונוהגים לתקוע ב"פ שלשים קולות להשלים גמאה קולות שהחויב לשמוע ב"ה ע"פ הארז"ל ונפטרינן לבתיהם לשלום. ילך לביתו שמה וטוב לב בטוב בהסדי ה' שיאל זכאי בדינו וילך בשוכה ונחת ולא כהמוני עם הרצים דקופים ומנוכסלים מביהכ"מ שאפי' בחול אסור לרוך מביהכ"מ ועו"ג ולא אחי קרחת יעקב כי יעשה בי ישראל. קודם הסעודה יקדש על היין וא"ל פסוקים קודם רק אלה מ' גדי ה' וכו' כמו בכל יו"ט ובפס"ג ואם הל בשבת אומר כבכל שבת ויזיל ידיו ויסעוד מיד או יאכל מיני תרנגולא מה' מינים ללאת ידיו קידוש במקום סעודה ויברך ב"ה על המהרה ועל הגפן כו' והולכים ושותים ושומחים ולא יאכל כל שבעו ומכ"ש שימעט בשתיה שלא יקל ראשו וזהו יראת ה' על פניו:

באין דדמך בריש שתא דמך מזליה היינו בשעת תפלה ותקיעה (ורמזו בזה שיטן ואינו מוסיף אז אומן בתשובה ותפלה) אבל אחר הצות התיר הארז"ל ליטן והיושב בעל כיוון דמי והחיותן אל לבו כי עת לעשות לה' לא יום ולא יישן ועסוק בתורה ובשירות ותשבחות ויתפלל מנחה ככוונה גדולה ולאחר מנחה קודם שקיעת החמה ביום ה' דר"ה הולכין לנהר או לבאר מים (וטוב ליגן לנהר שיש בו דגים מים ושהי' מחוץ לעיר) ואומרים מי אל כבודי וכו' (ואם הל בשבת הולכים ביום ב' דר"ה):

סדר תשליך

סדר תשליך לא נמצא דבר ממנו לא נבנו' ולא בספרי הגאונים כ"ל מנהג הוא מוזכר במהרי"ל הלכות ר"ה, ובש"ה ובלבוש לא"ח סי' תקנ"ו, וכתב עליו עמנו שהוא זכר לעקידה, דאיתא בתנחומא וירא, כשהלך א"ל לעקוד את יצחק בנו הוליכו השטן בנהר עד שכל עד אורו במים יאמר אברהם הושיעה ה' כי ברו מים עד נפש וניזול. ונהנין לילך לנהר שיש בו דגים היים לזכר שאנו משולים כדגים הנאחזים במלודה ומתוך כך נהרהר בתשובה יותר:

א"י א"ל כְּמִוּהָ בִּנְיִישָׁא עֵזוֹן נַ וְעוֹבֵר עַר פִּשְׁעֵי ד לְשִׁארִית גְּהֵלְתוּ ארץ
ה לא תְּחִיִּיק לְעַד אַפּוֹ י כִּי תִפֵּין תְּהַד חָסֵד הוּא: ו יִשׁוּב
יִרְחֲמֵנוּ ח יִכְבוֹשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ ט וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצּוֹלוֹת יָם כָּר חֲטָאתָם: אלפים
י תִתֵּן אֲמֵת לְיַעֲקֹב יא חָסֵד לְאַבְרָהָם יב אֲשֶׁר נִשְׁבַּעַת לְאַבְרָהָם וְחַטָּא
יג מִיָּמַי קָדָם: יד מִן הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה כֵּן עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה: אפים
טו יְהוָה לִי ד לא אִירָא ה מַה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם: ו יְהוָה לִי בַעֲזָרִי וְנִקָּה
זרב חסד נִשְׂא עוֹן וּפִשַׁע וְנִקָּה

(א) מיכה ו' י"ח י"ט כ' (ב) תהלים קי"ח ה' ו' ו' ואני

סדר תשליך

לא יגקה פוקד עון אבות א
ואני אֶרְאֶה בְּשִׁנְאֵי : ה מִזֵּב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּמַטְחַ פְּאָדָם :
על שלשים ועל רבעים

ה מִזֵּב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּמַטְחַ בְּגִדֵיבַיִם :

ואח"כ יאמר מזמור ל"ג רננו צדיקים בה' ואח"כ יאמר פסוק זה :

לֹא יִרְעוּ יְלֵא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי בִּי מְלֹאֶת הָאָרֶץ דָּעָה
אֵת יְהוָה בַּמַּיִם לַיָּם מִכַּסִּים :

הפלה מס' עבודת הקודש לומר אחר מי אל כמוך :

רַב־שִׁמְעֵה בְּהֵעֲלוֹתֵנוּ עַל לִבְבֵנוּ רֹב קִצּוֹרְנוּ בַעֲבוּדְתְךָ וּבַעֲסַק תוֹרַתְךָ הַקְּדוּשָׁה
קִיּוּם מִצְוֹתֶיךָ. כָּל עֲצֻמוֹתֵינוּ יֵאָחֲזוּ רַעַד וּנְמַם לִבְנוּ וְהָיָה לַמַּיִם. מֵה
נִעְנָה וּמֵה נֵאֱמָר כִּי הַצַּר הַצּוֹרֵר בַּחֲבֵרַת הַחֹמֶר הַעֲכוּר הָיָה בַעֲבוּרֵינוּ. גַּם אֶסוּר
נִגְוָה עִמָּם אֶסוּרִים וּלְטוֹשִׁים בְּגִלְיוֹת קִשִׁים גְּלוּת הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף. הַאֲמַנִּם גְּלוּי וִידוּעַ
לִפְנֵיךְ שְׂרָצוֹנֵנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ וּלְשַׁקֵּד עַל דְּלֹתוֹתֶיךָ כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצִדֶיךָ מֵאַלְף
בּוֹזְרֵנוּ. נוֹרָאִים וְחֹרְדִים אֲנַחְנוּ מֵאֵימַת דִּינְךָ הַקְּדוֹשׁ. עַל כֵּן בָּאֵנוּ אֵלֶיךָ בַּכַּפִּיפַת
רֹאשׁ וּנְמִיכַת קוֹמָה וְחִלִּישַׁת חַיִל לְהוֹכִיר וּלְעוֹרֵר רַחֲמֶיךָ :

יְיָדֵי רְצוֹן מִלִּפְנֵיךָ יי אלהי ואלהי אבותי אל עליון מוכתר בתלוימר מכידין דרחמי
שתהא שעה זו עת רצון לפניך ויהיה עולה לפניך קריאת י"ג מדות של
דחמים שבפסוקים מי אל כמוך המכוונים אל י"ג מדות אל רחום והנון וגו' אשר
קרינו לפניך כאלו השגנו כל הסודות וצרופי שמות היוצאים מהם וזווגי מדותיהם
אשר אחר באחד יגשו להמתיק הדינים תקיפים וכבן תשליך במצולות ים כל
חטאתינו ואתה בטובך תעורר רחמך ונהיה נקיים מכל טומאה וחלאה וזהמא
זיעלו כל ניצוצי הקדושה אשר נתפזרו ויתבררו ויתלבנו במדת טובך אתה אל
ישועתנו נוציר חס"ד לאלפים ובדוב רחמך תתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום
חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה טובה חיים של חלוק עצמות
חיים שיש בהם יראת חמא חיים שאין בהם בושה וכלמה חיים של עושר וכבוד
לעבודתך. חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת חמא חיים שהמלא כל משאלות
לבנו לטובה וזכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו במספר החיים למענך אלהים
חיים וקרע רוע גור דיגנו ויקראו לפניך זכיותינו :

אל מלא רחמים יהמו נא רחמך לקבל ברצון הכנעתנו ותרהורי תשובה המתנוצצים
בנו בשנם לבנו אמום סתום וחתום ולא אתנו יודע זו היא ביאה זו היא שיבה
מה אנו ומה באנו לתקן. רב להושיע האר עינינו כאשר בגודל רחמך הבטחתנו
פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. וראה כי
אולת יד ואפס עצור ועווב ואין חונן ואין מרחם וולתך כי חנוניך הם חנונים
ומרוחמך הם מרוחמים כדכתיב וחננתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם.
ובכן לב טהור ברא לנו אלהים ורוח נכון חדש בקרבנו ורשפי התעוררות לבנו
באהבתך ובהוראתך יתמידו ויתרבו בלי הפסק. עורנו אלהי ישענו על דבר כבוד

ישיב ויחל שנה וברכותיה. ותוכנו שיהא לבנו נכון ומסור בירינו ולא נכעים ולא יעיסך ותספיק בירינו להתרחק מכל המדות הרעות והאסורות ובפרט זכנו להתרחק מהנאות והכעס וההקפדה וכל גבה לב ונהיה מיושבים בדעתנו ונביר מעיט ערכנו ונפשינו כעפר לכל תהיה ולא נתכעס ולא נקפיד ונהיה אוהבי שלום ומרבים שלום ויבצל כנפוך נחמה. ותוכנו להתרחק מליצנות ושקר וחנופה ולשון הרע ודבור חול בשבת וכל דבור אסור. ויהי רוב דבורנו בתורה ובסדר ואופן עבודתך עבודת הקודש. והאורנו חיל לשמור לפנינו מחטא בלשוננו :

אב הדחמן תן בנו כח ובריאות וזכנו להתרחק מהאונות תענוגי והבלי העוה"ז ונאכל לשובע נפשנו. וכן בכל צרכינו יהיו כל מעשינו לשם שמים ותוכנו להיות שמחים בעסק תורתך ובמצותיך ולהיות בטחוננו בך תדיר ויהיה לנו לב שמח לעבודתך :

זגא מלך רחום וחנון. הנשמה לך והגוף פעלך חוסה על עמלך. ובכן יהמו רחמיך עלינו ותוכנו להשלים תקון נר"ן בגלגול זה ולא נאבד ח"ו ותשפיע שפע קדש על נר"ן להתמיד בעבודתך ולעשות רצוננו כרצונך כל ימי חייו אנחנו זורענו זרע זרענו. ותוכנו לעסוק בתורתך הקדושה לשמה ולכוין לאמתה של תורה ותציל מלכנו מעות בהלכה ובהוראה ואל תצל מפנינו דבר אמת לעולם ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה ומקיימי מצותיך ולא ימצא בנו ולא בזרענו ולא בורע זרענו שום פגם ושום פסול ולא יתחלל שמך על ידינו ח"ו :

וראה כי עמך הגוי הגדול הזה זרע אוהביך אברהם יצחק וישראל עבדיך בני בחוניך ובגלותם ודלותם ושפלותם ולחצם ודוחקם זה כמה מאות שנים קוראים בשמך ומאמינים בך ובתורתך. וכמה אלפים ורובבות מסרו עצמן להריגה ולשריפה על קדושת שמך נא נבור דורשי יחודך ככתב שמרם ותחמלא רחמים על כל אחינו בית ישראל הנפוצים בארבע כנפות הארץ ובפרט על יושבי ארץ ישראל ועל יושבי העיר הזו ועל כל הקהל הקדוש הזה ותרחם עלינו ועליהם ותצילנו ותצילם מרעה ומרעב ומשבי וביזה ומכל חטא ותשלח רפואה שלמה לכל חולי עמך ישראל אל נא רפא נא להם. ותקיים בכל אחד מהם מקרא שכתוב יי יסעדנו על ער"ש דו"י כל משכבו הפכת בחליו. והבריאים מעמך ישראל תתמיד בריאותם שלא יחלו חס ושלום ותצילנו ותציל לכל ישראל מבד נזק ומכל צער ומססין ומקמרג ומרוח רעה ומדקדוקי העניות ומכל מיני פורעניות המתרגשות בעולם ותפקוד בורע של קיימא זרע קדש לכל חשוכי בנים והיושבות על המשבר תוציא אותן מאפילה לאורה ויצא הולד בשעה טובה ולא יארע שום צער ושום נזק לא לילדות ולא לילדותהן ואל ימשול אסכרה ושדן ורוחין ולילין לכל ילדי עמך בית ישראל ותגדלם לתורתך ולמצותיך בחיי אביהם ואמם :

ובני ישראל עמך יורדי הים פצם והצילם מסים רבים מיד בני נבר הצילם מטיט ואל ימבעו ינצלו משאונם ומעמקי ים. ובני ישראל ההולכים ביבשה הדריכם בדרך ישרה ללכת אל עיר מושב ותצילם מכף כל אויב ואורב בדרך. וכל האסורים בכלא מעמך ישראל התר מאסריהם ותוציאם לרוחה. והשב יראהך כל האנוסים ביד גאים. ותחון זכות אבות לתוציא לאור משפטנו כתבנו בספר תה"ם למענך

תפלה מספר עבודת הקודש

למענך אלהים חיים. והאר פניך על מקדשך חשמם למען אדני : אלהינו ואלהי
 אבותינו מלך רחמן רחם עלינו טוב ומטיב הדרש לנו שוכה אלינו בהמון רחמין
 כגלל אבות שעשו רצונך בנה ביתך כבתחלה וכונן בית מקדשך על סכנו והראמ
 בכנינו ושחחנו בתקונו והשב שכינתך לתוכו והשב כהנים לעבודתם וליום לדוכנם
 לשירם ולזמרם והשב ישראל לנויהם ומלאה הארץ דעה את יי ליראה ולאחבת את
 שמך הגדול הגבור והנורא אמן כן יהי רצון כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל
 לשון תקום אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאת"י (ר"ג) מצוה
 אהבה תורה יראה) נאם ה'. לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ
 דעה את ה' כמים לים מכסים :

צה רצון מלפניך שעל ידי הארת תקונים עתיקא קדישא דעתוקין בועיר שבארין
 עבשו רחמין את כעמך ויגלו רחמין על מדותיך והתנהג עמנו במדת הרחמים
 ואלו חיים ארוכים וטובים בעסקי תורתך ולקיים מצותיך ולעשות רצונך
 אמן כן יהי רצון :

ויאמר שיר המעלות כמעמקים המלא כרכי נסאי ויאמר ככוונה עזומה ומנערים סולי הנגדים
 ופוא לרמו בעלמא ליתן לב להסליך החטאים ולהפס ולחקור דרכים מן היום והלאה שיהיו נגדיו
 לכניס ונקיים מכל הטא (סג) :

(ר"ח) כליל ב' של ר"ה בקידוש וכן אשה בהדלקת נרות אם אפשר יבשו בגד חדש או יביע
 לפניהם פרי חדה כדי להסתלק מספק ברכת שהחיינו [ולדעת הגר"א ח"ג מאומה]

(גהורא) ליל ב' דר"ה מעריב כדאחמול, ואם הל צמו"ט אומר כהפלה ותקדישנו ובקידוש יקח"ז
 סימנו. ששהרית מתפללין כמו בראשון וקורין כפ' וירא ה' גברי (אחר הדברים פ"א)
 עד סוף הסדר ובשניה למפסיד כדאחמול ומפסירין בירמיה כה אמר ה' מלא חן עד רחם ארמנו
 ותוקעין. ומתפללין מוסף ומנחה כדאחמול, ואם הל צמ"ט ח"א ח"מ. מעריב ככחול אתה הצנפנו
 והכדלה. וח"מ על הכשמים ועל האם :

(דהיח) בכל הימים שבין ר"ה ליוה"כ (הון מעי"כ ושבת ובמנחה של פ"ט אומרים צבינו
 מלבנו ערב וצוקר ואפולו כהיום ברית מילה :

התעוררות לעשי"ת מספר חיי אדם.

באהבת ה' בעמו כמדתו כי חפץ חסד הוא ולא יחפץ כמות המז. כי אם בשביו
 מדרכו וחי. לא ללרכו ולהנחתו כי אם ילדק מה יתן לו. כי אם
 להטיב לו באחריתו. ולכן לא יום ולא יומים ממתין ומלפני לתשובה רשעים אלא
 הרחיב לנו את הזמן וחיבך בתחלת השנה והחודש כפתחים כל השערים שבערי
 תשובה. שערי מחילה וסליחה. והם פתוחים ועומדים עד זמן נעילה שערים ציה"כ.
 והכרוז יולא מלפניו טובו בניס טובים ארפא משובותיכם. ומי לא יירא ויפחד
 בשמשו קול שופר מכרוז ואומר עורו ישנים משנתכם. קום קרא אל אלהיך כי
 חנון ורחום הוא [וז"ל הרמב"ם ז"ל בהל' תשובה. אע"פ שהתשובה והלשקה ישה
 לעולם. בעשרת הימים שבין ר"ה ויוה"כ היא יפה ביותר ומתקבלת מיד שנאמר
 דרשו ה' בהמלאו כו' עכ"ל]. וגודל העון מי שלא שב ואינו רואה להרבות בתורה
 ומע"ט בימים אלו מכל ימות השנה כי אגמנו הלואי שיהיה מן הביטונים אשר
 משפטם חלויים עד יוה"כ. וכל זמן שהאדם חי אין הקב"ה עוהג במדתו להטות גלגלי

התעוררות לעשיית

חסד לבינונים ר"ל אם היה הכף שקול עושה חסד ולוקח עון א' מן הכף או שנוטל זכות משלו ונותן לכף השניה שמדה זאת אינו נוהג אלא לאחר מותו שאי אפשר לאדם עוד לעשות איזה זכות אבל במייו אומר הקב"ה הרי הפתח פתוח ובידך לזכות באיזה מלוא ואחיה מתעלל בעלמך ומתחייב בנפשך. לכן לריך כל אדם לפחד על נלמו שיחלמך בתשובה על העבר ולהרבות מלות ומע"ט בכדי שיהיה טהור ורך לפני בוא יום הקדוש הזה כמ"ש לפני ה' תטהרו ואל יאמר אדם הלא בכל יום אני מניח תפלין וליית ומצרך ומתפלל וא"כ ודאי שקף של זכויות הכריע. מי שאין לו לב יאמר כן. כי לריך לחשוב ג"כ כמה חבילות עבירות עושה בכל יום בדברים בטלים ולה"ר וכל דבורים חסורים וכן בכל האצרים ובאמת צטעות הזה עניו הרבה בני אדם שחושבים שלא לריך לשוב רק מעבירות חמורות ע"ג ג"ע ש"ר מחלל שבת וכיוצא בזה וזה שקר מוחלט כי יש עונות שהם דש בעקביו שהם חמורים מג' עבירות הנ"ל. הנך רואה מה שאמרו חז"ל בחומר לה"ר שהוא קשה מע"ג ג"ע ש"ר ודרשו זה מן הפסוק וזהו עבירה שכיחה ומלויה מאד בצני אדם כמו שהעידו ע"י חז"ל כולן בלה"ר וראה כמו של לה"ר עד שהאומר נראה כי פלניא (ר"ל היכן נמלא אם רק צבית פלוני ששם מצטלים חמוד) וזהו חבק של לה"ר כו'. וכן יש חבילות חבילות עבירות שבני אדם רגילים בהם אשר רבו מלספר. שבוטת שקר ושוא וזהו רגיל אפי' כשמספר איזה שקר לחבירו או שמוכר חפץ לחבירו כשצטע בה יעורני ה' והרי כשצטע בשם ועון שבוטת הוקשה לע"ג וחמור ממנו כדכתיב כי לא יקשה ה' את אשר ישא את שמו לשוא. מקלל עצמו או חבירו בשם שאומר (ואלל מיד דער אויבערשטער שטראפטן) וכ"ז אין חילוק בין שיאמר בלשון קודש או בכל לשון. מברך או מזכיר השם לבטלה. וכ"ש כל התפלות וברכות אם יעיין בנפשו בעו"ה הכל הוא בלא כונה רק נחזיק טובה שכבר רגיל פיו ולשונו להסתכל ולברך. מלבין פני חבירו. מתכבד בקלון חבירו. מלער א' מישראל בין בדברים בין במעשה שנאמר לא הונו וגו' וזה קאי על אונאה דברים דבהונאה ממון כתיב וכי תמכרו כו' לא חונו. ואם מלער אלמנה או יתום חייב מיתה בידי שמים שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון וגו'. מלוא ברבית בלא היתר עיסקא או זקוקים. וכל א' וא' מורה לעצמו זה אומר כך מותר ואינן נשאלין למורים איך להחיר. ומכ"ש הסותרים עם החלפנים כמעט הוא א"א בלא נגיעת איסור רבית. שגאת איש לרעהו. כעם. הסתכלות בנשים. חניפות. לינות. דברים בטלים. דברי משא ומתן בשבת ויו"ט ובכל אלו רגילים העולם מאד. ואפילו הלומדים המופלגים כשישימו על לבם ימלאו שרובם נכשלים ברוב אלו דברים ועוד יש הרבה עד אין מספר. וביטול ת"ת כנגד כולם. כי הרחוק מהתורה רחוק מעבודת הבורא. ולכן תקנו השיבנו חזינו לתורהך וקרצנו מלכנו לעבודתך. וכפי הריבוי עסק התורה כן יתרבה ויתקרב לעבודה. ולכן תקנו קדמונינו לתקוע מר"ח אלול כדי שישים האדם אל לבו כאילו מתרין אותו לדין ולבו יהיה יחיל בקרצו כי באו ימי הפקודה לפקוד ולהעיין בדינו וכל מעשיו בספר נכתבים אפילו טעוה קלה שעושה ובעת ההיא האלהים יביא במשפט את כל המעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע. ובעת אשר יביאו דינו לפני מלך בוד"ה הלא יחרד חרדה גדולה. וכמאמר ריב"ז אם יענישי ר"ל בעונש ממון אין עונש עונש טולם שיוכל להרויח עוד ממון.

ואם יאסרני ביסורי הגוף חין יאסורו איסור עולם כי יכול להיות זימות ומי ש
 שימלך תחתיו יולאני לחפשי וכדמלינו בנכודגלגל. ואם מזימתי חין מיתה מיתה
 עולם. כי אינו יכול לשלוט רק בגופי אבל הרוח חשוב אל האלהים השם נחמה
 ואעפ"כ בודאי יירא ויפחד ויחדד חרדה גדולה וישית עלות בנפשו ובכל דרכי
 חריטת יחוש אולי ימלא מפלט לו. ולא תעלה על רוחו לפנות ימין או שמאל
 ולהתעסק ביתר חפזיו. ולא ישגיח לפתח ולשדר אדמתו. ולא יתרפה ביום לרה
 מלהסיר מעליו כל מחשבות עניניו רק יכין לבו ומחשבתו להגלל כלצי מידו. ואם כך
 דינו של צ"ו. כ"ש כשעומד לדין הוא ובניו וכל אשר לו לפני ממה"ה הקב"ה שאם
 יעניש אותו ח"ו בממון ויגזור עליו עניות הוא עונש עולם. ואם יכהו ח"ו בגופו או
 בצניס הוא איסור עולם. ואם יגזור עליו או על בניו מיתה היא מיתה עולם. ולכן
 מה נאלו היולאים לפעלם ולעבודתם כל היום בימים האלו וכ"ש צ"ו ימי תשובה
 ימי הדין והמשפט ואינם יודעים מה יהיה משפטם. ולכן מחוייב כל אדם ליטן לנפשו
 ולשים הדברים אל לבו ולמעט בעסקים ולקצוע ביום ובלילה שעות מיוחדות
 להתבודד בחדרו ובמשכיותו לבו ולקדם באשמורת ולהתעסק בדרכי התשובה וכשרון
 המעשה לשפוך סיחה לפני בוראו ולהתוודות על עונותיו ויוסיף לעשות מצות ומע"ט
 ולעסוק בתורה יותר ממה שעישה בשאר ימים וירבה בלדקה יותר מכל השנה כי
 העת עת רצון ותפלה נשמעת בו. ומלות עשה מה"ה שיחזור בתשובה לפני יוה"כ
 כמש"ה לפני ה' תטהרו ולכן מהראוי שימנהג האדם בעשיית דברים וחומרות
 אף שאינו נוהר בו בכל השנה כי גם הקב"ה מתנהג בחסידות עם צרויותיו.
 והאובל פת פלטר כל השנה בימים האלו ראוי שלא לאכול כ"א פת ישראל וכן בכל
 הדברים. וביותר לריך אדם לתקן בדברים שבין אדם לחבירו כי עליהם חין יום
 כפור או אפילו מיתה מכפר עד שיחזיר הגול והעושק ויפיים לחבירו עד שימחול
 לו ואפי' מתענה מאה שנים ויביא כל אילי נביות ויתודה מאה פעמים ביום לא
 יתכפר לו כדאיתא במשנה הביא אשמו עד שלא הביא גזלו לא ילא שהרי כשימחול
 לאדם הוא חוטא בכפלים א' לאדם וא' להקב"ה שעבר על לווי ועד שמפיים
 לחבירו כיצד יתודה כי הלא עיקר הוידוי הוא עזיבת החטא והחרטה והרי עדיין
 השרץ בידו ולכן לריך מקודם לפיים חבירו עד שימחול לו ולא נשאר רק בינו
 למקום ויעיל התשובה כמו שאמר דהע"ה לך לבדך חטאתי ר"ל הלא חטאת זה אינו
 ביני לאדם רק ביני לבינך וא"כ בידך למחול. ולכן לאחר שתיקן הכל יתודה על
 חטאתיו. ויש אנשים שטועים ונותנים מה שבידם מהגזל ללדקה ומפזרים לעניים
 וזה טעות גמור כמ"ס יד ליד לא ינקה רע ואע"פ שאמרו רז"ל גזל ואינו יודע
 למי גזל יעשה מהם לרכי רבים היינו שיעשה כן לפי שאינו יודע למי גזל אבל אם
 יודע לא יועיל לו כלום עד שיחזיר לו או אם מת יחזיר ליורשיו. ולריך שימחול
 צפיו ובלבו בהקנעה גדולה ובצני ובלב נשבר ואז הוא קרוב כמ"ס לב נשבר
 ונדכה אלהים לא תבוה. ויסכים בדעתו שלא ישוב עוד לעשות כזה דכין דהוידוי
 הוא קרבן אז"ל קרבן בלא תשובה נקרא זבח רשעים תועבה. ולכן לריך שישוב
 ויסכים בדעתו שלא ישוב עוד לעשות ויבכה ויתמרמר ויתודה על אשר הכעיס את
 הארון ה' לבאות ופגע נשמתו אשר חנן ה' לו להטיבו באחריתו ואיך עינף אותה
 במעשיו הרעים ויתעלב אל לבו ויתבייש מאלהיו לשאת עיניו אליו בזכרו טינוף.

התעודרות לעשית

שפסחו אשר תעשה במערתו וגם כד זקנה ושיבכ. ויאמר אל לבו מה עשיתי מדוע
דבר ה' בייתי ולא זכרתי אשר בראתי מאין וגמלתי כל הטובות ואנכי קלקלתי
מטתי ושלמתי רעה תעש טובה הוי לי הוי עליו כי ארד אבל שאולה. ופי' ופי'
התעודרות צדקים ודלוי יעבר לבו בקרבו עד שיסכים בדעתו בזהה טעם שיחלמך
בכל כמו שלא ישוב עוד לעשות מעשה הרע הזה וזכו החשובה האמתית שיחמרר
כ"כ עד שיפיד מלוי ארון הכל שהסכים בדעתו באותה טעם שלא ישוב עוד
לעשות כזה כל ימיו וכשיחכם למרדוה גדול כזה יסיה צפוח לבו שיחכפר לו ואשרי
המגיע לודויו זה. וסנה הסמוך חושבים כשעבים ביוס"כ נחכפר להם הכל ועל
סמך זה הם עושים בכל השנה כאלו הם ברשות עלמן. ולכן יש שמחמין משבת
לשבת בהפסקות ז' או ג' ימים רלופים ועומדים ביוס"כ כל היום וכלילה ואינם
מגביהים ודינם כלל וכחלל בדברים אלו מסיגופים וחטיות וכלל השנה הם עושים
כאלוה וחוטבות גדולות. ומאד טובים אותם אנשים כי חסילו להסוברים דיוס"כ
מכפר בלא חשבה היינו כשעבר עבירה במקרה אבל כשחומת ואומר יוס"כ מכפר
לכ"ע אין יוס"כ מכפר דאין קטיגור נעשה סניגור כדאיתא לדינא בגמ' ולכן אל
יסמוך האדם על זה ויהיו כל ימיו השנה אללו כמו ימים נוראים רק שבימים האלו
ראוי לאדם להשגיח יותר ויותר על מעשיו. ועיקר שבימים אלו ילך כל אדם לזכ"כ
ובסמך לשמוע דברי חוכמות ומוסר שדורשים שם. וחוב גמור על כל אדם שילמוד
בכל ימיו השנה כל יום בספרי סיראש אם מטעם ואם הרבה שאלו קודם ויותר
חובב מכל לימודו ואפי' אם יחצטט ע"י מלימוד פרק משניות או שטר לימוד כי
מה ה' אלקך מבקש ממך כי אם ליראה אותו וכדאיתא במשנה אם אין יראה אין
חורס כי מה חושיל לו החורס אם אין דעתו לקיים ואמנם לה יוסיק לו סיראש
בלבד אם אינו לומר החורס. כי אם אינו יודע מה לעשות מה חושיל לו סיראש
כדאיתא שם במשנה אם אין חורס אין יראה ר"ל אין יראתו כלום הגם שבדלוי
יותר טוב כאשר יסיה אדם ירא שמים אף שהוא עם הארץ יותר ויותר טוב
מלמדן ואין לו יראה כמ"ס טוב איש רש סולך בתומו ממקם שפחים ר"ל טוב רש
בחורס וכולך בתומו מלומד חורס בלא יראה שנקרא חורסו רק עקשות פה. ולכן
כשי"ד כל מה שיוכל אדם לעשות בכל זמן שיש לו פנאי לפנות ממעשבתו וללמוד
חורס ביום או בלילה ובחנאי שחסיס כונתו לעשות ולקיים כל מה שילמוד
ולא ילמוד רק כדי לקיים מצוה לימוד כ"א ללמוד ולעשות ואז חסיס חורסו
רלוים. מכ"ל.

אורחות היים לרבינו הרא"ש ז"ל

בפ"ל סו"פ לתקן בהיותו צעיר וישן ללמדו בכל יום וחלק ארזן לשבעה ימי השבוע. ולסמות
חצר כל אדם ללמדו בכל חודש אלול ועשית.

ואלה הדררים שיזחר בהם לסוד מסוקשי בות לאור באור וחיים :

(א) להרחיק מן הגאון בחלית סריחוק. (ב) וכן מן החניפות. (ג) וכן מן

השקר והכזב. (ד) וכן מן סלינות. (ה) וכן מן סרכילות. (ו) וכן מן סכטם. (ז) ה
 שיזכר ממכשול הגדרים ומאונאות הצריות סן בממון סן בדברים ומקבאחס ומשנאחס.
 (ט) שלא יבנה סס לחבירו ושלא יקראנו בכינוי שכנוסו אחרים אס לא יהיה
 כוזב וכבד בשמו. (י) שלא יספר לשון הרע ושלא יקבלו. (יא) שלא ישב סס
 יושבי קרות ולא בישיבה צחי כנסיות של עמי הארץ. (יב) שלא יסתכל באשה
 שהיא אסורה לו. (יג) שלא ישיח על כוס של צרכה. (יד) שלא יספר משיחיל
 ברוך שאמר מד שיסאים ספלה לחס ולא בעוד שש"ץ חוזר ומחפלה סהפלה אלא יכ
 בדיה או בדבר מלוס או לחר. (טו) ולסחזיר שלוס. (טז) שלא ידבר בקריאה
 סלל ולא בעוד שש"ץ קורא בחורה. (טז) שלא יסעוד בסעודה הרשעה. (יז) שלא
 ישיח שיחם בפלה ויזכר ללמוד בלילה מד שיסין מחוך דברי חורה ולא מחוך
 שיחם במילה. (יח) שלא יכריס פלמו בספק השיכס ויזכיר בני ביתו על שמירת
 שבה ויקדים להספלה מרב שבה ספלה מנחס כדי שיקבל עליו שבה מצמוד יוס.
 (יט) כשיניע עת ספלה מגי ספלות שביוס יהיה כל עסקיו ויחפלה ורשע כל
 הגדרים שיסמור את עיניו מכל דבר שאינו שלו. (כ) אל ידבר בין נפילה לבדס
 סמוליא ויקדים שלוס לכל אדם. (כא) לדרך את בוראו שששביע נסע שוקקס
 ואס יקללוכו בני אדם או יאדפוכו אל ישוב להס דבר אלא יהיה מן סגעלבים.
 (כב) אל ילא לריב מסר ויחרחק מן סטבותות ומן סגדרים כי צמון מדרים צנים
 מחים. (כג) ויחרחק מן סשחוק ומן סכעס כי מבלבל רוחו ודעמו סל אדם ויעבוד
 חמיד ליוארו באכצס שלא יהיה דבר לעסום מענין אזה סחקנס. (כד) לאסוב את
 די בכל לבצך ובכל נפסך ובכל מאודך וחסשוב באמרך את ס' אלקיך וגוי למסור
 גופך וממוך על קדושתו ובזה חקיים צעמך דברי סמסורר כי מליך סורגנו כל
 כיוס. (כה) לבטוח בסי בכל לבצך ולהאמין בסגנחהו ספרמיה. ובזה חקיים
 בלבצך סיחוד השלס בהאמין בו כי עיניו משוטטות בכל הארץ ופיכו על כל דרכי
 אים ובוחן לב וחוקר כליוה כי עי שאינו מאמין אשר סולחתיך מארץ מצרים
 אף באנכי ס' אלקיך אינו מאמין ואין זה יחוד שלס כי זה סוף סגולה ישראל
 על כל העמים וזס יסוד כל סחורה כולה. (כו) להרסיק גאוס וכעס וגמר ביאר
 סמשיאך ללכה בדרכי לבך ואל חסמ אל דרכיו כי דרכיך זך וישר. (כז) מדבר
 שקר חרחק ואל חוליא שס שמים לבמלה ולא במקום מסוקף. (כח) ססר מעך
 משענה סקנס סרלון משענה בני אדם וסלנט לכה עס בוראך ואל השים זסב
 כסלך כי זזה חחלס ע"א ופזר ממוך כלשר סוף רלמו כי בידו למלאות ססרוך
 ולהס ערף בני בוסך. (כט) דע את אלקי אביך ודבוריך במלאני דק ססקול
 וסין דק יהיה לך ויקל צפינוך סולאה ממוך מהולאה דבורך ופיך אל יספר
 לכוילא דבר רע מד אשר ססקלוו במלאני סלך. (ל) וידוי על עונותיך מרב
 ובוקר אל יחסר וזכרון ליון וירושלים בשצרון לב ובדלגס ובאנחס ובדמעה. (לא)
 זכור יוס סעום חמיד ולדס לדרך סכן ושים בק צפיך שני אלו חמיד ויהיו מזמנים
 לך ליוס ספירוד ומסחק בדמעה סמסס ויבסלון רעיוך מדי זכך חרדה רבן
 יחסן ז"ל. (לב) חבר מוצ סי ליראוי ס'. סחמבר בחבורתם ומחברה פועלי את
 סרחק ואסוב סמוכיהם. (לג) מוצ וישר לך למעס צפיך סעולותיך ספובים
 וזכרל צפיך פשטיך ולסרבים ססדי בוראך ויזרך מצמן וטתן סלךך צעמו ואל

תהיה משמש על מנת לקבל פרס בטעותך ממותיו: (לד) יומם ולילה זכרו מפך אל ימוש בשכבך תשנה באהבתו ובקומך ובהלובך תמלאנו והקילות בו תשעשע והוא יישר אורחותיך: (לה) כוון בתפלתך כי התפלה היא עבודת הלב ואם בך ידבר לך ולא מלבו הלא יחר לך ומה תעשה עפה סרוחה לפני מלכו של עולם ולא תהיה כעבד שמסרו לו מלאכה נכבדת לטובתו ומכלה ואיך יעמוד לפני המלך ומה טוב לבקש סליחה על אמריך הלא לנו בלא כוונה ואם אי אפשר בכל התפלות ברכה ראשונה של י"ח ופסוק ראשון של ק"ש ואל יחסר כי לא ילא ידי חובת התפלה מי שלא כיון בהם: (לו) למוד פרשיותיך עם הלבור ב' מקרא וא' תרגום ופרש"י ז"ל ותדקדק בו כאשר תוכל וכן יהיה לך בגמרא כי העוסק בגמרא מדה טובה ומתבין עליה סבר ואין לך מדה טובה הימנה. ותנן תלמוד תורה כנגד כולן: (לז) מכל מאכל אשר תאכל ומכל משקה אשר תשתה אל תהיה בלא ברכה תחלה וסוף וכוון בה כאשר תוכל וכסה ראשך כשתזכור את ה' ותסגור עיניך כי מדי דברך בו אל תהי כאומר בפיו ובשפתיו כדדוני ולבו רחוק ממני: (לח) לטול ידיך לתפלה ולאכילה ובעת לאתך מלררך ברך אשר יר ועל נט"י לא תברך. אם לא שהנחת או שפשפת ותרלה להתפלל מיד אז תברך אשר יר ועל נט"י: (לט) גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כמותך למען זכור וקדש עלמך בכל דבריך והוי לטוב בבה"ב ועם ביתך כי אפי' שיחה קלה שבין איש לאשהו עתיד ליתן עליה את הדין. אל תהג עלמך בקלות ראש ויהי מורא שמים עליך והשמר מהסתכל באשה ואפי' פנויה ומוזוזה על פתחי ביתך אל יחסרו: (מ) סוד אחר אל תגלה גם הדברים אשר ידברו לפניך שלא על דרך סוד טמאם בקרב לבך גם אם תשמעם מאחר אל תאמר כבר שמעתי זה ומסוכבת חיקך שמור פתחי פיך: (מא) ערב וזוקר ולהרים שמור העתים הקבועים לתפלה ופתח לבך שעה אחת קודם תפלה והוי זהיר שתהיה מעשרה הראשונים ואל תדבר שיחה בטלה בבית הכנסת ותפילין על ראשך ועל זרועך אל יחסרו: (מב) פלם מעגל רגליך לישר עלמך בדרך בינוני במאכל ובמשתה ובכל מדותיך ואל תט ימין ושמאל ובדבורך ובהסדרת פנים עם האמונה ורודף אחר השלוס: (מג) קבע עתים לתורה קודם אכילה ושכיבה ודברת צם על שלחנך והזהרת באנשי ביתך להדריכם ע"פ התורה בכל הדברים הנדריכים אזוהרה שמור פיהם מלהתחלל כי תחלת דינו של אדם קבעת עתים לתורה: (מד) שמח בשמעך תוכחת כמולא שלל רב והוכח לחכם ויאהבך כי תוכחת מגולה באהבה מסותרת ולמוכיח ינעם: (מה) תחלת מעשיך הבט סופה והוי מחשב הפסד מליו כנגד שכרה ושכר עצירה כנגד הפסדה כי החכם עיניו בראשו: (מו) הזהר שלא תסמוך בלבבך ושמע עלה וקבל מוסר. וזהו רצון לעשות כל מה שמוטל עליך לעשות ומכל משמר נזר לבך: (מז) אל תקום ממטתך כאיש עלל כי אם בזריות כדי לעבוד ליוזרך: (מח) אל תאחר לרוך מהרה אל בית התפלה ושמור רגליך פן יהיו מטונפות אל תשים לבך האחרנית בשעת התפלה והכוין לבך ליוזרך: (מט) אל תדבר בלעגי שפה ובלשון באחרת בכל עת שהחן מהפלל והענה אמן: (נ) אל תנשה פגיעת המות שתבא פתאום ותזכור מעמד הדין: (נא) אל תתעסק במלות כדי לקבל פרס ואל תרחק מן העבירות מפני העונש רק עבוד מאהבה: (נב) אל תהרשל במורה א"ס באה

לידך ותעשני לש"ש בלא איחור: (נג) אל תתעלל בצרכת הלבנה שאם לא זכו
 ישראל אלא להקביל פני שכינה בכל חודש דים: (נד) אל תעשה דבר שילענו
 הבריות שדרכם להעלים הטובות ולגלות הרעות: (נה) אל תקלל אביך ואמך ואל
 תלער אוחס. כבודם כפי וכלתך כל ימיהם: (נו) אל יהיו פניך זעומות נגד עוברים
 ושבים וקבל אותם בפנים רחירים: (נז) אל תשכה להעניק להם לדה ולעשות
 ליהם להם ותגחמם בדברים: (נח) אל תשים עיניך למי שעלה לעושר יותר ממך
 אלא למי שהוא החסיד: (נט) אל תבהל לקנות משום דבר והאריך אפך פן תאבד
 את חכמתך: (ס) אל תוליא ממך עקשות פה ויכול פה כי על כל דברך תבא
 במשפט: (סא) אל תחזיק בעסק עם חבדך יום אחד ותכנע לפניו לבקש ממנו
 תחילה קודם: (סב) אל תדבר בטואר עמק ואל תעוז מלח שלא לקבל עליך ירחת.
 שמים: (סג) אל תשיב למחרפיך ולמבוך ותשים יד לפה ושחוק פן יחס לבבך:
 (סד) אל תתעבר על ריב לא לך כי לסוף הם ישלימו ביניהם ואתה תשאר
 בכעס: (סה) אל תתגאה על הבריות ותהיה שפל רוח וכעפר שהכל דשין בו:
 (סו) אל תהי בו לכל אדם ולכל דבר. שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר
 שאין לו מקום: (סז) לך דק תרדוף כי רודף לרקה וגו' ואל תחסר ממחלית
 השקל בכל שנה בפעם א' ובכל חודש ובכל שבוע כפי מסת ירך ובכל יום לא
 תחסר מחנה מועטת לכל הפחות קודם התפלה ואם תגיע למעשר תקן ויהי
 טרף צביתך בכל אשר תמלא ירך לגמול הן לחיים הן למתים הן לעניים הן
 לעשירים: (סח) רזה באשר ירזה יולרך שמח בחלקך אם מעט ואם הרבה
 והתחנן לפניו תמיד להטות לבבך לעדוהיו ובשאר דרכיך השלך על ה' יהבך ואל
 יקשה בעיניך מלהוליא לכבוד השבת וי"ט בכל הלריך והשתדל לכבודם ולקבלם
 מצעוד יום ולהתענג בהם באכילה ושתייה וחליו לבה"מ וכבדוהו צניטתו וציליאתו
 לערוך שלחן צמו"ש: (סט) אל תישן כעלל שינה רבה ותרגיל את עלמך להקיץ
 בהנך החמה ולקול הנפור קום ממתוך: (ע) אל תתפלל בלא נקיות כפים ובלא
 טהרה כי תפלתך לא תהיה נשמעת: (עא) אל תתפלל כ"א בצוונת הלבו ובנחת
 כדי שישמע האוזן: (עב) אל תשכה לור ילרך ומחוללך ובכל דרכיך דעוהו ותשוהו
 לנגדך תמיד: (עג) אל תרבה לשמות וזכור כי רוח חייך אתה גולר מעפר ואחרייתך
 רמה: (עד) אל תאמר על שום מלוא אעשה אותה למחר שמא לא תפנה לעשות:
 (עה) אל תפרד מהגיון חכמה ומוסר ותחאבק בעפר רגלי חכמים והתחכם:
 (עו) אל תניח דרך חסידות אע"פ שמלעגין עליך ואל תבוש לדבר מנוה:
 (עז) אל תקפוך ירך מליתן תמיד אל העניים ולאביונים ומבשרך אל תתעלם:
 (עח) אל תאחר לרוץ ולמהר ולהכין לפנייהם שלחן ולחס כי שמא הם רעבים:
 (עט) אל תתעלל להביא את המעשר אל בית האולר כי מתן בסתר יכפה אף:
 (פ) אל תביט למי שהוא קטן ממך בעבודה וציראה כ"א לגדול ממך: (פא) אל
 תרים ירך על חבדך ואף אם הוא מקלל את אביך ואת אמך בפניך: (פב) אל
 הוליא דבה ולשון הרע על שום צריה ולא לזות שפתים ורכילות: (פג) אל תהי
 נבהל להשיב בעזות למי שאמר דברים אשר לא טובים: (פד) אל תשמע בחוץ
 קולך ואל תהי גווח כבהמה ודבריך יהיו בנחת: (פה) אל תלצין פני חבדך ברבים
 כי הטושה בן אין לו חלק לעולם הבא: (פו) אל תראה יכולת נגד שום אדם אם

ידך גברה כי לא מדע אם תחליט: (פז) אל תדרוך אחר הכבוד ולא תעלה
 במעלה שאינה ראויה לך: (פח) אל יכבדוך בני אדם פן יבעטו וישפילוך: (פט) אל
 תרף ידך מלבקש ריעים ואהובים ואל ימעט לפניך שונא אחד: (ס) אל תגנה
 מקח חברך ותחליט דעתו כי זה מנהג לחסרי דעת: (לא) אל תאמר בלדקתי
 העשרתי ותירא שלא תקבל שכרך בעולם הזה: (לב) אל תטה את חברך מדרך
 טובה אל דרך רעה כגון מסית ומדיח וכיולא בזה: (לג) אל תאכל אכילה גסה
 עד שתמלא כרסך כי הרבה חליים באים על רוב אכילה: (לד) אל תהי כסובאי
 יין כווללי בשר פן תשכח את בוראך ותחטא: (לה) אל תגיל אימה יתירה בתוך
 ביתך כי הרבה קלקולים באים על רוב מורא: (לו) אל תתייחד עם שום אשה
 חוץ מאשתך ואמך ובתך ואפי' הם בשנים: (לז) אל תשבח אשה ציפיה וטוב
 מעשיה יאשרוה השומעים: (לח) אל תמן תפארתך לעלמך ואל תיקר גופך
 בעיניך ותקטין את עלמך: (לט) אל תבהל על מעשיך: (ק) אל תרבה לדבר
 בדברים המועילים ובלא נזק כי אם צקולר לשון: (קא) אל תרף ידך לקנות לך
 חבר נאמן ושומר אותו אל האבדוהו כי טוב הוא: (קב) אל תפחה את חברך
 בשפתי חלקות ובחניפות ואל תדבר בלא לב: (קג) אל תונה לשום אדם: (קד) אל
 תחבר לאדם רע וחטא וכעסן וכסיל פן תביא בלימות אליך: (קה) אל
 תעלה בדעתך לנלח את החכם כי לא תרבה על חכמתך חכמה: (קו) אל תהי
 קפדן לדבר מועט נגד שום אדם פן תקח שונאים על חנם: (קז) אל תהי להוט
 לדעת הסתרים שבין אדם לחבירו ודבר המכוסה ממך: (קח) אל תעש בסתר
 מה שתחביי בגלוי ולא תאמר מי רואני: (קט) אל תחשוב עון למי שבא להחניל
 לפניך אם חמת ואם שקר: (קי) אל תסמוך ליד מתנת בשר ודם ותעבוד לבקש
 מזונותיך: (קיא) אל יהא מזון שלך חביב עליך יותר מגופך כמו לעבוד על המכס
 וללכת יחידי: (קיב) אל תמן בלבבך קנאה שזו היא חולה רעה שאין לה רפואה:
 (קיג) אל תרגיל ליטבע על גופך ואפי' על דברי חמת: (קיד) אל תאחר לגשות
 תשובה שלימה ולבקש רפואה לחולי נפשך: (קטו) אל תעמול לרוח ואל תשמע
 דברים בטלים: (קטז) אל תכנה שם רע כי המכנה ש"ר לחבירו אין לו חלק
 לעוה"ב: (קטז) אל תבטח בעשרך כי הבוטח בעשרו מלקט שונאים ויכשל תחת
 שונאיו: (קיח) אל תהי סרבן על אנשי עירך ובטל רעונך מפרי רגון אחרים:
 (קיט) אל תרגיל עלמך לאכול חוץ מצייתך עם קבון הרבה שלא בשעורת מלוה:
 (קכ) אל תשכר גופך להשתכר מיין פן תהיה מגונה ותנבל את פיך ותתחרט:
 (קכא) אל תכעס באשתך ואם רחוקת אותה תקרב בימין בלא איחור: (קכב) אל תבזה
 את אשתך וכבד אותה ותסירנה מן החטא: (קכג) אל תהיה רגיל ליטב עם הליניס
 פחותי הנפש פן יחטאוך: (קכד) אל תתעלל לבקש חכמה וליסר את חבריך בסתר
 ודרך כבוד: (קכה) אל תדבר בלא עתו וכדבר שאין בו תועלת ושומר פהתי פיך:
 (קכו) אל תדבר עם מהולל ומשוגע שלא יקבל דבריך ויבזה אותם: (קכז) אל תהי
 כפוי טובה כבד כל מי שפתח לך פתח לבקש די סיפוקך: (קכח) אל הוליא תפיך דבר
 שקר וכזב והיה נאמן לכל אדם: (קכט) אל תתעלל להקדים שלום לכל אדם:
 (קל) אל תרגיל עלמך לעמוד כי אם חכם ושמע והאין דבריו:
 סליק ההנהגה אשר תקן הרא"ש זצ"ל אבי רבינו יעקב בעה"ט זצ"ל:

שלח לנו הקב"ה ביד מצדיו הנביאים. וציד יחזקאל הנביא. כאם ה' אלהים שובו והשיבו מכל פשעים ולא יהיה לכם למכשול. השליכו מעליכם את כל פשעים אשר פשעתם בם. ועשו לכם לב מדש ורוח חדשה. ולמה תמותו. אדם אשר פשע וחטא ונאל לחסות תחת כנפי השכינה ולהכנס בדרגי התשובה אשכילך ואורך בדרך זו חלך. ביום ההוא ישליך כל פשעיו אשר עשה. ויעשה עלמו כאלו בו ביום נולד ואין בידו לא זכות ולא חובה. וזה היום תחלת מעשיו. היום יפלט אורחותיו שלא יטו מעגלותיו מדרך הטוב. ודרך זו תביאנו לשוב בתשובה שלימה. כי הוא יעשה עלמו כמשליך מעליו כובד העונות ועולם החטאים אשר עשה. ואל יבהלוהו רעיוניו ולא יגימיהו לשוב. כי יבוש מחטאיו. כי יחשוב איך אוכל להעזי פני ולשוב ואני חטאתי עויתי ופשעתי כזאת וכזאת עשיתי עברתי וביטיתי ושלשתי עד אין ספורות. ואיך אבוא עוד לפניו. ואף איך ארמוה חלריו ואיך אשמור חוקיו. אל יחשוב כן. כי המסית יושב כזבוב במפתחי הלב. מחדש עליו בכל יום. לופה ומביט עליו להכשילו ומסיע לבו לעלה הרעה הזאת. רק יחשוב כי כן מדת הצורא יתברך. ידו פשוטה לקבל שבים לכן טוב להשליך פשעיו ולעשות לו לב חדש. וכה יעשה ביום טהרתו בהתנדב רוחו אוחו להיות עבד לצוראו יפיל תחנתו לפני צוראו ויאמר :

אנא השם חמאתי עויתי ופשעתי כזאת וכזאת עשיתי מיום היויתי על האדמה עד היום הזה ועתה נשאני לבי וגרבה אותי רוחי לשוב אליך באמת ובלב טוב ושלם בכל לבי ונפשי ובאודני. ולהיות מודה ועיזב ולהשליך מעלי כל פשעי. ולעשות לי לב חדש ורוח חדשה. ולהיות רצוני וזהיר ביראתך. ואתה ה' אלהי הפותח יד בתשובה ומסייע לבאים למהר. פחה ירך וקבלני בתשובה שלימה לפניך. וסיועני להתחזק ביראתך. עורני נגד השטן הנלחם בי בתחבולות ומבקש נפשי להמיהני. לבלתי ימשל בי. והרחיקהו מרמ"ה אברים שבי. ותשליכהו במצולות ים ותגער בו לבלתי יעמוד על ימיני רשעני. ועשית את אשר אלך בחוקיך ותסירות לב האבן מקרבי. ונתת לי לב בשר. אנא ה' אלהי שמע אל תפלת עבדך ואל תחנני. וקבל תשובתי. ואל יעכב שום חטא ועון את תפלתי ותשובתי לפני כסא כבודך מליצי יושר להליץ בעדי להכניס תפלתי לפניך. ואם בחטאי הרב והעצום אין לי מליץ יושר חתור לי אתה מתחת כסא כבודך וקבל תשובתי. ולא אשוב ריקם מלפניך כי אתה שומע תפלה :

(ותמיד ירגיל בהפלה זו) :

וזה הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה להרגיל עלמו להשמר מכל חטא צנוקר בעת הקילו משנתו. יחשוב בדעתו כי ישוב ויפשפש במעשיו. ולא יעות לפי כל כמו אפי' פסיעה א'. לעת האוכל קודם שיאכל יחודע על כל עונותיו ואם עשה עוות בשום דבר יהודה על הדבר בהעוותו. והיודי הזה ירחיקהו מכל עון וחטא כי אם יבא לידו דבר עבירה יזהר ממנה ויאמר בלבו איך אעשה הרעה הגדולה הזאת להתודות עליה ואהיה מאותם שנא' עליהם ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בצריותו. ואהיה כטובל ושרץ בידו. ואף כי אהיה בדעת קלה ומעוטה לפני צוראי. שלא אוכל לעמוד כנגד חלואתי מפני כבודו שעה מועטת כזאת. ובהעלותו דבר זה בלבו וברוחו. אז ישמר מעבירה ויהיה קל בלבו וגבור כארי לעשות רצון אביו שבשמים. ואף מעין עקביו יהא

זוטר כי כל דרכיו יהיו במשקל. וכן אמר דהמע"ה למה אירא בימי רע טין
 עקבי יסובני והם העויות ומות אדם דש בעקביו ולא יחשבם לבלום. הגיע עת
 האוכל ויחפש ולא מלא את התרפים אז יהא מודה ומשבת לפני בוראו על אשר
 עזרו משונאיו. וזכה להיות שעה א' בתשובה בעה"ז ובוה יאכל אכילת שחרית וקודם
 אכילת הערב יתודה הכל כאשר אמרנו. וכן מוזמן אכילה שבערב יעשה עד זמן
 שכיבה :

קרי לך שלשה פרקים לשלשה יודיים ככה יעשה כל הימים מיום תחלת תשובה
 עד חדש ימים או שנה תמימה עד שיתחזק ביראת הבורא ויניח כל מעשי
 הרעים. וכשישמור עלמו מן העבירות שהיה רגיל בהם וכמה פעמים שבאו לידו וזמר
 מהם. לא יירא מהם כי מן השמים יסייעוהו. ואף העבירות יחשבו לו לזכות. ועל
 פשעיו הישנים אשר השליך מעליו יהיה תמיד תוהה ומתחרט ומבקש עליהם מאת
 המקום למחותם מספר הזכרונות. וגם יענה נפשו עליהם. ואם אדם חלש הוא
 כמוני שאינו יכול לסבול עיויים קשים ותעניות ימשוך מתאוותו. ולא ימלא כל
 תאוותו לא במאכל ולא במשתה. וכן אמר הרב ר' אברהם בר דוד שהיה אחד
 מחסידיו עולם. הגדר הגדול המעולה המופלא מניעת המאכלות. וכן פירש דבריו
 אל יעזוב לגמרי מלאכול בשר ולשתות יין כי דיין מה שאסרה תורה. אך בעת
 מאכלו ועודנו תאב לאכול. יניח ממנו לכבוד הבורא מתאוותיו. ואל יאכל כפי תאוותו
 ודרך זה ימנעו מחטואו. ויזכירו אהבת הבורא יותר מהעניות א' בשבוע. כי זה
 בכל יום תמיד מדי אכלו ומדי שתותו יניח מתאוותיו לכבוד הבורא. וישים לבו
 בתורה אם הי' רגיל ללמוד דף א' ילמוד שני דפין כי גדול ת"ה שמביאו לידי מפשה.
 ויהיה מייסר עלמו בכפיית ילדו לתורה ולמלות והם הם יסורין של אהבה ואל
 ילך אדם במלות הבורא כאדם העושה במקרה פעמים עושה פעמים מניח אלא
 כולן יעשה בלב שלם תמיד ואל יניח בשום ענין לא מפני עללות ולא מפני בוסה
 כגון אדם הרגיל לאכול ג' סעודות בשבת למנוה ונתארת אלל בני אדם שאינם
 מחזיקים באהבה מנוה אל יניח המנוה מפני הבוסה כי אזי לה לאותה בוסה אלא
 יעז שני ויאמר שימו ואסעוד כזית כמלות הבורא. וכן כל כיוולא בזה. ואפילו אם
 יהיו העולם מתלוללים עליו מ"מ יש לו להיות כפתי בעיניהם ואל יעבור מנוה
 קטנה ממלות הבורא שע"ז נאמר באהבתה תשגה תמיד כלומר באהבתה של מנוה
 תהיה שוגה ופתי להניח כל עסקך ולדון בה. ודוגמת זה מלינו בר"א בן פדת
 שהיה יושב בלד השוק התחתון של לפורי ועוסק בתורה. וסדינו מוטל בלד שוק
 העליון והיה נראה כפתי בעיני העולם בשביל אהבת מלות הבורא לעסוק בתורה
 (בפ' כילד מעברין בעירובין). ואם עשה כן וגפטר בחלי ימיו נותנין לו שכר כאלו
 חי כל שבעים שנה ימי שנותיו במלות. וז"ש שהע"ה מתוקה שנת העובר אם
 מעט ואם הרבה יאכל אם ימיו מרובין או מועטין שכרו של מועט כשכרו של
 מרובה. משה פרנס את ישראל מ' שנה. ושמואל הנביא פרנס י' שנים. ושקלן
 הכתוב כא' דכתיב משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו. משל למלך ששכר
 פועלים והתחילו במלאכה לעשות באמונה אמר המלך לאחד מהם בוא ונטייל
 במדינת בגנות ופרדסים. הלך עמו כל היום והאחרים סרחו במלאכתן. לעת ערב
 באו למלך ואמרו תן לנו שכרנו. ובא אותו שטייל עם המלך ושאל שכרו כמו כן

אמר

המרו האררים למה יש לך ליקח הלא לא פירות כל היום כולו באמונה במלאכה. הטיב להם ע"י לא נשאר לפעול. וראה המלך שהדין עמו ונתן לו שכרו. כן הוא כתוב בגדרש תנחומא. והשב אל ידמה בגפשו לומר למה זה הכל איגע לריק. ולתמו כחי אלה. כי איך תעמוד תשובתי לפני פותחי וכל מה שאוכל לעשות לא יועיל כנגד העונות שעברו עלי. אל יאמר כן כי הבטיח הקב"ה ע"י יחזקאל הנביא כי פשעיהם לא יזכרו עוד. דכתיב והרשע אשר ישוב מכל חטאתיו אשר עשה. ויאמר את כל חקותי. ועשה משפט ולדקה חיה יחיה לא ימות. וכל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו עוד. בלדקתו אשר עשה יחיה:

ועוד מקרא מלא כתוב על הנבזלים על עונותיהם לחזק ידיהם לשוב דכתיב ואתה בן אדם אמור אל בני ישראל כן אמרתם לאמר כי פשעינו וחטאתינו עלינו וכן אכחנו נמקיס ואיך נחיה. אמור אליהם חי אני נאם ה' אלהים אתם אחפון במות הרשע. כי אתם בשוב רשע מדרכו וחיה שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל. וביד כל עבדיו הנביאים הזהיר אותנו. השכם ושלוח על עסק התשובה. וגם רבותינו חכמי הדורות הזהירו מאד על התשובה. ואמרו שוב יום ה' לפני מיתתך. ואמרו גדולה מעלתם של בעלי תשובה מלדיקים גמורים. וזה שאמרו מקום שבעלי תשובה עומדים אין לדיקים גמורים עומדים. גדולה תשובה שמגיעה עד כסא הכבוד. דכתיב שובה ישראל עד ה' אלהיך. והוא מן הדברים שנבראו קודם בריאת העולם. וכן אמרו במדרש בפ' בראשית. ויאמר קין אל ה' גדול עוני מכשוא שעשה תשובה ולכך יש בפסוק זה שבעה תיבות לפי שהתשובה עולה עד כסא הכבוד. ז' רקיעים ז' אורים. ועל ידי התשובה ובא לליון מאל וכן כתיב ובא לליון גואל ולשבי פשע וגו'. ואין מי אשר יוכל לידע ולהגיע עד היכן כחה של תשובה. לכן כל איש ירא וחרד ישיב אל לבו יראה הבורא. וישב מכל חטאתיו. ויכין לו לב חדש וטובור ונקי לעבוד את בוראו. וינהג את עצמו בכל אמרתו. וטוב יוסיף כהנה וכהנה. ויהיה ערום ביראה לחשוב מחשבות איך יוכל ליראה את ה' הנכבד והנורא ולעשות חפלי בוראו. בינו ובין קונו ולא לעיני אדם. 'התפאה'. ואשרי הזוכה ומזכה. וכל העולם לא נברא אלא בשבילו. שנאמר סוף דבר וגו'. כי זה כל האדם ודרשו רז"ל כל העולם לא נברא אלא למוות לזה:

הנהגות טובות מס' הרמ"ק ז"ל

אלו דברים העומדים בריבוי של עולם וכל הזהיר בהן מובטח אני לו שהוא בן עוה"ב והם כ"ד:

- (א) להיות תפלה שמ"ע ללילה וזכה בלי מחשבה אחרת ח"ו. ורמ"ח תיבות רומזין לרמ"ח אבריו עבו"ח ד"א ע"ב. (ב) להיות נכנס שחרית וערבית לבה"כ דלא להוי שכן רע ח"ו. (ג) ללמוד בתפילין בכל יום הן רב הן מעט כי אין אדם זוכה לנר"ג אלא"כ לומד בתפילין. (ד) להזהר שלא לליך ד' אמות בלתי לינית ח"ו. (ה) להשגיח להיות מוחזק בכל פתחו ושעריו ולקבוע בעלמו ולברך ברכה הראויה לה. (ו) להיות טהור בכל עת ואם אירע לו מקרה בלתי טהור ח"ו אם יכול לטבול יטבול ואם לא. יזרוק עליו ע' קבין או ירחוץ רגליו ממסה למעלה עד סיבורו. (ז) שלא להוליא שקר מפיו. (ח) שלא להוליא שבושה מפיו. (ט) שלא להוליא קללה מפיו.

מפיו. י) שלא יכעס אלא לקגלה ה' לבאות וגם זה בדעה מיושבת כדי שלא ימאך מזה כעס שאינה של מלוא. יא) להחמיר עליו באיסור מאכלים כג"ל פרק י"ד אפי"ה הנוגעים להיתר וא' מהאחרונים אומר. יב) שלא להפר נדר או נדבה כלל. יג) לכבד שבת כפי יכולתו. יד) להרבות נרות בשבת. הו) לקרוע שמו"ת כל פ' ופ' לבדתי יעבירנה. וז) להתעטף תעניתו מעשר שיחשוב מר"ה עד עשירי יהיה קדש לה' בתענית ותורה ותפלה ופנאי קצת לזה יותר משאר ימים להתבודדות. יז) ללאת מפתח ביתו מוכהר בטלית ותפילין. יח) כשיגיע זמן תפלה לבדתי עשות מלאכה קודם שיחפול ללא להוי בכלל כאלו בונה במה ח"ו. יט) ק"ש בזמנה בלאת הכוכבים בביתו. כ) לכבד ת"ח עד מקום שידו מגעת. כא) אם זיכה הש"י ליתן בנו לת"ח עכ"פ יתן השגחהו עליו הוא בעלמו כדי ללאת מ"ש התורה ושננתם לבניך. כב) לעסוק בתורה ולקבוע עתים ציוס וצלילה ולא יעבור עליו לילה א' בלתי קביעות התורה לקיים והגית בו יומם ולילה. כג) לומר ד' פרשיות שבתפילין בכל יום שמניח תפילין בעוד שהתפילין עליו. כד) לומר בכל יום זכירת ממנו הר סיני זכירת מחית עמלק זכירת מרים שנעשה לה ה' בעבור לה"ר זכירת יליאת מלרים וע"ל בעמוד עבודה כסדר התפלה והמנהר בכ"ד אלו אל ישוה ד"ך וככלם לא בעוה"ז ולא בעוה"ב אמן:

כתב בשער המצות להאר"ל (ותוא מהח' שערים סכ"י מהרח"ו ז"ל שלא זכינו להם עד כה) וז"ל:
א) דע שכל ניוולי נשמו' מכל נשמה ונשמה מחוייבת לקיים כל תרי"ג מצוות אס לא אותם שאין בידו יכולת לקיימם כמו מעשה הקרבנות כלם כו' מצות יבוס וחליצה או גט או פדיון בן בכור שדברים אלו אינם ביד האדם כו' וכיוצא במצות אלו, אבל כל השאר חייב אדם לקיימם ואפי' אותם שאינם חובה על האדם אלא בהזדמן כגון מצות שילוח הקן שאינו מחויב לרדוף אחריו אלא כי יקרא קן לפור שהוא דרך מקרה וכיוצא בזה עכ"ז לריך האדם לחפש אחריהם ולעשות כי כל זמן שלא השלים התרי"ג מצוות שהם כנגד רמ"ח איברי וגידי נשמתו הנה נשמתו חסירה מן האברים ונק' בעל מוס ועליו נאמר כל אשר מוס בן לא יגש, וזה כנו' ומפורש במ"ה סי' ע' דקל"ב ע"ב שאין לו תיקון עד שיחזור בגלגול וישלים כל התרי"ג מצוות וז"ל זכאה איהו מאן דשריא לי' בכל אבר ואבר די לי כו':

ב) ג בענין עסק התורה שהוא א' מרמ"ח מ"ע אם לא השלים אותה שהוא פנין עסקו בפרד"ס התורה שהוא ר"ח פשט רמו דרוש סוד בכל בחי' מהם כפי אשר יוכל להשיג עד מקום שידו מגעת לטרות ולעשות לו רב שילמדנו ואם לא עשה כן הרי חסר מלוא א' של ת"ת שהיא גדולה ושקולה בכל המצות ולריך שיחגלגל עד שיטרה בד' בחי' של הפרד"ס

ג) ג דע כי העושה מלוא א' אין מספיק לו במה שיעשה אותה שהרי מלינו בדברי רז"ל שאמרו כל העושה מלוא א' מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ושנותיו וכיוצא בזה אמרו כל המקיין מלוא א' יש לו כך וכך, והנה אהנו ראינו כמה וכמה מצות שעושים בני אדם ואינם מתקיימים דברי רבותינו ח"ו בענין גודל שכרם בעוה"ז, אבל השורש שהכל נשען עליו הוא שבעשיית המלוא אל יחשוב עליו כמשא וממנהר להסירה מעליו, אבל יחשוב בשכלו כאלו בעשותה אוהה המלוא ירווח אלף אלפים

התעוררות לעשיית

דינרי זהב ויהי' שמח בעשותו אחת המלוא בשמחה שאין לה קץ מלבד ונפש
 ובחשק גדול כאלו ממש צפועל גוחנים לו אלק' אלפים דינרי זהב אם יעשה אותה
 מלוא ח"ם הפ' תחה אשר לא עבדת את ה' אלקיך [ר"ח ע"ב] בשמחה ובטוב לבב
 כו, ח"ם רב ברונא דחד יומא כיון גאולה לתפלה ולא פסק תוכא מפומי' כל
 ההוא יומא וזה יורה על היות אמונת בטחוני בצורה ית' בתכלית האחרון יותר
 משאם הי' השקר מוזמן לפניו וצפועל וכפי גדול שחמתו באמת ובטוב לבב הפנימי
 כך יזכה לקבל איר עליון ואם יתמיד בזה אין ספק שישרה עליו רוה"ק וענין
 זה נוהג בין בקיום כל המלות כלם בין בעת שעוסק בחירה שיהי' בחשק גדול נמרץ
 ובהלהבות עלום כאלו עומד לפני המלך ומשרת לפניו בחשק גדול למזא הן
 בעינו לקבל ממנו מעלה יתירה וגדולה:

(ד) ג' העושה מלוא אין די לו עשייתה (ג) אבל לריך שיקיים משז"ל שיטין
 בעשייתה שהוא עושה אותם לשם עושיהן שהוא השי"ת המשל בזה בעת
 שמתפר ראשו לא די לו בזה שלא ישחית הפיאות, אבל לריך שיטין שהוא מונע
 עלמו מלהשחיתם כדי לקיים מלות בוראו שליחה על כך, לכן בכל מלוא ומלוא
 יהא זהיר ורזיז לכיון כוונה זו, וכן בעת שמתפלל לפניו ית' על איזה שאלה מן
 השאלות כמו מזונות ועושר ובנים וכיוצא בזה לא יתפלל לסיבת עלמו שלריך לישאל
 אותה השאלה אלא לקיים מלות ית' שנלמטווינו שנתפלל אליו בעת לרכינו להורות
 כי הוא אלקינו ואנחנו עמו ועבדיו ואליו עינינו תלויות כעני עבדים אל יד אדוניהם
 ואין לנו שום עזר אם לא ממנו ית' וישים כל בטחוני עליו:

(ה) ג' כוונה גדולה מכלם כו', כי יכוין האדם שאינו עושה המלוא כעבד המשמש
 את רבו ע"מ לקבל פרס אלא כבן שכל כוונתו לעשות רטון ונחת רוח
 לאביו שבשמים ואף גם בעסק התורה אלא יחשוב שעוסק בהורה כדי שידע מה
 יש בזה אלא שעוסק בה כשור לעול וכחמור למשא לקיים מלות בוראו ליחדא
 קב"ה ושכינתו ע"י עוסקי בחורה:

(גדרורא) בר"ה נהרג גדליה ובהריגתו נאבד שריר פליטת ישראל מארצנו ונקבע
 ע"ז לוס ביום חול של מחרת ר"ה ואומר הש"ץ ענו בין גואל לרופא
 וקורין ויחל שחרית ומנחה ומפטירין דרשו:

דיני וסדר בפרות

(דה"ח) א) מה שנוהגין לעשות בפרות בעיויכ הוא מנהג ותיקין ולוקחין תרנגול זכר לזכיר
 ותרנגולת לנקבה, ולאשה מעוברת לוקחין תרנגול ותרנגולת: (ב) מכל מיני בע"ח יכול
 ליקח לכפרה אפי' דגים, אבל בע"ח הראוין להקרבה כמו תורים ובני יונה אסור: (ג) ושוחטים
 אותם באשמורת כי אז רחמים גוברים וטוב לפדותן במזון ולחת המעות לעניים וזורקין בני
 המעיים על הגנות או בחצר במקום שהעופות יכולין לקחת משם:

(גדרורא) יסבב נהלה לעמנו ואח"כ לביב כדי שיבא זכאי ויכפר על החייב ובה"א וכפר בעדו
 ואח"כ בעד ביתו, ואחר שסבב יסמוך ידו עליו ותיקף לסמיכה שהיתה:

לוקח הכפרה בידו הימנית ואומר נפש תחת נפש ואומר בזה כלשון ג"פ :
 בְּנֵי אָדָם יוֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצַלְמוֹת אֲסִירֵי עֵנִי וּבְדוּל :
 יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ וְצַלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק :
 אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעֵם וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנו : פֶּלֶא אֲכַלֵּה
 תִּתְעַב נַפְשָׁם וַיִּנְיְעוּ עַד שְׁעַרֵי מוֹת : וַיִּזְעְקוּ אֶל
 יְהוָה בְּצַר לָהֶם מִמְּצוֹחוֹתֵיהֶם וּשְׂמֵעֵם : יִשְׁלַח דְּבָרוֹ
 וַיִּרְפְּאֵם וַיִּמְדֵּט מִשְׁחִיתוֹתָם : יוֹדוּ לַיהוָה חַסְדּוֹ
 וְנִפְלְאוֹתָיו קִבְּנוּ אָדָם : אִם יֵשׁ עָלָיו מִלֶּאךָ מְלִיץ
 אֶחָד מִנֵּי אֱלֹהִים לְהַגִּיד לְאָדָם יִשְׂרוּ : וַיִּהְיֶנּוּ וַיֹּאמְרוּ
 פִּדְעֵהוּ מִרְדַּת שַׁחַת מִצְּאֵתִי כִפֹּר :

מי שמסבב לעלמו יאמר כלשון הזה ג' פעמים :

זֶה חֲלִיפְתִּי. זֶה תְּמוֹרְתִּי. זֶה פְּפֻרְתִּי. זֶה הַתְּרַנְּגוּל יִלְךְ קְמִיתָה.
 וְאֲנִי אֲבָנִים וְאֵלֶךְ לְחַיִּים מוֹבִים אֲרוּכִים וּלְשָׁלוֹם :

מי שמסבב לעלמו ולאחר עמו יאמר כלשון הזה ג' פעמים :

זֶה חֲלִיפְתָנּוּ. זֶה תְּמוֹרְתָנּוּ. זֶה פְּפֻרְתָנּוּ. זֶה הַתְּרַנְּגוּל יִלְךְ
 קְמִיתָה. וְאֲנַחְנוּ נִבְנִים וְנִלְךְ לְחַיִּים מוֹבִים אֲרוּכִים וּלְשָׁלוֹם :

מי שמסבב לזכר אחר יאמר כלשון הזה ג' פעמים :

זֶה חֲלִיפְתֶךָ. זֶה תְּמוֹרְתֶךָ. זֶה פְּפֻרְתֶךָ. זֶה הַתְּרַנְּגוּל יִלְךְ
 קְמִיתָה. וְאַתָּה תִבְנֶם וְתִלְךְ לְחַיִּים מוֹבִים אֲרוּכִים וּלְשָׁלוֹם :

מי שמסבב לשנים או לשלושה זכרים יאמר כלשון הזה ג' פעמים :

זֶה חֲלִיפְתְכֶם. זֶה תְּמוֹרְתְכֶם. זֶה פְּפֻרְתְכֶם. זֶה הַתְּרַנְּגוּל יִלְךְ
 קְמִיתָה. וְאַתֶּם תִּבְנֶסוּ וְתִלְכוּ לְחַיִּים מוֹבִים אֲרוּכִים וּלְשָׁלוֹם :

מי שמסבב לנקבה אחת יאמר כלשון הזה ג' פעמים :

זֹאת חֲלִיפְתְךָ. זֹאת תְּמוֹרְתְךָ. זֹאת פְּפֻרְתְךָ. זֹאת הַתְּרַנְּגוּלֹת
 תִלְךְ קְמִיתָה. וְאַתְּ תִבְנִסִי וְתִלְכִי לְחַיִּים מוֹבִים אֲרוּכִים וּלְשָׁלוֹם :

סדר כפרות

מי שמסבב לשתי נקבות מו יותר יאמר בלשון זה ב' פעמים :

זאת חַלִּיפֹתֶיךָ. זאת תְּמוֹרֹתֶיךָ. זאת כְּפָרֹתֶיךָ. זאת תְּהַרְגֶנּוּלֶיךָ.
תִּתְּךָ לְמִיתָה. וְאַתָּן תִּפְנְסֶנָּה וְתִלְכְּנָה לְחַיִּים מִזְבֵּיבֵי
אַרְזָכִים וּלְשָׁלוֹם :

אשה מעוברת לעגמה תאמר זה ג"פ :

אֵלֶי חַלִּיפֹתֵינוּ. אֵלֶי תְּמוֹרֹתֵינוּ. אֵלֶי כְּפָרֹתֵינוּ. אֵלֶי תְּהַרְגֶנּוּלֵינוּ.
יָלְכוּ לְמִיתָה. וְאַנְחָנוּ נִפְנָס וְנִלְךָ לְחַיִּים מִזְבֵּיבִים אַרְזָכִים וּלְשָׁלוֹם :

נכנסו לפדות הכפרות במומן ונותנין אותן לעניים, וזה טוב יותר מלחת להם הכפרות. והבני מעיס נאמרים לעניים. ומי שנוהר תמיד ליתן מעשר מכל ריות או לא יתן ממשות מעשר פדיון הזה רק ממשות שלו :

דיני ערב יום הכפורים

(א) מזהו לאכול ולשתות בעוה"כ ולהרבות כסעודה ואמרו חז"ל האוכל ושותה בחשיעי כאלו התעט חשיעי ועשירי ויכול למעט מלמודו כדי לאכול ולשתות ומ"מ לא יאכל אלא דברים קלים כגון דגים ועופות כדי שלא יהא שבע ומתגאה : (ב) אסור להתענות בו חשי' הענית הלום ואפי' עד סעודה המפסקת אסור כיון דאכילה בעגמה נחשבת כשינוי : (ג) א"א מזמור לתודה ותפונן ולמנחה, גם א"א בו ח"מ אם לא שחל יוה"כ בשבת או אומרים ח"מ בעיו"כ שפירות, אבל במנחה א"א בכל אופן : (ד) בערב שלפני יוה"כ נופלים ע"פ במנחה ואם חל עיוה"כ בי"ט או אומרים ג"פ בשבת במנחה :

שיפיים את חבריו בעיו"כ

(א) עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו ואפי' לא הקניעו אלא בדברים צריך לפייסו ואם אינו מתפייס בראשונה יתזור פעם שנית ושלשית ובכל פעם יקח עמו ג' אהבים ואם אינו מתפייס בג"פ טוב אינו זוקק לו מיהו יאמר אחי"כ בפני עשרה שבק"ק ממנו מחילה ולא רצה למחול לו, ואם הוא רבו צריך ליתן כמה סעמים עד שיחפייס : (ב) המחול לא יהי' אכזרי מלמחול אם לא שמכוין לשובת המבקש מחילה : (ג) נוהגין לעגול בעוה"כ משום קרי וגם לשם תשובה ויש לדקדק בחליטה : (ד) אבל תוך שבעה מותר לרחוץ כשינו"כ חשי' שעה או ב' קודם הלילה חשי' בחמין שיהי"כ מנטל בזיפת שבעה, ופאטו דשאר דיני אבילות כגון שיבת הקרקע נוהגים עד הלילה :

סדר הוידיי במנחה בעוה"כ וביוה"כ

(א) צריך להתוודות במנחה בעוה"כ קודם סעודה המפסקת ויחיד אומרה אחר שסיים יהוה לרצון בחפלת י"ח והש"ץ בחזרת התפלה בקו"ר אינו חוזר הוידיי וא"א ח"מ : (ב) כשמתודה כלתש כגון לפרע הקטא הידוע לו שעשה אבל בקו"ר אסור לפרע הקטא שאינו מפורסם ולצריך לעמוד בשעת וידוי ולשתות כמו במזדים ולא יסמוך לשום דבר דסמיכה חשוב כשיובה, בע"ח ג"ל בספר ובגלוי בשגגה ובזדון כפרה לחטאים מחילה לעונות סליחה לפשעים וכשמתודה יכס באגרוף על החזה, אין לדבר בשעת הוידיי : (ג) אחר מנחה לוקין ל"ט מלקות ברעושה של עגל כל דכו שהוא רק לזכרון בעלמא והנלקה יהי' פניו לטון ואחוריו לדרוס והמלקה יאמר ג"פ והוא רחום שהוא ל"ט חיבות כנגד ל"ט מלקות והללקה יאמר וידיי :

סדר סעודה המפסקת והדלקת נרות ביוה"כ

(א) נריך לאכול סעודה המפסקת קודם בין השמשות ושעור ביה"ט הוא כמו רביעית שעה קודם ליה"כ ונריך להוסיף מעט: (ב) בסעודה המפסקת לא יאכל דברים המתממים כגון מיני שמנים ומלח חמה אסור חף בשחרית שמרנה ורע ויאכל מאכלים קלים להסתכל ולא יאכל שוממין ולא אכילה גסה: (ג) מדבין נרות ביוה"כ בבהכ"ג ובבש"ד וגם בבית מלויק ומנרכין להדליק נר של יוה"כ ובשבת אומר להדליק נר של שבת ושל יוה"כ:

(נהורא) בתפלת מכהה (וכן בכל תפלות יו"כ) יאמר יהיו לרצון קודם הוי"ו ואחר יהיו לרצון אלהי אשמונה אלה יודע, פ"ח, אלהי נצור, וש"ן חוזר התפלה עד עטפה השלום, וא"א וידוי, ק"ס עלינו, ואוכלין סעודה המפסקת ומנרכים נרהמ"ז ככוונה, ומניסין המטות והשולחנות ומכבדין הבית ליוה"כ כמו לשבת ומדליקין נרות בכל ההדרים ולנושאים בגדים נקיים לבנים ובגד מתים העליון וקודם שילך לבהכ"ג יברך את בניו בבניה ענומה ויוכיח אותם שילכו ביראת ה' כל ימיהם. ויזכר מאד לשלם קודם לכן כל מה שנדר בעניני נדקה:

הגוסח שאנו מברכים הבנים (מס' חיי אדם)

ישימך אלהים כאפרים וכמנשה יברכך בר ויהיר מלפני אבינו שבשמים שיהן בלבך אהבתו ויראתו ותהיה יראת ה' על פניך כל ימך שלא תחמא ותהי חשקך בתורה ומצות, עיניך לנוכה ביטו, פיך ידבר חבמות, ולבך יהנה אימות, ידיך יעסקו במצות, רגליך ירצו לעשות רצון אביך שבשמים, יתן לך בנים ובנות צדיקים וצדקניות עוסקים בתורה ומצות כל ימיהם ויהי מקורך ברוך ויוסין לך פרנסתך בהיתר ובגמח ובריוח מתחת ידו הרחבה ולא ע"י מתנת בור"ד פרנסה שתהיה פגוי לעבודת ה' והכחב ותחתם לחיים טובים וארוכים בתוך כל צדיקי ישראל אמן:

(נהורא) קודם שילך לבהכ"ג יחלוץ מנעליו ויאמר בשמחה ענומה בזה"ל, הריני מקבר עלי לענות נפשי וגופי ביוה"כ הזה כאשר צוני יוצרי ובוראי יה"ש בתוה"ק ועניתם את נפשותיכם בתשעה וגו' והריני מקבל עלי מעתה איסור מלאכה וחמשה ענויים איסור אכילה ושתייה ורחיצה וסיכה ונעילת הסנדל והשמיש המטה לשיקבה"ו, וילך לבהכ"ג בלא מנעלים, והיה כי תבא לבהכ"ג תיכף ומיד תתודה בטוסח אשמונו בגדנו היינו להתודות בכל אמת ואמת של א"ב כנוסח אשמו איש את כל נעמי לבבו אשר ידע בעצמו שלא היה נזהר בהם עד חנה ויזכר מאד בודיו וזו קודם כל נדרי כי הוא דינא דגמרא וע"פ פי' הרמב"ן הוא עי"כ עם קאכס דוקא, אך דעו נא שיקר הודיו הוא החשובה שעתה כמ"ש הרמב"ם וז"ל ויעיד עליו יודע בעלומות שלא ישוב לזה הסעף עוד לעולם ר"ל שהבורא יה"ש נואן את האדם בעת הודיו אם הכל בלבו קבלה אמיתית בכלית החרטה שמשעה זו ולהלן יתקשר עמו בקשר חוק ואמין סיכוי חלמי אפשר שיבא עוד לאותו מעט, ואם אומר הודיו רק בשפתיו בלי הרהור תשובה אמיתית בלבו (כי הוא כגונב דעת המקום ואוי ואבוי לנפשו ועונשו גדול מאד כמבואר בזה"ק, וכתב השל"ה הק') שיאמר הודיו עם דוקא בשחית הגוף כמו כמודים:

סדר ליל יום הכפורים

(דה"ח) (א) מתעטפים בטליתים מעט"י ומנרכין עליו ואם לא תעטף ביום אלא בלילה אין מנרכין עליו: (ב) ואומרים כל נדרי ג"ס מעט"י וממשיך בנגונים עד הלילה: (ג) יאמר הש"ן קודם מעריב שהחיינו בלא כוס ובשבת אומרים קודם גרבו מוזמר שיר ליום השבת ואומרים בליל יו"כ ולתהרתו בשמל"ו בקול רם:

(נהורא) טהנין להוניה ספר תורה קודם כל נדרי, ואנשי מעשה לוקמים הס"ח בחיבוק ונישוק ומתקשים מחילה וסליחה על שפגעו בכבוד התורה ואומרים פסוק זה פמה פעמים:

אור ידע לצדיק ולישרי לב שמחה:

אח"כ מחזירין ספי"ה להיכל ושנים מחשבי הקהל שומדין אלל החון מימינו ומשמאלו והחן חלו השנים אומרים ג"ס גיטיבה של מעלה כו' וזומדים סס עד אחר ברטו. הנגור יאמרו כל נדדי בלחש סס הס"ן ותשהינו יכונו שלא ללחש בברכת הס"ן ויאמרו בלחש וימארו לפייס בברכה קודם הס"ן כדי לעטות אמן אחר הס"ן ומ"מ יכוין הס"ן להוליא בברכתו כל מי שירצה ללחש זכמים שומרות שהמיט בללקת הכרות יוהרו שלא לומר שנית בכה"ג רק ישמעו מהס"ן ויענו אמן :

דין איסור רחיצה ביום הכפורים

(א) רח"ח) (א) אסור לרחוץ ביוה"כ ואפי' להשיט אצבעו במים, ואם רגליו או שאר גופו מלוכלכים בקיט או בצואה או שנטף דם מאטמו מותר לרחוץ מקום המלוכלך ולא יותר, אבל אם ידיו מלוכלכות בצואה או שנגע בגופו במקומות המכוסים אפי' נגע רק באצבע ח' צריך לרחוץ כל ידיו עד קשרי אצבעותיו ואם נגע בידו בקיט וברפש ירחן מקום המלוכלך בלבד : (ב) בשמריית נוטל ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ומכרך על נטילת ידים ולא יכוין להנחת רחיצה רק להעביר ארוח רעש : (ג) הסיל מים ושפסף הנילוזות או עשה לכוין מותר ליטול עד סוף קשרי אצבעותיו, וכהן שפולס לדוכן טטל ידיו אפי' שהן עהורות, אסור לרחוץ סיו ביוה"כ : (ד) ראה קרי ביוה"כ אסור לעבול רק רוחן מקומות המלוכלכות בו לבד ומתפלל : (ח) אהס אסורה לעבול בליל יו"כ אפי' הגיע זמן נטילתה בו ביום וללבוש לבנים מותר ורוחשת בין ירכושים בדרכה ואם ראוה לעבול במזאי יו"כ תעשה החסיפה עיו"כ :

דין נעילת הסנדל ותשה"מ ביוה"כ

(א) אסור לעבול מנפל או סנדל של עור וחולצים המנעלים מנע"י אפי' מנפל של עץ ומחופה שור אסור לעבול אבל של גמי או של קש ושאר מינים מותר אפי' ללחש בהם לר"ה : (ב) מותר לעמוד ע"ג כרים וכסתות אפי' של עור אם צריך לו מחמת כאב רגל או כינה והאממיר גם בזה סמ"ב, אבל בשעת שש"ש אסור לעמוד על גביהם משום דאסור לעמוד ע"ג מקום גבוש בשעת שמחפלי ועוד שאראה כמתנאף אם עומד ע"ג כרים : (ג) יולדת כל ל' יום וחולה אף שאב"ס ופי שיט לו מכה ברגלו מותרים לעבול סנדל : (ד) ירדו נשמים ורוחה לילך מניחו לבכ"ג או לביטך והוא אסטיים מותר לעבול מנפליו ומסמינס בכה"ג ולא יגע בהם כ"א ע"י בגד ואם נגע שלא ע"י בגד צריך ליטול ידיו וההולך לביהכ"ם יודע שילכלך סס רגליו במקום מסויף מותר לעבול מנפליו אבל חיקף בשווא משס וכן אסטיים חיקף כשיבא לעקום שאין לו עפר צריך לסטיר אותם ולא כותות שהולכים בסנדלים אפי' בכה"ג עד מקומם ואיסור גדול הוא : (ה) אם צריך לילך בין פונדי כוכבים אעפ"כ אסיר לעבול סנדל אף שילעינו עליו כיון שי"א שווא דלורייתא : (ו) יוה"כ אסור בתשמיש המטה ואסור ליגע באשתו אפי' ביום כאילו היא נדה וגם לא ירכה דברים עמה :

הקמנים פתי יתחילו להתענות

(א) הקמנים פחות מכן ס' אין מענין אותם אפי' לשעות כדי שלא יבוא לדי סכנה אפי' אם רוליס להפמיר ע"מ מוחין בידם, קטן וקטנה הבריאים בני ס' י"א שנה מחכין אותם לשמות, כי"ד ס"ה רגיל לאבול בכ' שעות מאכילין אותו לג', לשלש מאכילין אותו בד' : (ב) קטנה בת י"ב שנה ויום ח' וקטן בן י"ג שנה ויום ח' אם הביאו ב' שערות מתענין ומסלימין מד"ס ואפי' אם נפשו כרי י"ב זי"ג כדס"ב פנמו צריכין להתענות ולהללים : (ג) חולה שאב"ל ביוה"כ אם פתייש דשמו אק"ב יטל לנרך צריך להזכיר יפלה ויבא בכה"ס ואם הוא שבת כל ג"כ ראה ואם שבת להצביר עד פסחים נרמט טנה ירחלים וז"ל להאכיר, אבל קידוש אין צ"ך :

(וה'ח) א) שנה לומר ונכן הן פחדך וחחס המלך הקדוש אל"ל רק אפה בחרתנו ואס טעה והחפלה של חול דינו כמו ביו"ס : ב) מר"ה עד מולאי יוה"כ כופלין בכל הקדישים (טילה ולטילה : ג) ז"ל שהשלטן בקמץ תחת ש"ן ה' :

אמרו רז"ל כי צ"ג ראשונות הוי כענד המסדר שבה לרבו. ולריך לעמוד בלימה וציראס וסס כנגד ג' אבות העולם :

לסוסף וססנחה כ"י שם יהוה אקראי תבו גדל לאלהינו :

אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך :

ברוך אתה יהוה אלהינו ואלהי אבותינו אלהי

אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל

הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים

וקנה הכל וזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני

בניהם למען שמו באהבה :

זכרנו לתיים מלך חפץ בחיים. וכתבנו בספר החיים למענה

אלהים חיים :

מלך עוזר ומושיע ומגן. ברוך אתה יהוה מגן

אברהם :

אתה גבור לעזקם אדני מתיה מתים אתה רב

להושיע :

מוריד הטל :

כן מנהג א"י כהג"ח לומר מוריד הטל, אכן האכבנוים שכתובל אין אומרים מוריד הי"ל.

מכלכל חיים בחדר מתיה מתים ברחמים רבים

סומך גופלים ורופא חולים ומתיר

אסורים ומקים אמונתו ליישני עפר. מי כמותך בעד

גבורות ומי דומה לך מלך במית ומתיה ומצמית

ישועה :

מי כמותך אב רחמים זוכר יצוריו חיים ברחמים :

וְנֶאֱמַן אַתָּה הַחַיּוֹת מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מַחֲיֵה הַמֵּתִים:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וְקָדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם
יְהִי לָנוּ סֶלָה:

וּבְכֵן תֵּן פְּחָדְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְאֵימָתְךָ
עַל כָּל מַה שֶּׁבִּרְאִיתָ וַיִּרְאוּךָ כָּל הַמַּעֲשִׂים
וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַפְּנֵיךָ כָּל הַבְּרוּאִים וַיַּעֲשׂוּ כֻלָּם אֲגָדָה
אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְבֵי שָׁלֵם. כִּמּוֹ שִׁידְעֵנוּ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשְּׁלֵטוֹן לַפְּנֵיךָ עוֹ בִּירְךָ וּגְבוּרָה בְּיַמִּינְךָ
וְשִׁמְךָ נוֹרָא עַל כָּל מַה שֶּׁבִּרְאִיתָ:

וּבְכֵן תֵּן כְּבוֹד יְהוָה לְעַמְּךָ תְּהִלָּה לִירְאֵיךָ וְתִמְוָה טוֹבָה
לְדוֹרְשֵׁיךָ וּפְתִיחוֹן פֶּה לְמִיחֲלִים לָךְ. שִׁמְחָה לְאַרְצְךָ.
וְשִׁשׁוֹן לְעִירְךָ. וְצַמִּיחַת קֶרֶן לְדוֹד עַבְדְּךָ. וְעֲרִיכַת גֵּר לְבֵן
יִשְׂרָאֵל מְשִׁיחָךָ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ:

וּבְכֵן צְדִיקִים יִרְאוּ וַיִּשְׂמְחוּ וַיִּשְׂרִים יַעֲלוּזוּ. וְחַסִּידִים
בְּרִנָּה יִגִּילוּ. וְעוֹלָתְךָ תִּקְפֹּץ פִּיָּה. וְכָל הַרְשָׁעָה
כִּלְעָה בְּעֵשֶׂן תִּכְלָה. כִּי תַעֲבִיר מִמְּשַׁלַּת זָדוֹן מִן הָאָרֶץ:

וְתִמְלֹךְ אַתָּה יְהוָה לְבַדְּךָ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ בְּתֵר צִיּוֹן מִשָּׁבֶן
כְּבוֹדְךָ וּבִירוֹשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָּׁה. בְּפֶתוּב בְּדַבְרֵי
קְדֻשָּׁה. יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּהָ:

קָדוֹשׁ אַתָּה וְנוֹרָא שִׁמְךָ. וְאֵין אֱלֹהִים מִבְּדַעְדֵּיךָ בְּפֶתוּב
וַיִּגְבֹּה יְהוָה צְבָאוֹת בְּפִשְׁפֹּשׁ וְהֵאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדָּשׁ
בְּצַדִּיקָה: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּלֹךְ הַקָּדוֹשׁ:

אתה

(א) שְׁשִׁלְשׁוֹן וְכֵן אֵיחָד בְּמַהֲרָ"ל וְכֵן הוֹרָה הַלְבוֹשׁ וְכַתֵּב סֵדוּ פִירוּשׁוֹ הַמַּחֲשֵׁלָה אֶבֶט
שְׁשִׁלְשׁוֹן בְּחִירִיק פִירוּשׁוֹ עַם תּוֹאֵר כֵּאלוֹ אָמַר שֶׁהַמּוֹשֵׁל לַפְּנִי, וְאֵין זֶה כּוֹנֵן הַמַּאֲמָר, וְיִסִּי נִרְשָׁה.
ח"ו כֵּאלוֹ עֲשֵׂה עִתֵי רַעוּת, וְכֵן גִּרְסַת מֵרֵן הַגַּר"א ז"ל.

אֶתְּךָ בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים. אֶתְּכֶת אֹתָנוּ וְרָצִיתָ
בָּנוּ. וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת וְקִדְשָׁתָנוּ
בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְקִרְבָּתָנוּ מִלְּבָנוּ לְעִבּוֹדְתֶךָ. וְשִׂמְךָ הַגָּדוֹל
וְהַקְּדוֹשׁ עָלֵינוּ קִרְאתָ :

וּתְתֶן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת יוֹם (לשנת השבת חוה לקדושה
ולמנוחה ואת יום) הַכְּפוּרִים הַזֶּה. לְמַחִילָה וְלִסְלִיחָה וְלִכְפָּרָה.
וְלִמְחַל בּוֹ אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ (כאהבה) מִקְרָא קָדֵשׁ זָכָר לְיִצְיָאת
מִצְרָיִם: למוסף אומרים כאן ומפני חטאינו

אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וַיְבֵא וַיַּיַּעַ וַיִּרְאֶה וַיִּרְצֶה
וַיִּשְׁמַע וַיִּפְקֵד וַיִּזְכֹּר וַיִּזְכְּרֵנוּ וַיִּפְקֹדֵנוּ וַיִּזְכְּרוֹן אֲבוֹתֵינוּ
וַיִּזְכְּרוֹן מֹשֶׁה בֶּן דָּוִד עֲבָדֶיךָ וַיִּזְכְּרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָּׁה
וַיִּזְכְּרוֹן כָּל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לְפִלִיטָה לְטוֹבָה
לְחַן

למוסף

וּמִפְּנֵי חַטָּאֵינוּ גָּלֵינוּ מֵאַרְצֵנוּ וְנִתְרַחַקְנוּ מֵעַל אֲדָמָתָנוּ
וְאֵין אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת חֻבוֹתֵינוּ בְּבֵית
בְּחִירְתֶּךָ בְּבֵית הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו
מִפְּנֵי הַיָּד הַשְּׁלוּחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מִלֶּךְ רַחֲמָן שֶׁתָּשׁוּב
וְתִרְחַם עָלֵינוּ וְעַל מִקְדָּשֶׁךָ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים וְתִבְנֶהוּ
מִהֲרָה וְתִגְדֹּל כְּבוֹדוֹ: אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ גָּלֵה כְּבוֹד
מִלְּכוּתֶךָ עָלֵינוּ מִהֲרָה וְהוֹפֵעַ וְהַנְּשֵׂא עָלֵינוּ לְעֵינֵי
כָּל חַי וְקָרֵב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם וּנְפּוּצוֹתֵינוּ בַּיָּם
מִירְכַתִּי אֶרֶץ. וְהִבִּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירֶךָ בְּרָנָה וְלִירוּשָׁלַיִם
בֵּית מִקְדָּשֶׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם וְשָׂם גַּעֲשֵׂה לְפָנֶיךָ

אח

לְהַן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה;
 זָכְרָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְמוֹבָה. וּפְקַדְנוּ בּוֹ לְבִרְכָה. וְהוֹשִׁיעֵנו
 בּוֹ לְחַיִּים. וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה וּרְחֻמִּים חוּס וְחַנּוּן וּרְחֻם עָלֵינוּ
 וְהוֹשִׁיעֵנו. כִּי אֱלֹהֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וּרְחוּם אַתָּה;
 אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מִחַל לְעוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם (לשנת השבת הנה
 וּבְיוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. מִחָה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ

מנגר

למוסף

אֶת קַרְפְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים כְּסֻדְרָם וּמוֹסָפִים
 בְּהַלְבָּתָם: וְאֵת מוֹסֵף יוֹם (לשנת ואת מוספי יום השבת הנה
 וְיוֹם) הַכִּפּוּרִים הַזֶּה. נַעֲשֵׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה
 כְּמִצְוֹת רְצוֹנָךְ. כְּמוֹ שֶׁפָּתַחְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרַתְךָ עַל יְדֵי
 מֹשֶׁה עַבְדְּךָ. מִפִּי כְבוֹדְךָ כְּאָמֹר:

לשנת וביום השבת לשני כבשים בני שנה תמימים ושני עשירנים סלת
 מנחה בקולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על עלת
 התמיד ונסכה (זה קרבן שבת וקרבן היום כְּאָמֹר):

וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם
 אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם כֹּל מִזְאֵבָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם
 עֹלָה לַיהוָה רִיחַ נִיחַח פֶּר בֶּן בָּקָר אֶחָד אֵיז אֶחָד כְּבָשִׂים
 בְּנֵי שָׁנָה שֶׁבַע תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

וּמִנְהֵתָם וְנִסְבִּיהֶם כְּמִדְבַּר. שְׂרֵשֶׁה עֲשָׂרָנִים לֶפֶר וּשְׁנֵי
 עֲשָׂרָנִים דָּאִיל. וְעֲשָׂרוֹן לִכְבֹּשׂ וַיִּזֶן בְּנִסְכּוֹ. וּשְׁנֵי
 שְׁעִירִים רְכֻבִים. (ג'ל ושעיר לכפר מלבד חמאת הכפורים) וּשְׁנֵי תְּמִידִים

בְּהַלְבָּתָם:

לשנת ישלחו במלכותך שמרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי שבועי.
 פְּלִים יִשְׁלְּחוּ וַיִּתְּעֲנֵנוּ כְּמוֹבָה. וּבְשָׁבִיעֵי רְצִית בּוֹ וְקִדְשָׁתוֹ חֲסֻדָּת
 יָמִים אוֹתוֹ קִרְאת זָכַר לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית:

אלהינו ואלהי אבותינו מחל לעונותינו וכו'

לִפְנֵי עֵינֶיךָ. בְּאָמֹר אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מוֹחֵה פִּשְׁעֶיךָ לְמַעַנִי
 וְחַטָּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר: וְנֹאמַר מִחִיתִי כַעֲב פִּשְׁעֶיךָ וְכַעֲנֵן חַטָּאתֶיךָ
 שׁוֹבֵה אֵלַי כִּי נִאֲלַתֶּיךָ: וְנֹאמַר כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְמַחַר
 אֲתֶכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּשְׁתַּהֲרוּ: (לשבת אֶל ה' ינו
 וְאֵלֵהוּ אֲבוֹתֵינוּ רָצַח בְּמִנְחָתָנוּ) קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתָן חֻקֵּינוּ
 בְּתוֹרַתֶךָ שִׁבְעֵנו מִשׁוֹבֵבָה וְשִׁמְחָנוּ בִּישׁוּעַתֶּךָ: (לשבת וְהִנְחִילֵנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שֶׁבֶת קִדְּשָׁה וַיִּנְחַח בּוֹ יִשְׂרָאֵל מִקִּדְּשֵׁי שְׁמַיָּךְ)
 וּמַחַר לִבְנוֹ לְעִבְדֶּךָ בְּאֵמֶת. כִּי אֵתָּה סֶלַחַן לְיִשְׂרָאֵל וּמַחַחַן
 לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר וּמִבְּרַעְדֶּיךָ אֵין לָנוּ מִקֶּדֶךָ מוֹחֵל
 וּסוֹלַח (אֵלֵא אֵתָּה): בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִקֶּדֶךָ מוֹחֵל וּסוֹלַח
 לְעוֹשֵׂתֵינוּ וְלַעֲזוֹנוֹת עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וּמַעֲבִיר אֲשֶׁמוֹתֵינוּ בְּכָל
 שָׁנָה וְשָׁנָה. מֶלֶךְ עַד כָּל הָאָרֶץ מִקֶּדֶשׁ (לשבת הַשְּׁבֶת ו) יִשְׂרָאֵל
 וַיּוֹם הַפְּפוּרִים:

רָצַח יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפְלָתָם. וְהָשִׁב
 אֶת הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתֶךָ וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל.
 וְתַפְלָתָם בְּאַהֲבָה תִּמְכַּל בְּרָצוֹן וְתֵהִי בְרָצוֹן תָּמוּד
 עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:

וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֵבָה לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה הַמַּחֲזִיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

סודים

שיח יצחק

כִּי אֵתָּה סֶלַחַן לְיִשְׂרָאֵל וּמַחַחַן כו' עֵינֵי שִׁינֵי הַלְשׁוֹן שֶׁמִּתְחַלֵּה אִמֵּר סֶלַחַן וּמַחַחַן, וְאֵח"כ אִמֵּר
 אֵין לָנוּ מוֹחֵל וּסוֹלַח, הוּא כִי אִמְרוּ רז"ל מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן וְכֵן הוּא הַמְדָה (רִי"ה י"ו) ר"ל
 כִּי צוּר גַּם כְּאִשֶׁר יִשְׁתַּחֲוֶה אֵל הַמַּכְלִים אוֹתוֹ עַל פְּנָיו, עכ"ל בְּקֶרֶב לְבוֹ הֵלֵךְ כַּעֲס וְקֶלֶף הַרְבֵּה, אִמְנֵם
 סִבְבָּה א"ס לְהִיּוֹת מַעֲבִיר עַל מַדּוּתוֹ, יִשָּׁן כִּי הַמְדָה וְכֵן הִיא הַמְדָה, וְהוּא כִי אֵתָּה סֶלַחַן לְיִשְׂרָאֵל
 וּמַחַחַן כו' הֵיטֵו בְּתַמִּידוֹת ע"י רַמְבַּם (פ"ד מ"ח"ס) כַּחַס כֵּן עַל וְלֹא הִבִּישָׁן לְמַד, וְלֹא אִמֵּר אֵין בּוֹם
 פְּנִים לְמַד, כִּי מֵאִמֵּר בִּישָׁן מוֹרֵה כִּי מַדּוּתוֹ הַתַּמִּידִית כֵּן הִיא וְלֹא ע"פ מִקְרָה, וְכֵן אִמְרוּ (כ"ח ל"ג)
 רֹבֵץ וְלֹא רֹבֵץ וּפִירֵשׁ"י רֹבֵץ מִקְרָה הִיא לוֹ וְלֹא רֹבֵץ הַרְגִּיל בְּכָךְ וְהוּא כִי אֵתָּה סֶלַחַן לְיִשְׂרָאֵל, לֹא
 סוֹלַח כְּדֹךְ מִקְרָה רַק סֶלַחַן בְּתַמִּידוֹת, וּמַכְלַעֲדִיךְ אֵין לָנוּ גַם מוֹחֵל וּסוֹלַח בְּמִקְרָה (שְׁמַן הַעֲזוֹר):
 אֲשֶׁמוּ

(א) ישעי" מ"ג כ"ה. (ב) שם מ"ד כ"ב. (ג) ויקרא ע"ז ל'. (ד) כלחן ומהלן. כמו הלומד
 הרבה קרא למדן, השוקק בתמידות נק' שקדן, והיינו סולח ומוחל הרבה. (ה) כבר כתב באזכרה
 המוסף' אלף אתה' אחר שאמר ומכלעדיך עושה הוא. (ו) 'מס' בופרים ס' י"ט הלכה ה'.

מודים לרבנו

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו
 ואלהי אבותינו אלהי כל בשר
 יוצרנו יצר בראשית ברבות והודאות
 לשמך הגדול והקדוש על שהחיייתנו
 וקיימתנו כן החיינו ותקיימנו ותאסוף
 נפשותינו לחצרות קדשך לשמור חקך
 ולעשות רצונך ולעבודך בלבב שלם
 על שאנחנו מודים לך ברוך אל
 ההודאות:

מודים אנחנו לך שאתה הוא
 יהוה אלהינו ואלהי
 אבותינו לעולם ועד צור חיינו
 מן ישענו. אתה הוא קדור
 ודור נודה לך ונספר תהלתך:
 על חיינו המסורים בידך ועל
 נשמותינו הפסודות לך ועל
 גפיק שפכל יום עמנו ועל

נפלאותיך ומובותיך שפכל עת ערב ובקר וצהרים. המזב
 כי לא בלו רחמיך ותמרחם פי לא תמו חסדיך מעולם
 קנינו לך:

ועל פלם יתברך ויתרומם שמך מלפני תמיד
 לעולם ועד:

ובתוב לחיים טובים כל בני ברייתך:
 וכל החיים יודוך סלה ויהללו את שמך באמת היא
 ישועתנו ועזרתנו סלה. ברוך אתה יהוה
 המזב שמך ולך נאה להודות: לשין ברכת כתבים

<p>למעריב שלום רב על ישראל עמך תשים לעולם פי אתה הוא מקד ארון לך השלום ובכל שעה בשלומך:</p>	<p>לשחרית למוסף למנחה שים שלום טובה וברכה חן וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך ברכנו אבינו בלנו באחד באור פניך פי באור פניך נתת לנו יהוה אלהינו תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום ומזב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך:</p>
--	---

בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה נזכר ונכתב לפניך
 אנחנו וכל עמך בית ישראל חיים טובים וג' שלום:
 ברוך

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהּ (עֲשֵׂה הַשְּׁלוֹם) הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם:

(יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי):

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ (אָנָּה) תָּבֵא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ. וְאַל
תִּתְעַלֵּם מִתְּהַנְּתָנוּ. שְׂאִין אֲנַחְנוּ עֵיז פָּנִים וְקִשִּׁי עָרְף
לוֹמֵר לְפָנֶיךָ יְיָהּ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ צְדִיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא
חַטָּאנוּ. אֲבָל אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ חַטָּאנוּ:

אֲשַׁמְנוּ. בְּגַדְנוּ. גְּזַלְנוּ. הִבְרַנוּ דָּפִי. הֶעֵינּוּ. וְהִרְשַׁעְנוּ.
זְדַנוּ. חִמְסְנוּ. מִפְּלָנוּ שִׁקֵּר: יַעֲצֵנוּ רַע. כּוֹכְנוּ.

(*) כ"ה בס' טמא שחיוב וידוי הוא לומר אנא לצנו

שיח יצחק

אֲשַׁמְנוּ אַחֲמָה מַרְהַ עַל חוֹמֵר הַעוֹן מֵלֵד הַטּוֹעַל, וְשִׂאִין לוֹ הַתְּנַלְלוֹת, וְכ' הַסְּפוּרָנוּ עִ"פ אֲשֶׁם הוּא
אֲשֶׁם אֲשֶׁם לֵה' (וּיקָרָה ה'), ר"ל אֲשֶׁ"פ שְׁלִפְטֵמִים יוֹבֵא זֶה הַקְּרִבָּן (אֲשֶׁם תְּלוּי) וְהוּא לֹא
נִכְסַל בְּאוֹתוֹ הַחֶסֶד, אֵל יַחֲסוּב הַחוֹשֵׁב שֶׁמֵּבִיא חוֹלִין לְעוֹרָה, כִּי אֲמַנֵּם הוּא קְרִבָּן אֲשֶׁם עִכְ"פ אֲשֶׁ"פ
לֹא נִכְסַל בְּאוֹתוֹ הַחֶסֶד שֶׁנִּפְל בּוֹ חֶסֶד, וְהַטַּעַם הוּא כִּי אֲשֶׁם אֲשֶׁם לֵה' כִּשְׁלֵל נֹזֵר דְּדָבָר עַד שֶׁנִּפְל
בְּסַפֵּק עִכְ"ל, וְהַרְמַז "כ" קָרָאוּ לְאֵשׁ תְּלוּי אֲשֶׁם, לוֹמֵר שֶׁהוּא בְּב' שְׁלֵשִׁים כְּאֲשֵׁמֹת הַחֲמוּרִים (וְלֹא
כַּחֲטָאֵת שֶׁהִיא בַת דְּקָה) לְרַמּוֹז לֹא שֶׁאֵם יֵה" נִקַּל בְּעֵינָיו וְלֹא יִבִּיא כְּפִרְתּוֹ, יֵה" שֶׁמֶס בְּעוֹנו
בְּגַדְנוּ עֵינֵן הַבְּגִידָה הִיא אֲחַד בּוֹגֵד וּמַסְקֵר בְּאוֹהֲבוֹ, וְשֶׁכַּנְדְּרוּ מַחֲזִיק בְּאֲמוּנַת אֱהַבְתּוֹ, כֵּן בְּגַדְנוּ
בְּה' לְמִרְוֹת כְּבוֹדוֹ, וְהוּא ית' דְּלִיק בְּאֲמוּנָתוֹ מֵטִיב עִמּוֹ כִּבְל עַת. גְּזַלְנוּ מִבוֹאֵר בְּס' שְׁלֵל יַחֲסוּב
הַאֲדָם מַעֲוֹלֵם לֹא גִזְלֵתִי מֵאִי וּמַחֲנִי בְּאֲמוּנָה שֶׁנֶּרִיךְ לְדַעַת שְׁדִינִי גֹזֵל הֵם כְּהַרְדִּים הַתְּלוּיִם בְּשַׁעֲרֵה
בְּעוֹלָיִים לְפַעֲוֹת בְּהֵם וְהַיֵּ"כ וּבְכַפִּי דִבַּק מֵאוֹם שֶׁהוּא כְּדָבָר הַמִּתְדַבֵּק מֵאֵלָיו, וְאֲסוּר לִיהְנוֹת מִדְּבַר גֹּזֵל
שֶׁאֵם אֲחַד גֹּזֵל בֵּית אִו נִכְנֵם שֶׁם בְּאֲלֻמוֹת בְּדִינֵיהֶם וְשֶׁלֹּא בְּדִינֵנוּ, אֲסוּר לְכַל אֲדָם לִיכַנֵּם שֶׁם אִפִּי מִפְּנֵי
הַחֲמָה וּמִפְּנֵי הַנִּשְׁמִים (ח"מ ס' ע"ט וְעַנְה"מ שֶׁם) וּמִמִּינֵי הַגֹּזֵל הוּא לְשַׁפּוֹךְ מִים אִו לְהַשְׁחִין אֲלֵל
כּוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ (ס' ק"ה) אֲסוּר לְהַסְתַּכֵּל בְּהַלּוֹן חֲבִירוֹ לְרִאוּת בְּחַפְזוֹ (ס' ק"ד): וְגַבְלִים אִו
שִׁחִי הַעִיר זְרִיכִים לִיזְכֵּר שֶׁלֹּא לְהַחֲנִיף לְשׁוֹם אֲדָם שֶׁאֵם יַעֲשׂוּ כֵּן יִסְכְּלוּ לְעוֹדוֹת וּלְשִׁבוּעָה (ח"מ ס' ד'):
וּמַהֲדַבְרִים הַמַּעֲכָבִים אֵת הַתְּשׁוּבָה הֵם, הַרְגִּיל בְּסַעֲוֵדָה שְׂאִינָה מִסְּפָקָה לְבַעֲלֵיהָ. (לפי שֶׁהוּא קָל בְּעֵינֵי
הַאֲדָם לְפִי שֶׁחוֹשֵׁב כְּלוֹם אֲכַלְתִּי אֵלָּא בְּרַשׁוֹתוֹ) וְהַמַּשְׁמָשׁ בְּעִבּוּתוֹ שֶׁל עֵיז (נ"ב שְׁמִיקָל וְאוֹמֵר הֵלֵךְ
אִינוֹ חֶסֶד) וְהַחֲלוּקָה עִם הַגֵּבַע לְפִי שְׂאִינוֹ יוֹדַע לְמִי לְהַחֲזִיר, וְעוֹד מַחֲזִיק יָדֵי הַגֵּבַע וּמַחֲטִיאִו
וְהַמּוֹצֵא אֲבִידָה וְאִינוֹ מַכְרִיו עֲלֵיהָ (שֶׁאֲח"כ לֹא יֵדַע לְמִי יַחֲזִיר) (ר"י ס' יוֹמָא וְהַסְּפָמִים הַגִּ"ל הֵם
שֶׁהַרְמַכ"ס ע"ד מֵה' חַיִּיבָה): חֶסֶד חֶסֶד הוּא דִּיכִיב דְּמִי, שְׁלִפְטֵמִים זֹרְקִים הַכֶּסֶף לְהַמּוֹכֵר אִו
לְהַאֲוִיָּן וְהוּא אִינוֹ מַתְּרָה בְּאֵת, וְהוֹרָה הַחֲזִירָה: שֶׁפְּלָנוּ שִׁקֵּר חֲבִירוֹ שֶׁקֵּר אֵל שֶׁקֵּר פְּעַמִּים רַבּוֹת
לְחֹזֵק וְלִהְדַּק בְּחַבְלֵי הַשּׂוֹף, יַעֲצֵנוּ רַע עֵינֵינוּ יָדוּעַ שׁוֹתֵן עֲלֵה שֶׁלֹּא לְטוֹבַת הַמַּחֲזִיפֵן רַק לְטוֹבַת
עַלְמוֹ, וְלִפִּי הַמַּתְּבָאֵר פִּי"ג לְכַחוּבוֹת כִּי הַמַּקְבֵּל שׁוֹחֵר, אִו אִפִּי הַנֶּאֱחָה קֵלָה שְׁבַקְלוֹת, כִּבֵּר אִינוֹ אֲדוֹן
לְפַעֲמוֹ לְרִאוּת נְכוּסָה (ע"ס בְּעוֹבְדָא דְרִיבִי שֶׁאֲמַר מֵה אִינוֹ שֶׁלֹּא נִסְתַּחֵי וְאֵם נִסְתַּחֵי אֵלֵי נִסְתַּחֵי וְכו')
וּמַחֲ דִּין ק"ו כֵּן בַּט שֶׁל ק"ז אֵם עַל קְדוּשֵׁי עֲלִיוֹן כְּמוֹהֶם, פַּעַל עֵינֵן שֶׁל קִירוּב הַדַּעַת כֵּל דְּהוּ נִסִּית בְּכַבֵּל
ח"כ

(א) פה מתחיל ספר סידורי של יוה"כ. (ב) יש מפרשים כמו אבל עוד העם וזכאים (ד"ב
ליג י"ז) ר"ל אלא חסדנו וי"מ כמו אבל אשמים אהנו (בראשית מ"ב כ"ח) ר"ל באתם חסדנו. והנוסח
אבל אהנו חסדנו מוזכר בנ"ח סוף יומא וז"ל אמר בר המדאי כו' וכי חסא ש"ן ואמר אבל אהנו
חסדנו קס מיקם לומר ש"מ שיקר וידוי האי הוא והנוסחא ואבותינו נתוספה א"כ. (ג) קאי
א"רמיל אבל אהנו וכן כולם אבל אהנו בגדנו גולט כו' וכו'. (ד) בגדנו בבראנו. (ה) חבנו
בבקט שקר על שקר.

לָצֵנּוּ. מְרַדְנֵנוּ. נִאֲצָנּוּ. סָרְרָנוּ. עֵוִינוּ. פָּשַׁעְנוּ. צָרְרָנוּ.
קִישִׁינוּ עֶרְףְּ : רָשַׁעְנוּ. שָׁחַתְנוּ. תַּעֲבָנוּ. תַּעֲוִינוּ.
תַּעֲתָעְנוּ :

כָּרְנוּ מִפְּנֵי צַדִּיק וּמִפְּנֵי שְׂטֵיף הַטּוֹבִים וְלֹא שָׁחַ לָנוּ. וְאַתָּה צַדִּיק
עַד פֶּל הָבֵא עָלֵינוּ. כִּי אַמֶּת עֲשִׂיתָ וְאַנְהַנּוּ הִרְשַׁעְנוּ :

מִה נֹאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מְרוֹם. וּמִה נִכְפַּר לְפָנֶיךָ
שׁוֹכֵן שְׁחָקִים. הֲלֹא כָּל הַנְּסֻתוֹת וְהַנְּגֻלוֹת
אַתָּה יוֹדֵעַ :

אתה

שיח יצחק

חכ"ם לאנשים כמונו ומכ"ם קירוב הדעת אחימי ומכ"ם מה אדם קרוב אלל עצמו, ע"כ כשנאמן
שגב לחבריו וישא נוגע בדבר קצת לריך ביקור רב בחדרי לבנו כי יחכן כי לנו יחטאו שהוא לנכח
במחשבתו. והנחת לאחיותו חינו כן ואים לבנך לזה מאוד. כובנו לצנו ידוע מאמרז"ל כי אלה
הנחת חיון מקבלים פני שכינה, ופניו הכוב פיקרו הוא המבטיח לחנירו להטיב עמו ואין מקיים
דברו, ועו"ל (נעשה ב' אריות ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כוזב: לצנו חלקי הליטות הרבה ומהקלים
שבהם אף כי שגשג תמיד לדברים ופעולות, הגם כי אין בדעתו להבאח בעליהן אך מרחיק הדברים
פליץ להחזיקה, ועו"ל אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר כו' והלך הוא הביאחו למדתו
הרעה היוה הכס בעיניו, ועו"ל ראיח איש חכם בעיניו, תקוה לכסיל ממנו (משלי כ"ו) ופעמים
שגבא מדה וזה אל האדם ירדי מינות להלסיג על המנות וכת הזאת חיון מקבלים תוכחה כי ליגות
לכס דומה מאה תוכחות, ומכלל כת ליים הוא הקובע עצמו תמיד לשיחה בעלה כדרך יושבי קרנות
(הרי בשע"ת סי' קע"ו קע"ז) :

במדנו הוא פנין פריקת עול ויתבאר בעל חטא, נאצנו היא מדרגה יותר גרועה כי לא רב להם
אשר לא לבח פדוה, כי חלשו חק ועדות, אבל יהללו ויבכרו נפשם במלאחם חיותם והם המכשירים
והמכשלים למדי החם שפער (תהלים י') כי הלל רשע על תאות נפשו ובוזע ברך נאץ ה' (שיח סי' ק"ע) :
קשינו ערף. חינו שלא שמענו לדברי המוכיחים לקבל תוכחה, ומכלל זה הוא מה שתולים
בפניהם המחורגשים במקרה ולא בהשגחה ה' וז"ל הרמב"ם פ"א מה' תענית מ"ט מה"ת
לזעוק ולהריע על כל צרה שלא תבוא וכו' ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שהבוא צרה ויזעקו
עליה ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם ככתוב עושתים הם וגו' וזה שיגרום להסיר
הצרה מעליהם, אבל אם לא יזעקו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה
נקרית הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, וחוסיק הצרה נרות אחרות
הוא שנאמר בחזרה והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי כלומר כשאביא עליכם
צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי חוסיק לכם חמת אותו קרי עכ"ל הרמב"ם שם :
הלא כל הנסחרות והנגלות אתה יודע, לכאורה מאי רבותא הוא שהשי"ת יודע הנגלות, אך
לא אחי אלא לדיוקא שאפי הנגלות רק אתה יודע, ולא אחנו יודע עד מה אפי' מה שאנו רואים
בעינינו, (וזה נתבאר גם למחקרים האחרונים שאפי' דימ ירקות העשב ולבון החלב, חיון האמת
כמו שרואים רק כן הוא פועל על חושינו) ומכ"ם שאין אדם מכיר כחות נפשו וכמ"ם (ירמי'
י"ז) עקוב הלב כו' מי ידענו אני ה' חוקר לב כוהן כליות וגו' :

(א) את הכורה מלי' נאלו קדוש ישראל (ישעי' א' ד'). (ב) תשינו את עצמינו חטאנו אל
אחרים. (ג) לא עלתה בדינו הצלחה כזה שמרדנו וסררנו כו' בהקב"ה וכלשון הכתוב חטאתי וישר
העויתי ולא שיה לי (איוב ל"ב כ"ז) (ד) נחמי' טי' ל"ב.

אתה יודע רזי עולם ותעזומות סתרי כל חי: אתה הופש
כל הדרי בטן ובוהן פקיות וקב. אין דבר נעזם סמך
ואין נסתר מנגד עיניך: ובכן יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו
ואלהי אבותינו. שתסלח לנו על כל תפאתינו. ותמחל לנו על
כל עונותינו. ותבפר לנו על כל פשעינו:

עַד הַמָּא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאוֹנִים וּבְרָצוֹן:

וְעַד הַמָּא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאִמּוּץ הַלֵּב:

ועל

שיח יצחק

פני ארי'

באמוץ הלב. עיי פכ"א והד"ש כי שכלל
עוד כי מחוקי הטבע כשאלם ביטוי
עושה חיזה עבירה לבו נוקטו דלע"ג דאיהו
לא חזי מזליה חזי גודל הרעה שגרה לעצמו.
והפגס שגרה בעולם העליון. אך הילך בתחבולותיו
ירא פן ישוב ויחם על הרעה, ויעשה תשובה
לכן מתהפך באופני תחבולותיו לאמץ לבבו
כי אין כזה גודל החטא כ"כ וממציא לו היתורים
שונים בעיניו על מוסדי הכל וסוף למען לא יתן
לב לשוב. זהו באמוץ הלב אחרי עשית העבירה
וה"ש דהע"ה ולבי חלל בקרבני. ששלימותו הו'
שאמר חטאתי נגדי תמיד שאין בו אמוץ הלב
אחר עשית החטא להקל בו רח הוא דואג חצידי
ואין בו אמוץ:

בבלי

(* פני ארי' מהגאב"ד דקראטינגא זצ"ל
באונם וברצון. מי שהיו אונם מ"ו
על דבר שכלתי אפשר לו להגלל
מ"מ אסור לעשותו ברצון וכמו"ש (פסחים
כ"ה) לא אפשר והא מכיון אסור. וגם
יש אונם. שהי' ראוי לו להיות רואה את
הגולד. ולהזהר מתחלה. לבל יבא לידי
כך. ולהתרחק ולהשמור קודם בוא עליו
האונם. לבל יפול בזה. וגם יש אונם שאינו
אונם גמור. שאפשר לו להגלל ברוב
תחבולות. והוא לא עשה כן. כל אלה
הוא פושע. וגם אונם גמור לריך כפרה
בידי שמים שחטאו גרם לו שכל עליו
האונם עיי ביאור הגר"א ז"ל לענין שוגג
וז"ל כמו"ש כי כשלת בעונך כלו' מחמת העון אשר כבר עשה מתחלה. היא
מציאתו לידי חטאת שהיא שגגה וכן הוא כאן ורשעה שעשה מתחלה. היא חסלק
אוחו ומציאתו לידי חטאות עכ"ל. וכן מציאתו לידי אונם. וע"כ לריכים כפרה
בידי שמים:

באמוץ הלב. כמו"ש לא תאמץ את לבבך. ולא תקפוץ את ירך מאהיך
האביון (דברים ט"ו). ובכלל לא תאמץ הוא ג"כ שאר מיני אכזריו'
וכמו"ש רבינו יונה בש"ת שער ג' סו' ל"ו. וכשאחד בלרה והוא יכול לעזורו. ומאמץ
את לבו ואינו מושיעו ואמרו המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים (שבת
קכ"ח

(א) זאת הנוסחא תקנה רב כדאיתא בסוף יומא, ויחד מתודה כו' א"ר אתה יודע כו'.
(ב) סדר של על הטא נוסף עוד לוידוי בזמן הגאונים ומוזכר בשאלמות דרב אחאי גאון סיגן
קס"ד.

(* הגה"ז הזה ביקש מניי לספרו לסידור הזה ולהסיר הדברים שנוספו שלא מדעת
עשיחי כו' ע"כ לא ערבותי אוחו עם הסירוס שלי.

עַל הַמָּא שְׁחַמְּאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּבִרְי דְעַת :
זַעַר הַמָּא שְׁחַמְּאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּבִטּוּי שְׁפָתַיִם :

על

שית יצחק

פני ארי

בבלי דעת. ונג נקרא כשה' בו ידיעה
מתחלה. ובלי דעת הוא שלא הי' לו
ידיעה מתחלה כמו הי' לו אבן בחיקו ולא הכיר
בה לעגין זקין חייב (ב"ק כ"ז) וכולל הדברים
שהאדם נכשל בהם מבלי משיח על לב ובלי
ידיעה תחלה וסוף כחטאי לשון הרגילים. וכמ"ס
הא"ט כי כשיאכלו לאדם למה הזכרת ש"ס לבטלה
(זה בכל לשון כנודע) או למה נשבעת לשוא.
או ישבע כי מפולס לא נשבע וזה אלס נסות
הלשון וכן כמה איסורי שבת יבשל מבלי משיח
ובולל באמרו בבלי דעת על דבר שלא נעשה
האדם אכן אם הי' מתכוון להעמיק כראוי
הי' מבין מעמלו נעשו ע"ז כמ"ס במ"ה סי'
קכ"ג שמרע"ה קאף על פקודי החיל ואמר
להם המייחס כל מקבה? ולמה לא ענו לו
ולמה לא צוית לנו. אלא שידע משה שהיו
חכמים ובקיאין לדון ק"י. ומה נעניס חביב
בהם לחטן אשר לא ילמדו אחכס. אלו שכבר
הטאו והחסיאו שאכ"ו. וכן בלעס באמור לו
המלאך על מה הכית את אחונך הי"ל להשיב
ומה עון יש בזה. ולמה לא הי"ל להכותה כשרבנה
שלא מחמת משוי. ומה זה שאמר חסאמי כי לא
ידעתי כי אחי נכ וגוי' אדברה אם לא ידע לא
חטא. אלא כך אמר חסאמי שלא שמתי לב
לדעת שלא שפסתי וחקרתי באיזה עון הוא
שהי' לו לחשוב שמה שלא ברצון הקב"ה הי'
שאקלס. מכאן שיהי' אדם ערוס ביראה לחקור
מה שנכחו שהרי לפני השליח לא תוכל לעמר
כי שגה היא עכ"ד הפ"ח סס. ובולל בבלי דעת
לשם

קכ"ה) וכולל עוד באמוץ הלכ. מה דאי'
בספרי לא האמן את לבבך. יש אדם
שמלעפר. אם יתן אם לא יתן כוונתם שיש
בנתינת הלדקה שני תנאים. גוף הנתינה
ציד. וחפץ הנתינה שיהיה בלב טוב. וזהו
לא האמן לבבך. שלא תלטער במחשבת
סלכ. ולא תקפון ירך מגוף הנתינה. וזהו
שאנו מתודים אשר אף אם נגמו לדקה. אך
היה באמוץ הלכ.

בבלי דעת. גם חוטא בשונג לריך כפרה.
וקרבן חטאת יוכית. ואשם תלוי בא
על ספק שמה חטא. להגן עליו מן היסורין
כמו"ס (בכריתות כ"ו ז') וגם רוב השוגגים
נקרא פושע שלא נזהר. וגם בעבור חטא
במיד לכן נכשל בשוגג. וכמו"ס הגר"א
ז"ל (משלי י"ג) ככ"ל וגם כולל בלי דעת.
מה שחוטא מחסרון ידיעת הדין שהוא
חסור. והוא פושע שהיה לו ללמוד ולא למד
(וכמו"ס באבות פ"ד ששנת תלמוד עולה
זרון) ואמר רבא (מכות ט') אומר מותר
קרוב למיז הוא. וראוי לאדם לקבוע עתים
ללימוד דינים הנזכרים. ועל כל ספק
שאלו. או להתמיר. וכולל בזה ג"כ מה שלא
ידע את התורה. מה שמלוה על האדם
ללמוד ולדעת :

בבטוי שפתיים. לבטא בשפתי'. דברים המקניס' את האומע וגורס לו לער.
וכמו"ס (משלי י"ב) יש בוטה כמדקרות חרב. והוא כעין הולאת דברים
המוזכר בב"מ כ"ט. ובחו"מ סי' רכ"ח. וגם כולל בזה עון נדרים. וכמו שררשו חז"ל
(נדר"י כ"ב) יש בוטה כו' על נדרים. שאין לנדור הפילו כדי לקיים. רק יאמר בלא
גדר. ואם נדר יקיים תיבך בזריות. ובל יאמר נדרו. ובכלל זה ג"כ שבועות כמו"ס
(ויקרא ה) כי תשבע. לבטא בשפתי' וגוי' הן שבועת שקר. ואפילו שבועה של אחת
רק כשהיא לגמס. שהיא לבטלה. ועוד דברים אסורים.
בגלוי ובסתור. החטא בגלוי הוא חטא נוסף שבו יש עוד חלול השם. והרמת
יד נגד כבוד ה' ח"ו (וכמו"ס הרמב"ם פ"ג מהל' חטובה הי"ג העושה פברות
ציד רמס כיהויקיס בין שעשה קלות בין שעשה חמורות הין לו חלק לטובה פ"ט)
ולפסחים (ג)

עַל הַמָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּגִדֵי זָבָח וּבִפְתָר׃
 וְעַל הַמָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּגִדֵי עֲרִיזוֹת׃
 עַל הַמָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַבְּרוֹר פֶּה׃
 וְעַל הַמָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּדַעַת וּבִמְרִמָּה׃

על

שיח יצחק

פני ארי

ולפעמים ילמדו אחרים ממנו בהיותו בגלוי. והוא ג"כ מחטיא את הרבים. ובזמניה אחת חמור יותר החוטא בסתר שירא מבני אדם ואינו ירא מה'. וכמו"ש (ב"ק ד' ע"ט)

שחמור נכב מגולן. כאלו אומר אין ה' רואה ח"ו וכמו"ש ויאמרו לא ירא' יה ולא יבין אלהי יעקב ח"ו וכמו"ש שם חז"ל כל העובר עבירה בסתר כאלו דוחק רגלי השכינה (קדושין ל"א א' חגיגה ט"ו). אמנם יש עליו לדעת כי עין רואה ואוזן שומעת כי אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו וגו' את השמים ואת הארץ אני מלא (ירמיה כ"ג). וכתיב שויתי ה' לנגדי תמיד וכמבואר בהתחלת שו"ע או"ח וכתיב כי עיני ה' משוטטים בכל הארץ (זכריה ד'):

בגידוי עריות. פירושו ידוע. ובכלל זה כל פרטי איסור גדה שהיא גילוי עריות ממש. ועל איסור גדה החיוב יברג ואל יעבור, כמו כל גלוי עריות, אינה עולה מטומאתה בלא טבילה, ואפילו אחר כמה שנים חייב כרת עד שתטבול כראוי ובמקוה הראוייה (וכמו"ש בשו"ע יו"ד סי' קל"ו). ובכלל זה אם אינה נזרחת כדיני הטבילה שתייה הטבילה כדון, וכן בעניני ספירת נקיים שיהיה הכל כדון בכל פרטיהם, ובכלל זה להזהר בזוהרות ובסמוך לזוהרות כדון, ובכלל זה גם אבזרייהו דג"ע הקרובה האסורה בג"ע כמו"ש באה"ע סי' כ"א:

בדבור פה. הוא כולל כל החטאים שבדבור, כל אחד לפי מה שהוא נכשל בהם. (וגזכיר פה מעט מהדברים המלווים ומה שלא נתפרש בעל

חטא בפירוש) מזכיר דברי תורה ושם שמים במקומות המטוגפים, קללות לא תקלל חרש, מלבין פני חבירו דברים, שבעת חנם מורה שלא כהלכה, מחלוקת, מתכבד בקלון חבירו, אומר על עולה שאינה עולה ומחטיאו בזה, מחזיק ידי עושי עבירה. לא תטור שטור לו שנאה ומזירו לו דברים של מו"מ האסורים לדבר בשבת. דברי כעס ומלצר חבירו שלא כראוי, מגלה סוד חבירו, (ואף אם לא אמר לו בסוד כל שלא אמר לו לך חמור אסור אסור לגלות כמו"ש המג"א סי' קנ"ו). נדרים. דברים בטלים. ושחוק וקלות ראש צצהמ"ד ובהכ"ל וכ"ש בשעת התפלה, דברי שקר, ובכלל זה לקיים מולא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת:

דעת וטרמה. מרמה לחבירו בעסק. אחד צפה ואחד בלב, ובכלל זה גנבה דעת, וכל עניני אונאת ממון, ובכלל זה כל עניני מדות ומשקלות אם

הם אינם כראוי שהוא עון חמור מאד:

בהרהור הרב. גאוה מועבת ד' כל גבה לב. ולבלתי רוס לבבו מחמיו. (כשמרגיש

בבב

עַל חַטָּאתֵינוּ שֶׁחָטֵאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהַרְהוּר הַלֵּב :
 וְעַל חַטָּאתֵינוּ שֶׁחָטֵאנוּ לְפָנֶיךָ בְּהוֹנָאת רַע :
 עַל חַטָּאתֵינוּ שֶׁחָטֵאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיָדֵינוּ פֶּה :
 וְעַל חַטָּאתֵינוּ שֶׁחָטֵאנוּ לְפָנֶיךָ בְּוַעֲדַת זְנוּת :
 עַל חַטָּאתֵינוּ שֶׁחָטֵאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזִדּוֹן וּבִשְׁגָגָה :
 וְעַל חַטָּאתֵינוּ שֶׁחָטֵאנוּ לְפָנֶיךָ בְּזִלְזוּל הַזְּרִים וּמוֹרִים :

על

שיח יצחק

פני אר"י

בזלזול הזרים וטורים. ולזול מורה על
 העדר הכבוד הראוי כמו מה תולדי
 מאור. ומורה ג"כ על הבזיון כמו כל מכבדיה
 בזולה. ואיחא בזית שמי שאינו נוהג כבוד
 בת"ח גדון במדור הראשון של גיהנם שהוא כור
 ויש בו נחשים ועקרבים. וכזה יחכן להבין מ"ש
 (במדבר כ"ח) וידבר העם באלהים ובחשה למה
 העלייתו וגו'. לכן היה עונשם בנחשים השרפים
 שהוא מעין עונש של מדור הראשון של גיהנם
 כ"א

בלבו גאווה. יזכור הסרוגותיו וכל אשר עבר
 על זוויד' ויכנס לבציו). לא תטור הרקורים
 רעים ונסמרת כו' (וכבא בלבבו הרקורי
 אסור יסיח דעתו ע"י שיכנים בלבבו מחשבון'
 אחרות. או מהשבת ד"ת) הרקור ד"ת במקו'
 המטונפים. ולא תמורו אחרי לבבכם. וכבא
 ר' יונה בשערי תשובה ח"ג סי' י"א. שלא
 להרהר בדברי המינים פן יכשל וימשך

אחריהם ע"ש. לא תחמוד ולא תתאוו (עי' חו"מ סי' ס"ט פירוש). חושב בכשרים
 שלא כראוי. קנא' (להתבונן. שאין אדם נוטע בזה שמוכן לחבירו. וכתיב והאבת לרעך
 כמוך. ואדרבא ראוי לשמוח בטובת חבירו). אמונה ובטחון גד'. וזכרה אה ד"א.
 כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל (דברים ח') וכולל הרקור אחר מדותיו של הקב"ה
 שהוא עון, והרקור אחר ת"ח ורבו דהוי כאלו מהרהר אחר שכינה :

בהונאת רע. כל פרטי אונאת ממון עי' חו"מ סי' רכ"ז. וכל פרטי אונאת דברים.
 שמלמד חבירו בדבריו (עי' ב"מ ד' נ"ט. וח"מ סי' רכ"ח). וכל שגן
 באלמנה ויתום. שמוזהר כל אלמנה ויתום לא תענון (שמות כ"ב) :
בידוי פה. שמתורה. ובעת הידוי אינו חושב לעזוב חטאיו וכמו"ש ז"ל (תענית
 ע"ז א') המתודה ואינו חוזר בו. כאלו טובל ושרץ בידו. וגם איך יעלה
 על הדעת. שיעיז לפני ד' לומר חטאתי. ובלבו יחשוב שעוד יחטא :

בוועידת זנות. כשנאים שנים יחד נקרא ויעוד. וכמו"ש (עמוס ג') הילכו שנים
 יחדו בלתי אס נועדו. והיינו שנהעודו לזנות. אע"ג שאמ"כ לא
 חטא. רק שביקש לחטוא. ומתודה על הרעון ועל הוועידה. ובכלל זה שהיה בלא
 שומר עם אשה שאסור להתייחד עמה כמו"ש באה"ע כ"ב. ואפילו כשרים. שאינם
 חשודים מ"מ אסור להיות בלא שומר. (ולפי"ז ויעוד. שגורו עליו משום שלא יבא
 לידי זנות). ובכלל זה קירוב עם הערוה האסורה. כמו שכ' לא תקרבו לגלות ערוה.
 וכמו"ש באה"ע סי' כ"א :

בזדון ובשגגה. חוטא במזיד. וחוטא בשוגג עי' לעיל בבלי דעת. ובכלל זה. אשר
 אס זדון לבו הגיע. אשר יעבור גם במזיד. אז גם שגגותיו מזיד הוא.
 וכמו"ש

(א) שהתודה רק בשפתיו ולבו כל עמו. (ב) לשון זמון עכירה. (ג) כבוד או"ה. ומורים המלמדים
 עפ"י חו"ל מורה רבך כמורה שמים.

עַר הַמָּאָה שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בַּחֲזֹק יָד :

ועל

שיח יצחק

פני אר"י

ככ"ל. והוא דליתא בכ"מ אישעמי לי דכתיבה
 דראב"ש כו' יומא חד הו"ל רישא דנפיק
 מאודניה כו' יומא חד שמעי בזילתא דלורבא
 מרבנן ולא מחאי דכדעני לי שלפי שלא מיחה
 בזילתא דנ"מ. נחשב לו לחטא קטא מעין מי
 שאין נוכח כבוד בת"מ. על זה ידו כל הדוים
 אם כ" במאוקי ארץ מי לנו גדול מדור המדבר
 דור דעה, לא דברו בוין וקאף. רק מתוך אשר
 שקלרה נפש העם בדרך. דברו למה העליתנו ונו'
 שהוא רק מניעת הכבוד נכנסו בנחשים שרפים.
 ומי לנו גדול מראב"ש דמיתתו. ו' בעטיו של
 נחש כמבואר בת"א ע"ש וכיבד כל הת"מ. וגם
 בז"מ זה לא זילול הוא בכבודו. רק שמע מהחר
 סזילול ולא מיחה דכדעני לא נחלט מעונש זה
 דנפיק רישא מאודניה אנו מלאי עון המולולים
 יום יום בכבוד התורה ולומדיה, ומתעשתים
 בת"מ ויראי אלקים איך נולט אהנו מיום הדין
 ומיום התוכחה. מי יגיל אהנו מחמת זוחלי עפר
 אשר בגיהנם. מי יגדור בעדיו להוילאנו ממים
 היון (שכמדור ההוא נידונים מבזי ת"ה שעונשם
 גדול הרבה ממזי שאינו נוסב כבוד בת"מ) יתר
 לב גבר ממקומו ודמוע תדמע עיט באמור בזלול
 הורים ומורים וישים אל לב כי אל נחשים
 ועקרבים הוא יושב, ומאין יבא עזרו אם לא
 ימהר לשבז בהשובה שלימה בחרטת הלב שישיד
 עליו יודע תעלומות שלא יאבז לכסלה עוד ואל
 יאמר האדם חף אנכי מעון. לא הקילותי כבוד
 הורי. לא בזותי ליקחת אם. הבט נא וראה עד
 היכן מגיע כבוד הורים סקה עיניך מאבימי ור'
 ערסון ורב יוסף כמה מדתו של כיבוד אם. לא
 ולמד מדמא בן נתינה יקר הכיבוד וכאלה
 רבות והלא רק בהטדר ומניעת הכבוד כאלה
 נחשב ח"ו בכלל זלול הורים כ"ש המולול הפוך
 רצונם או סוגע בדבור ובמטעה. וכן בזלול כבוד
 מורים ידע אינם כמוני כנסאו, שכמעט אין
 יזולים מזה בכ"י ובכל עת, כי בחסד ה' לא
 אלמן ישראל מת"ח ויראים ואנשי מעשה בכל
 דור לפי מלכ הדור, וכ"ה מיקל בכבוד זולתו
 לא זהו ת"ה שאני מוזהר בכבודו. ומדוע לא
 ישים האדם אל לבו ה"מ דראב"ש בלתי ספק
 אעפ"כ נפיק רישא מאודניה דר"א, על שלא
 בתריי בידעטו גדולים וטובים ממנו. ואטו

זכמו"ש ז"ל. השב מידיעתו. מביא קרבן על
 שגנתו (כי סוגג הוא). אינו שב מידיעתו
 אינו מביא קרבן על שגנתו. כי גם שגנתו
 נחשבה למזיד :

בולזור הורים ומורים. הורים פי' אב
 ואם. ובכלל זה הקימה וההידור
 לפניהם ולשמור נווי שלהם. ובכלל זה.
 אשה האב בחיי האב. ובעל אמו בחיי
 אב. וגם אחיו הגדול. ומורים. הוא רבו
 אפילו אינו גדול. והראויים להורות בישראל
 אפי' אינו רבו. ושאר לומדי תורה וי"ש.
 שפון גדול לזולל אהם. גם שלא בפניהם.
 וגם בדבור. ובכלל זה מצות עשה לקום
 מפני זקן בן שבעים אפי' עם הארץ.
 ומפני ת"מ. אפי' אינו זקן גם מצוה חבירו
 בפני ת"מ עון הוא :

בחזק יד. מחזק ידי עוברי עברה, או
 עושי עול, או העושים שלא כהוגן,
 ובכלל זה המונע מלחזק למי שמחוייב
 לחזק, כגון לעני והחזקה בו, ולהלות
 גם לעשיר בעת הנלרך לו, כי ג"ח בין
 לעניים בין לעשירים, וכן לעזור ולסגוד
 לחבירו בעלתו, בכחו, בחמתו, כל אשר
 יהיה לאל ידו, ולחזק ידי עושי מלכה,
 וגם כולל בזה אם בעלתו עושה רעה
 לחבירו, באשר הוא חזק ממנו, וידו חזקה
 עליו, או שכופע לחבירו בחזק ידו עליו,
 על דבר שאינו ראוי לכופו, או עושה
 דברים שלא כהוגן, יען אינו מתירא מבני
 אדם, וידו חזקה, ואינו שומע לקול מורים,
 מפני חזקת ידו, או שימנעו מורים
 להוכיחו מפני זה :

בחלול

לא הניע למעלת ראב"ש לחסדה ולשליט ולרביע,
 מיחה בו כדכתי, למולול זולתו. אטו מה נענה

(א) שהחזק של חבירו להרע לי.

יער המא שחמאנו לפניך ביהא השם :
ער המא שחמאנו לפניך במששות פה :
יער המא שחמאנו לפניך בממאת שפתים :

על

שיח יצחק

פני א"י

מבקשים בחפז מחפז לתלוא מוס בקדשים להקל בכבודם והבט אל טוב הנמצא בס לא נוכל לראות ע"כ תפונ תורה ח"ו ונתקיים בנו מי"ט ובזוי יקלו. ומה לנו לעוק אל הסלך ה' נחפסה דרכינו ונשזנה לכבוד התורה ולומדיה ומושיה וכבוד התורה והוגיה, ישוב לאית"ש הראשון (עכ"ל ס' דבי"ט) :

בחירוק השם. ע"י פני"ה. והרמב"ם בטה"מ ל"ח ס"ג כתב וז"ל שהזכירו מחלול

השם ועון הוא יחלק ל' חלקים וכו'. והחלק הב' שיטעה אלם עבירה אין תלויה בה ולא הגאה. הנה זה מחלל השם ג"כ כו' ולפיכך אמר ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני ה' כי זה מצוין להכעיס בזה הענין אחר כי אין הגאה נשמית בזה. עכ"ל. והרא"מ בס' ירחיט כתב במלוה ו' את ה' אלהיך תירא ותן כבוד לשמו ושמו מחללו דכתיב ולא תחללו את שם קדשי ומקרא זה נוקב ויורד עד התהום ועל לאו זה ידעו כל הדווים כי חילול השם ישנו בכמה דברים ואין להם שיפור שכל המבזה אפי' מלוה ה' ומיקל כלל בכבוד שמים נקרא מחלל השם עכ"ל ונפרט מה שכותבים שם שמים באצרות הוא עון גדול. בין בלה"ק בכל לשון. והחומים (בס"י כ"ו) הרעים על זה מאוד וכתב שעון זה גורם פניות ודלות בעו"ה. וכן מה שכותבים או מדפיסים פסוקים שלמים (אפי' שאין בהם שמות הקדושים) כמו שאלו שלום ירושלים וגו' או יברך ה' מליון וגו' וכל כיוצא בזה. הוא איסור גמור ועוברים על לא תשעון כן וגו' שהכתב נזק אח"כ להשפיע למקומות מטופסים. או נוהגים בו מנהג בזיון בעוה"ר. וכן מה שמוזכרים שם שמים לבעלה בין בלה"ק בין בכל לשון הוא עון גדול. (ומכ"ש שמוזכרים דרך קלות ראש) וכי בס' ע"ת. וחתה בן אדם. כשתוליא בשפתותיך אחת מברכות התפלה. או מברכות הנהנין. אם לך כל עמך. לתת דעתך על הדברים היוצאים מפיך שפתיך נפות דברי קדושה. ולך יהנה דבר מקיני העולם שמוחך להרהר בו במקומות אשפתות. הם לך בזיון קדש יותר מזה על שפתיך השא

בחרול השם. כשחוטא וחסאו ידוע. עוד חמור יזנו שבוז מתחלל שכ שמים ואינו מתכפר בזי"כ ויסודין עד י"ח המיתה וכמ"ס חז"ל בזומא (פ"ו א') ובכלל זה גם אם הוא דבר קל, רק לפי חשיבות הקדש העושה. כעגש מזה חלול הקס. וכמו"ס ב"נ"א ס"ס. כגון אגא דמסגינא ר' אמון בלא תורה ובלא תפ"ין ע"ש. ואפילו בדבר שידע שאינו אשם בדבר. ורק העם יסברו שהוא חוטא. ויתחלל שם שמים. ראוי להזהר וכמו"ס אחד שונג ואחד מויד בחלול השם (אבות פ"ד מ"ה) (ואפשר עוד לאמר, אשר גם אם אדם [המפורסם לי"ט], חוטא בסתר והקב"ה פורע ממנו בגלוי כמו"ס חז"ל אדם עובר בסתר, הקב"ה מכריז עליו בגלוי (סוטה ג') ומפני זה שם שמים מתחלל. באמרם שהקב"ה עביר דינא בלא דינא ח"ו. וכמו"ס (ירמיו' ב') הגני נשפט אופך על אמרך לא חטאתי). ובכלל זה ת"ח שאינו נוהג כראוי עם בני אדם וכמו"ס חז"ל בזומא ס"ס. אדם שקורא ושונה ודבורו נגחם עם הבריות ומשאו ומתנו בשוק (כן גרסו ר"ח) באמונה מה הבריות אומרות עליו. אשרי אביו שלמדו תורה כו' וזומן שקורא ושונה ואין כו' מה הבריות אומרות עליו כו' :

סומאת שפתים. בכלל שממא שפתיים בחטאים בלשונו. ופרטות הוא על ניבול פה וכמו"ס וכל פה רוצר נבלה (ישעיה ע') וע"י שבת (ל"ג א') ואמרו ח"ל (פסחים ג') לעולם יספר אדם בלשון עקיה ובכלל זה המדבר דבורים האסורים

עַל הַמָּא שְׁחַמְּאֵנוּ לְפָנֶיךָ בַּיּוֹם הַזֶּה :
 וְעַל הַמָּא שְׁחַמְּאֵנוּ לְפָנֶיךָ בַּיּוֹדְעִים וּבְלֹא יוֹדְעִים :
 וְעַל כָּלֵם אֱלוֹהֵי סְלִיחוֹת. סְלַח לָנוּ. כַּחַל לָנוּ. כִּפּוּר לָנוּ :
 עַל הַמָּא שְׁחַמְּאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּכַפַּת שׁוּחַד :
 וְעַל הַמָּא שְׁחַמְּאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּבַחֵשׁ וּבְכֹזֵב :

על

שיח יצחק

פני ארי

אח שם חליקך ונלכבך תחלל אותו. כי חשטף העם הקדוש והנורא עם דבר מול הנורא לאשפה. וחנכה זו כמחנהג דברים של מה בכך שאינו חשוב בעיניך לתת דעתך עליו. אהה גוש עפר! אם לפני מלך שסופו רמה ותולעה כמוך תעמוד ותציע דבריך. הלא תשתמר מאוד. ותשקול כל מלה ומלה בפלם השגחתך לכוונם כראוי ולפני מלך העליון ית' לא יחרד לבכך. ולא תשמור מוצא שפתיך. ולא תצור מחשבות לבכך לבלי הזכיר שמו הגדול בלב חורש מחשבות הלב. הלא לפני בוחן כליות תעמוד התוכל להסתיר מחשבותיך מלפניו הלא הדבור אין נסתר מעיני השם :

במזמורת שפתים נבול פה המעמא כל

הדבור כי בדבור מאוס כזה נהפך כל הודו למשחית כי באותו דבר ממש שהבדילו השם מצע"ח והוא הדבור. באותו דבר עצמו יבדיל עצמו לרעה להתרחק מגדר הדעת ומגדר תושי (סס) :

ביודעים ובלא יודעים.

ובלא יודעים. ובלא יודעים כגון המבייש את הישן או פוגם בחברו ומזליא לבו עליו שלא בפניו ולא נודע לו וכן אם הזיקו בממונו או בכבודו ה"פ שלא הכיר בו העולם. וענפי רוקו ויהא לא-ראה וזההים ראובן. (הגרי"ע) : בכפפת שוחד. ר"ל בכפית שוחד (מלשון יכפה חף) שהשוחד גורם שאינו רואה הוב לרעע ממלא שפפה אותו ע"י השוחד לעגור עיניו (סס) :

בכחש ובכזב. ארו"ל כל המשקר סופו ליכשע לשקר ועמ"ש עוד באשמו :

בלשון

ולא תכחשו. ולא תשקרו איש בצמיתו. וכלל זה כשהולך לד"ת וטוען סקר. וכ"ש

כשזוכה

של תאוה המביאים לידי טומאה ר"ל : ביצור הרע. שמגרה יפה"ר על עצמו. כגון לקסות עצמו לרעת. והמסתכל ומחשב בצעזרה. בלי שקדמתו תאוה. אלא ממליא עצמו לשסות יפה"ר עליו. ובכלל זה אם יגרום אשר יפה"ר יתגבר עליו. כי בהתחלת עלות הליזר הרע כנפש האדם. יכול להעבירו בנקל ולמחותו לגמרי ולזייר בלבו ליזרי חכמת הסורה. ועשית הלק לא כן אם יניח את הליזר הרע להתגבר או קסה עליו מאוד למחותו לגמרי. וזהו חוטא מגפשו. וזהו חוטא בילה"ר :

ביודעים בלא יודעים. כשידענו והיינו מזידים. וכשלא ידענו והיינו

שוגגים. וגם שוגג לריך כפרה. כג"ל בבלי דעת. וכולל גם כן כשחמרים יודעים. או כשחמרים אינם יודעים. כי שניהם חמורים כמו שכ' לעיל אלל בגלוי ובסתור וכולל מה שעשינו רעה לחבירינו. ונודע להם מה שעשינו להם. ובלא נודע להם מה שעשינו להם. או שגרמנו להם הזיק שלא בפניהם. ע"י לשון הרע ושאר עינינו :

כפת שוחד. מי שהוא דיין או פשרן. נכרה. ולוקח שוחד. או מי שהוא יודון וטוהן שוחד. ובכלל זה ג"כ שוחד דברים ושאר עינינו כמבואר ס"ט :

בכחש ובכזב. כחש כמו"ש (ויקר' ל') וכלל זה ממון ומכחש בו. ובכלל זה כשהולך לד"ת וטוען סקר. וכ"ש

(א) אבודרהם פי' כמו שכתבנו או הודע אליו העלמו. (ב) לקיחת שוחד כגון יד.

עַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּלִשׁוֹן הָרַע :
וְעַל חַטָּא שְׁחַטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּלִצְוֹן :

על

שיח יצחק

פני א"י

בלשון הרע. לספר בנתיב חבירו אע"פ שהוא אמת, ובכלל זה שלא לקבל לה"ר. (והרמב"ם בחטובה קירב זאת אל השכל כי הדבר הנשחק מאדם לאדם לא ימלט שיפלו בו איזה שטוים או המספר השמיים איזה דברים שלדעתו אין ימ בהם ובאמת עי"ז ישמנה הענין לגמרי) והר"ל (ירושלמי פאה) ג' עבירות אדם אוכל פירותיהם בשוה"ז והקרבן קיימת לעוה"ב נה"ר כנגד כולם. עוד אמרו המספר לה"ר כאלו כפר בעיקר. והר"ב בעל אשה"נ ביאר זה (שלכאורה קשה שאנו רואים בעלי לש"ר והם כיראי ה') כי העבד הנאמן לבעליו יתאמן בכל עוד למלאות רצונו ולהשלים עניינו. וגם אשר אחרים יודרוו פעולתם על כל השלמות, ולכבו יכאב פס האחרים יתראלו למלאות פעולותיהם בשלמות, לא כן העבד שאינו אוהב את בעליו רק אוהב את עצמו, גם אם יודרוו לפעול ולעשות למצוא חן בעיני בעליו, אך כונתו לעובת עצמו, וכאשר יראה אחרים מלטיינים בעבודתם, לא ישמח לבו, ועוד ירע בעיניו ויהי' שייין אותם ויטיל דופי נמעלתם, בחשבו כי עי"ז יגדל מעלתו ויחרי, וע"כ בידוע שאינו לו שום הרגש מהאמונה האמיתית:

בלצון נח"ל באשמתו.

כנף

בין מספר לפני חבירו בין שלא בפניו. ואפילו להלך לו או להפחידו ה"ז לה"ר. וכן לספר לשון הרע דרך שחוק. שאינו מדבר בשנאה. ואמרו רבותינו כל המספר לה"ר כופר בעיקר (רמב"ם שם). לא את האדם בלבד הוא מצוה ולא לו לבדו יכאב לער בדבוריו עליו כי אם באמת פוגע גם בכבודו של מקום צ"ה. כי כמו שמגנה את הבן בפני אביו אף בדבר אמת. אינו מלער בגנותו זה את הבן לבד. כי גם אביו יקח חלק בגנות זה. וגם אם נודע לאביו מקודם מקלקול בנו. בכל זה ירע בעיניו, דברי המגנה בפניו. כי בזה יתוסף יגון על יגונו. ויתרבה לער על לערו. ככה המגנה לאחר מימיני כפיו יח"ש. כמגנה כביכול את בנו. כמו"ש בני בכורי ישראל, ואף אם חטא. ישראל. ואף גם אם סבלים המה עכ"ז בניים :

בלצון. מהלולך מאדם. אשר גירס בזה רעה. וכ"ש ח"ו מהלולך מדברי תורה. או מן איזה מלצה. או מהלולך ממי שטושה מלצה. שגדול טונו מנשוא. ובכלל זה מי שקובץ פלמו בקיבוץ אנשים. על דברים בטלים שאין בהם כלל. לא תורה ולא מלצה. ולא לורך מלצה. ולא ישובו של עולם כלל. וכמו"ש ומושב ללים לא ישב.

וכמו"ש

כשזוכה ע"י זה והוא גזל. או איזה חיוב שחייב לחברו ומכתש בו. וכזב הוא כשהבטיחו דבר באופן שנתחייב ע"י זה. ואח"כ מוכז בו. ואינו מקיים. ובכל זה המדבר אחד בפה ואחד בלב. ובכלל זה זה ג"כ המדבר שקר וכזב. וכ"ש במה שיש בזה איזה היוק. או רעה לחברו. בשקרו וכזבו :

לשון הרע. שבלשוננו עושה רעה כגון המורה על חברו שגורם לו רעה. או היוק בדבריו. או שגורם לו בזיון בדבורו. וכ"ש ח"ו מלשינות. ובכלל זה מיני לה"ר. שחושב בערכין ט"ו ט"ו. וברמב"ם פ"ו מהלכות דעות. ובכלל זה המקבל לש"ה. שאע"פ דלמיחש מבטי. אבל לא לקבלו להאמינו. בודאי, ושלא לעשות מעשה על פי הלה"ר. ועיין פרטי הדברים בש"ת לר"י סוף חלק י"ג ובכלל זה גם אבק לה"ר המוזכר שם. ובגמרא דערבין שם. וברמב"ם שם. וכל לה"ר הנ"ל. הוא אף אם הוא אמת (כי אם הוא שקר נקרא מוליא שם רע). ואין הבדל בזה

עַל הַמָּא שְׁחַמְּאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּמִשְׁא וּבַמִּתָּן :
 וְעַל הַמָּא שְׁחַמְּאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּמֵאֵכֶל וּבְמִשְׁתֵּה :
 עַל הַמָּא שְׁחַמְּאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּנִשְׁךְ וּבְמִרְבִּית :
 וְעַל הַמָּא שְׁחַמְּאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּנִמִּית גְּרוֹן :

על

שיח יצחק

פני ארי'

בנישך ובמרבית העון הזה חמור סבא
 ככופר ביל"מ ואינו זוכה לעמוד
 בתחמ"מ, והרובה להגלל מזה (ובפרס מי שפוסק
 במ"מ בהלואת והקפות) אין לו ענה רק שילמוד
 דיניהם על בוריו ביד' ולפחות בהש"מ ואו
 ידע פרטיהם וספטיהם. וגם לשאל להם על
 כל ספק, ואזכיר קצת מהדברים המלויים, המלוה
 ענה"ע ואיתן לו בטחונות על הקרן אינו
 מופיל העסקא אחר שהוא רחוק מהפסד, ואפי'
 אם מאמינו אין מושיל בזה, כמבואר בסו"ס
 וסכמ"ח, המוכר דבר שמחירו קצוב ומרבה
 מחיר הסחורה באשר נתן לו בהקפה אסור
 מכ"ס אם מזכיר לו בפירוש שבגלל ההקפה
 מרבה לו: ויש רבית מוקדמת ורבית מאוחרת,
 רבית דברים ורבית כבוד: אסור לית סאה
 בסאה שמא יוקירו אלא"כ פוסק דמיהם: וכהנה
 יש דינים רבים מאוד אשר ע"י הלמוד והעיון
 ימצא אופני היתר ולא יהי' שביק התירא זכו':
 בש"ח

וכמו"ס (אכזב פ"ג) שנים שיושכין ואין
 ביניהם דברי תורה כו':
במשא ובמתן, כשאינו באמונה, וכמו"ס
 בשבת ששואלין לאדם בשעת
 הדין, נשאת ונתת באמונה, ובכלל זה.
 כל האונאות והרמיות, כגון לכסות מומי
 הספק, למען יתרלה לקנותו, לפרכס
 כליס שיראו כחדשים, או לערצ פירות
 בפירות אפילו בחדשים, ובכלל זה שאינו
 מסנהג בדין, והולך ד"ת וטוען שקר, ועי"ו
 עושה עולה לחבירו, וכ"ס עון מדות
 ומשקלות, שעונו חמור מאד, שהוא ג"כ
 בכלל זה כי משא ומתן הוא תקח וממכר,
 ובכלל זה דברים אשר יש עליהם מי
 ג' ג'ע, שהוא חטא, שהרי כפרעין תמנו,
 ובכלל זה משתמש במשכון שלא כדין.

ושאל שלא מדעת דהוי גזלן:

במאכל ובמשחה, שנכשל לפעמים, באיזה מאכל איסור, ובאיזה שאלה שקרה
 בבית, ונדע לו אחר אכילה, או שאינו נזהר כראוי לשאול על כל דבר,
 הן צעניני טריפות והן צעניני מליחה, והן בבשר וחלב, גם שאינו נזהר לסמן המים
 בקין, וצעניני המילצין והחולטים כראוי ובכלל זה האוכל בלא ברכה כדן לפניו,
 פניו לאחריו ושוכח לבדך ברה"מ מתחרון ידיעת הדין, ואוכל מסעודה שאינה
 מספקת לבעליה, וזורק ברכה מפיו, וגם כשעני מצקש ליהן לו לאכול ואינו ניתן
 לו, וע"ע בשו"ע א"ח ס"ו רל"א:

בנישך ובמרבית, כל איסורי רבית, ומלוה ממון בלי היתר עיסקא כראוי וכדן,
 אשר הוא עון חמור מאד, ולאין מפורשים בתורה, ועובר המלוה, והלוה,
 הערצ, והעדים, ובכלל זה ג"כ יש הרבה דינים, שצעניני משא ומתן, שלריך להסדר
 בהם, משום איסור רבית, וכל ספק לפחות לריך שאלה ולהזהר ביותר:
בנמית גרון, הוא גאוף הנכרת גם ממון, בהנהגתו, ותנועותיו, ילך עקב בלד
 גדול, ישב אך פרקדן, לא ידבר רק עם נכבדים, וגם אחס רק מאמרים
 כד'

(א) בנמית גרון, בשקוד עין, שניהם ענין גאוף בלשון וחלטה נטויות גרון ומשקרות
 פינים (יש"ע' ב' ע"ג):

תפלת יום כבוד

עַל חַטָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׁפְטֵי עֵין :
וְעַל חַטָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׁיחַ שְׁפָתוֹתֵינוּ :
עַל חַטָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֵינַיִם רְמוֹת :
וְעַל חַטָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּעֶזְרָה מִצַּח :

וְעַל כָּפָרְםָּ אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת. סְלַח לָנוּ. מַחַר לָנוּ. כְּפַר לָנוּ:

שיח יצחק

פני ארי'

בשיח שפתוחינו כמו שבנחמיה י"ט
חכמות וירקות שורשים לחם וגמלא
שיח הגדה הגדלים ממילא בלא שום עבודת
האדם. כן בחכונת הדבור. דברים שהם ממעדר
השכל והתכונה מתארים בחוחר דבור ודברים
שהם בלי השכל רק דברים בעלמא מתארים
בחוחר שיח וי"ט בשיח שפתוחינו : (ד"ט)
בפליגיא

קגרים. ומקש כבוד. ואם ימנעו מאחו.
יבבל בקולו. ורות שפתיו יענה עזות ובכלל
זה מ"ט (ישעי' ג') יען כי גבה צמות
ליון. ותלכנה נטויות גרון כו'. ועושים
כדי להסית הרואים חותם ע"ש. ובכלל זה
הסולך בקומה זקופה ביותר ע"י שו"ע
או"ח ס' ב' סעיף ו"א:

בשקור עין. כולל הסמכות האסורה. ובכלל זה מה שאמר הכהוב בישעיה ג'
ט"ז. יען כי גבה צמות ליון. ותלכנה נטויות גרון ומסקרות עינים כו'
והיינו כדי להסית את האנשים. וכן שייך זה גם לאנשים. אם לכוונה הג"ל :
שיח שפתוחינו. והדבור על פי רוב בדבר עניין לדרך. והשיחה עפ"י רוב בדיבור
בעל. ודבר נקלה. ולכן אמרו (חגיגה ה') על פסוק ומגיד לאדם מה
שיחו. אפילו שיח. יתירה שבין איש כו' הוא שיחה בטילה. והוא הנקרא בפי
הרמב"ם הדיבור הנמאס. שאין בו תועלת לאדם בנפשו. ולא עבירה ולא מרר
כרוב סיפור ההמון. במה שאירע ומה שהיה ומה הם מנהגי מלך פלוני בהיכלו.
או איך התעשר פלוני. והחסידים הגדלו בעלמס. להניח זה החלק מן הדיבור.
ואמר בספר לרור החיים. הרואה את זולתו פוקר בעשה. הכתובה בחורה כגון
תפילי' לילית. שופר סוכה לולב. וכדומה. טמא יקראוהו. והשח שיחה בטילה. שאין
בה גא יראה ילא חכמה. ולא לורך פרנסה. טובר בלאו הוא מכלל עשה. ודברת
בס ולא בדברים בטלים. ורבים דשים בו והוא כשחוק בעיניהם. ומה ג"כ הדיבור
לגנות מפלה מן המעטות. או לשבח פחיתות מן הפחיתות. בין שהוא מן המדות
בין שהוא מן השכליות. וצפרט שיחה בטילה בביהכ"ג. ובשעת הפילה וכ"ש באמלע
התפילה. במקום שאסור להפסיק. ואמרו שיחה הילדים. וישירה בתי כנריות של ע"ה
כו' (אבות פ"ג מ"ד) וע"ע למעלה בדבור פה :

בעינים רמות. הוא גאווה הנעלמת, מסתתרת ומתלבשת בצנוה, כמ"ס הגאון
המקיבל לולאנו במס"י יש שיחשוב בלבו שכבר הוא כ"כ גדול ומכובד,
עד שאי אפשר לכבוד להתפרש ממנו, ואין לריך לו כלל, ולזה יעשה מעשים כמעשה
העניו, יפריז על מדותיו להראות שפלות גדולה, וענוה יתירה, ולבו מתנשא בקרבן
לומר אני כ"כ רם ונכבד, עד שאיני לריך לכבוד ויש לי לוותר עליו, כי כבר יש
לי ממנו די והותר, הנה זה האיש, מחלף בצנוה ומתרוסם בעיניו, הענוה לבוש
(נד)

עַל חַטָּא שְׁחָמָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִרְיַת עוֹל :
 וְעַל חַטָּא שְׁחָמָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּפִלְיֹת :
 עַל חַטָּא שְׁחָמָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַדִּית רַע :
 וְעַל חַטָּא שְׁחָמָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּצַדוֹת עֵין :

על

שיח יצחק

פני ארי'

בפריקת עול בכלל זה הפורק מכלל

ועיניו רוממות :

עול תורה, וכי הדב"ש ובשון זה
 מכללם כחפט כל אדם שאין שום אדם שיש
 מכלה זמן ביום ובלילה להגל ולריק ואין משם
 על לב הלא באותו זמן הגני בכלל פורק של ח"ו.
 גם מחובות הלמוד שאם ישאלך אדם אל חנמנס,
 והשוכח דבר אחד ממשנתו כאלו מתחייב כחפטו :
 בְּפִרְיֹת, מלשון ואויביו פלילים. וכולל
 בזה ההולך לדון בדיוניהם וי"ל הרמב"ם והטו"ש
 ר"ם כ"ו אסור לדון בפני דיני עכו"ם ובערכאות
 שלהם. אפי' דין שדיים כדני ישראל. ואפי'
 נחרטו ב' בע"ד לדון בפניהם אסור. וכל הבא
 לדון בפניהם ה"ז רשע וכאלו חירף וגידיף והרים
 יד בתורת מרע"ה (וב"פ רש"י בפ' משפטים)
 ואם הב"ד אלם ואינו זיית לדיני ישראל מ"מ
 יתבענו לדיני ישראל תחלה ואם לא רצה לבוא
 נוטל רשות מנ"ד ומגיל בדיוני עכו"ם מיד בעל
 דינו. וצריך לזהר בזה גם בחוב ברור. והדר
 במקום שאין שם ב"ד יכול להזימנו גם בפני ב'
 הדיוטות (ואם הב"ע"ד יראה באחרים ידונו
 בזבל"א) ונוטל רשות מהם ומגיל את חובו
 פ"י עכו"ם :

בעזות מצח. שמעיו פניו נגד ת"ח, ונגד
 גדולי ישראל, או נגד מי שגדול
 ממנו, ואם נריך לומר להם דבר. מה
 שלדעתו האמת אמת, מ"מ יאמרנו בדרך
 ארך, ובלשון רכה, ובהכנעה ולא בעזות,
 ולא בדברי קנסור, ואמרנו עזפנים לגיהנם
 ובושת פנים לג"ע (אבות פ"ה מ' כ"ג)
 ואמרנו חז"ל ש"מ שהוא מומר, וסופו כשכל
 בטבירה ונקרא רשע, ומותר לשנאותו
 וגורם מורבן ירושלים. וגשמים נעלמים,
 וגדון בגיהנם, ומדה רעה זאת, מתוארת
 תמיד לאברים החילוכים, עזי פנים, עזות
 מלח, לפי שיש במדה העזות מדה טובה
 ג"כ כאמרם ז"ל הוי עז כנמר, לעשות
 רעון אביך שבשמים, לא הביישן למד, אך
 ההבדל ביניהם, שמדת העזות הטובה
 היא בסתרי הנפש ולא בגלוי, לפי שמקורה
 בתוכות הנפש שהיא פנימה ומדות העזות
 המנוגה, היא עזות הגלוי, שמקורה בכח
 החומר לא בנפש, לכן מתוארת תמיד
 לא בהתיחסות אברי הגוף. עזות פנים,
 עזות מלח :

בצרות עין. מי שזר לו בטובת זולתו
 בתהלוכות קנינו וילדי אלמאי'
 וכבודו ושלמות חורתו ותששו וכיו"ב. וזר
 שינו ליתן זקקה, ואינו מקבל כספ"ו וכתב
 בב"ח יש חזיק תמיד שאינו נראה לפני, והיינו
 מי שעינו רעה :

פריקת עול. בכלל זה הפורק ממנו אפילו

עול מטה אחת לגמרי וכמו"ש ר"י בש"ת ש"א סי' ואל"ו שמי שאינו נזהר
 בחטא ידוע, ואינו מקבל על עצמו כלל להזהר ממנו, הוא בכלל מומר לד"א
 ע"ש, ובכלל זה שלא לפרוק מעליו עול תורה לגמרי וכמו"ש באבות (פ"ג מ"ו)
 כל הפורק ממנו עול תורה כו' ובכלל זה הפורק עול מעל זולתו ונותנו על חבירו :
 בפלילות. פירושו משפט, כמו ונתן בפלילים (שמות כ"א) ואויביו פלילים (דברים
 ל"ב) (הדיינים נקראו פלילים, והדין נקרא פלילות) וכולל להדיינים

א) עול מלכות שמים. ב) בהריונות הדין והמשפט, מלי ונתן בפלילים (שמות כ"א כ"ב) :

אם

עַל הַטָּא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּקִלְוֹת רֵאשִׁי :
וְעַר הַטָּא שְׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּקִשּׁוֹת עֲרֵף :

ל

שיח יצחק

פני ארי

אם לא נהגו צדיק כראוי, בכל עניניו, בקשיות ערף עמש"ל במדת קשינו עורף : להיות מתון בדין, ולהזהר לבלי לטעות

בו, ומעטני הדין, ועוות הדין וקלקול הדין, והרבה פרטים מאד, וגם לכל אדם שיכך לדין ויטעון אמת, ולא יכחש ולקיים הדין שאם לא כן הוא כאלו גוזל, ובכלל זה שלא לילך לדין במקום שאסור, ע"י בחוש"מ סי' כ"ז ובכלל זה מ"ש הו"ד א"ת כל האדם לכף זכות, ולא לכף חובה. ע"י פירוש המשנה להרמב"ם (אבות פ"א מ"ו) ובש"ת לר"י (ח"ג סי' רי"ח) ואמרו בשבת קכ"ז הדין א"ת חבירו לכף זכות דנין אותו ג"כ לכף זכות :

בצדית רע. היינו שאורב לעשות לחבירו רעה (כלשון הכתוב, ואשר לא לדה שמות כ"א) היינו שרלה לעשות לרעהו רעה. אע"ג שלא פלחה בידו. מ"מ הריך כפרה על הרגון. או שרדה עליו וגרם לו שאחרים עשו לו רעה או איזה גרם היוק :

בצרות עין. שיכול לעשות טובה לחבירו ולא יהיה לו שום היוק מזה. ועינו לרה בשלו לבלי לעשותו. וכמו"ש בערכין (ט"ז א') ועל לרות העין דכהיב וזא אשר לו הבית כו' מי שמיוחד ביתו לו עכ"ל ופירש רש"י ז"ל שם כלי תשמישו שלא השאיל לאחרים עכ"ל. ואמרו באבות (פ"ה מ"ט) יתן ולא יתנו אחרים עינו רעה בשלו וכל זה בכלל לרות עין. ושאינו נוהן לדקה כראוי. וכן אמרו בשבת (ק"ח ד') שדורי מסדרנא דלא סימא לר עין אנה. ובב"ב (פ"ה א') עשן כו' שכל מי שעניו לרות בתלמידי חכמים בעוה"ז כו' ופירש"י שלא לההמותו מנכסיו עכ"ל. ובכלל זה הקנאה שעינו לרה על מה שרואה אלל אחרים. ובאמת ראוי לדעת שאין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו. כמו"ש (יומא ל"ח) ואדרבה ואהבת לריעך כמוך. ולריך לשמוח במה שיש לחבירו :

בקלות ראש. עם אשה שאינה שלו כמו"ש (אבות פ"ג) שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם כו' וכן קלות ראש עם הגדה ע"י יו"ד סי' קל"ה סעיף ה' א'. וכן קלות ראש בבית הכנסת וציה"מ כמו"ש במגילה כ"ח. אין נוהגין בהם קלות ראש ופי' בשו"ע או"ח סי' קכ"א, כגון שחוק והתול. ושיחה בטילה. ע"ש וכן בהפליין אסור בהם קלית ראש ע"י מג"א (סי' נו"ד ס"ק ד') ואמרו אסור למלאות שחוק פיו בעולם הזה (ברכות ל"א) :

בקשיות עורף. כשאומר לו אדם גדול תוכחה. או דבר טוב. והוא מקשה ערפי. ואין שומע לו. והולך בשרירות לבו. וכן לכל מי שאומר לו דבר הגון ומתקבל ראוי לשמוע להטיב (ולא להרע ח"ו). והסמ"ק מנה מ"ע לאהוב תוכחה שנאמר (דברים יו"ד) ומלתם את ערלת לבבכם. וערפכם

לא

עַל הַמָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּרִיצַת רַגְלִים קְדָרַע :
 וְעַר הַמָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּרִכְלוֹת :
 עַל הַמָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׁבּוּעַת שׂוּא :
 וְעַר הַמָּא שְׁחַמְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׁנְאֵת הַנֶּם :

דל

שיח יצחק

פני אדי

ברכילות עי' פריא מענין רכילות, ונסמך ללל
 חלך רכיל, ולא תעמוד על דם רעך.
 לומר שאם עי' שתיקמו יגרום נזק לחבירו
 אסור לו לשתוק, וזוה נכשלים ג"כ רבים
 כשזואלים אותם אחד שזריכים לדעת למעשם
 שרוצים להשתדך או להשתתף עמו משתמטים
 לומר האמת שיודעים, וגי' עון גדול רק חיובא
 רמיא עלייהו לומר האמת שיודעים, ועי' בס"ס
 ספן חיים שהארץ בפרטי פנינים אלה :
 בתמהון

לא תקשו עוד (הובא סו"ס מלות ה') וכן
 בקראו דברי מוסר ותוכחה. לכל יקשה
 ערפו. ובכלל זה מה שאמרו (ברכות ה'
 א') אם רואה אדם שיסורין באין עליו
 יפסח במעשיו. ולא יהיה קשה ערף
 לקבל להעורר לטובה. ועי' לשון הרמב"ם
 התחלת הלכות תענית :
 בריצת רגלים קדורע. שרץ לעשות דבר
 רע. או חטא

לשמים. או לבריות. אפילו לבסוף לא עשה. מ"מ מתודה על הרצון ועל מה שרץ
 לרע. וגם יחכן לפרש. שאפילו נראה לו או לדין שראוי לעשות איזה דבר רע
 לאיש עפ"י התורה כגון לעזור בעד הרעה. או למען ישמעו וייראו! וכו' או
 להליל את נפשו. מ"מ חייב להיות מתון בזה הרבה. ולפנות על ידי לדדים. אולי
 אפשר בענין אחר. או שמתא תועה הוא וישאל לחכמים. ובאם יש ספק בדבר שב
 וא"ס עדיף. ומתודה על המהירות והריצה. בפעולה שהיא להרע כנ"ל אפי' שהוא כדון :
 ברכילות. לא חלך רכיל בעמיד (ויקרא י"ט) ולשון הרמב"ם הל' דעות (פ"ז
 הל"ב). איזהו רכיל זה שטוען דברים. והולך מזה לזה. ואומר כך אמר
 פלוני. כך וכך שמעתי על פלוני. אעפ"י שהוא אמת הרי זה מחריב את העולם כו'
 עי"ש עוד באריכות (ועי' מש"כ למעלה אלל לה"ר). ובכלל זה שלא לקבלו. רק
 למיחש לבד. וכמו"ש למעלה אלל לה"ר. ודואג האדומי ידוע סופו. ומדבק דבר
 זה. המגלה עוד חבירו. שאינו רוצה שיתגלה. וכמו"ש (משלי י"ב) הולך רכיל
 מגלה סוד. עי' ש"ת לר"י ח"ג סי' רכ"ה :

בשיעור שוא. בזעם לשקר. ואפילו שבועה של אמת אם היא בחנם. ללא
 הכרח גמור בצ"ד דוקא. הוא איסור גדול. והוא שוא פי' לחנם
 עי' פי' רש"י בעשרת הדברות פ' יתרו. ואפילו אמר הסם אני נשבע. ואפילו בשוק
 הוא שבועה. ועון חמור מאד. ועי' (גמ' שבועת ל"ו א') אפילו לאמר לאו לאו
 הוא שבועה. והן הן הוא שבועה ע"ש ועי' ביו"ד (סי' רל"ז ס"ה) דזה דוקא
 כשנחמין לשם שבועה יעו"ש. כן אם מזכיר שם שמים על איזה דבר. שאומר
 כה יעזרני ה' אם הוא ח"ו שקר. הוא ענין חמור מאד. ומקלל עצמו בשם.
 שמכלל לאו אמת שומע הן. כ"כ ר"י בש"ת ש"ב סי' מ"ז וע"ש עוד :
 בשנאית הנם. לא תשנא את אחיך בלבד (ויקרא י"ט). ואפילו אינו עושה לו
 רעה. רק שונא לרעהו בלבד בלבד עובר בלאו :

עַר חַטָּא שְׁחַטְמָאנוּ לְפָנֶיךָ בַּתְּשׁוּמַת יָד:
וְעַר חַטָּא שְׁחַטְמָאנוּ לְפָנֶיךָ בַּתְּמַהוּן לִבָּב:

וְעַר כְּלָם אֲלוֹהַּ סְרִיחֹת. סִלַּת לָנוּ. מִחַל לָנוּ. כִּפָּר לָנוּ:

וְעַר חַטָּאִים שְׂאֵנוּ חַיִּבִים עֲלֵיהֶם עֲוֹנָה:

ועל

שיח יצחק

פני ארי

בתהוון לבב. פירש"י אשטרדיסון, ותרנגוף
המתרנמים פערטייבונג, וזה מי
שנטמטס לנו פ"י שנשרט בחטא שאבד הרגש
הטוב מלבנו, וארז"ל (שבת ל"א. ב.) יודעים רשעים
שדרכם למיתה, אלא שיש להם חלב על כסלם
ודבר זה נרדף ביאור רחב ואכמ"ל תן לחטא
ויחטס עוד:

כפר לנו, פירש"י לשון כפרה הוא ענין קנות
והסרה אבל הרמב"ן פ' וישלח פילן-זבה,
ואמר שזה רק בלשון ארמי, אבל בלה"ק הוא
ענין כופר ופדיון, ובענין זה כ' בסי' שעה"ש
בשם הרמ"ק וע"כ כתב שכפרה הוא רק פ"י
יסורין שהם פדיון העון ומה שמבקשים ביוה"כ
היינו שענויי היום יהיו כפרתינו במקום יסורין
עכ"ד, וראיתי בכל התפלות המסורות מקדמוני
ז"ל לא נזכר בקצת כפרה בכל ימות השנה,
ואפי' באבינו מלכנו שיש שם הרבה לשונות
כפולות לא נזכר ג"כ כפרה (רק במוסף ר"ח
והוא פ"י קרבנות כמבואר) וכן בלשון המקרא
נזכר כפרה אלל קרבנות וכיו"ב שיכולים להתפרש
מלשון פדיון (רק פ"א נמצא בתהלים לכאורה
שלא עד"ז ויש ליטבו) ואם הדבר כן מה שמבקשים
בשאר ימות השנה לשון כפרה, אינו נכון שהוא
כמבקש יסורין. וזה לא מצינו רק ביצחק אפ"ה
ואולי כשאומרו אחר קרבנות אין קפידא שר"ל
שאמירת הקרבנות יהי' חשוב כהקרה בפועל
לפדיון נפשינו.

בתשומת יד. הוא מובן שחייב לחבירו.
וחבירו מובט ואין משלם לו.
וכמו"ס לזה רשע ולא ישלם (תהלים לו)
וכ"ס כשכוחש בו. וכמו"ס וכיחש
בעמיתו בפקדון או בתשומ' יד ט'
(ויקרא ה'):

תהוון רבב. מה שמוטא בעבור שהוא
טרוד. או בלעזר. כמו"ס
(דברים כ"ח). ואין זאת הצטרקות על
חטאו כלל, ובכלל זה המפקפק בדברי
חכמים. ומתמה עליהם שלא כראוי, לז'
להתלמד. רק שנעשו הדברים נקלים בעיניו
פ"י תמיהותיו. וכבר אמרו ז"ל כי לא
דבר ריק הוא, ואם ריק הוא מכס הוא
ריק לפי שאי' אתם יגיעים בו ירושלמי
שכס (פ"א ה"ד) כחובות (פ"ח ה"ח) ועוד
בפ"ה מקומות. ובכלל זה מי שנלכד
ברשת. המשתפקים באמתת יסודי הדת.
כאמסת כחורה והנבואה. באמתת השגחתו
יט' במעשה עולם השפל. ובשכר
ועונש. וכדומה:

שאנו חייבים עריהם עולתה. הוא על ביטול
מלות עשה ולאן שאין בו מעשה. ולאן
הניפק לעשה. והוא כולל דברים הרבה.

וגזכיר מקלחם. תפילין שאינם כשרים כראוי. מזוהת אס אינו בכל הפתחים. או
שאינו בודקן בזמן אשר הוגבל לבודקן. או שאינם קבועין כדוין. קימה בפני זקן
בן שבעים אפילו ע"פ למוד תורה. אהבת ה'. יראת ה'. גמילות חסדים. ואהבת
לרשך כחייך. כבוד אב ואם. ומלות לדקה. הוכח טוביות. ומתחלה בנחת ובינו לבין
עלמו. ולא השא עליו חטא. השבת אבדה. מלות מעקה. והסרת מכשול מציתו.

לאו

(א) דברים כ"ח כ"ז ר"ל שהי' נכון ומטורף בדעתו וחסא.

וְעַל הַטָּאִים שְׁאֵנוּ חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם חַטָּאת :
 וְעַל הַטָּאִים שְׁאֵנוּ חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם קָרְבַּן עֹלָה וַיִּוָּרֵד :
 וְעַל הַטָּאִים שְׁאֵנוּ חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם אֲשֶׁם וְדָאֵי וְתַלְוֵי :
 וְעַל הַטָּאִים שְׁאֵנוּ חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם מִפֶּת מַרְדּוֹת :
 וְעַל הַטָּאִים שְׁאֵנוּ חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם מִלְּקוֹת אַרְבָּעִים :
 וְעַל הַטָּאִים שְׁאֵנוּ חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם מִיַּתֵּה בִּידֵי שָׁמַיִם :
 וְעַל הַטָּאִים שְׁאֵנוּ חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם פֶּרֶת וְעֵרִירֵי :
 וְעַל הַטָּאִים שְׁאֵנוּ חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין :

סקילה

פני ארי'

לאו דלא תקום. ולא תמוד כל השמית. משהה נקביו. טובר משום כל תסקלו וכן
 עולה בא על הרהור הלכ :

שְׁאֵנוּ חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם חַטָּאת. הוא על איסור כרת בשוגג. כגון עושה מלאכה
 האסורה מדאורייתא בשבת לפי שאינו יודע הדין שאסור. או ששכח
 שהוא שבת. וכן אם נכשל ח"ו בשוגג בשאר איסור כרת :

שְׁאֵנוּ חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם קָרְבַּן עֹלָה וַיִּוָּרֵד. בשבועת ביטוי שנשבע על דבר
 לעשות. או שלא לעשות ועבר עליה בשוגג וכן בשבועת עדות. שנשבע
 לחזירו. שאינו יודע לו עדות. בין בשוגג. בין בחזיר. על אלה חייב לפי עשרו
 ופניו כמבואר בפ' ויקרא :

אֲשֶׁם וְדָאֵי וְתַלְוֵי. אשם ודאי בא על מי שהיה בידו ממון של חברו שלא כדין.
 כגון שגנבו. או גנבו. או נשאר בידו מפקדון שהפקיד לו. או מהלוואה.
 או משותפות. וכפר בו ונשבע עליו לשקר. ואשם תלויו. בא על מה שעשה בשוגג
 ספק עבירה. שחייב עליו חטאה. כגון שעשה מלאכה האסורה מדאורייתא. בשוגג
 צביה"ש של פרצ שבת. או צביה"ש של מולא שבת. וכן צביה"ש של ערב יו"כ.
 או צמולאי יו"כ ציה"ש קודם לה"כ וכמה נכשלים בזה בסדלקת נר ערב יו"כ
 וכן צמולאי יו"כ. ועל זה חייב אשם תלויו. או שהיו לפניו שמי חמיכות אחת של
 איסור ואחת של היסור. ואכל אחת מהן. ואינו יודע איזה מהן אכל. חייב אשם
 תלויו. ואם נודע אח"כ שאכל איסור. לריך להביא חטאת קבועה :

ג

מבת מרדויות. על כל איסורי דרבנן :

מִלְּקוֹת אַרְבָּעִים. לעובר על כל לאו שיש בו מעשה. וכגון השחתת הזקן בחצר
 שצובר חמשה לאווין שחייב חמשה פעמים מלקות. וכגון שעטמו שלובש
 בחזיר. חייב מלקות כל רגע שלובש :

מִיַּתֵּה בִּידֵי שָׁמַיִם. כגון האוכל עיסה שלא הורמה חלתה. וזר שאכל את החלה :
 כרת וערירות. כגון העושה מלאכה ציוה"כ בחזיר. והאוכל ציוה"כ. והאוכל
 מתן צפסת. והאוכל חלב ודס. והבא על הנדה כל זמן שלא עכלה כדין :
 סקילה

מְקִיְלָהּ. שְׂרִיפָה. הַרְגָה. וְחִנּוּק. עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְעַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. בֵּין שֵׁשׁ בָּהּ קוּם עֲשֵׂה. וּבֵין שְׁאֵין בָּהּ קוּם עֲשֵׂה. אֶת הַגְּלוּיִם לָנוּ וְאֶת שְׂאֵינִם גְּלוּיִם לָנוּ. אֶת הַגְּלוּיִם לָנוּ כְּכֹר אֲמֵרָנוֹם לְפָנֶיךָ. וְהוֹדִינוּ לְךָ עֲלֵיהֶם. וְאֶת שְׂאֵינִם גְּלוּיִם לָנוּ לְפָנֶיךָ הֵם גְּלוּיִם וְיָדוּעִים. כְּדַבֵּר שֶׁנֶּאֱמַר הַנְּסַתְרוּת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְהַנְּגַלְתָּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם. לַעֲשׂוֹת אֶת פֶּר דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: כִּי אַתָּה סָרַחְתָּן לְיִשְׂרָאֵל וּמָחַקְתָּן לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַד הַדֹּר וְדָר וּמִבְּלַעַד־יָדֶיךָ אֵין לָנוּ מַלְאָךְ מוֹחֵל וּמוֹלֵחַ אֱלֹהֵי אֲתָה:

אֱלֹהֵי. עַד שְׁלֹא נִוצַרְתִּי אֵינִי כְדָאֵי וְעַכְשָׁנוּ שֶׁנִּוצַרְתִּי כְּאֵלֹהֵי לֹא נִוצַרְתִּי. עֵפֶר אֵנִי בְּחַיִּי. מַל וְחָמַר בְּמִיתַתִּי. הִרִי אֵנִי לְפָנֶיךָ כְּכֹלִי מֵלֵא בּוֹשֵׂה וּכְלִמָּה. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שְׁלֹא אֶחְטֵא עוֹד. וּמָה שֶׁחָטֵאתִי לְפָנֶיךָ מֵרַם בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים. אָבֵל לֹא עַל יְדֵי יְסוּרִים וְחֲלִים רָעִים:

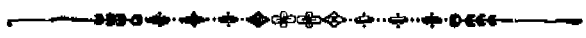
אֱלֹהֵי. נִצוֹר לְשׁוֹנֵי מֵרַע וּשְׁלֵפְתֵי מֵדַבֵּר מֵרָמָה וּלְמַקְלָדֵי נַפְשֵׁי תְדוּם וְנַפְשֵׁי בְּעֵפֶר לְכֹל תִּהְיֶה פֶתַח לְבִי בְּתוֹרַתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁי וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מִתְרָה הַפֶּר עֲצָתָם וּקְלַקְל בְּחֻשְׁבֹתָם. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֶךָ עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁתְךָ עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרַתְךָ לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ וְעַנְנֵי: יְהִי דְרָצוֹן אֲמָרֵי פִי וְהַגִּיזוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ

פני אר"י

מקילה. המחלל את השבת. המקלל אביו ואמו: שריפה. הבא על זהו. הרג הרולח: חנק. הבא על אשה איש. החובל באביו. או באמו: קום עשה. כגון תפילין וכדומה. שאין זה קום עשה. כגון לילית שאם אין לו בנד בת ד' כנפות. אינו חייב זה מה"ט. מיהו בעידן רתחא ענשי עלה נמי:

(א) קאי על מ"ע ועל מל"ת. וכגון במ"ע של אכילת מלה יש זה הט"י קום ועשה ובמנות עשה לשבח ביום השבת אין זה קום עשה וכן במל"ת כגון שלא להביות מכבסה יש זה קום ועשה וברוג אומה. ובמל"ת שלא לאכול גיד הגשה אין זה קום ועשה.

יְהוָה צוּרֵי וְגוֹאֲלֵי. עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם
 עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן:
 יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ; וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בְּיִרְאָה בְּיָמֵי עוֹלָם
 וּבְשָׁנִים קְדְמוֹנִיּוֹת; וְעֲרֹבֶת לַיְרֵוָה מְנַחֵת יְהוּדָה וַיְרוֹשְׁשִׁים בְּיָמֵי עוֹלָם
 וּבְשָׁנִים קְדְמוֹנִיּוֹת:

תפלת נעילה

(דה"ח) (ה) קודם תפלת הנעילה אומרים אשרי ובה לניון: (ב) זמנה כשהחמה בראש האילנות
 כדי שיסלימה עם לה"כ ועכ"פ יאמרו החרוז היום יפנה בעוד השמש נראה דאל"כ דזכר
 שקדים לפני ה': (ג) ככ"מ שאומרים בתפלת יו"כ כתבנו אומרים בנעילה חתמנו: (ד) בשבת
 מזכיר בה של שבת וביודוי שאחר ההפלה יחיד אינו מזכיר ש"ס אבל ש"ץ שאומרה תוך תפלתו
 מזכיר ש"ס: (ה) אין לה"כ בנעילה אבל אומרים או"ל ברכנו כו' ואומרים אי"מ אפי' כשחל בשבת
 ואפי' סימנו נעילה בעוד קצת יום אעפ"כ אומרים:
 אָמְרוּ רַחֵל כִּי כֵּן רָאִשׁוֹת הוּי כַּעֲבַד הַמַּסְדֵּר שֶׁבַח לְרַבּוֹ. וְרַחֵךְ לַעֲמוּד בְּאִימָה וּבִירְאָה וְהֵם כַּעֲבַד
 ג' אבות העולם:

בִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא תְּבוֹ גְדֹל יִאֲלֹהֵינוּ:

אֲדַנִּי שְׁפַתִּי תִפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי
 אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל
 הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים
 וְקִנְיָה חֶבֶל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנָי
 בְּנֵיהֶם לְמַעַן יִשְׁמוּ בְּאַהֲבָה:

זְכַרְנוּ לְחַיִּים מִקֶּדֶם חַפְּזֵי בְּחַיִּים. וְחַתַּמְנוּ בְּסִפְרֵי הַחַיִּים לְמַעַנְךָ
 אֱלֹהִים חַיִּים:

מִקֶּדֶם עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְגַן
 אַבְרָהָם:

אַתָּה גִבּוֹר לְעוֹלָם אֲדַנִּי מְחִיָּה מֵתִים אַתָּה רַב
 לְהוֹשִׁיעַ:

מוריד הַטָּר:

מִכָּל־כֶּלֶל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחִיָּה מְתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים
 סוּמָה נוֹפְלִים וְרוּפֵא חוֹלִים וּמְתִיר
 אֲסוּרִים וּמְקִיִּם אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפֶר. מִי כְמוֹךָ בַעַל
 גְּבוּרֹת וְטִי הוֹמָה לְךָ מִלֶּךָ מְמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַקִּיחַ
 יִשׁוּעָה:

כִּי מִי קָמוּךְ אֵב תְּבַתִּים חֹכֵר יְשׁוּעָה לְמִיִּם בְּרַחֲמִים וְ

וְנֶאֱמַן אַתָּה? הַחַיּוֹת מְתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 מְחִיָּה הַמְתִּים:

אַתָּה קְרוֹשׁ וְשִׁמְךָ מְרוֹשׁ וְקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם
 יְהִלְלוּךָ פִּלְאָה:

וּבְכֵן תֵּן פְּחָדְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְאִימְתָךְ
 עַל כָּל מָה שֶׁבְּרָאת וַיִּירָאוּךָ כָּל הַמַּעֲשִׂיִם
 וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לַפְּנֵיךָ כָּל הַבְּרוּאִים וַיַּעֲשׂוּ כִלְסֵם אֲנָה
 אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְבֵי שְׁלָמִים. כִּמּוֹ שִׁידְעֵנוּ יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשְׁלֵטוֹן לַפְּנֵיךָ עוֹ בְיָדְךָ וּגְבוּרָה בְיַמִּינְךָ
 וְשִׁמְךָ נוֹרָא עַל כָּל מָה שֶׁבְּרָאת:

וּבְכֵן תֵּן כְּבוֹד יְהוָה לְעַמְּךָ תְּהִלָּה לִירְאֵיךָ וְתִמְנָה טוֹבָה
 דְּדוֹרְשֵׁיךָ וּפְתִחוֹן פֶּה לְמִיֻּחָלִים לְךָ. שְׂמַחַה לְאַרְצֶךָ.
 וְשִׁשׁוֹן לְעִירְךָ. וְצַמִּיחַת כֶּרֶן לְדוֹר עַבְדֶּךָ. וְעִדְיֹת נֵר לְבָן
 יְשִׁי מְשִׁיחָה בְּמִתְרָה בְיַמִּינוּ:

וּבְכֵן צְדִיקִים יִרְאוּ וַיִּשְׂמְחוּ וַיִּשְׂרִים יַעֲלוּזוּ. וְחַסִּידִים
 בְּרָנָה יִגִּילוּ. וְעוֹלָתָה תִקְפֹּץ פִּיהָ. וְכָל תְּרִשְׁעָה
 בְּרָאָה כַעֲשָׂן תִּבְלָה. כִּי תַעֲבִיר מִמְּשַׁלַּת זְדוֹן מִן הָאָרֶץ:

וּתְמַלֹּךְ אֶתְּהָ יְהוָה לְבָרְךָ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ בְּהַר צִיּוֹן מִשָּׁבִין
 כְּבוֹדְךָ וּבִירוּשָׁלַיִם עִיר קִדְשֶׁךָ. כַּפְתּוּב בְּדַבְרֵי
 קִדְשֶׁךָ. יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ :

קְדוֹשׁ אַתָּה וְנוֹרָא שְׁמֶךָ. וְאֵין אֱלֹהִים מִפְּלַעְדֶּיךָ כַּפְתּוּב
 וַיִּנְבְּהָ יְהוָה צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט וְהֵאָזַר הַקְּדוֹשׁ נִקְדָּשׁ
 בְּצַדִּיקָהּ : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּלַךְ הַקְּדוֹשׁ :

אַתָּה בְּתַרְתֵּנוּ מִכָּל הָעַמִּים. אֶהְבֵּת אֹתֵנוּ וּרְצִית
 בָּנוּ. וְרוֹמַמְתֵּנוּ מִכָּל הַלְשׁוֹנוֹת וְקִדְשִׁתֵּנוּ
 בְּמַצוֹתֶיךָ. וְקִרְבַּתֵּנוּ מִלְּכָנוּ לְעַבּוֹדֶתֶךָ. וְשִׂמְךָ הַגָּדוֹל
 וְהַקְּדוֹשׁ עָלֵינוּ סְרָאֵת :

וְהִיָּתֵן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֵת יוֹם (לשנת השבת הזה לקדושת
 ולמנוחה ואת יום) הַכַּפָּרִים הַזֶּה. לְמַחִילָה וְלִסְלִיחָה וְלִכְפָּרָה.
 וְלִמְחַל בּוֹ אֵת כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ (באהבה) מִקְרָא קָדֵשׁ זָכַר לִיצִיאַת
 מִצְרַיִם :

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וַיְבֹא וַיִּגִּיעַ וַיִּרְאֶה וַיִּרְצֶה
 וַיִּשְׁמַע וַיִּפְקֹד וַיִּזְכֹּר וַיִּזְכְּרֵנוּ וַיִּפְקֹדֵנוּ וַיִּזְכְּרֵנוּ וַיִּזְכְּרֵנוּ וַיִּזְכְּרֵנוּ
 וַיִּזְכְּרֵנוּ מִשִּׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדְּךָ וַיִּזְכְּרֵנוּ יְרוּשָׁלַיִם עִיר קִדְשֶׁךָ
 וַיִּזְכְּרֵנוּ כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לְפָלִיטָה לְמַזְכָּת
 לְחַן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם הַכַּפָּרִים הַזֶּה :
 זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כּוֹ לְמַזְכָּה. וּפְקֹדֵנוּ כּוֹ לְבִרְכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ
 בּוֹ לְחַיִּים. וּבְדַבְרֵי יְשׁוּעָה וּרְחֻמִּים חוּס וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ
 וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחֵם אֶתְּהָ :

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מְחַל לְעֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם (לשנת השבת הזה
 וביום) הַכַּפָּרִים הַזֶּה. מַחֵה וְהַעֲבִיר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטָּאתֵינוּ
 מִגִּנְדַּת עֵינֶיךָ. כַּאֲמֹר אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מוֹחֵה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעַנִּי
 וְחַטָּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר : וַיֹּאמֶר מַחִיתִי כַּעֲב פְּשָׁעֶיךָ וְכַעֲנֵן חַטָּאתֶיךָ

שׁוּבָה אֵלַי כִּי נִאֲמַרְתִּיךָ: וְנֹאמַר כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לְמַחֲרָתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּמְחָרוּ: (לשבת אלהינו
 נִאֲמַרְתִּי אֲבוֹתֵינוּ רָצוּהוּ בְכַנְיָהוּתָנוּ) קֹדֶשׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתָן חֲקֻקֵינוּ
 בְּתוֹרֹתֶיךָ שִׁבְעֵנוּ מִמִּזְבְּחֶךָ וּשְׁמַחְנוּ בִּישׁוּעֹתֶיךָ: (לשבת והנחילנו יי
 אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שֵׁבֶת קִדְשֶׁךָ וַיִּנְחֵנוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל מִקִּדְשֵׁי שָׁמַיְךָ)
 וּמַחֲרָת לִבְנֵנוּ לַעֲבֹדֶךָ בְּאַמֶּת. כִּי אַתָּה סִלַּחַן לְיִשְׂרָאֵל וּמַחֲרָת
 לְשִׁבְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וְדוֹר וּמִבְּלַעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ מִלָּךְ מוֹחֵל
 וּסוֹלַח (אֱלֹהֵי אֶתָּה): בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִלָּךְ מוֹחֵל וּסוֹלַח
 לְעֹנְוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וּמַעֲבִיר אֲשֵׁמוֹתֵינוּ בְּכָל
 שָׁנָה וּשְׁנָה. מִלָּךְ עַד פֶּלַח הָאָרֶץ מִקִּדְשֶׁךָ (לשבת השֵׁשֶׁת ו) יִשְׂרָאֵל
 וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים:

רָצוּהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפְלָתָם. וְהַשִּׁב
 אֶת הָעֲבוֹדָה לְדַבִּיר בְּיַתֶּךָ וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל.
 וּתְפַלְתֶּם בְּאַהֲבָה תִּמְכַּל בְּרָצוֹן וְתִהְיֶה בְּרָצוֹן תָּמִיד
 עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:

וְתַחֲזוּינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבָךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מודים לרבנן

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו
 ואלהי אבותינו אלהי כל בשר
 יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות
 לשמך הגדול והקדוש על שהחזיתנו
 וקיימתנו כן תחינו ותקימנו ותאסוף
 גלותינו להצרות קרשך לשמור חקך
 וקעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם
 על שאנחנו מודים לך ברוך אל
 ההודאות:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאתָה הוּא
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
 אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּר תַּיִנוּ
 מִגֵּן יִשְׁרָאֵל. אַתָּה הוּא קְדוֹר
 וְדוֹר גְּדוּלָה לָךְ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתֶךָ:
 עַל תַּיִנוּ הַמְסוּרִים בַּיָּדֶךָ וְעַל
 נַשְׁמוֹתֵינוּ הַמְסוּדוֹת לָךְ וְעַל
 נַפְשֵׁי שְׁכָכְל יוֹם עַמְּנוּ וְעַל
 נַפְלְאוֹתֶיךָ וּטוֹבוֹתֶיךָ שְׁכָכְל
 כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהִמְרָתָם
 קוּיֵנוּ לָךְ:

עת ערב ובקר וצהרים. הטוב
 כי לא חסדיך מעולם ועל

זַעַר בָּלֶם יִתְבַרַךְ וַיִּתְרוֹמַם שִׁמְךָ מִלְּפָנָיו תְּמִיד
לְעוֹזָם וְעַד :

וַחֲתוּם לְחַיִּים מוֹבִים כָּל בְּנֵי בְרִיתְךָ :
וְכָל־חַיִּים יִדְוֶךָ פִּלְגָה וַיִּהְלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בְּאַמֶּת הָאֵל
יִשׁוּעַתְּנוּ וְעִזְרַתְּנוּ סִלָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
הַמְּזַבֵּב שִׁמְךָ וְלִךָ נָאָה לְהוֹדוֹת : לְשׁוֹן בְּרַכַּת כַּהֲנִים

שֵׁים שְׁלוֹם מוֹבָה וּבְרַכָּה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל
יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּרַכְּנוּ אֲבִינוּ בְּלָנוּ בְּאַחַד בְּאוֹר פְּנִיָּךְ פִּי
בְּאוֹר פְּנִיָּךְ נִתַּתְּ קֶנֶס יְהוָה אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַתְּבַת חֶסֶד
וְצַדִּיקָה וּבְרַכָּה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשְׁלוֹם וּמִזֵּב בְּעֵינֶיךָ לְבָרַךְ אֶת
עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּשִׁלּוֹמְךָ :

בְּחַפְזֵי חַיִּים בְּרַכָּה וְשְׁלוֹם וּפְרִיגָסָה מוֹבָה גִּזְכָּר וְנַחֲתָם לְפָנֶיךָ
אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים מוֹבִים וּגְשׁוֹלָם :
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה [עֲשֵׂה הַשְׁלוֹם] הַמְּבָרַךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹם :
(יְהוּ לְרַצּוֹן אִמְרֵי פִי וְהַגִּינוּן לְבִי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְנֹאֲלִי) :

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ [אֲנָא] תְּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתְנוּ וְאֵל
תִּתְעַלֵּם מִתְּהַנְּתָנוּ. שְׂאִין אֲנַחְנוּ עֵז פָּנִים וְקִשֵׁי עֲרָף
לְדוֹמֵר לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ צְדִיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא
חַמְּאָנוּ. אֲבָל אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ חַמְּאָנוּ :

אֲשַׁמְנוּ. בְּגַדְנוּ. גִּזְלָנוּ. הִבְרַנוּ דְּפִי. הֶעֱוִינוּ. וְהִרְשַׁעְנוּ.
זָדְנוּ. חֲמַסְנוּ. טַפְלָנוּ שִׁקֵּר : יַעֲצָנוּ רָע. כּוֹזְבָנוּ.
לָצָנוּ. מְרַדְנוּ. נֶאֱצָנוּ. סָרְרָנוּ. עֵוִינוּ. פִּשְׁעָנוּ. צָרְרָנוּ.
חֲשִׁינוּ עֲרָף : רִשְׁעָנוּ. שִׁחַתְנוּ. תַּעֲבָנוּ. תַּעֲוִינוּ.
תַּעֲתַעְנוּ :

כָּרְנוּ מִפְּצוֹתֶיךָ זְמַמְשָׁפוֹךְ הַפּוֹזְבִים וְלֹא שָׁוָה לָנוּ. וְאַתָּה צְדִיק
עַל כָּל הַבָּא עָלֵינוּ. כִּי אֵיכָת עָשִׂיתָ וְאַנְחָנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

מַה נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מְרוֹם. וּמַה נִּסְפָּר לְפָנֶיךָ
שׁוֹכֵן שְׁחָקִים. הֲלֹא כָּל הַנְּסֻתוֹת וְהַנְּגִלוֹת

אַתָּה יוֹדֵעַ:

אַתָּה נוֹתֵן יָד לְפוֹשְׁעִים. וַיְמַיְנֵךְ פְּשׁוּטָה לְסַבֵּל
שָׁבִים. וְתִלְמָדְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְהַתְּנוּחַת
לְפָנֶיךָ עַד כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ לְמַעַן נַחְדֵּל מֵעֲשֹׂק יְדֵינוּ
וְתִקְבְּלֵנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ כְּאֲשֵׁים וּכְנִיחוֹתִים
לְמַעַן דְּבַרְיֶךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ: אֵין מִן לְאִשֵּׁי תוֹבוֹתֵינוּ.
וְאֵין מִסְפָּר לְנִיחוֹתֵי אֲשַׁמְתָנוּ. וְאַתָּה יוֹדֵעַ
שְׂאֵתְרֵתְנוּ רַמָּה וְתוֹדָעָה. לְפִיכֶךָ הִרְבִּיתְ סְלִיחָתְנוּ.
מַה אָנוּ. מַה חַיֵּינוּ. מַה חֲסָדְנוּ. מַה צְדָקְנוּ. מַה
יִשְׁעֵנוּ. מַה פְּחָנוּ. מַה גְּבוּרַתְנוּ. מַה נֹּאמַר לְפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הֲלֹא כָּל הַגְּבוּרִים כְּאֵין
לְפָנֶיךָ וְאֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם כְּלֹא הָיוּ וְחַכְמַיִם כְּבִלֵי מִדְּעָה
וְגִבּוֹנִים כְּבִלֵי הַשָּׂפָל. כִּי רַב מַעֲשֵׂיהֶם תָּהוּ וַיְמִי

חַיִּים

שִׁיחַ יִצְחָק

אַתָּה נוֹתֵן יָד לְפוֹשְׁעִים. כְּמִי שֶׁטּוֹבַע בְּנֵהר. וְכֹא אֶחָד וְנוֹתֵן לוֹ יָדוֹ שֶׁאֵחָד צוֹ וַיּוֹנִיאוּהוּ וּלְהוֹהֵק
(פ' מַשְׁפָּטִים ק"ו) וַיִּלַּךְ שׁוֹכֵב בְּדֶרֶךְ לְכוּ (יִשְׁעֵי נז) בְּגִין דִּינֵה"ר דְּבִישׁ חֲקֵק אֲחִיקֵף בִּישׁ,
וְסֵל דֹּא חוֹלֵל שׁוֹכֵב וְלֹא בְּשִׁי לֶאֱחָבָא בְּחוֹבָתָא, קב"ה חֲמֵי אֲרַחֲמֵי דְקֹא חוֹלִין בְּבִישׁ בְּלֹא חוֹטְלָתָא, אָמַר
קב"ה אֲנִי אֲטַעְרִיכֵנָא לְאַחְסָפָא בִּידֵיהּ הִי"ד רִדְכוּ רֵאִיתִי (דְקֹא חוֹלִין בְּחַסְבֹּא) וְאַרְפֹּאכֹו אֲנִי בְּשִׁי
לְמִיבֵב לִיה אֲסוּחָתָא, קב"ה אֲעַל בְּלִבִּישׁ אֲרַחֲמֵי דְתוֹבָתָא וְאַסוּחָתָא לְשִׁמְחִישׁ, וְאַנְחָהוּ, אֲנַחֲבֵי לִיה
קב"ה בְּאַרְחֵי מִישׁוֹר כְּמֵאן דֹּאֲחִיקֵף בִּידָא לְאַחְרָא וְאַפְקִישׁ מִנּוּ חַסְבֹּא עַכ"ל הוֹוֵה בְּקִינֹר קֹלָת: וַיְמַיְנֵךְ
פְּשׁוּטָה, כִּי תַחֲלֵת הַהֲתַקְרָבוֹת הַלוֹשֵׁס הִיא ע"כ כִּינֵס לֹחֵת בְּלֶשׁוֹן י"ד סִיבֵא הַשְׂמֵאלִית אֲחַסֵּס
כְּשִׁיתְכוּבֵן בְּהַמְתַּקְרֵב לְרִצּוֹן הַהֲקַרְבָּה. וַיִּמְנָא הַמְקַרֵּב הַתַּחֲקוּקָת יִפְסֹס לוֹ יִמְנֵוּ בַעֲלַת כֶּסֶף לְהַרְדוּת
הַהֲתַחֲקוּקָת: וְתִלְמָדְנוּ לְהַתְּנוּחַת לְפָנֶיךָ. וַיִּדְעָ כִּי מִתְנַלֵּי הוֹדוּן הִיא עוֹיֵבַת הַחֲסָפָא וְכִי"ס וְעוֹדָה
וְעוֹד, וְכֵלְשׁוֹן הַרְמַכ"ס יִגְמֹר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא יִשׁוּב לֹוֹ הַחֲסָפָא עוֹד לְעוֹלָם וְזֶס שִׁיקְרוּ סֵל וְדָי (וְכַע"ת כ')
שֶׁלֶשׁ וַיְדוּ"י מוֹרֵה עַל זֶס שֶׁטְרָאוּ י"ד"ה" מִלִּי וַיְדוּ אֲכֵן כִּי וְאַרְיֵס בְּאַלְמַת סַחֲסָא): לְמַעַן נַחְדֵּל
מֵעֲשֹׂק יְדֵינוּ. כְּמִ"ס הַחֹס' (כְּכ"מ) כֶּסֶף ר"י הַחֲסִיד כְּפֶטֶס דְּהַסִּיד לְבַשׁוֹת לֹא סִיד לְבַשְׁטָמָת
דַּע"י שְׂבוּעָה יִפְרוֹשׁ מְנוּל, וַיִּשְׁאַר נְקִי מִחֲטָא אֲבָל גִּזְלֵי וְדֹא"י, כִּיִּיס גִּזְלֵי יֵתן מַכְבֵּד, אֲבָד לֹס סַחֲסָם

כ"ב

חַיִּיהֶם הַבֶּל לְפָנֶיךָ. וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֵין
כִּי הַבֶּל הַבֶּל :

אַתָּה הַבְּדִלְתָּ אָנוּשׁ מֵרֹאשׁ. וּתְפַיְרְהוּ לְעַמּוּד
לְפָנֶיךָ. כִּי מִי יֹאמֵר לְךָ מַה תַּפְעֵל וְאִם יִצְדַּק
מֶה יִתֵּן לְךָ : וּתְתֵן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת
יוֹם (כִּיחִיד אִינוּ מִזְכִּיר שֶׁל שַׁבַּת הַיְשָׁבֶת הַזֶּה וְאֵת יוֹם) (צוֹם)

וְדַבְרִים הַזֶּה קֵץ וּמַחִילָה וּסְלִיחָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ
לְמַעַן נַחְדֵּל מֵעֲשֵׂה יְדֵינוּ וְנָשׁוּב אֵלֶיךָ לַעֲשׂוֹת חַסְדֵי
רְצוֹנְךָ בְּלִבְבִי שְׁלָם : וְאַתָּה פְּרַחֲמֵנוּ הַרְבִּים רַחֵם
עָלֵינוּ כִּי לֹא תַחְפוֹץ בְּהִישָׁהֲתֵת עוֹלָם. שְׁנֹאמַר דְּרָשׁוּ
יְהוָה בְּהַמְצֵאוֹ קִרְאָהוּ בְּהוֹתוֹ קְרוֹב : וְנֹאמַר יַעֲזֹב
רָשָׁע דְרָכּוֹ וְאִישׁ אֵין מִחֲשַׁבְתּוֹ וַיֵּשֶׁב אֶל יְהוָה
וַיִּרְחַמְהוּ וְאֵל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְפָּה לְסָלוֹת : וְאַתָּה
אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת חַנּוּן וְרַחוּם אֲרַךְ אַפַּיִם וְרַב חַסֵּד וְאַמֵּת
וּמְרַבָּה לְהִיטִיב וְרוֹצֵה אֶתְּךָ בְּתִשׁוּבַת רָשָׁעִים וְאֵין
אֶתְּךָ חֲפִץ בְּמִיתָתָם שְׁנֹאמַר אֲמַר אֱלֹהִים חֵי אֲנִי
נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה אִם אֲחַפֵּץ בְּמוֹת הַרָשָׁע כִּי אִם

שיח יצחק בשוב

הזה לא יגזול מ"מ לא יהי נקי מגזל שכר, ע"כ גם הפעם הזה לא יפרוש, זה תוכן כונת הכוונת
שם, ועד"ו היא הכונה כאן: מה אנו מה היינו נת"ל בצרכות השחר: אתה הברדלה, לטון הפרשה
ובחירה לעלוי וחשיבות, כמו כי הבדיל אלהי ישראל אתכם, אנוש, הוא תואר לאלים לחושבת כחז,
כי מטבעו לבו חלוש ואנוש בקרבו, וכמעט קט נופל ברשת תלות הוצר, : מראש, מראשית הבריאה
היתה דעתך על האדם שהוא בתכלית הולמת המזג, להיותו הוא תכלית למעשה בראשית, כי הוף
מעשה במחשבה תחלה (ע"ת) : והביררה, הוא לשון תמינת כבוד ויתרון מעלה כמו לא תכירו
פנים במשפט וכולל לשון התקרבות, כמו מדוע מלאחי חן בעיניך להכירני (רות ב') (ועד"ו תפרש
ויכר יוסף את אחיו שריחם עליהם, ע"י רש"י סס) לעמוד לפניך, לשרת לפניך, ולעמוד על
בשמרת התורה והעבודה: כי מי יאמר לך מה הפעל, מי מכל הנבראים היותר חשובים כמלתא,
הים יכול לומר מה אנוש כי תזכרו ותבדיל ותבחר חושב כזה: ואם יובה מה יתן לך, נגד
ותכיררו לעמוד לפניך, יאמר, למה זה הכרת לתת כבוד ויתרון חשיבות לאנוש על ארך, שהוא בין
כל נבאי מרום יעבוד לפניך בצורה ומלות, הלא עם כל זכות מעשיו לא יתן לך מלאמה (סס)
קץ מחילתה וסליחתה, כי ונשוב אליך כי' כי אם ח"ו לא היתה בליחה, לא היו שבים מעונותיהם
כיון שאין להם תקנה, ירבו לפשוט, כמו ששמע אהר שובו ביום שובבים הון מאהר, : ופרט למען

נחל

(א) הבדלת אותו לעבודתך, (ב) ישע"י ל"ה ו' ג) שם כ"ה ז' ד) נהמ"י ע"י י"ז. (ה) יחוקאל ל"ג י"א.

בשוב רשע מדרך וְהָיָה שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדְרָכֵיכֶם
 הָרָעִים וּלְמַה תָּמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל : וְנֹאמֶר הַחֲפִיץ
 אַחֲפִיץ מוֹת רָשָׁע נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה הֲלֹא בְּשׁוּבוֹ
 מִדְרָכָיו וְחַיָּה : וְנֹאמֶר פִּי לֹא אַחֲפִיץ בַּמּוֹת הַמֵּת
 נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה וְהַשִּׁיבוּ וְחַיּוּ : כִּי אַתָּה סֶלְחָן לְיִשְׂרָאֵל
 וּמַחֲלָן לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וְדוֹר וּמִפְּלִעְדֵיךָ
 אֵין לָנוּ מִלָּךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ (אֵלֹהֵי אֲתָה) :

אֱלֹהֵי. עַד שָׁלֵא נּוֹצַרְתִּי אֵינִי כְּדָא וְעַכְשָׁו
 שְׁנוֹצַרְתִּי כְּאֵלוֹ לֹא נּוֹצַרְתִּי. עֲפָר אֲנִי בְּחַיּוֹ.
 מֵל וְחֵמֶר בְּמִיתַתִּי. הֲרִי אֲנִי לְפָנֶיךָ בְּכָלִי מְלֵא בּוֹשָׁה
 וּכְלֻמָּה. יְהִי רַצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי
 שְׁלֵא אֶחְטֵא עוֹד. וּמָה שְׁחַטַּאתִי לְפָנֶיךָ מֵרַם
 בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים. אֲבָל לֹא עַל יְדֵי יְסוּדִים
 וְחֻלִּים רָעִים :

אֱלֹהֵי. נִצּוֹר לְשׁוּנֵי מִרְעַ וְשִׁפְתֵי מִדְּבַר מְרֻמָּה וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי
 תְּדוּם וְנַפְשֵׁי בְּעֶפֶר לְכֹל תִּתְּהִי פֶתַח לְבִי בְּתוֹרַתְךָ
 וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁי וְכֹל חַוְשֵׁיבִים עֲלֵי רַעַה מִהֲרָה הַפֵּר
 עֲצָתָם וּמְקַלְקֵל מִהַשְׁבַּתָּם. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמִיךָ עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ
 עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁתְּךָ עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרַתְךָ לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינֶךָ וְעַנְנֵי : יְהִי קְרַצּוֹן אֲמַרִי פִי וְהַגִּיזוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ
 יְהוָה צוּרִי וְגוֹאֲלִי. עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם
 עַלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֲמַרוּ אָמֵן :

שִׁיחַ יִצְחָק

נְחֻדֵל מִצֶּשֶׁק יְדִינֵנו. שֵׁהִיא הַחֲמוּרָה שֶׁבְּעִבְרוֹת כִּמֵּ"ט קִיפָה מִלֵּאָה עִבְרוֹת גּוֹל מִקְטֹרֵג בְּרֵאשׁ
 פֹּלֵס. וְאֲמַרוּ קֶשֶׁה עוֹכֵן כֹּל מִדּוֹת מַעֲוָנוֹן שֶׁל עֲרִיזוֹת. שֵׁהִיא בְּתַסּוּכָה שֶׁלֹּא יִדַע לְמִי יִחְוִיר, וּפְמַשֵּׁל
 מוֹה כְּאֲשֶׁמֶנו, וְהַרְוֵה לְהַנָּל מִעֵן הַמֵּר הוֹה (בֵּין שֶׁהוּא עֹסְקָן בְּמַסְהַר בֵּין שֶׁהוּא יוֹשֵׁב אֵהֵל) אֵין
 עֹשֶׂה כ"א לְלַמּוֹד בְּעִיּוֹן הַהִלְכוֹת הַשִּׁיכִים לְזֶה. הֵיטָו הִלְכוֹת נֹזְקֵי שְׂכִינִים. מִקַּח וּמִמְכָר. אֲתֵאָה
 בְּגִיבֵה. גִּילָה אֲכִידָה וּמְגִילָה וְדִינֵי שׁוֹמְרִים. וְמִי שֶׁאֵין לוֹ סֵאֵל, יַעֲיִין מַחֲלָה בְּקִיּוֹר ש"ע מַעֲנִינִים
 אֵלוֹ וְחֵ"כ יִתְכוּן הַעֲנִינִים הַשִּׁיכִים לוֹ וַיַּעֲיִין בֵּם סֵעֵב :

יְהי רצון מִלְפָּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיבֵנוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְחַן מִלְּפָנֶיךָ בְּתוֹרָתְךָ; וְשֵׁם נֶעְבְּרָךְ בִּירְאָה בְּיָמֵי עוֹלָם
וּבְשָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת; וְעֲרֹבָה לַיהוָה מִנְּחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָּיִם בְּיָמֵי עוֹלָם
וּבְשָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת:

א"ם ק"ש

סדר מוצאי יוה"כ

א) מחוללין ערבית ולומרים הכלה בחוה"ד ויוסיפו מחול על הקודם גם ביציאתו שימחינו מפני
אחר נה"כ וגמלי'ם לומרים ויתן לך ואל"ה וי"ט וליק לפי שטובות חל כאלמנ' השבוע: (ב)
בביתו מבדיל על הכוס ומברכין על האור אף כשהל בחול: (ג) אין מברכין אלא על האור ששנת
הבט"י ואין מברכין על האור שהוציא עתה מאכניס ועצים ומעמוד ראשון ואלך מותר בשעת
הדחק ואין מבדילין על נר בהב"כ שנת מבט"י אלא בשעת הדחק וכן בנר שהולק מנר של עובד
כוכבים במ"כ. והכונן אירח בביתו נר ללוק מפני'כ שדלוק עד מי"כ ויברך עליו: (ד) המדקדקים
סתמילין תיקף במי'ה"כ לנשות סוכה כדי ללאת ממנו'ם אל מנו'ם:

(נהורא) הכונן ליקח נר בהב"כ שהולק מפני'כ ויליק ממנו עוד נר אחר ועבדיל עם שניהם
ופוקדין איש את רעהו לשלם בדרך שאומרים בכניסת י"ט ואם פלגה מ'אירח ילך
בזריזות ובט"פ לקדשה בנכור ויסדר שלהו ויאכל כשמתה על היום הקדוש שחננו ה' שנמחלו בו
טוטתיו. סגרת זכ"כ משכימין לכה"כ ומנו'ם לבנות כל הסוכה מיד לאחר יוה"כ כי מנו'ם כבאה
לידך אל תחמינה:

סדר הדלקת נר חנוכה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קָדְשָׁנוּ
בְּמִצּוֹתָיו וְצוּנוּ לְהַדְלִיק נֵר (שֶׁל) חֲנֻכָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה גִּפְסִים
לְאֲבוֹתֵינוּ בְּיָמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם שֶׁהַחֲסִינוּ
וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעֵנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

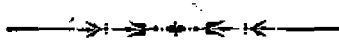
הַנְּרוֹת הַזֵּלוּ אֲנַחְנוּ מִדְּלִיקוֹן עַל הַנְּפִלְאוֹת וְעַל
הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַמַּלְחָמוֹת שֶׁעָשִׂיתָ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּיָמִים
חַתֵּם בְּזֶמַן הַזֶּה עַל יְדֵי כַּהֲנִיף הַקְּדוֹשִׁים. וְכַל שְׂמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה
הַנְּרוֹת הַזֵּלוּ קִדְשָׁהֶם. וְאֵין לָנוּ רְשׁוּת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אֲלֵא
קְרָאוֹתֶם בְּלִבְךָ בְּדֵי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל עַד גִּפְסָךְ
וְעַל יְשׁוּעָתְךָ וְעַל נְפִלְאוֹתֶיךָ:

להדליק נר ושעשה גיפס'ם שהחינו (ככתב בני' תס') סופרים פקק כ' ה"ו הנרות הללו. מס' סופרים
סדר פ' חנוכה י"א

כדר הדלקת נר חנוכה

כָּרוֹת קוֹמַת בְּרוּשׁ. בְּקֶשׁ
 אֲנִי בֶן הַמִּדְתָּא. וְנִהְיִיתָ לִּי
 לְפָח וְדַמּוּמֵשׁ. וְגֵאוֹתוֹ
 נִשְׁבַּתָּה. רֹאשׁ יְמִינֵי נִשְׁאֵתָ.
 וְאֹיֵב שְׂמוֹ מְחִיתָ. רוּב בְּנֵי
 וְהַגִּבּוֹרִים. עַל הָעֵץ תִּלְוִיתָ :
 וְנִים נִקְבְּצוּ עָלַי. אֲזִי בְיָמֵי
 חֲשֹׁמֵינִים. וּפְרָצוּ חוֹמוֹת
 מִגְדְּלוֹ. וּמִמָּאוּ כָּל הַשְּׂמָנִים.
 וּמִנְאוֹתֶיךָ קְנֻמֵּינִים. גַּעֲשֵׂה נֶס
 לְשׁוֹשְׁנִים. בְּנֵי בֵינָה. יָמֵי
 שְׂמוֹנָה. קִבְּעוּ שִׁיר וְרִנָּנִים :
 חֲשׂוֹף זְרוּעַ קִדְשֶׁךָ. וְקָרֵב קִין
 הַיְשׁוּעָה. עֲשֵׂה נָא לְמַעַן
 שְׂמֶךָ. לְהִיזַת לָנוּ תְשׁוּעָה.
 כִּי אֲרֻכָּה לָנוּ הַיְשׁוּעָה. וְאִין
 קִין לְיָמֵי חַרְעָה. מִחָה פִשְׁעֵךְ
 וְגַם רָשָׁע. הִקֵּם לָנוּ רוּעָה
 שְׁבַעָה :

מִעוֹ צוּר יִשׁוּעָתִי. לָךְ נָאָה
 לְשִׁבְתָּה. תְּבוֹן בֵּית תְּפִלָּתִי.
 וְשֵׁם תּוֹרֵה נְזִיבָה. לְעַת תְּכִין
 כְּשִׁבְתָּה. מִצַּר הַמְּנַבְּחָה. וְאִז
 אֲגַמּוֹר בְּשִׁיר מִזְמוֹר. חֲנֻפֵת
 הַמְּזִבְחָה :
 רְעוֹת שְׁבַעָה נִפְשֵׁי. בְּיָגוֹן פְּחִי
 כְּלָה. חַיִּי מִרְרוּ בְּקוֹשֵׁי.
 בְּשִׁעְבוֹד מַלְכוֹת עֲגָלָה.
 וּבִידוֹ הַגְּדוּלָּה. הוֹצִיא אֶת
 הַסְּגָלָה. חֵיל פְּרַעָה וְכָל
 זִרְעוֹ. יִרְדוּ כְּאֶבֶן בְּמִצּוֹלָה :
 דְּבִיר מְדַשׁוּ הַבֵּיאֲנִי. וְגַם שֵׁם
 לֹא שְׁקֻמָּתִי. וּבֹא נוֹגֵשׁ
 וְהַגְּלִנִי. כִּי זָרִים עֲבַדְתִּי. וַיִּין
 רַעַל מִסְכָּתִי. כְּמַעַט
 שְׁעַבְרָתִי. קִין בְּבַר. זֶרְבָבֶל.
 לְקִין שְׁבַעִים נוֹשְׁעָתִי :

דיני ברכת המגילה בפורים

(ד"ח) (א) הקורא את המגילה מברך לפניו ג' ברכות על מקרא מגילה ושע"י ושהחיינו. וכן ביום מברך ג' ברכות הללו: (ב) יכוין ביום בברכת שהחיינו על המגילה ללאחבה על מצות משלוח מנות והעודת פורים והש"ץ יכוין להוציאם בשביל זה. אם אבל קורא המגילה יברך אחר הברכות משום שהחיינו והאבל יקרא: (ג) לאחריה בלבו מברך הרב כו' אשר הניאנו כו' וביום א"ל אשר הניא רק שושנת יעקב. אבל ביחיד אין מברך לאחריה: (ד) מי שיאל כבר מברך להוציא אחרים י"ח ואם יודעים לברך יברכו הם בעצמם והאחר יקרא והנשים כשמברכות בעלמין יאמרו אקב"ץ לשמוע מגילה ועוב שיקרא לנשים אחר יוצאת בהכ"ס למנוח שיאל הוא בקריאתו הבלבד ואם נריך לקרות לנשים קודם יכוין שלא ללאת בלאתה קריאה י"ת :

(א) קורא שלש ס' חנוכה. (ב) מגלה כ"א כ"ו.

סדר ברכות המגילה

זמן קריאת המגילה ודיניה

(א) חייב אדם לקרות המגילה בזילה ולחזור ולשנותה ביום ושל לילה וזמנה כל הלילה משעת ז' כ"ב ושל יום מהנך החמה עד סוף היום ואם קרא משעלה עה"ש יא' בדיעבד: (ב) הכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים ומחנכים את הקטנים: (ג) ראוי וכונן שיהא לב"א מגילה כשירה כדי שאמר בייאמו מלה במלה בלחם כי א"א לשמוע כל תיבה מהש"ן מהמת הרעש ובלבול ואם חיסר תיבה א' לא יא' (גהורא) צבוקר יורז לקיים מצות מחנות לאציונים קודם התפלה בכדי שיוכל האציון להכין נדביו הסעודה ויאמר (לשם יחוד כו') הריני מוכן ומוזמן לקיים מצ' של ית' תמן ושל פתוח הפתח ומ"ע של קבלה ומשלוח מנות איש לרעהו). וגם אשאו וכניו מחויבים לקיים מצוה זו וזה נכבדת מצות הלדקס ביום זה במדת וחרטות. כשחריף אחר ש"ע ח"ק וקורין ג"ב כפ' ויבא עמלק. מחזורין שא"ל ליטולוינה ביום זה במדת וחרטות. כשחריף אחר ש"ע ח"ק וקורין ג"ב כפ' ויבא עמלק. מחזורין הס"ת וקורין המגילה. אין לחלוץ התפילין עד אחר המגילה. אף שיעקר הסעודה עושין לעת ערב עכ"ל יכוין גם נסועדה של שחרית לשם מצות סעודת פורים ויקרא בתוך הסעודה ויבא עמלק וגם זכור את אשר עשה לך עמלק ואח"כ ילמוד איזה למוד וקודם משלוח מנות יאמר לש"י קב"ה כו'. חייב איש לבסומי כפוריא. ולא אמרו להסחכר רק לבסומי שיחטה יותר מלימודו מעט שהסכרות איסור גמור הוא ואחר תפלת מנחה ישב עם ב"ב לסעודת פורים בש"ע ובגרות דולקים כמו בש"ק ויספר לב"ב מעיני הנסים והמרבזה לספר הרי זה משוכח

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִלְשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִקְרָא מְגִלָּה:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה נִסִּים
לְאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחֲנוּנֵינוּ
וְקִיּוּמֵנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:**

כשקורין המגילה בצבור סבכין לאחריה ברכה זו אכל לא בנחיד:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הָרַב אֵת
רִיבֵנוּ. וְהָדִין אֵת דִּינֵנוּ. וְהַנּוֹקֵם אֵת נַקְמַתֵנוּ.**

**וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ. וְהַנִּפְרָע לָנוּ
מִצָּרֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַנִּפְרָע לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִכָּל
צָרֵיהֶם. הַאֵל הַמְשִׁיעַ:**

כשחריף סתחילין כאן שושנת יעקב.

**אֲשֶׁר הִנְיָא עֲצַת גּוֹיִם וַיִּפֶר מַחֲשָׁבוֹת עַרְוֹמִים: בְּקוֹם עַלְיָנוּ
אָדָם רָשָׁע. נִצָּר וְדוֹן מִזֵּרַע עַמְלָה: נָאָה בַעֲשָׂרוֹ וְכִרְתָּ
לוֹ בּוֹר. וְגִדְתָּו יְהִישָׁה לוֹ לְכֹד: דְּמָה בְּנַפְשׁוֹ לְלִבּוֹד וְנִלְכְּדָה:**

בקא

(א) מגילה כ"א כ"ב. כנסות שיפורי סלכות מנלח ס"א אחת ו' פס זמר ששנת יעקב.

בְּקֶשׁ לְהַשְׁמִיד וּנְשַׁמַּד מִהֲרָה: הֵמָּן הוֹדִיעַ אֵיבַת אֲבוֹתָיו.
 וְעוֹרֵר שְׁנֵאת אַחִים לְפָנִים: וְלֹא זָכַר רַחֲמֵי שְׂאוֹל. כִּי בְּחַמְלָתוֹ
 עַל אֲנָנִי נוֹלַד אוֹיֵב: זִמַּם רָשָׁע לְהַכְרִית צְדִיק. וּנְלַבֵּד מִמָּא
 בְּיַדֵי מְהוֹר: חֶסֶד גָּבַר עַל שְׁנֵאת אֵב. וְרָשָׁע הוֹסִיף חֲמָא עַל
 חֲמָאוֹ: טָמֵן בְּלִבּוֹ מַחֲשָׁבוֹת עֲרוּמוֹ. וַיִּתְמַכֵּר לַעֲשׂוֹת רָעָה:
 יָדוּ עֲלֶיךָ בְּקִדּוּשֵׁי אֵל. כִּסְפוֹ נָתַן לְהַכְרִית זָכָר: פְּרָאוֹת
 מְרַדְּכֵי כִּי יֵצֵא קֶצֶף. וְדַתִּי הֵמָּן נִתְּנוּ בְּשׁוֹשֵׁן: לְבַשׁ שֵׁם וְקִשְׁר
 מִסֵּפֶר. וְגִזַּר צוּם וַיֵּשֶׁב עַל הָאֶפֶר: מִי זֶה יַעֲמוּד לְכַפֵּר שְׁנֵאת.
 וְלִמְחֹק חֲמָאת עֵזֶן אֲבוֹתֵינוּ: גִּץ פָּרַח מְלוֹלָב. הֵן הִדְפָה עֲמֻדָה
 לְעוֹרֵר יְשָׁנִים: סְרִיסִיָּה הִבְהִילוּ לְהֵמָן. לְהַשְׁמֹתוֹ יוֹן חֲמַת
 תְּנִינִים: עָמַד בְּעֶשְׂרוֹ וּנְפַל בְּרָשָׁעוֹ. עָשָׂה לוֹ עֵץ וּנְתַדָּה עֲלָיו:
 פִּיהֶם פָּתְחוּ כִּי יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל. כִּי פוֹר הֵמָּן נִהְפֵךְ לְפוֹרְנוֹ: צְדִיק
 נִחְלָץ מִיַּד רָשָׁע. אוֹיֵב נָתַן תַּחַת נַפְשׁוֹ: הִיָּמוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת
 פּוֹרִים. וְלִשְׁמוֹת בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: רֵאִיתָ אֶת תַּפְּסַת מְרַדְּכֵי
 וְאַסְתָּר. הֵמָּן וּבְנָיו עַל הָעֵץ תְּלִיתָ:

בשחרית מתחילין כאן (ונמקומות שאין נוהגין לומר הפיוט ויאהב אמן נוהגין לומר גם בשחרית אשר הניא.)

שׁוֹשְׁנֵת יַעֲקֹב צִהְלָה וְשִׁמְחָה. בְּרָאוֹתֶם יַחַד תִּכְלַת
 מְרַדְּכֵי: תִּשְׁוַעְתֶּם הָיִיתָ לְנִצָּח וּתְקוּנָתֶם
 בְּכָל דּוֹר וְדוֹר. לְהוֹדִיעַ שְׁכַל קִיּוֹד לֹא יִבְשׁוּ וְלֹא
 יִפְלְמוּ לְנִצָּח כָּל הַחוּסִים בָּךְ: אֲרוֹר הֵמָּן אֲשֶׁר בְּקֶשׁ
 לְאַבְדֵי. בְּרוּךְ מְרַדְּכֵי הַיְּהוּדִי. אֲרוּרָה זְרַשׁ אִשְׁת
 מִפְּחִידֵי. בְּרוּכָה אִסְתֵּר בְּעַדֵי. (אֲרוּרִים כָּל הַרָשָׁעִים
 בְּרוּכִים כָּל הַצְּדִיקִים) וְגַם חֲרְבוּנָה זְכוּר לְפוֹב:

בלילה אומרים ואתה קדוש, וכמלאי שבת גם ויהי נועם. ק"ש כלא תתקבל, ובשחרית אשרי ובל"ג, ק"ש, עלינו ק"י. עומד כ"ב למנח על אילת השחר וכו' :

דיני ספירת העומר

(דה"ח) (א) בליל ב' של פסח אחר תפלת ערבית מתחילין לספור ספירת העומר וסופרין עד שבעות וסופרין מעומר: זריך לספור בלשון שמכין ואם סופר בל"ג ואתו מכין הלשון לא יא: אין לספור עד אחר זה"ל אפי' בע"ש ואם ספר ביה"ש יאל ויספור אחר לש"ג בלא ברכה: אם תאלכו ביה"ש כמה ימי הספירה ישיב אחמול היה כך ואם השיב לו קיום הוא כך וכך אטילו... לא יספור עוד בברכה ואם השיב לו כך וכך ולא אחר היום הוא למסק

דיני ספירת העומר

בברכה: חזי שעה קודם זריח אסור לאכול מפני ספירה ואפי' התחיל לאכול בצינע הוזהר שספק ומוסר: שכה לספור כלילה סופר כיום בלא ברכה ובשאר הלילות סופר בברכה אבל אם שכה לספור פעם אחת ולא ספר כלל מונה בשאר הלילות בלא ברכה ואם מסופק אם ספר מונה בשאר הלילות בברכה: ליל שנה וי"ט סופרים אחר קידוש בבהכ"נ ובמולאי שבת ובמולאי יו"ט סופרים בבהכ"נ ח"כף אחר קדים שלם:

(נהורא) כתבו הספרים שישים על לבו קודם הברכה מספר הימים:

סדר ספירת העומר

שלם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ברחילו ורחימו ליחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל. הנני מוכן ומזומן לקים מצות עשה של ספירת העומר כמו שכתוב בתורה וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה: עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליי: ויחי גועם וכו'

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה (יוד הא ואו הא) אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל סְפִירַת הָעוֹמֵר:

אלהים אנא היום יום אחד בעומר: י חסד שבחסד

הַרְחֵם הוּא יַחֲזִיר לָנוּ עֲבֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְמִקְוָמָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן סְלָה:

ל"ג יאמר למנצח בננינות תו'. ויכוין תיבת אלהים וזאת י מן ישמחו ואח"כ יאמר תפלה רכי מחזיק ויכוין תיבת אנא ואחר כך יאמר רבש"ע וכו': [עיין מק יפקב לא"ח תפ"ט]

רבוננו של עולם אתה צויתנו על ידי משה עבדך לספור ספירת העומר כדי למתורנו מקלותינו ומסמאותינו כמו שכתבת בתורתך וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום. כדי שימהרו נפשות עמך ישראל מהמתם. ובכן יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שבזכות ספירת העומר שספרתי היום יתקן מה שנפגמתי במספירה (פלוגית השייך דאיתו הלילה). ואטהר ואתקדש בקדושת של מעלה ועל ידי זה ישמע שפע רב בכל העולמות ולתקן את נפשותינו רוחותינו ונשמותינו מכל סיג ופגם ולמתורנו ולקדשנו בקדשתך העליונה אמן סלה:

<p>היום ששה ימים בעומר: הרחמן אתנו לזכוכ היום שבעה ימים שהם שבוע אחד בעומר י הרחמן סלס לכ"ג יתן היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד בעומר: הרחמן לדת קבל חסד שכבודת היום</p>	<p>ש נ מ תפארת שכבוד ח נצה שבחסד ו בחד</p>	<p>היום שני ימים בעומר: הרחמן ימנו כח היום שלשה ימים בעומר: הרחמן וינלכנו גדולות היום ארבעה ימים בעומר: הרחמן יאל ימין היום חמשה ימים בעומר: הרחמן פניו תהי</p>
--	--	---

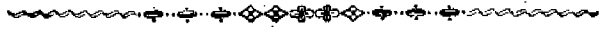
סדר ספירת העומר

היום תשעד ימים שהם שבוע אחד ושני ימים בעומר : נ
 הרחמן כלך נח נבזרה שבנבזרה
 היום עשרה ימים שהם שבוע אחד ושלושה ימים בעומר : נ
 הרחמן דלך עמן תמרת שבנבזרה
 היום אחד עשר יום שהם שבוע אחד וארבעה ימים בעומר : ו
 הרחמן ככל שגנו נצח שבנבזרה
 היום שנים עשר יום שהם שבוע אחד וחמשה ימים בעומר : ל
 הרחמן גויס ססנו תוד שבנבזרה
 היום שלושה עשר יום שהם שבוע אחד וששה ימים בעומר : א
 הרחמן יומתך זורא יסוד שבנבזרה
 היום ארבעה עשר יום שהם שני שבועות בעומר : מ
 הרחמן יודך קר"ט ספן מלכות שבנבזרה
 היום חמשה עשר יום שהם שני שבועות ויום אחד בעומר : י
 הרחמן עמס נא חסד שכתפארת
 היום ששה עשר יום שהם שני שבועות ושני ימים בעומר : מ
 הרחמן אלסיס נכוכ גבזרה שכתפארת
 היום שבעה עשר יום שהם שני שבועות ושלושה ימים בעומר : כ
 הרחמן יודך דורטי ת"ת שכתפארת
 היום שמונה עשר יום שהם שני שבועות וארבעה ימים בעומר : י
 הרחמן עמס ימוד נצח שכתפארת
 היום תשעה עשר יום שהם שני שבועות וחמשה ימים בעומר : ת
 הרחמן סלס ככנז תוד שכתפארת
 היום עשרים יום שהם שני שבועות וששה ימים בעומר : ש
 הרחמן יממו במס יסוד שכתפארת
 היום אחד ועשרים יום שהם שלושה שבועות בעומר : פ
 הרחמן ילנו ג"ד ילס מלכות שכתפארת
 היום שנים ועשרים יום שהם שלושה שבועות ויום אחד בעומר : ו
 הרחמן ללמיס נלכס חסד שבנצח

היום שלשה ועשרים יום שהם שלשה שבועות ושני ימים בעומר : פ
 הרחמן כי ססס נבזרה שבנצח
 היום ארבעה ועשרים יום שהם שלשה שבועות ושלושה ימים בעומר : ע
 הרחמן תספוס רתמס תפארת שבנצח
 היום חמשה ועשרים יום שהם שלשה שבועות וארבעה ימים בעומר : ס
 הרחמן עמס לדתך נצח שבנצח
 היום ששה ועשרים יום שהם שלשה שבועות וחמשה ימים בעומר : י
 הרחמן מיסוד תמיד תוד שבנצח
 היום שבעה ועשרים יום שהם שלשה שבועות וששה ימים בעומר : מ
 הרחמן ולמיס נמלס יסוד שבנצח
 היום שמונה ועשרים יום שהם ארבעה שבועות בעומר : מ
 הרחמן כלך כס"ד לח"ג מלכות שבנצח
 היום תשעה ועשרים יום שהם ארבעה שבועות ויום אחד בעומר : י
 הרחמן תמס חסין חסד שבהוד
 היום שלשים יום שהם ארבעה שבועות ושני ימים בעומר : ש
 הרחמן סלס קדז נבזרה שבהוד
 היום אחד ושלשים יום שהם ארבעה שבועות ושלושה ימים בעומר : ו
 הרחמן יודך נכוכ תפארת שבהוד
 היום שנים ושלשים יום שהם ארבעה שבועות וארבעה ימים בעומר : ר
 הרחמן עמס סוכ ל"ג בעומר נצח שבהוד
 היום שלושה ושלשים יום שהם ארבעה שבועות וחמשה ימים בעומר : ר
 הרחמן אלסיס ככל תוד שבהוד
 היום ארבעה ושלשים יום שהם ארבעה שבועות וששה ימים בעומר : ל
 הרחמן יודך עדת יסוד שבהוד
 היום חמשה ושלשים יום שהם חמשה שבועות בעומר : א
 הרחמן עמס חק"ג סנ"ג מלכות שבהוד
 היום ששה ושלשים יום שהם חמשה שבועות בעומר : מ
 הרחמן טלס יסוד חסד שביסוד
 היום

כדר ספירת העומר

היום שבעה ושלשים יום שהם חמשה	הרחמן יזכנו וזכרי
שבעות ושני ימים בעומר :	היום אחד וארבעים יום שהם ששה
הרחמן ארץ גאלה	הרחמן יזכנו וזכרי
נבונה זכור	היום שמונה ושלשים יום שהם חמשה
היום שמונה ושלשים יום שהם חמשה	הרחמן ארבעים יום שהם ששה
שבעות ושלשה ימים בעומר :	הרחמן יזכנו וזכרי
הרחמן נתנס לפניך	היום אחד וארבעים יום שהם ששה
תפארת שביסוד	הרחמן יזכנו וזכרי
היום תשעה ושלשים יום שהם חמשה	היום שמונה וארבעים יום שהם ששה
שבעות וארבעה ימים בעומר :	הרחמן יזכנו וזכרי
הרחמן יכולה פנה	היום אחד וארבעים יום שהם ששה
נצח שביסוד	הרחמן יזכנו וזכרי
היום ארבעים יום שהם חמשה שבעות	היום שמונה וארבעים יום שהם ששה
וחמשה ימים בעומר :	הרחמן יזכנו וזכרי
הרחמן יזכנו וזכרי	היום אחד וארבעים יום שהם חמשה
היום אחד וארבעים יום שהם חמשה	הרחמן יזכנו וזכרי
שבעות וששה ימים בעומר :	היום שמונה וארבעים יום שהם ששה
הרחמן אלפים קדושתך	הרחמן יזכנו וזכרי
יסוד שביסוד	היום אחד וארבעים יום שהם ששה
היום שנים וארבעים יום שהם ששה	הרחמן יזכנו וזכרי
שבעות בעומר :	היום אחד וארבעים יום שהם ששה
הרחמן אלפינו יגיל פוק	הרחמן יזכנו וזכרי
מלכות שביסוד	היום אחד וארבעים יום שהם ששה
היום שלשה וארבעים יום שהם ששה	הרחמן יזכנו וזכרי

כדר הטבת חלום

המטיבין יהיו ג' האוהבים אוהו אפילו הם הדיוטות :

(החולם אומר ג"פ לופים) חלמא טבא חזאי : המטיבין עונים ג"פ חלמא טבא חזיתא : גם עונים פ"א חלמא דידך טבא הוא וטבא להוי. רחמנא לשויה רטב. שבע זמנין לגזרון עליה מן שמיא דלהוי טבא ויהוי טבא. טבא הוא וטבא להוי : אחר כך חוזר החולם ואומר ג"פ חלמא טבא חזאי וענין המטיבין ג"פ חלמא טבא חזיתא ופ"א חלמא דידך וכו' ככה יאמרו החולם והמטיבין ז"פ עד שנמלא החולם אומר כ"א פעמים חלמא טבא חזאי וכן המטיבין ואח"כ יאמרו המטיבין ג' הפכות וג' פדיונות וג' שלומות והחולם אומר עמהם בלחש :

הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי והאזרני שמחה : אז תשמח בתולה במחור ובחורים וזקנים יחדו והפכתי אבכם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם : ורא אבה יי אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך יי אלהיך לך את הקלדה לברכה כי אהבך יי אלהיך : פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי : ויאמר העם אז שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל חלילה חי יי אם יפול משערת

ראשו ארצה כי עם אלהים עשה היום הזה ויפרו העם את יונתן
 ורא סת: ופדויי יי ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם
 ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה: בורא ניב שפתים שרם שלום
 לרחוק ולקרוב אמר יי ורפאתיו: ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים
 לך דויד ועמך בן ישי שלום. שרם לך ושלום לעיזרך כי עזרך אלהיך
 ויקבלם דויד ויתנם בראשי הגדוד: ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך
 שלום וכל אשר לך שרם: יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשרם:
 יש מוסיפין טוד. החולם אומר יי שמעתי שמעך יראתי: ומסיפין לו יי
 פעלך בקרב שנים חייהו בקרב שנים תודיע ברננו רחם תזכור: ככה
 יאמרו ג"פ: החולם אומר שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא
 עזרי: עזרי מצעם יי עושה שמים וארץ: ומסיפין לו אל יתן למוט רגלך אל
 יגום שומרך: הגה לא יגום ולא יישן שומר ישראל: יי שומרך יי צלך עד
 יד ימינך: יומם השמש לא יכבה וירח בלילה: יי ישמך מכל רע ישמור
 את נפשך: יי ישמר צאתך וכוואך מעתה ועד עולם: ככה יאמרו ג"פ:
 החולם אומר תודיעני אורח חיים: ומסיפין לו שובע שמחות את פניך
 נעימות בימינך נצח: ככה יאמרו ג"פ: והחולם אומר וידבר ה' אל משה
 לאמר: דבר אל אהרן ואג בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל
 אמור להם: והמטיבים אומרים יברכך יי וישמך: יאר יי פניו ארץ
 ויחנך: ישא יי פניו ארץ וישם לך שלום: וישמו את שמי על בני
 ישראל ואני אברכם: ככה יאמרו ג"פ. ואלה כ"י יאמרו לו קך בשמחה אכול
 לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך:
 ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה ושלום עלינו ועד
 כל ישראל אמן:

דיני תפלת הדרך

(ה) היזא לדרך אפי' רק עד פרסה לריך להתפלל תפלת הדרך. אבל אם הוא לריך לילך
 רק פחות מפרסה מתפלל בלא תחימה. אבל אם הוא מקום סכנה אפילו נפחות מפרסה
 צריך להתפלל בתחימה (סי' קי"ט): (ב) תיקף כשיזא מטיבורה של עיר לריך להתפלל תפלה זו
 ואם סכה מתפלל כ"ז שהוא בדרך ובלבד שלא הגיע עדיין תוך פרסה הסמוכה לפירו או לעיר שרואה
 לנזן בה דמסם וילך יאמר אותה בלא תחימה: (ג) יש להסמיק תפלה בדרך לברכה אחרת כדי
 שתהא ברכה הסמוכה לתפלתה לכן כשיזא בדרך בשחרית קודם התפלה כגון שכוה נסות יש לומר
 ברכת השחר על הדרך ולהסמיק תפלת הדרך לברכה השחר וביום יאכל יזיה פרי ולהסמיק תפלת
 הדרך לברכה השרי או כשתעיל אותה

סדר תפלת הדרך

אסור ללכת לדרך קודם שיתפלל שנאמר 'זדק לפניו יחלך ר"ת עלי. כל המתפלל ויוצא לדרך הקב"ה עושה לו מסעיו. וטוב ליתן זדקה לפני זאתו שנאמר זדק לפניו יחלך וישם לדרך פעמיו. אין צ"ל תפלת הדרך אלא פעם אחת בכל יום שהולך. וזה הנוסחא:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַל תֵּי אֲבוֹתֵינוּ
שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ
לְשָׁלוֹם וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חַפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֹחַת
וְלְשָׁלוֹם וְתַצִּירֵנוּ מִכָּף כָּל אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְמִים וְחַיִּית
רְעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל מִיַּי פּוֹרְעֵנוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבֵאוֹת
לְעוֹלָם וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ וְתִתְּנֵנוּ לְחַן
וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאֵינוּ וְתִשְׁמַע
קוֹל תַּחֲנוּנֵינוּ. כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּן אַתָּה;
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

ג'פ ויעקב הקד לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים: ויאמר
יעקב באשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא
מתנים:

יכון בתיבת ראם רמת 'רפאל יאוריאל ימיכאל. וגבריאל כלל בשם אלהים מדת הגבורה:
ואח"כ ל' פעמים לישועתך. ו' פעמים ויהי נועם:

י"פ יברכה יהוה וישמרה: יאר יהוה פניו אליך ויחנה: ישא
יהוה פניו אליך וישם קד שלום:

ה"פ המראך הנאל אתי מכר רע יברך את הנערים ויקרא בהם
שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ:
סימן לוי"ה

ואמר ג"פ ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם
ולא רדפו אחרי בני יעקב:

ואומר ג' פעמים פסוק המלאך הנואל

ואמר ג"פ לישועתך קויתי יהוה: ג"פ הנה אנכי שלח מלאך
לפניך לשמרה בדרך ולהביאך אך המקום אשר הכינתי:

סדר תפלת הדרה

ואמר ג"ס ברכת כהנים ח' ספמים ויהי נועם ויכין נפשו. כ"י מלאכי' יו"ה ל"ך
ס"ס יר"ך וכו' שם מסוגל לשמירה:

ואמר אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט הסוכבני סלה: במוח
בידה עדי עד כי ביה יהוה צור עולמים: יהוה עז לעמו יהוה
יהוה יברך את עמו בשלום: יהוה צבאות עמנו משגב לנו
אלהי יעקב סלה: יהוה צבאות אשרי אדם במפת בך:
ג"ס יהוה הושיעה תמלה יעגנו ביום קראנו: ויכין ט"ה יכ"ן
ואמר שיר למעלות אשא עיני וכו':

ואמר מגדל עז שם יהוה בו ירוץ צדיק ונשגב: בשם יהוה אלהי
ישראל. מימיני מיכאל. ומשמאלי גבריאל. ומלפני אנויאל.
ומאחורי רפאל. ועל ראשי שכינת אל:

וילך לדרכו לשלום

הכנס לכרך ואמר זה קודם שנכנס:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתכניסני לכרך זה לשלום:
כנס בשלום ואמר זה:

מורה אני לפניך יי אלהי ואלהי אבותי שהכנסתני לכרך זה לשלום:

בקש לזאת מהכרך ואמר

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שהוציאני מכרך זה לשלום:

יגא משם בשלום ואמר

מורה אני לפניך יי אלהי ואלהי אבותי שהוצאתני מכרך זה לשלום. וכשם
שהוצאתני לשלום. כן תוליכני לשלום. ותסמכני לשלום. ותציעדני לשלום. ותצילני
מכף כל אויב ואורכ בדוך וכו' עד ברוך אתה שומע תפלה:

שם לא אמר פדיון נפשות יום חמ"ד חותם בכרוך ואם כבר אמר נפשות יום חמ"ד איש חתם בכרוך
לא ילך בע"ש יותר מג' פרסאות:

דיני ברכת זרוסין ונשיאין

(דה"ח) (א) נהגו שהחתן והכלה מתענין ביום חופתם משני עעמים. א' מפני שהוא יום סליחה
דידה שימחלו עונותיהם (לפי ע"ש זה ראוי להשלים התענית). ב' שלא יתכרו ולא תטי'
דעתם מיושבת עליהם (ולפי ע"ש זה א"ל להשלים): (ב) כהנוכה ונפודים וא"ח וט"ו זאב וס"ו
כשכט וזכ"ח אין מתענין אבל זכ"ה ניסן וכן בכל החודש מתענין כיון שיש בהם תענית דריקים
וכן כל"ג בעומר ומר"ח סיון עד אחר שבועות וזין יוה"כ לסוכה:
(גהורא) כתב שלי"ה הק' ריכין החתן והכלה להתקדש במלך מלך בכניסתם לחופה ויעשו תשובה
ביום ההוא ויתפספסו במעשיהם מיום הולדם עד היום הזה ויתודו ויבקשו מחילס וסליחה
וכפרה מה"י ויהיו מודים ועוזבים ויתחרקו חרפה גמורה כשכרון לכ ויעשו הסכמה חוקה מהיום
ועלמה לעבוד את ה' באמת ובתמים ולהיות קדושים וצדוקים וצדוקים ואש"כ יכנסו לחופה ויתסללו מהקב"א
ישראל (ב)

דיני ברכת ארוסין ונשואין

אברהם טענתו כיניחם כשרול אים וחסה זכו טכונה כיניהם כו'. נכרכת החתן והכלה לבין לבין
בברכת הין שמכרך המסדר :

סדר ברכות ארוסין ונשואין

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא פרי הנפול:
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את
הארוסות והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי
חפה וקדושין: ברוך אתה יהוה מקדש עמו ישראל
על ידי חפה וקדושין:

ושואין החתן והכלה מהכוס ולא"כ מקדש החתן את הכלה בטבעת ולאמר:

הרי את מקדשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל:
וקולין הכתובה ולא"כ מכרך על הכוס ז' ברכות ויכרך:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא פרי הנפול:
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם שחפול
ברא לכבודו:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם יוצר האדם:
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר יצר את
האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקן לו
ממנו בנין עדי עד: ברוך אתה יהוה יוצר האדם:

עושה תשיש ותגל העקרה. בקבוץ בניה לרובה
בשמחה: ברוך אתה יהוה משמח ציון בבניה:

שמח תשמח רעים האהובים. בשמחה יצורך פני
עדן מקדם: ברוך אתה יהוה משמח
חתן וכלת:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּרָא
 שֵׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה. חֲתָן וּבִלְתָּה. גִּילָה רְגֵה. דִּיצָה
 וְחִדּוּת. אֶהְבֶּה וְאַחֶוה. וְשָׁלוֹם וְרַעוּת. מִהֲרָה יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלָּיִם. קוֹל
 שֵׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה. קוֹל חֲתָן. וְקוֹל בִּלְתָּה. קוֹל
 מִצְעָלוֹת חֲתָנִים מִחֻפָּתָם. וְנִעָרִים מִמִּשְׁתֵּה נְגִינָתָם ;
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְשַׁמֵּחַ חֲתָן עִם הַבִּלְתָּה :

דיני ברכת המזון בבית חתן ב' ימי המשתה

(ד"ח) (א) צנה"ז שבבית חתן כל ז' ימי המשתה אומרים דוי הסר בו' וברהמ"ז על כוס אחד
 ואחר צרהמ"ז אומרים על כוס שני ברכת חתנים היינו ששה ברכות ואחריון מברכין
 ברכת היין על הכוס שאומרים עליו צרהמ"ז: (ב) ביום ראשון של הנשואין ובסעודה ראשונה שאחר
 החופה אומרים ברכות אלו אחר צרהמ"ז בין בצחור ובתולה בין באלמן ואלמנה וצריך עשרה והחתן
 מן המנין: (ג) מסעודה ראשונה ואילך יש חילוק בצחור ששאל בתולה או אלמנה או אלמן ששאל בתולה
 אם לא אכלו סעודה ראשונה ביום נשואין ואוכלין אותה ביום שאחר הנשואין הוי כפנים חדשות
 ומברכין ז' ברכות אבל כשאוכלין סעודה שניה בצחור יום או כשאוכלין כל ז' ימי המשתה אי
 איכא פנים חדשות בכל סעודה כשאוכלין מברכין ז' ברכות ואם לאו אין מברכין רק ברכת אשר
 צרא בו' לבד על כוס השני (ואז א"א דוי הסר ואומרים גודה לשמך) וא"ל עשרה רק בג'
 אומרים ואף שא"ל פ"ח לברכת אשר צרא מ"ה צריך שיסעודו שם אנשים שאינן מב"ב אבל אם אינו
 סועד רק אם בג' לבד גם ברכת אשר צרא א"א: (ד) ובאלמן ששאל אלמנה אם אוכלין הסעודה שניה
 ביום הנשואין או שאוכלין סעודה הראשונה בלילה שאחר יום הנשואין אין מברכין ז' ברכות אפי'
 איכא פ"ח (ואם לא היה יחוד הראוי לביאה רק בלילה הוי הלילה יומא קמא ומברכין ז') אבל גודה
 לשמך ושהמשתה במעונו ואשר צרא אומרים אף באלמן ששאל אלמנה כל ג' ימים הראשונים בשלשה
 אם יש בהם אנשים שאינם מב"ב ואוכלין שם מחמת שמחת מריעות: (ה) פ"ח מקרי אם בא לשם
 איש אחד לשמחת מריעות בבבלי החופה שמחים בכיאתו אף שאין אוכל עמהם: (ו) שבת ויו"ט ראשון
 ושני הוי כפ"ח בסעודת הלילה וסעודת שחרית אבל לא בסעודה ג': (ז) ז' ימי המשתה וכן ג'
 של אלמנה מתהילין תיכף אחר החופה: (ח) בני החופה שנתחלקו לחבורות ואכלו צבתים שאינם
 פתוחים למקום שהחתן שם בכ"ז כולם מברכין ז' ברכות וכן השמשים שאוכלין אחר הסעודה
 בבית הסעודה:

קודם ברכת המזון בסעודת נשואין אומרים זה :

הוֹי הָסֵר וְגַם חֲרוֹן. וְאֵן אֵלִים בְּשִׁיר יְרוּן. נְחַנוּ
 בְּמַעֲבְרֵי צָדֵק. שְׁעֵה בְּרַבַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּנֵי
 אֶתְרוֹן: בְּרִשׁוֹת מְרִנָּן וּרְבִנָּן וּרְבוֹתַי. נְבַרְךְ אֱלֹהֵינוּ
 שֶׁהַשִּׁמְחָה בְּמַעֲוֵנו. וְשֶׁאֵבְלָנוּ מִשְׁלֹו. (ועונין המסובין)

ברוך אלהינו שהשמיחה במעוננו וישאבלנו משלנו ובמזבו חיינו :

וחזור המצרך ואומר ברוך אלהינו וכו' :

אחר כהמ"ו מצרך ברכת שהכל ברא, וכל הברכות, ואח"כ מצרך על הכוס.

סדר המילה

(א) (דה"ח) המל מצרך אקב"ו על המילה [ולא ימול עד שנמר כל הברכה דכל הברכה ז"ל עובר לעשייתן] ואבי הבן מצרך בין המיכת הערלה לפריעה אקב"ו להכניסו כו' ואם אבי הבן בעלמו הוא המוהל מצרך שניהם עובר לעשייתן. ואם אין אבי הבן שם מצרך הסנדק בין מילה לפריעה ברכת להכניסו : (ב) היכא דאפשר עבדין למילה בעשרה והיכא דלא אפשר עבדין בפהות מי' : (ג) אין מלין עד שהבן החמה יום שמיני ללידתו וכל היום כשר למילה אל' שוריון מקדימן למלות ומלין בבוקר. ואפי' מילה שלא בזמנה אינה אלא ביום :

(בהורא) ביה"ק תזריע. כל ז"ל אצטרך לקרבא הוא ברא קורבנא לקב"ה בזהוה ברעו ללכא למועל ליה תחות גדפו דשכינתא ואתחביב קמי קוב"ה דאיהו קרבנא שלים לאתקבלא ברעוא כו'. לכן כשמוכא בנו למילה ישמח בש"מ וישבח להש"י על שזכה לבן ולהכניסו בבריתו של אב"ה תחת כנפי השכינה :

כשמוציאין הטיטוק לבית הכנסת למול אומרים הקהל ברוך הבא : והאב אומר אשרי תבחר ותקרב ישכון הצריך : והעומדים שם אומרים נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך : וישים את הטיטוק על הכסא אשר הכין לאליהו ויאמר זה הכסא שר אליהו הנביא זכור לטוב ויאמר המוהל לישועתך קויתו י' : שברתי לישועתך י' ומצותיך עשיתי : אליהו מלאך הברית הגה שלך לפניך עמוד על ימיני וסמכני : שברתי לישועתך י' : שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב : שלום רב לאוהבי תורתך ואין כמו מבשול : אשרי תבחר ותקרב ישכון הצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך : בשעה שהמוהל מוכן למול יאמר האב הנני מוכן ומזומן לקיים מ"ע שצוני הבורא ית' למול את בני לייט יחוד קוב"ה ושכינתיה כו' :

והמוהל קודם שכל יאמר :

אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו התהלך לפני והיה תמים. הנני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה שצוני הבורא יתברך למול (ואם האב בעלמו מל יאמר שצוני למול את בני) לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה וכו' ויהי נועם וכו' ויכין סיקבל הטיטוק מאליהו ז"ל :

ויקח את הנער ויניחם על ירכי הסנדק. והמוהל מוצרך ברכה זו בקול רם :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה :

סדר המילה

ואח"כ יחמוך הערלה ואבי הבן מצדק, ואם אין לו אב מצדק הסנדק :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם
אָבֵינוּ :

והקהל עונין בשם שנכנס לברית. פן יפגם לתורה
ולחפה ולמעשים טובים :

ובעשותו החימוך ימחר לעשות הפריעה והמילה וישים הערלה בחול או בעפר
ואח"כ יכול המוהל את ידיו כדי שיברך על הכוס בנקיות ויברך :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
יָדֵינוּ מִבְּמִין וְחֹק בְּשָׂאֵרוֹ שֵׁם וְצִאֲצָאוֹ חֲתָם
בְּאוֹת בְּרִית קִדְּשׁ. עַל פֶּן בְּשֹׁכֵר זֹאת אֵל חַי חֲלַקְנוּ
צִוָּנוּ. צִוָּה (נ"א צוה) לְהַצִּיל יְדֵידוֹת שְׂאֵרְנוּ מִשְׁחַת
לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׁם בְּבִשְׂרָנוּ : בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
בוֹרֵת הַבְּרִית :

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ קָיָם אֶת הַיָּלֵד הַזֶּה לְאָבִיו
וְלְאִמּוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל (פרוני בר פלוני)

*) וישמח האב ביוצא חלציו. ותגל אמו בפרי בטנה:
כַּפְתּוֹב יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתִגַּל יוֹלְדֶתְךָ : וְנֹאמַר
וְאֶעֱבוֹר עִיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ וְנֹאמַר לְךָ
בְּדַמֶּיךָ חַיִּי וְנֹאמַר לְךָ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי : וְנֹאמַר זָכַר לְעוֹלָם
בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאַלְפֵי הַדּוֹר : אֲשֶׁר בָּרַת אֶת אַבְרָהָם
וְשִׁבְעָתוֹ לְיִשְׁחָק : וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל

ברית

כשאב בעלמו מצדק יאמר

*) יהי רצון שאשמח ביוצא חלציו : ימוס מהאב הנמול יאמר ישמח
האב בגן עדן ביוצא חלציו : ימוס מהאם הנמול יאמר ישמח האב ביוצא
חלציו ותגל אמו בגן עדן בפרי בטנה וכו'.

בְּרִית עוֹלָם : וַיֹּאמֶר וַיִּמַּל אֲבֵרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנֵי בֶן
 שְׁמוֹנֵת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ אֱלֹהִים : הוֹדוּ לַיהוָה
 כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם תִּסְדְּרוּ : הוֹדוּ (פגמוני) זֶה הַקָּטָן גְּדוֹל
 יְהוָה. בְּשֵׁם שְׁנַכְנַס לְבָרִית. בֶּן יָפְנִים לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה
 וּלְמַעֲשֵׂים טוֹבִים :

ישתה הסנדק גם הנערים מכוס של ברכה גם יתן לטיעוק הנימול מעט מכוס של
 ברכה כמו שעשה כשאמר צדמך חיי (ואח"כ יעמוד המוהל ויתפלל תפלה זו) גם
 האב יתפלל תפלה זו תיקף לאחר המילה :

רבנו של עולם יהי רצון מדפניך שיהא חשוב ומרוצה ומקובל לפניך
 כאילו הקרבתיהו לפני כסא כבודך ואתה ברחמיך הרבים שחט ע"י
 מלאכיך הקדושים נשמה קדושה ומהורה (לפנ"פ) הנימול עתה לשמך
 הגדול ושיהיה לבו פתוח כפתחו של אולם בתורתך הקדושה ללמוד
 וללמד לשמור ולעשות. ותן לו אריכות ימים ושנים. חיים של יראת חמא.
 חיים של עושר וכבוד. חיים שתמלא משאדות לבנו לטובה אמן וכן יהי
 רצון :

והאב בהתפללו משנה ק"ח בנוכח אחרת. ויאמר לפני פלוני הנימול פתה :

מנהג כמה בני ק"ק שמתחילין בזה קודם ברכת המזון:

גִּדְרָה לְשִׁמְךָ בְּתוֹךְ אֲמוּנִי. בְּרוּכִים אַתָּם יְהוָה : בְּרִשׁוֹת אֵל
 אִיוֹם וְגוֹרָא. מִשְׁגָּב לְעֵתוֹת בְּצָרָה. אֵל נְאוֹר בְּגִבּוֹרָה.
 אֲדִיר בְּמָרוֹם יְהוָה : גִּדְרָה בְּרִשׁוֹת תְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. מְהוֹרָה
 הִיא וְגַם פְּרוּשָׁה. צִוָּה לְנוּ מוֹרְשָׁה. מִשָּׁה עֶבֶד יְהוָה : גִּדְרָה
 בְּרִשׁוֹת הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם. אֶקְרָא לְאֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים. אֲהוֹרְנוּ
 בְּכָל אִיוֹם. אֲבָרְכָה אֶת יְהוָה : גִּדְרָה בְּרִשׁוֹת מְרֻנָּן וּרְבִנָּן
 וְרִבּוֹתֵי. אֶפְתָּחָה בְּשִׁיר כִּי וּשְׁפָתֵי. וְתֹאמְרֵנָה עֲצֻמוֹתֵי. בְּרוּךְ
 הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה : גִּדְרָה

ברשות מרנן (ורבנן) ורבתי נברך וכו' : ומצדך ברכה"ל. וכשמגיע
 לבעיני אלהים ואדם יאמר :

הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ אֲבִי הַיְיָד וְאֲמוֹ. וְיִזְכְּנוּ גְּדָלוֹ וְכַחֲנוּ וְלַהַכְמוֹ.
 מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלֵּאָה יִרְצֶה דָמוֹ. וְיִהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמוֹ :
 הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ בְּעַל בְּרִית הַמִּילָה. אֲשֶׁר שָׁשׁ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה
 בגילה

בְּגִיְתָהּ. וַיִּשְׁלַם פְּעֻלוֹ וּמִשְׁפָּרְתוֹ כְּפִלְתָּהּ. וַיִּתְּנֶהוּ לְמַעַךְ לְמַעַךְ:

תְּרַחֵמן הוּא יִבְרַךְ רַךְ תִּנְמוֹל לְשִׁמוֹנָה. וַיְהִי יָדָיו וְדָבָר לְאֵל אֱמוּנָה. וַיִּזְכֶּה לְרֵאוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה. שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: תְּרַחֵמן הוּא יִבְרַךְ הַמֶּלֶךְ בְּשַׁר הָעֶרְלָה. וּפָרַע וּמִצֵּץ דְּמֵי הַמִּיָּה. אִישׁ תִּירָא וְרַךְ תִּלָּכֵב עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּקָה. אִם שָׁלַשׁ אֵקָה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ:

תְּרַחֵמן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ מִשִּׁיחוֹ הַיּוֹדֵךְ תָּמִיד. בְּזִכּוֹת חֲתָן לְמוֹדוֹת דָּמִים. לְבִישָׁר בְּשׂוֹרוֹת מִזְבוֹת וְנַחֲמוּמִים. לְעַם אֶחָד מִפְּזוֹר וּמִפּוֹרֵד בֵּין הָעַמִּים:

תְּרַחֵמן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בֵּיתֵךְ אֲשֶׁר לָקַח לְעִידוֹם. עַד הַיּוֹכֵן בְּסֵאוֹ בְּשִׁמְשׁ וַיִּתְּלוֹם. וַיִּלַּם פְּנָיו בְּאַדְרָתוֹ וַיִּגְלוֹם. בְּרִיתִי הִיתָה אֵתוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם:

הרחמן הוא זכנו לימות המשיח וכו'

סדר פדיון הבן

מֵאוֹת עָשָׂה לַפְּדוּת כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֵת כֶּנֶס שֶׁהוּא כְּסוּר לְאַמּוֹת הַיִּשְׂרָאֵלִית מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים וּלְמַעַלָּה לַהֲיוֹם כִּיּוֹם לֵאמֹר בְּחַמְשָׁה סְלָעִים וְאִם פְּדָאוֹ קוֹדֵם אִינוֹ פְּדוּי. מִכֶּהֱנָן וְאִלֶּךְ עוֹבֵר בַּעֲשָׂה. וְחַמְשָׁה סְלָעִים הֵם זְבָקֵל שְׁמוֹנֶה לֹט כֶּסֶף נָקִי (שְׁקוֹרִין פִּי"ן וְיִלְבֵּטֵר) בְּמִשְׁקַל הַקִּיָּסֵר דְּמִדְּוִינַחְנוּ וְאֵלּוֹ חַמְשָׁה סְלָעִים נוֹחַן לְבָבֵן כֶּסֶף אִוֹ בְּשׂוֹה כֶּסֶף עַל דְּבַר שִׂדְדָה חוֹן מִקְרָקְעוֹת עֲבָדִים וְשִׁעְרוֹת וְאִם פְּדָה בָּהֶם אִינוֹ פְּדוּי. הַלֵּב מִיִּתִּי לְכִכּוֹר קִבְּוֹ בְּהַן עַם סְפָדִיּוֹן וּמִדְּעֵת לִכְהֵן הַלֵּב כְּבֵד סִדֵּר רֵשׁ לְאַמּוֹת הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאוֹמֵר לוֹ:

אִשְׁתִּי דִּישָׁרְאֵלִית יִלְדָה לִּי בֵּן זֶה תִּכְבֹּר:

הכין יסאל אותו ויאמר:

בְּמֵאֵי בְּעִית טְפִי בְּבִנְךָ בְּכוֹרְךָ אוֹ בְּחַמְשָׁה סְלָעִים דְּמַחְיבֵת וְלִתֵּן לִי בְּפִדְיוֹן בְּנֵךְ בְּכוֹרְךָ זֶה: סֵלֵךְ אֹמֵר בְּעֵינָא בְּבִנִי בְּכוֹרִי זֶה וְהִילֵךְ תְּמַשָּׂה סְלָעִים בְּפִדְיוֹן דְּמַחְיבָא בֵּהּ:

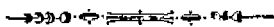
הכין מקבל החפצים או המעות ומחזיר הילד לאביו והאב מברך

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קָדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פְּדִיּוֹן הַבֵּן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׂהַיְיָנוּ
וְקַיְיָנוּ וְהַיְיָנוּ לְזִמְנֵי הַיּוֹם: והכאן מצדך על הכוס

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרִי
הַגֶּפֶן:

וזהגין לעשות סעודה ואם יש שם יין עושה הפדיון צמוד הסעודה אחר המזילא
ומצדך הכאן על היין מיד אחר הפדיון ואם אין שם יין עושה הפדיון שלא צמוד
הסעודה ואז מצדך הכאן על שאר משקים וסעודה זו היא סעודה מזוה:

סדר קריאת שמע על המטה

(ד"ה"ח) (א) מי שלא קרא ק"ש בזמנה יקרא על מטתו כל הג' פ' שמע והיה ויאמר (ע"פ המדרש):
(ב) [קודם לכתו ליטן יספאש כמעטיו שפשה כל היום וביותר יבדוק בעצירות
המזויים כגון חטיפה שקרים לה"ר רכילות ליצנות וכדומה ואם ימלא שפשה עבירה יתודה עליה
ויקבל עליו שלא לעשותה יותר]:

כי מליק לפוריא לימא כמה זמני שרי לבל מאן די צערך וימחול בלכו לכל מי שחטא כנגדו שלא
יענש טוס אדם על ידו, ויאמר

רבנו של עולם הריני מוחל לכל מי שהבעים והקניט אותי או שחטא כנגדי בין בגופי
בין בממוני בין בכבודי בין בכל אשר לי בין באונס בין ברצון בין בשוגג בין
במויד בין ברבור בין במעשה בין במחשבה בין בהרהור בין בגלגול זה בין בגלגול
אחר לכל בר ישראל ולא יענש שום אדם בסבתו יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי
אבותי שלא אחטא עוד ומה שחטאתי לפניך מחוק ברחמיך הרבים אבל לא על ידי
יסורים וחליים רעים: יהיו לרצון וכו':

אל מֶלֶךְ נַאֲמֵן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַתְּ הַבְּרִית אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכַל-לְבָבְךָ וּבְכַל-נַפְשְׁךָ
וּבְכַל-מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר

אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל-לְבָבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךָ וּדְבַרְתָּ
בָּם בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתָּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשַׁבְּבְךָ
וּבְקוֹמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאֹזַת עַל-יְדֶיךָ וְהָיוּ לְמִטְפָּת

בין עונתך : וכתבתם על מוזנות ביתך ובשערך :
ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה
ידינו פוגנה עלינו ומעשה ידינו פוגנהו :

יָעֵב בְּסֵתֶר עֵלְיוֹן כְּצֵל שָׁדַי יִתְלוֹן : אָמַר לַיהוָה מַחְסֵי וּמְצוּדָתַי
אֱלֹהֵי אֲבֹתַי בּוֹ : כִּי הוּא יִצְלֶנּוּ מִפֶּחַ יְקוּשׁ מִדְּבַר הַחוֹת :
בְּאִבְרָתוֹ יִסֹּךְ לָךְ וְתַחַת כַּנְּפָיו תִּחְסֶה צְנִיחַ וְסִחְרָה אֲמַתּוֹ : לֹא
תִירָא מִבְּחַד לִילָה מִחֵץ יַעֲוֶה יוֹמָם : מִדְּבַר בְּאִפְלֵ יִחַדְךָ מִקְּטָב
יִשׁוּד צְהָרִים : יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֵלֶיךָ וּרְבִבָה מִיְמִינֶךָ אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ :
כֹּס בְּעֵינֶיךָ תִּבְיֹט וְשִׁלְמַת רִשְׁעִים תִּרְאֶה : כִּי אֵתָּה יִהְיֶה מַחְסֵי
עֵלְיוֹן שִׁמְתָּ מְעוֹנֶךָ : לֹא תֵאָנֶה אֵלֶיךָ רָעָה וְנִגַּע לֹא יִקְרַב
בְּאִחְלָה : כִּי מִלֹּאכֻז יִצוּחַ לָךְ לִשְׁמֹרֶךָ בְּכָל דְרָכֶיךָ : עַל פְּנֵים
יִשְׁאַוְנֶךָ פֶּן תִּגּוֹף בְּאֵבֶן רִגְלֶךָ : עַל שַׁחַל וּפְתָן תִּדְרֹךְ תִּרְמֹם
כִּפִּיר וְתַנִּין : כִּי בִי חֶשֶׁק וְאַפְלִטָחוּ אֲשַׁנְּבְּהוּ כִּי יִדַע שְׁמוֹ :
יִקְרָאֵנִי וְאַעֲנֶהוּ עִמּוֹ אֲנֹכִי בְצִרָה אֲחַלְצֶהוּ וְאֲכַבְּדֶהוּ : אֶרְךָ
יָמִים אֲשַׁפִּיעֶהוּ וְאַרְאֶהוּ בִישׁוּעָתִי : אֶדְד יָמִים וְנֹו

יהוה מה רבו צרי רבים קמים עלי : רבים אומרים
לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה : ואתה
יהוה מִגֵּן בְּעַדִי כְבוֹדִי וּמִרִים רֵאשִׁי : קוֹלִי אֵל יְהוָה
אֶקְרָא וַיַּעֲנֵנִי מִהַר קִדְשׁוֹ סֵלָה : אֲנִי שָׁכַבְתִּי וְאִישָׁנָה
הִקְיָצוּתִי כִּי יְהוָה יִסְמְכֵנִי : לֹא אִירָא מִרְבָּבוֹת עִם
אֲשֶׁר סָבִיב שְׁתוֹ עָלַי : קוֹמָה יְהוָה הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי
כִּי הִבִּיתָ אֶת כַּף אֲבִי דָחִי שְׁנֵי רִשְׁעִים שִׁבְרָתִי :
לַיהוָה הִישִׁיעָה עַל עַמּוֹךָ בְּרִכְתֶּךָ סֵלָה :

הַלְשִׁיבֵנו יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם. וְהַעֲמִידֵנוּ מִדְּפָנוּ דְחִיִּים.
וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סֶפֶת שְׁלוֹמֶךָ. וְתִקְנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה
כִּי־לִפְנֶיךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ. וְהִגֵּן בְּעַדֵּנוּ וְחָסַר מִעַלְּנוּ
אויב (גה)

אויב דבר וחרב ורעב ויגזון והסר שטן מלפנינו ומאחרינו.
 ובצל פנפיקה תסתירנו. פי אל שזמרנו ומצילנו אתה. פי אל
 מלך חנון ורחום אתה. ושומר צאתנו ובואנו לחיים ולשלום
 מעתה ועד עולם:

ברוך יהוה ביום. ברוך יהוה בכל יום. ברוך יהוה
 בשכבנו. ברוך יהוה בקומנו. פי בידך נפשות
 החיים והמתים אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר
 איש: בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יהוה אל
 אמת: אלהינו שבשמים יחד שמך וקום מלכותך
 תמיד ומלוך עלינו לעולם ועד:

יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו
 בישועתך באמת באמור לציון מלך
 אלהיך: יהוה מלך יהוה מלך יהוה ימלך
 לעולם ועד: פי המלכות שלך היא ולעולמי
 עד תמלוך בכבוד פי אין לנו מלך אלא
 אתה:

המלך הנאל ארתי מכל רע יברך את
 הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבתי
 אברהם ויצחק וידנו לרב בקרב הארץ:

ויאמר אם שמוע תשמע לקול יהוה אלהיך ותישר בעיניו
 תעשה והאונת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המצוה
 אשר שמתי במצרים לא אשים עליך פי אני יהוה רפאך:
 ויאמר יהוה אל השטן יגער יהוה בך השטן ויגער יהוה בך

הַבִּתֵּר בִּירוּשָׁלַיִם הֲלֹא זֶה אֹדֶן מִצֵּל מֵאֵשׁ : הִנֵּה מִפֶּתַח שַׁלְמֹתָה
 שְׂשׂוּיִם גְּבֻרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבֻרֵי יִשְׂרָאֵל : כְּלֵם אֲחֹזִי חֲרֵב
 מִלְמַדֵי מַלְחָמָה אִישׁ חֲרָבוֹ עַד יִרְכּוּ מִפָּחַד בְּפִלּוֹתָהּ : גִּפְּיִבְרָכָה
 יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶהָ : יֵאָר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ : יֵשֶׁא יְהוָה פָּנָיו
 אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם : גִּפְּ הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יֵישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל :
 גִּפְּ לִישׁוּעַתְּךָ קִנִּיתִי יְהוָה. קִנִּיתִי יְהוָה לִישׁוּעַתְּךָ. יְהוָה לִישׁוּעַתְּךָ
 קִנִּיתִי : גִּפְּ בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מִימִינִי מִיכָאֵל. וּמִשְׁמָאל לִי
 גְּבֻרֵי־אֵל. וּכְלָפְנָי אֲוֵרֵי־אֵל. וּמֵאַחֲרַי רַפָּאֵל. וְעַל רֵאשֵׁי שְׁכִינַת אֵל :

שִׁיר הַמַּעֲזוֹת אֲשֶׁרֵי בֵּל יֵרָא יְהוָה הִתְקַדַּ בְּדַרְכָיו : יִגֹּעַ כַּפְּיָךְ בִּי תֹאכֵר
 אֲשֶׁרֶךָ וּמוֹבֵךְ : אֲשֶׁתְּךָ בְּנֶפֶן פְּרִיָה בְּיַדְּךָ בְּנִיָה כַּשְׁתֵּלִי
 זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ : הִנֵּה כִי כֹן יִבְרָךְ גְּבֻרֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה : בְּרָכָה יְהוָה כִּצְיוֹן
 וְרֵאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ : וְרֵאָה בְּנִים לְבָנֶיךָ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל :

גִּפְּ רִגְזוּ וְאֵל תִּחַטְּאוּ אָמְרוּ בְּלִבְבְּכֶם עַל מִשְׁכַּבְּכֶם
 וְדַמּוּ סֵלָה :

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ. בְּטָרֵם כֹּל יַעֲזֵר גְּבֻרָא : לַעֲת נַעֲשֶׂת
 בְּחַפְצוֹ כֹּל. אֲזִי מֶלֶךְ שְׂבוֹן גְּמֻרָא : וְאַחֲרַי כְּכֹלֹת הַכֹּל .
 לְבִדּוֹ יִמְלֹךְ גִּזְרָא : וְהוּא הֵיךְ וְהוּא הוֹת. וְהוּא יְהִיָה בְּתַפְאָרְהָ :
 וְהוּא אַחַד וְאֵין שְׁנַי. לְהַמְשִׁיל לֹא לְהַחְבִּירָה : בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי
 תְּכֵלִית. וְלֹא הָעוֹ וְהַמְשִׁרָה : וְהוּא אֵלֵי וְהִי גְּאֵלֵי. וְצוֹר הַבְּלִי
 בְּעַת צָרָה : וְהוּא גָּפִי וּמְנוּס לִי. מִנֵּת פּוֹסֵי פִיּוֹם אֶקְרָא : בִּידּוֹ
 אֶפְקִיד רוּחִי. בְּעַת אִישָׁן וְאֶעִירָה : וְעַם רוּחִי גְּזִיתִי. יְהוָה לִי
 וְלֹא אִירָא :

(דה"ח) ברכת המפיל יאמר אחד ק"ש. ואין אובלים ולא בופים ולא מדברים
 אחריהם אלא יטן מיד ואם לא יוכל ליטן מיד קורא (שמע) ומזכיר וקורא
 עד שמחטטמו שינס :

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
 הָעוֹלָם הַמְפִּיל חֲבֵלֵי שְׁנָה

עַל עֵינַי וְתִנּוּמָה עַל עַפְעָפַי. וַיְהִי
 רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי
 אֲבוֹתַי שְׁתִּשְׁכַּבְנִי לְשָׁלוֹם
 וְתַעֲמִידְנִי לְשָׁלוֹם וְאֵל יְבַהֲלוּנִי
 רַעֲיוֹנֵי וְחִלּוּמוֹת רָעִים וְהַרְהוּרִים
 רָעִים וְתֵהֵא מִמֶּנִּי שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ
 וְהָאֵר עֵינַי כִּן אִישׁן הַמּוֹת. כִּי
 אַתָּה הַמֵּאִיר לְאִישׁוֹן בַּת עֵינַי: בְּרוּךְ
 אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵי הַמֵּאִיר לְעוֹלָם כְּלוֹ
 בְּבֹרֵךְ:

ויש כוכר הד' מזמורים הראשונים שבתהלים

סדר ברכת המזון

לֹס עֲמִלְתָּ בְּיָמֶיךָ לְעוֹלָם לְעוֹלָם הַבּוֹרֵךְ
 וְשֵׁנִי הַמִּסְבֵּן יְהִי שֵׁם יְיָ כְּבוֹדָךְ כְּשֵׁמָחָה וְעַד עוֹלָם :
 וְהַמְבַרֵךְ אוֹסֵר בְּרִשׁוֹת בְּרִשׁוֹת בְּרִשׁוֹת וְיִבְרַח וְיִבְרַח וְיִבְרַח וְיִבְרַח וְיִבְרַח וְיִבְרַח וְיִבְרַח
 וְשֵׁנִי הַמִּסְבֵּן בְּרוּךְ שֵׁשׁ עָשָׂר בְּרוּךְ שֵׁשׁ עָשָׂר וְכַמּוֹבֵן הַיְיָנוּ :
 וְכִי שֵׁלָא אַבְל עֲשֵׂה עֲשֵׂה בְרוּךְ וְכַמּוֹבֵךְ שְׁמוֹ הַמִּיד לְעוֹלָם וְעַד :
 כְּשִׁמְכֵרְכֵן בְּעֵלְמָה וְכַרְבָּה אֱלֹהֵינוּ שְׁאֲבָלְנוּ כְּשֵׁלָו :
 וְשֵׁנִי הַמִּסְבֵּן בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֲבָלְנוּ כְּשֵׁלָו וְכַמּוֹבֵן הַיְיָנוּ :
 כִּי שֵׁלָא אַבְל עֲשֵׂה בְרוּךְ וְכַמּוֹבֵךְ שְׁמוֹ הַמִּיד לְעוֹלָם וְעַד :
 בְּמַעֲדָה נִשְׁוֹאֵן אוֹסֵר וְכַרְבָּה אֱלֹהֵינוּ שְׁשֵׁסְעָסָה בְּמַעֲוֵנוּ שְׁאֲבָלְנוּ כְּשֵׁלָו :
 וְשֵׁנִי בְרוּךְ וְכַרְבָּה אֱלֹהֵינוּ שְׁשֵׁסְעָסָה בְּמַעֲוֵנוּ שְׁאֲבָלְנוּ כְּשֵׁלָו וְכַמּוֹבֵן הַיְיָנוּ :

יחד אינו אוסר ברוך הוא וברוך שמו :

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִקֵּד הָעוֹלָם הַזֶּה

סדר ברכת המזון

את העולם כלו בטובו בהן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים
 הוא נותן להם לֶחֶם לְכֹל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:
 וּבטובו הגדול תמיד לא תסר לנו ואך יחסר
 לנו מזון לְעוֹלָם וְעַד: בְּעִבּוֹר שְׁמוֹ הגדול כִּי
 הוא אל זָן וּמְפָרְנֵם לְכֹל וּמְטִיב לְכֹל וּמְכִיֵן מְזוֹן
 לְכֹל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא: (כְּאִמּוֹר פּוֹתַח אֶת יַדְךָ
 וּמִשְׁבִּיעַ לְכֹל חַי רִצּוֹן): בָּרוּךְ אַתָּה יי הַזָּן אֶת הַכֹּל:

נודה לך יי אלהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ
 חמדה טובה ורחבה ועל שהוצאתנו יי אלהינו מארץ
 מצרים ופדיתנו מבית עבדים ועל בריתך שחתמת
 בבשרנו ועל תורתך שלמדנו ועל חקוקי שהודעתנו
 ועל חיים חן וחסד שחוננתנו ועל אבילת מזון שאתה
 זן ומפרנס אותנו תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה:

כתובים וכתובים למנוח כהן של הנסים :

על הנסים ועל הַפְּרָקֵן ועל הגבורות ועל התשועות ועל
 המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה :

למנוח בימי מרדכי ואסתר
 בשושן הבירה כשעמד
 עליהם המן הרשע
 בקש להשמיד להרוג
 ולא צד את כל
 היהודים מנער ועד
 זקן טף ונשים ביום
 אחד בשלשה עשר חמש
 שנים עשר הוא חדש
 אדר ושדדס לבו: ואתה
 ברחמך הרבים הפרת את
 עצתו וקרקרת את
 מחשבתו. ונחשבות לו
 נסומו בראשו. ותלו אותו
 ואת בניו על העץ:

למנוח בימי מרת יהו כן יזנו בהן גדול
 חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון על
 אפה ישראל להשפיתם תורתך ודהעבירים
 מחקי רצונה. ואתה ברחמך הרבים
 עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם
 דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת
 גבורים ביד הלשנים ורבים ביד מעטים
 וצמאים ביד מהורים ורשעים ביד צדיקים
 וזדים ביד עוסקי תורתך ויה עשית שם
 גדול וקדוש בעולמך ודעכה ישראל
 עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה
 ואמר כן באו לנה דרכיך ביתך ופנו
 את היכלך ומהרו את מקדשך והדליקו גרות
 בתצרות קדשה וקבעו שמונת ימי חגיגה אלו
 לתהרות וקבל לשמך הגדול:

ועל

סדר ברכת המזון

ועל הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך ותברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד . כפתוב ואכלת ושבעת וברכת את יי אלהיך על הארץ המזובה אשר נתן לך : ברוך אתה יי על הארץ ועל המזון :

רחם נא יי אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות בית דוד משיחה ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו . אלהינו אבינו רענו וזננו פרנסנו וכפלתנו והרוחנו והרחם לנו יי אלהינו סהרה מכל צרותינו . ונא אל תצריכנו יי אלהינו לא לידי סתנת בשר ודם ולא לידי תלואתם כי אם לידי הפלאה הפתוחה הקדושה והרחבה שלא נבוש ולא נפלים לעולם ועד :

בשבת רצה והחליצנו יי אלהינו במצותיך ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך לשבת בו ולנוח בו באתבה פמצות רצונה וברצונה הגיח לנו יי אלהינו שלא תהא צרה ויגון וצרה ביום סגותנו . והראנו יי אלהינו בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך כי אתה הוא בעל השועות ובעל הנחמות :

בר"ם וכו"ם ונפוס"פ אמרים כפ"ן יעלה ויבא :

אלהינו ואלהי אבותינו . יעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר ויזכרנו ויפקדוננו ויזכרון אבותינו . וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון ירושלים עיר קדשך . וזכרון כל עמך בית ישראל למגיה לפליטה למזכה לחן ולחסד ולרחמים לחיים ולשלום ביום

לראש ודרוש	לפנה	לשכנות	לראש	לשכות	לסעודת הלילה
ראש	חנ	חנ	חשנה	חנ	שמיני חנ
התודש	המצות	השכעות	הזכרון	השכות	העצרת

הזה : זכרנו יי אלהינו בו למזכה . ופקדנו בו לברכה . והושיענו בו לחיים . וכדבר ישועה ורחמים תח וחנו . ורחם עלינו והושיענו . כי אליך ציינו . כי אל סדך חנון ורחום אתה :

ובנה ירושלים עיר הקדש במתרה בימינו : ברוך אתה יי בונה ברחמי ירושלים . אמן : ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם האל אבינו מלכנו אדירנו בוראנו גואלנו יוצרנו קדושנו קדוש יעקב רוענו רועה ישראל המלך הטוב והמטיב לכל שבכל יום יום הוא המיב . הוא סמיב . הוא ייטיב לנו . הוא גמלנו הוא גמלנו הוא יגמלנו לעד לחן ולחסד ולרחמים ולרחות הצלה והצלתה ברכה וישועה נחמה פרנסה וכלכלה ורחמים וחיים ושלום וכל טוב ומכל טוב לעולם אל יחסרנו : הרחמן הוא ימלוך עלינו לעולם ועד : הרחמן הוא יתברך בשמים ובארץ :

מל תפלת

שומעין אלהינו ואלהי אבותינו : הארץ

מל תן לדעות צדקה. שיתנו ברכה בדיצה. רוב דגן ותירוש
בתפליצה. מים עיד בה הפצה. במל :

מל ציח שפח מביה ומעמרת. פרי הארץ לגאון ונתפארת.
עיד פסכה עתרת. שיטה בידה עמרת. במל :

מל עיפה עלי ארץ ברוכת. ממגד שמים שפענו ברכה. להאיר
מתוך חשכה. פנה אחריה משוכה. במל :

מל יעסיס צוף חרים. מעם במאודה מבתרים. תנוניה חלין
סמסגרים. זמרה נגעים וקול נרים. במל :

מל ושובע מלא אכסנו. הכעת תחדש ימינו. הוד פערפה
תעמד שמנו. מן רוח שימנו. במל .

מל בו תברך מזון. נמשמנינו אך יהי רוזן. אימה אשר תסעת
כצאן. אגא תפס לה רצון. במל :

מן שאפתה הוא יהיה אלהינו משיב רוח ומוריד תפר :

לברכה ולא לקללה : אמן לתמים ולא לפנות : אמן
לשובבס ולא לרזון : אמן סוגרין הארון

תפלת גשם

שומעין אלהינו ואלהי אבותינו : הארץ

זכור אב נמשך אחריה נמים. ברכתו בעין שתול עי פלגי מים.
נגנתו הצלתו מאש וממים. דרשתו בורעו על כל מים :

מל בעבורו אל תכנע מים :

זכור הגלד פבשורת יפת זא מעט מים. ושתת לחורו לשחמו
לשפוך דמו פמים. זחר גם הוא לשפוך לב פמים. חפר

וכצא בארות מים :

מל בעדקו תון משבת מים :

תפלת גשם

זְכוֹר מִעַן מִקְרוֹ וְעֵבֶר יִרְדּוּ מַיִם. יְחַד לֵב וְגַל אֶבֶן כִּפִּי בְּאֵר
מַיִם. כְּנִיבֵבֶךָ לֹא שָׁר בְּלוֹד מֵאֵשׁ וּמַמַּיִם. לִכֵּן הִבְטַחְתוּ
הַיּוֹת עִמּוֹ בְּאֵשׁ וּבְמַיִם :

קהל בְּעֵבֶר וְאוֹת אֵל תִּמְנַע מַיִם :

זְכוֹר מִשׁוּי בְּתַבַּת גּוֹמָא מִן הַמַּיִם. נִמְדוּ רִלְה רִלְה וְהַשְׁמַח
צִיאַן מַיִם. סְגוּרִיךָ עֵת צָמְאוֹ לַמַּיִם. עַד תִּפְלַע הַדָּךְ
וַיִּצְאוּ טַיִם :

קהל בְּצִדְקוֹ הוֹן חֲשֵׁרַת מַיִם :

זְכוֹר פְּקִיד שְׁתוֹת מוֹבֵל חֲמֵשׁ טְבִילוֹת בַּמַּיִם. צַעַה וּמְרַחֵץ
בְּפִיו בְּקִדּוֹשׁ מַיִם. מוֹרֵא וּמִזֵּה טְהֵרַת מַיִם. רַחֵק מֵעַם
פְּחוֹ בַּמַּיִם :

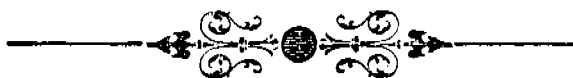
קהל בְּעֵבֶר וְאוֹת אֵל תִּמְנַע מַיִם :

זְכוֹר שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבַע־מֵיִם. שְׁהַעֲבַרְתָּ בְּגִזְרַת מַיִם. שְׁהַמְתַּקְתָּ
לְמוֹ מְרִירוֹת מַיִם. תוֹלְדוֹתֶם נִשְׁפָּךְ דָּמָם עֲקִיף בַּמַּיִם.
תִּפְּן כִּי נִפְשֵׁנוּ אֶפְפוֹ מַיִם :

קהל בְּצִדְקָם הוֹן חֲשֵׁרַת מַיִם :

שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מְשִׁיב הַרוּחַ וּמְזַרֵּד הַגְּשָׁם :

לְבָרְכָהּ וְלֹא לְקַלְלָהּ : אֲמֵן לְחַיִּים וְלֹא לַמּוֹת : אֲמֵן
לְשׁוֹבֵעַ וְלֹא לְרִזּוֹן : אֲמֵן
סוגרין הארון

קריאת ליום א' של שמיעות

א	קדמות סודן ושריות ש
ב	אלה שקילנא חרמן ורש
ג	בני תרי ותלת האפתח פנקשו
ד	בברי דברי וטרי עדי קקשיתו
ה	בחן עלמן לה ולא ספק פרישו
ו	גויל אלו רשיעי קני כל חורש
ז	יו אלו ימי וכר מי פנישו
ח	ידי ארעא ספרי חרשמי רשו
ט	יד סרי שמיא ושליש ביבש
י	הקם עלמא יחידאי וכבשה בכבשה
יא	בלא לאו שכללה ובלא תששו
יב	ובאתא סללא דלית בה מששו
יג	מן כל עבדותה בהה יזמי ש
יד	זהור יקרה עלי עלי פודסה דאש
טו	יר אקף אלפין ורבוא לשמשו
טז	חדתין נבום לצפרין סגיאה מרשו
יז	מי ימדין שרפין פלול גפוי ש
יח	מעם עד יתיב להון שתיקין באדש
יט	קבלון דין מן דין שוי דלא בשש
כ	יקר מדי כל ארעא לתלותי קדוש
כא	קל מן קדם שדי בקל מי גפישו
כב	פרובין קבל גרנלין מרוממין באוש
כג	מחוי באנפא עין פות גירי קש
כד	כל אחד דמשתלחין וריזין באשו
כה	סרכין בריך יקרה בכל לשן לחישו
כו	מאתר בית שבינתה דלא צריך בחישו
כז	הים פל חיל מרמא מקלמין בחשש
כח	סזדא מלכותה דדר ודר לאפרש
כט	ודיא בהן קדושתא וכד חלפא שג
ל	סאמא דלעלם מאת לא לשבוע

ז
 ח
 ט
 י
 יא
 יב
 יג
 יד
 טו
 טז
 יז
 יח
 יט
 כ
 כא
 כב
 כג
 כד
 כה
 כו
 כז
 כח
 כט
 ל

ז דב יקר אחסנתה תכיבון דבקבע
 עבידן ליה חמיבה בדתה ושקע
 פ רישן למנתה למעבר לה רעו
 פרישותה שבתה יחזון בשעו
 צ בי ותמיד ורגיג דילאון בלעו
 צלותהון בכון מקבל והניא בעו
 ק סרא ליה עלמא בתגא בשבוע
 סבל יקר טוטפתא יתיבא בכביעו
 ר לימא היא גופא בחכמתא ובדע
 רבותהון דישראל קראי בשמע
 ט בת רבון עלמא אמירא דכו
 פ שפר ערה להוניה באפי מלכו
 פ אין ומהכנשין כחיוו אהי
 תמהין ושיילין ליה פעסק אתו
 ט נן ומאן הוא רחומך שפירא ברין
 א רום בגינה מפית מדור ארין
 י קרא ויאה את אין תערבי למרו
 ר עותך נעביד לך בכל אתרו
 פ חכמתא מתיבתא להון קצת להודע
 י דעתון חבמין ליה באשתמודעו
 ר בותבון מה חשיבא סבל תהיא שבת
 ר בותא דיעבר לי פד ממיא שע
 פ מייתי לי נהורא ותחפי לבון בה
 י קרה פד אתגלי בתוקפא ובגבור
 י שקם גמליא לסנאי ונגו
 צ דקתא לעם חביב וסגיא זכו
 ח דו שלימא פנייתי ומנא דכו
 ק ריתא דירושלים פד יכנש גרו
 י קרה מסיל ערה ביומי וליזו
 ג נונה למסבד בה בתושבתה פקלי

קריאה ליום א' של שבועות

ו	וְהוֹרַעַנְיָא לְמַשְׁפַּר פִּיק	ו
ל	פּוֹמָה דְעֵבִידְתָא עֵבִידֵן מַסְלַךְ	ל
פ	חֲכִיתִי דְהַב פִּיזָא וְשִׁבְעַ מַעֲלָ	פ
ת	חִימִין צְדִיקֵי מָדַם רַב פְּעֵל	ת
ו	רִיזְהוֹן דְּמִי לְשִׁבְעָא חֲדָו	ו
ר	קִיעָא בְּזִיהוֹרָה וְכוּכְבֵּי זִין	ר
ה	דְּרָא דְלֵא אֲפֻשֶׁר לְמַפְרַט בְּשַׁפֵּן	ה
ו	לֵא אֲשַׁתְּמַע וְחִמִּי נְבוֹאֵן חוּז	ו
ב	לֵא שְׁלֵמָא בְּהַ עֵין בְּנֵו עֲדֵן נִגְ	ב
מ	פִּילִי בְּהַ חֲנֵנָא לְבַהֲדֵי דְשִׁכְנֵי	מ
ע	לֵה רְמִיזֵי דִין הוּא פְּרַם פְּאַמְתְּנֵי	ע
ש	פְּרַנָּא לֵה בְּשִׁבִין תְּקוּף הֲמֵנֵי	ש
י	דְּבַר לֵן עֲלִמִין עֲלִמִין מְדַסֵּו	י
מ	נָתַן דִּין דְּמִלְקָדְמִין פְּרִשׁ פְּאַרְמֵו	מ
ט	דוּלָא דְקוּיָתֵן וְתוֹר שׁוֹר רְטֵו	ט
ד	תַּד בְּחַד פִּי סְבִיךְ וְעֵבִיד קֶרְבֵו	ד
ב	קֶרְנֵוְהֵי מְנַגַּח בְּהַמּוֹת בְּרַבְרָבֵו	ב
י	קֶרְשַׁע נִזֵּן לְקַבְלָה בְּצִיּוּזֵי בְּגִבּוֹד	י
מ	מֶרֶב לִיָּה פְּרִיָּה בְּחַרְבָּה רַבְרָבֵו	מ
א	רִיסְטוֹן לְצְדִיקֵי יִתְקֵן וְשִׁרֵו	א
ס	סַחְרִיז עֲלֵי תְפִי דְכַדְפּוֹד וְנִיטְר	ס
נ	גִּידִין קְמִיָּהוֹן אֲפֶרְסִמּוֹן נִהַר	נ
י	מְתַפְּנִסִין וְרִזֵּי בְּכַסֵּי רוּי	י
ח	מַר מֶרֶת דְּמַבְרָא שִׁית נְטִיר בִּי נַעֲו	ח
ז	פְּאִין פֶּד שְׁמַעְתֵּן שְׁבַח דָּא שִׁיר	ז
ק	בִּיעֵין כֵּן תְּהוֹזֵן בְּהַנְהוּ תְבַדֵּר	ק
ו	תּוֹכּוֹן דֵּי תִיתְבּוֹן בְּעִיקָא דֵּר	ו
א	רִי תְצִיתוֹן לְמִלֵּי דְנַפְתִּין בְּהַדֵּר	א
מ	רוּמַם הוּא אֱלֹהִין בְּקַדְמָא וּבְתַרֵּי	מ
צ	בִּי וְאַתְרַעֵי בֵּן זְמַסְר קֵן אֲרִי	צ

ספר

מעשה רב

בו מבואר נכבדות, מעשה ידי צדיק וכל מצעדות, איש אשר
רוח אלהים בו הלחות והעדות, גאון ישראל ופלאו, שכו
הגדול מקודש ומהולל כמזרח שמש עד מבואו רבינו הגדול

מרנא ורבנא אליהו זללה"ה

סקיק ווילנא יע"א.

המ"ל

אליהו לנדא בהר"א בהנר"ם מסלאנים—נפר הנר"א זל"ח

בעיה"ק ירושלים תוכיא

מפתחות לשיר של יום לדעת הגר"א ז"ל *

בב	פורים	פא	ב' ימים דראש השנה
קד	שני ימים דר"ח	לב	יום כפור
מיד	א' דפסח	עו	א' דסוכות
עת	ב' דפסח	מנ	ב' דסוכות
פ	א' דחזה"מ	נט	א' דחזה"מ
קה	ב' דחזה"מ	נ	ב' דחזה"מ
קרה	ג' דחזה"מ	נד	ג' דחזה"מ
סו	ד' דחזה"מ	פא	ד' דחזה"מ
יח	ז' שר פסח	פ	הושענא רבא
קלו	אחרון של פסח	פ	שמיני עצרת
יט	א' דשבועות	ה	שמחת תורה
סח	ב' דשבועות	ל	ח' ימי הנובה

מוזורים שאמרים כליל שמיני עלרת כפי מנהג הגר"א :

ח. יב. יש. כד. בן. כמ. לג. לד. סו. צ. קד. קו
 היא. קיב. קיז. קכב. קכו. קלד. קלו. קמח. קנ.

(*א"א ב' מוזורים ביום א'. שיר של ר"ח דוחה של שבת ושל חנוכה.
 שיר של שבת דוחה של חנוכה ושל יו"ט ושל חוה"מ. כולד חל שבת בא' מימי
 חוה"מ נדחה שיר של חוה"מ מפני שיר של שבת ולמחר מתחילים משיר שפסק
 ואמרים בכל יום כסדר ושיר יום האחרון של חוה"מ נדחה :

מעשה רב

הסכמות

(מהוצאה הראשונה, קהרב המסדה)

מכתב הגאון החסיד מאור הגולה בדורו, אורי ישראל זיוו החדו והחדו, כבוד מוהר"ר חיים זלה"ה מק"ק וולאזין יצ"ו.

החיים והשלום לכבוד ידידי האהוב

הגיעני אמרי נועמו אשר שאל בעצתי אם להדפיס הנהגות של רבינו הגדול והקדוש נשמתו עדין לבל יושכחו. ודאי ראוי הוא שיודפסו. אבל לגבי ידי מלתא זוטרהי הוא כי כן נתפשטו ונדפסו הנהגות מהרי"ל ע"י שמש קטן ששימש אותו. ואשר שאל אם ההנהגות מכוונים. מהב לא ידעתי כלל. ואשר ידעתי מכוונים המת. זולת אשר כתב ושבתך ביום ובסגול. אמת כן הדפיס הרב החסיד מוהר"מ בענדיל נ"י בבאור הש"ע אבל השומעים שמעו וטעו. ואני דקדקתי בשמעי מפה קדוש שאמר ושבתך בלא יוד ובחטף פתח והכי משמע לישנא דאמרי' לא ימוש לשון יחיד. ואשר כתב לקרות בפ' זכור זכר בשש נקודות. אני שמעתי מפה קדוש שקרא בחמש נקודות. ולא ידעתי אם השומעים שמעו וטעו לומר בשש נקודות או אולי בזקנותו חזר בו. יחקור נא לעמוד בזה על האמת. ובחדושי מעלתו. מרובי טרדתי לא עיינתי בה. ובדרך העברה ראיתי שישר הולך כאשר ידעתינו בעל סברא ישרה. ה' יצליחתו. ויקבל שלום ירב ברכות.

כנפשו ונפש החיים באאמ"ו מוהר"ץ זלה"ה

הסכמת הרב הגאון המפורסם בדורו לתורה ולתעודה. אוצר כל כלי חמדה. מוהר"ר אברהם אבלי זצ"ל, וכבוד הרב הגדול המפורסם בתורה ומשנתו הסודרה, ויראת ה' סהורה, מו"ה צבי הירש זלה"ה מו"ץ דק"ק ווילנא יצ"ו. **הרימותי** ידי בחפר המקנה למיקנא קימחא נהלין ומחינא סולת מגופה טוב ויפה, אשר בירר וליבן ידי בחירי רצתה נפשי. מתרומת מדות והנהגות רבינו הגדול הגאון רבן של ישראל מוהר"ר אליהו חסידא קדישא אשר היה בקהלתנו אשר בודאי כוונים למלאכת שמים מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה כאשר ראו ב"ד וכל ישראל ואמרו מקודש מקודש שושן סודתו, וגם חשף הרב הנ"ל זרוע עינו להביא מטעמים אשר עשה מפרי תנובת חכמתו, כאשר ידעתי מאז החכמה לחכס תעו, והוא בודאי על דרך האמת ובנוי על דרכי של

חכמים מובהקים מופלגים עמיקי ורדיפי ומזוקקה וצרופה. לזאת מהראוי להביא לבית הדפוס ולזכות את הרבים בכל אלה, הכיז המדברים לכבוד אכסניא של תורה, היום יום ד' י"ד כסליו „טוב לדורשך“ לפיק פה קיק ווילנא. אברהם אבלי בלא"א מ"ז הרב הג' מוהר"ר אברהם שלמה זלה"ת. ונא"ם שלמה צבי הירש במריה צמח זלה"ת.

הסכמת הרב הגאון ידידו רב לו במלחמתה של תורה וה' עמו שהלכה כמותו המפורסם בחבוריו לשם ולתהלה מוהר"ר אברהם דאנציג זלה"ת בהעמ"ס חיי אדם ונשמת אדם, חכמת אדם ובית אדב ועוד תבורים יקרים.

כבר נודע בשערים מעלות גדולת מרנא ורבנא גאון ישראל וקדושו מחותני מוהר"ר אליהו חסיד מווילנא ויותר שהיה חכם בתורה וביראה עוד לימד דעת ואיזן וחיקר מנהגים טובים שהיה נוהג בבית מדרשו ועליהם נאמר עליהו לתרופה ובהמשך הזמן יבואו לידי שכחה ולזאת נתעורר ידידי כנפשי וקיבץ כל המנהגים והלכות פסוקות שהיה נוהג הגר"א זצ"ל וכל האנשים אשר ישמעו וילמדו תכנס יראת ה' בלבם וילכו גם הם באורחות החיים, ואגב רצונו לקבוע כיון באיזה חדשים בפוסקים שהמציא ידידי הרב הנ"ל, ולזאת הגם שאין דרכי בכך בטלתי רצוני לכבוד מחותני הגאון זצ"ל, ולאהבת הרב הנ"ל דיתב בחוונא דליבאי, והנני מסכים להעלות על הדפוס, דברי המדבר לכבוד התורה ולומדיה, יום ב' י"ט כסליו תקע"ז

נא"ם אברהם דאנציג.

הלכות ברכות השחר

- א לקום בחצות ולעשות תקון חצות:
- ב מי שנעור כל הלילה נוטל ידיו ומברך אבל לא ברכת התורה. ואם חזר וישן ביום צריך לברך ברכת התורה:
- ג עיקר נט"י לתפלה נתקן ולכן יש לטול ולברך לכל תפלה ויקפיד לכתחלה לטול בכלי כמו לאכילה. ובשחרית יש לסמוך ברכת ענט"י לתפלה ולא יאמר אותו תיכף כשקם כשאין דעתו להתפלל מיד ובלבד שלא ישכח:
- ד נט"י לסעודה וכן בשחרית יד ימין תחלה:
- ה בשחרית מערה ד' פעמים. ג' פעמים להעביר רוה רעה ופעם ד' לטהר המים שנשטמו:
- ו ברכת אלהי גשמה סמוכה לברכת אשר יצר (ע' ש"ע שלו סי' ד' סק"ג):
- ז כל הברכות אשר נתן כו' עד וידבר. יאמר תיכף כשקם ממטתו אפילו קודם שיאור היום וידבר ימתין עד שיאור היום (ע' במ"א סי' מ"ו סק"ג):
- ח ברכות התורה נתקן לאמרו קודם פ' התמיד (עיין ע"ע שלו סי' מ"ו ס"ק י"ז) ואם רוצה ללמוד קודם שיאור היום יאמר ברכת התורה אחר סדר ברכות השחר קודם שלומד:
- ט כל ברכות השחר אכ שכח לאומרו תיכף יש שהות לאומרו כל היום וגם בלילה עד השינה חוץ ברכת התורה שכבר נפטר באהבה רבה (ע' ש"ע שלו סי' מ"ז ס"ט ד') ולכן ביום כפור שא"א ברכת שעשה לי כל צרכי וברכת המעביר שנה יאמר אותן בלילה תיכף כשנועל מנעליו וכשרוחץ פניו (עיין ש"ע שלו סי' מ"ו ס"ט ט"ז):
- י מרחץ לא היה הפסק לברכת התורה וכ"ש שינה:
- יא דיוקים בנוסח בה"ש. אשר נתן לשכוי כו'. שעשה לי כל צרכי. המכין מצעדי גבר. ואומרים פעמים בכל יום שמע ישראל אתה הוא או פעמים בכל יום ה' אלהינו ה' אחד אתה הוא כו' בא"י המקדש שמו ברבים:
- יב לומר אחר פרשת התמיד פסוק והפשיט עד ריח ניחות:

הלכות ציצית ותפלין

- יג ציצית י"ב אגודלין וגדיל שלישי היינו כל פרשה רוחב אצבע אגודל:
- יד ברכת ציצית בכל פעם שמתעטף מברך אפילו כמה פעמים ביום (עיין בש"ע שלו סי' ח' ס"ק כ"ח):

- טו** מברך ולובש ומכסה ראשו בטלית ואין צריך להתעטף כעטיפת ישמעאלים
(עיין בש"ע שלו סי' ח' ס"ק ד')
- טז** גם על טלית קטן נוסח הברכה להתעטף בציצית (ע"ש ס"ק י"ד):
- יז** בגד פשתים אך יטיל בהם שום ציצית (עיין ש"ע שלו סי' ט' ס"ק ח')
- אך יעשה טלית קטן של צמר וציצית של צמר ואם לאו של שאר מינים וציצית של פשתן. וכן לובש הוא מתחת בגדיו כעין טלית גדול מבגד של צמר גפן:
- יח** זמן הנחת תפלין כאחרים (ברכות ד' ט') וקילך בהם כל היום אפילו משא ומתן מותר ואכילת עראי גם כן מותר רק דברים בטלים אסור ואם חושש ליהורא בפני הבריות מותר בשל יד לבד. ומ"מ טוב לעשות של ראש קטן והרצועות יהיה גם כן מכוסות מליך בש"י לבד:
- יט** התפלין של ראש הבתים צריכין להיות פתוחה ולא מדובקים בדבק:
- כ** תפלין כל מה שהם בגובה הראש משובח והקשר צריך להיות תחת שפוע הקדקוד:
- כא** מקום תפלה של יד פלג זרוע פ"י פלג האמצעי לאפוקי רובע זרוע למעלה ורובע זרוע למטה (עיין ש"ע שלו סי' כ"ז ס"ק ה' וס"ק י"ט):
- כב** סח מברך שתים לא סח מברך אחת כפ"י רש"י ז"ל דאם לא סח יברך עד של יד ועל של ראש אחת להניח ואם סח יברך עד ש"ר על מצות תפלין:
- כג** צריך לברך בכל פעם שמניח אפ"י כמה פעמים ביום:
- כד** מותר להשתין בתפלין כשהם בראשו בבהכ"ס עראי כמבואר בשו"ע:

הלכות פסד"ז וק"ש ותפלה

- כה** להתפלל ישרית כותיקין ובלבד עם מנין עשרה דוקא:
- כו** הש"ץ מתחיל מברוך שאמר וא"א מזמור שיר תנוכת הבית. ולא שאר פסוקים בצבור קודם תפלה ולא אחר תפלה רק שיר של יום:
- כז** מותר לישב בפסוקי דזמרה עד הקדיש שקודם ברכו:
- כח** בפסד"ז אתה ה' לא תכלא רחמיך ממני ביר"ד והאומר בוא"ו שבוש הוא בידו. באשרי זכר רב טובך ב' סגלין:
- כט** שירת הים עד ה' ימלוך לעולם ועד ויאמר אתרני כי לה' המלוכה כנ' ואין אומרים פסוק כי בא סוס פרעה כו':
- ל** א"א ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל כו' קודם ישתבת כי צריך להיות מן וינשע עד ה' ימלוך ח"י שמות ומן אז ישיר עד ישתבת גם כן ח"י שמות ואין להוסיף:
- לא** אין לומר הי"ג שבחים בנשימה אחת רק שלא יפסיק ביניהם בדבור ס"א:
- לב** חי העולמים בצירי תחת הת"ת:

מעשה רב

- לג** להתפלל עם הצבור ולדלג כמו שנוצר בש"ע. ועכ"פ יראה לומר ב"ש ותהלה לדרך וישתבח שאם יתחיל יוצר אור יפסיד ברכות פסוקי דמרה: ועושים באימה יצון קונם ולא קוניהם:
- לד** יש לענות אמן כששומע הברכה אפילו אחר יוצר אור באיזה אמן שירצה חוץ לאחר שפתח בשירה חדשה:
- לו** צואת האף והאוזן לא מקרי צואה לענין ק"ש ותפלה דאי סלקא דעתך דמיקרי צואה היה צריך להרחיק ד' אמות:
- לז** לכוין קודם ק"ש לצאת ידי חובת ק"ש:
- לח** ק"ש עשה כב"ש לא עשה ולא כלום. פי' אין לו קיבול שכר שהחטייה על עצמו לעשות כב"ש כהוא דמצא יונה דדהבא דשם ב"ה מתים אלא דפליגי בשוגג אבל כאן אין נראה לביה דברי ב"ש כלל ולזה מביאין ראה מא"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך. אבל בדאי אין צריך לחזור ולקרית ק"ש: לט' בק"ש אותו ב' ציצית שלפניו ואינו מנשק כלל:
- מ** וכמה מים יטיל למי רגלים רביעית ומהני אפילו לכמה פעמים ואם המי רגלים מועטים בטלים ברוב מים (עיין כ"ע שלו סי' ע"ז ס"ק ד')
- מא** להתפלל בכונה מלה במלה ולכוין פירוש המלות. ואם יבא מחשבה בתפלה יעמד עד שתלך המחשבה. ואין צריך לכוין בכל השמות רק אדון הכל:
- מב** בחזרת השליח צבור יאמר הש"ץ קודם התפלה ה' שפתי ולבסוף יהיו לרצון: לשמור תפלת י"ח מפי הש"ץ ומתוך הסדרה. ולענות אמן אחר כל ברכה ולא להקפיד על ב"ה ובר"ש כי הש"ץ אינו ממתין עד שתכלה מפי העם ומפסיד חזרת התפלה:
- מד** נקדש או נעריצך עד ואמר אינו אומר רק הש"ץ לבד והצבור שותקין ושומעין מהש"ץ:
- מה** מודים דרבנן החתימה בשם בא"י אל ההודאות (עיין בש"ע שלו סי' קכ"ז ס"ק ב'). וכן ברכת בורא נ"ר היתם בשם:
- מו** ברכת כהנים לשמור מפי הש"ץ ולומר כן יהי רצון:
- מז** קדיש וקדושה ואמן יכול לענות כששומע מבית לבית אפילו כשיש הפסק דבר שנוצר בש"ע (סי' נה סעי' כ') כיון שאינו נראה:
- מח** דיוקים בנוסח התפלה. וקנה הכל. קדושה ושבחיה. ברכת השנים ושבענו מטובה. ברכת ולמלשינים וכל הרשעה כו' וכל אויבך מהרה יכרתו יהודים כו'. על הנסים ועל הפרסן הפ"א במאלופם. בימי מרדכי כשעמד עליהם המן. והשבות לו את גמולו על ראשו. וכל החיים בככ"ץ תחת הכ"ף:
- מט** תחנון לא יאמר פסוק ויאמר דוד שנאמר גבי פורעניות רק יתחיל רחום וחנון:
- נ** נפילה אפים גם בשחרית בשמאל (וכ"כ בש"ע שלו סי' קל"א ס"ק ה') וא"א שומר ישראל כ"א בתענית צבור:
- נא** ונטלתי התיו רפויה. גבורתיה ושכינתיה התיו רפויה:

מעשה רב

- נב** בעלינו הנוסח וכסא כבודו בשמים וכו'. סיום עלינו ה' ימלך לעולם ועד
ואין לומר ונאמר והי' כר':
- נג** אחר עלינו שיר של יום קדיש יתום. ואין להרבות בקדישים שלא לצורך.
וא"א שום מזמור זולת שיר של יום ולא שיר היחיד ולא שיר הכבוד רק
ביום טוב. גם מר"ח אלול עד יה"כ א"א קאפיטל כ"ז:
- נד** נוסח הקדיש יתגדל ויתקדש שני הדלתין בצירי כדעת רש"י בלקוטי
פרדס שהוא לשון עברי. כרעותיה הכ"ף בדגש. מברך הרי"ש בפתח כי הוא
פעול ללשון ארמי ואם יאמר הרי"ש בצירי יהיה בינוני פועל ללשון עברי
ויהיה היפך המכוון. ויתעלה שמה דקודשא ב"ה ואין אומרים ויתהלל. וצריך
לומר קודשא ב"ה כאחר. תתקבל צלותהון הלמד בחולם וכן הה"א. דכל ישראל:
נה עיקר ענית אמן יש"ר אינו כ"א עד עלמאי ולא יותר כי יתברך קאי
אלמטה אשמי' דקודשא ב"ה. ואם מגיע לעלמאי והש"ץ כבר אמר איזה
תיבות מיתברך ולהלן אומר יתברך כו' עד שמגיע למקום שהש"ץ אומר ושותק
ושומע. (עיין בש"ע שלו סי' נ"ז ס"ק ט') אין לומר הפסוקים בקדיש רק יענה אמן:
נו אין לכרוע שום כריעה בקדיש (עיין שם ס"ק י'):
נז שלא לפרוש מן הצבור בפיוטים או סליחות כשאומרים אחר חזרת הש"ץ
ואין הפסק בברכות ק"ש ותפלה:
- נח** גדה ויולדת מותרין להתפלל מיד אפילו כשהדם עליהם. ומותרין גם כן
להתפלל בבית הכנסת תיכף וראיה מנדה שפלטה ש"ו הא לאו הכי
מותרין להתפלל:
- נט** תיכף אחר התפלה קורא מקצת מן הסדר שנים מקרא ואחד תרגום ומסיים
בערב שבת ואינו אומר התרגום אחר כל פסוק רק אחר כל ענין כמו פתחה
או סתומה או אחר מקום שנראה יותר הפסק ענין:
- ס'** ללמוד אחר התפלה תיכף ג' שעות בלי הפסק. ללמוד פרק משניות ולחזור
היטב. ללמוד רב אלפס בכל יום ולחזור היטב. כפרי מוסר כמה פעמים בכל
יום. ללמוד מקרא ואגדות ומדרשים. ללמוד גמרא שני זפין בכל יום עם פירש"י
ולחזור היטב. ללמוד ש"ע א"ח ולחזור היטב בכל יום ויום. ללמוד מסכתא על
פה. ללמוד בטלית ותפלין של רש"י ז"ל דוקא. ללמוד הלכות רגל ברגל:
סא כל עיני פרנסה ומצות ושינה אחר חצות היום שתי שעות. שלא לבטל
מלימודו כ"א לעשות מצוה שתבטל אם לא יעשה הוא:
סב יום ב' כולו לה'. תשובת המשקל לפי כח:
סג לתפלת מנחה וכן לערבית נוטל ידיו ומברך על נטילת ידיו. ומתפללין
מנחה בטלית ותפלין של רש"י ז"ל דוקא:
- סד** תפלת מנחה מקדים. ובשבת מקדים יותר משום סעודה שלישית:
סה תפלת ערבית בזמנה דוקא אפילו בשבת ואף ביחיד אם א"א לאסוף עשרה
בזמן קריאת שמע:
- סו** תפלת ערבית מתחילין והוא רחום ואין אומרים פסוקים ולא חצי קדיש

וכן אחר עלינו א"א פסוקים ומזמורים. כשי"ד אי [אולי צ"ל כש' דאין, המגיה]
לקבוע פסוקים ומזמורים בצבור זולת שיר של יום:

סז ברוך ה' לעולם אר"א מדלג אם צריך לכך כדי להתפלל עם הצבור ואינו
אומר אחר התפלה כלל. והוא עצמו לא היה אומר כלל לא ברוך ה' כר'
ולא ושמרו בשבת כדי לסמוך גאולה לתפלה אבל הצבור שאצלן והשי"ץ היו
אומרים:

סח ענו ואמרו בשוא תחת המם:
סט ספירה אחר עלינו כל המנין ביחוד. הנוסח בעומר כמיש בשי"ע ולא לעומר.
וא"א שום פסוקים לא לפניו ולא לאחריו כי אם י"ב שיבנה כר':

הלכות ברכות

ע תבשיל עבה שקורין קאשיי או גרוסין אם הוא מחמשת המינים מברך עליה
בורא מיני מזונות ואם של גריקא בפה"א:

עא אורז הוא ריין מברך לפניו במ"מ ולאחריו בני"ד (ע' מ"א סי' ר"ח סק"ט
ני"ד ובאורי הגאון ס"ק כ"א):

עב על חטים מבושלין שלמים בפה"א וכשלא נימוחו לגמרי רק ספק נימוח
אל יאכלם כ"א בתוך הסעודה כמו זה שעושין מאכל משעורין כתושים.
(ע' ש"ע סי' ר"ח סעי' ב' וסעי' ד):

עג דבר שניתן להשביח חבירו מברך כמו שהוא היינו איין גימאכץ של צנון
עם דבש מברך בפה"א:

עד לא יאכל לכתחלה דבר שהוא שלישי ביצה שהוא בספק ברכה אחרונה.
ואם אכל תובה עליו להוסיף עוד לאכול עד שיהא כביצה (ר"ל ביצה דידן
שהוא חצי ביצה שבדורות חז"ל לפי מה שנמדד לפניו ז"ל שיעור חלה
לקמן סי' ק"ה) לברך אחריו וכן בבר"י גמי דינא הכי (עיין ש"ע סי' ר"ט סעי'
א' וסי' תפ"ו סעי' א') ואין סברא שיוציא אותו אחר שאין מוציאין בברכת
הגהנין כ"א בור וזה לא דמי לבור שיכול לקנות ולאכול עד שיהיה בו כשיעור:
עה שהחיינו על פרי חדש מברך בשעת הראי':

עו שהכל נהיה היוד בסגולה. בורא ג"ר התחיתה בשם בא"י חי העולמים
(ע' ש"ע שלו סימן ר"ו ס"ק ד'). בנוסח ברכה מעין ג' העלנו לתובה
ושמחנו בה כי אתה כו' אתה כו' ואין לומר ונאכל מפר"י כו' חותם על הארץ ועל
המחיה. ועל היין חותם על הארץ ועל הפירות. (ע' ש"ע שלן סימן ר"ט ס"ק ל"ח):

הלכות נט"י וסעודה ובהמ"ז

עז אם עשה צרכיו קודם הסעודה יטול ידיו ויאמר אשר יצר וענטיי ולא יעשה
באופן אחר היינו לומר מקודם אשר יצר ולטול שנית ולברך ענטיי כי כאשר
שידיו נקיות אק לברך ענטיי על נטילה שניה לכן יעשה כג"ל וא"י וענטיי

- ח**דא ענינא הוא. (ר"ל שאם מברך בתחלה ענט"י ואח"כ איי גי"כ לית לן בה משום הפסק. וע' ש"ע שלו סימן קס"ה סק"א):
- ע**ח נט"י לסעודה נוטל יד ימין תחלה ומברך על נטילת ידים קודם שמנגב ידיו. ולא יאמר שאן ידיכם ולא מזמור לדוד. ויאמר המוציא בלא רשות:
- ע**ט פת הבאה בכיסנין צריך נט"י אם קובע סעודה עליו:
- פ** עוגה שלש אותה בשומן וחמאה ומי ביצים כולם נקראים פת הבאה בכיסנין:
- פ**א דבר שטבולו במשקה צריך נטילת ידים בברכה היינו איין גימאכץ ולעקוד כשמטבילין אותה ביי"ש או בשאר משקה שהוא משבעה משקים. (עיין ש"ע שלו סימן קנ"ח ס"ק י"א):
- פ**ב דברים הבאים בסעודה שלא מחמת הסעודה טעונין ברכה לפניו ולא לאחריו היינו דברים שאינן קבועים להיות בתבשילי הסעודה:
- פ**ג פאלעטרון א"צ ברכה בתוך הסעודה. (הוא מין עשב מצוי בעירבון ועשוי לאכלו בתוך הסעודה להמשיך אכילה ושתיה):
- פ**ד מים אחרונים חובה ומצוה כמו מים ראשונים (עיין בש"ע שלו סימן קפ"א ס"ק י"ב). ולא יפתח מרביעית ובתוך כלי:
- פ**ה לבהמ"ז נוטל רשות ומתחיל ברוך אתה ולא ברוך הוא וברוך שמו:
- פ**ו טוב לעטר כוס של בהמ"ז וקידוש והבדלה שיהא ששה כוסות טב"ב וה"ה לכל היו"ד דברים וד' לעיכוב:
- פ**ז סיום ברכה שלישית בונה ירושלים אמן:

הלכות מאכלות אסורות

- פ**ח חדש נוהג בזמן הזה בח"ל ובמינו אסורו במשחו (עיין באורני לש"ע י"ה סימן רצ"ג ס"ק ג') ואין חילוק בין אכילה ושתיה ולרפואה צריך לשתות פחות מכשעור ושמרים אסור שהוא מעמיד. ואסור לומר לישראל הא לך איסור קנה לך חדש אפילו אינו אומר אומר בפירוש רק שידוע שבכאן אין שכה ויי"ש וכיוצא בזה כי אם חדש אין לומר לו קנה לך ועובר על לפני עור לא תתן כף:
- פ**ט ולענין נאמנות על חדש אם הוא יודע שאסור ואוכל חדש אינו נאמן עליו. ואם אינו יודע שהוא אסור וסובר שאינו אלא מדת חסידות נאמן:
- צ** מוטב לאכול חלב בשבת מלאכול מבהמה שנשחטה בלי עומד ע"ג:
- צ**א שלא לאכול מבהמה שהורה בה חכם ומסירכא:
- צ**ב יש למנוע לשתות יין הבא ממרחקים ופשיטא שלא לקדש עליו ולברך עליו כשהוא מוהל וליתן לאחר לשתות:
- צ**ג בימי הקיץ לזהר לסנון המים קודם בשול. בחלב נקרא להסיר הקרום שנמצאים שם תולעים:

צד להזהר לראות בכל דבר מאכל אם יש בו נמלים. בקיץ דבר טחון עד שלושה ימים ולא יותר. כבסות כלים או מה שנהגין לשרוף צריך בכל ג' יום:

צה גלוי אסור אף שאין נחשים מצוים בינינו. והוא ז"ל נזהר מאד מאד בדבר:

לקוטי דינים

מהל' פ"ת מזוזה מעקה מתנות כהונה מו"מ ומזמאת מת.

צו מצוה לקנות ספר תורה אם א"א לו לכתוב. ופי' חוסף מצוה מן השוק הוא לגדל מעלת המצוה משארי מצות. וכתבו הוא מעולה ביותר כאלו קבלו מהר סיני:

צז מזוזה קובע בשוה ולא אלכסון. יאחורי הדלת פסולה:

צח לא יכרוך המזוזה בקלף וכדומה שלא יהא הפסק דבר בין המזוזה למזוזת הבית:

צט אפילו רפת בקר חייב במזוזה. ואם חושש למקום מטונף יראה שיהיה השם סגור שלא יח' נראה לחוץ:

ק באר צריך להגביה המחיצה יו"ד טפחים היינו אמה ושני שלישי אמה ולברך ברכה מעקה:

קא דמי פדיון הבן חמשה סלעים לפי הזמן ובימיו הורה חמשה רטים שהוא ששה רובל כסף ודוקא נתינה ממש דלא הדרי לעולם. ומי שנפדה כנהוג מכבר יחזור ויפדה א"ע ויברך. ואם נתן נתינה ממש רק פחות מסך הנ"ל יפדה א"ע בלא ברכה. ושמענו שעשה בעצמו מעשה שהוא ז"ל היה בכור ופדה א"ע בששה ר"כ בברכה ונתנו לכהן נתינה ממש. מטעם שאביו פדה אותו כנהוג העולם (עיינו באורינו לש"ע יו"ד סימן ש"ה ס"ק ד' בסופי):

קב ראיתי שקנה בכור היינו בהמה כשהיא מבכרת ונתן בעצמו הבכור לכהן וברך שהחיינו:

קג וגם שחט עגל ונתן זרוע ולחיים עם הלשון והקיבה לכהן ובירך גם כן שהחיינו ואמר שהזרוע הוא עצם אחד דלא כפוסקים אף על פי כן נתן שני עצמות:

קד אמר ליתנו גם חלת ח"ל לכהן לאכול באופן שמבואר בש"ע (יו"ד סימן שכ"ב סעי' ה' וא"ח סי' תנ"ז סעי' ב' בהג"ה. וע"ש באורי הגאון):

קה מדדנו לפניו שעור חלה ונמצא זייץ קווארט. ויש לשער לחומרא לפי חשבון זה לענין רביעית וכזית בפסח:

קו עיסת לעקף חייב בחלה וכן קיכלך:

קז לענין כהן וטומאת מת אם אפשר לסגור החדר שהכהן בתוכו הפתח ותלונות טוב הוא יותר משיפתח הפתחים ולילך לחצר אחרת:

קח אין היתר ברוחים כלל. רק בקניות שטר חוב:

- קט** מצוה לרחוץ כל גופו בע"ש ועכ"פ לא פחות מפניו ידין ורגליו:
- קי** שלא לילך למרחץ עד שיתפלל מקודם מנחה אם לא שהוא עדיין קודם חצות וכן לס"ג דהיינו ברית וחתונה וסיום מסכת:
- קיא** הדלקת הנר מקדים מאד להדליק (עיי' בש"ע שלו סימן רס"א ס"ק י"א) ופעם א' אחרוהו ולא היה מניח להדליק אפילו ע"י א"י אף שבבבכ"ג לא אמרו עדיין מזמור שיר ליום השבת:
- קיב** הוא ז"ל היה מרבה מאד בנרות שמן זית עד שמנעוהו הרופאים להדליק שמן זית רק של חלב גם לא רבוי גדול כמקדם:
- קיג** אין להעמיד הנרות על השלחן ולא מהני מה שיתן הלחם מקודם:
- קיד** לא יקרא לאור הנר כי אם שנים בספר אחד ולא באופן אחר:
- קטו** תפלת ערבית אפילו בשבת בזמנה דוקא ואף ביחיד אם אי אפשר במנין עשרה:
- קטז** ערבית בשבת מתחילין ברכו בצבור. ולאחר תפלת י"ח חזר השי"ן והצבור ואומרים ויכולו. ומגן אבות אומר השי"ן לבד והעם שומעין:
- קיז** זה לשון הרב המאה"ג המפורסם המנוח מהו' חיים כ"ץ מ"ץ דקהלתנו ונתבקש בישיבה של מעלה בצפת תוב"ב ע"י סימן רע"א במ"א סק"ה שכתב וז"ל דאם רוצה כו' ושמעתי בשם הגאון החסיד שאמר שזה אינו נכון מדאמרינן בברכות (דף כ"ז ע"ב) רב צלי של שבת כו'. ת"ש א"ר נחמן אמר שמואל כו' משמע דוקא כשמתפלל תחלה אז יכול לקדש מבע"י אבל כשאינו מתפלל אינו יכול לקדש. וכן מצאתי בראב"ן סימן ק"ע שכתב והמתפלל של שבת בע"ש מבע"י מדעת מקדש גמי על הכוס מבע"י משמע דוקא שהתפלל תחלה עכ"ל הרב ר' חיים כ"ץ):
- קיח** בשעת קדוש על היין לא יהא הלחם על השולחן (ע"י תוס' הפסחים ד' ק' ע"ב ד"ה שאין כו'):
- קיט** טוב לעטר כוס של קדוש ובהמ"ז והבדלה בששה כוסות סביב יה"ה לכל היריד דברים וד' לעיכוב (ברכות ד' נ"א):
- קכ** לזהר מאד ביין קדוש. ומקדשין ואח"כ נוטלין לידים:
- קכא** מקדש מיושב. ומדלג שלשה תיבות כי הוא יום. ושותה כולו רק שמשייך קצת שמשגרו לדביתו. וא"צ ברכה אחרונה:
- קכב** אף בקדוש היום אינו מקדש אלא במקום סעודה גמורה ולא מיני תרגימא או יין:
- קכג** ובוצע על שתי חלות שלימות דהיינו חותך שתיהן ביחד (וכן כל סעודה וכן ביום טוב) כדעת הרשב"א ז"ל נמצא לכל השבת כולו ששה חלות ומכוון ע"פ הזהר ופעם אחד היו מונחים לפנין כמה חלות ובצע את כולן:
- קכד** מתקנת צורא לאכול שום בליל שבת בין נשוי בין שאינו נשוי (עיי' לעיל סימן צ"ה) והשום יהיה מבושל:

קכה טבילה בשבת אם צריך לקרי מוטב לטבול במיש ולא בשבת כי איא להזוהר שלא יבא לידי סחיטה ויוצא שכרו בהפסדו ופשיטא אם צריך לעבור דרך בית המרחץ שאסור לעבור במרחץ של כפרים ודין של כפרים הם: קכו בשבת שחרית מתפללין בפירוד עד שוכן עד ומשוכן עד מתחיל השי"ץ. והוא בעצמו מתחיל ב"ש ואומר פד"ז בקול רם עד שוכן עד וכן ביד"ט: קכז אין אומרים אצלו קרוב"ץ בשום שבת של כל ימות השנה רק בארבע פרשיות ובשה"ג אומרים הקרוב"ץ אחר תפלת שחרית קודם אין כמוד זאי"א ובכן לך תעלה קדושה כו' רק הפיוט שאחריו ושל מוסף פ' שקלים ופ' החדש אי"א כלל:

קכח דיוקים תפלת שבת מאלף אלף אלפי כו' בסגול האלף הלמד. ב"ח וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים. בנוסה על הכל הנוסח ובכן יתקדש שמך ה' אלהינו בנו לעיני כו':

קכט קריאת התורה הולך לס"ת אפילו הוא בבית שני ואין מטלטלין מחדד לחדר יכ"ש לבית אחר:

קל פותח ומברך וקורא ואח"כ גולל ומברך:

קלא צריך לשמוע כל תיבה ותיבה ולראות בחומש ולא יסייע להקורא כלל:

קלב אין קוראין כ"א ז' קרואים. ואין מסיימן בפרשיות הגרשמים בחומש

כ"א במקום שהיא פתוחה או סתומה או במקום שנראה יותר הפסק ענין:

קלג בכל שבת הוא עולה לששי. ובארבע פרשיות עולה למפטיר. ופ' זכור קורא בעצמו הפרשה בתורה:

קלד כשהוא קורא פ' זכור קרא זכר בסגול תחת הזיון:

קלה הגבה הוא בעצמו ואין המפטיר מתחיל עד שגוללין הספר תורה:

קלו הפטורה בניגון וטעמים מנביא נכתב בגליון כס"ת עם עמודים וא' קורא וכולם שומעין. ואם הצבור קוראין בקול רם עם הקורא נעשה ברכת

הקורא ברכה לבטלה. ומ"ש המ"א בשם ס' הכוונת. (סי' רפ"ד ס"ק ה') מיידי

כשקוראין בחומש שאז צריכין הצבור לומר בנחת עם הקורא מלה במלה:

קלז בהפטורה פ' פרה בסוף פסוק וקדשתי את שמי הגדול כו' הנוסח בהקדשי בכס לעיניהם:

קלח יקום פורקן ומי שבירך ואב הרחמים וכשמברכין החדש אי"א אי"ה רק

כשמברכין ר"ח אב אומרין אותו:

קלט בקדשת נעריצד לומר להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם בלי הפסק

כלל. כי הוא פסוק אחד:

קמ שבת לשמור מאד שלא לדבר כ"א דברי תורה ולהרבות בנרות ושלא

להנות מאותן דברים שנעשה ע"פ אי"י או הביא דרך כרמלית שלנו (עי'

בשי"ע שלו סימן שכ"ה ס"ק ל"ה ול"ח) ופשיטא שלא לצוות לא"י לעשות שום

דבר. ואם שלח לו ישראל ע"י אי"י אסור לבני ביתו ומותר לישראל אחר:

- קמא** שלא לישא בשבת כלל אפילו במקום שיש עירוב אפילו בחצר ובבית לא ישא כ"א בידו. (ע' ש"ע שלו סימן שיג ס"ק מ"א ומ"ו):
- קמב** וכן אשה אם יודעין בה שתקבל הדברים מצויה לומר לה שכל התכשיטין אסורים אפילו בחצר ובבית. וכן שלא לישא תינוק דרך כרמלית טלנון (עיינו מ"א סימן ש"ח ס"ק ע"א):
- קמג** אין לילך חוץ לתחום ע"פ עירוב האינגבער כ"א שתי סעודות לכא"א פה או ללפת בו את הפת:
- קמד** עירובי חצירות אין לסמוך על המצה שבבהכ"ג. הנכח להניח בכל ע"ש ולברך כי יש חשש מילבין ועוד כמה חששות:
- קמה** אין להחזיר שום דבר לתנור אחר שהעמיד הדבר ההוא ואם לא העמיד רק על התנור מותר:
- קמו** נוסח ברכה שלישית מבהמ"ז בשבת נחמנו ה' אלהינו כו' כדעת הר"ף ז"ל (עיינו ש"ע שלו סימן קפ"ח ס"כ ה'):
- קמז** בענין בגדי שבת מנהגו להחליף כל בגדיו מכף רגל ועד ראש בל יעדר דבר שלא להחליף:
- קמח** תפלת מנחה מקדים מאד אפילו בחול ובשבת מקדים יותר משום סעודה שלישית. וביבמות החורף א"א ברכי נפשי:
- קמט** במנחה דשבת וב' ה' א"צ לקרות רק יר"ד פסוקים ואין להוסיף שלא לצורך. ואם סמוך ב' פסוקים לפתוחה או לסתומה קוראין עד פתוחה או סתומה:
- קנ** הבדלה מיושב (ע' ש"ע שלו רצ"ז ס"ק י"ז). בזמירות זרענו ושלומנו או זכיותינו ירבה כו'. זכר זאת ליעקב ולא אלה שהוא מעשה עגל כמ"ש גם אלה תשכחנה:

הלכות ראש חודש

- קנא** בעת תפלת ערבית דר"ח מרביים קצת בנרות. והוא לובש כובע שבת - לכבוד ראש חודש שהוא דאורייתא:
- קנב** בהלל פסוק יאמר נא כו' ויאמרו נא הש"ץ לבד אומר והצבור שומעין ועונין הודו. ודוקא ביום שמדלגין אבל ביום שגזמרים גם הצבור אומרים כל הפסוק עד חסדו:
- קנג** ביהללוד הנוסח יהללוד ה' אלהינו כל מעשיך:
- קנד** בר"ח הוא עצמו עולה לרב:
- קנה** הקריאה בפ' התמיד. הראשון קורא וידבר. צו. ואמרת. והשני קורא את הכבש אחד. ועשירית. עולת. ונסכו. ואת הכבש. והשלישי חוזר למעלה וקורא עולת תמיד. ונסכו. ואת הכבש. וביום השבת. עולת שבת. והרביעי מתחיל ובראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו (וכ"ה בש"ע שלו סי' תכ"ג ס"ק ג').

קנו בתפלת מוסף הנוסח זכרון לכולם היו תשועת כו' כי עד מזבח חדש הכל לשון עבר ומזבח מתחיל בקשה על העתיד:

קנו אין אומרים שיר של יזמו ואומרים במקומו בב' ימים דר"ח ברכי נפשי נפשי (מזמור ק"ד) שהוא שיר של ראש חודש ודחה אפילו של שבת ופשיטא של חנוכה (ע' סוכה ד' נ"ד ע"ב. ובתשרי רמ"ע מפאנו סי' כ"ה):

קנח בענין שיר של יום כלל זה נקוט בידך. א"א שני מזמורים ביום אחד. ושל ראש חודש דחה את כלם אפילו של שבת ושיר של שבת דחה של יום טוב וחת"מ וחנוכה:

קנט קדוש לבנה אין מחמיצין המצוה עד שבעה אחר המולד או עד מוצאי שבת רק תיכף אחר שלשה ימים מהמולד מקדשין וכן מקדשין קודם ט"ב וקודם י"ב:

קס נוסח קדוש לבנה ששמעתי משם הרב ר' בנימין משקלאב משם רבינו זצ"ל אפס לא אשתמיט שום אדם מהעומדים לפניו לומר שנהג כן. פועלי אמת שפעולתן אמת וללבנה אמר שתתחדש באור יקר ועטרת תפארת כו' בא"י מקדש חדשים. כשם שאני רוקד כנגדך ואיני נוגע בך כך אם ירקדו אחרים כנגדי לא יגעו בי. ע"כ שמעתי וכ"ה במס' סופרים ע"ב הגהה רבינו ז"ל:

קסא אין אומרים שום פסוקים לא לפני הקדיש ולא לאחריו רק מתחיל בא"י כו' ומסיים סימן טוב והולך לו:

הלכות יום טוב

קסב ביום טוב אין אומרים מערבית כלל:

קסג קרוב"ץ של רגלים אומרים אחר הלל קודם אין כמוד. ואומרים בנגון וא"א ובכ"ן לך תעלה קדושה. ומוסף יום ראשון של פסח ושל ש"ע ושחרית ומוסף של ר"ה ויום כפורים אומרים תוך התפלה:

קסד בשעת הוצאת ספר תורה אין אומרים רק בריך שמי' ולא שום רבש"ע ומנגנין על הכל כל פסוק בפ"ע ביר"ט היינו הש"ץ מנגן על הכל כו' עד ויתגשא ואחר כך חוזרין הצבור ועונין אותו פסוק וחוזר הש"ץ ומנגן שמו כו' וחוזרין הצבור וכן עד גמירא:

קסה ביר"ט עולה לחמישי. ואם א"א לכוון לקרות לחמישי הפסוקים המדברים בענינו של אותו יום עולה בפסוקים המדברים בענינו של יום:

קסו בנ"כ לשמוע כל מלה מפי הכהנים ולא לומר שוב פסוקים:

קסז הכהנים יפרידו כל האצבעות ולא לעשות חמשה איריים:

קסח לא יאמר הש"ץ אר"א רק תיכף כשמסיים הש"ץ ולך נאה להודות ועיניך הצבור אמן קורא החזן העוסק בצרכי כהנים לא הש"ץ. כשיש שני כהנים קורא החזן כהנים ולאחד לא יקרא והש"ץ מקרא לכהנים יברכך כו':

קסט בשבת חת"מ או יר"ט שחל להיות בשבת הנוסח בו השיאנו ואמרת לברכנו קדשנו במצותיך כו' וא"א אר"א רצה במנותתנו:

קע אחר עלינו אומרים שיר היתוד ושיר הכבוד אם יש שהות ואומרים במתן ובגון פסוק בפסוק ואין הש"ץ ולא הצבור מדלג שום פסוק. רק הש"ץ אומר פסוק א' הצבור חוזרין ואומרין אותו פסוק ועוד פסוק א' והפסוק שהצבור מוסיפין גם הש"ץ אומר עמהם ומוסיף פסוק א' בקול רם וכן עד סוף שה"כ ואח"כ אומרים מזמור השי"ך לאותו יום כמבואר כל א' במקומו ומעודו. קדיש. אדון עולם:

קעא אם נמשך סדר התפלה של יו"ט עד חצות מתפלל מנחה קודם סעודה:
קעב מותר לטחון חריין ביום טוב:

קעג מת ביום טוב ראשון כל עסקיו על ידי עממין ביום טוב שני כל עסקיו ע"י ישראל ומותר להלינו ליום טוב שני כדי שיתעסקו בו ישראל (והוא נדעת הראב"ד ז"ל שהביא הב"י סי' תקכ"ו):

קעד אין מניחין תפלין בחולו של מועד (ע' בש"ע שלו סי' ל"א ס"ק ד') ומכבדים את המועדות בכסות נקיה ובאכילה ושתייה קרוב ליום טוב גמור. ומקפיד על הנהגה בו מנהג חול כמו האומרים במוצאי יום טוב לחוה"מ (גוט וואך). ופשיטא שלא לישב בחנות או שאר פרגמטיא שאינו מותר כ"א בדבר האבד. ובאסרו חג מודרו מאד להניח תפלין בבקר בבקר:

קעה בשבת חוה"מ פסח וסוכות ובשבעות יום ב' אחר יוצרות קודם אין כמוך קורין המגלה בניגון וטעמים ממגלה הנכתבת בגליון כס"ת עם עמודים וא' קורא וכולם שומעין והקורא מברך שתי ברכות על מקרא מגילה ושהחינוג. ופעם א' איקלע מילתא שנחלש מאד בשחרית וצוה להוציא הספר תורה לקרות ולא קראו המגילה. ובמנחה צוה לקרות המגילה ולברך כמו בבקר:

הלכות פסח

קעו בענין הפטורת וערבה בשבת הגדול בסוף ימין צוה להפטיר וערבה בשבת הגדול שאינו חל בע"פ והיה אומר שאם חל שבת הגדול בע"פ אין להפטיר וערבה והוא היפך מנהג העולם כי לפי הטעמים שמבואר בלבוש שנתקן וערבה לשבת הגדול יש להפך הסדר:

קעז בשבת הגדול במנחה אין אומרים עבדים היינו מטעם המבואר במכילת' ונתקנה בהגדה יכול מר"ח תלמוד לומר בעבור זה בשעה שמצה ומרוח כו' (עיין ש"ע שלו סימן ת"ל ס"ק ב'):

קעח בדיקת חמץ בחורין ובסדקין ואע"פ שבדק ביום צריך לבדוק לאור הנהגה אפילו בכל תיבה ואפילו בספרים שמשתמש בהם שעת סעודה. ונמשך זמן הבדיקה מאד ומתחיל לבדוק קודם הלילה מפסיק באמצע בתפלת מעריב ואינו חושש:

קעט זמן אכילת חמץ בע"פ מן הדין מחשבין מהנץ עד שקיעת החמה:
קפ שלא למכור שום דבר חמץ כי אם מכירה עולמית:

קפא אחר הפסח אין ליקח מן השוק מה שאופין מקמת של ישראל ומשמרים וייש ושכר של ישראל כי המכירה גרוש ע"כ לא יקנה רק שיהא משל אי או הקמת של ישראל אם אינו לתתה וייש ושכר של ישראל לא ישתה עד שיעשה מחדש :

קפב הדייוע צריך גם כן למוכרה לאי ולא מהני נזתה רק כשיפריד כל דף בפ"ע וידיח היטב :

קפג מותר לחלוב בהמות של אינו יהודי בפסח ואפילו מאכילה חמץ :
קפד כל מיני דמדיגן נאסר ואין להתיר מיני קטניות כגון הירז ואפילו בשנת בצורת וכן שמן זרע קנבוס אין להתיר :

קפה שבעת ימים תאכל מצות כל שבעה מצוה ואינו קורא לה רשות אלא לגבי לילה ראשונה שהיא חובה ומצוה לגבי חובה רשות קרי לה אעפ"כ מצוה מדאורייתא הוא וכן פירשו י"ט א"צ אות פסח במצה סוכות בסוכה ועוד כמה ראיות והיה מחבב מאד מצות אכילת מצה כל שבעה וביום טוב אחרון היה אוכל סעודה שלישית אע"פ שלא היה אוכל של"י סעודות בשאר י"ט מפני חביבת מצות אכילת מצה שזמנו הולך לו ובמצאי י"ט היה משתדל לטעום חמץ וכן חדש באורתא נגהי תמניסר. והיה נמנע לאכול לאחר פסח מצה שיוצאין בה ידי חובתו בפסח וכ"ז להיכרא לעשיית המצוה שאין עושין אותה להנאה אלא מפני גזירת הבורא יתעלה שמו :

קפו המצות של כל ימי הפסח יהיו מחטים משומרות משעת קצירה והחמיר מאד בדבר מחמת שבמדינתנו מצוין מאד מי גשמים בימי הקציר והתבואה על פני השדה ועוד כמה חששות דהוי כמו אתחזק ריעותא :

קפז מותר לאכול מאכלים ותבשילין העשויים מקמת מצות ואין לתרש שמא נשאר מקום שלא נאפה יפה וכשיבא במים יחמיץ דאף שלא נאפה כל צרכו עכ"פ לא גרע מקליות שאינו מחמיץ. (עיין ש"ע סימן תס"ג סעיף ג' ובאוריו ס"ק ה') :

קפח להזהר לעמוד בעת אפיית מצות. הוא ז"ל היה אופה המצות שאוכלין בלילה ראשונה עם שאר המצות כאחד ולא היה מקפיד לאפותן בע"פ אחר חצות (עיין ש"ע שלו סימן תנ"ח ס"ק א') גם לא עשה בהם סמנים כהן לוי רק היה בורר המובחרים שבהם למצות ליל ראשון :

קפט בע"פ מנהגו להפריש חלה מהמצות ונותנן לכהן לאכול (עיין לעיל סעיף ק"ד) ובכל ימות השנה מפריש חלת האור :

קצ בע"פ אחר חצות היה אומר פסוקי עשיית קרבן פסח שבתניך היינו בפ' בא מן ויאמר ה' אל משה ואל אהרן עד פסח הוא לה'. ומן ויקרא משה עד כן עשו. ומן ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח עד כן עשו. ובפ' אמור אלה מועדי ה' עד פסח לה'. ובפ' בהעלתך וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית עד ולאזרת הארץ. ובפ' פינחס פסוק ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח לה' ובפ' ראה שמור את חדש האביב עד לא תעשה מלאכת וביהושע

מן ויחנו בני ישראל בגלגל עד בעצם היום הזה קאפיטל ה'. ובמלכים ב' קאפיטל כ"ג מן ויצו המלך את כל העם עד לה' בירושלים ובדברי הימים ב' קאפיטל ל' מן וישלח יחזק' על כל ישראל עד וירפא את העם. ובקאפיטל ל"ה מן ויעש יאשיה בירושלים עד נעשה הפסח הזה:

קצא סדר של פסח מוזגין הכוס ומקדש ונוטלין לידים ומברכין על נטילת ידים ומטבל בחומץ ומברך בפה"א ואוכל כזית ואיגו מברך ברכה אחרונה ואחר כך מביאין הקערה עם המצות מגולין מסודרת שני מצות (עיי' ס"ע שלו סימן תע"ג ס"ק י"א) ימרור וחרוסת וזריע וביצה ובוצע ימטמין לאפיקומן ונשאר פרוסה ושלמימה פרוסה מלמעלה ומניח הזרוע והביצה תחת השלמימה והמצה מחפה אותם ומרור וחרוסת מלמעלה ומגביה הקערה בעצמו ואומר הא לחמא עניא וכלם שומעין ואחר כך נוטלין הקערה מעל השולחן ואז מוזגין הכוס ושואלין מה נשתנה ואומר הגדה וכולם שומעין וכשמגיע לעשר מכות נותנין לו ללי והוא שופך יו"ד פעמים וכן בסמן דצ"ך כר שופך ג"פ וכוס שלו עומד מעוטר בכל הכוסות של בני הבית והכוס שלו באמצע ואומר הגדה עד שמגיע למצה זו מביאין הקערה ואומר ממצה זו עד אשר גאלנו ומכסים הקערה ואומר אשר גאלנו ומברך בפה"ג ושותה הכוס ואחר כך מגלים פני הכלה לאחר שבע ברכות הנ"ל דהיינו יין קדוש זמן ענטי בפה"א אשר גאלנו היא ברכת שעשה נסים ובפה"ג על כוס שני ואח"כ נוטלין לידים ומברכין ענטי והמוציא ועל אכילת מצה על הפרוסה ובוצע שניהם ואחר כך אוכלים מרור מרוסק כזית ושיעורו ביצה (עיי' לעיל בליקוטי דינים סעיף ק"ה) ומשקעו בחרוסת וכן הכריכה גם כן משקע בחרוסת ואחר כך אוכלין הביצה. וטעם האכילה לא מפני אבילות כי ח"ו להזכיר אבילות ט"ב היום רק הטעם שהוא זכר לחגיגה כי צלי אין לאכול בפסח זכר לפסח רק בשר זכר לפסח וביצה זכר לחגיגה ואחר כך אוכלין אפיקומן כזית ודוקא קדם חצות אבל הלל אין להקפיד אם הוא אחר חצות בהמ"ז הכוס מעוטר שפוך חמתך חזלל וא"א יהללוך כלל רק הודו ונשמת וישתבח וחותם בברכות ישתבח הפייט אחר אלהינו:

קצב בהפטורת יום שני אין מדלגין מפסוק וטמא התופת שהוא אחר פסוק אך לא יעלו כו' וכל הפסוקים שלאחריו אין מדלגין כלל רק הפסוק ואת

הבמות אשר ע"פ ירושלים מדלגין שמדבר בגזיתו של שלמה:

קצג בשביעי ואחרון של פסח אומרים מיושע עד סוף השירה פסוק בפסוק. פיוט אי פתרוס יום ליבשה ובאחרון של פסח גם פיוט לבעל התפארת אומרים בקול זמרה פסוק בפסוק. ובשביעי פיוט אמרו לאלהים אדירים. ובשמיני פיוט מה מועיל רשע וכל פיוט השירה ב'ו' וח'. ובשבת חוה"מ פיוט דודי שליט בכל מפעל עד גמירא מאריכים בתודה וקול זמרה:

קצד שיר של יום לימי הפסח. יום א' קי"ד בצאת ישראל. ב' ע"ח משכיל לאסף. ג' פ' רעה ישראל. ד' ק"ה הודו לה' קראו. ה' קל"ה הללו את

מעשה רב

שם. ר' סיו וריעו לאלהים. כל המזמורים הללו חל שבת בא' מהם נדחה מפני שיר של שבת ולמחרת השבת מתחיל משיר שפסק ואומר בכל יום כסדר הגיל והאחרון נדחה. שביעי של פסח י"ח למנצח לעבד. אחרון של פסח קלי"ו הודו לה' כי טוב:

(אמר המגיה מכאן שייך לשביעות)

קצה יוצר ועתה בנים שירו למלך אומרים בקול זמרה פסוק בפסוק ופיוט ה' קנני ראשית דרכו ופיוט עשרת הדברות אומרים במתון ונעימה הש"ץ מפסיק בנעימה כל ענין וענין:

קצו שיר של יום לשבועות יום א' י"ט. יום ב' ס"ח:

הלכות תשעה באב

קצו שבת חזון אינו משנה מבגדי שבת כלל אפילו חל ט"ב בשבת וכן הדין לאבל (עיין ש"ע שלו סימן תקנ"א ס"ק ג')

קצח סעודה המפסקת אינו אוכל שתי סעודות ומפסיק במנחה אלא אוכל סעודה אחת אחר מנחה ע"ג קרקע ואינו אוכל ביצים כלל:

קצט בט"ב אומר הש"ץ בחזרת הש"ץ בשחרית ענני:

ר א"א שיר של יום. ותיכף אחר קינות אפילו קודם חצות מניח תפלין:

רא על מ"ש רמ"א בהג"ה סימן זקנ"ו מי שאכל בט"ב יאמר נחם בבהמ"ז כ' רבינו זצ"ל בש"ע שלו. וז"ל למד מ"ש ביי"ב ס"ס תרי"ח ולא דמי דהא אמרינן בשבת שם ימים שאין בהם קרבן מוסף כו' ואין בהם הזכרה בבהמ"ז ול"ד לתנוכה דשם משום פרסומי גיסא ואם בא כו' וגם דקביעא:

הלכות ימים נוראים

רב בסליחות א"א וידוי אשמנו כ"א פעם אחד ולא ג"פ:

רג בריה ויו"כ מתפללין מעומד ולא בכריעה. גם אין להרים קול יותר מבתפלת כל השנה (עיין ש"ע שלו סימן תקפ"ב ס"ק י"א וס"ק כ"ב) כל הרשעה כלה כעשן בכף:

רד בחזרת הש"ץ אין אומרים הצבור וכתוב בספר כ"א הש"ץ לבדו:

רה הפיוט מריה וירכ אומרים בתוך התפלה רק בקדושה אין מפסיקים בפיוטים ואומרים הפיוט מכל הקדושה קודם לדור ודור כו':

רו א"א שום מזמור קודם תקיעת שופר ולא יהי רצון הנדפס במתורמים ולא ובכן יה"ר בין כל סדר וסדר. וכן א"א י"ג מדות בהוצאת ספר תורה:

רז בריה אין מאריכין בתפלה יותר מדי שאין להתענות בו עד חצות כמו שארי י"ט ואם נמשך עד חצות מתפללין מנחה קודם סעודה וא"א אבינו מלכנו. ואין לבכות בריה כמבואר בעזרא אל תבכו כו' והקפיד לפעמים לנגן הקדיש שאחר מוסף לכבוד יר"ט:

מעשה רב

רח שיר של יום לר"ה ב' ימים פ"א הרנינו. ואומרים אותו בבקר אחר שיר הכבוד:

רט לא היה הולך לנהר או לבאר לומר תשליך:
רי בליל שני מברך זמן אף בלא פרי חדש. ופעם אחד ביום ראשון לפנות ערב הביאו לו זדרון פרי חדש לברך עליו שהחינו בערב והוא תיכף כשראה אותו בירך עליו זמן כמנהגו לברך שהחינו בשעת הראיה. ואין לאכול ענבים בר"ה והטעם ע"פ הסוד:

ריא אין מברכין על הדלקת הנר בעיה"כ (עיין ש"ע שלו סימן תר"י ס"ט ד'):
ריב ח"ו להדליק נרות ביר"כ ע"י א"י אלא מעמידין לאמפקן מלאים חלב בכדי שידליק עד מוצאי י"כ ומוטב שלא לומר שום פיוט מלומר לפני גר שהודלק ע"י א"י:

ריג הויזדי אשמנו ועל חטא בחזרת הש"ץ אומר הש"ץ לבדו והצבור שומעין:
ריד יוצר בשכ"מ מלכותו בקהל כו' א"א אותו אחר קדושה דיוצר כ"א בתוך חזרת הש"ץ אחר שמסיימים לירשב תהלות לרוכב ערבות קדוש וברוך שאחר הפיוט דק"ב אומרים בשכ"מ מלכותו בקהל כו' עד גמירא.

רטו לזהר מאד מאד להתפלל תפלת נעילה בזמנה כשהחמה בראש אילנות:
רטז בבוקר אחר שיר הכבוד אומרים שיר של יום מזמור ל"ב אשרי נשוי פשע:

הלכות סוכה

ריז לילה הראשון של סוכות חובה לאכול בסוכה כמו לילה ראשונה של פסח. ונ"מ אם יורדין גשמים צריך להמתין בסעודתו עד שעת הכושר לאכול בסוכה ואסור לישן כל הלילה שמא יהיה עת ראויה לאכילה ואם לא פסקו הגשמים יאכל בביתו אבל בסוכה לא יאכל אפילו בלילה ראשונה בעת שהגשמים יורדים דאו אין שם סוכה עליו. (עיין בש"ע שלו סימן תרל"ט ס"ק כ"ב):

ריח ברכת סוכה מברך בכל פעם שנכנס אפילו מאה פעמים ביום:

ריט גם בליל שני מברכין לישוב בסוכה קודם זמן:

רכ אם לא אכל בסוכה בלילה ראשונה ובירך זמן בשעת קדוש חוץ לסוכה כשאוכל בסוכה צריך לחזור ולברך זמן:

רכא שאלהו אם רשאי לישן יחדי בסוכה והשיב שומר מצוה לא ידע דבר רע:
רכב יושבים בסוכה בשמיני עצרת וגם ישנים בסוכה ויושבים כל היום עד ליל ש"ת והחמיר מאד בשינה ושיבת סוכה אף של יום שמיני כי חמורים ד"ס מיינה של תורה:

רכג לקנות אתרוג לעצמו ולא לסמוך על של הקהל. ולדקק היטב שיהיו הד' מינים כשרים על פי הדין:

רכד לא יהפוך האתרוג קודם ברכה רק יכוין שלא לצאת עד אחר הברכה:

רכה פייט אז היתה תנית סוכות ש"ץ וקהל פסוק בפסוק בנעימה יכרה. הושענות מתחילין להקיף באות ראשון מאותיות א"ב ומסיימן ההקפה באות ת' הש"ץ והצבור אומרים אות באות וקודם כל אות אומרים הושענא היינו הש"ץ אומר הושענא אבו שתיה הצבור עונין כן אחריו וכן בכל אות עד שמסיימין ההקפה:

רכו בשבת חוה"מ אף של סוכות חותם המפטיר מקדש השבת לבדו ואינו מזכיר של חג:

רכז בהושענא רבה מנגנין על הכל כל פסוק בפני עצמו. הפייט קול מבשר ואומר פסוק בפסוק במתן ובנעימה:

רכח בשמיני עצרת הנוסח בתפלה וקדוש יום שמיני חג העצרת הזה:

רכט בשמ"ע וש"ת אומרים הלל פסוק בפסוק בנעימה. ופסוק אפפוני אומרים ביחד עם פסוק ובשם ה' מפני שפסוק אפפוני מסיים צרה ויגון אמצא ואין לסיים בדבר רע:

רל בליל ש"ת קורין בכרכות שבתורה וגם הוא עצמו עולה לתורה ולפעמים קרי בכחני אף שהיה כהן בבית:

רלא בש"ת בשחריה קוראין ה' קרואים היינו ד' בזאת הברכה חתן תורה לרביעי וחתן בראשית לחמישי ומפטיר. ואם היה העם רב שצריכין לעלות חזרו וקראו לפני צבור אחר כמנהג העולם:

רלב מפני שמאריכין מאד בהלל של ש"ת פסוק בפסוק ברנה וקול זמרה ע"כ א"א הפיטס של ש"ת כ"א שישו ושמתו ואגיל ואשמח ורשויות לחתן תורה ולח"ב:

רלג הגאון ז"ל היה שמח מאד בחג הסוכות וביותר בשמיני עצרת כי הוא יותר יום שמחה מכל ימי החג ע"פ הסוד ואומרים פזיטים ברנה וקול זמרה האודת והאמונה ויאתיו תתברך ותשתכח שבמעמדות אחר אני מאמין וכיוצא בזה מפזיטים. ושמחים שמחה גדולה. ובש"ת היו מקיפים הבימה עם הס"ת שבעה פעמים אין פוחתין מהם אבל מוסיפין עליהם. ומנגנים התשבחות הנ"ל וגם הברוך שמך שבשערי ציון שחיבר האר"י ז"ל הוא ז"ל היה הולך לפני הס"ת שמח מאד ברוב עוז וחזרה וחכמת אדם תאיר פניו כלפיד אש בוערת ומספק כף אל כף ומפזז ומכרכר בכל עז לפני הס"ת ואחר סיום המשוררים החרוז אמר הוא אחריהם וכשהחזרו הס"ת לאה"ק שוב לא היה שמח כ"כ רק כמו שאר יו"ט:

רלד שיר של יום לסוכות. א' ע"ו. גודע ביהודה: ב' מ"ב. כאיל תערוג. א' דחוח"מ כ"ט. הבו לה' בני אליה. ב' נון. ולרשע אמר אלהים. ג' צ"ד. מי יקום לי. ד' פ"א. הסירותי מסבל. ה' פ"ב. ימוטו. ואם חל שבת בא' מימ' חוה"מ ימוטו ידחה. לשמ"ע י"ב. הושיעה ה'. לש"ת ח'. ה' אדונינו מה אדיר שמך:

הלכות חנוכה

- רלה** זמן הדלקת נר חנוכה משתשקע החמה קודם צה"כ ע"כ מדליקין קודם תפלת מעריב (ע' ש"ע שלו סימן תרע"ב ס"ק ב') :
- רלו** חצי שעה אחר זמן כלות רגל מן השוק מדליק בלא ברכה :
- רלז** במוצאי שבת חנוכה מזודיון מאד להתפלל מעריב במקום האפשרי כדי שלא יעבור זמן הדלקה ויפסיד הברכה. ושמענו שפעם אחד איתר א' מהמתפללים אצלו תפלת מעריב במ"ש וצוה שידליק מקודם נ"ח ואחר כך יתפלל (עיין ש"ע סימן רצ"ט סעיף י') ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה אומר המבדיל (כ"ו) וא"א ויתן לך קודם הבדלה כדי להקדים הדלקת נ"ח בזמנת :
- רלח** נר חנוכה קודם להדלקה לנר שבת. גם קודם להבדלה :
- רלט** נוסח הברכה להדליק נר חנוכה :
- רמ** מברך בכל יום על העיקר שהוא בטפח הסמוד לפתח ולא על הנוסף (עיין ש"ע שלו סימן תרע"ו ס"ק ו') :
- רמא** שיר של יום לשמנת ימי חנוכה קאפיטל ל' מזמור שיר חנוכה :

הלכות פורים

- רמב** מחצית השקל אין צריך ליתן כ"א מטבע אחד שנקרא חצי זהב ואין צריך ג' חצאין :
- רמג** מגלת אסתר אין לעשות עשרת בני המן בעמוד בס"ע ובאותיות גדולות רק אותיות קטנות כמו אותיות המגלה ואריח ע"ג אריח כשירת האזינו דיותחלו מאמצע עמד איש בריש שיטה ואת בסוף שיטה ועשרת בסוף השיטה ובסוף העמוד : (עיין ש"ע שלו סימן תרצ"א ס"ק כ"ה) :
- רמד** במגלה ת' פסוק י"א אשר נתן המלך ליהודים גו' להשמיד להרג ולאבד גו' להרג בלא ו' ועיין במנחת שי :
- רמה** בקריאת המגלה של יום אין מברכין שהחינו :
- רמו** נשים חייבות בקריאת מגלה ומברכים להם כמו לאנשים :
- רמז** אין אומרים כלל פיוט של פורים :
- רמח** סעודת פורים עיקרה ביום על כן הנכון לכוין לצאת בסעודת שחרית. והוא ז"ל עשה סעודתו במשתה ושמחה כולה ביום וכשהחשיך התפלל מעריב וחזר ללמדו :
- רמט** משלוח מנות תרנגולת מבושלת ודגים מבושלים וכיוצא בזה דבר המוכן לאכול תיכף :
- מר** שיר של יום לפורים על אילת השחר כ"ב :

ארחות חיים

שאלות

בשם כתר ראש מכונה

אשר בדברים האלה קשרתי כתר לראשי, למען יהיו הדברים האלה מאירים לנגד עיני לזכרון תמיד, מה ששמעתי מפי אדמו"ר הגאון רשכב"ג זכ"ל רבינו חיים זצ"ל נ"ע מוואלאזין, איזה מעשיות מה ששמע מפי רבו מלאך ה' צבאות רבינו ר' אליהו זצ"ל מוויילנא, וכמה דברים מה שידעתי וראיתי בעיני, וכן מה ששמעתי דברים אמרים על אדמו"ר ר' חיים נ"ע.

תלמידו שזכה לשמש את ר' חיים זצ"ל שלש שנים רצופות ואשר האציל עלי מזיו תורתו וצדקתו, אשר הנהג בעל המחבר ספר ברנת ראש על מסכת נזיר וברכות, אבדיק סיקסין ושערשאב. נכתבו הדברים האלה לזכרון במה ק"ק וואלאזין י"א בשנת תקע"ט לסי' קי.

עם הארות והערות

אוה"ל חיים

מקורים ומ"מ לפרש דברי רבינו הנרי"א והגרי"ח ז"ע

הלכות ציצית .

א) שלא להטיל ציצית במלית של פשתן *
 אבל של משי ושל צמר נפן
 יטיל בו ציצית פשתן או ציצית צמר^(ב) ואין
 חוששין על באוויל משום חשש תערובות
 פשתן, ואין לחוש בחנם כיון שלא נמצא
 בהם פשתן מעולם^(ג) :

ציצית במלית שיש תחתיו אונמער
 שלאק העיקר הולך אחר העליון :

ג) מלית קטן של צמר שיש בו קרסים
 וחומים בענדעלעך, מותר
 ללבוש אף על כתונת פשתן, מאחר שיכול
 להסירם ולשלוף הכתונת מתחת הט"ק,
 או לשלוף הט"ק מתחת הבגד קאפטין של
 פשתן שעליו, ואין קפידא רק אם אינו יכול
 לשלוף הבגד התחתון אא"כ יפשוט תחלה
 הבגד העליון :

ד) מלית קיין שאינו מניע ער למטה
 ;מן הברכיים^(ד) אין יוצאים י"ח
 'ציצית וטוב לפושטו בשבת^(ה) :

ה) גם על ט"ק נוסח הברכה להתעקף
 בציצית :

ו) שלא לקח ר' ציצית בשעת ק"ש ולא
 נזכר זאת בגמ' ולא בש"ע,
 אדרבה צריך שיהיה שתיים לפניו ושתיים
 לאחוריו דוקא^(ו) :

ז) אין להתיר ציצית מופסקים כשהן
 כשרים מטעם כיווי מצוה,

והוקשה לו על הפוסקים שכו' שנורקין :

ח) הזהיר אותי לעשות כל הבגדים קרן
 אחת ענולה^(ז) כדי שלא
 יתחייב בציצית [מ"א סי' יוד סעיף י"א] :

הלכות תפילין .

ט) הראו לרבינו תפילין כאצבע ולא
 פחות, ואמר כשרין^(ח) [בש"ע

סי' ל"ב ס"ק ס"א, ובבאור הגר"א ס"ק צ"ד] ;
 י) צריך לברך בכל פעם שמניח אפילו
 כמה פעמים ביום (עיין מעשה

רב סי' כ"ג) וכשמטשמש בתפילין א"צ
 לברך עליהם כ"ז שהם על מקומם אם לא
 כשנשמתו לנמרי ממקומם וזה לא שוכח^(ט) ;
 תפילין

אורחי חיים

א) כדעת הגרי"א זליה (ש"ע רבינו סי' ט"ז ס"ק ח') (ב) ואם של שאר מינים
 עיול בהם לינית של פשתן דוקא לאפוקי דבשל למר לא יעשה לינית של פשתן דלא
 הוה כלאים בלינית אלא עם התכלת (רבינו בש"ע הגיל וכן במעשה רב). (ג) מרן
 הגרי"א זליה ה"י לובש ט"ק ס"פ ולא של למר עיין בסידור הגרי"א הלכות לינית שני
 טעמים בזה, מהגאון ר' שמואל סלאנט זליה, ומהג' רביה הלוי זליה. (ד) עד שקטן
 בן ט"ו שנים יכול לכסות בו : (מנחות פרק התכלת). (ה) ברה"ק וכמו המולא כלאים
 בבגדו פושטו אפילו בשוק ואפילו בשבת. (ו) עיין ילקוט תהלים רמז תשכ"ג כל עלמותי
 כו' מאחורי ומלפני הושלכתי ב' כנפות של טלית ומרן הגרי"א ז"ל מביא ראיה ע"ז
 ממדרש אבכיר ומהירושלמי (ש"ע רבינו סי' י"ז ס"ק י'). (ז) וכמ"ש ב"י בשם זקני
 הקדמונים (מגן אברהם). (ח) באל"י רבא מטיק דבעל נפש יחמיר לעשות התיאורא
 רחב אלבעיים לא פחות כו' והיינו כדי שישארו הבתים אלבע על אלבע ול"פ, עיין
 בע"פ שכתב דאם אין מחזיק עם התיאורא רק כאלבע על אלבע אפילו בדיעבד פסול,
 וכן פסק ב"י ב"ז מרדכי שלא ישארו הבתים פחותים מאלבע ועיין מ"א ח"ל אבל
 החכמים כו' מניחים קטנים כאלבע ומחלה [היינו עם התיאורא, שישארו הבתים כאלבע].
 (ט) כמ"ש הרא"ש בה"ק בפ"י לרבנן דבי רב אשי דאמרו בסוכה מ"ז א' כל אימת
 דממשש

ששה זוגות, מחלוקת אם לכותבן בקלף במקום בשר הרי י"ב זוגות, מחלוקת אם להניח הפרשיות מעומדות או מונחות הרי כ"ד זוגות, א"ל שמצינו בזהר על תפילין דר"ת שהן של עוה"ב השיבו דפשמ הזהר אינו כן והמהדר אחר עוה"ב ניחן, ובשמעו דברי אלהים חיים מפי רבו ז"ל פסק מלהניחן [תוספת מעשה רב מהגאון ר' יעקב כהנא בעהמח"ס גאון יעקב חתן מרנא ר' דובער אחיו של הגר"א ז"ל]:

[ד] עוד בענין תפילין דר"ת בשם הגאון ר' ישראל^(א) משקלאוו תלמיד הגר"א ז"ל^(ב) בעהמח"ס תקלין חרות וס' פאת השולחן, וזה לשונו. שמעתי מפה קדוש הגאון מוהר" חיים הרב דוואליון וצוק"ל אשר שאל מרבינו הגר"א ז"ל על מה שאינו מניח תפילין דר"ת הוכיח משאלתו שהוא מניחן מטעם לצאת ספק ב' הדעות א"ל רבינו הגר"א ז"ל אם בשביל ספק דעות יש ס'ד זוגות עפ"י ספק

[א] תפילין מעור אחד אמר ששאל מרבו הגר"א ז"ל ואמר שאין להקפיד ע"ז ובנמ' לא נזכר כלל מעו"א^(א) רק רש"י בסדר עשיתן כותב מעו"א, ומחובר בדבק חשוב חבור^(א):

[ב] גראנטיץ טוב בפאקוסט שאומרים דחשוב כמצופין בר"א אבל לדעתו אין קפידא וכשר^(ב):

[ג] תפילין דר"ת שאל מרבו הגר"א ז"ל, מ"ר אינו מניח תפילין דר"ת כדי שלא לבטל אף רגע מתפילין ושל רש"י עיקר, ואני שבלא"ה הנני מבטל כמה שעות מתפילין, מה בכך אם אניח איוה שעות ביום ואצא י"ח תפילין לכל הדעות, השיבו כשתרצה לצאת לכל הדעות תצטרך להניח כ"ד זוגות, והיכן מצינו כ"ד חלוקי דעות בתפילין, א"ל דוק ותשכח, ואסיק על דעתו דדעת רב האי גאון היא כרביצהם, רק להיפך טימין לשמאל הרי ג' זוגות, מחלוקת בפתוחות וסתומות הרי

ארה"י חיים

דמשמשי זהו מזכרי היינו ממשמטין להחזירם למקומם כשנשמטו [ורצינו בשו"ע משמע דדעתו נוטה לצדך אף כשלא נשמטו].^(א) עיין בעמודי אור סימן א' שהקשה סתירה מלשון הגר"א בשו"ע על דברי הגר"א במשנה כלים פרק י"ח משנה ח', ויתכן לבאר דברי מרן הגר"א ז"ל שמפרש לשון המשנה שם בכלים, הסיר קליפה ראשונה, שנקרא קליפה ע"ש שקלוה מטבלא שלה היינו מיעצרתא כפי' הב' בשם הערוך ולא כפי' התו"ט ע"ש שקלוה מחבירתה ולפי"ז נשמע ש"ל להיות מעור אחד עם המעצרתא אבל הרי בתים בעלמך לריכין להיות מעו"א וכמובא בספר חיי אדם, ובשערי רחמים בשם הגר"א והסאגיא שיהיו הבתים פרודות זמין, ועיין חת"ס סי' פ"ח דלוחן שעושין הבתים שלא מעו"א ומדבקים הבתים זכ"ז הוי פתחי דסתרי, אי דבק מקרי חבור איכ הוי בית אחד כמו של י"ד, ואם אינו חיבור הרי אינם מעו"א, ולפי"ז תשובת רבינו הגר"א ז"ל להגר"א קאי על השאלה מעו"א עם המעצרתא, וזה לא נזכר בשום מקום, ולא קן הארבעה בתים לצדן לריכין להיות מעו"א.^(א) ודברי הגר"א ז"ל שמחובר דבק חשוב חבור כ"ל דקאי על חבור הרי בתים עם הטבלא [המעצרתא], מהני חבורן דדבק, וממילא אין שום סתירה בדברי הגר"א ז"ל שהקשה בשם עמודי אור כ"ל, ולא מדברי רבינו הגר"א לדברי תלמידו הגר"א ז"ל.^(ב) אף שיהיה נוף הבית מרובע כדן זולת שחרותו של הפאקוסט (אשל אברהם).^(ג) גם בית יעקב מהיר צדן צרידה מקטעטס, דפוס ירושלים, וכנראה שפתי שו"ת היו ולב' אנשים בזמנים

שיש לו קושיות על שימת ר"ת שיקשה לו בעלמא דאתי ולפי דעתו לא הניחם גם מחששא דבל תוסף כמ"ש הלבוש ומעדני מלך וכן המזרחי מסוגי פ"ב דערובין דבזמנו איכא בל תוסף:

[טו] לילך בתפילין כל היום, ומותר אף במשא ומתן ואכילת עראי

ג"כ מותר [כדמציעו בחז"ל רהוי מנחי תנאי ואמוראי תפילין כד הוי אולי לבהכ"ס והוי מנחי בסמוך, וכן בירושלמי פ"ב דברכות ריב"ז לא הוי תפילין זוין מיניה לא

בקייטא ולא בסיתוא ור' יוחנן כד הוי אויל לבית המרחץ היה לובשם עד בית

הסמוך למרחץ ובצאתו חזר ולבשם, ואף בשעה שעוסק בתורה חייב להפסיק וללבושן, ולא נקרא היסח הדעת כ"א

שחוק וקלות ראש] אך אמר לדבר בדם דברים בטלים ח"ו שעונשו כפול כו'. עוד

אמר בשם רבו הגר"א ז"ל שהצטער הרבה על הדור הזה שמבטלין עיקר המצוה

דתפילין שמצותה כל היום, כידוע שבעל הכמ"ג היה מסבב העולם להזהיר לכל

ישראל שילבשו בנגד בת ד' כנפות עם ציצית כך אילו היה בכוחותיו היה סובב

את העולם להחזיר עטרה ליושנה שיניחו ישראל תפילין כל היום, והעיקר ליהדר

שלא לישן בהם, ושלא להפית ח"ו, ובגלל יכול ליהדר ולקיים המצוה ובכל שעה

מקיים הלובשן שמונה מצות כדחז"ל (מנחות מ"ד) א"ר ששת כל שאינו

מניח תפילין עובר בשמונה עשין, וליוהרא לא חיישינן, והלואי שגם הרואים יעשו כן, ואמר בשם רבו הגר"א ז"ל דבזה"ו

אינו שייך יוהרא ואדרכה נכון לפרסם והרוצה להתנהג בפרישות יפרסם

שרצונו

ספק השיטות וכך הראונו בסוגיא דמנחות שיטת רש"י ושיטת ר"ת, השלישית דעת

הראב"ד דפליג על ר"ת דס"ל במדר קדש והיה כו' משמאל המניח אלא דמקרים

והיה א"ש, דלרש"י ברביעית בתר פ' שמע ולר"ת והיה א"ש בשלישית ושמע ברביעית

דהיות להרדי, והראב"ד ס"ל דבריייתא קמיייתא מימין המניח יהיה קדש והיה כי

יביאך ואח"כ והיה א"ש ושמע משמאל המניח דבריייתא מתני איפכא בהקרא וגם

דהפוסקים לא הביאותו כתוב בראב"ד שם בשם ר"ה נאון והרמב"ן בתשובתו סי'

רל"ד הביאו וגם ס"ל הויית להרדי הרי שלש זוגות, ועוד יש להמציא שיטה כרש"י

באופן דלהראב"ד דבריייתא קמיייתא מימין המניח קדש והיה כי יביאך שמע והיה

א"ש ובתרייתא מימין הקורא הרי ארבע זוגות, ובתוס' מנחות ל"ג ד"ה הא כו'

בענין הנחת פרשיות בהבתים היה אומר ר"ת שמניחם מושכב ולא מעומד וכשיטתו

בס"ת ומוזזה הרי שמונה זוגות, עוד יש ספק בקלף לצד הבשר או לצד השער

כמ"ש הכ"ס מתשובה דחכמי לונל לרבינו ספק זה, וכן שאלו לרמב"ן שם הרי ט"ז

זוגות, עוד יש ספק בכתיבתן בפתוחות וסתומות צורת הרמב"ם וצורת הרא"ש

הרי ל"ב זוגות, עוד בענין הריו מן עשן עצים ולא מי עפצים דר"ת פוסל ורמב"ם

ורא"ש מכשירין הרי ס"ד זוגות, אלא הלכה מכריע כרש"י ורי"ף ורמב"ן וכדהשיב

הרמב"ם בתשובתו דהנאון ר' משה קלעי שהיו תפילין שלו כדעת ר"ת והשליכם, והעידו שבדקו תפילין דרב האי נאון ומצאו

כמו של רש"י. ובדבר שימת תפילין דר"ת שמעתי מפיו שהיה רבינו הגר"א ז"ל אומר

ארהלי חיים

מונים, לאחר הסיב בחשבון כ"ד זוגות ולכתיב בחשבון ס"ד זוגות. (יד) אף שאין דרכו נכון בעיני הכריות לא יתבייש מהם [רבינו משלי י"ד ב'] הולך נישרו ירא ה' כו'

והוא

שרצונו לפרוש ולהצטרק, וזולת זה לא יפטר
מדם, אך שלא להפליג בפרישות כאילו
מובדל מן העולם והעיקר שיהי' הכל לש"ש:

זון **שיעור** אכילת עראי בתפילין כל
שצריך נמ"ש^(י) והמוציא אסור,
אבל ה' מינים אם לא קבע, ודבר שמיבולו
במשקה מותר, ולא דמי קבע זה לקבע
דמוכה:

זו **עוד** הבתים מדינא צריך להיות
שחור^(י) כמ"ש רבינו סי' ל"ב
ס"ק צ"ד ולעת זקנותו היה מהדר שגם
המעברתא תהיה למטה שחורה^(י):

יח **אין** לכרוך הרצועות על הבתים^(י)
משום בויזן [מ"א סי' ב"ח ס"ק ד']:

יט **רצועות** הגעשים מעור שאינו מעובר
לשמן, אמר שבשר, והוא
היה נוהג ברצועות שעברן יהודי לשמן:

הלכות תפלה.

כז **ישתדל** להתפלל בביהבנ"ס ובצבור^(י)
ואמר שמיום עמדו על דעתו

לא התפלל רק בצבור פ"א היה במלון ושלא
לבני הכפרים הסמוכים שיבאו להתפלל עמו
בצבור^(י):

כא **להדר** אחר מקום שיש בו ס"ת
לקרות^(א), ומעשה שהיה
בעת חתונת בנו הרב מוהרי"ץ ז"ל באציוע
והתפללו ולא היה שם ס"ת לקרות והתאמץ
רבינו ז"ל לילך למקום שיש שם ס"ת,
והיה שם הרב דראראשקאוויץ והקיל בעצמו
ואמר מה בכך אם לא מהדרין בעת
החתונה אחרי קה"ת ובטלה דעת רבינו
נגד הרב הנ"ל שהיה זקן ושבע ימים,
ובבא רבינו לביתו פתח הארון הקודש ולא
מצא הס"ת והיה לבו נוקפו על החטא הזה
ואמר שבכל ימי החתונה לא היה שום
שמץ ויסורים כ"א בזה, ונכנס בחדר מיוחד
להתוודות ע"ז, עורנו שם בחדרו והגיע
הבשורה טובה שנמצא הס"ת, אך אותה
היריעה מהקריאה שבזמן החתונה היתה
חסירה, ואז הודיענו רבינו שבדוק הדבר
שהעונש מכזון מדה כנגד מדה, אבל
בוודאי כו' מוכרחים היסורים לסור^(ב):

תפלה

ארהלי חיים

טו והוא שיעור צילה, דלענין טומאה פחות מכביזה אינו מקבל טומאה, והגר"א
בעלמו משמע דס"ל דעל כוית לריך נטילה וזרבה. טז וכן ביטעות יעקב וא"ר
ובשכנה"ג. יז פוסקים דס"ל דהלמ"מ כמו הרלועות. יח כמו ברלועות הלמ"מ שיהיו
שמורות מבחוק והמעברתא מלמטה היא נקי חוק של התפילין. יח בשערי רחמים
כתוב, ואף לא סביב הבתים, נראה הטעם משום בזיוו כו', וכפי נוסחתנו הטעם
כה"ש נוהגין שיהיה ככנפי יונה ע"ש כנפי יונה וכמו המעשה בחליטע בעל כנפים.
יט והקב"ה אל כביר לא ימאס בתפלת הצבור, ואני תפלתי כו' בעת רטון עניתך
אימתי עת רטון בעשה שהצבור מתפללין. כו ודווקא אנוס בגוף פטור, אבל לא אנוס ממון
ח"ו וכמובא בס' סס יעקב מה"ר זלמן מירלס מעיר המבורג, ובס' אלי' רבא בב"ס
תשובה צ"י וזה לשונם, ותפלת יחיד נקי תפלת ערער, וע"י צעליה. כא הרמב"ם
פ"ב מה"ט, מרע"ה תיקן הקריאה בשבת וב' וה', ועזרא תיקן לקרוא גם במנחה
בשבת. כב כ"י הס"א תרדוף לשלם לאדם תיכף כרעתו והעבירה עלמה משלמת לו,
ע"י צבאורי רבינו משלי י' כ"ד לכן כשתתודה תיכף אין לה להס"א פנאי לשלם. וכאשר
לומר עדין מאחזיל (ברכות ה' ב') אם רואה אדם ביסורים צאים עליו, ישפוש במעשיו,
לומר יתודה תיכף שנאמר נתפשה דרכיו ונתקורה (איכה ג') ולשון חיפוש שייך ע"י

בב] תפלה בלא כוונה כגוף בלא נפש (נשמה), אמר רבינו ז"ל שאם אינה נחשבת כקרבן שיש לה נפש, בכ"ז נחשבת למנחה שאין לה נפש, ובכונה נחשבת לקרבן תמיד: **בג] כוונה בתפלה לכונן רק בלשון תחנונים^(כ)** ולא בלשון הודאה והמכוון לשם הודאה כאילו לא התפלל מימיו, (בשם הרב ר' ישראל משקלאוו בעהמח"ס תקלין חרותין):

בר] ברכה נותן להקב"ה ברכה כמשמעו מצד התחברותו בעולם דונמת הנשמה הצריכה למזון מצד התחברותה לגוף:

כה] אמן לכונן הפי' הלוואי שיהיה כן וכזה בדח"ז משביע אני ואמר אמן^(כז) ועל אמן בלא כונה אמר שלא מצא שום זכות:

כו] בהוב"ש בהזרת הש"ץ הוא הפסק ראמן קאי על כל הברכה מתחילתה עד סופה (עיין בסוף ספר טעם ע"ז מהגאון ר' ישראל משקלאוו ז"ל):

כז] קדושה בחזרת הש"ץ צריך לומר קדוש ד' צבאות ביחד בלי הפסק וכדד"ל כת אחת אומרת קדוש

קדוש וכת אחת אומרת קדוש ד' צבאות; **כח] תפלה** צ"ל מעומקא דלבאי, ויותר טוב להתפלל בלשון תחנונים, ובנחת, מהתלהבות ברעש, ועיקר כוונת האדם בתפלתו ואפילו בעניני נשמות שלו שיגיע עי"ז נ"ד להבורא ית"ש וכשארם מצטער שכינה מה אומרת כו', לכן ישתתף ש"ש בצערוכה):

כט] הנענועים בתפלה אינו רק שלא לישן כמ"ש בשל"ה והמתגעגע מעצמו מרוב תשוקה וטהרת הלב, מה טוב, וזולת זה החיוב ליתן הגפשו והרגשו בדבוריו^(כט):

ל] טוב להתפלל סמוך לקרי"ו וכשאי אפשר אין קפידא ואפילו אחורי אדם, ומדינתנו מירכתי צפון, לכן טוב להדרים [ואמר שמאסקווע נוטה למזרח יותר מירושלים ת"ן]:

לא] מה שאמרו חכז"ל לעולם ימור אדם עצמו אם יוכל לבזוז ולהתפלל יתפלל קאי על פעם השני שאם לא כוון בראשונה צריך להאמיד עצמו אם יוכל לכונן יתפלל ובאם לאו אל יתפלל, אבל לא בראשונה:

לב] עובר לפני המתפללים, אסור בכל הצדדים

אדהלי חיים

דבר הטמון במקום ידוע שמונח ע"י צבאורי רבינו (משלי ז' ד') ועל יוחפס (בראשית ל"א ל"ה) תרגס יוציע ופספס, וזוה יוחא הגירסא, פספס ומלא היינו הסודה על לשעבר וידוע אליו, ומלא שעל עונו מחויב לצוא עליו יסורים יעשה תשובה כלומר על להבא שגאמר ונשובה עד ה' כי עיקר התשובה היא חרטה לשעבר ועזיבת החטא על להבא, פספס ולא מלא, פי' הסודה על חטאתו כדן ולא מלא עונו גדול כל כך לצוא עליו יסורים, יתלה צביטול תורה, דביסורים צביק דווקא עון שיש בו מעשה חון מצטול תורה דאו נענש אע"פ שאין בו מעשה. ^(ג)הרבה פוסקים מלריכין לחזור ולהתפלל מחמת זה, וטוב להשמיע לאזניו בלחש מלה במלה. ^(ד)שמאמין בלבו ונפש והלואי שיהיה כן. ^(ה)ולבקש מהש"ת שיסנור אותו מן החטא, ושיהיה מסייע אותו לעוה"ב, וישתתף ש"ש בלערו, כי התפילה צריך להיות על כלל ישראל. ^(ו)ע"י צבעית שאם לא התפלל דרך תחנונים חוזר ומתפלל, וכשהגעגע ביזתר אי"ל להיות התפלה בדרך תחנון. ^(ז)שלא יהיה דבר חוץ צינו לצין הקי"ר היינו דבורו לקירות לבני.

[ח] דיני אדמו"ר הגר"א זל"ה בדברים שדם יותר בפרהסיא, ויש מחלוקת הפוסקים בזה, כגון לבצוע ב' חלות, יוהר לקיימם בצנעא, וכשאי אפשר אזי מן הנכון שלא לעשות כן במקום מחלוקת ואף שדעה זאת מובא ג"כ בגמרא וגדול השלום בו:

[ט] רבינו היה נוהג כשואמרים חצי הלל אינו סברך ברכת ההלל, ולא אמר בסוף יהללך, אלא הש"ץ סברך ומכוון להוציא כולם, וכולם שומעין, רק על הלל שלם היה סברך: [ס] להיות זהיר בדקדוקי תיבות ומתנים במקום שנשתנה הפירוש כמו לשכוי בינה, בינה הגני, ויוהר שלא להניע הנחים, ושלא לנוח הנדים, והכל בשפה ברורה לבל יהפוך המכוון ח"ו, ובמקום שלא נשתנה הפירוש אין מעכב כל כך:

[מא] לצייר כל תיבה שבתפלה ככתבה באותיותיה ומועיל מאד לכוונה, ומכ"ש לצייר תיבות הוי"ה ואותיות כל שמות של הקב"ה ככתבן: [מב] בהזכרת אל מלא רחמים, הנוסח בצל שוכן מעונה, ולא תחת בגפי השכינה:

[מג] הבהגים יכולים לישא כפיהם ביוה"כ שחל בשבת [מג"א סי' קכ"ח ס"ק ע']:

[מד] נידון יאהרצייט אם המיתה וקבורה אינם ביום א' או היא"צ בשנת ראשונה

הצדדים, ורבינו ז"ל כשיצא להצטרפות בו או שנוכר שלא נמל ידים לתפלה כדרכו, וחזר ונכנס ומצא שהצבור מתפללין שמ"ע עמד מאחורי הבימה (ה):

[נ] אסור לפסוע ג' פסיעות לאחוריו עד שיראה שאין שום אדם מאחוריו ואין בזה משום יוהרא ובתוך כך יאמר תחינות ובקשות, ומן הדין אפילו ללמד שריב"ט:

[נד] ויודים בשמ"ע אין להוסיף, רק כשישוב על איזה דבר בעזיבה וחרטה על לשעבר, וקבלה על להבא, או יתודה על זה בשמ"ע, וזולת זה הווידים הנוספים כשיר בעלמא:

[נה] קדושה רסידרא יש לאמור ביחיד אבל לא קדושה ריוצר, אבל יכול לאחר קצת:

[נו] הכריעות בשמ"ע כדרז"ל, לוקף כחיוויא, היינו שיוקף גופו, אבל ראשו יהיה תמיד כפוף למטה כמ"ש הלכוף כאנמון ראשו וכן דרך הנחש דראשו מעין בעפרא"א (כמובא בזה"ק ח"ג קי"ט ב):

[נז] התפלה והנוסחאות וההנהגות, הדין לילך אחר הרוב, ואין לשנות ממנהגם (א) משום לא תתגוררו (ב) מפירוד המנהג נעשה פירוד לבבות, וכן צוה לתלמידו הר"י יעקב מנאהווארדאק, להתפלל כפי מנהג ביהכנ"ס בשאי אפשר לו באופן אחר, ואיך שיהיה רק הכל לשם שמים:

אודלי חיים

וזו ענין יחוד קוב"ה ושכינתיה [תק"ז ק"ג ג']. (כח) ע"י שליח הק' וז"ל מי שצא לביהכנ"ס ומלא לבור מתפללין, יעמוד וימתין עד שיסימו בו. (כט) ולא יחזור למקומו עד שניע הש"ץ לקדושה עיין בי"ח, אם לא שהמקום נר ודמוק ימתין עד חזרת הש"ץ. (ל) היינו דווקא בזכרת שומע תפלה. (לא) זוקף כל גופו כחיוויא, וראשו נמוך. שפלא מעיד דגפרא - וכו' הדרם קודש, כד זקף בו, וכ"כ רבינו בענין א' ברכות

ראשונה ביום הקבורה ובכל שנה ביום המיתה :

מה] אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר כו' (ברכות ל"ב ב') היינו סוד ב' תפילות בלחש, ובחזרת הש"ץ ששם מתקבל התפלה בי ר' : **מז] ה' מַלְאֲךְ** שיש עולמות שאין החמא נוגע בהם, ה' מַלְאֲךְ בעוה"ז לשעבר כמו קודם חטא אדה"ר ובשעת מתן תורה ועכשיו נפגמו, ר' ימלוך בעולם העתיד שיתוקן הכל. עוד אמר רבינו אשר עונש כרת הנפש ממקומה אינו נתקן רק בדברי תורה :

מז] כרום זולת לבני אדם, אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזלין בהם כו', ע"ד ודמות כמראה אדם כו', בצלם אלקים כו' בעל הכוחות כולם, ור"ל כנ"ל עד הויה מַלְאֲךְ שיש עולמות שאין החמא נוגע שם כלל, וּמַלְאֲךְ לשעבר קודם החמא כו' לבן חשוב כמדת העולמות :

הלכות תלמוד תורה .

מה] עשה תורתך קבע ואיתא בזה"ק מאן דזכי דירות הלכתא חדא ירית עלמא חדא, ירית מלשון ירושה שאין לה הפסק שילמוד תורתו עד שיהיה בקי כמעט בעל פה, ואמר שבל תפלתו מעודו הי' נותן עבור דין אחד מהודש מהגמרא^(ב) :

מט] צוה לאחד מתלמידיו לחזור סדר מועד ה' דפין, ולכה"פ ג' דפין בכל יום, שני פעמים הגמ', ושמונה פעמים הרא"ש ואח"כ פנים השו"ע שיהיה בקי בע"פ, ולא לעכובא ללמוד כל התוס' והאחרונים והלומד פוסק בלא גמרא אומרים ההמון שוה כדגים בלא פלפלין, ורבינו אמר כפלפלין בלא דגים^(ג) :

נז] לעסק ולד"א במשא ומתן יקבע הזמן . ב' שעות אחרי הצהרים מחמת שפרנסתינו אינמאקבועות :

נא] הרב ר' יואל מאמציעסלעוו שאל את רבו הגר"א ז"ל על אדות פרישות, ואמר לו עקשן יצליח :

נב] ללמוד במקום רחוק שלא יהיה לו מניעות וטרדות ב"בן. וצוה לאחד מתלמידיו שלא לקבוע דירתו בעיר הנחשב למקום פרוץ :

נג] כשיצליח בלמודו באיזה מקום, ובאיזה ענין, ומתחדש עליו לשנות או ליסע למקום אחר, שלא למהר לעשותו תיכף כנאמר אף הוא כחמף תארוכ וידעה הדבר זמן מה עד שישקול בדעתו היטב כו'^(ד) :

נד] שאלו ממנו, אם לחזור סדר מועד או ללמוד הלאה ס' נשים, ואמר טוב יותר לחזור סדר מועד שיהיה בקי בסדר מועד ויהיה מלך על ס' אחד כו' ולחזור הרא"ש היטב כמתן ופעם העשירי יהיה לו כמו בפעם הראשון, ואח"כ

אוהלי חיים

ברכות ודלא כפי' רש"י שם . ^(א) עיין מדרש תלפיות בשם ספר לב אהרן על שופטים דף ל"א ע"א . הביאו ילקוט שופטים דף י"ז ע"ג בשם תר"א וכו' . עד יבחר חדשים, פ"י הכונה שהשי"ת יבחר המיד חדשים ירלה חידושים בוחר ורולה בני שמחדש חידושים בדית עכ"ל . ^(ב) מהחלה לריך למלא כריסו מקרא משנה גמרא . בבלי ירושלמי תוספתא מכילהא ספרא וספרי וכל הברייתות ואח"כ לעסוק צלפול חברים, והמשנה סדר הלמוד יאבד גס מקלת התורה שלמד בנעוריו (א"ש ח' ב') . ובביאור רבינו לסבי דבי אמונא) . ^(ג) ביאור רבינו משלי מ' י"ד . על הפסוק לי עלה , היינו עלה להת' יען ולהבין

זאח"כ ללמוד פנים השו"ע ולעיין בבאורי הגר"א ז"ל בעיון והבנה עמוק השכל: בה] לימוד וחזרת משניות. סגולה להתמדה ולהבין הפשט, ללמוד ח"י פרקים בכל יום ולחזור ב' או ג' פעמים ליום עד שיורגל בע"פ ואשרי מי שבא כו' ותלמודו בידו וטוב להיות בקי במס' אחת היטב מהרבות בלא כוונה: גו] הירדושי תורה נק' כל מה שלומד יותר ומתבררים הדברים מחוורים אצל^ל) כ"ז שאתה ממשימ בהם כו' אתה מוצא בה טעם וכשמרבה לחזור נתבאר בזה טעמים ופירושים שנתחדשו וזה נק' ח"ת בין שהוא מחדש או אחר רק שיצא הדבר לאור^ל):

גו] סיפור לנו רבינו כשבא לפני הגר"א זצוקל"ה והיה אז כבן י"ט

שנה בתוקף חריפותו ודך שכלו, ונודל התמדתו בעת ההיא ורב זכרנו בידוע, ואמר לרבו הגר"א זל"ה חזרתי סדר מועד י"ד פעמים ועוד אינם מחוורים ומחודרין בפ"י השיבו בתמיה, וכי מ"ד פעמים רצונך שהיו מחוורים וברורים אצ"ך. חזר ושאלו אלא מאי ק"א פעמים^ל), ענהו ואמר אין לדבר זה שיעור כלל, וכל ימך בעמוד והחזר קאי:

גח] תנ"ך: ללמוד עם פ"י רש"י ומצודת דוד ומצודת ציון, ורד"ק, אך כ"ז אינו מעכב, ושלא לדרוש אחרי פירושים שונים שזה בכלל מאחז"ל מנעו בניכם מן ההגיון, ושלא יהיה ח"ז יצא הפסרו בשכרו:

גט] אגדה ללמוד מדרש ועין יעקב^ל) והמה מושכין את לב האדם להבוי"ש

ארחות חיים

זלכבין אס זאת פיתוי הילח"ר להגבר כו'. לה) מדרש תלפיות בשם ה"ר י' עזרא בס' תהלות] וז"ל הדברים נקראו מחודשים על ג' פנים, אס שנהחדשו עתה לאדם זה והס ינסים אלל אחר, ואס שהס מחודשים אלל העולם, ואס שהיו ונאבדו וחזרו ונתחדשו עכ"ל. לו) והטעם כדלעיל ומה נפקותא בזה בין כך וכך נגלות לנו רזי תורה"ק והלכותיה. לז) המלאך הממונה על הזכרון הוא מיכאל גימטריא ק"א, ואינו דומה הלומד פרקו מאה פעמים להשונה ולומד ק"א פעמים, של"ה בשם האר"י. הסבר לענין זה, שאחז"ל אינו דומה, משמע שאין דמיון כלל. בזה הפעם האחד שהוא מוסיף לחזור זאפילו בשכבר חזר ק' פעמים, והיינו, כי כח למוד תוה"ק וחיי עולם נטע בתוכנו. היא נטיעה בלב האדם על להבא וקילטת מקום בו, וגם הזריעה נשאת לנרף ולחבר כו', איכ בשעה שהוא חוזר את למודו, נרף גם הראשונה ונעשה שהס, וכשהחזר פעם ב' נרף הראשונים ונעשה שלש, וכשהחזר פעם ג' נרף הראשונים ונעשה שס, וכשהחזר פעם ד' עם הראשונים עולה עשר, וכן הלאה, לזאת כל מה שמוסיף לחזור, מרויח להכפיל הנרף הראשונים, והלומד פרקו מאה פעמים עם הלירופים כו'. בודאי אין שום דמיון כלל להלומד מאה ואחד, כי בזה האחד שהוא מוסיף ובפרט על המאה הראשונים ולרופיהס, מרויח כפל כפלי כפלים וכן הלאה עד בלי שיעור. לה) אגרות ומוסר נלך לכל ככסף הנלך בין לעניים ובין לעשירים (באור רבינו משלי ח' י'). ובמדרש רבה, הרוזה להכיר מי שאמר וה"י העולם ילך אלל אגדה והיא התכלית מכל המכנות, וכמשי"כ החזק במוסר אל תרף גררה כי היא חייך, ועיקר חיות האדם להתחזק תמיד בשבירת המדות ואס לאו למה לו חיים. ורבינו הגר"א ז"ל היה מחבב ספר מגורת המאור, וס' חובת הלבבות, ובמקום

שאינן רודף בעולם את חיי האדם כו' כבו
הכבוד המושל אף על המלכים :

[נ] כפי שזהיר ללמוד בלילה ג' שעות
לשמה מוחלין לו על כל עונותיו
וזלת עבירות שבו אדם לחבירו כי בוחות
הנפש אינו שב ונתקן אלא בת"ת :

[ד] **שאלו** לרבינו ע"ד קבלת פרס
מלמודו לחלק כיששכר
וזבולן שנראה בהשקפה ראשונה שלמודו
רק בשכר, ואמר מותר, ואדרכה אם עינו צד
ליתן חלק מלמודו לאחר נראה מזה שרצונו
לקבל שכר לעצמו, ולמעט רצון בוראו
מפני רצונו, אבל צריך שיהיה מטרת
הפצו ומגמתו רק שיעשה רצון הבורא
ות"ש ומיניה יתקלם עילאה, שאם לא
יקבל פרס ילמוד, רק חצי היום, וכשיקבל פרס
ילמוד כל היום ויהיה נחת רוח להקב"ה
על ידו מיום שלם, ולמחויקי התורה יהיה
שזה בעיניהם אם הוא עובד או אחר עובד
רק שיעשה נ"ד לפני הקב"ה ביותר : :

[ה] **ע"ד** אם לישב אצל קרובים עשירים
ללמוד, אמר הן אך יותר טוב
למי שהיכולת בידו ללמוד בבית מיוחד עם
חבר טוב באופן שלא יגרום בטול ח"ו,
וזה בודאי יותר נכון :

[ו] **בענין** פירושים שלא שמע מרבותיו
הפליגו בזה רז"ל למאוד,
אמר רבינו ז"ל שזה קאי רק על האומר
איזה הקרמה ויסוד שלא שמע מרבו אבל
איזה פשט בפסוק או בגפ"ת שיהיה
נכון ואמת עפ"י רח"ל מיתר לאומרו :

[ז] **בענין** השוכח דבר א' ממשתו,
זה קאי על הראשונים שלמדו
בעל פה :

הזהרו

להביות"ש ולא יהיה לנחוצן ספרי מוסר
אחרים שלא יגיע לבטול תורה ח"ו, אכן
להשוקדים והונים בתורה ורואים שכדבר
אחר מתנבר עליהם היצה"ר אזי חוב
ומצוה לחזור תמיד אחרי ספרי מוסר
המדברים בענינים אלו, וללמוד היטב כמה
פעמים בשברון לב עד שיכנע לבבו
הערל ולא ישאר עוד שום שמץ ח"ו,
ומה טוב ויפה הרבר למאוד לבעלי בתים
העוסקים תמיד במו"מ ללמוד ספרי מוסר
לעורר לבבם האטומות לקבוע עתים
לתורה הלכה ואגדה כו' :

[ח] **קבלה**, נכתר, לצאת י"ח שעור
למוד, אמר רבינו ללמוד
ס' הוהר, ז"ס' שערי אורה, להבין קצת
הכינויים בזה"ק בלי פרושים המבלבלים
ומסייעים לענין אחר וטוב ללמוד ס' הפרדס
הוא ס' פלח הרמון :

[ט] **פילוסופי**, אמר רבינו שממקום
שמסתיים הפילוסופיא
משם ולמעלה מתחיל חכמת הקבלה,
וממקום שמסתיים קבלת הרמ"ק משם
ולמעלה מתחיל קבלת האר"י ז"ל :

[כ] **הוראה**, אידות הוראה הסכים
בלשון טוב ומועיל,
ואף שאינו בקי בכל הדינים, כי עכשיו
ערכו לנו האחרונים הדינים בכיורו, רק
מדיניות יש להרחיק מצד ב' טעמים,
א' שקשה מאוד לדמות מילתא למילתא,
והב' שצריך זהירות נוראה שלא ימה
לבבו לא' מהצדדים בלי תשומת לב כמ"ש
הרא"ש ז"ל, ולבבי מבצבץ, וא"א לכוון
כוונת השו"ע בהעסק הרין כו' וכמה
נרוע הרבר באם שיש ח"ו עי"ז איזה צד
שררה על הצבור, וראוי להתרחק מאד,

אודלי חיים

שער הימוד היה אומר ללמוד ספר הכוזרי הראשון שהוא קדוש וטהור, ועיקר חמונת
ישראל

סח) **הזקרו** בבני עניים שמדם הצא תורה, והיינו שבני עניים מקבלים פעולה בהישיבה יותר מבני העשירים, מפני שאבותיהם לא הרבו עליהם בהוצאות שכן למוד ונשאר אצלם הכל בכח ובהישיבה מוציאים מכח אל הפועל, ולא כן בני העשירים שכבר הוציאו עליהם למלמדים מופלגים כו' כל מה שהיה בכוחם הוציאו אל הפועל, וזוה תקיש לשאר אופנים^(ט):

סז) **גילה** רבינו דרך סוד ליקח עצה מן התורה, והיינו שילמוד בחשק רב עד שירמה לו כלומר לשמה, ואז לחשוב על הסבוקש אם לעשות או לאו וכפי שיעלה על הדעת או כן יעשה וזו היא עצת התורה^(י):

ע) **ענין דברים בטלים**, אמר רבינו שהכל בכללי^(יא) זולת שיצטרך למו"ט או להשיב מפני הכבוד, וטוב להרחיק גם מזה. שירמוז שלא יוכל להפסיק בלמודו, ולוהרא לא חיישינן. ושאלתי אם יש היתר ולקולא ואין בוגתו לאיסור ולחומרא, ואמר שאין בזה שום צד היתר וצריך התחכמות גדול נגד היצר שלא

יראה לו היתר לומר עד כאן דבריך הצריך להם^(ב), ואף שיש בני אדם שיכולתם בשתים, לדבר, ולהרהר בד"ת, אבל א"א הרבר, ואינו בגמצא, ומלאכה וחכמה גדולה היא זאת:

עא) **עול** תורה. אמר רבינו דבר מנוסה, כשישכים אדם בבוקר ויקבל עליו ביום ההוא עול תורה באמת ובלב תמים היינו שיגמור בלבו שלא ישמע לשום דבר ולא יבטלנו שום מרדא, או יסורו ממנו הבטולים ובנוודאי יצליח ביום ההוא בתורה וכפי תוקף קבלת עול התורה בבוקר וכפי חיזוק ההכמה כן יעוררו ה' בו ביום וכן יסורו המטרות ממנו:

עב) **בענין** מאחז"ל שמי שדעתו נוחה מפני חכמתו ליצרו סימן יפה לוי^(ג) ולהיפך ח"ו כו', אמר רבינו שזה דרגא גבוהה וברורותינו אלו אין הדעת נוחה, וגם הראשונים היו מלאים עמל ממלחמת היצר כדחז"ל לעולם ירגזו אדם כו':

עג) **תרופה** לכעס ודברים בטלים ולה"ר והסתכלות עריות ושיחתן, שיקדים תפלה לצרה וקודם לבתו בדרך או בבוקר השכם יאמר רבש"ע הנני הולך בניא

ארחלי חיים

ישראל והתורה תלויין בו, גם הספר מסלת ישרים מרמזיל ז"ל. למ) להסתחר עם עניים והמתנהגים בשפלות, ולישב עמם בכדי שיסתפק במה שימלא את עלמו (באור רבינו משלי ט"ז י"ט). וכמו מעשה דר"ע שמלא הצעיר יושב בין העניים. ט) עיין באור רבינו משלי ט"ז א', וז"ל וכן הוא בתורה כו' וכאשר ישים מגמת נפשו בענין תורה"ק בכל לבבו כו', ה' יתן לו דעה ובינה, ועיין שם עוד בפסוק ב' כל דרכי איש, וכמו שעולה על רוחו צרעון הראשון זך וישר בעיניו, אך תוכן רוחות ה' והוא יודע. מא) כי כל מעשה השכינה והנהגת עוה"ז הלוי צהבל פיו (תק"ז ק"ל ב' ג'). וכל מי שמרחיב שפתיו אפי"פ שיש לו נפש טובה יהיה לו מסיחה ע"י הכל פיו (משלי י"ג ג'). ומי שמונע אפילו דבריו הנלרכים לו הוא יודע דעת (רבינו משלי י"ז כ"ז). כב) עיין בארדת אליהו להנרי"א, על צראשית ג' ד', מה שהביא שם שתי טענות של הנה"ר כו'. מג) עיין באורי רבינו משלי א' כ"ג, שצכל דבר שאדם עושה נותנין לו רוח ממרום, והוא המסייע אותו לעשות דברים עוד כאלה, וזה הרוח אינו כח ושקט עד שיטעה.

כשיעור קביעות סעודה מברך המוציא :
 עת רבש הנקנה לאוכל אין בו משום
 טבולו במשקה :

עט] ייש הוא משקה ואין היתר ע"י כף
 ומזלג אלא בתבשיל וצריך
 נטי' כשטובלן במשקה^{מ"ה} :

פ] מור הגר"א זל"ה החמיר מאד
 באוכלין ומשקין שתחת המטה
 אפילו מה ששהה שעה קלה אך לאתרים
 היקל^{מ"ו} :

פא] שאלתי אם ברך על כוסמין פחות
 מכשיעור קביעות אם יבול
 לחזור ולאכול שלא הצטרף עם הראשון
 לשיעור קביעות ואמר להמתין עד כדי^{מ"ז}
 אכילת פרס ואז יכולים לאכול יותר אף
 אם לא ברך בינתים דאינו מצטרף השיעור
 יותר מכדי א"פ. [הערה] ומיירי דלא היה
 דעתו לאכול שיעור קביעות רק אח"ז נמלך
 לאכול אבל אם מתחלה היה דעתו לאכול
 שיעור קביעות נ"ל פשוט אף דהפסיק
 באמצע אכילה כדי א"פ צריך לברך המוציא
 וברכת

בניא צלמות ומקום מסוכן, הושיעני
 טיצה"ר ומחמאים ומעינות ובפרט מעבירה
 פלונית כו' וכו', וירבה בזה מקורות לבבו
 ויושיעוהו ר' :

הלכות סעודה.

עד] לאכול פת שחרית כדחז"ל אך
 שלא לאכול הרבה מפני
 שמממנם המוח ויאכל מעט רק כדי
 לסעוד הלב :

עד] שיעור קביעות סעודה היא יותר
 מד' ביצים וזה פחות ממה
 שרגילים לאכול בסעודה ובענין פת שחרית
 דזה דרכי לאכול ג' בייגעל וצוה עלי
 להחליף ולשנות על ג' בייגעל הנלושים
 בביצים שהם קטנים כו' :

עו] המשת מיני דגן שבשלק עם שאר
 מינים כגון קיטניות אתפוחי
 אדמה א"צ לברך רק בומ"מ כפשטא
 לישנא דגמרא (ברכות ל"ז) :

עו] פת הנילוש במי ביצים לבד יברך
 בומ"מ^{מ"ח} ועל לעקאך אם אבל

אודלי חיים

שיעשה עוד דברים כאלה והוא נהנה מהם .
 תורת לחם .^{מ"ח} צ"ט יעקב מהר"צ ברודא מקטלעס, והכי שמוענא דהוי אלל
 רבינו הגר"א ז"ל אורח טוב הגאון ר' רפאל האמבורגר בעהמחיס תורת יקותיאל וכדו
 עם לעקאך ור"ה לטבול ביי"ש וליוהו לברך ענטי' והתחיל הרב הנ"ל לכלפל כמה שכתבו
 האחרונים דיי"ש אינו משקה ואמר רבינו הגר"א ז"ל גם לדברי מי שהוא אומר שהוא זי"ה
 בעלמא הרי מתניתין דמס' מכסירין ריש פרק שני דזיעה שמחמת המיס דינה כמים .
 ואמר הרב הנ"ל אילו לא באתי אלא לדבר זה די לי ונטל דיו וצירך ענטי' , וכן היה
 מנהג רבינו תמיד .^{מ"ט} מוצא בספר תוספת מעשה רב בשם ה"ר ר' יעקב כהנא בעל
 המחיס גאון יעקב , בהיותו במסיבה אלל הגאון ז"ל בפורים , הביאו להגאון החסיד
 משלוח מנות ליטרין ותפוחים כו' , ונדרס הלדיק הרי זלמן ז"ל תלמידו על השולחן
 ונגע בידו הכלים שבו התפוחים וליטרין וזה הגאון החסיד זל"ה לחתוך אותם דק דק
 ולהשליכם לבי"ח , כדי שלא ימלאם אחר ויאכלם ; ואפילו לנכרי לא הניח למכור כדי
 שלא יחזור למכרם לישראל .^{מ"י} בספר בית יעקב מהר" ברוך ברודא מקטלעס , ח"ל
 שם שמעתי מפי תלמידו המובהק ר' סעדיה זל"ה שראה על פת הבאה בכסנין שטושין
 על חמאה פסק רבינו הגר"א ז"ל דגם האוכל כשיעור קביעות סעודה ח"ל לברך ברהמ"ז
 מטעם

זבכת המזון [מהנאון הנ' ר' אשר זל"ה
מטיקטין]:

הלכות נמי וברהמ"ז .

[פב] כלי המחזיק רביעית בן הנקב
ולמטה או מן השבר ולמטה
כשר לנמי ובכ"ז לא לימזל בה בפני אדם
וגם מים אחרונים חובה ומצוה ולא יפחות
מרביעית^(פב) :

[פג] לאחוז הכלי במקום היבש, ולנגב
המים היטב מקודם :

[פד] להגביה הידים אחר הנטילה, ולא
להשפילם, כי עיקר נמי
עד פרקי אצבעות ובגב היר שהיא נטילה
לקדשים שמטמאין ומיטמאין, אבל הזרוע
אינו מטמא כלל ואין הזרוע מקום נטילה
לשום דבר א"כ במשפילם יפול מגב היר
על האצבעות :

[פה] בעה"ב בוצע בלא רשות ואורח
מברך ברהמ"ז נוטל רשות
וכולם שותקים ושומעים עד שמניע המברך
לברכת הזן, ועונים המסובין אמן,
וכשמניעים לבונה ירושלם גם המברך אינו
עונה אמן כ"א בלחישו, רק המסובים עונים
אמן באל יחסרנו, כי שם סיום ברכת
הטוב והמטיב :

הלכות שבת ועירובין .

[פז] נהר המקיף את העיר אם הגרודין
מתלקטין יו"ד מתוך ד' מסביב

מותר, ומארעא משחינין כי אין המים
מבטלין המחיצה, וכן הפראם והספינות
וספינות קטנות אין מבטלין המחיצה,
והזהיר לעשות תיקון לימי הנשמים, ואם
נפל שלג על המחיצה או מבטלין אותה
ואם אין הגרודין מתלקטין יו"ד מתוך ד'
צריך להכריז שלא ישאו :

[פז] בתים בשני צדדין בבנין א' צריך
ערובי חצירות ואם המשכיר
יש לו תפיסת יד א"צ, ועכו"ם הדר בחצר
או בבית קטן אסור כשהבית של נכרי,
אבל כשהבית של ישראל מותר דלא לעוותי
שדרתיך, ואם קנה רשות משר העיר א"צ
לקנות עוד רשויות מנכרים :

[פח] השר (בורגמייסטער) שיש לו כח
בדירה עצמה להעמיד חילות
כו' או לעשות מזה בית האוצר, נסתפק
היה ברין זה אם די לשכור רשות ממנו ;
[פט] הגו"ן פתוחות בשבת ושם הישראל
נקרא עליהם אסור מפני
כראית עין :

[צ] ליזהר שלא לקנח פניו אחר רחיצה
שחרית בשבת שלא יבוא לירי
איסור סחיפה, ולקנח ביותר זהירות ;
[צא] אסור לסנן את החלב שנחלב בשבת
ע"י עכו"ם שלא הותר לחלוב
ע"י עכו"ם רק משום צער ב"ה^(ב) :

[צב] מעם מה שמניחים החלות על
השולחן לליל ש"ק^(ג) מבעוד
יום, משום דהוי השולחן במים לרבר
האסור

ארהלי חיים

מטעם דאין אחרים קובעים סעודה לב"ב או לאורחים . (מח) וזככת יד מס' הדרת
קודש נתן סימן לזה ולחשוף מים מגבא, הנ' רומז לנטילה שחרית שהוא ג' פעמים,
הצ' נטילת סעודה צב' פעמים, הא' מים אחרונים, וכולם צרביעית כמ"ש (שבת פ"ב
א') והברים הצריכים נטילה סימנס שזולת מים טטפתני, נוטריקון שמע, טבול, פת,
תפילה, נמי . (טט) עיין צשיע רבינו סי' שכ"ה, ופשיטא שלא לזוות לנכרי לעשות
שום דבר מלאכה . (ג) וצטעק קידוש על היין לא יהא הלחם על השולחן, (ע"י תוספות
פסחים

וצריך להיות הביאה קודם הלילה כדי שלא יהא כקונה קנין בשבת, אבל בתולה יש לה חופה וצריך החופה לכד להיות קודם הלילה, אבל הביאה סובר הירושלמי שמותר להיות בלילה, נמצא שהאלמנה אסור לפי פירושם, ורבינו ז"ל אמר שהפירוש בירושלמי אינו כן שהרי גם לאלמנה יש לה חופה וכי כשביל שהחופה בבית אינה חשיב חופה אלא כך פירוש הירושלמי סובר שהבתולה אסור לבעול בתחלה בשבת משום חבורה ולכך אמר דווקא אלמנה הוא דהחופה דוקא אסור להיות בשבת, אבל הביאה מותר, אבל בתולה אף הביאה אסור בשבת משום חבורה:

הלכות פסח

צו] גם החדר שבו החמץ מונח, שמוכרין אותו לנכרי, צריך בדיקה כדון צו] הקפיד מאד על אלו שאוכלין פערפעליך בערב פסח מן המנחה ולמעלה:

צח] המרור שלו היה זערויך וכן היה מקובל אצלו מאת ר' שמשון ממיץ דוזה חזרת האמור בש"ס והכל תלוי לפי המנהג שעפ"י הקבלה בשאלאטין וכדומה:

צט] המצות של הסדר [לכד מכיבת ראשון ושל אפיקומן הסביל במלח*]: שמעתי

האמור, ולזה מניחים החלת מקודם, אבל ביום א"צ:

צג] הפזמון ברכוני לשלום בליל ש"ק לא אמר וכוה בסליחות מלאכי רחמים כו' ואין לבקש מהמלאכים כי אין להם כח מאומה והכל אצלם בהכרח, כאשר האדם זוכה מזכרחים הם לברכו ואם לאו או ח"ו בהכרח מקללין, ומ"ש אם יש עליו מלאך מליץ כו' הכל תלוי במעשיו ולפי פעולותיו מהמצות ומע"ט נברא מלאך שבהכרחו להמליץ טוב עליו ולהפך ח"ו נברא מלאך (משחית) ויקטרג כו', ובפזמון מלאכי רחמים אמר אבות העולם אהובי עליון חלו נא כו' אבל לא מחה להאומרים [עיי' תשובת חת"ס הא"ח לתשובה קס"ו]:

צד] אין לקדש שבת שהרית על יו"ט (ש"א) ויותר טוב על פת ועל שכר, ולהבדיל על שכר ג"כ מותר במקום שאין יין, ואף בליל ש"ק כשאין לו יין יקדש על הפת, ולא אמר שיר המעלות קודם ברהמ"ו ולא הפזמון צור משלו אבלנו:

צה] פעם אחת התיר לבעול אלמנה בעילה ראשונה בשבת, והוא בעצמו סגר הדלת כו', ואף שבירושלמי איתא הלין דכנסין ארמלין לא יכניסנה אלא מבעוד יום, שלא יהא נראה כקונה קנין בשבת, ופירשו המפרשים שהירושלמי סובר שאלמנה אין לה חופה אלא ביאה

* עיין בשערי רחמים שהביא כי הגאון מאור הגולה הנ"ל היה מקיל מאד בשעור כוית אף לענין מצה בליל א' הפכה, ולענין רביעית החמיר שיהיה דוקא כ"ג ביצים. ע"ש עור.

אוהלי חיים

פסחים דף ק' ע"ב, ד"ה ט"ו] [מעשה רב]. נאמה שנהגו לאמור בקדוש שבת בשחרית זכור את יום השבת כו' עד זיגח זיוס השביעי, ואח"כ מפסיקין בדבור ומוזנין הכוס ולאומרים ע"כ ברך, ויש שמתחילין ע"כ ברך, זה איסור גמור, כי כל פסוקא ללא פסקי' משה לא פסקינן וכוה נמלא כמוב בשם מרן הגר"ח ז"ל שמה שנהגו לומר בהנבחה

ק] **שמעתי** מכורי ז"ל שבביתו היו עושים קניידליך ממצה כתישה וברך במ"מ וא"צ נט"י והמוציא ותרעמוליך יש בהן ספק משום תורתא דנהמא:

קא] **הנוסה** ונאמר לפניו שירה חדשה בחולם ולא בסגל:

קב] **רבינו** לא היה אוכל אחר הפסח חמץ הנמכרת כנהוג ממעם שהביטול צריך להיות בלב שאין כולם יכולים לעשות ככה:

הלכות ר"ה ויוה"כ פ.

קג] **דעת רבינו** לחתום המכרזאת עמו ישראל בשלום ולא עושה השלום:

קד] **תקיעות בר"ה** היה נוהג כסדר הזה שלשים מיושב ושלשים מעומד תשר"ק תש"ת תר"ת למלכויות זכרונות שופרות, ואחר התפלה ג"פ כנ"ל ואחר כך עוד פעם תשר"ק תש"ת תר"ת להשלים ק' קולות ורבינו היה שמח מאוד בעת תקיעת שופר, וכן אמר שצריך להיות ברוב שמחה וחדוה כדוגמת המדינה ביום שממליכים מלך ומעמידים אותו, כן אנחנו בתקיעת שופר ממליכים להקב"ה בכל עולמות שאנחנו עמו:

קה] **הקפיד** לנגן הקדיש שלאחר מוכף לכבוד יו"ט:
 קו] **לא** היה הולך לנהר לומר תשליך:
 קז] **הניגונים** שמנגנים בימים נוראים בסדר התפלה נשתרכבו מחמת הכוונות לבון בעת שמנגנים והראיה שבמקום שיש הרבה כוונות מאריכים בנגונים כמו בפתחת ש"ע וכדומה:

הלכות סוכה.

קה] **אמר רבינו** שצריך לאחוז הד' מינים יחד וכמ"ש אעל"ה בתמר ר"ת אתרוג, ערבה, לולב, הדס:
 קט] **רבינו** היה מברך ברכת אתרוג בסוכה קודם התפלה:
 קי] **בנענועים** כשפנה למטה היפך ראש הלולב למטה:

קיא] **בהור"ר** כשהגיע ללמען תמים בדרותיו הניח את הלולב ונטל ההושענא ובחכימת הערבה חבט רק ה' פעמים:
 קיב] **בשמ"ע** הנוסח בתפלה יום שמיני חג העצרת [וכן בתוספת מעשה רב בנוסחא ישנה]:
 קיג] **בסוכות** קידש בישיבה כבכל שבתות וברך סוכה ואח"כ זמן, וכוה אף בלילה שניה:
 בעס

אודלי חיים

זהבדסה סית וזאת המורה כו' על פי ה' ביד משה אינו נכון פי לא נמלא פסוק כזה ונשתרצב הדבר, כי מתחלה היו אומרים ויהי צנסוע כו' וזהבדסה אמרו ונמחה יאמר כו', וזהמלכ אמרו הפסוק על פי ה' יסעו בני ישראל וגו' על פי ה' ביד משה, ונשתרצב המנהג לאמור רק סוף פסוק זה ואינו נכון מטעם הגיל, כיה לאמור פסוק וזאת המורה כו' וגם הפסוק על פי ה' יסעו וגומר על פי ה' ביד משה. (גב) רבינו הגרי"א זליה צטל המנהג שמשנין נוסח אלו הג' ברכות היינו שאותך לדרך בירחה נעבוד, ועושה השלום בעש"ת, ומלך נור ישראל וגואלו [ע"י פאת הזולתן הלכות אר"י סי' ב' סיק כ"ד]. טעם ע"ז שלא אמר שיה"מ קודם ברהמ"ז כדי להזכיר נחמת ליון ברה"ה, וע"ד שלא אמר נור משלו. מפני שיוצאין בו יח ברהמ"ז דלוריה"ה [בסם היאון ר' אשך

הלכות נשואין .

קידן מעם על זה ששוברין כלי הרם בעת התנאים להראות כמו ב"ח כיון שנשברה אין לה תקנה כן אסור לבטל תנאים, ובחופה שוברין כלי זכויות שיש לה תקנה, כן התקנה להפרד בגט פטורין :

הלכות נדה .

קכ שיעור גרים של כתם כמו פערצינער ותורמס מעט גדול מזה :

קכא בדיקות הנשים אין להקל מאומה ונער על המנהג הרע

שמקילין בזה, וכל בדיקותם לא נחשב רק לקנוח, ועכ"פ בדיקה אחת צריכה במוך

ולברוק היטב עד מקום שהשמש דש כו' :

קכב שארתני על טבילת נשים בנדר בשעת הפשרת שלנים,

ורבו הנוטפין על הזוחלין, ואמר שכבר נחלקו בזה הפוסקים ובדברי סופרים אנו

הולכין אחרי המקילין, ואמרתיו אולי יש בזה חששא דאורייתא, והשיב שאין חשש דאורייתא בזה :

הלכות צדקה ומעשר .

קכג אמר בשם רבו הגר"א ז"ל שכל השיומר מעשר מובטח בכך

שלא יבוא לידי הונק כלל והשומר חומש מובטח שיתעשר (עי' יו"ד סי' רמ"ט ס"א)

ויושרש בזה מדת הבטחון, והלואי כל ישראל היו שומרים מעשר היה מתקיים

הפסוק אפס כי לא יהיה בך אביון : פעם

ארהלי חיים

אשר הכהן אל"ה בעממחיס ברבם ראש וסאריה הצרכה . (ג) עיין בספר אמונה וחסדמה . לקוסי הגר"א ז"ל, וק דוד צבי"ו י"ד שהוא מרומז נגד הלכנה במלואה והיה לו עמים טובות, כדחז"ל ה"ו מאן דאחייליד בלבנה כו', ובכ"ז אמר דוד, בידך כל שמוטי . גד)אמקרא מלא הוא כמים הפנים לפנים כן לב האדם כו' כשם שהוא מלמד ימות כן ילמד וזאת מי שכנעה וכו' פי' בט הגאון מוהרי"ן מוואלוין ז"ל הפסוק עד שב אף הארץ פי' ישב ממך מלכך כסוף תענה כנגדך לא וסכח מש שעטית לו, (בשם הגאון

על הזמנים כו' ובוה פי' הפסוק בידך כל עתותי) :

קכד אמר רבינו דבר מנוסה אם יהיה לאדם שונאים ח"ו אם יפעול אצלו שהם צדיקים גמורים וירין אותם לכף זכות תיכף יתהפך לבכם לאוהבים לוי' :

קכז אמר רבינו שיותר נכון הג"פ את אשתו כשלא תמצא חן בעיניו

שהתורה התירה מלבטל תנאים בתקיעת כף, דכיון שנעשה ת"ק הוא מן השמים, ובהרי

כבשא דרחמנא למה ליה :

קכח אסור להתנאות בענין שדוכין ואמר זה שהעולם אומרים בשם

שאנת אר"י ובשם ה"ר ליב מטשעכאוויץ שמותר, אינו מאמין בזה, ולדעתו אסור :

קכט בענין שידוכין כשנודמן לו שידוך הגון, גם אם לא ממשפחה

גדולה כ"כ ומעט מעות, הסכים לזה ואמר בדרך הלצה כי נדר העונה היא כאברהם

שאמר ואנכי עפר ואפר וכן זהב הוא עפר מלשון עפרות זהב, רק חשיבותו מפאת

ההסכמה, כן גם אנכי עפר, אכן שהעולם הסכימו שאני חשוב א"כ אני נחשב כעפר

מצד ההסכמה והצד השני נותן זהב שהוא עפר רק חשוב מפאת ההסכמה :

קיד רבינו ז"ל עשה חתונת בנו בסוף חודש ואמר שאין להקפיד

הפסד, והלזה יהא נאמן בשבועה והברירה ביד הלזה או לקיים העסקא או ליתן דמי העסקא כמדובר, ונתן נוסח כתיבת העסקא לאיזה ממיודעיו:

קכת[רבית שכבר קבלתי מאבי זקני ע"ח הנדוניא התיר לי ואמר שבוודאי נתן במתנה ודרכו של רבינו היה ליקח א לעיקר קמן שכר טרחה (עיון י"ד סי' קס"ו):

קכמ[במס' ב"ב דף י"ד אמר ר' אבהו אמר משה רבינו לפני

הקב"ה רבש"ע במה תרום קרנם של ישראל א"י בני תשא והיינו שכל המצות שיעשה אותם האדם וחי בהם, השכר לעוה"ב רק מצות צדקה אמר השי"ת בחנוני נא כו', וגם עשר תעשר בשביל שתתעשר וכמאמר דוד המלך ע"ה פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד בעוה"ז כי הקב"ה משלם מדה כנגד מדה בשכר שהחייב את העני כנגד זה יהיה הקב"ה אותו בעוה"ז, ואיתא בדחז"ל גדול הנותן צדקה ממשה רבינו דאילו במשה רבינו כתיב כי יגורתי מפני האף והחיימה, ובצדקה כתיב מתן בסתר יכפה אף כו' (י"ג), ולכאורה קשה וכי מ"ר לא קיים בניא

קכד[פעם א' היה לרבינו ספק בדמי מעשר וחקיל עצמו בזה הפעם, תיכף אח"כ נטבע דלי בבאר והורידו כלי גרזן עם וזים להוציאו ונפל גם הגרזן לבאר ועשה חשבון שהרלי והגרזן עלו ממש כמו כסף מעשר שלא נתן מצד שנסתפק לו והפריש תיכף המעשר ואח"כ עלה הגרזן והרלי:

קכה[שארתיו אם להנות מזה לב"ב ואמר שהוא בעצמו היה נצרך לשאלה הזאת ולא אסתיע מילתא לשאול מרבו הנר"א ו"ל והקיל בדבר עד שבזמן לא כבוד כלה ממונו ותלה ברחו"ל (ב"מ ל"ג) כל העושה כך יכו' סוף בא לירי כך בוי' והתחיל מאז והלאה לשלם מעט מעט, והקב"ה מלא חסרונו:

קכו[הרבה לעשות בענין הלואה גמ"ח לעניים ובנערותו היה מרבה בסחורה שלא יהיה לו סמון רב במזומן שא"א לצאת י"ח הפסוק פנ' יהיה דבר עם לבבך בליעל כו' (י"ג):

הלכות רבית.

קכז[רבית דעת רבינו שהעסקא יהיה על מחצה שכר ומחצה

ארחות חיים

הגאון ר' אשר הכהן מטערשאז צעהמחיס צרכה ראש ושארית הצרכה]. (נה) עיין באורי רבינו משלי ע"ז ח', טוב לאדם שיפסוק בעולם הזה מעט, ויקצן ממון ויעשה לזקה וגמ"ח, וכאשר יש לאדם ממון מעט הוא יולא ייח לזקה עכ"ל [שלש מיני לזקות הם, זהב, וכסף, ונחשת, המדה היותר טובה העושים לזקה בכל עת, היינו זה הנותן בריא בחינת זהב, והב' שכלא סבה ומכובד אינו נותן שום לזקה, כ"א כשחמד מציב חולים ר"ל, זה בחינת כסף, היינו בשיש סכנת פחד, והג', אף בזה אינו משיס לב, ואומר שזה מדרך הטבע כו', אכן כשהוא צולמו חולה ונטות למות, והרופאים נושאו לחיו אז מלזה לב"ב שיהנו ללזקה עבורו, כי מה יתרון לו ברכושו, זאת מדה גרועה בחינת נחשת, גמינת הולה שאומר תנו. ככ"ז היה הקב"ה ליקח מכולס, אף ורק לכל לקפוץ ירו ולקיים נתן מתן, פתוח חפתח, עשר בשביל שתתעשר] [בשם ה"ר אלעזר בהגריימו נכד הגר"א זל"ה]. (יג) מתן בסתר, ולא כתיב מתן סתר. רמז לזה, נוסריקון, והיינו, בגיט, ספר, וטרה, רש, הנותן בניו לתימה

מצות צדקה בסתר, ונ"ל הענין ששכר המניע בעד צדקה בעוה"ז, מחמת שהחיה את העני, והנה ברורו של משה לא היו עניים בזה האופן, כי אוכלי מן היו ולא היה חסר להם רק המותרות לזאת לא היה ביכולתו לקיים המצוה להחיותו ולזה נחא ששאל כמה תרום קרנם של ישראל בעוה"ז הלא אין להם מצות הצדקה כראוי כנ"ל השיבו כפי תשא דכתיב ונתנו איש כופר נפשו ליתן מחצית השקל לעני תמור פדיון נפשו, ומשלם מדה כנגד מדה בעוה"ז להרים קרנו ור"ל:

הלכות תשובה ומע"ט.

קלן עיקר דרכי התשובה מדאורייתא, הרטה ועויבת החטא בלב שלם, וקבלה על להבא, וחז"ל החמירו גם בצום ובכי ומספד ושאר דברים, ובזמננו מקיימים צום ובכי ומספד והעיקר עויבת החטא אינם מקיימים, וכן בעניני חמץ שמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ושיהא הביטול בלב שלם וחז"ל הצריכו גם בריקה ושריפה ומכירה, ועכשיו כל אלה מקיימים, ובטול בלב שלם בטול ממש אינם מקיימים כראוי:

קלא **תשובה** עצמית, עפ"י דינא דנמרא בנקל לצאת

היינו שיגמור כדעתו שלא ישוב לכסלה עוד, ומרירות הלב ליתר שאת:

קלב **עבירה** לשמה, אמר רבינו, שלא הותר מזמן מתן תורה כלום, להידועים אמר שהכל בכלל עבירה לשמה,

ואמר א"כ למה כל התרי"ג מצות, מה שלשמה יעשה, ושלא לשמה לא יעשה אפילו מצוה, אבל באמת, אחר מ"ח אין לזון מכל תורה ומצוה ודרו"ל, ושלא להשען על דעת היצר, ומצינו במדרש, שחונך היה תופר מנעלים, ובכל תפירה כוון יחודים ופעל למעלה, ועד"ז היה כל מעשה האבות אף הגשמיים, ע"ר בכל דרכיך דעהו, וכל זה קודם מ"ח או לכן נח, גם בזה"ו הרשות נתונה לו לעבוד להבורא ית"ש בכל מה שירצה, אך לשמו ית' וולתי ז' מצות, אבל לנו כנ"ל נתנה התורה נדר ונבול, וכל המעשה נכלל בציווי ואזהרה, בציווי נייחד כוונתינו להבורא ית"ש, ונדר החסידות, לדקדק בהן עד קצה האחרון ולפרוש מאחד משבעים משער האימור, וליוהר בכל דקדוקי סופרים ואזהרות שאמור לנו מיום מ"ח אשר צוה ד' והל"ה, ואם יעקב לקח ב' אחיות ועמרם נשא דודתו, זה היה קודם מ"ח, אבל מעת שקיבל משה התורה מסיני לא תתחלק ולא תסור ח"ז אף שישגי כי כן ראוי לו לפי תקון נשמתו באיוו עבודה, וקו"ח אנו שהשגתנו הכל הבל, והשקפתנו ג"כ הבל, ומה שאחז"ל גדולה עבירה לשמה זהו כמו שבארנו גבי יעל אשת חבר הקיני כו', נמצא בכ' האר"י ז"ל שהיתה גלגול, ועוד שכונתה היה להציל כלל ישראל וחלילה לדמות לזה שאר דברים כפי סברותינו, ואין דומה כו':

קלג **תשובה** להגבשל בעון קרי כמעט בפשע ר"ל הוא"י כשעוסק

אורהלי חיים

כי מזונותיו ש"ח קלובין חוץ מהשב"ר והכותב ספרים ס"ח וכו"ז הקונה ספרים ומשאלין לאחרים (יור"ד סי' רל"ט), והחומך תורה לת"ח עץ חיים כו' ותומכיה מאושר, והנותן ומחיה רש"י עניים ודלים כו', כל אלה יכפה אף, ג"ל שהחטא הזה ר"ל גורם עכוב הגאולה, לכן כשעוסק בתורה הוא תקון על חטא שגרת החורבן שהוא בטול תורה כדכתיב על עזבס את תורתו ונמלא שהיא רחוקה על עון ור"ל ר"ל יקרבנה על ידו לתקן

כשעוסק בתורה איצ' לראונג כלל, וכוה שאל מרבו הנר"א ז"ל, והראה לו מאמר בתיקונים פ' בספרי מוסר המחמירים מאד בענין הזה שצריך לסבול ליסורים קשים ומרורים כמות, ואין תקנה כ"א בכיתה ממש ע"ש שנאמר ועפר אחר יקח, אבל"ה) בסוף המאמר בח"ו נמצא דבר טוב למבין שכתב בתיקון כ"א וכ"ב אבל אורייתא אורך ימים בימינה"ה) בו פ"ו שמצלת מן המיתה, ובשמאלה עושר וכבוד שמצלת מן היסורים קשים כמיתה, והספרי מוסר לא הביאו זאת לכו':

קלדן ארז"ל אכמנאי לא יאכל ביצים אמר רבינו שבוודאי ת"ח צריך לזהר שלא ימצא רבב בו' אבל מן המתאכלים בביתו איצ' לזהר ואין החטא גדול כ"כ אם בא"ה) ע"י ריבוי מאכל או מיני מאכלים הנורמים, או מטרת הדרך, רק אם בא מחמת ראיית ערוה או תרהור חטא הוא, וגם אין להרעיש כ"כ כי זה רק התנלות המחשבה לחוץ, וכ"ש שבוודאגה יוכל לבא עוד יותר לזה ח"ו ח"ו:

קצה] **הסתכלת** עריות ושוחתן אמר זה הכלל כל מה

שיגדיר א"ע ויפרוש מראיה אח"כ אם יראה ויביט יבער בו היצר כאש, אלא כשרדעתו לילך בשוק ותפלל ויבקש רחמים לבל יכשל ח"ו בשום נדנוד חטא והרהור עבירה ר"ל:

קלדן] **מחשבת** רעה נם הראשונים לא נצלו מזה וכדרז"ל ג"ד

אין אדם כו', ואם מסיח דעתו"ה) מן המחשבה רעה, בזו כופה הסטרא אחרא, ואם מחשב בה זו רעה חולה ר"ל:

קלדן] **כבוד** המדומה זו מדה רעה"ה), ואינו דומה הנכיון בעוה"ב

עבור הנאה גולמית של מעדנים, מהנכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוהניות, ואמר רבינו, זה כל נחמתי הכבוד, כדחז"ל דרחיל מרבנן, והייתי רחיל מרבי מורי הגאון החסיד זל"ה:

קלח] **שפלות** הרוח, להתיישב בדעתו, כי כל אחד מקצר במעשיו ונידון לפי השנתו, כדחז"ל, לעמי אלז תלמידי

אזהלי חיים

לתקן המעוות שנחרב הבית על צמול תורה וציהיות עוסק בה יקריבנה [ספרי מוסר].
 גה) עיין בשני לוחות הברית התקון שנתן, ודקדקו שם מלשון הוהר, וז"ל אלו החסידים המחמירים לומר אין תיקון לחטא הזה ר"ל, כאשר שמעתי מפייהם הם המרבים פושעים בישראל ומרחקים מלבא תחת כנפי השכינה אשר צעל העון ר"ל בשמעו אלה אומר אין תשובה לחי דבר, וכאשר אהרתי אהרתי כו', ואלו גורמים גלות השכינה. ואיך נקראים חסידים כ"א חסרים ועונשם גדול למאוד עכ"ל. גט) עיין באורי רבינו שה"ש ג' ד' ח'. סדר התורה עץ חיים ושל מלות גן עדן, וכן באגדת ברכות וי לן דמיתקן כו' הי תורה וחי מלוה, הי תורה עץ חיים וקולגת מן המיתה וכדאיתא (בשטי"ח פ"ו מ"ה) מכל דבור שאדם מוילא מפיו בת"ת נכרא מלאך קדוש והס מלוילי יושר לטובתו, וזהו ותי"ה כנגד כולם שיש בה כמה וכמה מלוות בכל הגס ותי"ה היולא מפיו בת"ת. ט) כדאיתא במס' שבת קכ"ז ב', בשעה שירדתי וטבלתי במים חסדתי וכ"ש שמרלנה ע"י בשל"ה ובס' יסוד יוסף עשרה סבות להולאת ז"ל ר"ל וחד מנהון דאגה ויגון. סא) עיין באורי רבינו משלי ט"ז ל"ב, מושל ברוחו הוא במחשבתו הוא טוב יותר מלוכד עיר מטעה האדם הולך אחר מחשבתו ורוחו היא המחשבה כמי"ש ותוכן רוחות ה', וי"ש בזהר תלת רוחין כו'. טב) איתא בספר חסידים ס"ו פ"ה וז"ל חל ישמח אדם

תלמידיו חכמים ולבית יעקב כו', זאינו
 רומה קיצורו של עבד המכבד את הרפת
 לקצורו של עבד המתקן כתר המלך:
 קלט] **הגופה**, כבר פי' לנו רבינו יונה,
 וז"ל לומר לרשע צדיק
 אתה אסור, אבל להראות לו פנים, שלא
 ישנאהו, מותר:

קמ] **שאלה** שלא מדעת בעלים, החמיר
 בזה רבינו למאור, פי' גמע
 רבינו לווינא, ולא היה במלון ס"ת לקרות,
 והלך עם כל המגן לכפר הסמוך כו'
 שיש שם ס"ת, וברוך היה רקק של מים
 עוברת ולקח תלמידו הרב דהאלץ בקעת
 והניח על הרקק כדי לעבור עליו, וכשחזרו
 למקומם באמצע הדרך צוה עליהם לחזור
 להמלון, והוא עם הרב דהאלץ חזרו
 להכפר, ושאל סבעה"ב אם הוא מוחל
 הבקעת¹⁰, שלא יכשל ח"ו כו', והבעה"ב
 אמר שמוחל:

קמא] **גדרים** והסכמות, אמר רבינו
 שעושה לו בכל יום ועכ"ז
 נבשל, ואמר שארז"ל ד' מתו בעטו של
 נחש, ולא היה עד הנה יותר, ולא יהיה
 עוד עד ימות המשיח, ורוד המלך ע"ה
 אמר גם מזדים חשוך עברך כו', ונקיתי
 מפשע רב:

קמנ] **סגוף**, שאלו מרבינו אם בעת
 התשובה יאכל מים עם
 גריסין מבושלין, ואמר אם יודעים בנפשם
 שביכולתם להסתפק בלא חמין, יותר טוב
 שיסתפק בפה במלח ומים, כ"א יתיר לו
 איזה תבשיל לפעמים יהיה התבשיל

שלא כרצונו או אינו מבושל כל צרכו
 וישיגהו היצר בענין קפידא וכעס ח"ו
 ויתפסנו לא פחות בלבו ח"ו, ויצא שכרו
 בהפסדו:

קמנ] **התוכחה**, שלא לדבר קשות,
 ודברים קשים אינן¹¹
 נשמעין, רק יאמר בלשון רכה, ואם אין
 מבעו בשום אופן לדבר רכות, פטור
 הוא מלהוכיח:

קמז] **להתרחק** מחברת בני אדם וזאת
 עיקר:

קמח] **להזהר** משבועות ונדודים, ומזב
 להקדים תפלה לצרה:

קמז] **שאלתי** מרבינו, הסכמתי לחזור
 כו' לעיר כו', אבל אני
 ירא סמדרת הצפוני, ואמר לבקש רחמים
 מהקב"ה, ובלערו אין עוזר, והסכמה
 חוקה כ"ש שמוקת:

קמז] **כשיהשוב** אדם כל מעשיו שעשה
 ויתודה עליהם לא יבוא
 לידי הויק לעולם:

קמח] **הגרי"א** זל"ה היה דרכו כשחטא
 לו אדם שלח אליו לומר
 לו שיש לו תרעומת עליו כדי שיקבל גופה
 כדין, אבל מצטער היה ע"ז אף שהיה
 מחויב בזה מפני כבוד התורה:

הלכות חדש ומאכלות אמורות.
 קמט] **מותר** למכור חדש לאוכלי חדש
 וריאנו שהיה מאכיל ומסקה
 על שולחנו לאוכלי חדש בפניו¹²:
 נחערב

ארהלי חיים

אם מכדין אומו הבריות כי לפי הכבוד וההנאה שיש לו כו' מנכין לו מזכיותיו צטוה"ב.
 סג] והגורם להליל א"ח הנגזל והגזן מטיב לנביהם [באורי רבינו משלי י"ד כ"ה].
 סד] התכס ב"א צדקרים טובים ונחומים ערבים על לב שומעם ועי"ז מקרבן לתורה
 ומע"ט, כמ"ש צהרן שהיה אוהב שלום ורוף שלום, ומקרבן לתורה, שחלוי זה בזה
 כמוכן. סה] אבל אסור לומר לישראל הא לך אישר וקמה מדע כו' וטובך על לפני
 מור

קנן נתערב י"ש הדש בישן ופסק שנתבטל בששים ודין חדש זוהג גם על י"ש:
 קנאן אף בכלים של חדש צוה להחמיר והחמיר בזה למאוד:
 קנב] סירכות אמר רבינו שחם ושלים למעך הסירכות במקום) סעד הנה לא נהגו למעך. בדרך או באכסניא אין לחקור על זה דהוי כניטלה הריאה:

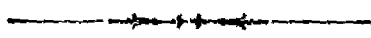
קנן נתערב י"ש הדש בישן ופסק שנתבטל בששים ודין חדש זוהג גם על י"ש:
 קנאן אף בכלים של חדש צוה להחמיר והחמיר בזה למאוד:

מעם ע"ז שלא לאמר בהך הוא ובהך שבו.

בקלא שהוא הויה כו' ע"ש וזה הטעם שהש"ץ צריך למלל בהברכה והקהל צריכין לגמרי לשתוק עד אמן שהוא בסוד חשמי"ל כמ"ש רבינו, שח"ש הוא אדני כידוע ומ"ל הוא הו"ה ומתחברין כחדא, והוא כמ"ש דבתפלת החון נכללת במחשבה הויה ככתיבתו וברבורו אדני, ובענין אמן שהוא גימ' ב' שמות אלו מתחברין כחדא וגבון מאור מנהג רבינו, [נעתק מכת"ק של הגאון ר' ישראל משקלאוו בעהמח"ס תקלין חדתין פאת השולחן בספר כת"י עמק הבכא הנכתב בשנת אדם כשר]:

שמעתי מהרב המגיד הצדיק מוהר"ק ז"ל שהוא עפ"י מ"ש המקובלים שכל אחד בידו ג' פעמים ח"י תפלות, פעמים ביום, והיינו, תפלת לחש שמונה עשרה, וחזרת הש"ץ ששומע מהש"ץ זאמירת אמן לכל ברכה, וא"כ אין להפסיק באמצע. ולי נראה, בעה"ש לאמר שהוא על פי מ"ש בת"ז תיקון יו"ד, זימנין חשית כו' ז"ל רבינו הגאון בפירושו שם ר"ל שהקהל צריכין לשתוק בכל העבודה ובסוף הברכה לענות אמן, וזהו זימנין כו' גדול העונה כו' דהמברך תמיד ממלל

מאמרים ומעשיות שונות.

א] שאלו לרבינו ע"ד שניסוהו מה"ש בנמינות רבים"ו ויבהילוהו עד שראה אותיות לע"ז בספר שלמד וכוכה מחצות לילה עד אור הבוקר עד שוכה לראות אותיות הקדושים כו', אמר לו הגאון ז"ל שבא לו על שדיבר זמן הרבה קודם הפרישות מענין הפרישות, והתקנא

בו הס"א מדבורים אלה, ואפילו מחשבה מועלת בזה, אבל כיון שעסר עד כה בפרישות מוכמח שיעמוד בו וסאו ניצול מרעת הס"א:
 ב] אמר רבינו, שרבו הגר"א ז"ל היה לו עליות נשמה בכל"ה לילה בלי שום יומדים וכוונות, ואמר בשמו כו' אין

אורח חיים

עוד כו' [מטעם רב]. (סו) לזהר שלא לאכול מבהמה שקורה בה חמס ומסירכה כו' [מט"ר]. (סו) עיין בס' הסידים (סו) קמ"ג) לא יכסה אדם חומס בעור שכתב בו לפזים של דבני הנצי' עכ"ל והוא עפ"י מהר"ל (יומא ל"ט) אדם מקדש עלמו כו' מלמטה מקדשים איתו למעלה, ע"י מסלת ישרים סו' כ"ז. (סו) עיין באורי רבינו משלי י"ט כ"ג, ושבע לין כל יפחד רע, פ"י פליה יהא שבע מהתורה שלמד צישיבה של מעלה כו', ואח"כ

ונעשה ישראל כשר, ועובר די באמונה
ובטהרה:

[ז] להמתנבא בקאינא [אולי בקאזונא]
אמר אל תתמוז, כי זה
שר קמן, וגור עליו שלא יגיד עוד, ושחק
כסה שבועות, אח"כ שב לדבר עוד ענינים
גור עליו הגר"א ז"ה שלא ישמעו לדבריו,
ותיכף סר הרוח מעליו ונעשה אדם כבתחלה.

[ח] בעיר שקלאוו היה איש שדוה מגיד
בע"פ מה שכתוב בכל ספר
וצוה הגר"א ז"ל לצרור הספר ולא ידע
כלום, כרח"ל כל מידי דצרור וחתים כו':

[ח] בתולה אחת עשתה נפלאות ורברה
גדולות ולמדה זהר וסודות
נסתרים עם לומדים, אמר הגר"א ז"ה
לכשתנשא יסור הרוח מעליה, וכן היה

[י] סיפור מעשה מהאר"י ז"ל. אשר נהר
א' סמוך לבית הר"ח וויטאל
ז"ל נסתם, ולפעמים היה האר"י ז"ל מקיף
בהלכו, ולפעמים הפסיע דרך עליה,
ופעם א' הלך האר"י ז"ל והרח"י ז"ל
וכשהגיעו לנהר, היה האר"י ז"ל מקיפו
והולכו, והרח"י ז"ל הפסיע דרך עליה,
וכשבא הר"ח לביתו, צעק בקול ליתן לו
לאכול, והיה עדיין הפת בתנור, גער
בקול על רעיתו להביא לו פת פלטר,
ונשתוממה על הרבר, ולא רצתה, גער
בנויפה והרים יד עליה להכותה, והוסר
ממנו כח הדבור, וספרה רעיתו את כל
המאורע לרבו האר"י ז"ל אמר לה ליתן לו
לאכול כל מה שובקש עד שישן, וכשישן
הלך

אין זה מן המוכרח, שבכלל קבול שבר
כו' נחשב:

[ג] אחר הריישה וחקיקרה, נתברר לו
שמה שהשיג אחו"ס (הר"י
קודם מותו, השיג רבו הגר"א ז"ל בהיותו
בן י"ג שנה, אכן אחיו הגר"י היה נראה
לכל פרישות מעשה מלאך, ואצל הנאון
ז"ל היה תמיד בהצנע, ואמר שהגר"א ז"ה
אמר על השאג"א שהוא מרבה אחר
פלפול, והשאג"א אמר שהגר"א ז"ל מרבה
בפשמות:

[ד] ב"א של הגר"א ז"ה בא לפניו,
ושאל אותו לב"א אם יש לו ס"ת
והשיבו שאין לו, אז תיכף צוה לשלוח אתר
סרסור לקנות ס"ת בעדו בוויילנא א"ל
וזרי אמרו הקונה ס"ת כחוטף מצוה מן
השוק וא"ל הלואי שזרמן לי מצות כאילו
לחטיפין? :

[ה] בשי"ש החסיד הגר"א ז"ל ללמוד
בפאסטרוי בא מומר א'
לפניו וביקש יי"ש לשחות, וצוה את בעה"ב
שלא ליתן לו עד שיברך, ולא רצה לברך
באמרו הרי הוא מומר ושותה ככל הנכרים
בלא ברכה, אמר החסיד הגר"א ז"ל, שומה
זכסיל, בזה שהגך מומר לא הפמרת א"ע
משום פרטי דקדוק מצוה קטנה והרי אתה
בישראל נמור, ומה שהרשעת וחטאת תקבל
עונשים הראויים לך, והכפירה לא יועיל לך
ואף כשתכפור הבל תענש כמה וכמה עד
שתצמרף ותשאר ישראל, כי זרע אברהם
אינו כלה וכדכתיב ואעשה אותך לגוי גדול
כו', ונברכו בך כל משפחות האדמה.
בשמעו הרברים האלה יוצאים מפורש מפי
הגר"א ז"ה נודעוע למאוד, וחזר בתשובה

ארה"י חיים

ואח"כ כשתזרזת נשמתו כו', ועיין בהקדמה לספרא דלניעותא. (ס"ט) עיין עליות אליהו
כ"ב הערה כ"י מה שכתוב ס"ט. (ע) וכתבו הוא בעלמו מעולה ביותר כאילו קבלה
מהר סי"י.

ז"ל גם בזה"ק הפירוש כפשוטו, ועוד אמר בשם רבו הגר"א זל"ה שלא מלאו לבו לשנות גירסא אא"כ היה לו ראיות נבוחות טכמה מאות מקומות :

זו] איש הם וישר בוואלזין היה חשוך בנים ר"ל, ובמותו צוה לבקש מרבינו שילמוד בערו משניות לע"נ, וכן עשה רבינו, כי מצוה לקיים דברי המת, וכשנמר מ' זרעים הלך על קברו זא"ל למדתי לעילוי נשמתך סדר זרעים אגז שתתראה לי בחלום, והבין א"ע לשאול ממנו ג' שאלות. א) מה משפט העבירות עד עשרים שנה, ב) אודות חמאת נעורים ר"ל, ג) איך מחזיקים שם גין קיטאיי יוגית אם כשר. והשיבו על א' שאינו יודע מחמת שלא הגיע עריון לזה, ועל הב' ראה רבינו שחלשה דעתו והסיעו לד"א, ועל הג' אמר אנכי הולך בקיטאיי יוגית אבל אין ראייה כי במתים הפשי ומלמעלה לא שמעתי ע"ז. ופליאה הדבר, הלא ספיקא דאורייתא להומרא :

זו] שמועתי מרבינו עה"פ גפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל דרשו רז"ל גפלה ולא תוסיף לנפול עוד, קום בתולת ישראל, ואמר כן, בתולת ישראל מכונה בשם מפלת סוכת דוד הנופלת, כלומר אשר בכל יום היא נופלת, כי אין לך יום שאין קללתו מרובה מחברתה ובכל יום ויום בשם נופלת מכונה, כי עריון היא נופלת עד שתגיע למדרגה התחתונה ולא תוכל עוד לנפול, ועתה כבר הגיע להוסן קום בתולת ישראל :

הלך אלז רבו האר"י ז"ל ולחש לו באונז ונתרפא ככתחלה :

יא] סיפר לר' יעקב סארניפאלער, שכשהתחיל האר"י ז"ל לדרוש בנסתרות, ישבו כ"ד ושלחו אחריו. וכשבא לבית וועדם נפל עליהם פחד ואימה ושאלוהו לאמר ממי קיבל זאת או שלא ידרוש עוד, והשיב להם ממי שהיא יושב עתה ביני וביניכם :

יב] סיפר מעשה בילד שנתמשכן קודם הכניסתו לבריתו שא"א בעד מאתים זהובים, ופדה אותו הגר"א וצוקל"ה : **יג] גילן** להגר"א זל"ה בחלום כמה סודות בשם מ"ב בפסוק עלו זה בגנב, ואמר שבאופן אחד ידע כל כוחות של בהמה וחייה, ובהקיצו שמח וחשב בהם תיכף קודם ברה"ת ונעלמו ממנו והי' שרוי בצער על זה, ואח"כ נזכר הכל על נכון ואמר כל מה שהבעש"ט ידע היה הכל ע"י שאלת חלום בכל לילה :

יד] פ"א היה הגר"א ז"ל שמח מאוד ביום ג' של סוכות ושאלוהו אביו ואמו ע"ה ואמר להם שבא יעקב אבינו ונשק אותו :

טו] אמר רבינו בשם רבו הגר"א זל"ה שהוזה"ק אינו מחולק בשום מקום עם הגמ', אכן שהעולם אינם יודעים הפשט או גמ' או בוהר, וזולת דין א' הגני נהג, כוזה"ק ברחוק ד"א סביב המתפלל, ובגמ' אינו מזכר רק לפניו, וגם זה אינו מחולק רק מחמיר יותר, אמר רבינו זל"ה אליו, ומה תאמרו להענין נותן ממתו בין צפון לדרום, אמר הגר"א

רבינו עלה השמימה ביום ה' יד לחודש סיון שנת תקפ"א לפ"ק ביום שמחת לבו בק"ק וואלאוין.

למענית שני וחמישי

המנהג להענות ב' די' ב' אחר סוכות וכסא, ולומר סליחות, וסעודה שפירא כי ימי המועד ימי משחה ושמחה יש לחוש שמה מותרת השמחה היתירה באלו ילדי עבירה ומתענים לכפר עליהם, וסמך לזה בכתוב ויהי כי הקיפו ימי המשחה וגו' והעלה עולות מכפר כלם כי אמר איוב אולי השאלו בני (איוב א' ה') וכתב שבועות שאינו אלא ב' ימים אין לחוש לעברה. גם בכתובת אין לחוש כי אז צ"ל אינם פנוים ממלאכתם (תום' קדושין פ"א ועור או"ח סי' תנ"א), ועוד טעם אחר שבשכיל שאחר סוכות ופסח האויר משתנה וגופו של אדם נחלש בעבור כי לא הורגל עדיין בלחץ אויר, ע"כ מתענים ומתפללים שיחזק הקב"ה את גופנו (מטה משה סי' תשמ"ו). ועוד טעם אחר בס' חסידים (סי' רכ"ד ומציאו גם המרדכי למענית ס' תתקע"ט) כי אלו התעניות בשביל הנשמים הן ומתענין במרחשון בעבור יורה שיוורה על הזרעים לברכה, ובאוויר שלא תלקה התבואה בשדפון וזירקון. ומה שמתענים צב' וה', דוקא, הטעם בעבור שהם ימי רעון, כי כשעלה משה לקבל לוחות האחרונות עלה ביום ה' וירד ביום ב' (סור או"ח סי' קל"ד). ונמצא במד"ר ב"ר פ' ע"ו והיה המעשה הנשאר לפלטה אמר ר' הושע"י אש"פ שנשאר לפלטה מתפללים היו עלינו בשני ובחמישי, ובסוף מגלת הענית עוד גזרו רבומיטו שהיו מתענין צב' וכה' משני ג' דברים, על חרבן הבית ועל התורה הנשרפה ועל חלול השם, ולעמיד לבוא עתיד הקב"ה להפסד לשון ולשמהה :

התפלות האלה נתחברו בימי הגזרות הנוראות שעברו על היהודים. ובזמננו זה אחרי אשר כבר משכו אלינו כל מלכי הארץ חסד. אין אנחנו מהפללים אותם כי אם לזכר החסדים אשר עשה עמנו ה' בימים ההם להלילנו מכל לר ואויב :

בבל פעם קודם חסליחות סתח"ל"ן כאן ואחרים אל ארך אפים וגו' :

סֵלַח לָנו אֱבִינוּ. כִּי בָרוּב אִוִּילְתָּנוּ שְׁגִינוּ. מִחַר לָנו מִלְּפָנוּ. כִּי רַבּוּ עֲוֹנוֹנוּ :

<p>אֵל אָרְךְ אַפִּים יֵשֵׁב עַד כַּסֵּא רַחֲמִים. מִתְנַהֵג בְּחֲסִידוֹת. מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ. מַעֲבִיר רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן. מַרְבֵּה מַחִילָה לְחַטָּאִים וּסְלִיחָה לְפוֹשְׁעִים עֹשֶׂה צְדָמוֹת עִם כָּל בֶּשֶׂר וְרוּחַ. לֹא כִרְעַתְּם תִּגְמוֹד : אֵל הוֹרֵית לָנוּ לֵאמֹר שְׂרֵשׁ עֲשֵׂרָה (מִדּוֹת) : וְזָכוֹר לָנוּ</p>	<p>אֵל אָרְךְ אַפִּים אַתָּה וּבַעַל רַחֲמִים נִקְרָאתָ. וְדַרְךְ תִּשׁוּבָה הוֹרֵיתָ. גְּדֹלַת רַחֲמֶיךָ וְחֲסִדֶיךָ. תִּזְכּוֹר הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם לִזְרַע יִדְיָדֶיךָ : תִּפְּן אֵלֵינוּ בְּרַחֲמִים. כִּי אַתָּה הוּא בַּעַר הַרַחֲמִים : בְּתַחֲנוּן וּבִתְפִלָּה פְּנִיךָ נִקְדָּם. בְּהוֹדְעַת לְעֵנּוּ מִקִּדָּם : מִחֲרוֹן אַפֶּיךָ שׁוֹב. כְּמוֹ בְּתוֹרְתֶךָ פְּתוּב : וּבִצֵּל בְּנִפְיֶךָ נַחֲסָה וְנִתְלַוְנוּ. כִּיּוֹם</p>
---	---

היום וירד

— ביאור המלות והענין —

יִדְיָדֶךָ לזרע אברהם שנקרא ידיד כדכתיב מה לידידי בביתי (ירמ' י"א ס"ו) על א"ל (מנחות ג"ג ע"ב). בהודעת והוא כמו שהודעת, כאשר באל מלך יושב. לענין למשה רבינו אשר הודיע לו הקב"ה סדר התפלה שיתפללו ישראל וימלאו מחילה מאת הקב"ה וכדאיתא בגמ' (ר"ה י"א א)

<p>וַיִּרְדַּי יְהוָה בְּעֵנָן : תַּעֲבֹר עַל פְּשָׁעִי וְתַמְחָה אִשָּׁם . כִּי־אִם וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם : תִּאֲזִין שׁוֹעֲתֵנוּ וְתִקְשִׁיב מִנוּ מֵאֲמַר כִּי־אִם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וְשֵׁם נֶאֱמַר :</p>	<p>הַיּוֹם בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה . כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְתָּ לְעֵינָיו מִקֶּדֶם . כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב . וַיִּרְדַּי יְהוָה בְּעֵנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם . וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה :</p>
--	---

וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא . יְהוָה יְהוָה . אֵל רַחוּם
 וְחַנוּן . אֲרֹךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת . נוֹצֵר חֶסֶד
 לְאֵלִפַּיִם נִשְׂא עֵינָיו וּפְשָׁעִי וְחַטָּאתִי וְנִקְמָה : וְסִלַּחְתָּ
 לְעֹגֹנָיו וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ : סִלַּח לָנוּ אֲבִינוּ כִּי
 חָטָאנוּ מְחַל לָנוּ מִלִּפְנֵינוּ כִּי פָשַׁעְנוּ : כִּי אֶתָּה אֲדֹנָי
 מִזֵּב וְסִלַּח וְרַב חֶסֶד לְכֹל קְרֹאֶיךָ :

הוֹשִׁיעָה יְהוָה כִּי נִסְר חֶסֶד כִּי פָסוּ אֲמוּנִים מִבְּנֵי אָדָם : לֹא־יִי יְהוָה
 שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם : אִיזֵי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בְּחִירוֹת אִפְסֵנוּ
 בְּרַחֲמֵי אֵב עַל בְּנֵי . בֵּן תְּרַחֵם יְהוָה עֲלֵינוּ : לִיהוָה הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ
 בְּרַכְתָּהּ סֵלָה : יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁנֵב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה :
 יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־יִי אָדָם בּוֹמֵחַ בְּךָ : יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַפְּלִיאָה יַעֲנֵנוּ כִּי־אִם
 סֵלָה : סֵלָה נָא לְעוֹן הָעָם הַזֶּה כְּנֹדֶל חֶסֶדְךָ וּכְאֲשֶׁר נִשְׂאתָה ? עִם הַזֶּה
 סַמְעָרִים וְעַד הַנְּהָ וְשֵׁם נֶאֱמַר : וַיִּאֲמַר יְהוָה סִלַּחְתִּי כְּדַבְּרְךָ : הַטַּהַר אֱלֹהֵי
 אֲזָנֶיךָ וְשִׁמְעֵה פִּקֻּחַ עֵינַיִךָ וּרְאֵה שִׁמְכֵתֵנוּ וְהַעִיר אֲשֶׁר נִקְרָא שִׁמְךָ עֲלֵינוּ
 כִּי לֹא עַל צַדִּיקֵינוּ אֲנָחְנוּ מִפְּלִיִּים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ חֲרַבְנוּ :
 אֲדֹנָי שְׁמַע אֲדֹנָי סַלַּח אֲדֹנָי תִּקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂת אֵל תִּאֲמַר כְּסַעֲנָה אֱלֹהֵי
 כִּי שִׁמְךָ נִקְרָא עַל עֵדֶיךָ וְעַל עַמְּךָ :

שם המספר יצחק ב"ר מאיר חזק ואמץ

אלהינו ואלהי אבותינו

יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תַחֲנֵנָה עוֹרְכִים . שָׁחֵם מִצָּרִים וּלְהוֹשִׁיעַ צְרִיכִים .
 צְרִיחֵם עֲלֵיהֶם עוֹל מֵאֲרִיכִים . כָּל זֹאת הַגַּעְתָּם וְשִׁמְךָ

מברכים

— תיאור הסלות והענון —

(ב') וכלל כגון סמות ל"ג י"ב. ויקרא סמות ל"ד ס'. ויעבר סס ו' נצד סס ז' ח'. ה' שיעה
 חכלים י"ג ז'. לולו ח' סס קל"ד ז' ג'. כרחם סס ק"ג י"ג. לה' היטעה סס ג' ס'. ה' צבאות
 סס מ' ס'. ס"ד י"ג כ"י. סלח נא כמדבר י"ד י"ס וכי. הטה אלהי לניחל ס' י"ס י"ט.

סליחות לשני

מְבַרְכִים: חָזִי וּמְכַאוֹב לְהַכְתֵּב לֹא נִמְסַר. עֲלוּבִים מִנְעַר וּמִתָּם
 לֹא הוֹסֵר. קְדוֹשׁ בְּיָדְךָ לְפִתְחָה מוֹסֵר. כִּאֲמֵנוּתְךָ הִנְקִיחַ וְלֹא
 כִּאֲמֵנוּת בְּשֵׁר: הַלְלוּ בְּשׁ צְדָקָה וְלוֹ כַּמְעִיר עֲטוּיָה. וּמִמִּכָּה
 עֲצֹמָה מִתֵּקֵן רִטְיָה. קוֹמֵם עֲדִתְךָ מִנְפִילֶתְהָ הַמְטוּיָה. בְּכִתְךָ
 הַגְדוֹל וּבִזְרָעֶךָ הַנְטוּיָה: בְּאֶהְבְּתְךָ וּבְחַמְלַתְךָ מִנְשֵׂא וּמְנַטֵּל.
 עֲצַת צוֹרְרֶיךָ תִּסְכַּל וּמַחְשְׁבוֹתֶם תִּבְטֵל. רַבָּה מִתּוֹמָה בִּינִיחֵם
 הַטֵּל. וּמִלֵּאָךְ אֶכְזְרִי דוּחָה וּמִמְלֵטֶךָ: בְּעֵבֹר כְּבוֹד עֲצֻמְךָ
 וְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ הַמְהַלֵּל. נוֹרְאוֹת הַפְּלֵא לְבַד בְּגוֹיִם יִתְחַלֵּל. וּבְהֵם
 תִּעוֹלֵל בְּאֵשׁר בִּי הַתְּעוֹלֵל: מִקִּים מַעֲפָר דָּל וְאֲבִיוֹן מֵאֲשַׁפָּה.
 כְּנִסְתְּךָ אֵל תִּתֵּן לְכַלָּה וּלְתַרְפָּה. אִם בְּפִקּוּדֶיךָ מִתְּעַצְלֶת וּמִרְפָּה.
 עַד כֹּל פְּשַׁעִיָּה אֶהְבְּתְךָ תִּהְיֶה מְחַפָּה: יִתְרָה חֲבַתֶּם לְפִגְיָה
 אֲדוּנֵי הָאֲדוּנִים. בִּין כֶּךָ וּבִין כֶּךָ קְרוּאִים לְךָ בְּגוֹיִם. רַחֲמֶיךָ
 יִקְדְּמוּנוּ אֱלֹהֵי עֲלוּנִים וְתַחְתּוּנִים. מָרֵם יִשְׁמְפוּנוּ תַמִּים הַזֵּדוּנִים:
 חֲפִצֵי קִרְבְּתְךָ עַל כֹּל הַבָּאוֹת. הַחִישָׁה לָמוֹ יִשׁוּעוֹת הַנְּבָאוֹת.
 קְדוֹשׁ עֲשֵׂה עִמָּם לְמוֹבָה אוֹת. חֹק וְאִמְיָן גּוֹאֲלֵם יִחוּז צְבָאוֹת:

אל מלך ויעבור וכו'

נִשְׂא לְבַבְנוּ אֵל כְּפִים אֵל אֵל בְּשָׁמַיִם: תָּבֹא לְפָנֶיךָ אֲנִקֶת אֲסִיר פְּגַדִּי
 זְרוּעֶךָ הוֹתֵר בְּנֵי תְמוּתָה: לֹאדְנֵי אֱלֹהֵינוּ תְּרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת
 בִּי מְרַדְּנוּ בּוֹ:

כרחם אב וכו'

מוסר ע"ס א"ב

אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל נוֹדַעַת. אֵתְהָ יִחוּז אֲבִינוּ אֵתְהָ: בְּכֹל
 קְרָאֵנוּ אֵלֶיךָ קָרְבְּנוּ. רָם וְנִשְׂא אֵתְהָ בְּקִרְבְּנוּ: נִמְלַתְנוּ

חטובות

— ביאור הסלות והענין —

שהם מצרים שזר להם כמו אשה מזרה (ירמ' מ"ח י"א). כל זאת הנעתם עש"כ כ"ז באתנו ולא
 שכתוך ולא שקרנו כזכרתיך (תהלים מ"ד י"ח). להכתב לא נמסר כלומר החלי והמכאוב הם
 גדולים כ"כ עד כי לא יוכלו לכתוב אותם כולם על ספר. וחיתם מהם כו' כלומר כל ימי חייהם לא
 הוסר העלנו והכיוון. באמנותך ר"ל כמדקך. עטויה לשון לבישה כמו עוטה אור כשגמה (תהלים
 ק"ד ב'). רטיה מזור ותכוסת מלשון המשנה מחזירין רטיה (ערובין ק"ב ב'). בכרך הגדול דברים
 ט' כ"ט. מנשא ומנטל עשה"כ ישעי' ס"ג ט'. תגרות מריבה. מלשון חזיל אחי תינרא בביתיה
 (ב"מ נ"ט). או מלשון הפסוק יגרה מדון תרגמו מגרי תנרא (משלי ט"ו י"ח). יועצי רעה עשה"כ
 איוז י"ב י"ז. מקים מעפר תהלים קי"ג ז'. מחפה מכסה. יתרה חבתם ע"פ משנה (אבות ג' י"ח)
 ציון כך כו' כלומר הן אם עושים רצונך הן אם עוברים ח"ו עכ"פ ציון הם. תמים הזדונים תהלים
 קמ"ד ה'. וזה כנוי לזרות הגדולות. חפצי קרבתך בכל הטרות הנאות עליהם בכל אלה קרבתך יחפזו:
 נשא לבבינו איכה ג' מ"א. תבוא לפניך תהלים ע"ט י"א. לאדני דניאל ט' ט':
 גְּדוֹל נודעת עשה"כ תהלים ע"ז כ'. דודנו הקב"ה. עד רבא באלו בעוטותינו. ותקצר נפש

סליחות לשני

תשובות גם בחובנו. לא בצדקותינו ובישר לבבנו: דודנו
 גם פי זנחנו. גאלנו פי עבדים אנהנו: הגנו בעונינו עד הפא.
 ותקצר נפש לך מחכה: ואיה חסדיך הראשונים עמנו. מעולם
 ועד עולם גאמנו. ועף גשא ותש פחנו. יהוה אל באפק
 תוכיחנו: חלקלות רבות בלו בשרנו. נא אל פחמתך תיסרנו:
 מזרח הצרות אין להספר. איה שוקל ואיה סופר: ידענו רשענו
 בי פשענו. בי אמת עשית ואנחנו הרשענו: פעם וחרוץ מנו
 יחדל. פי קמן יעקב ודר: לחץ יוסר ועול מנו יחבל. פי כשר
 פח הספר: מנת מדתנו לא תגבה. פי נשארנו מעט מהרבה:
 נחם על הרעה לאימתך. משה בלפי חסד אמנותך: סכחה אם
 עונינו ענו בנו. עזרנו פי עליך נשענו: ערפנו פוף לך
 להשתעבר. באהבה וביראה אותך לעבוד ולכבד: פוקדיך
 מדשו צומות לקבוע. דעתם קצרה צרכם לתבוע: צקון לחשם
 אליך תבא. תתל לאיש איש נגעו ומכאובו. קול יעקב נוהם
 מתהומתיך. תשמע השמים מכון שבתך: רודה רודה באף
 תכלה. שנת שלומים לריב ציון תגלה: שרת ורדת מנער
 קנותנו. ואל תשליכנו לעת זקנותנו. תעינו לשמאל וימינה
 תקרבנו. פכלות פחנו אל תעובנו: תביט ותציץ ותשגיח
 לרחומיך. תתאזר בחנינותיך תתלבש בצדקותיך תתפסה
 ברחמיך. ותתעטף בהסירותך. ותבא לפניך מדת טובך
 וענותנותך: אל מלך וכו'

(כשאין סתענים יאסרו תחנון לקבוע.

מלאכי

— ביאור חסלות והענין —

ישראל המחכה לך נפשה קרה. ועף ועם וקצף נשא עלינו. תש נחלם כהנו, אל באפק כו'
 תהלים ו' ב'. איה שוקל ישעי' לג י"ח. אמת עשית כחמי' ט' לג. ועול יחבר פירוש יסוד
 לא תגבה מל גבית חוב כלומר אל תתבע ממנו כמדת חטאינו. כי נשארנו ירמי' מ"ב ב'
 לאימתך לישראל. אמנותך דרכך להטות המאזנים לנגד החסד שתי' החסד גוברת, ע"פ רז"ל (ר"ס
 י"ז) ורב חסד מעט כלפי חסד. פוקדיך הווכרים את שמך. קדשו לשון זמון. ודעתם קצרה ר"ל
 אינם יודעים מה טוב להם ומה יבקשו לכן תבוא לפניך תפלתם ואתה תדע לתת לכל איש כצרכו
 צקון לחשם שפיכת לבם בתפלתם (ישעי' כ"ו ט"ז). לחתל לחבוש מענין והחתל לא חתלת (יחזקאל
 ט"ז ד'). שנת שלומים (ישעי' ל"ד ח'). שרת מלשון אשורנו 'לא קרוב (במדבר כ"ג ט'). ורדת
 כמו ירדת ופירושו השגחת עלינו וירדה לקנות אותנו לך לעם כעשורנו עשה"כ כי נער ישראל
 ואזהבה (הושע י"א א, אל תשליכנו תהלים ע"ה ט'. תתאזר בחנינותיך מלשון הגמרא (ברכות ט"ז)

המנהג לומר ביום שני ישראל נושע וביום החמישי מלאכי רחמים :
 פזמון שם המחבר שמואל כהן יחייה

מְלֹאכֵי רַחֲמִים מִשְׁרָתִי עֲלֵיזֶן. הֲלֹוּ נָא פָנַי אֶל
 בְּמִיטַב הַגִּיזֶן. אוֹרֵי יְחוּם עִם עֵנִי וְאֲבִיזֶן.
 אוֹרֵי יְרַחֵם: אוֹרֵי יְרַחֵם שְׁאֵרֵי יוֹסֵף. שְׁפָלִים וְגִבּוֹרִים
 פְּשׁוּחֵי שֶׁסֶף. שְׁבוּיֵי חֲנָם מְכוּרֵי בְּלֹא כֶסֶף. שׁוֹאֲגִים
 בַּתְּפִלָּה וּמְבַקְשִׁים רִשְׁיוֹן. אוֹרֵי יְחוּם: אוֹרֵי יְרַחֵם
 מְעַנֵּי כָבֵד. מְלַמְדֵי מִבּוֹת בְּעֵנֵי סֶבֶד. מְנוּד רֹאשׁ
 נְתוּנִים בְּיוֹשְׁבֵי תֵבֵל. מִשְׁלַל בְּעַמִּים בְּהֶצֶף וּבְזִיזֶן.
 אוֹרֵי יְחוּם: אוֹרֵי יְרַחֵם וַיֵּרָא בְּעֵנֵי עַמּוֹ. וַיִּקְשֹׁב וַיִּשְׁמַע
 הַצְּנִיָּם דַּעֲמוֹ. וְעוֹדִים בְּדַחַשׁ מוֹסֵר לָמוֹ. וְעֵינֵיהֶם
 תּוֹדִים לְמִצּוֹא רִצְיוֹן. אוֹרֵי: אוֹרֵי יְרַחֵם אוֹמְרֵי סֵלַח
 נָא. אוֹמְרֵי שְׁבַחוּ בְּכֹל עֵת וְעוֹנָה. אֲנוּדִים בְּצָרָה
 לְשִׁפּוֹךְ תְּחִנָּה. אֶת פָּנַי אֶלְהִיָּהֶם שׁוֹפְכִים לֵב הַגִּיזֶן.
 אוֹרֵי: אוֹרֵי יְרַחֵם לִקְתָּהּ בְּכַפְּתִים. לְעוֹטָה אֲרִיזֹת כְּמוֹ
 בְּפִי שַׁחֲלִים. לָקַח וּמִשְׁתַּקְּמֵת בַּעֲוֹן שׁוֹדְרִים. לֹא
 שְׁכַחָה בְּכֹל זֹאת מְכַתֵּב עוֹז חֲבִיזֶן. אוֹרֵי: אוֹרֵי יְרַחֵם
 כְּבוּשֵׁי פָנִים. הַשׁוֹמְעִים חֲרַפְתָּם וְלֹא מְשִׁיבִים וְעוֹנִים.
 נִצְחוּ מְקוּרִים וְלִישְׁעוֹ נִשְׁעָנִים. כִּי לֹא כָדוּ רַחֲמוֹ
 בְּכִרְיוֹן. אוֹרֵי: אוֹרֵי יְרַחֵם יַחֲלִץ עֵנִי בְּעֵנֵי. חֲבוּשׁוֹ יִתִּיר

מארץ

— ביאור הסלות והענין —

לְמִצְרַיִם שֶׁסֶף מִלְשׁוֹן וַיִּפְשַׁחֵנִי (איכה ג' י"א), סֶפֶף כְּמוֹ וַיִּסְפֵּף שְׁמוּאֵל מִתּוֹרְנָם וַיִּסַּח (ש"א
 ט"א ל"ג). הַיִּינוּ קְרוּעִים וְנִכְקָעִים, וְכַס"א הַגִּירָסָא שֶׁפָּרְחֵי מִלְשׁוֹן וַיִּסַּח ה' קִדְקוּד
 (ישעי' ג' י"ז) ר"ל עֲרוּמִים וּפְרוּעִים וְקְרוּעִים, רִשְׁיוֹן רִיל רְשׁוֹת לְאֵת מִשְׁעִבּוֹד וְגִלוּת, מְעַנֵּי כָבֵד
 מִלְשׁוֹן עֵנוּ כְּכָל רַגְלוֹ (תהלים ק"ה י"ח), מְנוּד רֹאשׁ כֹּל יוֹשְׁבֵי תְּכַל יִיְדוּ רֹאשׁ עֲלֵינוּ. הַצְּנִיָּם
 לְעַזְרַי יִשְׂרָאֵל הַעוֹמְדִים וּמִתְפַּלְלִים לִפְנֵי, לְעַמּוֹ כְּמוֹ לְעוֹמְתוֹ. וְעוֹדִים בְּלַחַשׁ נְחוּשֵׁדִים וּמִתְקַבְּלִים
 כְּכַנְיָם לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּתָם בְּלַחַשׁ. עוֹנָה זְמַן וְעֵת. אֲנוּדִים בְּצָרָה נֶעֱתַת לְרוֹחֵיהֶם
 נֶעֱשִׂים אֲנוּדֵי אַחַת, וּמִתְקַבְּלִים יִתֵּד לְשִׁפּוֹךְ תְּחִנָּה וְאִין אֶחָד מֵהֶם פּוֹרֵשׁ עֲלֵמוֹ מִן הַכְּבוֹד. בַּעֲוֹן שׁוֹלִים
 עַמ"כ עוֹמָהָה בְּשׁוֹלֵה (איכה א' ט'). לְעִוְטָה בְּלוּעָה חֲלִי הַלְעִיטָנִי נָא (בראשית כ"ה ל')

מֵאֶרֶץ שְׁבִיּוֹ. יִגְהַה מְזוּרָו וַיַּחְבּוּשׁ חָדָיו. צַעֲקוֹתָו
 יִשְׁמַע וַיַּחֲיֵשׂ עֵת פְּדִיּוֹן. אֲוִלֵי יַחֹס עִם עָנִי וְאֲבִיוֹן
 אֲוִלֵי יִרְחָם : אֵל מֶלֶךְ וַיַּעֲבֹר וְכוּ'

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְהַסְדִּיךָ פִּי מִעוֹלָם הַמָּה; וְזָכְרֵנוּ יְהוָה
 בְּרָצוֹן עִמָּךְ פְּקַדְנֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ : זְכוֹר עֲדַתְךָ קָנִיתָ קָדָם
 גְּאֻלַּת שְׁבַט נַחֲלַתְךָ הֵר צִיּוֹן זֶה שְׁכֵנֶת בּוֹ : זְכוֹר יְהוָה חֶבֶת
 יְרוּשָׁלַם אֲהַבַת צִיּוֹן אֵל תִּשְׁפַח לְנֹצַח : אֵתָה תִקְוָם תִּרְחַם
 צִיּוֹן פִּי עֵת לְחַנּוּנָה פִּי בָּא מוֹעֵד : זְכוֹר יְהוָה לִבְנֵי אָדָם אֵת
 יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאוֹמְרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיּוֹסֵד בָּהּ : זְכוֹר לְאַבְרָהָם
 לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר
 אֲלֵהֶם אֲרַבָּה אֵת זַרְעֵכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכֹל הָאָרֶץ הַזֹּאת
 אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזַרְעֵכֶם וְנִחְלוּ לְעוֹלָם : זְכוֹר לְעַבְדֶּיךָ
 לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֵל הַפֶּן אֵל קָשִׁי הָעַם הַזֶּה וְאֵל רִשְׁעוֹ
 וְאֵל תַּפְּאוֹתָו :

סליחות לתחלואי ילדים ר"ל

אֵל נָא תִשַׁע עֲלֵנוּ תַפְּאוֹת אֲשֶׁר נוֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חִטְּאָנוּ :
 חֲטָאָנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצֵרְנוּ :

אֵל נָא רַפֵּא נָא תַחֲלוּאֵי גִפְנֵי פוֹרִיָה. בּוֹשָׁה וַחֲפוּדָה וְאִמְלִל
 פְּרִיָה. גְּאֻלָּה מִשַּׁחַת וּמִמַּמְבָּה מְרִיָה. עֲנֵנוּ פִשְׁעֵנִית לְאַבְרָהָם
 אֲבִיָנוּ בְּהַר הַמְזוּרִיָה : חֲטָאָנוּ דְגָלֵי עִם פְּדוּיֵי בּוֹרוּעַ חֲשׂוֹף. הַצֵּל
 מִנְּגַף וְאֵל יְחִיז לְשִׁסּוֹף. וְתַעֲנֵה קְרִיאָתָנוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִכְסוּף.
 עֲנֵנוּ פִשְׁעֵנִית לְאַבּוֹתֵינוּ עַל יוֹם סוּף : חֲטָאָנוּ זְבוֹת צוּר חֲצֵב
 הַיּוֹם לָנוּ תִגַּר. חֲשַׁבְנוּ מֵאֲנָף וּנְחָנוּ בִישָׁר מֵעַנְג . פִּתַּר

טומאתנו

— ביאור חסלות והענין —

שחלים הוא הרבוי מן שחל ופתן מדרוך (מהלים ז"ל י"ג) וכנ"י הוא למוציא הטורפים. מכתב
 עזר חביון לא שכתה את התורה עשה"כ ושם הביון עזרו (הכקק נ' ד') ע"י רש"י סס. כבושי
 פנים הכובשים פניהם כקרקע מפני הנושה. בכליון ר"ל לעולמים לא יכלו להמיו ממנו. ויחבוש מלאן
 ולא חכמה (ישע"י א' ו'). ויחיש יביא חיש מהרה עת פדיון.
 פוריה ישראל שנמשל לגפן פוריה. חשוף גלויה מל' ישע"י נ"ב י'. לשסוף לכריחה כמו
 יאסף שמואל (ש"א ע"ו ל"ג). צור חצב הוא אברהם יצ"ו. עשה"כ הביא אל צור הכתם (ישע"י

סמאתנו ולמאור תורתך עינינו נה. עננו בשענית ליהושע
 בנרגל: חסאנו יה ראה דשן עקוד וחצמה לנו תרופה. בליח
 שוד ושבר סער וסופה. למדנו וחכמנו אמרתך הצרופה. עננו
 בשענית לשמואל במצפה: חסאנו מתמם מרחם שרשי אל
 תקמל. נקנו מפתם ושמיץ ולא נאמל. סעדנו ונושעה וארחות
 חסדיך נמל. עננו בשענית לאידי בחר הפרמל: חסאנו עודדנו
 בצדק משוי כמים וכפר זדון ומשונה. פדנו ממהומת מות
 ואחור כל נסונה. צוה ישועתנו ובעונותינו אל נתמונה. עננו
 בשענית ליונה במעי הדגה: חסאנו קדשת איש חסדיך זכור
 ליפת פעמים. רחמיה תעורר פי לקינו בכפרים. שובנו תקב
 ליראתך ולא נחשף שולים. עננו בשענית לדוד ולשלמה בנו
 בירושלים: חסאנו. (תענה לקוראיך. וחסבת ממעונים תשמע
 שועת צועקיה. שומע אל אביונים. תרחם על עניך. כרחם אב
 על בנים. עננו בשענית למרדכי ואסתר. ותלו על העץ
 חמשים. האב עם הפנים): חסאנו

זכור לנו ברית אבות כאשר אמרת וזכרתי את בריתי יעקב
 ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אופר
 והארץ אופר: זכור לנו ברית ראשונים כאשר אמרת. וזכרתי
 להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני
 הנזים להיות להם לאלהים אני יהוה: עשה עמנו פמה
 שהבטחתנו. ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים
 ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם פי אני יהוה אלהיהם:
 השב שבותנו ורחמנו פמה שכתוב. ושב יהוה אלהיך את
 שבותך

— ביאור המלות והענין —

נ"א א'. עקוד זה ילחק אבינו. וסיפה כוח הרעש (עמוס א' י"ד). מתמם מרחם יעקב אבינו
 אם חס שנולד מהול (מדרש תהלים ו"ט). אל תקמל אל תכרית. נאמל מל' אומלל אני (תהלים
 ר' ג'). עודדנו הקימנו. משוי כמים משה רבינו ע"ה. נתמונה לצון המסה. איש חסדיך
 אסרן הכהן. ליפת פעמים תואר לישראל עשה"כ מה יפו פעמיך כעלנים (ש"ה ז' ב'). ולא
 נחשף לא נהיה לכזיון.

זכר רחמיך תהלים כ"ו ו'. זכרינו (שס ק"ו ד'). זכר עדתך (שס ע"ד ב'). זכר ה'
 חבת אין זה פסוק במקרא. אתה תקום (שס ק"ב י"ד). זכר ה' לבני (שס ק"ז ו').
 זכר לאברהם (שמות ל"ב י"ב). זכר לעבדיך (דברים ט' כ"ד). וזכרתי את בריתי יעקב
 ניקרא כ"ז מ"ב). וזכרתי להם (שס כ"ו מ"ה) ואף גם זאת (שס כ"ו מ"ד). ושב ה' (דברים

שבוֹתֶיךָ וְרַחֲמֶיךָ וְשָׁב וְקַבְּצָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִסְלִיכָה יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: קִבֵּץ נִדְחֵינוּ כְּמָה שְׂפָתוֹב. אִם יִהְיֶה נִדְחָה
 בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם מִשֵּׁם יִקְבְּצָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשֵּׁם יִקְחָה: מִחַת
 פִּשְׁעֵינוּ כָּעֵב וּכְעֵנָן כְּמָה שְׂפָתוֹב. מַחֲתִי כָעֵב פִּשְׁעֶיךָ וּכְעֵנָן
 תִּטְאֲתֶיךָ שׁוֹבָה אֵלַי כִּי גֹאֲלֶיךָ: מִחַת פִּשְׁעֵינוּ לְמַעַן כִּפָּר
 אִמְרֹת אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מוֹחֵה פִּשְׁעֶיךָ לְמַעַן וְחַטָּאתֶיךָ לֹא
 אִזְכֹּר: הִלָּפִן חַטָּאֵינוּ כְּשֶׁלֶג וּכְצֶמֶר כְּמָה שְׂפָתוֹב. לָכֵן נָא
 וְנִזְכָּחָה יֹאמֵר יְהוָה אִם יִהְיֶה חַטָּאֵיכֶם כְּשֶׁלֶג וּכְצֶמֶר כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ
 אִם יֵאדְמוּ כְּתוֹלַע בְּצֶמֶר יִהְיוּ: זְרוּק עֲלֵינוּ מִיַּם טְהוֹרִים
 וּטְהַרְנוּ כְּמָה שְׂפָתוֹב. וּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וּפְהַרְתֶּם
 מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלְזוּלֵיכֶם אֲמַחֵר אֶתְכֶם: רַחֵם עֲלֵינוּ וְאֵל
 תִּשְׁחִיתֵנוּ כְּמָה שְׂפָתוֹב. כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּה
 וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁפֹּחַ אֶת בְּרִית אֲבוֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:
 מוֹל אֶת לִבְבָנוּ לְאַהֲבָה אֶת שְׁמֶךָ כְּמָה שְׂפָתוֹב. וּמִן יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֶת לִבְבֶךָ וְאֶת לִבִּי זָרַעַךָ לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל לִבְבֶךָ וּבְכָל גִּפְשֶׁךָ לְמַעַן חִיֶּיךָ: הִמָּצֵא לָנוּ בְּבִקְשָׁתֵנוּ
 כְּמָה שְׂפָתוֹב. וּבִקְשָׁתֶם מִשֵּׁם אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמָצֵאתָ כִּי
 תִדְרֹשְׁנוּ בְּכָל לִבְבֶךָ וּבְכָל גִּפְשֶׁךָ: תִּבְיֹאֲנוּ אֵל הַר קְדֹשְׁךָ
 וְשִׁמְחֵנוּ בְּבֵית תִּפְלֹתֶיךָ כְּמָה שְׂפָתוֹב. וְהִבְיֹאֲתֵם אֵל הַר קְדֹשִׁי
 וְשִׁמְחֵתֶם בְּבֵית תִּפְלֹתַי עוֹלְתֵיהֶם וּזְבַחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי
 כִּי בֵיתִי בֵּית תִּפְלָה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים:

שִׁמְעַ קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ חוּם וְרַחֵם עֲלֵינוּ וּמִכָּל
 בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תִּפְלֹתֵנוּ: הַשִּׁיבֵנוּ יְהוָה
 אֵלֶיךָ וְנִשְׁוֹבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ בְּקֶדֶם: אֲמַרְיֵנוּ הַאֲזִינָה

—ביאור המלות והענין—

ו' ג'. אִם יִהְיֶה (סס ל' ד'). מַחֲתִי כָעֵב (יטע' מ"ד כ"ב). אֲנֹכִי (סס מ"ג כ"ה). לָכֵן נָא
 (סס א' י"ח). וּזְרַקְתִּי (יחזקאל ל"ו כ"ה). כִּי אֵל רַחוּם (דברים ד' ל"א). וּמִן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ (סס
 ו' ג') וּבִקְשָׁתֶם מִשֵּׁם (סס ד' כ"ט). וְהִבְיֹאֲתֵם (יטע' ל"ו ו') הַשִּׁיבֵנוּ ה' סוף אִיכָה. אֲמַרְיֵנוּ

יְהוָה בְּיָנֵה הַגִּיגָנוּ: יִהְיוּ לְרִצּוֹן אִמְרֵי פִינוּ וְהַגִּיוֹן לִפְנֵי
 לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵנוּ וְנוֹאֲלָנוּ: אֵל תִּשְׁלִיכֵנוּ מִלְּפָנֶיךָ
 וְרוּחַ מִדְּשִׁיךָ אֵל תִּקַּח מִמֶּנּוּ: אֵל תִּשְׁלִיכֵנוּ לְעֵת
 זְקֵנָה כְּבָלֹת בָּחֵנוּ אֵל תַּעֲזֹבֵנוּ: אֵל תַּעֲזֹבֵנוּ יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ אֵל תִּרְחַם מִמֶּנּוּ: עֲשֵׂה עִמָּנוּ אוֹת לְמִזְבֵּחַ
 וַיֵּרְאוּ שׂוֹנְאֵינוּ וַיִּבְשׂוּ בִּי אַתָּה יְהוָה עֲזַרְתָּנוּ
 וְנַחַמְתָּנוּ: כִּי לֵךְ יְהוָה הוֹחֲלָנוּ אַתָּה תַעֲנֶה אֲדָנִי
 אֱלֹהֵינוּ:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ תְּבֹא לְפָנֶיךָ תִּפְלָחֵנוּ. וְאֵל תִּתְעַלֵּם
 מִתַּחַתְּנוּ. שְׂאֵן אָנוּ עֵזִי פָנִים וְקִשִׁי עֶרְףְּ לִדְמֵי
 לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ צְדִיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חַטָּאוּ.
 אֲבֵל אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ חַטָּאוּ:

אֲשַׁמְנוּ. בְּגָדֵנוּ. גִּזְלָנוּ. דִּבְרָנוּ דָּפִי: הַעֲוִינוּ. וְהִרְשַׁעְנוּ. זָדָנוּ.
 חֲמַסְנוּ. מַפְלָנוּ שִׁקֵּר: יַעֲצֵנוּ רָע. כֹּזְבֵנוּ. לִצְנוּ.
 מִרְדָּנוּ. נֹאצְנוּ. סָרְרָנוּ: עֲוִינוּ פִשְׁעֵנוּ. צָרְרָנוּ. קִשִׁינוּ עֶרְףְּ:
 רִשְׁעֵנוּ שַׁחַתְנוּ. תַּעֲבֹנוּ. תַּעֲיִנוּ. תַּעֲתַעְנוּ: סָרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַמְּזֻכָּרִים וְלֹא שׁוּבָה קָנוּ. וְאַתָּה צְדִיק עַד כָּל הַבֹּא
 עָלֵינוּ כִּי אִמֵּת עֲשִׂיתָ וְאֲנַחְנוּ הִרְשַׁעְנוּ:

הִרְשַׁעְנוּ וּפִשְׁעֵנוּ לִכְן לֹא נוֹשַׁעְנוּ וְתָן בְּלִבֵּנוּ לְעֹזֹב הַרָּף
 רָשָׁע וְחֵישׁ לָנוּ יִשַׁע בְּכַתּוּב עַל יַד נְבִיאָה יַעֲזֹב
 יִשַׁע הִרְפוּ וְאִישׁ אֶן מַחֲשִׁבֹתָיו וַיִּשׁוּב אֵל יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֵל
 אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסִלּוֹחַ:

בְּיָשִׁיחַ צְדָקָה אָמַר לְפָנֶיךָ שְׂגִיאוֹת מִי יָבִין מִנְּסִתְרוֹת נִפְנִי: נִפְנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ מִכָּל פִּשְׁעֵנוּ וּמִחַרְטֵנוּ מִכָּל סִמְאוֹתֵינוּ וְזָדוֹנֵנוּ עָלֵינוּ מִיָּמַי

מְהוֹרִים

— ביאור חסלות והענק —

(זהלים ה' ב'). יהיו לרצון (סס י"ט ס"ו). אל תשליכנו מלפניך (סס נ"א י"ג) אל
 תשליכנו רעה (סס ע"א ס'). אל תעזבנו (סס ל"ח כ"ז). עשה עמנו (סס ס"ו י"ד). כי לד
 ה' (סס ל"ח ס"ו).
 יעזב רשע (יסעי' נ"ה'). משיח צדקך דוד המלך. שגיאות (זהלים י"ט י"ג). וירקש
 (ימקל ל"ו כ"ה). (ב)

סליחות לשני

מִזְדָּרִים וּמִדְרָגוֹ כִּפְתּוּב עַל יַד נְבִיאָךְ וּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם מִזְדָּרִים
 וּמִדְרָגָתָם מִכֹּל מַסְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲמַדַּר אֶתְכֶם: עֲמִךָ וּנְחִלְתֶּךָ
 רַעֲבֵי מִזְבֶּךָ צִמְאֵי חֲסֶדְךָ תֵּאֱבִי יִשְׁעֶךָ יִפְרִי וְיִדְעוּ כִּי לִיחֻוּה אֱלֹהֵינוּ
 תְּרַחֲמֵם וְהַסְּלִיחוֹת:

אֵל רַחֲמֵם שְׁמֶךָ. אֵל חַנּוּן שְׁמֶךָ. בְּנוֹ נִמְרָא שְׁמֶךָ. יְהוָה עֲשֵׂה
 לְמַעַן שְׁמֶךָ: עֲשֵׂה לְמַעַן אֲמִתְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן בְּרִיתְךָ. עֲשֵׂה
 לְמַעַן גְּדֻלַּתְךָ וְתִפְאֶרֶתְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן דָּתְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן הוֹדְךָ.
 עֲשֵׂה לְמַעַן וְעוֹדְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן זְכוּרְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן חֲסֶדְךָ. עֲשֵׂה
 לְמַעַן מִזְבֶּךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְחִוּדְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן כְּבוֹדְךָ. עֲשֵׂה
 לְמַעַן לְמוֹדְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן מַלְכוּתְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן נִצְחֶךָ. עֲשֵׂה
 לְמַעַן סוֹדְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן עוֹךְ. עֲשֵׂה לְמַעַן פְּאֶרְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן
 צְדָקְתְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן רַחֲמֶיךָ הַרְבִּים.
 עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂכִינְתְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תְּהִלָּתְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן אוֹהֲבֶיךָ
 שׂוֹכְנֵי עַפְרָיִם. עֲשֵׂה לְמַעַן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. עֲשֵׂה לְמַעַן
 מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. עֲשֵׂה לְמַעַן דָּוִד וְשְׁלֹמֹה. עֲשֵׂה לְמַעַן יְרוּשָׁלַיִם
 עִיר קִדְשֶׁךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן
 שְׁמֵמוֹת הַיַּבֵּלְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן הַרְיֵסוֹת מִזְבֶּחֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן
 הַרְזָנִים עַל שֵׁם קִדְשֶׁךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן טְבוּחִים עַל יְחִוּדְךָ. עֲשֵׂה
 לְמַעַן בְּאֵי בָאֵשׁ וּבַמִּים עַל מַדּוּשׁ שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יוֹנְקֵי
 שָׂדִים שֶׁלֹּא חֲמָאוּ: עֲשֵׂה לְמַעַן גְּמוּלֵי חֶלֶב שֶׁלֹּא פָּשְׁעוּ. עֲשֵׂה
 לְמַעַן תִּינוּמוֹת שֶׁל בַּיִת רַבֵּן. עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ אִם לֹא לְמַעַנְנוּ
 עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ וְהוֹשִׁיעֵנו:

עֲנֵנו יְהוָה עֲנֵנו: עֲנֵנו אֱלֹהֵינוּ עֲנֵנו: עֲנֵנו אֲבִינוּ עֲנֵנו: עֲנֵנו
 פֹּרְאֵנוּ עֲנֵנו. עֲנֵנו נוֹאֲלֵנוּ עֲנֵנו. עֲנֵנו דּוֹרְשָׁנוּ עֲנֵנו. עֲנֵנו
 הַאֵל הַנְּאֻמָּן עֲנֵנו: עֲנֵנו וְתִיק וְחִסִּיר עֲנֵנו. עֲנֵנו זֶךְ וְיִשָּׁר עֲנֵנו.
 עֲנֵנו חַי וְקַיִם עֲנֵנו: עֲנֵנו טוֹב וּמְטִיב עֲנֵנו. עֲנֵנו יוֹדֵעַ יִצְרָן
 עֲנֵנו. עֲנֵנו כּוֹבֵשׁ בְּעֵסִים עֲנֵנו. עֲנֵנו לּוֹבֵשׁ צְדָקוֹת עֲנֵנו. עֲנֵנו

מלך

— כּוֹסֵד הַסְּלוֹת וְהַעֲנָן —

עוֹדֵד יִסּוּד וְחֵמוֹן כְּמוֹ וְעוֹדֵדוֹ לֵךְ רִל בְּחַמְסָךְ. וְכוּרָךְ מִלֵּי זְכוֹר רַב וְכו' (תְּהִלִּים קמ"ה). סוֹדֵד עַלְמָךְ.
 עֲנֵנו הִי עֲנֵנו מִזְבֵּחַ בְּמַדְרֵךְ סִי נִתְּ. וְהִיק לְשׁוֹן טַלְס וְחַמְסִים. מִלְּשׁוֹן וְהִיקוּן הִיוּ גּוֹמְרִין (בְּרַכּוֹת ט"ו ב')

סליחות לשני

מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ נֹדָא וְנִשְׁבַּב עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ מֶלֶךְ
 וּמוֹחַל עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ עוֹנֶה בַּעַת צָרָה עֲנֵנוּ: עֲנֵנוּ פּוֹדֶה וּמַצִּיחַ
 עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ צָדִיק וְיֹשֵׁר עֲנֵנוּ: עֲנֵנוּ קָרוֹב לְקוֹרְאָיו עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ
 רַחוּם וְחַנוּן עֲנֵנוּ: עֲנֵנוּ שׁוֹמֵעַ אֶל אֲבִיוֹנִים עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ תוֹמֵךְ
 תַּמִּימִים עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ קָשֶׁה לַכַּעֲוִם עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ רַךְ לְרַצּוֹת עֲנֵנוּ
 עֲנֵנוּ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ אֱלֹהֵי אֲבֹרְהֵם עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ פֶחַד
 יִצְחָק עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ אֲבִיר יַעֲקֹב עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ עֹזֶת הַשְּׁבִטִים עֲנֵנוּ.
 עֲנֵנוּ מַשְׁבֵּב אִמְהוֹת עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ עוֹנֶה בַּעַת רָצוֹן עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ אָבִי
 יְתוּמִים עֲנֵנוּ. עֲנֵנוּ דִין אֲלֵמֹנוֹת עֲנֵנוּ:

מִי שֶׁעָנָה לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְיִצְחָק בְּנוֹ
 כְּשֶׁנִּשְׁעָקַד עַל גַּב הַמְּזוּבָּה הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְיַעֲקֹב בְּבֵית אֵל הוּא
 יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְיוֹסֵף בְּבֵית הָאֲסוּרִים הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְאַבְרָהָם
 עַל יַם סוּף הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְמֹשֶׁה בְּתוֹרֵב הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה
 לְאַהֲרֹן בְּמַחֲתֶה הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְפִינְחָס בְּקִימוֹ מִתּוֹךְ הַעֲדָה הוּא
 יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְיִהוֹשֻׁעַ בְּנִלְגַל הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְשִׁמְשׂוֹן בְּמַצֵּפֶה
 הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְדָוִד וּשְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה
 לְאַלְיָהוּ בְּהַר הַכְּרִמָּה הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְאַלְיָשֶׁע בִּירוּחוֹ הוּא יַעֲנֵנוּ:
 מִי שֶׁעָנָה לְיוֹנָה בְּמַעַי הַדְּגָה הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְחֻזְקִיתוֹ מֶלֶךְ יְהוּדָה
 בְּחֻלּוֹ הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְחַנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעֻזְרָה בְּתוֹךְ כְּבִשָּׁן הָאֵשׁ
 הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְדָנְיָאֵל בְּגוֹב הָאֲרִיֹּת הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְמַרְדֵּכַי
 וְאַסְתֵּר בְּשִׁישָׁן הַבִּירָה הוּא יַעֲנֵנוּ: מִי שֶׁעָנָה לְעוֹרָא בְּנֹלָה הוּא יַעֲנֵנוּ:
 מִי שֶׁעָנָה לְכָל הַצְּדִיקִים וְהַחֲסִידִים וְהַתַּמִּימִים וְהַיִּשְׁרִים הוּא יַעֲנֵנוּ:

רַחֲמָנָא דְעָנִי עֲנִינֵן. רַחֲמָנָא דְעָנִי לְתַבְרִי קָבֵא עֲנִינֵן. רַחֲמָנָא דְעָנִי
 לְמַכְיָבֵי רוּחָא עֲנִינֵן. רַחֲמָנָא עֲנִינֵן. רַחֲמָנָא חוּס. רַחֲמָנָא פְּרוּק.
 רַחֲמָנָא שְׂוִיב. רַחֲמָנָא רַחֵם עָקוּ. הַשְׁתָּא פִּשְׁגָּא וּבִזְמַן קָרִיב:

הַחֹן

— ביאור השלוח והענין —

מִי שֶׁעָנָה כו' כו' יסוד הפיוט הזה נמשנה הענין פרק ג'. ליעקב בבית אל (נרמסא ליה)
 (ג'). למשה בחירב (שמות י"ו). לאהרן במחנה (במדבר י"ו). לפנחס בקומו (סס).
 ליהושע בנלגל (יהושע ו'). לשמואל במצפה (שמואל א' ז'). לדוד ושלמה (ש"ג י'). בהר
 הכרמל (מ"א י"ח). לאלישע ביריחו (מ"ג ז'). במעי הדגה (יונה ג'). לחוקה בחליו
 (ישעי' ל"ח). בתוך כבשן האש (דניאל ח'). לעורא בנולה (עזרא ט').

החן מחיל כלל לנו אבינו עד לכל קוראך ואח"כ מתחילין כאן. וכן בכל תענית נכור:
הַאֲזִינָה יְהוָה תִּפְלְתָנוּ תִקְשִׁיבָה לְקוֹל תַּחֲנוּנוֹתֵינוּ: הִקְשִׁיבָה לְקוֹל שׁוֹשְׁעֵנוּ מִלְּבָנוּ וְאַל־הִינּוּ בִּי אֲדִיקָה נִתְפַּלֵּל: שְׁמַע יְהוָה וְחַנּוּן יְהוָה הִיּוֹת עֵזְרוֹ לָנוּ: כְּרַחֵם אֱב. לֵה' הַיְשׁוּעָה. סֶלַח נָא. הַמַּח'.

סליחה מיוסד ע"ס תשר"ק ובסוף סתום שס המסכר מאיר חוק:
 אלהינו ואלהי אבותינו

תַעֲנִית * צְבוֹר קָבְעוּ תִבּוֹעַ צָרִים. שׁוּב עֲדִיקָה חֲפֵשׁ וְלַחֲקֹר דְרָכִים. רַךְ לְרַצוֹת בְּשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה עָרְכִים. הִשָּׁה לִבְעוֹס תֵּת לְאֵפִים אֲרָכִים: צִדְדִיקָה כִּמְשֻׁמִּים עֲדִים בְּלִי תַפְשִׁיט. פֶּאֶר הַרְחָמִים וְהַסְּלִיחוֹת הוֹד תִּכְשִׁיט: עֲרַךְ שׁוֹעֲתָנוּ לֵךְ לְבַד נוֹשִׁיט. סִדְר תִּיִם וּפְרַנְסָה לִיצוּרִים תוֹשִׁיט: נִסְתַּמָּה הַבִּירָה גִּתְרוֹקֵן מוֹהַר הַשְּׁלַחֵן. מוֹזֵן וּמְזִיחַ סִתְר מִעֲבוֹדַת פְּלִחָן. לְשִׁפְיַת הַנֶּפֶשׁ חֲשׁוּב כְּבִשִׁית זֶלְחָן. כְּמַעֲמַר וּמְשַׁבֵּיעַ גּוֹאֵל וְרוֹפֵא וְסִלְחָן: יֵאוֹת לֵךְ יַעַן מִמְּנַתְךָ גִּשְׁנָסַת. מוֹב רוֹחָה הַיּוֹת שׁוֹנֵת וּמִתְפַּרְנְסַת. חֶלֶף שׁוֹאֵלֶת קוֹבֵלֶת וּמִתְנוֹסֶסַת. זִכֵּר דְאֲגוּתִיָּה לְפָנֶיךָ מְשִׁיחָה וּמְכַנְסַת: וְאֲדִיקָה הִיא גִּשְׁיָה וּבֶךָ חֲסִיָּה. הַיּוֹתִיָּה הַעֲבֵר מִי כְמוֹהַ חֲסִין יָה: דִּרְךָ אֲמִנּוּתְךָ בְּחֵלְקֶךָ לְלִגְיוֹנֶךָ אֲפִסְנִיא. גְּמוֹל חֶסֶד לְעֲרוּבַת הַלֵּוֹז אֲכַסְנִיא: בְּקִיּוּאִים וּמִשְׁבִּיטִים לְרַצוֹתֶךָ בְּדַבְרִים עָרְבִים. אֲפִסּוּ פִסּוּ בְכַחַם סְמִיגוֹר מְעַרְבָבִים. מְאֵהִבִי לְאֲבִיהֶם שְׁבִשְׁמִים זְרוֹיִם וּמְעַרְבָבִים. יִדְאִי גְדַבְרִים דִּתּוּ שְׁחָרִים וְעָרְבִים: (הַקֵּד שְׁנוּ צוּם **) עוֹלָלִים וְזַמְנֵי אֲסַפּוֹת). יִשְׁדְּנוּ רַנְּה וְתַפְלָה וְשִׁקְדָנוּ סְפוֹת. חֲשׁוֹךְ לְמִטָּה

מִשָּׁן — בִּיאור חֲסִלוֹת וְהַעֲנִין —

הַאֲזִינָה (ההלים פ"ו ו'). הקשיבה (סס ה' ג'). שמע (סס ל' י"א).
עָרְכִים מדות. תת לאפים ארכים שחריף אסף. נסתמה הבירה נחרכה ירושלם ונהמ"ק. מהר השלחן השלחן הסהור שבניהמ"ק. מוֹזֵן וּמְזִיחַ כְּנוֹי לְמוֹכַח שֶׁהִבִּיא פְּרַנְסָה וּמַזְוָה לְעוֹלָם, וּמְכַפֵּר עוֹנוֹת מִנִּי וְלא יוֹם הַחוּשָׁן. סִתְר נִהַרַם. כְּבִשִׁית זֶלְחָן כְּנַסְכִּים שְׁסִי יוֹרְדִין לְשִׁתִּין שֶׁל מוֹכַח. כְּמַעֲמַר וּמְשַׁבֵּיעַ אֶת הַשְּׁלַחֵן וְאֶת הַמוֹכַח בְּקַרְבָּנוֹת. מִמְּנַתְךָ מִשָּׁן תוֹרָה. גִּשְׁנָסַת כְּאֹרֶה וּנְחַמְרָה בְּתוֹרָה, מִלְּשׁוֹן וּשְׁמֵם אֱלִיָּהוּ (מ"א י"ח מ"ו). לְלִגְיוֹנֶךָ לְנַבְאֵךְ. אֲפִסְנִיא שֶׁכֵּר הַגִּיתָן לְחִיל הַנֶּבֶל. אֲכַסְנִיא אֹרֶחַ. שִׁקְדָנוּ סְפִיחַ כְּמוֹ לְשִׁקּוֹד עַל דְּלִתוֹתֵי, סְפוֹת הוּא הַמְּשַׁקּוֹף

* כשאין יו"ד המתענים אף שאומרים סליחות מ"מ אין לומר תענית וכו' (באה"ס) ויוכלו לומר תפלת צבור וכו'.
 ** יזהר מאד שלא לומר זה, בלשך אין מתענים הכל ויהי' דובר שקרים ר"ל.

סליחות לחמישי

מֵעוֹן. וּשְׁלוֹמֵנו תִּשְׁפּוֹת. זְמוּרָה דְּמַעַפְרֵי וְאֲבִיוֹן מֵאֲשֵׁפוֹת;
 בְּתוֹר הַמַּעֲלָה וּבְמִדּוֹת הַגְּנוּזוֹת תְּרוּמוֹת. עֲרַפְתָּנוּ שִׁים לְטוֹב
 יוֹשֵׁב מְרוֹמוֹת. וּבְמִקּוֹה מוֹחֵר תְּדִיחַ קִלּוֹת וּרְמוֹת. מִצֹּא
 תִּפְלְתָנוּ תִּסְדֵּר לְאֶדְרֵךְ רוּמְמוֹת : אל מלך וכי

הוֹשִׁיעָה יי כִּי נִמְרַחֵסִיד כִּי פָסוּ אֲמוּנִים מִבְּנֵי אָדָם : כִּי אָדָם אֵין צָדִיק
 בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטָּא : הוֹשִׁעַ יְהוָה אֶת עַמּוֹךְ אֶת
 שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל : יִשְׂרָאֵל נוֹשֵׁעַ בְּיַד תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים : כֹּהֵם אֵב וכו'.

סליחה מיוסד ע"פ א"ב אלהינו ואלהי אבותינו

אֲנֹשִׁי אֲמִנָּה אֲבָדוּ. בְּאִים בָּכַח מַעֲשִׂיהֶם. גְּבוּרִים לַעֲמוּד
 בְּפָרֶץ. דוֹחִים אֶת הַגְּזֵרוֹת. הִיוּ לָנוּ לְחֹמָה. וּלְמַחֲסֵה
 בַּיּוֹם זַעַם. זוֹעֵכִים אֶף בְּלַחֲשֵׁם. חֲמָה עוֹצְדִים בְּשׁוֹעֵם. מָרָם
 קְרֹאוֹךְ עֲנִיתֶם. יוֹדְעִים לַעֲתֵר וּלְרַצֵּךְ. כָּאֵב רַחֲמֵי לַמַּעֲנֵם. לֹא
 הִשְׁיִבֹת פְּנֵיהֶם רִיבֶם. מְרֹב עוֹנֵינוּ אֲבָדְנוֹם. נֶאֱסַפוּ מִנוּ
 בַּחֲמֵאֵינוּ. סָעוּ הֵמָּה לְמִנּוּחֹת. עֲזָבוּ אוֹתָנוּ לְאֲנָחוֹת. פָּסוּ
 גוֹדְרֵי פָרֶץ. צָמְתוּ מִשִּׁיבֵי חֲמָה. מִמֵּי בְּפָרֶץ אֵין. רֵאזִים לְרִצּוֹתֶךָ
 בְּעֵתֶךָ : שִׁטְטָנוּ בְּאַרְבַּע פְּנוֹת. תְּרוּפָה לֹא מִצָּאנוּ. שָׁכְנוּ אֲלֶיךָ
 בְּבִשְׁת פָּנִים. לְשַׁחֲרֵךְ אֵל בַּעֲת צְרוּתֵינוּ : אל מלך ועבור וכי

יִשְׂרָאֵל נוֹשֵׁעַ בִּיהוָה תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים. גַּם הַיּוֹם
 יוֹשִׁעוּ מִפִּיךָ שׁוֹכֵן מְרוֹמִים. כִּי אַתָּה רַב
 סְלִיחוֹת וּבַעַל תְּרַחֲמִים : שְׁעָרֶיךָ הֵם דוֹפְקִים
 בְּעֲנִיִּים וְדוֹלִים. צָקוֹן לַחֲשֵׁם קָשׁוּב יְהִי שׁוֹכֵן מַעֲלִים.
 כִּי אַתָּה : פְּחֹזִדִּים הֵם מִכָּל צְרוֹת. מִמְּחַרְפֵּיהֶם

ומלוחציהם

— ביאור המלות וחשבון —

ואסקופות בית התפלה. תשפוח תמיס. בתור המעלה כשורה עליונה והשונה. ערבנו חלקנו.
 קלות ורמות עבירות קלות וחמורות.

הוֹשִׁיעָה (תהלים י"ב י"ג). כי אדם (קהלת ז' כ'). הוֹשִׁעַ ה' (ירמיה' ל"א ז').

לַעֲמוּד בפרץ עשה"כ (יחזקאל כ"ב ל'). וזעכים כמו דועכים לטון כבוי כמו ימי נדעכו

איוב י"ז א'). סעו המה למנוחות כדחז"ל (מ"ק כ"ה) בכו לאבלים ולא לאכזה

שביח למנוחה ואלו לאנחה. צמחו לי כריתה וכליה. מל' כוונתו איוב (ו' י"ז)

יִשְׂרָאֵל נוֹשֵׁעַ (ישעי' מ"ה י"ז). שכן מעלים כנוי לשמים עליונים. ויעלו לציון עשה"כ

סוף עובדיה.

וּמְלֹחֲצֵיהֶם. נָא אֵל תַּעֲזֹבֵם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם.
 כִּי אַתָּה: מִזְבוֹתֶיךָ יִקְדְּמוּ לָהֶם בַּיּוֹם תּוֹכַחְתָּהּ. וּמִתּוֹךְ
 צָרָה הַמְצִיאֵם פְּדוּת וְרוֹנָתָהּ. כִּי אַתָּה: יוֹשְׁעוּ לְעֵין כָּל
 וְאֵל יִמְשְׁלוּ בָם רְשָׁעִים. כִּלְהַ שְׁעִיר וְחֹתָנֵנוּ. וַיַּעֲלוּ
 לְצִיּוֹן מוֹשִׁיעִים. כִּי אַתָּה: הַמְשִׁיבָה אֲדוֹן לְקוֹל שׁוֹעֲתָם.
 וְלִמְכוֹן שִׁבְתֶּךָ הַשָּׁמַיִם תַּעֲלֶה תִפְלֶתָם. כִּי אַתָּה רַב
 סְלִיחוֹת וּבָעַל הַרְחָמִים: אֵל מִלֵּךְ וְכוּ'. זְכוֹר רַחֲמֶיךָ

סליחות לשני תנינא

אומרים סליח לנו אבינו עד לכל קוראיך ואחיך מתחילין כאן:

אֵל תִּקְצֹף יְהוָה עַד מָאד וְאֵל קָעַד תִּזְכּוֹר עוֹן. הֵן הִבַּט נָא עִמָּךְ כָּלֵט
 בַּעַל אֶקֶה תִּתְאַפֵּק יְהוָה תִּחַשֶׁה וְתַעֲנֵנוּ עַד מָאד: שׁוּבָה יְהוָה עַד
 מִתִּי וְהַנַּחֵם עַל עֲבֹדְיָךְ: כִּרְחֵם אֵב וְכוּ'

סליחה מספר ע"ג א"ב אלהינו ואלהי אבותינו ובסוף החום שם תחבב' אמתי
 אֲפִפּוֹנוּ מִיּוֹם עַד נֶפֶשׁ. בָּאֵנוּ בְּעַמְקֵי מְצוּקָה. גְּלִי יִם עֲבָרוּ עֲדֵינוּ.
 דְּכִיּוֹת תְּהוֹם כִּפְתָנוּ. הוֹרְנוּ נִהַפֵּךְ לְמִשְׁחִית. וְעוֹד
 לֹא עֲצַדְנוּ כֶּה. זִלְעַפְנוּ עַל הַפְּאֵתֵינוּ חִלְחַלְנוּ עַל רוֹב פְּשָׁעֵינוּ.
 מִכְּמֵנוּ עֲזָה מִה לַעֲשׂוֹת. יוֹעֵץ בְּקַרְבָּנוּ אֵין. פּוֹנְנֵנוּ בְּרֵב
 מִחֲשָׁבוֹת. לְמַרְחֹק שְׂאֵת דַּעַה. מְסוּרֵת בִּידֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ. נֶאֱקָה
 תְּשׁוּבָה וְצִדִּיקָה. מוֹתְרוֹת רוּע גְּזוֹרוֹת. עוֹד מַעֲנוֹת עָם. (פָּצְנוּ)
 בְּהַסְכָּמָה אַחַת צוּם שְׁנֵי וְחַמִּישֵׁי וְשֵׁנִי. קְדוּשׁ אֹזְרֵי יִשְׁקִיף.
 רַחֲמֵינוּ לְקַדֵּם לְרַגְנוּ. שְׂדֵי עֲשִׂינוּ אֶת שְׁלָנוּ. תִּקְיָה עֲשֵׂה אֶת
 שְׁלָךְ. אֵל תֵּשֵׁב עִמָּנוּ בְּדִין. מִדְּבַר וּמִחֲרָב וּמִרַעַב מִלְּפָנֵינוּ.

תיק

— ביאור הסלות והענין —

אֵל תִּקְצֹף (ישעי' ס"ד ח'), העל אלהיך ס"ד י"א. שׁוּבָה ה' (תהלים ל' י"ג).
 אֲפִפּוֹנוּ מִיּוֹם ג' ו'. דְּכִיּוֹת ל' עומק וספלות מלי ישאו נהרות דכיס (תהלים ל"ג ג').
 חִלְחַלְנוּ ל' פחד ובהלס. מִכְּמֵנוּ עֲרֵכְנוּ. מאבותינו שכן אמרו בירושלמי תענית פדק
 ג' וז"ר טרסה מ"ד ובתנחומא פ' נח, שאלס דברים מנטלים בצרות רשות ואלו הן תשובת תפלת
 ולדקס וכולן נכללו בספוק אחד ויכעשו עמי כו' ויתפללו כרו תפלת. ויבקשו שני דרי לדקס. וישזנו
 מדרכס כרו תשובת (דה"ב ו' י"ד) עכ"ל. נֶאֱקָה וו תפלת. פָּצְנוּ מִרַעַב מִלְּפָנֵינוּ לטעות כן.

(* כשאין מתענים לא יאמרו כו' המשך הענין כו'.

סליחות לשני תנינא

תִּיקַר נַפְשֵׁנוּ בְּעֵינֶיךָ יְיָ סִלַּח לָנוּ. מְהֵל לָנוּ כְּפָר לָנוּ. כִּיּוֹם
רַדְתָּךְ בְּעֵנָן: אֵל מֶלֶךְ וַיַּעֲבֹר וְכוּ'

הַאֲזִינָה יְיָ הוֹדָה תְּפִלָּתֵנוּ וְהִקְשִׁיבָה בְּקוֹל תַּחֲנוּנוֹתֵינוּ: שְׁמַע יְיָ הוֹדָה קוֹלֵנוּ נִקְרָא
תַּחֲנוּנוֹ וַעֲנֵנוּ: שְׁמַע יְיָ הוֹדָה צְדָק הִקְשִׁיבָה רַנְתָּנוּ הַאֲזִינָה תְּפִלָּתֵנוּ.
שְׁמַע יְיָ וְחַנּוּן. יְיָ הוֹדָה הִיא עוֹזֵר לָנוּ:

סְלִיחָה ע"ס א"ב כפול אלהינו ואלהי אבותינו ושם הסחבר ר' מאיר ב"ר יצחק
אֲזוּן תַּחַן וְהִסְכַּת עֲתִירָה. אֵף הַפֶּר וְשִׁבְךָ עֲבָרָה. בְּאֵי לַחֲלוֹתֶיךָ
בְּנַפְשׁ מְרָה. בְּשִׁמְךָ הַגְּדוֹל יִמְצְאוּ עֲזָרָה: גַּעִית נְאֻמִּים
עֲנוּתָם הוֹדָה. גְּחִינַת קוֹמַתָם נֹא אֵל תִּבְזֶה. דְּרוֹשׁ עַל פְּוֹנָם מִצָּר
וּבִזְוָה. דְּרוֹךְ פְּוֹרָה וּנְצַחַם יוֹה: הֲלֹא אֲתָה הַיֵּית וְהַנְּךָ. הַיֵּ
תְהִיָּה בְּהַדָּר גְּאוּנְךָ. וְנִמַּת יִפּוֹן זֶרַע אֲמוּנְךָ. וְהַנִּם כְּלִים
מִתְגַּרֵּת חֲרוּנְךָ: זוֹעֵמוּ בְּעוּוִים וּמִמַּאֲוִים נִסְחָו. זוֹרוּ בְּאִפְסִים
וְלֹא נְהוּ. חֲפִלָּה רוּחַם וְלַעֲפָר שָׁחוּ. חֲרָשׁוּ תוֹרְשִׁים וּכְמַעֲנִית
הַמַּתִּיחוּ: מִבְּעוּ בַבּוֹץ וְאִין פּוֹצָה. מוֹרְפִיָּהֶם שְׁלוּ מִקְצָה אֵל
קְצָה. יוֹם לֹחֲמָם מִנְצָה. יָד פּוֹרְשִׁים מִלַּחַץ לִיצֵא: כָּלוּ
חַיֵּיהֶם בִּיגוֹן וְאִנְחָה. כּוֹשֵׁל רַבָּה וְעַרְבָּה שְׂמַחָה. לִישַׁע תּוֹכִים
וְהִנֵּה צוֹחָה. לְבַטּוּם קָמִים וְכִרוּ שׁוֹחָה: הַעֲרִימוּ סוֹד מִמֶּךָ
לְהַדִּיחֶם. הַכְּבִידוּ עוֹז לְהַבְשִׁיל כַּחֵם. נוֹאֲקִים אֲלֶיךָ בְּהַתְּעַפְּפָה
רוּחַם. נְהַת לְמִצּוֹא מִכְּבֹד מִרַחֵם: שִׁית צָקִים בְּמַעַמַד צְסוּףָה.
סְלִיחָה מִבְּקָשִׁים בְּקָרְקוֹד כְּפּוֹף: עוֹשְׁקֵיהֶם הַקְּנִיאוּם וּנְתַנּוּם
לְשִׁסּוּףָה. עוֹעִים יִמְסְכוּ וַיְהִיו לְסַפּוּףָה: פִּדְהָ דְבִמִּיקָה מִחֲרִץ וּכְלָזִי.
פְּלִטָּם מִצּוֹרָר וְתַגֵּם לְעִלּוּי. צוּהָ יִשׁוּעוֹת מִשְׁחַרְיָה בְּחִלּוּי. צַדִּיק
עוֹלָמִים הוֹשִׁיעֵנוּ בְּגִרְדִּי: קִנְאָ וְנוֹקָם כִּנְאָ לְשִׁמְךָ. קִצֵּץ עַלְמִים
מִצּוֹאֵר עַמְּךָ. רֵאֵה עַמְּלָנוּ וְשׁוּב מִזְעַמְךָ. רִיבָה רִיבְנוּ מִעַם חֲדָסְךָ

שבינחך

— ביאור הסלות והענין —

(*) ג"א סמלוניום

הַאֲזִינָה חֲסִילִים פְּוֹי. שְׁמַע עַם כְּזוֹי. שְׁמַעָה ה' עַם יִיּוֹ אֵל.
אֲזוּן תַּחַן הַאֲזִין לַחֲמָה. גַּעִית לַטָּה. גְּחִינַת כְּסִיפָה. וְנַצַּחַם וּ לְמַס כְּמוֹ (יִסְפִּי) מִ"ג ל')
וְנִסְחָ וְחִמְרָת. זַעֲמוּ בְּעוּוִים זַעֲמָת עֲלֵיהֶם כְּעִטּוֹר עֹגֵם. וּמִמַּאֲוִים נִית מִקְדָּם, שִׁלַּח
כָּל כֶּסֶף יִשְׂרָאֵל, זָרוּ בְּאִפְסִים נֹזְרוּ וְנִסְלְכוּ כָּל אִפְסֵי אֶרֶץ, הַמַּתִּיבוּ סַמְכִינוּ. בְּבוּץ ל' (יִחְמוּ) לִית
כ"ב). וַעֲמֵמוּ רַעַם וְטִיט, וְאִין פּוֹצָה מַלְיָל. לְבַטּוּם הַכְּשִׁילוּם ל' (כּוֹשֵׁל ד' י"ד). לְסַפּוּףָה לְלַעֲזוּ
מִל' סוּף. מִחֲרִץ ל' כְּרִיתָה כֹּלָה וְחִמְרָה (יִסְפִּי י' כ"ג). בְּחִלּוּי נַחֲפָה, סְפִלְתִּים רַעֲוֹת שֶׁל עוֹל
כְּמוֹ כְּדוּ"ל (שְׁבַת ג"ט) כְּשׁוֹל הַלֵּךְ אַחֵר סְמִלוּנִי. לַחִיק אֲדַמּוּנוּ לַחוּךְ נִיכַמ"ק. בְּקִרְאֵי כָל הַשָּׁמַיִם
עֲשֵׂה מִלּוֹת:

שְׁכִינְתָךְ הָשֵׁב לְחֵיק אֲרָמוֹנֵי שְׁאֲנָן הוֹשֵׁב לוֹיֵי וּכְהֲנֵי תַפְחָה
 אֲזַנְךָ לְקוֹל תְּחִנּוֹתַי. תִּרְצֵנִי בְּקִרְאֵי יְהוָה יְהוָה: אֵל מֶלֶךְ וַיַּעֲבֹד
 יי. יי. אֵל רַחוּם. וְחַנּוּן. אֶרֶךְ אַפַּיִם. וְרַב חֶסֶד. וְאַמֶּת.
 נִצֵּר חֶסֶד לְאַלְפִים. נִשְׂא עֵז. וּפִשַׁע. וְחַטָּאת.
 וְנִקְיָה. וְסִלְחָת לְעֹנְוֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַדְתָּנוּ: אֲזַכְּרָה
 אֱלֹהִים וְאַהֲמִיָּה. בְּרֹאוֹתַי כֹּל עִיר עַל תִּלְּהָ בְנוֹיָה.
 וְעִיר הָאֱלֹהִים מִשְׁפֶּלֶת עַד שְׂאוֹל תַּחְתֵּיהָ. וּבְכֹל זֹאת
 אָנוּ לֹיָהּ וְעֵינֵינוּ לִיָּהּ. " : מִדַּת הַרְחָמִים עָלֵינוּ
 הַתְּנַלְנְלִי. וּלְפָנַי קוֹנֵךְ תְּחִנָּתֵנוּ הִפִּילִי. וּבְעַד עַמְךָ
 רַחֲמִים שְׂאֵלִי. כִּי כָל לֵבָב דָּוִד וְכָל רֹאשׁ לְחָלִי. " :
 תִּמְכַּתִּי יִתְדוֹתַי בְּשֹׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה תִבּוֹת. וּבְשֵׁעָרֵי
 דְמַעוֹת כִּי לֹא נִשְׁלַבּוֹת. לָכֵן שִׁפְכַתִּי שִׁיחַ פָּנַי בּוֹחֵן
 לְבוֹת. בְּסוֹחַ אָנִי בְּאַדְהָ* וּבּוֹזּוֹת שְׁלֹשֶׁת אֲבוֹת. " :
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ שׁוֹמֵעַ קוֹל בְּכִיּוֹת. שְׁתָּשִׂים
 דְּמַעוֹתֵינוּ בְּנֶאֱדָךְ לְהִיזוֹת. וְתִצֵּי לָנוּ מִכַּף גְּזֵרוֹת
 אֲבוֹרִיּוֹת. כִּי קָךְ לִבְד עֵינֵינוּ תְלוּיּוֹת: " יי אלמך
 זכור רחמך וכו.

סליחות לעשרה בטבת

שמענו סלח לנו. אל ארך אפים עד ורב חסד לכל קוראך :

כִּי עִם יְדִיעָה הִתְחַדַּד וְהִתְרַבֶּה עַמּוֹ פְּדוּת: פָּדָה אֱלֹהִים אֶת יִשְׂרָאֵל מִכַּף
 צָרָתוֹ: וְהָיָא יַפְדָּה אֶת יִשְׂרָאֵל מִכַּף עֲוֹנוֹתָיו: פָּדָה יְהוָה גִּפְשׁ עַבְדָּיו
 וְלֹא יֵאָשְׁמוּ כָּל תַּחֲוָסִים בּוֹ: בְּרַחֵם אֲבִי. יי עֲבָדָת. סלח לנו וכו'.

אזכרה

— ביאור הסלחות והענין —

אזכרה ל' (הסלים ע"ד). ולפני קונך למדת הרחמים מדבר. תמכתי יתדותי סגני פסוק
 ככל יתד ימון. בשלכות נסגרות כדחול (ברכות ל"ב ב') שעדי דמעות לא נגעלו:
 כִּי עַם ה' הִסְלִים ק"ל ו'. פדה שם כ"ב. והוא יפדה שם ק"ל ת. פדה ה' שם ליד כ"ג:

(* יותר כגון לומר ב"א"י ולא באלה מסוס נגור לטוך מרע חלא יסיה נראה כזכור מעשה
 העגל שנאמר בו אלה אלהיך ישראל. והאומרים מטעם זה בטוח אני בזאת אין כגון, כי מלת "אלה"
 מוסב על העגל עשרה מדות שכן לשון רבות ומלת בזאת לשון יחידה. לכן נראה לי יותר לומר ב"א"י
 שנס במלה זו השתמשו בפלי המסנה כלסון רבות. המגיה

סליחה מיוסר ע"פ א"ב אלהינו ואלהי אבותינו ובסוף חתום שם הסופר יוסף
אזכרה מצוק אשר קראני בשלשה מפות בחדש הזה הבני.
גדעני הניאני הכאני. אך עתה הלאני: דעבני
בשמונה בו שמאלית וימנית. הלא שלשתן קבעתי תענית.
ומלך יון אנסי לכתוב דת יונית. על גבי חרשו חור שים
האריכו מענית: זועמתי בתשעה בו בכלמה והפר. חשך
מעלי מעיל הוד וצפר. שרוף מורף בו הנותן אמרי שפר. הוא
עזרא הסופר: יום עשירי צוה בן בוני החונה. כתב לך בספר
המחזה. לזפרון לעם נמס ונבזה. את עצם היום הזה: מנין סדר
חדשים בעשרה בו העיר. נהי וילל במו פי אפעיר. סדר
פרעניות בתוך רבבי יבעיר. בבא אלי הפליט לאמר הפתה
העיר: עד אלה על פני אבק זריתי. פצתי על ארבעתן לו חץ
בבבי יריתי. צרות על אלה קבר לי פריתי. צדיק הוא יהוה
כי פיהו מריתי. קראתי שמך מתנחם על רעתי. ראה עניי
ושמע קול פניעתי. שמע תחנתי חיש נא ישועתי. אל תעלם
אונך לרוחתי לשועתי: ירח טבת מאד לקיתי בו. ונשתנו עלי
סדרי נתיבו. סררתי פשעתי. יגדה לי טובו. האומר לים עד
פה תבא: אל סלך ויעבור וכו'.

אלהים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך שמו את ירושלים
לעיים: אלהים זדים קמו עלינו ועדת עריצים בקשו נפשנו ולא
ישמרה לנגדם: כרחם אבוכו'

אבן

— ביאור הסלות ותענון —

אשר קראני אשר מלאני הניאני מלי ואס היא אביה (במדבר ל' ו'). **הבאני זעמי מלי**
הכאות לצ (יחזקאל י"ג כ"ב). אך עתה הלאני (איוב ט"ז ז'). **דעבני** הסכני לי כזוי
בשמונה בו ע"פ מגלת תענית פרק אחרון, בח' בטבת נכתבה התורה יונת בימי תלמי המלך
והחושך בא לעולם שלשת ימים. שלשתן קבעתי ג' ימים ההם שהחושך בא לעולם. **ועמתי בתשעה**
בו, ככל בו ס' ס"ג, בתשעה בטבת מה עזרא הכהן ונחמיה בן חכלים. מעיל הוד וצפר לרמוז
על עזרא הכהן שכתוב בו קרעתי את בגדי ומעילי (עזרא ט' ג' ה'). **בן בוני החונה הנביא יחזקאל,**
סדר פרעניות, כיון זזה אל הפסוק שניחזקאל (ל"ג כ"א) אשר נחמשה לחדש עבת בא אליו הפליט
וכ"ז יסודו במס' ר"ה (י"ח). אבק זריתי, רמוז לאבילות כענין ויורקו עטר על ראשיהם (איוב כ'
י"ב). ארבעתן ארבע הברות המנויות בסליחה זאת א' כתיבת התורה ליונית, ב' מיחת עזרא
הסופר, ג' סמיכת מלך בבל על העיר, ד' בקיעת העיר שהגיד הפליט ליחזקאל, וזה שנאמר בראש
הסליחה בשלשה מכות כו', יש לומר כי שמיעת בקיעת העיר זה שמועה לרה רק ליחזקאל ולא לכל
ישראל. פניעתי תפילתי, סדרי נתיבו סדר מדותיו. **האומר לים עש"כ** (איוב ל"ח י"א) ;
אלהים באו תהלים ע"ט א'. אלהים זדים קמו שם פ"ו י"ד : (ג)

סליחה מיוסר ע"פ אי"ב אלהינו ואלהי אבותינו ושה"מ התום אברהם בר מנחם חזק
אָבֵן הַרְאֵשֶׁת. לעינים ולחרישה. ונוחלי מורשה. מנוד ראש
 בלאמים: פִּקְרָפִי לֵב נִכְאָב. נְדוּה וְנִדְאָב. נִשְׁאַרְנוּ פֶּאִין
 אֲב. והיינו פיתומים: רָפָה וְעִנּוּגָה. בְּשׁוֹשְׁנִים סוּגָה. וְעֵתָה הִיא
 נוּגָה. מִסּוּרָה בִּיד קָמִים: הִיתָה כְּאַלְמָנָה. קְרִיָה נְאֻמָּנָה. וְזָרַע
 מִי מָנָה. נִמְפְּרוּ בְּלֹא דָמִים: מְעַנְנָה וְרָפָה. צִלְחָה לְמִדּוּכָת.
 וּמְעַנִּיתָה אֲרֻכָּתָה. זֶה פְּמֹה שָׁנִים וַיָּמִים: בֵּית יַעֲקֹב בְּזוּהָ.
 לְלַעַג וּלְעֹזָה. וְהַעִיר הַעֲפִיזוֹת. לְמַשְׁעֵי כְרָמִים: רוּוִיָה תִרְעֵלָתָה.
 בַּיַּד בְּנֵי עוֹלָתָה. הִרְצִינָה כְּעוֹלָתָה. וּבִקְמַרְתָּ תִּסְמָיִם: מֵאִסָּה לְזִנוּתָה.
 תּוֹרַת אָבִי זִנוּתָה. וְלֹא מִצְאָה מְנוּחָה. לִילּוֹת וְגַם יָמִים: נִזְרָא אֵל
 עֲלִיוֹן. מִמֶּדֶד יְהִי צְבִיוֹן. לְהַשִּׁיב לְרִיב צִיוֹן. שְׁנַת שְׁלֹשִׁים: חֲדָשׁ
 מִיָּנֹה בְּקָדֶם. מְעוֹנָה אֱלֹהֵי קָדֶם. וְלִכְפֵּן פִּצְמֹר אָדָם. וּבְשִׁרְג
 כְּתָמִים: תּוֹקְנוּ בִּירְאָתָהּ. וּבִקְיוֹם תּוֹרַתָּהּ. וּפְקַדְנוּ בִּישׁוּעָתָהּ
 אֵל מְלֵא רַחֲמִים: אֵל מֶלֶךְ וַיַּעֲבֹד וְכוּ'

פזמון שם המחבר בראשי החרוזות אברהם יצחק אפרים חזק

אֲבוֹתַי כִּי בְטַחֲוֹ בְשֵׁם אֱלֹהֵי צוּרִי. גָּדְלוֹ וְהַצְלִיחוֹ
 וְגַם עָשׂוּ פְרִי. וּמִעַת הִדְחֹו וְהִלְכוּ עִמּוֹ
 קָרִי. הָיוּ הַלּוֹךְ וְחִסּוֹר עַד הַחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי: בְּעֲשִׂירֵי
 לַחֲדָשׁ סִמְךָ מֶלֶךְ בְּבֵל. וְצָר עַל עִיר הַקִּדְשׁ. וְנִקְרַב
 רַב הַחֹבֶל. נָתַתִּי הָרֵשׁ וְעִנִּיתִי בַּכֶּבֶל. וְהָיָה מִדֵּי
 הָרֵשׁ לְאַבֵּל בְּנוֹרֵי: אֲבוֹתַי רְאִישִׁית בְּפוּרָה לְרֵאשִׁית
 הַחֶרֶם. שֵׁם אַחֲרִים הַזְּפִירָה וְהָעוֹן גּוֹרֵם. אֵל לֹא

הכירה

— ביאור המלות והענין —

אבן הראשה זיהמ"ק עסה"כ (זכרי' ד' ז'), לעינים לחורבה, שושנים סוגה ישראל המנדורים
 נמלות כערוגת שאנים. מעננה ורכה תאר לבל עסה"כ (יסעי' מ"ז א'), ומענייתה ארכה
 שחרשו על נבית ארכה, רווייה תרעלה שבעה מכוס התרעלה. אבי ונוח הוא א' מי' שמות של משה
 רבינו המתיים במס' מגלה (י"ג), צביון רזון כל' ארמי, מענה (דברים ל"ג כ"ו), אודם החטא,
 רב החובל לי (יונה א' ו') והכוונה על נבזוראדן רב העבחים (מיצ כיה ח'). נתתי הדיש האויב
 שמני כעפר לדש, ראשית בכורה ישראל, החרם להריגה וכריסה. במבכירה כולדת לראשונה,
 במרום חמריא שגלית לשמים, לבציר לי' קטיפה, מיושבי שעה הם השופטים והזקנים, ורוח

הַכִּיּוֹרָה וְשִׁטְפוֹתָ בְּזוֹרֵם. צָרָה כְּמִכְבִּיּוֹרָה כָּעֵת בְּמָרוֹם
 תִּמְרִיא: אֲבוֹתַי אֱלֹהִים הֵבִיא. יוֹם רָעָה וּמְצוֹר. צָוָה
 צָרֵי סְבִיבֵי. עוֹדְלֵי לְבַצּוֹר. יוֹם הִרְךָ לְלִבִּי. וְאִין כָּח
 לְעַצּוֹר. וְדַבֵּר אֶל נְבִיא. מְשׁוּל אֶל בֵּית הַמִּזְרֵי: אֲבוֹתַי
 מִיּוֹשְׁבֵי שַׁעַר. הַעֲבִיר אֶהְרֵת. חֲמָתוֹ כְּאִשׁ בְּעַר.
 וְהָרִים עֲמָרְתָּ. וּמִלְּבָנוֹן יַעַר הַשְּׁלִיךְ תִּפְאָרְתָּ. וְרוּחַ
 סוּעָה וְסַעַר. תִּסְמַר שַׁעֲרַת בְּשָׂרַי: אֲבוֹתַי יִפְיִפִּית
 נִמְשַׁלְתָּ. וְעַתָּה כְּדוֹרֵנִית. בְּעֶזְרֵן כִּי כִשְׁלָתָּ. וְלִבְךָ
 אֶחֱזוֹרֵנִית. וְנִבְוֶךְ וְנִחַשְׁלָתָּ. רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִית. וְהַחֲתִיל
 לֹא חֲתַלְתָּ. מְעַט צָרֵי: אֲבוֹתַי צָדִיק הַצּוֹר תָּם נִשׁוּא
 עֶזְרֵן נִלְאָה. מִכְּרוּב לְמִפְתָּן. לְפָנַת נֶגַד דָּאָה. מִעֶזְרֵן
 הַנְּבָתָם. וְצַעֲמָתָם בָּאָה. רַבָּה רָעָתָם. כְּעֵינַן עֵשָׂה
 פָּרִי: אֲבוֹתַי חֹזֵק כָּל קָמִי. תּוֹכֵן הָעֲלִילוֹת. כִּי מִלְּאוֹ
 יָמַי. בְּרוּעַ מִפְּעֻלוֹת. וּמִבּוֹשֶׁת עֲדוּמֵי שְׂכַחְתִּי גְמוּלוֹת.
 נוֹתֵן דְּחָמִי וּמִיָּמַי. פִּנְשָׁתִי וְצַמְרֵי: אֲבוֹתַי קָמִי פִּיָּהֶם
 פָּעָרוּ. וְנִחַלְתִּי בַּלְעָוִי. מָאֵד עָלַי נִבְּרוּ. וְדָמִי שָׁתוּ
 וְלָעוּ. נִבְּרִים עָלַי צָרוּ. וְאֵת אֲחֵי הַרְעוּ. הָאוֹמְרִים
 עָרוּ עָרוּ. בְּנֵי שַׁעִיר הַחֹרֵי. אֲבוֹתַי אָמְרוּ לְכוּ נִבְּרִים.
 וְנִשְׁפִּיתָה זְכָרָם. אֵל סֵנֵא וְנוֹקָם נְמָלָם. יִשְׂאוּ אֵת
 שְׂבָרָם. כְּמַעֲשֵׂיהֶם שָׁלֵם. וְיִבּוֹשׁוּ מִשְׂבָּרָם. כְּאִישׁ
 חֲלוּם חוֹלָם. שְׁלֵשָׁה סֵלֵי חוֹרֵי: אֲבוֹתַי פְּצָעֵי לֹא

רכבה

— ביאור המלות והענין —

סועה הכולט אילנות, קדורנית ל' סהור והסך, ראשונה ושנית בנלות בכל ונלות אדום, והחתי ל' (יחזקאל ט"ז ד'), ור"ל אף רפואה קטנה לא נרפאה, מכרוב למפתן, ע"פ חז"ל (ר"ה ל"א) עשר מסעות נסעה השכינה (בהסתלקה מביהמ"ק) מכפרת לכרוב ומכרוב למפתן וממפתן להזר כו' וכו', חובן העלילות חוקר כל המעשים, באיש חלום חולם, סר האופים שנתלה בראשית מ' ט"ו, צונית

רַכַּכְתָּ. וְחַבְרוֹתַי רָצַח. וְעֵינַי הִכְהַתָּה. צוֹפָה לְרוּדֵי
 צַח. הַעוֹד לֹא שָׁכַכְתָּ. חַמְתּוֹ לְנֹצַח. עַל מַה עָשָׂה
 כָּכָה. וּמַה חָרִי: אֲבוֹתַי רַחוּם זֶה אֵלָּי. אֵל לְעַד הַזְּמַנְתָּ.
 אָרְכוּ יָמַי אֲבָלִי. וְעוֹד לִבִּי נֶאֱנַח. שׁוֹכֵחַ אֲלֵהֶלִי.
 מִקוֹמֶךָ אֵל תִּנַּח. שְׁלֵם יָמַי אֲבָלִי. כִּי תִבֹא עַל
 שְׁכָרִי: אֲבוֹתַי יְהוָה מִנֵּת חֲלָמִי. חוֹשֶׁה לִּי לְעֹזְרָה.
 וּפְתַחַת שִׁקִּי. שְׁמַחַת לִי לְאוֹרָה. וְתַנִּיחַ אֶת חֲשָׁפִי.
 בְּאוֹרֶךְ דְּהַאִירָה. אֶת נְשָׁף חֲשָׁמִי. כִּי אֶתָּה יְרִי: אֲבוֹתַי
 מִיָּגוֹן וְאֶנְחָה. פָּדֵה אֵל אֶת נַפְשִׁי. עֲשֵׂה לְעַמְּךָ הַנִּנְחָה
 מִלְּכֵי וּקְדוֹשֵׁי. תִּהְפּוֹךְ לְרוּחָה. אֶת צוּם הַחַמִּישִׁי.
 לְשִׁשּׁוֹן וְלְשִׁמְחָה. צוּם הַרְבִּיעִי וְצוּם הָעֲשִׁירִי: אֲבוֹתַי

אל מלך וכו' זכור רחמך וכו' תמלא לעיל

סליחות לתענית אסתר

אומרים סלח לנו. אל ארך אפים. תמלא לעיל:

קוֹחַ קִינּוֹ אֵל יְהוָה בַּיּוֹם אֲלֵינוּ וַיִּשְׁמַע שְׁוֹעַתֵּנוּ. אַף אֶרַח מִשְׁפָּטֶיךָ יְהוָה
 קִינּוֹךְ לְשִׁמְךָ וְלִזְכוּרֶךָ תִּפְאוֹת נִפְשׁוֹ: כְּרַחֵם אֱב וְכוּ'

סליחה ע"פ אי"ב אלהינו ואלהי אבותינו ושי"ת מנחם ברבי מכיר יהיה אמן אמן
 אָרַם בְּקוּם עֲלֵינוּ. חִיר אֲחֻזְתָּנוּ לְרַעוּד. בְּהַסְתַּפְּחוֹ לְמַלְכוּת
 חֲנָף. כְּמַעַט פְּשָׁלְנוּ לְמַעוֹד. גָּמְרוּ לְמַכְרֵנוּ כְּתֵל וְחַרִּיץ
 בְּלִי מַסְעוֹד. אֲמָרוּ לָבוּ וְנִכְחִידֵם מִגּוֹי וְלֹא יִזְכַּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל
 עוֹד: דִּדּוּ עֵינַי לְמָרוֹם קְרָאתֶיךָ אוֹיְבֵי לְקוֹב. הִכְרַת שֵׁם וְשָׂאָר

ומחה

— ביאור המלות ותענית —

לְרוּדֵי צַח, עֵינַי נֹפֵס לְהַקְנִי'ה הַנֶּקֶד דוּד וְזֶה (סְהִי"ש ה') י'. צוּם הַחַמִּישִׁי ט' כֹּאֵב. צוּם הַרְבִּיעִי
 י"ז בַּתְּמוּז:

אָדָם בְּקוּם, נִדְרָשׁ (בַּמַּגִּלָּה י"א) עַל הַמֶּן. חֲנָף, אֲחַשְׁרוּשׁ שֶׁהִ" חֲנָף הַרְג אֵת אִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי
 אוהביו ופעם אחרת את אוהביו מפני אשתו (מדרש אסתר). כְּתֵל וְחַרִּיץ, ע"פ חז"ל (מגלה
 י"ד) אֲחַשְׁרוּשׁ וְהַמֶּן נִמְשָׁלוּ לְכ' בַּנ"ף אֲחַד הִיָּה לוֹ הַרִּיץ בַּחֹדֶר שְׂדֵה. וְאֲחַד הִיָּה לוֹ תַל כּו', לִימִים

וּמַחַה שֵׁם דְּרָקוֹב וְצַר צוֹרְרֵי בְּגַבְלֵיהֶם אֲשֶׁר נִפְרוּ לְעִמּוֹב.
 וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה יְהוָה וְלֹא יִבִּין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: זְרוּיִם עֲנָה וַיִּגַּה וְלֹא
 מִצֵּב לְכַלּוֹתָם. חֲבוּ לְפָנַי וּרְדֵם בְּהַסְרַת טַבַּעַת לְהַחֲלוֹתָם. טוֹב
 דִּבְרוּ הַקִּים לְעֵינַי הַגּוֹיִם לְהַעֲלוֹתָם. בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם לֹא
 מֵאֲסִתִּים וְלֹא גַעְלָתִים לְכַלּוֹתָם: יַדַּע רִמּוֹז הַקּוֹרוֹת לְעַם מְעַפָּר
 וּמַחֲדָם. כָּתַב הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר וּמַר דְּרוֹר מִפְּרָדָם. לְשִׁבוֹת הַמֶּן
 מִמַּחֲרַת. הַמֶּן הַעֵץ קִנְדָם. תַּחַת הַנְּעֻצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ וְתַחַת
 הַסֵּרְפָד יַעֲלֶה הָדָם: מִקְשִׁיב דְּבַר שֶׁקֶר פָּתַח שְׁמֹנֶה וְעֶצֶב.
 נִתְעַמַּף בְּבַגְדֵי שָׂרָד בְּמַעָה בְּמִנִּין קֶצֶב. סֹדֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוֹנִים
 כְּלֵי הַמַּחְצֵב. וַיֵּבֵא גַם הַשֶּׁמֶן בְּתוֹכָם לְהַתִּיצֵב: עִם הַנְּמַצָּאִים
 בְּשׁוֹשֵׁן בְּאֶבְלָם מִזִּבַּח עֲבָרָם. פָּעַר פִּיּוֹ לְהַשְׁמִינָם וּלְהַסְגִּירָם
 בְּיַד גּוֹתֵן מִכְרָם. צוֹר הַסִּפִּים לְכַתּוֹב אֲגֵרַת לְאֵבֶד שְׁבָרָם.
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיֵּהֶם אֲשַׁבִּיתָהּ מֵאֲגוֹשׁ זָכָרָם: קְדוּשִׁים מְלֹאכֵי
 הַשָּׁרֵת מִר יִבְפִּיּוֹן בְּצַעֲקָה. רַחוּם הַיָּבֵט לְבָרִית וְאֵל תִּפְרָ
 לְהַרְחִיקָה. שְׁמַעָה מוֹרָשָׁה וְתִכְרַבֵּשׁ בְּגַדֵי אֲלֻמְנוֹת וּמוֹעֵקָה.
 וְתִשָּׁם יָדָה עַל רֵאשִׁי וְתִתְקַד הַלּוֹף וְזַעֲקָה: תִּשְׁבִּי שֵׁם אֲזוֹר
 שֶׁק בְּמַתְנֵי תַחְבוּשָׁת. מֵהַר וְהוֹדִיעַ יְשִׁנֵי מִכְּפַל אֲבוֹת שְׁלֹשֶׁת.
 נַחֵץ לְרוֹעָה מֵה לֶךְ נִרְדָם לְהַתְעַשֵּׂת. קוּם קְרֹא אֵל אֱלֹהֶיךָ
 אוֹלֵי יַתְעַשֵּׂת: הוֹתֵם טִיט אֲשֶׁר נַעֲשָׂה לְבַלְשָׁן סֶפֶר. מִנִּי נִוָּה
 לְמִדּוֹ לְאַחַר גְּזֵרָה בְּעַם לְהַפִּיר. בֶּן קִישׁ הַקִּישׁ דִּלְתוֹת בֵּית

הספר

— ביאור הסלות ותענית —

נודונו ז"ל אמר בעל החרץ לבעל התל מכור לי תיך ואמר לו טול אותו בחנם. אמרו חכמים
 פ"ג ה. ויאמרו שם ז"ד ו'. חבו לפנים נחויבו רק למראית עין (מגלה י"ג) מפני מה נחויבו
 ישראל שבוטחו הדור כליו, הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עמהם אלא לפנים. מעפר שנמשלו
 לספר הארץ (בראשית י"ג ט"ו). ובמחורם שנמשלו להדם (מגלה י"ג) הצדיקים נבראו הדסים.
 כתב הסתר עפ"י חז"ל (חולין קל"ט ב') אסתר מה"ת מנין שנאמר ואנכי הסתר אסתיר. ומר
 דרור (שם) מרדכי מה"ת מנין שני מר דרור ומתרגומין מירא דכיא. מפרדס מלשון פרדס.
 הנעצוץ המן הרטע. ברוש זה מרדכי הסרפד זו ושתי. הדם זו אסתר הנקת שנקראת הדסה
 (מגלה י"ד). בבגדי שרד כנגדי כהונה עפ"י חז"ל (מגלה י"א) כיון דחוי דמאלו שבטין ולא
 איפרקו אמר השתא ודאי חו לא מיפרקי אטיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו בא טען ורקד ביניהם
 וכמדרש אסתר ריש פ' ב' כנגדי כהונה הראה להן. פער פיו השטן (מדרש אסתר) ח"י אלף וה'
 מאות הלכו לבית המסחה כו', מיד עמד השטן והלשין כו'. אמרתי אפאיהם דברים ל"ב כ"ו.
 מלאכי ישעי' ל"ג ו'. לרעה למרע"ה. להתעשת מלשון שמו עשאו (ירמיה' ה' כ"ח) ר"ל מה
 חישן נכחת ומנוחה, קום יונה א' ו'. חותם טיט הגזירה היתה חתומה כטיט (מדרש אסתר).
 לבלשן למרדכי (נחמ"י ז' ד') "הקיש דלתות שהקיש על שערי רחמים (מגלה י"ב ב').

סליחות לתענית אסתר

הספר. ויכס שק וישב על האפר: רבין תינוקות לפניו ימים
 שלשה צמים ומכפנים. בקול יעקב לחלוש ידי עז פנים. ידיו
 אמונה לאל הצילני מעלבונים. פן יבא והכני אם על פנים:
 מזה אלה ומזה אלה בני איתני ורבני. כלם צעקו ותעל
 שועתם אל יהוה: יה לקול רנן פבוא שאל לפני. ומה קול
 הצאן הזה באזני. רועה השיבו הם מטני קדש זרע. יה הצל
 דקוחי למות מאויב הרע. חנון נכמרו רחמיו ויבקש לבבות
 המאורע. ויהי בקרא מלך ישראל את הספר ויקרע: יהודי
 הוקיע ילדיו למטה ואביהם למעלה. איש איש בשלש אמות
 והרביעית אויר מגלה. משנה נקם חוה ושמה ושח תהלה.
 אותי השיב על פני ואותו תלה: ותכתוב אסתר תקף לקרא
 בבהל מהודים. מלמעלה קימו מה שקבלו למטה דודים.
 גם ינוסם לפרסם כאז פלאו מסהידים. בעת הזאת רוח והצלה
 יעמוד ליהודים: אל מלך וכו'

פי עמך מקור חיים באורך נראה אור: בקראנו עננו אלהי ישענו
 בצר הרחבת לנו חנונו ושמע תפלתנו: ועתה יגדל נא כח אדני
 באשר דברת לאמר: אל מלך וכו'

סליחה סופר ע"פ א"ב אלהינו ואלהי אבותינו ושה שמעון בר חזק
 אתה האל עושה פלאות. פעמים הודעת עוז גוראות. גארת
 בזרוע עמך מתלאות. דפית צריהם במותי תחלואות:
 האויב בקומו לעורר מרגים. ודמה להברית פרחי עדנים. זמם
 לשקול לגנוי אדונים. חליפי מאת כפרי אדנים: מלאיך הזחרת
 שקליהם להקדים. ידעת העתידות ודרשת נשקדים. פבוי
 להמציא ללהב יוקדים. לקוחים למות לתחי נפקדים. מסכה
 צרה בעבדם לפנים. נמסרו להתו קנוקנות וגפנים. סבבום
 סוקשים

— ביאור הסלות וחענין —

ומכפנים רענים, כמו בחוסר ונכסן (איוב ל'). יהירים כו', כמן ובניו חלה אותם על הכרן. בשלש
 אמות תרנוס ירושלמי אסתר ט' י"ד. מהודים זו קריאת המגלה כאלו מודים אנחנו כהלל:
 כי עמך (תהלים ל' ו'). בקראנו (סס ד' ב'), ועתה (במדבר י"ד י"ו):
 פרחי שושנים כנוי לבני ישראל. אדנים לפני המסכן. מלאיך כו', עפ"י חו"ל (מגלה י"ג).
 מסכה צרה שפגדו בימי נבוכדנצר. לפנים למראית עין כו"ל. להתו להכרית. קנוקנות

סליחות לתענית אסתר

מוֹקְשִׁים בְּכָל דְּפָנִים. עֵינֵיהֶם לָךְ תּוֹכִים וּבִסְתָרְךָ נִצְפָּנִים: פּוֹר
 נִחַפְךָ בְּאֵיבִים לְשׁוֹט. צְלִיבָה הוֹכֵן אֲנִי לְקָלוֹט. קָלַע וּבִלַּע
 פָּנֵי הַלֹּשֶׁת הַלֹּשֶׁת. רִיבִי עִם פְּאֻשְׁמָנִים לַעֲלוֹט: שְׁלוֹם וְאַמֶּת
 נִכְתַּב מִכַּר צַד. תּוֹקֶף יִשַׁע סָלַע וּמַצָּד. שׁוֹרֵד הַשְּׂדֵד וּבִרְשָׁתוֹ
 נוֹצֵד. מִלְּשׁוֹנֵי נִסְחָף נִצְמַת וְנִרְצָד: עֲשׂוּ שְׂמֵחוֹת וּלְהִדּוֹת
 קִבְעוֹם. וּמִקְרָאוֹת שְׁלֹשׁוֹם וְלֹא רִבְעוֹם. נִסְכְּמוּ מִמַּעַל וּלְמַטָּה
 טַבְעוֹם. בְּסֵפֶר גַּחְקֵק עַל מַה קִּבְעוֹם. רָמָה יִרְךָ לְסִלּוֹת לְפֹשְׁעִים
 יְהוּדֵי וְהִדְסָה הַקָּמֶת מוֹשִׁיעִים. צִדְקָתְךָ עוֹמֶדֶת לְעַד לְשַׁעֲשׂוּעִים.
 חֶקֶךָ כְּבוֹדֶם לְהִזְכֵּר לְנוֹשְׁעִים: קִנְיָא לְשִׁמְךָ נוֹרָא וּנְקִדְשׁ. חֲזָה
 כְּרַמְךָ נִחְרָם וְנִדְשׁ. זְרוּיִנוּ קִבֵּץ וְשִׁיר לָךְ יִחַדְשׁ. קִיָּמִם וְחַתִּיִּם
 בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: וּכְעֲשׂוֹתֶךָ נוֹרָאוֹת בְּאוֹתָן הַיָּמִים. אֲתָנוּ
 הִפְלֵא תִשׁוּעַת עוֹדְמִים. מִצּוֹא לְפָנֶיךָ כִּפָּר וְתִנְחוּמִים. אֵל
 מְקַדֵּךְ יוֹשֵׁב עַל פְּסֵא רַחֲמִים: אֵל סֹלֵךְ וְעֵבֹר וְכוּ'

פזמון מוסד ע"פ תשר"ק ובסוף החתום שם המחבר משלם

בְּמַתִּי מִסֵּפֶר חֲלִינוּ פְּנִיךָ. לְשׁוּעַת נִכְאִים אֵל
 תַּעֲלֵם אֲזִנְךָ. הַקָּשֵׁב תִּחַנְתָּם מִשְׁמִי
 מְעֹנְךָ. כְּבִימֵי מוֹר וְהִדְם הוֹשַׁעַת בְּנִיךָ: תְּהַלּוֹת
 יִשְׂרָאֵל אֲתָה יוֹשֵׁב. שׁוּעַתָּם מֵאֲזִין וְרַנְתָּם קוֹשֵׁב.
 רַפְאוֹת לְמַחֵץ מַקְדִּים וּמַחֲשֵׁב. קְנוּיִךָ לְהִיטִיב
 וְנוּיִהֶם לִישֵׁב. כַּמְתִּי: צַר וְאֵיבֵי הַלְּטִישׁ עֵינָיו. פִּיהוּ
 פָּעַר לְשִׁאוֹף עֵנָיו. עֲשֵׂת בְּשִׁלּוֹ דְהַשְׁמִיד קַהֲל
 הַמּוֹנִיו. סָגַר לְאֵפֶד חֶרֶת בְּנִשְׁתַּוְּנוּ. כַּמְתִּי: נוֹקֵם
 לְצָרִים וְנוֹטֵר לְאֵיבִים. מְדַדְתָּ מִדְּתָם כְּזָדוֹ

לאחובים

— ביאור הסליות ותענית —

ענבים שלא הנשילו כל זרעון כנוי לנשים קטנים. צלוב העץ שחולין בו. ונרצד מלי תרדון (תהליש
 ס"ה י"ז). ומקראות שלשום עפחול (מגלה ז') הלא כתבתי לך שלישים כו' עי' רש"י שם בנ'
 מקומות יש לנו להוכיח מלחמת עמלק (שמות י"ז י"ח) ובמשנה תורה (כ"ה י"ז) ובנביאים (ס"א ע"א)
 יהודי זה מרדכי. והדסה זו אסתר:

מר והדם מרדכי ואסתר רפאות למחץ רפואה קודם למכה כדחול (מגלה י"ג ב') הלטיש
 ה בריק עינו נגד מרדכי. לשואוף לבלוע עשת יפן וחשב, מלסון אכדו עשונותיו
 סגלו ישראל עם סגולה. בנשתונו כגלותו מלסון כתבי השמון (פזאל ל' ז') מדרת

סליחות לתענית אסתר

לַאֲהוּבִים. לִוְחָם וּנְיָנוּ הַתְּלוּ מִצְלָבִים. פְּבַחְרוּזֹת
 דְּגִים חוֹרְזוּ תַחֲוָבִים. בַּמַּתִּי: יוֹם אֲשֶׁר שָׁפְרוּ צוּרָרִים.
 מִבַּחַה לְשׁוֹת בְּעַם נְצוּרִים. חֲלָפָה הִדַּת וּנְפָלוּ
 פְּגָרִים. זָלַעְפוּ זֹעַמּוֹ מוֹבָסִים מְנַרְרִים. בַּמַּתִּי: וּבְכֵן
 יִתְעַלָּה שְׂמִיךְ וַיִּתְנַשֵּׂא. הוֹדָה שְׁמִי שָׁמַיִם פֶּסָה.
 דְּבִים בְּרוֹמְמִיךְ נְתוּנִים לְמִשְׁפָּה. נִיָּא וְאַפְסִיָּה
 תְּהַלְתֵּךְ מִכְּפָה. בַּמַּתִּי: פִּינָה הִגִּיגְנוּ עֲתָה וְרֵאָה בְּצַר.
 הַשִּׁיבֵנוּ לְמִנּוּחֶתְךָ כִּי יִדְךָ לֹא תִקְצַר. אֲדוּן קְרֵאנִי
 מִן הַמִּצַּר. אֲנִי הוֹצִיאֵנוּ לְפָרְחָב וְחֲלָצְנוּ מִצַּר. בַּמַּתִּי:
 מֵאֵד תִּרְבֵּה לָנוּ מְחִילָה. שְׁמַע תִּפְלָה וְהַעֲבֵר תִּפְלָה.
 לִוְחֲצִינֵנוּ יִשְׁלִימוּ אֲתָנוּ וְעוֹנוֹתֵינוּ תִשְׁלִיךְ בְּמִצּוֹדָה.
 מִפְּנֵי רַחֲמֶיךָ לֹא תִכְלָא: בַּמַּתִּי. אֵל מֶלֶךְ. זְכוּר רַחֲמֶיךָ וְכוּ'.

סליחות לשבעה עשר בתמוז

אומרים סלח לנו. אר ארך אפים עד רוב חסד לכל קוראריך:

אֵל תִּתְּנוּ דְמִי לֹא עַד יִכּוֹנֵן וְעַד יִשִּׁים אֶת יְרוּשָׁלַיִם תְּהִלָּה בְּאַרְצָךְ: כִּי
 עָמְדָה מְקוֹר חַיִּים בְּאַרְצְךָ גִּרְאָה אֹדֵר: אֲלֹהֵינוּ בּוֹשָׁנוּ בְּמַעֲשֵׂינוּ
 וּנְכַכְמֵנוּ בְּעוֹנֵינוּ: כְּרַחֵם אֱב וְכוּ'

אדהינו ואלהי אבותינו

סליחה מיוסר ע"פ א"ב

אֲתָאנוּ לְךָ יוֹצֵר רוּחוֹת. בְּרוּב עוֹנֵינוּ פְּבָרוּ אֲנַחוֹת. גִּזְרוֹת
 עֲצָמוֹ וְרַבּוֹ צְרִיחוֹת. כִּי בְשִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ
 הַלּוּחוֹת

—ביאור הסלות והענין—

סדרתם שלמת להם. מדה כנגד מדה לוחם ונינו המן וכנוי, ללכין תלוים. נצורים תחת שמירת
 הקב"ה ה' שומר ישראל זלעפו מלסון ורוה זלעפות היינו גרסו ומתייבשו על העץ מחוס השמש,
 סגרים מושלכים, גיא הארץ, גיא הוא אהד מעשרה שנות של הארץ (מדרש משלי כ"ו ח') ואפסיה
 וקליה תפ"ר דבר גרוע כמו כנכאי שמרון ראינו תפלה.

ואל תתנו ישעי' ס"ב ז' כי עמך תהלים ל"ו י'

אֲתָאנוּ לְךָ בְּסִלּוּחַ הַזֹּאת וּבְסִמּוּכָה לָהּ הוֹלֵךְ וּמוֹנֵה הַפִּיטָן הַחֲמֵשָׁה לְכָרִים שֶׁרַעוּ לְאַחוֹתֵינוּ
 בִּי"ז בְּתַמּוּז כְּלֵאִתָּא כְּמִי חַעֲנִית כִּי צְרִיחוֹת לַעֲקוֹת מִלִּי אִף יִרְיִת (ישעי' מ"ב)

הַלֹּחֹת: נָלִינוּ מִפֵּית הַבְּחִירָה, דִּינָנוּ נַחֲתָם וּנְגִירָה גִזְרָה.
 וְחִשָּׁךְ בַּעֲדָנוּ אֹרֶה, כִּי בַשְּׁבַעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז נִשְׂרָפָה הַתּוֹרָה:
 הָיִינוּ אוֹיְבֵינוּ הַחֵיבֵל, וּבִרְחַח לְשִׁבְנָה מְזוּיִת הַיֵּכֶל, וְנִמְסַרְנוּ
 בְּיַד זָרִים לְהִתְאַפֵּל, כִּי בַשְּׁבַעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז הַעַמּוּד צָלַם
 בְּהֵיבֵל: זָרָנוּ מֵעִיר אֶל עִיר, וְנִלְפַד מִנּוּ רַב וְצָעִיר, חֲרֵבָה
 מִשׁוֹשָׁנוּ וְאִשׁ בָּהּ הַבְּעִיר, כִּי בַשְּׁבַעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז הִבְקָעָה
 הָעִיר: טָפַשׁ מִקִּדְשָׁנוּ צָר הַפֶּשַׁם יָד, וְנִמְלַל מִחֲתָן וּבְכָה
 אֶצְעָדָה וְצָמִיד, יַעַן פְּעִסְנוּךָ נַחֲנוּ לְהַשְׁמִיד, כִּי בַשְּׁבַעָה עֶשֶׂר
 בְּתַמּוּז בְּמִלַּל הַתְּמִיד: פָּלָה מִנּוּ פֶלַח הַיּוֹד וְשִׁבְתָּ, חֲרָבוּ שְׁלָף
 אוֹיֵב עָלֵינוּ לְאַבַּח, לְהִזִּית עוֹלָלִים וְיוֹנָמִים מִזִּכְרֵי לְמַבַּח, כִּי
 בַשְּׁבַעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז בְּמָלוּ עוֹלָה וּזְבַח: מָרְדְּנוּ לְשׁוֹכֵן מַעֲוֹנוֹת,
 לָכֵן נִתְפֹּרְדְנוּ בְּכָל פְּנוֹת, נִהַפְּךָ מִחֻלְדָנוּ לְקִינוֹת, כִּי בַשְּׁבַעָה
 עֶשֶׂר בְּתַמּוּז בְּמָלוּ קַרְבָּנוֹת: סָרְדְנוּ לְפָנֶיךָ מְרִיב לְשׁוֹנוֹת, לָכֵן
 לָמַדָה לְשׁוֹנָנוּ לְזַמֵּר קִינוֹת, עֲזַבְנוּ בְּלִי לְהַמְנוֹת, כִּי בַשְּׁבַעָה
 עֶשֶׂר בְּתַמּוּז גָּרְמָנוּ כְּנוֹ עֲוֹנוֹת: פֹּרְדְנוּ בְּלִי מִצֵּא רֹחַח, לָכֵן
 רִבְתָּה בָּנוּ אֲנַחָה, צוּר רֵאָה נִפְשָׁנוּ כִּי שָׁחָה, וְשִׁבַּעָה עֶשֶׂר
 בְּתַמּוּז הִפָּךְ לָנוּ לְשִׁשׁוֹן וְלְשִׁמְחָה: קָשִׁינוּ עֲזָרְךָ וּרְבַתָּה בָּנוּ
 אֶסוּן, לָכֵן גָּתְנוּ לְמִשְׁפַּח וּרְפִשׁוֹן, רֵאָה יְהוָה וּחֲדָלְנוּ מֵאֶסוּן,
 וְשִׁבַּעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז הִפָּךְ לָנוּ לְשִׁמְחָה וְלְשִׁשׁוֹן: שָׁעֲנוּ שׁוֹכֵן
 רוּמָה, וְקִבֵּץ נְפֻצוֹתֵינוּ מִקְצוֹת אֶדְמָה, תּוֹסִיף יָדְךָ שְׁנִית
 לְקִנּוֹת אִיוּמָה, וְתֹאמֶר לְצִיּוֹן קוֹמָה, וְשִׁבַּעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז
 הִפָּךְ כְּנוֹ לַיּוֹם יִשׁוּעָה וְנַחֲמָה: אֵל מֶלֶךְ וַיַּעֲבֹר

אֱלֹהִים אֵל דְּמִי לָךְ אֵל תְּחַרֵּשׁ וְאֵל תִּשְׁקוֹט אֵל: כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יְהִיּוּ
 וּמִשְׁנֵאֵיךָ נִשְׂאוּ רֹאשׁ: אֵל נִקְמוֹת יְהוָה אֵל נִקְמוֹת הַפֹּעֵץ:

כרחם אב וכו'

סליחה שם המחבר מנהם ברבי מכיר יגדל ויהי לנצח חיו עד סלת

אלהינו ואלהי אבותינו

אָמַרְר בְּבָבִי מִפְּנֵי יַד שְׁלוּחַת בְּעֵי, בְּנֶאֱצִי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ בְּבִגְדֵי

וקבעי

— ביאור המלות והענין —

לאבא לטבח מלי אכחת חרב (יחזקאל ל"ד י"ח):

אלהים אל דמי תהלים פ"ג ב' ג', אל נקמות שם ז"ד ח'

בעי נרונו מלי היוכ ל' כ"ד ופי' תרגום שם, בבגדי וקבעי כמעלי ועסקי, ונסע עשר פיפ

סליחות לשבעה עשר בתמוז

וּמְבִיעִי. גַּח וּבְרַח וְנִסַּע עִשָׂר וְעָרָה לְשִׁבְעֵי: דְּמִנִּי
הִצִּיקְנִי הַסִּיקְנִי בַחֲדָשׁ הָרִבִּיעִי: תִּבְיָא מוֹעֵד בְּמִלְאָתוֹ לְשִׁבּוֹר
בַּחֲזָרֵי גְמוּז. וְרַבָּה בּו פְּעַמִּים בְּמַסְמוּס וּמוֹמִז. זְבוּלוּ בְּשֵׁר
שְׁאֲנָנֹת מִבְּפוֹת אֶת הַתְּמוּז. תִּיבְנִי אֵיכְנִי אֲזִי בִירַח תְּמוּז:
טַמְנִנוּ פָּחִים חֲמִשָּׁה בְּמִקְרָא תְּלָאוֹת מִשְׁלָחוֹת. יִכְרוּ לִי בְּשִׁבְעָה
עִשָׂר בּו בְּאַלְיָחוֹת. כִּי נִזְקַשְׁתִּי כְּבִלָּה עֲלוּבָה בַחֶפֶת שְׁלוֹת
וְהַצִּלְחוֹת. לְרוּעֵי לֹא הִמְתַּנְתִּי יֵשׁ וְנִשְׁתַּבְּרוּ הַלְחָחוֹת. מִיָּדוֹ
עֲדִיתִי חֲלִי וְכַתָּם אֲצַעֲדָה וְצַמִּיד. נִגְרוֹת בְּיוֹם אִפּוּ כְּשַׁחֲתִי
דְּרַכִּי לְהַשְׁמִיד. סָדֵר עֲבוֹדָתוֹ וְקִיץ מוֹזְבָּחוֹ קִצְתִּי לְהַעֲמִיד. עַל
כֵּן מִלְשַׁפַּת הַפְּלָאִים בְּשֵׁל תְּתַמִּיד: פּוֹר הַתְּפֹרָרָה וְנִתְפֹרָרָה
סוּעָרָה עֲנִיָּה. צִיָּה נִמְשָׁלָה מִבְּלֵי חוֹבֵר וְנִמְרָפָה כְּאֲנִיָּה. קַחֲתָהּ
בַּחֲטָאתָה בְּרֵאשֶׁה וּבְכַפֵּר תֵּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה. רִיבּוּה צִרְיָה כְּהִיּוֹם
וְהַבְקָעָה הָעִיר בְּשָׁנִיָּה: שְׁלוּחָה כְּצִבִּי מִדָּח מֵאֵין דּוֹרֵשׁ
לְהַסְתִּירָה. שְׁנַנּוּ לְשׁוֹנָם וְנִתְנוּהָ כְּשֶׁה צְמֵרָה וְחִלְבָּה לְחַתִּירָה.
תִּצַּעֵק עַל בְּלֵי חֲמִידָה שְׁבוּ נִכְתַּרְתָּ. תְּתַמּוּד עֵינִיָּה נִצַּל כְּשֶׁרָפָה
אִפּוֹסְטָמוֹס הַתּוֹרָה: חֲרָף עֲשׂוּקִים וְרִצּוּצִים בְּעִבּוֹר הַרְעִימָה
סִכְל. יִרְוּדִים בּוֹהִיָּה לֵאכּוֹר וּבַהֲסִתָּר פָּנִים מִלְּחַסְתִּיפֵל. יָד
הַשְׁלִיִּם מִכַּנְף שְׁקוּצִים נֵאכְל. עֵת צָרָה כְּהַתְפַּנֵּם וְהַעֲמִיד
צֵלָם בְּהִיכָר: דּוּוֹיִם סְגוּפִים בָּנִים הִתְיוּ מִקִּדָּם רֵאשׁוֹנִים.
סְמוּכּוֹת צְרוּתֵיהֶם זֶו לְזֶו כְּמָה שְׁנִים. לֹקִים כְּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה
הַדְּבוּרִים וְהַעֲקָרְבִים שׁוֹנִים. הַזְּגִים אֲבָד שְׁבָרָם וּבְטַל סְכּוּיִם

באישונים

—ביאור הסלות ותענית—

הו"ל (ר"ה ל"א) עשר נסיעות נסעה השכינה וערה לשביעי לשמים השביעי, דמני לי כליה
כמו דמיתי אמך (הושע ד' ה') הסיקני לי הכערת אש מלי ואש נסקה ביעקב (תהלים ע"ח כ"א)
גמוז לי פרח כמו גמוזות של הקדש ר"ל בהורים המודים. במסמוס ומומוז שניהם עניני חולה
וזבולו בשר כאשר ראה נשים יושבות בבית מקדשו ועובדות לאליל ששמו תמוז ככתוב (ביחזקאל
ה' י"ד) באליחות בהשחתות מלי יחדיו נאלחו (תהלים י"ד ד') כבלה עלובה עפ"י הו"ל (שנת
פ"ח) עלובה כלה מונה מתוך חופתה הנאמר שם על מעשה עגל. לא המתנתי שם ע"פ הו"ל (שם
פ"ט) וירא הפס כי כשם משה אל תקרא כשם אלא בלו שם כו' חליי תכשיט כמו חליי כתם (משלי
כ"ה י"ב) ורומז כזה על כ' כתרים שנכתרו כ"א מישראל בעת מתן תורה (שנת פ"ח נגרות
נוטלו ממנו הכתרים האלה, התפוררה נתרנסה ציה ספינה חובל מנהיג הספינה. בשניה בזמן
בית שני. ירודים ישראל אשר ירדו מעה מעה יד השלום ע"פ הו"ל (תענית כ"ח) אמר רבא

בְּאִישׁוֹנִים : אֵל קָנָא בְּהַתְּאַפֵּק בְּמִקְנֵי־אֵיךְ דְּשִׁנִּים רְמוּכִים.
מִתְּבִים תְּקִים עוֹמְדִים לְעוֹלָמִים. פְּנִימִיעִים מִחֻטְבִּים בְּאַהֲבִים.
הָאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם בְּצוֹמֹת חֻטְבִּים. נִצַּח הָיִיתָם לְשִׁמְחַתְּהוּלְשִׁשׁוֹן
וְלִמְוָעָדִים מוֹכִים : אֵל מֶלֶךְ וַיַּעֲבֹר וְכוּ׳

פּוֹמֹן שְׁעָה נֶאֱסַר. אֲשֶׁר נִמְסַר. בְּיַד בְּבַל וְגַם שְׁעִיר.
לֵךְ יַהֲמָה. זֶה כְּמָה. וַיִּתְחַנֵּן כְּבֶן צְעִיר.
יוֹם גָּבַר הָאוֹיֵב וַתִּבְקַע הָעִיר : לְזֹאת אִפְּךָ. וְאַסְפּוֹק
כָּף. בְּיוֹם חֲמִשׁ פְּזוּרוֹנִי. וְעַל רִגְלִי. הַעֲגֵל. הַלּוֹחֹת
יִצְאוּנִי. וְגַם הַשְּׂמִיד. הַתְּמִיד. וַיַּמְעֲצוּ פְּלֹאנִי. וְלִכְד
צָר. עִיר מִבְּצָר. וּבְסוּגָר הִבִּיאֲנִי. וְהוֹשֵׁם אֶלְיָל.
בְּהִיבֵל כְּלִיל. וְהַמְנַחָה הַוּנְחָה. וְדַתְךָ צָר בְּאִשׁ
הַבְּעִיר. יוֹם : מָאֵד אֶתְחַל. וְאֶתְחַלְחַל. בְּיוֹם שְׂדֵי דְחַפְנִי.
וְהַשְּׂפִיפּוֹן. מִצְפּוֹן. כְּשִׁבּוֹלֵת שְׂמִפְנִי. מָאוֹר הַשֶּׁךְ
וְגַם שִׁשְׁךָ. כְּמוֹ פְּדוּר צְנַפְנִי. וְגַם צִיד. שְׁלַח יָד.
וְהַצְפִּיר וְהַשְּׁעִיר. יוֹם : הוֹד לְבִי. וּמִשְׁנֵבִי. הַלְעַד אִפְּךָ
יַעֲשֵׂן. הֲלֹא תִרְאֶה. עִם נִלְאָה. אֲשֶׁר הַשְּׁחַר כְּמוֹ
כְּבִשָּׁן. גְּדוּר פְּרָצִי. בְּכֶן פְּרָצִי. וּמִחֻדָּק לְקוֹם שׁוֹשָׁן.
בְּנֵה בֵּית זְבוּר. דְּהַשִּׁיב גְּמוּלָּה. הַפְּרָמֵל וְהַבְּשָׁן. וְעֵין
פְּקַת. וְנִקָּם קַת. מֵאַצֵּר וּמִדִּישָׁן. שְׁפוּט אֱלֹהִים. וְאִז
יִשְׁלָם. הַמְבַּעַה וְהַמְבַּעִיר. יוֹם גָּבַר הָאוֹיֵב וַתִּבְקַע
הָעִיר : אֵל מֶלֶךְ. זְכוּר רַחֲמֶיךָ וְכוּ׳.

בז

— ביאור המלות והענין —

חרי-הוי ונפל הד על הכרה וזכירה לה לידיה ואשתכח דהוה כהוז אנת לכות לחרובא ציהך ידך
אשלימת ליה. עת צרה כהתבנס ללא שנגנס להיכל הדבורים והעקרבים הלרות כגון זכורא
ועקרבה. קרירי קשה לעקרב חמימי קשה לזכורא :

שעה נאסר תשעה ותפנה אל אנת אכור חמש פזרוני ה' גזרות נגזרו ביום זה. ועל רגל
העגל בשביל מטעה העגל. והמנחה הונחה נפטרה. ואתחלחל ואפחד מל' ותחלחל
המלכה (אסתר ד'). ששך ככל עו' רש"י ירמ" כ"ה כ"ו. וגם ציד מלכות אלוס
עשה"כ בראשית כ"ה כ"ו. והצפיר והשעיר מלכות יון (דניאל ח' כ"א). בכן פרצי מטיה כ"ד
מהולדה פרץ. מאצר ומדישן כנוי לאדום עשה"כ בראשית ל"ו כ"א.

בו ימים של חג הסוכות לאחר שגמר הש"ץ תפלת מוסף מוליחין ס"ת ומעלין אותו על הבימה ונוטל כל אחד לולב ואחריו בידו. ומתחיל הש"ץ ואומר הושע-נא. כל מקום לפי המנהג. מקיפין הבימה עם לולביהן. ומנגענים קצת בכסכות עליו. אבל לא בהולכה והבאה, פוגין דרך ימין והופכין פניהם למערב והולכין דרך אפון ומסבכין, וכשמגיעין לפני התיבה מסיימין פיוט הושע נא ומכניסים ס"ת להיכל. וכדרך הזה עושים כל ימי החג חוץ משבת שאין מקיפוס ואין מוליחין ס"ת אלא פותחין ארון הקודש ואומרים הושע נא

אם חל יום ראשון של סוכות ביום ב' אז יש זה הסדר של הושענות.

למען אמתך. אבן שתיה. אערוך שועי. אום אני חומה. אל למושעות. אום נצורה. ואם חל יום ראשון ביום ג' אז יש זה הסדר

למען אמתך. אבן שתיה. אערוך שועי. אל למושעות. אום נצורה. ארון המושיע. ואם חל יום ראשון ביום ה' אז יש זה הסדר.

למען אמתך. אבן שתיה. אום נצורה. אערוך שועי. אל למושעות. ארון המושיע. ואם חל יום ראשון בשבת אז יש זה הסדר.

אום נצורה. למען אמתך. אערוך שועי. אבן שתיה. אל למושעות. ארון המושיע. בכל יום אחר הושענות אומרים בהושעת אלים בלוד כו' הושיעה את עמך כו' בשבת אומרים הושע נא אום נצורה ואח"כ בהושעת אדם יציר כפיד. כו'.

הושע נא

למענה	אלהינו	הושע נא :
למענה	בוראנו	הושע נא :
למענה	גואלנו	הושע נא :
למענה	דורשנו	הושע נא :

למען אמתך. למען בריתך. למען גדלך ותפארתך.

למען דתך. למען הודך. למען ועודך.

למען זכרך. למען חסדך. למען טובך. למען יחודך.

למען כבודך. למען למוודך. למען מלכותך. למען

נצחך. למען סודך. למען עזך. למען פארך. למען

צדקתך. למען קדשתך. למען רחמיך הרבים. למען

שכינתך. למען תהלתך הושע נא :

לחיינו ב' אפודתי עולם חסד יבנה :

אבן

— ביאור חסלות והענין —

למען אמתך בשוא וקמן לפניו. וככה בריתך גדלך דתך. ומוכח על הושע נא וכן כולם. וכסודו כת"י נמלא כן תיכח השגח נא אחר כל פסקא. דתך התורה שלך. ועודך הוא ככ"כ ובמל"ה. אבן

אֲבֵן שְׁתִּיהַ. בֵּית הַבְּחִירָה. גִּזְרֵן אֲרָנָן. הַבִּיר הַמְּצַנֵּעַ. הַר
 הַמּוֹרִיָּה. וְהַר יִרְאֵה. זְבוּר תַּפְּאֲרֶתָהּ. חָנָה דָּוִד. מִטָּב
 הַלְּבָנוֹן. יִפֶּה נוֹף מְשׁוּשׁ כָּל הָאָרֶץ. כְּלִילַת יוֹפִי. לִינַת הַצַּדִּיק.
 מִכּוֹן לְשַׁבְּתָהּ. גִּוַה שְׁאֲנָן. סִפְת שְׁלָם. עֲלִית שְׁבָטִים. פְּנַת
 יִקְרַת. צִיּוֹן הַמְּצִינָת. קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. רְצוּף אֲהַבָּה. שְׁכִינַת
 כְּבוֹדָהּ. הוֹשַׁע נָא. תֵּל תִּלְפִּיּוֹת. הוֹשַׁע נָא:
 לַחֲדָי קָה וְרוּעַ עִם גְּבוּרָה תַעֲזוּ יְדֶךָ תְרוּם יִמְנָךְ:

אִם אֲנִי חוֹמָה. בָּרָה כַּחֲמָה. גּוֹלָה וְסוּרָה. הַמְּתָה
 לְתִמְרָה. הַהֲרוּגָה עֲלֶיךָ. וְנַחֲשֶׁבֶת כְּצֹאן טְבַחָה.
 זְרוּיָה בֵּין מַכְעִיסֶיהָ. חֲבוּקָה וְדְבוּקָה בְּךָ. מוֹעֲנַת עֲלֶיךָ.
 יַחֲדָה לִיחֲדָךְ. כְּבוֹשָׁה בְּגוֹלָתָה. לוֹמְדַת יִרְאֲתָךְ.
 מְרוֹטַת לְחֵי. נְתוּנָה לְמַכִּים. סוֹבְדַת סְבָדָךְ. עֲנִיָּה
 מוֹעֲרָה. פְּדוּיַת מוֹבִיָּה. צֹאן קְדוּשִׁים. קַהֲלוֹת יַעֲקֹב.
 רְשׁוּמִים בְּשִׁמְךָ. שׁוֹאֲגִים הוֹשַׁע נָא. תְמוֹכִים עֲלֶיךָ.
 הוֹשַׁע נָא:

לַחֲדָי תִתֵּן אֶמֶת לַיַּעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם:

אֲדוֹן הַמוֹשִׁיעַ. בְּרַתָּהּ אֵין לְהוֹשִׁיעַ. גְּבוּר רַב לְהוֹשִׁיעַ. דְּלוֹתִי
 וְלִי יְהוֹשִׁיעַ. הָאֵל הַמוֹשִׁיעַ. וּמְצִיר וּמוֹשִׁיעַ. זוֹעֲקָה
 תּוֹשִׁיעַ. חוֹכֵיךָ הוֹשִׁיעַ. מְלֹאֲךָ תִשְׁבִּיעַ. יְבוּר לְהַשְׁפִּיעַ. כָּל
 שִׁיחַ תִּדְשֵׂא וְתוֹשִׁיעַ. גִּיָּא בַל תִּרְשִׁיעַ. מְגִדִים תִּמְתִּיק וְתוֹשִׁיעַ.
 נְשִׂאִים לְהַסִּיעַ. שְׁעִירִים לְהַנִּיעַ. עֲנָנִים מְלֵחַמְנִיעַ. פּוֹתַח יָד
 וּמִשְׁבִּיעַ. צִמְאֲךָ תִשְׁבִּיעַ. קוֹרְאֲךָ תוֹשִׁיעַ. רְחוּמֶיךָ תוֹשִׁיעַ.
 שׁוֹתְרֶיךָ הוֹשִׁיעַ. הוֹשַׁע נָא. תְמוֹמֶיךָ תוֹשִׁיעַ הוֹשַׁע נָא:

לַחֲדָי נְעִימוֹת בְּיַמִּינֶךָ נִצַּח:

אדם

— ביאור המלות והענין —

אבן שתיה כנוי לביהמ"ק וכן כל חבריו שבטעין זה. כנוים ותוארים לביהמ"ק. ולירושלים.
 גזרן ארנן (ד"ה א' כ"ח י"ח) חנה דוד (ישע'י כ"ט א') פנת יקרת (שם כ"ח ס"ו)
 אום אני חומה כנוי לישראל ועשה"כ שה"ש ה' ו' וכן חבריו שבטעין. טוביה חואר למרע"ס
 ארון המושיע. דלותי. (תהלים קט"ו ו') זועקך הוועקים אליך חוכיך המחכים לך
 טלאך ישראל כל שיח כל שיח השדה. מגדים. פירות נשיאים עננים. שעירים המסר הדק.

אָדָם וּבַהֶמָה. בָּשָׂר וּרוּחַ וּנְשָׁמָה. גִּיד וְעֵצִים וּקְרָמָה. דְּמוּת
 וְצֵלִים וּרְקָמָה. הוֹד דְּהַבֵּל דְּמָה. וּנְמִשָּׁל כְּבַהֲמוֹת נְדָמָה.
 זִיו וְתוֹאֵר וּקוֹמָה. חֲדוּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה. טִיעַת עֵצֵי נִשְׁמָה. יִקְבִים
 וּקְמָה. פְּרָמִים וְשִׁקְמָה. לַתְּבֵל הַמְּסִימָה. מְטָרוֹת עֹזוֹ לֹסֶמְמָה.
 נִשְׂיָה לְקִימָה. שׁוּחִים לְקוֹמְמָה. עֲדָנִים לְעֵצְמָה. פְּרָחִים
 לְהַעֲצִימָה. צִמְחִים לְנִשְׁמָה. קָרִים לְזִרְמָה. רְבִיבִים לְשִׁלְמָה.
 שְׁתִּיָּה לְרוֹמְמָה. הוֹשֵׁעַ נָא. תְּלוּיָה עַל בְּלוּמָה. הוֹשֵׁעַ נָא:

לחירי יי אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים:
 אֲדָמָה מְאָרֶר. בַּהֶמָה מְמַשְׁפֵּלֶת. גִּזְרֵן מְגֹזֵם. דָּגָן מְדַלְקֶת.
 הוֹן מְמַאֲרָה. וְאֵכֶל מְמַהוּמָה. זֵית מְנַשֵּׁל. הַטָּה מְהַגֵּב.
 מֶרֶץ מְנֹזֵב. יִקְבַּ מְיֻדָּק. פֶּרֶם מְתוֹלַעַת. קֶשֶׁת מְאֲרֶפֶת. מְגֵד
 מְצַדֵּצֵק. נֶפֶשׁ מְבַהֶקֶת. שׁוֹבַע מְפֹלַעֵם. עֲדָרִים מְדַדֹּת. פְּרוֹת
 מְשֻׁדְּפוֹן. צֵאן מְצִמִּיתוֹת. קֶצִיר מְקַקְלָה. רוֹב מְרוֹזֵן. שְׁבוּקֶת
 מְצַנְמוֹן. הוֹשֵׁעַ נָא. תְּבוֹאָה מְחַסֵּיךְ. הוֹשֵׁעַ נָא:
 לחירי צדיק יי בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו:

לְמַעַן אֵיתָן הַנּוֹרֵק בְּלֶחֶב אֵשׁ. לְמַעַן בִּן הַנֶּעֱקָד עַד עֵצִים
 וְאֵשׁ. לְמַעַן גְּבוּר הַנֶּאֱבָק עִם שׂוֹר אֵשׁ. לְמַעַן הַגְּדִים
 נְחִית בְּאוֹר וְעֵנָן אֵשׁ. לְמַעַן הוֹעֵלָה לְמָרוֹם וּנְתַעֲלָה כְּמִלְאֲכֵי
 אֵשׁ. לְמַעַן וְהוּא לֶךְ כְּסִנֵּן בְּאַרְצֵי אֵשׁ. לְמַעַן זָבַד הַבְּרוֹת
 הַנִּתְּוֹנוֹת מֵאֵשׁ. לְמַעַן חֲפוּי יִרְיעוֹת וְעֵנָן אֵשׁ. לְמַעַן טָכַס הַר
 יִרְדַּת עֲרִיו בְּאֵשׁ. לְמַעַן יִדְּדוֹת בֵּית אֵשׁ אֶהְבֶּת מְשֻׁמֵי
 אֵשׁ. לְמַעַן כְּמָה עַד שִׁקְעָה הָאֵשׁ. לְמַעַן לָקַח מַחֲתַת אֵשׁ
 וְהִסִּיר חֲרוֹן אֵשׁ. לְמַעַן מְקַנָּא קַנְאָה גְּדוּלָּה בְּאֵשׁ. לְמַעַן נָף

יד

— ביאור המלות והענין —

אדם ובהמה. מוסב על הושע נא, ככל ורקמה, לשון רקמתי כחמיותו ארץ (תהלים קל"ט)
 לשון יצירה וזורה ובסודור כתיי איתא בקרמה לי וקרמתי עליכס עורו (יחזקאל ל"ו ו') טיעת נטיעת
 נשמה הארץ הנשמה. נשיה ארץ, שיוחים זו עינים. לנשמה כו' לשון גשם וזרם מים.
 אדמה מארר שלא תכוא מארה בלדמה, מגזם כו', שמונה שמות למיני הארבה וכן גזם, חגב,
 גזבי, ילק, ארבה, לללל, סלעס, חסיל, מדלקת מחמיומות השורפת את הדגן זית מנשל לי כי ישל
 זיתך (דברים כ"ח מ') לי לקש נמח פרי, עיון רש"י איוב כ"ד' מצמיותות ענין השחתה לי וברעתס
 ינמיתס (תהלים ל"ד) רוב מרוזן לי נמח מותרנס כלשון רביא.
 למען איתן אברהם אבינו הנרא איתן האורחי הנאבק יעקב, הועלה למרום, מרע"ה
 כסגן אהרן הכהן, זבד מתנה חפוי יריעות המשכן כבסם הר תקון הר סיני ידירות בית המקדש

יָדוּ וַיִּרְדּוּ אֲבֵנֵי אֱשֶׁת. לְמַעַן שֵׁם טָלָה חֶלֶב כְּרִיר אֱשֶׁת. לְמַעַן
 עָמַד בְּגוֹרֵן וּנְתַרְצָה בְּאֵשׁ. לְמַעַן פָּלַל בְּעוֹרָה וַיִּרְדָּה הָאֵשׁ.
 לְמַעַן צִיר עָלָה וְנִתְעַלָּה בְּרֶכֶב וְסוּסֵי אֱשֶׁת. לְמַעַן קְדוּשִׁים
 מְשֻׁלָּכִים בְּאֵשׁ. לְמַעַן רָבו רִבְבָן חֹז וְנִהְרֵי אֱשֶׁת. לְמַעַן שְׂמָמוֹת
 עִירָךְ הַשְּׂרוּפָה בְּאֵשׁ. הוֹשַׁע נָא. לְמַעַן תוֹלְדוֹת אֱלוֹפֵי יְהוּדָה
 תִּשָּׂים כְּכִיּוֹר אֱשֶׁת. הוֹשַׁע נָא:

בהר"ד נבקשה שביעות יכלול ביחד ויאמר

לָךְ יְהוָה הַגְּדִלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצִיחַ וְהַהוֹד פִּי כֹל בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ:
 לָךְ יְהוָה הַמְּמַלְכָה וְהַמְּתַנַּשֵּׂא לְכֹל דְּרָאשׁ: וְהוּא יְהוָה לְמַלְךְ עַל כָּל הָאָרֶץ
 בְּיוֹם הַהוּא יִתְּנֶה יְהוָה אֶחָד וְשָׂמוּ אֶחָד: וּבַתּוֹרָתְךָ כְּתוּב לְאָמֹר שִׁמְעַ
 יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

אֶעֱרוֹךְ שׁוּעֵי. בְּבֵית שׁוּעֵי. גִּלְתִּי בְצוּם פִּשְׁעֵי. דִּרְשָׁתִּיךָ בּוֹ
 לְהוֹשִׁיעֵנִי. הַקְּשִׁיבָה לְקוֹל שׁוּעֵי. וּמוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנִי.
 זְכוֹר וְרַחֵם מוֹשִׁיעֵנִי. חֵי בֵּן תִּשְׁעֵשְׁעֵנִי. מוֹב בְּאֵינְךָ שְׁעֵי. יוֹחֵשׁ
 מוֹשִׁיעֵנִי. כִּלָּה מְרֻשִׁיעֵנִי. לְכֹל עוֹד תִּרְשִׁיעֵנִי. מִהַר אֱלֹהֵי יִשְׁעֵי.
 גִּצַּח לְהוֹשִׁיעֵנִי. שָׂא נָא עֵזוֹן רִשְׁעֵי. עֲבוֹר עַל פִּשְׁעֵי. פְּנֵה נָא
 לְהוֹשִׁיעֵנִי. צוּר צִדִּיק מוֹשִׁיעֵנִי. קַבֵּל נָא שׁוּעֵי. רוּחִם קָרוֹן יִשְׁעֵי.
 שְׂדֵי מוֹשִׁיעֵנִי. הוֹשַׁע נָא. תוֹפִיעַ וְתוֹשִׁיעֵנִי. הוֹשַׁע נָא:

אֶל לְמוֹשָׁעוֹת. בְּאַרְבַּע שָׁבוּעוֹת. גָּשִׁים בְּשׁוּעוֹת. דּוֹפְקֵי עֲרֵךְ
 שׁוּעוֹת (ג"א שְׁעוֹת). הוֹגֵי שְׁעֵשְׁעוֹת. וְחִידוֹתֵם
 מִשְׁתַּעֲשָׁעוֹת. זוֹעְקִים לְהַשְׁעוֹת. חוֹבֵי יִשְׁעוֹת. מְפוֹלִים בְּךָ
 שְׁעוֹת. יוֹדְעֵי בְיוֹ שְׁעוֹת. כּוֹרְעֵי בְשׁוּעוֹת. לְהִבִּין שְׁמוֹעוֹת.
 מְפִיךְ גִּשְׁמָעוֹת. נוֹתֵן תְּשׁוּעוֹת. סְפוֹרוֹת מְשֻׁמָּעוֹת (ג"א
 מְשֻׁמָּעוֹת). עֲדוֹת מְשֻׁמִּיעוֹת. פּוֹעֵל יִשְׁעוֹת. צִדִּים נוֹשָׁעוֹת.

קרית

— ביאור המילות והענין —

עשה"כ (ההלים פ"ד) כמה הנחמד והנכסף זו מרע"ה שהתפלל עד שקעה האש. מקנא פנחס' באש
 כהרון אש. נף ידו יכוסע שהניף ידו בתפילה ורימו אל הכתוב ביהושע ו' י"ח טלה חלב ויקח טלה
 הלכ (שמואל א' ט"ו) עמד בגורן דוד (סיף שמואל) פלל בעזרה שלמה (דה"ב ו') ציר טלה אליהו
 (מ"ב י"א) קדושים הנניח משאל ועזריה. רבו רבבן זה דניאל (דניאל י"ז) תולדות אלופי עשה"כ
 (זכרי' י"ב ו').

אערוך שועי תפלתי. בצום כיום כפוך. באגק שעי לתפלתי פנה לי וישע ה' כו'
 מרשיעני, ילך הרע.

אל למושעות תואר להש"ת ומוסר על הושע נא, בארבע שבועות שנסכת לנאלט, וי"מ

מִרִית (גַּיָּא קָרַב) תְּשׁוּעוֹת. רַגְשׁ תְּשׁוּאוֹת. שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת. הוֹשֵׁעַ
נָא. תַּחֲשִׁי לְתְּשׁוּעוֹת. הוֹשֵׁעַ נָא:
אֲנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:

כְּהוֹשֵׁעַת אֲלִים בְּלֹד עַמְךָ. בְּצִאתְךָ לְיִשְׁעַ עַמְךָ. בֵּן הוֹשֵׁעַ נָא: כְּהוֹשֵׁעַת
גּוֹי וְאֱלֹהִים. דְּרוּשִׁים לְיִשְׁעַ אֱלֹהִים. בֵּן הוֹשֵׁעַ נָא: כְּהוֹשֵׁעַת
הַמּוֹן צְבָאוֹת וְעַמּוֹ מִלְּאֲכֵי צְבָאוֹת. בֵּן הוֹשֵׁעַ נָא: כְּהוֹשֵׁעַת זַפִּים מִבֵּית
עַבְדִּים. חֲנֹן בְּיָדָם מִעַבְדִּים. בֵּן הוֹשֵׁעַ נָא: כְּהוֹשֵׁעַת מַבּוּעִים בְּצֹל גְּזָרִים.
יִקְרָךְ עַמּוֹ מִעַבְדִּים. בֵּן הוֹשֵׁעַ נָא: כְּהוֹשֵׁעַת בְּנֵה מִשׁוֹרְרַת וְיֹשֵׁעַ. לְנוֹחַחַ
מְצִיגַת וְיֹשֵׁעַ. בֵּן הוֹשֵׁעַ נָא: כְּהוֹשֵׁעַת מְאֹמֵר וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. נְקִיב
וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. בֵּן הוֹשֵׁעַ נָא: כְּהוֹשֵׁעַת סוֹבְבֵי מִזְבַּח. עוֹמְסֵי עֲרֵבָה לְהַקְפָּה
מִזְבַּח. בֵּן הוֹשֵׁעַ נָא: כְּהוֹשֵׁעַת פְּרָאֵי אֲרוֹן כְּהַפְּשֵׁעַ. אֶעֱרַ פְּקֻשֶׁת בְּתֵרוֹן
אֶף וְנֹשֵׁעַ. בֵּן הוֹשֵׁעַ נָא: כְּהוֹשֵׁעַת קַהְלוֹת בְּבִלְדָּה שְׁקֵחַת. רַחוּם לְמַעַנְם
שְׁלֵחַת. בֵּן הוֹשֵׁעַ נָא: כְּהוֹשֵׁעַת שְׁבוֹת שְׁבִטֵי יַעֲקֹב. תְּשׁוּב וְתִשׁוּב שְׁבוֹת
אֲדֹלָי יַעֲקֹב. וְהוֹשִׁיעָה נָא: כְּהוֹשֵׁעַת שׁוּמְרֵי מִצּוֹת וְחֹכְמֵי יִשׁוּעוֹת. אִל
לְמוֹשֵׁעוֹת. וְהוֹשִׁיעָה נָא. אֲנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:

הוֹשִׁיעָה אֶת עַמְךָ וּבְרַךְ אֶת נַחֲלֹתֶךָ וְרַעַם וְנִשְׁאֵם עַד תְּעוֹלָם: וְיִהְיֶה דְבָרִי
אֱלֹהֵי אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לְפָנָי יִהְיֶה קְרוֹבִים אִל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹסֵם
וְלִילֵה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפַּט עֲבָדוֹ וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: לְמַעַן
דַּעַת כָּל עַמֵּי תְּאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אִין עוֹד: פ"ט

אֹם נִצּוֹרָה כְּבַבַּת. בּוֹנֵנַת בְּדַת נַפֶּשׁ מְשִׁיבַת. גּוֹמְרַת הַלְכוֹת
שֶׁבַת. הוֹרֶשֶׁת מִשְׁאֵת שֶׁבַת. הַקּוֹבַעַת אֲרָפִים תַּחֲוֹם
שֶׁבַת. וּמְשִׁיבַת רֶגֶג מְשֶׁבַת. זְכוֹר וְשִׁמּוֹר מְקִימַת בְּשֶׁבַת.
חֹשֶׁה לְמַהֵר בִּיאת שֶׁבַת. מוֹרְחַת כֹּל מְשִׁשָּׁה לְשֶׁבַת. יוֹשֶׁבַת
וּמְמַתְנַת עַד פְּלוֹת שֶׁבַת. כְּבוֹד וְעֲנַג קוֹרְאָה לְשֶׁבַת. לְבוּשׁ

וכסות

— ביאור הסלות והענין —

כדי השבעות של חדש תשרי. ולפי יל בצרכנה. רופקי ערך שבעות בלום עדיך כסדר הפלותיהם
שעשעות ד"ת המשמחים לב ונפש. יודעי בין שעות יודעי כינה לעתים. רגש תשואות של מלחמת
גוג שיחי בשלם שעות כלומר בני שעות כדאיחא בילקוט וזכריה. רמו תקע"ט.

כהושעת אלים ישראל עשה"כ (ישעי" ס"א ג') בלוד כמזרים עשה"כ ומזרים יל את
לודים (בראשית י' י"ג) עמך כאלו כביכול הי' נגאל עמהם כנה ישראל עשה"כ (תהלים פ"ו ט"ז)
לנוחה מצוינת גושה מושיאה מלי הי' אלה גושי מבטן (תהלים כ"ב י') נקוב מפורש. והוצאתי
לרמו על יליחא כביכול עלמו כנ"ל. עומסי טוענים פלאי ארון כו' רומז על לקיחת הארון ע"י
פלשתים. מיד ד' היתה בס להכותם (ש"א ה')

אום נצורה אימה הישראלית ע"ת עין עשה"כ (זכרי' ב' י"ב) גומרת לומדת.
משאת שבת ר"ל מדורשים מן המקרא שאסור בשבת לישא חפץ ד' אמות כרה"ר חשה למהר רל
שמוסיים מחול על הקודש.

זכרות מחלפת בשבת. מאכל ומשתה מכינה לשבת. נועם מגדים מנעמת לשבת. מעודות שלש מקומות בשבת. על שתי כפרות בוצעת בשבת. פורמת ארבע רשויות בשבת. צווי הדלמת נר מדלמת בשבת. מדוש היום מקדשת בשבת. רנן שבע מפללת בשבת. שבעה בדת קוראה בשבת. הושע נא. התחילנה ליום שפלו שבת הושע נא. אני והו הושיעה נא :

בהושעת אדם יציר בפיה לגוננה. בשבת קדש המצאתו פופר ותנינה בן הושע נא: בהושעת גוי מצין מקוים חופשי. דעה פונג דבור שביעי לנופש. בן הושע נא: בהושעת העם נהנת פצאן להנחות וחוה שמת במרה על מי מנוחות. בן הושע נא: בהושעת זבנדיך במדבר סין בפחנה. חלמו ודקמו בפשי לחם משנה. בן הושע נא: בהושעת טפוקיך הורו הכנה במדעם. ישר פחם והודה למו רועם. בן הושע נא: בהושעת כלפלו בעונג מן המשמר. לא הפך עינו וריחו לא נמר בן הושע נא: בהושעת משפטי משאת שבת נמרו. נחו ושבתו רשויות ותחומים שמרו. בן הושע נא: בהושעת סיני השמעו בדבור רביעי. ענין זכור ושמור קדש שביעי. בן הושע נא: בהושעת פקדו יריחו שבע לתקף. צרו עד דדתה בשבת לתקף. בן הושע נא: בהושעת קהלת ועמו בבית עולמים לצוד פתגם שבעה ושבעה ימים. בן הושע נא: בהושעת שבים עולמי גזקה לפדיום. תורתך בקראם בחד יום יום. בן הושע נא: בהושעת משפטיך בבני שני המחדש. נומדין לולב כל שבעה במקדש. בן הושע נא: בהושעת חבוט ערבה שבת מדחים. מרפיות מוצא ליסוד מזבח מגיחים. בן הושע נא: בהושעת ברבות וארוכות וגבוהות מעלמים. בפמרתן יופי דך מזבח מקלמים. בן הושע נא: בהושעת מודים ומיחלים וכל משנים. בלגנו אנו ליה ועינינו ליה שונים. בן הושע נא: בהושעת יקב מחצביך סוכים ברעננה. רנגים אני והו הושיעה נא. בן הושע נא:

כהושעת

— ביאור המלות והענין —

לגוננה הנגה והנלה. גוי מצוין ישראל שהיו מצויים במלרים, דעה בוגו. כשאר להם פרעה שיבחרו להם יום אחד למנוחה נתכוונו כולם לדעה אחת לבחור להם יום השבת למנוחה ולחופש (שמות רבה) דבוריך מישראל עמך וסלקך הורו הכנה במדעם בדעתם ובשכלם הורו הכנה מע"ש לשבת כאשר מלאו ביום הששי להם יומים ובאו והגידו למשה והשיב להם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת וגו', רועם מרע"ה המשומר המן שהם משומר משבת ימי בראשית משפטי ישראל נמרו כדבר כל הלכות שבת קהלת שלמה כשחיק את ביהמ"ק ככתוב (מ"ה ח' כ"ה) שנים עולי נולה (נחמי' ח' י"ח) ויקרא בספר כו' יום ויום וגו', חבוט ערבה כו' (סוכה מ"ג) מורביות נעישות מולא ספר סמוך לירושלים (שם מ"ה) מודים כו' (שם כ"ג) היו שנין ולמרתן אנו ליה כו'

פְּהוֹשֵׁעַת חֵיל וְרִיזִים מְשַׁרְתִּים בְּמִנְחָהּ. קָרַבַּן שִׁבְתָּ בְּפֹלַח עוֹלָה וּמִנְחָה.
 בֶּן הוֹשֵׁעַ נָא: פְּהוֹשֵׁעַת לְוִיָּהּ עַל דוֹכְנֶיךָ לְהִרְבֶּתָּ. אוֹמְרִים מְזֻמָּר שֶׁ
 לְיוֹם הַשַּׁבָּת. בֶּן הוֹשֵׁעַ נָא: פְּהוֹשֵׁעַת נְחוֹמִיָּהּ בְּמִצּוֹתֶיהָ תָּמִיד יִשְׁתַּעֲשְׂעוּן
 וְרִצְסֵם וְהִחְלִיצֵם בְּשׂוֹבָה וְנָתַת יוֹשְׁעוֹן. בֶּן הוֹשֵׁעַ נָא: פְּהוֹשֵׁעַת שְׁבוֹת שְׁבַח
 יַעֲקֹב תָּשׁוּב וְתָשׁוּב שְׁבוֹת אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְהוֹשִׁיעָה נָא:
 פְּהוֹשֵׁעַת שׁוֹמְרֵי מִצּוֹת. וְחוֹבֵי יְשׁוּעוֹת. אֵל לְמוֹשְׁעוֹת וְהוֹשִׁיעָה נָא:
 אֲנִי נְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא: הוֹשִׁיעָה אֶת עַמְּךָ וְכוּ'

להושענא רבה

כַּק"ק לוֹמְרִים בְּכוֹסֵי טַבַּח אֵלּוּ עַל סִדְרֵי טַבַּח כְּאֵן לְמַעַן אִסְתַּךְ. אִבְנֵי שַׁחֲתָה. אִוֹם אֲנִי
 חוֹסֵת, אֲדוֹן הַמוֹשִׁיעַ. אֲדָם וּבַהֲמָה. אֲדָמָה סַמְרָר. לְמַעַן אִיתָן. כְּהוֹשַׁעַת אֲלֵימֵי. וְלִחֲכֵי לוֹמְרִים
 תִּתְנֶנּוּ וְכָל הַטּוֹשַׁעוֹת כְּמוֹ טַבַּח כְּאֵן.

אני והו השיעה נא :

תִּתְנֶנּוּ לְשֵׁם וְדַתְהִלָּה. תְּשִׁיבֵנוּ אֶל הַחֶבֶל וְאֵל הַנְּחִלָּה.
 תְּרוֹמְמֵנוּ לְמַעַקָּה לְמַעַקָּה. תִּקְבְּצֵנוּ לְבֵית הַתְּפִלָּה.
 תְּצִיבֵנוּ כְּעֵץ עַל פְּלִגֵי מַיִם שְׂתוּקָה. תִּפְדֵּנוּ מִכַּף נֶגַע וּמַחֲדָה.
 תַּעֲטִרְנוּ בְּאַהֲבָה כְּלוּקָה. תִּשְׁמַחְנוּ בְּבֵית הַתְּפִלָּה. תִּנְהַלְנוּ
 עַד מֵי מְנוּחֹת סֵלָה. תִּמְלֵאֵנוּ חֶבְמָה וְשִׂכְרָה. תִּדְבִּילֵשְׁנוּ עוֹז
 וְגִדְדָה. תִּכְתִּירְנוּ בְּכֵתֵר כְּלוּקָה. תִּיִשְׁרְנוּ בְּאַרְחֵי סְלוּקָה. תִּטְעֵנוּ
 בְּיוֹשֵׁר מִסְדָּה. תִּחַנְנוּ בְּרַחֲמִים וּבְחֶמְדָּה. תִּזְפִּירְנוּ בְּמֵי זֹאת
 עוֹלָה. תוֹשִׁיעֵנוּ לִקְץ הַגְּאֻלָּה. תִּהְדָּרְנוּ בְּזֵיו הַמּוֹלָה. תִּדְבִּיקְנוּ
 בְּאֶזְרַח חַתוּלָה. תִּגְדָּדְנוּ בְּיַד הַגְּדוּלָה. תִּבְיֵאֵנוּ לְבֵיתְךָ בְּרִנָּה
 וְצַחֲלָה. תִּאֲדָרְנוּ בִישַׁע וּגְיָלָה. תִּאֲמִצְנוּ בְרוּחַ וְהַצִּלָּה. תִּקְבְּבוּ
 בְּבִנְיָן עֵירָךְ כִּבְתַחֲלָה. תַעֲזָרְנוּ לְצִיּוֹן בְּשִׂכְלוּלָה. תִּזְכְּנוּ
 בְּגִבְנֹתֶיהָ הָעִיר עַל תְּפָה. תִּרְפִּיצֵנוּ בְּשִׁשׁוֹן וּגְיָלָה. הוֹשִׁיעַ
 נָא: תִּחַזְקֵנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה. הוֹשִׁיעַ נָא:

אנא הושיעה נא :

אֲנִי אֲזוֹן חֵין תֵּאבִי יִשְׁעָךְ. בְּעַרְבֵי נַחַל לְשַׁעֲשַׁעְךָ. וְהוֹשִׁיעָה
 נָא: אֲנִי גְאוֹל פֶּנֶת נִטְעָךְ. דּוֹמָה בְּמַאֲמָרְךָ. וְהוֹשִׁיעָה
 נָא: אֲנִי תַבַּח לְפָרִית טַבְּעָךְ. וּמַחֲשֵׁבֵי אֶרֶץ בְּהַטְבִּיעָךְ.

וְהוֹשִׁיעָה נָא. אָנָּה זָכַר לָנוּ אֵב יְרֵעָה. חֲסִדָּהּ לָמוּ בְּהוֹרֵי עֵד.
וְהוֹשִׁיעָה נָא. אָנָּה מְהוּרֵי לֵב בְּהַמְלִיאָךְ. יָדַע כִּי הוּא מְלֹאךְ.
וְהוֹשִׁיעָה נָא: אָנָּה כְּבִיר כַּח תֵּן לָנוּ יִשְׁעָה. לֹאבוֹתֵינוּ
כַּחשְׁבֵּעָה. וְהוֹשִׁיעָה נָא: אָנָּה מְלֵא מִשְׁאֵלוֹת עִם מְשׁוּעָה.
נִשְׁכַּד בְּהַר מוֹר כְּמוֹ שְׁעָה וְהוֹשִׁיעָה נָא: אָנָּה סָגַב אֱשֵׁרֵי
נִשְׁעָה. עֲרִיצִים בְּתַיְעָה. וְהוֹשִׁיעָה נָא. אָנָּה פִתַּח לָנוּ אוֹצְרוֹת
רַבְעָה. צִיָּה מָתָם בְּתוֹבִיעָה. וְהוֹשִׁיעָה נָא: אָנָּה מוֹדֵאךְ אֲרִיץ
בְּרוֹשְׁעָה. רַעַם בְּמִזַּב מְרַעָה. וְהוֹשִׁיעָה נָא: אָנָּה שְׁרִיף תַּעֲלֵךְ
מִשְׁשׂוֹאךְ. תֵּל תְּלַפִּיֹת בְּהַשִּׂיאָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָּה אֵל נָא הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אֵל נָא תַעֲנֵנוּ בְּשֵׁה אוֹכֵר. שְׁמֵנוּ מִסְפָּרָה אֵל תֵּאבֹד. הוֹשֵׁעַ
נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא: אֵל נָא רַעַה אֶת צֶאֱן חֲתוּנָה. מְצוּפָה
וְעִלָּה תְרוּנָה הוֹי וְהוֹי: אֵל נָא צִאנָהּ וְצֶאֱן מְרַעִיתָה. פְּעוֹלָתָהּ
וְרַעִיתָה הוֹי וְהוֹי: אֵל נָא עֲנֵי תִצֵּאן. שִׁתָּם עֲנֵה בְּעַת רְצוֹן הוֹי
וְהוֹי: אֵל נָא נוֹשְׂאֵי קֶדֶ עֵץ. מִתְקוֹמְמֵיהֶם יְהוֹי כֶּאֱן הוֹי וְהוֹי: אֵל
נָא לְמַסְכֵּי קֶה מִים. כְּמַמְעִינֵי חִישׁוּעָה יִשְׁאֲבוּן מִים הוֹי וְהוֹי:
אֵל נָא יַעֲרוּ לְצִוּוֹן מוֹשִׁיעִים. מְפוֹלִים בְּהַ וּבְשִׁמְךָ נוֹשְׁעִים הוֹי
וְהוֹי: אֵל נָא חֲמוּץ בְּגָדִים. זַעוּם לְנַעַר כֶּל בּוֹגְדִים הוֹי וְהוֹי: אֵל
נָא חֲכוֹר תּוֹכוֹר. תִּכְבוֹרֵי בְּלִתָּךְ וְכוֹר הוֹי וְהוֹי: אֵל נָא הוֹרְשִׁיךָ
בְּעֲנַפֵּי עֲרֵבוֹת. גַּעִים שְׁעָה מְעַרְבוֹת הוֹי וְהוֹי: אֵל נָא בְּרַךְ
בְּעֶשֶׂר שָׁנָה. אֲמַרֵי רַעַה בְּפִלּוּלֵי בְיוֹם הוֹשְׁעָנָה. הוֹשֵׁעַ נָא
וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָּה אֵל נָא הוֹשֵׁעַ נָא. וְהוֹשִׁיעָה נָא אֲבִינוּ אֶתָּה:

לְמַעַן תָּמִים בְּדוֹרוֹתֵינוּ. הַנְּמַלֵּט בְּרוּב צְדָקוֹתֵינוּ. מִצַּל מְשֻׁמָּה
בְּבֹא מִבּוֹד מִים. לְאוֹם אֲנִי חוֹמָה. הוֹשֵׁעַ נָא וְהוֹשִׁיעָה
נָא אֲבִינוּ אֶתָּה: לְמַעַן שְׁלָם בְּכֹל מַעֲשִׂים. הַמְּנַסֶּה בְּעֶשְׂרָה

נָסִים

— בְּיַמֵּי חֲסִלוֹת וְהַעֲנֵן —

לְבַעַן תָּמִים נָתַ, לֹאס אֲנִי חוֹמָה, תַּחַר לְיִשְׂרָאֵל וְכֵן לְכַרָּה כַּחמָה, דַּמְתָּה לְחַמֵּר כו', שְׁלָם
לְכַרָּה בְּשַׁר כְּאֶשֶׁר רָאִה רַךְ וְיַחֲדָה יִלְחַק קְדָם שְׂאֵת יַעֲקֹב מִיָּחַם אֵת כְּלָאן
צְדָק דְּיוֹת סָגַב שִׁי עֲנִיו מְכַל מְרַעִים שְׁמַתוֹ בְּמִלְאֲכֵי אֲכָרָן כַּכֵּן נְבִיאָה מְרִים הַנְּכִיאָה
לְרַגְלָהּ כַּכֵּלֵם מִשְׁרַת כו' יִסְמַע בֵּן נֹחַ לְמַד רְאִיתָ גְדָשׁוֹן (אֲסַפְטִים ו') כְּלוּלֵי שְׁלָם מֵאֵת

נְסִים, פֶּשֶׁר מִלְאָכִים. נָם יִקַּח נָא מֵעַשׂ מִיָּם, לְבָרָה בַּחֲמָה הוּא
והו' אבינו אתה: לִמְעַן רַךְ וַיַּחֲדֵד נַחֲנֵשׁ פְּרִי לְמֵאתָה, זַעַק אֵיךָ
הַשָּׁה לְעוֹלָה, בְּשִׁרוֹתָיו עֲבָדָיו מִצְאָנוּ מִיָּם, לְגוֹלָה וְסוּרָה, הוּא
והו' אבינו אתה: לִמְעַן קָדַם שְׂאֵת בְּרָכָה, הַנְּשַׁטֵּם וּלְשִׁמְךָ חֶפְתָּה,
מִיָּחַם בַּמִּקְלוֹת בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם, לְדַמְתָּה לְתַמְרָה, הוּא וְהו' אבינו
אתה: לִמְעַן צָדַם הַיּוֹת קָדָה לְכַהֵן, בַּחֲתָן פֶּאֶר יִכְתֵּן, מְנַסֶּה בַּמִּסָּה
בְּמֵי מְרִיבַת מַיִם, לַהֲתֵר הַטּוֹב הוּא וְהו' אבינו אתה: לִמְעַן פִּוְאֵר
הַיּוֹת גְּבִיר לְאַחִיו, יִהְיֶה אֲשֶׁר גָּבַר בְּאַחִיו, מִסִּפֵּר רֹבַע מִדְּלִיו
יִזַּךְ מַיִם, לֹא לָנוּ פִי אִם לְמַעַנְךָ, הוּא וְהו' אבינו אתה: לִמְעַן עָנִיו
מִפֶּל וְנֶאֱמָן, אֲשֶׁר בְּצַדְמוֹ כִּלְכַּל הַמֶּן, מִשׁוֹךְ לְגוֹאֵל וּמִשׁוֹי
מַמַּיִם, לְזֹאת הַנְּשַׁקְפָה הוּא וְהו' אבינו אתה: לִמְעַן שְׁמַתוֹ כְּמִלְאָכֵי
מְרוֹמַיִם, תְּלוּבֵשׁ אוֹרִים וְתַמַּיִם, מַצִּיחַ לְבֹא בַּמִּקְדָּשׁ בְּקִדּוּשׁ
יָדַיִם וְרַגְלַיִם וְרַחֲצֵת מַיִם, לְחֹלֶת אֶהְבֶּה, הוּא וְהו' אבינו אתה:
לִמְעַן נְבִיאָה מְחֹלֶת מַחְנֵיִם, לְכַמְהֵי לֵב הוֹשֵׁמָה עֵינַיִם, לְרַגְלָהּ
רְצָה עֲלוֹת וְרֵדַת בְּאֵר מַיִם לְטוֹבוֹ אֱהֲלִיו, הוּא וְהו' אבינו אתה:
לִמְעַן מְשֵׁרֶת לֹא מֵשׁ מֵאֱהֵל, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עָלָיו אֱהֵל, בְּעַבְרוֹ
בִּירְדֵּן נִכְרְתוּ הַמַּיִם, לִיָּפֶה וּבְרָה, הוּא וְהו' אבינו אתה: לִמְעַן לְמֹד
רְאוּת לְטוֹבָה אוֹת, זַעַם אֵיךָ גַּפְלָאוֹת, מַצָּה טַר מְנֻזָּה מִלֵּא
הַסִּפֵּר מַיִם, לְכַלֵּת לְבַנּוֹן, הוּא וְהו' אבינו אתה: לִמְעַן פְּרוּלֵי עֲשׂוֹת
מִלְחַמְתֶּךָ, אֲשֶׁר בִּידֶם תִּתֶּה יִשׁוּעֲתֶךָ, צְרוּפֵי מְגוּי בַּלְקָקִים
בִּידֶם מַיִם, לֹא בְגָדוֹ בָּךְ, הוּא וְהו' אבינו אתה: לִמְעַן יַחֲדֵד צוֹרְרִים
דָּשׁ, אֲשֶׁר מִרְחַם לְגִזִּיר הַקֹּדֶשׁ, מִמְכַתֵּשׁ לְחֵי תְּבַקְעַת לֹא מַיִם,
לִמְעַן שֵׁם קָדְשֶׁךָ, הוּא וְהו' אבינו אתה: לִמְעַן טוֹב תוֹרָךְ וְגִדְלֶךָ,
יַעֲקֹשׂוֹת לֵב עֲדָה חֲדָל, בְּשׁוֹב עִם מֵהֵמָּה צוֹ שָׂאֵב מַיִם,
לְנֵאוֹה פִּירוֹשָׁלַיִם, הוּא וְהו' אבינו אתה: לִמְעַן חִיךְ מְכַרְכֵּר בְּשׁוֹר,
הַמְלַמֵּד תּוֹרָה בְּכָל פְּלֵי שׁוֹר, מְנַסֶּף לְפָנָיו כְּתָאֵב שְׁתוֹת מַיִם,
לְשִׁמוֹ בָּךְ סִבָּרִם, הוּא וְהו' אבינו אתה: לִמְעַן זָךְ עֲדָה בְּסַעֲרָה,

המקנא

— ביאור המלות והענין —

המלקקים ככתוב זה עלישע הררה זה חזקיה (מ"ב י"ט) מחרף סמרכ (ד"כ ל"ב ד') דרשיך דניאל חנניה
מישאל ועזריה גמר חכמה זה עזרא:

ה' מָנָא וּמִשְׁבֵּךְ עֲבָרָה. לְפָלוּלֵי יִרְדָּה אֵיט וּלְחַכָּה עֶפְר וּמִים.
 לְעִינֵיהָ בְּרֻכּוֹת. הו' וְהו' אֲבִינוּ אַתָּה: לְמַעַן וְשֵׁרֶת בְּאַמַּת דְּרַבּוֹ.
 פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחוֹ נֶאֱצַל בּוֹ. בְּקַחְתּוֹ מִנֵּינָן גְּתִמְלָאוֹ גִבִּים מַיִם.
 לְפָצּוֹ מִי כְמִכְתָּה. הו' וְהו' אֲבִינוּ אַתָּה: לְמַעַן הִרְתֵּר עֲשׂוֹת רְצוֹנָךְ.
 הַמְכַרְיוֹ תִּשׁוּבָה לְצֹאנְךָ. אִזּוּ בְּבוֹא מְחַרְף סָתָם עֵינֹת מַיִם.
 לְצִיּוֹן מְכַלְדֵי יוֹפִי. הו' וְהו' אֲבִינוּ אַתָּה: לְמַעַן דְּרִשׁוּךְ בְּתוֹךְ הַגּוֹזְלָה.
 וְסוֹרְףָה לְמוֹ נִגְלָה. בְּלִי לְהִתְנַאֵר דְּרִשׁוֹ זִרְעוֹנִים וּמִים. לְקוֹרְאֵיךְ
 בְּצֹר. הו' וְהו' אֲבִינוּ אַתָּה: לְמַעַן גָּמַר חֲכָמָה וּבִינָה. סוֹפֵר מְהִיר
 מִפְּלֵשׁ אֲמָנָה. מַחֲכִמְנוּ אֲמָרִים הַמְשׁוּלִים בְּרַחֲבֵי מַיִם לְרַבְתִּי
 עִם. הו' וְהו' אֲבִינוּ אַתָּה: לְמַעַן בָּאֵי לָךְ הַיּוֹם בְּכָל רֵב. שׁוֹפְכִים
 לָךְ שֵׁיחַ בְּלֹא לֵב וְרֵב. שׁוֹאֲלִים מִמֶּךָ עֲזוֹ מְמָרוֹת מַיִם. לְשׁוֹרְרוֹךְ
 בָּיִם. הו' וְהו' אֲבִינוּ אַתָּה: לְמַעַן אֲזַמְרִי יַגְדֵּל שְׁמֶךָ. וְהֵם נִחְלָתְךָ
 וְעַמְּךָ. צְמֵאִים לְיִשְׁעֶךָ כְּאַרְץ עֵיפָה לְמִים. לְתַרְתֵּ לְמוֹ מְנוּחָה.

תושע נא והושיעה נא אבינו אתה :

חזן וקהל הושיע נא. אר נא. אנא הושיעה נא.

הושיע נא. סלח נא. והצליחה נא. והושיענו אל

מעוננו :

תַּעֲנֶנָּה אֲמוֹנִים שׁוֹפְכִים לָךְ לֵב בְּמִים. וְהוֹשִׁיעָה נָא: לְמַעַן
 בָּא בְּאֵשׁ וּבְמִים. גָּזַר וְנָם יִקַּח נָא מַעֲט מַיִם. וְהַצְלִיחָה
 נָא וְהוֹשִׁיעֵנו אֵר מַעֲוֹנו: תַּעֲנֶנָּה דְגָלִים גָּזוּ גִזְרֵי מַיִם וְהו'. לְמַעַן
 הַנְּעַקֵּד בְּשַׁעַר הַשָּׁמַיִם. וְשָׁב וְחָפַר בְּאַרוֹת מַיִם וְהַצְלִיחָה נָא
 וְהוֹשִׁיעֵנו אֵל מַעֲוֹנו: תַּעֲנֶנָּה זָפִים חוֹזִים עָלֵי מַיִם וְהו'. לְמַעַן חֲלַק
 מִפְּצַל מְקֻדּוֹת בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם. שָׁעַן וְגַר אֲבָן מִבְּאֵר מַיִם
 וְהַצְלִיחָה נָא וְהוֹשִׁיעֵנו אֵל מַעֲוֹנו: תַּעֲנֶנָּה יְדִידִים גּוֹחֲלֵי דַת מְשׁוֹלֵת מַיִם
 וְהו'. לְמַעַן כְּרוּ בְּמִשְׁעֲנוֹתֵם מַיִם. לְהַכִּין לְמוֹ וּלְצֹאֲצְאֵימוֹ מַיִם
 וְהַצְלִיחָה נָא וְהוֹשִׁיעֵנו אֵל מַעֲוֹנו: תַּעֲנֶנָּה מִתְחַנְּנִים כְּבִישִׁמוֹן עָלֵי מַיִם
 וְהו'. לְמַעַן נֶאֱמָן בֵּית מִסְפִּיק לְעַם מַיִם. סִלַּע הָדָּ וְיִזְוֹבוּ מַיִם
 וְהַצְלִיחָה נָא וְהוֹשִׁיעֵנו אֵל מַעֲוֹנו: תַּעֲנֶנָּה עוֹנִים עָלֵי בְּאֵר מַיִם וְהו' לְמַעַן

פָּקֵד בְּמִי מְרִיבֵת מַיִם. צְמֵאִים לְהִשְׁקוֹתֶם מַיִם וְהַצְלִיחָה נָא וְהוֹשִׁיעֵנו
 אֶל מַעֲוֹנוֹ: תַּעֲנֶה קְרוּשִׁים מְנַסְּכִים לָךְ מַיִם וְהוֹי לְמַעַן רֹאשׁ
 מְשׁוֹרְרִים פְּתֹאֵב שְׁתוֹת מַיִם. הַגִּילָה פֶּן וְנִסַּךְ לָךְ מַיִם וְהַצְלִיחָה
 נָא וְהוֹשִׁיעֵנו אֶל מַעֲוֹנוֹ: תַּעֲנֶה שׁוֹאֲלִים בְּרַבּוּעַ אֲשֶׁלִי מַיִם וְהוֹי.
 לְמַעַן תֵּלַךְ תִּלְפִּיּוֹת מוֹצֵא מַיִם. תִּפְתַּח אֶרֶץ וְתַרְעִף שָׁמַיִם.
 וְהַצְלִיחָה נָא וְהוֹשִׁיעֵנו אֶל מַעֲוֹנוֹ:

רַחֵם נָא קְהֵל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל. סֶלַח וּמַחַר עֲוֹנֵם.
 וְהוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

אֵן פְּעִינֵי עֲבָדִים אֶךְ יַד אֲדוֹנִים. בְּאֵנו לְפָנֶיךָ נְדוֹנִים. גָּאָה
 אֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים. נִתְגַּדְדוּ בְנוֹ מְדִינִים. דְּשׁוֹנוֹ וּבְעַלְוֵנו זוֹלָתְךָ
 אֲדוֹנִים. וְהוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: הֵן גִּשְׁנוּ הַיּוֹם בְּתַחֲנוּן. עֲדִיךָ
 רַחוּם וְחַנּוּן. וּסְפָרְנוּ גַּפְלֹאוֹתֶיךָ בְּשִׁבּוֹן: וְהוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. זָבַת
 חֲרָב וּדְבָשׁ. נָא אֶל תִּיבֹשׁ. חֲשֵׁרֶת מַיִם בְּאִבָּה תַחֲפֹשׁ. וְהוֹשִׁיעֵנו
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: מַעֲנֵנו בְּשִׁמְנָה. בִּיד שִׁבְעָה וּשְׁמוֹנָה. יִשָּׂר צְדִיק אֶל
 אֲמוֹנָה. וְהוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: בְּרַת בְּרִית לְאֶרֶץ. עוֹד כֹּל יְמֵי הָאָרֶץ.
 לְבַבְתִּי פָּרֵץ גָּה פָּרֵץ. וְהוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: מִתַּחֲנוּנִים עָלַי מַיִם.
 כְּעַרְבִים עָלַי יִבְרִי מַיִם. נָא זָכַר לְמוֹ גִּסּוּף הַמַּיִם. וְהוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל: שִׂיחִים בְּדַרְךָ מִשְׁעַתָּם. עוֹמְסִים בְּשׁוּעַתָּם. עַנֵּם בְּקוֹל
 פְּגִיעַתָּם. וְהוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: פּוֹעֵד יִשׁוּעוֹת. פִּנְהָ לְפַלְלוֹם שְׁעוֹת.
 צְדִיקָם אֶל לְמוֹשְׁעוֹת. וְהוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: קוֹל רְגִשָׁם תִּשְׁעֵ.
 תִּפְתַּח אֶרֶץ וַיִּפְרוּ יִשְׁעֵי. רַב לְהוֹשִׁיעַ וְלֹא חֶפֶץ רִשְׁעֵי. וְהוֹשִׁיעֵנו
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

שְׁעָרֵי שָׁמַיִם פָּתַח. וְאוֹצְרֶךָ הַטּוֹב לָנוּ תִּפְתַּח.
 תוֹשִׁיעֵנו וְרִיב אֶל תִּמְתַּח. וְהוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
 חֲזוֹן וְקַהֵל קוֹל מִבֶּשֶׁר מִבֶּשֶׁר וְאוֹמֵר:

אֲמֵן יִשְׁעָךָ בָּא. קוֹל הַדִּי הִנֵּה זֶה בָּא. מִשִּׁבְרָ וְאוֹמֵר: קוֹל
 בָּא בְּרַבְּבוֹת פִּתּוּם. לְעִמּוֹד עַל הַר הַזֵּיתִים מִי: קוֹל

גִּשְׁתוּ בַשּׁוֹפָר לְתַקֵּעַ. תַּחֲתֵינוּ הָרַ יִבְקַע מִי׃ קוֹל דָּפֵק וְהַצִּיץ
וּזְרַח. וּמִשׁ חֲצִי הַהָר מִפְּזֹרַח מִי׃ קוֹל הַקִּים מְלֹל נוֹאֲמוּ. וּבֹא
הוּא וְכָל קְרוֹשָׁיו עִמּוֹ מִי׃ קוֹל וְלִכְךָ בְּאֵי הָעוֹלָם. בֵּית קוֹל יִשְׁמַע
בְּעוֹלָם מִי׃ קוֹל זָרַע עִמּוֹסֵי רַחֲמוֹ נֹלְדוּ בִּיָּד. מִפְּעֵי אִמּוֹ מִי׃
קוֹל חֵלֶה וְיִלְדָה מִי זֹאת. מִי שָׁמַע בְּזֹאת מִי׃ קוֹל מְהוּר פָּעַד
כָּל אֵלֶּה. וּמִי רָאָה כְּאֵלֶּה מִי׃ קוֹל יֵשַׁע וְזִמְן הוֹחֵד. הַיּוֹחֵל אֶרֶץ
בְּיוֹם אֶחָד מִי׃ קוֹל כְּפִיר רוֹם וְתַחַת. אִם יוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אֶחָד
מִי׃ מוֹל לַעֲת יִגְאֵל עִמּוֹ נְאוּר. וְהִיָּה לַעֲת עַרְבֵי יְחִיָּה אִוֵּר מִי׃
קוֹל מוֹשִׁיעִים יַעֲזוּ לְהַר צִיּוֹן. כִּי חֵלֶה גַם יִלְדָה צִיּוֹן מִי׃ קוֹל
נִשְׁמַע בְּכָל גְּבוּלָה. הַרְחִיבִי מְקוֹם אֲתַחֲדָה מִי׃ קוֹל שִׁמְיִ עַד
דְּמִשְׁק מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ. קַבְּלִי בְּנִיָּה וּבְנוֹתֶיךָ מִי׃ קוֹל עֲלִי חֲבַצְלֵת
הַשָּׂרוֹן. כִּי קָמוּ יִשְׁנֵי חֲבֵרוֹן מִי׃ קוֹל פָּנוּ אֵלַי וְהוֹשָׁעוּ. הַיּוֹם
אִם בְּקוֹלִי תִשְׁמַעוּ מִי׃ קוֹל צְמַח אִישׁ צְמַח שְׁמוֹ. הוּא דוֹד
בְּעַצְמוֹ מִי׃ קוֹל קוֹמוּ כְּפּוֹשֵׁי עֵפֶר. הַמִּיצוּ וְרַנְנוּ שׁוֹכְנֵי עֵפֶר
מִי׃ קוֹל רַבְתִּי עִם בְּהַמְלִיכוֹ. מְגִדוֹל יִשׁוּעוֹת מִלְכּוֹ מִי׃ קוֹל שִׁים
רְשָׁעִים לְהֶאֱבִיד. עוֹשֶׂה חֶסֶד לְמִשִּׁחוֹ לְדוֹד מִי׃ קוֹל תַּנְחַח
יִשׁוּעוֹת לְעַם עוֹלָם. לְדוֹד וּלְזֹרְעוֹ עַד עוֹלָם. מִבֶּשֶׂר וְאוֹמֵר׃

גִּפּ קוֹל מִבֶּשֶׂר מִבֶּשֶׂר וְאוֹמֵר׃

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הַבּוֹחֵר
בְּנְבִיאִים טוֹבִים וּבְמִנְהַגֵּיהֶם הַטּוֹבִים שֶׁתִּקְבַּל
בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ וְתַקְפּוֹתֵינוּ וְזִכְרֵנוּ לְנוֹ
זְכוֹת שִׁבְעַת תְּמִימָה וְתַסִּיר מִחִיצַת הַבְּרֹזֶל הַמַּפְסֶקֶת
בֵּינֵנוּ וּבֵינֶיךָ. וְתִאֲזִין שׁוֹעֲתֵנוּ וְתִמְצֵב לְנוֹ חַתִּימָה.
תּוֹלָה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה. וְחַתְּמֵנוּ בְּסֶפֶר חַיִּים טוֹבִים.
וְהַיּוֹם הַזֶּה תִּתֵּן בְּשִׁכְנֵת עֲוֹן הַמֶּשֶׁה גְּבוּרוֹת
מִמַּתְקוֹת עַל יְדֵי חֲבִיטַת עֲרֵבָה מְנַהֵג נְבִיאִיךָ
הַקְּרוֹשִׁים. וְתִתְעוֹרֵר הָאֲהָבָה בֵּינֵיהֶם וְתִנְשָׁקֵנִי

מַנְשִׁיקוֹת פִּיָּךְ מִמִּתְקַת כָּל הַנְּבוֹרוֹת וְכָל הַדִּינִין
 וְתֹאִיר לְשִׁכְנֵת עֲוֹן בְּשֵׁם יו"ד ה"א וְאִזְּ שֶׁהוּא מֵל
 אֲרוֹת מִלֶּךְ וּמִשָּׁם תִּשְׁפִּיעַ לְעַבְדְּךָ הַמִּתְנַפֵּל לְפָנֶיךָ
 מִחִילָה שֶׁתֹּאדִיךָ יְמִי וְתִמְחַל לִי חַטָּאֵי נְעוּנוֹתַי
 וּפְשָׁעַי. וְתַפְשׁוּט יְמִינְךָ וְיָדְךָ לְקַבְּלֵנִי בְּתִשׁוּבָה
 שְׁלָמָה לְפָנֶיךָ. וְאוֹצְרֵךְ הַטּוֹב תִּפְתַּח לָנוּ לְהַשְׁפִּיעַ
 מִן גִּפְשׁ שׁוֹקֵקָה כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב יִפְתַּח יְיָ לְךָ אֶת
 אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לְתֵת מִטַּר אֶרְצְךָ בְּעֵתוֹ
 וּלְבָרְךָ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יְדְךָ. אָמֵן: תושיעה את עמך וכו'